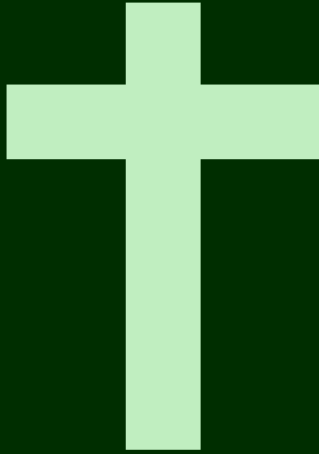

KUATE TUKU PASA

Portions of the Old Testament and The New Testament in the
Siroi Language of Papua New Guinea

KUATE TUKU PASA
Portions of the Old Testament and The New Testament in the Siroi
Language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Siroi long Niugini

copyright © 1975, 1999 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siroi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-02-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019
9d2e8659-afb4-5cca-93d8-23ebf89e1709

Contents

MULUM PASA	1
RUT	51
1 SAMUEL	55
2 SAMUEL	88
MUNE WANE	117
YONA	118
MATEUS	121
MARKUS	160
LUKAS	183
YOHANUS	222
APOSEL	249
ROM	285
1 KORIN	303
2 KORIN	318
GALESIA	329
EFESUS	336
FILIPi	341
KOLOSI	345
1 TESALONIKA	349
2 TESALONIKA	353
1 TIMOTEUS	355
2 TIMOTEUS	360
TITUS	363
FILEMON	366
HIBRU	368
YAKOBUS	381
1 PETRUS	386
2 PETRUS	391
1 YOHANUS	394
2 YOHANUS	398
3 YOHANUS	399
YUDAS	400
DIR PASA	402

MULUM PASA Kuate tuku mulum pasa Mosesnje kuyarna

Kuate nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina

¹ Tugu mbolnje Kuate nu samba kilke kile-mayokkina. ² Nu kilke te-mayokna ta kilke ake baknu minna. Kule sunjo kilke njakmba songa minna le ma make sunjonje kule ta kaimba minmba minna le Kuate tuku Guwa kule ta mbolnje kine promba minna.

³ Kile Kuate nu sakina: Ma purfewa njina le ma purfena. ⁴ Ma purfena le Kuate nu kanjermba garena. Tanjamba nu ait armba yimyam patike likina ta ande ma purferj tuku ande ma make tuku. ⁵ Tanjana sulumba ma purferj ta mafe njina sulumba ma make ta furir njina. Tanjakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait ndindo.

⁶ Kile Kuate nu sakina: Kule purkuwa sulumba ande mbol ambenje ka minwa le ande ibenje minwa. Ma baknu njamu tanje kule ar ta tukulnikam tuku minamngat njina. Tanjakina ta kumungina. ⁷ Kuate nu ma baknu tanje te-mayokmba kule ar ta ande mbolnje ande ibenje patikina. ⁸ Patikina sulumba ma baknu ta samba njina. Tanjakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait arnu.

⁹ Kile Kuate nu sakina: Kule sunjo ibenje minit ta ka ma ndindo mbolnje ulendikuwa le kilke pagranu prowaig njina. Tanjakina ta kumungina. ¹⁰ Kilke pagranu pronaig ta kilke njina sulumba kule sunjo ulendikina ta yu njina. Tanjakina sulumba kanjerka nu garena. ¹¹ Kile Kuate nu sakina: Kilke mbol tanje aganj waje njak prowaig. Anja yeki yeki silonu njak, ilinzu yeki yeki tumunu njak, kumzanj ail tinju tumunu njak yeki yeki njakmba prowaig njina. Tanjakina ta kumungina. ¹² Anja yeki yeki silonu njak, ilinzu yeki yeki tumunu njak, ail yeki yeki tinju njak ta njakmba kilke mbolnje fare prowe likinaig le Kuate nu kanjerka garena. ¹³ Tanjana le furir promba kumba ka maratukuk ta ait kenju.

¹⁴⁻¹⁵ Kile Kuate nu sakina: Aganj bulu njak samba mbolnje mayok kuwaig le bulunga kilke tugu kiljawam tuku mafen furir walam tuku mine likuwaig. Ait njakmba ki tuku ait, sawe tuku ait, mara tuku ait, piro tugu tuku ait ta njakmba tumningam tuku minwaig njina. Tanjakina ta kumungina. ¹⁶ Kuate nu bulu sugo armba kile-mayokkina ta ande sunjo ta mafen kulatkam tuku ande fudin ta furir kulatkam tuku kile-mayokka mbai turmba

kile-mayokkina. ¹⁷⁻¹⁸ Nu bulu kame ta samba mbol tanje kilke tugu kiljawam tuku mafen furir walmba kulatkam tuku patike likina. Tanjana sulumba kanjerka nu garena le ¹⁹ furir promba kumba ka maratukuk ta ait baillkanu.

²⁰ Kile Kuate nu sakina: Kule sinamnje aganj abo minam tuku kuasmbi njak mayok ke likuwaig. Sar umanj mata mayok ke lika samba kumnemnje bunga likuwaig njina. Tanjakina ta kumungina. ²¹ Nu kualeganj sugo aganj abo minam tuku yeki yeki kule sinamnje likade ta njakmba kile-mayokka sar umanj yeki yeki njakmba turmba kile-mayokkina. Tanjamba nu kanjerka garena sulumba ²² nyaro nijmba saningina: Tane tugekap sulumba kule sina yu sina njakmba kumungap. Sar umanj mata kilke mbolnje tugekap njina. ²³ Tanjakina le furir promba kumba ka maratukuk ta ait wai inum sulumba.

²⁴ Kile Kuate nu sakina: Kilke mbolnje aganj abo minam tuku yeki yeki mayok kuwaig. Aganjmor tumbranok dunjekok aganj yeki yeki rabmba likam tuku ta njakmba mayok kuwaig njina. Tanjakina ta kumungina. ²⁵ Nu aganjmor tumbranok nguikok aganj yeki yeki rabmba likade ta njakmba kile-mayokkina sulumba kanjerka garena.

²⁶ Tanjana sulumba Kuate nu manj lato sakina: Kile sine tanjo kile-mayokkuba le singine suk minwaig. Nane kilke tugu njakmba aganj ndende njakmba kulatka gabat minwaig. Kualeganj, sar umanj, kilke mbolok aganjmor aganj yeki yeki kilke mbolnje rabmba likade ta njakmba tuku gabat minwaig njina. ²⁷ Tanjakina sulumba Kuate nu tanjo nune suk kile-mayokkina. Nu tanjo pino turmba kile-mayokkina. ²⁸ Kile-mayokkina sulumba nyaro nikmba sanikina: Tale kinjo kame kile-patikap le tugeka kilke tugu njakmba kumunguwaig. Tane kilke tugu ta njakmba kilap sulumba kulatkap. Kualeganj, sar umanj, aganjmor nguikok ta mata njakmba kulatke likap njina. ²⁹ Tanjakina sulumba nu manj sanikina: Tale kanjerap. Nyamaganj njakmba kilke mbolnje prode ta ye tane tinjet. Ilinzu tumunu njak ail tinju tumunu njak ta njakmba tane tuku nyamaganj minamngaij. ³⁰ Aganj njakmba nzu njak njak ta ye aganjmor nyuwaig nga nane ninjen tuku. Aganj nzu njak njak ta sar umanj kilke mbolok aganjmor nane tuku nyamaganj minamngaij njina. Tanjakina ta kumungina le ³¹ Kuate nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta kanjerka njakmba magenu ndo minnaig le nu ndek gare torna. Tanjana le furir promba kumba ka maratukuk ta ait wai inum sulumba wai njiri ndindo.

2

¹ Kile kilke samba aganj ndende njakmba

kumunje likinaig le piro njakmba kugana. ² Ait 7-nu mbolnje Kuate nu piro njakmba ke likina ta piroke suglukina sulumba ³ mabina. Ta tuku nu ait ta tukulmba kusem pilna. ⁴ Kuate Sunjo nu tanjamba samba kilke kile-mayokkina tuku.

⁵ Kuate Sunjo nu samba kilke kile-mayokkina ta nu sawe te-iben ndana tukunu aganj warje njak mine ndakinaig. Aganj kitek mata mbur ndanaig. Tango ande kilke mbolnje tumtuwam tuku mata mine ndakina. ⁶ Ait ta mbolnje kule nu kilke sinamnje nzomba minna le kilke nu bisuknu minna.

Kuate Sunjo nu Eden kumamnje piro ande wakeina

⁷ Kuate Sunjo nu tango wakeiyam tuku nga kilke tumba tamba tango wakeina. Wakeina sulumba tango ta fumbenu mbolnje abo guwa Ntna le tango ta abo guwa njak abonja njina. ⁸ Tinjina le Kuate Sunjo nu Eden kumamnje ki prote kumam tange piro ande wakeina. Wakeina sulumba tango buk wakeina ta tumba piro ta sinamnje pilna le minna.

⁹ Piro ta sinamnje Kuate Sunjo nu ail magenu yeki yeki kile-mayokkina. Ail ta njakmba kanjerka nzali tumba alowaig le nyam tuku. Piro ta ngamuknje nu ail armba turmba patikina le pronaik ta ande alonu nyumba minmba minam tuku ail ande manjau magenu njagonu pilenga kila palm-bim tuku ail. ¹⁰ Eden kilke mbolnje kule sunjo ande bulbulmba prona sulumba piro ta bisumba minna. Nu Eden kusremba mayok ka wai fet bailkana. ¹¹ Wainu sunjo ande nyunu Pison ta kinit kumba ka Awila kilke laipmba kinit. ¹² (Awila kilke ta gol, ail njair mundur mayenu, ndame magenu njak minit). ¹³ Wainu ande nyunu Gion ta Kus kilke laipmba kinit. ¹⁴ Wainu ande nyunu Tigris ta Asiria kilke ki prote kumam tamba kinit. Wainu ande ta nyunu Yufretis.

¹⁵ Kuate Sunjo nu tango ta tumba Eden piro ta mbolnje piroka kulatka minam tuku pilna sulumba ¹⁶ wam pagumba sana: Ail njakmba piro te sinamnje minig ta alonu ne nyam kumu. ¹⁷ Ail ndindo ndo ye ne pe-nyumba tukulnet. Ail ta manjau magenu njagonu pilenga kila palm-bim tuku. Ne ail ta tuku alonu ndanya. Mbula. Ne nyumba ta ait ta mbolnje ndo ne kumamngat njina.

¹⁸ Tanjakina sulumba Kuate Sunjo nu sakina: Tango te nuje ndo minit. Manjau ta mayenu kuga tukunu ye tur nuje ande nu suk wakeiyamngit njina. ¹⁹ Tanjamba sakina sulumba nu kilke tumba sar umanj aganjmor njakmba wakeika nunje nyu patikuwa nga kilmba tango ta tugum prona le nu aganjmor ta njakmba nyu yinyam ninjina le nane nyu ta njak minnaig. ²⁰ Nu sar umanj aganjmor

tumbranok nguikok njakmba tuku nyu patike likina ta tur nuje nu suk ande nda mayok kina le tango ta nu nuje ndo minna.

²¹ Kile Kuate Sunjo nu tango ta ginyum pak tuna le nu kinymba gilainjina le Kuate Sunjo nu tango ta takelnu ande gona sulumba ndemnu tumba takelnu gona ma mbolnje tukulmba pilna. ²² Takelnu tamba nu pino ande wakeina sulumba tumba ka tango tugum tange pilna le ²³ tango ta nu pino ta kanjermba sakina: Ese. Aganj te ye tuku isu ye tuku ndem minit tenen. Nu tango tuku ngarosu mbolnje mayok ket tukunu ye nu nyun ta pino ngamngit njina. ²⁴ Ta tuku tango nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndonj munju kile-denga minwaik. Nale ngarosu ndindo mayok kanjau.

²⁵ Tango ta piyo nuje ndonj wagek minnaik ta nale kiko ndanikina.

3

Une manjau mayok kina

¹ Mbenj nu yabri paknu njak minmba aganjmor njakmba Kuate Sunjonje patike likina ta nane tuku manjau lininjamba mbolnje minna. Tanjamba mbenjnge pino kusnana: Kuate nu tale ndanjamba satikina? Tale piro te tuku kumzanj ail alonu ndanyam tuku satikina e njina le ² pino ta nu mbenj tuku pasa lafumba sana: Kuga. Sile piro te tuku kumzanj ail njakmba alonu nyam tuku sasikina. ³ Nu tenenmba sile sasikina: Tale ail ndindo piro te ngamuknje minit ta ndo alonu kiremba ndanyap. Tale kumpekaik nga sasikina njina le ⁴ mbenj ta ndek nu sana: Tale kume nda. ⁵ Tale nyap sulumba wamdus pulutikuwa le Kuate suk manjau magenu njagonu pilengam tuku kila njak minamngaik ta Kuate nu kila. Ta tuku nu tale nda nyam tuku satikina nga pino sana le ⁶ pino ta nu nuje wamdusmbi sakina: Ail ta mayenu ndo njina sulumba nu alonu ta kanjermba am kikonj tinja wamdus kuyar mayenu njak minam tuku nzalina le nu ail ta alonu ande purmba tumba nyina. Tumba nyina sulumba inum tumba tango nuje tuna le nyina. ⁷ Nale nyinaik sulumba wamdus pulunikina le nale wagek minnaik ta katesemba kila pilnaik sulumba kikonikina le fik warjenu kilmba ngika malnu tinjinaik.

⁸ Tanjamba minnaik le furiram Kuate Sunjo nu pro piro ta sinam lika minna le nalekam zigna isnaik sulumba ail sumba kuirkinaik. ⁹ Tanjanaik le Kuate Sunjo nu tango ta wika sana: Ne aninge minit njina le ¹⁰ nu ndek sakina: Ye ne tuku zigna ismba wagek minet te kuru-kuruka kuirket njina le ¹¹ nu ndek kusnana: Ne wagek minit ta imanje sanat e? Ne ail alonu tale peunikmba tukultiken ta nyat e njina le ¹² tango ndek lafumba sana: Pino ye ndonj minam tuku ye sina nunje ail alonu ta

tumba sat le nyit ngina. ¹³ Tanjakina le Kuate Sungo nu pino ta kusnana: Ne ndanjam tanjawan ngina le nu lafumba sana: Mberngge ye yabriyat le nyit ngina.

Kuate nu nane kasurnngina

¹⁴ Kile Kuate Sungo ndek mberj ta sana: Ne manjau ta kat ta aganjmor njakmba ngamukngge ye ne kasurnumba teyamoknamnggit. Ne mara mindek fungulmbi ndo lika kilke kutur nyumba tanjamba minmba ma ma kumamnggat. ¹⁵ Tale pino ta ndonj tale ngamukngge gubra pili le tale munngu ngueu njak minamnggaik. Ne tuku kutu pino tuku kutu nane mata tanjamba munngu ngueu njak minamnggaig. Nu ne tuku gabat to fetkuwa le ne nu tuku kupe tugunu makewamnggat ngina.

¹⁶ Tanjakina sulumba nu ndek pino ta sana: Ne kinjo kile-patinu ait mbolngge ye ne ngaror rar sungo tini le tamnggat ta ne manj tanjo nanje nzalinamnggat. Ne nu tuku minnge kumnemngge mina le nunge ne kulatka minamnggat ngina.

¹⁷ Tanjakina sulumba nu ndek Adam sana: Ne piyo nanje tuku minnge ismba dubimba ail alonu peutikmba tukutiken ta tumba nyat tukunu ye ne tuku ngga kilke kasurnamnggit. Ne nyamaganj te-silikam tuku piro karenjka tumba nyamnggat. Ne mara mindek tanjamba minmba ma ma kumamnggat. ¹⁸ Kilke te mbolngge anja ngagonu prove likuwaig le ne fare fare ilinzu sota nyumba minamnggat. ¹⁹ Ta tuku ne piro karenjka ngarosu mundunuwa le kilke mbolngge nyamaganj te-silika nyamnggat. Tanjamba minmba ma ma ne luka kilkek sinam kangat. Ye ne kilkemi wakeinen tukunu ne tuku ngarosu ta kilke. Ne manj luka ta sinam kumba kilke kuilkamnggat nga tanjo sana.

²⁰ Adam nu piyo nuje nyunu Eva ngina. Nyu ta tugunu tenjemba: Nu tanjo pino njakmba tuku ina nanjine.

²¹ Kuate Sungo nu aganjmor ngaronumbi tawi wakeika Adam nale piyo nuje ndonj tinjine nikina.

Kuate nu Adam le Eva pitaikina le kilim kinaiik

²² Tanjana sulumba kile Kuate Sungo nu sakina: Tanjo nu manjau magenu ngagonu pilengam tuku kila palet tukunu nu sine tanjanj minit. Nu minmba minam tuku ail alonu ta turmba nyuwa sulumba minmba minikat ngina. ²³ Nale tanjapekaik nga Kuate Sungo nu nale Eden piro ta sinamngge pitaika kukulnikina le kilke tumba tanjo wakeina ta mbolngge piroka minnaik. ²⁴ Tanjamba minnaik le tanjo nu ail alonu nyumba minmba minam tuku ta tugum kakat nga Kuate nu nuje enjel afu kukulningina le Eden piro ki prote kumam tanje ndin tukulmba ail ta ngailkinaig. Kame bagi sunjo pa bulu njak

ta turmba tanje pilna le kuanyi-kuanyingga minna.

4

Kume manjau mayok kina

¹ Adam nu piyo nuje Eva ndonj minnaik sulumba pino ta buk fungul njakna sulumba kinjo te-pilmba sakina: Sungonge ye sinzanyat le ye kinjo ande te-pilit ngina. Tanjakina sulumba nu kinjo ta nyunu Kain ngina.

² Tanjamba minnaig ma ma nu manj kinjo ande te-pilna ta nyunu Abel ngina. Kinjo ta sungoka nu sipsip kulat tanjo mayok kina le aba nuje nu mara mindek nyamaganj piroka minanu.

³ Minnaig ma ma mara ande aba nuje nu nyamaganj afu kilmba Sunjo atraukam tuku patikina le ⁴ maib nuje nu sipsip mulum mayenu ande balemba ndemnu kuya njak ta tumba nu mata Sunjo atraukam tuku pilna. Pilna le Sunjo nu kangermba ndek Abel tuku garena sulumba ⁵ Kain tuku atrau aganj ta kangermba Kain tuku gare ndana le Kain nu gubra kagli Nrka ainjel pasi kume ngurngurkina. ⁶ Tanjana le Sunjo nu ndek Kain kusnana: Ne ndanjam tuku gubranate e? Ndanjam ne tuku ainjel pasi kume ngurngurkate e? ⁷ Ne manjau mayete kande ye ne tuku gare-gareket kande. Ne manjau njayote tukunu une ta ne kainumba te-ibenjnya nga ne kagmate ta ne sanjri tinja une ta te-ibenjmba te-siwa nga sana. ⁸ Tanjaka sana le Kain nu maib nuje wika sana: Sile piro mbol nzi kap ngina. Tanjamba nale kinaik ka piro mbol tanje Kain nu tinja maib nuje balena le kumna.

⁹ Tanjana le Sunjo nu Kain kusnana: Maib nanje aninge minit ngina le nu ndek sana: Iyo. Ye nu kanger ndawit. Ndanjam saka maib yije tuku kusnyate? Ye nu tuku kulat tanjo kuga ngina le ¹⁰ Sunjo nu ndek sana: Ne sinjka manjau njayonu kat. Maib nanje tuku ndare kilke mbolngge kutuwat ta witite le iset. ¹¹ Nu tuku ndare kutuwat ta kilke tenje ndare ta biyat. Ta tuku ye ne kasurnumba pitaini le ne ma te mbolngge mine nda. ¹² Ne kilke mbolngge nyamaganj nguka ta alowe nda. Ne mara mindek tumbranj tumbranj njakmba kine promba minamnggat nga sana.

¹³ Tanjakina le Kain ndek lafumba Sunjo sana: Ta tuku lafunu ye pa ta kurawam kumunj kuga. ¹⁴ Ne kilke te mbolngge ye pitaiya le ye ne ndonj mine ndaka kine promba minamnggit. Tango andenge ye ndinngge kangeryuwa sulumba ye baleyuwa le kumamnggit ngina le ¹⁵ Sunjo nu Kain sana: Kuga. Tanjo inum ne balenuwa ta ye lafumba nu tuku kuasmbi 7 bale farnjngamnggit ngina. Tanjakina sulumba Sunjo nu tanjo ande Kain kangermba nda-balewa nga nu tuku ngarosu mbolngge peuka suku kuyar ande pilna.

¹⁶ Tanjana le Kain nu Sunjo kusremba ka Eden ma ki prote kumamnje minna. Ma tugu ta nyunu Kine Pro.

Kain tuku ndare

¹⁷ Kain piyo nuje nu kiyo ande nyunu Enok te-pilna. Tanjamba minnaig ma ma Kain nu tumbran sunjo ulmba wande patikina sulumba tumbran ta mata nyunu Enok ngina. ¹⁸ Enok tuku kiyo nuje nyunu Irad. Irad nu kiyo ande nyunu Mehuyal te-pilna. Mehuyal nu kiyo ande nyunu Lamek te-pilna.

¹⁹ Lamek nu pino armba kilna ta ande nyunu Ada ande Zila. ²⁰ Ada nu kiyo ande nyunu Yabal te-pilna. Yabal nu makau kulatkade kuasmbi ta tuku mbuŋ nangine. Nane kinenumba baibai patika minanu. ²¹ Mambo nuje nyunu Yubal nu gita le tabu tabu usrede kuasmbi ta tuku mbuŋ nangine. ²² Zila nu kiyo ande nyunu Tubal-Kain te-pilna. Tubal-Kain nu ain yeki yekimbi piro agar sunjomba wakeikanu. Zila nu kulim ande turmba te-pilna ta nyunu Nama.

²³ Mara ande Lamek nu piyo kat nuje sanikina: Ada le Zila tale isap. Kiyo ande ye katyina le ye nu balewen le kumna. ²⁴ Tanjo ande Kain balewa ta lafumba tango 7 bale faramngaig. Tanjo ande ye baleyuwa ta lafumba tango 77 bale faramngaig ngina.

Abel kumna ta tuku lafuknu Set prona

²⁵ Adam le piyo nuje nale manj kiyo ande te-pilnaik sulumba Eva nu sakina: Kain nu Abel balena le kumna. Kile Kuaterje kiyo ande ye sat le kiyo ta Abel tuku ma tamngat ngina sulumba nu kiyo ta nyunu Set* ngina.

²⁶ Set nu sunjokina sulumba pino ande tina. Pino ta kiyo ande nyunu Enos te-pilna. Ait ta mbolnje tanjo pino nane Sunjo tuku nyu te-dungam tuku tugu pilnaig.

5

Adam tuku ndare

¹⁻² Kuate nu tanjo pino nuje suk kile-mayokkina. Nu tanjo pino turmba kile-mayokkina sulumba nyaro nikmba nyu ta tanjo ngina. Adam tuku ndare tuturmba tenenmba kina.

³⁻⁵ Adam nu yar 130 njak minna sulumba kiyo ande nuje suk te-pilna. Nu kiyo ta nyunu Set ngina. Tanjana sulumba Adam manj lato yar 800 minmba kiyo kulim afu turmba kile-patikina. Nuje yar ulendimba 930 kusrena sulumba nu kumna.

⁶⁻⁸ Set nu yar 105 njak minna sulumba kiyo ande nyunu Enos te-pilna. Te-pilna sulumba nu manj lato yar 807 minmba kiyo kulim afu turmba kile-patikina. Nuje yar ulendimba 912 kusrena sulumba nu kumna.

⁹⁻¹¹ Enos nu yar 90 njak minna sulumba kiyo ande nyunu Kenan te-pilna. Te-pilna sulumba nu manj lato yar 815 minmba kiyo kulim afu turmba kile-patikina. Nuje yar ulendimba 905 kusrena sulumba nu kumna.

¹²⁻¹⁴ Kenan nu yar 70 njak minna sulumba kiyo ande nyunu Mahalalel te-pilna. Te-pilna sulumba nu manj lato yar 840 minmba kiyo kulim afu turmba kile-patikina. Nuje yar ulendimba 910 kusrena sulumba nu kumna.

¹⁵⁻¹⁷ Mahalalel nu yar 65 njak minna sulumba kiyo ande nyunu Yaret te-pilna. Te-pilna sulumba nu manj lato yar 830 minmba kiyo kulim afu turmba kile-patikina. Nuje yar ulendimba 895 kusrena sulumba nu kumna.

¹⁸⁻²⁰ Yaret nu yar 162 njak minna sulumba kiyo ande nyunu Enok te-pilna. Te-pilna sulumba nu manj lato yar 800 minmba kiyo kulim afu turmba kile-patikina. Nuje yar ulendimba 962 kusrena sulumba nu kumna.

²¹⁻²⁴ Enok nu yar 65 njak minna sulumba kiyo ande nyunu Metusala te-pilna. Te-pilna sulumba nu manj lato yar 300 minmba Kuate biye demba minna. Tanjamba nu kiyo kulim afu turmba kile-patikina. Nuje yar ulendimba 365 kusrena sulumba Kuate ndonj sail mayena le Kuaterje nu ngarosu njak tina. Nu kume ndakina.

²⁵⁻²⁷ Metusala nu yar 187 njak minna sulumba kiyo ande nyunu Lamek te-pilna. Te-pilna sulumba nu manj lato yar 782 minmba kiyo kulim afu turmba kile-patikina. Nuje yar ulendimba 969 kusrena sulumba nu kumna.

²⁸ Lamek nu yar 182 njak minna sulumba kiyo ande te-pilmba sakina: ²⁹ Sunjo nu kilke te kasurna le sine piro karenjka wamdus pitisingit. Kiyo te sine tuku wamdus bul sersingamngat ngina. Tanjakina sulumba kiyo ta nyunu Noa* ngina. ³⁰⁻³¹ Lamek nu manj lato yar 595 minmba kiyo kulim afu turmba kile-patikina. Nuje yar ulendimba 777 kusrena sulumba nu kumna.

³² Noa nu yar 500 kusrena sulumba kiyo kenmba kile-patikina ta ande nyunu Sem ande Ham ande Yafet.

6

Une manjau sunjokina

¹ Tanjo pino tugeka sili-silinaig sulumba kulim kame kile-patike likinaig le ² Kuate tuku kuasmbi nane kulim kame ta kanjerkinaig. Kulim kame ta ngarosu tumail pasi magenu ndo le nzaliniŋgina le nane ndonj minnaig. ³ Tanjanaig le Sunjo nu

* 4:25: Set nyu ta tugunu Lafunu

* 5:29: Noa nyu ta tugunu Wamdus Bulok

sakina: Tango nane ngarusu ndo. Nane minmba mine nda. Ye nane tuku ait kuerkamngit. Nane tuku yar 120 ndo palmbimngit ngina.

⁴ Kuate tuku kuasmbi nane pino kame ndonj wamdus sulumba tango sugo sangriknu kile-patikinaig. Ait ta mbolnje ngumnenga mata tango sugo sangri jak ta kilke te mbolnje mine likinaig. Nane sangri sugu nyu jak minnaig.

Kuate nu waj kusam tuku Noa sana

⁵ Tango pino jakmba nane manau njaigonu kumba wamdus mata njaigonu ndo kumba minanu le Sunjo nu nane kanjerka ⁶ ngamunggal rarmba wamdus tatrakina sulumba sakina: Ndanjam saka ye tango pino kile-mayokka kilke te mbolnje patiken a. ⁷ Ye kile tango pino jakmba sar umanj aganjmor tumbranok nguikok kilke te mbolnje ma gurenmba kile-ngisike suluwamngit. Ye yije wakeika kile-mayokken ta kile ye wamdus tatrakate ngina. ⁸ Tanjakina ta Sunjo nu Noa tuku manau kanjermba nu ndo nzalina.

⁹⁻¹⁰ Noa nu tango purfenju mayenu. Nu Kuate ndonj sail mayena. Nu tuku kinjo kenmba ta Sem Ham Yafet. Noa tuku ait mbolnje tango pino jakmba manau njaigonu ndo ke lika minnaig ta nane ngamuknje Noa ndo manau purfenju dubimba minna. ¹¹ Kilke te mbolnje Kuate am mbolnje manau njaigonu ta tumbran kilke jakmba kumungina le nangine tango afu njaigo siglika minnaig.

¹² Kuate nu tango pino ta tuku manau njaigonu kanjerka nane tuku unenje tumbran jakmba njaigo siglikina ta nu kanjerkina sulumba ¹³ nu ndek Noa sana: Ye tango pino jakmba pitaik suluwamngit. Nangine nangine tango afu njaigo siglikade le nane tuku manau njaigonu ta kilke tugu jakmba kumungade tukunu ye nane jakmba kile-ngisikamngit. ¹⁴ Ta tuku ne ail magenu pikmba waj inum wakeimba kusa. Kusmba wandenu pilmba sinanu afu pugurke lika sulumba waj ta sinamnje kilimnje gulgol danga le tikjguwa. ¹⁵ Waj ta tenjenmba wakeiya. Kuenu mita 130 wakeiya. Sunjonu mita 22 wakeiya. Ngirpenu arnje mita 13 wakeika. ¹⁶ Tanjamba ne funu tukula sulumba ngirpenu mbol ta tukul ndawa. Wai dagol ndindo burok waj laipmba pale le waj sinanu purfenju minwa. Ngirpenu mbolnje malanga wakeimba pale sulumba sinamnje mbain armba kusa le waj sinanu kenmba minwaig. Ande mbolnje ande ngamunge ande ibenje minwaig. ¹⁷ Yenje saki le kule sungo prowa sulumba tango pino jakmba kilke mbol aganj ndende jakmba songuwa le butoka ngisike suluwamngaig ta ¹⁸ ye

ne ndonj wamdus ulendika sinja son pasa sanet ta ye sinja kumuwanngit. Ne, piyo nane, kinjo kat nane, rugan kat nane tane jakmba waj pongap sulumba ¹⁹ aganj nyunu mindek abo minig ta mata turmba kilmba waj pongap. Ar ar pailnu pangarnu nane abo minam tuku kilmba patika. ²⁰ Sar umanj yeke yeke aganjmor tumbranok nguikok ta jakmba ar ar kilmba waj pongap. ²¹ Tangine nyamagan aganjmor tuku nyamagan yeke yeke turmba kilmba patikap nga Noa sana.

²² Tanjakina le Noa nu Kuate tuku minje dubimba tanjamba ndo kina.

7

Kule sungo prona

¹ Kile Sunjo nu Noa sana: Ye tango pino jakmba kanjerket ta nane ngamuknje nenje ndo manau purfenju jak minit le ye ne kagmanet. Ta tuku kile ne nane gageu turmba waj ta pongap ngina. ² Aganjmor nyam tuku atraukam tuku ta ar ar pailnu 7 pangarnu 7 kilmba waj mbolnje patika. Aganjmor tane pintinjen ta armba ndo pailnu pangarnu kila. ³ Sar umanj ar ar pailnu 7 pangarnu 7 kila. Aganj jakmba tumunu minam tuku kila. ⁴ Kusem ndindo te kugawa le ye saki le sawe sungokanu ki 40 furir 40 piymba minamngat. Sawe ta mbolnje ye aganj wakeiken le abo minig ta jakmba ma gurenmba kile-ngisike suluwamngit ngina. ⁵ Sunjo nu Noa wam paguna ta Noa nu minje kumumba tanjamba ndo kina. ⁶ Noa nu yar 600 jak minna le kule sungo ta promba kilke songina.

⁷ Noa, kinjo kat nuje, piyo nuje, rugan kat nuje nane kule prowamngat nga waj ponginaig. ⁸ Sar umanj aganjmor nyam tuku pinkam tuku ⁹ ar ar pailnu pangarnu nane Kuate nu Noa wam paguna ta kumumba Noa ndonj waj ponginaig. ¹⁰ Waj ponginaig le kusem ndindo kugana le kule sungo ta kilke mbol prona.

¹¹ Noa tuku yar 600 tambun arnu ait 17 ait ta mbolnje kilke puluke lika kule sugokanu bulbulmba kilke mbolnje prowe likinaig. Samba mata puluka sawe sungokanu piyna. ¹² Ki 40 furir 40 sawe ta pur ndamba piymba minna. ¹³ Ki ait ndui ta mbolnje Noa nuje piyo nuje kinjo kat nuje Sem Ham Yafet nuje rugan kat nuje kenmba ndonj nane waj ponginaig. ¹⁴⁻¹⁵ Sar umanj aganjmor tumbranok nguikok nane yeke yeke ar ar jakmba Noa nane ndonj waj ponginaig. ¹⁶ Kilke mbol aganj nyu mindek pailnu pangarnu Kuate buk sana ta kumumba waj ponginaig. Tanjanaig le Sungonje malanga tukulna.

¹⁷ Sawe ta mara 40 piymba minna le kule ta nzomba waj te-faitna. ¹⁸ Tanjamba kule nzomba mbolka waj te-faitna le kule mbol mbol lika minna. ¹⁹ Kule sungo njayomba

tabe sugo funu basleniŋmba biŋ ŋakmba kile-butokina. ²⁰ Kile-butokina sulumba maŋ kule mbolke ŋayomba mita 7 mbolŋge kumuŋgina. ²¹ Sar umaŋ agaŋmor tumbranŋok ŋguikok agaŋ ŋakmba kilke mbolŋge likinaig tuku taŋgo pino ŋakmba turmba butoka ŋgisike sulunaig. ²² Agaŋ nyunu mindek kilke mbolŋge mabsen ŋak ta ŋakmba kume sulunaig. ²³ Sunŋoŋge kilke mbol mbal ŋakmba ma gurenŋmba kile-ŋgisike suluna. Taŋgo pino sar umaŋ agaŋmor tumbranŋok ŋguikok agaŋ afu mine ndakinaig. Noa nane ndo waŋ sinam taŋge abo minnaig.

²⁴ Kule ta tambun 5 mara 150 taŋamba kilke mbolŋge ibeŋ ndaka sunŋokanu minna.

8

Kule sunŋo ta ibeŋ kina

¹ Kuate nu Noa nane agaŋmor ndoŋ waŋ sinam taŋge minnaig ta nu sina so ndana. Nu nane idusniŋmba minna sulumba bubre sakina le pinderka kule muku serna. ² Taŋamba nu kilke mbolŋge kule bulbulnaig ta mata tukulniŋgina sulumba samba mata tukulna le sawe ta kugana. ³ Tambun 5 ta sinamŋge kule ta ibeŋ-ibeŋmba minna. ⁴ Taŋamba minna ka ka tambun 7 ait 17 mbolŋge waŋ ta ndeka Ararat biŋ mbol taŋge minyokina. ⁵ Kule ibeŋ-ibeŋmba minna le tambun 10 ait 1 mbolŋge biŋ funu afu mayok kinaig.

⁶ Mara 40 kinaig le Noa nu bubre malaŋga fudiŋndo ta talka ⁷ kal ande kukulna le nu kule parakuwa ŋga ta tairŋga kine promba minmba luka pro ndana. ⁸ Tanjana le Noa nu kilke buk parakina e ŋga idusna sulumba gami ande kukulna le kina ⁹ kumba ka kule ndo minna le tinŋga mabtam tuku ma kugatok le nu maŋ luka waŋ tugum ta prona. Prona le Noa ndek wai kuitka tumba waŋ sinamŋge pilna.

¹⁰ Minna ma ma kusem ndindo kina le nu gami ta maŋ kukulna le kina ¹¹ kumba ka furiram maŋ luka olif waŋenu abonu purmba tina ta nzoŋga tumba luka nu tugum ta prona. Tanjana le Noa nu ail waŋe ta kaŋgermba kule buk ibeŋ ket ŋga idusna.

¹² Minna ma ma maŋ kusem ande kugana le maŋ gami ta kukulna le kina sulumba maŋ luka pro ndana. Nu nduiye kina. ¹³ Noa tuku yar 601 tambun ndindo ait ndindo mbolŋge kule kilke mbolŋge ta parakina le Noa nu wande funu buromba burok tamba mambimba kilke kaŋgerna ta parakina. ¹⁴ Tambun arnu ait 27 mbolŋge kilke paraka kaŋgerna.

¹⁵ Kile Kuate nu Noa sana: ¹⁶ Ne, piyo naje, kiŋo kat naje rukan kat naje tane ŋakmba waŋ mbolŋge mayok ka ibeŋ kape. ¹⁷ Agaŋmor ŋakmba tane ndoŋ minig ta sar umaŋ turmba ŋakmba kilmba kile-ibeŋkap.

Taŋawap le nane tugeka kilke ŋakmba kumuŋge likamŋgaig ŋgina. ¹⁸ Tanjakina le Noa, nuŋe kiŋo kat nuŋe, piyo nuŋe, rukan kat nuŋe nane ŋakmba ibeŋ kinaig. ¹⁹ Sar umaŋ agaŋmor ŋakmba kilke mbolŋge likinaig tuku ta nyu mindek nane mata ibeŋ kinaig.

Noa nu Sunŋo tuku atraukina

²⁰ Ibeŋ kinaig le Noa nu Sunŋo tuku idusmba ndame afu kilmba atraukam tuku pa lanŋar wakeina. Wakeina sulumba sar umaŋ agaŋmor nyam tuku ndui kilmba bale farmba pa lanŋar ta mbolŋge patika Sunŋo atraukam tuku pasokina le ugmba usarkinaig. ²¹ Usarkinaig le Sunŋo nu mundur mayenu ta kamusna sulumba nu garena le wamdusmbi sakina: Taŋgo pino nane maŋ mbarwaig ta ye kilke te maŋ ŋayo siliwe nda. Nane kiŋo ndo wamdus ŋaigonu ŋak sugoka taŋamba ndo minig. Ye buk agaŋ abo minnaig tuku ta ŋakmba kile-ŋgisike suluwen ta ye maŋ taŋawe nda. ²² Kilke te minwa le nyamagaŋ ŋgunu tuku ait, nyamagaŋ mayekam tuku ait, sawe tuku ait, ki tuku ait, mafen tuku ait, furir tuku ait ta ŋakmba kugawe nda. Mara mindek muŋgu dubika minmba minamŋgaig ŋgina.

9

Kuate nu Noa ndoŋ wamdus ulendikina

¹ Kuate nu Noa nuŋe kiŋo kat nuŋe turmba nyaro pasa niŋge lika saninŋina: Tane kiŋo kulim kile-patikap le tane tuku ndare mbolŋge kilke te kumuŋguwaig. ² Ye kile agaŋ ndende ŋakmba tane kulatkam tuku tinŋet. Sar umaŋ kilke mbolok agaŋmor kualegaŋ ŋakmba tane tuku kurukuruka minamŋgaig. ³ Agaŋ ŋakmba likade ta tane tuku nyamagaŋ minig. Ye buk ilinzu ŋakmba tinŋen taŋamba ndo kile agaŋmor ŋakmba tinŋet. ⁴ Tane agaŋmor ndemnu ndare ŋak ŋak ndanyap. Mbulap. Ta ndaŋam? Ndare ta nuŋe abo tugu. Ta tuku tane ndanyap. ⁵ Taŋgo andeŋge ko agaŋmor andeŋge taŋgo inum balewa le kumwa ta nu mata kumamŋgat. ⁶ Kuate nu taŋgo pino kile-mayokkina ta nuŋe suk. Ta tuku taŋgo andeŋge taŋgo inum balewa ta nu mata kumamŋgat. ⁷ Ye tane satinŋet: Tane tugeka kiŋo kulim kile-patikap le kilke kumuŋguwa ŋgina.

⁸ Tanjakina sulumba Kuate nu Noa nuŋe kiŋo kat nuŋe ndoŋ teŋenmba saninŋina: ⁹ Tane isap. Ye kile tane ndoŋ wamdus ulendika sinŋa son pasa satinŋet te ye sinŋa kumuwaŋgit. Ngumneŋga tane tuku ndare mbolŋge mata pasa te kumuwaŋgit. ¹⁰ Sar umaŋ agaŋmor tumbranŋok ŋguikok kilke mbolok agaŋ ŋakmba abo minig tane ndoŋ waŋ mbolŋge ibeŋ kinaig ta nane mata tane ŋakmba tuku pasa te saket. ¹¹ Ye maŋ kule

sunjombi aganj ndende njakmba kile-njisike nda. Kule sunjonje kilke manj njayo siliwe nda njina.

¹² Tanjakina sulumba nu manj lato saninjina: Ye kile tane njakmba ndonj wamdus ulendiket. Mara mindek tanjamba minmba minamnjgit. ¹³ Ta tuku ye kile wanzu kuambor tananj gau mbolnje pilet. Kilke mbol mbal njakmba nane wanzu ta kanjerwaig sulumba pasa te idusamnjgaig. ¹⁴ Yenje wi le gau tinjguwa le wanzu prowa ta ¹⁵ ye sinjka son pasa satinjget te idusamnjgit. Kule sunjo manj promba tane njakmba kile-njisike nda. ¹⁶ Wanzu ta gau mbolnje minwa le ye kanjeri sulumba pasa te idusamnjgit. Ye sinjka son pasa te aganj njakmba njarusu njak abo minig ta tane satinjget ta sinjka kumuwanmjgit. ¹⁷ Ye kilke mbol mbal njakmba ndonj wamdus ulendika wanzu kuambor tananj pilet njina.

¹⁸ Noa tuku kinjo kame wanj mbolnje ibenj kinajg ta nyu kat nanjine Sem Ham Yafet. Kanan nu Ham tuku kinjo. ¹⁹ Noa tuku kinjo kame kenj ta nane tuku ndare tugeka kile sine kilke mbol mbal njakmba mineg.

Noa nu Ham kasurna

²⁰ Noa nu nyam piro ndo kumba minna tuku. Nunje tugu pilmba grep piro ande njukina. ²¹ Mara ande nu grep kule afu nyina le grep kulenje balena le nginjnganka baibai sinamnje tawi kuklikina le wagek kinymba minna. ²² Tanjana le Kanan mam nunje Ham nu mam nunje wagek kinymba minna ta kanjerna sulumba nu ndek kumba ka aba kat nunje sanikina le ²³ Sem nale Yafet ndonj nale ndek tawi ande tumba kaika njgumnem-njgumnem baibai sinam kumba mam nakile kainaik. Nale mam nakile wagek minna ta kanjeram mbulmba tumail te-sinaik.

²⁴ Kile Noa nu njaro purfena le kinjo njgrimik wam kina ta kubenaik le isna sulumba nu ndek sakina: ²⁵ Ye kile Kanan kasuri le nu nunje tira kame kunnemnje nane tuku sanzal tanjo piroka minamnjgat njina.

²⁶ Tanjakina sulumba nu manj lato sakina: Sine Sunjo tuku nyu te-dungube. Nu Sem tuku Mbara. Kanan nu Sem kunnemnje nu tuku sanzal tanjo piroka minamnjgat. ²⁷ Kuateenje Yafet sinzanja le nu tuku ndare tugekamnjgat. Nu tuku mbunj kame Sem tuku mbunj kame ndonj ulendika minwaig le Kanan nu Yafet kunnemnje nu tuku sanzal tanjo piroka minamnjgat njina.

²⁸ Kule sunjo ta kugana le Noa nu manj lato yar 350 minna. ²⁹ Nunje yar ulendimba ta 950 kusrena sulumba nu kumna.

10

Noa tuku ndare

¹ Noa tuku ndare ta tenjenmba. Noa tuku kinjo kenjmba ande nyunu Sem ande Ham ande Yafet. Kule sunjo ibenj kina le nane kenj ta kinjo afu kile-patikinaig.

Yafet tuku ndare

² Yafet tuku kinjo kat nunje nyu nanjine ta tenjenmba. Gomer, Makok, Madai, Yawan, Tubal, Mesek, Tiras. Njgumneja nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbunj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

³ Gomer tuku mbunj kat nunje ta Askenas mbal Rifat mbal Tokarma mbal.

⁴ Yawan tuku mbunj kat nunje ta Elisa mbal Spen mbal Siprus mbal Rodes mbal. ⁵ Nane nyu make tumba minig mbal le nyu mbolnje minig mbal ta tuku mbunj nanjine.

Yafet tuku ndare ta tanjamba ndo. Nane tuku tumbranj yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

Ham tuku ndare

⁶ Ham tuku kinjo kat nunje nyu nanjine ta tenjenmba. Kus, Isip, Libia, Kanan. Njgumneja nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbunj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

⁷ Kus tuku mbunj kat nunje ta Seba mbal Awila mbal Sabta mbal Rama mbal Sabteka mbal. Rama tuku mbunj ta Zeba mbal Dedan mbal.

⁸ Kus tuku kinjo ande nyunu Nimrod. Nimrod nu kame bumba tumbranj afu kilke yaika kilmba minna tukunu nu gabat sunjo mayok kina. ⁹ Nu Sunjonje turna le nu kanjere tango minna. Ta tuku nane afu nanjine nanjine tenjenmba sakade. Sunjonje ne turnuwa le kanjere tango Nimrod suk minamnjgat njade.

¹⁰ O buk Nimrod nu Babilonia kilke ta tuku tumbranj kenjmba kulatkina. Tumbranj kenjmba ta ande nyunu Babilon ande Ereke ande Akad. ¹¹ Nu Babilonia kilke kusremba Asiria kina sulumba tumbranj sugo bailkamba ninde lika wande patike likina. Tumbranj sugo ta ande nyunu Nineve ande Rehobot-Ir ande Kala ande Resan. ¹² Resan nu Nineve le tumbranj sunjo Kala njgamunjamunje minna.

¹³⁻¹⁴ Isip tuku mbunj kat nunje ta Lidia mbal Anam mbal Leab mbal Naftu mbal Patrus mbal Kaslu mbal Kreta mbal. Kreta mbal nane Filistia mbal nane tuku mbunj nanjine.

¹⁵ Kanan nu kinjo armba njak minna. Kinjo mulum ta Sidon ande nyunu Het. Njgumneja nale tuku ndare tugekinaig sulumba mbunj kat nanjine tuku nyu ta tumba nanjine tumbranj yimyam kilmba minnaig. ¹⁶⁻¹⁸ Kanan nu Yebus mbal Amor mbal Girkas mbal Hiwi mbal Arka mbal Sini mbal Arwat mbal Semar mbal Hamat mbal

nane tuku mbuŋ nanġine. Kanan tuku tumbranj mboŋ nane sili-silinaig le ¹⁹ nane tuku tumbranj mboŋ makenu ande kumba ka Sidonġe tinġina le ande kumba ka Gerarġe tinġina. Gerar tumbranj ta Gasa tumbranj patumba. Tumbranj make ki prote kumam kina ta kumba ka Sodom, Gomora, Atma, Seboimġe tinġina. Seboim tumbranj ta Lasa tumbranj patumba minna.

²⁰ Ham tuku ndare ta taŋamba ndo. Nane tuku tumbranj yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

Sem tuku ndare

²¹ Yafet aba nuŋe Sem nu Hibru mbal ŋakmba tuku mbuŋ nanġine. ²² Sem tuku kiŋo kat nuŋe tuku nyu ta teŋenmba. Elam, Asur, Arpaksad, Lud, Aram. Ngumneŋga nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbuŋ kat nanġine tuku nyu ta tumba nanġine tumbranj yimyam kilmba minnaig.

²³ Aram tuku mbuŋ ta Us mbal Hul mbal Geter mbal Mesek mbal.

²⁴ Arpaksad tuku kiŋo nuŋe nyunu Sela. Sela tuku kiŋo nuŋe nyunu Eber. ²⁵ Eber nu kiŋo armba kile-patikina ta ande nyunu Pelek. Pelek tuku ait mbolġe taŋgo pino ŋakmba sili-silinaig. Eber tuku kiŋo ande nyunu Yoktan.

²⁶⁻²⁹ Yoktan tuku mbuŋ ta Almodad mbal Selef mbal Hasarmawet mbal Yera mbal Hadoram mbal Usal mbal Dikla mbal Obal mbal Abimael mbal Seba mbal Ofir mbal Awila mbal Yobab mbal. Nane ŋakmba Yoktan tuku ndare. ³⁰ Nane tuku ma tugu makenu ta Mesanġe tinġa laipmba kumba ka Sefarġe tinġina. Sefar tumbranj ma taknu ki prote kumamġe minna.

³¹ Sem tuku ndare ta taŋamba ndo. Nane tuku tumbranj yimyam, ma tugu yimyam, pasa mata yimyam.

³² Taŋgo kuasmbi ŋakmba ta Noa tuku ndare. Kule sunġo kugana le Noa tuku kiŋo kat nuŋe tuku ndare puluka tugekina. Nane keŋ ta kilke mbol mbal ŋakmba tuku mbuŋ kat nanġine.

11

Kuate nu taŋgo tuku mane tugu mbilniŋge likina

¹ O buk tugu mbolġe taŋgo pino kilke ŋakmba mbolġe pasa ndindo agarj ndende ŋakmba nyu ndindo saka minnaig. ² Nane ki prote kumamġe kine promba minnaig. Taŋamba minnaig ma ma mara ande nane kinaig ka Babilonia tuku ma gutoŋ ande mbol pronaig sulumba nane taŋge tumbranj ulnaig. ³ Taŋamba nane nanġine nanġine sakinaig: Sine kilke kilmba pasoka ndame wakeikube le karenġuwaig ŋginaig. Nane

taŋamba wakeikinaig sulumba wande palm-bim tuku gulgol ta tumba ndame ta piseniniġinaig le ndame ta deŋginaig.

⁴ Kile nane ndek sakinaig: Sine tumbranj sunġo ande ulmba wande patikube sulumba wande sunġo kuen ŋayo ande pilbe. Funu ka samba kirewa. Taŋamba sine nyu ŋak minbe sulumba sili-silimba ma tugu ŋakmba kine ndakube ŋginaig.

⁵ Nane wande ta pilnaig le Sunġo nu nane tumbranj ulmba wande kuen ŋayo pilnaig ta kanġeram ndekina sulumba ⁶ sakina: Taŋgo pino nane ndare ndindo pasa kuale ndindo. Nane maŋau te tugu pilmba kade ta ngumneŋga nanġine nzali dubimba maŋau afu kam tuku sakuwaig sulumba ta kamnġaig. ⁷ Ta tuku sine ndek kab sulumba taŋgo tuku mane tugu mbilniŋge le nane nanġine nanġine pasa katese ndawaig ŋgina.

⁸ Taŋakina sulumba Sunġo nu taŋgo pino ŋakmba tugena le nane wande piro sunġo ta kusremba sili-silimba kilke tugu ŋakmba mbol kine likinaig. ⁹ Tumbranj sunġo ta nyunu Babilon ŋginaig. Ma ta mbolġe Sunġo nu nane tuku mane tugu mbilniŋge likina le nane sili-silimba kilke tugu ŋakmba mbol kine likinaig.

Sem tuku ndare

¹⁰ Sem tuku ndare tuturmbe teŋenmba kina. Kule sunġo ta ibeŋ kina le yar armba kinaig le Sem nu yar 100 ŋak minmba kiŋo ande nyunu Arpaksad te-pilna. ¹¹ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 500 kusremba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

¹² Arpaksad nu yar 35 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Sela te-pilna. ¹³ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 403 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁴ Sela nu yar 30 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Eber te-pilna. ¹⁵ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 403 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁶ Eber nu yar 34 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Pelek te-pilna. ¹⁷ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 430 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

¹⁸ Pelek nu yar 30 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Reu te-pilna. ¹⁹ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 209 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁰ Reu nu yar 32 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Seruk te-pilna. ²¹ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 207 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²² Seruk nu yar 30 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Nahor te-pilna. ²³ Te-pilna sulumba nu maŋ lato yar 200 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁴ Nahor nu yar 29 ŋak minna sulumba kiŋo ande nyunu Tera te-pilna. ²⁵ Te-pilna

sulumba nu maŋ lato yar 119 minmba kiŋo kulim afu turmba kile-patikina.

²⁶ Tera nu yar 70 kusrena sulumba kiŋo afu kile-patikina ta ande nyunu Abram ande Nahor ande Haran.

Tera tuku ndare

²⁷⁻²⁹ Tera tuku ndare tuturmba teŋemba kina. Nu kiŋo keŋmba kile-patikina ta ande Abram ande Nahor ande Haran. Haran nu Lot te-pilna sulumba nu kulim armba turmba kile-patikina ta ande nyunu Milka ande Iska. Mam naŋgine kume ndakina le Haran nu amboŋga nuŋe tumbranŋ tuguk Urŋge minmba kumna. Ma tugu ta nyunu Babilonia. Abram nu Sarai tina le Nahor nu mambo nuŋe Haran tuku kulim Milka tina. ³⁰ Sarai nu niŋka kiŋo kugatok minna.

³¹ Kile Tera nu kiŋo nuŋe Abram ru-gan nuŋe Sarai wa nuŋe Lot nane keŋ ta kilmba Babilonia ma tugu Ur tumbranŋ kusremba Kanan kilke mbol kambim saka ki-naig kumba ka Haran tumbranŋ promba taŋge minnaig ma ma Tera nu kumna. ³² Nu yar ŋakmba 205 kusrena sulumba Haran tumbranŋ taŋge nu kumna.

12

Sunŋo nu siŋka pasa saŋgrinu Abram sana

¹ Mara ande Sunŋo nu Abram sana: Ne naje kilke naje tumbranŋ tuguk naje ndare kusreka ye ma ande tumni le ne ka kilke ta mbolŋge mina. ² Yeŋge ki le ne tuku ndare tugeka tango kuasmbi sunŋokanu mayok kaŋgat. Yeŋge ne nyaro tini le ne taŋgo sunŋo nyu ŋak minamŋgat. Taŋawa le nane ŋgumneŋga ne tuku saka nane afu nyaro niŋge likamŋgaig. ³ Nane afu ne nyaro tin-waig ta ye mata nane nyaro niŋgamŋgit. Ko nane afu ne kasurnuwaig ta ye mata nane kasurniŋgamŋgit. Ne mbolŋge ye kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋgina.

⁴ Sunŋo nu taŋakina le Abram nu miŋge dubimba tiŋga Haran tumbranŋ kusremba kina le Lot nu dubimba kina. Ait ta mbolŋge Abram nu yar 75 ŋak minna. ⁵ Abram nu kumba piyo nuŋe Sarai, nzamu nuŋe Lot, Haran mbal afu nu piyanimmba kilna ta agaj ndende ŋakmba kilmba Kanan kambim saka kinaig kumba ka ka Kanan kilke mbol pronaig. ⁶ Pronaig sulumba kilke ŋgamu fetka kumba ka Sekem ma promba More ma tuku ail sunŋo ta tugumŋge min-naig. Ait ta mbolŋge Kanan mbal nane kilke ta mbolŋge mine likinaig.

⁷ Minnaig le Sunŋo nu Abram tugum promba sana: Ye ne tuku ndare kilke te siŋka serniŋgamŋgit ŋgina. Taŋakina le Abram nu Sunŋo nu teŋge ye tugum prowat ŋga ndame afu kilmba turŋaŋga atraukam tuku pa lanlaŋ inum wakeina. ⁸ Taŋana

sulumba nu ma ta kusremba kina ka tabe ande ponga baibai patika taŋge minnaig. Tabe ta Betel tumbranŋ ki butungate kumam Ai tumbranŋ ki prote kumam nu ŋgamuŋge minna. Tabe mbol taŋge Abram nu ndame turŋaŋga Sunŋo atraukam tuku pa lanlaŋ wakeimba Sunŋo mbarimmba nu tuku nyu te-duŋga minna. ⁹ Taŋana sulumba nu maŋ tiŋga kumba ka Negeb ma baknu ta kambim saka kina. Negeb ma baknu ta Kanan kilke mbolŋge minit.

Abram nu Isip kilke mbol kina

¹⁰ Nu kina ta Negeb kilke mbolŋge guba sunŋo prona tukunu Abram nane gubak minnaig sulumba ndeka kilke ta kusremba Isip kilke mbol ndekinaig. ¹¹ Ndekinaig sulumba Isip kilke mbol prowam bafumba nu piyo nuŋe Sarai sana: Ne pino tumail pasi ŋgarosu mayenu ndo. ¹² Isip taŋgo kame nane ne kaŋgernumba nuŋe piyo nuŋe ŋga idusmba ne tam tuku ye baleyumba ne kusrenamŋgaig. ¹³ Ta tuku taŋgo te ye tuku leu ŋga saniŋga le nane ne tuku ŋga ye bale ndayuwaig le ye maye minamŋgit ŋga Sarai sana.

¹⁴ Taŋakina sulumba Abram nu Isip kilke mbol prona le Isip mbal mambilmba Sarai kaŋgermba pino ta mayenu ndo ŋginaig le ¹⁵ Farao tuku mbal afu nane Sarai kaŋgermba kumba ka Farao sanaig. Sanaig le nu ismba taŋgo afu kukulningina le pro Sarai tumba Farao tuku wande mbol kinaig le nu taŋge minna.

¹⁶ Minna le Farao nu Sarai tuku garena le nu Abram kigamba agaj ndende sunŋomba tuna. Nu aganjmor sunŋomba sipsip makau kamel donki piro mbal turmba Abram tuna le kilna.

¹⁷ Farao nu Abram nu piyo nuŋe Sarai pinonu tina tukunu Sunŋo nu Farao nuŋe wande tuma mbal turmba ŋaigo siglikina le guaze sugo kile-likinaig. ¹⁸ Taŋanaig le Farao ndek Abram wika kusnana: Ne ame maŋau ye mbolŋge kina? Ndanjam saka ne naje piyo naje ta ye ndasayina? ¹⁹ Ne yiŋe kulim ŋga sayina tukunu ye yiŋe pinonu ten. Kile piyo naje te tumba kua kaye ŋga Abram sana. ²⁰ Taŋakina sulumba nu nuŋe mbal saniŋgina le nane Abram mindemba kumba ndinŋge mbilnaig le Abram nale piyo nuŋe ndon agaj ndende ŋakmba kilmba kinaik.

13

Lot nu Abram kusremba Sodom tumbranŋ kina

¹ Abram nu piyo nuŋe Sarai nzamu nuŋe Lot agaj ndende ŋakmba kilmba Isip kusremba kina ka Negeb ma baknu mbol prona. ² Abram nu aganjmor silwa ndametiŋ gol ndametiŋ agaj ndende ta sunŋomba ŋak minna.

³ Nu Negeb ma mbol prona sulumba manjinga kumba ka ka Betel tumbran patumba nu o buk baibai patikina ma ta tugum prona. Ma ta Betel tumbran Ai tumbran ngamu-ngamunje minit. ⁴ Minna sulumba o buk atraukam tuku pa lanlan wakeina ma ndui ta mbolnje manjinga Sunjo mbarinjmba nu tuku nyu te-dunja minna.

⁵ Lot nane Abram ndon minnaig ta nu mata aganj ndende sipsip makau baibai sunjomba njak minna. ⁶ Nale ar ta aganjmor sunjomba njak tukunu nale ma ta tuma minnam kumun kuga. ⁷ Ta tuku Abram tuku aganjmor kulat tanjo nane Lot tuku aganjmor kulat tanjo ndon munju gubra njak minnaig. Ait ta mbolnje Kanan mbal Peris mbal nane ma ta mbolnje minnaig tuku.

⁸ Kile Abram nu ndek Lot sana: Ne sile ndare ndui ta ndo. Ta tuku sile ngamuknje munju gubra njak mine ndakupe. Sile tuku piro tanjo mata nane munju gubra njak mine ndakuwaig. ⁹ Ma te sunjokanu. Ne nane kilke inum kanjermba madiwa le sile purkupe. Ne ma ande mbol kaye ndeta ye ma ande mbol ka njina.

¹⁰ Tanjakina le Lot nu mambimba Jordan kule kumamnje ma guton ta kanjerna. Ma ta kule sunjomba njak kumba ka Soar tumbrannje tingina. Ait ta mbolnje Sunjo nu Sodom le Gomora njago sili ndakina. Ma ta mayenu ndo Sunjo tuku piro Isip mbal tuku kilke tanjan. ¹¹ Ta tuku Lot nu ma ta mayenu ndo nga Jordan ma guton ta njakmba madimba te-suluna. Tanjamba nu Abram kusremba ki prote kumam ma ta mbolnje ka minna le nale yimyam minnaik.

¹² Abram nu Kanan kilke mbolnje minna le Lot nu Jordan ma guton ta kumba ka tanje minyokina sulumba nuje baibai Sodom tumbran patumba patike likina sulumba nu tanje minna.

¹³ Sodom mbal nane une manjan sunjomba kumba Sunjo tuku minje ngurmamba minnaig.

Sunjoje Abram Kanan kilke njakmba tuna

¹⁴ Lot nu Abram kusrena le Sunjo nu Abram sana: Ne tinga mambimba ma tugu njakmba kanjerka. ¹⁵ Ma njakmba ne kanjerkate ta ne nane ndare njakmba ndon serting le tane tuku kilke minmba minamngat. ¹⁶ Yenje ki le ne tuku ndare tugeka ne tuku mbut burnu kumun kuga prowamngai. Kilke mbolnje tub tub tanjan burnu kumun kuga. ¹⁷ Kile ne tinga kilke tuku kuennu kilke tuku sunjonu njakmba lika kanjerka. Ye kilke ta njakmba ne tanbimnjgit nga Abram sana.

¹⁸ Tanjakina le Abram nu nuje baibai sambrinjmba ma ta kusremba kumba ka Hebron tumbranje Mamre tuku ail sugo

tugum tanje minyokina. Minyokina sulumba Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina.

14

Abram nu gabat sugo afu ndonj kame bunaig

¹ Mara ande Babilonia tuku gabat sunjo Amrafel, Elasar tuku gabat sunjo Ariok, Elam tuku gabat sunjo Kedorlaomer, Goim tuku gabat sunjo Tidal nane bailka ta ² gabat sugo 5 ndonj kame bunaig. Gabat sugo 5 ta Sodom tuku gabat sunjo Bera, Gomora tuku gabat sunjo Birs, Atma tuku gabat sunjo Sinab, Seboim tuku gabat sunjo Semeber, Bela tuku gabat sunjo turmba. Bela tumbran tuku nyu ande Soar njinaig.

³ Gabat sugo 5 ta ulendika pasa katnaig sulumba Sidim tuku ma guton ta kinaig. Ma ta kile Yu Kagli Nayo tanje te-suluna. ⁴ Kedorlaomer nu yar 12 gabat sugo 5 ta kulatkina le nane ta tuku ndagarinjina le yar 13 mbolnje nane nu ndonj kame bunaig.

⁵ Yar 14 mbolnje Kedorlaomer nuje gulab kame gabat sugo ken ta ndonj nane nangine kame mbal kile-manjurka kinaig ka tumbran afu ndonj kame bunaig. Asterot-Karnaim tumbranje Kedorlaomer nu Refaim mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina sulumba ka Ham tumbranje nu Susim mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina sulumba ka Kiriatiim tuku ma guton tanje nu Emim mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina. ⁶ Tanjamba nu manjinga kina ka Edom ma bin tanje nu Hor mbal ndonj kame bumba nane yokerkina le nane sili-silinaig le nu nane dubika kina ka Elparan tumbran ma baknu ta makembinje lukina.

⁷ Lukina sulumba kumba ka Enmispat tumbran pronaig. (Tumbran ta kile nyunu Kades ngade). Tumbran tanje nane Amalek mbal Amor mbal ndonj kame bunaig sulumba nane tuku kilke ta yaik likinaig. Amor mbal nane Hasason-Tamar tumbranje minnaig tuku.

⁸ Ait ta mbolnje Sodom, Gomora, Atma, Seboim, Bela tumbran 5 ta tuku gabat sugo nane nangine kame mbal ndonj Sidim tuku ma guton ta kinaig sulumba tanje nane kame tuku kuaneka minnaig. ⁹ Elam tuku gabat sunjo Kedorlaomer, Goim tuku gabat sunjo Tidal, Babilonia tuku gabat sunjo Amrafel, Elasar tuku gabat sunjo Ariok nane mata kame tuku kuaneka minnaig. Gabat sugo bailka ta nane gabat sugo 5 ta ndonj kame buwam bafunaig.

¹⁰ Sidim tuku guton ta nane buk ndame dabuk dabuk kolta suk ta sota burok sunjomba sarke likinaig. Kile kame sanjri tingina le Sodom tuku gabat sunjo Gomora tuku gabat sunjo nale kuru-kuruka nakile

kame mbal ndon kua ka baringa burok ta sinam kinaig le gabat sugo kej ta nane kame kuasmbi afu ndon kua ka ma tabenu ta ponga kinaig. ¹¹ Tanjanaig le gabat sugo bailka ta nane Sodom le Gomora tuku agan ndende, nyamagan, tango pino turmba yomba kilmba kinaig. ¹² Abram nzamu nunje Lot nu Sodomnge minna le nane nu tumba nu tuku agan ndende turmba kilmba kinaig.

¹³ Tanjanaig le tango ande nu wam ta kanjermba kua ka Abram sota kina sulumba Abram kila sana. (Abram nu Mamre tuku ail tugum tange minna. Mamre nu Amor tango ande. Nu nunje mambo kat nunje ndon nane kej ta Abram tuku gulab kat nunje minnaig. Mambo ar ta nyu nakile Eskol le Aner). ¹⁴ Abram tuku nzamu nunje tumba kinaig ta tango tange wam kubeu tuna le Abram nu ismba nunje kuasmbi kame tango 318 ta njakmba kile-manjurkina sulumba nane ndon gabat sugo bailka ta dubika Dan tumbran kinaig. ¹⁵ Furir ngamuna le nu nunje kuasmbi ta kilmba walna sulumba gabat sugo bailka ta ndon kame bumba nane kile-ibenka yok-erkinaiig le nane sili-silinaig le nane dubika kinaig ka Hoba tumbran pronaig. Hoba tumbran ta Damaskus tumbran patumba minna. ¹⁶ Nu Sodom le Gomora tuku gabis agan ndende njakmba ta kile-luka kilmba nzamu nunje Lot turmba tumba Lot tuku agan ndende tango pino njakmba turmba kilmba luka kinaig. ¹⁷ Abram nu gabat sugo bailka ta ndon kame bumba nane kile-ibenkina sulumba luka prona le Sodom tuku gabat sunjo ta Abram sota kina ka Zawe ma guton tange Abram te-silikina. (Ma guton ta tuku nyu ande Gabat Sugo tuku Guton njgade).

Melkisedek nu Abram nyaro tuna

¹⁸ Salem tuku gabat Melkisedek nu Kuate o mbolok tuku pris minna. Nu bret grep kule kilmba Abram tugum kumba ¹⁹ nyaro pasa tuna sulumba sakina: Kuate nu o mbolok. Nunje samba kilke kile-mayokkina. Nunje ne nyaro pasa tinwa. ²⁰ Kuate nu o mbolok. Sine nu tuku nyu tedungube. Nunje ne sinzanjat le nanje njueu mbal njakmba kile-ibenkat njina.

Tanjakina le Abram nu gabis agan ndende njakmba kilna ta manjur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna. ²¹ Tanjana le Sodom tuku gabat sunjonje ndek Abram sana: TANGO pino njakmba yiye kili le gabis agan ndende njakmba ne kila njina le ²² Abram ndek Sodom tuku gabat sunjo ta sana: Kuate Sunjo nu o mbolok. Nunje samba kilke kile-mayokkina le ye kile Sunjo tuku nyu mbolnje pasa sangri pilewet. ²³ Ne ngumneja sakikat: Yenje Abram agan

ndende sunjomba tuwen le kile nu agan ndende sunjomba njak minit nga sakikat tukunu ye ne tuku agan inum te nda. Muli fonjon afu ko kupe ngaro tuku muli ande mata ye te nda. ²⁴ Ye mbulit. Ye agan ndende afu kile nda. Ye tuku kuasmbinge nyamagan afu kilmba nyinaig ta maye. Ye tuku gulab kame Aner Eskol Mamre nane ndo agan ndende afu njinga nga sana.

15

Kuate nu Abram ndon wamdus ulendinaik

¹ Mara ande Abram nu kinatanu suk Sunjonje wika sana: Abram, ne kuru kuru ndaka. Ye ne tuku kandim tanjan ne kulatka minet. Ne lafu mayenu sunjokanu tamngat njina. ² Tanjakina le Abram nu ndek sana: O Kuate Sunjo, ye kinjo kugatok minet. Ye kumi le Damaskusnu tango Elieser nunje ye tuku agan ndende kilamngat. Ta tuku ne ame agan mayenu ye samngat? ³ Ne ye tuku ndare tumunu ande ndasina tukunu ye tuku kukul tango nunje ye tuku agan ndende kilamngat njina.

⁴ Tanjakina le Sunjo nu pasa lafumba sana: Kuga. Kukul tango nanje Elieser nu ne tuku agan ndende kile nda. Nanje kinjo ndinok ta nunje ne tuku agan ndende kilamngat njina. ⁵ Tanjakina sulumba nu Abram tumba kilim kumba sana: Ai ambe. Samba mbol ambe tandeka mambilmba mbai kanjerka. Ne njakmba burkam kumu e? Ngumneja ne tuku ndare mbolnje mbun gudommba mayok kanjaig. Samba mbolnje mbai minig tanjan burnu kumu kuga njina. ⁶ Tanjakina le Abram nu Sunjo tuku pasa ta ismba nu tuku sangri tomba tingina le Sunjo nu tuku ngamungal son ta kanjermba nu tango tinjeknu njina.

⁷ Tanjakina sulumba nu Abram sana: Ye Sunjo. Ye ne Babilonia mbal tuku kilke Ur tumbrannje ye ne mindenumba te prowen. Kilke te ne sernam tuku nga ye tanawen njina le ⁸ Abram ndek lafumba sakina: O Kuate Sunjo, ye kilke te miro minam tuku sayate ta ye ndanmba pasa ta son pasa nga kila pili e njina le ⁹ Kuate nu ndek sana: Aganjmor afu kilmba ye tugum te prowa. Makau pangarnu ande, meme pangarnu ande, sipsip pailnu ande njakmba yar kenmba njak, gami ande, sar umanj kitek ande turmba kilmba ye tugum te prowa njina le ¹⁰ Abram nu pasa ta kumumba aganjmor ta kilmba nu tugum prona sulumba aganjmor ta ngamunje fetke lika inumnu ndinamnje inumnu najamnje patike likina sulumba umanj armba ta fet ndakina. ¹¹ Tanjana le wir afu ndem ta kilam tuku fumba ndekinaig le Abram nu ndem ta njaiika nane yokkerke likina.

¹² Ki ka butungina le Abram nu kinymba ma make sungo kangermba ngamunggal pitina le nu kuru kuru sungo tina. ¹³ Tanjamba minna le Sungo nu Abram sana: Ye sinja sanet. Ne tuku mbuŋ kilke te kusremba kilke kise mbolŋge rawe tanjo minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piro karenju ningwaig le piroka nane ait kuen nayo yar 400 nane sanzalnu minamnggaig. ¹⁴ Ait ta kugawa le ye kilke ta mbolok mbal lafumba piti niŋgi le nane mbuŋ kame kusrekuwaig le agan ndende sungomba jak tingja ma ta kusrewamnggaig. ¹⁵ Nenje ndo mine mayemba ma ma saibo pilmba kuma le ngununggaig. ¹⁶ Amor mbal kilke te mbolŋge minig ta nanjine mbar sugo ke likade ta kumunguwaig le nane ndare pulumba kinit ta ka bailkanu mbolŋge man luka te prowamnggaig nga Abram sana.

¹⁷ Tanjakina le ki butunga furirna le waim ande pa guwa jak sati ande turmba mayok kinaik sulumba aganjmor ndemnu Abrahamngge fetka patikina ta ngamuk ngamuk kinaik. ¹⁸ Tanjanaik le Sungo nu Abram ndoŋ wamdus ulendika sinja son pasa Abram sana: Ne tuku ndare ye kilke te serningamnggit. Isip tuku kule sungo kumamngge kumba ka kule sungo Yufretis kumamngge tinggate kilke ta jakmba tane sertingamnggit. ¹⁹⁻²¹ Ken mbal Kenis mbal Kadmon mbal Hit mbal Peris mbal Refaim mbal Amor mbal Kanan mbal Girkas mbal Yebus mbal nane tuku kilke ta jakmba tane sertingamnggit nga Abram sana.

16

Sarai tuku piro pino Hagarngge kiŋo tepilna

¹⁻² Sarai nu Abram tuku kiŋo ande tepile ndakina sulumba nu tango nuŋe sana: Sungo nu kiŋo ande ndasina tukunu ne ye tuku piro pino ndoŋ minap le nu kiŋo ande tepilwa le yiŋe kiŋonu tamnggit ngina. (Sarai tuku piro pino ta nyunu Hagar. Hagar nu Isipnu).

Abram nu Sarai ndoŋ wamdus ulendinaik sulumba ³ Sarai nu nuŋe piro pino ta tumba Abram pinonu tuna. Ait ta mbolŋge Abram buk yar 10 Kanan kilke mbolŋge minna.

⁴ Abram nu Hagar tumba nu ndoŋ minnaik sulumba Hagar nu kiŋo konna ta kamusmba nu Sarai ake agan tanjan nga talana. ⁵ Tanjana le nu ndek Abram sana: Hagarngge ye talayate ta nane mbar. Ye yiŋe piro pino ne tinnen ta nu kile funggulok minmba nu ye talayate. Sungoŋge ndo nu sile pilesikuwa nga tanjo nuŋe sana. ⁶ Tanjakina le nu ndek Sarai sana: Pino ta ne tuku piro pino ndo. Ne ame wam nu mbol kam ndeta

ka ngina. Tanjakina le Sarai nu Hagar sawe lika katna le kua ka nu kusrena.

⁷ Hagar nu Sarai kusremba Sur kam-bim tuku ndin dubimba kina ka ma baknu mbolŋge kule burok tugum tanje minna le Sungo tuku Eŋel nu tugum prona sulumba ⁸ nu kusnana: Hagar, Sarai tuku piro pino, ne aningge prowat sulumba animbi kanjat e ngina le nu ndek eŋel ta sana: Ye yiŋe piro gabat Sarai tuku kuru-kuruka kua ka tembi prowit ngina le ⁹ Sungo tuku Eŋel nu sana: Ne luka nane piro gabat sota kumba nane ngamunggal te-ibenmba Sarai kumnemngge mina. ¹⁰ Yenje ki le ne tuku ndare tugeka kuasmbi sungokanu mayok kanjat. Burnu kumuŋ kuga ngina.

¹¹ Tanjakina sulumba Sungo tuku Eŋel man lato sana: Ne kiŋo te-palmbimnggat. Sungo nu ne tuku malmbi ta isna tukunu ne kiŋo ta nyunu Ismael* nga. ¹² Nu doŋki nguikok tanjan minmba nu tanjo pino jakmba tuku ngueu minamnggat. Nu nuŋe ndare tuma ndoŋ mata nu mine nda. Nu kasomngge minamnggat ngina. ¹³ Tanjaka sana le Hagar nu nuŋe wamdusmbi sakina: i ... Ye Kuate kangerit ta ye kume ndakit ngina.

Sungo nu Hagar ndoŋ pasatina le Hagar nu sakina: O Kuate, ne tuku am mbolŋge agan ndende jakmba mayokngge minit ngina. ¹⁴ Ta tuku nane kule burok ta nyunu "Sungo abo tugu jak nu ye kangeryate" ngade. Kule burok ta Kades tumbran Bered tumbran ngamu- ngamungge minit.

¹⁵ Abram Hagar fungul te-tuna ta kile nu kiŋo tepilna le Abram nu kiŋo ta nyunu Ismael ngina. ¹⁶ Abram nu yar 86 jak minna le Hagar nu kiŋo ta tepilna.

17

Kuate nu ngaro pikam tuku manjau temayokna

¹ Abram nu yar 99 jak minna le Sungo nu Abram tugum promba sana: Ye Kuate Sangri Nayo. Ye ne sanet. Ne ye tuku mingge dubimba manjau purfenju ndo jak mina. ² Ye ne ndoŋ wamdus ulendika sinja son pasa pilet ta dubimba kumuamnggit. Yenje ki le ne tuku ndare tugeka tanjo pino sungomba mayok kanjagaig ngina.

³ Tanjakina le Abram ndek truk kina le Kuate nu man lato sana: ⁴ Ne isa. Ye tuku sinja son pasa ne mbolŋge minit tukunu ne tanjo kuasmbi sungomba tuku mbuŋ nanjine minamnggat. ⁵ Ta tuku ne tuku nyu Abram kuga. Ne tanjo kuasmbi sungomba tuku mbuŋ minamnggat tukunu ye ne tuku nyu kitek Abraham pili le minamnggat. ⁶ Yenje ki le ne tuku ndare mbolŋge kuasmbi sungomba mayok kanjagaig. Afu gabat sugo mayok kanjagaig. ⁷ Ye ne

* 16:11: Ismael nyu ta tugunu: Kuate nu isna

ndonj ne tuku ndare kame ndonj wamdus ulendika sinja son pasa te pilet ta kugawe nda. Ye sinja kumuwanngit. Ye ne tuku Mbara, ne tuku ndare pulumba tuturmaba kanjat ta tuku turmba Mbara minmba minamngit. ⁸ Ne kilke te tuku tuguk tanjo kuga ta ye kilke te nduiye nanje ndare kame ta ndonj tane sertingamngit. Kanan kilke njakmba te tane tuku kilke minmba minamngit. Kugawe nda. Ye sinja tane tuku Mbara minmba minamngit ngina.

⁹ Kuate nu manj lato Abraham sana: Ye sinja son pasa te sanet. Nanje ndare puluka tuturmaba kuwaig ta tane pasa saket te ismba kumumba dubiwap. ¹⁰ Ye ne ndonj nanje ndare kame ndonj wamdus ulendika pasa dubimba kumuwan tuku ta tenjemba. Tane tanjo kinjo kame njakmba tuku ngaro pikap sulumba ¹¹ ye tane ndonj pasa katet te gilai ndanngap. ¹² Tane kinjo kile-patikap sulumba mara 8 kugawaig le nane tuku ngaro pikap. Tangine piro tanjo tuku kinjo kame tane kasomok tanjo piyamba kile-likinaig ta njakmba tuku ngaro pikap. Tanjamba minmba minap le ¹³ ye tane njakmba ndonj wamdus ulendika minmba minamngit. Ta tuku nane njakmba tuku ngaro pikap le tangine ngarosus mbolnje nzilal ta minwaig. ¹⁴ Tanjo ande ngarosus nzilal ta kugatok ta nu tane ngamuknje mine nda. Nu ye ndonj wamdus ulendikam tuku wam ta purmba pitaita nga sakina.

¹⁵ Kuate nu manj Abraham sana: Ye kile piyo nanje Sarai tuku sanet. Ne kile nyunu Sarai ndanja. Kile nyunu kitek Sara nga. ¹⁶ Yenje nu nyaro tuwi le nu ne ndonj kinjo ande te-palmbimngaik. Tanjamba nu tanjo kuasmbi sungomba gabat sugo afu turmba tuku ina nanngine minamngat ngina.

¹⁷ Tanjakina le Abraham nu truk ka nzumilka wamdusmbi sakina: Yoi. Ye buk saibo pilmba yar 100 njak minet ta ndanmba ye kinjo tam tuku sakate? Sara mata buk saibo pilmba yar 90 njak minit tukunu nu mata kinjo te-palmbim kumuñ kuga nga idusna. ¹⁸ Tanjamba idusna sulumba Abraham nu Kuate sana: Ne ye tuku kinjo Ismael ndo kulatka le nu maye minwa ngina kande ¹⁹ Kuate ndek Abraham sana: Kuga. Piyo nanje Sara nu ne tuku kinjo ndinok te-palmbimngat ta ne kinjo ta nyunu Isak nga. Ye kinjo ta tuku ndare njakmba ndonj wamdus ulendika yinje sinja son pasa kumumba dubimba minmba minamngit. Kugawe nda. ²⁰ Ne Ismael tuku sayat ta ye mata isit. Yenje nu nyaro tuwi le nu tuku ndare tugekuwaig sulumba nu tuku ndare mbolnje gabat sugo 12 mayok kanngai. Nu tuku ndare mbolnje kuasmbi sunjo mayok kanngat. ²¹ Ye Ismael tuku tanjawamngit ta ye Isak ndonj wamdus ulendika yinje pasa kumumba minmba minamngit. Yar ande si ait tenjen prowa le Sara

nu kinjo ta te-palmbimngat ngina. ²² Tanjakina sulumba Kuate nu Abraham ndonj pasate denjpurmba nu kusremba kina.

²³ Kile Abraham nu Kuate tuku minje dubimba ki ait ndui ta mbolnje kinjo nune Ismael tuku ngaro pikna sulumba nu tuku wande tuma mbal nu tanjo ndametiñmbi piyamba kile-likinaig ta njakmba tuku ngaro pike likina. ²⁴⁻²⁵ Abraham nu yar 99 njak minna le kinjo nune Ismael nu yar 13 njak minna le nane nale tuku ngaro piknaig. ²⁶ Ki ait ndui ta mbolnje ndo nane Abraham le Ismael tuku ngaro piknaig sulumba ²⁷ nu tuku wande tuma mbal nu tanjo ndametiñmbi piyamba kile-likinaig ta njakmba tuku ngaro turmba pike likinaig.

18

Kuate nu manj Sara kinjo te-palmbim tuku Abraham sana

¹ Mara ande ki pa tingina le Abraham nu Mamre tuku ail sugo tugum tanje nune baibai kawañnje minyok minna le Sunjo nu tugum prona. ² Abraham nu mambilmba tanjo kenmba kanngerkina sulumba tinga pinderka kumba ka nane tugumnje dagol tidronja loka saningina: ³ O tanjo sugo, mayemba prowaig. Tane ye liyumba ndakape. Tane tenje mabtumba isukusmba kape. ⁴ Tenje minap le nane kule fudin tumba prowaig le kupe minyanja ail kumnem tenje minyoka mabtap. ⁵ Mabta minap le ye nyamaganmbi tane turtinji le nyumba sangri tumba kape ngina. Tanjakina le nane sakinaig: Ne sakate tanjamba ka nginaig.

⁶ Tanjakinaig le Abraham nu pitik ndo nune baibai sinam kina sulumba Sara sana: Pitik ndo plaua mayenu inum kunya sulumba waimbi pipmba bret fonfon pasoka ngina. ⁷ Tanjakina sulumba Abraham nu pinderka nune makau fonde tugum promba fatnu kitek butuknu kuya njak ande madimba tumba nune piro tanjo tuna le nune pre pre balemba kuapikina. ⁸ Tanjana le Abraham nu makau fatnu kuapikina ta tumba bata le amo turmba kilmba nane tugumnje patikina le nane kilmba nyumba minnaig.

Nane isukusmba minnaig le Abraham nu nane tugum tanje ail kumnemnje nane tairnga tin minna le ⁹ nane nu kusnanaig: Piyo nanje Sara nu aninje minit nginaig le nu ndek sakina: Nu baibai sinam tenje minit ngina le ¹⁰ tanjo inum tanje ndek nu sana: Yar ande si piyo nanje Sara nu kinjo tuwa le ye sinja luka prowamngit ngina. Tanjakina le Sara nu nu ngumnemnje baibai malanja tugum tanje pasa ta kagmanja ismba tin minna.

¹¹ Abraham nale Sara ndonj buk saibo patika yar gudommba kinaig le Sara nu kinjo te-palmbim kumuñ kuga tukunu ¹² nu

wamdusmbi nzumilka sakina: Ye buk saibo pilen. Yiŋe gabat mata saibo pilna. Ye ndaŋndaŋmba tuma kinymba kamusi ŋga idusna. ¹³ Tanjamba idusna le Sunjo nu Abraham sana: Ndaŋam tuku Sara nu nzumilka sakat: Ye buk saibo pilen ta ndaŋmba ye kiŋo tamŋgit ŋga sakat. ¹⁴ Ye Sunjo. Ne iduste ye wam ta kam kumuŋ kuga ŋga ne iduste e? Kuga. Ye wam ŋakmba kam kumuŋ. Ye buk sakit. Yar ande si ait teŋen mbolŋge Sara nu kiŋo tuwa le ye luka prowamŋgit ŋgina. ¹⁵ Tanjakina le Sara nu yabuka sakina: Ye nzumil ndakit ŋgina le nu ndek nu sana: Kuga. Ne siŋka ne nzumilkat ŋgina.

Kuate nu Sodom le Gomora tumbran kile-ŋgisikam sakina

¹⁶ Kile tanjo keŋ ta tiŋga Sodom tumbran tumail tumba kinaig le Abraham nu nane mindeka ndinŋge mbilningam bafuna le ¹⁷ Sunjo nu wamdusmbi sakina: Ye maŋau kam bafuwet te ye Abraham yabuwe nda. Kuga. ¹⁸ Ngumneŋga Abraham tuku ndare mbolŋge tanjo kuasmbi sunjo sangri ŋak mayok kanŋaig. Nu mbolŋge kilke tugu ŋakmba mbolŋge ye wam mayenu kamŋgit. ¹⁹ Ye nu madiwen le nu nuŋe kiŋo kame nuŋe wa kat nuŋe ye tuku maŋau tumninguwa le nane maŋau purfeŋnu tiŋreknu ŋak minamŋgaig. Tanjawa le ye nu mbolŋge siŋka pasa sawen ta kumumba tambimŋgit ŋga idusna. ²⁰ Tanjamba idusmba nu Abraham sana: Sodom Gomora nale une maŋau sugokanu ŋak. Nale tuku une maŋau ta tanjo pino ŋakmba nanŋine nanŋine sakade le iset. ²¹ Nane sakade ta kumumba une ta minit e ta ye kumba katesewamŋgit ŋgina.

²² Tanjakina le tanjo ar ta Sodom tumail tumba kinaig le Sunjo nu Abraham ndoŋ minna le ²³ nu ndek Sunjo kusnana: Ne tanjo tiŋreknu ŋaigonu ŋakmba ulendimba bale faramŋgat e? ²⁴ Tumbran tanje tanjo tiŋreknu 50 minwaig ndeta ne tumbran ta te-ŋgisiamŋgat e ko nanenu ŋga mapewamŋgat? ²⁵ Ne nane tiŋreknu ŋaigonu ŋakmba ulendimba bale faramŋgat e? Ne tanjawa kumuŋ kuga. Ne tanjo ŋakmba kulatka kumumbi pileŋgate tuku. Ne maŋau mayenu ndo kate tuku ŋgina le ²⁶ Sunjo nu lafumba sana: Ye Sodom tanjo tiŋreknu burka ka 50 ta ye nanenu ŋga ŋakmba mapenuŋgit ŋgina.

²⁷ Tanjakina le Abraham nu maŋ lato sana: O Sunjo, ye maŋ ne kusnani le ne ye tuku ndagari ndanuwa. Ye ake tanjo ndo. Ne ye tuku ise ndaka. ²⁸ Ne tanjo tiŋreknu burka ka 50 kuga 5 den ndeta ne tumbran ta te-ŋgisiamŋgat e ŋgina le Sunjo nu sana: Tanjo tiŋreknu 45 ndo minwaig ta ye tumbran ta te-ŋgisawe nda ŋgina.

²⁹ Kile Abraham nu maŋ lato Sunjo kusnana: Ata. Tanjo tiŋreknu 40 ndo nziŋge

minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo nu lafumba sana: Nane 40 ndo nziŋge minwaig ta ye tumbran ta te-ŋgisawe nda ŋgina.

³⁰ Tanjaka sana le Abraham nu maŋ kusnana: O Sunjo, ye maŋ lato kusnanamŋgit ta ne ye tuku ndagari ndanuwa. Tanjo tiŋreknu 30 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo ndek nu sana: Ye nane 30 ndo kanŋerkumba ta ye tumbran ta te-ŋgisawe nda ŋgina.

³¹ Kile Abraham maŋ lato nu kusnana: O Sunjo, ye gabat kuliŋga ne ndoŋ pasatet. Tanjo tiŋreknu 20 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo nu sana: Nane 20 ndo minwaig ta ye tumbran ta te-ŋgisawe nda ŋgina.

³² Tanjakina le Abraham nu maŋ lato kusnana: O Sunjo, ye pasa ndindo te ndo sani le ne ye ndoŋ gubra ndata. Tanjo tiŋreknu 10 ndo nziŋge minwaig ndeta ne ndaŋamŋgat ŋgina le Sunjo nu sana: Nane 10 ndo minwaig ta ye tumbran ta te-ŋgisawe nda ŋgina.

³³ Tanjakina sulumba Sunjo nu Abraham ndoŋ pasate denŋurmba nu kusremba kina le Abraham nu luka nuŋe tumbran kina.

19

Sodom tuku une maŋau

¹ Furirna le eŋel ar ta Sodom pronaik. Lot nu Sodom tumbran fonde malaŋga tugum tanje minyok minna sulumba nu nale kanŋerka tiŋga kumba ka nale tugumŋge loka sakina: ² O tanjo sugo, mayemba prowaik. Tale kupe minyanga ye tuku wande mbolŋge kinymba indole mafewa le maŋ kape ŋgina le nale ndek Lot sanaik: Kuga. Sile tumbran ŋgamu mayok siŋge kinyamŋgit ŋginaik kande ³ Lot nu nale sanŋrimba sarsarnikmba nu tuku wande mbol kuwaik ŋga sanikina le nale tiŋga nu dubimba nu tuku wande mbol kinaig. Tanjamba Lot nu nuŋe piro mbal saningina le nane nale tuku pagunaig sulumba bret yis kugatok pasokinaig le nu nyamaganj ta kilmba nale nikina le nyinaik.

⁴ Isukuse denŋurmba nale kinyam bafunaik le Sodom tumbran tanjo kiŋo kame ta ŋakmba pro Lot tuku wande kornaig sulumba ⁵ wi kuenka nu sanaig: Tanjo ar furirat le ne sota prowaik ta nale aningine minik? Ne nale kile-mayokka le sine nale ndoŋ karbe ŋginaig.

⁶ Tanjakinaig le Lot nu nane sota kilim kina sulumba malaŋga tukulmba saningina: ⁷ Tira kame, tane maŋau ŋayonu te nale mbolŋge ndakap. ⁸ Ye tuku kulim ar minik te nale tanjo ande ndoŋ kinye ndakinaik. Ye nale kile-mayokka tane tiŋgi le tane ame maŋau kam ndeta nale mbolŋge kap. Tanjo ar te mbolŋge maŋau ŋayonu ande

ndakap. Nale ye tuku gulab prowaik le ye nale kulatket ngina. ⁹ Tanakina le nane Lot sanaig: Ne kua kaye. Ne tumbran tuguk tango kuga. Ne ndanam saka singine manau te kusrewam tuku peusingit? Kua kaye. Kuga ta sine ne mata tumba njayo silinamngig nginaig. Tanakinaig sulumba nane Lot mbiti-mbitimba malanga sambriwam bafunaig le ¹⁰ tango ar tanje malanga talka wai sirmba Lot didikinaik le sinam kina le nale malanga tukulnaik. ¹¹ Tukulnaik sulumba nale tango kiyo kame malanga tugumngge minnaig ta njakmba am tukulninge likinaig le nane malanga te-sili ndakinaig.

Lot nane Sodom kusrenaig

¹² Kile nale ndek Lot sanaik: Nanje ndare afu minig e? Nanje mbiyel, nanje kiyo, nanje kulim afu turmba minig kande kilmba tumbran te kusremba kua kape. ¹³ Sile tumbran te te-ngisiwamngik. Tumbran te tuku tango pino nane tuku une manau sunjokina le tango pino nane nanjine nanjine sakade le Sunjo nu isna. Ta tuku Sunjo nu sile tumbran te te-ngisiwam tuku kukulsikina le prowik nginaig. ¹⁴ Tanakinaik le Lot nu tanga kumba tango armba nu tuku kulim kat nuje kilam tuku madinikina ta sanikina: Tale tingap le sine tumbran te kile ndo kusremba kua kab. Sunjo nu tumbran te te-ngisiwamngat ngina kande nale nu usre pasa sakate nga idusmba nale numbik ri ndanaik.

¹⁵ Mafena le Sunjo tuku enjel ar ta nale sangri mbakmba Lot sanaik: Ne tanga piyo nanje, nanje kulim ar ta kilmba kile ndo tanga pitik kua kape. Kuga ta tumbran te tuku une njayonu lafunu ne turmba ngisinungat nginaig.

¹⁶ Tanakinaik le Lot nu wam nzumbilenja gitmba minna ta Sunjo nu Lot sinana le tango ar ta Lot le piyo nuje, kulim ar ta nane wainu kilmba kumba tumbran tuku fonde kilimngge patikinaik. ¹⁷ Nane kilimngge patikumba enjel inum ta nane saningina: Kua ka kape sulumba mbilka ngumnem mambil ndawap. Ma gutoj tenje mabte ndakap. Kua ka ka tabe si pongap. Tane ngisikubekaig ngina le ¹⁸ Lot nu lafumba sakina: O tango sunjo, tanjamba kuga. ¹⁹ Tale buk ye tuku sinatikina le ye mbolngge manau mayenu kaik. Tabe si masken njayo tukunu ye tabe mbol ambe kua ka kambim fuguwet. Kumba mini le ndinngge pa ta ye tuwa le kummba ngisinungit. ²⁰ Ta tuku tale manje ye mbolngge manau mayenu kap. Tumbran patuk si kanjerasp. Si fudinndo. Maye ndeta ye sinje ka mini sulumba kummba ngisike nda ngina le ²¹ nu lafumba sana: Ta maye. Ne sakat tanawamngit. Ye tumbran si te-ngisiwe nda. ²² Ne paten kua ka tumbran

si kaye. Ye ne tairngamngit. Ne kumba si prowa le ye ma tugu te te-ngisiwamngit ngina.

Lot nu tumbran ta fudinndo ngina tukunu nane tumbran ta nyunu Soar* nginaig.

Kuate nu Sodom Gomora kile-ngisikina

²³ Ki mbol kina le Lot nu Soar prona le ²⁴ Sunjo nu ndame pa soj njak sawe piyanu sukmba Sodom Gomora tuku ma tugu njakmba kumunge likina. ²⁵ Tumbran ar ta tuku ma gutoj ta tango pino aganj njakmba kilke mbolngge prowe likinaig ta njakmba us- arke sulunaig. ²⁶ Tanjanaig le Lot piyo nuje mbilka ngumnem mambilna kande nuje njarusu ta sol kuilka karenja makek suk tin minna.

²⁷ Mafena le Abraham nu maratukuk tanga kina ka Sunjo ndonj pasata minnaik ma ta tugum prona sulumba ²⁸ mambilmba Sodom Gomora tuku ma gutoj kilke njakmba kanjerkina ta pa guwa sunjo tafil njak tanga minna le kanjerna.

²⁹ Kuate nu ma gutoj ta te-ngisiwam bafuna sulumba nu Abraham idusmba Lot kukulna le nu tanga ma kise kina. Tanjana le nu Lot buk minna tumbran ta njakmba kile- ngisike suluna.

Lot tuku kulim ar ta kiyo kile-patikinaik

³⁰ Lot nu Soar tumbranngge minam tuku kuru-kuruka nuje kulim ar ta kilmba tumbran ta kusremba tabe ponga kinaig ka ndame burok ande kanjermba sinam tanje minnaig.

³¹ Tanjamba tanje minnaig sulumba kulim mulum ta mambo nuje sana: Mam buk saibo pilna. Kilke te mbolngge tango ande sile kilam tuku mine ndakate. ³² Ta tuku ne isa. Sile mam grep kule tupe le nu nyumba nginngankuwa le sile nu ndonj kinype. Tanjape sulumba sile kiyo kilepatikupe ngina. ³³ Tanjamba furirna le nale mam nakile grep kule tunaik le nu nyumba nginngankina. Ngin-ngankina le kulim nuje mulum ta mam nuje ndonj kinyanaik ta mam nuje nginnganka nu wam ta katese ndana.

³⁴ Mafena le kulim mulum ta ndek mambo nuje sana: Furir ye mam ndonj kinyit. Ngalinngge sile manj mam grep kule tupe le nyumba nginngankuwa le ne suk mam ndonj kinya. Tanjape sulumba sile kiyo njak minpe ngina. ³⁵ Tanakina sulumba nale mam nakile manj grep kule tunaik le nu nyumba nginngankina. Ngin-ngankina le mambo nuje suk mam nuje ndonj kinyanaik ta mam nuje nginnganka wam ta mata katese ndana.

³⁶ Tanjana le Lot tuku kulim ar ta mam nakilenngge funjul nikina le kutunaik. ³⁷ Kulim mulum ta kiyo ande te-pilna sulumba kiyo ta nyunu Moab ngina. Kiyo

* 19:22: Soar nyu ta tugunu Fudinndo

ta nu Moab mbal tuku mbun nangine. ³⁸ Mambo nuje mata kiyo ande te-pilna sulumba kiyo ta nyunu Ben-Ami ngina. Ben-Ami nu Amon mbal tuku mbun nangine.

20

Abraham le Abimelek

¹ Abraham nu kumba ka Negeb ma baknu mbol prona sulumba Gerar tumbranje minna. Gerar nu Kades tumbran Sur tumbran ngamu-ngamunje minna. ² Tanje minna sulumba Abraham nu Sara nu yiye kulim ngina le Gerar tuku gabat sunjo Abimelek nu tanjo afu kukulningina le nane pro Sara tumba ka Abimelek tunaig.

³ Tanjamba minmba ait ande furir ngamu Abimelek nu kinyna sulumba kinatina le Kuatenje sana: Ne isa. Ne pino te tanjo jak tina tukunu ne kumamngat ngina.

⁴ Abimelek nu Sara ndonj kinye ndakinaik tukunu nu Sunjo lafumba sana: O Sunjo, ye mbar ndawen. Ne tanjo mbar ndade ta ne baleningam kumu e? ⁵ Abraham nu nuje ye sayina: Pino te ye tuku kulim ngina le Sara mata ye sayina: Tanjo te ye tuku leu ngina. Ye mbar ndawen. Ye tanjo pino jakmba am mbolnje ye manau te ken ngina le ⁶ Kuate nu kinambi lafumba sana: Ne tanjo pino jakmba tuku am mbolnje tanjana ta ye kila. Ta tuku ye ne nu ndonj une ndaka nga peunen le ne pino ta kire ndana. ⁷ Ne kile pino ta tumba luka ka tanjo nuje tawe. Tanjo ta nu tuan tanjo ande. Nu ne tuku yabanja le ne kume nda. Ne pino ta luka nu ndatawe ta ne nanje kuasmbi ndonj tane jakmba kume likamngag ngina.

⁸ Mafena le maratukuk tinja Abimelek nu nuje piro tanjo jakmba kile-mangurka pasa jakmba Kuatenje sana le isna ta saningina le nane kuru kuru sunjo tinaig. ⁹ Tanjanaig le Abimelek nu Abraham wika sana: Ne ame manau sine mbolnje kina? Ye ame mbar ken le ne sine jakmba piti sunjo te singam bafute? Ne sinja manau ta njayonu kina. ¹⁰ Ne ndanam saka manau tenjenmba kina ngina le ¹¹ Abraham lafumba nu sana: Ye idusen tumbran te tuku tanjo nane Kuate tuku minje kumnemnge minmba nu tuku nyu kurau ndakade tukunu nane ye tuku pino tumba ye baleyubekaig nga idusen. ¹² Pino te son ye tuku kulim. Sile mamnge kile-patikina ta sile ina yimyam le ye nu pinonu ten.* ¹³ Kuate nu ye kukulyina le ye yiye tumbran tuguk kusrewen sulumba nu sawen: Ne ye mbolnje manau mayenu kumba ma jakmba mbolnje tanjo jakmba tenjenmba saninga: Tanjo te ye tuku leu nga saka ngen.

Abraham nu tanjamba Abimelek sana le ¹⁴ nu kina ka Sara tumba pro Abraham tuna sulumba sipsip makau piro tanjo piro pino afu turmba kilmba promba Abraham tuna sulumba ¹⁵ sana: Kile te jakmba ye tuku ndo. Ne ma ani nzalinu minam idusmba ndeta ka tanje minyoka ngina. ¹⁶ Tanjamba nu ndek Sara sana: Ne mbar ndana. Tanjo kame ne ndonj minig ta nane katesewaig nga ye leu nanje ndametiñ sorj 100 tuwet. Ye tanjawi le ne mbar ande ke ndakina ta nane jakmba katesemba kila palmbimnagaig ngina.

¹⁷⁻¹⁸ Abimelek nu Abraham piyo nuje tina tukunu Kuate nu Abimelek tuku piyo nuje, piro pino kat nuje nane jakmba kiyo ngailningina tukunu Abraham ndek Kuate yabanja le Abimelek nale piyo nuje ndonj, nuje piro pino jakmba nane wakeikina le nane manj kiyo kile-patike likinaig.

21

Sara nu Isak te-pilna

¹ Sunjo nu sinja pasa buk Abraham sana ta nu Sara mbolnje kina le ² nu fungul jakna. Abraham nu buk saibo pilmba yar 100 jak minna le piyo nuje Sara nu Kuate nu ait sana ta mbolnje kiyo ta te-pilna le ³ Abraham nu kiyo ta nyunu Isak ngina.

⁴⁻⁷ Kile Sara ndek sakina: Kuatenje ye sinzanjat le ye kiyo te-pilit. Ta tuku nga ye gare-gareka nzumilket. Nane jakmba ye manau kit ta iswaig sulumba gare-gareka nzumilkamngag ngina. Tanjakina sulumba nu manj lato sakina: Nane buk idusnaig Sara nu Abraham tuku kiyo ande te-pile nda nga idusnaig ta ye tuku tanjo saibo pilna le kile ye nu tuku kiyo ande te-pilit ngina.

Isak nu mara ⁸ kusrena le ki ait ta mbolnje Kuate nu Abraham buk sana ta kumumba nu kiyo nuje tuku ngaro pikna.

Abraham nu Hagar nale Ismael ndonj pitaikina le kinaik

⁸ Kiyo ta sunjokina le ina nujenje nu amo ngailna. Ki ait ta mbolnje Abraham nu kiyo amo kusrena ta tuku pagumba nye sunjokina. ⁹ Tanjana le Abraham tuku kiyo Ismael nu Isipnu pino Hagar ndonj te-pilnaik ta nu Isak maim maim pasa tumba minna le Sara nu ismba ¹⁰ tanjo nuje sana: Kiyo ta Isak ndonj ne tuku aganj ndende tuma kile nda. Piro pino ta kiyo nuje ndonj pitaika le kasom kuwaik ngina le ¹¹ nu pasa ta ismba kiyo nuje Ismael tuku wamodus pitina le ¹² Kuatenje nu sana: Piro pino ta kiyo nuje ndonj ne wamodus piti ndanuwa. Ne Sara tuku pasa ismba dubiwa. Isak tuku ndare mbolnje ndo ne tuku mbun mayok kangaig. ¹³ Piro pino ta tuku kiyo nu mata ne tuku kiyo tukunu yenje ki le nu tuku

* **20:12:** Hibru mbal tuku manau buk tanjamba minanu. Ina yimyam mam ndindo ta nane munju kilanu (2 Samuel 13 kanjerap).

ndare mbolŋge taŋgo kuasm̄bi suŋgo ande tugekamŋgat nga Abraham sana.

¹⁴ Tanjakina le maratukuk tiŋga Abraham nu nyamagan kilmba aganmor njarombi kule kunyna ta turmba kilmba Hagar tuku kailmane mbolŋge patika kiŋo nuŋe ndoŋ kukulnikina le kinaik kumba ka Berseba tuku ma baknu mbolŋge kine promba lika minnaik. ¹⁵ Lika minnaik ma ma kule kugana le kiŋo nuŋe tumba kumba ka ail fudiŋndo ande kumnemŋge pilna le kinyumba minna. ¹⁶ Kinyumba minna le Hagar nu kiŋo nuŋe ta kusremba nane tui fat parsingade le kumba tiŋgate taŋamba nu kumba ka minyokina sulumba wamdusmbi sakina: Ye kiŋo kanŋgermba mini le kumwa ta ŋayo ŋgina. Tanjakina sulumba nu taŋge minyok minmba malmbika minna.

¹⁷ Kiŋo ta mata malmbika minna le Kuate nu isna le samba mbolŋge Kuate tuku Eŋel ndek Hagar wika sana: Hagar, ne ndaŋam wamdus pitinate? Ne kuru kuru ndaka. Kiŋo naŋe malmbikate ta Kuate nu o buk isat. ¹⁸ Ne tiŋga kumba ka kiŋo naŋe tumba wamdus bul sera. Yeŋge ki le nu tuku ndare tugeka taŋgo kuasm̄bi suŋgo ande mayok kanŋgat ŋgina. ¹⁹ Tanjakina sulumba Kuate nu Hagar tuku am talkina le kule burok ande kanŋgerna sulumba kumba ka aganmor ŋgaro tamba kule kunyna. Kunyna sulumba kiŋo nuŋe kule ta tuna le nyina.

²⁰ Kuatenŋge kiŋo ta kulatka minna le sungokina sulumba kumba ka Paran tuku ma baknu mbolŋge minyokumba kanzerek taŋgo minna le ²¹ ina nuŋenŋe Isipnu pino ande tumba Ismael te-tuna.

Abraham nu Abimelek ndoŋ wamdus ulendinaik

²² Ait ta mbolŋge Abimelek nuŋe kame gabat nyunu Pikol tumba Abraham tugum promba sana: Kuate tuku nyaro ne mbolŋge minit. ²³ Ta tuku ne kile Kuate tuku nyu tamba pasa sanŋri pilewa sulumba ye mbolŋge maŋau ŋyayonu ande ndaka. Ye tuku kutu mbolŋge ye tuku wa kame mbolŋge mata maŋau ŋyayonu ande ndaka. Ye buk ne mbolŋge maŋau mayenu ken ta kile ne suk ye mbolŋge, kilke kile ne rawe taŋgo taŋar minit ta mbolŋge maŋau mayenu ndo ka ŋgina le ²⁴ Abraham ndek nu sana: Ne sakate taŋamba ye pasa sanŋri pilewet ŋgina.

²⁵ Tanjakina le Abraham nu kule burok ande Abimelek tuku piro taŋgonŋe tinaig ta tuku nu sana le ²⁶ nu ndek Abraham sana: Imaŋge kule burok ta tina ta ye gilai. Ne ye ndasayina. Kile ndo sayate le ye iset ŋgina.

²⁷ Tanjakina le Abraham nu kina ka sipsip makau turmba kilmba promba Abimelek tuna sulumba nale wamdus ulendinaik.

²⁸ Tanjanaik sulumba Abraham nu sipsip fat 7 kilmba yamokŋge patikina le ²⁹ Abimelek nu Abraham kusnana: Ne ndaŋam sipsip fat 7 ta yamokŋge patikat e ŋgina le ³⁰ Abraham lafumba nu sana: Yeŋge kule burok ta sarken ta ne son nga sulumba sipsip fat 7 te kila ŋgina. ³¹ (Nale wamdus ulendinaik tuku ma ta nane kile nyunu Berseba* ŋgade).

³² Bersebanŋge wamdus ulendika Abimelek nuŋe kame gabat Pikol ndoŋ nale luka Filistia ma mbol kinaik le ³³ Abraham nu Bersebanŋge ail ande ŋgukina sulumba Kuate Suŋgo abo tugu ŋak nu tuku nyu teduŋgina. ³⁴ Taŋamba nu yar gudommba Filistia kilke mbolŋge minna.

22

Abraham nu Isak tumba Kuate tuku atraukam bafuna

¹ Mara ande Kuate nu Abraham tuku ŋgamuŋgal son tagomba nu wika sana: Abraham ŋgina le nu woka sakina: Ye minet te ŋgina. ² Tanjakina le Kuate nu sana: Ne tiŋga naŋe kiŋo naŋe ndindo Isak ne nu tuku kume purte ta tumba kumba ka Moria kilke mbolŋge tabe ande ye ne tumnaŋŋit ta mbolŋge ne ye tuku atrauka kiŋo ta balemba piya le ugmba usarkuwa ŋgina. ³ Taŋamba sana le Abraham nu maratukuk tiŋga kuaneka doŋki inum tumba sanŋilnu mbolŋge kuminŋ depolka kusmba nuŋe piro taŋgo armba kilmba atraukam tuku pa fetka ndaleka tumba Isak ndoŋ Kuate nu ma sakina ta kinaig.

⁴ Kumba minnaig le mara armba kinaig le mara kenŋnu mbolŋge Abraham nu tiŋga mambilmba Kuate nu ma sakina ta maskenŋge kanŋgerna sulumba ⁵ nuŋe piro taŋgo ar ta sanikina: Tale doŋki tumba tenŋe minap. Ye yiŋe kiŋo ndoŋ kumba ambenŋge Kuate mbariŋmba nu tuku nyu teduŋga maŋ luka ndekamkik ŋgina. ⁶ Tanjaka sanikmba nu pa ndale ŋak tumba Isak tuna le kurana le Abraham nu pa wagmbi bagi turmba kilmba nale kigrinŋa kinaik ⁷ kumba ka ndinŋge Isak nu mam nuŋe wika sana: Mam o ŋgina le mam nuŋe aje ŋgina le Isak nu kusnana: Sile pa wagmbi pa ndale ŋak kilkiŋ ta Kuate atraukam tuku sipsip fat aninŋe ŋgina le ⁸ Abraham lafumba sana: Kiŋo, Kuate nuŋe atraukam tuku sipsip fat ande sile sikamŋgat ŋgina. Taŋamba saka nale maŋ kigrinŋa kinaik.

⁹ Nale Kuate nu ma sakina ta mbol pron- aik sulumba Abraham nu ndame turŋanŋa pa larlar wakeimba pa ndale ŋak ta kuklimba ta mbolŋge farna sulumba kiŋo nuŋe Isak kupe wai kusmba pa farna ta mbolŋge pilna. ¹⁰ Tanjana sulumba nu nuŋe kiŋo balewam saka bagi gomba tumba wai sukakina

* 21:31: Berseba nyu ta tugunu Pasa Katanu Kule Brok

kande ¹¹ Sunjo tuku Enjel samba mbolnje wika sana: Abraham, Abraham ngina le nu woka sakina: Ye minet te ngina le ¹² Enjelnje nu sana: Kiño tuku ngarusu njayo sili ndawa. Ne nanje kiño nanje ndindo mape ndamba balemba ye atraukam bafuwat ta ye kanjerit. Ne ye tuku minje dubite ta ye kile kila pilit ngina. ¹³ Tanjakina le Abraham nu mbilka mambimba meme pailnu ande ail fudinndo sinamnje naunu konka minna le kanjerna sulumba kumba ka meme ta Isak tuku lafuknu tumba balemba Kuate atraukina. ¹⁴ Tanjana sulumba Abraham nu ma ta nyunu "Sunjoenje sine tursingit" ngina. (Kile nane tejenmba sakade: Sunjo tuku tabe mbolnje nu sine tursingit ngade).

¹⁵ Kile Sunjo tuku Enjel nu samba mbolnje Abraham wi arnu sana: ¹⁶ Ye Sunjo. Ne ye tuku minje dubimba nanje kiño nanje balemba ye atraukam bafuwat tukunu ye yinje nyu tamba pasa sangri pilewamngit ta ne isa. Ye sinja ne mbolnje wam mayenu kamngit. ¹⁷ Yenje ne tuku ndare te-tugewi le samba mbolnje mbai minig piyalnje fulbul minig tanaj sunjomba mayok kanjaig. Ne tuku mbunj kat nanje ngueu mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjamngig. ¹⁸ Tanjo kuasmbi njakmba nane ne tuku saka nane afu nyaro ninje likamngig. Ne ye tuku minje ismba dubiwat ta tuku nja sanet ngina.

¹⁹ Tanjakina le Abraham nale manj luka nune piro tanjo ar ta tugum pronaik sulumba nane luka Berseba tumbraj kinaig. Tanjamba Abraham nu Bersebanje minmba minna.

Nahor tuku kiño kat nune

²⁰ Tanjamba minnaig ma ma mara ande nane afu Abraham tugum promba sanaig: Milka nu maib nanje Nahor tuku kiño 8 kilepatikina. ²¹⁻²² Kiño mulum ta nyunu Us. Nu tuku mambo kat nune ta nyu nangine Bus, Kemuel, Kesed, Haso, Pildas, Yidlaf, Betuel. Kemuel tuku kiño nune Aram nja Abraham sanaig.

²³ Betuel nu Rebeka te-pilna. Milka nu kiño 8 ta Abraham maib nune Nahor ndonj kile-patikinaig le ²⁴ Nahor nu nune pino ande nyunu Reuma ndonj Teba, Gaham, Tahas, Maka nane kile-patikinaig.

23

Sara nu kumna

¹ Sara nu yar 127 njak minna sulumba ² Kanan kilke Hebron tumbrajnge nu kumna. Nu kumna le Abraham nu wamndus tatrakina le nu kumba Sara tugumnje malmbikina. ³ Malmbikina sulumba tinja piyo nune tuku mindesin ta kusremba Hit mbal tugum promba nane saningina: ⁴ Ye tumbraj tuguk tanjo kuga. Ye rawe tanjo

minet. Tane kilke ande ye sap le ye piyaw i sulumba yinje pino nguki ngina le ⁵ Hit mbal nane lafumba Abraham sanaig: ⁶ O tanjo sunjo, ne isa. Ne gabat sunjo tanaj sine ngamuknje minit. Sine tuku ndame burok mayenu ndo ande kanjerna madiwa sulumba kumba ka piyo nanje nguka. Ne piyo nanje ngukam tuku ndame burok ande madiwa ta tanjo andenje ne ngailne nda nja Abraham sanaig.

⁷ Tanjakinaig le Abraham nu Hit mbal njakmba tugumnje loka saningina: ⁸⁻⁹ Tane son sakade ndeta tane Sohar tuku kiño nune Efron sawap le nu nune ndame burok nyunu Makpela nune kilke make mbolnje minit ta ye suwa le ye yinje pino ngukam tuku piyaw i. Tane nu sawap le ndame burok ta tuku piyanu giganmba ta sakuwa le ye tane tuku am mbolnje piyaw i sulumba mindesin ngunu tuku ti ngina.

¹⁰ Efron nu Hit mbal tuku gabat ande minna. Nu nane njakmba ndonj tumbraj ta tuku fonde malanga tugumnje minyok minna sulumba nu sakina: ¹¹ O tanjo sunjo, ne isa. Kilke sakat ta ndame burok turmba ye kile nane njakmba tuku am mbolnje ne tinet. Ne piyo nanje tumba kumba ka tanje nguka ngina le nane njakmba isnaig.

¹² Kile Abraham ndek Hit mbal njakmba tugumnje lokina sulumba ¹³ Efron sana: Ye pasa ande sanamngit ta ne isa. Ye kilke ta piyaw i sulumba ndametinj ne tam-bimngit. Tanjawi sulumba ye yinje pino tanje ngumngit ngina le nane njakmba isnaig le ¹⁴ Efron lafumba Abraham sana: ¹⁵ O tanjo sunjo, sile mbolnje kilke te tuku piya ta sunjokanu kuga. Son 40 ndo. Ne kilke ta tumba kumba ka piyo nanje nguka ngina le ¹⁶ Abraham nu pasa ta ismba ndametinj Efron sakina le Hit mbal nane njakmba isnaig ta nane piyade mbal ndametinj pitinu kanjerde ta kumumba Efron tuna.

¹⁷ Tanjamba Abraham nu Efron tuku kilke Makpela tumbrajnge Mamre tugumnje minna ta tina sulumba kilke ta tuku ndame burok ail njakmba turmba kilna le ¹⁸ Hit mbal tumbraj ta tuku malanga tugumnje minyok minnaig ta nane njakmba ismba wokinaig. ¹⁹ Tanjanaig le Abraham nu piyo nune Sara tumba kumba ka Makpela kilke ndame burok ta sinamnje pilna. (Ma ta Kanan tuku kilke mbolnje Hebron tumbraj patuknje minna). ²⁰ Tanjamba Hit mbal tuku kilke ta ndame burok turmba mindesin ngunu tuku Abraham tunaig.

24

Isak nu Rebeka tina

¹ Sunjo tuku nyaro mara mindek Abraham mbolnje minna le nu yar sunjomba kusremba saibo pilna sulumba ² nune piro

tanjo ambokok Abraham tuku aganj ndende kulatkina ta wika sana: Naje wai tumba ye tuku fel karaukngje pale.* ³ Ne samba le kilke tuku Mbara Sunjo nuje nyu tamba ne pasa sanjri pilewa sulumba Kananngje yije kiyo tuku pino ande ndata. ⁴ Ne kumba ka yije kilke tuguk ta mbolngje yije ndare tugumngje Isak tuku pino ande ta ngina le ⁵ piro tanjo tanje ndek Abraham kusnana: Pino ta nuje kuasmbi kusreka ye dubiyam mbulwa ndeta ye kiyo naje kukuli le nu naje tumbranj tuguk kuwa e ngina le ⁶ Abraham lafumba sana: Tanjamba kuga. Ne ye tuku kiyo kukula le kilke ta mbol ndakuwa. ⁷ Samba tuku Mbara Sunjo nuje ye kukulyina le ye yije ndare yije tumbranj tuguk yije kilke kusreken le nuje ye sinja son pasa sanjrinu tenjenmba sayina: Ne tuku ndare ye kilke te sinja serningamngit nga sayina. Nuje nuje enel kukulwa le ambonga kanjat. Ne kumba tanje yije kiyo tuku pino ande ta. ⁸ Pino ta ne dubinam mbulwa ndeta pasa ta ake ngisikuwa. Ne ye tuku kiyo ta ndonj luka kilke ta mbol ndakape nga piro tanjo nuje sana. ⁹ Tanjaka sana le piro tanjo ta nuje gabat Abraham tugum promba wai tumba Abraham tuku fel karaukngje pilna sulumba Abraham pasa sakina ta kumuwanngit nga wokina.

¹⁰ Tanjamba piro tanjo ta nu Abraham tuku kamel 10 kilmba Abraham tuku aganj ndende magenu turmba kilna sulumba tinja Mesopotamia kilke Nahor tuku tumbranj ta kina kumba ka ka ta prona. ¹¹ Prona sulumba kamel 10 ta saningina le nane tumbranj kilimngje kule burok ta tugumngje mabta kinyamba minnaig.

Ki butungina le furiram pino kame nane kule kunyam prowam bafunaig le ¹² tanjo ta yabanmba sakina: O Sunjo, yije gabat Abraham tuku Mbara, ne kite yije gabat Abraham idusmba ye turya. ¹³ Ye kule burok te tugumngje minet le tumbranj te tuku pino mbanzo kame nane kule kunyam prode. ¹⁴ Ye pino ande tenjenmba sawamngit: Naje waim kule njak ta ye sa le ye nyi nga sawamngit. Pino ta nu sakuwa: Ne ilmba nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyamngit nguwa ndeta ye katesewamngit. Ne pino ta naje piro tanjo Isak tuku pino madina nga katesewamngit. Nu tanjakuwa le ne ye tuku gabat buk turat ta ye katesewamngit ngina.

¹⁵ Nu yabanmba minna le Betuel tuku kulim nyunu Rebeka nu kilke waim kuramba prona. (Rebeka mam nuje Betuel. Betuel nu Nahor le Milka tuku kiyo nakile. Nahor nu Abraham tuku maib nuje). ¹⁶ Rebeka nu ngarosu tumail pasi

mayenu ndo. Nu buk tanjo ande ndonj kinye ndakina. Nu ndeka kule burok ta tugum promba waim kule kunyna sulumba manj luka mbuna. ¹⁷ Tanjana le piro tanjo ta nu pinderka nu tugum kina sulumba sana: Waim kule ta ye sa le ye kule nyi ngina le ¹⁸ nu ndek sana: O tanjo sunjo, ne ilmba nya ngina sulumba nu waim kule te-ibenmba biye njak minmba nu tuna le kule nyina.

¹⁹ Nu kule nye denjurna le Rebeka nu sana: Ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyi le nane mata nyuwaig ngina. ²⁰ Tanjakina sulumba nu pitik ndo nuje waim kule aganjmor kule nyade tuku nza ta sinamngje kutuna sulumba pinderka kumba ka kule burok tugum promba tanjo ta tuku kamel kame tuku kule kunye niyamba minna le kamel kame ta njakmba nyinaig le ²¹ piro tanjo ta nu ye Sunjonje buk turyat e nga idusmba maninok pino ta kanjgermba minna.

²² Nu kule kunye denjurna le tanjo ta fumbe sikor ande golmbi wakeiwanu ta tumba nu tuku fumbe mbolngje pilmba sagi armba golmbi wakeikanu ta turmba kilmba nu tuku wai mban mbolngje siluk tuna sulumba sana: ²³ Ne saka. Ne mam naje ima? Mam naje tuku wandekngje yije kuasmbi ye ndonj sine kinyam tuku ma njak e ngina le ²⁴ nu sana: Ye tuku mam Betuel. Nu Nahor le Milka tuku kiyo. ²⁵ Sine ire sunngomba kamel kinyam tuku njak. Kamel tuku nyamagan mata sunngomba minig. Tane mata kinyam tuku ma njak ngina le ²⁶ tanjo ta pasa ta ismba loka Sunjo tuku nyu te-dungina sulumba ²⁷ sakina: O Sunjo, yije gabat Abraham tuku Mbara, sine ne tuku nyu te-dungube. Ne mara mara ye tuku gabat turte. Nenge ye mindeyumba ndin tumyat le ye yije gabat tuku kuasmbi tugum prowit ngina.

²⁸ Kile pino ta pinderka ina nuje tuku wande mbol kumba pro tanje nane wam kubeu ningina le ²⁹⁻³⁰ Rebeka tuku leu nuje Laban nu kulim nuje wam kubeu ningina ta isna sulumba fumbe tuku sikor ta kanjgermba sagi ar kulim nuje tuku wai mban mbolngje minnaig ta turmba kanjgerka nu pitik ndo kilim ka Abraham tuku piro tanjo kamel kame ndonj kule burok tugum tanje minnaig ta sota kina sulumba sana: ³¹ Sunjo tuku nyaro ne mbolngje minit. Ne ndanam kilim tenge tij minit? Ne yale le sine wande mbol kab. Ye buk tane tuku ma wakeiwit. Ne tuku kamel kame tuku ma mata njak ngina. ³² Tanjakina le piro tanjo ta nu wande mbol kina le Laban nu kamel kame tuku kuminj depol kame ta paske lika ire farningina sulumba nyamagan kilmba pro ningina le nyinaig. Tanjanaig le Laban

* **24:2:** Hibu mbal nane tanjamba pasa sanjri pilewanu (Mulum Pasa 47.29 kanjgerap)

nu manj kumba Abraham tuku piro tango, tango kame nu ndonj promba minnaig ta tuku kule tumba luka prona le nane kupe minyanjinaig.

³³ Tanjanaig le nane piro tango ta tuku pagumba tunaig kande nu sakina: Ye pasa ande njak. Nyamaganj te minwa le ye pasatumba isukusamngit ngina le Laban ndek sakina: Ta maye. Saka le sine isbe ngina. ³⁴ Tanjakina le nu ndek sakina: Ye Abraham tuku piro tango. ³⁵ Sungonje ye tuku gabat nyaro mayenu tuna le nu maror tango mayok kina. Nu Sungonje sipsip meme makau kamel donji silwa ndametinj, gol ndametinj, piro tango, piro pino aganj ndende gudommba tuna. ³⁶ Yijne gabat tuku pino Sara nu saibo pilmba Abraham tuku kinjo te-pilna le nu nuje aganj ndende ta kinjo nuje tuna. ³⁷ Yijne gabat nu ye sayina le ye nu tuku pasa sanjri pilewen. Nu tenjemba sayina: Ne Kananjge yijne kinjo tuku pino ande ndata. ³⁸ Ne kumba yijne kuasmbi yijne ndare kame tugum kaye sulumba nane ngamuknje yijne kinjo tuku pino ande ta nga sayina le ³⁹ ye ndek yijne gabat tenjemba kusnawen: Pino ta ye dubiyam mbulwa ndeta ye ndanj ngen le ⁴⁰ nu lafumba sayina: Ye mara mara Sunjo tuku minje dubiwet tuku. Nu nuje enjel kukulwa le ne turnamngat. Tanjawa le ne ye tuku kuasmbi mbolnje ye tuku ndare ngamuknje yijne kinjo tuku pino ande tamngat. ⁴¹ Ne ye tuku pasa sanjri pilewat ta pur ndawa. Ne ye tuku kuasmbi tugum prowa le nane pino ta ne ngailnuwaig ndeta pasa ta ake ka ngisikuwa nga ye sayina.

⁴² Ye kite kule burok tugum nzinge prowit sulumba tenjemba yabanjit: O Sunjo, yijne gabat Abraham tuku Mbara, ye ilit ta tuku aganj alonu te-mayokmba tumya le kanjeri. ⁴³ Ye kule burok te tugumng minet. Pino mbanzo ande kule kunyam prowa le ye nu tenjemba sawamngit: Nanje waim kule njak ta ye sa le ye nyi nga sawamngit. Pino ta nu sakuwa: ⁴⁴ Ne nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyamngit nguwa ndeta ye katesewamngit. Pino ta nenje yijne gabat tuku kinjo nuje tuku pino madina ngit.

⁴⁵ Ye wamduasmbi yabanjmba minit le Rebeka nu waim kuramba prowat sulumba ndeka kule burok sinam tanje waim kule kunyat le ye nu sawit: Ye kule afu nyam nga sawit. ⁴⁶ Tanjakit le nu pitik ndo waim te-ibenjat sulumba sayat: Ne nya le ye ne tuku kamel kame tuku kule afu turmba kunyi ngat. Ye kule tumba nyit le nu kamel kame tuku mata kule kunyat. ⁴⁷ Tanjawat le ye nu kusnawit: Ne mam nanje ima ngit le nu sayat: Ye tuku mam Betuel. Nu Nahor le Milka tuku kinjo nga sayat le ye fumbe sikor ta tumba nu tuku fumbe mbolnje pilit sulumba sagi armba ta kilmba

nu tuku wai mban mbolnje patikit sulumba ⁴⁸ loka Sunjo tuku nyu te-dungit. Nu yijne gabat Abraham tuku Mbara. Nunje ye mindeyumba ndin tumyat le ye yijne gabat tuku kuasmbi tugum prowit sulumba nzamu nuje tuku kulim kanjerit ta ye yijne gabat nu tuku kinjo nuje tuku pinonu tamngit. ⁴⁹ Ta tuku tane ye tuku gabat idusmba pino ta ye sam kumu e ko kuga? Tugusemba ye sayap le ye isi sulumba ame manjau kam tuku ta kila palmbimngit nga Laban nane sanjingina.

⁵⁰ Tanjakina le Laban nale Betuel ndonj lafumba sakinaik: Sungonje ne kukulnat le ne te prowat tukunu sine ame pasatube? Sine pasa kuga. ⁵¹ Rebeka minit te. Ne nu tumba kaye. Nu nanje gabat tuku kinjo nuje tuku pino minamngat. Ne Sunjo tuku minje dubimba tanjamba ka nginaik le ⁵² Abraham tuku piro tango ta pasa ta ismba truk kumba Sunjo tuku nyu te-dungina sulumba ⁵³ mindepiyam tuku aganj ndende silwa golmbi wakeikinaig tuku tawi afu turmba kilmba Rebeka tuna sulumba aganj ndende magenu afu leu nuje nale ina nuje ndonj nikina. ⁵⁴ Tanjana sulumba nu tango kame nu ndonj pronaig ta nane njakmba isukusmba kule nyumba furirna le tanje kinynaig.

Mafena le maratukuk tinja nu nane sanjingina: Ye kile luka yijne gabat sota kambimngit ngina le ⁵⁵ Rebeka leu nuje nale ina nuje ndonj sakinaik: Kulim te kusem ndindo ait 10 tanjamba sine ndonj minwa le tumba kape nginaik. ⁵⁶ Tanjakinaik le nu ndek sanikina: Tane ye ngail ndakap. Sungonje ye turyina le alonu mayok ket tukunu ye dalke nda. Ye kile ndo manj luka yijne gabat sota kanjit ngina. ⁵⁷ Tanjakina le nale sakinaik: Sile kulim wika kusnawamkik nginaik sulumba ⁵⁸ Rebeka wika kusnanaik: Ne tango te ndonj kambimngat e nginaik le nu sakina: Au. Ye kambimngit ngina.

⁵⁹ Tanjakina le Rebeka nuje kulat pino ndonj nale Abraham tuku piro tango kame ndonj kambim bafunaig le ⁶⁰ nale Rebeka nyaro pasa tumba sakinaik: O sile tuku kulim, ne tango kuasmbi sungokanu tuku ina nanjine minwa. Ne tuku mbun kat nanje nane njeueu mbal ndonj kame bumba nanjine tumbran yaika kilwaig nginaik. ⁶¹ Tanjakinaik le Rebeka nuje piro pino mbanzo afu ndonj nane kamel ponja mbolnje minyokinaig le Abraham tuku piro tango ta Rebeka tumba kinaig.

⁶² Ait ta mbolnje Isak nu Negeb ma baknu mbolnje minna tuku. Mara ande nu kule burok nyunu "Sunjo abo tugu njak nu ye kanjeryate" ta kusremba ⁶³ furiram tinjinka ake kaloymba kina sulumba mambilmba kamel afu promba ilnaig le kanjerkina. ⁶⁴ Rebeka nu mambilmba

Isak kanjermba kamel mbolnḡe iberj kina sulumba ⁶⁵ Abraham tuku piro tanḡo ta kusnana: Tanḡo ilit si imanḡe nḡina le piro tanḡo ta lafumba sana: Tanḡo si yiḡe gabat nḡina le Rebeka nu kumiḡ tumba tumail pasi songina.

⁶⁶ Piro tanḡo ta promba nu manḡu kina ta nḡakmba Isak kubeu tuna le ismba ⁶⁷ Rebeka tumba ina nuḡe Sara tuku baibai sinamḡe pilmba nuḡe pinonu tina. Tanḡamba nu Rebeka tuku kume purna sulumba ina nuḡe buk kumna le nu nḡamunḡal tatruga minna ta kile nu garena.

25

Abraham tuku ndare

¹ Abraham manḡ pino ande nyunu Ketura tina le ² nu Simran, Yoksan, Medan, Midian, Isbak, Sua nane kile-patikina. ³ Yoksan nu kiḡo armba kile-patikina ta ande Seba ande Dedan. Dedan tuku mbuḡ ta Asur mbal Letus mbal Leum mbal. ⁴ Midian nu kiḡo 5 kile-patikina. Nane tuku nyu ta teḡenmba. Efa, Efer, Hanok, Abida, Elda. Kiḡo kame ta nḡakmba Ketura tuku ndare.

⁵ Abraham nu nuḡe aḡan ndende nḡakmba Isak tuku wai mbolnḡe kusrekina sulumba ⁶ nuḡe kiḡo kat nuḡe pino afu ndoḡ kile-patike likina ta mata gare aḡan afu niḡgina sulumba nane kukulniḡgina le kinaig. Abraham nu kume ndaka minna le nane Isak kusremba ki prote kumam kinaig ka tanḡe minnaig.

Abraham nu kumna

⁷⁻⁸ Abraham nu saibo pile mayemba yar 175 nḡak minna sulumba nu kumna. ⁹⁻¹⁰ Kiḡo kat nuḡe ar ta Isak nale Ismael nale mam nakile tuku mindesinḡ tumba ka Makpela ndame burok ta sinamḡe nu tumba pil-naik. Ndame burok ta Abraham nu o buk piyo nuḡe Sara tumba pilna. Makpela kilke ta Mamre tugumḡe minna ta o buk Hitnu tanḡo Soar tuku kiḡo nuḡe Efron nu tuku kilke minna le Abrahamḡe nu tugumḡe piyana tuku.

¹¹ Abraham nu kumna le Kuate nu Abraham tuku kiḡo nuḡe Isak nyaro tuna le nu mine mayena. Nu kule burok nyunu “Sunḡo abo tugu nḡak nu ye kangeryate” ta tugumḡe minna.

Ismael tuku ndare

¹² Sara tuku piro pino Isipnu Hagar nu Abraham ndoḡ Ismael te-pilnaik. ¹³ Ismael tuku kiḡo kat nuḡe ta teḡenmba. Kiḡo mulum ta nyunu Nebayot. Kiḡo afu nu dubimba pronaig ta nyu nanḡine teḡenmba. Kedar, Adbel, Mibsam, ¹⁴ Misma, Duma, Masa, ¹⁵ Hadad, Tema, Yetur, Nafis, Kedema. ¹⁶ Nane nḡakmba Ismael tuku kiḡo

kat nuḡe. Nane tuku ndare tugekinaig sulumba mbuḡ kat nanḡine tuku nyu ta tumba nane afu tumbranḡ yimyam ninde lika minnaig le nane afu ma yimyam mbol kine promba minnaig. Nane 12 ta tumbranḡ mboḡ 12 ta tuku gabat minnaig.

¹⁷ Ismael nu yar 137 nḡak minna sulumba nu kumna. ¹⁸ Ismael tuku mbuḡ kat nuḡe nane Awila tuku kilke Sur tuku kilke ma nḡamu-nḡamunḡe minnaig. (Ma ta Isip limba ki prote kumamḡe Asiria kambim tuku ndin ta tugumḡe minit). Nane Isak tuku mbuḡ kat nuḡe ndoḡ purka yimyam minnaig.

Isak tuku kiḡo armba

¹⁹ Abraham tuku kiḡo nuḡe Isak tuku wam kube ta teḡenmba.

²⁰ Isak nu yar 40 nḡak minna sulumba Rebeka tina. Rebeka nu Aramnu Mesopotamia kilke mbolok pino. Mam nuḡe Betuel. Leu nuḡe Laban.

²¹ Isak nu piyo nuḡe niḡkina le nu Sunḡo yabaḡna le Sunḡo nu tuku yabaḡ pasa ismba piyo nuḡe wakeina le kiḡo konna ta ²² funḡul sinamḡe kiḡo armba nḡak. Kiḡo ar ta nale funḡul sinamḡe sungomba munḡu signa-signanḡa minnaik le nu kamusmba wamduusmbi sakina: Ndanḡam tuku ye tuku kiḡo ar te munḡu signa-signanḡa minik nḡgina. Tanḡakina sulumba nu katesewam tuku Sunḡo kusnawam kina le ²³ Sunḡonḡe nu sana: Kiḡo armba ne tuku funḡul sinamḡe minik ta kile-patika le nale tuku ndare tugeka tanḡo kuasmbi armba mayok ka nane purka yimyam minamḡaig. Andenḡe ande tuku sanḡri liwamḡat. Kiḡo mulum nu kiḡo nḡumnenḡamḡat ta tuku miḡḡe kumnemḡe minamḡat nga sana.

²⁴ Rebeka nu kiḡo te-palmbim tuku ait kumunḡina le nu kiḡo armba kile-patikina. ²⁵ Kiḡo mulum te-pilna ta nḡarosu gurgurnu nḡue kumuk. Ta tuku nane nyun ta Esau* nḡginaig. ²⁶ Nu dubiknu maib nuḡe nu Esau tuku kupe tugu biymba nḡak prona. Ta tuku nane nyun ta Jakob† nḡginaig. Isak nu yar 60 nḡak minna le Rebeka nu nale ar ta kile-patikina.

²⁷ Nale sugokinaig sulumba Esau nu kanzerek tanḡo minmba nu mara mindek sayokam duḡe kambinu le Jakob nu tanḡo mukuknu minmba nu mara mindek tumbranḡḡe ndo minanu. ²⁸ Esau nu aḡanḡor bale farmba mam nuḡe tambinu le kuapika nyumba minanu tukunu nu Esau tuku kume purna le Rebeka nu Jakob tuku kume purna.

²⁹ Ait ande Jakob nu pagumba minna le Esau nu duḡenḡe sayokmba minna sulumba guba mayena le luka tumbranḡ prona

* 25:25: Esau nyu ta tugunu Nḡue Kumuk † 25:26: Jakob nyu ta tugunu Kupe Tugu

sulumba ³⁰ Yakob sana: Kule pak gurgur ta ye inum sa le nyi. Ye guba mayeyumba isu baklleyumba am kuilkuliyate ngina. (Ta tuku nane nu tuku mape nyu ande kitek Edom[‡] nginaig).

³¹ Tanjakina le Yakob nu lafumba sakina: Ne kinjo mulum tuku aganj ndende nyaro pasa njakmba ye samngat kande ye kule pak te ne tini le nya ngina le ³² Esau nu ndek sakina: Ta maye. Ye guba mayeyate. Ye kumi le nyaro pasa ta ye turye nda. Kule pak ta ye inum sa le nyi ngina le ³³ Yakob ndek nu sana: Kuga. Ambonnga ne sinjka son pasa sangrinu ye saya ngina le Esau nu pasa ta sanjri pilemba kinjo mulum tuku aganj ndende ta Yakob tuna. ³⁴ Tanjakina le Yakob nu kule pak bret afu turmba Esau tuna le nyina. Nyina sulumba nu tinjga kina. Tanjamba Esau nu mulum manjau ta ake aganj tanjaj nga bukngina.

26

Isak nu Gerar tumbranngge minna

¹ O buk Abraham tuku ait mbolngge guba sunjo prona tanjamba kile manj guba sunjo prona le Isak nu Filistia mbal tuku gabat sunjo Abimelek sota Gerar tumbranj kina.

² Tanjana le Sunjo nu Isak tugum promba sana: Ne Isip kilke mbol ndakaye. Ne ye tuku minje dubimba kilke te mbolngge ndo mina le ³ ye ne ndonj mini sulumba ne nyaro tanmbimngit. Kilke te njakmba ye ne naje ndare ndonj sertingji sulumba sinjka son pasa buk mam naje Abraham sawen ta kumuwanngit. ⁴⁻⁵ Yenge ne tuku ndare te-tugewi le tanjo pino gudommaba samba mbolngge mbai minig tanjaj mayok kuwaig le ye kilke te njakmba nane serningamngit. Mam naje nu ye tuku minje dubina sulumba pasa njakmba nu sawen ta kumuna. Ta tuku tanjo kuasmbi njakmba nane tane tuku saka nane nanjine nanjine afu nyaro ningge likamnggaig nga Isak sana.

⁶ Isak nu Gerar tumbranngge minna le ⁷ tumbranj ta tuku tanjo kame nane piyo nuje tuku Isak kusnanaig le nu nane saningina: Pino te yije kulim ngina. Rebeka nu tumail pasi ngarosus mayenu ndo tukunu nu tanjo kame nane Rebeka tam tuku ye baleyannggaig nga idusmba kuru-kuruka pino te yije pino ngam mbulna.

⁸ Tanjamba minnaig le mara ande Filistia mbal tuku gabat sunjo Abimelek nu bubre malanjambi mambilna kande Isak nu Rebeka kire-kiremba minna le kanjerna. ⁹ Kanjerna sulumba nu tanjo afu kukulningina le pro Isak tumba Abimelek tuku wande mbol kinaig le Abimelek nu sana: Ne ndanjam saka pino ta yije kulim ngina. Pino ta naje pino nga Isak sana le nu ndek

sakina: Ye idusen ye tanjaki le nane ye baleyannggaig nga idusen ngina. ¹⁰ Tanjakina le Abimelek nu sana: Ne ame manjau sine mbolngge kina tuku? Ye tuku tanjo ande piyo naje ndonj kinyna kande nenje sine une sinjina kande ngina. ¹¹ Tanjakina sulumba Abimelek nu nuje mbal njakmba saningina: Tanjo andenje tanjo te ko piyo nuje njayo siliwa ta nu kumamngat ngina.

¹² Sunjo tuku nyaro Isak mbolngge minna le Isak nu aganj tumunu barengningina ta yar ta mbolngge nyamaganj sungomba pronaig le kanjerkina. ¹³ Tanjamba nu aganj ndende sungomba kilmba maror tanjo mayok kina. ¹⁴ Nu sipsip makau piro mbal sungomba njak minna le Filistia mbal nane nu kanjermba am kikonj tinginaig le ¹⁵ nane kule burok kame mam nuje Abraham kume ndakina le nuje piro tanjo kame nenge sarke likinaig ta luka kilke kaininginaig. ¹⁶ Tanjanaig le Abimelek nu Isak sana: Ne tanjo sunjo nyu njak. Ne sine njakmba lisingit. Ne sine tuku kilke te kusremba kaye ngina. ¹⁷ Tanjakina le Isak nu ma ta kusremba Gerar tuku ma gutonj ta mbol kina sulumba tanje nane baibai patika minnaig.

¹⁸ Tanjamba minnaig ma ma Isak nane kule burok kame mam nuje Abraham tuku ait mbolngge sarke likinaig le Filistia mbalngge luka kilke kaininginaig ta manj luka sarke likinaig. Sarke likinaig sulumba Isak nu mam nuje kule burok ta buk nyu patike likina ta tanjamba manj nyu ndui ta ndo patike likina. ¹⁹ Tanjamba Isak tuku piro tanjo nane ma gutonj tanje burok inum manj sarkinaig le kule bulbulmba prona. ²⁰ Prona le Gerar tumbranj tuku aganjmor kulat tanjo nane Isak tuku kulat tanjo kame ndonj kualeyauka kame pasa tumba minnaig sulumba sakinaig: Kule burok te sine tuku nginaig. Ta tuku Isak nu kule burok ta nyun ta Kame Pasa ngina.

²¹ Kile Isak tuku piro tanjo nane manj burok inum sarkinaig le kame pasa manj tingina. Ta tuku Isak nu kule burok ta nyun ta Mungu Gubra ngina. ²² Tanjamba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina sulumba burok inum sarkina le kile kame pasa pro ndana tukunu Isak nu kule burok ta nyun ta Mine Mayenu ngina. Tanjakina sulumba sakina: Sunjonge kilke sunjokanu sinjina le sine mine mayewamnggig ngina.

²³ Kile Isak nu ma ta kusremba Berseba tumbranj prona le ²⁴ furir ngamu Sunjo nu nu tugum promba sana: Ye mam naje Abraham tuku Mbara. Ne kuru kuru ndaka. Ye ne ndonj minmba sinjka son pasa buk mam naje Abraham sawen ta kumuwi sulumba yenge ne tuku ndare te-tugewi le tanjo pino sunjgomba mayok kanjgaig ngina.

‡ 25:30: Edom nyu ta tugunu Gurgur

²⁵ Tanjakina le Isak nu ndame turnjanja atraukam tuku pa lanjan wakeina sulumba Sunjo mbarinjmba nu tuku nyu te-dunjinna. Tanjamba nane tanje baibai patika minnaig le nu tuku piro tanjo kame nane man kule burok ande sarkinaig.

Isak nale Abimelek ndonj wamdus ulend-inaik

²⁶ Abimelek nu Ahusat le kame gabat Pikol ndonj nane Gerarjanje Isak sota pron-aij. (Ahusat nu kame ait mbolnje nu Abimelek wam paguwanu tanjo).

²⁷ Nane pronaij le Isak nu nane kanjerka kusnaninjina: Tane buk ye kasuryumba pitaiyinaig. Tane kile ndanam tuku ye tugum prode ngina le ²⁸ nane nu sanaig: Sunjo nu ne ndonj minit ta sine kila. Ta tuku sine ne ndonj wamdus ulendiwam proweg. Ne pasa sanjri pilemba ²⁹ sine mbolnje manjau njayonu ande ndaka. Sine mata buk ne mbolnje manjau njayonu ande ndakigenj. Sine ne mbolnje manjau mayenu kumba mine mayegenj le ne sine kusreka kina. Kile Sunjo tuku nyaro ne mbolnje minit njinaig. ³⁰ Tanjakinaig le nu nane tuku paguna le nane nyinaig.

³¹ Mafena le nane pasa katmba njamunjal tumanaig sulumba nane kinaig le Isak nu nane mindeka ndinnje mbilinjgam kina.

³² Ki ait ndui ta mbolnje ndo Isak tuku piro tanjo kame nane pro kule burok ande sarkinaig ta tuku Isak kila samba sanaig: Sine buk kule inum kanjergig njinaig le ³³ nu kule burok ta nyun ta Seba* njina. Ta tuku tumbranj ta kile Berseba tumbranj njade.

Esau tuku pino afu

³⁴ Esau nu yar 40 kusremba Hitnu pino armba kilna. Pino ar ta ande Yudit ande Basemat. (Yudit nu Beri tuku kulim nuje. Basemat nu Elon tuku kulim nuje). ³⁵ Esau nu pino ar ta kilna le Isak nale Rebeka ndonj nale pino ar ta tuku njamunjal piti njak min-naik.

27

Isak nu nyaro pasa Jakob tuna

¹ Isak nu saibo pilmba am tukulok minna le nu kinjo nuje mulum Esau wika sana: Mam o njina le nu ndek sakina: Ye minet te njina. ² Tanjakina le mam nuje nu sana: Ye buk saibo pilmba kumam tuku ait patukate ta ne kila. ³ Ne kile tui tumba dunje kumba ye tuku aganjmor ande njaukok balewe sumba ⁴ ye nzaliyate tanjamba pagumba tumba pro ye sa le ye nyumba nyaro pasa ne tini sulumba ye kumi njina.

⁵ Isak nu Esau wam pagumba minna le Rebeka nu kagmamba ismba minna. Esau nu sayokam kina le ⁶ Rebeka nu kinjo nuje

Yakob sana: Mam nanje aba nanje Esau ndonj pasataik le ye isit. ⁷ Nu tejenmba aba nanje sawat: Ne aganjmor ande balemba ye tuku pagumba tumba pro ye sa le ye nyumba Sunjo am mbolnje nyaro pasa ne tini sulumba ye kumi njga sawat. ⁸ Ta tuku kinjo, ne kile ye isa sulumba ame wam kam tuku sani kande ne kumu-kumuwa. ⁹ Ne aganjmor tuku fonde ta sinam kaye sulumba meme fatnu armba butuknu kilmba ye tugum te prowa le mam nanje nzalite tanjamba paguwi le ¹⁰ ne tumba ka mam nanje tawe. Mam nanje nyamaganj ta nyumba nuje nyaro pasa ta ne tinwa sulumba nu kumwa njga Jakob sana.

¹¹ Tanjakina le Jakob ndek ina nuje sana: Ye tuku aba Esau nu njue kumuk. Ye njarusu baslejnju. ¹² Mamnje ye kireyuwa sulumba ye nu yabriwi ta nu kateseyumba ye nyaro pasa se nda. Nu ye kasuryumba njuspeyamngat njina le ¹³ ina nuje nu sana: Kinjo, nu tanjawa ndeta kasur pasa ta ye mbolnje minamngat. Ne kile ndo pasa ne sanit ta kumumba ka meme sakit ta kilmba yale njina.

¹⁴ Tanjakina le Jakob nu kumba meme armba ta kilmba ilmba ina nuje tuna le ina nujenje mam nuje nzalina tanjamba paguna sulumba ¹⁵ Esau tuku tawi mayenu ndo wande mbolnje minna tuku ta tumba Jakob tuna le silikina. ¹⁶ Silikina le Rebeka nu meme njaronu kilmba Jakob tuku wai mbolnje njinfok baslejnju ta mbolnje turmba patikina sulumba ¹⁷ nyamaganj kikonju kuapikina ta tumba bret piyna ta turmba tumba Jakob tuna.

¹⁸ Tanjana le Jakob nu mam nuje tugum kina sulumba sana: Mam a njina le mam nuje woka sakina: Ae ne kinjo ima e njina le ¹⁹ Jakob nu sakina: Ye kinjo nanje mulum Esaunje. Ne pasa sakat ta ye ne tuku minje kumuwit. Ne ndem ye kilmba prowit te nya sulumba ye nyaro pasa sa njina le ²⁰ mam nuje nu sana: O kinjo, ne ndanjmba pitik ndo aganjmor te-silikat njina le Jakob nu lafumba sana: Ne tuku Mbara Sunjo nuje ye turyat le ye aganjmor inum te-silikat njina. ²¹ Tanjakina le mam nuje nu sana: Ne dirka ye tugum te yale le ye ne kireni. Ne sonndo Esau e ko kuga njina le ²² nu dirka mam nuje tugum kina le mam nuje nu kiremba sakina: Ne tuku njin tugu Jakob tuku njin tugu tanjanj ta wai Esau tuku wai tanjanj njina. ²³ Ta ndanjam? Jakob tuku wai ta Esau tuku wai tanjanj njue kumuk tukunu Isak nu njinnganka Jakob kila pile ndakina sulumba nu Jakob nyaro pasa tambim bafumba ²⁴ nu manj lato kusnana: Ne sonndo Esaunje e njina le au ye nuje njina.

* 26:33: Seba nyu ta tugunu Pasa Katanu Kule

²⁵ Tanjakina le mam nuje nu sana: Ndem kilmba prowat ta ye sa le ye nyi. Ye isukuse denjurmbe ne nyaro pasa sani ngina. Tanjakina le Yakob nu nyamagan tumba mam nuje tuna sulumba nu grep kule tumba turmba mam nuje tuna le nyina. ²⁶ Nyina sulumba mam nuje ndek nu sana: Kiyo, ne ilmbe ye mumuya ngina le ²⁷ nu dirka mam nuje tugum kumba nu muna. Tanjana le nu tawi mundur ta kamusmba nyaro pasa tuna sulumba sakina: Yiye kiyo tuku tawi te piro ande Sunjonje nyaro tuna le mundur mayete tanjamba mundurkate. ²⁸ Kuatenje sakuwa le mbai ngislu ne tuku piro mbolnje minwa le nyamagan sungomba prowamngaig. Nu wit, grep sungomba ne tanmbimngat. ²⁹ Kuasmbi sungomba ne naje mbuj kat naje ndonj kumnemnje sanzalnu piroka minamngaig. Tane tanjine tira kame tuku gabat minap le nane tane kumnemnje minamngaig. Nane afu tane kasurtinjuwaig ta Kuatenje mata nane kasurnjngamngat. Nane afu tane nyaro tinjuwaig ta Kuatenje mata nane nyaro ninjamngat nga Yakob sana.

Esau nu mata nyaro pasa tam sakina

³⁰ Isak nu nyaro pasa saka denjurna le Yakob nu mam nuje kusremba kina le kile ndo aba nuje Esau dujenje luka prona. ³¹ Nu mata nyamagan mayenu kikonju kuapika tumba mam nuje tugum promba sana: Mam, ne ndem ye tumba prowit te tumba nya sulumba ye nyaro pasa sa ngina. ³² Tanjakina le mam nuje nu kusnana: Ne imanje ngina le nu lafumba sana: Ye ne tuku kiyo naje mulum Esaunje ngina le ³³ mam nuje ndek pirere purka sakina: i ... Imanje ambonja ye tuku aganjor inum balemba kuapika tumba prowat le ye nyit? Ye buk nyit le ne prote. Ye buk nyaro mayenu ta nu tuwit. Nyaro pasa ta nduiye nu mbolnje minamngat ngina.

³⁴ Tanjaka sana le Esau nu pasa ta ismba ngamungjal njayonjina le sungomba mindesimba sakina: Mam, nyaro pasa ande ye sa ngina le ³⁵ mam nuje nu sana: Mambo naje promba ye yabryat le ye nyaro pasa ne tanmbim tuku ta nu tuwit ngina le ³⁶ Esau ndek sakina: Nu kile buk ye yabryam aryate. Nu tuku nyu Yakob* ngade ta kummbi. Ambonja nu kiyo mulum tuku aganj ndende ta kilna. Kile manj ye tuku nyaro mayenu tat. Nyaro pasa inum ye sam tuku mine ndakate e ngina ³⁷ le mam nuje nu sana: Ye buk nyaro pasa nu tuwit le nu ne tuku gabat minwa le ne nu tuku kumnemnje minamngat. Nu tuku tira kame mata nu kumnemnje sanzal minamngaig. Ye buk wit le grep njakmba nu tuwit. O kiyo, ye kile

ne mbolnje manjau ande kam kumun kuga ngina.

³⁸ Tanjakina le Esau nu manj sanjri tinja mam nuje sarsarimba sana: Mam, ne nyaro pasa ndindo not ndo e? Ye mata nyaro pasa inum sa ngina sulumba nu sungomba malm-bikina le ³⁹ mam nuje nu sana: Mbai ngislu ne tuku piro mbolnje nde ndakuwa le nyamagan sungomba prowe nda. ⁴⁰ Ne mbuj kat naje ndonj tane kame bumba nyamagan kilmba nyamgaig. Tane mambo naje tuku mbuj kat nuje kumnemnje sanzal minamngaig. Tane sanjri tinjap ta tanjine sanjrimbi minamngaig nga Esau sana.

Yakob nu nga nuje Laban sota kina

⁴¹ Esau nu mam nujenje Yakob nyaro pasa tuna le nu Yakob kasurmba gubra tumba ndek sakina: Mam kumam tuku ait buk patukate. Nu kumwa le nu tuku kuamel minmba ta kugawa le ye Yakob balewamngit ngina le ⁴² tanjo ande nu Esau pasatina ta kagmamba minna sulumba kumba ka Rebeka sana le nu tanjo ande kukulna le kumba Yakob sana le prona. Prona le Rebeka nu sana: Kiyo, ne isa. Aba naje Esaunje ne manjau nu mbolnje kat ta lafumba ne balenam sakate. ⁴³ Ta tuku ne kile ye isa. Ne paten tinja nga naje Laban sota Haran kaye ⁴⁴ kumba ka tanje nga naje ndonj mina le aba naje ngamungjal mukuwa le ⁴⁵ manjau ne nu mbolnje kat ta galainjuwa le ye tanjo ande kukuli le ne tam prowamngat. Kuga ta ye tuku kiyo tale arnenj ait ndindo mbolnje kumamngaig ngina.

⁴⁶ Tanjakina sulumba Rebeka nu Isak tugum kumba sana: Esau nu Hitnu pino armba kilna tukunu ye nale kanjerka kanyum mayeyate. Yakob nu mata Hitnu pino ande tuwa ta ye abo minam para ndayikat ngina.

28

¹ Tanjakina le Isak nu Yakob wika wam pagu pasa sana: Kiyo, ne Kanan pino ande ndata. ² Ne tinja wa naje Betuel tuku kuasmbi sota Mesopotamia kilke mbol kaye sulumba tanje nga naje Laban tuku kulim ande ta. ³ Kuate Sanjri Njajo nuje kuwa le ne tuku ndare tugeka tanjo pino gudommmba mayok kuwaig le ne kuasmbi sungomba tuku mbuj nanjine minamngat. ⁴ Kuate o buk wa naje Abraham nyaro tuna tanjamba kile ne naje mbuj kat naje ndonj mata nyaro tinjuwa le ne buk Kuatenje wa naje Abraham kilke serna le ne rawe tanjo tanjan minyokate ta yaika minyokap nga Yakob sana.

⁵ Tanjamba Isak nu Yakob kukulna le nga nuje Laban sota Mesopotamia kilke mbol

* 27:36: Yakob nyu ta tugunu ande Yabri

kina. Laban nu Aramnu tanjo Betuel ta tuku kiyo nuje. Laban tuku kulim Rebeka nu Jakob le Esau tuku ina nakile.

Esau nu manj pino ande tina

⁶⁻⁷ Isak nu Jakob nyaro pasa tumba nu Kanan pino ande ndatuwa nga wam pagu pasa sana sulumba nu kukulna le nu ina mam nuje tuku minje dubimba pino tam tuku Mesopotamia kilke mbol kina le Esau nu wam ta kila pilna sulumba ⁸ mam nuje Isak nu Kanan pino tuku nzali kuga ta kamusmba ⁹ nu nzamu nuje Ismael sota kina sulumba Ismael tuku kulim Mahalat pinonu tina. Ismael nu Abraham tuku kiyo ande. Ismael tuku kulim ande nyunu Nebayot.

Jakob nu Betelnye kinjatina

¹⁰ Jakob nu Berseba kusremba Haran kambim tuku nga kumba ¹¹ tukul ma ande mbol promba furirna le ndame ande tumba gabat tatu pilmba nu kinyna. ¹² Nu kinyna sulumba nu kinjata mbili ande kuen nayo ndumornu samba mbolnye tugunu kilke mbolnye tingina ta kanjerna. Mbili ta mbolnye Kuate tuku enjel kame mungu lilika minnaig le kanjerkina. ¹³ Tanjana le Sunjo nu nu tugum tanje mayok ka ndek sana: Ye wa nanje Abraham mam nanje Isak tuku Mbara Sunjo. Ne kinymba minit kilke te ta ye ne nanje mbun kat nanje ndon sertingamngit. ¹⁴ Ne tuku ndare tugeka kilke mbolnye tub tub minig tanawamngai. Ma njakmba tugeka kumunje likamngai. Tanjawaig le tanjo kuasmbi njakmba tane tuku saka nane nanjine nanjine afu nyaro ninje likamngai. ¹⁵ Ye sinja sanet. Ye ne ndon mara mindek minmba mini sulumba ne kigraibkamngit. Ne ma aninge minamngat ta ye ne ndon mini sulumba ngumenja manj tumba luka te prowamngit. Ye pasa te kumumba ne kusrene nda ngina.

¹⁶ Tanjakina le Jakob nu abonja sakina: Ake ma ngamunje ye kinyit nga idusit ta Sunjo nu ma te mbolnye minit ngina sulumba ¹⁷ nu piriri njayomba kuru-kuruka sakina: Ma te tukul ma ande. Kuate minit tuku ma. Samba malanja tenge minit ngina.

¹⁸ Mafena le maratukuk tinga Jakob nu ndame gabat tatu pilna ta tumba kilke mbolnye te-timba gurenj manza njak ndame ta mbolnye kutuna sulumba ¹⁹ ma ta nyunu Betel* ngina. (O buk nyunu minna ta Lus). ²⁰ Tanjaka sakina sulumba nu Ku-ate ndon pasa katmba sakina: O Sunjo, ne ye ndon minmba ye kigraibka sulumba nyamaganmbi tawimbi ye turyumba ²¹ ne manj ye tumba luka mam tuku tumbranj tuguk prowa ndeta ne ye tuku Mbara Sunjo

mina le ye ne tuku minje kumnemngje minamngit. ²² Ndame te-tiwit ma te ne tuku nyu te-dungam tuku ma minamngat. Ne aganj ndende njakmbambi ye turya ta ye aganj ndende ta manjur 10 patika ande tumba ne tanmbimngit ngina.

29

Jakob nu nga nuje Laban tugum prona

¹ Jakob nu manj tinga ki prote kumam kina ka ² ma baknu mbolnye kule burok ande tugum prona. Kule burok ta tugumngje sipsip kuaj kenjmba kinymba minnaig le kanjerkina. Tumbranj ta tuku sipsip kulat tanjo nane kule burok ta sipsip kule ninganu ta ndame sunjo ande tumba kule burok ta tukulanu. ³ Tumbranj ta tuku sipsip furiram njakmba ta prowanu le tuku sipsip kulat tanjo nane ndame ta barimba talka sipsip kule ninganu. Nane kule nye denjpuranu le nane ndame ta manj tumba luka kule burok ta tukulanu.

⁴ Kile Jakob nu sipsip kulat tanjo kame ta kusnaningina: Tira kame, tane anikok ngina le nane nu sanaig: Sine Harannu nginaig. ⁵ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: Tane Nahor tuku kiyo nuje Laban tane kila e ngina le nane lafumba sanaig: Au. Sine kila njainaig le ⁶ nu nane kusnaningina: Nu maye minit e ngina le nane nu sanaig: Au. Nu maye minit. Ai si. Kulim nuje Rahel mam nuje tuku sipsip kilmba ilit si njainaig le ⁷ Jakob nu ndek nane saningina: Ki mbolnye minit te tane ndanjam sipsip kile sinam kambim bafude? Tane sipsip kame kule ninjmba kilmba kape le nyamaganj sota nyuwaig ngina le ⁸ nane nu sanaig: Sinenje ndo manjau ta kam kumuñ kuga. Nane njakmba sipsip kilmba prowaig le sine ndame sunjo si barimba talkube sulumba sipsip kame kule ningamngig nginaig.

⁹ Jakob nu nane ndon pasata minna le Rahel nu sipsip kilmba prona. ¹⁰ Jakob nu Rahel kanjermba nga nuje Laban tuku sipsip turmba kanjerkina sulumba kule burok ta tugum kumba ndame sunjo ta barimba talkumba sipsip kame ta kule ningina. ¹¹ Tanjamba nu nunjem nuje Rahel mumumba gare tormba malmbikina sulumba ¹² nu sana: Mam nanje ta ye tuku nga. Kulim nuje Rebeka ta yinje ina ngina. Tanjaka sana le nu pinderka mam nuje sota kina le ¹³ mam nuje Jakob prona pasa ta ismba nu pinderka nga nuje te-silika bagailmba mumuna. Tanjamba nu nga nuje tumba wande mbol kinaik.

Jakob nu nga nuje ndon manjau njakmba kina ta kubeu tuna le ¹⁴ Laban nu ismba sana: Son. Ne sinja ye tuku ndare ngina.

* 28:19: Betel nyu ta tugunu Kuate tuku Ma

Tanjakina le Yakob nu tambun ndindo nga nuje ndonj minna.

Yakob nu Laban tuku piro tanjo tanjan minna

¹⁵⁻¹⁷ Laban nu kulim armba njak minna. Kulim mulum ta nyunu Lea. Mambo nuje nyunu Rahel. Lea nu am magenu kuga* ta Rahel nu pino ngarosu tumail pasi mayenu ndo.

Kile Laban nu Yakob sana: Ne ake pirokate ta nayo. Ne yije ndare. Ne mata piya fudin tam tuku. Ne saka. Ne ame piya tam tuku iduste ngina le ¹⁸ Yakob nu Rahel tuku nzali sunjokanu njak minna tukunu nu nga nuje sana: Ye yar 7 ne tuku piro tanjo mini sulumba kulim nanje Rahel tamngit ngina le ¹⁹ Laban nu lafumba sana: Ta maye. Ye tuku kulim nenje tamngat. Ye tanjo ande tambim tuku idus ndawet. Ne ye ndonj piroka mina nga Yakob sana.

²⁰ Tanjakina le Yakob nu Rahel tam tuku yar 7 nga nuje tuku piro tanjo tanjan minna ta nu Rahel tuku nzali sunjokanu njak minna tukunu yar 7 ta ait armba ko kenjmba tanjan nga idusna.

²¹ Ait ta kumunngina le Yakob nu nga nuje sana: Ne ait sakina ta kile kumunngat. Ye kile kulim nanje tamngit ngina. ²² Tanjakina le Laban nu nale munngu kilam tuku nane njakmba wikina sulumba pagumba nye sunjokina. ²³ Isukuse denjurmamba furir ta mbolnje Laban nu Lea tumba Yakob tugum kina le nu Lea tumba nu ndonj kinynaik.† ²⁴ (Laban nu nuje piro pino Zilpa tumba kulim nuje Lea tuna).

²⁵ Mafena le Yakob nu Lea tunaig ta kanjer timba nu kumba ka mbiyel nuje Laban tugum kumba sana: Ne ndanam saka manjau te ye mbolnje kat? Rahel tam tuku ye piroken ta ndanam saka ne ye yabrijumba Lea sat ngina le ²⁶ Laban ndek lafumba nu sana: Sine tuku manjau ta kulim mulum ta abonja tanjo tuweg tuku. ²⁷ Tale munngu kilnaik tuku kusem mineg ait 7 te kugawaig le ye ne Rahel tini le ne manj lato yar 7 ye tuku piro tanjo tanjan mina nga Yakob sana.

²⁸ Tanjakina le Yakob nu wokina le munngu kilnaik tuku kusem ta ka kugana le Laban nu kulim nuje Rahel tumba Yakob tuna. ²⁹ (Laban nu nuje piro pino Bila tumba kulim nuje Rahel tuna).

³⁰ Yakob nu Rahel ndonj kinymba Rahel tuku kume purmba Lea tuku kume pur ndana. Tanjamba nu manj lato yar 7 Laban tuku piro tanjo tanjan minna.

* **29:15-17:** Hibru pasa te purfenju kuga. Nu tuku am njagonu e ko magenu ta sine katesewam kumun kuga † **29:23:**

Lea nu nangine manjau dubimba tumail songina tukunu Yakob nu Rahel sat nga nu tumba kinynaik † **29:32:** Ruben nyu ta tugunu: Piti kanjerna § **29:33:** Simeon nyu ta tugunu: Nu isna * **29:34:** Levi nyu ta tugunu: Saalka minit † **29:35:** Yuda nyu ta tugunu: Nyu te-dunja * **30:6:** Dan nyu ta tugunu: Kumumbi pilengate † **30:8:** Naftali nyu ta tugunu: Piraib

Lea nu kinjo bailkamba kile-patikina

³¹ Yakob nu Lea tuku kume pur ndana ta Sunjo nu katesemba Lea turna le kinjo afu kile-patikina le Rahel nu ninja kinjo kugatok minna.

³² Lea nu funjul njakna sulumba kinjo ande te-pilmba sakina: Sunjo nu ye tuku piti kanjerna. Kile yije tanjo nu ye tuku kume puramngat ngina. Tanjakina sulumba nu kinjo ta nyunu Ruben† ngina.

³³ Lea nu manj funjul njakna sulumba kinjo ande te-pilmba sakina: Yije tanjo nu ye tuku kume pur ndate ta Sunjo nu ismba kinjo te turmba ye sat ngina. Tanjakina sulumba nu kinjo ta nyunu Simeon§ ngina.

³⁴ Nu manj lato funjul njakna sulumba kinjo ande te-pilmba sakina: Kile yije tanjo nu ye ndonj sailkamngat. Ye kile buk nu tuku kinjo kenjmba kile-patikit ngina. Tanjakina sulumba nu kinjo ta nyunu Levi* ngina.

³⁵ Kile nu manj lato funjul njakna sulumba kinjo ande te-pilmba sakina: Ye kile Sunjo tuku nyu te-dunjamngit ngina sulumba kinjo ta nyunu Yuda† ngina. Tanjakina sulumba nu manj lato kinjo ande te-pile ndakina.

30

Lea le Rahel nale Yakob piraibka kinjo afu kile-patikinaig

¹ Rahel nu Yakob tuku kinjo ande te-pile ndakina tukunu nu aba nuje tuku tirakina sulumba Yakob sana: Ne ye kinjo ande nda te-sa ta ye kumamngit ngina. ² Tanjakina le Yakob nu Rahel ndonj gubrana sulumba sana: Ye Kuate tuku ma tam kumun kuga. Nunje ne kinjo ngailnate ngina le ³ nu ndek sakina: Ai te. Ye tuku piro pino Bila minit te. Ne nu ndonj kinyap le nu ye tuku kinjo ande te-pile suwa. Tanjawa le ye kinjo njak mini ngina. ⁴ Tanjakina sulumba nu Bila tumba tanjo nuje tuna le nu nu ndonj kinynaik.

⁵ Tanjamba Bila nu funjul njakna sulumba Yakob tuku kinjo ande te-pilna le ⁶ Rahel nu ndek sakina: Kuate nu manjau tinjreknumbi ye turyat. Nu ye tuku yabanj pasa ismba kinjo ande ye sat ngina sulumba nu kinjo ta nyunu Dan* ngina.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma Bila nu manj funjul njakna sulumba Yakob tuku kinjo arnu te-pilna le ⁸ Rahel ndek sakina: Ye yije aba ndonj tanjo piraibkek ta kile ye nu te-ibenjit ngina. Tanjakina sulumba nu kinjo ta nyunu Naftali† ngina.

⁹ Lea nu mañ kiño ande te-pilna nda nga katesemba nu nuñe piro pino Zilpa tumba Yakob pinonu tuna. ¹⁰ Tanjana le Zilpa nu Yakob ndon kinynaik sulumba nu tuku kiño ande te-pilna le ¹¹ Lea nu sakina: Ye yiñe mambo liwit ngina sulumba nu kiño ta nyunu Gat[†] ngina.

¹² Tanjamba minnaig ma ma Zilpa nu mañ Yakob tuku kiño ande te-pilna le ¹³ Lea nu sakina: Ye sinja gare sunjo tet. Pino kame ñakmba nane sanunjaig: Pino ta gare sunjo ñak minit nga sanunjaig ngina. Tanjaka nu kiño ta nyunu Aser[§] ngina.

¹⁴ Wit alonu kilam tuku ait mbolñge Ruben nu piro mbol kumba ail wañe* afu kilna ta kumba ka ina nuñe Lea tuna le Rahel nu ndek aba nuñe sana: Nane kiño nane tuku ñgirman agañ ta inum ye sa ngina le ¹⁵ aba nuñe nu lafumba sana: Ne buk ye tuku tanjo tina ta kile ne mañ yiñe kiño tuku ñgirman agañ te kilam sakate ngina le Rahel lafumba nu sana: Ne ñgirman agañ ta inum ye sa ta ne furir Yakob ndon kinyamñgaik ngina le Lea nu wokina.

¹⁶ Furiram bafuna le Yakob nu piro mbolñge prona le Lea nu tugum kumba sana: Furir te ne ye ndon kinyamkik. Ye yiñe kiño tuku ñgirman agañ tamba ye ne piyanit ngina. Ta tuku Yakob nu furir ta mbolñge Lea ndon kinynaik le ¹⁷ Kuate nu Lea tuku yaban pasa ta isna le nu funjul ñakna sulumba Yakob tuku kiño 5-nu te-pile tuna. ¹⁸ Tanjamba Lea nu ndek sakina: Ye buk yiñe piro pino ta tumba yiñe tanjo tuwen le kile Kuate nu ye tuku lafu mayenu sat ngina. Tanjakina sulumba nu kiño ta nyunu Isakar[†] ngina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma Lea nu mañ funjul ñakna sulumba Yakob tuku kiño 6-nu te-pile tuna sulumba ²⁰ sakina: Kuate nu agañ mayenu ye sat. Kile yiñe tanjo ye ndon minamñgat. Ye buk kiño 6 kile-patike tuwit ngina sulumba nu kiño ta nyunu Sebulun[†] ngina. ²¹ Ngumnenga nu kulim ande te-pilna ta nyunu Dina ngina.

²² Kile Kuate nu Rahel idusna sulumba nu tuku yaban pasa ta ismba Rahel tuku funjul wakeina le nu kiño konmba fungulok minna sulumba ²³ kiño ande te-pilmba sakina: Kuatenge ye tuku kiko pitaiwat ngina. ²⁴ Tanjakina sulumba nu kiño ta nyunu Yosef[§] ngina sulumba sakina: Sunjo nu mañ kiño ande turmba ye suwa ngina.

Yakob nu mbiyel nuñe Laban tuku agañmor kulatkina

²⁵ Rahel nu Yosef te-pilna le Yakob nu mbiyel nuñe Laban sana: Ne woka le ye mañ luka yiñe tumbran tuguk ka. ²⁶ Ye yiñe pino pirokumba kilen ta yiñe kutu kame ta turmba kilmba kañgit. Ye ne sinzan mayenen ta ne kila ngina le ²⁷ mbiyel nuñe ndek nu sana: Yauk. Ne isa. Sunjo nu ne idusnumba ye nyaro mayenu sina ta ye katesemba kila pilen. ²⁸ Ne ame piya tam nga idusmba ndeta ye saya le ne tini ngina le ²⁹ Yakob lafumba nu sana: Ye ne tuku piro tanjo minen le ne tuku agañmor ye kulatken ta ñakmba tugekinaig ta ne kila. ³⁰ Ye te nda prowen ta ne agañ ndende sungomba ñak nda minna. Ye ne tugum te prowen le ne tuku agañmor puluka tugekinaig. Sunjo nu ye idusyumba ne nyaro mayenu tinna. Ye kile yiñe kuasmbi idusniñgamñgit nga mbiyel nuñe sana.

³¹ Tanjakina le mbiyel nuñe nu sana: Ye ame piya ne tini ngina le Yakob ndek sana: Ye ndametiñ kilam tuku idus ndawet. Ne ye tuku wamdus ismba ye tuku nzali dubiwa ta ye mañ ne tuku agañmor kulatkamñgit. ³² Ye tuku nzali ta teñemba. Ye kite ne tuku agañmor ta ñakmba pileniñgamñgit. Sip-sip fat baseunu ta ye ñakmba kilmba meme kitek ngarosu kalbob ñak ngarosu bagli ñak ta turmba ñakmba kilamñgit. Agañmor kame ta ye tuku piya agañ tanjan minamñgaig. ³³ Ye ne yabrini ta ne pitik ndo katesewamñgat. Ne ngumnenga ye tuku piya ta pileniñmba meme ande ngarosu bagli kugatok ngarosu kalbob kugatok ko sipsip ande baseunu kuga ta kangermba ye agañmor ta kuayaren ta ne kila palmbimngat ngina le ³⁴ mbiyel nuñe ndek nu sana: Ne sakate ta maye. Sile tanape ngina.

³⁵ Ki ait ta mbolñge ndo Laban nu kumba ka meme pailnu ngarosu mambrin ñak ngarosu kalbob ñak meme pañgarnu ngarosu bagli ñak ngarosu kalbob ñak ta ñakmba kilna sulumba sipsip baseunu ta ñakmba turmba kilna sulumba agañmor ta kiño kat nuñe kulatkam tuku niñgina. ³⁶ Tanjamba nu agañmor ta kilmba Yakob kusremba ma masken kina. Ait keñmba kuganaig le ma ta tugum prona le Yakob nu mbiyel nuñe agañmor afu kusrekina ta ndo kulatkina.

³⁷ Tanjamba Yakob nu ail tugu keñmba ta tuku wainu afu kilna sulumba bagimbi waswas pike likina le ndemnu kaukau prowe likinaig. ³⁸ Tanjanaig le nu waswas pike likina ta kilmba kumba ka agañmor kule nyade tuku nza sinam tanje patikina. Patikina le agañmor kame kule nyam promba pailnuñge pañgarnu dubikinaig. ³⁹ Meme kame nane waswas patikina

† **30:11:** Gat nyu ta tugunu: Nu lina § **30:13:** Aser nyu ta tugunu: Gare sunjo * **30:14:** Ail wañe ta nane pino funjul wakeika pino ñgirman turmba wakeiwanu † **30:18:** Isakar nyu ta tugunu: Lafu mayenu † **30:20:** Sebulun nyu ta tugunu: Gare agañ § **30:24:** Yosef nyu ta tugunu: Kiko pitaina

ta tugumŋe pangarnu dubikanu ta nane meme fatnu ngarosu mambriŋ ŋak ngarosu bagli ŋak ngarosu kalbob ŋak ta ndo kilepatike likinaig. ⁴⁰ Tanjanaig le Jakob nu sipsip kilmba ŋakmba kasomŋe Laban tuku agarnor ngarosu mambriŋ ŋak baseunu ta tumailamŋe patikina. Tanjana le Jakob tuku agarnor tugekinaig le nu ndek agarnor kame ta pilenŋa mbiyel nuŋe tuku agarnor kasomŋe patika nu nuŋe ta kasomŋe patikina.

⁴¹ Agarnor ngarosu sanŋri ŋak pangarnu dubikanu ta Jakob nu waswas pike likina ta kilmba agarnor kule nyade tuku nza ta sinamŋe patikanu. Tanjawanu le nane waswas ta tugumŋe pangarnu dubikanu. ⁴² Agarnor baklelok prowanu ta Jakob nu waswas pike likina ta nane tugumŋe nda patikanu. Tanjawanu le Laban nu agarnor baklelok ndo kilna le Jakob nu agarnor ngarosu sanŋri ŋak ta ŋakmba kilna. ⁴³ Wam ta mbolŋe Jakob nu maror tanjo mayok kumba agarnor, piro mbal, kamel, donki, agan ndende sunŋomba ŋak minna.

31

Jakob nu mbiyel nuŋe Laban kusremba kua kina

¹ Laban tuku kiŋo kat nuŋe nane nanŋine nanŋine sakinaig; Jakob nu mam tuku agan ndende ŋakmba kile likina. Nu tuku agan ndende ta ŋakmba buk mam tuku minnaig ŋginaig le Jakob nu pasa ta isna. ² Mbiyel nuŋe buk nu ndoŋ gulab mayemba minnaik ta kile nu wamdus karengina ta Jakob nu mata kamusna. ³ Tanjana le Sunjo nu ndek Jakob sana: Ne luka wa mbuŋ tuku kilke mbol naŋe ndare kame sota kaye le ye ne ndoŋ minamŋgit ŋgina.

⁴ Ta tuku Jakob nu tanjo ande kukulna le nu kumba ka Rahel nale Lea kile-siglika sanikina le Jakob sota kinaik ka nu piro mbolŋe agarnor kulatka minna le te-silikinaik. ⁵ Te-silikinaik le nu nale sanikina: Mam takile buk ye ndoŋ gulab mayemba minkerŋ ta kile nu wamdus karengate le kamuset ta yiŋe mam tuku Mbara nu ye kusre ndayina. ⁶ Ye mam takile tuku piro tanjo minmba piro kareŋ sunŋowen ta tale kila. ⁷ Nu ye yabri-yabriyumba ye tuku piya mata mbilmbilam gudomna ta Kuate nu ye kulat mayeyina le nu ye nŋayo sili ndayina. ⁸ Mam takile nu meme ngarosu bagli ŋak ta ne tuku piya naŋe ŋgina ta meme ŋakmba fatnu ngarosu bagli ŋak ndo kile-patikinaig. Nu ndek meme ngarosu mambriŋ ŋak ta ne tuku piya naŋe ŋgina ta meme ŋakmba fatnu ngarosu mambriŋ ŋak ta ndo kile-patikinaig. ⁹ Kuateŋe mam takile tuku agarnor kilmba ye sina nŋa sanikina.

¹⁰ Tanjakina sulumba nu manŋ lato sanikina: Agarnor pangarnu dubikam tuku ait mbolŋe ye kinymba kiŋaten sulumba meme pangarnu dubikinaig manjau ta kanŋeren. Meme pailnu kanŋerken ta ŋakmba ngarosu mambriŋ ŋak ngarosu kalbob ŋak ngarosu bagli ŋak kanŋerken le ¹¹ Kuate tuku Eŋel kiŋambi ye wika sayina: Jakob ŋgina kande ye minet te nŋen. ¹² Nu manŋ lato sayina: Ne kanŋera. Meme kame pangarnu dubikade ta ŋakmba ngarosu mambriŋ ŋak ngarosu kalbob ŋak ngarosu bagli ŋak minig. Laban nu ne mbolŋe manjau nŋayonu kate ta ye kanŋeren. Ta tuku manjau te yenge ken. ¹³ Ye Kuate. Ye Betelŋe ne tugum prowen le ne ndame ande pilmba kilke mbolŋe te-timba gureŋ manza ŋak ndame ta mbolŋe kutuna sulumba siŋka son pasa nŋerinu sakina ta kile ne tinŋa luka naŋe tumbranŋ tuguk kaye ŋgina nŋa nale sanikina.

¹⁴ Tanjakina le nale ndek Jakob sanaik: Mam nu sile tuku wai mbolŋe agan ande kusrewam tuku mine ndakate. ¹⁵ Nu sile rawe tanjo tanjan nŋa iduste. Ambonŋa nu sile tuku nŋa nu ndametin sunŋokanu tina sulumba ngumneŋa manŋ ndametin ta ŋakmba panke suluna. ¹⁶ Mam tuku agan ndende ŋakmba Kuateŋe yaina ta sine tuku siŋŋine kiŋo kame tuku. Kuate ne sanina tanjamba ka ŋginaik. ¹⁷⁻¹⁸ Tanjakinaik le Jakob nu kuaneka mam nuŋe sota Kanan kilke mbol kambim bafuna sulumba kutu kat nuŋe piyo kat nuŋe ta ŋakmba kilmba kamel mbolŋe patike likina. Tanjamba nu agarnor Mesopotamia kilke mbolŋe kilna ta ŋakmba sisilaniŋgina sulumba nu tuku agan ndende ŋakmba ta turmba kilmba kina.

¹⁹ Laban nu nuŋe wande kusremba sipsip nŋuenu kugernu kina le Rahel nu mam nuŋe tuku wande mbol kumba mbara kanunu sai ke likina ta kuayar kilna. ²⁰ Jakob nu mbiyel nuŋe yabrimba nu kila sa ndamba kua kina. ²¹ Nu nuŋe agan ndende ŋakmba kilmba pitik ndo kua ka kina sulumba Yufretis kule ulmba Gilead ma taknu mbol kina.

Laban nu mbiyel nuŋe Jakob ngumnem dubimba kina

²² Ait keŋmba kinaig le Jakob nu kua kina ta sakinaig le Laban nu isna. ²³ Isna sulumba nu nuŋe gageu ta kilmba mara 7 Jakob dubimba kinaig ka ka Gilead ma taknu mbolŋe nu te-silikinaig. ²⁴ Furir ta mbolŋe Laban nu kinymba kiŋatina le Ku-ate nu tugum promba sana: Ne kurauka. Ne Jakob tuku nŋerŋerka pasa pitinu sa ndawa ŋgina.

²⁵ Jakob nu nuŋe baibai Gilead ma taknu inum mbolŋe patike likina le Laban nu nuŋe kuasmbi ndoŋ nuŋe baibai ma taknu

inum mbolnḡe patike likinaig. ²⁶ Kile Laban nu Yakob te-silika sana: Ndanḡam ne ye yabriyumba yiḡe kulim ar ta kame ait mbolnḡe pino didika kilig tanḡamba kilmba kua kina? ²⁷ Ne ndanḡam ye yabriyumba ye nda sayumba siḡsiḡndo kua kina? Ne ye sayina kande ye ne mindenumba ndinḡe sine gare-gareka mune ulmba gita katmba tambariḡ katmba mbilnumba ne kusreniger kande. ²⁸ Ne sonndo maḡau ḡayonu kina. Ye mata yiḡe wa kame yiḡe kulim ar ta mumu ndaniḡmba kanḡer ndaken le kinaig. ²⁹ Ye ne ḡayo silinam kumuḡ ta furir ḡgamuḡge mam naje tuku Mbara nu ye ne ḡerḡerka pasa pitinu nda sanam tuku ḡa rironḡ pasa sat. ³⁰ Ne naje tumbraḡ tuguk kambim paranina le ye kusreyina ta ye kila ta ndanḡam tuku ne ye tuku mbara kanunu saike liken ta kuayar kilna ḡa Yakob sana le ³¹ nu mbiyel nuḡe tuku pasa lafumba sana: Ne naje kulim ar te ḡgailka yayikat ḡa ye kuru-kuruka tanḡawen ḡgina.

³² Rahel nu mbara kanunu afu mam nuḡe saike likina ta kuayar kilna ta Yakob nu ḡilai tukunu nu ndek mbiyel nuḡe sana: Ne kumba kanḡerka. Andenḡe ne tuku mbara kanunu kilna ndeta nu balewamḡig. Ne kile ndo tanḡo te ḡakmba tuku am mbolnḡe mambila sulumba ne tuku aganḡ inum kanḡermba ndeta aganḡ ta luka ta ḡgina. ³³ Tanḡakina le Laban nu kumba ka Yakob tuku baibai sinamḡe mambilna sulumba ka Lea tuku baibai sinamḡe mambilmba ka piro pino ar ta tuku baibai sinamḡe mambilna ta aganḡ inum kanḡer ndana. ³⁴ Rahel nu mbara kanunu ta kilmba baibai sinamḡe kamel tuku kumiḡ sangil mbolnḡe depolka kusam tuku pale ta sinamḡe sigrikina sulumba nu ta mbolnḡe minyokina. Tanḡe minyokina le mam nuḡe pro baibai sinamḡe mambilna ta aganḡ inum kanḡer ndana le ³⁵ Rahel ndek nu sana: Mam, ne ye tuku gubra ndanuwa. Ye wandek kat tukunu ye ne tuku am mbolnḡe ye tinḡam kumuḡ kuga ḡgina. Tanḡakina le Laban nu mambilna ta nu nuḡe mbara kanu kame ta kanḡer ndakina.

³⁶ Tanḡana le Yakob nu gubra mayena le mbiyel nuḡe sana: Ye ame maḡau mbaren le ne ye aganḡmor yokeranu sukte? ³⁷ Ne ye tuku aganḡ ndende ḡakmba kanḡerka mambilat. Ne naje aganḡ inum te-silikat ndeta tenḡe pale le sile tuku piro tanḡo te ḡakmba kanḡerwaig. Tanḡamba nane sile tuku maḡau pilenḡuwaig. ³⁸ Ye yar 20 tanḡanḡ ne tuku piro tanḡo minen. Ne tuku sipsip ne tuku meme nane mara mara kutunaig. Ye ne tuku meme pailnu ande kuayarmba nda nyen. ³⁹ Aganḡmor ḡguikok ande ne tuku sipsip ande

balewanu ta ye ta lafumba yiḡe sipsip inum tumba ne tinmba minen. Aganḡmor ande ki mbol ko furir ḡgamu ḡgisikanu ta ne ye pasa sangrinu sayanu le ye yiḡe aganḡmormbi lafumba ne tinen. ⁴⁰ Mara afu ki mbolkanu ta ye ḡgaro pa tinḡanu ko furir ma tido ḡayo prowanu ta ye murkenu kinyam kumuḡ kuga. ⁴¹ Tanḡamba minmba ma ma ye yar 20 ne tuku piro tanḡo tanḡanḡ minen. Ye yar 14 ne tuku kulim ar ta kilam tuku piroken sulumba maḡ lato yar 6 ne tuku aganḡmor kilam tuku piroken ta ne ye tuku piya mbilmbilam gudomna. ⁴² Yiḡe mam Isak yiḡe wa Abraham tuku Mbara nu ye nda turyina kande ake sinanḡ ne kusrenen kande. Ta tuku Kuate nu ye tuku piti kanḡerna sulumba furir ne rironḡ pasa tanet ḡa mbiyel nuḡe sana.

Yakob nu mbiyel nuḡe Laban ndon wamduḡ ulendinaik

⁴³ Kile Laban nu ndek mbiyel nuḡe sana: Kulim ar te yiḡe. Kiḡo kame te mata ye tuku. Aganḡmor te ḡakmba mata yiḡe. Aganḡ ndende ḡakmba ne kile kanḡerkate ta yiḡe ta ye nane ḡgailinḡam kumuḡ kuga. ⁴⁴ Kile sile wamduḡ ulendipe sulumba ndame afu kilmba pro tenḡe patikupe. Tanḡamba sile maḡau ta ḡilainḡe nda ḡgina. ⁴⁵ Tanḡakina le Yakob nu ndame ande tumba kilke mbolnḡe te-tina sulumba ⁴⁶ nuḡe kuasmbi kile-maḡgurka nane saninḡgina: Tane kumba ndame afu kilmba pro te tanḡe ndame ta ḡakmba turḡanḡḡ ḡgina. Nane tanḡanaig le nane ndame turḡanḡginaig ta tugumuḡge isukusnaig. ⁴⁷ Tanḡamba Laban nu ma ta Yegar Saduta ḡgina le Yakob nu ndek ma ta Galed* ḡgina. ⁴⁸ Ta ndanḡam? Laban nu Yakob sana: Sile ḡgumnenḡa ndame maḡgur ta kanḡermba wamduḡ ulendiwik ta idusamḡig ḡgina. Ta tuku nane ma ta nyunu Galed ḡginaig.

⁴⁹ Laban nu maḡ sakina: Sile pur yimyam ka minpe le Kuate nu sile kanḡerkuwa ḡgina. Ta tuku nane ma ta nyunu ande Mispa† ḡginaig.

⁵⁰ Kile Laban maḡ lato mbiyel nuḡe sana: Ne ye tuku kulim ar te ḡayo siglika ko pino afu kitek kila ta ye kila pile nda ta Kuate nu maḡau ta kanḡeramḡgat. ⁵¹ Ai te. Ndame turḡanḡit ndame ne kilke mbolnḡe te-tiwat minig te. ⁵² Aganḡ ta kanḡerka sile wamduḡ ulendiwik ta maḡ idusamḡig. Ye ne ḡayo silinam tuku ndame te liwe nda. Ne mata ye ḡayo siliyam tuku ndame te nda liwa. ⁵³ Abraham le Nahor tuku Mbara sile pilesikuwa ḡgina. Tanḡakina le Yakob nu mam nuḡe Isak tuku Mbara nyu mbolnḡe mbiyel nuḡe ndonḡ pasa katmba

* **31:47:** Yegar Saduta ta Aramek pasa. Galed ta Hibru pasa. Nyu tugunu ta ndindo: Pasa katam tuku ndame maḡgur

† **31:49:** Mispa nyu ta tugunu: Nu sile kanḡerkuwa

sanjri pilena. ⁵⁴ Tanjamba Yakob ndek kumba ka aganjmor inum tumba balemba tabe ta mbolnje atraukina. Atraukina sulumba nuje kuasmbi wikina le nane promba isukusnaig. Isukuse denjpurmba nane tabe ta mbolnje kinyanaig.

⁵⁵ Mafena le Laban nu wa kat nuje nuje kulim ar ta mumuningina sulumba nane kusreka luka nuje tumbranj kina.

32

Yakob nu aba nuje te-silikam tuku kuanekina

¹ Kile Yakob nu tinja ndin dubimba kina le Kuate tuku enel afu promba nu te-silikinaig le ² nu kanjerka sakina: Ma te Kuate nuje kuasmbi minig tuku ma ngina sulumba ma ta nyunu Mahanaim* ngina. ³⁻⁵ Tanjakina sulumba Yakob nu tanjo afu wam paguka saningina: Tane kumba ka yije aba Esau te-silika tenjenmba sawap: Ye Yakob. Ye ne tuku piro tanjo. Ye sikile nga Laban tugumnje rawe tanjo tanjan minen ma ma kile ndo makau dorji sipsip meme piro tanjo piro pino sunjomba kilmba luka prowet. Ye tanjo afu kukulningin le nane ne kila pasa tinwaig le ne ye mbolnje manau mayenu ka. Tane ka tanjamba nu sawap ngina. Nu wam paguninge denjpurmba nu nane kukulningina le ambonja Esau sota Edom kilke mbol kinaig. ⁶ Kinaig ka ndinje nane Esau te-silika manj luka Yakob tugum promba sanaig: Sine aba nanje Esau sota kagerj ta ka ndinje nu tanjo 400 kilmba ne sota ilit ta kanjergenj kinaig.

⁷ Tanjakinaig le Yakob nu ndek kuru kuru sunjo tumba wamdus pitina le nu nuje kuasmbi nuje sipsip meme makau kamel aganjmor ta njakmba fet arna sulumba ⁸ nuje wamdusmbi sakina: Aba Esau promba kuasmbi ande ndonj kame buwa ndeta kuasmbi ande kua kuwa nga idusna. ⁹ Tanjamba Yakob nu yabanmba sakina: O yije wa Abraham yije mam Isak tuku Mbara ne ye isa. Ne Sunjo, nenje ye sayina le ye luka yije tumbranj tuguk yije ndare tuma mbal sota ka le ne ye kulatka turyam tuku sayina. ¹⁰ Ye ame manau mayenu ken le ne tanjamba ye turyina? Ye ne am mbolnje tanjo mayenu kuga ta ne nanje pasa dubimba mara mindek ye tuku kume purmba tur mayeyina. O buk ye aganj ndende kugatok ndumndum ndo biymba Yordan kule pakarken ta kile ye tanjo kuasmbi armba njak minet. ¹¹ O Sunjo, ye kile ne yabanjnet. Aba Esauje ye yije pino kinjo kame ndonj balesingikat nga ye kuru-kuruket. Ta tuku ne sine kigraibka nga ne yabanjnet. ¹² Ne o buk ye sayina: Ne tuku ndare pialnje fulbul minig tanjan

gudommba tugekamngag burnu kumunj kuga nga sayina. Ta tuku nenje sine kigraibka nga yabanjnet ngina.

¹³ Furirna le nu kinyana ka mafena le maratukuk tinja Yakob nu aganj ndende afu Esau tambim tuku walmba patikina. ¹⁴ Meme pangarnu 200 pailnu 20 kilmba sip-sip pangarnu 200 pailnu 20 kilmba ¹⁵ kamel pangarnu fat njak njak ta 30 kilmba makau pangarnu 40 pailnu 10 kilmba ¹⁶ aganjmor ta njakmba fetkina sulumba nuje piro tanjo afu aganjmor kuanj ndui ndui kulatkam tuku ningina sulumba saningina: Tane kuit nduimba ndakape. Aganjmor kuanj mindek munju dubi-dubikuwaig ngina. ¹⁷ Tanjakina sulumba nu nuje piro tanjo ambonja kambim tuku ta wam pagumba sana: Ne yije aba te-silika le nu ne kusnanuwa nanje gabat aninje minit? Ne ani kinit? Aganjmor te njakmba ima tuku nga ne kusnanuwa kande ne tenjenmba nu tuku pasa lafuwa: ¹⁸ Aganjmor te njakmba ne tuku piro tanjo Yakobnje ne tanmbim tuku patikina le kilmba prowet. Nu mata sine dubika ilit nga sawa ngina.

¹⁹ Yakob nu tanjo afu piro tanjo ambonja kina ta dubimba aganjmor kilmba kambim tuku ta mata tanjamba ndo wam pagukina sulumba saningina: Tane yije aba te-silika tenjenmba sawap: ²⁰ Nanje piro tanjo Yakob nu sine dubika ilit nga sawap ngina. Yakob nu tenjenmba idusna: Nu aganjmor te njakmba kanjerka ye tuku mbar gilaingamngat. Tanjamba nu ye kanjeryumba ye ndonj wamdus tumawamngik nga idusna.

²¹ Yakob nu aganjmor ta njakmba patikina le kilmba kinaig le furir ta mbolnje nu bubre tam tuku ma ta mbolnje nu kinyana.

Yakob nu Penielnje Kuate ndonj kame bunaik

²² Furir ndui ta mbolnje ndo Yakob nu tinja nuje pino ar ta, nuje piro pino ar ta, nuje kinjo kame 11 ta nane njakmba kilmba kumba ka Yabok kule pakarka sim kinaig. ²³ Tanjamba nu manj luka nuje piro tanjo kame tugum kumba nane kukulningina le nu tuku aganj ndende njakmba kilmba kule ta pakarka kinaig le ²⁴ Yakob nu nuje ndo tanje minna.

Tanje minna le tanjo ande nu tugum prona sulumba nu ndonj kame bumba munju bagailka minnaik le ka mafena. ²⁵ Tanjo tanje Yakob te-kinye ndana tukunu nu ndek Yakob tuku manunsu katna le supikina. ²⁶ Tanjana le tanjo ta nu Yakob sana: Mafete le ye kusreya le ka ngina le Yakob nu ndek sana: Ne ye nyaro sa ta ye ne kusrenamngit ngina. ²⁷ Tanjakina le tanjo ta nu Yakob kusnana: Ne tuku nyu ima ngina le ye Yakobnje ngina le ²⁸ tanjo ta nu sana:

* 32:2: Mahanaim nyu ta tugunu Kuate tuku Ma

Ne tuku nyu Yakob kuga. Ne tuku nyu kitek Israelnge. Ne Kuate ndonj tango kame ndonj mata ne sanjri munju tumka minna ta ne buk nane kile-ibenjina tukunu ne tuku nyu kitek Israel† ngina.

²⁹ Kile Yakob nu tango ta kusnana: Ata. Ne tuku nyu ima ngina le tango ta nu sana: Ne ndanam ye tuku nyu kila palmbim sakate ngina. Tanjakina sulumba nu Yakob nyaro tuna. ³⁰ Tanjana le Yakob nu sakina: i† Ye Kuate tuku tumail pasi kanjerit ta ye kume ndakit ngina. Ta tuku nu ma ta nyunu Peniel ngina. ³¹ Maratukuk nu Peniel ma ta kusremba nu grisemka gitmba kumba minna le ki prona.

³² Tango ta nu Yakob tuku manunsu katna le supikina. Ta tuku kile nane Israel mbal aganjmor manunsunu nda nyade tuku.

33

Yakob nu aba nuje te-silikina

¹ Kile Esau nu nuje piro tango 400 ta ndonj ilmba minna le Yakob nu nane kanjerka nuje kiño kat nuje kilmba walna sulumba afu Lea tumba afu Rahel tumba afu nuje piro pino ar ta nikina. ² Tanjamba nu piro pino ar ta nakile kiño kat nakile ndonj tumailamnge kile-tidingina le tinginaig. Tinginaig le kile Yakob nu Lea kiño kat nuje ndonj piro pino ar ta ngumnemnge kile-tidingina le tinginaig. Nane ngumnemnge manj Rahel nale Yosef ndonj kile-tidingina le tinginaig. ³ Tanjamba Yakob nu nane kusreka kina ka aba nuje tuku tumailamnge truk kam 7-na le ⁴ Esau nu pinderka nu sota kina sulumba Yakob bagailmba mumuna. Tanjamba nale munju malmbi-malmbikinaik.

⁵ Kile Esau ndek mambilmba pino kame kiño kame ta kanjerka mambo nuje kusnana: Te ima kate tuku kuasmbi ne ndonj prowaig ngina le Yakob nu sana: O aba, te yije kuasmbi. Kuate nu ye tur mayeyina sulumba kiño kame te njakmba ye sina ngina. ⁶ Tanjakina le nuje piro pino ar ta nakile kiño kame kilmba pro Esau tugumnje lokinaig. ⁷ Lokinaig le kile Lea ndek nuje kiño kat nuje ndonj nane dubika pro Esau tugumnje lokinaig le Yosef nale Rahel ndonj nale ndek nane dubika pro Esau tugumnje lokinaik. ⁸ Tanjanaig le nu mambo nuje kusnana: Kuasmbi ambonga ye tugum prowaig ta ndanam tuku ngina le mambo nuje nu sana: Ye ne tuku wamdu te-ibenjam tuku nane kukulningit le ne sota kagig ngina le ⁹ aba nuje nu sana: O aba, ye mata aganj ndende sungomba njak. Aganj ndende ta njakmba nanje minwaig ngina le ¹⁰ mambo nuje nu sana:

Kuga. Sile gulab mayewik nga idusmba ndeta ne aganj ndende te njakmba kila. Ne manj ye ndonj gulab mayewik tukunu ne tuku tumail pasi kanjeret ta Kuate tuku tumail pasi kanjeranu suk. ¹¹ Aganj ndende ne tanmbim tuku kilmba prowaig te ne kila. Kuate nu ye tur mayeyina le ye aganj ndende sungomba njak minet ngina. Tanjamba Yakob nu aba nuje sarsarmba pasa sanjrinu sana le nu aganj ndende ta kilna.

¹² Kile Esau nu sakina: Kile sine kab. Ye ambonga kangit ngina le ¹³ mambo nuje nu sana: Kiño kame te sanjri kugatok ta ne kila. Sipsip makau afu mata fat njak njak. Sine aganjmor ta mara ndindo mbolnge sungomba sisilaniñbe ta nane njakmba kume suluwamnggaig. ¹⁴ Ne ambonga sila le ye gitmba aganjmor kiño kame te njakmba kilmba ne dubinamnggit. Tanjamba ye Edomnge ne manj te-silikamngit ngina. ¹⁵ Tanjakina le aba nuje ndek sakina: Tanjamba ndeta ye yije piro tango afu ne ndonj kusreki ngina le Yakob nu lafumba sana: Kuga. Ye maye. Ne nane njakmba kilmba kaye ngina.

¹⁶ Tanjakina le ki ait ta mbolnge Esau nu manj tinga luka Edom kilke mbol kina le ¹⁷ Yakob nu Sukot kilke mbol kina sulumba nuje wande pilmba aganjmor tuku baibai afu turmba patikina. Ta tuku nu ma ta nyunu Sukot* ngina. ¹⁸ Yakob nu Mesopotamia kilke kusremba ndinngge piti ande te-sili ndaka Sehem tumbranj Kanan kilke mbolnge prona sulumba tumbranj sunjo ta tugumnge nuje baibai patike likina. ¹⁹ Nu silwa ndametinj soj 10 tambu nuje baibai patike likina kilke ta Sehem mam nuje Hamor tuku kiño kat nuje tugumnje piyana. ²⁰ Tanjamba nu tanje ndame turjanja atraukam tuku pa lanjan ande wakeina sulumba pa lanjan ta Israel Mbara tuku nyu tumba El ngina.

34

Sehem nu Dina biye timba tumba totona

¹ Mara ande Yakob le Lea tuku kulim Dina nu tinga Kanan pino afu kanjerkam kina. ² Kilke ta tuku gabat sunjo ta nyunu Hamor. Hamor nu Hiwinu tango.

Dina nu ma ta mbol prona le Hamor kiño nuje Sehem nu Dina kanjermba biye timba tumba totona. ³ Tanjamba nu kulim ta tuku nzali mayena sulumba nu Dina pinonu tam tuku wamdu sunjo tumba nu tuwa nga sarsarmba sanjri tingina sulumba ⁴ nu nuje mam nuje sota kumba sana: Mam, ne kulim ta ye tuku pinonu ta ngina.

⁵ Yakob nu Dina kiko manjau tina ta nu buk isna ta nu tuku kiño kat nuje nane

† 32:28: Israel nyu ta tugunu: Kuate ndonj sanjri munju tumkam tuku

‡ 32:30: Peniel nyu ta tugunu: Kuate tuku

tumail pasi * 33:17: Sukot nyu ta tugunu Baibai

aganmor kulatkam tuku ma ande mbol kinaiḡ tukunu Yakob nu nane ndo tairnga minna. ⁶ Tanjamba minna le Sehem nu mam nuḡe Hamor ndoḡ Yakob ndoḡ pasatam pronaik le ⁷ ait ndui ta mbolḡe ndo Yakob tuku kiḡo kat nuḡe mata luka pronaik. Sehem nu Israel mbal mbolḡe maḡau ḡayonu kumba Yakob tuku kulim nuḡe biye timba tumba totona ta nane ismba wamduḡ ḡaḡoḡḡinaig sulumba gubra mageniḡina.

⁸ Kile Hamor nu Yakob sana: Yiḡe kiḡo Sehem nu kulim naḡe tuku nzali sunḡo ḡak. Ne kulim naḡe ta ye tuku kiḡo tambim kumuḡ e? ⁹ Sine wamduḡ ulendika kulim kame kiḡo kame nane muḡḡu kile-kile kuwaig. ¹⁰ Tanjamba tane kilke te mbolḡe minap sulumba ma aniḡe minam ḡa idusmba ndeta ka tanḡe minmba aḡaḡ afu piyawam ḡak ndeta piyawap sulumba aḡaḡ ndende afu kilap ta tanḡine minmba minwaig ḡgina. ¹¹ Tanjakina le Sehem nu ndek Dina mam nuḡe leu kat nuḡe tenenmba saningiḡa: Tane ye mbolḡe maḡau mayenu kap le ame aḡaḡ kilam ḡa idusap ta tane tiḡamḡgit. ¹² Tane ame piya kilam ḡa idusde ta ye sayap. Kulim ta tuku piya mata sungokanu mbolḡe madiwap. Tane tanḡine kulim ye sap le tane ame piya kilam sakap ta tane tiḡamḡgit ḡgina.

¹³ Sehem nu kulim naḡine Dina kiko maḡau tuna tukunu Yakob tuku kiḡo kat nuḡe nane Sehem le mam nuḡe Hamor yabrinikmba sanikinaik: ¹⁴ Tanḡo ḡgaro pike ndakanu ta nu sine tuku kulim te nda. Wam ta sine mbolḡe kiko ḡak. ¹⁵ Sine buk tanḡo ḡakmba tuku ḡgaro pike likiḡeḡ. Tane tanjamba ndo tanḡo ḡakmba tuku ḡgaro pike likap ta sine siḡine kulim ta sertiḡamḡgiḡ. ¹⁶ Tane tanḡawap le sine muḡḡu kile-kile kube sulumba tane ndoḡ sine tugu ndindo tanḡaḡ ulendika minbe. ¹⁷ Tane wam sakeḡ te kam mbulap ndeta sine siḡine kulim tumba ma tugu te kusrewamḡgiḡ ḡginaig le ¹⁸ Hamor le kiḡo nuḡe Sehem nale pasa ta ismba maye ḡginaik.

¹⁹ Tanḡo mo ta nu nu nuḡe kuasmbi ḡgamukḡe tanḡo sunḡo nyu ḡak minna. Nu Yakob kulim nuḡe tuku nzali mayena tukunu nu dal ndaka nuḡe mbal kila saninḡam kina.

²⁰ Hamor nale kiḡo nuḡe Sehem ndoḡ nale kinaik ka nakile tumbranḡ tuku fonde malaḡa tugum promba nakile mbal maḡurka minnaig ta saningiḡaig: ²¹ Tanḡo kame ta sine ndoḡ gulab mayenu. Nane sine tuku kilke mbolḡe minwaig sulumba ma ḡakmba mbol kuwaig. Kilke te sunḡokanu sine ḡakmba minam kumuḡ. Sine nane tuku kulim kame kilbe le nane sine tuku kulim kame kilwaig. ²² Nane sine wam ndindo ndo kam tuku sasikaig ta tenenmba. Sine tanḡo ḡakmba tuku ḡgaro pikam tuku

sakaig. Nane buk naḡine tanḡo kame ta ḡakmba tuku ḡgaro pike likinaig. Sine mata tanjamba kube ta nane sine ḡgamukḡe tugu ndindo tanḡaḡ minamḡgiḡ. Nane tanjamba sile sasikaig le iskiḡ. ²³ Sine tanjabe ta nane tuku aḡaḡmor nane tuku aḡaḡ ndende ḡakmba sine tuku minamḡgaig. Ta tuku sine wokube le nane sine ḡgamukḡe minwaig ḡginaig le ²⁴ tumbranḡ ta tuku tanḡo ḡakmba nane Hamor le Sehem tuku pasa ta ismba pasa katmba wokinaig sulumba nane tanḡo ta ḡakmba tuku ḡgaro pike likinaig.

²⁵ Mara keḡmba kuganaig le tanḡo kame ḡgaro pike likinaig ta nane ḡgaro rar ḡak minnaig tukunu nane tambik ri ndamba minnaig le Dina tuku leu kat nuḡe ndinok armba Simeon nale Levi ndoḡ nale kame baḡi kilmba tumbranḡ ta kinaik sulumba tanḡo ta ḡakmba bale far sulunaik. ²⁶ Tanjamba nale Hamor le kiḡo nuḡe Sehem turmba bale farnaik sulumba Sehem tuku wande mbol kumba Dina te-silika tumba kinaik. ²⁷ Tanjanaik le Yakob tuku kiḡo afu nane pro kulim naḡine kiko maḡau tuna ta lafumba tumbranḡ sunḡo ta tuku gabis aḡaḡ ndende ḡakmba yomba kilmba kinaig. ²⁸ Nane sipsip makau doḡki tumbranḡ ta tuku aḡaḡ ndende ḡakmba kilmba ka piro mbolḡe mata aḡaḡ ndende ḡakmba yomba kilmba kinaig. ²⁹ Tanjamba nane tumbranḡ ta tuku gabis aḡaḡ ndende ta ḡakmba kilmba kiḡo kame fonfon pino kame ta ḡakmba turmba kilmba kinaig.

³⁰ Tanjanaig le Yakob nu ndek Simeon nale Levi sanikina: Kile Kanan mbal Peris mbal kilke te tuku tanḡo ḡakmba nane ye kasuryamḡgaig. Ye mata piro tanḡo sunḡomba kuga. Nane ḡakmba ulendika pro ye ndoḡ kame bumba sine ḡakmba bale far-sinḡamḡgaig ḡgina le ³¹ nale ndek sakinaik: Tanḡo ta nu sine tuku kulim ma ḡgamukok pino tanḡaḡ ḡa idusmba nu biye timba tumba totona. Maḡau ta sine mapewam kumuḡ kuga ḡginaik.

35

Kuate nu Yakob Betelḡe nyaro tuna

¹ Kile Kuate nu Yakob sana: Ne tiḡa Betel kaye sulumba kumba ka tanḡe mina. Tanḡe mina sulumba ne ndame turḡaḡa ye atraukam tuku pa lanḡaḡ ande wakeiwa. Ye Kuate. Ne aba naḡe Esau kusremba kua kina ait ta mbolḡe ye ne tugum prowen ḡgina. ² Tanjakina le Yakob nu nuḡe kuasmbi nuḡe piro tanḡo ta wam paguka saningiḡa: Tane tanḡine mbara kise ta ḡakmba pitaike likap. ḡgarosu purfeḡnu mayok kuwaig le tawi purfeḡnu silikap. ³ Sine ma te kusremba Betel kab kumba ka tanḡe ye Kuate atraukam tuku pa lanḡaḡ wakeiwamḡgit. Ye

piti sunḡomba ḡak minen le Kuatenḡe ye turyina sulumba ye ma ḡakmba liken ta nu mata ye ndoḡ minna ḡgina.

⁴ Tanḡakina le nane mbara kanu saike likinaig ta ḡakmba Yakob kile tunaig sulumba nanḡine kilba sikor ta turmba nu kile tunaig. Tanḡanaig le Yakob nu aḡarḡ ndende ta ḡakmba kilmba Sekem tumbranḡe ail sunḡo ande kumnemḡe ḡguke likina. ⁵ Tanḡamba Yakob nane tinḡa ma ta kusrenaig le tumbranḡ sugo ta ḡakmba Kuatenḡe kuru kuru serninḡina le nane dubi ndakinaig.

⁶ Yakob nu nuḡe tanḡo kuasmbi ḡak ndoḡ kinaig ka Lus tumbranḡ Kanan kilke mbol pronaig. Lus tumbranḡ ta kile Betel ḡgade. ⁷ Tumbranḡ ta prona sulumba Yakob nu Ku-ate atraukam tuku pa larḡarḡ ande wakeina sulumba nu buk aba nuḡe tuku kurukuruka kua kina le Kuatenḡe nu tugum prona ta idusmba nu ma ta nyunu Betel tuku Mbara ḡgina.

⁸ Nane tanḡe minnaig ma ma Rebeka tuku piro pino Debora nu kumna le nane nu tumba ail sunḡo ande Betel patumba minna ta kumnemḡe ḡgukinaig sulumba ail ta nyunu Malmbikam tuku Ail ḡginaig.

⁹ Yakob maḡ luka Mesopotamiḡe prona le Kuate maḡ nu tugum promba nu nyaro tuna sulumba ¹⁰ sana: Ne tuku nyu Yakob ta kile ne tuku nyu Israel palmbimḡit ḡgina. Tanḡamba Kuate nu Yakob nyunu Israel tuna. ¹¹ Tanḡakina sulumba Kuate nu sana: Ye Kuate Sangri ḡayo. Tane kiḡo kame kile-patikap le ne tuku ndare mbolḡe kuasmbi sunḡomba mayok kanḡaig. Ne gabat sugo kame tuku mbuḡ nanḡine prowamḡgat. ¹² Ye o buk Abraham le Isak kilke te serniken ta kile ne tanmbimḡit. ḡgumnenḡa nanḡe ndare kame tuku kilke minamḡgat ḡgina. ¹³ Tanḡaka sakina sulumba Kuate nu kusremba kina le ¹⁴ Yakob nu ndame sunḡo ande tumba Kuate nu Yakob ndoḡ pasatina ma ta mbolḡe te-tina sulumba grep kule tumba gurenḡ butol ḡak ta turmba tumba ndame ta mbolḡe kutuna sulumba ¹⁵ ma ta nyunu Betel ḡgina.

Rahel nu kumna

¹⁶ Yakob nuḡe kuasmbi ndoḡ Betel tumbranḡ kusremba Efrat tumbranḡ patu ndanaig le Rahel nu kiḡo te-palmbim tuku ait kumunḡina le nu ḡgaro rar torna. ¹⁷ ḡgaro rar torna le nuḡe kulat pinonḡe nu sana: Ne kuru kuru ndaka. Nu buk kiḡo te-palet ḡgina. ¹⁸ Tanḡakina le Rahel nu kumam bafuna le nu tuku sanḡri buk kuganaig le nu kiḡo ta Ben-Omi* ḡgina le mam nuḡenḡe kiḡo ta Benyamin† ḡgina.

¹⁹ Rahel nu kumna le nane nu tuku mindesinḡ tumba Efrat tumbranḡ kambim

tuku ndin ta tugumḡe ḡgukinaig. (Kile nane tumbranḡ ta nyunu Betlehem ḡgade). ²⁰ Tanḡamba Yakob nu ndame ande tumba Rahel ḡgukinaig ma ta mbolḡe te-tina. Ndamē ta kile minit.

²¹ Tanḡana sulumba Israel nane tinḡa kumba ka Eder tumbranḡ tuku wande kuen ḡayo ta kusremba bubre tam tuku baibai patika minnaig.

Yakob tuku kiḡo kame 12

²² Yakob nu kilke ta mbolḡe minna le Ruben nu mam nuḡe tuku piro pino nyunu Bila ta ndoḡ kinyna. Tanḡana le Yakob nu kiḡo nuḡe wam kina ta ismba nu gubra sunḡo tina.

Yakob tuku kiḡo kame ta ulendika 12 minnaig. ²³ Piyo nuḡe Lea tuku kiḡo kat nuḡe ta teḡenmba. Yakob tuku kiḡo mulum ta nyunu Ruben ande Simeon ande Levi ande Yuda ande Isakar ande Sebulun.

²⁴ Piyo nuḡe Rahel tuku kiḡo ar ta Yosef le Benyamin.

²⁵ Rahel tuku piro pino Bila nuḡe kiḡo ar ta Dan le Naftali.

²⁶ Lea tuku piro pino Zilpa nuḡe kiḡo ar ta Gat le Aser.

Yakob nu kiḡo kame ta ḡakmba Mesopotamia kilke mbolḡe kile-patikina.

Isak nu kumna

²⁷ Kile Yakob nu tinḡa mam nuḡe Isak sota Mamre tumbranḡ Hebron kilke mbol kina. O buk Abraham nale Isak rawe tanḡo tanḡarḡ tanḡe minnaik.

²⁸ Isak nu yar 180 kusremba ²⁹ saibo pile mayena sulumba nu kumna le kiḡo kat nuḡe ar ta Esau le Yakobḡe nu tumba ḡgukinaig.

36

Esau tuku ndare

¹ Esau tuku ndare tuturmba teḡenmba kina. Esau tuku mape nyu ande Edom. ²⁻³ Esau nu Kanan pino keḡmba kilna ta ande Ada ande Oholibama ande Basemat.

Ada mam nuḡe Elon nu Hitnu. Oholibama mam nuḡe Ana wa nuḡe Sibeon. Sibeon nu Hiwinu. Basemat nu Ismael tuku kulim nuḡe. Leu nuḡe Nebayot.

⁴ Ada nu Elifas te-pilna le Basemat nu Ruel te-pilna le ⁵ Oholibama nu Yeus Yalam Kora nane kile-patikina. Esau tuku kiḡo kame Kanan kilke mbolḡe kile-patikina ta tanḡamba ndo.

⁶⁻⁷ Esau le Yakob nale aḡarḡmor sunḡomba ḡak minnaig tukunu kilke nale tuma minnaik ta nale turkam kumuḡ kuga. Ta tuku Esau nu pino kat nuḡe, kiḡo kat nuḡe, kulim kat nuḡe, nuḡe wande tuma mbal ta ḡakmba

* 35:18: Ben-Omi nyu ta tugunu: Sina sunḡo tuku kiḡo

† 35:18: Benyamin nyu ta tugunu: Maye minam tuku kiḡo

kilmba nuje aganjmor nuje aganj ndende njakmba Kananngje kile likina ta turmba kilmba maib nuje Yakob kusremba kilke ande mbol kinaig. ⁸ Tanjamba Esau nu Edom tuku ma taknu ta mbolngje minna.

⁹ Esau tuku ndare tuturmba tejenmba kina. Esau nu Edom mbal njakmba tuku mbuj nangine.

¹⁰⁻¹³ Esau piyo nuje Ada nu kiyo ndindo te-pilna ta nyunu Elifas. Elifas nu kiyo kame 5 Teman, Omar, Sefo, Gatam, Kenas nane kile-patikina. Elifas tuku piyo nuje ande nyunu Timna nu kiyo ande nyunu Amalek te-pilna.

Esau piyo nuje Basemat nu kiyo ande nyunu Ruel te-pilna. Ruel nu kiyo bailkamba Nahat Sera Sama Misa nane kile-patikina.

¹⁴ Esau piyo nuje Oholibama nu Sibeon kiyo nuje Ana tuku kulim. Nu kiyo kejmba Yeus Yalam Kora nane kile-patikina.

¹⁵ Esau tuku ndare mbolngje kuasmbi afu pronaig ta tejenmba. Esau tuku kiyo mulum Elifas nu Teman mbal Omar mbal Sefo mbal Kenas mbal ¹⁶ Kora mbal Gatam mbal Amalek mbal ta njakmba tuku mbuj nangine. Nane njakmba Esau piyo nuje Ada tuku ndare.

¹⁷ Esau tuku kiyo nuje ande Ruel nu Nahat mbal Sera mbal Sama mbal Misa mbal ta njakmba tuku mbuj nangine. Nane njakmba Esau piyo nuje Basemat tuku ndare.

¹⁸ Esau piyo nuje Oholibama nu Ana kulim nuje. Oholibama nu Yeus mbal Yalam mbal Kora mbal ta njakmba tuku mbuj nangine.

¹⁹ Mbal ta njakmba Esau tuku ndare.

Seir tuku ndare

²⁰⁻²¹ Edom kilke tuguk mbal nane buk purka tumbranj mboj 7 minnaig. Tumbranj mboj 7 ta tuku mbuj kat nangine ta njakmba Hornu tango Seir tuku ndare. Nane tuku nyu nangine ta tejenmba. Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Eser, Disan.

²² Lotan nu Hori tumbranj mboj le Hema tumbranj mboj ta tuku mbuj nangine. Lotan tuku kulim nuje nyunu Timna.

²³ Sobal nu Alwan tumbranj mboj, Manahat tumbranj mboj, Ebal tumbranj mboj, Sefo tumbranj mboj, Onam tumbranj mboj ta tuku mbuj nangine.

²⁴ Sibeon nu kiyo armba. Ande nyunu Aia ande Ana. Mara ande Ana nu mam nuje tuku donki kame kulatka minna sulumba ma baknu mbol tanje nu kule mbam paknu kanjerkina.

²⁵⁻²⁶ Ana tuku kiyo nuje nyunu Dison. Dison nu Hemdan tumbranj mboj, Esban tumbranj mboj, Itran tumbranj mboj, Keran tumbranj mboj ta tuku mbuj nangine. Ana tuku kulim nuje nyunu Oholibama.

²⁷ Eser nu Bilan tumbranj mboj, Sawan tumbranj mboj, Akan tumbranj mboj ta tuku mbuj nangine.

²⁸ Disan nu Us le Aran tumbranj mboj tuku mbuj nangine.

²⁹ Edom kilke tuku Hor mbal ta tejenmba. Lotan mbal Sobal mbal Sibeon mbal Ana mbal ³⁰ Dison mbal Eser mbal Disan mbal.

Edom tuku gabat sugo

³¹ Israel mbal nane buk gabat sugo kugatok. Ait ta mbolngje Edom tuku gabat sugo afu nane Edom kilke kulatkinaig. ³² Gabat sugo dubike likinaig ta tejenmba.

Beor kiyo nuje Bela nu Dinabanu.

³³ Sera kiyo nuje Yobab nu Bosranu.

³⁴ Husam nu Temannu.

³⁵ Bidad kiyo nuje Hadad nu Awitnu. (Kame sunjo ande mbolngje nu Moab kilke mbolngje Midian mbal ndonj kame bumba nane kile-ibenjkina).

³⁶ Samla nu Masrekanu.

³⁷ Saul nu Rehobotnu tango. (Rehobot tumbranj ta kule sunjo ande tugumngje minna).

³⁸ Akbor kiyo nuje Baal-Hanan.

³⁹ Hadad nu Paunu tango. (Hadad piyo nuje nyunu Mehetabel. Mehetabel mam nuje nyunu Matred. Matred mam nuje nyunu Mesahab).

⁴⁰ Esau nu Edom tumbranj mboj sunjomba tuku mbuj nangine. Tumbranj mboj ta tuku nyu nangine ta tejenmba. Timna, Alwa, Yetet, ⁴¹ Oholibama, Ela, Pinon, ⁴² Kenas, Teman, Mibsar, ⁴³ Magdiel, Iram. Nangine kilke ta mata tumbranj mboj ta tuku nyu tinaig.

37

Yosef nu kirjatina

¹ Yakob nu Kanan kilke mbolngje minna. O buk mam nuje rawe tango tananj nu kilke ta mbolngje minna. ² Yakob nuje ndare tuku wam kube ta tejenmba.

Yosef nu kiyo mo yar 17 njak minmba nu mam nuje tuku aganjmor aba kat nuje afu ndonj kulatka minnaig. Aba kat nuje ta Bila le Zilpa tuku kiyo kame. (Bila le Zilpa nale Yakob tuku pino kame). Yosef nu manjau njaignu aba kat nuje ke likanu ta pro mam nuje tugumngje kile-mayokka sawanu.

³ Israel nu saibo pilmba Yosef te-pilna tukunu nu Yosef make pilmba nu tuku kume purna. Kiyo kame njakmba tuku nzalina ta liningina. Tanjamba Israel nu Yosef tuku tawi kuen wainu kuenu njak mindepiye yeki yeki njak wakeimba tuna. ⁴ Tanjana le Yosef tuku aba kat nuje mam nangine nu Yosef make pilmba nu tuku kume purna ta kanjermba nane Yosef kasurnaig sulumba gulab mayenu tananj nu ndonj pasate ndakinaig.

⁵ Furir ande Yosef nu kinatina sulumba mafena le maratukuk tinga nu kumba ka aba kat nuje kubeu niingina sulumba ⁶ saniingina: Tane ye kinatit te kubewi le isap. ⁷ Sine njakmba wit ndaleke likig ta ye tuku ndale ta tinreknu tingat le tane tuku ndale ta ye tuku ndale ta laipmba loke likaig le kanjerkit ngina. ⁸ Tanjakina le aba kat nuje ndek nu kusnanaig: Ne iduste nenje ndo gabat sunjo mina le sine njakmba ne kumnenngje minbe nga iduste e nginaig. Tanjamba nane Yosef kinatina pasa ta tuku nane gubra lato sunjomba tumba nu kasur mayenaig.

⁹ Ngumnennga Yosef nu man kinatina sulumba aba kat nuje tugumngje man kinja ta kubeu niingina saniingina: Ye man kinatit sulumba ki tambun mbai 11 njakmba ye tugumngje lokaig le ye kanjerkit ngina. ¹⁰ Tanjamba nu kumba ka kinja ta mam nuje ndonj mata sakina le mam nujenje nu sigair-sigairmba kusnana: Anikok kinja tanaj. Ne iduste ye, ina nanje, aba kat nanje sine njakmba ne tugumngje lokamngig nga iduste e ngina.

¹¹ Yosef tuku aba kat nuje ta nane Yosef ndonj tironaig. Mam nuje nu Yosef tuku kinja ta idus timba minna.

Nane Yosef piyanaig le tumba Isip kinaig

¹² Mara ande Yosef tuku aba kat nuje ta nane aganjmor kulatkam tuku Sekem tumbrajan kinaig. ¹³ Tanjanaig le Israel nu kinjo nuje Yosef sana: Ne kaye sulumba kumba ka Sekemngje aba kat nanje aganjmor kulatkade ta kanjerka ngina le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kangit ngina le ¹⁴ Israel nu ndek sana: Ne kaye sulumba aba kat nanje tuku mine aganjmor tuku mine kanjerka nane mage minwaig kande luka promba ye saya le isi ngina. Tanjamba Israel nu Yosef kukulna le nu Hebron ma gutonj ta kusremba kina ka Sekem tumbrajan prona. ¹⁵ Pro tanje nu kine promba minna le tanjo andenje nu kanjermba kusnana: Ne ima sota le prote ngina le ¹⁶ nu lafumba sana: Ye yinje aba kame sotet. Nane aganjmor kulatka tembi ndekinaig ngina. Tanjakina sulumba nu ndek tanjo ta kusnana: Ne nane kanjerkat e ngina le ¹⁷ tanjo tanje nu sana: Nane buk ma te kusremba Dotan kambim sakinaig le ye isen ngina. Tanjakina le Yosef nu aba kat nuje ngumnem dubika kina ka Dotanngje nane kile-siglikina.

¹⁸ Yosef nu maskenngje ilmiba minna le nane nu kanjernaig sulumba Yosef balewam tuku pasa katmba ¹⁹ nanjine nanjine sakinaig: Ai si. Kinja tugu tanjo prote si. ²⁰ Kile sine nu balemba mindesin nuje tumba kule kugatok sambu ande sinamngje bukngube. Tanjamba sine tenjenmba mam sabe: Nu aganjmor nguikok andenje balemba

nyina ngube. Tanjamba sine nu tuku kinja alonu prowa le kanjerbe nginaig.

²¹ Nane tanjamba sakinaig ta Ruben nu isendo ka ismba nu Yosef mapewam idusmba nane saniingina: Sine nu balemba ²² ake sinan nu tuku ndare kutu ndabe. Ake nu biye timba tumba sambuk tenje bukngube le ma ngamu tenje minwa ngina. Ruben nu Yosef turmba man luka mam nuje sota kukulam tuku nga tanjakina.

²³ Kile Yosef nu aba kat nuje tugum ta prona le nane nu biye timba tawi kuen wainu kuennu njak ta biyamba sambrinaig sulumba ²⁴ nu tumba kumba ka sambu sakina ta sinamngje buknginaig le minna. Sambu ta kule buk parakina tuku. ²⁵ Tanjamba nane isukusmba minnaig le kile ndo Ismael kuasmbi ande Gileadngje Isip kambim tuku pronaig le kanjerkinaig. Nane aganj ndende sunjomba gurenj magenu afu kilmba kamel mbol patike likinaig.

²⁶ Kile Yuda ndek aba kat nuje saniingina: Sine Yosef balemba yubengube wam ta mayenu kuga. ²⁷ Sine nu njayo sili ndamba nu tumba Ismael mbal prode si nane mbol piyabe. Nu mata sine tuku maib. Sine ndare ndui ta ndo ngina. Tanjakina le nane woki-naig le ²⁸ Midian mbal pronaig le nane Yosef sambuk sinam tanje tumba silwa ndametinj sonj armbambi nane mbolngje piyanaig le tumba Isip kinaig.

²⁹ Tanjanaig le Ruben nu luka sambu minje ta tugum promba mambilna kande Yosef sambu sinam ta mine ndakina le nu nuje tawi silikina ta fetfetna sulumba ³⁰ luka mambo kat nuje sota kumba saniingina: Kinjo ta sinje mine ndakate. Ye kile ndanjanngit e ngina.

³¹ Tanjakina le nane meme ande tumba balemba Yosef tuku tawi ta tumba meme ndarenu pisenaiig sulumba ³² tawi ta tumba kumba ka mam nanjine tumnaig sulumba sanaig: Sine aganj te-silikig te kinjo nanje tuku tawi e nginaig le ³³ Yakob nu tawi ta kanjermba katesemba sakina: Son. Tawi te nu tuku tawi. Yinje kinjo ta aganjmor nguikok andenje balemba make purpurmba nyina ngina.

³⁴ Tanjakina sulumba Yakob nu sina sunjona sulumba nuje tawi kat fetfetmba tawi njayonu ande tumba silikina. Tanjamba nu ait kuen njayo kinjo nuje tuku malmbika minna le ³⁵ nu tuku kinjo kat nuje kulim kat nuje nane njakmba mam nanjine wamdus te-ibenjam tuku pronaig ta nu nane ise ndakina sulumba sakina: Ye yinje kinjo tuku ninanka malmbika ma ma kumi sulumba kumanu mbal tuku ma mbolngje nu ndonj minamkik ngina. Tanjakina sulumba Yakob nu kinjo nuje Yosef tuku wamdus tatrunkina le ninanka minna.

³⁶ Yakob nu kiŋo nuŋe tuku ninanka minna le Midian mbal ta nane Yosef tumba pro Isipŋge taŋgo ande nyunu Potifar nu mbol piyanaig. Potifar nu Faraŋo tuku gabat suŋgo ande. Nu Faraŋo tuku wande kulatkanu gabat minna.

38

Yuda le Tamar tuku wam kube

¹ Ait ta mbolŋge Yuda nu aba kat nuŋe kusreka Adulamnu taŋgo ande nyunu Hira sota kumba nu ndoŋ minnaik. ² Minnaik ma ma nu Kanan kulim ande kaŋgermamba pinonu tina. Pino ta mam nuŋe nyunu Sua.

³ Minnaig ma ma pino ta nu fuŋgul ŋakna sulumba Yuda tuku kiŋo ande te-pilmba nyunu Er ŋgina. ⁴ Taŋamba nu maŋ fuŋgul ŋakna sulumba kiŋo ande te-pilmba nyunu Onan ŋgina. ⁵ Nu maŋ lato fuŋgul ŋakna sulumba kiŋo ande nyunu Sela te-pilna. Yuda nu Kesibŋge minna le piyo nuŋe kiŋo ta te-pilna.

⁶ Er nu suŋgokina le mam nuŋe Yuda nu kiŋo nuŋe mulum ta tuku pino ande nyunu Tamar tumba tuna. ⁷ Er tuku mine ŋayonu ta Suŋgo nu kaŋgermamba ndagarina le Suŋgoŋge nu balena le kumna. ⁸ Taŋana le Yuda nu kiŋo nuŋe Onan sana: Ne kumba ka siŋgine maŋau ta dubimba aba naŋe tuku pino pinonu tumba nu ndoŋ kinya le aba naŋe tuku kiŋo te-pilwa ŋgina.

⁹ Taŋakina le Onan nu kiŋo ta ye tuku kiŋo kuga ŋga idusna sulumba pino ta aba nuŋe tuku kiŋo ande nda te-pilwa ŋga nu pino ta ndoŋ kinyumba nuŋe minde kule ta ake kilke mbolŋge kutuna. ¹⁰ Taŋana le Suŋgo nu maŋau ta kaŋgermamba nu gare ndana le nu mata balena le kumna. ¹¹ Taŋana le Yuda nu rugan nuŋe Tamar sana: Ne luka mam naŋe sota kaye sulumba pino kuembol taŋaŋ mina le yiŋe kiŋo Sela nu suŋgokuwa le ne tini ŋgina. Sela nu mata kumikat ŋga mam nuŋe nu taŋakina. Taŋakina le Tamar nu luka mam nuŋe sota kina.

¹² Taŋamba minnaig ma ma Yuda piyo nuŋe kumna. Nu tuku kuamel kugana le Yuda ndek nuŋe Adulamnu gulab Hira ndoŋ nuŋe sipsip ŋguenu kugerka Timna tumbraŋ kinaik. ¹³ Taŋanaik le taŋgo ande pro Tamar sana: Rugan naŋe sipsip ŋguenu kugerka tuku Timna ket ŋgina.

¹⁴ Yuda tuku kiŋo ŋgimbik ta buk suŋgokina ta Yuda nu kiŋo ta ŋgaika Tamar nda tuna. Ta tuku Tamar nu kuembol tawi o buk silikina ta paska tawi kitek silika tumail pasi tawimbi soŋgina sulumba kumba ka Timna kambim tuku ndin Enaim tumbraŋ tuku fonde malaŋga ta tugumŋge minyok minna. ¹⁵ Pino ta tumail pasi soŋgina le Yuda nu kaŋgermamba ndin ŋgamukok pino ande ŋga idusmba ¹⁶ nu tugum ndin dabil

inum kumba pino ta rugan nuŋe ta katese ndamba sana: Ye ne ndoŋ kinyamŋgit ŋgina le nu ndek sakina: Ne ame agaŋ ye samŋgat ŋgina. ¹⁷ Taŋakina le nu sakina: Ye yiŋe meme fatnu inum tumba taŋgo ande tuwi le tumba ilmba ne tanmbimŋgat ŋgina le nu sakina: Ta maye. Naŋe agaŋ inum ye sa le meme fatnu ta prowa le naŋe agaŋ ta maŋ luka tini ŋgina le ¹⁸ Yuda nu kusnana: Ye ame agaŋ ne tini ŋgina le nu sakina: Naŋe sikor muli ŋak naŋe ndumndum ta turmba ye sa ŋgina le nu agaŋ ndende ta pino ta kile tuna. Taŋamba nu nu ndoŋ kinya le nu kiŋo konna. ¹⁹ Taŋamba Tamar nu luka nuŋe tumbraŋ kina sulumba tumail pasi soŋgina tawi ta paska kuembol tawi maŋ silikina.

²⁰ Kile Yuda nu gulab nuŋe Hira kukulna le meme ande pino ta tambim tuku tumba kina ta nu pino ta kaŋger ndana sulumba agaŋ ndende pino ta kilna ta mata luka kile ndakina. ²¹ Taŋamba nu tumbraŋ ta tuku taŋgo afu kaŋgerka kusnaniŋgina: Pino ande ndin teŋge minyok minna ta kile ani taŋge minit ŋgina kande nane nu sanaig: i ... Pino ande ndin teŋge mine ndakate ŋginaig. ²² Taŋamba sanaig le Hira nu luka Yuda tugum kumba sana: Ye pino ta te-sili ndakit. Tumbraŋ ta tuku taŋgo kame nane pino ande kaŋger ndanaig ŋga sakaig ŋgina le ²³ Yuda nu ndek sakina: Taŋgo kame sine nzumilsinbekaiŋ ŋga agaŋ ndende ta nuŋe kilwa ŋgina. Nu nuŋe piya ye tambim tuku sakit ta ne nu te-sili ndakat ŋgina.

²⁴ Taŋamba minnaig ma ma tambun keŋmamba kinaig le nane afu pro Yuda sanaig: Rugan naŋe Tamar nu fare-farekina sulumba kile nu fuŋgul ŋak minit ŋginaig le Yuda ndek nane saniniŋgina: Tane kumba ka pino ta tumba te-kilimba pambi piyap le kumwa ŋgina.

²⁵ Nane nu tumba te-kilimam bafunaig le Tamar nu pino ande kukulna le rugan nuŋe Yuda sota kumba sana: Rugan naŋe teŋenmba sakate. Taŋgo nu fuŋgul ye sina ta nu tuku agaŋ ndende noten. Ne sikor muli ŋak te ndumndum te turmba kaŋgerka ŋga sakate ŋgina. ²⁶ Taŋakina le Yuda nu agaŋ ndende ta kaŋgerka katesena sulumba sakina: Pino ta nu son sakate. Ye mbaren. Ye yiŋe kiŋo Sela nu tambim tuku ta tuwe ndaken ŋgina. Taŋamba Yuda nu maŋ Tamar ndoŋ kinye ndakina.

²⁷ Tamar nu kiŋo te-palmbim tuku ait kumuniŋina le nu kiŋo armba kile-patikam tuku ŋgaro kamusna. ²⁸ Nu kutumba minna le kiŋo ande tuku wai prona le kulat pino taŋge wai ta tumba muli ande gurgur wai mbol kusna sulumba sakina: Te ta mulum ŋgina kande ²⁹ kiŋo ta wai te-lukina le kiŋo inum ta amboŋga prona. Taŋana le kulat pino ta nu sakina: Ne sonndo sambrimba prote ŋgina. Ta tuku nane kiŋo ta nyunu

Peres* nginaig. ³⁰ Tanjakinaig le maib nuje wainu muli gurgur njak ta prona le nyunu Sera† nginaig.

39

Yosef nu Potifar tuku piro tanjo minna

¹ Ismael mbal nane Yosef tumba Isip pronaig le Isipnu tanjo Potifar nu Isip tuku gabat sunjo kumnemnge nuje wande kulatkade mbal ta kulatka minna ta nunje Yosef piyamba tina.

² Yosef nu nuje kulat tanjo tuku wandeke nje minna le Sunjo nu Yosef sinza nja le nu tuku mine mayenu ndo mayok kina le ³ nuje kulat tanjo ta nu tuku piro mayenu ta kanjerna sulumba ⁴ nu Yosef tuku garena le Yosef nu nu kumnemnge pirokina. Tanjamba nu nu tuku wande, wande mbolnje aganj ndende, nu tuku tanjo kame ta njakmba Yosef tuku wai mbolnje patikina le nunje nane kulatkina. ⁵ Tanjana le Sunjo nu Isip tanjo ta tuku aganj njakmba wandeke nje piro mbolnje nyaro ninjina le mine mayemba minnaig. ⁶ Tanjamba Yosef nje nu tuku aganj ndende njakmba kulatka minna le nuje kulat tanjo ta nu nuje aganj ndende ta tuku idus ndana. Nu isukusam tuku ta ndo idusmba minna.

Yosef tuku ngarosu tumail pasi maditaknu ndo. ⁷ Mara ande Potifar piyo nuje nu Yosef kanjermba am kikonj tingina le Yosef sana: Ne ilmba ye ndonj karpe ngina ta ⁸ nu mbulmba wo ndamba nuje kulat tanjo tuku piyo nuje ta tenjemba sana: Yinje kulat tanjo nu wande te mbolnje aganj ndende njakmba ye tuku wai mbolnje patikina le ye kulatka minet. Nu aganj ande tuku idus ndate. ⁹ Wande te mbolnje tanjo ande ye li ndayate. Aganj inum ye ngail ndayina. Nenge ndo nu tuku piyo nuje ye ne kulat ndaket. Ta tuku ye ndanjmba manau njayonu sunjo te ki? Ye sinja Kuate tuku minje lukamba une te kam kumunj kuga ngina. ¹⁰ Pino ta mara mindek Yosef te-saimba minanu ta Yosef nu nda womba nu ndonj minam mbulanu.

¹¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande Yosef nu pirokam wandeke sinam kina. Ait ta mbolnje piro tanjo ande mine ndakina le ¹² pino ta manj pro Yosef tuku tawi kuennu silikina ta pakarka biymba sana: Sile karpe ngina kande Yosef nu mbulmba nuje tawi kuennu ta pino ta tuku wai mbolnje kusremba kua ka mayok kina. ¹³ Tanjana le pino ta tawi kuen nu tuku wai mbolnje kusrena ta kanjermba ¹⁴ nuje piro tanjo kame wike lika saninjina: Ai te. Hibru tanjo ta sine kiko pilesinjgam tuku sine tugum prona. Nu ye ndonj minam tuku ye tugum prowat le ye sunjomba witiwit le ¹⁵ nu ye tuku wi

ismba tawi kusremba kua ka mayok ket ngina. ¹⁶ Tanjamba saninjmba nu tawi ta pilna le minna.

Tanjo nuje luka prona le ¹⁷ nu wam kubeu tumba sana: Ne Hibru tanjo tumba sine tugum prona ta nu ye kiko pileyam tuku ye tugum prowat le ¹⁸ sunjomba witiwit le ismba nu tawi kusremba kua ka mayok ket nga sana le ¹⁹ Yosef tuku kulat tanjo nu piyo nuje tuku pasa ta ismba gubra mayena le ²⁰ nu Yosef mulinj tumba wandeke nje pilna le minna. Muli wande ta Farao tuku tanjo mulinj kilanu le nane kilmba wandeke sinam tanje patikanu le minanu.

²¹ Yosef nu muli wandeke sinam tanje minna le Sunjo nu mara mindek nu sinzanjmba nyaro mayenu tambinu. Ta tuku muli wande tuku kulat tanjo ta nu Yosef tuku garena le ²² mulinj kilanu tanjo njakmba nu tuku wai mbolnje patikina le nu piro njakmba kulatka minna. ²³ Sunjo nu Yosef sinzajna tukunu muli wande tuku kulat tanjo ta nu Yosef aganj ndende kulatkina ta nu idus ndaningina. Aganj ndende njakmba nu kulatkina ta mine magenaig.

40

Yosef nu kinja tugu kukliningina

¹ Mara afu kuganaig le Isip tuku gabat sunjo tuku grep kule kulatkanu gabat nale bret pasokanu gabat ndonj nale nakile gabat sunjo Farao tugum nje manau ande mbar-naik le ² Farao nu piro gabat ar ta tuku gubra sunjo tina sulumba ³ nale mulinj kilmba kame gabat tuku wandeke nje patikina le minnaik. Yosef nu mata muli wande ndui ta sinam nje minna. ⁴ Tanjamba minnaig ma ma kame gabat sunjo ta Yosef nale tuku kulat tanjo minwa nga madina.

⁵ Furir ait ande Farao tuku bret pasokanu gabat nale grep kule kulatkanu gabat ndonj nale kinjatinaik ta kinja ta tugunu yimyam. ⁶ Mafena le maratukuk Yosef nu nale tugum prona le nale wamduk sulumba minnaik le nu katesemba ⁷ nale kusnanikina: Tale ndanj tumail pasi kume ngurngurka minik ngina le ⁸ nale ndek sanaik: Sile kinjatik ta andenje sile tuku kinja tugu ta biteknjam tuku mine ndakate nginaik. Tanjakinaik le Yosef ndek nale sanikina: Kuatenge ndo nu sine tuku kinja tugu biteknjam kumunj. Tane ye ndonj kubewap le ye isi ngina le ⁹ grep kule kulatkanu gabat ta nu nuje kinjatina ta ndek Yosef kubeu tuna sulumba sana: Ye kinjatumba grep muli ande ye tugum nje minat le kangerit. ¹⁰ Grep muli ta wainu kenjmba. Nu pitik ndo nzumba silo promba

* 38:29: Peres nyu ta tugunu: Sambrimba prote † 38:30: Sera nyu ta tugunu: Ma tugaramte

alonu mayok ka pitik ndo manderke suluwaiḡ le kaḡgerkit. ¹¹ Taḡamba ye ndek Farao tuku murko biye ḡak grep muli alonu afu kilmba waimbi piske likit le kulenu murko sinam ket le murko ḡak tumba ka Farao tuwit ḡa Yosef sana.

¹² Taḡaka sana le Yosef nu ismba sakina: Ne tuku kiḡa tugunu ta teḡenmba. Grep muli wainu keḡmba kaḡgerkat ta mara keḡmba tuku. ¹³ Mara keḡmba ta kuwaiḡ le Farao nu ne maḡ te-luka taḡḡgat. Taḡamba nu ne maḡ naḡe piro mbolḡḡe palmbimḡgat. Taḡawa le ne buk Farao tuku grep kule murko ḡak Farao tumba minna ta ne maḡ piro ta kaḡḡgat. ¹⁴ Ta tuku ne isa. Ne taḡamba mine mayewa sulumba ye idusyumba mina. Ne ye tuku ḡa Farao sawa le ye muli wandek sinam teḡe minet ta ye te-kilimyuwa. ¹⁵ O buk nane ye Hibru mbal tuku kilke mbolḡḡe ye sanzal taḡḡo taḡaḡ kuayar tumba te pronaig. Ye Isip kilke te mbolḡḡe minen ta ye maḡaḡ ande mbar ndawen. Nane ye ake sinaḡ muliḡtumba wande te sinamḡḡe pilnaiḡ le ye minet ḡgina.

¹⁶ Taḡakina le bret pasokanu gabat ta kiḡa tugunu mayenu ta ismba nu suk ndek Yosef sana: Ye mata kiḡa ande tit ta teḡenmba. Ye sambe keḡmba kilmba babokit ta sinamḡḡe bret yeḡi yeḡi sambe ta liganu ḡak. ¹⁷ Sambe keḡnu mbolmba babowit ta Farao tuku bret kikoḡnu fonḡon yeḡi yeḡi minaig le sar umaḡḡe pro nye suglukaig le kaḡgerkit ḡgina.

¹⁸ Taḡakina le Yosef nu kiḡa ta isna sulumba sana: Kiḡa ta tugunu teḡenmba. Sambe keḡmba ta mara keḡmba taḡaḡ. ¹⁹ Mara keḡmba kugawaiḡ le Farao ne tumba te-kilimnuwa le nane ne tuku ḡinḡok kat puramḡḡaig. Taḡawaiḡ sulumba ne tuku mindesiḡ ta tumba ail darok ande mbolḡḡe taikuwaiḡ le sar umaḡḡe pro ne tuku ndem paska nyamḡḡaig ḡgina.

²⁰ Mara keḡmba kuganaig le Farao te-pilna tuku pagumba nye sunḡo ait ta mbolḡḡe nu nuḡe gabat kame ta ḡakmba wike likina. Taḡamba nu muliḡ kilanu tango ar ta turmba kile-kilimka nuḡe gabat kame tumailamḡḡe kile-tidiḡina sulumba ²¹ nu grep kule kulatkanu gabat ta maḡ luka tumba nuḡe piro mbolḡḡe pilna sulumba ²² bret pasokanu gabat ta ndo tumba nuḡe kame mbal niḡgina le nanenḡe nu tuku ḡinḡok kat purnaig le kumna. Yosef nu nale tuku kiḡa tugu kukliḡina ta taḡamba ndo kumunḡina. ²³ Taḡana le grep kule kulatkanu gabat ta nu Yosef idus ndamba ndo gilai mayena.

41

Yosef nu Farao tuku kiḡa tugu kukliwe

tuna

¹ Bret pasokanu gabat ta balenaig le yar armba kinaig le Farao nu kiḡatina sulumba nu Nail kule make mbiḡḡe tiḡ minna. ² Nu taḡḡe tiḡ minna le makau butuknu ⁷ kule sinam taḡḡe pronaig sulumba pibi nyumba minnaig le kaḡgerkina. ³ Kaḡgerka minna le makau nzironḡsu prowanu ⁷ kule sinam taḡḡe pronaig sulumba kuasmbi ambonḡa prona ta tugumḡḡe kule make mbiḡḡe tiḡinaig. ⁴ Taḡamba makau nzironḡsu prowanu kame taḡḡe makau butuknu ta kile-ḡinḡe suglukaig. Taḡanaig le Farao nu birteḡḡa abonḡina.

⁵ Taḡamba nu maḡ kinyna sulumba maḡ lato kiḡatumba wit tugu ndindo ta mbolḡḡe alonu ⁷ kaḡgerkina. Nane alonu tikḡḡanu magekinaig. ⁶ Wit tugu ndui ta mbolḡḡe maḡ alonu ⁷ pronaig ta nane alo pirik-parak ndo ma paknu tuku bubreḡḡe fruḡniḡina tuku. ⁷ Taḡamba wit alo pirik-parak taḡḡe wit alo tikḡḡanu ta ḡakmba kile-ḡinḡe suglukaig. Taḡanaig le Farao nu abonḡa kiḡatina ta idusmba minna.

⁸ Mafena le nu kiḡa ta tuku wamḡus sulumba minna. Taḡamba nu Isipnu kila taḡḡo kagmaikanu mbal ta ḡakmba wike likina le nane promba maḡḡurkinaig le nu ndek kiḡa kilna ta kubeu niḡgina ta ande nu kiḡa ta tugunu kukliwam tuku mine ndakina.

⁹ Taḡamba minnaig le grep kule kulatkanu gabat ta nu ndek Farao sana: Kile ye mbaren ta ne ndoḡ sanuḡḡit. ¹⁰ O buk ne tuku piro taḡḡo ar sile bret pasokanu gabat ndoḡ ne sile tuku gubra tina sulumba ne sile muliḡ kilmba ka kame gabat tuku wandekḡḡe patikina le sile minkeḡ. ¹¹ Taḡḡe minkeḡ sulumba furir ande mbolḡḡe sile kiḡatiken. Kiḡatiken ta tugunu yimyam. ¹² Hibru taḡḡo mbanzo ande nu kame gabat tuku piro taḡḡo nu sile ḡak minna le sile kiḡatiken ta nu kubeu tuḡeḡ le nuḡe kiḡa tugunu kukliḡimba sasikina. ¹³ Sasikina ta kumumba mayok kina. Ne ye luka tina sulumba yiḡe piro mbolḡḡe pilna. Bret pasokanu gabat ta ne tumba ḡinḡok kuerka ail mbolḡḡe taikina ḡgina.

¹⁴ Taḡakina le Farao ndek taḡḡo afu kukulniḡina le nane pitik ndo kinaig ka muli wandek sinamḡḡe Yosef te-mayoknaig. Taḡanaig le Yosef ndek gigloka tawi mayenu tiḡmba Farao tugum prona. ¹⁵ Prona le Farao ndek nu sana: Ye kiḡa ande ten ta tango ḡakmba nane kiḡa tugunu biteḡḡam kumuḡ kuga le taḡḡo ande teḡenmba ye sayat: Ne kiḡa ismba ta ne tugunu biteḡḡam kumuḡ ḡgat le ye isit ḡgina. ¹⁶ Taḡakina le Yosef ndek sakina: O taḡḡo sunḡo, yeḡḡe kumuḡ kuga. Kuate nuḡḡe ndo ne tuku kiḡa tugu bitek mayewam kumuḡ ḡgina le ¹⁷ Farao nu sana: Ye kiḡaten ta teḡenmba. Ye Nail kule make

mbinje tij minen le ¹⁸ makau butuknu 7 kule sinam tanje promba kule make mbinje pibi nyumba minnaig le kanjerken. ¹⁹ Ngumnenja man makau 7 nzironjsu prowanu kule sinam tanje pronaig. Ye buk Isip ma te mbolnje makau tanaj ande kanjer ndawen. ²⁰ Makau nzironjsu prowanu tanje ndek makau butuknu ta njakmba kile-njinkinaig. ²¹ Nane kile-njinkinaig ta nane ndanyanu sukmba nane nzironjsu prowanu tanjamba ndo minmba minnaig. Tanjamba kanjerken sulumba ye abongen. ²² Kile ye man kinyen sulumba man kiraten. Ye wit tugu ndindo mbolnje alonu 7 kanjerken ta alonu sugokanu tiknganu. ²³ Tugu ndui ta mbolnje man alonu 7 pronaig ta alonu pirik-parak ndo ma paknu tuku bubrenunje frunjingina tuku. ²⁴ Kile wit alo pirik-parak tanje wit alo tiknganu ta njakmba kilmba kile-njinke suglukinaig. Ye tanjamba kanjeren sulumba kinja ta kagmaikade mbal saningen ta nane ngamuknje ande kinja tugunu kuklimba sa ndayina ngina.

²⁵ Tanjaka sakina le Yosef ndek Farao sana: Kinja armba ta tugunu ndindo ndo. Kuate nu manjau kam bafute ta ne tumnina. ²⁶ Makau butuknu 7 ta yar 7 tanaj. Wit alo tiknganu 7 ta mata yar 7 tanaj. Kinja ar ta tugunu ndui ta ndo. ²⁷ Makau 7 nzironjsu prowanu ngumnenja pronaig le wit alonu pirik-parak ndo 7 bubre paknunje frunjinge likina tuku ta tejenmba. Yar 7 guba sunjo tuku ait prowanngat. ²⁸ Ye buk ne sanit tanjamba ndo Kuate manjau kam bafute ta ne tumnina. ²⁹ Yar 7 ta sinamnje Isip kilke te mbolnje nyamaganje ndo kumunngat. ³⁰ Yar 7 ta kugawaig le man yar 7 guba sunjo prowanngat. Isip kilke njakmba gubak minwaig sulumba nyamagan njak ait ta iduse nda. Nane gilainngamngai. Guba ait sunjonje kilke tugu te njayo siliwamngat. ³¹ Guba ait ta sonndo ait njayonu tukunu tanjo pino nane maro sunjo te-silikuwaig sulumba nyamagan njak ait ta iduse nda. ³² Kuate nu o buk wam ta kam tuku wamdus kuyarkina. Nu sinja manjau ta kamngat. Ta tuku ne kinja ta tam arna. Mine minemba Kuate nu wam kame ta kile-mayokkamngat. ³³ Ta tuku ne tanjo ande wamdus kuyar mayenu njak te-silika le nunje Isip ma tugu te njakmba kulatkuwa. ³⁴ Gabat kame afu turmba madininga le nane yar 7 nyamagan sunjomba njak ta sinamnje nane Isip mbal tuku nyamagan njakmba walmba patike likuwaig. Bailkamba tanjo pino nyam tuku ndindo minam tuku. ³⁵ Ne gabat kame ta saninga le nane yar magenu 7 ta tuku wit ta njakmba kile-manjurka patikuwaig sulumba kulat magekuwaig. ³⁶ Guba tuku yar 7 ta Isip kilke mbolnje prowa le Isip tanjo pino

nane nyamagan manjurkuwaig ta nyumba nane gubanu kume nda nga Farao sana.

Farao nu Yosef tumba Isip tuku gabat sunjo pilna

³⁷ Farao nu nunje gabat sugo ta ndonj pasa ta ismba maye nginaig sulumba ³⁸ nu ndek nane saningina: Tanjo te nu Kuate tuku Guwa njak. Sine tanjo tenjen inum animnje te-silikube ngina.

³⁹ Tanjamba nu ndek Yosef sana: Ku-ate nu nunje miroj wam kame te tum-nat. Ta tuku tanjo ande wamdus kuyar mayenu njak ne minit tanaj mine ndakate. ⁴⁰ Kile ye ne tumba yinje kilke tugu te tuku gabat sunjo palmbimngit. Yinje kuasmbi njakmba nane ne tuku minje kumnemnje minamngai. Yenge ndo ye gabat sunjo min-mba nyu njak mbolnje minamngit. ⁴¹ Kile ye ne tumba Isip kilke tugu te njakmba tuku gabat sunjo madinet ngina. ⁴² Tanjamina sulumba Farao nu nunje waitok yubi ta paska Yosef tuku waitok mbolnje pilna. (Waitok yubi ta gabat sunjo tuku waitok yubi ndo. Farao tuku kuyar njak). Tanjamba nu ndek tawi mayenu ande tumba Yosef siluk tuna sulumba kalolai mayenu ande golmbi wakeinaig tuku tumba nu tuku njinfok mbolnje birnenj tuna sulumba ⁴³ nu ndek Farao dubiknu tuku karis mayenu ta tumba Yosef tuna le nu tambi likina. Kame mbal nane ngumbeyumba kumbanje sakin-ai: Ndin kusrewap o, ndin kusrewap o nginaig. Manjau ta mbolnje Farao nu Yosef tumba Isip kilke njakmba tuku gabat sunjo pilna.

⁴⁴ Kile Farao nu ndek Yosef sana: Ye gabat sunjo Farao ye ne sanet. Isipnu tanjo kame nane nanjine nzalimbi manjau afu ke nda. Nane manjau ande kam idusmba ne kusnanuwaig le ne woka ta nane manjau ta kamngai ngina. ⁴⁵⁻⁴⁶ Tanjamba nu Yosef tuku nyu kitek tuna ta Safenat-Paneya ngina sulumba nu pino ande tumba Yosef tuna le tina. Pino ta nyunu Asenat. Mam nunje nyunu Potifera. Nu Heliopolis tumbranj sunjo tuku pris minna. Yosef nu yar 30 njak minna sulumba Farao tuku piro tugu pilna. Nu Farao kusremba Isip tuku ma tugu njakmba mbol likina.

⁴⁷ Yar magenu 7 ta sinamnje kilke nyamaganje ndo kumunngina le ⁴⁸ nu nyama-gan ta kilmba tumbranj njakmba tuku nyamagan wandek sinamnje patike likina sulumba tumbranj mindek sinamnje wit yeki yeki kile-wandek ke likina. ⁴⁹ Yosef nu wit sunjomba manjurkina ta burnu kumunj kuga piyalnje fulbul minig tanaj.

⁵⁰ Guba tuku ait ta pro ndamba minna le Yosef piyo nunje Asenat nu kinjo armba kile-patikina. ⁵¹ Tanjana le Yosef ndek sakin-ai: Kuate nu ye sinzanyina le ye yinje

piti ñakmba yiñe ndare tuma tuku manja ñaigonu ta ñakmba gilaingen ñgina. Ta tuku nu nuñe kiño mulum ta nyunu Manase* ñgina. ⁵² Tanjamba nu man lato sakina: Ye kilke piti ten te mbolñge Kuate nu kiño te ye sat ñgina sulumba kiño arnu ta nyunu Efraim† ñgina.

⁵³ Kile yar 7 nyamagan ñak ta kuganaig le ⁵⁴ yar 7 guba tuku ait Yosef tuku pasa kumumba tugu pilna le kilke ñakmba guba sungo te-silikinaig. Isip kilke mbolñge ndo nane nyamagan ñak minnaig.

⁵⁵ Tanjamba minnaig ma ma Isip mbal nane mata guba sungo tinaig sulumba Farao tugum kumba sanaig: Sine nyamagan turka ñginaig le nu ndek nane saningina: Tane Yosef tugum kape le ndañmba satinjuwa ndeta tanjamba kap ñgina.

⁵⁶ Guba ta kile sungo ñayomba Isip ma tugu ñakmba kumungina le Yosef nu ndek nyamagan wande ñakmba talke likina le Isip mbal nane pro wit piyawe likinaig. ⁵⁷ Kilke ñakmba guba sungo tinaig tukunu kilke tugu ñakmba nane mata wit piyawam tuku Isip kilke mbol Yosef tugum prowe likinaig.

42

Yosef aba kat nuñe wit piyawam Isip kilke mbol kinaig

¹ Kile Yakob Isipñge wit minnaig ta isna sulumba nuñe kiño kat nuñe saningina: Ndanam saka tane guba tuku ri ndamba ake minig? ² Isipñge wit minig nga sakade le iset. Tane kumba ka afu piyawap. Kuga ta sine gubanu kumamngig ñgina. ³ Tanjakina le Yosef tuku aba kat nuñe 10 ta tinga wit piyawam tuku Isip kilke mbol kinaig ta ⁴ Yakob nu Yosef tuku mambo nuñe ndinok Benyamini piti ande te-silikikat nga nane ndon pilna le ndakina.

⁵ Kanangge guba sungo prona tukunu Israel tuku kiño kat nuñe mbal afu ndon wit piyawam Isip kilke mbol pronaig. ⁶ Yosef nu Isip tuku gabat sungo minna tukunu nuñge wit ñakmba kulatka piyamba minna. Ta tuku nuñe aba kat nuñe nane pro nu tumailamngge dagol tidronga lokinaig le ⁷ Yosef nu nuñe aba kat nuñe kanjerka katesena sulumba nu ndek nane-nanenimmba ñerñerka pasa sangrimbi nane kusnaningina: Tane aningge prowaig ñgina le nane nu sanaig: Sine Kanangge nyamagan piyawam tuku te prowig ñginaig.

⁸ Yosef nu aba kat nuñe kateseningina ta nane nu kanjermba wam lislisnaig le ⁹ nu o buk kinatina ta kile idusmba saningina: Tane ma wam katesewam tuku likade. Tumbran ndan ndan nu kame buwam tuku sanjri

kuga ta kanjermba likade ñgina le ¹⁰ nane nu sanaig: O tango sungo, tanjamba kuga. Sine ne tuku piro tanjo ndo. Sine nyamagan piyawam prowig. ¹¹ Sine tugu ndindo ndo. Sine ma wam katesewam tuku li ndakeg. Sine yabri pasa sa ndaka son pasa sakeg ñginaig kande ¹² Yosef ndek nane saningina: Kuga. Tane sine tuku kilke tugu te ndan ndan nu kame buwam tuku sanjri kuga ta kanjeram prowaig ñgina. ¹³ Tanjakina le nane ndek sakinaig: O tanjo sungo, sine tanjo ndindo tuku kutu. Mam nu Kanannu. Sine ñakmba tanjo 12 ta sine tuku mambo ande kumna. Singine maib fudin kusregeñ le mam ndon minit ñginaig kande ¹⁴ Yosef ndek nane saningina: Ye sakit not ndo. Tane ma wam katesewam tuku likade. ¹⁵ Ye katesewam tuku tane tenemba tagotingamngit. Ye sonndo Farao tuku nyu mbolñge pasa sanjri pilewet. Tane tuku maib tangine te nda prowa ta tane ñakmba man luka tangine tumbran kine nda. ¹⁶ Tane tuku ande luka kumba ka maib tangine tumba te prowa. Tane afu ñakmba muli wande kape le tane son sakade e ko yabrikade ta ye kanjeramngit. Ye sinja Farao tuku nyu mbolñge saket. Maib tangine nda prowa ta ye kila tane ma wam katesewam tuku likade ñgina. ¹⁷ Nu tanjamba sake denpurmba nane kilmba muli wande sinamngge patikina le ait kenmba minnaig.

¹⁸ Ait kenju mbolñge Yosef ndek nane saningina: Ye Kuate kumnemngge minmba nu tuku nyu kurauket tuku. Tane ye tuku mingge dubiwap ta tane maye minamngai. ¹⁹ Tane son pasa sakade ndeta tane tuku ande muli wande sinam tenge minwa le tane afu ñakmba tangine wit piyanaig ta kilmba ka tangine kuasmbi gubak tawondo minig ta ningap. ²⁰ Tanjamba tangine maib tangine fudin ta tumba ye tugum prowap. Tanjap le ye tane son sakade ta kanjermba ye tane baletingge nda ñgina.

²¹ Tanjakina le Yosef aba kat nuñe nangine nangine tenemba sakinaig: Son. Sine singine miron singine maib tumba ñayo siligen le nu wamdu fagka sarsarka ye turyap e ñgina ta sine ismba nda isanu sukgeñ. Wam ta tuku kile sine piti teg ñginaig. ²² Tanjakinaig le Ruben ndek sakina: Ye o buk satingen: Singine maib ñayo sili ndawap ngen ta tane ye tuku pasa nda isnaig. Kile ndare ta lafunu piti teg ñgina.

²³ Yosef nu nane tuku pasa ta kagmanja minna ta aba kat nuñe nane katese ndanaig. Ta ndanam? Yosef nu nane ndon Hibru pasa ndatina. Nane pasatanu le pasa mbilam tanjo andenje pasa mbilmba Yosef aba kat nuñe saninganu.

* 41:51: Manase nyu ta tugunu: Mbar gilaingen † 41:52: Efraim nyu ta tugunu: Kiño ye sina

²⁴ Kile Yosef nu nane kusreka ka malmbikina. Nu malmbi denpurmba maŋ pro nane ndoŋ pasatumba minna sulumba Simeon madimba aba kat nuŋe tumailamŋe ndaleka kusnaig.

Yosef aba kat nuŋe luka Kanan kinaig

²⁵ Kile Yosef ndek nane afu wam pagukina le nu tuku pasa dubimba aba kat nuŋe tuku bek ta wit fuluknye likinaig sulumba nane tuku ndametinj mata luka wit bek sinam tanŋe sigrikaing. Tanjanaig sulumba nyamaganj afu ndinŋe nyam tuku turmba niŋginaig. ²⁶ Tanjanaig le aba kat nuŋe nane wit piyanaig ta kilmba nanŋine doŋki kame mbolŋe patikinaig sulumba kinaig kumba ka ²⁷ furirna le kinyanu ma ande mbol promba nane tuku ande nuŋe doŋki tuku nyamaganj kilam saka nuŋe bek talka mambilna kande nuŋe ndametinj bek sinam tanŋe minnaig le kaŋgerkina. ²⁸ Kaŋgerkina sulumba aba kat nuŋe wika saniŋgina: Ai te. Ye tuku ndametinj luka sigrikaig te ŋgina. Tanjakina le nane wamduš fulilka kuru-kuruka nanŋine nanŋine sakinaig: i ... Kuate nu ame maŋau sine mbolŋe tenemba kat ŋginaig.

²⁹ Nane ndek kumba ka Kanan kilke mbol promba mam nanŋine tugum kinaig sulumba wam ŋakmba ta nu kubeu tumba sakinaig: ³⁰ Isip tuku gabat sunŋo ta ŋerŋerka pasa sanŋrimbi sine ndoŋ pasatina sulumba tane ma wam katesewam tuku likade ŋgina le ³¹ sine lafumba sakigenj: Sine ma katesewam tuku mbal kuga. Sine son pasa ndo sakeg. ³² Sine tanŋo ndindo tuku kutu. Sine ŋakmba tanŋo 12 ta mambo ande kumna le sine tuku maib fudinj kile mam ndoŋ Kanannŋe minit ŋga saŋerj le ³³ tanŋo ta nu sakina: Tane son sakade e ko kuga ta ye kaŋgeramŋgit. Tane ande ye ndoŋ minwa le tane afu ŋakmba wit kilmba ka tanŋine kuasmbi gubak tawondo minig ta niŋgap. ³⁴ Tanjamba tanŋine maib tanŋine tumba ye tugum prowap le tane ma katesewam tuku mbal kuga tane son pasa sakade ta ye kaŋgeramŋgit. Tane tanjawa le ye tanŋine aba tanŋine paska luka tane tinŋi le tane tenŋe ndo nyamaganj piyamba minap ŋga sasiŋgina ŋginaig.

³⁵ Nane tanjamba mam nanŋine sanaig sulumba nanŋine bek wit ŋak ta kutuniŋmba nanŋine pale fat yimyam ndametinj ŋak ŋak ta kaŋgerka mam nanŋine ndoŋ kuru kuru sunŋo tinaig sulumba ³⁶ mam nanŋine ndek saniŋgina: Tane ndaŋam saka yiŋe kiŋo kame ŋakmba kile-ŋgisikade e? Yosef buk ŋgisikina. Simeon kile maŋ ŋgisikat. Kile tane maŋ Benyamin tumba kambim tuku sakade. Ye sonndo piti sunŋomba kile-sigliket ŋgina.

³⁷ Tanjakina le Ruben ndek mam nuŋe sana: O mam, ne isa. Ye Benyamin nda tumba ne tugum luka prowi ndeta ne yiŋe kiŋo ar ta bale fara. Sine kumba yeŋe Benyamin kulatki sulumba maŋ luka ne tugum prowapŋgit ŋgina le ³⁸ Yakob nu sana: Yiŋe kiŋo ta tane ndoŋ kine nda. Aba nuŋe buk kumna. Kile nu nuŋe ndo minit. Nu mata ndinŋe piti ande te-silikikat. Ye buk saibo pilen. Nu kumwa ta tane ye tuku ŋgamuŋgal kuerkap le ye wamduš tatrukuwa le kumamŋgit ŋgina.

43

Yosef aba kat nuŋe nane Benyamin tumba luka Isip kilke mbol kinaig

¹ Kile Kanannŋe guba ait ta sunŋokina le ² Yakob tuku kuasmbi wit Isipŋe kilnaig ta buk nye suglukinaig sulumba Yakobŋe kiŋo kat nuŋe kukulniŋgina le maŋ luka nyamaganj piyawa tuku Isip kuwaig ŋgina. ³ Tanjakina le Yudaŋe nu sana: Mam, sine buk ne pasa sanigenj ta Isip tuku gabat sunŋo ta nu sine kaŋgerka ŋerŋerka pasa sanŋrinu sasiŋgina. Nu sakina sine maib tumba kine ndakube ta nu sonndo sine kaŋgerke nda. ⁴ Ne siŋine maib fudinj ta ŋgail ndaka ta sine maŋ kumba ka ne tuku nyamaganj afu piyaniŋamŋgit. ⁵ Kuga ta sine kine nda. Isip tuku gabat ta nu buk sakina sine maib nda tumba kab ta nu sine kaŋgerke nda ŋga mam nuŋe sana.

⁶ Tanjakina le Israel ndek sakina: Tane ndaŋam tuku gabat sunŋo ta mambo tanŋine tuku sanaig le ye kile piti sunŋoyate ŋgina le ⁷ nane ndek nu sanaig: Tanŋo ta nu sine kusnasinŋmba lok ndeka minna sulumba nu sine tuku tugu mata kusnanŋina le sine maŋau ke fugugenj. Ne tuku mata kusnanŋina. Nu tenemba sakina. Tane mambo tanŋine ande minit e ko kuga ŋgina. Tanjakina le sine nu saŋerj. Nu siŋine mambo tumba nu tugum kambim tuku ta sine kila kande nu sa ndagenj kande ŋginaig.

⁸ Tanjakinaig sulumba Yuda nu maŋ mam nuŋe sana: Mam, Benyamin sine ndoŋ kukula le yeŋe kulatki. Ne tanjawa le sine kile ndo kaŋgig. Tanjamba sine gubanu kume nda. ⁹ Ye nu kulat maye ndamba luka tumba pro ndawi ndeta piti ta ye mbolŋe minmba minamŋgat. ¹⁰ Sine dal ndakigenj kande sine buk Isip kilke mbol kumba lukam argenj kande ŋgina.

¹¹ Tanjamba sana le Mam nanŋinenŋe nane saniŋgina: Tanjamba ndeta tane siŋine nyamaganj magenu kikoŋnu afu kilmba sigrika gabat sunŋo ta tambim tuku kilmba kape. Grep alonu pagranu, ŋguimzaŋ kulenu, aganj ndende mundur magenu afu ta ŋakmba kilmba kape sulumba kaŋair alonu pista-sio le amon afu turmba kilmba kumba nu

tape. ¹² Tane ndametinj soj ambonja nya-magan tuku kilmba ta kilmba man nyamagan kitek tuku ta ulendimba kilmba man luka kape. Nane mbarmba ndametinj ta luka sigrikinaig inde. ¹³ Mambo tangine te tap sulumba pitik tanjo ta sota luka kape. ¹⁴ Kuate Sangri Nayo nunje tanjo ta wamdus biye mbilwa le nu tane sinatinmba Benyamin nale aba tangine ande ta turmba man patikuwa le luka prowap. Yiye kinjo kame njakmba ngisikuwaig ndeta tanaig ta Ku-ate nunje aganj ngina.

¹⁵ Tanjakina le Israel tuku kuasmbi nane Isip gabat tuku gare tambim tuku aganj ndende ta kilmba ndametinj armba ta turmba kilmba Benyamin tumba Isip kilke mbol kinaig ka tanje Yosef tugum pronaig. ¹⁶ Yosef nu ndek mambimba aba kat nuje Benyamin turmba kanjerka nuje wande kulatkanu tanjo ta sana: Ne tanjo kame te kilmba yiye wande mbol kaye. Nane ki mbol ye ndonj isukusamngig. Ne kumba ka aganjmor ande balemba kuapika ngina. ¹⁷ Tanjakina le piro tanjo ta Yosef pasatina ta kumumba kina. Nu nane ta kilmba Yosef tuku wande mbol kinaig le ¹⁸ nane kuru-kuruka tejenmba idusnaig: Ndametinj buk nyamagan piyagen ta luka sigrikinaig ta tuku sine kilmba wande te mbolnje patikate inde. Ngilaiinge nane sine ndonj kame bumba sine tuku donji kilamngig. Tanjawaig le sine nane tuku piro tanjo tanjan minamngig nga idusnaig.

¹⁹ Tanjamba idusmba nane kumba ka Yosef tuku wande kulatkanu gabat ta tugum kumba sanaig: ²⁰ O tanjo sunjo, sine buk pro tenje nyamagan piyagen sulumba ²¹ kumba ka furirna le kinyam saka ndinje sine bek minjenu talka sine singine ndametinj ta njakmba kanjerkigen. Kile sine ndametinj ta man kilmba lukig sulumba ²² ndametinj kitek afu turmba nyamagan piyawam tuku kilmba prowig. Imanje ndametinj ta luka sigrikina ta sine gilai nginaig. ²³ Tanjakinaig le piro tanjo tanje ndek nane sanjgina: Tane ta tuku kuru-kuruka wamdus sunjo te ndakap. Tane tuku Mbara, mam tangine tuku Mbaranje manjau ta kina kande. Tane tuku ndametinj ambokok ta yenje buk kilen ngina. Tanjamba nu kumba ka Simeon tumba prona.

²⁴ Kile nu ndek nane kilmba Yosef tuku wande sinam kina sulumba nu kule kilmba nane njgina le kupe minyanginaig. Tanjanaig le nu donji kame ta nyamagan ninje likina le nyinaig. ²⁵ Tanjamba nane ki mbol Yosef ndonj isukusam tuku pasa ta ismba nane Yosef gare tambim tuku aganj ndende kilmba pronaig ta kilmba kuaneka ²⁶ wande mbol tanje minnaig le Yosef prona le nane gare tambim tuku aganj ndende ta kilmba Yosef tugum kinaig sulumba

nu tugumnje dagol tidronja lokinaig le ²⁷ Yosef ndek nane kusnanjgina: Tane njakmba mage minig e ko kuga ngina sulumba man lato kusnanjgina: Mam saibo tangine buk ye sayinaig ta nu maye minit e ngina le ²⁸ nane nu sanaig: Ne tuku piro tanjo sine tuku mam ta maye minit njginaig sulumba man dagol tidronja nu tugum tanje lokinaig.

²⁹ Kile Yosef nu mambimba mambo nuje Benyamin kanjermba sakina: Tane tuku mambo fudinj tane buk ye sayinaig ta not e ngina sulumba man sakina: O kinjo, Kuate nu ne make pilmba sinzanjuwa ngina. ³⁰ Tanjakina sulumba Yosef nu mambo nuje tuku wamdus tatruga jin tugu malmbi prona le nu nane kusreka nuje wande sinam kumba kuirka malmbikina. ³¹ Malmbike denjurmba nu tumail pasi minyangina sulumba ngamungal wamdus tatrunkina ta tomba luka nane tugum prona sulumba nuje piro tanjo kame ta sanjgina le nyamagan wakeika patikinaig. ³² Nane Yosef tuku nyamagan kilmba mbain inum mbolnje patikinaig sulumba aba kat nuje tuku nyamagan ta mbain inum mbolnje patikinaig. Isip mbal afu Yosef ndonj minnaig ta nane mata mbain yamoknje isukusnaig. Ta ndanam? Isip mbal nane Hibrubal talaninjmba ake aganj tanjan nga nane ndonj tuma isukuse ndakanu.

³³ Yosef tuku aba kat nuje ta nane isukusam tuku mbili mbolnje ina kat nangineenje kile-patike likinaig ta kumumba nane kile-minyokinaig. Kinjo mulum mbolnje kumba ka kinjo ngrimbik mbolnje tinjina. Tanjanaig le nane manjau kinaig ta kanjermba nane nangine nangine mungu kanjerkama wamdus sulumba minnaig. ³⁴ Tanjamba minnaig le piro tanjo kame ta nane nyamagan afu Yosef tuku isukusanu mbili mbolnje patikinaig ta kilmba pro nane njginaig sulumba nane Benyamin tuku nyamagan sunjomba tanjo 5 tuku nyamagan tanjan patikinaig. Tanjamba nane Yosef ndonj isukusmba kule nyumba gare-gareka minnaig.

44

Murko ngisikina

¹ Nane isukuse denjurnaig sulumba Yosef nu wande kulatkanu gabat ta wam pagumba sana: Nane kambim tuku ta idusmba nyamagan fuluknye ninmba nane tuku bek nduik nduik sinamnje ndametinj ta mata luka sigrika. ² Tanjawa sulumba ye tuku murko silwa ta tumba kinjo ngrimbik ta tuku bek sinam siriwa sulumba ndametinj wit piyawam tuku ta turmba sigrika ngina. Tanjakina le Yosef tuku piro tanjo ta nu tanjamba ndo kina.

³ Mafena le maratukuk tinga piro tanjo tanje nane kukulningina le nane donki kilmba kinaig. ⁴ Nane tumbran sunjo ta kusremba masken ndakumba minnaig le Yosef nu wande kulatkanu gabat ta kukulmba sana: Ne paten tinga nane kuasmbi kagig ta ngumnem dubika kaye. Ne kumba ndinje nane kanjerkumba ndeta tenjemba saninga: Ndanjam tuku tane manau mayenu kig ta idus ndamba manau nayonu kaig? ⁵ Tane ndanam saka yije gabat tuku murko silwa ta kuayar taig? Nu murko tamba kule nyate tuku. Murko tamba manau ngumneja prowam tuku katesete. Ne ka tanjamba nane saninga ngina.

⁶ Yosef tuku piro tanjo ta kumba ka ndinje nane kanjerkina sulumba nu Yosef tuku pasa ta nane saningina le ⁷ nane ndek sakinaig: O gabat sunjo, ne ndanam tuku nerjerkate? Sine manau ande tanjawan kumuñ kuga. ⁸ Sine ndametinj o buk bek sinamnje kanjerkigenj ta kilmba luka Kanan kilke mbolnje progenj ta ne kila. Ne ndanam sine gabat naje tuku silwa ko gol kuayarig nga iduste? ⁹ O gabat sunjo, ne murko ta ima tuku bek sinamnje kanjermba tumba ndeta nunje ndo kumwa le sine njakmba ne tuku piro tanjo tanjan minbe nginaig. ¹⁰ Tanjakina le piro tanjo ta lafumba saningina: Tane sakade ta maye ta ye ima tuku bek sinamnje murko ta te-siliki ta nunje ndo ye tuku piro tanjo minwa le tane afu njakmba luka kape ngina.

¹¹ Tanjakina le nane pitik ndo nanjine bek kame ta paska ibenje patike likinaig sulumba nane bek mingenu talke likinaig. ¹² Tanjanaig le Yosef tuku piro tanjo ta nu murko ta bek mindek sinamnje sotina. Nu kinjo mulum ta tuku bek sinamnje tugu pilmba kumba ka kinjo ngrimbik mbolnje tingina. Tanjamba Benyamin tuku bek sinamnje murko ta te-silikina. ¹³ Tanjana le aba kat nunje ta nane ndek wamdus pitiningina le nane nanjine tawi ta njakmba kat fetfetmba aganj ndende njakmba donki mbol patika luka Isip kinaig.

¹⁴ Tanjamba Yuda nane luka kumba ka Yosef tuku wande mbol pronaig. Yosef nu wande mbol tanje minna le nane kumba ka nu tugum promba nu tuku tumailamnje lokinaig le ¹⁵ Yosef nu nane saningina: Tane ndanjaig? Tane idusde ye wam kuirok minig ta ye kila palmbim kumuñ kuga nga idusde e ngina. ¹⁶ Tanjakina le Yuda lafumba nu sana: O gabat sunjo, sine ndanjamba pasa lafube? Sine ndanjamba mbar te lafumba wakeibe? Kuatenje sine tuku une ta buk te-mayokat. Ta tuku o gabat sunjo, tanjo murko tat tanje ndo nu ne tuku sanzal mine nda. Sine njakmba ne tuku piro tanjo tanjan minamnjig ngina. ¹⁷ Tanjamba sana le Yosef ndek sakina: Kuga. Ye tanjamba ke nda.

Tanjo murko tat ta nunje ndo ye tuku sanzal minwa le tane afu njakmba luka mam tanjine sota kape. Ye tane ndonj pasa kuga ngina.

Yuda nu Benyamin tuku ma tumba sanzal minam tuku sakina

¹⁸ Tanjakina le Yuda ndek Yosef tugum kina sulumba sana: O gabat sunjo, ne Farao suk minit. Ne ye tuku gubra te ndaka ye tuku pasa te isa. ¹⁹ Ne o buk tenjemba sine kusnasingina: Tane mam njak e ko mambo tanjine ande njak e nga kusnasingina le ²⁰ sine lafumba sanigenj: Sine mam njak. Mam nu saibonu. Maib mbanzonu mata minit. Mam buk saibo pilna sulumba kinjo ngrimbik ta tepilna. Aba nunje ta nu o buk kumna. Kile nu nunje ndo ina nunje tuku kinjo minit. Mam nu tuku kume purte nga sanigenj. ²¹ O gabat sunjo, ne tenjemba sine sasingina: Tane tanjine mambo fudinj ta tumba prowap le ye kanjeri ngina le ²² sine ne tuku pasa tenjemba lafugenj: Kinjo ta nu mam kusrewam kumuñ kuga. Nu mam kusrewa ta mam nu kumamngat ngigenj le ²³ ne ndek sakina: Mambo tanjine ndaprowa ta ye manj tane kanjertinge nda nga sakina. ²⁴ Ne tanjakina le sine manj luka mam sota kagenj sulumba manau ne sakina ta njakmba mam ndonj wam kubegenj le nu isna.

²⁵ Tanjamba ngumneja mam ndek sasingina: Tane manj luka kape sulumba nyamaganj fudinjo piyamba kilmba luka te prowap ngina le ²⁶ sine nu sagenj: O mam, sine manj luka kambim kumuñ kuga. Singine maib fudinj te nu sine ndonj ndakuwa ta sine gabat ta tuku am mbol prowam kumuñ kuga. Maib fudinj te sine ndonj kuwa ta sine kanjig ngigenj le ²⁷ mam nu tenjemba sasingina: Yije pino ta nu kinjo armba ndo kile-patikina ta tane kila. ²⁸ Ande buk ye kusreyina le kile ye nu ndakanjeret. Aganjmor nguikoknje balena le kumna. ²⁹ Tane kile ande te tumba kape le nu kumwa ta tane ye tuku ngamunjal kuerkap le wamdus tatrakuwa le ye kumamngit. Ye buk saibo pile mayewit nga sasingina.

³⁰⁻³¹ O tanjo sunjo, ye kinjo te kusremba ake luka mam tugum prowi ta nu maib fudinj te ndakanjerwa sulumba kumamngat. Nu tuku ngamunjal ta njakmba kinjo te mbolnje ndo kume pur mayete. Sine tuku mam nu saibo pile mayena. Sine kinjo te ndonj ndakab ta mam tuku wamdus kuerkuba le nu wamdus tatrakuwa le kumamngat. ³² Ye mata tenjemba mam sawen: Ye kinjo te tumba luka ne tugum pro ndawi ndeta piti ta ye mbol minmba minwa le kumamngit nga nu sawen. ³³ Ta tuku ye kinjo te tuku ma tumba tenje ne tuku sanzal mini le ne nu ndo pitaiwa le aba kat nunje

ndonj luka mam sota kuwaig. ³⁴ Kiño te ye ndonj luka ndakuwa ta ye luka mam tugum kambim kumuñ kuga. Piti ta ye mam mbol kanjeram mbulit nga Yosef sana.

45

Yosef nu nuje ngaro te-mayokna

¹ Yosef nu Yuda pasatina ta ismba ngamunjal tatrunkina le nuje piro mbal am mbolnje parewam fugumba nu ndek wi kuenka sakina: Tane piro tango ñakmba kilmba kilim kape ngina. Tanjamba nu nuje ndo aba kat nuje ndonj minna sulumba nu ndek nane saningina: Ye Yosefñge. Tane tuku maib tanjineñge ngina. ² Tanjakina sulumba Yosef ndek malmbi sungona le Isip mbal malmbi ta isnaig sulumba ka Farao tuku wande tuma mbal kubeu ninjinaig le isnaig.

³ Kile Yosef ndek aba kat nuje saningina: Ye Yosefñge. Ye tuku mam minit e ko kumna ngina kande aba kat nuje nane kuru-kuruka wamdus fagka nu tuku pasa lafuwam fugunaig le ⁴ Yosef manj lato saningina: Tane dirka ye tugum te yalpe ngina le nane dirka nu tugum kinaig le nu ndek nane saningina: Ye Yosefñge. Ye tane tuku maib tanjineñge. O buk tane ye tumba Midian mbal tugumñge ye piyayinaig le tumba Isip pronaig ta ⁵ kile tane wam o buk ye mbolnje kinaig ta tuku wamdus piti ndatinguwa. Tanjine tanjine wamdus ndagari ndatinguwa. Tane kumbekaig nga Kuatenje ye tumba te-amboyina. ⁶ Kile yar arnu guba ait sunjo ma tugu te biyit ta guba tuku yar 5 turmba minig. Tanjawa le tanjo piro mbolnje nyamaganj ande tumba nye nda. ⁷ Kuate nu tane kumbekaig nga ye tane tugumñge te-amboyina. Tane ngamukñge sunjomba abo ñak minap nga nu tanjana. ⁸ Ta tuku tanenje ye pilnaig le ye tumbanj te pro ndawen. Kuga. Kuatenje ye pilna le ye te prowen. Nunje ndo kina le ye Farao tuku mam nuje tanjan minet. Yenje ndo nu tuku piro mbal nuje wande mbolnje mine likade ta kulatket. Yenje ndo ye Isip ma tugu ñakmba tuku gabat sunjo. ⁹ Ta tuku kile tane pitik ndo luka kape ka mam tejenmba sawap: Kiño nanje Yosef tuku pasa ta tejenmba. Kuatenje ye Isip ma ñakmba tuku gabat madiyina tukunu ne dal ndaka brainj ndo ye tugum te prowa. ¹⁰ Ne pro Gosen ma tugu tenje ye patuyumba minyoka. Ne, nanje kiño kame, nanje wa kat nanje, nanje sipsip meme makau nanje aganj ndende ñakmba turmba kilmba ye tugum prowa. ¹¹ Ne Gosen ma tugu tenje minyoka le ye ne kulatkamngit. Guba tuku yar 5 turmba minig ta ye ne, nanje kuasmbi, nanje aganjmor ñakmba gubanu ndakumwaig nga iduset. Tane tanjamba ka mam sawap ngina.

¹² Tanjakina sulumba Yosef manj lato nane saningina: Tane ñakmba yije aba kame yije maib Benyamin kile tane ye kateseyade. Ye Yosefñge, ye kile tane ndonj pasatet te ka mam sawap. ¹³ Tane ka mam tejenmba sawap. Ye kile Isip mbal ngamukñge nyu sunjo ñak minet. Wam ñakmba tane kanjerkaig ta turmba mam sawap. Tane brainj kape ka nu tumba luka te prowap nga saningina.

¹⁴ Tanjaka saningina sulumba Yosef ndek mambo nuje Benyamin bagailmba malmbikina le Benyamin mata aba nuje bagail ndinjmba malmbikina. ¹⁵ Tanjamba Yosef nu ndek aba kat nuje ñakmba bagailniñmba mumuniñmba nane ndonj malmbikina. Malmbi denjurna le nane nu ndonj pasa-pasakinaig.

¹⁶ Yosef tuku aba kat nuje pronaig pasa ta nane afu ismba ka Farao tuku wande mbolnje sakinaig le Farao nuje gabat sugo nane ñakmba pasa ta ismba gareningina le ¹⁷ Farao ndek Yosef wika sana: Ne nanje aba kat nanje saninga le nangine aganj ndende kilmba donji mbol patika luka Kanan kilke mbol kuwaig. ¹⁸ Nane ka nangine mam nangine tumba nangine kuasmbi ñakmba kilmba ye tugum te prowaig. Yenje nane kilke ande mayenu ndo Isipnge serningamngit. Tanjawi le nane ma ta mbolnje minmba nyamaganj magenu sunjomba kilmba nyumba minamngig. ¹⁹ Ne nane saninga le Isip tuku karis afu nangine pino kutu kilmba yalmbim tuku turmba kilmba kuwaig sulumba mam nangine tumba te prowaig. ²⁰ Nane aganj ndende Kanan kilke mbolnje kusrekamngig ta tuku wamdus piti ndaninguwa. Ye nane kilke mayenu ande Isipnge serningamngit nga Yosef sana.

²¹ Israel tuku kiño kat nuje nane Farao sakina tanjamba ndo kinaig le Yosef ndek Farao tuku minje dubimba karis afu ningina. Tanjamba nu nyamaganj afu ndinje nyam tuku turmba nane ninmba ²² tawi magenu ndui ndui aba kat nuje ningina sulumba nuje mambo nuje Benyamin ndametij soñ 30 tuna sulumba tawi magenu 5 turmba kile-tuna. ²³ Tanjamba Yosef nu ndek Isip tuku aganj ndende mage mage mam nuje tambim tuku kilmba donji 10 ta mbolnje patikina sulumba donji 10 afu ta mbolnje wit bret nyamaganj yeki yeki ndinje nyam tuku patikina le turmba kilmba kinaig. ²⁴ Tanjamba Yosef nu aba kat nuje kukulningina le kambim bafunaig le nu ndek wam paguka saningina: Tane kumba ka ndinje kualeyau ndakap ngina.

²⁵ Nane Isip kusremba kumba ka ka mam nangine Jakob tugum Kanan kilke mbol pronaig sulumba ²⁶ sanaig: Yosef kume ndakina. Kile nu minit. Isip ma tugu ñakmba

nunġe kulatkate nginaig. Tanġakinaig ta pasa ta mam nanġine tuku wamduš ulmba sili ndana. ²⁷ Tanġana le nane Yosef pasa sakina ta nġakmba nu kubeu tunaig le nu ismba karis afu nu tumba Isip kambim tuku Yosefngġe patikina ta kanġerġina sulumba nu ndek gare-gareka sakina: ²⁸ Sonndo. Ye tuku kiġo Yosef abo minit. Kile ye piti kugatok. Ye kumba ka nu kanġeri sulumba ndo kumamngit ngina.

46

Yakob nuġe gageu kilmba Isip kilke mbol kina

¹ Israel nu aġan ndende nġakmba kuane deġpurna sulumba mam nuġe Isak tuku Mbara atraukam Berseba tumbranġ kina. ² Furir ta mbolngġe nu kiġatanu suk Kuatenġe Yakob tugum promba wika sana: Yakob, Yakob ngina le nu woka sakina: Ye minet te ngina. ³ Tanġakina le Kuate nu ndek sana: Ye Kuate. Ye mam nanġe tuku Mbara. Ne Isip kilke mbol kambim tuku kuru kuru ndaka. Yeġġe ki le ne tuku wa kat nanġe tuku kuasmbi tugekamngaiġ. ⁴ Ye ne ndoġ Isip kanġik. Tanġamba ngumneġġa ye ne tuku wa kat nanġe tuku kuasmbi kilmba maġ luka te prowamngit. Yosef nu ne ndoġ minmba ka ne kuma le nuġe ne tuku am tukulingamngat ngina.

⁵ Yakob nu Berseba tumbranġ kusrena le nuġe kiġo kat nuġe nu tumba nanġine kutu kame foġfoġ nanġine pino kame nġakmba kilmba karis nane kilam tuku Faraonġe patikina ta mbolngġe patikinaig. ⁶ Tanġamba nane makau kilmba aġan ndende afu Kananngġe kilnaig ta turmba kilmba Isip kinaig. Yakob nu nuġe kutu kame ⁷ wa kat nuġe ta nġakmba kilmba kina.

Yakob tuku kuasmbi 70

⁸ Israel nuġe kuasmbi kilmba Isip kilke mbol kina ta nane tuku nyu nanġine ta teġenmba.

Kiġo mulum ta nyunu Ruben. ⁹ Ruben tuku kiġo kame ta Hanok, Palu, Hesron, Karmi.

¹⁰ Simeon tuku kiġo kame ta Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar, Saul. Saul nu Kanannu pino ande ndoġ tinaik.

¹¹ Levi tuku kiġo kame ta Gesron, Koat, Merari.

¹² Yuda tuku kiġo kame ta Er, Onan, Sila, Peres, Sera. (Er le Onan nale Kanannġe kumnaik). Peres tuku kiġo armba. Ande nyunu Hesron ande Hamul.

¹³ Isakar tuku kiġo kame ta Tola, Pua, Yasub (nyunu ande Yob), Simron.

¹⁴ Sebulun tuku kiġo kame ta Seret, Elon, Yalel.

¹⁵ Yakob tuku kiġo kame 6 ta nġakmba Lea ndoġ Mesopotamia kilke mbolngġe minmba

kile-patikinaik. Nu kulim ande turmba tepilna ta nyunu Dina. Lea tuku kiġo kame wa kat nuġe ta ulendimba 33.

¹⁶ Gat tuku kiġo kat nuġe ta teġenmba. Sefon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arod, Areli.

¹⁷ Aser tuku kiġo kame ta Imna, Iswa, Iswi, Beria. Kulim nanġine nyunu Sera. Beria tuku kiġo kat nuġe ta Heber le Malkiel.

¹⁸ Nane 16 ta nġakmba Yakob tuku ndare. Yakob nu Zilpa ndoġ Gat le Aser kile-patikinaik. (Zilpa nu piro pino ande Labanngġe kulim nuġe Lea tuna tuku).

¹⁹ Yakob piyo nuġe Rahel tuku kiġo armba ta Yosef le Benyamin.

²⁰ Yosef nu Isipnu pino Asenat tina sulumba kiġo armba kile-patikina ta Manase le Efraim. (Asenat nu Potifera tuku kulim nuġe. Potifera nu Heliopolis tuku pris gabat).

²¹ Benyamin tuku kiġo kat nuġe ta teġenmba. Bela, Beker, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Art.

²² Nane 14 ta nġakmba Yakob le Rahel tuku ndare.

²³ Dan tuku kiġo ta nyunu Husim.

²⁴ Naftali tuku kiġo kat nuġe ta Yasel, Guni, Yeser, Silem.

²⁵ Nane 7 ta Yakob tuku ndare. Yakob nu Bila ndoġ Dan le Naftali kile-patikinaik. (Bila nu piro pino ande Labanngġe kulim nuġe Rahel tuna tuku).

²⁶ Yakob nuġe ndare nġakmba kilmba Isip kina ta ulendimba 66. Nuġe rugan kat nuġe ta turmba kilmba kina. ²⁷ Yosef nu kiġo armba Isipngġe kile-patikina. Ta tuku Yakob tuku kuasmbi ta ulendimba 70 kile Isipngġe minnaig.

Yakob nu nuġe gageu ndoġ Isipngġe minnaig

²⁸ Yakob nu Yuda kukulna le nu ambonġa kumba ka Yosef sawa le pro Gosennġe mam nuġe kanġeram tuku ngina. Tanġakina le Yakob tuku kuasmbi ka Gosennġe pronaig le ²⁹ Yosef nu ismba karis ponġa kumba ka Gosennġe mam nuġe te-silikina sulumba nu mam nuġe tugum promba pitik ndo mam nuġe bagailmba malmbi didika mine kuenna. ³⁰ Malmbi deġpurna le Israel ndek Yosef sana: Ye ne abo minit ta kanġernet. Kile ye kumi ndeta maye ngina.

³¹ Kile Yosef ndek aba kat nuġe mam nuġe tuku kuasmbi nġakmba wam paguka saningina: Ye kile ka Farao teġenmba sawamngit. Yiġe aba kame mam tuku kuasmbi Kanannġe minnaig ta kile prowaig. ³² Nane sipsip makau kulatkade tuku. Nane nanġine sipsip makau aġan ndende nġakmba kilmba prowaig nġa nu sawamngit. ³³ Farao ndek tane wika kusnatinjmba tane ame piro kade tuku nġuwa ndeta ³⁴ tane nu teġenmba sawap: O gabat

sunjo, sine buk fonfoj ndo aganjmor kulatka pirokigen ta kile mata sine tanjamba ndo piroka minmba mineg. O buk singine wa mbuj kame pirokinaig tanjamba keg. Tane tanjamba sawap ta nu tane mapekuwa le Gosen ma mbolnje minyokamnjgaig nga saninjina. Ta ndanjam? Nane Isip mbal aganjmor kulatkanu mbal ndoj ulendika minam mbulnaig. Ta tuku Yosef nu aba kat nuje tanjamba wam pagukina.

47

¹ Kile Yosef ndek aba kat nuje 5 kilmba kumba ka Farao tenjemba sana: Yiye mam yiye aba kame nane njakmba kile Kananjge Isip prowaig. Nane nangine sipsip makau nangine aganj ndende njakmba kilmba prowaig. Kile nane Gosenjge minig njina. ² Tanjakina sulumba Yosef ndek aba kat nuje 5 ta Farao tuku tumaillamnje kile-tidingina le ³ Farao ndek nane kusnaninjina: Tane ame pirokade tuku njina le nane lafumba sanaig: O gabat sunjo, sine aganjmor kulatkeg tuku. Singine wa mbuj kame nane kinaig tanjamba ndo sine tuturmba keg. ⁴ Guba sunjo Kanan kilke mbolnje prona le singine aganjmor isukusam tuku nyamaganj mata kuga tukunu sine kilke te mbolnje minyoka pironu tuku prowig. Ta tuku ne woka le sine Gosenjge minyokube njinaig.

⁵ Tanjaka sanaig le Farao ndek Yosef sana: Mam nanje aba kat nanje kile ne tugum prowaig. ⁶ Ma magenu sunjomba Isipnje minig. Ne inum te-silika nane serninja le tanje minyokuwaig. Nane Gosenjge minyokuwaig ta mata maye. Nane afu aganjmor kulatkam tuku kila magenu njak kanjgerkumba ndeta ne nane madininga le ye tuku aganjmor kuanj kulatkam tuku gabat minwaig njina.

⁷ Tanjakina le Yosef ndek mam nuje tumba Farao tugum kina le kanjerna. Tanjana le Yakobnje Farao nyaro tuna le ⁸ nu ndek nu kusnana: Ne kile yar giganmba njak e njina le ⁹ Yakob nu sana: Ye buk ma tugu sunjomba mbolnje rawe tango tananj kinenumba piti sunjomba njak yar 130 kus-reken. Yar ta sunjomba ndo kuga. Ye tuku yar te yiye wa le mam tuku yar sunjomba nane buk rawe tango tananj minmba likinaik tanjamba kuga nga Farao sana. ¹⁰ Tanjakina sulumba Yakob nu Farao manj lato nyaro tumba nu kusremba kina.

¹¹ Kile Yosef nu mam nuje aba kat nuje turningina sulumba kilke ande Rameses ma tugu mbolnje ninjina le nane ka tanje minyokinaig. Kilke ta mayenu ndo Isip ma tugu njakmba liningina. Tanjamba Yosef nu Farao buk sakina ta kumu-kumumba kina. ¹² Yosef nu mara mindek nyamaganj mam nuje, aba kat nuje, nangine kuasmbi nane

njakmba tuku kumumbi patika ninjamba minanu.

Guba tuku ait ta buk sunjokina

¹³ Guba tuku ait ta kile sunjokina le ma tugu njakmba nyamaganj kugana tukunu Isip mbal Kanan mbal nane sangri kugatok minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yosef nu ndametinj Isip tango kame Kanan tanjo kamenje wit piyawe likinaig ta njakmba manjurka kilmba Farao tuku wande mbol kina.

¹⁵ Isip mbal Kanan mbal kile njakmba ndametinj kuganaig le Isip tanjo pino njakmba Yosef tugum promba sanaig: Ne sine nyamaganjmbi turka. Kuga ta sine gubanu kumamnjig. Ne sine turnu tuku ndin ande sota. Sine ndametinj mata buk kuganaig njinaig le ¹⁶ Yosef ndek nane saninjina: Tane sonndo ndametinj kuganaig ndeta tanjine aganjmor kilmba ye tugum prowap. Tanjawa le ye tane nyamaganj tinjamnjgit njina. ¹⁷ Tanjakina le nane ndek hos sipsip meme makau donji kilmba Yosef tugum kinaig le nu ndek nane nyamaganj ninjina. Yosef nu tanjamba minna le ka ka yar ta kugana.

¹⁸ Yar baillkanu mbolnje nane manj Yosef tugum kumba sanaig: O gabat sunjo, sine singine piti ne tugumnje yabune nda. Singine ndametinj njakmba kuganaig. Singine aganjmor mata ne buk njakmba kilna. Sine kile ne aganj inum tanmbim tuku mine ndakate. Singine njarosu singine kilke ta ndo minig. ¹⁹ Ne sine pile ndo singa le gubanu kume ndakube. Ne ndin inum sine sinzanjsingam tuku te-silikam kumu e? Sine tuku kilke mata ake minig. Ta tuku ne sine singine kilke turmba kila sulumba nyamaganjmbi sine turka. Ne tanjawa le sine Farao tuku piro tango tananj minbe le sine tuku kilke mata nuje kilwa. Tanjamba ne sine wit nyam tuku nyamaganj tumunu njukam tuku ta turmba singa. Kuga ta sine njakmba gubanu kumbe le kilke mata baknu ndo minikat nga Yosef sanaig.

²⁰ Guba sunjo ta kile sangri tinjina le Isip tango pino kilke njakmba Yosef tunaig le piyawe suluna. Tanjana le Isip kilke njakmba Farao tuku ndo minnaig le ²¹ tanjo pino Isip kilke mbolnje mine likinaig ta mata njakmba Farao tuku piro tango ndo minnaig. ²² Pris kame tuku kilke ta ndo nu piya ndaninjina. Ta ndanjam? Nane Faraonje piyaninjina le nane tamba nyamaganj piyamba nyinaig. Ta tuku nu nangine kilke piya ndana.

²³ Kile Yosef ndek tango pino njakmba saninjina: Kile tane isap. Ye tane tanjine kilke turmba Farao tuku piyawit. Ye kile nyamaganj tumunu tane tinjamnjgit ta tane kilmba ka piro mbolnje njukap. ²⁴ Nyamaganj ka magekuwaig le tane nyamaganj ta walmba patikumba ndindo

tumba Faraο tape sulumba bailkamba ta tanjine minwaig. Afu ngunu tuku minwaig afu tanjine gageu ndon nyam tuku minwaig ngina le ²⁵ nane lafumba sakinaig: O gabat sunjo, ne sine tur magekina le sine tuku ande kume ndakina. Kile sine njakmba Faraο tuku piro tanjo ndo minbe nginaig.

²⁶ Kile Yosef ndek tukul pasa ande Isipnjo pilna ta tenemba. Nyamagan piro mbolnjo magekuwaig ta tanjo njakmba walmba patikuwaig. Patikuwaig sulumba ndindo tumba Faraο tuwaig le bailkamba nanjine minwaig. Tukul pasa ta kile minmba minit. Pris kame tuku kilke ta ndo Faraο nu kile ndakina.

Yakob nu nuje kumwa le ngunu tuku Yosef wam paguna

²⁷ Israel nane Isip kilke Gosennjo minyoka kinjo kame sunjomba kile-patikinaig sulumba aganj ndende mata sunjomba kilnaig. ²⁸ Yakob nu yar 17 Isipnjo minna. Nu tuku yar ulendimba ta 147.

²⁹ Tanjamba Israel nu kumam tuku ait fagkina le kamusmba nu kinjo nuje Yosef wika sana: Nanje wai tumba ye tuku fel karauknjo pilmba son pasa sanjrinu saka sulumba ne ye kulat mayeyamba Isip kilke mbol tenje ye ngu ndaka. ³⁰ Ne ye Isipnjo tumba kaye ka yinje ina mam wa kame tugumnjo nguka ngina le Yosef ndek pasa lafumba sakina: Ye ne sakate tanjawanjgit ngina. ³¹ Tanjakina le Israel nu ndek sakina: Ne sonndo manjau ta kamngat kande pasa ta sangri pilewa ngina le Yosef nu pasa ta sangri pilena le Israel nu ndukuka kinyam mbili mbol tanje Kuate gare pasa tuna.

48

Yakob nu Efraim le Manase nyaro nikina

¹ Minnaig ma ma mara ande nane Yosef sanaig: Mam nanje guaze njak nginaig le Yosef ndek kinjo kat nuje ar Manase le Efraim kilmba mam nuje kanjeram kina le ² nane ndek Yakob sanaig: Kinjo nanje Yosef ne kanjernam tuku prowat nginaig. Tanjakinaig le Israel nu sangri tinja kinyam mbili mbolnjo minyokina.

³ Yosef ka prona le mam nuje ndek nu sana: Kuate Sangri Nayo nu o buk Kanan kilke Lus tumbanjo ye tugum promba ye nyaro sumba ⁴ sayina: Yenje ki le ne tuku ndare tugeka tanjo kuasmbi sunjomba mayok kanjaig. Ye kilke te serningi le kilke te nane tuku minmba minamngat nga sayina. ⁵ Ye ne tugum Isip ndapromba minen le piyo nanje kinjo armba kile-patikina. Kinjo ar ta ye tuku. Efraim le Manase te ye tuku kinjo kame Ruben le Simeon minik tanjan. ⁶ Kinjo afu ngumnenja Efraim le Manase dubiknu prowaig ndeta ta nanje. Ngumnenja kilke fetka kuasmbi yimyam ningam tuku

ait ta ne tuku kinjo kame afu tuku ndare ta nane aba kat nanjine Efraim le Manase tuku kilke mbolnjo minamngaj. ⁷ Ye ina nanje Rahel idusmba manjau te ket. Ye luka Mesopotamia kilke mbolnjo ilmba minen le nu ndinje Kanan kilke mbolnjo Efrat tumbanjo patumba kumna le ye wamdu tatrakina le ye nu Efrat tumbanjo kambim tuku ndin make mbinje nguken ngina. (Efrat tumbanjo ta kile Betlehem njade).

⁸ Kile Israel ndek Yosef tuku kinjo ar ta kanjerka kusnanjina: Ima tuku kinjo ar te ngina le ⁹ Yosef lafumba sana: Kinjo ar te ye tuku. Ye Isipnjo minen le Kuatenje sina ngina le Israel nu sana: Nale kilmba ye tugum te yale le ye nale nyaro niki ngina. ¹⁰ Israel nu buk saibo pilna tukunu nu am nuje mata aganj kanjer mage ndakina tukunu Yosef nu kinjo kat nuje ar ta kilmba mam nuje tugum kina le nu ndek nale bagailnikmba mumunikina. ¹¹ Tanjana sulumba Israel ndek Yosef sana: Ye buk idusen ye ne man kanjerne nda nga idusen ta Kuatenje ye sinzanjina le ye kile ne tuku kinjo armba kanjerket ngina.

¹² Tanjakina le Yosef ndek kinjo kat nuje ar ta mam nuje tuku fel mbolnjo kile-sika mam nuje tuku tumailamngaje dagol tidronja lokina sulumba ¹³ Yosef ndek nale tuku wai bigmba wai ndinammbi Efraim biyna le mam nuje tuku wai njainam mbolnjo tingina. Tanjana le nu Manase ndek wai njainammbi biyna le mam nuje tuku wai ndinam mbolnjo tingina kande ¹⁴ mam nuje nu wai mbilmba wai ndinam tumba kinjo ngrimbik Efraim tuku gabat mbolnjo pilna sulumba wai njainam tumba kinjo mulum Manase tuku gabat mbolnjo pilna. ¹⁵ Tanjamba nu nale nyaro nikina sulumba sakina: Yinje wa Abraham yinje mam Isak nale Kuate kumnenje minnaik. Mbara tanje kinjo ar te nyaro nikuwa. Kuate ye mara mindek kulatka tumba te prona le kile minet. Nunje nale nyaro nikuwa. ¹⁶ Nunje Enjel o buk ye piti sunjomba kanjerken le kulatkina nunje nale nyaro nikuwa. Ye tuku nyu, yinje wa Abraham tuku nyu, yinje mam Isak tuku nyu kinjo ar te mbolnjo minmba minwaig le nale tanjo kuasmbi sunjomba njak prowaik ngina.

¹⁷ Yosef mam nuje wai ndinam tumba Efraim tuku gabat mbolnjo pilna ta nu mbulna sulumba nu mam nuje tuku wai Efraim tuku gabat mbolnjo pilna ta biymba te-simba tumba Manase tuku gabat mbolnjo palmbim bafuna sulumba ¹⁸ mam nuje sana: Mam, tanjamba kuga. Kinjo te ta nu mulum. Wai ndinam tumba nu tuku gabat mbol pale ngina kande ¹⁹ mam nuje mbulmba nu sana: Kinjo, ye kila. Manase tuku ndare mbolnjo mata tanjo kuasmbi sunjokanu prowanjgat ta kinjo ngrimbik te

tuku kuasmbi kinjo mulum tuku kuasmbi liwamngat. Nu tuku ndare mbolnje tanjo kuasmbi sunjomba prowamngai ngina.

²⁰ Ki ait ta mbolnje Israel ndek nale tenjemba nyaro nikina: Israel mbal tanjo afu nyaro ninjam nga tale tuku nyumbi tenjemba sanungai: Kuateenje sinzantinguwa le tane Efraim le Manase tananj minamngai ngina. Tanamba Israel nu Efraim tumba kinjo mulum tananj te-ambona.

²¹ Kile Israel manj Yosef sana: Mine minemba ye kumamngit ta Kuate nu ne ndonj minamngat. Nunje ne tumba luka ka wa kat nanje tuku kilke mbol kangat. ²² Sekem ma tugu ta kilke mayenu ndo. Ye o buk kame bagimbi tuimbi Amor mbal ndonj kame bumba yaiken. Kilke ta ye ne ndo sernet. Ye aba kat nanje serninge nda nga Yosef sana.

49

Yakob nu kinjo kat nunje nyaro pasa ninjina

¹ Kile Yakob nu kinjo kat nunje wika saninjina: Tane ilmba ye tugumnge manjurkap le ye wam ngumne nga tane mbolnje prowamngai ta satinji. ² Yakob tuku kinjo kame, tane njakmba ilmba minyokap sulumba ise tiwap. Tane mam tanjine Israel tuku pasa isap nga saninjina.

³ Ruben, ne ye tuku kinjo mulum tukunu ne ye tuku isu. Ye mbanzo minen sulumba ne kinjo mulum te-pilen. Ne sangri sunjo njak. Ye tuku kinjo afu nane njakmba ne kum-nemnge minig. ⁴ Ne kule sangrinu ndekate tananj ta ne ye tuku pino ndonj kinyna sulumba kiko manau ye sina. Ta tuku ne mambo kat nanje te tuku sunjo mine nda.

⁵ Simeon nale Levi ndonj wamdus ndindo. Nale kame aganj ndende kilmba tamba manau najgonu kade tuku. ⁶ Ye nale yabuka pasa katik ta ye maye nje nda. Nale gubra tinaik sulumba tanjo bale farnaik tukunu ye nale tuku manjur sinamnge minyokam mbulet. Nale nakile ake sinanj usremba makau pailnu kupenu kat ngurninge likinaik. ⁷ Nale tuku gubra ta pak njayo. Ta tuku piti ta nale kanjerwaik. Ye nale pitaiki le Israel kilke mbol kuwaig sulumba Israel mbal ngamuknje mine likamngai.

⁸ Yuda, ne tuku tira kame ne tuku nyu tudungamngai. Ne nanje ngueu mbal njinfokmbi biye likamngat. Ne tuku tira kame ta ne tugumnge lokamngai. ⁹ Yuda nu laion tananj. Nu aganjmor balemba luka nunje kuirkate burok sinam ta kumba nunje ngaro wakeimba kinyit le andenge nu kuanemba koronj ndate. ¹⁰ Nu nunje ndare kame ndonj gabat sunjo tuku ndumndum biymba minmba minwaig le gabat sunjo ande prowa le tanjo kuasmbi njakmba nu tuku minje

kum-nemnje minamngai. ¹¹ Yuda nu nunje donji fatnu muli njak grep muli mayenu mbol kusit sulumba nunje tawi ta grep kulenu gurgur ndare suk tamba minyanngate. ¹² Nu grep kule nyate le amnu gurdade. Nu amo nyate le maketin kaukauknu ndo.

¹³ Sebulun nu piyalnje yu make mbolnje minamngat. Piyal nunje ta wanj tuku kundu magenu minamngai. Nunje kilke make mbolnje kumba ka Sidon tumbraenje tinjamngat.

¹⁴ Isakar nu donji karenju tananj ake sinanj pale kame ngamuknje kinymba minit. ¹⁵ Nu kilke mayenu mabtam tuku kanjerte ta nu isu maramba aganj ndende kugrakate sulumba sanzal tananj piro karenkate.

¹⁶ Dan nu nunje kuasmbi kulatkamngat. Kuasmbi ta nane Israel tuku kuasmbi njakmba tananj minamngai. ¹⁷ Nu kame mbenj tananj ndin make mbinge minamngat. Nu patenja hos kupenu makete le tanjo hos mbolnje minyokate ta nu baringa ndekate ngina.

¹⁸ Tanjakina sulumba nu ndek sakina: O Sunjo, ne ye ta nga ye tairngat ngina.

¹⁹ Tanamba nu manj lato sakina: Kuayar tanjo kame afu Gat ndonj kame tinjamngai. Tanjawaig le Gatnje mbilka pani farka nane yokerkamngat.

²⁰ Aser tuku kilke mbolnje nyamaganj mayenu prowamngat. Aser nu nyamaganj mayenu kikonju wakeikuwa ta gabat sugo nane nyam kumu.

²¹ Naftali nu dia tananj nunje nzali dubimba likate. Nu tuku kutu magenu ndo.

²² Yosef nu donji nguikok kule make mbinge minit le hos nguikok tabe kum-nemnje minit tananj. ²³ Nunje ngueu mbal nane nu ndonj kame njayomba nu tuimbi koronjwaig ta ²⁴ nanjine tui ta njurke likamngai. Yakob tuku Mbara sangrinu tanje nanjine wai bakle serningamngat. Kuate nu Israel mbal tuku Kulat Tanjo mayenu. ²⁵ Mam nanje tuku Mbara nu Sangri Nayo. Nunje ne turnumba nyaro tinit. Nyaro magenu sunjomba ne mbolnje minamngai. Samba mbolnje sawe nyaro njak ndeka minamngat. Kilke sinamnje kule nyaro njak minmba minamngat. Kinjo kame sunjomba kile-patikam tuku nyaro pino kame mbolnje minamngat. Aganjmor tuku nyaro pangarnu kame mbolnje minamngat. ²⁶ Wit le plaua botnu prowam tuku nyaro, tabe ambokok tuku nyaro, tabe minmba minam tuku nyaro ta njakmba Yosef mbolnje minwaig le nu aba kat nunje minig tananj mine nda.

²⁷ Benyamin nu age nguikok aganjmor bale farte tananj. Maratukuk furiram nu aganjmor bale farninjamba nyate ngina.

²⁸ Yakob nu tanjamba Israel tugu 12 ta tuku saningina sulumba nyaro nduik nduik kinjo kat nuje ningina.

Yakob nu kumna le ngukinaig

²⁹ Tanjamba Yakob nu manj kinjo kat nuje wam paguningmba saningina: Mine minemba ye ka kumanu mbal tuku tumbrañge yije wa mbuj kame kanjerka nane ndon minamngit. Tane ye tumba ka ndame burok Hitnu tanjo Efron tuku kilke mbolñge minit ta sinamñge wa mbuj kame ndon palpe. ³⁰ Ndame burok ta Makpela Mamre tugumñge Kanan kilke mbolñge minit. Abraham nu o buk ndame burok ta kilke ta turmba mindesinj ngunu tuku Hitnu tanjo Efron tugumñge piyana. ³¹ Nane o buk Abraham le piyo nuje Sara tanje ngukinaig tuku. Ngumneñga man Isak nale piyo nuje Rebeka kilke ta mbolñge ngukinaig. Ye mata ina tanjine Lea kilke ndui ta mbolñge nguken. ³² Abraham nu Hit mbal tugumñge kilke ta ndame burok ta turmba piyana. Tane ka tanje ye ngukap nga saningina. ³³ Yakob nu kinjo kat nuje wam paguninge denpurmba nu manj mbilka kinyana sulumba kumna.

50

¹ Kumna le Yosef ndek mam nuje tuku tumail mbol loka malmbika mam nuje muna sulumba ² mam nuje tuku mindesinj ta me ndanguwa nga nane afu saningina le mindesinj ta ail nair afu kilmba pisenanig. ³ Nane piro ta kumba minnaig le ait 40 kuganaig. Piro ta tuku ait tanjamba madinaig tuku. Tanjanaig le Isip mbal nane ki ait 70 Yakob malmbimba minnaig.

⁴ Yosef mam nuje kumna ta tuku kuamel kugana le nu Faraο tuku gabat sugo ta saningina: Tane kumba Faraο sawap. ⁵ Yosef nu teñemba sakat. Mam nu kumam bafuna sulumba nu ye sayina ye nu tumba ka Kanan kilke mbolñge mindesinj palm-bim tuku ma nuñge buk wakeina tuku ta mbolñge ngukam tuku ngina. Nu tanjamba ye sayina le kile ye mam tumba kumba ka ngukumba luka prowet nga sakate. Tane ka tanjamba Faraο sawap ngina. ⁶ Nane kinaig ka Faraο sanaig le nu lafumba sakina: Mam nanje buk sakina tanjamba tumba kaye sulumba nguka ngina.

⁷ Tanjakina le Yosef nu mam nuje tumba ngukam kina le Faraο tuku piro tanjo kame, nu tuku gabat kame, Isip tuku mage mage nane njakmba Yosef ndon kinaig. ⁸ Yosef tuku kuasmbi, nu tuku aba kat nuje, mam nuje tuku kuasmbi ta nane njakmba nu ndon kinaig. Nanjine kinjo kame fonfon sipsip meme makau ta njakmba ndo Gosen kilke mbolñge kusrekinaig le minnaig. ⁹ Karis kame tanjo kame hos mbolñge likade tuku

ta nane njakmba kuasmbi sunjo Yosef ndon kinaig. ¹⁰ Tanjamba nane wit baurnganu tuku ma tugu Yordan kule make mbol pron-aig sulumba ninanka malmbi ngumbeyunaig. Tanjamba Yosef nu ait 7 mam nuje kumna ta tuku malmbika minna.

¹¹ Nane malmbi ngumbeyunaig le Kanan mbal nane kanjerka sakinaig: i ... Isip mbal si nanjine manjambi malmbi ngumbeyu sungokade nginaig. Ta tuku nane ma ta nyunu Abel-Misraim ... nginaig.

¹² Yakob tuku kinjo kame mam nanjine buk saningina tanjamba ndo kinaig. ¹³ Nane mindesinj nuje tumba Kanan kilke mbol kinaig sulumba Makpela Mamre tugumñge ngukinaig. Abraham nu buk Hitnu tanjo Efron tugumñge kilke ta piyana tuku. ¹⁴ Yosef nu mam nuje ngukina sulumba nu manj aba kat nuje tanjo kuasmbi njakmba nu ndon ilnaig ta ndon luka Isip kinaig.

Yosef nu aba kat nuje tuku kuru kuru kile-iberjkina

¹⁵ Mam nanjine kumna le Yosef tuku aba kat nuje nane ndek sakinaig: Sine buk manaj njonu Yosef mbol kigenj. Kile Yosef nu gubrawa sulumba manaj kigenj ta lafumba sine mbol kamngat kande nginaig. ¹⁶ Tanjamba nane tanjo ande kukulnaig le Yosef tugum kina sulumba sana: Aba kat nanje nane teñemba sakade. Mam nanje kume ndakina sulumba ¹⁷ nu teñemba sasingina. Tane teñemba Yosef sawap. Aba kat nanje nane o buk ne mbolñge manaj njonu kinaig. Ta tuku ye ne sanet. Nane ne mbolñge mbarmba unekinaig manaj ta gilainga. Mam nu tanjamba sakina. Sine mata mam nanje tuku Mbara kumneñge mineg. Ta tuku sine mata ne saneg. Sine tuku mbar ta gilainga nginaig. Aba kat nanje tanjamba sakade nga Yosef sana le nu pasa ta ismba malmbikina.

¹⁸ Kile aba kat nuje nane Yosef tugum pron-aig sulumba truk ka sanaig: Sine ne tuku piro tanjo tanaj minamngig nginaig le ¹⁹ nu ndek nane saningina: A ... tane kuru kuru ndakap. Ye Kuate tuku ma tam kumun kuga. ²⁰ Tane buk pasa katmba manaj njonu ye mbol kinaig ta Kuatenje manaj ta mbilmba kina le manaj mayenu prona. Ta tuku tanjo pino sungomba kume ndaka kile abo minig. ²¹ Ye tane satinjet. Tane kuru kuru ndakap. Ye sirka tane tanjine kinjo kame turmba kulatka minamngit ngina. Nu tanjamba saningmba nane tuku wamdus kuru-kurukinaig ta wamdus kile-iberjke ningina.

Yosef nu kumna

²² Tanjamba mam nuje tuku kuasmbi nane Yosef ndon Isip kilke mbolñge minnaig ma ma Yosef nu yar 110 kusrena sulumba nu kumna.

²³ Nu kume ndakina sulumba kiŋo nuŋe Efraim tuku kiŋo kame nu tuku wa kat nuŋe ta turmba kaŋgerka minna. Yosef wa nuŋe Makir tuku kiŋo kame nane mbuŋ naŋgine Yosef tugumŋge minmba sugokinaig. Makir nu Manase tuku kiŋo nuŋe.

²⁴ Taŋamba minnaig sulumba mara ande nu aba kat nuŋe saniŋgina: Ye buk kumam patuket ta Kuateŋge tane kulatkamŋgat. Nuŋge kilke tuku pasa saŋgrinu Abraham Isak Yakob nane saniŋgina ta ŋgumneŋga nu tane kilke te mbolŋge kilmba ka kilke ta mbolŋge patinuŋgat ŋgina. ²⁵ Taŋamba Yosef nu Israel kiŋo kame tuku miŋgekeŋge nane pasa saŋgrinu sakuwaig le nu isam sakina: Kuate nu tane turkam tuku prowa le tane ye tuku isu kilmba turmba kape ŋgina. ²⁶ Taŋamba Yosef nu yar 110 kusremba Isip kilke mbolŋge kumna le nane nu tuku mindesiŋ ail ŋair pismemba tumba ter sinamŋge pilnaig le minna.

RUT

David tuku mbun mbun nuje nyunu Rut

Yosef nu kumna le Israel mbal nane Isip kilke mbolnje minnaig ma ma nane tuku ndare tugekainaig le Isip mbal tuku gabat sunjo Faraonje Kuate nu Abraham dir pasa sana ta kumumba nane kilmba sanzal piro niŋmba minna. (Mulum Pasa 15.7-16 kanjerap).

Tanjamba minna le yar 400 tanjaŋ kinaig le Moses nu prona. Sunjo nu Farao Isip mbal ndonj piti yeki yeki niŋgina le nane Israel mbal pitaikainaig le Mosesnje nane kilmba Isip kilke kusremba Yu Gurgur pakarka ma baknu mbol kinaig ta nane Kanan kilke mbol kine ndakinaig. Ta ndaŋam? Israel mbal nane Kuate tuku miŋge ngurmaba maŋau sunjomba mbarnaig le nu nane kile-ndinka minna le nane sunjomba kume liki-naig.

Tanjamba minnaig ma ma Moses nu kumna le Yosuaŋge Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol kinaig. (Aposel 7.17-44 kanjerap).

Nane Kanan kilke mbolnje minnaig le kulat tanjonje nane kulatkinaig. Kulat tanjo kame ta tuku nyu kat naŋgine ta Samson Gideon Yefta nane afu turmba.

Elimelek nuje gageu ndonj kumba Moabnje minnaig

1-2 O buk Israel mbal nane gabat sugo kugatok kulat tanjonje ndo Israel kulatka minnaig le guba sunjo prona. Prona le Yuda kumamnje Betlehemnu tanjo ande nuje piyo nuje ndonj kiŋo armba ta kilmba guba gagnu kumba ka Moab kilke mbolnje minyokinaig. Tanjo ta nyunu Elimelek. Piyo nuje Neomi. Kiŋo kat nakile ta Malon le Kilion. Naŋgine tumbranj mboŋ Efrat.

3 Nane Moab kilke mbolnje minnaig ma ma Elimelek nu kumna le Neomiŋge ndo kiŋo ar ta ŋak minna.

4 Tanjamba minnaig ma ma kiŋo ar ta Moabnu pino kilnaik. Pino ar ta nyu nakile Orpa le Rut. Nane tanje minnaig ma ma yar 10 kusreka 5 Malon le Kilion mata kumnaik. Kumnaik le ina nakile Neomi nuje ndo minna.

Rut nu Neomi ndonj Betlehem kinaik

6 Sunjo nu nuje mbal Israel nyamaganj ait mayenu niŋgina pasa ta Neomi nu isna sulumba nu nuje rukan ar ta ndonj kuaneka Moab kilke kusremba 7 luka Yuda ma tugu kambim saka kinaig. 8 Kinaig ka ndinje Neomi nu nuje rukan ar ta sanikina:

Tanjaig le tale luka kumba ka takile tumbranje ina kat takile ndonj minap. Tale ye nane keŋ kumnaig ta sine tur magek-inaig. Ta tuku tale Sunjonje sinzanjikuwa le 9 tale maŋ tanjo kilmba nale ndonj mine mayewamŋgaig ŋga sanikina. Tanjakina sulumba Neomi nu rukan kat nuje ta munikmaba kusrekam bafuna le nale ndek malmbi ŋayonaik sulumba 10 rukan nakile sanaik: Kuga. Sile ne ndonj naŋe kuasmbi tugum kambimkik ŋginaik kande 11 Neomi nu sakina: Kuga. Tale luka kape. Ndanjam tale ye ndonj kambim sakik? Tale idusik ye maŋ kiŋo afu kile-patiki le tale kilam idusik e? 12 Tale luka kape. Ye buk saibo pilen. Ye maŋ tanjo tam kumuŋ kuga. Ko ye furir te mbolnje tanjo tumba kiŋo kile-patiki ta 13 tale nale sugokuwaik le kilam tuku tairŋgam kumuŋ e? Kuga. Tale tanjo kise kilam tuku idusamŋgaik. Sunjo nu ye kusreyumba piti sina le tale tuku ninan sungowet ŋgina. 14 Tanjakina le Rut le Orpa maŋ lato malmbi ŋayonaik sulumba Orpa nu rukan nuje mumumba kusremba lukina le Rut nu rukan nuje kusre fuguna.

15 Kile Neomi ndek rukan nuje Rut sana: Ai si. Ne aba naŋe si kanjera. Nu luka nuje kuasmbi tugum kumba nuje mbara kame sota kinit. Ne nu ndonj kaye ŋgina. 16 Tanjakina le Rut ndek nu sana: Ndanjam ne ye lukam tuku sayate? Ye ne dubinumba kambim tuku peu ndaya. Ne ma inum kaye ta ye mata ne dubinumba kanjit. Ne ka aninje minamŋgat ta ye mata ne ndonj ka tanje minamkik. Naŋe kuasmbi ta yiŋe kuasmbi tanjaŋ minamŋgat. Naŋe Mbara ta yiŋe Mbara tanjaŋ minamŋgat. 17 Ne kuma le ngukuwaig ma ta ye mata kumi le ma ta mbolnje ngukamŋgaig. Andenge sile tuku mine te pure nda. Kumenge ndo puramŋgat. Ye siŋka ndo saket. Pasa ŋakmba saket te dubi ndawi ta Sunjo nu ye mapeye nda ŋgina. 18 Rut nu dirnanga rukan nuje dubimba kambim sakina le nu maninkina.

19 Tanjamba nale ndin dubimba kinaik ka ka Betlehem pronaik. Pronaik le tumbranj ta tuku mbal nane pিরেক purka sakinaig: i ... Si Neomiŋge ŋginaig. 20 Tanjakinaig le Neomi ndek sakina: Ye Neomi* ndanjam. Kuate Sangri Nayo nuje ye piti sina tukunu ye tuku nyu Mara† ngap. 21 Ye tumbranj te kusrewen ta ye gageu ŋak ye kumuŋ minen. Kile Sunjo nu ye baknu tumba te prowat. Ndanjam tane ye nyu tumba ngamunjal gare ŋak pino ngade? Sunjo Sangri Nayo nuje ye te-ibenjumba piti sunjo sina ŋga saninŋina.

22 Wam kube te Neomi tuku. Nu Moab kilke kusremba rukan nuje Rut tumba luki-naik. Rut nu Moabnu pino. Wit magekainaig

* 1:20: Neomi nyu ta tugunu: Ngamunjal gare ŋak † 1:20: Mara nyu ta tugunu: Ngamunjal gare kugatok

le kilam tuku ait mbolŋge nale Betlehem pronaik.

2

Rut nu Boas tuku piro mbolŋge wit fambonu tanŋermba minna

¹ Boas nu maror tanŋo nu nyu sunŋo ŋak minna. Nu Neomi tanŋo nuŋe Elimelek nale tugu ndui ta.

² Mara ande Rut nu rugan nuŋe sana: Ye kumba tanŋo ande kusnawi le wokuwa ta ye nu tuku piro tanŋo dubika wit kugerka ndaleka fambonu bude ta tanŋeramŋgit ŋgina le rugan nuŋe ndek nu sana: Ta maye le kaye ŋgina.

³ Tanŋakina le Rut nu kumba ka piro ande mbolŋge piro mbal dubika wit fambonu bunaig ta tanŋermba manŋurka minna. Piro ta Boas tuku piro ta nu katese ndana. ⁴ Rut nu piroka minna le Boas nu Betlehemŋge promba nuŋe piro mbal kanŋerka Sunŋo nu tane ndoŋ minwa ŋgina le nane ndek nu sanaig: Sunŋo tuku nyaro ne mbolŋge minwa ŋginaig.

⁵ Kile Boas nu nuŋe piro gabat ta kusnana: Pino mbanzo si nu kuasmbi ndaŋ tuku ŋgina le ⁶ piro gabat ta lafumba nu sana: Pino si Moabnu. Nale Neomi ndoŋ Moabŋge te pronaik. ⁷ Nu piro mbal dubika wit fambonu tanŋeram tuku ye sayat. Nu maratukuk tinŋa piroka ma ma kile ndo baibai kumnemŋge fudinŋmba mabta minit ŋgina.

⁸ Tanŋakina le Boas nu Rut sana: Kulim, ne ye tuku pasa isa. Ne piro kise mbol kumba wit fambonu tanŋer ndawa. Ne piro te mbolŋge ndo minmba yiŋe piro pino kame tugum terge wit fambonu tanŋermba mina. ⁹ Nane tanŋo kame pino kame pirokade magot terge ndo piroka mina. Yiŋe piro tanŋo kame ne ŋayo sili ndanuwaig ŋga saningit. Ne kule nyam paranuwa ndeta waim kule kunymba palig si kumba nya ŋga sana.

¹⁰ Tanŋakina le Rut nu truk kumba Boas sana: Ye rawe pino. Ne ndaŋam ye mbolŋge maŋau mayenu kumba ye tur mayeyate ŋgina le ¹¹ Boas nu lafumba sana: Ne tanŋo naje kumna le wam ŋakmba rugan naje mbolŋge ke likina ta sayinaig le isen. Ne naje tumbranŋ ina mam turmba kusreka ne pro sine mbal kise ŋgamukŋge minit ta ye kila. ¹² Ne Israel mbal tuku Mbara Sunŋo tawok te prona. Nunŋe lafu mayenu lato-latomba ne mbolŋge kuwa ŋga sana. ¹³ Tanŋaka sana le Rut ndek sakina: O tanŋo sunŋo, ne ye tur mayeyate. Ye ne tuku piro pino minig tenŋe kuga. Ye nane kumnemŋge minet ta ne ye pasa bafumbi sayate le ye tuku ŋgamuŋgal sanŋri tinŋate ŋgina.

¹⁴ Kile mabta isukusam bafumba Boas nu Rut sana: Ne te ilmba bret batenŋ inum tumba grep kule tomba nya ŋgina. Tanŋakina le Rut nu kumba piro mbal tugum tanŋe minyokina le Boas nu wit afu pasokinaig ta kilmba Rut tuna le nyumba marona le nyamaganŋ batenŋnu kusrekina. ¹⁵ Tanŋamba Rut nu maŋ tinŋa wit fambonu tanŋeram kina le Boas nu nuŋe piro mbal saningina: Pino si peu ndawap le wit ndale patikaig ta tugumŋge nu wit fambonu tanŋermba manŋurkuwa. Tane nu sigair sigair ndawap. ¹⁶ Tane wit ndale ŋak ta afu goninŋmba kusrekap le nu kilmba manŋurkuwa. Tane nu kasur ndawap ŋga saningina.

¹⁷ Rut nu piro mbolŋge wit fambonu tanŋermba minna le ki kumba ka butunŋina. Nu ki kumba butunŋina le wit fambonu tanŋerna ta kilmba mbanimbi baurŋgina le siŋ sikmba alonu ndekinaig le kilmba manŋurkina. Alonu manŋurkina ta pitinu 10 kilo tanŋa.

¹⁸ Kile Rut nu wit alonu manŋurkina ta kilmba tumbranŋ kumba rugan nuŋe tumna sulumba nu ki mbol isukusamba marona le ŋgirmannu kilmba kina ta mata rugan nuŋe tuna. ¹⁹ Tuna le Neomi nu ndek rugan nuŋe kusnana: Ne wit te aningŋe kilat? Tanŋo ima tuku piro mbolŋge ne pirokat? Tanŋo ne turnat ta Sunŋonge nyaro tuwa ŋgina le Rut nu sakina: Boas ŋgade tanŋo ta tuku piro mbolŋge ye pirokit ŋgina.

²⁰ Tanŋakina le Neomi ndek sakina: Tanŋo nane abo minig, nane kumig mbal ta Sunŋo nu nane tuku kume purte. Nunŋe tanŋo ta nyaro tuwa. Tanŋakina sulumba nu maŋ lato sakina: Tanŋo ta nu sine tuku tira ande. Nu sile kulatkam tuku ŋgina ²¹ le Rut ndek nu sana: Nu ye pasa ande turmba sayat. Ye nuŋe piro mbal dubika piroka mini le ka piro ta kugawam tuku sakat ŋgina. ²² Tanŋakina le Neomi nu sakina: O rugan, ta son sakat. Ne kumba tanŋo ande tuku piro mbolŋge piroka ta piro mbal tanŋe ne ŋayo silinubekaig. Ne Boas tuku piro pino kame ndo dubika piroka mina ŋga sana. ²³ Tanŋaka sana le Rut nu mara mindek Boas tuku piro pino kame dubika piroka minna le ka ka wit kilam tuku piro ta kugana. Kugana le Rut nu rugan nuŋe ndoŋ minnaik.

3

Boas nu Rut mbolŋge ranŋun mayenu kina

¹ Tanŋamba minnaik ma ma ait ande Neomi nu rugan nuŋe sana: Rugan, ye tanŋo ande ne tam tuku te-siliki le nu ne tuwa le ne mine mayewamŋgat. ² Boas ŋgade tanŋo ne nu tuku piro pino kame dubika pirokina ta nu sine tuku tugu ndui ta. Ta tuku ne isa. Kite furir nu kumba ka wit baurŋgade ma mbolŋge wit roka bareŋguwa le bubrenŋe

firfirnu pufunguwa le alonu ndekuwaig le kilamngat. ³ Ne kumba kule pismba guren mundur mayenu ta pismba tawi mayenu silika wit baurnganu ma ta tugum ndek kumba nu tuku am mbolnge pro ndawa. Ne nu tairnga mina le nu isukusmba kule nye denjpurmba ⁴ nu kumba kinyam bafuwa ndeta nu kinyit ma ta kanjera sulumba nu kinyamba ngilainguwa le nu ne kulatkuwa nga ne kumba nu tuku kupe kuitkambinge tawi kaikanu ta talka kaika sulumba nu tuku kupe tugum tanje kinya le nu ne ndanja sanuwa ndeta ne ka nga sana. ⁵ Tanjaka sana le Rut nu sakina: Ta maye. Ye ne tuku pasa dubimba tanjamba kamngit ngina.

⁶ Kile Rut nu tinga ndek kumba ka wit baurngade ma ta mbol promba rukan nuje pasa sana ta kumumba kina. ⁷ Boas nu isukusmba kule nyumba gare-gareka ginyumna le nu kumba ka wit manjurkinaig ta tugumng kinyana. Nu kinyamba gilaingina le Rut nu sinjindo kumba tawi kaikina ta talka nu tuku kupe kuitkambi tugum tanje kinyana. ⁸ Kinyana le furir ngamu Boas nu kinyamba mbilkina sulumba pino nu tuku kupe kuitkambinge kinyana ta kamusna. Kamusna kande pino le nu piririmba ⁹ i ... Ne imange ngina le Rut ndek nu sana: Ye ne tuku piro pino Rutnge. Ne Elimelek tuku tugu ndui ta tukunu ne ye pinonu tumba kulatka ngina.

¹⁰ Tanjakina le Boas ndek sakina: O kulim, Sunjonge ne nyaro tinwa. Ne kile wam kat te ambonga rukan naje mbolnge wam mayenu kina ta lite. Tanjo mo gudommmba minig te. Nane afu aganj ndende sunjomba njak afu aganj ndende kugatok ta ne nane tuku inum tam idus ndate. ¹¹ Ne kuru kuru ndaka. Ne pino mayenu ta sine tumbran tanjo pino njakmba sine kila. Wam njakmba ye kam tuku sayat ta ye kamngit. ¹² Ne sakate ta son. Ye rukan naje Elimelek ndon tugu ndindo. Ye ne kulatkam tuku ta tira ande mata sine ndon tugu ndindo minit ta nu ye tuku sunjo. Ye nu liwam kumunj kuga. ¹³ Ne tenje mina. Ye indole maratukuk kumba nu tuku wamdus katesewamngit. Nu ne kulatkam sukuwa ndeta maye. Nu mbulwa ndeta yije ne kulatkamngit. Ye Sunjo tuku nyu mbolnge pasa te sanjri pilewet. Ne manj kinya ngina sulumba ¹⁴ nu sana: Ne ye tugum prowat te tanjo kame nane kanjer ndanuwaig ngina. Tanjakina le Rut nu manj Boas tuku kupe kuitkambinge kinyana.

Mafe maye ndana le Rut nu tinga kambim bafuna le ¹⁵ Boas nu sana: Ne naje tawi inum tumba kilke mbol tenje fara ngina. Rut nu tanjamba nuje tawi ande tumba farna le Boas nu wit manjur 6 kilmba tawi ta mbolnge kutuna. Tanjamba Boas nu Rut turmba wit tawi njak ta te-dunja tuna le tumba luka nuje tumbran kina.

¹⁶ Rut nu kumba rukan nuje tugum prona le rukan nujenje nu kusnana: Rukan, ne wam kat ta kubewa le ye isi ngina le Rut nu Boasnge wam njakmba kina ta kubeu tuna. ¹⁷ Kubeu tuna sulumba rukan nuje sana: Boas nu tenjemba ye sayat. Ne ake luka rukan naje sota kaye ta mayenu ndo kuga nga wit te njakmba tolmba ye sat ngina le ¹⁸ rukan nuje nu sana: Rukan, ne nu ndo tairnga mina. Kite Boas nu ake minam kumunj kuga. Nu pasa ta te-tiwa le ame wam prowa le sile kanjeramkik ngina.

4

Boas nu ndek Rut pinonu tina

¹ Boas nu mbumba kumba manjurkam tuku ma mbolnge minyokina. Ma ta tumbran ta tuku fonde malanja tugumng. Nu minyok minna le Elimelek tuku tugu mbolnge Boas nuje tira nuje ilmba minna le kanjermba wikina: Mata, ne ilmba tenje minyoka le ye pasa ande fudinndo njak ngina. Tanjakina le nu ilmba nu tugum tanje minyokina.

² Minyokina le Boas nu tumbran ta tuku gabat kame 10 saningina le nane mata promba tange minyokinaig. ³ Nane minyokinaig le nu nuje tira nuje ta sana: Neomi Moabnge luka prona ta nu sikile tira Elimelek tuku kilke sile tuku inumng piyawa nga sakate ta ⁴ ye ne sanam tuku wikit. Ne ye tuku sunjo. Ne kilke ta piyawam idusmba kande singine gabat kame tanjo minig te am mbolnge piyawa. Ne mbulmba ndeta ye tugusemba saya le isi. Tanjo ande mine ndakate. Silenge ndo ngina. Tanjakina le tanjo ta nu sana: Maye. Yenge piyawamngit ngina.

⁵ Tanjakina le Boas ndek nu sana: Ne Neomi tuku kilke ta piyamba ndeta Moabnu pino kuembol Rut turmba ne tamngat. Tanjawa le nu kinjo inum te-pilwa ta tanjo kumna ta tuku kuasmbi nane tuku kilke nangine minamngat ngina. ⁶ Tanjaka sana le tanjo ta ndek sakina: Wam minde bada tanjan ta ye kilke ta piyawam mbulit. Ngumneja kinjo tanje ye tuku kilke ta tuwa le ye tuku ndametinj ake ngisikikat tukunu ye mbulit. Nenge kilke ta piyawa ngina sulumba ⁷ nu nuje kupe ngaro paska Boas tuna. Ta ndarjam? O buk Israel mbal nane aganj ande tanjo inum tambim bafumba tanjamba kumba minanu. Tanjo andenje nuje kupe ngaro paska tanjo inum tambinu. Israel mbal nane tanjamba pasa te-tiwanu. ⁸ Ta tuku tanjo ta nu Boas sana: Nenge kilke ta piyawa ngina sulumba nuje kupe ngaro paska Boas tuna.

⁹ Tuna le Boas nu gabat kame tanjo pino nane tenjemba saningina: Elimelek Kilion Malon nane kenj ta tuku aganj ndende

Neominje kulatkate ta kile yenje njakmba piyamba kilit ta tane njakmba kanjerde.
¹⁰ Moabnu pino Malon tuku kuembol Rut nu mata yije pinonu kile tet. Tanjawi le tanjo kumna ta tuku kilke ta nuje kuasmbi tuku kilke minmba minamngat. Nu tuku nyu mata nuje kuasmbi ngamuknje ngisike nda. Minmba minamngat. Ye manjau ket te tane kile kanjerde nga saningina.

¹¹ Tanjaka saningina le nane gabat kame tanjo kame ndonj nane ndek sakinaig: Sine kile kanjermba kila pileg. Pino nenje tamngat ta ne tuku wande mbol kuwa le Sunjonje sinzanwa le Israel mbal tuku mbun Rahel nale Lea tanjan minwa. Ne Efrat tumbrajan mbonj ngamuknje Betlehem tumbrajanje ne nyu sunjo njak mayok kuwa. ¹² Pino ta Sunjonje turwa le kiyo gudommmba kile-patike tinwa le ne tuku kuasmbi ta Yuda le Tamar tuku kiyo Peres nu tuku kuasmbi tanjan mayok kuwa nginaig.

¹³ Kile Boas nu nuje pasa kumumba Rut pinonu tina sulumba nu tumba nuje wande mbol kina. Kina sulumba Boas nu Rut ndonj kinyana le Sunjonje Rut sinzanwa le nu fungul njakna. Tanjamba minna ma ma nu kiyo te-pilna. ¹⁴ Kiyo ta te-pilna le tumbrajan ta tuku pino kame nane Neomi sanaig: Sine Sunjo tuku nyu te-dungube. Nunje kiyo te ne kulatkam tuku tanet. Nu Israel mbal tuku kuasmbi ngamuknje nu nyu sunjo njak minwa. ¹⁵ Rugan nanje tuku manjau mayenu tanje ne tuku kiyo kame sunjomba tanjan minanu suk. Ne kiyo te kanjermba ne manjan gri tingamngat. Ne saibo pale le kiyo tenje ne turnumba kulat mayenamngat nga sanaig.

¹⁶ Tanjamba sanaig le Neomi ndek kiyo ta tumba bagailmba nuje kulat kuapina.

¹⁷ Kulat kuapina le tumbrajan ta tuku pino kame nane ndek sakinaig: Neomi nu kiyo inum tat nginaig sulumba kiyo ta nyunu Obed nginaig.

Obed nu sunjokina sulumba Yesi te-pilna. Yesi tuku kiyo nuje David.

David tuku mbun kame

¹⁸ Peres tuku ndare pulu tuturmmba ka David mbolnje tingina ta tejenmba.

Peres kiyo nuje Hesron. ¹⁹ Hesron kiyo nuje Ram. Ram kiyo nuje Aminadab. ²⁰ Aminadab kiyo nuje Nason. Nason kiyo nuje Salmon. ²¹ Salmon kiyo nuje Boas. Boas kiyo nuje Obed. ²² Obed kiyo nuje Yesi. Yesi kiyo nuje David.

1 SAMUEL Samuel Saul David nane tuku wam kube

Hana nu Samuel te-pilna

¹⁻² Tanjo ande nyunu Elkana nu tumbran sunjo Rama Efraim kumamnje ma taknu mbolnje minnaig. Tanjo ta nu pino armba njak ande Hana ande Penina. Penina nu kutu njak. Hana nu kutu kugatok. Elkana mam nuje Yeroam. Wa nuje Elihu. Mbuñ mbuñ nuje Tohu. Tumbran mboñ nanjine Suf.

³ Elkana nu yar mindek Rama tumbran kusremba Sunjo Sangri Nayo tuku nyu tedunga nu tuku atraukam saka Silo tumbran kambinu. Tumbran sunjo tanje Elai tuku kiño armba Hofni le Pineas nale Sunjo tuku pris minnaik. ⁴ Elkana nu atraukam ait mbolnje aganjmor ndemnu kilmba walmba ndindo piyo nuje Penina tumba ande tumba nu tuku kutu kame fonfonmba walmba kilwaig nga ninjanu. ⁵ Hana nu Sunjonje kutu ngailna ta Elkana nu kasur ndamba nu tuku kume purmba minna sulumba nu aganjmor ndemnu walmba Hana armba tambinu.

⁶ Hana nu Sunjonje kutu ngailna tukunu Penina nu mara mindek tanjo tuku tira dirka Hana maim maim te-tumba nzumil-nzumilmba minanu. ⁷ Yar mindek nane wam ta kanu. Nane Sunjo tuku tukul wande mbol kambinu ta Penina nu Hana maim maim te-tambinu le nu malmbika isukuse ndaka minanu.

⁸ Ait ande nu tanjana le Elkananje kanjermba Hana kusnana: Ndanjam tuku ne malmbika isukusam mbulit sulumba wamdus ngamunjal piti njak ndo minit e. Ne pino kuembol kuga. Ye ne ndon minmba ne tuku kume puret tukunu ne kiño kugatok ta tuku piti ndanuwa nga piyo nuje sana.

⁹⁻¹⁰ Tanjamba minnaig ma ma ait ande nane Silo tumbrannje atrauka isukusmba minnaig. Isukuse denjurnaig sulumba Hana nu ngamunjal tatruka wamdus ndekina le nu ndek tinga nane kusreka ka Sunjo tuku tukul wande sinam kumba ka tanje malmbika Sunjo yabanmba minna. Yabanmba minna le Kuate tuku pris Elai nu malanga tugum tanje minyok minna.

¹¹ Kile Hana ndek yabanmba Sunjo ndon pasa katmba tenjenmba sakina: O Sunjo Sangri Nayo, ye ne tuku piro pino minet. Ne ye tuku ngamunjal wamdus tatrukate te kanjermba ngumne ndayumba ye idusyumba kiño ande te-sa le ye kiño ta manj luka ne tini le ne tuku piro tanjo minmba minamngat. Ta tuku nu tuku gabat waje ta andenge kuerke nda ngina.

¹²⁻¹³ Hana nu wamdus sinamnje ndo Sunjo yabanmba minje motmotka minna le ma ma Elai ndek mambilmba nu tuku minje kanger tina sulumba idusna: i ... Pino si kule kamenu nyumba nginngankate nga idusmba ¹⁴ nu tinga nu tugum kumba sawe lika sana: Ne ginu le grep kule nyumba nginngankate wam ta mbulamngat e nga sana le ¹⁵ Hana ndek lafumba sana: O tanjo sunjo, tanjamba kuga. Ye kule kamenu ande nye ndakit. Ye piti sunjo njak tukunu ye Sunjo yabanmba yiñe piti ta njakmba kilemayokit le purfawat. ¹⁶ Ne ye pino njayonu nga tala ndaya. Ye piti sunjo kamusmba ngamunjal njayonga wamdus tatrukat le ye wam ta tuku yabanit nga Elai sana.

¹⁷ Tanjakina le Elai ndek lafumba nu sana: Ta maye. Ne ngamunjal mukuk wamdus bulok njak kaye le sine Israel mbal tuku Mbaranje ne ame aganj nزالinu nu yabanat ta ne kumumbi tanmbimngat ngina le ¹⁸ Hananje Elai sana: O tanjo sunjo, ne mara mindek ye gilai ndanga ye idusya nga sana sulumba nu wamdus bulka nu kusremba isukusam kina.

¹⁹ Mafena le maratukuk tinga Elkana nane Sunjo tuku nyu te-du denjurmba luka Rama tumbran kinaig. Kinaig ka tanje Elkana nu piyo nuje Hana ndon tuma kiny-naik le Sunjo ndek Hana tuku yaban pasa ta idusmba kumuwe tuna le nu kiño konna. ²⁰ Tanjamba minna ma ma Hana nu kiño ande te-pilna ta nyunu Samuel ngina sulumba nyu ta tugunu kuklimba tenjenmba sakina: Ye kiño te tuku nga Sunjo yabanen ngina.

²¹ Kile Elkana nuje gageu ndon manj Sunjo atraukam saka Silo kinaig. Nu yar mindek nuje pasa buk sangri pilena ta kumumba manau kanu tanjamba manj kam saka kinaig. ²² Hananje ndo nane ndon kine ndakina. Nu tanjo nuje tenjenmba sana: Tane kape. Ye kiño te amo ngailmba nu tumba Sunjo tuku tukul wande mbol ka le nu Sunjo tuku Wandeknje minmba minamngat ngina le ²³ Elkana lafumba Hana sana: Ne sakate ta maye. Ne tumbran tenje ndo mina le kiño amo kusrewa le tale Sunjo ndon pasa katnaik ta tuku alonu prowangat ngina. Tanjakina le Hana tumbrannje kiño nuje amo tumba minna.

²⁴ Minnaig ma ma kiño ta sunjoka amo kusrena le ina nuje nu tumba Silo tumbran kambim saka makau pailnu yar kenmba njak ta tumba plaua bek ande tumba grep kule aganjmor ngaronumbi tolnaig ta turmba kilmba kina. Samuel nu amo kusrena le nane nu tumba Silo tumbran Sunjo tuku Wande mbol kinaig.

²⁵ Kinaig ka ta promba nane makau pailnu ta tumba balenaig sulumba kiño ta tumba Elai tugum pronaig sulumba ²⁶ Hana

ndek Elai sana: O tango sunjo, ne ye idusyate e. Ye o buk tenge Sunjo yabanmba minen le ne ye kangeryina ta ²⁷ ye kiyo te tuku nga Sunjo yabanjen le kiyo te ye te-sina. ²⁸ Ta tuku ye kile nu tumba Sunjo tuku wai mbol palmbim tuku prowet. Nu Sunjo tuku piro tango minmba minwa nga Elai sana. Tanjaka sana le nu ndek dagol tidronga Sunjo tuku nyu te-dungina.

2

Hana nu Sunjo tuku nyu te-dungina

¹ Kile Hana nu yabanmba sakina:

O Sunjo, ne ye sinzan mayeyina le kile ye nyu jak minmba ne tuku gare sunjo tet.

Ne ye tur mayeyina le ye mbal kasur-kasuryinaig ta nzumilninget.

² O Sunjo, ne ndo purfenju. Ande ne suk mine ndakate.

Nenge ndo sine kigraibka turkate.

³ O Sunjo, sine manau jakmba ke likeg ta ne kumumbi pileningit.

Ta tuku tango pino nangine nyu payamkade wam ta kusreka minje tukulwaig.

⁴ Ne tango sangriknu tuku tui ngurningit.

Afu sangri kugatok minig ta ne nane sangri pileningit.

⁵ Afu buk maro jak minnaig ta kile nane gubanu nyamagan kilam tuku ake pirokade.

Afu buk gubak minnaig ta nane kile maro jak minig.

Pino kame buk ninjanu minnaig ta ne nane sinzaningit le kile kutu sungomba kile-patikade.

Afu buk kutu sungomba kile-patikinaig ta nane kile ninjanu minamngaig.

⁶ O Sunjo, ne tango abo minig ta baleningit le kumig. Afu kume likinaig ta ne manj abo tugu ningit.

Ne tango kumig ta kilmba patikate le kumanu mbal tuku tumbrajin kinig ta manj luka kilit sulumba abo tugu ningit.

⁷ Ne nane afu ndametinj sugo jak ta sanzal pileningit sulumba sanzal mbal ndametinj sunjo ningit.

Ne tango nyu jak te-ibenje sulumba tango nyu kugatok ta tango pino am mbolnje nyu sunjo tuwit.

⁸ Ne nane aganj ndende kugatok sanzal minig ta turkate le nane aganj ndende kumun minig sulumba tango nyu sugo jak ta ndonj ulendikade le nyu sugo ningit.

O Sunjo, ne kilke te te-mayokna sulumba aganj ndende yeki yeki patikina.

⁹ Ne nanje minje kumnemnge minig mbal tuku kume purte sulumba ne nane kulatkate.

Afu ne idus ndanade ta ne nane kilmba piti ninmba patikate le ma furir sinamnje ngisinunngaig.

Tango sangri ngaigo ta nane nangine sangri tamba minam kumun kuga.

¹⁰ O Sunjo, ne samba mbolnje kuaila pilit le sungomba fudukate le ne nanje ngueu mbal jakmba ngaigo siglikate. Ne tango pino kilke tugu jakmba mbolnje kilmba pasa mbolnje patika nane pileningit. Ne gabat sunjo madina ta sangri pilemba nyu sunjo nuje kuasmbi ngamuknje tuwit ngina.

¹¹ Hana nu yaban denjumba nu tango nuje Elkana ndonj luka nangine tumbrajin Rama kinaik le Samuel nu Silonje Sunjo tuku piroka minna le Elainege nu kulatka minna.

Elai tuku kiyo kat nuje nale manau ngaigonu ke likinaik

¹² Elai tuku kiyo kat nuje ar ta nale mugru sambek. Nale Sunjo idus ndanaik. ¹³ Nale pris kame tango pino mbolnje aganj ndende kilam tuku tukul manau ta dubi ndanaik. Tango ande atraukam tuku aganjmaro tumba waimmbi kusirkam bafumba minanu ta nale piro tango ande kukulanu le nyagi tumba kumba ¹⁴ waim sinamnge nyagimbi ndem denjnga kilmba kumba nikanu. Israel mbal atraukam Silo prowanu ta nale wam ndui ta ndo kanu.

¹⁵ Tanjamba ndo tango ande aganjmaro kuyanu te-si ndamba pa mbolnje piye ndaka minanu ta piro tango ta promba tango ta tejenmba sawanu: Pris tuku ndem afu abonu ta kile-sa le nuje pasokuwa. Nu ndem kusirkanu ta nu mbulit. Nu ndem abonu ndo nzalite nga sawanu. ¹⁶ Tango ta ndek lafumba sawanu: Ye atraukam tuku tukul manau ta dubimba ambonja kuyanu ta pambi pasoki le ugwaig le ngumneingane ndem ndanj nzalinuwa kande ne kila nga sawanu ta piro tango ta ndek sawanu: Kuga. Ne kile ndo ye sa. Kuga ta ye yiye waimbi kilamngit nganu. ¹⁷ Wam ta mbolnje Elai tuku kiyo ar ta nale Sunjo am mbolnje mbaranu le tango pino nane Sunjo atraukam tuku tukul manau ta ake aganj tanjan nga talakanu.

¹⁸ Samuel nu kiyo mo minna ta nu pris tuku mindepiye tawi tinmba Sunjo tuku piroka minna. ¹⁹ Ina nuje yar mindek nu tuku tawi fudinndo wakeimba tumba atraukam tuku ait mbolnje tango nuje ndonj kumba ka nu tambinu. ²⁰ Tanjawanu le Elainege Elkana le piyo nuje nyaro nikmba sakanu: Sunjonje piyo nanje sinzanja le kiyo Sunjo tunaik te lafunu manj kutu afu kile-patikamngat nga sanikanu le nale luka nakile tumbrajin kambinu.

²¹ Kile Sunjonje Hana sinzan mayena le Hana nu kinjo kenmba kulim armba kilepatike likina ta Samuel nu Sunjo tuku piroka minmba ma ma mbanzonjina.

²² Elai nu buk saibo pile mayena le nu tuku kinjo kat nuje ar ta nale manau njaigonu kumba Sunjo tuku baibai malanja tugum tanje pirokinaig pino kame ta ndonj tuma kinyanu wam ta Israel tanjo pino kanjermba kumba ka Elai samba kubeu tunaig le nu isna sulumba ²³ nuje kinjo ar ta sanikina: Tale ndanam manau njaigonu ta kade? Tale tanjade le tanjo pino njakmbanje tale tuku manau njaigonu kade ta tuku sakade le iset njina sulumba ²⁴ sakina: O kinjo kame, tale manau mbarbarde ta kusrewap. Tanjo pino njakmbanje tale wam mbarbarde ta tuku sakade. Tale Sunjo tuku piro mbal ndonj manau njaigonu kade njgade ta wam mayenu kuga. ²⁵ Tanjo andenje tanjo inum mbolnje mbarwa ta Kutenje pasa ta te-timba manau ta kume seramngat. Tanjo ande Sunjo kumamma mbarwa ta imanje ngamunje tinga pasa ta te-timba kume seramngat e njga sanikina. Tanjakina ta Sunjo nu buk nale balenikam tuku wamdus kuyarkina tukunu nale mam nakile tuku pasa ta ise ndakinaik.

²⁶ Samuel nu mbanzonjina le tanjo pino njakmba Sunjo mata nane nu make pilnaig.

Tanjo andenje Elai dir pasa sana

²⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Kuate tuku piro tanjo ande Elai sota prona sulumba Sunjo tuku minje tumba sana: Mbuñ* nanje nuje kuasmbi ndonj Isip gabat sunjo Farao tuku piro tanjo minnaig le ye kilimok nane tugumnje mayokkan sulumba ²⁸ Israel tugu njakmba ngamuknje mbuñ nanje tumba yinje pris minam tuku madiwen le nuje pris tuku tawi ta tinmba atrau mbain mbolnje pa guwa mundur mayenu njak ta pilmba minanu. Tanjawanu le yenje aganjmor atrauka pasokanu ndem ta nu nuje ndare kame ndonj nyuwaig njga saningen. ²⁹ Ta tuku ne ndanam tuku yinje wande mbolnje aganjmor balenijmba atraukam tuku wam ta talaka kinjo kat nanje ar ta tuku wamdus sunjo njak minmba ye gilainja tane aganjmor ndemnu kuya njak njak ta nyumba sugo njagode? ³⁰ Ye tane Israel mbal tuku Mbara Sunjo ye o buk tane tuku mbuñ kat tanjine tenjmba saningen: Tane tanjine ndare ndonj ye tuku am mbolnje pris piroka minmba minamnjag njga saningen ta kile tane manjo piro ta ke nda. Tanjo ima nu ye tuku nyu te-dunguwa ta yenje nu nyu sunjo tambimngit. Tanjo ima nu ye talayate ta yenje nu mata talawamngit njgina. ³¹ Ne ise tiwa. Mine minemba ye ne nanje tugu ndonj sanjri

kile-ibenjki le tane saibo patika kume nda. ³² Tane sinamanzerka minap le ye Israel mbal afu sinzan mayenngi le ne tuku tugu nane ndo saibo patika kume nda. ³³ Ye ne tuku ndare afu mapeki le pris piroka minwaig ta nane mbarmba piti ne tinwaig le ne tuku wamdus tatrakamngat. Nanje ndare ta njakmba tanjo njgaro lewaig sulumba saibo patika kume nda. ³⁴ Ne tuku kinjo armba Hofni le Pineas nale ait ndui ta mbolnje ndo kumamnjag. Tanjawaik le ne pasa njakmba sanet ta son njamngat. ³⁵ Ye pris ande kateseknu madiwi le nu ye ndonj wamdus ulendi njak pris piro biyya le ye nu tuku kuasmbi ndo sinzanngi le nu ye tuku am mbolnje pris piroka minmba minamngat. ³⁶ Tanjawa le ne tuku ndare ande minwa ta nu pris ta sota kumba dagol tidronja ndametinj bret fambonu nu tuwa njga sawa sulumba sawamngat: Ne ye pris piro ande sa le ye piroka nyamagan afu kili njga sawamngat njga Elai sana.

3

Kuate nu Samuel ndonj pasatina

¹ Samuel nu kinjo mo minna sulumba nu Elai turturmba Sunjo tuku piroka minna. Ait ta mbolnje Sunjo nu tuan tanjo sunjomba wam pagu pasa nda ninjanu. Nane ndui ndui ndo kinjanu suk wam afu tumninganu le kanjerkanu.

² Elai nu buk am njagoinjaig le furir ande mbolnje nu wandek sinam tanje kinymba minna le ³ Samuel nu tukul wande sinam tanje kinyna. Kuate tuku tukul bokis mata wande ndui ta sinamje minna. Lam bulunja minna le mafewam patikina le ⁴ Sunjo nu Samuel wikina le nu ndek woka sakina: Ye ilet o njina sulumba ⁵ pinderka kumba Elai sana: Nenje ye wikat e njina kande Elai nu sana: Kuga. Ye ne nda wikit. Luka ka kinyna njgina le nu luka ka kinyna. ⁶⁻⁷ Kinyna le Sunjo manjo lato Samuel wikina ta Samuel nu katese ndana. Ta ndanam? Sunjo nu buk nu tugum promba pasa ande sa ndana tukunu nu Sunjonje wikina ta nu katese ndana. Ta tuku nu pastinja Elai sota kina sulumba sana: Nenje ye manjo wikat e njina kande Elai nu lafumba sana: O kinjo, yenje ne nda wikit. Luka ka kinyna njgina le nu manjo luka ka kinyna. ⁸ Tanjamba kinyna le Sunjo manjo lato Samuel wikam kenja le nu manjo abonjina sulumba Elai sota kumba sana: Nenje ye wika minit e njina. Tanjakina le Elai nu wamdus puluna le Sunjonje kinjo te wikate njga idusna sulumba ⁹ Samuel sana: Luka ka kinyna le nu manjo ne wikuwa kande tenjmba sawa: O Sunjo, ye ne tuku piro tanjo. Ne ye saya le isi njga sawa njina. Tanjakina le Samuel luka ka kinyna.

* 2:27: Tuan tanjo ta nu Aron tuku Elai sana

¹⁰ Samuel nu kinyamba minna le Sunjo nu man lato nu tugum promba wika sakina: Samuel, Samuel ngina le Samuel nu woka sakina: O Sunjo, ye ne tuku piro tango. Pasa saya le ye isi ngina. ¹¹ Tanjaka le Sunjo ndek Samuel sana: Mine minemba ye Israel mbal ngamuknge wam ande ki le nane njakmba ismba piriri nyowamngai. ¹² Ait ta mbolnge ye wam afu Elai tuku ndare mbolnge ke likam tuku buk saken ta kumumba nane mbolnge kamngit. ¹³ Ye buk nu sawen. Nu tuku kiyo ar ta ye kumamma ngummem pasa sakade ta Elai nu kila ta nu nale peu ndanikit tukunu yenje nu tuku ndare tuturmba kangat ta piti sugokanu ninjamngit. ¹⁴ Ta tuku ye Elai nunge kuasmbi sinja pasa sangrinu sanjngen. Nane ye tuku atraukamngai ta ye nane tuku une njagonu ta sauka gilainge nda nga Samuel sana.

¹⁵ Samuel nu nunge mbain mbolnge kinyamba minna le ka mafena. Mafena le maratukuk nu abongga tinga ka Sunjo tuku Wande malanga talke likina sulumba wam kinatanu suk kangermba isna ta Elai sawam kuru-kurukina. ¹⁶ Tanjana le Elai nu wika sana: Kiyo ya, ne ilmba o ngina le Samuel nu ndek sana: Au. Ye ilet o ngina sulumba nu sota kina le ¹⁷ Elai nu kusnana: Kuate nu ne ndanjamba sanat? Ye mbolnge pasa afu yabu ndaka. Ne ye mbolnge pasa afu yabuka ta Kuatenge ne mapene nda nga sana. ¹⁸ Tanjaka sana le Samuel nu pasa njakmba isna ta nu kubeu tuna. Nu pasa ande yabu ndakina le Elai ndek nu sana: Nu Sunjo. Nu wam ndanj kam bafuwa ta nu kuwa ngina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma Samuel nu sungoka tango ngaro lena le Sunjo nu mara mindek nu ndoj minna. Samuel nu wam afu prowam tuku sakanu ta Sunjongge alonu kile-mayokanu. ²⁰ Tanjamba minna le Israel ma tugu njakmba mbolnge tango pino njakmba nane Samuel Sunjongge tuan tanjo madina ta nane kila pilnaig. ²¹ Sunjo nu mara mindek Silo tumbrañge Samuel tugum promba nu wam pagu pasa sawanu. Tanjawanu le Samuel nu pasatanu ta Israel mbal njakmba nane nu isanu.

4

Filistia mbalnge tukul bokis ta Israel mbal yaikinaig

¹ Ait ta mbolnge Israel mbal nane Filistia mbal ndoj kame buwam saka ka Eben-Eser* tumbrañge ma tumba kame tuku kuanekinaig le Filistia mbal mata nane Efeknge ma tumba kame tuku kuanekinaig. ² Tanjamba minnaig sulumba Filistia mbal nane ulendika ma gutoñ tanje Israel mbal

ndoj kame bunaik sulumba kame sanjri tingina le nane Israel mbal kile-ibenka tanjo 4,000 tananj bale farninginaig. ³ Tanjanaig le kame tanjo afu ta luka Eben-Eser promba Israel mage mage wam kubeu ninginaig le nane nangine nangine sakina: Ndanjam tuku Sunjo nu sine ngumnesinjamba Filistia mbal sinzanjngit le nane sine bale far sulude? Sine Silo kab sulumba Sunjo tuku pasa katanu bokis ta tumba probe le bokis tanje sine sinzansingwa le ngueu mbal nane sine suluwe nda nginaig. ⁴ Tanjamba nane tanjo afu kukulninginaig le Silo kinaig sulumba Sunjo Sanjri Najo enel kanunu armba ngamuknge minyok minit nu tuku pasa katanu bokis ta tumba luka ilnaig. Elai tuku kiyo armba Hofni le Pineas mata bokis ta ndoj ndoj ilnaik.

⁵ Nane Sunjo tuku pasa katanu bokis ta tumba pronai le Israel mbal nane kangermba gare-gareka wika raunaig le kilke buru-burukina. ⁶ Tanjanaig le Filistia mbal nane zigra ta ismba nangine nangine sakinaig: i ... Ndanjam saka nane Hibru mbal si tanjamba wika raude ya nginaig le nane afu pro sanjnginaig: Sunjo tuku tukul bokis tumba prowaig nginaig le nane pasa ta ismba ⁷ nane kuru kuru mayemba sakinaig: i ... Kile nangine mbara nane tuku tumbrañ towat. Kile sine ndanjamngig? Sine manau ande tananj buk kanjer ndagen. ⁸ Imanje sine sinzansingwa le nane tuku mbara Sanjri Najo ta sine njago siglike nda. Mbara tanje ma baknu mbolnge isip mbal piti yeki yeki ningina tuku. ⁹ Hibru mbal si ambongga sine tuku piro mbal minnaig ta kile sine man nane tuku piro mbal minbekig tukunu sine kuru kuru ndaka sanjri tinga kame bube nginaig. ¹⁰ Tanjakaig sulumba Filistia mbal nane sanjri tinga kame bunaig sulumba Israel mbal kile-ibenka nane sungomba bale farninginaig le nane afu kua ka Eben-Eser kinaig. Ki ait ta mbolnge nane Filistia mbalnge Israel tanjo 30,000 bale farkinaig sulumba ¹¹ Kuate tuku tukul bokis ta yaika tumba Elai tuku kiyo armba Hofni le Pineas mata balenikinaik le kumnaik.

¹² Kile Benyaminnu tanjo ande kame ma ta kusremba nunge tawi fetfetmba kilke roka kilmba gabat pismemba pinderka kua ka ka Silo pronai. ¹³ Prona ta Elai nu ndin makembinge nunge minyo mbili mbolnge minyoka ndin kulatka Kuate tuku tukul bokis ta tuku wamdu sulumba minna. Minna le tanjo ta nu promba tumbrañge tango pino njakmba kame mbolnge manau prowe likinaig ta kubeu ningina le nane ismba ngamunggal njagonga malmbi wika raunaig. ¹⁴ Tanjanaig le Elai nu malmbi wika raunaig ta ismba

* 4:1: Eben-Eser nyu ta tugunu Tur Ndam

kusnanga sakina: Nane ndanjam tuku tanjade ngina. Tanjaka minna le tanjo ta pinderka kumba Elai tugum promba wam kubeu tuna. ¹⁵ Elai buk yar 98 tumba saibo pile mayemba am tukulkina.

¹⁶ Kile tanjo tanje nu sana: Ye kile ndo kame ma kusremba kua ka te prowet ngina le Elainje nu kusnana: Kinjo, ame manjau prowe likaig ngina. ¹⁷ Tanjamba kusnana le tanjo pasa tumba prona tanje pasa lafumba sakina: Filistia mbalnge sine tuku kame tanjo sungomba bale farkaig le sine Israel mbal nane ram kua kagig. Ne tuku kinjo armba Hofni le Pineas mata balenikaik sulumba Kuate tuku tukul bokis ta turmba taig nga Elai sana. ¹⁸ Elai nu saibo butuknu tukunu tanjo ta nu Kuate tuku tukul bokis tinaig ta tuku sakina le nu ngumnem-ngumnem nuje minyo mbili mbolnge fonde malanga tugum tanje ndeka nduku ngurmba kumna. Nu Israel mbal kulatka minna ta yarnu 40.

¹⁹ Pineas piyo nuje ta nu funjulok minmba kinjo te-palmbim tuku ait buk patukina le nu Filistia mbalnge Kuate tuku tukul bokis tumba rujan nuje le tanjo nuje kumnaik pasa ta ismba nu pirerek purka kinjo te-pilna. ²⁰ Tanjamba nu ngaro rar sunjo tumba kumam bafuna le nu kulatkinaig pino kame tanje nu sanaig: Ne kuru kuru ndaka. Ne buk kinjo te-palet nginaig ta nu pasa ande lafu ndamba ise ndo ka ²¹⁻²² nu kinjo ta nyunu Ikabod ngina sulumba sakina: Sine Israel mbal kile nyu kugatok ngina. Ta ndanjam? Nane tukul bokis yaika tumba rujan nuje le tanjo nuje kumnaik ta tuku nu idusmba pasa ta tanjamba sakina.

5

Filistia mbal Sunjongge piti ningina

¹ Filistia mbalnge Kuate tuku tukul bokis ta tumba Eben-Eser tumbran kusremba kuramba tumba nangine tumbran sunjo Asdod kinaig ka ² tanje tukul bokis ta tumba nangine mbara Dagon tuku zugu wandeknge Dagon kanunu tugum tanje pilnaig le minna.

³ Mafena le maratukuk tinja Asdod mbal nane abonjinaig sulumba zugu wandek ta kumba mambilnaig kande nangine mbara Dagon kanunu ta Sunjo tuku tukul bokis ta tugum iben kilke mbol tanje ndeka truk ka minna le kangernaig sulumba tumba nuje ma mbolnge te-timba pilnaig le ka furirna le nane kinynaig.

⁴ Kinymba mafena le maratukuk tinja manj wandek kumba mambilnaig kande nangine mbara Dagon kanunu ta Sunjo tuku tukul bokis ta tugumnge manj ndeka truk ka minna le kangernaig. Ngarosunu ndo maye minna ta gabatnu wainu arjer

ngurka iben malanga tugum tanje bagarok minnaig le kangerkinaig. ⁵ Wam ta mbolnge kile Dagon tuku pris kame tanjo kame mata nane zugu wandek ta kambim bafumba ta nane Dagon kanunu bagarok minna magot ta lukamba sinam kinig.

⁶ Kile Sunjongge Asdod mbal tumbran afu Asdod patuknge minnaig ta ngaigo siglika piti sungokanu ningina le kamka ngaionu nane tuku ngarosu mbolnge prowe likinaig. ⁷ Tanjanaig le Asdod mbal manjau ta kangermba nane ndek sakinaig: Israel mbal tuku Mbarange sine tuku mbara Dagon sine turmba ngaigo siglikate tukunu sine nane tuku tukul bokis te pilbe le tumbran ande kuwa nginaig.

⁸ Tanjakinaig sulumba nane Filistia tuku gabat kame ta manjurkuwaig nga pasa patike likinaig le nane promba manjurkinaig. Manjurkinaig le Asdod mbalnge kusnaninginaig: Sine kile Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta tumba ndanjamngig nginaig le nane pasa lafumba saninginaig: Tumba kuramba Gat tumbran kape nginaig le nane Kuate tuku tukul bokis ta tumba kinaig ka Gat tumbranngge pilnaig le minna.

⁹ Tanjanaig le Sunjongge tumbran ta tuku tanjo pino kutu kame njakmba ngaigo siglikina le kamka ngaionu nane tuku ngarosu mbolnge prowe likinaig le nane kuru kuru sunjo tumba wamdus fulilke likinaig. ¹⁰ Tanjanaig le nane Kuate tuku tukul bokis ta pilnaig le Ekron tumbran kina. Kina ka ta prona le nane Ekron tanjo pino gangingina le sungomba wika raumba sakinaig: Nane sine njakmba bale farkam saka Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta tumba te prowaig nginaig sulumba ¹¹ nane Filistia gabat kame ta manj kilemanjurka saninginaig: Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis te singine kutu kame sine turmba bale farkikat tukunu palpe le luka nuje minna tuku ma ta mbol kuwa nga saninginaig. Ta ndanjam? Kuate nane ngaigo siglikina le nane sungomba kame likinaig. ¹² Afu kume ndakinaig ta kamka nane tuku ngarosu mbolnge prowe likinaig le nane ngaro rar tormba malmbi wika raumba minnaig.

6

Tukul bokis ta pilnaig le luka Israel kina

¹ Sunjo tuku tukul bokis ta Filistia mbal tugumnge minna le ma ma tambun ⁷ kuganaig le ² kile Filistia gabat kame nane pris kame kagmai tanjo kame kilemanjurka kusnaninginaig: Sine Sunjo tuku tukul bokis te tumba ndanjanmba kamngig? Sine ndanjanmba tumba ka nuje ma mbolnge palmbimngig nginaig

le ³ nane lafumba sakinaig: Tane Israel mbal tuku Mbara tuku tukul bokis ta ake sinaj palpe le kine ndakuwa. Tane mbar manau kinaig ta tuku atrau aganj afu turmba patikap le kuwaig le nangine Mbara tanje tane tuku guaze pitaikuwa le nu ndanam tuku tane piti tingit ta tugunu katesewamnggaig nga saninginaig.

⁴ Tanjakinaig le gabat kamege man lato kusnaninginaig: Sine nu garewa nga ame aganj patikube nginaig le nane lafumba saninginaig: Sine Filistia tuku gabat sugo 5 ta tanjo pino turmba guaze ndui tanje njaigo siglikate tukunu nane nduik nduik ta madinimba golmbi kamka kanunu 5 wakeikap sulumba sib sine tuku ma njaigo siglikade ta tuku kanunu 5 wakeika ta turmba patikap le kuwaig. ⁵ Tane tanjamba Israel mbal tuku Mbara nyu te-dungap le nu tane, tanjine mbara kame, tanjine kilke turmba njaigo sigli ndakuwa. ⁶ Tane Isip mbal Faraon ndonj wamdus karen pilnaig tanjamba nda kap. Sunjonje nane pilendo ninmba piti yeki yeki ningina le nane Israel mbal pitaikinaig le kinaig wam ta tane ngilai ndanjap nginaig sulumba ⁷ saninginaig: Tane makau armba pangarnu fat njak piro nda ninjanu ta kilap sulumba karis ande kiteknu tumba makau arnenj karis ta mbolnje kusmba fatnu ta patikap le luka nangine fonde sinam kuwaig. ⁸ Tanjamba Sungo tuku tukul bokis ta tumba karis mbolnje palpe sulumba tanjine mbar manau kinaig ta tuku peuka aganj kame kanunu golmbi wakeikanu ta kilmba bokis fudinjo ande sinamnje patika tukul bokis ta gemmba pilmba makau armba ta sisilaningap le kuwaik. ⁹ Makau armba ta kuwaik le kanjerno ka minap. Nale tukul bokis ta karis njak didikumba ndin dubimba Bet-Semes tumbranj kuwaik ta sine katesewamnggig Israel mbal tuku Mbara tanje sine piti sersingina nga idusamnggig. Ko makau armba ta lukuwaik ta sine katesewamnggig Mbara tanje sine piti ser ndasingina. Piti te ake sine mbolnje prona nga idusamnggig nga gabat kame ta saninginaig.

¹⁰ Kile tanjo kame ta tanjamba kuanekinaig sulumba makau pangarnu armba fat njak ta kilmba karis mbolnje kusmba fatnu ta kilmba luka fonde sinamnje patikinaig. ¹¹ Tanjanaig sulumba Sungo tuku tukul bokis ta tumba sib le kamka kanunu golmbi wakeikinaig bokis njak ta turmba tumba karis mbolnje patikinaig le ¹² makau armba ta pitik ndo ndin sunjo Bet-Semes tumbranj kina ta dubimba witimba witimba kinaik. Kinaik ta nale mbilmbil ndaka kine ndo kinaik le Filistia tuku gabat sugo 5 ta nale ngumnem dubika kinaig ka Bet-Semes tuku kilke ta mbol pronaig.

¹³ Nane Bet-Semes mbal ma gutoj tanje wit magekinaig le kugerka minmba tandeka mambilnaig kande tukul bokis ta prona le kanjermba nane gare-garekinaig. ¹⁴⁻¹⁵ Karis ta ka Bet-Semesnu tanjo Yosua tuku piro sinam ta promba makau armba ta kinaik ka ndame sunjo ande tugumnje tinginaik. Tinginaik le nane Levi tuku kuasmbinge Sunjo tuku tukul bokis ta tumba aganj kame kanunu golmbi wakeika sigrikinaig bokis njak ta turmba kilmba ndame sunjo mbol tanje patikinaig le Bet-Semes mbal tanje karis mbainnu ta panu nga sambrimba kat fetfetaig sulumba makau armba ta balenikmba Sungo atrauka pambi pasokinaig le uge suglukinaik. Ki ait ta mbolnje nane atrau ta kumba aganjmor afu turmba balenimba Sunjo atrauka pasokinaig le uge suglukinaig. ¹⁶ Nane wam ta kinaig le nane Filistia gabat sugo 5 ta kanjernaig sulumba ki ait ndui ta mbolnje nane luka nangine tumbranj Ekron kinaig.

¹⁷ Nane Filistia mbalnje nangine mbar manau kinaig ta tuku piti peuka kiga aganj kamka kanunu golmbi wakeikinaig ta ande Asdod tuku ande Gasa tuku ande Askelon tuku ande Gat tuku ande Ekron tuku. ¹⁸ Tanjamba ndo Filistia gabat sugo 5 ta tumbranj sugokanu fondembi kornjnganu tumbranj fonjon afu turmba kulatkinag ta kumumba sib kanunu mata nduik nduik kidemba patikinaig.

Bet-Semesnu tanjo Yosua tuku piro sinamnje ndame sunjo ta mbolnje Sunjo tuku tukul bokis pilnaig ta idusam tuku ndame ta kile minit.

¹⁹ Kile Bet-Semes tanjo afu nane Sunjo tuku tukul bokis ta talka sinanu kanjernaig tukunu Sunjo nane tuku tanjo ⁷⁰ bale farkina le tanjo pino nane Sunjonje nane ngamuknje piti tanjamba kina ta tuku wamdus tatruka malmbikinaig sulumba ²⁰ nangine nangine sakinaig: Mbara Sunjo te nu purfenju ndo. Ande nu kumamma mbarwa ta nu mapewe nda tukunu sine tukul bokis te pilbe le ani kanjat nginaig.

²¹ Tanjamba nane tanjo afu kukuninginaig le ka Kiryat-Yarim mbal saninginaig: Filistia mbalnje Sunjo tuku tukul bokis ta pilnaig le sine tugum tenje minit. Tane ndeka tumba mbumba kape nga saninginaig.

7

¹ Tanjakinaig le Kiryat-Yarimnu tanjo kame promba Sunjo tuku tukul bokis ta suku silimba waimbi tumba kinaig ka Abinadab tuku wande binj mbolnje minna ta mbolnje pilnaig. Pilnaig sulumba nu tuku kinjo nune Elasarne tukul bokis ta kulatkuwa nga madinaig.

Samuel nu Israel mbal kulatkina

²Tukul bokis ta Kiryat-Yarim tumbranŋge minna le ma ma yar 20 kinaig. Ait ta mbolŋge Israel mbal nane sinamanzerka minmba Sunŋonge turka sinzanŋninguwa ŋga wika yabaŋmba minnaig. ³Tanjamba minnaig le Samuelŋge ndek Israel mbal ŋakmba saningina: Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba Sunŋo ndo dubiwam idusmba kande tane mbara kise kise ŋakmba ŋgumneniŋmba Astarte ŋgade pino kanunu ta turmba kusrewap sulumba tane Sunŋo ndoŋ ulendika nu tuku miŋge kumnemŋge ndo minap. Tanjapap le nuŋge tane turtiŋmba sinzanŋninguwa le Filistia mbal tuku sanŋri kile-ibenŋkamŋgaig ŋga saningina. ⁴Tanjakina le Israel mbal nanŋine yabri mbara kusrekinaiŋ sulumba yabri mbara Baal le Astarte tuku kanunu ta pitaiŋka Sunŋo tuku miŋge kumnemŋge ndo minnaig.

⁵Tanjaŋaig le Samuelŋge Israel mbal ŋakmba tuku pasa pilmba sakina: Tane ŋakmba pro Mispange manŋurkap le yeŋge tane tuku ŋga Sunŋo yabaŋamŋgit ŋgina. ⁶Tanjamba saningina le nane ŋakmba promba Mispange manŋurkinaig sulumba nane kule buruk sinam tanŋe kule kunymba Sunŋo atraukam tuku kutunaig. Tanjamba nane sakinaig: Sine Sunŋo am mbolŋge unekigen ŋga saka nyamagan pinka minnaig le ki ka butuŋgina. Tanjamba Samuel nu Mispange nane tuku piti ismba pasa afu kile-tidiŋgina.

⁷Israel mbal Mispange manŋurkinaig ta Filistia mbal nane isnaig sulumba gabat sugo afu nanŋine kame kuasmbi ndoŋ kame ilnaig. Kame ilnaig le Israel mbal nane pasa ta ismba kuru-kurukinaig sulumba ⁸Samuel sanaig: Ne sinŋine Mbara Kuate Sunŋo yabaŋa le nuŋge sine sinzanŋninguwa le sine Filistia mbalŋge ŋaigo siglike nda ŋginaig. ⁹Tanjakinaig le Samuel ndek sipsip fatnu ande tumba balemba Sunŋo tuku atrauka ŋak piyna le ugna. Ugna le Sunŋonge Israel mbal turningua ŋga yabaŋna le Sunŋo nu isna.

¹⁰Samuel nu atrauka minna le Filistia mbal buk nane ndoŋ kame buwam tuku ilmba patuniŋginaig. Patuniŋginaig le Sunŋonge pitik ndo kuaila pilna le samba mbolŋge nane tugum tanŋe sunŋomba puluka nane tuku wamdus ŋginŋgan serningina le nane kuru kuru mayemba kua ka sili-silinaig. ¹¹Tanjaŋaig le Israel mbalŋge Mispas kusremba Filistia mbal kile-dubiŋga bale farka kinaig ka ka Bet-Kar tumbranŋ pronaiŋ.

¹²Kile Samuelŋge ndame sunŋo ande tumba Mispas tumbranŋ Sen tumbranŋ ŋgamu-ŋgamuŋge te-tina sulumba sakina: Sunŋonge sine tur mayekat ŋgina. Tanjakina sulumba ndame ta nyunu Eben-Eser* ŋgina.

¹³Samuel tuku ait mbolŋge Sunŋo nu Filistia mbal ŋaigo siglika peuniŋgina le nane maŋ Israel kilke mbol pro ndanaig. ¹⁴Israel mbal tuku tumbranŋ afu buk Filistia mbalŋge kame bumba yaiké likinaig ta Ekronŋge tugu pilmba ka Gatŋge tingina ta kile Israel mbal maŋ nanŋine luka kilnaig. Tanjaŋaig sulumba tumbranŋ kame ta tuku kilke ta nane Israel mbalŋge Filistia mbal ndoŋ kame bumba ŋakmba luka yaika kilnaig. Tanjamba Israel mbal nane mine mayemba Kanan mbal ndoŋ mata ŋgan minnaig.

¹⁵Samuel nu mara mindek Israel mbal kulatka minna sulumba ¹⁶nu yar mindek Betel Gilgal Mispas kumba tumbranŋ keŋmba ta kidemba lika tanŋo pino tuku piti gubra ismba kile-tidiŋganu. ¹⁷Kile-tidiŋge denŋurniŋmba nu luka nuŋge tumbranŋ Rama kambinu ka tumbranŋ tanŋe mata nu pasa kile-tidiŋganu. Ramaŋge minna sulumba nu ndame turŋaŋga Sunŋo atraukam tuku pa lanŋan ande wakeina.

8

Israel mbal nane gabat sunŋo madiwam tuku sakinaig

¹Samuel nu saibo pilmba nuŋge kiŋo ar ta Israel mbal kulatkuwaik ŋga madinikina. ²Kiŋo mulum ta nyunu Yoel. Mambo nuŋge nyunu Abia. Berseba tumbranŋge nale Israel mbal kulatka minnaig. ³Kulatka minnaig ta nale mam nakile tuku wam ta dubi ndanaig. Nale ndametin tuku ndo wamdus ŋak. Nale pasa tugusemba pileniŋmba kanger ndaka ande ndametin nale nikuwa ta pasa mbolŋge te-ti ndawanu.

⁴Kile Israel mbal tuku gabat sugo ŋakmba manŋurkam Samuel sota Rama kinaig sulumba ⁵Samuel sanaig: Ne isa. Ne buk saibo pilit ta ne tuku kiŋo ar ta nale ne maŋau kina tanjamba ke ndakade. Ta tuku ne gabat sunŋo ande madiwa le sine kulatkuwa. Kilke afu minig tanjamba ŋga Samuel sanaig.

⁶Nane gabat sunŋo madiwam tuku sakinaig ta Samuel nu pasa ta tuku gare ndana le nu Sunŋo yabaŋmba kusnana. ⁷Kusnana le Sunŋo nu ndek sana: Tanŋo pino nane ame maŋau ne ndoŋ sakuwaig ndeta ne ismba dubiwe niŋga. Nane ne pitai ndanade. Kuga. Ye nane tuku Sunŋo mine ndaki ŋga nane ye pitaiyade. ⁸Ye o buk nane Isipŋge kilmba te prowen ta nane ye ŋgumneyumba mbara afu tuku nyu kile-dunŋge likinaig. Nane mara mindek ye mbolŋge kade ta kile ne mbolŋge mata kade. ⁹Ta tuku ne nane tuku miŋge dubiwa sulumba rironŋ pasa saniŋmba gabat sunŋo nu ndanŋdarŋmba nane kulatkamŋgat

* 7:12: Eben-Eser nyu ta tugunu Tur Ndame

ta biteknnga saninga le iswaig nga Samuel sana.

¹⁰ Pasa njakmba Sunjonje Samuel sana ta nu suk ka tango pino gabat sunjo madiwam sakinaig ta saningina sulumba ¹¹ sakina: Ye kile gabat sunjo tuku piro manjau tugu bitenji le tane isap. Gabat sunjo ta nu tejenmba kamngat. Nu tane tuku kinjo afu kilwa le nu tuku kame mbal tanjar minamngai. Kame ait mbolnje nane afu karis mbolnje pinderkuwaig le afu hos mbolnje pinderkamngai. Nu tumbran inum kambim bafuwa ta nu karis mbolnje minyokuwa le nane afu nu mindemba pinderka ambonja kanjai. ¹² Nunje nane afu kame gabat minam tuku madiningamngat. Afu kame tanjo 1,000 kulatkuwaig le afu kame tanjo 50 kulatkamngai. Tane tuku kinjo kame afu nu tuku piro mbolnje kilke pikmba nyamaganj ngukuwaig le afu nyamaganj magekuwaig le kilamngai. Afu nu tuku kame aganj ndende wakeikuwaig le afu karis tuku aganj ndende wakeikamngai. ¹³ Tane tuku kulim kame afu nu tuku gurej aganj ndende mundur mayenu njak ta wakeikuwaig le afu nu tuku paguwaig le afu nu tuku bret pasokamngai. ¹⁴ Nu tane tuku nyamaganj piro, grep piro magenu, olif piro magenu ta njakmba yaika kilmba nuje gabat sugo sugo ningamngat. ¹⁵ Ningiwa sulumba tane tuku wit grep muli ta njakmba kilmba fetka 9 tane tuku kusreka ndindo nuje tumba nuje gabat kame piro tanjo kame ningamngat. ¹⁶ Nu tane tuku piro tanjo, piro pino, tanjo mo afu kilmba aganjmor donki magenu ta pilenja kilwa le nu tuku piroka minamngai. ¹⁷ Tanjamba tane tuku sipsip ta kilmba fetka 9 kusreka ndindo nuje tamngat. Tane mata nu tuku piro tanjo tanjar minamngai. ¹⁸ Ait ta mbolnje tane tanjine gabat sunjo tanjine madinaig ta tuku ndumor-ndumorkap ta Sunjo nu tane tuku malmibi ise nda nga saningina.

¹⁹ Tanjamba saningina kande nane Samuel tuku pasa isam mbulnaig sulumba sakinaig: Kuga. Ne sine tuku gabat sunjo ande madiwe singa. ²⁰ Tanjabe sulumba sine kilke tugu afu minig tanjamba minamngig. Singine gabat sunjonje pasa sinjmba kulatkuwa sulumba kame ait prowa le nu sine kulatka kilmba njueu mbal ndonj kame buwamngat njinaig.

²¹ Samuel nu nane pasa njakmba sakinaig ta ismba ka Sunjo sana le ²² Sunjo ndek lafumba sana: Nanjine nzali ta dubimba gabat sunjo madiwe njinga njina. Tanjakina le Samuel ndek Israel tanjo njakmba saningina le sili-silimba luka nanjine tumbran tumbran kine likinaig.

9

Saul nu Israel mbal tuku gabat sunjo mayokina

¹ Kis nu maror tango ande. Nu nyu sunjo njak Benyamin ma tugu mbolnje minna. Kis mam nuje Abiel. Wa nuje Seror. Mbuñ mbuñ nuje Bekorat. Sikar sikar nuje Afia. Tumbran mbonj nanjine Benyamin. ² Kis tuku kinjo nuje nyunu Saul. Saul nu sangrinu njarosu tumail pasi maditaknu. Tanjo ande nu suk Israel ngamuknje mine ndakina. Israel ngamuknje nuje ndo kuennu.

³ Nane minnaig le ait ande Kis tuku donki afu kua ka sili-silinaig le nu ndek Saul kukulmba sana: Ne piro tanjo ande tumba tale kumba ka donji kame sotap njina. ⁴ Tanjakina le nale tinja kinaik ka Efraim ma taknu kumam kumba wat tinja Salisa ma tugu mbol kinaik ta donji kile-sigli ndakinaik. Tanjamba nale manj tinja Salim ma tugu mbol kinaik ta mata donji kame tanje mine ndakinaig le kile nale manj tinja Benyamin tuku ma tugu mbol kinaik ta mata kile-sigli ndakinaik.

⁵ Nale donji sota sota ka Suf ma tugu mbol pronaik sulumba Saulnje piro tanjo nuje sana: Sile luka kap. Sile ngisikupe ta mam nu donji tuku idus ndamba sile tuku wamdus piti tikat nga sana. ⁶ Tanjakina le piro tanjo tanje ndek Saul sana: Yauk. Tumbran tenje Kuate tuku piro tanjo ande nyu sunjo njak minit ta nu wam ngumnenja prowam tuku sakate ta alonu prote. Sile ka nu kanjermba. Nunje donji ma ani tanje minig ta sile sasikam kumun inde nga sana le ⁷ Saul ndek lafumba piro tanjo nuje sana: Sile ame aganj tumba nu sota kanjik? Bret sigrikikenj ta buk kugawaig tukunu sile ame aganj nu tambimngik? Sile aganj inum nu tambim tuku mine ndakine njina le ⁸ piro tanjo tanje manj lato Saul sana: Ye silwa ndametinj fudinjo njak. Ye ndametinj ta nu tuwi le nu sile donji ma ani tanje minig ta sasikamngat njina.

⁹⁻¹¹ Tanjakina le Saulnje nu sana: Sile kap. Ne tuku wamdus ta mayenu njina sulumba nale Kuate tuku piro tanjo minna tumbran ta kinaik. Kinaik ka tumbran ta tuku tabe ta ponja kumba minmba pino mbanzo afu kule kunyam saka ndekinaig le kile-sigli kinaik. Kile-sigli kinaik sulumba nane kusnaninginaik: Kagmai tanjo ta tumbran ambenje minit e njinaik. (Ait ta mbolnje Israel mbal nane tuan tanjo kame nyu kilmba kagmai tanjo njanu. Tanjo ande nu aganj inum tuku Kuate kusnawam kambim bafumba ta nu sakanu: Sine kagmai tanjo kanjeram kab njanu).

¹² Kile pino kame tanje pasa lafumba sanikinaik: Nu ambe minit. Nu kite

tumbranj ambe prowat. Tanjo pino nane binj mbol ambenge atraukamnggaig tukunu tale pitik mbumba kape. ¹³ Nu isukusam binj mbol ambe kakat. Tanjo pino nu tairnnga minig. Nunje atrau aganj kame ta nyaro ninjuwa le tanjo pino wike likinaig ta pagumba nyamnggaig. Ta tuku tale pitik mbumba kape nginaig. ¹⁴ Tanjakinaig le Saul piro tanjo nunje ndonj mbumba kumba tumbranj ta tuku fonde malanja sinam kambim saka Samuel nu binj mbol ambe kambim bafumba kilim kina le te-silikinaik.

¹⁵ Sunjonje buk Samuel kila sana: ¹⁶ Indole ait tenjen mbolnge ye Benyamin tuku tugu mbolnge tanjo ande kukuli le ne tugum te prowanngat. Nu prowa le ne gurenj pisnewa le nunje yinje kuasmbi Israel kulatka Filistia mbal tuku wai mbolnge kilelukamngat. Filistia mbal ta nane ye tuku kuasmbi ngaro rar pileninjmba piro karenjnu ninjmba minig le ye nane tuku malmbi iset nja Samuel sana. ¹⁷ Kile Samuel nu Saul kanjerna le Sunjo nu sana: Tanjo kubele ye ne sanen ta noten. Nunje ye tuku kuasmbi kulatkamngat ngina.

¹⁸ Kile Saul nu fonde malanja sinam kumba Samuel kanjermba kusnana: Kagmai tanjo tuku wande aninje minit ngina le ¹⁹ Samuelnge lafumba sana: Kagmai tanjo ta ye noten. Ne ambongga atraukam tuku binj mbol ambe kumba mina. Ye ne ngumnem dubinumba mbet. Ngilainje ye ne ndonj tuma isukusmba kinymba indole mafewa le ne pasa afu njak ta saka le sani le ismba kaye. ²⁰ Ne ailfu donji kame ngisikinaig ta tuku wamdus piti ndanuwa. Nane afunje buk kile-siglikinaig. Ne ise tiwa. Israel mbal nane gabat sunjo madiwam tuku nzali ta ne tuku mam nanje tuku tugu mbolnge minit ngina. ²¹ Tanjakina le Saulnge Samuel sana: Ndanjam ne tanjamba ye sayate? Ye Benyamin tuku tugu. Israel sinamnge sine tuku tugu ta fudinjo. Mam tuku ndare mata Benyamin tuku tugu mbolnge nyu kugatok nja Samuel sana.

²² Kile Samuelnge Saul le piro tanjo nunje kilmba wandek sinam kina sulumba tanjo 30 buk promba minyok minnaig ta nane tumailamnge kile-minyokina. ²³ Tanjawa sulumba Samuel nu pagu tanjo ta sana: Ye ne aganjmor ndemnu tinmba sanit le palet ta tumba prowa ngina le ²⁴ pagu tanjo ta nu aganjmor wainu ndem mayenu njak ta tumba promba Saul tuna. Tuna le Samuel ndek nu sana: Ye tanjo kame tuma isukusam tuku saninjen le nanenje ne tuku ndem ande pilnaig le yenje tumba kulatka minet le kile tumba nya ngina. Tanjakina le Saul nu ait ta mbolnge Samuel nane ndonj tuma isukusnaig. ²⁵ Isukuse denjurmba nale atraukam tuku binj ta kusremba ndek tumbranj kinaik

sulumba wande ponja funu mbol tanje minyoka pasatinaik.

²⁶ Pasate denjurmba Saul nu wande funu mbol tanje kinyna. Kinymba mafena le maratukuk tinja Samuel nu Saul wika sana: Tinja ndeka le ye ne mindenumba kumba ka ndinnje mbilni le kaye ngina le Saul ndek tinja ibenjumba Samuel ndonj wande kusremba kilim ka Saul tuku piro tanjo ta ndonj ndin dubimba kinaig. ²⁷ Nane kinaig ka tumbranj makembi tanje Samuel nu Saul sana: Piro tanjo nanje sawa le ambongga kumba minwa le ye Kuatenge pasa afu sayina ta ne sanamngit ngina.

10

¹ Piro tanjo ta nale kusreka kina le Samuel ndek olif kule botol njak ta tumba Saul tuku gabat mbolnge kutumba Saul mumuna sulumba sana: Ne Sunjonje nunje kuasmbi Israel mbal kulatka tuku madinina. ² Kile ne ye kusreyumba kaye ka Benyamin ma tugu Selsa tumbranjnge Rahel tuku kumunu tugum tanje tanjo armba kile-siglika le nalenge ne tenjemba sanamnggaik: Donji kame ngisikinaig le ne sota likate ta buk kile-siglikinaig le mam nanje kile donji tuku wamdus piti ndamba nu manj ne ngisikanu nja idusmba nu wamdus piti njak minit nja ne sanamnggaik. ³ Nale tanjamba ne sanuwaik le ne nale kusreka manj kumba ka Tabor tumbranj tuku ail sunjo tugum tanje tanjo kenjmba Sunjo atraukam tuku Betel kambim bafuwaig le kile-siglikamngat. Nane tuku ande nu meme fat kenjmba kugrakuwa le ande nu bret kenjmba bagailninjuwa le ande nu grep kule botol njak kurawamngat. ⁴ Nane kenj tanje ne kaiye nja sanumba bret armba tinwaig le ne yaika kila. ⁵ Tanjamba ne manj kumba ka Filistia kame mbalnge baibai patike likinaig ma ta promba Kuate atraukanu tumbranj Gibeaa tuku fonde malanja sinam kumba tuan tanjo kuasmbi ande Sunjo tuku tabe mbol ndekuwaig le kile-siglikamngat. Tanjo afu nane tuan tanjo kuasmbi ta mindeka gita yeki yeki katninjmba kem fitke lika tambarinj katninguwaig le tuan tanjo kuasmbi ta Sunjo tuku Guwangwe wamdus ninguwa le pasa yeki yeki kukliwamnggaig. ⁶ Tanjawaig le Sunjo tuku Guwa ne mbol kuwa le ne mata nane ndonj ulendika pasa yeki yeki kukliwamngat. Tanjawa sulumba ne kisemba kiteknu mayok kanjat. ⁷ Ye ne sanet pasa kame te tuku alonu prove likuwaig ta Sunjonje ne ndonj minwa le ne nu tuku minje dubimba ke ndo ka nja Saul sana sulumba ⁸ nu manj sana: Kile ne ambongga Gilgal kaye le ye ne dubinumba ta promba aganjmor afu kilmba bale farka pasoka ngamungal ulendiwam

tuku aganjmor turmba atraukamngit. Ne ka Gilgalnge ye tairnga mina le kusem ndindo kuwa le ye ta prowi sulumba ne ame wam kam tuku ta ne sanamngit ngina.

⁹ Tanjaina le Saul nu pasa ta ismba nu mbilka Samuel kusremba kambim bafuna le Kuatenge nu tanjo kitek te-mayokna. Tanjana le nu kina le ki ait ndui ta mbolnge ndo Samuelnge nu manau njakmba tuku sana ta tanjamba prove likinaig. ¹⁰ Nale Gibea pronaik le tuan tanjo kuasmbi ande Saul te-silikinaig le Kuate tuku Guwa nu mbol kina le nu nane ndonj ulendika pasa yeki yeki sake likinaig. ¹¹ Tanjanaig le nane afu nu kila ta nane wam ta kanjermba nangine nangine sakinaig: i ... Kis tuku kinjo nuje si ame manau kate ya? Nu mata tuan tanjo ande e nga saka minnaig. ¹² Tanjamba saka minnaig le tumbranj ta tuku tanjo andenge ndek sakina: Nane tuku mam kat nangine ima? Nane mata tuan tanjo kuga ngina. (Ta tuku Israel mbal nane kile yaba pasa ande tenjemba sakade: Saul nu mata tuan tanjo ande e ngade).

¹³ Saul nu tuan tanjo kame ndonj manau ta ke denjurna sulumba nu atraukanu tabe mbol ambe kina le ¹⁴ bab nujenge Saul piro tanjo nuje ndonj kusnanikina: Tale animbi kinaik ma ma manj te prode ngina le Saulnge lafumba sana: Sile donji ngisikinaig ta sota ma ma kuga le sile Samuel kanjeram kakenj ngina. ¹⁵ Tanjaina le bab nujenge ndek kusnana: Nu tale ndanjmba satikina ngina le ¹⁶ Saul ndek lafumba bab nuje sana: Nu tenjemba sile sasikina. Nanenge donji ngisikinaig ta buk kile-siglikinaig ngina nga bab nuje sana. Tanjamba sana sulumba nu Samuelnge gabat sunjo prowam tuku madina ta yabuka bab nuje sa ndana.

¹⁷ Kile Samuel nu Israel njakmba wikina le Misa tumbranngje Sunjo am mbolnge manjurkinaig. ¹⁸ Manjurkinaig le Samuel nu nane saningina: Sine Israel mbal tuku Mbara Kuate Sunjonge tenjemba tane tuku sakate. Yenge tangine mbunj kat tangine Isip mbal tuku wai mbolnge kile-luka kilmba ilen. Nane ngueu mbalnge njaigo siglika minnaig le yenge nane tuku muskil kile-tidingen. ¹⁹ Ye tane tuku Mbara. Tane piro karenjka piti sunjomba kanjerka minnaig le yenge tane tuku muskil kile-tidinge tingjen ta kile tane ye pitaiyumba manj tangine gabat sunjo ande madiwam tuku sakade. Ta tuku tane ye tuku am mbolnge tangine tugu mbol kumba ka tumbranj mbonj nduik nduik sinamngje tinggap ngina.

²⁰ Nane tanjamba tinginaig le Samuel nu ndek tugu nduik nduik tuku tanjo wike likina le nu tuku tumailamngje tinginaig. Tinginaig le Sunjonge Benyamin tuku tugu ta madina. ²¹ Madina le Samuel ndek Benyamin tuku tugu sinamngje kuasmbi

nduik nduik wikina le nu tuku tumailamngje tinginaig. Tinginaig le Sunjonge Matri tuku kuasmbi madina. Matri tuku kuasmbi ta Samuel tuku tumailamngje tinginaig le Sunjonge Kis tuku kinjo nuje Saul madina. Madina le nane ndek nu sota ma ma nda te-silikinaig sulumba ²² Sunjo kusnanaig: Tanjo ta prowat e ko kuga nginaig le nu ndek lafumba saningina: Saul nu tane tuku aganj ndende patikaig ta ngamuk sinje kuirka minit ngina. ²³ Tanjaka saningina le nane pinderka ka Saul te-silika nu tumba luka pronaig le tanjo kame njakmba ndonj tingina ta nane ngamuknge nunge ndo kuennu.

²⁴ Kile Samuel nu Israel mbal njakmba saningina: Sunjonge tanjo madina ta noten. Sine ngamuknge ande nu suk mine ndakate ngina le Israel mbal njakmba wika raumba sakinaig: Ese. Sine tuku gabat sunjo tenje sine kulatka minamngat nginaig.

²⁵ Tanjainaig le Samuelnge tanjo pino ame manau gabat sunjo mbolnge kam tuku ko gabat sunjo tuku piro yeki yeki ta njakmba te-kilimba kuklimba saningina sulumba nu waje ande tumba pasa njakmba ta kuyarnijmba tumba Sunjo tuku am mbolnge tukul ma ta mbolnge pilna. Pilna sulumba kile tanjo pino njakmba kukulningina le sili-silimba luka nangine tumbranj tumbranj kine likinaig. ²⁶ Tanjanaig le Saul mata luka nuje tumbranj Gibea kina le Kuatenge kame tanjo sanjriknu afu wamdus ningina ta nane Saul midemba kinaig. ²⁷ Tanjanaig le tanjo njaigonu afu nane Saul talamba sakinaig: Tanjo tanjan ta sine tursingam kumuj kuga ya nginaig sulumba nane Saul gare aganj mayenu inum tuwe ndakinaig. Tanjanaig le Saul nu tanjaig nga ta tuku idus ndana.

11

Saul nu Yabes mbal turka Amon mbal balefarna

¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande Amon mbal tuku kame gabat Nahas nu nuje kame kuasmbi kilmba promba Gilead ma tugu mbolnge Yabes tumbranj kormba kame tuku kuaneka tumbranj ulnaig. Tumbranj ulnaig le Yabes mbalnge ndek Nahas sanaig: Ne sine ndonj pasa katmba sine mapeka le minbe ta sine ne gabat sunjo madinamngig nginaig kande ² Nahas nu nane saningina: Ye tane ndonj ake pasa kate nda. Ye tane Israel mbal tuku nyu kile-ibenjka tane njakmba tuku am ndinam ta goninji sulumba tane ndonj pasa katamngit ngina. ³ Tanjaina le Yabes gabat tanjo kamenje Nahas sanaig: Tane sine kusem ndindo tairngap le sine tanjo afu kukulningibe le ka Israel ma tugu njakmba mbolnge sine tursingam tuku tanjo kile-siglika kilmba prowaig. Kuga ndeta sine

tane kumnemnge minbe le ne ame manau kam tuku idusmba sakate ta ne ka nga Nahas sanaig le Nahas nu wokina.

⁴Wokina le nane tango afu kukulninginaig le ka Saul tuku tumbran Gibea pronaig sulumba pasa ta te-mayokmba tango pino njakmba kila saninginaig le nane pasa ta ismba sinanu malmbi wika raunaig. ⁵Wika raunaig le Saul nu piro mbolnge zigna ta ismba nuje makau kulatka minna ta kusreka prona sulumba kusnanjina: Nane si ame wam tuku malmbikade e ngina le nane ndek Yabes mbal tuku pasa ta nu kubeu tunaig le ⁶Saul nu isna le Kuate tuku Guwa nu mbol prona le nu gubra kagli firka ⁷makau pailnu armba kilmba balenikmba kat pur pur fonfonmba tango kame afu madinijmba kile-nijmba kukulningina le kugraka Israel ma tugu njakmba mbol kumba tango pino njakmba tumnijmba tenjenmba rironj pasa saninginaig: Tango ima nu Saul le Samuel dubika kame kine ndakuwa ta sinenge tango ta tuku makau njakmba mbolnge tenjenmba kamngig nginaig. Tanjakinaig le Sunjonje tango kame ta kuru kuru serningina le nane njakmba tinja manjur ma mbol prowe likinaig. ⁸Tanjanaij le Saulnge nane njakmba Besek tumbranngje kile-manjurka burkina ta Israel tango 300,000 Yuda tango 30,000.

⁹Kile nane pasa tumba pronaig mbal ta saninginaig: Tane luka kape sulumba Yabes tango kame tenjenmba saningap. Indole ki mbol ka pa pakuwa ait ta mbolnge sine promba ngeue mbal pitaika tane luka kilamngig nginaig. Tanjakinaig le tango kame ta luka Yabes kinaig sulumba nane kila saninginaig le nane ndek gare-garekinaig sulumba ¹⁰Nahas sanaig: Indole sine kilim kab le ne nanje kuasmbi ndonj sine mbolnge ame manau kam idusmba kande tane kap nga Nahas sanaig.

¹¹Tanjamba nane kinymba mafe ndamba minna le Saul nu tango fet kenja sulumba ma tugu ramba minna le nane pinder-pindermba Amon mbal tuku kame tumbran ta kinaig sulumba nane bale farka minnaig le ma ma ki promba sanjri tinjina. Tango ndui ndui kusrekinaij ta nane kua ka sili-silinaig.

¹²Kile Israel mbalnge ndek Samuel sanaig: Tango kame buk Saul talamba sine tuku gabat sunjo mine ndakuwa nginaig ta kilmba prowa le sine bale farninbe nginaig kande ¹³Saul nu ndek saningina: Kuga. Kite Sunjo nu sine Israel mbal ngeue mbal tuku wai mbolnge kile-luka kilat tukunu sine kite tango ande balewe nda ngina.

¹⁴Tanjakina le Samuel ndek tango pino njakmba saningina: Sine Gilgal kab sulumba Saul manj lato gabat sunjo prowam tuku

madibe ngina le ¹⁵nane njakmba tinja Gilgal tumbran kinaig ka tange Sunjo am mbolnge Saul manj lato gabat sunjo tuku madinaig sulumba Sunjo ndonj ngamungal ulendiwam tuku atraukinaig. Tanjamba Saul nu Israel njakmba ndonj tumamba gare-gare sunjokinaig.

12

Samuel nu Israel mbal rironj pasa saningina

¹Kile Samuel ndek Israel mbal njakmba saningina: Tane ise tiwap. Tane buk wam njakmba tuku ye sayinaig ta kumumba ken sulumba tane kulatkam tuku gabat sunjo ande madiwe tinjen ta ²nu tane tuku kulat tango minamngat. Ye buk mbanzonu minmba tane kulatka minen ta kile ye gife njakmba saibo pilet. Yinje kinjo kame tane ngamuknge minig. ³Ye wam ande mbaren ndeta tane kile Sunjo am mbolnge gabat sunjo nuje madina te nale am mbolnge ye sayap. Ye tango ande tuku makau ko donji ake yaiwen e? Ko ye tango ande yabri-yabrimba aganj inum ake yai mbamba ten e? Ko ye tango ande njayo siliwen e? Ko ye tango ande denge kigayena le nu tumba pasa mbolnge te-ti ndawen e? Ye wam ande tanjamba ken ndeta ye wam ta lafumba te-tiwamngit nga saningina.

⁴Tanjaka saningina le tango pinonge ndek lafumba sanaig: Kuga. Ne sine tuku ande yabrimba aganj inum ake yai ndana. Ne tango ande njayo sili ndana. Ne tango ande yabrimba ndametinj ake te ndakina nginaig le ⁵Samuelnge nane saningina: Tane ye tuku mbar ande kanjer ndawanu ngade ta kile Sunjo nuje gabat sunjo madina te nale tane tuku pasa isaik ngina le nane lafumba sakinaij: Ta son. Sunjo nu sine tuku pasa isat nginaig.

⁶Kile Samuel manj pasa lato saningina: O buk Sunjonje Moses le Aron madinikmba mbunj kat tangine Isip kilke mbolnge kilmba te prona. ⁷Ta tuku kile tane Sunjo am mbolnge tinjap le ye tane pasa mbolnge patiki sulumba Sunjonje wam magenu tane mbolnge tangine mbunj kame mbolnge ke likina ta te-mayokmba satinj le isap. ⁸O buk Yakob nuje gageu kame ndonj Isip kilke mbolnge minnaig ma ma nuje ndare kame Sunjonje nane turkuwa nga sarsarmba minnaig le Sunjonje Moses le Aron kukulnikina le Isipnge mbunj kat tangine kilmba promba kilke te mbol pronaig. ⁹Tanjamba nane nangine Mbara Sunjo ngumnewanu le nuje nane kilmba Hasornu kame gabat sunjo Sisera, Filistia mbal, Moabnu gabat sunjo nane tuku wai mbolnge patikanu le nane ndonj kame bumba nane bale faranu. ¹⁰Tanjawanu le nane Sunjonje turkuwa

nga yabanmba sakanu: O Sunjo, sine unekigen sulumba ne ngumnenumba Baal le Astarte kanunu mbarinngigen ta kile ne sine njeu mbal tuku wai mbolnge kile-luka kila le sine ne mbarinmba ne tuku minje kumnemnge minamngig njanu le ¹¹ Sunjo nu nane tuku wi ta ismba Yerubaal* Barak Yefta Samuel nane nduik nduik ka kukulninganu le promba njeu mbal tuku wai mbolnge kile-luka kilanu tukunu tane Israel mbal mine mayenaig.

¹² Tanjamba minnaig le Amon mbal tuku gabat sunjo Nahas kame tuku prona le tane tangine Mbara Sunjonje tane kulat ndakuwa nga tenjamba ye sayinaig. Ne sine tuku gabat sunjo ande madiwe sinja nga sayinaig. ¹³ Tane gabat sunjo tam tuku wamdus sunjo njak minnaig le Sunjonje tane tuku madiwe tingina ta minit noten. ¹⁴ Tane Sunjo tuku minje kumnem kape sulumba nu mbarinmba nu tuku pasa ismba kumu-kumuwap sulumba tane tangine gabat sunjo ndon tangine Mbara Sunjo ndo dubimba minap. ¹⁵ Tane Sunjo tuku pasa isam mbulmba nu tuku minje njurap ta Sunjo nu buk mbuj kat tangine piti ningina tanjamba ndo tingamngat.

¹⁶ Kile tane tinga minap le Sunjonje manjau ande kuwa le tane kanjerap. ¹⁷ Kile ki mara ma karenaganu ait ta ye kile Sunjo yabanji le nunje gau pilwa le kuaila puluka sawe piyamngat. Tanjawa le tane wam ta kanjermba tangine mbarkinaig sulumba gabat sunjo ande madiwe tingiwa nga Sunjo kusananaig ta tane katesewamngigaig nga saningina.

¹⁸ Tanjakina sulumba Samuel nu Sunjo wika yabanja le ait ndui ta mbolnje Sunjonje kuaila pilna le ma fuduka sawe piyna le nane wam ta kanjermba Sunjo le Samuel tuku kuru-kuruka ¹⁹ tanjo pino njakmba Samuel sanaig: O tanjo sunjo, nenge naje Mbara Sunjo sawa le sine mapekuwa le kume ndakube. Sine une manjau sunjomba kigen ta kile sine man lato mbarmba gabat sunjo ande tam tuku sakigen nginaig.

²⁰ Tanjakinaig le Samuel nu lafumba saningina: Tane kuru kuru ndakap. Tane sinja manjau njaigonu ke likinaig ta kile tane Sunjo kumnemnge minmba nu ndo dubimba nu tuku piro ndo kap sulumba ²¹ yabri mbara kame dubi ndakap. Nanenge tane turke nda. Nane ake aganj ndo. ²² Sunjo nunje miron tane nunje kuasmbi nga maditingina tukunu nu nunje nyu sunjokuwa nga idusmba nu tane pitaike nda.

²³ Yenge mara mindek tane tuku nga Sunjo yabanmba minet. Ye sinja manjau ta kusrewa nda. Ye kusrewi ta ye Sunjo

am mbolnje unekamngit. Ye tane manjau mayenu tinreknu dubiwam tuku wam pagutingamngit. ²⁴ Tane Sunjo tuku minje kumnem kape sulumba wamdus ndindo tumba nu tuku ndo piroka minap. Sunjonje tane turkam tuku wam ke likina ta tane njakmba kila. ²⁵ Tane man lato mbar manjau ke likap ta Sunjonje tane tangine gabat turmba njaigo siglikamngat nga saningina.

13

Israel nane Filistia mbal ndonj kame bunaig

¹ Saul nu gabat sunjo minmba Israel mbal kulatkina le ma ma yar armba kinaig. ² Tanjamba kile nu Israel tuku tanjo pilenga 3,000 madiningina sulumba afu ta njakmba kukulningina le luka nangine tumbranj tumbranj kine likinaig. Tanjanaig le nu tanjo 3,000 ta sinamngge tanjo 1,000 paplamba kukulningina le kinjo nunje Yonatan ndonj kinaig ka Benyamin ma tugu Gibeat tumbranjnge minnaig le nunje kame tanjo 2,000 ta kilmba ka Betel ma taknu Mikmas tumbranjnge nane ndonj minna.

³ Tanjamba minnaig ma ma Yonatan nu tinga nunje kame mbal ndonj kina ka Gebanje nane Filistia tuku kame kuasmbi ta ndonj kame bumba nane bale farkina. Bale farkina le Filistia mbal afu nane wam ta isnaig. Tanjanaig le Saul nu Hibru mbal njakmba nane pasa ta iswaig nga tanjo afu kukulningina le Israel ma tugu njakmba mbol kumba tabil fitke lika ⁴ Israel mbal tenjamba saninginaig: Gabat sunjo Saulnje nane Filistia tuku kame kuasmbi ande bale far suluna le kile Filistia mbal nane sine tuku kagli firka gubra tormba minig tukunu tane njakmba Saul sota Gilgal kape nginaig le nane kinaig.

⁵ Filistia mbal nane Israel mbal ndonj kame buwam saka kame kuasmbi sunjomba kile-manjurkinaig. Nane kame tuku karis 3,000 kuanekinaig sulumba tanjo hos mbolnje minyokanu ta 6,000 manjurkinaig. Nane tuku kame tanjo sunjomba piyalnge fulbul minig tanjan burnu kumuñ kuga. Kame kuasmbi ta njakmba kinaig ka Bet-Awen ki prote kumam tanje Mikmasnge kame tuku kuaneka tumbranj ulnaig.

⁶ Nane tumbranj ulnaig le Israel tanjo kame nane Filistia tuku kame kuasmbi ta kanjerka nane kuru-kuruka sine bale far suluwamngigaig nga ka ndame sugo kumnenu kilke burok sikar burok kule njuruj sinamngge kuirke likinaig. ⁷ Tanjanaig le afu nane Yordan kule pakarka Gad le Gilead tuku ma tugu mbol kinaig. Tanjo kuasmbi

* 12:11: Yerubaal tuku mape nyu ande Gideon

Saul ndoj Gilgalnge minnaig ta nane mata kuru-kuruka tanje minnaig.

⁸ Saul nu Samuelnge ait tuna ta kumumba kusem ndindo Gilgalnge nu minde minna. Minde ma ma kuga le tanjo afu buk Saul kusremba sili-silinaig le ⁹ Saul ndek nane afu saningina: Tane aganjmor pambi pasokam le uge suglukam tuku ta kilmba ngamungal ulendiwam tuku atrau aganj ta turmba kilmba ye tugum te prowap ngina le nane kilmba nu tugum kinaig. Tanjanaig le nu aganjmor kame ta kilmba baleninmba atrauka pambi pasokina le ugnai.

¹⁰ Uge suglukinaig le kile Samuel prona. Nu prona le Saul ndek nu kanjeram kilim kina le ¹¹ Samuelnge nu sana: Ne ame manau kat ngina le nu lafumba sana: Ne ye ait sina ta tair minit ta ne pro ndamba minat le tanjo afu buk ye kusreyumba sili-siliwaig le ye Filistia kame kuasmbi Mikmasnge manjurkaig ta kanjerkit sulumba ¹² ye idusit: Ye Sunjonge sinzanyam tuku manau ande ke ndaki le nane Filistia mbalnge pro sine ndoj kame bubekaig nga idusmba ye dirnanja atraukit nga sana.

¹³ Tanjaka sana le Samuel ndek nu sana: Ne nginngan manau kat ngina. Ne naje Mbara Sunjo ne pasa sanina ta dubi ndawat. Ne nu tuku minje dubiwat kande ne naje ndare ndoj Israel mbal kulatka minmba minig kande. ¹⁴ Ne Sunjo tuku minje ngurat tukunu ne Israel tuku gabat sunjo mine kuene nda. Tanjo ande kise Sunjo ndoj wamdus ulendi njak Sunjonge te-silika madiwa le nunje Israel mbal tuku gabat sunjo minamngat nga Saul sana.

¹⁵ Samuel nu pasate suluna sulumba nu tinja Gilgal kusremba Benyamin ma tugu Gibeaa kina le Saul nu tinja nunje kame mbal nu ndoj minnaig ta burkina ta tanjo 600.

¹⁶ Saul le kijo nunje Yonatan nakile kame kuasmbi ndoj Benyamin ma tugu Gebange minnaig le Filistia mbal tuku kame kuasmbi ta Mikmasnge minnaig. ¹⁷ Tanjamba minnaig sulumba Filistia mbalnge nanjine kuasmbi kenjma kukulninginaig le kinaig sulumba ka Israel mbal tuku aganj ndende njakmba yomba kilmba kinaig. Kuasmbi ande ka Ofra tumbran Sual kilke mbol kinaig le ¹⁸ kuasmbi ande ka Bet-Horon kinaig le kuasmbi ande ka Seboim ma gutonj patumba ma baknu ta tugum kinaig.

¹⁹ Ait ta mbolnge Israel ma tugu njakmba mbolnge tanjo afu ainmbi kame aganj wakeikinaig ta mine ndakinaig. Ta ndanjam? Nane Filistia mbalnge nane Hibu mbal kame bagi mbanduwanj wakeikam tuku piro ta peuniinginaig le ²⁰ Israel mbal njakmba nane Filistia mbal tugum kumba ain kilke pikam tuku pik sapor sarip aganj ndende kame ta njakmba Filistia mbal ninjanu le rurke likanu. ²¹ Rurke

likanu le nane Israel mbalnge ndametinj sungokanumbi piyaninmba yaika kilanu. ²² Ta tuku kame ait mbolnge nane Israel tuku kame kuasmbi njakmba kame bagi le mbanduwanj kugatok. Saul le kijo nunje Yonatannge ndo kame aganj ndende ta njak minnaig.

Yonatanje Filistia afu bale farna

²³ Kile nane Filistia mbalnge kame kuasmbi ande kukulnaig le ka Mikmas kumba ma tabe njak mbol tanje.

14

¹ Minnaig le ait ande Saul kijo nunje Yonatan ndek tanjo mo nu tuku kame aganj kugrakanu ta sana: Sile kumba ka Filistia kame kuasmbi ndin kulatkade ambe kap ngina. Tanjakina le nu mam nunje Saul kila sa ndana.

² Saul nu Gibeaa patumba Mikronnge ail sunjo ande kumnemnge minyok minna le kame tanjo 600 nu ndoj minnaig. ³ Ahia nu pris tuku tawi ta tinmba nane ndoj minna. (Ahia mam nunje Ahitub. Ahitub mambo nunje Ikabod. Nale Pineas tuku kijo kat nunje. Pineas mam nunje Elai. Elai nu buk Silo tumbranngge pris minna). Saul tuku kuasmbi nane Yonatan kina ta katese ndanaig.

⁴⁻⁵ Kile Yonatan nu tabe fumbe armba ta ngamu ngamu ndin kina ta dubimba nane Filistia kame kuasmbi sota kambim bafuna. Ndin make inumngge tabe fumbe ta nyunu Boses ta Mikmas tumbranj kumamngge minna. Make inumngge fumbenu ta nyunu Sene ta Geba tumbranj kumamngge minna.

⁶ Kile Yonatan nu tanjo mo nu tuku kame aganj kugrakina ta sana: Sile Filistia kame kuasmbi ngaro nda pikanu ndin kulatkade ambe kap. Tanape le Sunjonge sile sinzansikuwa le nane bale faramngik inde. Sunjo nu kame kuasmbi sungokanu sinzanje le ngueu mbal bale farde tanjamba ndo nu tanjo ndindo armba mata sinzanjikuwa le ngueu mbal bale faramngaik nga sana le ⁷ nu tuku kame aganj kugrakanu tanjo tanje lafumba sakina: Ta maye. Ne ame manau kam bafuwa ta ye ne turnamngit ngina le ⁸ Yonatanngge nu sana: Sile kilim si ta kap le nane sile kanjerkuwaig. ⁹ Tanjawaig sulumba nane sile sota ndekam sakuwaig ndeta sile tanje ndo tinja nane sota nda mbumba kap. ¹⁰ Ko nane sakuwaig: Tale mbape o nguwaig ndeta sile katesewamngik Sunjo nu nane kilmba sile tuku wai mbolnge patinungat nga idusmba sile mbumba nane sota kap ngina.

¹¹ Kile nale arnjen bitek kilim ka tinjinaig le nane Filistia mbal nale kanjerka sakinai: Ai si. Hibu mbal afu burok sinamngge

kuirkinaig tuku prode si nginaig sulumba¹² Filistia kame kuasmbi tanje nale wika sanikinaig: Tale te mbape le sine tale manjau tumtikbe o nginaig. Tanjakinaig le Yonatan nu tanjo mo ta sana: Sunjonje Filistia mbal si kilmba sine Israel tuku wai mbolnje patikat tukunu ne ye ngumnem dubiya ngina sulumba¹³ Yonatan nu rabmba ndame ponga mbumba kina le tanjo mo ta nu ngumnem dubina. Tanjamba Yonatanje Filistia mbal ta kat patika panke likina le kilke mbolnje ndekinaig le tanjo mo tanje nane kame bagimbi pike patikina le kumnaig.

¹⁴ Ki ait ta mbolnje Yonatan nu kame tugu pilmba tanjo mo ta ndon ma njai fudiindo ta mbolnje kame tanjo 20 tanjamba bale farkinaik le kumnaig. ¹⁵ Tanjanaig le Filistia mbal afu kame mbal tuku tumbranje minnaig afu tumbran tumbranje minnaig afu ndin kulatka minnaig afu Israel mbal tuku agan ndende kuayarka yomba kilmba kinaig ta nane njakmba Kuatenje kuru kuru pileningina. Tanjana le mumni promba kilke piririna le nane njakmba kua ka sili-silinaig.

¹⁶ Kile Saul tuku kame mbal Gibeatumbra Benyamin ma tugu kulatka minnaig ta nane mambilnaig kande Filistia kame kuasmbi nane tumbran kusre pilmba pinder-pindermba pupak tinaig le kanjerkinaig sulumba¹⁷ Saulnje kame tanjo nu ndon minnaig ta saningina: Kame tanjo burkap sulumba ima tenje mine ndakate ta katesewap ngina. Tanjakina le nane burkinaig ta Yonatan le tanjo mo nu tuku kame agan kugrakanu ta nale ndo mine ndakinaik.

¹⁸ Ait ta mbolnje Kuate tuku tukul bokis ta Israel mbal tugumnje minna tukunu Saul nu pris Ahia sana: Tukul bokis tumba yale ngina. ¹⁹ Saul nu pris ndon pasata minnaik le Filistia mbal nanjine kame tumbran tanje tanjo nginjgankanu sukmba wika rumba minnaig le Saulnje ismba pris ta sana: Tanjaig le tukul bokis ta kusrewa ngina.

²⁰ Tanjakina sulumba Saul nuje kame kuasmbi ta ndon Filistia mbal tuku kame tumbran kinaig kande nane Filistia mbal nginjganka nanjine nanjine munju balebaleka minnaig le kanjerkinaig. ²¹ Tanjanaig le Hibru mbal afu o buk nane Filistia mbal ndon minnaig sulumba nanjine kame kuasmbi sinamnje minnaig ta nane kile luka Saul le Yonatan ndon ulendika nanjine mbal Israel turka kame bunaig le ²² Israel mbal afu nane Efraim ma tabe mbol tanje kuirke likinaig ta nane Filistia mbal kua kinaig pasa ta ismba nane mata promba Saul le Yonatan turnikmba nane Filistia mbal kilmba yokerka ²³ kame bumba kinaig ka Bet-Awen tumbranje lukinaig. Tanjanaig le ki ait ta mbolnje Sunjonje Israel mbal

sinzanjinmba nane Filistia mbal tuku wai mbolnje kile-luka kilna.

²⁴ Ki ait ndui ta mbolnje ndo Saul nu pasa sanjrinu Israel mbal saninmba sakina: Kile ye yije nguue mbal tuku mbar lafumba nane njakmba bale farkamngit tukunu tane tanjo njakmba nyamagan pinka minap le ki ka butunguwa. Tanjo ande nyamagan nyuwa ta Sunjonje nu mapewe nda ngina le nane kame mbal ta isukuse ndaka gubak nane yokerka kinaig ka ²⁵ duje ande mbol promba nguimzan kulenu ail burok sinamnje bulmba kutuka minnaig le kanjerkinaig ta ²⁶ tanjo andenge tumba nye ndakina. Ta ndanam? Nane Saulnje peu pasa sanjrinu pilna le nane ta tuku kurukuruka nye ndakinaig.

²⁷ Yonatanje ndo mam nuje pasa sakina ta ise ndakina tukunu nu ndumndum biyna tamba nguimzan tenu dauk tumba nyina sulumba nu gubanu am kuilkuilna ta ngarosu man sangri tina. ²⁸ Tanjana le tanjo andenge ndek Yonatan sana: Mam nanjenje sine nyamagan pinkam tuku pasa sanjrinu sasimmba sakat. Tanjo ande kite nyamagan pin ndaka nyuwa ta Sunjonje nu mapewe nda nga sakat tukunu sine njakmba gubanu baklelgeg nga sana le ²⁹ Yonatanje tanjo ta sana: Mam tuku pasa tanje sine njakmba njaigo siglikate. Ye nguimzan kulenu fudinmba nyit tukunu ye man sangri tinjet. ³⁰ Sine nguue mbal tuku nyamagan kilig ta nyumba sangri tig kande sine Filistia mbal bale far suluwig kande. Sine sangri kugawaig tukunu sine Filistia sunjomba bale far ndaningig ngina.

³¹ Ait ta mbolnje nane Filistia mbal ndon Mikmas tumbranje tugu pilmba kame bumba kinaig ka Azalon tumbranje tinjinaig. Tanjanaig sulumba nane Israel mbal gubanu baklelnaig sulumba ³² nguue mbal tuku aganmor kame kilmba pre pre bale farka pasoka ndare njak njak nyinaig le ³³ tanjo kame afunje kinaig ka Saul sanaig: Gabat sunjo, nane kame mbal Sunjo am mbolnje unekumba nane ndem ndare njak nyumba minig nginaig le Saul ndek sakina: Tane sonndo mbarai. Tane kape ka ndame sunjo ande mbari-mbarimba tumba ye tugum te prowap ngina sulumba ³⁴ man lato saningina: Tane kape ka kame mbal ngamuknje aganmor nduik nduik kilmba te promba ndame te mbolnje bale farmba pagumba nyam tuku nga nane saningap. Nane Sunjo am mbolnje unekumba ndem ndare njak nda nyuwaig nga saningap ngina le nane furir ta mbolnje ndo aganmor nduik nduik kilmba promba ma ta mbolnje bale farmba kuapika nyinaig. ³⁵ Tanjanaig le Saulnje ndame turjanja Sunjo atraukam tuku pa lanlan ande wakeina. Saul nu buk atraukam tuku pa lanlan ande wakei ndana ta kile nu tugu pilmba wakeina.

³⁶ Kile Saul nu nuŋe kame tanjo saningina: Furir te mbolŋe ndo sine kab sulumba Filistia mbal yokerka bale far sulube le ma purfewa le sine nane tuku agan ndende kat nanjine kilbe ŋgina le nane sakinaig: Ta maye. Sine tanjabe ŋginaig kande pris ta sakina: Tane yauk. Sine Kuate kusernabe sulumba ŋgina. ³⁷ Tanjakina le Saulŋe Kuate kusnamba sakina: Sine kumba Filistia mbal yokerkuba ta ne sine sinzaŋsinmba nane kilmba sine wai mbolŋe patikamŋgat e ŋgina kande Sunjo nu ait ta mbolŋe Saul tuku pasa lafu ndana.

³⁸ Tanjana le Saul ndek Israel mage mage saningina: Tane yalpe le sine imanje mbarat le Sunjo nu sine tuku pasa lafu ndawat ta sota te-silikube ŋgina. ³⁹ Tanjamba nu man sakina: Sunjo abo tugu ŋak nu mara mindek sine Israel mbal sinzaŋsinjig ta ye nu tuku nyu mbolŋe sinja saket. Tango ima nu mbar te kat ta nu kumamŋgat. Ye tuku kinjo Yonatan nu mata kumamŋgat ŋgina le tanjo andenje nu tuku pasa ta lafu ndana.

⁴⁰ Kile Saul nu Israel mbal ŋakmba saningina: Tane ŋakmba kape ka si tanje tinjap le sile Yonatan ndonj te tanje minamŋgik ŋgina le nane sakinaig: Ta maye. Sine tanjabe ŋginaig. ⁴¹ Nane tinjinaig le Saulŋe Sunjo kusnamba sakina: O sine Israel mbal tuku Mbara Sunjo, imanje mbar te kat ta te-mayokmba saya le isi ŋgina. Tanjakina le pris ta nuje tukul ndamembi wam katesemba sakina: Mbar te tanjo pino mbolŋe kuga. Nenge kinjo nanje Yonatan ndonj mbar te kaik ŋgina le ⁴² Saul ndek sakina: Ne man wam katesewa sulumba yenje ko Yonatanŋe mbarat ndeta saka le isbe ŋgina le nu man lato tukul ndamembi wam katesena le Yonatan tuku nyu mayok kina.

⁴³ Tanjana le Saul ndek Yonatan kusnana: Ne ame manjau kat ta ye saya le isi ŋgina le Yonatan lafumba sana: Yenje ndumndummbi ŋguimzanj fudinmba dauk tumba nyit tukunu ne ye baleya le kumi ta maye ŋgina le ⁴⁴ Saul nu sana: Au. Kinjo ne kumamŋgat. Ye sinja saket. Ye ne bale ndani ta Kuatenje ye mapeye nda ŋgina kande ⁴⁵ tanjo kamenge Saul peumba sanaig: Kuga. Yonatanŋe sine Israel mbal kile-ŋgumnemka nu ambonja kame sunjo ta mbol ket le sine Filistia mbal bale farkig. Nu Kuatenje sinzanjat le nu manjau tanjamba kat tukunu sine Sunjo abo tugu ŋak nu tuku nyu mbolŋe son pasa sakeg ta ne nu mbolŋe manjau ande ke ndaka nga peunaig le nu Yonatan bale ndana.

⁴⁶ Kile Saul nuje kame kuasmbi ndonj Filistia mbal yokerkinaig ta kusreka lukinaig

le nane Filistia mbal ta luka nanjine tumbran kinaig.

⁴⁷ Saul nu Israel mbal tuku gabat sunjo minna sulumba nuje kame kuasmbi kilmba Israel mbal tuku ŋgueu mbal ma ŋakmba mbolŋe mine likinaig ta ndonj kame bumba Moab mbal Amon mbal Edom mbal Filistia mbal Soba tuku gabat sugo sugo nane ŋakmba kile-ibenja bale farninginaig. ⁴⁸ Tanjanaig sulumba nu kame kuasmbi sungokanu kile-mangurka nane sangri tinja kame bumba Amalek mbal mata bale farnaig sulumba kuasmbi afu Israel kilke mbolŋe agan ndende kuayarmba lika minnaig ta pitaikinaig le nane man luka Israel kilke mbol pro ndanaig.

⁴⁹ Saul tuku kinjo kat nuje kenmba ta nyu nanjine Yonatan Iswi Malkisua. Kulim nuje mulum ta nyunu Merab. Mambo nuje nyunu Mikal.

⁵⁰ Saul piyo nuje nyunu Ahinoam. Ahinoam mam nuje nyunu Ahimas. Saul bab nuje tuku kinjo nuje Abner nu Saul tuku kame gabat minna. ⁵¹ Saul mam nuje Kis. Kis le Ner nale Abiel tuku kinjo kame.

⁵² Saul nu gabat sunjo minna ta nu tuku kame kuasmbi ta nane sangrimba Filistia mbal ndonj kame buwanu. Tanjawanu le nu Israel tanjo sangriknu kame tuku kuru kuru ndakanu ta ŋakmba kilmba nuje kame kuasmbi tuku madininganu.

15

Israel nane Amalek mbal ndonj kame bunaig

¹ Ait ande Samuel nu Saul sana: Ye o buk Sunjoŋge kukulyina le ne gurej pisenen le kile ne Israel mbal kulatkate tukunu ne Sunjo Sangri Njao tuku pasa te isa. ² O buk Israel mbal nane Isip kilke kusremba ilmba minnaig le Amalek mbal pro nane ndonj kame tinjinaig. * Kile Sunjoŋge manjau ta lafumba Amalek mbal pa ninjamŋgat. ³ Ne nanje kame mbal kilmba kape sulumba Amalek mbal mape ndaniŋmba nane tuku agan ndende ŋakmba ŋaigo siglikap. Tango pino, kinjo kame, kinjo dabronu ta ŋakmba bale farkap sulumba makau sipsip kamel donji aganjor ta ŋakmba turmba bale farningap nga Saul sana.

⁴ Tanjakina le Saul ndek nuje kame mbal ta ŋakmba Telem tumbranŋge kile-mangurka ulendimba burkina ta Israel tuku kame tanjo 200,000 Yuda tuku kame tanjo 10,000. ⁵ Burke denjurmba kile Saul ndek kame kuasmbi ta kilmba kinaig ka Amalek mbal tuku tumbran sunjo ma guton tanje kame tuku kuaneka minnaig.

* 15:2: Wam kube ta Kisim Bek 17.8-14 mbolŋe minit

⁶ Kame tuku kuaneka minnaig sulumba Saul ndek Ken mbal tuku pasa pilmba sakina: Tane Amalek mbal ndonj ulendika mine ndakap. Tane nane kusreka kua kape. Sine nane ndonj kame bumba tane turmba bale farbekig. Tane tuku wa kat tanjine o buk sine tuku wa mburj kame Isip kusremba ilmba minnaig le sinzajninginaig tukunu ye tane mapekam iduset ngina. Tanjaka saningina le nane Ken mbal njakmba Amalek mbal kusreka kua ka kinaig. ⁷ Kua ka kinaig le kile Saul nu nunje kame mbal ndonj Awilanjge Amalek mbal ndonj kame bumba nane yokerka bale farmba ka ka Isip kilke ki prote kumamnjge Sur ma tugu mbol pronaj. ⁸ Promba Amalek tanjo pino njakmba bale far sulumba nanjine gabat sunjo Agag mapemba bale ndanaig. ⁹ Tanjamba nane aganjmor njajgonu ta njakmba bale farka makau sipsip fatnu mage mage ta njakmba bale far ndanaig. Nane aganjmor magenu ta njakmba kusreke likinaig.

Sunjonje Saul pitaina

¹⁰ Tanjanaig le Sunjo nu ndek Samuel sana: ¹¹ Osese. Yenjge Saul madimba gabat sunjo pilen ta nu ye ngumneyumba ye tuku minje ngurat tukunu ye nu tuku gare ndayate ngina le Samuel nu pasa ta ismba wamdus tatrunkina le furir ta mbolnjge nu Sunjo yabanjmba minna le ka mafena.

¹² Mafena le maratukuk Samuel nu tinja Saul sota kina le nane afu nu sanaig: Saul nu buk Karmel kumba ka tanje nuje nyu minwa njga ndame kuen ande tumba kilke mbol te-tiwe denjpurmba nu ndo tinja Gilgal tumbraj ket njga Samuel sanaig. ¹³ Tanjamba sanaig le Samuel ndek Saul dubimba kina ka nu te-silikina le Saul ndek nu sana: Sunjo nu ne nyaro tinwa. Ye Sunjo tuku minje kumu-kumuwen ngina le ¹⁴ Samuel ndek nu sana: Sipsip makau zigna sunjo promba minit le iset ta aning kilnaig e ngina. ¹⁵ Tanjakina le nu lafumba sana: Ne ngumbeyu isit ta tanjo kamejge Amalek mbal tugumnjge kilmba pronaj. Nane sipsip makau mage mage nanje Mbara Sunjo atraukam saka mapeka kilmba pronaj. Aganjmor afu ta njakmba bale far sulujen ngina le ¹⁶ nu ndek Saul sana: Ne maninka le ye furir Sunjonje wam paguyat ta sani le ne isa ngina. Tanjaka sana le Saul ndek nu sana: Saka le ye isi ngina.

¹⁷ Tanjakina le Samuel nu sana: O buk ne ake tanjo nyu kugatok nga idusmba minna le Sunjonje ne Israel tugu njakmba tuku gabat sunjo madinina le kile ne minit. ¹⁸ Nunje ne Amalek mbal njajgonu ta njajgo siglike lika njakmba bale far suluwam tuku njga kukulnina ta ¹⁹ ne ndanjam saka nu tuku minje dubi ndana? Ne ndanjam nane

tuku gabis aganj ndende magenu kilelikina? Sunjo nu ne tuku nzali kugatok njga sana. ²⁰ Tanjakina le Saul ndek pasa lafumba sakina: Kuga. Ye Sunjo tuku minje dubiwen. Sunjo nu ye kukulyina tanjamba ndo ken sulumba Amalek mbal ta njakmba bale far sulumba nanjine gabat sunjo Agag ndo biye timba tumba projen. ²¹ Tanjo kamejge ndo nanjine nzali dubimba aganj ndende magenu aganjmor mage mage Gilgalnjge nanje Mbara Sunjo atraukam tuku njga kilnaig njga Samuel sana.

²² Tanjakina le Samuel nu manj lato sana: Ne ndanjmba iduste? Sunjo nu minje dubiwanu manjau sunjomba nzalite e ko nu aganjmor kilmba atraukanu manjau sunjomba nzalite e njga iduste. Ne ise tiwa. Minje dubiwanu manjau ta nu sunjomba nzalite. Atraukanu manjau ta nu sunjomba nzali ndate. ²³ Kuate tuku minje nguranu manjau ta une sunjokanu anzilanj guwa wikade tanjamba. Ko ande nu Kuate idus ndamba nuje nzali ndo dubimba likate ta nu yabri mbara dubiwanu tanjan. Ne Sunjo tuku minje ngurna tukunu nu kile ne pitainuwa le Israel mbal manj kulatke nda njga Saul sana.

²⁴ Tanjakina le Saul ndek pasa lafumba sakina: Son. Ye mbaren. Ye Sunjo tuku minje ne tuku minje turmba nguren. Ye yinjge kame kuasmbi tuku kuru-kuruka nane tuku minje dubiwe ningen. ²⁵ Ne ye tuku une te ngilaijga le ye ne ndonj Gilgal kumba ka tanje Sunjo mbarinj ngina kande ²⁶ Samuel ndek sana: Ye ne ndonj kine nda. Ne Sunjo tuku minje pitaina le nu ndek ne pitainina le Israel mbal tuku gabat sunjo mine nda njga Saul sana.

²⁷ Tanjamba Samuel nu mbilka lukam bafuna kande Saulnjge nu njgakam saka nu tuku tawi tundunnu biye ndinjna le fetkina. ²⁸ Fetkina le Samuelnjge ndek nu sana: Ne ye tuku tawi yayiumba fetkat tanjamba ndo ki ait te mbolnjge Sunjonje Israel kulatkam tuku piro ta ne yainumba tanjo ande tawet. Tanjo ta mayenu ndo ne suk kuga. ²⁹ Israel mbal tuku Mbara Mbolok ta nu yabri ndakate tuku. Nu wamdus mbil ndate tuku. Sine kilke mbolok mbal wamdus mbilmbileg tanjamba kuga njga Saul sana le ³⁰ Saul ndek sakina: Ye mbaren ta ne Israel mage mage am mbolnjge ye tala ndaya. Ye ndonj luka kap sulumba ye ne tuku Mbara Sunjo mbarinj ngina le ³¹ Samuel ndek Saul dubimba luka kinaik. Luka Gilgal pronaj sulumba Saul nu Sunjo mbarinjna.

³² Kile Samuel ndek tanjo afu kukulnimbamba saningina: Tane kape ka Amalek mbal tuku gabat sunjo Agag tumba prowap ngina le nane kinaig ka Agag tumba pronaj. Agag nu wamdus fulilka minna ta kile nu

idusna ye mapeyamngaig nga nu wamdus bulkina kande ³³ Samuel ndek nu sana: Ne buk nanje kame bagimbi tanjo kame sunjomba bale farkina le ina nanjine kiyo kugatok minig. Tanjamba ndo kile yenje ne baleni le ina nanje mata kiyo kugatok minamngat nga Agag sana. Tanjakina sulumba Samuel ndek Agag tumba Gilgal tumbran tanje Sunjo am mbolnje balena le kumna le pike tatana. ³⁴ Tanjamba Samuel ndek tinja nuje tumbran Rama kina le Saul nu tinja nuje tumbran Gibeia kina.

³⁵ Samuel nu Saul kusremba nduiye kina. Nu manj pro Saul kanjer ndana sulumba nu idusmba ngamunjal tatruka wamdus piti njak minna.

Sunjo nu nuje miroj Saul madimba Israel mbal tuku gabat sunjo pilna ta kile nu Saul tuku gare ndana.

16

Samuelnje David Israel mbal tuku gabat sunjo madina

¹ Kile Sunjo nu Samuel sana: Ne mara mindek Saul tuku ngamunjal tatrukate. Ne wamdus piti ta ginu le kusrewamngat? Ye buk nu Israel mbal tuku gabat sunjo nda minwa nga pitaiwen. Kile ne sipsip naunu ande tumba olif kule tolmba tumba ka tanjo ande nyunu Yesi sota Betlehem tumbran kaye. Yenje tanjo ta tuku kiyo ande gabat sunjo minwa nga madiwen ngina.

² Tanjakina le Samuel nu ndek sana: Ye ndanmba wam ta ki? Saul nu iswa sulumba ye baleyikat ngina le Sunjo nu lafumba sana: Ne makau fatnu ande tumba ka tenjemba nane saninga: Ye Sunjo atraukam tuku te prowet nga saninga. ³ Tanjamba Yesi tuku pasa pale le nu mata atraukam tuku ma ta mbol prowa le ye ne ndanmba kam tuku ta sanamngit. Yenje tanjo ande ne tumni le gabat sunjo minam tuku nga olif kulenu ta pisnewa nga Samuel sana.

⁴ Tanjaka sana le Samuel nu tinja Sunjo tuku minje dubimba Betlehem kambim saka kina le tumbran ta tuku gabat kame nane nu te-silikinaig sulumba pirimba kuru kuru mayemba nu sanaig: Ne ngamunjal mukol singam prote e nginaig le ⁵ Samuel ndek lafumba sakina: Au. Ye Sunjo atraukam prowet. Tane mata Sunjo am mbolnje purfernu mayok kumba ye dubiyap le sine atraukam kab nga saningina. Tanjamba Yesi nuje kiyo kame ndon njakmba purfernu mayok kinaig le nu nane atraukam tuku ma mbol kambim tuku wikina le pronaij.

⁶ Nane pronaij le Samuel nu Yesi tuku kiyo nuje Eliab kanjermba nuje wamdusmbi sakina: Sonndo. Tanjo Sunjonje madina ta prowat noten ngina

kande ⁷ Sunjonje nu sana: Ne nu tuku ngarosu kuennu maditaknu ta kanjerte ta ye nu mbulit. Tanjo kameenje ngarosu mbolnje ndo pilengade ta ye tanjo tuku ngamunjal kanjerka pileninget tuku ngina.

⁸ Kile Yesi ndek kiyo nuje Abinadab wika tumba Samuel tugum kina le Samuel nu sana: Sunjonje tanjo te mata madi ndana ngina. ⁹ Tanjakina le Yesi nu marj ka Sama tumba pronaij le Samuel nu sakina: Sunjonje tanjo te mata madi ndana ngina. ¹⁰ Tanjakina le Yesi nu nuje kiyo kat nuje bailkamba kusrekina ta marj nduik nduik kilmba Samuel tugum pronaij le Samuel nu sana: Sunjonje nane te inum madi ndana ngina sulumba ¹¹ nu marj Yesi kusnana: Ne tuku kiyo kat nanje noten ndo e ngina le Yesi nu sana: Kiyo ngrimbik ta nda prowat. Nu sipsip kulatnu ket ngina le Samuel ndek nu sana: Ne ka tanjo ande kukula le kumba ka nu tumba te prowa. Prowa le sine atraukamngig ngina. ¹² Tanjakina le Yesi nu tanjo ande kukulna le kumba ka kiyo nuje ta tumba pronaij. Kiyo mo ta sangriknu. Nuje ngarosu tumail pasi gabat waje amnu maditaknu.

Kile Sunjonje Samuel sana: Tanjo sakit ta noten. Ne olif kulenu tumba tanjo te kule pisnewa ngina le ¹³ Samuel ndek David tuku aba kat nuje tuku am mbolnje olif kulenu ta tumba David tuku gabat mbolnje kutuna. Tanjamba nu tinja luka Rama kina. Kina le Sunjo tuku Guwa ta David sangri pilemba nu mbolnje minmba minna.

Sunjonje bukla ande kukulna le Saul nginngan serna

¹⁴ Sunjo tuku Guwa o buk Saul kusrena le kile Sunjonje bukla ande kukulna le Saul nginngan serna. ¹⁵ Tanjana le nuje piro tanjo kameenje nu sanaig: O sunjo, ne isa. Bukla ande Kuateenje kukulna le ne nginngan sernate tukunu ¹⁶ ne sine pasa sasinga le sine tanjo ande gita kat kila ta te-silika tumba ne tugum probe le bukla ta marj ne nginngan sernam prowa ta nuje gita ta katwa le ne marj mayekamngat nga Saul sanaig.

¹⁷ Tanjaka nu sanaig le nu piro tanjo kame ta saninjmba sakina: Ta maye. Tane kape ka tanjo ima nu gita usre mayete ta te-silika tumba ye tugum te prowap ngina le ¹⁸ piro tanjo andenje ndek Saul sana: Ye Betlehemnu tanjo Yesi tuku kiyo nuje nu gita usre tugunu ta ye nu kila. Nu kame tanjo sangriknu. Nu kuru kuru ndakate tuku. Nu minje tanjo maditaknu. Sunjo nu ndon minit nga Saul sana le ¹⁹ nu ndek nane kukulnijsmba Yesi sota kape sulumba kiyo nuje David sipsip kulatkate ta tumba prowap ngina le nane Yesi sota kinaig.

²⁰ Nane kinaig ka Yesi tugum pronaij le nu ndek bret afu kilmba sambe sigrika

donjki mbol pilmba grep kule aganjmor ngaronumbi tolina ta tumba meme fatnu ande tumba David kile-tuna le kilmba Saul sota kinaig.

²¹ Kinaig ka Saul tugum pronaig le nu David kangermba nzali mayena le Saul nu David madimba nuje kame aganj ndende kugraka nu dubiwam tuku piro ta nu tuna.

²² Tanjamba Saul ndek Yesi tuku pasa pilmba sakina: Ye ne tuku kinjo ne nzaliyate. Nu ye tuku piro tanjo minamngat nga sana.

²³ David nu Saul ndon minmba Kuatenge bukla kukulanu le Saul nginjangan seranu ta Davidnge ndek gita katanu le bukla ta Saul kusremba kua kambinu le Saul nu manj wamdus purfemba maye minanu.

17

Goliat nu kame buwam tuku Israel mbal wikina

¹ Mara ande Filistia mbal nane kame tuku kuaneka pro Yuda kilke sunjo Soko tumbrañnge mangurkinaig. Mangurkinaig sulumba nane ka Efes-Damimnge tumbrañ ulnaig. Efes-Damim ta Soko tumbrañ Aseka tumbrañ ngamu-ngamunje minna.

² Nane tanje minnaig le Saul nu Israel tuku kame tanjo kile-mangurka kilmba ka kame tuku kuaneka Ela ma gutoñnge tumbrañ ulnaig. ³ Filistia mbal nane tabe inumnge tinginaig le Israel mbal nane tabe inumnge tinginaig. Ma gutoñ ta ngamunje.

⁴ Kile kame gabat ande nyunu Goliat nu Filistia mbal tuku nyu tumba kilim ka nane Israel mbal kame tuku wikina. Goliat nu Gatnu. Nu kuen njayo mita kenjmba tanaj. ⁵ Nu hat karenju kaikina ta ainmbi wakeiwanu. Ngarosu songam tuku aganj silikina ta mata ainmbi wakeiwanu ta pitinu 50 kilo tanaj. ⁶ Nu kupe songina aganj ta mbanduwanj mirena ta mata ainmbi ndo wakeikanu. ⁷ Nu tuku sibugi ta sunjokanu piti njayo. Agonu ainmbi wakeiwanu ta pitinu 7 kilo tanaj. Kame tanjo andenje Goliat tuku kandim nuje kuramba Goliat tumailamnge tingina.

⁸ Kile Goliat nu tinga Israel kame kuasmbi ta wi kuenka saningina: Tane ndanam kame tuku kuaneka tinga minig e? Ye Filistianu. Tane njakmba Saul tuku piro tanjo kame. Tanjine tanjo ande madiwap le pro ye ndonj kame buwa o. ⁹ Nu ye te-ibenyumba baleyuwa ta sine njakmba tane tuku piro tanjo minamngig. Ko yenje nu te-ibenyumba balewi ta tane njakmba sine tuku piro tanjo minamngig nga wikina. ¹⁰ Tanjakina sulumba nu manj lato maim maim pasa ande saningina sulumba sakina: Tane Israel kame kuasmbi o. Tanjine kame tanjo ande madiwap le sile nu ndonj kame bupe o ngina le ¹¹ Saul nu nuje kame

kuasmbi ndonj pasa ta ismba kuru kuru njayomba wamdus fulilka minnaig.

David nu aba kat nuje sota kame ma mbol kina

¹² David mam nuje Yesi nu Betlehemnu tanjo. Nu Efrat kumamnge Yuda ma tugu mbolnje minna. Yesi nu kinjo kame 8 njak. Saul nu gabat sunjo minna ta Yesi nu buk saibo pile mayena. ¹³ Nu tuku kinjo kame kenjmba ta nane Saul ndonj kame mbolnje minnaig. Kinjo mulum ta nyunu Eliab. Nu dubiknu ta nyunu Abinadab. Kinjo kenju ta nyunu Sama. ¹⁴ David nu kinjo ngrimbik. Nu tuku aba kat nuje kenj ta ndo Saul ndonj kame mbolnje minnaig. ¹⁵ David nu ait afu Saul tugumnge piroka minanu. Ait afu nu Saul kusremba ka Betlehemnge mam nuje tuku sipsip kulatka minanu.

¹⁶ Filistia tanjo ta maratukuk furiram mindek ait 40 nu pro ma kilimnge tinga kame tuku wika minmba minna.

¹⁷ Tanjamba minna le mara ande Yesi nu kinjo nuje David kukulmba sana: Ne brainj tinga wit pasokanu sonj njak te tumba bret 10 te turmba kilmba aba kat nanje kame mbolnje minig ta sota kaye. ¹⁸ Ne sis 10 te turmba kilmba ka nanjine kame gabat sunjo ta tawe sulumba aba kat nanje kangerka. Nane mine mayewaig kande nane tuku mindesil ande tumba luka prowa le nane mage minig ta ye kila palmbimngit. ¹⁹ Aba kat nanje, Saul, kame kuasmbi njakmba nane Ela ma gutoñ tanje Filistia mbal ndonj kame bumba minig nga David sana.

²⁰ Kinymba mafena le maratukuk tinga David nu sipsip kilmba tanjo andenje kulatkuwa nga samba nu mam nujenje kukulna ta dubimba nyamaganj kilmba kina. Kina ka Israel kuasmbi kame tuku ngumbeyumba kine ilemba minnaig le kile-siglikina. ²¹ Nane Israel mbal inumnge Filistia mbal inumnge kame tuku munjo titika minnaig.

²² Minnaig le David ndek nuje aganj ndende ta kulat tanjo tugum tanje kusreka nu pinderka kame kuasmbi ta tugum kumba aba kat nuje kangerka tane mage minig e nga kusnaningina. ²³ David nu aba kat nuje ndonj pasatumba minna le Filistia kame gabat Gatnu tanjo Goliat nu manj kilim ka mayok tanje tingumba wi kuenka pasa mara mindek sakina tanjamba manj sakina le David nu isna.

²⁴ Nane Israel kame kuasmbi tanjo ta kangermba kuru kuru mayemba kua kinaig sulumba ²⁵ nanjine nanjine sakinaig: Ai si. Tanjo si manj pro sine maim maim pasa sinjmba kame tuku wika minit. Tanjo ima nu tanjo si balewa le kumwa ta nu Saulnge ndametinj sunjokanu tumba kulim nuje turmba tambimngat. Tanjo ta tuku

tugu mata nane takis yaika kile nda nga saka minnaig.

²⁶ Tanjamba saka minnaig le David nu nane afu nu tugumnge minnaig ta kusnaniŋgina: i ... Filistia tango ngaro nda pikanu si nu Kuate abo tugu njak nu tuku kame kuasmbi maim maim pasa niŋgit. Tanjo inumnge Filistia tango si balewa le sine kiko patikate ta kugawa ta Saulnge ndananggat e nga kusnaniŋgina le ²⁷ nane nu sanaig: Tanjo ima nu Filistia tango ta balewa ta nu tanjamba tanjamba kamnggat nginaig.

²⁸ David nu nane ndon pasata minna le aba nuŋe sunjo Eliab nu kangerna sulumba ka David sawe lika sana: Ne ndanjam saka pro te tanje minit? Ne tuku sipsip ma baknu mbolŋge imanje kulatkate? Ye kila. Ne maim maim tanjo. Ne tuku manju ta mayenu kuga. Ne ake kame bube le kanjeram saka te ta prowat nga sawe likina. ²⁹ Tanjakina le David ndek aba nuŋe sana: Ne ndanjam ye saye likate. Ye ake kusnangit nga sakina sulumba ³⁰ nu aba nuŋe ngumnemba man tango ande kusnana le tango tanje man pasa ndui ta ndo David kubeu tuna.

David nu Saul tugum prona

³¹ Kile tanjo afu nane David pasatina ta ismba ka Saul kubeu tunaig le nu ndek nane afu kukulniŋmba saniŋgina: Kape ka David tumba prowap ngina le nane kinaig ka David tumba pronaig. ³² Nane David tumba pronaig le nu ndek Saul sana: O gabat sunjo, tane Filistia tango si tuku wamdus fulil ndakap. Ye ne tuku piro tango minet. Yenge ka nu ndon kame buwamnggit ngina le ³³ Saul nu sana: A ... ne kumuŋ kuga. Ne ndanjam Filistia tango si ndon kame buwam sakate? Ne sangrinu kuga. Nu si kame gabat nga sana.

³⁴ Tanjakina le David ndek nu sana: O gabat sunjo, ye yinje mam tuku sipsip kulatket tuku. Laionnge beange sipsip fatnu ande nzonja tumba kinit ta ³⁵ ye nu yok-ermba sipsip fat ta yaiwet tuku. Tanjawet le nu ye makeyam bafwet le ye nu tuku njinfok biyamba balewet. ³⁶ Ye buk laion bea bale faren. Tanjamba ndo kile Filistia tango ngaro nda pikanu si Kuate abo tugu njak nu tuku kame kuasmbi maim maim pasa niŋgit ta mata balewamnggit. ³⁷ Sunjonje ye sinzanyina le laionnge beange ye bale ndayinaig. Nuŋge ye man sinzanyuwa le Filistia tango sinje ye baleye nda ngina. Tanjakina le Saul nu sana: Ta maye. Ne kaye. Sunjo nu ne ndon minamnggat ngina.

David nu Goliat balena le kumna

³⁸ Tanjakina sulumba Saul nu nuŋe kame aganj ndende ta kilmba David silik-tuna sulumba hat karenju ainmbi wakeiwanu ta tumba David tuku gabat kaina. ³⁹ Kaina le David nu Saul tuku kame bagi ta tina

sulumba like tumna ta nu aganj tanjan buk sili ndakina tukunu nu like fugumba Saul sana: Ye aganj ndende te njak like fuguwet. Ye aganj ndende te sili gilai ngina sulumba aganj ndende ta paske likina.

⁴⁰ Tanjamba nu nuŋe sipsip kulatkanu ndumndum ta tina sulumba kumba ka kule skur tanje ndame fonfon gubo gubok 5 kilmba pale fat sigrikina. Sigrikina sulumba nuŋe sikpir ta tumba biyama biyam Goliat tugum kina le ⁴¹ Filistia tango ta David kanjermba gitmba nu sota ilna. Nu tuku kandim kurawanu tango ta ambonjina le Goliat nu ngumnem dubina.

⁴² Tanjamba nu David kanjer tina ta David nu mbanzonu maditaknu tukunu tango ta kame buwam kumuŋ kuga nga nu talana. ⁴³ Talana sulumba nu David kusnana: Ye ne tuku age le ne ye katyam saka ndumndum tumba ilit e nga David kusnana sulumba nuŋe mbara nyu mbolŋge David taprana sulumba ⁴⁴ sana: Ne yale le ye ne baleni sulumba ngarosu nanje tumba sar umanj aganjmor nguikok niŋgi le nyamnggaig ngina.

⁴⁵ Tanjakina le David ndek minje lafumba sana: Ne nanje kame bagi, mbanduwan, kandim aganj ndende ta kilmba ye ndon kame buwam prote ta ye Israel kame kuasmbi tuku Mbara Sanjri Najo ne nu maim maim te-tuwit Mbara Sunjo ta nu tuku nyu mbolŋge ne ndon kame buwam prowet. ⁴⁶ Ki ait te mbolŋge Sunjonje ne tumba ye wai mbolŋge pilwa le yenge ne baleni sulumba njinfok nanje kat puramnggit. Tanjawi sulumba ye tane Filistia kame mbal tuku ngarosu tanjine kilmba sar umanj aganjmor nguikok niŋgi le nyuwaig le sine Israel mbal tuku Mbara sine ndon minit ta kilke njakmba nane katesewamnggaig. ⁴⁷ Sunjo nu kame bagimbi mbanduwanmbi nuŋe mbal muskil kile-tidinge ndaniŋgit tuku ta manjur sunjo te nane katesewamnggaig. Nu nuŋe sanjri tamba ndo kame bumba tane njakmba kilmba sine wai mbolŋge patinungat nga Goliat sana.

⁴⁸ Tanjamba sana le Goliat ndek dirka David tugum ilna le David nu pitik ndo pinderka Filistia tango ta tugum kina sulumba ⁴⁹ nuŋe pale fat sinam ta wai sirmba ndame ande tumba nuŋe sikpir ta mbolŋge pilna sulumba kuilkuilnga sanjrimba bukngina le ndame tanje ka Filistia tango ta tuku tumail pasinu kat fetka sinam kina le nu ndeka kummba truk kina.

⁵⁰ David nu kame bagi kugatok ta nu nuŋe sikpir le ndame tamba ndo Goliat balena sulumba ⁵¹ pinderka ka nu tugum tange tinja Goliat nu nuŋe kame bagi ta gomba tumba njinfoknu kat purna le kumna.

Kile Filistia mbal nanjine kame gabat ta kumna le kanjermba nane drumba kua ka

kinaig. ⁵² Kua ka kinaig le Israel Yuda kame mbalnge nane Filistia mbal ta wika raumba kogronka bale farmba kinaig. Nane Saraim kambim tuku ndin ta dubimba kinaig ka ka Gat tumbran Ekron tumbran fonde malanga tugum tanje kusrekinaig. ⁵³ Kusrekinaig sulumba luka pro Filistia kame kuasmbi tuku agan ndende kusreka kua kinaig ta nane kumba agan ndende ta nka mba yomba kilmba kinaig. ⁵⁴ Kilmba kinaig le David ndek Goliat tuku gabat njin fok kat purmba tumba Yerusalem kina sulumba Goliat tuku kame agan ndende ta kilmba ka David nuje baiba sinam tanje patikina le minnaig.

⁵⁵ David nu Filistia tanjo ta tuku kame kina le Saul nu kame gabat Abner kusnana: Kinjo mo si ima tuku kinjo ngina le Abner ndek nu sana: O gabat sunjo, sonndo son nu ima tuku kinjo ta ye gilai ngina. ⁵⁶ Tanjakina le gabat sunjo Saulnge nu sana: Ne kaye ka katesewa ngina.

⁵⁷ David nu Goliat tuku gabat biyam biyam prona le Abner ndek nu tumba Saul sota kinaika nu tugum pronaik. ⁵⁸ Pronaik le nu ndek David kusnana: Kinjo mo, ne ima tuku kinjo ngina le nu ndek lafumba sana: Ye piro tanjo nanje Yesi tuku kinjo. Nu Betlehemnu nga Saul sana.

18

Yonatan nu David ndonj gulab mayena

¹ Saul nu David ndonj pasate denjpronaik le Yonatan nu David ndonj wamdus sailkinaik sulumba nu David tuku kume purna. ² Tanjana le Saul nu David ngailka tumba nuje wande mbolnge pilna le nu manj luka mam nuje sota nda kina.

³ Tanjamba minna le Yonatan nu David tuku kume purmba nu ndonj pasa katmba wamdus ulendinaik sulumba ⁴ Yonatan ndek nuje tawi kuen silikina ta paska David tuna sulumba nuje kame agan silikanu, kame bagi, tui pangar, let turmba kilmba David kile-tuna.

⁵ Saul nu David kukulanu ta nu kumba kame bumba ngeue mbal kilmba bale farnjnganu. Tanjamba kumba minna le Saulnge nu tumba kame kuasmbi ande tuku gabat minwa nga pilna le Saul tuku kame kuasmbi Israel tanjo pino nka mba nane gare-garekinaig.

Saul nu David tuku ngeue mayok kina

⁶ David nu Filistia mbal tuku kame gabat ta balena le Israel kame mbal nane Filistia ndonj kame bumba nane bale farka luka ilmba minnaig le pino kame nka mba tumbran mindek Israel sinamnge nane gare-gareka kupesmba mune ninde lika tambarinj katnjamba nangine gabat sunjo Saul

ndinngje te-silikam kinaig. ⁷ Pino kame ta mune ulmba sakinaig:

Saul nu ngeue mbal 1,000 bale farkina le David nu ngeue mbal 10,000 bale farkina nginaig.

⁸ Tanjakinaig le Saul nu mune ta ismba gubra torna sulumba nuje wamdusmbi sakina: David nu tanjo 10,000 bale faranu ngade sulumba ye tanjo 1,000 ndo bale faranu ngade. Mine minemba nane nu tumba nangine gabat sunjo palmbimnggaig nga idusna sulumba ⁹ nu David tuku gubra tumba tira dirka minna.

¹⁰ Kinymba mafena le Kuatenge guwa njayonu pilna le pro Saul tuku wamdus njinngan serna le nu wi kagru-kagrumba mbanduwanj gomba biyna le David nu nuje gita ta tumba mara mindek usremba minna tanjamba nu katna.

¹¹ Tanjana le Saul ndek nuje wamdusmbi sakina: Ese. Kile ne yenge kair turnamnggit nga mbanduwanj kuanyingina kande David nu lo silina le manj ande gomba tumba kuanyingina kande ta mata nu lo silina le mbarna. ¹² Saul nu wam ta kanjermba Sunjo nu David sinzanjamba ye ngumneyate nga idusmba nu David tuku kuru-kurukina. ¹³ Ta tuku Saul nu David nuje wande mbolnge mine ndakuwa nga nu pilna le ka kame kuasmbi 1,000 tuku gabat minna sulumba David nu kame kuasmbi ta kilmba ngeue mbal ndonj kame ulmba likina.

¹⁴ Tanjamba likina le Sunjo nu David sinzanj mayena le wam nka mba kanu ta pro mayenaig le ¹⁵ Saul nu kanjermba David tuku kuru-kurukina. ¹⁶ Tanjana le nane Israel kuasmbi Yuda kuasmbi nane David kame gabat minmba kame ulmba likina ta kanjermba nu tuku nyu payamkinaig.

¹⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Saul ndek David sana: Ne mara mindek ye tuku piro tanjo minmba kame mbol sangri tinja Sunjo tuku nyu mbolnge ngeue mbal ndonj kame bumba mina ta ye yije kulim mulum Merab ne tanmbimnggit nga sana. Saul nu David balewam fugumba kame mbolnge Filistia mbalnge balewaig nga David tanjamba sana. ¹⁸ Sana le David ndek nu tuku pasa lafumba sakina: Ye tanjo nyu kugatok. Ye tuku tugu mata nane Israel ngamuknge nane nyu kugatok tukunu ye kulim nanje ta tam kumunj kuga ngina ta Saul nu dirnanja sakina: Kuga. Ne yije kulim mulum ta tamngat ngina.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma nane munjo kilam tuku ait madina ta ka kumungina le Saul ndek kulim nuje mulum Merab tumba David tuwe ndaka mbilmba Meholanu tanjo Adriel tuna. ²⁰ Tanjana le Saul tuku kulim nuje ande nyunu Mikal nu ndek David tam tuku torna le nane ka Saul sanaig le ismba ta maye ngina sulumba ²¹ ndek

idusna: Ye Mikal tuwi le nu pinonu tumba Filistia mbal ndonj kame bumba tumailam kuwa le balewaig nga idusmba nu David sana: Ne yiye kulim mulum tam mbulna tukunu kile kulim ande te ne pinonu ta nga sana.

²² Tanjakina sulumba nu nuje piro mbal wika saningina: Tane ka David sijsinjndo teminyomba sawap: Gabat sunjo nuje piro mbal mata nane ne tuku wamdus gare njak. Ta tuku ne Saul kulim nuje pinonu ta. Tane ka tanjamba David sawap ngina le ²³ nane ka David sanaig kande nu nane tuku pasa pitaimba saningina: Ye tanjo ande nyu njak nga idusmba gabat sunjo tuku kulim nuje tam tuku wam sa kuaki ngade e? Ye tanjo naji nguesuk tejen nde nda ngina.

²⁴ Tanjakina le Saul tuku piro tanjo kame luka ka David mbulmba sakina ta Saul kubeu tunaig le ²⁵ Saul manj ndek nuje piro mbal kukulnijmba saningina: Tane ka tejenmba David sawap. Gabat sunjo nu ne aganj ndindombi ndo pino piyawam tuku sakat ta tejenmba. Ne ka nu tuku ngueu mbal mbar lafuwam tuku Filistia tanjo 100 bale farka nane tuku nduwa ngaro kugerka kilmba nu tugum prowa nga David sawap ngina. Saul nu idusmba David nu ka Filistia mbal ndonj kame bumba Filistia mbalnge balewaig le kumwa nga idusmba nu piro ta David tuna. ²⁶ Tanjana le piro tanjo kame manj ka David kubeu tunaig le nu gabat sunjo tuku kulim ta tam tuku wokina.

Saul nu David ait tuna ta kile ngina le ²⁷ nu anje suk nuje kame kuasmbi kilmba ka Filistia tanjo 200 bale farnijmba nduwa ngaro nanjine kugerka kilmba ka gabat sunjo Saul tuna. Tanjana le nu ndek kulim nuje Mikal tumba David tuna le pinonu tina. ²⁸ Wam ta mbolnge Saul nu katesemba sakina: Sunjo nu kile David ndonj minit ngina.

Saul tuku kulim nuje Mikal mata David tuku kume purna le ²⁹ Saul nu David tuku kuru kuru mayemba nu ndonj ngueu njak minmba minna.

³⁰ Filistia mbal tuku kame gabat sugo sugu nane pro Israel mbal ndonj kame buwanu ta David nuje kame kuasmbi ndonj nane sunjomba bale faranu. Saul tuku kame kuasmbi nane sunjomba nda bale faranu. Ta tuku nane tanjo pino njakmba David tuku nyu ndo payamkinaig.

19

Saul nu David balewam tuku ndin sotina

¹ Saul nu David balewam tuku wamdusna sulumba nuje piro tanjo kame kinjo nuje Yonatan nane saningina ta Yonatan nu David tuku kume purna tukunu ² nu ka David kila samba sakina: Mam nu ne balenam sakate tukunu ne indole

maratukuk tinja sijsinjndo kaye ka ma kuirok ande piro mbolnge kanjermba kuirka le ³ sile mam ndonj kumba ne kuirkamngat ma ta tugumnge tinja ye mam ne tuku sawi le nu ne mbolnge ame manjau kam sakuwa ndeta ye ne sanamngit nga David sana.

⁴ David nu tanjamba kuirkam kina le Yonatan mam nuje ndonj pasata pasata kinaik ta Yonatan nu David tuku manjau mayenu ke likina ta tuku mam nuje sana: Mam, ne nanje piro tanjo David njayo sili ndamba manjau ande ke ndaka. Ta ndanjam? Nu ne mbolnge mbar ande ke ndakina. Nu manjau njakmba kina ta nu ne turnumba ke likina sulumba ⁵ nu nuje kumam tuku idus ndamba Filistia tanjo ta balena le Sunjonje sine Israel mbal Filistia mbal tuku wai mbolnge kile-lukina le ne kanjermba gare-garekina. David nu mbar ande ke ndakina ta ne ndanjam tuku ake sinanj nu tuku ndare kutuwam sakate ngina le ⁶ Saul nu Yonatan tuku pasa ismba nu pasa sanjri pilemba sakina: Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge ye sinja saket. Ye David balewe nda ngina. ⁷ Tanjakina le Yonatan nu kumba David wikina le prona le pasa njakmba mam nuje sakina ta nu kubeu tuna sulumba nu David tumba mam nuje tugum kina le David nu kame gabat tuku piro ambonja kina ta ndo kumba minna.

⁸ Tanjamba minnaig ma ma mara ande nane Filistia manj kame ilnaig le David nu nuje kame kuasmbi ndonj kinaig ka nane ndonj kame bunaig sulumba nane sunjomba bale farkinaig le nane kua ka sili-silinaig.

⁹ Ait ande Saul nu mbanduwanj ande waimbi biye njak nuje wandek sinamnge minna le Sunjonje guwa njayonu ta manj pilna le Saul mbol kina. David nu tanje gita katmba minna le ¹⁰ Saul nu David mbanduwanj kuanjinga kair turam bafuna kande David nu mbanduwanj ta lo silina le kair nduasena. Tanjana le David nu pinderka kilim ka pro kina.

¹¹ Furirna le Saul nu tanjo afu wam paguka kukulnijmba saningina: Tane ka David tuku wande kulatka minap le mafewa le maratukuk nu balewap nga saningina le nane kinaig. Tanjanaig le piyo nuje Mikalnge David sana: Furir te mbolnge ndo ne kua kine ndaka ta indole maratukuk ne balenamngaij nga David sana sulumba ¹² Mikalnge muli ande tumba bubre malanja mbolnge kusna le David nu muli ta dubimba ibenja ka kua ka pro kina. ¹³ Tanjana le piyo nuje nu mbara kanunu ande tumba David tuku kinyam mbili mbolnge te-kinyena sulumba gabat tatu ande meme nguenumbi wakeiwanu ta tumba gabat mbolnge pilmba tawi kaina.

¹⁴ Kile Saul tuku tanjo kame ta David tam pronaig kande ¹⁵ piyo nuŋenge nane saningina: Nu guaze njak ngina le nane luka kumba Saul kila sanaig le nu nane maŋ kukulningmba saningina: Tane luka kape sulumba David mbain njak tumba yalpe le ye nu balewi le kumwa ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane luka kinaig sulumba wande k sinam kumba mbain mbol mam-bilnaig kande mbara kanunu meme njuenu gabat mbolŋge pilna ta mbain mbolŋge minna le kanjernaig. Kanjernaig sulumba nane luka kumba Saul sanaig le ¹⁷ nu ndek Mikal wika kusnana: Ndanam saka ne ye yabryumba yiŋe njuenu tanjo ta kanjer ndowat le kua ka pro ket ngina le Mikal nu pasa lafumba sana: Nu ye sayina ye nu turi le kua kine ndakuwa ta nu ye baleyam sakina. Tanjakina le ye nu turen le pro kina nja mam nuŋe sana.

¹⁸ David nu kua ka kina ka Rama tumbranŋge Samuel te-silikumba maŋau kame Saulŋge nu mbol kina ta kubeu tuna le Samuel nu ismba David ndonj kinaik ka Nayot tumbranŋge minnaik.

¹⁹ Tanje minnaik le tanjo afunje pro Saul sanaig: David nu Nayot tumbranj Rama patumba tanje minit nja Saul sanaig le ²⁰ Saul ndek tanjo afu kukulningina le David biye tiwam kinaig kande tuan tanjo kuasmbi ande Samuel dubimba pasa yeki yeki kuklimba minnaig le kanjer kinaig. Tanjanaig sulumba tanjo kame ta Kuate tuku Guwanje wamdus ningina le nane mata pasa yeki yeki kuklimba minnaig.

²¹ Tanjamba minnaig le Saul nu isna sulumba nu maŋ tanjo afu kukulningina le kinaig ta nane mata Kuate tuku Guwanje wamdus ningina le pasa yeki yeki saka minnaig. Tanjanaig le Saul nu maŋ lato tanjo kuasmbi ande kukulningina le kinaig ta nane mata wam ndui ta ndo kinaig.

²² Tanjanaig le Saul nuŋe mironj Rama kina ka kule burok ande Seku ma tugumŋge minna ta tugum prona sulumba tanjo afu kanjerka kusnaningina: Samuel le David ani tanje minik e ngina le nane nu sanaig: Nale Rama patumba Nayot tumbranŋge minik nginginaig le ²³ nu ndin dubimba Nayot tumbranj ta kumba ndinŋge Kuate tuku Guwa nu mbol prona le nu ndin dubimba kumba pasa yeki yeki kuklimba kina ka Nayot prona. ²⁴ Prona sulumba nu tawi sunjo ta paskumba Samuel tugum tanje pasa yeki yeki kuklimba saka minna. Ki ait ta mbolŋge nu ki mbol tanjamba kinymba minna le ka furirmba maŋ mafena. Ta tuku nane kile yaba pasambi sakade: Saul nu mata tuan tanjo ande e njade.

David nu Yonatan ndonj pasa katmba ngamuŋgal ulendinaik

¹ Saul nu Nayot tumbranj prona le David nu Saul ram kua ka ma ta kusremba Yonatan sota kina sulumba sana: Ye ame maŋau mam nane mbolŋge mbaren le nu ye baleyam bafute e ngina le ² nu lafumba sana: Mam ne balene nda. Nu ame maŋau kam bafumba ta nu ye sayumba yabuye nda. Ta tuku ye ne sanet nu ne balene nda ngina kande ³ David maŋ lato sana: Ne ye tuku kume purte ta mam nane nu kila tukunu ne wamdus njanjngikat nja idusmba ne sane nda. Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolŋge ne tuku nyu mbolŋge ye sinja sanet. Mam nane buk ye baleyam bafute le kamuset ngina.

⁴ Tanjakina le Yonatan nu ndek David sana: Ye ne ndanjanjamba turnam tuku saka ta ye kamŋgit ngina le ⁵ David nu tejenmba sana: Indole tambun kitek prote tuku ait ta ye gabat sunjo ndonj isukusam tuku ta ne woka ta ye ka gutorj tanje ait kenjmba kuirka minamŋgit. ⁶ Tanjawi le mam nane nane promba isukusmba minmba ye kirinja kusnanuwa kande ne tejenmba sawa: Yar mindek nuŋe tugu nane promba Betlehemŋge maŋgurka atraukade tukunu nu pitik ndo kambim tuku ye sayat. ⁷ Tanjamba mam nane sawa le nu ta maye nguwa ta ne katesewamŋgat nu ye bale ye nda. Ko nu gubra sunjo tuwa ndeta ne katesewamŋgat nu ye baleyam tuku wamdus kuyarkat nja Yonatan sana.

⁸ Tanjakina sulumba nu maŋ lato sana: Sile buk Sunjo am mbolŋge pasa katmba ngamuŋgal ulendikenj tukunu ne ye gilai ndanja ye sinzanyumba mina. Ko ye mbar ande njak ndeta ne ye tumba mam nane tuku wai mbolŋge pale le bale ndayuwa. Nane mironj ye baleya ngina le ⁹ Yonatanŋge nu sana: Ne wamdus tanjamba nda ta. Mam nu ne njanjo silinumba balenam bafuwa le ye kamusmba ta ye ne yabune nda. Ye ne kila sanamŋgit ngina le ¹⁰ David ndek nu kusnana: Indole tane isukusmba minmba ne mam nane ye tuku nja kila sawa le nu gubrambi pasa lafuwa ta imanje pro ye kila sayamŋgat e nja Yonatan sana le ¹¹ nu ndek David sana: Sile gutorj si kap sulumba pasapasakube nja nale tinja kinaik.

¹² Nale kinaik ka gutorj ta promba kile Yonatanŋge David sana: Singine Israel mbal tuku Mbara Sunjo sile pasa sakamŋgit ta nu isamŋgat. Indole ko aspilait tejen mbolŋge ye mam ne tuku nja sawi le nu wokuwa ndeta ye ne tuku pasa palm-bimŋgit. ¹³ Ko mam nu ne njanjo silinam bafuwa ta ye ne kila sani le ne kaye. Ye tanja ndawi ta Sunjo nu ye mapeye nda. Sunjo nu mam ndonj minna tanjamba ndo nu ne ndonj mata minwa le ¹⁴ ye kume ndaka

mini kande ne ye idusyumba Sunḡonḡe sine mapesinḡit tanḡamba ye mapeya le nane ye bale ndayuwaig. ¹⁵ Tanḡamba ndo Sunḡonḡe ne tuku nḡueu mbal ḡakmba nḡaigo siglikuwa le ne ye tuku ndare kame ndo mapeninḡmba sinzanḡinḡa nḡa David sana. ¹⁶ Tanḡakina sulumba Yonatan le David nakile ndare ndonḡ pasa katmba Yonatanḡe David sana: Sunḡonḡe ne tuku nḡueu mbal mapeninḡe nda nḡina. ¹⁷ Tanḡakina sulumba Yonatan nu David tuku kume purna tukunu nu David maḡ lato pasa sanḡri pilewa nḡa sana.

¹⁸ Kile Yonatan ndek David sana: Indole tambun kitek tuku pagumba nye aita ta ne isukusam pro ndawa ta mam nu wamdus suluwamḡgat. ¹⁹ Tanḡawa sulumba ne aspile maḡ ka ne ambonḡa kuirkina ma ndame sunḡo Esel nḡgade ta nḡumnemḡe kuirka mina le ²⁰ ye tui fatnu keḡmba ne minamḡgat ma ta tugumḡḡe aganḡ ande madiwanu sukmba parsinḡamḡgit. ²¹ Tanḡamba ye kiḡo ande tui fat kame ta sotam tuku kukulmba ne katesewam tuku pasa teḡenmba sawamḡgit: Tui fat kame ta ibenḡ ta tanḡe ndekaig nḡi ndeta ne teḡenmba katesewa. Mam nu ne mbolḡḡe maḡau ande ke nda. Ye pasa ta Sunḡo abo tugu ḡak nu tuku nyu mbolḡḡe sanet. ²² Ko ye kiḡo ta sawamḡgit: Tui fat kame ta o kasom sinḡe ndekaig nḡi ndeta ne ma ta kusremba kua kaye. Sunḡo nu ne kukulnuwa le ma ta kusremba pro kambim tuku nḡa sanate nḡa katesewamḡgat. ²³ Sile pasa katmba sanḡri pilewa ta Sunḡonḡe kanḡerat. Nu mara mindek sile ndonḡ minamḡḡat nḡina.

²⁴ Kile David nu kina ka ma gutonḡ tanḡe kuirkina. Kuirka minna le tambun kitek pronḡa le Saul nu isukusam promba ²⁵ nuḡe mara mindek minyokanu mbili kair gemmba ta tumba minyokina. Tanḡana le Yonatan nu tinḡina le Abner pro Saul gemmba minyokina. David tuku mbili ta ndo ake minna ta ²⁶ Saul nu ait ta mbolḡḡe nu tuku kusna ndanḡina. Nu teḡenmba idusna: David nu wam ande Sunḡo am mbolḡḡe mbarmba nu purfeḡnu kuga tukunu pro ndawat nḡa idusna.

²⁷ Tanḡamba idusmba minna le tambun kiteknu tuku ait arnu mbolḡḡe David nu maḡ isukusam nda pronḡa le Saulḡe kiḡo nuḡe Yonatan kusnamba sakina: Ndanḡam tuku Yesi tuku kiḡo ta kubele kite mata sine ndonḡ isukusam pro ndawat nḡina le ²⁸ Yonatanḡe mam nuḡe tuku pasa lafumba sana: Nu Betlehem kambim tuku ye dirnḡa kusnayina sulumba ²⁹ sakina: Yiḡe abanḡe sine Betlehemḡe maḡgurka atraukam tuku pasa pilna tukunu ne ye tuku gulab mayenu ndeta ne ye kaye nḡa le ye yiḡe aba kame sota ka nḡina. Wam ta mbolḡḡe nu sine ndonḡ isukusam pro ndawat nḡina.

³⁰ Tanḡakina le Saul nu Yonatan tuku gubra torna sulumba sana: Ne ma nḡamukok kutu ande. Ne Yesi tuku kiḡo ta ndonḡ gulab mayete ta ye kila. Ne naḡe wam ta mbolḡḡe ndo tale ina naḡe ndonḡ kiko tamḡḡaik nḡina sulumba ³¹ sakina: Yesi tuku kiḡo ta minwa ta ne gabat sunḡo mine nda. Ta tuku ne tanḡo afu kukulninḡa le kuwaig ka nu tumba prowaig le ye nu balewi nḡina le ³² Yonatan nu pasa lafumba mam nuḡe sana: Nuḡe ame maḡau mbarna le ne nu balewam sakate nḡina kande ³³ Saul nu nuḡe mbanduwanḡ tumba Yonatan nduasewam tuku kuanyinḡina sulumba ndaflona. Tanḡana le Yonatan nu mam nuḡe David balewam tuku wamdus sunḡokanu ḡak ta katesena sulumba ³⁴ nu gubra tormba isukusam tuku mbili ta kusremba kilim kina. Tambun kiteknu tuku ait arnu ta mbolḡḡe nu isukuse ndaka minna le ka furirna. Ta ndanḡam? Mam nuḡe David kiko pilena le nu ta tuku wamdus tatrunkina le isukusam mbulna.

³⁵ Mafena le maratukuk tinḡa Yonatan nu nakile pasa katnaik ta dubimba kiḡo ande tumba David sota ma gutonḡ ta kinaik ka ³⁶ ma gutonḡ tanḡe Yonatanḡe kiḡo ta sana: Ye tui fat parsinḡi le o si ta kuwaig kande ne pinderka ka sota nḡina. Tanḡakina le kiḡo ta pinderka kumba minna le nu lukamba mbol mbol tui fat ande parsinḡina le simḡḡe ndekina. ³⁷ Kiḡo ta nu kina ka tui fat ndekina magot ta tugumḡḡe tinḡina le Yonatan ndek wika sana: Dir dir si kaye. Tui fat ta o si tamḡḡe ndekat nḡina sulumba ³⁸ Yonatan nu maḡ lato kiḡo ta wika sana: Ne ake tanḡe tinḡ mine ndaka. Pitik kaye nḡina le kiḡo ta ka tui fat tumba luka nuḡe gabat tugum kina. ³⁹ Kiḡo ta nu Yonatan maḡau kina ta tuku tugu katese ndana. Yonatan le David nakile ndo kila.

⁴⁰ Kile Yonatanḡe kiḡo ta tui paḡḡarnu fatnu kame ta turmba kile-tumba kukulna le kilmba luka tumbranḡ kina. ⁴¹ Kiḡo ta luka tumbranḡ kina le David nu ndame maḡgur nḡumnemḡe kuirka minna ta tinḡa kilim ka promba Yonatan tugum tanḡe dagol tidronḡa lokam keḡna. Tanḡamba nu tinḡa Yonatan mumumba nale munḡu mumuka malmbikinaik.

David nu wamdus tatrunka sunḡomba malmbikina le ⁴² Yonatan ndek nu sana: Sile Sunḡo tuku nyu mbolḡḡe pasa sanḡri pilekeḡ ta Sunḡo nu sile ndonḡ sikile ndare kame ta ndonḡ minmba minamḡgat tukunu ne nḡamunḡal mukuk wamdus bulok ḡak kaye nḡina le David nu tinḡa kina le Yonatan nu luka nuḡe tumbranḡ kina.

21

David nu Saul ram kua Ahimelek sota kina

¹ Kile David nu kua ka pris Ahimelek sota Nob tumbraŋ kina ka ta prona le nu David kaŋgermba kuru-kuruka nu tugum kumba kusnana: Ne ndaŋam naŋe mata te prote e ŋgina le ² David nu lafumba sana: Gabat sunjo Saulŋe ye piro sat le te prowit. Nu teŋenmba ye sayat. Ye ne piro tinmba kukulni le andeŋge ise ndakuwa ŋga sayat. Yiŋe kuasmbi nane ye te-silikam kande nane ma inumŋe ye te-silikuwaig ŋga saninŋen. ³ Kile ne bret afu ŋak ndeta ye 5 kile-sa. Kuga ndeta nyamagaŋ afu kise sa ŋga pris ta sana.

⁴ Taŋakina le pris ta ndek nu sana: Ye ake bret afu mine ndakade. Tukul bret Kuate am mbolŋge patikanu ta ndo minig. Ne naŋe kame taŋgo ndoŋ tane pino ndoŋ kinye ndakade kande ne bret ta kila ŋga sana le ⁵ David nu lafumba pris ta sana: Ye ne yabrine nda. Sine kile pino ndoŋ kinye ndakeg. Sine ŋgueu mbal ndoŋ kame buweg ta kame mbal naŋgine kame agaŋ ndende ta turmba Sunjo am mbolŋge purfeŋnu ndo minig. Kite sine piro ande kamŋgig tukunu sine taŋamba purfeŋnu ndo mineg ŋga sana.

⁶ Nyamagaŋ afu mine ndakinaig tukunu pris ta tukul bret ta kilmba David kile-tuna. Nane tuku maŋau ta bret ambokok ta kilmba kile-kasoka bret kitek kilmba Kuate am mbolŋge patikanu.

⁷ Ait ta mbolŋge Saul tuku agaŋmor kulatkanu gabat Edomnu taŋgo nyunu Dowek nu atraukanu tuku Sunjo tuku Wande mbol taŋge minna. ⁸ Minna le David ndek Ahimelek kusnana: Ne mbanduwan ande ko kame bagi ande ŋak kande ye sa. Ye gabat sunjoŋe piro sat ta braiŋ kam tuku ŋgat le ye prepreka kame agaŋ ande te ndakit ŋga sana le ⁹ nu ndek David sana: Ye kame bagi ndindo ndo minit. Ne buk Ela ma gutoŋ nziŋge Filistia taŋgo Goliat balena nu tuku kame bagi ta tumba tawimbi soŋga pris tuku tawi ŋgirpemŋge piŋnaig ta ndo minit. Tamŋgat kande te-tini ŋgina le David ndek sakina: Ese. Kame bagi ta mayenu ndo kame bagi afu minig taŋaŋ kuga ŋga yaimba tumba kina.

David nu kua ka Gat kina

¹⁰ Kile David nu Saul ram kua ka kina ka Gatnu gabat sunjo Akis tugum prona le ¹¹ Akis tuku piro taŋgo kame David kaŋgermba ka Akis sanaig: Taŋgo si Davidŋe. Nu nuŋe kilke tuku gabat sunjo. Nane pino kame o buk nu tuku mune ulmba kupesmba sakinaig: Saul nu ŋgueu mbal 1,000 bale farninŋina le David nu ŋgueu mbal 10,000 bale farninŋina ŋginaig ŋga Akis sanaig le ¹² David nu pasa ta ismba gabat sunjo Akis tuku kuru kuru mayemba ¹³ nane tuku am mbolŋge nu ŋginŋan taŋgoŋge wam kekekina sulumba nu ndo

ŋginŋan mayewanu sukmba kumba ka tumbraŋ koranu fonde malanga mbolŋge ma kuyir-kuyarna sulumba subal promba miŋge zizin mbolŋge kutuka ndekina.

¹⁴ Taŋana le gabat sunjo Akis ndek nuŋe piro taŋgo kame saninŋe lika sakina: ŋgan palmbinu te ndaŋam saka tumba ye tugum te prowaig? ¹⁵ Tane idusde sine tuku tumbraŋ te ŋginŋan taŋgo kugatok e ŋga maŋ ŋgan palmbinu te tumba te ta prowaig? Taŋgo te ye tuku wande mbolŋge nda palpe le minwa ŋga saninŋina.

22

David nu Adulam sikar burok sinam taŋge minna

¹ Kile David nu Gat kusremba kua ka kina ka Adulam sikar burok kumba taŋge minna. Minna le nuŋe aba kat nuŋe, nuŋe kuasmbi ŋakmba nu taŋge minna ta isnaig sulumba nane kinaig ka taŋge nu te-silikinaig. ² Taŋanaig le taŋgo afu nane piti ŋak ŋak afu ndametinj kugatok afu ndagari ŋak ta nane kua ka David te-silika nu ndoŋ taŋge minnaig sulumba nu naŋgine gabat minwa ŋga madinaig. Nane kuasmbi taŋge kua ka nu ndoŋ minnaig ta ulendimba 400.

³ Taŋamba minnaig ka mara ande David ndek tiŋga Mispé tumbraŋ Moab kilke mbol kina sulumba Moabnu gabat sunjo ta sana: Ye yiŋe ina mam kilmba pro ne tugum tenje kusreki le minwaik le Kuatenge ye mbol ndaŋndaŋamŋgat ta kila pili sulumba maŋ luka pro kilamŋgit ŋga sana. ⁴ Taŋaka sana le Moabnu gabat sunjo nu wokina le David ndek ina mam nuŋe kilmba nu tugumŋge kusreka nu nuŋe tiŋga luka kumba ka sikar burok sinam taŋge kuirka minnaig.

⁵ Taŋamba minnaig le mara ande tuan taŋgo Gad nu David tugum promba sana: Ne tiŋga sikar burok te kusremba Yuda ma tugu mbol kaye ŋgina le David nu ndek tiŋga Heret ma yamban sinam ta kina.

Saulŋge pris kame bale farninŋina

⁶ Minnaig ma ma nane afuŋge David nuŋe kuasmbi kilmba ka Heret yambanŋge minnaig ta kumba ka Saul sanaig. Sanaig le Saul ndek Gibeá tumbraŋ biŋ mbol taŋge ail sunjo ande kumnemŋge nuŋe mbanduwan biye ŋak minyokina sulumba piro mbal nu laipmba minnaig ta ⁷ saninŋe likina: Tane Benyamin tuku kuasmbi tane ise tiwap. Tane idusde Yesi kiŋo nuŋenŋe tane nyam piro sugo sugo grep piro sugo sugo walmba tiŋguwa sulumba kame gabat maditinmba kuasmbi 1,000 ko kuasmbi 100 kulatkam tuku patikaŋgat ŋga idusde e? ⁸ Tane taŋamba idusnaig sulumba pasa katmba ye yiŋe kiŋo Yonatan nale Yesi kiŋo nuŋe ndoŋ wamdus ulendinaik ta ye yabuyinaig e ŋga saninŋe likina sulumba sakina: Yiŋe kiŋo nu

yiŋe piro tanŋo David ndoŋ wamdus ulendinaik tukunu David kile ye ŋayo siliyam tuku ndin sotate ta tane tuku andeŋge ye idusyumba ye kila sa ndayina ŋgina.

⁹ Tanjakina le Edomnu tanŋo Doweŋe nu Saul tuku piro mbal tugum tanŋe minna nuŋge ndek Saul sana: Ye Yesi kiŋo nuŋe pro Nobŋge Ahitub kiŋo nuŋe Ahimelek tugum prona le kaŋgeren. ¹⁰ Ahimelek ndek Sunŋonge David sinzanŋa ŋa yabaŋna sulumba nyamagaŋ afu kile-tumba Filistia tanŋo Goliat tuku kame bagi ta turmba David te-tuna ŋa Saul sana le ¹¹ nu pasa ta ismba tanŋo afu kukulningina le ka Ahimelek nuŋe kuasmbi ndoŋ Nobŋge pris pirokainaig ta ŋakmba kilmba gabat sunŋo Saul tugum pronaig.

¹² Kile Saul ndek Ahimelek sana: Ahitub kiŋo nuŋe, ye ne ndoŋ pasa ŋak ŋgina le nu ndek sana: O gabat sunŋo, ne saka le isi ŋgina le ¹³ Saul ndek nu sana: Yesi kiŋo nuŋe ne sota kina le ne ndaŋam saka le nyamagaŋ afu kile-tumba kame bagi te-tumba Kuateŋge sinzanŋa ŋa nu tuku yabaŋna? Ne tanjana le kile nu ye ŋayo siliyam tuku tair minit ŋgina.

¹⁴ Tanjakina le Ahimelek ndek Saul tuku pasa lafumba sakina: Ne tuku piro mbal te ima David suk minŋe dubi mayete? Naŋe mbiyel naŋe nu kame gabat minmba ne kigraibka ne tuku wande mbolŋge nyu sunŋo ŋak minit. ¹⁵ Ta tuku ye Kuate yabaŋmba nu sinzanŋa ŋen wam ta kitek ande ken le ne ye yiŋe kuasmbi te ndoŋ sine kilmba pasa mbolŋge patikate e? Nu ne ŋayo silinam tuku tair minanu ŋgate pasa ta sonndo ye gilai ŋgina kande ¹⁶ gabat sunŋo nu tuku pasa ta lafumba sana: Kuga. Ne naŋe kuasmbi ndoŋ tane ŋakmba kumamŋgaig ŋgina sulumba ¹⁷ nu kame mbal nane laipniŋmba minnaig ta sanaŋgina: David nu ye ram kua ka kina ta nane kila ta nane ye yabuyumba nu mapenaig le kina tukunu tane Sunŋo tuku pris kame te kilmba bale farap ŋgina kande nane pris kame ta bale faram tuku kuru-kuruka mbulnaig. ¹⁸ Mbulnaig le Saul ndek Doweŋe sana: Ne ilmba pris kame te kilmba bale farka ŋgina le nuŋge pro Sunŋo tuku pris 85 ta ŋakmba bale farke suglukina.

¹⁹ Tanjana le Saul nu tinŋa pris kame ta tuku tumbranŋ Nob kina sulumba tanŋe nu tanŋo pino, kiŋo kame, kutu amo mbolok, makau donki agaŋmor ŋakmba bale farmba tumbranŋ sina tumu pilna. ²⁰ Tanjana le Ahimelek tuku kiŋo nuŋe Abiatar nuŋge ndo kua ka David sota kumba ²¹ Saulŋge Sunŋo tuku pris kame bale farnaŋgina wam ta kubeu tuna le ²² David ndek nu sana: Ye pro mam naŋe tugumŋge minen sulumba Doweŋe tanŋe minna le kaŋgermba ye buk idusen ta kile kumunŋat. Osese. Yeŋge ne tuku ndare tuma yambarken. ²³ Ta tuku ne

kuru kuru ndaka. Saul nu sile balesikam tuku ndin sotate tukunu ne ye ndoŋ tenŋe mina le yeŋge ne kigraibkamŋgit ŋga Abiatar sana.

23

David nu Keila mbal turkina

¹ Tanjamba minnaig ma ma mara ande tanŋo afu nane pro David kubeu tumba sanaig: Nane Filistia mbalŋge pro Keila mbal ndoŋ kame bumba nane tuku nyamagaŋ kile-wandekkinaig ta ŋakmba kuayamba yomba kilmba kinaig ŋga sanaig.

² Tanjaka sanaig le David ndek Sunŋo kusnana: Ye ka Keila mbal turka Filistia mbal ndoŋ kame buwam kumuŋ e ŋgina le Sunŋo ndek nu sana: Ta maye. Ne ka Keila mbal turka Filistia mbal bale farka ŋgina. ³ Tanjakina le nane David tuku kuasmbi ndek nu sanaig: Sine Yuda ma tugu te mbolŋge ŋgueu mbalŋge kugor-kugorka minig le ne ndaŋam saka kile maŋ Keila mbal turka Filistia kame kuasmbi sunŋo ta ndoŋ kame buwam sakate ŋga David sanaig.

⁴ Tanjakinaig le David maŋ lato Sunŋo kusnana kande nu sana: Tinŋa Keila tumbranŋ kaye le yeŋge ne sinzanŋumba Filistia mbal kilmba ne tuku wai mbol patikamŋgit ŋgina. ⁵ Tanjaka sana le David nuŋe kame kuasmbi kilmba ka Keilaŋge Filistia mbal ndoŋ kame bumba nane sunŋomba bale farnaig sulumba nane tuku agaŋmor ŋakmba yaika kilmba Keila mbal tanŋo pino ŋakmba kile-luka kilna.

⁶ Abiatar nu o buk pris tuku tawi ta tumba kua ka David sota kina.

⁷ Kile David nu Keilaŋge minna pasa ta nane afu kinaig ka Saul sanaig le nu ndek sakina: Ese. Kile Kuateŋge nu tumba ye tuku wai mbolŋge palmbimŋgat. Nuŋe miroŋ tumbranŋ sunŋo koranu ta sinam kina ŋgina sulumba ⁸ Saul ndek nuŋe kame kuasmbi kilmba David tuku kuasmbi kugorkam Keila kinaig.

⁹ Saul nu David balewam kina ta David sanaig le isna sulumba nu pris Abiatar wika sana: Naŋe tawi ta tumba yale ŋgina. ¹⁰ Abiatar nu pris tuku tawi ta tumba prona le David ndek yabaŋmba sakina: O siŋgine Israel mbal tuku Mbara Sunŋo, Saul nu piro tanŋo naŋe ye tuku ŋga Keila tumbranŋ te ŋayo siliwam tuku ilit ŋgaig le isit. ¹¹ Ta tuku ne ye saya. Tumbranŋ te tuku tanŋo kameŋge ye tumba Saul tuku wai mbol palmbimŋgaig e? Saul nu ye sota te ta prowamŋgat ta son sakaig e? O siŋgine Israel mbal tuku Mbara Sunŋo, ne ye kila saya ŋgina le Sunŋo nu sana: Au. Nu prowamŋgat ŋgina.

¹² Tanjakina le David maŋ ndek Sunŋo kusnana: Tumbranŋ te tuku tanŋo kameŋge ye yiŋe tanŋo kame te ndoŋ sine kilmba Saul

tuku wai mbol patikamnggaig e ngina le Sunjo nu sana: Au. Nane tanjawannggaig ngina.

¹³ David Sunjonje tanjamba sana le nu tanga nuje tango kuasmbi 600 ta kilmba Keila tumbrañ ta kusremba nane duje fumb e njakmba mbol kinenumba minnaig le Saul nu David kua kina pasa ta ismba nu nane man yoker ndakina.

David nu Sif ma baknu mbolnje minna

¹⁴ David nu kua ka kina ka Sif tuku ma taknu ma baknu tanje kuirka minna. Saul nu mara mindek David sota minna ta Kuete nu David sinzanjamba nu tumba Saul tuku wai mbol pile ndakina.

¹⁵ David nu kina ka Sif ma baknu Horesnje minna le Saul nu balewam tuku sota minna ta David sanaig le isna. ¹⁶ Tanjana le Yonatan nu kina ka Horesnje David te-silika Sunjonje ne kulatkate nga nu wamdus sangri pilena sulumba ¹⁷ sakina: Ne kuru kuru ndaka. Mam nu ne njayo siline nda. Mine minemba ne sine Israel mbal tuku gabat sunjo mina le ye ne gemnu minamngit ta mata mam nu kila nga David sana. ¹⁸ Tanjakina le nale Sunjo am mbolnje pasa katmba wamdus ulendinaik. Tanjamba David nu Horesnje minna le Yonatan man luka nuje tumbrañ kina.

¹⁹ Kile Sifnu tanjo kame afu kinaig ka Gibeange Saul sanaig: O gabat sunjo, ne isa. David nu kile sine tuku ma tugu Horesnje minit. Nu Yuda yamban Akila binj mbolnje kuirka minit. ²⁰ Ta tuku gabat sunjo, ne nu biye timba tam kande ne ndeka le sine ne turnumba nu biye timba tanmbimngig nga sanaig le ²¹ Saul ndek nane saningina: Tane ye turyumba manjau mayenu ndo kade tukunu Sunjo nu tane ndon minwa ngina sulumba ²² man ndek saningina: Tane kape sulumba ka nu minit magot ta buro-buwap. Nu tanje minanu ngade ta son tanje minit e ta kanjerap. Tanjo ta nu ngisi-ngisikate tuku nga sayade tukunu ²³ tane ka nu kuirke likate tuku magot ta njakmba katese mayemba pro ye tap le tane ndon kumba ka nu korkorbe le nu kua ka Yuda ma animbi kuwa ta ye ka nane ngamuknge nu tamngit nga saningina. ²⁴ Tanjakina le tanjo kame ta Saul kusremba ambonga nanjine tumbrañ Sif kinaig.

David nu nuje tango kuasmbi ndon kinaig ka Maon ma baknu Yuda yamban kumam tanje minnaig le ²⁵ Saul nu nune kame kuasmbi kilmba David sota nane minnaig ma tamba kinaig le nane afu ka David sanaig. Sanaig le nu nuje tango kuasmbi kilmba kua ka Maon ma baknu sikar njak tanje ka minna. Tanje minna le Saul nu ismba David dubimba kina. ²⁶ Saul tuku kuasmbi pro tabe dabil inum inum kinaig le David nuje kuasmbi kilmba tabe dabil

inum inum Saul ram kua kinaig. Tanjanaig le Saul nuje tango kuasmbi ndon nane buk David tuku kuasmbi kile-fag kinaig le ²⁷ kile Saul tuku piro tango ande tumbrañje pasa tumba promba Saul sana: Filistia mbal pro sine ndon kame bude tukunu ne brañ luka yale nga sana le ²⁸ Saul nu David yokermba minna ta kusremba nuje kame kuasmbi kilmba luka Filistia mbal ndon kame buwam kina. (Ta tuku kile nane magot ta nyun ta Kame peukina tuku Sikar njade).

²⁹ Tanjana le David nu ma tugu ta kusremba kua ka kina ka Engedi ma taknu sikar burok sinam tanje kuirka minna.

24

David nu Saul mapena

¹ Saul nu Filistia mbal yokerka kina ka kusreka man luka prona le nane afu pro nu sanaig: David nu kile ka Engedi ma baknu sikar burok sinam ambenje minit njinaig le ² Saul ndek Israel tango sangriknu 3,000 pilemba kilmba David biye tiwam tuku ma ande nyunu Meme nguikok tuku Sikar ta kinaig ka ³ sikar burok sunjo ande tugum pronaig. Burok ta tugumnje sipsip tuku fonde mata minnaig. David nu nuje tanjo kame ta kilmba nane sikar burok ta sinamnje kuirka minnaig.

Kile Saul ndek sumbikam saka sikar burok ta sinam kina le ⁴ David tuku kuasmbi tanje David sanaig: Ese. Kile ait te mbolnje Sunjonje ne tuku ngueu tanjo tumba ne wai mbolnje pilit. Ne ame manjau kam ndeta ka nga sanaig le David ndek kurauka kina ka Saul tuku tawi kuennu ta tundunnu ndo kat purmba tina ta Saul nu kamus ndana.

⁵ David nu Saul tuku tawi tundunnu ta kat purmba tina sulumba nu ndafloitw a nga wamdus fulilka ⁶ nuje kame kuasmbi saningina: Tanjo te Sunjonje ye tuku gabat sunjo madina tukunu ye nu balewe nda ngina sulumba ⁷ David nu pasa sangrinu saka saningina: Tane Saul bale ndawap nga peuningina.

Kile Saul nu sikar burok sinam tanje sumbike denpurmba kilim ka kina le ⁸ David ndek Saul ngumnem dubimba kilim kumba Saul wikina: O yije gabat sunjo ngina le Saul nu mbilkina. Mbilkina le David ndek dagol tidronga lokina sulumba ⁹ sana: Ne ndanjam tanjo kame tuku yabri pasa yenje ne njayo silanam tuku sakade le nane tuku pasa ta isit? ¹⁰ Ne kile kanjera. Ne kite ait te mbolnje sikar burok te sinamnje Sunjonje ne tumba ye tuku wai mbolnje palet le tanjo kameje ye ne baleni nga sisenjaig ta ye ne Sunjonje ye tuku gabat sunjo madina nga ye nane peuningmba ne mapenit. ¹¹ Mam, ne

te kanjera. Ye ne balenam mbulmba ne tuku tawi kuen ta tundunnu ndo kat purmba tit. Ta tuku ne kanjermba katesewa. Ye ne mbolnje manjau ande njayonu kumba ne njayo sili ndanit ta ne ndanam tuku ye korkoryumba baleyam bafute? ¹² Sunjo sile tuku manjau te pilewa sulumba ne ye mbolnje manjau kate ta lafunu ne tinwa. Yenge ne njayo siline nda. ¹³ Ne wa mburj kame tuku wam pagu pasa ta idusa. Nane tejenmba sakade: Tanjo njayonu nu manjau njaigonu ndo kate ngade. Ta tuku yenge ne njayo siline nda. ¹⁴ Ne Israel mbal tuku gabat sunjo ta ne ye ame aganj le ye tumba korkoryate? Ye tanjo naji nguesuk kuga age kumak meu tananj. ¹⁵ Ta tuku Sunjonje sile pilesikuwa sulumba ne ye mbol mbar te lafunu ne tinmba ye ne tuku wai mbolnje te-lukuwa njina.

¹⁶ David nu pasate denjurna le Saul ndek nu wika sana: O kinjo, ta nenje e njina sulumba malmbika ¹⁷ ndek David sana: Ye son mbar sungokanu ne mbol ket ta ne tinjeknu minmba manjau mayenu ndo ye mbolnje kate. ¹⁸ Kite Sunjo nu ye tumba ne tuku wai mbol palet ta ne ye mapeyumba bale ndayat. ¹⁹ Tanjo ande nu nuje njueu tanjo te-silikuwa ta nu nu ake mapewa le kine nda ta ne tanja ndawat. Ne ye mbol wam mayenu kat tukunu Sunjonje ne nyaro tinwa. ²⁰ Ye buk katesewet. Ne sine Israel mbal njakmba tuku gabat sunjo minmba minamngat. ²¹ Ta tuku ne Sunjo tuku nyu mbolnje pasa sangri pilewa sulumba ye tuku gageu tumu pile ndaka njga David sana. ²² Tanjaka sana le David ndek pasa ta woka sangri pilena. Tanjana le Saul ndek luka nuje tumbranj kina le David nuje tanjo kuasmbi kilmba nanjine minnaigi mbi sikar burok ta kinaigi.

25

Samuel nu kumna

¹ Tanjamba minnaigi ma ma Samuel nu kumna le nane Israel mbal njakmba pro manjurka nu malmbinaigi. Malmbiwe denjurmba nu tuku mindesinj tumba ka Rama tumbranjnge nuje wandembi tanje njukinaigi. Njukinaigi le David nu tinja kuirka minna magot ta kusremba Paran ma baknu ta kina ka tanje minna.

David nu Nabal tuku pino kuembol tina

²⁻³ Maonnu tanjo ande nyunu Nabal nu nuje aganjmor kame ta tumbranj sunjo Karmelnje kulatka minanu. Tanjo ta nu maror tanjo. Nu sipsip 3,000 meme 1,000 njak minna. Piyo nuje ta nyunu Abigail. Nu pino njarosu mayenu ranjun mayenu. Tanjo nuje ta nu mugru sambek nu gubra te-fagna tuku. Nu Kaleb tuku ndare.

Tanjo ta tuku piro mbal nane Karmelnje sipsip njueu kugerka minnaigi le nu ka nane kulatka tanje minna le ⁴ David nu Paran ma baknu tanje minmba nane pirokinaigi pasa ta isna sulumba ⁵ nuje tanjo 10 ta kukulnimbamba saningina: Tane kape ka Karmelnje Nabal te-silika ye tuku nyu mbolnje gare pasa tape sulumba ⁶ tejenmba sawap: Ne nanje gageu nanje aganjmor njakmba mage minwaigi. ⁷ Tane kile sipsip njueu kugerka minig pasa ta David nu isna. Sine buk nanje piro mbal ndon minmba nane sipsip kulatkinaigi le sine Karmelnje nane ndonj gulab mayemba mingenj. Nane tuku aganjmor inum kuayarmba njisi ndagenj. ⁸ Ne nanje piro tanjo ta kusnaninga ta nane son njamngaj. Ta tuku ne kite pagumba nye sunjo ta David nu isat sulumba sine kukulsingaj. Ne nyamaganj afu minig ndeta afu sine sinmba afu David tuku patika le kilmba kanjig. Tane tanjamba ka Nabal sawap njina.

⁹ David tuku tanjo kame ta ka David wam pagukina tanjamba ndo Nabal sanaigi sulumba pasa lafunu isam tuku tair minnaigi kande ¹⁰ Nabal nu David tuku tanjo kame ta tejenmba saningina: Yesi tuku kinjo nuje David nu gabat sunjo ndanj ndanj le ye nu nyamaganjmbi turam tuku njga sakade. Kile piro tanjo sunjomba nanjine gabat ram kua ka dunje pisnemba minig. ¹¹ Ndanjam tuku tane bret kule aganjmor ndemnu yinje piro mbal tuku kuanekit te kilmba ma biri sambek tane tinjam tuku sakade njina.

¹² Tanjakina le David tuku kuasmbi nane luka kumba ka Nabal nane saningje likina tanjamba David kubeu tunaigi le ¹³ David ndek nuje tanjo kame ta saningina: Tane tinja kame bagi kilap njina sulumba nu tinja nuje kame bagi tumba kame kambim tuku kuanekina. Tanjamba nu nuje tanjo 400 kilmba kame kina le tanjo 200 kusrekina ta nane aganj ndende kulatka minnaigi.

¹⁴ Kile Nabal tuku piro tanjo ande kina ka Nabal piyo nuje Abigail sana: David ma baknu tange minmba nuje tanjo afu kukulningat le pro singine gabat gare pasa tawig le nu nane kasurnimbamba pitaitak njina sulumba ¹⁵ Abigail sana: Tanjo kame ta sine ndon mine mayegenj. Sine sipsip kulatka mingenj ta nane sine kulat magekinaigi le aganjmor inum njisi ndakina. ¹⁶ Sine nane tugum tanje sipsip kulatka mingenj ta nane mara mara sine kile-kogorka minnaigi. ¹⁷ Ta tuku ne isa. Kile David nuje tanjo kame ndonj promba sine tuku gabat nuje gageu ndonj bale faramngat. Nabal nu tanjo ande gubra te-fagte tuku. Sine nu sabe ta nu sine tuku pasa ise nda. Ta tuku ne kile ndanjndanjamngat e njina.

¹⁸ Tanjakina le Abigail nu pasa ta ismba pitikndo tinja nyamaganj kuaneka bret

200 kilmba grep kule armba aganjmor ngaronumbi tolnjanganu ta kilmba sipsip kuapikanu 5 kilmba wit pasokanu afu kilmba bret fonfon 100 grep mbilmba pasokanu njak ta kilmba fik karenganu 200 kilmba nyamagan ta njakmba donki afu mbol patikina. ¹⁹ Tanjamba nu sinjindo tanjo nuje kila sa ndamba nuje piro tanjo afu kukulnjmba saningina: Tane ambonga silap. Ye tane ngumnem dubiket njina.

²⁰ Nane kine sulunaig le Abigail nu ndek donki ande ponja kina ka te-tirmba kumba minna sulumba David nuje kame kuasmbi ndon nane buk tabe ta ponja mbumba minnaig le kanjerkina.

²¹ David nu wamdusmbi sakina: Ndanam saka ye tanjo ta tuku aganjmor nuje dunje ngamu tanje kulat mageken le inum njisi ndakina. Ye nu mbol manjau mayenu ken ta nu lafumba ye kiko pileyat. ²² Ta tuku kite ye nuje tanjo kame nuje gageu ta njakmba bale far suglukamngit. Kuga ta Kuantenje yije njueu mbal mapeninge nda njina.

²³ Kile Abigail nu David kanjermba nuje donki mbol patenja ibenjina sulumba David tuku kupe tugum tanje dagol tidronja ²⁴ lokina sulumba David sana: O tanjo sunjo, ye wam mbarit ta tuku ye ne ndon pasa njak. Ye saki le ne isa. ²⁵ Ne Nabal tuku pasa isat ta tuku gubra ndata. Nu mugru sambek nu gubra te-fagte tuku. Nu tuku nyu tugunu ta njingjan. Tanjamba ndo nuje manjau nuje nyu ta dubite. Ne nanje piro tanjo kukulningat le prowaig ta ye nane kanjer ndakit. ²⁶ Ne isa. Sunjonge ne peu ndanat kande ne tanjo ta tuku mbar ta lafumba nu buk balewat kande. Ta tuku Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ne nanje nyu mbolnje ye pasa sanjrinu saket. Sunjonge ndo ne tuku njueu mbal njakmba kilmba njaijo siglika Nabal mbol mata tanjamba kuwa njina.

²⁷ Tanjaka Abigail manj lato sana: O tanjo sunjo, ne garenuwa nga nyamagan kilmba prowit te nanje tanjo kuasmbi te njinga sulumba ²⁸ nanje piro pino ye tuku mbar te njilainga. Ne mara mindek Sunjo tuku njueu mbal ndon kame bumba ne mbar ande ke ndakate tukunu Sunjonge ne gabat sunjo pilwa le minmba minamngat. ²⁹ Tanjo ande pro ne ndon kame saka ne balenam bafuwa ta Sunjonge ne kigraibka kulat mayenumba ne tuku njueu mbal kilmba sikpirmbi ndame bukngade le kinit tanjan kile-pankamngat. ³⁰ Sunjo nu ne mbolnje wam magenu kam sakina ta njakmba ne mbol kuwa le ne sine Israel mbal tuku gabat sunjo minamngat. ³¹ Ta tuku ne ake sinan Nabal tuku mbar lafumba nu tuku ndare kutuwa ta ne gabat sunjo mina sulumba nanje mbar ta idusmba wamdus pitinuwa le kikitikat. Sunjo nu

ne sinzanuwa le piro pino nanje ye idusya nga David sana.

³² Tanjakina le David ndek nu sana: Israel mbal tuku Mbara Sunjonge ne kukulnat le pro ye ndinje te-silikat. Ta tuku sine nu tuku nyu te-dungube njina sulumba ³³ nu ndek sakina: Ne tuku wamdus mayenu tanje tanjo ta tuku mbar nu tuku ndare ake sinan kutuwikit nga ne ye peuyat. Ta tuku Sunjonge ne nyaro tinwa. ³⁴ Israel mbal tuku Mbara Sunjo abo tugu njak nuje ye peuyat. Ye nu tuku nyu mbolnje sanet. Ne ndinje ye te-sili ndakat kande indole maratukuk Nabal tuku kuasmbi inum mine ndakate kande njina. ³⁵ Tanjakina sulumba David nu Abigailnje nyamagan kilmba prona ta yaimba sana: Kile ne wamdus bulok luka nanje wande mbol kaye. Ne tuku pasa manjau mayenu ta mbolnje ne ye muku seryate njina.

³⁶ Tanjakina le Abigail luka tanjo nuje sota kina ka tumbrajan prona kande Nabal nu pagumba nye sunjo gabat sugonge pagumba nye sugokade tanjamba kina sulumba nu kule nyumba gare-gare sunjokumba minna le Abigail nu pasa ndana le ka mafena. ³⁷ Mafena le Nabal nu kule nyumba njingankina ta ka purfena le piyo nuje ndek wam kame prowe likinaig ta kubeu tuna. Kubeu tuna le Nabal nu pirerek purka kumaknu suk ndekina.

³⁸ Tanjamba minna ma ma ait 10 kuganaig le Sunjonge Nabal balena le kumna. ³⁹ Kumna le David nu pasa ismba sakina: Kile ye Sunjo tuku nyu te-dunget. Nunge Nabal ye kiko pileyina ta lafuwat. Sunjonge nuje piro tanjo nuje ye peuyina le manjau njayonu ke ndaken. Nuje mbar ta nuje miroj nu kurau tawet njina. Tanjakina sulumba David ndek tanjo afu kukulningina le ⁴⁰ nane ka Karmelnje Abigail sanaig: Sine Davidnje ne pinonu tam tuku sine kukulningat njinaig le ⁴¹ pino ta pasa ta ismba tinga dagol tidronja loka sakina: Ye nu tuku piro pino. Ye piro tanjo kame tuku kupe minyanjamngit njina. ⁴² Tanjakina sulumba Abigail nu pastinga nuje piro pino 5 kilmba nuje donki tumba ponja David tuku piro tanjo dubika kinaig. Kinaig ka David tugum prona le Davidnje pinonu tina.

⁴³⁻⁴⁴ David nu o buk Yesrelnu pino Ahi-noam tina sulumba njumnenga nu manj Saul kulim nuje Mikal tina ta Saulnje yaimba tumba Lais kinjo nuje Paltiel tuna. Tanjo ta tumbrajan sunjo Galimnu.

26

David nu manj Saul mapena

¹ Kile Sifnu tanjo kame afu kinaig ka Gibeanje Saul sanaig: O gabat sunjo, ne isa. David nu kile sine tuku kilke Yuda yamban

Akila biɲ mbolŋge kuirka minit ŋginaig le ²Saul ndek tiŋga nuɲe Israel kame kuasmbi sanɣriknɛ 3,000 ta pilemba kilmba David biye tiwam Sif ma baknu ta kinaig ka ³Akila tabe yamban ndin tanɣe tumbranɣ ulnaig.

David nuɲe kuasmbi ndoɲ ma baknu tanɣe minmba Saul nu biye tiwam prona ta ismba ⁴nu tanɣo afu kukulniɲmba kape ka buro-burowap ŋgina le nane kurauka kinaig ta Saul pro tanɣe minna le kanɣermba luka ka David kubeu tunaig. ⁵Kubeu tunaig le kile David ndek tanɣo afu kilmba Saul tumbranɣ ulmba minna magot ta kinaig sulumba Saul nuɲe kame gabat sunɣo Ner kiɲo nuɲe Abner ndoɲ kinymba minnaik le kanɣerkinaig. Saul nu ŋgamu-ŋgamunɣe kinyna le nane kame kuasmbi nu laipmba kinynaig. ⁶Tanjamba minnaig le David ndek Hitnu tanɣo Ahimelek le Abisai kusnanikina: Ima ye ndoɲ Saul tuku kuasmbi ma ulmba minig sinam nzi kanɣik ŋgina le Abisai ndek sakina: Sile kap ŋgina. (Abisai nu Seruya tuku kiɲo nuɲe. Aba nuɲe Yoab).

⁷Furirna le David le Abisai nale kurauka Saul nuɲe kuasmbi ndoɲ tumbranɣ ulmba minnaig ta ndek kinaik ka Saul kinymba minna le kanɣernaik. Saul nu nuɲe mbanduwanɣ ta tumba gabat tatum tanɣe te-timba ŋgamu-ŋgamunɣe kinyna le Abner kame kuasmbi ŋakmba nane nu laipmba kinynaig.

⁸Tanjamba kanɣerka Abisai ndek David sana: Kile Kuatenɣe naje ŋgeue tanɣo ta tumba ne wai mbolŋge palet. Saka le nuɲe mbanduwanɣ te tumba manyub kilke turi le kumwa ŋgina kande ⁹David ndek nu peumba sana: Ne nu mba tuwe ndaka. Sunɣonɣe gabat madina ta andenɣe balewa ta Sunɣonɣe nu mapewe nda ŋgina sulumba ¹⁰sakina: Ye Sunɣo abo tugu ŋak nu tuku nyu mbolŋge ne sanet. Sunɣonɣe Saul balewamɣat. Nu ake kumamɣat e ko nuɲe ŋgeue mbalŋge balewaig le kumamɣat e ta Sunɣo nuɲe ait. ¹¹Sunɣonɣe gabat sunɣo madina ta ye nu balewe nda. Nuɲe ye peuyate. Sile nu tuku mbanduwanɣ murko kule te ndo kilmba kap ŋga sana sulumba ¹²David ndek mbanduwanɣ murko kule gabat tatumɣe ta kilmba Abisai ndoɲ kinaik ta tanɣo ande nale kamasuka kanɣer ndakina. Nane ŋakmba Sunɣonɣe ginyum paknu niɲgina le ndo kinymba gilainɣinaig.

¹³Kile nale nane kusreka kinaik ka ka David nu tabe inum ponga funu mbolŋge tiɲgina sulumba ¹⁴Abner nuɲe kame kuasmbi ta ndoɲ wika saningina: Abner o. Ne ye tuku pasa isit e ŋgina le Abner ndek nu tuku miɲge lafumba sakina: Ne imanɣe gabat sunɣo wikate e ŋgina. ¹⁵Tanjakina le David ndek Abner maim maim te-tumba wi kuenka sana: Ne Israel ŋgamukɣe tanɣo nyu ŋak ŋgate ta ndanɣam saka naje gabat

sunɣo ta kulat maye ndawat le tanɣo ande nu ŋayo siliwam sinam ket? ¹⁶Ne tanjamba gubat sunɣo kulatkate tuku e? Tane tanɣine gabat sunɣo Sunɣonɣe madina ta kulat maye ndawaiɣ. Ta tuku ye Sunɣo abo tugu ŋak nu tuku nyu mbolŋge siɲka satingbet. Tane ŋakmba kumam kumuɲ. Tane gabat sunɣo tuku mbanduwanɣ murko kule gabat tatum tanɣe ta kanɣerkap ta kile aninɣe minig e ŋgina le ¹⁷Saul nu David tuku ŋin tugu ismba wika sakina: O kiɲo, ta nenɣe e ŋgina le David ndek wika sana: Au. Yenɣe o. ¹⁸O gabat sunɣo, ye ame mbar ken le ne naje piro tanɣo naje ye tumba yokeryate? ¹⁹O gabat sunɣo, ne naje piro tanɣo tuku pasa te isa. Ne Sunɣonɣe kukulnat le ye ŋayo siliyam tuku ye sotate ndeta maye. Ye nu tuku atrauki le Sunɣo nu maɲ ye tuku garewa. Ko tanɣonɣe ne tuku wamdus kunde-kundenade ndeta Sunɣonɣe nane kasurniɲguwa. Nane ndanɣam tuku ye Israel kilke kusremba ka kasomok mbal tuku kilke mbolŋge nanɣine yabri mbara baringi ŋga ye tumba korkoryade? ²⁰Ta tuku ye Sunɣo kasomɣe mini le tane ye tuku ndare kutu ndawam. Ne sine Israel mbal tuku gabat sunɣo ta ne ye ŋai ŋguesuk kuga meu tanɣaj baleyam tuku sota tanɣo afu tabe mbolŋge mula nindam tuku kuraukade tanjamba ne kate ŋga Saul sana.

²¹Tanjakina le Saul ndek David wika sana: O kiɲo, ye mbaret. Kile ne maɲ tawok te prowa le ye ne maɲ ŋayo siline nda. Ne furir te mbolŋge ye baleyam kumuɲ ta ne ye mapeyat. Ye siɲka mbarmba ŋgingan maɲau ket ŋgina le ²²David ndek wika sana: O gabat sunɣo, mbanduwanɣ naje noten. Naje tanɣo ande kukula le pro tumba kine tinwa. ²³Sunɣo nu tanɣo maɲau mayenu tiɲreknu kate ta lafu mayenu tuwit. Kite Sunɣo ne tumba ye tuku wai mbol palet ta ye Sunɣonɣe ne madinina ŋga ne bale ndanit. ²⁴Ye ne mapenumba ŋayo sili ndanit. Tanjamba ndo kile Sunɣo ye sinzanyuwa le mine mayemba wamdus bulok ŋak minamɣit ŋgina le ²⁵Saul ndek David wika sana: O kiɲo, Sunɣo ne nyaro tinwa le ame maɲau kam bafuwa ta kumu-kumumba alonu tanjamba prowamɣat ŋgina. Tanjaka saka denɣurna le David luka nuɲe kuasmbi sota kina le Saul mata mbilka luka nuɲe tumbranɣ kina.

27

David nu Filistia mbal sota kina

¹Tanjamba minnaig ma ma David nu wamdusmba sakina: Ye te tanɣe mini ta Saul nu maɲ wamdus mbilmba ye baleyamɣat tukunu ye kua ka Filistia kilke mbol ka le kanyumwa le nu maɲ Israel kilke mbol tenɣe ye sote nda ŋga idusna.

² Tanjamba idusna sulumba David ndek tinga nuje tanjo kuasmbi 600 ta kilmba Maok kinjo nuje Akis Gat mbal tuku gabat sunjo ta sota kambim saka ³ nu nuje pino ar ta kilmba nuje tanjo kuasmbi nangine gageu kame ta turmba kilmba kina ka Gatnje Akis ndonj minnaig. (David tuku pino ar ta ande Ahinoam nu Yesrelnu. Ande Abigail Nabal tuku pino kuembol nu Karmelnu). ⁴ David kua ka Gatnje minna pasa ta Saul nu ismba nu manj David sote ndakina.

⁵ Kile David nu Akis tenjenmba sana: O gabat sunjo, ye nanje tumbranj sunjo sinam tenje minet ta mayenu ndo kuga tukunu ne ye sinayumba kilke fudin ande serya le ye yinje kuasmbi ndonj ka tanje minyoki ngina le ⁶ Akis ndek woka tumbranj fudinj Siklak David nane minyokuwaig nga serna. Ta tuku kile Siklak tumbranj ta Yuda tuku gabat sugo nanjine kulatka minig.

⁷ David nu Filistia kilke mbol kumba minna ta yar ndindo tambun bailkamba turmba kinaig. ⁸ Tanje minna sulumba David nu nuje kame kuasmbi kilmba ka Gesur mbal Gisri mbal Amalek mbal nane ndonj kame bumba minanu. Mbal kame ta o buk ma tugu ta mbolnje tumbranj ulmba minnaig tuku. Nane tuku kilke ta Sur kumamnje kina ka Isipnje dikngina.

⁹⁻¹¹ David nu nane ndonj kame buwanu ta nu tanjo pino njakmba bale far sugluka makau donji kamel aganjmor njakmba ta kilmba tawi mindepiye aganj ndende ta turmba kile-sugluka luka Akis tugum kambinu. David nu tumbranj kame ta njakmba tumu pilmba ma sina minyanganu. Ta ndanjam? Tanjo ande pro Gatnje Akis kila sawikat nga nu tanjawanu.

David nu Filistia kilke mbolnje minna sulumba nu manjau ndui ta ndo kumba minanu le Akis ndek nu kusnamba ne ka aninje kame ulmba prote e ngga kusnawanu ta David ndek nu wam sisauka sawanu: Sine ka Yudanjo o ka Yerakmelnje o ka Ken ma ki prote kumam tanje kame ulmba prowet nga Akis yabriwanu.

¹² Tanjawanu le Akis ndek David tuku pasa ta son nga wamdusmba sakanu: Son. Nu nuje ndare tuma Israel ndonj kame bute. Kile nu nuje mbal ndonj ngueu minmba ye tuku piro tanjo minmba ye kulatka minmba minamngat nga idusanu.

28

Saul nu tanjo kanunu wikanu pino ande sota kina

¹ Minnaig ka ait ande Filistia mbal nangine kame kuasmbi kile-manjurka Israel mbal ndonj kame buwam tuku nginaig sulumba Akis ndek David sana: Kite ne

nanje kame kuasmbi ta kilmba njakmba ye dubiyumba ka Israel mbal ndonj kame buwamngig ngina. ² Tanjaka sana le David ndek woka sakina: Ta maye. Ye ne tuku piro tanjo. Ne ndanmba kam tuku saya ta ye tanjamba ndo kamngit ngina le Akis ndek sana: Ese. Ne tanjawa le ye ne tumba yinje ngarosulu kulatkam tuku palmbimngit ngina.

³ Samuel nu buk kumna le nane Israel mbal njakmba wamdus tatraka malmbimba nuje tumbranj Ramanje ngukinaig. Ait ta mbolnje Saulnje tanjo kanunu wikanu mbal ta Israel kilke mbolnje mine ndakuwaig nga njakmba pitaikina le sili-silinaig.

⁴ Kile Filistia mbal pro Sunem tumbranj sunjo ta makembinje kame buwam tuku ma ulnaig le Saul ndek Israel kame kuasmbi ta kilmba pro Gilboa tabe mbol tanje ma ulmba minnaig. ⁵ Tanjamba minnaig le Saul nu Filistia tuku kame kuasmbi ta kanjerka nu kuru kuru njayomba wamdus fulilka ⁶ Sunjo yabanjmba kusnana: Ye kile ndanji ngina kande Sunjo nu tuku pasa inum kinjambi ko tukul ndamembi ko tuan tanjo tuku minge mbolnje mata lafuna le ise ndakina le ⁷ nu ndek nuje piro mbal wika saningina: Tane kumba pino ande tanjo kanunu wikanu ta sota te-silikap le ye ka nu kusnawi ngina le nane ndek nu sanaig: Pino ande tanjo kanunu wikate tuku Endornje minit nga sanaig.

⁸ Tanjaka sanaig le Saul ndek gabat sunjo tuku mindepiye ta paska patika tawi kise kilmba kaika tanjo armba kilmba furir ta mbolnje ndo tinga ka pino ta tugum pronaj sulumba Saul ndek pino ta sana: Ye tanjo kumanu ande nyun ti le ne nu wika le ame wam prowamngajig ta ne sanuwa le ye saya nga pino ta sana kande ⁹ pino ta ndek nu sana: Gabat sunjo Saulnje Israel mbal tuku tanjo kanunu wikade mbal ta pitaikina ta ne gilai e? Ne ndanjam saka ye te-mayokyumba baleyuwaig nga tanjate ngina le ¹⁰ Saul ndek pasa sanjri pilemba sakina: Ye Sunjo nyu mbolnje ne sanet. Ne wam te ka ta nane ne tumba pasa mbol pile nda ngina.

¹¹ Tanjakina le pino ta ndek Saul kusnana: Ye ima wiki nga iduste ngina le Saul ndek nu sana: Ne Samuel wika ngina.

¹² Tanjaka sana le pino ta ndek Samuel wikanu le mayok kina. Mayok kina le pino ta nu Samuel kanjermba wi njayomba Saul sana: Ne ndanjam saka ye yabriyat? Ne Saulnje ngina.

¹³ Tanjakina le gabat sunjo ndek pino ta sana: Ne kuru kuru ndaka. Ame aganj kanjerat ta ye saya le isi ngina le pino ta lafumba Saul sana: Ye mindekanu ande sambu kusremba mayok ket le kanjerit ngina le ¹⁴ Saul ndek nu kusnana: Tanjo ta ndan ndanj ngina le pino ta nu sakina: Tanjo saibo tawi kuennu

silika mayok ket ngina le Saul nu katesena ta Samuelnge nga nu ndek dagol tidronga lokina.

¹⁵ Tanjana le Samuel ndek Saul kusnana: Ne ndanam saka ye wikat ngina le nu lafumba sana: Sunjo nu ye ngumneyina le Filistia mbal ye ndonj kame buwam bafude. Ta tuku ye wamdus piti sunjo njak. Nu ye tuku pasa inum tuan tango tuku minge mbolnje ko kinjambi sayate le ise dudaket tukunu ye kile ndanjanjamngit nga pro nenje ye saya nga ne wikit ngina.

¹⁶ Tanjakina le Samuel ndek nu sana: Sunjo o buk ne ngumnenumba nu ne ndonj ngeu minit. Ne ndanam saka ye ne turnam tuku wikate? ¹⁷ Sunjonje o buk ye wam paguyina le ye tuku minge mbolnje pasa prona le ne isna ta nu kile dubimba kate. Nu Israel kulatkam tuku piro ta ne yainumba David tuna. ¹⁸ Ne buk Sunjo tuku minge ngurna. Nu Amalek mbal tuku gubra sunjo tumba ne nane njakmba bale farkam tuku ngina ta ne kumu ndana. Ta tuku kile Sunjo nu wam ta lafumba ne mbol kate. ¹⁹ Ne naje kuasmbi Israel tane njakmba Sunjonje kilmba Filistia tuku wai mbol patinungat. Indole ne naje kinjo kat naje ndonj kumba pro tenje ye ndonj minamngaig. Sunjo nu Filistia mbal sinzanjinmba Israel tuku kame kuasmbi kilmba nane tuku wai mbol patinungat nga Saul sana.

²⁰ Saul nu Samuel tuku pasa ta ismba kuru kuru mayemba ngurngurka kilke mbol ndeka milmailka kinye njak minna. Ta ndanam? Ki ait ka furir ngamuna nu isukuse ndaka minna tukunu nu milmailka minna.

²¹ Tanjamba minna le pino ta ka Saul kuru kuru mayena le kanjermba nu sana: O tango sunjo, ye yije ngarosu yambarkam kuru kuru ndaka ne tuku minge dubiwit. ²² Tanjamba ndo ne kile ye tuku minge dubimba tinga bret afu nyumba ngarosu sangri tingawa le luka baye ngina kande ²³ Saul ndek nu sana: Ye isukusam mbulit ngina. Tanjakina le nuje piro tango ar ta pino ta ndonj nane diranjinngaig le nu nane tuku minge dubimba tinga ka mbili mbol minyokina. ²⁴ Minyokina le pino ta pre nuje makau fat butuknu ande kulatka minna ta balena sulumba pikmba ndemnu ta kilmba kuapikina. Kuapikina sulumba plaua yis kugatok ta kilmba pipmba bret afu wakeika pasoka ²⁵ ninjina le nane nyinaig. Nye denjurmba furir ndui ta ndo nane tinga luka nanjine tumbranj kinaig.

29

Filistia gabat nane David pitainai

¹ Kile Filistia kame gabat nane kame kuasmbi kilmba pro Afeknje ma ulmba manjurkinaig le nane Israel kame kuasmbi

pro Yesrel ma kule bulbultembi tanje ma ulmba mangurkinaig. ² Nane Filistia tuku gabat sugo ta nanjine kame kuasmbi walmba afu 100 afu 1,000 tanjamba fetke lika kame tuku kaneuka tinga likinaig le David nu nuje kame kuasmbi kilmba Akis ndonj nane ngumnem dubikina.

³ Tanjana le nane Filistia tuku kame gabat ta nane kanjerka Akis sanaig: Ndanjam Hibru tango kame te sine dubika kame kangig nginaig le Akis lafumba nane saningina: Tango si Davidnje. Nu Israel mbal tuku gabat sugo Saul tuku piro tango ta nu o buk Saul kusremba yar ndindo tanjanj pro ye ndonj tenje minit ta tane gilai e? Ye nu wam afu mbarna le kanjer ndaken nga saningina kande ⁴ nane kame gabat sugo sugo Akis tuku gubra pasa tumba sanaig: Tanjo si te-luka le ka tumbranj sernambi tanje ka minwa. Kuga ta nu nuje gabat sunjo Saul garewa nga mbilka sine ndonj kame bumba sine kilmba bale farikat. ⁵ Tanjo si sine kila. O buk pino kame nane kupesmba mune ulmba sakinaig: Saul nu ngeue mbal 1,000 bale farninjina le David nu ngeue mbal 10,000 bale farninjina nginaig nga Akis sanaig.

⁶ Tanjamba sanaig le Akis ndek David wika sana: Mbara Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ye ne sanet. Ne tinjeknu. Ne ye dubiyumba kame mbol tinga ye turya nga iduset. Ne o buk ye sota prona kile minit ta ne wam ande mbarna le kanjer ndawen ta nane gabat sugo si nane ne sine dubi ndaka nga sakade. ⁷ Ta tuku ne kile wamdus bulok luka tumbranj kaye ka tanje mina. Ne sine dubika ta kame gabat afu si ne tuku ndagarinngikat nga sana kande ⁸ David ndek nu tuku pasa lafumba sana: O gabat sunjo, ye ne tugumnje ame wam mbaren? Ye o buk ne tuku piro tugu pilen sulumba kile ye minet ta ye mbar ande ken le ne kame kambim tuku ye peuyate e ngina le ⁹ Akis ndek nu tuku pasa lafumba sana: Son. Ye tuku am mbolnje ne tinjeknu Kuate tuku enel suk ta kame gabat afu nane sakaig ne sine dubika kame mbol kine nda nga sakaig. ¹⁰ Ta tuku indole mafewa le maratukuk tinga ne sine kusreka naje kuasmbi o buk Saul tugumnje kilmba ilna ta njakmba kilmba luka kaye nga David sana. ¹¹ Tanjaka sana le David nu maratukuk tinga nuje kuasmbi ta kilmba luka Siklak tumbranj Filistia kilke mbol kina le nane Filistia mbal ndek tinga Yesrel kinaig.

30

Amalek mbal Siklak tumbranj piynai

¹⁻³ David nuje kame kuasmbi kilmba luka Siklak tumbranj kambim tuku kumba minnaig le Amalek mbal Yuda ma tugu ki

prote kumamŋge promba Siklak tumbran piynaig sulumba pino kutu ŋakmba kilmba kine sulunaig. Ande bale ndanaig. David nane ait keŋnu mbolŋge Siklak patumba mambilnaig kande Amalek mbalŋge tumbran piynaig le pa guwa ma gur tingina le kanjermba nane pro tumbran sinam kumba pino kutu ŋakmba kilmba kine sulunaig ta kanjermba ⁴ nane malmbi ŋayonaig ka ka sanjri kugamba baklele likinaig. ⁵ David tuku pino ar ta Ahinoam Yesrelnu nale Abigail Nabal tuku pino kuembol Karmelnu ta mata kilmba kinaig.

⁶ David nuŋe kame kuasmbi nane tuku pino kutu ŋgueu mbalŋge kilmba kine sulunaig tukunu nane David tuku gubra tormba nu ndamembi balewam tuku saka minnaig le nu ismba wamduŋ piti sunjo tina ta nuŋe Mbara Sunjoŋge nu sanjri pilena le ⁷ nu ndek pris Abiatar sana: Ka pris tuku tawi ta tumba pro ye sa ŋgina le nu kina ka tawi ta tumba pro David tuna. ⁸ Tuna le David ndek Sunjo kusnamba sakina: Ye Amalek kuasmbi ta dubika ka nane ndinŋge kile-siglikamŋgit e ŋgina le Sunjoŋge lafumba sana: Ne nane dubika kaye ka pino kutu kame ta ŋakmba yaika kile-luka kilamŋgat ŋga sana. ⁹ Tanjaka sana le David ndek nuŋe kame kuasmbi 600 ta ŋakmba kilmba Amalek mbal kupel kupel dubika kinaig ka Besor kule mbol ta pronaig. ¹⁰ Pronaig sulumba tanjo 200 nane sanjri kugamba Besor kule pakarke fugunaig ta tanje kusrekinaig le minnaig le David nu tanjo 400 ta ndo kilmba Amalek mbal dubika kinaig.

¹¹ Nane kinaig ka ndinŋge Isipnu tanjo mo ande te-silika tumba David tugum kumba nane ndek Isip tanjo ta bret afu tumba kule turmba tunaig le nyina. ¹² Tanjana le nane ndek fik kareŋganu soŋ ŋak ande tumba bret foŋfoŋ grep kareŋganumbi pipnaig tuku ta turmba nu tunaig le nyina. Tanjo ta nu ait keŋmba nyamagan kule kugatok minna tukunu kile nu nyamagan ta kilmba nyumba man sanjri tina.

¹³ Sanjri tina le David ndek tanjo mo ta kusnana: Ne anikok? Ne tuku gabat ima ŋgina le nu lafumba sana: Ye Isipnu ta Amaleknu tanjo andeŋge o buk ye piyayumba tina. Ye ailfu guazeŋgen le nane teŋge ye kusreyinaig. ¹⁴ Sine kageŋ ka Keret ma tugu Yuda ma tugu Kaleb ma tugu ki prote kumamŋge kame bugeŋ sulumba pro Siklakŋge tumbran piygen ŋga David sana.

¹⁵ Tanjakina le David ndek tanjo mo ta kusnana: Ne sine kilmba nane minig magot ta tumsinŋam kumuŋ e ŋgina le nu ndek sakina: Ne Kuate tuku nyu mbolŋge ye bale ndayumba ye tumba yiŋe gabat tuku wai mbol pile nda ŋga pasa sanjri pilewa le ye tane kilmba nane minig ma ta tumtŋgamŋgit ŋga David sana le wokina.

¹⁶ Kile tanjo mo ta ndek nane kilmba ka Amalek mbal mine likinaig ma ta kinaig. Kinaig ka ta pronaig kande nane Filistia kilke mbolŋge Yuda ma tugu mbolŋge gabis agan ndende sunjomba yomba kilnaig ta tuku nane gare-gareka pagumba nye sunjo te-iberŋnaig.

¹⁷ Tanjamba minnaig le ka furirna le David nuŋe kame kuasmbi kilmba sinam ka Amalek mbal ndoŋ kame bumba nane bale farka kinaig ka mafemba man furirna. David tuku kuasmbi tanje nane ŋakmba bale far sulunaig. Amalek tanjo 400 ndo kamel poŋga kua kinaig. ¹⁸ Tanjanaig le David ndek pino kutu gabis agan ndende ŋakmba Amalek mbalŋge kilnaig ta luka kilna sulumba nuŋe pino ar ta turmba kilna. ¹⁹ Nane tuku agan inum ŋgisi ndakina. Kiŋo kame kulim kame gabis agan ndende ŋakmba Amalek mbalŋge kile likinaig ta kumu-kumumba kile-luka kilnaig. ²⁰ Tanjanaig sulumba Amalek mbal tuku makau sipsip aganmor ta ŋakmba kilmba David tuku ŋga sisilaniŋmba ambonja kinaig.

²¹ Luka kumba minnaig le kuasmbi 200 matuk ka Besor kule makembinge kusrekinaig ta nane kanjerka tinja nane ndin kinaig ka ndinŋge nane tumaka ulendikinaig. Tanjanaig sulumba David ndek nane tugum kumba tane kumumbi minig e ŋgina le ²² nane David ndoŋ kinaig tanjo afu ŋaigonu mugru sambek ta nane ndek sakinaig: Nane sine ndoŋ kine ndakinaig tukunu sine agan ndende kame bumba kilgen te nane walmba niŋge nda. Nane nanjine pino kutu ndo ningap le kilmba kuwaig ŋginaig kande ²³ David ndek sakina: Yiŋe tira kame, tane tanja ndawap. Sine agan ndende te Sunjoŋge sinzansinŋina le luka kilgen. Nuŋge sine turkina le kuasmbi sine tuku tumbran piynaig ta kilmba bale farkigen tukunu ²⁴ ye tane tuku pasa ta dubiwe nda. Kuga. Agan ndende ta ŋakmba walmba tane kinaig mbal nane agan ndende kulatka minnaig mbal ta kumu kumu kilap ŋga saninŋina.

²⁵ David nu tanjaka saka pasa ta sanjri pilena le Israel ngamukŋge pasa ta mara mindek dubimba kile mata tanjamba minig.

David nu Yuda mage mage agan ndende walmba niŋgina

²⁶ Kile David luka kina ka Siklak prona sulumba kame mbol gabis agan ndende kile-lika pronaig ta walmba nuŋe tira kame Yuda mage mage ta tuku patike lika pasa turmba patikina sulumba sakina: Agan ndende Sunjo tuku ŋgueu mbal mbolŋge yaika kilgen te ye walmba tane tinjet ŋgina.

²⁷ David nu agan ndende walmba tumbran tumbran mage mage niŋgina ta

tenjemba. Betel mage mage. Ramot mage mage ki prote kumamnge. Yatir mage mage.
²⁸ Aroer mage mage. Sifmot mage mage. Estemoa mage mage.
²⁹ Rakal mage mage. Yeramel mbal mage mage. Ken mbal mage mage.
³⁰ Korma mage mage. Bor-Asan mage mage. Atak mage mage.
³¹ Hebron mage mage. Tumbran afu turmba David nuje kuasmbi ndon kupe pilmba likinaig mage mage mata walmba ninjina.

31

Saul nu kumna

¹ David nu Siklaknge minna le Filistia mbal nane Israel mbal ndon Gilboa tabe mbolnge kame bunaig sulumba Israel mbal afu bale farninjinginaig. Afu nane sili-silimba kua kinaig le ² Filistia mbal nane dubika kinaig sulumba Saul tuku kinjo kat nuje kenmba Yonatan Abinadab Malkisua nane turmba baleninjinginaig.

³ Saul nu minna ma ta mbolnge kame sangri tingina le ngeue mbal afunge tui fat parsinga Saul tuij tinaig le nu kumam bafumba ⁴ kinjo mo nu tuku kame aganj ndende kugrakina ta sana: Ne ilmba nanje kame bagi ta gomba tumba ye baleya le kumi. Tanjawa le Filistia mbal ngaro nda pikanu si nane ye aza pile-pileyumba bale ndayuwaig ngina kande tanjo mo ta nu balewam kuru-kuruka mbulna le Saul nu nuje mironj nuje kame bagi ta tumba te-timba patenja kame bagi ta mbol kumba kumna.

⁵ Saul nu kumna le tanjo mo ta nu kanjerna sulumba nu suk nuje kame bagi ta tumba te-tina sulumba patenja kame bagi ta mbol kumba kumna. ⁶ Ki ait ndui ta mbolnge ndo Saul nuje kinjo kame kenmba ta tanjo mo ta Saul tuku kame mbal nane njakmba kume farnaig.

⁷ Saul nuje kinjo kat nuje ndon kumnaig le Israel kame kuasmbi nane kua ka sili-silinaig ta nane Israel kuasmbi afu ma gutonj Yordan kule make simnge minnaig ta nane kanjerka nane mata kua ka tumbran kusreka sili-silinaig le Filistia mbalnge pro tumbran ta kile-lika tanje kinynaig.

⁸ Nane kinynaig ka mafena le Filistia mbal nane Israel mbal bale farnaig ta tuku kame aganj ndende paska kilam kinaig. Kinaig ka Gilboa tabe mbol tanje Saul nuje kinjo kat nuje ken nane tuku mindesin nanjine kanjerkinaig. ⁹ Kanjerkinaig sulumba nane ndek Saul tuku njinfok kat purmba kame tuku aganj ndende paska kilmba nane tanjo afu kukulninginaig le pasa tumba Filistia ma tugu njakmba mbol kine likinaig sulumba nanjine zugu wandek sinam kumba tanje mangurka kubeu ninje likinaig le tanjo pino njakmba ismba gare-garekinaig. ¹⁰ Tanjanaig sulumba Saul

tuku kame aganj ndende ta kilmba nanjine pino mbara Astarte tuku zugu wande sinam tanje patika Saul kinjo kat nuje kenj ta tuku mindesin kilmba Bet-San tumbran fonde mbol tanje taikinaig.

¹¹ Kile Yabes tumbran mbal Gilead ma tugu mbolnge nane Filistia mbal Saul tuku mindesin tumba taikinaig pasa ta isnaig sulumba ¹² nane tanjo sangriknu afu kukulninginaig le furir ta mbolnge ndo nane tinga kinaig ka ka Bet-San promba fonde mbol tanje Saul nuje kinjo kat nuje kenj ta tuku mindesin taikinaig ta kilmba luka pro Yabes tumbranje mindesin kame ta pasokinaig. ¹³ Pasokinaig sulumba isu kat nanjine ta ndo kilmba Yabesnge ail sungo ande kum-nemnge ngukinaig. Tanjanaig sulumba nane ndek kusem ndindo nyamaganj pinka minnaig.

2 SAMUEL David tuku wam kube

Saul kumna pasa ta David sanaig le isna

¹ Nane Saul balenaig le kumna ait ta David nuŋe kame mbal kilmba ka Amalek mbal ndoŋ kame bumba nane bale farkina sulumba nane luka nanŋine tumbraŋ Siklak kinaig.

² David nu Siklakŋge minna le ait keŋmba kinaig le Saul tuku kame taŋgo ande kumba ka Siklak prona. Nu sagkanu taŋaŋ David tugum kumba dagol tidroŋga lokina le

³ David ndek nu kusnana: Ne aniŋge prote ŋgina le taŋgo mo ta ndek lafumba sana: Ye kame sinanŋge Israel mbal bale farkinaig le ye kua ka te prowet ŋgina.

⁴ Taŋakina le David ndek nu kusnana: Kame mbolŋge ame wam prowet likinaig ta ye saya le isi ŋgina le taŋgo mo ta ndek nu sana: Sine tuku kame taŋgo nane kua ka sili-silinaig le Filistia mbalŋge sine tuku kuasmbi sunŋomba bale farniŋge likinaig. Taŋamba Saul le kijo nuŋe Yonatan mata balenikinaig ŋga David sana.

⁵ Kile David ndek nu kusnana: Saul le Yonatan kumnaig ta sonndo ne kaŋgerkina e ŋgina le ⁶ taŋgo mo ta lafumba sakina:

O sunŋo, ye Gilboa tabe mbolŋge minen sulumba Saul kaŋgeren ta nu nuŋe mbanduwan ta kilke mbolŋge te-timba nuŋe ŋgaro tugunemba tij minna le kaŋgeren. Kame mbal hos mbol pinderkanu karis mbol pinderkanu mata nane Saul buk te-kornaig.

⁷ Taŋanaig le nu mbilmbilka ye kaŋgeryumba wikina le ye woka nu sota kan le ⁸ nu ndek ye kusnayina: Ne anikok ŋgina le ye Amaleknu ŋgen. ⁹ Taŋaken le nu ndek ye sayina: Ne ilmba ye tapleya. Tui fat andenge ye te-mayeyat le ye kumam bafuwet ŋgina. ¹⁰ Taŋaka nu buk surka ndeka kumam bafuna tukunu ye ka nu taplewen sulumba nu tuku gol hat kaikanu ta gomba tumba sagi nzar wai mban mbolŋge ta paska ten sulumba agari kame ta kilmba ne tugum te prowet ŋga David sana.

¹¹ Taŋakina le David nu ismba ŋgamunŋal tatrakina le nuŋe tawi fetfeta le nuŋe kuasmbi mata ŋakmba manau ndui ta ndo kinaig. ¹² Ta ndaŋam? Saul le Yonatan, Israel kame mbal sunŋomba nane Kuate tuku kuasmbi ta kame sunŋo ta mbolŋge bale farkinaig tukunu nane malmbika nyamaŋ pinka minnaig le ka furirna.

¹³ Furirna le David ndek taŋgo mo ta kusnana: Ne anikok ŋgina le nu sakina: Ye Amaleknu. O buk mam nu Amalek kilke kusremba pro Israel kilke mbolŋge rawe taŋgo taŋaŋ minyokina ŋgina le ¹⁴ David ndek nu sana: Ndaŋam saka ne Sunŋonŋe

gabab madina ta balena ŋgina sulumba ¹⁵ nuŋe kame taŋgo ande wika sana: Ne ilmba taŋgo te balewa le kumwa ŋgina le kame taŋgo ta kumba ka Amalek taŋgo ta kame bagimbi balena le kumna. ¹⁶ Kumna le David ndek Amalek taŋgo ta sana: Ne Sunŋonŋe gabab madina ta balewanu sakat tukunu kile lafunu nanŋe miroŋ nanŋe ndare kutute ŋgina.

David nu Saul le Yonatan tuku ninankina

¹⁷ Kile David nu ninanka Saul le kijo nuŋe Yonatan tuku ŋga mune-munekina sulumba ¹⁸ nuŋe kuasmbi wam paguniŋmba saninŋina: Tane mune te tumba ka Yuda taŋgo pino ŋakmba tumningap le tago-tagomba kila pilwaig ŋgina.

Mune mbara ta Tui Mune. Kile mune ta Yasa tuku waŋe mbolŋge minit.

Tui Mune

¹⁹ Sine Israel mbal tuku gabab kame tabe mbolŋge kume likinaig.

Sinŋine kame gabab ŋakmba kume likinaig.

²⁰ Tane pasa te kumba ka Gat le Askelon mbal sa ndaniŋgap.

Saniŋgap le Filistia pino kame kasomok pino kame nane ismba gare-garekubekaig.

²¹ Sinŋine kame gabab mbal tuku kandim kame kile ake sinari Gilboa tabe mbolŋge mine likade.

Saul tuku kandim mata andenŋe manŋuren pisnewe nda.

Ta tuku sawe le mbai ŋgislu tabe ta mbolŋge nde ndakuwaik le nyamagan mata tabe ta mbolŋge prowet nda.

²² Yonatan nu tui wai paknu.

Nu kame mbolŋge agari inum tui ful ndawanu.

Saul tuku kame bagi ake sinari mine ndakina.

Nu nuŋe ŋgueu mbal sanŋriku ŋakmba bale farniŋganu.

²³ Taŋgo pino ŋakmba nane Saul le Yonatan tuku gare tornaig.

Nale mara mindek kigri-kigriŋga minnaig sulumba kumu kumu ndo kumnaig.

Nale tuku pinder ta paŋus fumba kinit taŋaŋ.

Nale tuku sanŋri ta laion tuku sanŋri taŋaŋ.

²⁴ Tane Israel pino kame tane Saul tuku ninanka malmbikap.

Nu tane tawi gurgur magenu ndo agari ndende golmbi wakeikanu ŋgarosu mindepiye mayewam tuku tinŋe likina.

²⁵ Kame gabab ar ta kame mbolŋge kumnaig.

Yonatan tuku mindesin tabe mbol ambenŋe minit.

²⁶ O yiŋe aba Yonatan, ye ne tuku sina sunjo ŋak.

Sile munjo kume purkiken wam ta pino kame nane ye tuku ŋga kume purde wam ta lite.

²⁷ Kame gabat mbal ŋakmba kame mbolŋge kume likinaig le nane tuku kame agan ndende mata ake ŋaionjgamŋgaig.

2

Yuda tuku tugu nane David nanjine gabat minwa ŋga madinaig

¹ Kile David nu Sunjo kusnamba sakina: Ye kumba ka Yuda mbal tuku tumbran sunjo ande mbol minyoki e ŋgina le Sunjo nu ndek sana: Ta maye ŋgina. Tanjakina le David maŋ lato kusnana: Ye ka tumbran ndan mbol minyoki ŋgina le Sunjo nu lafumba sana: Ne kumba ka Hebronŋge minyoka ŋgina. ² Tanjamba sana le David nu tinja nuŋe pino ar Ahinoam le Abigail kilmba kinaig ka Hebron tumbran tumba minyokinaig. Ahinoam nu Yesrelnu. Abigail nu Karmelnu. Nu Nabal tuku pino kuembol Davidŋge tina.

³ David tuku tanjo kuasmbi nanjine gageu ŋakmba David ndonj kinaig ta nane tumbran afu Hebron tumbran patuk patuk mine likinaig ta kilmba minyoke likinaig. ⁴ Tanjanaig le Yuda tanjo kame pro Hebronŋge David nanjine gabat sunjo minwa ŋga gurenj tumba nu tuku gabat mbolŋge kutunaig.

Yabes mbal Gilead ma tugu mbol minnaig ta nane buk Saul tuku mindesinj tumba ŋgukinaig pasa ta David nu ismba ⁵ nuŋe tanjo afu kukulniŋmba sanjina: Tane kape ka Yabes mbal tenenmba sanjina: Sunjo nu tane nyaro tinjuwa. Tanenŋge Saul nu sinjine gabat sunjo ŋga mindesinj nuŋe tumba ŋgukinaig ta tuku ye tane gare pasa tinjet. ⁶ Sunjo nu tane sinzanŋmba minmba minwa. Tane gabat sunjo Saul mbolŋge wam mayenu kinaig tukunu kile ye suk tane mbolŋge wam magenu kamŋgit. ⁷ Tanjine gabat sunjo Saul nu kumna le kile nane Yuda mbal ye nane tuku gabat sunjo mini ŋga madiyinaig. Ta tuku tane sanjri tinja ŋgeu mbal tuku kuru kuru ndakap ŋga sanjgap ŋgina.

Israel tuku tugu afu nane Isboset nanjine gabat minwa ŋga madinaig

⁸ Saul tuku kame gabat sunjo Abner nu Saul kinjo nuŋe Isboset* tumba kua ka Jordan kule pakarka Mahanaim tumbran kina. ⁹ Kinaig ka tanje Abner ndek Isboset nu Gilead, Asur, Yesrel, Efraim, Benyamin,

Israel ma tugu ŋakmba tuku gabat sunjo minwa ŋga madina.

¹⁰ Isboset nu yar 40 ŋak minna le nu Israel mbal tuku gabat sunjo minwa ŋga madinaig le nu yar armba ndo Israel ma tugu kulatkina. Yuda tuku tuguŋge ndo David dubinaig le ¹¹ nu yar 7 batenj nu turmba Hebronŋge nane kulatkina.

Nane Israel mbal Yuda mbal ndonj kame bunaik

¹² Abner nu Isboset tuku kuasmbi kilmba Mahanaim kusremba Gibeon tumbran pronaig le ¹³ Seruya kinjo nuŋe Yoab mata David tuku kuasmbi ndonj pro Gibeon kule kualinj tugum tanje nane kile-siglikinaig. Isboset tuku kuasmbi pro kule kualinj make simŋge minyokinaig le David tuku kuasmbi pro kule kualinj make temŋge minyokinaig.

¹⁴ Tanjanaig sulumba Abner ndek Yoab sana: Ye tanjo mo afu madiningja le ne mata tanjo mo afu madiningja le nane kame agan ndende kilmba kame sanjri munjo tumkuwaig ŋgina le Yoab nu lafumba sana: Ta maye ŋgina.

¹⁵ Tanjamba nane Isboset tuku tanjo 12 madininginaig ta nane ŋakmba Benyamin tuku tugu ndo. Nane pro David tuku tanjo 12 ta ndonj kame bumba ¹⁶ nanjine nanjine gabat waje roka kame bagimbi takel make kumu kumu nduaseka tanjo 24 ta ŋakmba kume likinaig. Ta tuku nane ma tugu ta nyun ta Kame Bagi tuku Ma ŋgade.

¹⁷ Tanjanaig le kame sunjo kuasmbi ar ta ngamukŋge tinjina le David tuku kuasmbi Abner tuku kuasmbi Israel mbal kile-ibenjinaig le kua ka sili-silinaig.

¹⁸ Seruya tuku kinjo kame kenmba kame mbolŋge minnaig ta nane tuku nyu tenenmba: Yoab, Abisai, Asahel. Asahel tuku pinder nuŋe ta nane ŋakmba tuku pinder lininganu tukunu ¹⁹ nu Abner madimba tumba yokerna le ²⁰ Abner nu pinderka minmba mbilka mambilna kande Asahel nu madimba yokermba kina le nu kusnana: Ne Asahelŋge e ŋgina le nu sakina: Au. Yenje ŋgina. ²¹ Tanjakina le Abner nu peumba sana: Ne ye yoker ndaya. Ne luka ka tanjo ande tumba yokermba nu tuku kame agan ndende ta yaimba kila ŋgina kande Asahel nu Abner tuku pasa ise ndaka nu ndo madimba yokermba kina le ²² nu maŋ lato sana: Ne ye yoker ndaya. Ye ne baleni ta ye aba nanje Yoab am mbolŋge kikoyamŋgat ŋgina kande ²³ Asahel nu nda isanu sukmba nu yokermba lok ndeka kina le Abner ndek nuŋe mbanduwanj tugunumbi ŋgumnem ŋgumnem te-lukina le Asahel funjg mbolŋge nduasemba ka inumŋge bitekŋgina le nu

* 2:8: Isboset nyu ndinok Isbaal. Isbaal nyu ta tugunu: Baal tuku tanjo. Baal nu yabri mbara ande Samuel nu o buk Israel mbal sanjina le pitainaig (1 Samuel 7.3-4 kanjerap). Ta tuku nane Isbaal nyu ta mata mbulmba Isboset ŋginaig

kummba ndekina. Kummba ndekina le kame mbal afu pinderka pro tanje Asahel tuku mindesinj kanjermba laipmba tinginaig le ²⁴ Yoab nale Abisai nale ar tanje ndo Abner madimba yokermba kinaik ka ka Ama tabe tugu mbol ta pronaik le ki ka ululuna. (Ama tabe ta Giya tumbrañ ki prote kumamnje Gibeon yamban kambim tuku ndin minje mbinje minit).

²⁵ Ki ka ululuna le Benyamin tuku kuasmbi nane ka Abner te-silikinaig sulumba nane ka tabe fudin ande mbolnje tingja kame tuku kuaneka minnaig. ²⁶ Tanjamba minnaig le Abner ndek Yoab kanjermba wi kuenjka sana: Ne kame te minmba minwa nga iduste e? Kame te kuga ndawa ta sine munju ngueu minmba minamngig ta ne idus ndate e? Sine ndare ndindo ndo. Ne nanje kuasmbi ta peuningja le man sine yoker ndakuwaig nga Yoab sana le ²⁷ nu pasa ta isna sulumba nu ndek lafumba sana: Kuate abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ye ne sanet. Ne ye peu ndayat kande yinje kuasmbi kile tane yokerka minig le ka ka mafete kande ngina. ²⁸ Yoab nu pasate denjurna sulumba kame tukulmba nuje kame mbal man Israel mbal yoker ndakuwaig nga tabil fitkina le kame ta kusremba sili-silinaig.

²⁹ Kile Abner nuje kame mbal ndonj ma ta kusremba Yordan ma gutonj ta kuerka kumba minnaig le ka ka mafena. Mafena le ma gutonj ta kusremba Yordan kule pakarka kinaig ka ka ki mbilna le nane luka Mahanaim pronaig.

³⁰ Abner nu nuje kame mbal kilmba kina le Yoab ndek nuje kame kuasmbi kile-manjurka burkina ta nu tuku kame tanjo 20 ndo te-denna. Asahel mata kumna. ³¹ David tuku kuasmbinje Abner tuku kuasmbi 360 bale farnaig. Kuasmbi ta njakmba Benyamin tuku tugu ndo.

³² Kile Yoab tuku kuasmbi nane Asahel tuku mindesinj tumba kumba ka Betlehem tumbrañnje mam nanjine tuku ndame burok sinam tanje pilnaig. Pilnaig sulumba furir ndui ta mbolnje ndo nane tingja luka kinaig ka ka mafena le Hebron pronaig.

3

¹ Kile David tuku kuasmbi Saul tuku kuasmbi ndonj kame manj tumba tingina ka ka Yuda mbalnje Israel kuasmbi sunjomba bale farkinaig le Saul tuku kuasmbi buk denkina.

David tuku kinjo kat nuje

² David nu Hebronnje minyokina sulumba kinjo 6 kile-patikina. Nane tuku nyu nanjine tejenmba.

Kinjo mulum Amnon. Ina nuje nyunu Ahinoam. Nu Yesrelnu.

³ Kinjo mulum dubiknu ta Kileab. Ina nuje Abigail. Nu Karmelnu Nabal tuku pino kuembol Davidnje tina.

Kinjo kenju ta Absalom. Ina nuje Maka. Nu Gesurnu gabat sunjo Talmai tuku kulim nuje.

⁴ Kinjo bailkanu ta Adonia. Ina nuje Hagit.

Kinjo inum Sefatia. Ina nuje Abital.

⁵ Kinjo 6-nu ta Itream. Ina nuje Egl. Kinjo kame ta njakmba Hebronnje kile-patike likinaig.

Abner nu David ndonj wamdus ulendinaik

⁶ Kame sunjo Saul tuku kuasmbi David tuku kuasmbi ta minmba minna le Abner nu Saul tuku kuasmbi ngamuknje tanjo nyu njak mayok kina.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Isboset nu Abner sawe lika sana: Ne ndanam saka mam tuku piyo nuje Rispa ndonj kinyat ngina. (Rispa nu Aya tuku kulim nuje Saulnje pinonu tina tuku). ⁸ Tanjakina le Abner ndek gubra tormba nu sana: Ye Yuda tugu turket le ne ye saye likate e? Ye buk mam nanje Saul, nuje tira kat nuje, nuje gulab kame dubiken ta kile ye minmba minet. Ne Davidnje njayo silinam bafuna le yerje ne kigraibken ta ne ndanam saka kile pino ta tuku ye saye likate ngina.

⁹⁻¹⁰ Tanjakina sulumba nu manj lato sana: Sunjo nu buk David sana: Yenje Saul tuku gageu pitaiki le nane Israel mbal tuku gabat sugo mine nda ngina. Sunjonje David nu Israel mbal Yuda mbal tuku gabat sunjo minam tuku madina le nu Israel ma tugu njakmba kulatkamngat. Ta tuku ye ne sanet. Ye mata David sinzanamngit. Ye pasa sanet te kumu ndawi ta Kuatenge ye mapeye nda nga Isboset sana le ¹¹ nu pasa ta ismba nu tuku kuru-kuruka maninok minna.

¹² Kile Abner ndek tanjo afu kukulnijnmba saningina: Tane kape ka David tejenmba sawap. Abner nu ne ndonj pasa katmba wamdus ulendimba ne sinzanjuwa le Israel kuasmbi njakmba ne ndo dubinamngig. Tane ka tanjamba nu sawap nga pasa pilna le nane ndek David sota kinaig sulumba ¹³ Abner tuku pasa ta David kubeu tunaig le nu ismba nu suk lafumba pasa pilmba sakina: Tane ka Abner tejenmba sawap. Ne tuku pasa maye ta ye wam ande ne sani le kumuwa le ye ne ndonj wamdus ulendiwamngit. Ne yinje pino Mikal Saul kulim nuje ta tumba ye tugum te prowa nga nu sawap ngina le nane pasa ta tumba luka Abner sota kinaig.

¹⁴ Nane kinaig le David ndek nuje tanjo afu kukulnijnmba saningina: Tane kumba ka Isboset sawap le nu yinje pino Mikal pilwa le luka prowa. Ye buk pino ta Filistia tanjo 100 tuku nduwa ngarombi piyamba pinonu

ten nga sawap ngina le nane pasa ta tumba Isboset sota kinaig.

¹⁵ Isboset nu pasa ta sanaig le isna sulumba nu ndek tanjo afu kukulningina le kinaig ka Lais kinjo nuje Paltielnge Mikal tina ta yaimba tumba David tugum kinaig le ¹⁶ Paltiel nu malmbitamtam Mikal dubimba kina ka ka Bahurim tumbranj pronaig. Tumbranj ta pronaig sulumba Abnernge Paltiel peumba ne luka nanje tumbranj kaye nga kukulna le nu luka nuje tumbranj kina.

¹⁷ Kile Abner nu Israel mage mage kilemanjurka saniingina: Tane o buk David tangine gabat sunjo minwa nga saka minnaig. ¹⁸ Pasa ta kile idusap. O buk Sunjo nu sakina: David nu yije piro tanjo. Ye nu sinzanji le yije kuasmbi Israel mbal nane Filistia mbal ngueu mbal afu tuku wai mbolnje minig ta kile-luka kilamngat ngina. ¹⁹ Tanjamba saniingina sulumba Abner nu manj tinja Benyamin tuku tugu ta ndonj minyoka tanjamba ndo pasa katnaig sulumba kile nu tinja tanjo 20 kilmba nuje ndonj David sota Hebron kinaig. Kinaig ka tanje Israel mage mage Benyamin tuku tugu nane pasa wakeimba katnaig ta David kubeu tuna le ²⁰ David ndek Abner nuje kuasmbi ta ndonj isukusneningam tuku pagunaig.

²¹ Tanjamba nane isukuse denjumba Abner ndek David sana: Ye luka ka sulumba Israel mage mage njakmba tuku wamdus didiki le ne nane ndonj wamdus ulendimba ne Israel ma tugu te njakmba kulatkam tuku nzalinate tanjamba nane tuku gabat sunjo minamngat nga David sana. Tanjakina le nu nuje kame kuasmbi peunimba Abner mapenaig le nu kusremba kina.

Yoab nu Abner balena le kumna

²² Abner nu David kusremba kina le Yoab nu nuje kame kuasmbi kilmba ngueu mbal ndonj kame bumba gabis aganj ndende kilnaig ta njakmba yomba kilmba luka Hebron pronaig le ²³ nane ndek Yoab kubeu tumba sanaig: Abner pro tenje singine gabat David kanjerat le nu sine peusingat le mapewig le luka kinit nginaig. ²⁴ Tanjamba kubeu tunaig le Yoab ndek tinja gabat sunjo David sota kumba ka sawe lika sana: Ne ndanjam saka Abner mapewat le luka kinit? ²⁵ Nu ne yabrinumba ne piroka likate wam ta katesewam prawat ta ne gilai e ngina.

²⁶ Tanjamba sawe lika Yoab nu David kusremba kilim kina ka tanjo afu kukulningina le Abner ngumnem te-dubimba kinaig ka Sira kule burok tugum tanje nu te-silika tumba luka Hebron pronaig ta David nu katese ndana. ²⁷ Nane Abner tumba luka Hebron pronaig le Yoab nu wam sisauka Abner sana: Ye ne ndonj pasa njak ngina sulumba nu tumba fonde malanja tugum

kumba ka tanje kame bagimbi funjul so fetkina le kumna. Ta ndanjam? Abner buk Yoab mambo nuje Asahel balena ta lafumba nu Abner balena le kumna.

²⁸ Abner nu kumna le nane afu kumba ka David kubeu tunaig le ismba nu ndek sakina: Abner balewaig le ndare kutukat ta ye yije gageu ndonj sine tuku mbar kuga ta Sunjo nu kila. ²⁹ Ta tuku ndare ta kile luka Yoab tuku gageu njakmba pasokuwa. Nane tuku afu karej we njak njak afu ngirnger njak njak afu kupe baklelok minwaig. Afu kame bagimbi bale farwaig le kumwaig. Afu nyamaganj kugatok gubak minwaig ngina.

³⁰ Abner nu buk kame sunjo Gibeonnge prona le Yoab nale Abisai tuku mambo nakile Asahel balena ta lafumba Abner balenaig le kumna.

Nane Abner tuku mindesinj tumba ngukinaig

³¹ Kile David ndek Yoab nane saniingina: Tane tangine minde piye paska fetfetmba sinamanzer tawi siglika Abner ninanka malmbiwap ngina. Tanjakina sulumba David nu ter tumba kinaig le ngumnem dubikina le ³² nane Abner tuku mindesinj tumba Hebron tumbranj tanje ngukinaig. Tanjanaig le David nu nuje tanjo kuasmbi njakmba ndonj sambu laipmba ninanka malmbinaig.

³³ Tanjamba David nu Abner tuku mindesinj ninanka mune-muneka sakina:

Ndanjam tuku Abner nu nginngan tanjo tanjanj kumat?

³⁴ Ne kame mbolnje kumna kande maye kande.

Nane tanjo yabrinimba baleningig le kumig tanjamba ndo ne balenaig le kumat ngina.

Tanjakina le tanjo pino manj nu tuku ninanka malmbinaig.

³⁵ Malmbiwe denjumba tanjo pino njakmba David sanaig: Kile ne ka isukusa nginaig kande David nu pasa sangri pilemba nane saniingina: Ye isukuse nda. Ye pinka mini le ki ka butunguwa. Ye isukusi ta Kuate nu ye mapeye nda ngina le ³⁶ tanjo pino njakmba nu tuku pasa ta ismba nu wam ke likina ta kanjerka nu tuku gare sunjo tinaig sulumba ³⁷ Israel mbal njakmba Davidnje sisenjat le Abner bale ndawaig nginaig.

³⁸ Kile David ndek nuje tanjo kuasmbi ta wam pagunimba saniingina: Ki ait te mbolnje kame gabat ande sangriknu kumat ta tane njakmba kila. ³⁹ Yoab le Abisai nale sangri njaigo. Ye Kuatenje gabat sunjo madiyina ta ye nale peunikam fuguwet. Ta tuku Sunjonje mbar ta tuku piya ta lafunu nikuwa ngina.

4

¹ Abner balenaig le kumna pasa ta Isboset nu ismba kuru-kuruka ngamunjal piti njak minna le nane Israel mbal mata njakmba piriri njayonaig.

Isboset tuku kame gabat armba

² Rimon tuku kinjo armba Bana nale Rekab ndonj nale Isboset tuku kame gabat minnaik. Nale kame mbal kilmba ngueu mbal ndonj kame buwanu. Mam nakile Rimon nu Berotnu. Nane tuku tumbrañ mboñ ta Benyamin. (Berot tumbrañ ta nane Benyamin mbal tuku ngade. ³ Tanjo pino o buk Berotngje minnaig ta nane kua ka kinaig ka Gitaimngje kile minig).

Yonatan tuku kinjo nuñe Mefiboset

⁴ Saul tuku kinjo nuñe Yonatan nu kinjo ande njak ta nyunu Mefiboset. O buk Saul nale Yonatan kumnaik le Mefiboset nu yar 5 njak minna le Yesrel mbalngje pasa pilnaig le Yonatan tuku kuasmbi tugum kina le nane pasa ta ismba kutu kulat pino nu Mefiboset didik tumba kua kinaig ka biye baslena le nu ndeka kile isu njayo silina.

Kame gabat armba Isboset balenaik le kumna

⁵ Ait ande ki mbol Isboset nu mabta nuñe wande mbol kinymba minna le Rimon tuku kinjo armba Rekab nale Bana ndonj tinja nu tuku wande mbol kinaig. ⁶⁻⁷ Nale ar ta wam sisauka wit kilam tuku wande sinam kinaik ka tanje nale Isboset nu nuñe mbain mbol kinymba minna le kanjernaik sulumba kame bagimbi fungulnu nduase-naik le kumna. Kumna le njinfok kat purmba gabatnu tumba sinjsinndo tumba kua ka kinaik ka Yordan kule ma gutonj pronaik le furir ngamuna.

⁸ Mafena le nale ar ta Isboset tuku gabatnu tumba ka gabat sunjo David tugum promba sanaig; O gabat sunjo, ne te kanjera. Te naje ngueu tanjo Isboset tuku gabat. O buk Saul nu ne ndonj ngueu minmba ne balenam tuku korkornina ta kile Sunjogñe Saul tuku ndare ta lafunu pa ninjit nginaik.

⁹ Tanjakinaik le David ndek pasa lafumba sanikina: Sunjo abo tugu njak nu piti yeki yeki mbolngje ye sinzanyina. Ye nu tuku nyu mbolngje satiket. ¹⁰ Ye Siklakñe minen le tanjo ande pro ye sayumba sakina: Saul buk kumat ngina. Nu idusna ye pasa ta ismba gare-garekamngit nga idusna kande ye nu tuku wam kube pasa ta piya aganj tananj kame mbal wiken le nu tumba ka balenaig le kumna. ¹¹ Tanjamba ndo tale mata ake sinanj tanjo nuñe wande mbolngje kinymba minat le balewaik. Tale sinja manau mbaraik le ye tale mapeke nda. Tale

ndare kutuwaik ta lafumba ye kile tale baletikamngit ngina.

¹² Tanjaka David nu ndek nuñe kame mbal saningina le nane tanjo ar ta kilmba ka balenikinaig. Balenikinaig sulumba kupe wai kat nakile kat pugurka kilmba pankinaig sulumba ngarosu kat nakile kilmba ka Hebron kule kualinj tugum tanje taikinaig. Tanjamba kame mbal Isboset tuku gabat tumba ka Hebronngje Abner ngukinaigmbi tanje ngukinaig.

5

David nu Israel mbal njakmba tuku gabat sunjo madinaig

¹ Kile Israel tugu njakmba pro Hebronngje David sanaig; Sine sinja ne ndonj ndare tuma ndindo ndo. ² O buk Saul nu sine tuku gabat sunjo minna le nenje sine Israel mbal tuku kame gabat minna le Sunjo nu tenemba ne sanina: Nenje yiñe Israel kuasmbi kulatka sulumba nane tuku gabat sunjo minamngat nga sanina nginaig. ³ Nane tanjamba David sanaig le nu Israel gabat sugo sugo njakmba ndonj Sunjo am mbolngje wamdus ulendinaig. Tanjanaig sulumba nane ndek David nu Israel mbal tuku gabat sunjo minwa nga gureñ tumba gabat mbolngje kutunaig.

⁴ David nu yar 30 njak minna le nane nu gabat sunjo minwa nga madinaig. Nu yar 40 nane tuku gabat sunjo minna. ⁵ Ambonga nu Hebronngje Yuda mbal ndo kulatkina ta yar 7 batenju turmba kina ka Yerusalemngje nu Israel mbal Yuda mbal ulendimba kulatkina ta yar 33 kina.

David nu Yerusalemngje Israel mbal kulatkina

⁶⁻⁸ Kile David nu nuñe kame kuasmbi kilmba Yebus mbal tuku tumbrañ Yerusalem* kame kina le mbal ta nane idusnaig; David nu sine tuku tumbrañ tam kumuñ kuga nga nane David maim maim pasa te-tumba sakinaig; Tanjo am tukulok kupe baklelok nanenje ndin kuerwaig le ne sinam kambim kumuñ kuga nginaig. Tanjakinaig le David ndek nuñe kame kuasmbi wam paguka saningina: Ye nane tuku ndagariyate. Tane kule burok silika fonde sinam kape sulumba am tukulok kupe baklelok nane ndonj kame buwap ngina. Tanjakina sulumba David nuñe kame kuasmbi kilmba Sion tumbrañ fonde kareñnu njak ta sinam kumba tumbrañ ta tinaig. Tinaig sulumba nane tumbrañ ta David tuku Tumbrañ nginaig. Kile nane David tuku pasa ta idusmba yaba pasambi mbilmba sakade: Am tukulok

* 5:6-8: Yerusalem tumbrañ ta nyu inum Sion ngade

kupe baklelok nane kilimnge minwaig ngade.

⁹ Tanjamba David nu Sion tumbranƷ fonde Ʒak ta tumba minyokina sulumba tumbranƷ ta nyunu David tuku TumbranƷ Ʒgina. Tanjamba nu ndek piro mbal saningina le nane tumbranƷ fonde Ʒak ta ki prote kumamnge kilke diƷnaig tuku magot tanje wande patike lika Sion tumbranƷ laipnaig le tumbranƷ ta sungokina. ¹⁰ Kuate Sunjo SanƷri Najo nunje David sinzarƷa le nu gabat sunjo sanƷri Ʒak mayok kina.

¹¹ Kile Tirus mbal tuku gabat sunjo Hiram nu nune gabat kame afu kukulningina le piro agarƷ ndende, ail mage mage, ndamembi wande patikanu kila tanjo kame turmba kilmba David tugum pronaiƷ le ¹² David nu agarƷ ndende ta kanƷerkumba nu Kuatenje Israel tugu Ʒakmba kulatkam tuku gabat sunjo madimba Israel mbal sinzarƷaningina ta katesena.

¹³ Tanjamba David nu Hebron kusremba Yerusalemnge minyokina sulumba nu maƷ lato pino afu kilmba kutu afu kilepatikinaig. ¹⁴ Kutu kame ta nyu kat nanƷine teƷenmba. Samua, Sobab, Natan, Solomon, ¹⁵ Ibar, Elisua, Nefeg, Yafia, ¹⁶ Elisama, Eliada, Elifelet.

David nu Filistia mbal ndonƷ kame bumba nane kile-ibenƷkina

¹⁷ David nu Israel mbal tuku gabat sunjo madiwanu pasa ta Filistia mbal ndek ismba nane nu biye timba tumba kambim saka ilnaiƷ le David nu pasa ta ismba nu tinƷa ka nune tumbranƷ fonde kareƷnu ta sinam kina.

¹⁸ Tanjana le nane Filistia kame kuasmbi ta pro Refaim ma gutonƷ tanje kame tuku kuaneka tumbranƷ ulnaiƷ le ¹⁹ David ndek Sunjo kusnamba sakina: Ye ka nane Filistia mbal ndonƷ kame buwi e ko kuga. Ye kame ka le ne ye sinzarƷamngat e Ʒgina le Sunjo nu lafumba sana: Ne kaye. Ye nane kilmba ne tuku wai mbolnge patiki le ne nane kile-ibenƷkamngat Ʒgina.

²⁰ Tanjakina le David nu tinƷa ndek gutonƷ nzi kumba ka Filistia mbal ndonƷ kame bumba nane kile-ibenƷkina sulumba sakina: Sunjo nu sawe piymba kule ndekate tanjarƷ ye tuku Ʒgueu mbal tugewat Ʒgina. Ta tuku nane ma tugu ta nyun ta Baal Perasim† Ʒgade.

²¹ Filistia mbal nane kua ka nanƷine yabri mbara kanunu kusreke likinaig le David nune kame kuasmbi ndonƷ agarƷ kanunu ta kilmba kinaig.

²² MinnaiƷ le ait ande Filistia mbal maƷ pro Refaim ma gutonƷ tanje kame tuku kuaneka tumbranƷ ulmba minnaiƷ le ²³ David nu maƷ Sunjo kusnamba sakina:

Ye kile ndanƷamngit Ʒgina le Sunjo ndek nu sana: Kaye ka nane ndonƷ kame buwap Ʒgina sulumba wam pagumba sana: Tane kumba tumailam tumailam ndakape. Tane kape ka nane laipniƷmba Ʒgumnem Ʒgumnem ail sugu kumnem sinje kame tuku tinƷa tairƷngap. ²⁴ Tane ye ail kame si fu mbol mbol liki le zigna ismba kande ye Sunjo ye ambonƷa Filistia mbal ndonƷ kame kinet Ʒga tane ka kame buwap Ʒgina.

²⁵ Tanjaka sana le David nu Sunjo tuku wam pagu ta dubimba Filistia mbal Geba tumbranƷnge bale farka kinaig ka ka Geser tumbranƷnge tinƷinaig.

6

Nane pasa katanu bokis tumba Yerusalem pronaiƷ

¹ Kile David nu maƷ Israel kame kuasmbi sanƷriknu 30,000 kilmba mangurkina sulumba ² nu nane kilmba Kuate tuku tukul bokis tam tuku Ʒga Bala tumbranƷ Yuda ma tugu mbol kambim kinaig. Tukul bokis ta Sunjo SanƷri Najo eƷel kanunu armba ƷgamukƷge minyok minit nu tuku tukul bokis.

³ Nane Bala tumbranƷ promba Abinadab tuku wande tabe fudiƷ mbol minna ta mbol kinaig ka Kuate tuku tukul bokis ta tumba ka karis abonu mbolnge pilnaiƷ sulumba luka kambim bafunaig. Tanjamba Abinadab tuku kinjo kat nune Usa nale Ahio ndonƷ tinƷa karis ndin tumtummba didika kinaig. ⁴ Ahio nu ambonƷina. ⁵ Tanjana le David nune kuasmbi Israel Ʒakmba karis ta dubimba kupesmba pate-patenga mune kuenƷka gita tagail tambariƷ agarƷ ndende yeki yeki katniƷmba Kuate tuku nyu te-dunƷa kinaig.

⁶ Kile kuasmbi ta nane Nakon tuku wit baurƷnganu ma mbol pronaiƷ le makau pailnu karis didikinaik ta mbiki-mbikekina le Kuate tuku tukul bokis ta bariska ndekam bafuna le Usa ndek wai pilmba bokis ta biye tina. ⁷ Tanjana le Sunjo nu Usa tuku gubrana le nu balena le kumna. Ta ndanƷam? Usa nu Kuate tuku tukul bokis ta ake agarƷ ande Ʒga idusna sulumba biye tina tukunu SunjoƷge nu balena le kumna. ⁸ Tanjana le David nu wam ta tuku ndagarina. Kile nane ma ta nyunu Peres Usa* Ʒgade.

⁹ Kile David nu Sunjo kuru-kuruka sakina: Ye kile ndanƷandanƷmba Sunjo tuku tukul bokis te tumba ka yiƷe tugum pili le minamngat Ʒgina sulumba ¹⁰ nu bokis ta tumba Yerusalem kine ndaka mbilmba nu Gat tumbranƷ Obed-Edom tuku wande mbol kina. ¹¹ Pro tanje nu bokis ta kusrena le tambun keƷmba Obed-Edom tuku wande

† 5:20: Baal Perasim nyu ta tugunu: Sunjo nu kuasmbi tugete

* 6:8: Peres Usa pasa ta tugunu: Usa balena

7

mbol tanje minna. Minna le Sunjo nu tanjo ta tuku kuasmbi nyaro mayenu ningina.

¹² Gabat sunjo David nu Obed-Edom nune gageu ndon Sunjonje nyaro ningina pasa ta sanaig le ismba nu tinga Obed-Edom tuku wande mbol kumba Kuate tuku tukul bokis ta tumba Yerusalem kambim tuku nga tinga kina le Israel tango pino njakmba ndek gare-garekinaig. ¹³ Nane Sunjo tuku tukul bokis ta tumba kuramba kambim saka tanjo kupe diram 6-naig sulumba tinginaig le David ndek makau pailnu sungokanu ande fatnu butuknu ande turmba kilmba Sunjo tuku atraukina.

¹⁴ Tanjamba David ndek pris tuku tawi kaukauk tijmba gare-gareka kupesmba pate-patenja Sunjo tuku nyu te-dungina le ¹⁵ Israel tanjo pino njakmba David ndon gare-gareka ngumbeyumba tabil fitka Sunjo tuku tukul bokis ta tumba Yerusalem kinaig.

¹⁶ Nane tanjamba tukul bokis ta tumba David tuku tumbran sinam kinaig le Saul kulim nune Mikal nu bubre malanga kumam mambilmba David nu kupesmba pate-patenja kupe sili-salemba Sunjo tuku nyu te-dunja kina le kangermba nu talana.

¹⁷ Kile nane Sunjo tuku tukul bokis ta tumba David baibai ande pilna ta sinamnje pilnaig le minna. Tanjamba nu ndek aganjmor afu kilmba bale farka pasoka ngamungal ulendiwam tuku aganjmor turmba atraukina. ¹⁸ Wam ta ke sugluka David ndek tanjo pino njakmba sanijmba sakina: Sunjo Sangri Nyayo nu tane njakmba nyaro tingiwa ngina sulumba ¹⁹ nu ndek tanjo pino yimyam bret, ndem pasokanu, bret fonjon grep tijnu mbilmba pasokanu njak ta walmba ninje likina le nane kilmba sili-silimba nanjine tumbran tumbran kine likinaig.

²⁰ Tanjanaig le David nu tinga nune wande mbol kumba nune gageu nyaro pasa ningina le Mikal pro nu te-silikumba nu sawe lika sana: Osese. Israel mbal tuku gabat sunjo, ne nane nyu sunjo te-dunja nginjangan tanjo tanjan aganj ndende paskat le gabat kame tuku piro pino kameenje kangernaig nga sawe likina le ²¹ David ndek lafumba sana: Ye Sunjo tuku nyu te-dunja pate-patenjit. Nunje mam nane tuku kuasmbi pitaika ye Israel tuku gabat sunjo minam tuku madiyina ta tuku ye gare-garekit. Ye man tanjamba ndo Sunjo tuku nyu te-dunja ²² yinje nyu te-ibenjamba mini le piro pino kame ne nane tuku sakat ta nanenje ye tuku nyu te-dunjamnigaig nga Mikal sana.

²³ Tanjamba sana le Saul kulim nune Mikal nu ninjka ake saibo pilmba kumna.

Natan nu dir pasa David sana

¹ David Sunjonje kigraibka sinzanja le nu nune wande mbolnje mine mayemba ngeueu mbalnje nu njayo sili ndanaig. ² Ta tuku David ndek tuan tanjo Natan sana: Yinje wande te sungokanu ail sidambi* wakeijen. Kuate tuku tukul bokis ta ake kilim baibai sinamnje minit nga sana. ³ Tanjamba sana le Natan ndek pasa lafumba sana: Sunjo nu ne ndon minit tukunu ne wam ndanj kam idusmba kande ne ka ngina.

⁴ Tanjamba nu luka nune wande mbol kina le furir ngamu Sunjo nu Natan tugum promba wam pagumba sana: ⁵ Ne ye tuku minje tumba kaye ka yinje piro tanjo David tenenmba sawa. Nunje ye minam tuku wande wakeiwa nga ye idus ndawet. ⁶ Ye o buk Israel mbal Isip mbal tuku wai mbolnje kile-luka kilen ait ta ye wande sunjo ande mbol nda minen. Ye ake kinenumba baibai sinamnje ndo minen sulumba kile ye minmba minet. ⁷ Ye ma njakmba mbolnje Israel kuasmbi ndon kine promba minen sulumba gabat kame madiningen ta nane sanijmba tane ye tuku wande mayenu ail sidambi wakeiye sap nga sa ndaken. Ne ka tanjamba nu sawa ngina.

⁸ Tanjamba nu man lato Natan sana: Ne ka yinje piro tanjo David tenenmba sawa. Sunjo Sangri Nyayo nu tenenmba ne tuku sakat. Yenje o buk ne sipsip kulatka minna le ne Israel mbal kulatka nga madinen. ⁹ Ye ne ndon ma animbi kine promba minna ta ye ne ndon minmba minen. Yenje ne sinzanjen le nane ngeueu mbal njakmba bale farkina. Kile ye man lato ne sinzanji le gabat sugo nyu njak njak mine likade tanjan minamngat. ¹⁰⁻¹¹ Ye yinje kuasmbi Israel tuku kilke ande madiwi le nane minyoka wamdus mukuk piti kugatok minamngai. O buk nane ma tugu te mbol pronaij le ngeueu mbalnje kilmba njaijo siglikinaig ta kile yenje tane kigraibki le ngeueu mbalnje tane man njaijo siglike nda. Yenje pasa sanjrinu sanet. Ne tuku ndare puluka tugeka minmba minamngat. ¹² Ne kuma le ngukuwaij ta yenje ne tuku kinjo ande man madiwi le gabat sunjo minamngat. Nunje nune kuasmbi ta kulatkuwa le nane sanjri njak minamngai. ¹³ Nunje† tinja ye tuku wande sunjo te-tiwamngat. Yenje ndo gabat sugo ndare ndui ta mbolnje madiningi le tugeka tuturmba minmba minamngai. ¹⁴ Yenje ndo nu tuku mam tanjan mini le nu yinje kinjo tanjan minamngat. Nu mbarwa ta ye nu te-tiwam tuku ngusamngit. Kinjo nu mbarte le mam nunenje nu te-tiwam tuku nguste tanjan. ¹⁵ Tanjamba ye

* 7:2: Sida ta wande wakeikade tuku ail ande mayenu ndo 7.44-47)

† 7:13: Kuate nu Solomon tuku David sana (Aposel

nu tuku kume purmba minamngit. Ye buk Saul pitaiwan le ne nu tuku ma tina tanjamba manj ke nda. ¹⁶ Ne tuku ndare tugekamngat. Ye nanje ndare kulatka sinzanngi le minmba minamngaig. Ne tuku ndare ta ndo tuturmba gabat sugo promba minmba minamngaig. Ne ka tanjamba David kubeu tawe ngina le ¹⁷ Natan Kuatenge dir pasa sana ta ka tanjamba ndo David kubeu tuna.

David nu Sunjo gare pasa tuna

¹⁸ Kubeu tuna le gabat sunjo David nu tinga Sunjo tuku Baibai sinam kumba ka tanje minyoka Sunjo yabanmba sana:

O Kuate Sunjo, ye yinje gageu ndon sine ne am mbolnje magenu kuga ta ne ye mbol wam magenu ndo kate.

¹⁹ O Kuate Sunjo, kile ne manj lato ye tuku ndare mbolnje wam magenu kam sakate. Ye ake tanjo ndo ta ne wam sunjo ye mbolnje kamngat. ²⁰ Ye kile ame pasa ne sani? Ye ne tuku piro tanjo ndo ta ne kila. ²¹ Ta tuku ne nanje pasa sanjgrinu dubimba wam sunjo ta ye mbolnje kamngat.

²² O Kuate Sunjo, ne o mbolok. Ande ne suk nda minit. Ne ndindo Mbara Sunjo ta o buk singine wa kame tuku mingje mbolnje isgenj. ²³ Tanjo pino kuasmbi afu sine suk mine ndakade. Ne o buk sine Israel mbal Isip kilke mbolnje sanzal mingej le kile-luka kilmba sine ne tuku kuasmbi minam tuku madisingina. Ne sine Israel mbal turkam tuku wam kitek sanjgrinu ke lika sine kilmba pro kilke te mbol prona. Tanjamba ne kilke te mbolnje minnaig mbal nanjine yabri mbara turmba njaigo siglika pitaikina le kilke tugu njakmba tanjo pino ne tuku nyu isnaig.

²⁴ O Sunjo, ne sine Israel tugu ne tuku kuasmbi ndo minam tuku madisingina tukunu sine ne tuku ndo minbe le ne sine tuku Mbara minmba minamngat.

²⁵ O Kuate Sunjo, ne dir pasa sakat ta ye mbolnje yinje ndare tuturmba kanjat ta njakmba mbolnje kumunguwa. ²⁶ Tanjawa le ne tuku nyu o mbolnje minmba minwa le nane tenjenmba sakamngaig: Sunjo Sanjri Njajo nu Israel mbal tuku Mbara minit ngamngai. Tanjamba nenje ndo gabat sugo ye tuku ndare mbolnje madininga le tuturmba minmba minamngaig.

²⁷ O Sunjo Sanjri Njajo, ne sine Israel mbal tuku Mbara. Ne buk ye sayumba sakina: Ne tuku ndare kame ta mara mindek sanjri njak minamngaig nga sayina. Ta tuku ye nanje piro tanjo ye gabat kulnga yabanjnet.

²⁸ O Kuate Sunjo, ne ndo mbolnje minit. Ne nanje pasa sanjri pilete ta ne kumumbi kate. Ne ye mbolnje mata tanjamba ndo kamngat.

²⁹ O Kuate Sunjo, ne nanje pasa ta idusmba mara mindek ye tuku ndare nyaro niyamba

mina le nane ne kumnemnge nyaro pasa ta njak minmba minwaig nga Kuate sana.

8

Davidnge ngueu mbal njakmba kile-ibenjkina

¹ Tanjamba minnaig sulumba David ndek nuje kame mbal kilmba Filistia mbal ndon kame bunaig. Kame bumba bale farka nanjine tumbran sunjo ta tina.

² Tina sulumba kile nu ka Moab mbal ndon kame bumba nane afu bige tidindingina. Bige tidindinga nane kile-manjgurka kilke mbolnje truk ka kuit nduimba kinyap nga sanjngina le nane tanjamba kilke mbolnje truk ka kinyanaig. Truk ka kinyanaig le nu ndek tanjo kej kej burka armba baleniyamba ndindo mapemba armba baleniyamba ndindo mapemba tanjamba ndo ka ka bitekngina. Afu mapekina ta nane David kumnemnge nu tuku piro tanjo minmba nanjine pirokanu piya ta nu tumba minnaig.

³ Kile Soba tuku gabat sunjo Hadadeser nu nuje kame kuasmbi kilmba Yufretis kule makembi kilke ta luka tam saka kame kinaig. (Hadadeser mam nuje Rehob. Nu Siria kilke Soba ma tugu kulatkina). Kame kinaig le David tuku kuasmbi nane kile-siglika kame bumba nane sunjgomba bige tidindinginaig. ⁴ Nu hos mbol mbol kame buwanu tanjo kame 1,700 bige tidindingina sulumba ibenngje kame buwanu tanjo 20,000 bige tidindingina. Tanjamba nu hos karis didika pinderkanu ta njakmba yaika kilmba afu kupe kat ngurjngurniyamba kusrekina sulumba 100 ndo nuje kilna.

⁵ Kame sunjo ta minmba minna le Siria gabat afu Damaskusnge minnaig ta nane ndek gabat sunjo Hadadeser turam tuku kame kuasmbi sunjo ande kukulnaig le David ndon kame buwam saka pronaig kande David tuku kame kuasmbinge nane tuku kame tanjo 22,000 bale farnaig.

⁶ Tanjanaig sulumba David ndek kame manj nda tinguwa nga nuje kame mbal afu kilmba Siria kilke mbol patike likina le kilke sunjo ta kulatka minnaig. Kulatka minnaig le Siria mbal nane David kumnemnge nu tuku piro tanjo minmba nanjine pirokanu piya ta nu tumba minnaig. Tanjanaig le David Sunjngonge sinzanja le nuje ngueu mbal njakmba kile-ibenjkina.

⁷ Kile David ndek Hadadeser tuku gabat sugo sugo nanjine kandim golmbi wakeikanu migreke lika pronaig ta njakmba yaika kilna sulumba ⁸ Hadadeser tuku tumbran sugo Beta le Berotai nane tuku agar ndende ainmbi wakeikanu ta mata sunjgomba yaika kilmba yomba Yerusalem kinaig.

⁹ David nu Hadadeser tuku kame kuasmbi bale farmba kile-ibenkina pasa ta Hamat tuku gabat sunjo Toi nu isna. ¹⁰ Toi nu mara mindek Hadadeser ndonj kame ndo minna tukunu nu gare-gareka nuje kinjo nuje Yoram David sota kuwa nga gare aganj ndende gol silwa ainmbi wakeikanu ta kile-tumba kukulna le David kile-tambim tuku kina ka nu tugum prona. ¹¹ Prona sulumba aganj ndende ta David kile-tuna le nu ndek aganj ndende ta Sunjo tuku minwaig nga kilmba ka gabis aganj ndende gol silwa ain ngueu mbal afu ndonj kame bumba yaika kile likina ta turmba ulendimba patikina. ¹² Nu gol silwa gabis aganj ndende ta njakmba Edom Moab Amon Filistia Amaleknge kile likina. Aganj ndende afu Sobanu gabat sunjo Hadadeser yaimba kile likina tuku.

¹³ Kile David nu man nuje kame kuasmbi kilmba Edom mbal ndonj kame buwam tuku ma guton Kagli Nayo ta kinaig sulumba Edomnu tanjo 18,000 bale farnaig le tanjo pino njakmba nane David tuku saka minnaig.

¹⁴ Tanjamba David ndek nuje kame kuasmbi afu kilmba Edom ma tugu ta njakmba kulatkuwaig nga patikina le Edom mbal nane nu kumnemnge minnaig. Sunjonje David sinzanja le nu ma njakmba mbol kumba nuje ngueu mbal njakmba kile-ibenkina. ¹⁵ Tanjamba David nu Israel ma tugu njakmba kulatkumba tanjo pino njakmba mbolnje wam magenu ndo ke likina.

David tuku piro gabat kame

¹⁶ Seruya kinjo nuje Yoab nu kame kuasmbi njakmba tuku gabat sunjo minna.

Ahilud kinjo nuje Yehosafat nu waje kuyaram tuku piro kulatkina.

¹⁷ Sadok le Ahimelek nale pris pirokinaik. (Sadok mam nuje Ahitub. Ahimelek mam nuje Abiatar).

Seraya nu David tuku waje kuyaranu tanjo.

¹⁸ Yehoyada kinjo nuje Benaya nu David kulatkanu kuasmbi tuku gabat minna. (Nane kuasmbi ta Keret le Pelet mbal).

David tuku kinjo kat nuje ta nane pris pirokinaig.

9

David nu Mefiboset tumba kulatkina

¹ Tanjamba minnaig ma ma David nu tanjo afu wika kusnaningina: Saul tuku ndare ande minit e ko kuga. Ande minwa ndeta ye Yonatan idusmba nu kulatkamngit ngina le ² nane ndek Saul tuku piro tanjo Siba wika David sota kuwa nga sanaig. Tanjamba sanaig le nu ndek nu kanjeram kina le David nu tanjo ta kusnana: Ne Siba e ngina le nu lafumba sakina: Au. Ye ne tuku piro tanjo ngina. ³ Tanjakina le David man lato

nu sana: Saul tuku ndare inum minwa ndeta ye Kuate tuku nyu mbolnje nu kulatka sinzanamngit nga sana le Siba ndek lafumba sakina: Yonatan tuku kinjo ndindo ndo minit ta nu kupe arnej pagliskinaik ngina. ⁴ Tanjaka sana le David man Siba kusnana: Nu kile aninge minit ngina le nu ndek sakina: Nu Lodebar tumbanngje Amiel kinjo nuje Makir tuku wande mbolnje minit ngina.

⁵ Tanjaka sana le David ndek tanjo afu kukulninjmba saningina: Tane kumba ka nu tumba ye tugum te propaw ngina le ⁶ nane kinaig ka Saul wa nuje Mefiboset, Yonatan tuku kinjo nuje ta tumba David tugum pron- aig le nu David tumailamnge dagol tidronja lokina.

Tanjana le David ndek nu sana: Ne Mefiboset e ngina le nu woka sakina: Ye piro tanjo nane ngina le ⁷ David nu sana: Ne kuru kuru ndaka. Ye mam nane Yonatan tuku nga ye ne kulatka sinzanjumba wa nane Saul tuku kilke ta njakmba luka tanmbimngit. Ne mara mindek ye tugum tenje ndo isukusamngat nga sana. ⁸ Tanjakina le Mefiboset ndek loka sana: Ye tanjo naj nguesuk kuga age kumak tanjan ta ne ndanjam ye sinzanjam sakate ngina.

⁹ Kile David ndek Saul tuku piro tanjo Siba wika sana: Ye nane gabat sunjo Saul tuku aganj ndende njakmba kile ndo luka wa nuje Mefiboset tambimngit. ¹⁰ Ta tuku ne nane kinjo kame nane piro mbal tanenge ndo kilke ta mbolnje piroka nyamagan nguka minap. Nyamagan ka magekuwaig le alonu kilmba nane gabat sunjo Saul tuku kuasmbi ta ningap. Mefibosetnge ndo ye tugum tenje isukusmba minamngat nga Siba sana le ¹¹ nu ndek David sana: Ye ne tuku pasa ta kumuwanngit ngina. Tanjakina le Mefiboset nu mara mindek gabat sunjo David tugumnge nuje kinjo nuje tanjan isukusmba minanu.

¹² Mefiboset nu kinjo ndindo ndo njak. Kinjo mo ta nyunu Mika. Siba tuku kinjo kame nu tuku piro mbal nane njakmba Mefiboset tuku piro tanjo ndo minnaig le ¹³ Mefiboset nu Yerusalemnge minmba mara mindek gabat sunjo David tugumnge isukusmba minanu. Nu nuje kupe arnej pagliskinaik.

10

David nu Amon le Siria mbal kile-ibenkina

¹ Amon mbal tuku gabat sunjo Nahas kumna le kinjo nuje Hanun ndek mam nuje tuku ma tumba gabat sunjo mayok kina le ² David nu wam ta ismba sakina: Ye wam mayenu Hanun mbol kamngit. Mam nuje Nahas nu buk wam mayenu ye mbol kina ta lafumba kamngit ngina sulumba tanjo afu

kukulningina le nane Nahas tuku wamdus bul seram kinaig.

Kinaig ka ta promba minnaig le ³ Amon mbal tuku gabat kame ndek nanjine gabat sunjo sanaig: Ne iduste tanjo kame te David tuku minje tumba mam nanje idusmba nu ninankam prowaig nga iduste e? Kuga. Nane sine tuku tumbrañ ndañ ndañ ta kanjermba wam katesewam prowaig. Tanjamba ngumne nga nane sine tuku kamenu luka prowamngai nginaig.

⁴ Tanjakinaig le Hanun nu pasa ta ismba nu ndek David tuku tanjo kame ta bigetidinja nane tuku minje ngue dabilsu inum tuku sai ke sugluka tawi kat nanjine kat pur fagke likina le pine kat nanjine ta kilinjje minnaig le kukulningina le luka kinaig. ⁵ Tanjamba tanjo kuasmbi ta kikonu nane luka Yerusalem kambim fugunaig le David nu ismba nuje tanjo kuasmbi ta tuku pasa pilmba sakina: Tanjaig le tane Yerikonje minap le ka minje ngue prowaig le tane luka te prowap ngina.

⁶ Kile Amon mbal David ngueu pilenaig ta katesemba nane ndek tanjo afu kukulninginaig le Siria kilke mbol kinaig ka Betrehob le Soba tumbrañ kumba kame dunaig le tumbrañ ar ta kame tanjo 20,000 Amon mbal turkam tuku pronaig. Pronaig le Amon mbal mañ ndek kinaig ka Tob tumbrañje kame dunaig sulumba kame tanjo 12,000 kilnaig. Tanjamba nane mañ kinaig ka Maka tumbrañ tuku gabat sunjo tugumngje kame dumba kame kuasmbi 1,000 nane turkam tuku kilnaig.

⁷ Amon mbal tanjamba kame kuasmbi kile-manjurka minnaig pasa ta David nu ismba nu ndek Yoab kukulna le Israel kame kuasmbi njakmba kilmba ka Amon mbal ndonj kame buwam kinaig. ⁸ Tanjanaig le Amon kame kuasmbi nane nanjine tumbrañ sunjo Raba fonde malanja kumamngje kame tuku kuaneka tinginaig le nane Siria kame kuasmbi Tob mbal Maka mbal nane ma kukliknu ta tumba tinginaig sulumba Israel mbal tuku kame kuaneka minnaig.

⁹ Kile Yoab nu kame kuasmbi arma ta nu buk kornaik ta kanjerka nu nuje kame kuasmbi sangriknu pileninjmba kilmba Siria mbal ndonj kame buwam tuku kuaneka tinginaig. ¹⁰ Tanjamba nu ndek nuje maib nuje Abisai kame kuasmbi afu kulatkuwa nga madina le nu ndek nuje kame kuasmbi ta kilmba nane Amon mbal ndonj kame buwam tuku kuaneka tinginaig le ¹¹ Yoab ndek mambo nuje wam pagumba sana: Kame sangri tinga Siria mbalje sine kile-ibenjam bafuwaig kande tane ilmba sine turkap. Amon mbalje sangri tinga tane kile-ibenjam bafuwaig ta ye yiye kuasmbi kilmba pro tane turkamngit. ¹² Tane kuru kuru ndakap. Sine sinjine tumbrañ kame

tanjo pino Kuateñje singina ta nane idusnimbamba sangri tinga kame hube. Tanjabe le Sunjonje ame wam kam idusmba ndeta kuwa ngina.

¹³ Tanjakina sulumba Yoab ndek nuje kame kuasmbi kilmba Siria mbal ndonj kame puluna le nane kua ka sili-silinaig le ¹⁴ Amon kame kuasmbi Siria mbal drumba sili-silinaig ta kanjerka nane mata kuru-kuruka Abisai nane kusreka kua ka nanjine tumbrañ fonde sinam kinaig. Tanjanaig le Yoab ndek Amon mbal kusreka nuje kame kuasmbi kilmba luka Yerusalem kina.

¹⁵ Nane Siria mbal kame mbolnje Israel mbalnje kile-ibenjinaig le kua kinaig tukunu nane nanjine kame kuasmbi njakmba kile-manjurkinaig. ¹⁶ Tanjamba Hadadeser ndek tanjo afu kukulningina le nane ka Siria kuasmbi afu Yufretis kule pakarka ki prote kumamngje minnaig ta nane kilmba pro Helam tumbrañje manjurkinaig le Hadadeser tuku kame gabat Sobaknje nane kulatkina.

¹⁷ Siria mbal Helamngje kame tuku manjurka minnaig le David nu ismba nu ndek Israel kame kuasmbi kilmba Yordan kule pakarka Helam pronaig. Tanjanaig le Siria mbal tinga Israel mbal ndonj kame bunaig le ¹⁸ Israel mbal sangri tinga Siria mbal signaninjmba ka tanjo karis mbol tinga kame buwanu ta 700 bale farka tanjo hos mbol mbol minyoka kame buwanu ta 40,000 bale farnaig sulumba Siria mbal tuku kame gabat Sobak turmba kame ma ta mbolnje balenaig le kumna.

¹⁹ Tanjanaig le tumbrañ gabat sugu afu Hadadeser kumnemngje minnaig ta nane Israel mbalje kame mbolnje kile-ibenjinaig ta tuku kuru-kuruka Israel mbal ndonj pasa katmba nane kumnemngje minnaig. Tanjamba Siria mbal nane Israel mbal tuku kuru-kuruka Amon mbal mañ kame tuku tur ndaninjinaig.

11

David nu pino kuayarna

¹ Yar ndui ndui sinamngje ma tidonu ka deñpurkanu le gabat sugu sugu nane ait ta dubimba nanjine ngueu mbal ndonj kame buwanu. Ait ta mbolnje David ndek Yoab kame gabat sugu sugu ta Israel kame kuasmbi njakmba kukulningina le nane kinaig ka Amon mbal ndonj kame bumba nane bale farkinaig sulumba nanjine tumbrañ sunjo Raba te-kornaig le David nu nuje ndo Yerusalemngje minna.

² Minna ka ki ait ande ma bafuna le David nu nuje kinyam mbili kusremba bubre tam saka wande fu mbolnje kinenumba bubre tumba minna. Minna sulumba pino ande

kule pismba minna le kanjerna. Pino ta mayenu ndo.

³ Kile David ndek tanjo ande kukulmba sana: Ne kaye ka pino ima kule pismba minit nzi ka katesewa ngina le tanjo ta ka katesena sulumba pro David sana: Pino ne sakat ta Eliam tuku kulim nuje Batseba. Nu Hitnu tanjo Uria tuku piyo nujenge ngina. ⁴ Tanjakina le David man tanjo afu kukulnimbama saningina: Tane kape ka pino ta tumba ye tugum te mbape ngina. Batseba nu nzuam minna ta kile nu kule mayenu tina tukunu nu tinga tanjo kame ta dubika kina le David nu tumba kinyna. Kinye denpurmba nu man luka nuje wande mbol kina.

⁵ Minna ma ma Batseba nu kiyo konna ta kamusmba David tuku pasa pilna le nu ismba ⁶ Yoab tuku pasa pilmba sakina: Hitnu tanjo Uria sawa le ye tugum te prowa ngina. Tanjakina le Yoab ndek Uria kukulna le David tugum kina. ⁷ Nu pro David te-silikina le nu ndek Uria kusnana: Yoab nuje kame kuasmbi ndoj mage minig e ko kuga? Kame kile ndanjanmba minit? Singine kuasmbinge nane kile-ibenkade e ko kuga ngina le Uria ndek wam kame ta jakmba kubeu tuna. ⁸⁻⁹ Tanjana le David ndek Uria sana: Wam kube jakmba sayat le isit. Kile ne kaye ka nanje wande mbolnje mabtumba mina nga sana kande Uria nu gabat sunjo tuku wande kusremba kilim ka nuje wande mbol kine ndakina. Nu gabat sunjo tuku kulat tanjo kame ndoj wande malanjambi tanje kinyna.

Tanjana le David ndek tanjo ande wika Uria tuku gare aganj inum te-tumba kukulna le kina sulumba ¹⁰ luka pro David sana: Uria nu nuje wande mbol ndaket ngina.

Tanjakina le David pro Uria te-silika sana: Ne o buk nanje wande kusrena ta ndanam tuku ne nanje wande mbol kine ndakat e ngina le ¹¹ Uria ndek pasa lafumba sana: Israel tanjo kuasmbi Yuda tanjo kuasmbi jakmba wande kusreka maskenje kame mbolnje minig. Pasa katanu bokis mata nane ndoj minit. Yije kame gabat Yoab nuje gabat sugo sugo mata kilimnje kinyamba minig. Ndanam ye ka pino ndoj isukuse mayemba kinye mayemba minam tuku sayate? Ye sinja ki am mbolnje sanet. Ye wam ta ke nda nga David sana.

¹² Tanjaka sana le David ndek nu sana: Ta maye. Ne tenje mina. Indole ne man pili le luka kangat ngina. Tanjakina le Uria nu Yerusalemnje kinyna le ka mafena.

¹³ Mafena le ka furiram David ndek Uria wika nu ndoj tuma isukusnaik. Isukuse denpurmba nu ndek Uria kule kamenu tuna le nyumba nginngankina ta nu nuje wande

mbol kine ndakina. Nu wande kulatkanu mbal ndoj tawi kaika kawan tanje kinyna.

¹⁴ Mafena le maratukuk tinga David ndek Yoab tuku waje ande kuyarmba Uria tumba kukulna le tumba kina ka Yoab tuna. ¹⁵ Waje ta mbolnje kuyarmba tenjemba sakina: Kame sanjri tingua kande Uria tumba kame tumailamnje pilmba kigraib ndakap le balewaig le kumwa nga kuyarna.

¹⁶ Yoab nuje kame kuasmbi ndoj Raba tumbran sunjo ta kormba kame bumba minnaig le ka kame sanjri tingina. Kame sanjri tingina magot ta Uria kukulna le kame tumail mbol tingina. ¹⁷ Tingina le tumbran ta tuku kame kuasmbi fonde malanja talka kilim ka pro Yoab tuku kame kuasmbi ndoj kame bumba David tuku kame tanjo afu bale farnaig sulumba Uria turmba balenaig le kumna.

¹⁸ Tanjana le Yoab ndek tanjo ande wika wam pagumba sana: Ne kame tuku pasa te tumba gabat sunjo David sota kumba ¹⁹ kame mbolnje wam prowe likaig ta jakmba kubeu tawe. ²⁰ Tanjawa le nu gubra tumba tenjemba ne sanuwa: Tane ndanam tuku tumbran fonde patumba kame buwaig? Ngueu mbal nane fonde mbolnje tinga tane tuimbi ninde faramngag ta tane idus ndanaig? ²¹ O buk Tebes tumbranje pino ande tumbran koranu fonde mbolnje tinga wit firfiranu ndame sunjo ta mbarina le ndeka Gideon tuku kiyo nuje Abimelek balena le kumna ta tane gilai le ka fonde tugumnje tingag e nga ne sanuwa kande ne tenjemba gabat sunjo tuku pasa lafumba sawa: Kame gabat Uria turmba balewaig le kumat nga nu sawa ngina.

²² Yoab nu tanjamba tanjo ta wam paguna le nu pasa ta tumba ka David tugum promba nu kubeu tuna sulumba ²³ sakina: Ngueu mbal nane kuasmbi suk suk kuga. Sine sunjomba ndo kuga tukunu nane kilim kumba sine jak ma kilimnje kame buwaig le sine sanjri tinga nane kile-ibenkig le nane luka tumbran fonde sinam kagig. ²⁴ Tanjamba nane afu fonde mbol tinga tuimbi ne tuku kame gabat afu ninde farkaig le kumaig. Kame gabat Uria turmba balewaig le kumat nga David sana le ²⁵ nu ndek tanjo ta lafumba sana: Ne kumba ka tenjemba Yoab sawa. Ne wamdu sulu ndawa. Kame mbolnje ima kumamngat ta sine gilai tukunu ne sanjri tinga nane ndoj kame bumba tumbran ta tumu pilmba tumbran sina minyanja nga Yoab sawa ngina.

²⁶ Batseba tanjo nuje balenaig le kumna pasa ta nu isna sulumba wamdu tatrunkina le ninanka malmbi jakmba minna. ²⁷ Nu tuku kuamel ta ka kugana le David ndek pasa pilna le Batseba tumba nu tugum ki-naig le nuje pinonu tina. Pinonu tumba

minnaig ma ma nu tuku kiŋo te-pile tuna ta Sunjo nu David maŋau kina ta tuku gare ndana.

12

David unekina ta Natanŋe sana

¹ Kile Sunjo nu tuan taŋgo Natan kukulna le ka David tugum promba nu sana: Taŋgo armba tumbran sunjo ndindo mbolŋge minnaik. Taŋgo ande nu maror taŋgo. Ande nu sanzal taŋgo aŋaŋ ndende kugatok ŋak minna. ² Maror taŋgo ta nu makau sipsip sunjomba ŋak. ³ Sanzal taŋgo nu sipsip fat ndindo ndo nu piyamba tumba kulatka minna le ka sunjoka taŋgo ta tuku kiŋo kat nuŋe ndoŋ minna. Nu nuŋe nyamagaŋmbi nu isukusnemba nuŋe murkombi nu kule tambinu le nu kule nyumba kinyam ŋga ta nu tumba nuŋe fel mbol palmbinu le nu kinymba minanu. Taŋamba sipsip ta nuŋe kulim nuŋe taŋaŋ minna.

⁴ Ait ande maror taŋgo ta tuku tira ande nu tugum prona le nu nuŋe sipsip ta mapeka sanzal taŋgo ta tuku sipsip yaimba tumba balemba tira nuŋe ta tuku kuapika tuna le nyina ŋga David sana.

⁵ Taŋamba sana le David ndek Natan tuku pasa lafumba maror taŋgo ta tuku gubra kagli firka sakina: Sunjo abo tugu ŋak nu tuku nyu mbolŋge ye siŋka saket. Taŋgo ima nu taŋana ta nu balewap le kumwa ta maye. ⁶ Nu sanzal taŋgo ta sina ndana tukunu nu taŋgo ta tuku sipsip lafumba baillkamba tuwa ŋgina.

⁷ Taŋakina le Natan ndek David sana: Maror taŋgo ta ne. Sine Israel mbal tuku Mbara Sunjo ne tuku teŋenmba sakate. Yenŋe ne Israel mbal tuku gabat sunjo minam tuku madinen. Taŋamba yenŋe ne kigraibken le Saul nu ne ŋayo sili ndanina. ⁸ Yenŋe Saul tuku wande aŋaŋ ndende ŋakmba pino kuasmbi turmba ne timba ne Israel Yuda ma tugu ŋakmba tuku gabat sunjo madinen. Ne aŋaŋ afu denka ye kusnayina kande ye aŋaŋ ndende sunjomba turmba tinen kande. ⁹⁻¹⁰ Ta tuku ne ndaŋam saka ye tuku miŋge ŋgurmba une maŋau ta kina? Ne ye talayumba Uria tumba Amon mbal tuku wai mbolŋge pilna le balenaig. Taŋanaig le ne nu tuku piyo nuŋe tina. Ta tuku naŋe ndare mbolŋge wa kat naŋe tuku ndare mbolŋge tuturmba lafunu ndare kutumba minamŋgat. ¹¹ Yenŋe ne kasur pasa sanet. Naŋe ndare taŋge tiŋga ne piti tambimŋgat. Yenŋe piyo kat naŋe ta kilmba ne am mbolŋge naŋe ndare ta seri le ma kilimŋge kilmba tido-tidongamŋgat. ¹² Ne kuirkuirka wam ŋayonu ta kina ta ye lafunu Israel mbal ŋakmba tuku am mbolŋge ki le kaŋgeramŋgaig ŋga sakate ŋgina.

¹³ Taŋakina le David ndek sakina: Ye Sunjo kumamma nu am mbolŋge une sunjo ken ŋgina* le Natan ndek lafumba sana: Sunjo nu ne tuku mbar ta sauka gilaingate. Ne kume nda. Kiŋo naŋe Batsebaŋge te-pile tinna ta ndo nu mapewe nda. Ta ndaŋam? ¹⁴ Ne unekina wam ta mbolŋge ŋgueu mbalŋge Sunjo maim maim te-tumba talade tukunu kiŋo ta kumamŋgat ŋgina. ¹⁵ Taŋakina sulumba Natan nu tiŋga nuŋe wande mbol kina.

David tuku kiŋo nuŋe kumna

Taŋamba minnaig ma ma Sunjoŋge David tuku kiŋo ta guaze sunjo serna le ¹⁶ David ndek kiŋo nuŋe mayekuwa ŋga Sunjo yabaŋmba nyamagaŋ pinka minna. Furir mindek nu ka nuŋe kinyanu ma ta sinam kumba ka ake ibeŋŋge kinyanu. ¹⁷ Taŋawanu le mage mage nu kulatka pirokanu kuasmbi ta ka nu wam yoyomba tiŋga isukuswa ŋginaig kande nu tiŋga nane ndoŋ isukusam mbulna.

¹⁸ Kussem ndindo kina le kiŋo ta kumna le David tuku piro mbal nu sawam tuku kuru-kuruka nangine naŋine ndek sakinaiŋ: Kiŋo nuŋe kume ndaka minna le sine nu ndoŋ pasa-pasakigeŋ ta nu sinembik ri ndana. Ta tuku kile sine nu kiŋo nuŋe kumat ta ndaŋamba sabe? Sabe le nu pirirek purka nuŋe ngaro ŋayo siliwikat ŋginaig.

¹⁹ Nane sisu-sasuka pasata minnaig le David nu kiŋo nuŋe kumna ta buk katesemba nane kusnaniŋgina: Kiŋo kumat e ŋgina le nane ndek lafumba sanaig: Au. Nu kumat ŋginaig.

²⁰ Taŋakinaig le David ndek tiŋga ka kule pismba pro gurenj pismba minde piyamba Sunjo tuku Baibai sinam kumba ka Sunjo tuku nyu te-dunŋina. Nyu te-dunŋe denjpurmba nu ndek kilim ka luka nuŋe wande mbol kina sulumba pagu taŋgo saniŋgina le nu tuku kuapi kutumba pro tunaig le nu isukusna.

²¹ Taŋana le piro taŋgo wam ta kaŋgermba ndek nu sanaig: Kiŋo kume ndaka minat le ne pinka malmbika minna. Kile kiŋo kumat le ne tiŋga isukusit ta anikok maŋau ŋginaig le ²² David lafumba saniŋgina: Kiŋo kume ndaka minat le ye pinka malmbika minmba teŋenmba idusen. Sunjo nu ye sinanu kiŋo yayie nda ŋga idusen ta ²³ nu buk kumat. Ye maŋ pinki le nu abonge nda. Nu o buk kumat. Mine minemba ye mata kummba ma ndui ta mbol kaŋgit. Nu ket ta maŋ luka ye tugum prowe nda ŋgina.

Batsebaŋge Solomon te-pilna

²⁴ Batseba nu wamduŋ tatrurukina ta David nu piyo nuŋe wamduŋ bal serna sulumba nu ndek nu ndoŋ tuma kinyanaik. Tuma

* 12:13: David tuku yabaŋ pasa ta Mune 51 mbolŋge minit

kinynaik le nu kiŋo konmba David tuku kiŋo ande te-pile tuna le nu kiŋo ta Solomon ŋgina.

Sunŋo nu kiŋo ta tuku kume purmba²⁵ tuan tanŋo Natan kukulna le David tugum kumba sana: Kiŋo ta Yedia[†] ŋga nyu tape ŋgina.

David kame bumba Raba tumbran tina

²⁶ Ait ta mbolŋge Yoab nuŋe kame kuasmbi kilmba ka Amon mbal ndoŋ Raba tumbranŋge kame bumba minnaig sulumba nane buk nane kile-ibenka tumbran ta tam bafunaig sulumba²⁷ Yoab ndek David tuku pasa pilmba sakina: Ye buk nane kile-ibenka kule kunyig ma tugu ta tit.²⁸ Ta tuku ne braiŋ naŋe kame kuasmbi afu kilmba pro Raba mbal ndoŋ kame bumba tumbran sunŋo te ta. Kuga ta yiŋe kame kuasmbi tenge tumbran te te-ibenwaig le nane tumbran te ye tuku nyu mbolŋge nyun ta Yoab tuku Tumbran ŋgamŋgaig ŋgina.

²⁹ David nu pasa ta ismba nu ndek nuŋe kame kuasmbi kile-mangurka kilmba Raba tumbran sunŋo ta kame kinaig ka tanŋe kame bumba nane kile-ibenka tumbran ta tinaig.³⁰ Tinaig sulumba David ndek Amon mbal tuku yabri mbara[†] tuku gol hat paska tina. Hat ta pitinu ta 35 kilo. Hat ta ndame mayenu piya o mbolok tamba wakeiwanu.

Tanjamba David ndek ndame mayenu ta gomba tumba nuŋe gol hat ta mbolmba kaikina sulumba tumbran ta tuku gabis aŋaŋ ndende mage mage ŋakmba yomba kilmba kina.

³¹ Kile David ndek Rabanu tanŋo ŋakmba kilmba piro yeki yeki kuwaig ŋga madiniŋgina. Afu sombi afu bairambi afu saporombi pirokam tuku madiniŋgina sulumba afu kilke kilmba pasoka ndame wakeikuwaig ŋga piro niŋgina. Nu tanjamba ndo tumbran afu Amon ma tugu sinamŋge minnaig ta mata piro niŋge likina. Tanjamba denpurmba David nuŋe kame kuasmbi kilmba luka Yerusalem kinaig.

13

Amnon nu Tamar biye timba totona

¹ David tuku kiŋo nuŋe Absalom nu kulim ndindo ndo ŋak. Kulim ta nyunu Tamar. David tuku kiŋo ande Amnon nu Tamar tam tuku nzali sunŋo ŋak minna* ta² nu nu tugum kambim fuguna. Ta ndaŋam? Tamar nu tanŋo ande ndoŋ kinye ndakina tukunu nane tanŋo afu nu tugum kine ndakuwaig

ŋga tukulniŋginaig le Amnon nu wamdus piti sunŋo tumba guaze ŋak minanu sukna.

³ Tanjamba minna le Amnon tuku gulab ande Sama tuku kiŋo nuŋe Yonadab nuŋe Amnon kaŋgeram prona. Tanŋo ta nu manjau magenu ŋaigonu kam tuku wamdus kuyarkanu tanŋo.⁴ Nu ndek Amnon kusnana: Ne gabat sunŋo tuku kiŋo ta ne ndaŋam tuku mara mindek tumail pasi so tukulmba minit ŋgina le Amnon ndek lafumba sana: Ye aba Absalom tuku kulim nuŋe Tamar tam tuku nzali mayeyate ŋgina.

⁵ Tanjakina le Yonadab ndek Amnon wam pagumba sana: Ne guazeŋget guazeŋget ŋga naŋe wande mbolŋge kinyumba mina le mam naŋe pro ne kaŋgeruwa kande ne tenenmba nu sawa: Ne ka yiŋe kulim Tamar sawa le pro tenŋe ye tuku pagumba yiŋe mbili mbol tenŋe suwa le nyi ŋga mam naŋe sawa ŋgina.

⁶ Tanjakina le Amnon nu Yonadab tuku pasa dubimba guazeŋget guazeŋget ŋga nuŋe mbili mbolŋge kinyumba minna le gabat sunŋo David nu ismba nu ka Amnon kaŋgeram kina le nu ndek sana: Ye guaze ŋak tukunu ne ka yiŋe kulim Tamar sawa le pro tenŋe ye tuku bret fonfon pasoka kilmba pro yiŋe mbili mbol tenŋe suwa le nyi ŋga sana.⁷ Tanjamba sana le David nu tanŋo ande kukulna le gabat sunŋo tuku wande mbol kumba Tamar sana: Ne ka Amnon tuku nyamagan afu pasoke tawe ŋga sana.

⁸ Tanjakina le Tamar nu tiŋga leu nuŋe tuku wande mbol kumba Amnon nuŋe mbili mbolŋge kinyumba minna le kaŋgermba nu ndek plaua kilmba pipmba bret fonfon pasokina le Amnon nu kinye ŋak nu kaŋgermba minna. Bret fonfon ta pasoka ugaig le⁹ nu nza mbol kutumba Amnon nyuwa ŋgina kande nu isukusam mbulmba ndek sakina: Tanŋo pino ŋakmba ibenka sili-siliwaig ŋgina le nane ibenka sili-silinaig.

¹⁰ Tanjanaig le Amnon ndek kulim nuŋe sana: Ye tuku bret ta kilmba pro ye sa le nyi ŋga Tamar sana le nu bret ta kilmba nu tugum kumba¹¹ leu nuŋe tambim bafuna kande nu kulim nuŋe biye timba sana: Sile karpe ŋgina kande¹² Tamar nu mbulmba sakina: Ne ye wam ŋayonu tuku didi ndaka. Sine Israel mbal tuku manjau tanjamba kuga. Manjau te mayenu ndo kuga.¹³ Ne tanjawa ta ye kiko sunŋo ŋak minmba ye mar tanŋo pino am mbolŋge likam kumuŋ kuga. Ne mata Israel afunŋe ne tuku nyu ŋayo sili-wamŋgaig. Ta tuku ne ka mam sawa le nu wokuwa le sile muŋgu kilamŋgik ŋgina

[†] 12:25: Yedia nyu ta tugunu: Kuate nu tuku kume purte [‡] 12:30: Hibru pasa te purfenju ndo kuga. Pasa te naŋgine yabri mbara tuku sakate e ko naŋgine gabat sunŋo tuku sakate ta sine katese ndaweg. * 13:1: Hibru mbal tuku manjau buk tanjamba minanu. Ina yimyam mam ndindo ta nane muŋgu kilanu. Abraham nu mata tanjana (Mulum Pasa 20.12).

kande ¹⁴ Amnon nu Tamar tuku pasa ise ndaka nu biye timba tumba totona.

¹⁵ Tanjamba nu nu tuku nzali sunḡokanu ḡak minna ta kugana le kile nu ndek kulim nuḡe kasur mayemba pitaimba sana: Ne tinḡa kua kaye ḡgina kande ¹⁶ Tamar ndek nu sana: Yiḡe leu, ne taḡa ndawa. Ne ye pitaiya ta kiko sunḡokanu. Maḡau ye mbol kat ta limba o mbolḡe ḡgina kande Amnon nu kulim nuḡe tuku pasa ise ndakina sulumba ¹⁷⁻¹⁸ nu nuḡe piro tanḡo ta wika sana: Ilmba pino te tumba te-simba wande tukula ḡgina le piro tanḡo ta nu te-simba wande tukulna.

Tamar nu gabat sunḡo tuku kulim kame tanḡo kile ndakanu nanḡine maḡau dubimba nu minde piye mayenu siliika likina ta ¹⁹ kile nu kina ka kukedu kilmba gabat mbolḡe kutumba nuḡe minde piye mayenu ta fetfetmba wai baboka malm-bitamtam kina le ²⁰ leu nuḡe Absalom ndek kulim nuḡe kanḡermba kusnana: Ne leu naḡe Amnonḡe am sesenat e? Ne ta tuku wamduḡ piti ndanuwa. Nu leu naḡe tukunu tanḡa le maninka ḡgina le Tamar ndek kina ka leu nuḡe Absalom tuku wande mbolḡe ake sinamanzerka minna.

²¹ Tanjane le gabat sunḡo David nu maḡau mayok kina ta ismba nu gubra kagli firkinna. ²² Absalom mata nu Amnon tuku gubra tormba nu kasurna. Ta ndaḡam? Amnon nu kulim nuḡe Tamar biye timba totona tukunu Absalom nu ḡak pasa pasa ndakina.

Absalom nu Amnon balena le kumna

²³ Minnaig ma ma yar armba kinaig le Absalom tuku piro mbal ndek sipsip ḡguenu kugerkaḡ tuku Baal-Hasor tumbranḡ kinaig. Tumbranḡ ta Efraim tumbranḡ sunḡo patumba minit. Absalom nu gabat sunḡo tuku kiḡo kat nuḡe ḡakmba aukḡniḡina sulumba ²⁴ nu gabat sunḡo David tugum kumba sana: O gabat sunḡo, nane ye tuku sipsip ḡguenu kugerkaḡde tukunu ye pagumba nye sunḡokamḡnit. Ta tuku ne naḡe gageu naḡe kuasmbi ḡakmba ye tuku pagumba nye ta mbol prowap ḡga mam nuḡe sana le ²⁵ gabat sunḡo David nu tuku pasa lafumba sakina: Kiḡo, sine kine nda. Sine ḡakmba kab ta ne piro kareḡka sine tuku ḡga panzaririwamḡgat ḡgina. Tanḡakina le Absalom nu gabat sunḡo kuwa ḡga sarsarmba minna le nu maḡ lato sakina: Sine kine nda. Ne ḡgamunḡal mukuk ḡak kaye ḡgina le ²⁶ Absalom ndek nu sana: Ne kambim mbulmba ndeta Amnon ndo pale le kuwa ḡga sakina le gabat sunḡo ndek nu kusnana: Ne ndaḡam tuku Amnon kuwa ḡga sakate e ḡgina ta ²⁷ nu Amnon kuwa ḡga dirnaḡga minna le David ndek kiḡo kat nuḡe afu turmba patikina le Amnon ndonḡ Absalom dubimba kinaig.

²⁸ Kile Absalom nu nuḡe piro mbal wam paguniḡmba saniḡgina: Amnon nu grep kule nyumba gare-gareka minwa le ye tane satinḡi le tane Amnon balewap. Tane kuru kuru ndakap. Piti ta yeḡge kurawamḡnit ḡgina le ²⁹ nane Absalom tuku pasa ta kumu-kumumba Amnon balenaig le kumna. Tanjane le gabat sunḡo tuku kiḡo kame afu wam ta kanḡermba donḡi ponḡe lika kua ka sili-silimba kinaig.

³⁰ Nane ndin dubimba kumba minnaig le tanḡo afu o buk kumba David sanaig: Absalom nu kiḡo kat naḡe ḡakmba bale far suglukat ḡga David sanaig le ³¹ nu pasa ta ismba nu piriri ḡayona sulumba nuḡe tawi fetfetmba kilke mbolḡe truk kina. Tanjane le nuḡe piro mbal mata tanjamba ndo nanḡine tawi fetfete likinaig le ³² David aba nuḡe Sama tuku kiḡo nuḡe Yonadab nuḡe ndek gabat sunḡo sana: Naḡe kiḡo kame ḡakmba bale far ndakaig. Amnon ndo balewaig le kumat. Nu buk Absalom tuku kulim nuḡe Tamar tumba totona tukunu Absalom nu Amnon balewam tuku wamduḡ kuyarkina ta ye o buk katesewen. ³³ Kiḡo kame ḡakmba bale far suglukat ḡgaig ta yabri pasa ndo. Ne pasa ta son ndanḡa. Amnon ndo balewaig le kumat ḡga David sana.

³⁴ Nu tanjamba gabat sunḡo samba minna le Absalom o buk kua ka kina.

Kile tumbranḡ kulatkanu tanḡo ande nu Horonaim ndin kumam mambilna kande tanḡo afu gurdu-gurdu ndeka minnaig le kanḡerka ka gabat sunḡo kila sana le ³⁵ Yonadab ndek David sana: Ye buk ne wam kube sanit ta nanenḡe ndekade ḡgina. ³⁶ Tanjaka sana le David tuku kiḡo kat nuḡe ta pinder-pindermba pro wandek ka malmbi ḡngumbeyunaig le David nuḡe piro mbal ḡakmba nane mata malmbi ḡayonaig.

³⁷⁻³⁸ Absalom nu kua ka Gesur ma tugu tuku gabat sunḡo Talmal kiḡo nuḡe Amihud ndonḡ minnaig le yar keḡmba kinaig.

David nu Amnon tuku ḡgamunḡal tatruka ninanka malmbi ḡakmba minna ma ma ³⁹ ka wamduḡ ibenḡkina le nu maḡ Absalom luka prowa ḡga idus timba minna.

14

Absalom nu luka Yerusalem prona

¹ Gabat sunḡo David nu kiḡo nuḡe Absalom te-denna sulumba ḡgamunḡal piti ḡak minna ta Yoab nu katesena tukunu ² nu tanḡo ande kukulna le nu tinḡa kina ka Tekoa tumbranḡ prona sulumba pino ande wamduḡ kuyar mayenu ḡak ta tumba luka Yoab tugum kinaig le nu ndek pino ta wam pagumba sana: Ne kaye sulumba pino kuembol tanḡo nuḡe o buk kummba kusrena le sagka minanu tanḡaḡ ³ gabat sunḡo

tugum kumba ka pasa ne sanamngit te nu sawa ngina.

⁴ Tanjamba nu Tekoanu pino ta wam paguna le nu kumba ka gabat sunjo tuku tumailamnge dagol tidronga loka sakina: O gabat sunjo, ne ye turya ngina le ⁵ gabat sunjo ta ndek nu kusnana: Ne ame piti njak le ye ne turni e ngina le pino ta lafumba sana: O gabat sunjo, ye tanjo o buk kumna le ye kuembolnu minet. ⁶ O buk ye kinjo armba kile-patiken ta mara ande nale piro mbolnge kame bunaiik. Kame bunaiik le tanjo ande nale kigraibkam tuku nda minna. Tanjana le kinjo andenge sangri tinja kinjo ande balena le kumna le ⁷ kile yinje tanjo tuku kuasmbi nane ye tuku gubra sunjo tumba nane tenenmba ye sayinaig. Nanje kinjo ta sine sinja le kinjo inum kumna ta tuku lafunu nu turmba balebe le kumwa nga sayinaig. Nane tanjawaig ta ye kinjo kugatok mini le yinje tanjo tuku ndare mata kugawamngat nga David sana.

⁸ Tanjakina le gabat sunjo ndek pino ta tuku pasa lafumba sana: Ne luka nanje wande mbol kaye le yenje pasa ta nane ndonj te-tiwamngit ngina le ⁹ pino ta ndek nu sana: O gabat sunjo, ne ye tuku piti te-tiwam bafuwa le nane gubraninguwa ndeta ne tuku mbar kuga. Piti ta ye yinje ndare ndonj sine kurawamngig ngina le ¹⁰ gabat sunjo ndek lafumba sana: Tanjo ande nu ne kumamma pasa pitinu ande sanuwa kande ne nu tumba ye tugum te prowa. Tanjawa le nu ne manj lato piti ande tine nda ngina le ¹¹ nu ndek sakina: O gabat sunjo, ne nanje Mbara Sunjo yabana le nane ye tuku kinjo kumna ta lafunu ye tuku kinjo ande te bale ndawaig ngina le David nu sakina: Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnge ye son pasa ne sanet. Nane manjau ande ne tuku kinjo mbolnge ke nda ngina.

¹² Kile pino ta manj lato pasa sana: O gabat sunjo, ye manj pasa ande ne sanamngit ngina le nu ndek sakina: Maye ne saka le isi ngina le ¹³ pino ta nu sana: Ne ndanjam tuku Kuate tuku mbal mbolnge manjau nyayonu kate? Ne nanje kinjo pitaina sulumba nu te-luka tam nda iduste tukunu kile nanje miroj nanje pasa tenge ne nane ngaro pasa mbolnge palet. ¹⁴ Kule nu kilke mbolnge kutukate ta tanjo nu manj luka tam kumunj kuga. Tanjamba ndo sine njakmba kumbe sulumba manj luka abonje nda. Kuate nu ake sinanj tanjo bale ndaningit. Ande nu ngumnemba maskennge minit ta nu te-luka tam tuku nu piro karenjate ngina.

¹⁵ Tanjamba nu manj lato sakina: O gabat sunjo, nane ye mbolnge manjau kam sakinaig ta ye kuru-kuruka ne sota prowit. Ye idusit ye ne kusnani le ne ye tuku pasa ismba ye turyumba ¹⁶ tanjo ta peuninja le sile kinjo ndonj njaigo siglike nda

nga idusit. ¹⁷ Nenje ye turya le ye mine mayewamngit. O gabat tanjo, ne Kuate tuku enjel suk. Ne manjau magenu njaigonu kumumbi pileningit. Nanje Mbara Sunjo ne njak minwa ngina.

¹⁸ Tanjakina le gabat sunjo pino ta tuku pasa lafumba sana: Ye kusna ande njak ta ne lafuwa ngina le nu ndek sakina: O gabat sunjo, saka le ye isi ngina le ¹⁹ nu ndek kusnana: Ne Yoabnge kukulnat le pasa te tumba prowat e ngina le pino ta lafumba sana: O gabat sunjo, ne tuku kusna ta ye yabukam kumunj kuga. Ne kumumbi sakate. Nanje kame gabat Yoabnge ye wam paguyumba kukulyat le wamdu te tumba ne tugum prowit ta ²⁰ nu Absalom tuku nga manjau ta kina. O gabat sunjo, ne wamdu kuyar mayenu njak Kuate tuku enjel suk. Ne kilke tugu njakmba mbolnge manjau prowe likade ta ne kila ngina.

²¹ Pino ta David kusremba kina le nu ndek Yoab wikina le nu sota prona le nu ndek sana: Ne isa. Ye ne tuku wamdu dubi-wamngit. Ne kumba ka Absalom tumba te prowa ngina le ²² Yoab nu pasa ta ismba David tumailamnge truk kina sulumba sakina: O gabat sunjo, Kuate nu ne nyaro tinwa. Kile ye kila pilet. Ne ye tuku wamdu gare njak ngina.

²³ Tanjaka sana sulumba Yoab nu tinja Gesur tumbrajan kina ka tanje Absalom tumba luka Yerusalem prona kande ²⁴ David nu Absalom kanjeram mbulmba sakina: Nu nunje wande mbolnge minwa. Ye nu tumail kangere nda ngina le Absalom ndek nunje wande mbol kumba mam nunje tugum kine ndakina.

Absalom nu manj mam nunje tugum prona

²⁵ Absalom tuku ngarosu ta uge linju. Israel sinamnge tanjo ande nu suk mine ndakina. Nane njakmba nu tuku saka minnaig. ²⁶ Nu tuku gabat waje ta sungokanu kuen njayo. Yar nduik nduik sinamnge ait ndindo ndo nunje gabat kuerkanu. Gabat waje ta pitinu 2 kilo tanjan.

²⁷ Absalom nu kinjo kenjmba kulim ndindo kile-patikina. Kulim ta nyunu Tamar. Nu pino ngarosu tumail pasi mayenu ndo.

²⁸ Absalom nu yar armba Yerusalemnge minna ta nu gabat sunjo David kanjer ndana. ²⁹ Tanjamba nu Yoab gabat sunjo tugum kuwa nga pasa pilna kande Yoab nu ismba nda isanu sukmba minna le nu manj lato pasa pilna kande nu manj ismba nda isanu sukna. ³⁰ Tanjana le Absalom ndek gubrana le nunje piro tanjo siseninjmba saningina: Tane ka Yoab tuku wit piro ta piyap ngina le nane kinaig ka wit piro ta piyanaig.

³¹ Tanjanaig le Yoab ndek Absalom tuku wande mbol kumba sawe lika sana: Ne

ndanjam saka nane piro mbal sisenningat le ye tuku wit piro piyais ngina le ³² Absalom ndek Yoab tuku pasa lafumba sana: Ye ne tuku pasa palmbim aren ta ne ye tuku pasa ismba nda isanu sukmba ye tugum te pro ndana. Ye ne wam paguni le ne ka gabat sungo kanjeram tuku pasa pilen. Ne kumba ka gabat sungo tenjemba sawa. Tane ndanjam tuku ye Gesurunge didika tumba te pronai? Mbulap le yine Gesurunge minam tuku nga nu sawa ngina. Tanjaka sana sulumba nu man lato sana: Ne ka gabat sungo sawa le nu ye kanjeryuwa. Nu ye mbaren nga idusmba baleyam ndeta baleyuwa le kumi ngina.

³³ Tanjakina le Yoab ndek tinga Absalom tuku pasa ta tumba ka gabat sungo kubeu tuna le nu ndek pasa ta ismba tanjo afu kukulningina le ka Absalom tumba pronai le nu gabat sungo tuku tumailam tanje dagol tidronga lokina le nu bagailmba mumuna.

15

Absalom nu mam nuje tuku ma tam tuku ndin wakeina

¹ Minnaig ma ma Absalom ndek karis ande tumba hos afu kilmba tanjo 50 nane ambonga pinderka kuwaig le nu kambim tuku ta turmba madinijmba kilna.

² Tanjamba nu mara mindek maratukuk tinga ka tumbran fonde malanga sinam kambinu ndin ta kulatka minanu. Nu tanjamba minanu le tanjo afu nangine tira ndon gubra njak gabat sungo ndon te-tiwam prowanu ta Absalomnge ndin kuermba tane anikok nganu le nane Israel tugu ndaj mbolnje prowanu ta nu sawanu le ³ Absalom ndek piti ndaj njak ta ismba nane tenjemba saninganu: Tangine piti kilemayokkade ta kumumbi sakade ta gabat sungonje tanjo piti njak ta kile-tidinu tuku gabat ande madi ndana nga saninganu.

⁴ Tanjamba Absalom nu tanjo kame ta tenjemba saninganu: Nane ye pasa pilewanu gabat madiyinaig kande ye tane tuku piti njakmba kile-tidinet kande nga saninganu. ⁵ Tanjamba ndo tanjo kame ta pro Absalom tugunje dagol tidrongam bafuwanu ta nu nane peunijmba nuje ndek nane bagailnijmba mumuninganu.

⁶ Israel kuasmbi nangine piti kilmba gabat sungo tugum kile-tidningam prowanu ta nu mara mindek wam ndui ta ndo kumba Israel mbal tuku wamdus didikanu le tanjo njakmba nu tuku nzali sunjo tinaig.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma yar bailkamba kinaig le Absalom kumba gabat sunjo David sana: Ye kumba ka Hebronnge Sunjo ndon pasa katen ta kumuwan iduset. ⁸ Ta

ndanjam? Ye o buk Gesur tumbranngje Siria ma tugu mbolnje minmba Sunjo ndon pasa katmba tenjemba nu sawen. Ne ye tumba Yerusalem kaye ta ye ka Hebronngje ne tuku nyu te-dungamngit nga sawen ngina le ⁹ gabat sungo ndek nu sana: Ta maye. Wamdus mukuk njak kaye ngina le Absalom nu Yerusalem kusremba Hebron kina.

¹⁰ Tanjana sulumba nu tanjo afu kukulningina le nane sinjindo kinaig ka Israel tugu njakmba sanijmba sakinaig: Tane tabil fudukuwa le ismba kande njakmba ngumbeyumba tenjemba sakap: Absalom kile Hebronngje gabat sunjo prowat ngap nga sanijnginaig.

¹¹ Absalom nu Yerusalem kusremba Hebron kina ta tanjo kuasmbi 200 nu dubimba kinaig. Tanjo kame ta nane Absalom tuku wamdus katese ndanaig. Nane ake nu dubimba kinaig. ¹² Nane kinaig ka Hebron promba kile Absalom ndek Sunjo tuku atraukina sulumba tanjo afu kukulnijmba sanijngina: Tane Gilo tumbran kumba Ahitofel* tumba ye tugum te prowap ngina. (Ahitofel nu gabat sunjo David wam paguwanu tanjo ande.)

Tanjamba tanjo sungomba nane David te-siwam saka Absalom tugum prowe likinaig.

David nu Yerusalem kusremba kua ka kina

¹³ Kile tanjo ande pro David sana: Israel tanjo kile njakmba ne kusrenumba Absalom dubide ngina le ¹⁴ nu pasa ta ismba gabat kame nu ndon Yerusalemnge minnaig ta kile-mangurka sanijngina: Brain tingap le sine Yerusalem kusremba kua ka kab. Kuga ta Absalomnge nuje kuasmbi kilmba pro sine njakmba bale faramngat ngina le ¹⁵ nuje gabat sugo sugo nane ndek nu sanaig: Gabat sunjo, ne ndanjmba saka ta sine ake ne dubi ndo namngig nginaig. ¹⁶ Tanjamba sakinaig le gabat sunjo nuje gageu nuje gabat sugo sugo njakmba Yerusalem kusremba kua ka kinaig. David nu nuje pino kuasmbi 10 ta ndo kusrekina le nane gabat sunjo tuku wande ta kulatka minnaig.

¹⁷ Gabat sunjo nuje kuasmbi ndon Yerusalem kusremba kilim kinaig ka tumbran makembinge wande ande minna tanje tinginaig. ¹⁸ Tanjamba David nu nuje gabat kame ndon kuit nduimba tinginaig le nuje kulatkanu kuasmbi Keret le Pelet mbal nane ambonga paska kinaig. Tanjanaig le Gatnu kame kuasmbi 600 nane ngummem paska dubika kinaig le ¹⁹ David ndek nane tuku gabat tanjo Itai sana: Ne ndanjam sine dubika kambim bafute? Ne luka ka gabat sunjo kitek Absalom ndon minap. Ne nane kilke kusremba rawe tanjo tanjan pro sine

* **15:12:** Ahitofel nu Batseba wa nuje. (2 Samuel 11.3, 23.34 kanjerap).

ndonj tenje minit. ²⁰ Ne ait fagnu ndo sine ndonj minna ta ye manj ne tumba ake ma ngamunje kinenumam ta ye mbulit. Ne nanje kuasmbi kilmba luka Yerusalem kape le Sunjonje ne sinzanuwa ngina kande ²¹ Itai ndek nu sana: Sunjo abo tugu njak nu tuku nyu mbolnje ye ne son sanet. Ye ne ndonj minamngit. Ne ma tugu animbi kangat ta ye ne ndonj kangit. Nane ne balenuwaig sulumba ye mata baleyuwaig le kumi ngina le ²² David ndek lafumba sakina: Ta maye. Silap ngina le Itai tuku kame kuasmbi nanjine gageu njakmba kuasmbi ambonja kinaig ta dubika kilim kinaig.

²³ David nane Yerusalem kusremba kinaig le tanjo pino njakmba malmbi ngumbeyunaig. Tanjamba gabat sunjo David ndek nuje kuasmbi kilmba Kidron kule pakarka ma baknu kumam kinaig.

²⁴ Nane kinaig le pris Sadok nane Levi mbal ndonj Kuate tuku pasa katanu bokis tumba pro ibenje pilmba Abiatar ndek Sunjo tuku atraukumba minna le ka ka nane njakmba Yerusalem kusremba kumba sulunaig.

²⁵ Tanjanaig le gabat sunjo ndek Sadok sana: Kile Kuate tuku tukul bokis tumba luka ka Yerusalemnje nuje minanu ma mbol pale. Sunjo nu ye tuku nzali njak ndeta nu manj ye te-luka pilwa le pro bokis te nuje minanu ma mbol kanjeramngit. ²⁶ Nu ye mbik ri ndawa ndeta nu ame manau ye mbolnje kam idusmba ndeta kuwa ngina.

²⁷ Tanjamba nu manj ndek Sadok sana: Ai te. Ne nanje kinjo nanje Ahimas le Abiatar tuku kinjo nuje Yonatan kilmba wamdus mukuk njak luka Yerusalem kape. ²⁸ Ye kile ma baknu kumam kumba ka pro tanje kule pakarkam tuku ma mbolnje ne tuku pasa tairnja minmba ka ame wam Yerusalemnje prowait ta isamngit ngina.

²⁹ Tanjaka sawe derjurna le kile Sadok le Abiatar nale Kuate tuku tukul bokis ta kuramba luka Yerusalem kumba ka tanje pilnaig le minna.

³⁰ Kile nane tabe fu mbol ngaro paska gabat songa malmbitam Olif tabe ponga ndin dubimba kina le tanjo pino kuasmbi nu dubimba kinaig ta nane njakmba manau ndui ta kumba gabat songa malmbitam kinaig. ³¹ Tanjamba kumba minnaig le tanjo ande pro David sana: Ahitofel o buk tinja Absalom tuku kuasmbi ta turkam kina ngina le David nu ismba nu ndek yabanmba tenjenmba sakina: O Sunjo, nenje ndo Ahitofel tuku wam pagu pasa ta bizi-buzawa nga Sunjo sana.

³² Kile nane tabe fu mbol promba Sunjo mbarinjanu ma ta tugum pronaij le David tuku gulab tanjo Husai pro nu te-silikina. Tanjo ta Arknu. Nu nuje tawi fetfetmba kilke roka kilmba gabat mbol patika

David tugum pronaij le ³³ David ndek nu kanjermba sana: Ne sine dubika ta ne sine piti singamngat. ³⁴ Ne ye turyam kande ne luka Yerusalem kumba ka Absalom te-silika tenjenmba sawa. Yenje o buk mam nanje tuku piro tanjo minen. Tanjamba ndo ye kile ne tuku piro tanjo minamngit nga nu sawa. Ne tanjawa le Ahitofel nu wam pagu pasa ande Absalom sawa kande nenje nu tuku wam pagu pasa ta mbilmba wam pagu kisemba tawe. ³⁵ Ne ise tiwa. Pris Sadok le Abiatar nale Yerusalemnje minik. Nenje pasa ndan gabat sunjo tuku wande mbolnje sakuwaig kande nale kubeu nika. ³⁶ Nale tuku kinjo kat nakile Ahimas le Yonatan nale mata mam kat nakile ndonj tanje minik. Ame pasa nanenje sakuwaig kande nenje pro nale kubeu nika le nalenje pro ye kubeu suwaik nga Husai sana.

³⁷ Tanjakina le David tuku gulab nuje Husai nu pasa ta ismba nu kina ka Yerusalem pronaij. Prona le ait ndui ta mbolnje ndo Absalom mata Yerusalem pronaij.

16

Siba nu David tugum kina

¹ David nu tabe funu ta kusremba kina ka Mefiboset tuku piro tanjo Siba te-silikina. Siba nu bret 200 kilmba grep karenjanu 100 ndaleka kilmba ail tinj mandernu 100 kilmba grep kule meme ngaronumbi tolanu ande turmba tumba aganj ndende ta kilmba donjki armba fuluknyumba kilmba David sota kumba ² nu te-silikina le nu kusnamba sana: Aganj ndende fuluk njak ta ima tuku e ngina le Siba ndek lafumba sana: Donjki armba te nanje gageu turka linu tuku kilmba prowit. Bret ail tinj karenjanu ta nanje tanjo kuasmbi nyam tuku kilmba prowit. Grep kule ta mata tane ma baknu te lika ka matuk kumba ndeta nyam tuku ngina.

³ Tanjakina le gabat sunjo ndek nu sana: Nanje gabat Saul wam nuje Mefiboset kile anenje minit ngina le Siba nu lafumba sana: Nane Israel mbal kite nanjine gabat sunjo madiwaig le nu wam nuje Saul tuku ma tumba nane kulatkuwa nga nu Yerusalemnje minit ngina le ⁴ gabat sunjo David ndek pasa ta ismba Siba sana: Tanjamba ndeta Mefiboset tuku aganj ndende ta njakmba ne tanmbimngit ngina le Siba ndek nu sana: O gabat sunjo, ye ne tuku piro tanjo. Ye mara mindek ne tuku piroka minamngit nga David sana.

Simei nu David kasurna

⁵ David nane Siba kusremba Bahurim tumbrajan pronaij le Saul tuku ndare ande Gera kinjo nuje Simei nu David te-silika kasurmmba nu tugum pronaij. ⁶ David kulatkanu kame tanjo sunjomba nu kormba tinjinaig ta Simei nu nane tuku kuru kuru ndaka

nane mbol ndame pankina. ⁷ Tanjamba Simei ndek David kasurmba sana: Ne kua kaye. Ne tanjo baleningina tuku ndare njak. Ne sinja tanjo njayonu ndo. ⁸ Ne buk gabat sunjo Saul pitaimba nu tuku ma tumba gabat sunjo prona. Ne Saul tuku kuasmbi sunjomba bale farmba nane tuku ndare kutuna. Ta tuku kile Sunjonge wam ta ne mbolnje lafumba ne pitainat le kinjo nanje Absalom ne tuku ma tumba Israel mbal tuku gabat sunjo prowat. Ne tanjo baleningina tuku ndare njak nga David sana.

⁹ Tanjamba saka minna le Abisai ndek gabat sunjo David sana: O gabat sunjo, ne ndanam tuku age kumaknu te mapete le ne kasurnate. Saka le ye ka kame bagimbi njinfok kat puri ngina kande ¹⁰ gabat sunjo ndek Abisai le Yoab peunikmba sanikina: Tale mbulap. Tale ye ndonj wamdus tuma kuga. Wam te Sunjonge sawat le ye kasuryate ndeta imanje nu peuwam kumunj ngina.

¹¹ Tanjakina sulumba David ndek Abisai gabat afu turmba saningina: Tane isap. Yinje kinjonge ye baleyam bafute ta ndanam tuku sine Benyaminnu tanjo te njayo silibe. Mbulap. Sunjonge sate le ye kasuryate ndeta maye. ¹² Sunjo nu ye tuku piti te kanjermba kasur pasa ta mbilmba nyaro mayenu ye suwa nga saningina.

¹³ Tanjaka saningina le nane ndin ta dubimba kinaig le Simei manj nane dubika kina ka David kasurmba ndame kilmba kilke kilmba nane mbol pankina. ¹⁴ Tanjana le gabat sunjo David nuje kuasmbi njakmba ake kine ndo kinaig ka ka matuk tukulkinag sulumba Yordan kule makembi tanje mabtinaig.

Absalom nu Yerusalem prona

¹⁵ Kile Absalom Israel kuasmbi njakmba kilmba Ahitofel ndonj Yerusalem pronaig le ¹⁶ David gulab nuje Husai ndek kumba ka Absalom te-silikumba wi kuenjka sakina: Ese. Ne sine tuku gabat sunjo ngina.

¹⁷ Tanjakina le Absalom nu pasa ta ismba nu ndek Husai sana: E-e ne mam tuku gulab nuje. Ndanam tuku ne nu ndonj kine ndakina ngina le ¹⁸ Husai ndek nu sana: Kuga. Ne Sunjonge madinina. Israel kuasmbi njakmba nane mata ne madininaig tukunu ye ne tuku piro tanjo ndo ne kunnemnje minamngit. ¹⁹ Ye ne kunnemnje minmba ne tuku piro ndaki ta ye ka ima tuku piro tanjo mini. Ye buk mam nanje tuku piro tanjo minen. Tanjamba ndo ye kile ne tuku piro tanjo minamngit nga Absalom sana.

²⁰ Kile Absalom ndek Ahitofel kusnana: Ne ndanmba iduste. Kile sine ndanamngig ngina le ²¹ Ahitofel lafumba nu sana: Ne kumba ka mam nanje tuku pino kuasmbi wande kulatkuwaig nga kusrekina si kilmba ka nane ndonj kinya. Ne tanjawa ta

Israel tanjo pino njakmba tenjenmba ne tuku sakamngai. Nu sonndo mam nuje ndonj njueu minit nga saka nane njakmba ne ndo dubinam tuku sanjri tingamngai ngina.

²² Tanjakina le nu tanjo afu kukulningina le ka gabat sunjo tuku wande fu mbolnje baibai ande te-tinaig le Absalom ndek tanjo pino njakmba tuku am mbolnje baibai ta sinam kina le nane ka mam nuje tuku pino kuasmbi ta kilmba pronaig le Absalom ndek nane kilmba tido-tidonjina.

²³ Ahitofel nu wam pagu pasa ndan gabat sunjo sawanu ta nane Sunjo tuku pasa isanu sukmba dubiwanu. O buk David nu Ahitofel tuku wam pagu pasa ismba dubina tanjamba ndo Absalom mata nu tuku minje dubiwanu.

17

Husai nu Ahitofel tuku wam pagu pasa kibi-kabana

¹ Kile Ahitofelnde ndek Absalom sana: Ye tanjo 12,000 madiningi le furirwa le sine David biye tiwam kab. ² Nu matuk ka ngamungal piti njak minwa le sine ka nu ndonj kame bube le nu tuku tanjo kuasmbi nane pirirek purka sili-siliwaig le ye gabat sunjo ndo balewamngit. ³ Tanjamba ye tanjo kuasmbi nu dubide ta njakmba kilmba ne tugum te prowamngit. Sine David balebe le tanjo kuasmbi nu dubide ta njakmba mapeka kilmba ne tugum te probe le ne tuku ndo minwaig ngina.

⁴ Tanjakina le Absalom Israel gabat sugo sugo njakmba nane pasa ta ismba maye nginaig le ⁵ Absalom ndek sakina: Sine Husai wikube le nu promba nuje wamdus ta kukliwa le ismba ngina le nane nu tumba pronaig. ⁶ Nu tumba pronaig le Absalom ndek Ahitofel tuku wam pagu ta kubeu tumba nu kusnana: Sine pasa ta dubibe e ko kuga? Kuga ndeta sine ame manjau kam tuku nga sasinja ngina.

⁷ Tanjakina le Husai ndek lafumba sakina: Ahitofel tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo kuga. ⁸ Mam nanje nuje kame kuasmbi ndonj nane sanjri njai. Bea fat kilig le gubra tumba minit tanjan. Mam nanje nuje kuasmbi kame ta nane kirair njak. Nu furir tanjo kame njak nda minit. ⁹ Nu ka ndame burok ande sinamnje e ko ma inumnje kuirka minit. Sine tuku kame kuasmbi kuwaig le bale farkuwaig ta tanjo pino nane pasa ta ismba sanungai: O Absalom tuku kuasmbi bale faraig nga sakamngai. ¹⁰ Tanjakuwaig le ne tuku kame kuasmbi njakmba ismba kuru-kurukamngai. Ta tuku mbulap. Mam nanje nuje kame kuasmbi nane sanjri njai ta Israel tanjo njakmba nane kila. ¹¹ Ta tuku ye tuku wamdus tenjenmba. Ne Israel tanjo njakmba kilemanjgurka kame kuasmbi burnu kumunj

kuga prowaig le ne naje miroŋ nane kilmba ka mam naje ndoŋ kame buwap. ¹² Sine kumba ka ma tugu aniŋge mam naje nuŋe kuasmbi ndoŋ kile-siglika ta sine nane ndoŋ kame buwamŋgig. Nane sine peusingam kumuŋ kuga. Sine David balemba nuŋe kuasmbi ŋakmba turmba bale faramŋgig. ¹³ Nu kua ka tumbraŋ suŋgo ande sinam kuwa ta siŋgine kuasmbi muli kareŋnu kilmba tumbraŋ fonde ta kusmba didika te-bukŋgube le ma gutoŋ sinam nziŋge ndeka fofokuwa ŋgina.

¹⁴ Husai nu pasa denpurna le Absalom Israel mbal ŋakmba ndek sakinaig: Husai tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo. Ahitofel tuku wam pagu pasa ta mayenu ndo kuga ŋginaig. Ta ndaŋam? Suŋgoŋge nane Ahitofel tuku wam pagu pasa mayenu ta pitaiwaig le nu Absalom ŋayo siliwam tuku wamdus kuyarkina.

David nu Yordan kule pakarka sim kina

¹⁵ Kile Husai ndek kumba ka nu wam pagu pasa Absalom Israel mage mage nane saniŋgina ta pris Sadok le Abiatar ndoŋ kubeu nikina sulumba Ahitofel tuku wam pagu pasa ta turmba nale sanikina sulumba ¹⁶ sakina: Tale pitik pasa palpe le David tugum kuwa le nu kite Yordan kule pakarkammbi tanŋe kinye ndakuwa. Nu brain kule pakarka sim kuwa ta nane nu nuŋe kuasmbi ndoŋ bale farke nda ŋgina.

¹⁷ Tanŋakina le nale piro pino ande kukulnaik le nu ka Yonatan le Ahimas kubeu nikina. Nale ar ta o buk kua ka Yerusalem kusremba ka Enrogel kule bulbulmba prote tuku magot tanŋe kuirka minnaik. Yerusalemŋge ame maŋau prowanu ta piro pino tanŋe ka nale sanikanu le nalenŋe ka David sawanu.

¹⁸ Kile kiŋo ande nale kaŋgerkina sulumba ka Absalom sana le nale ar ta brain ndo kumba ka Bahurimnu tanŋo ande tuku wande sinam kumba kule burok sinam kumba kuirkinaik. ¹⁹ Kuirkinaik le nale ar sinam tanŋe minnaik ta andeŋge katese ndawa ŋga tanŋo ta tuku piyo nuŋe tawi ande tumba burok miŋgenu kaimba wit afu kilmba tawi farna ta mbolŋge bareŋna. ²⁰ Kile Absalom tuku tanŋo kame nale ar ta sota sota pro pino ta kusnanaig: Ahimas le Yonatan aniŋge minik ŋginaig le pino ta ndek nane saniŋgina: Nale o buk kule pakarka sim kakik ŋgina le tanŋo kame ta ka nale sotete pisenga nane luka Yerusalem kinaig.

²¹ Nane kinaig le Ahimas nale Yonatan burok ta kusremba kilim kumba tinŋa David tugum kumba nu sanaig: Ahitofel nu ne ŋayo silinam tuku sakate tukunu ne kile ndo ma te kusremba kule pakarka sim kaye ŋga sanaig le ²² David nu pasa ta ismba

nuŋe kuasmbi ta ŋakmba kule pakarka sim kinaig le ka mafena.

²³ Absalom nu Ahitofel tuku wam pagu pasa ta dubi ndana le nu ka nuŋe doŋki poŋga luka nuŋe tumbraŋ kina ka tanŋe nuŋe gageu ndoŋ piro kile-tidiŋga ka muli ŋfifok panmba kumna le nuŋe gageu kame ta nu tuku mindesiŋ tumba ka mam nuŋe ŋgukinaigmbi tanŋe ŋgukinaig.

²⁴ Kile Absalom Israel kame kuasmbi kilmba David dubimba kinaig ka Yordan kule pakarkinaig ta David nu o buk nuŋe kuasmbi ta kilmba ka Mahanaim tumbraŋ sinam kinaig. ²⁵ (Absalom nu Amasa tumba Yoab tuku ma tumba nuŋe kame kuasmbi tuku gabat minwa ŋga madina. Amasa mam nuŋe Yeter. Ina nuŋe Abigail. Abigail mam nuŋe Nahas. Abigail aba nuŋe ta Yoab ina nuŋe Seruya). ²⁶ Kile Absalom nuŋe kame kuasmbi ndoŋ kinaig ka Gilead ma tugu promba tanŋe tumbraŋ ulnaig.

²⁷ David nu kumba ka Mahanaim tumbraŋ prona le tango keŋmba ka nu tugum pronaig. Nane tuku ande Nahas kiŋo nuŋe Sobi nu Rabanu Amon ma tugu mbolok. Ande Amiel kiŋo nuŋe Mahir nu Lodebarnu. Ande nyunu Barsilai nu Rogelimnu Gilead ma tugu mbolok. ²⁸⁻²⁹ Nane keŋ ta nza, kilke waim, kinya mbili, nyamagan turmba kilmba David nuŋe kuasmbi niŋgam tuku pronaig. Nyamagan kilmba pronaig ta wit yeki yeki abonu pasokanu, kuslin yeki yeki, ŋguimzaŋ kulenu, makau tuku amo ŋair, sis, sipsip afu turmba kilmba pronaig. David nuŋe tanŋo kuasmbi ndoŋ ma baknu mbol lika ma ma kule paranu gubanu isu baklelnaig ta nane katesemba nyamagan ta kilmba pronaig.

18

Yoabŋge Absalom balena le kumna

¹ Kile gabat suŋgo David ndek nuŋe kame kuasmbi kilmba walmba afu 100 afu 1,000 tanŋamba fetke lika kame gabat afu nane kulatkam tuku madiniŋgina. ² Tanŋamba nu tanŋo kuasmbi kame ta fet keŋna sulumba kame gabat keŋmba nane kulatkam tuku patikina. Kame gabat keŋmba ta ande Yoab ande Abisai ande Itai. Abisai nu Yoab tuku mambo nuŋe. Itai nu Gatnu.

Kile David ndek nane saniŋgina: Ye mata tane ndoŋ kame kaŋgig ŋgina kande ³ nane nu sanaig: Ne sine ndoŋ kine nda. Kame mbolŋge nane sine kile-ibenkuwaig le kua kab ta nane sine idusinge nda. Sine tuku tanŋo bale farwaig ta mata nane burke nda. Ne sine dubika kaye le ne balenuwaig ta sine tuku tanŋo 10,000 baleniŋganu tanŋa. Ta tuku ne tumbraŋ teŋge mina. Sine kame tanŋo afu denkumba pasa pilbe kande ne tanŋo afu patika le prowaig ŋginaig le ⁴ David

ndek lafumba saniŋgina: Ta maye. Ye tane tuku miŋge dubiwaŋgit ŋgina.

Taŋamba David ndek tumbran koranu fonde malanŋambi tanŋe tin minna le kame kuasmbi afu tanŋo 1,000 ŋak afu tanŋo 100 ŋak ta ŋakmba pro kilim kinaig. ⁵ Taŋanaig le David ndek Yoab Abisai Itai wam paguniŋmba saniŋgina: Tane ye idusyumba ye tuku kiŋo Absalom mapewap ŋgina le kame kuasmbi ŋakmba nane David tuku wam pagu pasa ta isnaig.

⁶ Kile David tuku kame kuasmbi kinaig ka Israel mbal tuku kame kuasmbi Efraim duŋe sinam tanŋe kile-siglika nane ndonj kame bunaig. ⁷⁻⁸ Kame bumba kinaig ka ka David tuku kuasmbiŋge nane Israel kame kuasmbi kile-ibenka kilmba yokerka ka bale farniŋginaig le nane kua ka duŋe sinam kumba ka tanŋe nane sunŋomba kume farnaig. Kame sunŋo ta sinamŋge tanŋo kume farnaig ta ulendika 20,000 taŋaŋ.

⁹ Absalom nu donki poŋga kua kina sulumba David tuku kame tanŋo afu kile-siglikina. Kile donki ta ail sunŋo ande kumnem kumnem pinderka kina ka tanŋe gabatnu ail kazaŋka ndiŋkina le donki nu ake pinderka kina le Absalom nu ail wai mbol tanŋe kuikok minna.

¹⁰ Taŋamba minna le David tuku kame tanŋo ande Absalom ail mbol tanŋe kuikok minna le kanŋermba kumba ka Yoab sana: Absalom ail sunŋo wainu mbol nziŋge kuikok minit ŋgina le ¹¹ Yoab ndek tanŋo ta sana: Ne nu kanŋerat ta ndaŋam saka ne nu bale ndawat? Ne nu balewat kande ye ne silwa ndametiŋ soŋ ndindo tinmba let ande turmba tinit kande ŋgina.

¹² Taŋakina le tanŋo ta ndek Yoab sana: Ne silwa ndametiŋ soŋ 100 sa mata ye nu mbol wam inum ke nda. Nu gabat sunŋo tuku kiŋo. Gabat sunŋo nu ne Abisai Itai tane keŋ wam pagukat ta sine ŋakmba isig. Nu tenemba satinŋat. Tane ye idusyumba ye tuku kiŋo Absalom mapewap ŋgat. ¹³ Ye gabat sunŋo tuku miŋge ŋgurmba Absalom balewi le kumwa ta nu ismba ye tumba pasa mbol pilwa le ne ye pasambi turye nda ŋgina.

¹⁴ Taŋakina le Yoab ndek tanŋo ta sana: Ye ne tuku pasa isam mbulit ŋgina sulumba nu ndek nuŋe mbanduwan keŋmba kilmba Absalom ail mbol kuikok minnambi ta kina. Absalom nu kume ndaka minna le Yoabŋge mbanduwan kame ta tawo mbolŋge ndusekina le ¹⁵ nu tuku kame tanŋo 10 pro Absalom taplenaig le kumna.

¹⁶ Absalom kumna le Yoab ndek kame tanŋo ande sana: Tabil fitka le nane kame Israel mbal yokerkade ta kusrekuwaig ŋgina le nu tabil fitkina le kame mbal tabil fudu ta ismba Israel mbal kusreka luka pronaig.

¹⁷ Taŋanaig le Israel mbal kua ka sili-silimba nanŋine tumbran tumbran kine likinaig.

Kile Yoab nane Absalom tuku mindesin tumba duŋe ŋgamu tanŋe burok sunŋo ande sinamŋge bukŋga ndamembi dirmba minnaig le ka mbuter tinŋina.

¹⁸ Absalom kume ndaka minna sulumba nu nuŋe nyu ŋgisi ndakuwa ŋga ndame kuennu ande tumba Gabat Sunŋo tuku Ma Guton tanŋe te-tina. Ta ndaŋam? Absalom nu kiŋo kugatok minna tukunu nu tuku nyu ŋgisi ndakuwa ŋga maŋau ta kina.

Kile Israel mbal nane ndame ta Absalom tuku Ndame ŋgade.

Absalom kumna ta David sanaig le isna

¹⁹ Absalom kumna le Sadok kiŋo nuŋe Ahimas ndek Yoab sana: Ye kumba Sunŋonŋe sine ŋgueu mbal tuku wai mbolŋge kile-luka kilat wam ta gabat sunŋo David sawam iduset ŋgina kande ²⁰ Yoab ndek nu sana: Kuga. Kiŋo nuŋe balewig le kumat tukunu ne kite pasa tumba ka gabat sunŋo sa ndawa. Ait mara ande ta maye ŋgina sulumba ²¹ nu ndek Etiopianu piro tanŋo nuŋe wika kukulmba sana: Ne kaye ka kame mbolŋge wam prowe likaig ta ka gabat sunŋo kubeu tawe ŋgina le piro tanŋo ta ndek Yoab tugum tanŋe loka pinderka kina.

²² Nu kina le Ahimas ndek dirnanga Yoab sana: Ye mata gabat sunŋo sota kanŋit. Ame wam ye mbolŋge prowa ndeta taŋaig ŋgina le nu ndek tanŋo ta sana: Ndaŋam tuku ne kambim tuku dirnaŋ ndekate? Ame agaŋ mayenu ne tamŋat ŋgina kande ²³ Ahimas maŋ lato sakina: Ye kanŋit ŋgina le Yoab ndek nu sana: Maye le kaye ŋgina.

Taŋakina le Ahimas nu ndin dubimba kumba ka Yordan kule ma gutonj kumam kuerka pinderka kina ka Etiopianu piro tanŋo ta limba nu ambonga prona.

²⁴ David nu tumbran koranu fonde malanŋa sunŋo tugum tanŋe minyok minna le tumbran kulatkanu tanŋo nu fonde poŋga mbolŋge tinŋa mambilmba minna kande tanŋo ande pinderka mbuna le kanŋermba ²⁵ nu wi kuenka gabat sunŋo sana: Tanŋo ande pinderka mbate o ŋgina le gabat sunŋo ndek sana: Tanŋo ndindo ndeta nu pasa mayenu tumba prote ŋgina.

Kile tanŋo ta nu buk pro tumbran sunŋo ta patuna le ²⁶ tumbran kulatkanu tanŋo ta mambilmba minna kande tanŋo ande nu ŋgumnem pinderka minna le kanŋermba nu wi kuenka malanŋa kulatkanu tanŋo sana: Ai si. Tanŋo ande ŋgumnem pinderka mbate o ŋgina le gabat sunŋo nu pasa ta ismba sakina: Nu mata pasa mayenu tumba prote ŋgina.

²⁷ Kile tumbran kulatkanu tanŋo maŋ wi kuenka sakina: Tanŋo ambonga pinderka

mbate nzi Sadok kiŋo nuŋe Ahimas suk ŋgina le gabat sunŋo ndek sakina: Nu tanŋo mayenu ndo. Nu pasa mayenu tumba prote ŋgina.

²⁸ Ahimas pinderka pro tumbranŋ pa-tumba gabat sunŋo kanŋermba nu tuku tumailam tanŋe truk ka sana: O gabat sunŋo, sine ŋingine Mbara Sunŋo tuku nyu tedunŋube. Nane tanŋo kuasmbi ne te-sinam tuku bafunaig ta Sunŋonŋe kilmba sine tuku wai mbolŋge patikat le sineŋge kile-ibenŋkig ŋgina.

²⁹ Tanŋakina le gabat sunŋo ndek Ahimas kusnana: Ye tuku kiŋo Absalom maye minit e ŋgina le Ahimas nu lafumba sana: O gabat sunŋo, tanŋo sunŋomba ŋgumbeyumba minaig le ye Yoabŋge kukulyat le pinderka prowet. Ame wam kaig ta ye kanŋer ndakit ŋgina le ³⁰ gabat sunŋo ndek nu sana: Ne ka o ŋinge tinŋa ŋgina le Ahimas dirka ka kasom ŋinge tinŋina.

³¹ Tanŋana le Etiopianu tanŋo ta pinderka pro gabat sunŋo sana: Yiŋe gabat sunŋo, ye pasa mayenu ne sanam prowet. Kuasmbi ne te-sinam bafuwaig ta Sunŋonŋe kilmba ne tuku wai mbolŋge patikat ŋgina.

³² Tanŋaka sana le gabat sunŋo ndek nu kusnana: Ye tuku kiŋo Absalom maye minit e ŋgina le piro tanŋo ta ndek lafumba sana: O gabat sunŋo, wam kiŋo nanŋe mbol prowat ta nanŋe ŋgueu mbal ne te-sinam sakade nane ŋakmba mbol tanŋamba ndo prowa ŋga iduset ŋgina le ³³ gabat sunŋo nu pasa ta ismba ŋgamunŋal tatrukina le nu tinŋa fonde ponŋa wande ta sinam kumba ka tanŋe malmbika minna sulumba malmbi kuenŋka sakina: O yiŋe kiŋo Absalom. Kiŋo nyek o. Kiŋo nyek o. O Absalom, yenŋe kumi ta maye. O yiŋe kiŋo. Kiŋo nyek o ŋgina.

19

Yoab nu David sawe likina

¹ Gabat sunŋo David nu Absalom tuku ninanka malmbika minna ta nane afu ka Yoab sanaig le ² kame kuasmbi ŋakmba gabat sunŋo David kiŋo nuŋe Absalom tuku malmbika minna pasa ta ismba nane wamduŋ piti sunŋo tumba kame mbolŋge ŋgueu mbal kile-ibenŋkinaig gare gare ta kugatok ³ sinŋinŋo kame mbolŋge kua ka kiko ŋak prowanu sukmba tumbranŋ sinam kinaig.

⁴ Ait ta mbolŋge gabat sunŋo nu tawi tumba tumail sonŋa ninanka malmbi kuenŋka sakina: O yiŋe kiŋo Absalom. Kiŋo nyek o. Kiŋo nyek o ŋgina.

⁵ Tanŋamba minna le Yoab ndek gabat sunŋo tuku wande mbol kumba David sawe lika sana: Ne wam kate ta nanŋe kuasmbi ŋakmba kiko pilenŋig. Kite ait te mbolŋge tanŋo kame tenŋe ne turnumba ne tuku piyo

kat nanŋe kutu kat nanŋe kile-luka kilaig ta ⁶ ne tanŋo kame ne tuku kume purde ta pitaikate sulumba tanŋo ne kasurnade ta sinzanŋingit. Ne tuku manŋau ta ne nanŋe tanŋo kuasmbi nanŋe gabat kame ta ake agar tanŋanŋ talanŋig. Ye kila. Absalom kume ndaka sine ŋakmba kumig kande ne kile garenate kande. ⁷ Ne isa. Ne kile ndo tinŋa kaye ka nanŋe kame kuasmbi ndonŋ pasapasaka wam yoyonina. Ye Sunŋo tuku nyu mbolŋge ne sanet. Ne tanŋa ndawa ta furir te mbolŋge nane ŋakmba sili-siliwaig le ne piti sunŋo tamnŋat. Piti ande tanŋamba ne buk kanŋer ndana ŋgina.

⁸ Yoab nu pasate denŋurna le David ndek tinŋa kumba ka tumbranŋ fonde malanŋambi tanŋe minyokina le nuŋe kame kuasmbi ŋakmba ismba nane pro nu laipmba manŋurkinaig.

David nu luka Yerusalem kina

Israel kuasmbi yimyam kua ka sili-silimba nanŋine tumbranŋ tumbranŋ kine likinaig sulumba ⁹ nanŋine nanŋine pasambi munŋu tuwe-tuwekinaig sulumba sakinaig: Gabat sunŋo David minna sulumba sine kigraibkina le Filistia mbalŋge sine kilmba ŋaigo sigli ndakinaig. Kile nu Absalom ram kua ka tumbranŋ tuguk kusrena. ¹⁰ Sine Absalom ŋingine gabat sunŋo minwa ŋga madigenŋ ta kame mbolŋge nu balenaig le kumna. Ta tuku ndanŋam tuku sine tenŋemba ake ndo minbe. Sine ka gabat sunŋo David tumba probe ŋginaig.

¹¹ Tanŋamba saka minnaig le gabat sunŋo David nu ismba ndek pris Sadok le Abiatar tuku pasa pilmba sakina: Tale ye tuku pasa te tumba Yuda gabat kame tenŋemba saningap. ¹² Tane ye tuku ndare tuma ta ndanŋam tuku nane Israel mbalŋge tane Yuda mbal lukaka ye luka yiŋe wande mbol prowam tuku sayade. Tale ka tanŋamba nane saningap ŋgina. ¹³ Tanŋakina sulumba David manŋ lato wam paguka sanikina: Tale ka Amasa tenŋemba sawap. Sile ndare tuma ndindo. Yenŋe ne tumba Yoab tuku ma mbol pili le nenŋe ye tuku kame kuasmbi tuku gabat minamŋat. Ye tanŋa ndawi kande Kuatenge ye mapeye nda ŋgina. ¹⁴ Tanŋamba David nu Yuda mbal tuku wamduŋ didikina le nane nu tuku pasa pilmba sakinaig: Ne nanŋe kuasmbi ta ŋakmba kilmba Yerusalem prowap ŋginaig.

¹⁵ Tanŋamba pasa pilmba Yuda kuasmbi sunŋomba nane kinaig ka Gilgal tumbranŋge kule make mbinŋe gabat sunŋo prowa le te-temam tuku tair minnaig. Tanŋanaig le David nu nuŋe kuasmbi ta kilmba ka Yordan kule mbol pronaiŋ le ¹⁶ Gera kiŋo nuŋe Simei nu pre pre Yuda mbal ndonŋ David te-silikam Yordan kule mbol pronaiŋ. (Simei

nu Benyamin tuku tugu. Nu tuku tumbran tuguk Bahurim).

¹⁷ Simei nu Benyamin tuku kuasmbi 1,000 kilmba pronai le Saul tuku piro tanjo Siba mata nuje kinjo kat nuje 15 piro tanjo 20 ta kilmba ka Yordan kule mbolnje gabat sunjo David tair minnaig.

¹⁸ Minnaig le gabat sunjo tuku kuasmbi pro kule make simnje tinjinaig le Simei tuku tanjo kuasmbi ta ndek kule pakarka gabat sunjo tuku gageu kile-temkam kinaig sulumba nane ndek gabat sunjo tuku piro tanjo ndo minam tuku sanaig.

David nu Simei mapena

Gabat sunjo nu kule pakarkam bafuna le Simei pro nu tumailamnje truk kina sulumba ¹⁹ nu sana: O gabat sunjo, o buk ne Yerusalem kusremba kina le ye ne mbolnje mbaren ta kile ne ye sinayumba ye tuku mbar ta njakmba gilainja. ²⁰ O gabat sunjo, ye uneken ta idusmba ye Israel mbal njakmba ngamuknje ye ambonga ne te-silikam prowit njina.

²¹ Tanjakina le Abisai ndek sakina: Sine Simei balebe le kumwa. Nu o buk gabat sunjo Sunjonje madina ta kasurna njina kande ²² David ndek Abisai le aba nuje Yoab sanikina: Tale ndanjam tuku ye piti sam bafuwik. Tale ye ndonj wamdus tuma kuga. Ye kile Israel mbal njakmba tuku gabat sunjo minamnjit. Ki ait te mbolnje sine Israel inum balewe nda njina sulumba ²³ nu ndek Simei sana: Ki am mbolnje ye ne sanet. Andenje ne balene nda njina.

David nu Mefiboset make pilna

²⁴ David nu o buk Yerusalem kusremba kua kina ait ta mbolnje Saul wa nuje Mefiboset nu sagka minna ka ka David luka pronai. Tanjana le Mefiboset nu mata pro gabat sunjo David te-silikina.

²⁵ Mefiboset nu Yerusalem kusremba ka gabat sunjo tugum pronai le nu ndek nu kusnana: Mefiboset, ne ndanjam tuku ye dubiyumba kine ndakina njina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: O gabat sunjo, ye kupe pagliskinaik ta ne kila. Ne Yerusalem kusrena le ye yije piro tanjo sawen. Ye tuku donji ande tumba kuaneka le ye ta mbol minyoka gabat sunjo dubimba kangit ngen kande nu ye yabriyumba kua ka ²⁷ ne tugum kumba ne yabrinina sulumba ye tuku nyu njayo silina. O gabat sunjo, ne Sunjo tuku erjel tanaj. Ne wam ndan je mbol kam ndeta ka. ²⁸ Ne yije kuasmbi mam tuku ndare kame ta njakmba bale farkam kumu ta ne ye mapeyina le ye ne tuku wande mbolnje isukusmba minen. Ta tuku ye manj aganj inum sa ngam mbulit njina.

²⁹ Tanjakina le gabat sunjo ndek nu sana: Ta maye. Ne pasa sakat le isit. Tale Siba

ndonj Saul tuku kilke ta walmba kilap nga sana kande ³⁰ Mefiboset ndek gabat sunjo sana: Tanjaig. Sibanje njakmba kilwa. Ne manj luka prowat le ye ta tuku gare-gareket njina.

David nu Barsilai make pilna

³¹ Barsilai nu Rogelimnu Gilead ma tugu mbolok. Nu mata pro gabat sunjo ndonj Yordan kule pakarka saka ndekina. ³² Barsilai nu saibo pile mayemba yar 80 njak minna. Nu maror tanjo ande. O buk gabat sunjo Mahanaim tumbranje minna le nu nyamaganmbi turna.

³³ Kile gabat sunjo ndek nu te-silika sana: Ne ye ndonj Yerusalem kumba ye suk ne kulatki njina kande ³⁴ Barsilai nu tuku pasa ta lafumba sana: O gabat sunjo, mine minemba ye kumamnjit. Ta tuku ye ne dubinumba Yerusalem kine nda. ³⁵ Ye kile yar 80 njak. Ye ame wam gare-garekam tuku ta kamus ndawet. Ye isukusmba kule nyet ta mata kualenu kamus ndawet. Ye kilba mata tukulok. Tango pino kupesmba mune ulwaig ta ye isam kumu kuga. Ta tuku ye ne dubinumba ka ne minde bada tine nda. ³⁶ Ne ndanjam tuku ye mbolnje manjau mayenu kam bafute? Ye ne ndonj kule pakarka kumba ne kusrenumba ³⁷ luka ka yije tumbranje ina mam kumnaig le ngukigermbi tanje ye kumi le ngukuwaig njina sulumba sakina: Ye tuku kinjo Kimam minit te. Nu ne dubinumba kuwa le ne ame aganjmbi nu turam kande ke ndo ka njina.

³⁸ Tanjakina le gabat sunjo ndek pasa lafumba sana: Ta maye. Kimam ye tumba kangit. Ne ame wam nu mbol ki nga saka ta ye kamnjit. Ame aganj nu tambim tuku saka ta ye tambimnjit njina.

³⁹ Tanjakina sulumba gabat sunjo nuje kuasmbi njakmba kilmba nane Yordan kule pakarka sim kumba gabat sunjo ndek Barsilai mumumba nyaro tuna le nu luka nuje tumbranj kina.

⁴⁰ Gabat sunjo nu kule pakarka sim kina le Yuda tanjo pino njakmba Israel tanjo pino afu turmba nu ndonj kinaig. Kimam mata gabat sunjo ndonj kina. Tanjamba nane kinaig ka Gilgal tumbranj pronai.

Nane Israel mbal Yuda mbal ndonj kua-leyaukinaig

⁴¹ Kile Israel mbal njakmba pro gabat sunjo David sanaig: O gabat sunjo, ndanjam tuku singine tira kame Yuda mbal nane sine Israel mbal yabusinjmba ne nanje gageu nanje kuasmbi ta njakmba kile-temkam tuku Yordan kule mbol kinaig njinaig kande ⁴² Yuda tanjo njakmba pasa lafumba sakinaig: Gabat sunjo nu singine tugu ndindo ndo. Ta tuku sine manjau ta kig. Ndanjam tuku tane sine tuku gubratinjig? Gabat sunjo nu sine aganj inum sinje ndakat njinaig le ⁴³ Israel mbal

nane pasa lafumba sakinaig: Sine Israel mbal tugu 10 njak. Tane Yuda mbal tugu ndindo ndo. David nu tane tuku tugu ngaig ta son ta nu sine njakmba tuku gabat minwa. Ta tuku tane ndanam tuku sine ake aganj tananj talasingig? Gabat sunjo tumba luka te prowam tuku wamndus ta sinenje tugu pilgenj nginaig.

Tanjakinaig kande nane Yuda mbal pasambi kualeyauka Israel mbal kile-ibenj kinaig.

20

Seba nu David te-siwam bafuna

¹ Tanjo njayonu ande Bikri kijo nuje Seba nu nane ndonj Gilgal tumbranj tanje minna. Tanjo ta nu Benyamin tuku kuasmbi.

Nane kualeyauka minnaig le Seba ndek tabil fitka wi kuenjka sakina: Tane David kusrewap. Sine Yesi kijo nuje David tuku kuasmbi kuga. Tane Israel tanjo njakmba tinja tanjine tumbranj tumbranj kine likap ngina le ² Israel tanjo njakmba pasa ta ismba tinja David kusremba Seba dubimba kinaig. Tanjamba kinaig le nane Yuda kuasmbi ndo David kumnemnje minnaig sulumba Yordan kule kusremba nu dubimba ka Yerusalem pronaig.

³ Nane Yerusalem pronaig sulumba David ndek nuje wande sinam kumba ka pino kame 10 gabat sunjo tuku wande kulatkam tuku kusrekina ta kilmba wande ande sernijmba tanjo afu madinjina le nane kulatka minnaig. Tanjamba nu pino kame ta nyamaganj aganj ndende nijmba manj nane ndonj kinye ndakina. Nane ake pino kuembol tananj wande ta mbolnje minmba ma ma saibo patika kume likinaig.

⁴ Kile David ndek Amasa wika sana: Ne kaye ka Yuda tanjo njakmba wika kilemanjurka aspile nane njakmba kilmba ye tugum te prowap ngina le ⁵ nu kina ka Yuda mbal wike lika minna ma ma gabat sunjo nu lunu tuku ait tuna ta lina. ⁶ Limba pitik pro ndana le gabat sunjo ndek Abisai sana: Absalomnje sine buk piti sunjokanu sinjina ta kile manj Sebanje piti sunjokanu sinjamngat. Ta tuku ne brainj yije kame kuasmbi ta kilmba Seba yokerkamba ka biye tiwap. Kuga ta nu nuje kuasmbi ta ndonj kua ka tumbranj fonde karenjnu ande sinam kuwa le sine nu te nda ngina.

⁷ Tanjakina le Abisai ndek Yoab tuku kame kuasmbi gabat sunjo kulatkanu kuasmbi kame tanjo njakmba kilmba Yerusalem kusremba Seba yokeram kinaig.

⁸ Nane kinaig ka Gibeon ndame sunjo tugum ta pronaig le Amasa pro nane kile-siglikina. Yoab nu kame tuku minde piye aganj silikina sulumba nuje kame bagi tumba ninjot sirmba let mbol kusmba nu

ndek Amasa tugum kina le kame bagi ta limba kilke mbolnje ndekina. ⁹ Tanjana le Yoab ndek Amasa sana: O tira, ne maye minit e nga nu wai ndinammbi Amasa tuku minje ngue biyamba nu mumuwet mumuwet nga ¹⁰ wai najammbi kame bagi kilke mbolnje ngumnem ngumnem tina ta Amasa nu katese ndana. Kile Yoab nu kame bagi tamba Amasa funjul sambrina le sina goka kilke mbol ndeka kumba maninkina.

Yoab nu Amasa balena sulumba nu mambo nuje Abisai ndonj Seba yokerkamba te-dubinaig le ¹¹ Yoab tuku kame tanjo ande nu Amasa tuku mindesinj tugum tanje tinj minmba wi kuenjka sakina: Tane David le Yoab tuku kuasmbi kande ka Yoab dubiwap ngina.

¹² Amasa tuku mindesinj ta ndin ngamu tanje ndarenje ndo songa minna le kame kuasmbi promba mindesinj ndin tukulmba minna le nane riringa tinjinaig le Yoab tuku kame tanjo ta kanjermba mindesinj ta didika ndin makembi kumba tawimbi kaina. ¹³ Tanjamba nu Amasa tuku mindesinj ndin kusremba nganjnjimba pilna le kame kuasmbi Yoab dubimba Seba te-dubimba kinaig.

¹⁴ Seba nu Israel ma tugu njakmba kusreka kina ka Abel-Bet-Maka tumbranj prona le mam nuje Bikri tuku kuasmbi nane nu dubimba tumbranj sinam kinaig. ¹⁵ Tanjanaig le Yoab tuku kuasmbi pro Seba tumbranj te sinam ket nginaig le ismba nane tumbranj ta te-kornaig sulumba afu nane tumbranj fonde tugumnje kilke manjurkinaig le binj tinjina le nane ta mbolnje tinja kame bunaig le afu nane tumbranj fonde ta sambriwam tago-tagomba minnaig.

¹⁶ Tumbranj tanje pino ande minna. Pino ta nu wamndus kuyar mayenu njak. Nu ndek tumbranj fonde ponga Yoab tuku kuasmbi wika saninjina: Tane isap. Kape ka Yoab sawap le ye tugum te ilwa. Ye nu ndonj pasa njak ngina le nane ka Yoab sanaig le ¹⁷ nu pino ta tugum kina le nu kusnana: Ne Yoabnje e ngina le nu lafumba sakina: Au. Yenje ngina le pino ta nu ndek sana: O tanjo sunjo, ye pasa ande sani le isa ngina le Yoab ndek sakina: Ta maye. Saka le ye isi ngina.

¹⁸ Tanjakina le pino tanje ndek tejenmba Yoab sana: O buk nane tejenmba sakanu. Ne piti njak kande ne Abel tumbranj kaye le Abel mbalnje ne tuku piti ta te-tiwamngaj nganu. ¹⁹ Sine tuku tumbranj sunjo te mayenu ndo tumbranj afu Israel kilke mbolnje mine likade ta liningit. Sine tuku mine bafuknu. Sine Israel mbal tuku gabat sunjo tuku minje kumnemnje mineg. Tumbranj te Sungonge kulatkate ta ne ndanam tuku sine tuku tumbranj te njayo siliwam bafute ngina.

²⁰ Tanjaka sana le Yoab nu lafumba sakina: Ye tane tuku tumbranj te nayo siliwenda. ²¹ Sine tanjo ndindo ndo biye tiwam prowig. Tanjo ta nyunu Seba. Nu Bikri kiño nuje. Nu Efraim ma taknu mbolnje minna ta nu buk tanjo kame kile-manjurka gabat sunjo David te-siwam sakina. Ta tuku tane Seba tumba sine singap le sine tane tuku tumbranj kusremba kanjig ngina le pino ta ndek Yoab sana: Ta maye. Sine tanjo ta njinfok kat purmba gabatnu te-bukngube le fonde lukamba kilim kuwa le ne kanjeramngat ngina.

²² Tanjakina sulumba pino ta kumba ka tumbranj tanjo kame ndonj sakina le isnaig. Ismba nane kinaig ka Seba njinfoknu kat purmba te-buknginaig le fonde lukamba kilimngje Yoab tugumngje ndekina le nu ndek tabil fitkina le kame kuasmbi njakmba tumbranj kusremba sili-silimba kinaig le Yoab ndek luka gabat sunjo sota Yerusalem kina.

David tuku piro gabat kame

²³ Yoab nu Israel kame kuasmbi njakmba tuku gabat sunjo minna.

Yehoyada kiño nuje Benaya nu David kulatkanu kuasmbi tuku gabat minna. (Nane kuasmbi ta Keret le Peret mbal).

²⁴ Adoniram nu David tuku piro mbal tuku gabat.

Ahilud kiño nuje Yehosafat nu wanje kuyaram tuku piro kulatkina.

²⁵ Seva nu David tuku wanje kuyaranu tanjo.

Sadok le Abiatar nale pris pirokinaig.

²⁶ Yairnu tanjo Ira nu mata David tuku pris pirokina tuku tanjo ande.

21

Gibeon mbal nane Saul tuku mbar lafunaig

¹ David nu gabat sunjo minna le guba sunjo prona le yar kenjmba ma tugu njakmba nyamaganj tuku fagkinaig tukunu David ndek Sunjo sana: O Sunjo, piti te ndanam prote ngina le Sunjo ndek nu sana: Piti prote te tugunu tejenmba. Gabat sunjo Saulnje o buk Gibeon mbal sungomba bale farkina le nane tuku ndare ta Saul tuku kuasmbi kile pasokate ngina. ² Tanjakina le David ndek Gibeon mbal wikina le pron-aig. (Gibeon mbal nane Israel tugu kuga. Nane Amornu. Israel mbalnje o buk nane ndonj pasa katmba wamdus ulendimba nane mapekam tuku sakinaig ta Saulnje pasa ta pitaimba Israel le Yuda mbal ndo Israel ma tugu mbol minwaig nga Gibeon mbal sunjomba bale farkina).

³ Kile David ndek Gibeon mbal ta kusnaniingina: Sine tane mbol mbargerj ta kile ye tane ndonj te-tiwamngit. Tanjawi le tane Sunjo tuku kuasmbi te nyaro ninjap ngina

le 4 nane ndek David sanaig: Piti ta sine ngamukngje Saul nuje kuasmbi ngamukngje minit. Piti ta tane silwa ndametinj ko gol ndametinjmbi te-tiwam kumun kuga. Sine Israel tanjo afu mata bale fare nda nginaig le David ndek saniingina: Ata. Ye ame manjau tane mbol ki ngina le ⁵ nane lafumba sakinaig: Saul tuku wamdus ta nu sine njakmba njaigo siglika tumbranj tumu pilwa le Israel mbalnje ndo minam tuku idusna. ⁶ Ta tuku ne Saul tuku ndare mbolnje tanjo 7 madiniingina singa le sine nane kilmba ka gabat sunjo Saul nuje tumbranj tuguk Gibeon kumba ka tanje Sunjo am mbolnje muli njinfok panningbe le kumwaig nginaig. Tanjakinaig le David ndek nane saniingina: Ta maye. Ye tanjawamngit ngina.

⁷ David nu o buk Sunjo tuku nyu mbolnje Yonatan ndonj pasa katnaik tukunu nu pasa ta idusmba Yonatan tuku kiño nuje Mefiboset mapemba nu tumba Gibeon mbal nda ningina. ⁸ Nu Armoni le Mefiboset wau nuje ande ta kilmba nane ningina. (Tanjo ar ta Saul tuku kiño kame. Nale Aia kulim nuje Rispange kile-patike tana).

Tanjamba David nu Saul kulim nuje Merab tuku kiño 5 ta turmba kilmba nane ningina. (Meholanu tanjo Barsilai kiño nuje Adriel nuje Saul kulim nuje Merab tumba kiño kame 5 ta kile-patikina).

⁹ David ndek tanjo 7 ta kilmba Gibeon mbal ningina le kilmba ka tabe mbol kinaig sulumba ka Sunjo am mbolnje tanjo 7 ta muli njinfok panningmba taikinaig le njakmba kumnaig. Piro mbolnje wit magekinaig le tanjo nane wit kilmba minnaig le wam ta kinaig.

¹⁰ Kile tanjo ar kumnaik ta tuku ina nakile Rispa ndek tawi urfunu afu kilmba ka tabe mbol tanje baibai ande pilmba nu ka sinam tanje minmba aganjmor nguikokngje ko sar umanjnje mindesinj ta nyubekai ngi ki mindek furir mindek mindesinj ta kulat magekina le ma ma sawe tuku ait prona.

¹¹ David nu Rispa wam kina ta sanaig le ismba ¹² nu ndek Gilead ma tugu Yabes tumbranj kina ka Saul le Yonatan tuku isu kilna. (O buk Filistia mbalnje Gilboa tabe mbolnje balenikmba nale tuku mindesinj kilmba ka manjurkanu ma Bet-Sanngje taikinaig le Yabes mbalnje ka isu ta kuayarkumba kinaig).

¹³ Kile David ndek nuje piro tanjo saniingina le Saul le Yonatan tuku isu ta kilmba tanjo 7 Gibeon mbalnje kilmba njinfok panninginaig ta tuku isu ta ulendimba kilmba kinaig ka ¹⁴ Sela tumbranj Benyamin tuku ma tugu tanje Saul le Yonatan tuku isu kilmba Saul mam nuje Kis ngukinaigmbi tanje ngukinaig sulumba gabat sunjogje wam paguniingina saniingina ta kumumba kinaig. Wam kame ta denjpurmba kile

nane Sunjo yaban^{naig} le nu nane tuku yaban^{na} pasa ismba sakina le piro mbol^{nge} nyamagan^{na} maⁿ kumun^ginaig.

Israel kame mbal nane Filistia tanjo sugo sugo bale farkinaig

¹⁵ Tanjamba minnaig ma ma kame maⁿ Filistia Israel ngamuk^{nge} tumba tinjina le David ndek nu^{nge} kame kuasmbi kilmba Filistia mbal ndon^{na} kame bunaig. Kame bumba minnaig ma ma David buk matuk kina le ¹⁶ Filistia tanjo ande nyunu Isbibenob nu pro David balewam bafuna. Isbibenob nu tanjo sugo sugo ta tuku ndare ande. Nu tuku mbanduwan^{na} gabatnu ta ainmbi wakeiwanu. Pitinu ta 3 kilo lina. Nu kame bagi kitek tumba likina. ¹⁷ Nu David balewam bafuna le Abisai pro David te-simba Filistia tanjo sunjo ta ndon^{na} kame bumba nu balena le kumna. Tanjana le David tuku kame kuasmbi pro nu sanaig: Sine kamenu kab kande ne maⁿ sine dubi ndaka. Ne sine Israel mbal tuku bulu tanjan kilnasingit ta kupe serikat nginaig le David nu nane ndon^{na} pasa katmba sakina: Ye maⁿ kame mbol kine nda ngina.

¹⁸ Minnaig ma ma Israel mbal maⁿ kinaig ka Gob tumbran^{nge} nane Filistia mbal ndon^{na} kame bunaig. Kame ta mbol^{nge} Husanu tanjo Sibekai nu mata tanjo ndare sugo sugo ta tuku ande nyunu Saf balena le kumna.

¹⁹ Mara ande nane Israel mbal maⁿ kinaig ka Gob tumbran^{nge} Filistia mbal ndon^{na} kame bunaig le Betlehemu tanjo Yair tuku kinjo nu^{nge} Elhanan nu^{nge} mata tanjo ndare sugo sugo ta tuku ande nyunu Goliat balena le kumna. Goliat nu Gatnu. Nu tuku sibugi ta sunjokanu piti nayo.

²⁰ Mara ande nane maⁿ kinaig ka Gat tumbran^{nge} kame bunaig. Tumbran^{na} tanjo tanjo ndare ndui ta tuku ande minna. Tanjo ta nu sunjokanu kuen nayo. Nu tuku wai nyigrin^{na} ta 12 kupe nyigrin^{na} mata 12. ²¹ Tanjo ta ndek nane Israel mbal maim maim pasa saningina le Yonatan^{nge} tanjo ta balena le kumna. (Yonatan nu David aba nu^{nge} Sama tuku kinjo nu^{nge}).

²² Tanjo bailkamba ta nane Gatnu tanjo sugo sugo nane tuku ndare. Nane David tuku kuasmbin^{ge} bale farkinaig.

22

David nu Sunjon^{ge} sinzan^{na} ta tuku gare-garekina

(Mune 18)

¹ Sunjon^{ge} David Saul tuku wai mbol^{nge} ngueu mbal njakmba tuku wai mbol^{nge} te-luka tina le nu Sunjo tuku nyu te-dun^{ge} mune te ulna.

² Ye piti sinam^{nge} minet ta Sunjo nu fonde karen^{na} tanjan ye tumba koryate.

³ Nu ndame kune tanjan ye ka sinam tanje kuirket.

Nu kandim tanjan ye kigraibkate le ngueu mbal^{nge} ye nayo sili ndayade.

Nu ye kigraibkate le ye mine mayewet.

⁴ Sine Sunjo tuku nyu te-dun^{ge}gube.

Ye nu wika yaban^{na} le nu ye ngueu mbal tuku wai mbol^{nge} te-luka tate.

⁵ Yu mbalo sugo sugo tinja ye kaiyam bafude tanjan nane ye nayo siliyam bafunaig.

⁶ Nane ye tumba muli-muliyinaig le ye kume dirmba ⁷ wamdus piti njak minmba yinje Mbara Sunjo ye turyuwa nga wiken le nu nu^{nge} tukul wande mbol^{nge} ye tuku wi ta isna.

⁸ Tanjamba Kuate nu nane tuku gubrana le kilke samba buru-burukina.

⁹ Nu tuku fumbe burok kumam pa guwa prona.

Ming^{ge} kumam pa sunjo krajer-krajerka tui fat tanjan pirsiparsinaig.

¹⁰ Nu samba malanga talka gau dabuk dabuk mbol tinja ndekina.

¹¹ Nu enel mbol minyokina le bubre pinderka kinit tanjan fumba tumba ndekina.

¹² Ma furir sunjo sawe ma kimkanu suk nu tumba songina le ¹³ telin sana le ma kilnamba ndekina.

¹⁴ Tanjana le Sunjo samba mbol^{nge} kuaila fudukate tanjan kuenka sakina le ¹⁵ ma telinjmba tui fat tanjan ngueu mbal ninde farna le kua ka sili-silinaig.

¹⁶ Sunjo nu ngueu mbal tuku gubra kagli firka nane saning^{na} likumba mingembi bubre fitkina le yu paraka yu sinamok agan^{na} ta njakmba kilim kinaig.

¹⁷ Tanjanaig le Sunjo nu wai sirmba ye te-luka tina.

¹⁸ Ngueu mbal sanjriknu ye te-ibenjam bafunaig le Sunjo nu ye te-luka tina.

¹⁹ Ye piti sunjomba njak minen le nane pro ye ndon^{na} kame bunaig ta Sunjo nu ye kusre ndayina.

²⁰ Nu ye tuku garena tukunu nu ye te-luka tina le ye mine mayewen.

²¹ Ye man^{na} tinjreknu ndo dubimba minen le nu lafumba wam mayenu ye mbol kina.

²² Ye Sunjo tuku tukul pasa ndo dubiwen sulumba Kuate ngumne ndawen.

²³ Ye nu tuku tukul kame mara mindek idus timba dubinin^{na} minmba nu tuku pasa pitai ndawet.

²⁴ Ye nu tuku am mbol^{nge} purfer^{na} minmba une man^{na} ke ndaken.

²⁵ Ta tuku Sunjo nu ye tuku man^{na} ta lafumba man^{na} mayenu ye mbol kina.

²⁶ O Sunḡo, sine ne kusre ndanube ta ne mata sine kusreke nda.

Sine maḡau purfeḡnu ndo kumba minbe ta ne maḡau mayenu ndo sine mbol kate.

²⁷ Sine mbar maḡau kumba minbe ta ne lafunu ḡayonu sine siḡit.

Sine maḡau tiḡreknu ndo dubibe ta ne lafunu maḡau tiḡreknu sine mbol kate.

²⁸ Sine siḡine nyu yabukube ta ne sine kile-luka kilit.

Sine siḡine nyu payamkube ta ne sine tuku nyu kile-ibenḡkamḡgat.

²⁹ O Sunḡo, ne ye tuku bulu taḡaḡ ma furir pitaite.

³⁰ Ne ye sinzaḡya le ye ḡueu mbal tuku fonde kareḡnu lukamba nane kile-ibenḡkamḡgit.

³¹ Kuate tuku maḡau purfeḡnu ndo. Pasa nuḡe ta tiḡreknu ndo.

Nu kandim taḡaḡ nuḡe mbal ki-graibkate.

³² Sunḡo nu Mbara ndindo. Nu ndo ndame kune sunḡo taḡaḡ sine kilmba korsingit.

³³ Kuate nu ye kuirkam tuku ma mayenu. Nu ye kambim tuku ndin mayenu fuḡit.

³⁴ Nu ye tuku kupe saḡgri pilete le ye saḡgri tiḡa kinenumet.

³⁵ Nu ye tuku wai saḡgri pilete le ye tui kareḡnu didiket.

³⁶ O Sunḡo, ne ye sinzaḡyumba nane kandim saḡgrinu ye sumba kaiyate le ye nyu ḡak minet.

³⁷ Ne ye ndin mayenu tumyate le ye kupe basleḡga bari ndaḡet.

³⁸ Ye ḡueu mbal kogronḡka ḡakmba kilmba ḡaigo siglike suluwen le ³⁹ nane gororomba ye tuku kupe tugum taḡe ndekinaig.

⁴⁰ Ne ye saḡgri pileyina le ye kame mbolḡḡe ḡueu mbal ḡakmba kile-ibenḡken.

⁴¹ Ne ye sinzaḡyina le ḡueu mbal ḡakmba kua ka sili-silinaig le ye nane kilmba ḡaigo sigliken.

⁴² Nane wikinaig ta andeḡe nane kile-luka kile ndakina.

O Sunḡo, ne mata nane ismba nda isanu sukna.

⁴³ Ye nane kilmba tidonḡ firfirken le nane kukedu suk pronaig.

⁴⁴ Israel mbal afu nane ye ndonḡ kame bumba ye te-ibenḡyam bafunaig le ne ye te-luka tumba nane tuku gabat madiyina.

Taḡo pino buk nane ye ḡilai ta nane kile ye tuku miḡe kumnemḡḡe minig.

⁴⁵ Rawe mbal ye tugum promba dagol tidronḡa lokade. Nane ye tuku pasa ismba dubide.

⁴⁶ Nane naḡine tumbraḡ fonde kareḡnu ḡak ta kusreka kuru-kuruka ye tugum prode.

⁴⁷ Sunḡo nu abo tugu ḡak. Nu ye tuku ndame kune sunḡo taḡaḡ ye tumba kaiyate. Kuatenḡe ye te-luka tina. Ta tuku sine nu tuku nyu te-dunḡube.

⁴⁸ Nu ḡueu mbal ḡakmba kile-ibenḡka ye sinzaḡyate le nane ḡakmba ye kumnemḡḡe minig.

⁴⁹ Yiḡe ḡueu mbal ḡgamukḡḡe nu ye kor mayeyate.

O Sunḡo, ne yiḡe ḡueu mbal ḡgamukḡḡe ne ye kigraibka ye sinzaḡ mayeyina sulumba ne ye madiyumba nane tuku gabat pilna le minet.

⁵⁰ Ta tuku ye kile kasomok mbal tuku am mbolḡḡe gare-gareka ne tuku nyu te-dunḡet.

⁵¹ Kuate nu ye gabat sunḡo mini ḡga madiyina.

Mara mindek nu ye turyina le ḡueu mbal ḡakmba kile-ibenḡken.

Nuḡe raḡgun mayenu kume pur maḡau mara mindek ye mbolḡḡe yiḡe ndare mbolḡḡe tuturmba minmba minamḡgat.

23

David tuku wam pagu pasa

¹ Pasa te David tuku wam pagu pasa.

Ye David Yesi tuku kiḡo nuḡe yeḡe wam pagu pasa te saket. Yakob tuku Mbara Sunḡo Saḡgri ḡayo nuḡe ye gabat sunḡo minam tuku madiyina le taḡo ḡakmba tuku am mbolḡḡe ye nyu sunḡo ḡak minet. Ye mune magenu sunḡomba Israel mbal nindam tuku kuyarke liken. Ye yiḡe pasa tukulmba teḡenmba saket.

² Sunḡo tuku Guwaḡe ye sayate le pasa kukliwet.

Nuḡe ye tuku miḡe tumba tane wam pagutiḡit.

³ Israel mbal tuku Mbara nu ndame kune sunḡokanu taḡaḡ sine kilmba kaisiḡit. Nu teḡenmba ye sayina.

Gabat sunḡo nu Kuate kumnemḡḡe minmba maḡau tiḡreknumbi taḡo pino kulatkate ta ⁴ nu ki kitek prowam tuku ma tugu ramba gau purfemba ki buluḡgate taḡaḡ. Nu ki promba mbai ḡgislu aḡga waḡe mbol liḡleḡkanu taḡaḡ.

⁵ Sunḡoḡe ye tuku ndare tuturmba kaḡgat ta nyaro niḡuwa.

Nu o buk ye ḡak wamduḡ ulendimba pasa katna ta nu pasa ta mbile nda.

Nu mara mindek nuḡe raḡgun mayenumbi ye saḡgri pileyate le ye mine mayewet.

⁶ Taḡo ḡaigonu ta Kuatenḡe muli ago ḡak taḡaḡ kilmba kile-pankamḡgat.

Tanjo andenge muli ago njak ta nuje waambi biye nda.

⁷ Nu muli ago njak ta mbanimbi silimba ka pasokam tuku ma mbolnje manjurka pa diknjuwa le ugmba tatrakamngat.

David tuku kame gabat sugo kejmba

⁸ David tuku kame gabat sugo sugo tuku nyu kat nanjine ta tenjenmba.

Yoseb Basebet nu kame gabat sugo kej ta tuku ambonjanu gabat. Tanjo ta nu Take-mon mbal tuku ndare. Ait ande nu kame mbolnje mbanduwan biymba kame bumba ngueu mbal 800 bale farkina le kumnaig.

⁹ Nu dubiknu ta Dodo kiyo nuje Eleasar. Eleasar nu Aho mbal tuku ndare. Nu mata David tuku kame gabat sugo kej ta tuku ande. Ait ande nu David ndonj minna sulumba Filistia mbal kame tuku manjurka minnaig le nale ndek Filistia mbal ta kame tuku kile-saika minnaik. Tanjanaik le nane promba kame bunaig le Israel mbal njakmba kua ka sili-silinaig le ¹⁰ Eleasar nuje ndo tingja Filistia mbal ndonj kame bumba kina ka ka nu matuk kumba wai kume tirina ta nu kame bagi kusre ndana. Ait ta mbolnje Sunjonge Filistia mbal kile-ibenjkina le Israel mbal kua ka sili-silinaig ta nane manj luka Eleasar tugum promba Filistia mbal kume farnaig ta tuku ngaro yubengam tuku minde piye aganj ta paske likinaig.

¹¹ David tuku kame gabat sugo kej ta tuku inum ta Agi kiyo nuje Sama. Tanjo ta Hararnu. Ait ande nane Filistia mbal pro Lei tumbrajanje piro ande tugumnge kame tuku kuaneka tinginaig le Israel mbal nane kangerka kua kinaig. ¹² Tanjanaig le Sama nu kua kine ndaka nu piro sinam tanje tingja nane Filistia mbal kilke ta tubekaig nga kame tingja Filistia mbal ta bale farna. Ait ta mbolnje Sunjonge Filistia mbal njakmba kile-ibenjkina.

¹³ Mo ait mbolnje Filistia tuku kame kuasmbi afu pro Refaim ma gutoj tanje kame tuku kuaneka minnaig le David nu Adulam tuku ndame burok sinam tanje minna le nu tuku kame gabat sugo kej ta nu tugum pronaj. ¹⁴ Tanjanaig le David nu tabe ponga nuje fonde karejnu sinam kumba ka tanje minna le Filistia mbal buk Betlehem tumbrajan tinaig. ¹⁵ Tinaig le David ndek nuje tumbrajan idusmba kule parana sulumba sakina: Ye kumba ka Betlehem tumbrajan fonde malanjgambi kule burok sinamnge kule bulbulmba prote ta ye nyam parayate ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane gabat sugo kej ta tingja kinaig ka Filistia mbal Betlehem kulatka minnaig tambik ri ndamba nane ndonj kame bumba ka sinam ka David kule burok sakina ta kunymba tumba pro David tunaig kande nu nyam

mbulmba kule ta tumba Sunjo tuku atraukina sulumba ¹⁷ ndek sakina: O Sunjo, ye kule te nyi ta tanjo kame te tuku ndare nyanu tanjan. Nane kumam tuku ndin mbolnje kagig ka kule kunymba prowaig ngina. Tanjakina sulumba nu kule ta nyam mbulmba atraukina.

Gabat sugo kej ta nane tanjamba ndo manjau ke likinaig le Israel mbal njakmba nane tuku saka minnaig.

David tuku kame gabat afu

¹⁸ Yoab mambo nuje Abisai nu kame gabat sanjriknu 30 ta tuku gabat nanjine. (Nale tuku ina nakile Seruya). Ait ande Abisai nu nuje mbanduwan tamba ngueu mbal 300 kilmba bale farna le kumnaig tukunu nu tanjo 30 ta ngamuknje nu tanjo nyu njak minna. ¹⁹ Tanjamba minmba nu nane tuku gabat mayok kina ta nu kame gabat sugo kej ta kumnemnje minna.

²⁰ Yehoyada kiyo nuje Benaya nu mata kame tanjo ande nyu njak minna. Benaya nu Kabselnu. Nu kuru kuru ndaka ngueu mbal sunjgomba bale farkina sulumba Moabnu kame tanjo nyu njak armba turmba bale farkina le kumnaik. Bidu tingja ma tido pilna ait ta mbolnje nu burok ande sinam kumba ka laion ande balena le kumna.

²¹ Tanjamba ait ande nu ka Isipnu tanjo sunjo ande te-silikina. Tanjo ta nu nuje mbanduwan biye njak minna le Benayanje mbanduwan yaimba tumba nu balena le kumna.

²² Benaya nu manjau tanjamba ndo ke likina sulumba nu gabat 30 ta tuku ande minna.

²³ Nu nane ngamuknje nyu njak minna ta nu kame gabat sugo kej ta kumnemnje minna.

²⁴ Kame gabat 30 ta tuku nyu kat nanjine ta tenjenmba.

Ande Asahel nu Yoab tuku mambo nuje. Ande Elhanan nu Betlehemnu. Mam nuje Dodo. ²⁵ Sama le Elika nale Harodnu.

²⁶ Heles nu Paletnu. Ira nu Tekoanu. Mam nuje Ikes. ²⁷ Abieser nu Anatotnu.

Mebunai nu Husanu. ²⁸ Salmon nu Ahonu. Maharai nu Netofanu. ²⁹ Heleb nu mata

Netofanu. Mam nuje Bana. Itai nu Gibeuanu Benyamin ma tugu mbolok. Mam nuje Ribai. ³⁰ Benaya nu Piratonnu. Hidai nu

Gas ma gutoj mbolok. ³¹ Abi-Albon nu Arbatnu. Asmafet nu Bahurimnu. ³² Eliaba nu Salbonnu. Yasen tuku kiyo kat nuje

mata nane ngamuknje minnaig. Tanjo ande nyunu Yonatan nu mata nane ndonj minna.

³³ Samat nu Hararnu. Ahiam nu Hararnu. Mam nuje Sarar. ³⁴ Elifelet nu Makanu.

Mam nuje Ahasbai. Eliam nu Gilonu. Mam nuje Ahitofel. ³⁵ Hesro nu Karmelnu. Parai nu Arbnu. ³⁶ Igal nu Sobanu. Mam nuje

Natan. Wa nuje Hagri. ³⁷ Bani nu Gadnu. Selele nu Amonnu. Naharai nu Berotnu. Nu

Yoab tuku kandim aganj ndende kugrakanu

tanjo. ³⁸ Ira le Gareb nale Itranu. ³⁹ Uria nu Hitnu. Nane ulendimba tanjo 37 minnaig.

24

David nu Israel mbal Yuda mbal pilenja burke likina

¹ Ait ande Sunjo nu Israel mbal tuku gubrana le nu nane Davidnjo piti ninguwa nga nu sana: Ne kumba Israel tanjo pino Yuda tanjo pino njakmba pileninjmba burke lika njgina.

² Tanjakina le David ndek nuje kame gabat Yoab wam pagumba sana: Ne tinga nanje gabat kame kilmba ka singine kuasmbi Israel tanjo pino njakmba burkap. Tane Israel ma tugu njakmba mbol kape sulumba Israel tanjo pino burkap le ye tanjo giganmba minig ta katesewi njgina le ³ Yoab ndek lafumba nu sana: O gabat sunjo, nanje kuasmbi Israel mbal Sunjonje sinzanjngwa le tanjo pino puluka tugeka sunjomba prowaig nga iduset ta kile ne ndanjam tuku tanjo pino burkam sakate? Wam ta mayenu ndo kuga njgina kande ⁴ gabat sunjo nu Yoab nuje gabat kame piro ta kuwaig nga dirnanja minna le nane nu tuku pasa dubimba ndek Israel tanjo pino burnu kinaig.

⁵ Kinaig ka Yordan kule pakarka Aroer tumbran pronaj. Tumbran ta Gad ma tugu mbolnje ma gutojnje minit. Tanjamba nane tumbran ta kusremba kinaig ka Yaser tumbran pronaj sulumba ⁶ Yaser kusremba kinaig ka Gilead ma tugu mbol kumba ka Kades tumbran pronaj. Tumbran ta Hit mbal tuku kilke mbolnje minit.

Tanjamba nane manj tinga kumba ka Dan ma tugu mbol promba kinaig ka Sidon tumbran pronaj. ⁷ Pro tanje nane luka kinaig ka Tirus tumbran pronaj. Tumbran ta fonde karenjnumbi koranu.

Tirus tumbran kusremba kinaig ka Hivi mbal tuku tumbran kame Kanan mbal tuku tumbran kame ta njakmba kinaig ka Berseba tumbran Yuda ma tugu mbol pronaj. ⁸ Nane ka ma tugu njakmba mbol kumba piro ke sugluka tambun ⁹ ait 20 kinaig le mer luka Yerusalem pronaj.

⁹ Tanjamba Yoab ndek gabat sunjo tugum kina sulumba sana: Israel mbal tanjo 800,000 nane ne tuku kame tanjo pirokam kumunj. Yuda mbal tanjo 500,000 nane ne tuku kame kuasmbi pironu kumunj njgina.

¹⁰ Kile David nu wam kina ta tuku wamdus pitina le nu ndek Sunjo yabanjmba sana: O Sunjo, ye njinngan manju kumba sinjka uneken. Ne ye tuku une ta sauka gilainja njgina.

¹¹⁻¹² Tanjakina le Sunjo ndek David tuku tuan tanjo Gad wam pagumba sana: Ne ka tenjenba David sawa. Sunjo nu piti

sugo kenjmba ne tanmbim iduste ta ne ismba inum pilemba madiwa nga sawa. Nu inum madiwa ta ye tanjamba kamnjgit nga Gad sana.

¹³ Mafena le David nu abongina le Gad nu tugum promba pasa ta njakmba David kubeu tumba sana: Sunjo nu piti sugo kenjmba ne tanmbim iduste ta ne ta tuku inum madiwa. Ne kilke tugu te mbol guba sunjo yar 7 minwa nga madiwamngat e? Ko nanje njgweu mbalnje kamembi yokernuwaig le tambun kenjmba kua ka ma baknu mbolnje kuirka minamngat e? Ko guaze sunjo ait kenjmba Israel tanjo pino bale farwa nga idusmba madiwamngat e? Ne wamdus pile timba piti sugo kenjmba te tuku inum madiwa le ye ka Sunjo sawi njgina.

¹⁴ Tanjakina le David ndek Gad sana: Ye wamdus matuk tukulka piti sunjogate. Sunjo nu sine make patikate tuku tukunu nuje wamdus ndanjmba kam idusmba ndeta kuwa ta ye njgweu mbal pro kamembi yokeryam wam ta ndo ye mbulit nga Gad sana.

¹⁵ Kile Sunjo nu guaze sunjo ande pilna le Israel ma tugu njakmba kumunjgina. Israel tanjo guazembi bale farna ta ulendika 70,000.

¹⁶ Sunjo tuku enel guaze tamba tanjo pino bale farkam tuku piro tuna ta nu buk Yerusalem mbal njajo siglikam bafuna le Sunjo nu wamdus te-ibejna sulumba enel peuna. Peuna le enel nu Yebusnu tanjo Arauna tuku kilke tugumnje tingina.

¹⁷ David ndek mambilmba enel tanjo pino bale farmba minna le kanjerna sulumba nu Sunjo sana: Mbar te ye tuku. Yenje mbar te ken. Tanjo kame sinamanzerke te tuku mbar kuga. Piti te ye mbolnje yije ndare mbolnje prowa ta maye nga Sunjo sana le ¹⁸ ki ait ndui ta mbolnje ndo Gad nu David tugum kumba sana: Ne kaye ka Arauna tuku kilke mbolnje ndame turnanja Sunjo atraukam tuku pa lanjan ande wakeiwa nga sana le ¹⁹ nu ndek Sunjo tuku pasa ta dubimba kumba ka Gad nu sana tanjamba ndo kina.

²⁰ Kile Arauna mambilna kande gabat sunjo nuje piro mbal ndon nu sota pronaj le kanjerkina sulumba nu David tumailamnje dagol tidronja loka ²¹ kusnana: O gabat sunjo, ne ndanjam ye tugum te prote njgina le nu lafumba sana: Ye ne tuku kilke te piyawam prowet. Piyanba guaze sunjo prote te kugawa nga Sunjo atraukam tuku pa lanjan ande wakeiwamnjgit nga sana.

²² Tanjaka sana le Arauna ndek David sana: O gabat sunjo, kilke te ne ake ta sulumba Sunjo atraukam tuku sakate tanjamba ka. Ye tuku makau minig te kila sulumba makau tuku pirokanu suku aganj ndende te turmba kilmba fetfetmba Sunjo atraukam

tuku pa diknga ngina sulumba ²³ nu nuje agari ndende ta nakmba kilmba David kiletumba sana: Naje Mbara Sunjo nu ne tuku atrau tuwa ngina.

²⁴ Tanakina le David ndek lafumba sana: Kuga. Ye agari ndende ta nakmba ndametiŋmbi piyawamŋgit. Ye agari inum ake yainumba yiŋe Mbara Sunjo atrauke nda nga sana. Tanaka sana sulumba nu kilke makau kilna ta ulendimba silwa ndametiŋ soŋ 5-mbi piyana. ²⁵ Tanamba nu ndame kilmba turŋaŋa pa laŋlaŋ wakeimba makau afu bale farmba pasokina le ugnaiŋ. Tanamba maŋ Sunjo ndoŋ wamdus ulendikam tuku makau afu ta kilmba pasokina le ugnaiŋ le Sunjoŋge guaze sunjo Israel ngamukŋge minna ta pitaimba tukulna le kugana.

**DAVID TUKU MUNE
MUNE WANJE
DAVID TUKU MUNE**

51

David nu Batseba ndonj unekina le tuan tanjo Natan pro David mbar manjau kina ta tuku sana le David nu mune te kuyarna.

¹ O Kuate, kume pur manjau ta ne tugu. Ne sine make patikate wam ta mata sunjokanu.

Ta tuku ne ye mapeyumba ye tuku une njakmba sauka kile-sika.

² Ne ye tuku mbar manjau njakmba sauka gilainga le ye ne am mbolnje tinjeknu purfenju mayok ka.

³ Ye sinja mbaren sulumba une manjau ken. Wam ta ye mara mindek idusmba minet.

⁴ Ye ne am mbolnje mbaren. Mbar ta ne kumamma ken.

Ta tuku ne kumumbi ye tumba pasa mbolnje pilit.

⁵ Ye inanje te-pile ndakina ait ta ye une njak minen.

Nu ye te-pilna le ye mbar manjau kam tuku ndo mayok kan.

⁶ Ye manjau purfenju tugusek ndo dubiki nga ne wamdus sunjo njak minit. Ta tuku ne wamdus kuyar mayenumbi ye sinzanya.

⁷ Ne ye tuku une ta njakmba sauka kile-sika. Tanjawa le ye ne am mbolnje purfenju ndo mayok ka.

⁸⁻⁹ Ne ye piti sunjo sina le ye tuku sanjri njakmba kuganaig.

Ne ye tuku mbar manjau ta kile-sikumba ye tuku une ta nduiye gilainga.

Tanjamba ne nanje gare manjau ta ye sa le ye manj gare-gareki.

¹⁰ O Kuate, ne ye tuku ngamunggal purfeu sera sulumba ye tuku wamdus te-tiwe sa le ye ne ndo dubinam idusi.

¹¹ Ne ye pitai ndayumba nanje Tukul Guwa mata ye yai ndaya.

¹² O buk ne ye te-luka tina le ye gareyina. Tanjamba ndo ne nanje gare manjau ta sa le ye manj gare-gareki.

Ye mara mindek ne ndo dubinam tuku wamdus tambi sinzanya.

¹³ Tanjawa le ye une njak mbal ne tuku wam tugusek ta tumningi le nane mbilka ne dubinamngai.

¹⁴ O Kuate, ye ndare kutuwen ta idusmba ne ye kasuryumba pasa mbol pile ndaka.

Ne ye mapeyumba ye te-luka ta le ye ne tuku manjau tinjeknu ta idusmba mune-munekamngit.

¹⁵ O Sunjo, ne ye sinzanya le ye manj yinje minjembi ne tuku nyu te-dunji.

¹⁶ Ye ne tuku atrauka aganjmor kilmba bale farmba pasoki le ugwaig ta ne nzali ndanate.

¹⁷ O Kuate, ye tuku atrau aganj ta ye yinje nyu te-ibenmba ne kumnemnge mini ta ne nzalinate.

Ye ngamunggal biye mbilmba ne tugum prowi ta ne ye pitaiye nda.

¹⁸ Ne Yerusalem fonde karenjumbi te-kormba nanje nzali dubimba Sion mbal sinzaningga le nane mine magewaig.

¹⁹ Tanjamba nane tukul dubimba makau pailnu kilmba ne tuku atrauka aganjmor ta bale farmba pasoka ugwaig le ne gare-garekamngat.

YONA

Yona tuku wam patit

David nu kumna le kiŋo nuŋe Solomon nu tuku ma tumba Israel mbal Yuda mbal kulatka minna. Solomon tuku ait mbolŋge nane piti afu kanŋer ndaka mine mayenaig.

Solomon nu kumna le kiŋo nuŋe Rehoboam nu tuku ma tina le Israel mbal nane tanŋo ta mbulmba nu nane kulat ndakuwa ŋga gabat sunŋo ande kise madi-naig. Tanjanaig le Rehoboam nu Yuda mbal nane kulatka minna.

Tanjamba Israel mbal Yuda mbal nane nduiye fet arnaig le David tuku ndare tuturmba kina ta nane Yuda mbal ndo kulatka minmba minnaig. Nyu kat nanŋine ta Matteus 1.6-11 mbolŋge mine likade.

Ait ta mbolŋge tuan tanŋo sunŋomba nane Israel mbal Yuda mbal ŋgamukŋge minmba nane rironŋ pasa saniŋmba minanu.

Nane tuku nyu kat nanŋine Elia Elisa Aisaia Yeremia nane afu turmba.

Yona nu Kuate ram kua kina

¹ Mara ande Sunŋo nu Amitai kiŋo nuŋe Yona wam pagumba sana: ² Ne tinŋa Nineve tumbraŋ sunŋo ta kaye sulumba rironŋ pasa niŋga. Ye nane tuku wam ŋaigonu sunŋomba ke likade ta ye kanŋerket ŋgina.

³ Tanjakina le Yona nu Sunŋo ram kua ka Spen kilke mbol kambim bafuna sulumba kile nu tinŋa Yafo tumbraŋ fudinŋ ta mbol kina ka tanŋe waŋ ande Spen kambim bafuna ta te-silikina sulumba Sunŋo ram kua ka waŋ ta piyamba poŋga kinaig.

⁴ Nane kinaig le kile Sunŋonŋge bubre sanŋrinu yu mbolŋge pilna le prona. Bubre sanŋrinu tanŋe waŋ tumba sambriwa le fokam bafuna le ⁵ waŋ kulatkanu tanŋo kame nane wamdus fulilka kuru kuru mayemba nanŋine mbara yimyam wike likinaig sulumba nane waŋ piti sunŋo tina ta bulkuwa ŋga agar ndende afu waŋ mbolŋge paska kilmba yu mbol pankinaig ta Yona nu katese ndana. Nu waŋ sinam nziŋge kinymba gilainŋina.

⁶ Kile waŋ ta tuku gabat Yona te-silika kuanemba sana: Ne ndaŋam tuku kinymba minit? Ne tinŋumba nanŋe mbara wika le nu sine sinasiŋmba tursinŋuwa le sine ŋgisi ndakube ŋgina.

⁷ Tanjakina le waŋ kulatkanu tanŋo kame nane nanŋine nanŋine sakinaig: Sine kagmaika tanŋo ande tuku nyu mayok kuwa ndeta nuŋge mbarna le sine ŋgisikam bafuweg te kila palmbimŋig ŋginaig. Nane tanjamba kagmaikinaig kande Yona tuku nyu mayok kina.

⁸ Tanjana le nane nu sanaig: Sine piti sunŋo teg te tugunu te-mayokmba sasiŋga le sine

isbe. Ne ame piro ŋak? Ne anikok? Ne kilke tugu ndaŋ tuku kuasmbi ŋginaig le ⁹ Yona ndek nane tuku pasa lafumba saniŋgina: Ye Hibrunu. Ye Sunŋo tuku nyu kurauket tuku. Nu samba mbolok Mbara. Nuŋge yu kilke turmba kile-mayokkina ŋgina. ¹⁰ Tanjakina sulumba Yona nu Sunŋo ram kua kina ta kubeu niŋgina le waŋ kulatkanu tanŋo kame nane ismba kuru kuru sunŋo tinaig sulumba Yona sanaig: i ... Ne sinŋa mbar sunŋona ŋginaig.

¹¹ Bubre kile sanŋri tinŋina le yu mbalo sugo sugo tinŋinaig le waŋ kulat tanŋo nane ndek sakinaig: Sine ne mbolŋge ndaŋbe le yu mukuwa le sine mine mayewamŋig ŋginaig le ¹² Yona nu ndek saniŋgina: Ye tumba yu mbol bukŋgap le yu mukuwamŋgat. Yeŋge mbaren le yu mbalo sugo sugo te tinŋade le tane piti tade ŋgina.

¹³ Tanjakina le nane waŋ kulat tanŋo waŋ tumba makembi kambim bafumba nane sanŋri tinŋa koikinaig. Koikinaig ta yu sanŋri tinŋina le nane waŋ tumba piyal kambim fugumba ¹⁴ Sunŋo wika sanaig: O Sunŋo, sine tanŋo te tumba yu mbol bukŋgabe le nu kumwa le ne sine pasa mbolŋge patika le ma ŋayo mbolŋge ŋgisi ndakube. O Sunŋo, ne nanŋe nzali ndo dubimba wam te kate ŋginaig.

¹⁵ Tanjakinaig sulumba nane Yona tumba yu mbol bukŋginaig le yu ndek mukuna. ¹⁶ Yu mukuna le tanŋo kame ta Sunŋo tuku kuru kuru sunŋo tumba agar mor ande balemba Sunŋo atraukinaig sulumba nu tuku pasa sanŋri pilenaig.

¹⁷ Yona tumba yu mbol bukŋginaig le Sunŋo nu kualegan sunŋo ande sana le nu promba Yona tumba ŋinkina. Ninkina le Yona nu mara keŋmba furir keŋmba kualegan funŋul sinam tanŋe minna.

2

Yona nu Kuate gare pasa tuna

¹ Yona nu kualegan funŋul sinamŋge minmba nuŋe Mbara Sunŋo gare pasa tumba sakina:

² O Sunŋo, ye piti sunŋo kurawit sulumba ne wikit le ne ye turyat. Ma ŋayonu kumanu mbal tuku ma mbolŋge minit sulumba ye ne tuku wi kuenŋkit le ne isat. ³ Neŋge ye bukŋgat le ye yu buto sinam nzi kat. Yunŋe ye sonŋat le yu mbalo sugo sugo ye mbolŋge ŋgurkaig le ⁴ ye sakit: Ne ye pitaiyat. Ne tuku tukul wande ta ye maŋ kanŋere nda ŋga sakit. ⁵ Yu mbalo ye mbolŋge ŋgurmba minaig le ye tuku mabsen tukulkat le yunŋe ye ŋak sonŋat. Yu sinamok anganŋe ye tuku gabat sonŋat. ⁶ Ye yu sinamŋge tabe minig ta tugunu tugum nzi kat. Ma ta ŋayonu ndo ye tukulyat ta o Kuate Sunŋo, ne ye maŋ luka te-mayokyat le ma ŋayonu ta kusrewit.

⁷ O Sunjo, ye kumam tuku kamusit sulumba ye ne idusnumba yabañnit le ne samba mbolŋge nane tukul wande sinamŋge ne isat. ⁸ Nane afu yabri mbara dubikade ta nane ne kusrenade ta ⁹ ye munembi ne tuku nyu te-dunja ne atraukamŋgit. Ye ne ndoŋ tumamba pasa sanjri pilewen ta maŋ kamŋgit.

O Sunjo, nenje ndo sine kile-luka kilit le sine abo ŋak mineg ŋa sana.

¹⁰ Kile Sunjo nu maŋ kulegan ta sana le kumba ka piyalŋge Yona ŋgilikina le mayok kina.

3

Yona nu Nineve kina

¹ Sunjo nu maŋ lato Yona wam pagumba sana: ² Ne tinja Nineve tumbran sunjo ta kaye sulumba pasa ye ne sanet te kuklimba saka ŋgina.

³ Tanjakina le Yona nu tinja Sunjo tuku miŋge dubimba Nineve kina. Nineve nu tumbran sunjo pasa ŋak. Tanjo ande tumbran ta dubimba make inum kumam kambim ŋga ta nu mara keŋnu mbolŋge ta prowanu.

⁴ Kile Yona nu tugu pilmba tumbran sunjo ta dubimba kina ka ki butuŋgina le furiram nu wi kuenka nane saniŋgina: Ait 40 kugawaig le Kuatenje Nineve tumbran te te-ŋgisiwamŋgat ŋga saniŋgina le ⁵ Ninevenu tanjo pino nane Kuate tuku pasa ta ismba sonŋga nane ndek sakinaiŋ: Sine ŋakmba nyamagan pinka tanjo nyu ŋak tanjo nyu kugatok sine ŋakmba ŋgamuŋgal biye mbilmba sinamanzer tawi tinje ŋginaig.

⁶ Kile Nineve tuku gabat sunjo ta pasa ta ismba nuŋe minyokam mbili sunjo maditaknu ta kusremba nuŋe mindepiye mayenu ta paska pilmba sinamanzer tawi tinmba kuke tugu sinamŋge minyok minna.

⁷ Tanjamba nu tanjo afu kukulniŋgina le nane kumba ka Ninevenu tanjo pino ŋakmba wam paguka saniŋginaig: Siŋgine gabat sunjo nuŋe gabat kame ndoŋ nane teŋemba sakaig. Tane tanjo pino agam mor ŋakmba nyamagan kule pinka ndanyap.

⁸ Tane ŋakmba agam mor turmba sinamanzer tawi tinmba tane Kuate wika yabaŋap sulumba tanjine wam ŋaigonu ta ŋakmba kusreka mine maŋau ŋaigonu ke likade ta turmba ŋakmba kusrekap. ⁹ Sine tanjabe le Kuate nu sine tuku gubra sunjo pilit ta wamduŋ mbilmba kusrewa le sine ŋgisike nda. Gabat sugo sugo nane tanjakaig ŋginaig.

¹⁰ Kile Nineve mbal nane wam ŋaigonu ŋakmba kusrekaig le Kuate nu wam kinaig ta kaŋgerka nane tuku gubra sunjo tina ta wamduŋ biye mbilna sulumba nu nane kile-ŋgisikam sakina ta ke ndakina.

4

Kuate nu Nineve mapena le Yona nu gubra tina

¹ Yona nu wam ta tuku ŋgamuŋgal ŋayoŋga nu gubra tina sulumba ² nu Sunjo yabaŋmba sana: O Sunjo, ye yiŋe tumbranŋge minmba ne Nineve tumbran ŋgisiwe nda ta o buk katesewen. Ta tuku ye kua ka Spen kambim bafuwen. Ne sine sinasiŋmba mapekate tuku Mbara ta ye kila. Ne pitik gubra ndanate tuku. Ne sine tuku kume purte tuku. Ne wamduŋ biye mbilmba tanjo tuku mbar ne lafu ndate.

³ O Sunjo, ne ye baleya. Ye abo minam mbulit. Ye kumi ko ŋgina le ⁴ Sunjo nu ndek sana: Ne gubranate wam ta kumumbi e ŋgina.

⁵ Kile Yona nu tumbran sunjo ta kusremba kumba ka ki prote kumamŋge minyokina. Nu baiba ande nzaŋnu pilmba ta kummemŋge minyok minmba ame wam tumbran sunjo ta mbolŋge prowanŋgat ŋga tairŋga minna.

⁶ Tanjana le Yona kinje piyikat ŋga Kuate Sunjoŋge ail ande te-mayokna le ail ta sunjoka nzaŋnuŋge nu kaina. Yona nu ŋgamuŋgal ŋayoŋgina ta kusrewa ŋga tanjana le Yona nu ail ta kaŋgermba gare sunjo tina.

⁷ Mafena le maratukuk Kuate nu ŋguakile ande kukulna le promba ail sumbailnu ta nye fofona le ail ta kummba kareŋgina.

⁸ Kile ki pro sanjri tinjina le Kuate nu bubre paknu ki prote kumamŋge pilna le pronu. Kinje Yona gabatnu piyna le nu am purmba ndeke dirna sulumba sakina: Ye abo minam mbulit. Ye kumi ko ŋgina le ⁹ Kuate nu Yona sana: Ail te kummba kareŋgat le ne gubranate wam ta kumumbi e ŋgina le nu ndek sakina: Au. Ye kumumbi gubrayate. Ye gubra tet ta dubimba kumi ta maye ŋgina.

¹⁰ Tanjakina le Sunjo nu Yona sana: Furir ndindo mbolŋge ail te promba sunjokat. Furir ande mbolŋge nu kummba kareŋgat. Ne ta tuku piro karej ndakat. Nenge nu te-sunjo ndawat. Ndanjam tuku ne ail ta tuku ninankate? ¹¹ Ye mata tanjamba ndo Nineve tumbran sunjo sina sunjogate le mapewet. Tumbran sunjo ta kinjo kame fonjon gudommba 120,000 ta lite. Nane mbar kugatok. Agam mor mata gudommba minig ŋga Yona sana.

[Tuan tanjo sunjomba Israel mbal Yuda mbal rironj pasa niŋganu kande nane ismba nda isanu sukmba yabri mbara kanunu mbariŋniŋmba minanu.

Tanjawanu le Kuate nu Babilon gabat sunjo Nebukadnesar wamduŋ tuna le nu pro nane ndoŋ kame bumba kusem wande sunjo Solomonŋge te-tina ta turmba ŋayo silimba Israel mbal Yuda

mbal njakmba mulij kilmba Babilon kilke mbol kinaig. (Aposel 7.42-43 kanjerap).

Israel mbal nane Babilon kilke mbolnje minnaig ma ma yar 70 kinaig le Daniel tuku ait mbolnje Sunjonje Babilon gabat sunjo kitek Darius wamdus tuna le nane mapekina le nane luka Israel kilke mbol kinaig sulumba kusem wande kitek ande man te-tinaig.

Tanjamba minnaig ma ma nane tuan tanjo kame tuku dir pasa kame ta idus-nijmba Kuate nu Mesias nyunu ande Kristus kukulwa nga nu tairnga minnaig.]

MATEUS

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Mateus nu tanjo ta tuku ande. Nu tuku mape nyu ande Levi. Mateus nu Zu tanjo ta nu Rom gafman tuku piro tanjo minmba Zu mbal mbolnje takis kilmba minanu le Zu mbal njakmba nu kasurmba talanaig. Tanjanaig le Yesus pro nu tala ndamba madina le nu tuku dubiwanu tanjo mayokkina. (Matteus 9.9-13 kanjerap).

Mateus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Zu mbal nane Rom mbal kumnemnje minmba gabat sunjo ande nyunu Mesias nyunu ande Kristus nu nane tuku muskil kile-tidingam tuku minde minnaig. Nane Kuate tuku pasa ambokok mbolnje dir pasa kame ta burka Kuate nu Kristus kukulwa nga tair minnaig ta nu buk prona ta nane katese ndanaig. Ta tuku Mateus nu waje te Zu mbal tuku wamdus purfeu serningam tuku kuyarna sulumba dir pasa kame sunjomba tugunu ta kuklininjmba tumningina.

*Yesus Kristus tuku mbuj kat nunje
(Lukas 3.23-28)*

¹ Yesus Kristus nu David le Abraham tuku mbuj. Nu tuku mbuj Abraham tuku ndare tuturmba tejenmba kina.

² Abraham tuku kiño nunje Isak. Isak tuku kiño nunje Yakob. Yakob tuku kiño kame 12 ande Yuda. ³ Yuda tuku kiño kat nunje Peres le Sera. (Ina nakile Tamar). Peres tuku kiño nunje Hesron. Hesron tuku kiño nunje Ram. ⁴ Ram tuku kiño nunje Aminadab. Aminadab tuku kiño nunje Nason. Nason tuku kiño nunje Salmon. ⁵ Salmon tuku kiño nunje Boas. (Boas ina nunje Rahab). Boas tuku kiño nunje Obed. (Obed ina nunje Rut). Obed tuku kiño nunje Yesi. ⁶ Yesi tuku kiño nunje David nu gabat sunjo.

David tuku kiño nunje Solomon. (Ina nunje Uria tuku pino kuembol Davidnje tina). ⁷ Solomon tuku kiño nunje Rehoboam. Rehoboam tuku kiño nunje Abia. Abia tuku kiño nunje Asa. ⁸ Asa tuku kiño nunje Yehosafat. Yehosafat tuku kiño nunje Yehoram. Yehoram tuku kiño nunje Usia. ⁹ Usia tuku kiño nunje Yotam. Yotam tuku kiño nunje Ahas. Ahas tuku kiño nunje Heskia. ¹⁰ Heskia tuku kiño nunje Manase. Manase tuku kiño nunje Amon. Amon tuku kiño nunje Yosia. ¹¹ Yosia tuku kiño gudommmba ande Yehoyakin.

Ait ta mbolnje nane Israel mbal mulin kilanu tarajj Babilon kilke mbol kinaig.

¹² Kinaig ka Babilonnje minnaig sulumba Yehoyakin nu Sealtiel te-pilna. Sealtiel tuku kiño nunje Serubabel. ¹³ Serubabel tuku kiño nunje Abihud. Abihud tuku kiño nunje Eliakim. Eliakim tuku kiño nunje Asor. ¹⁴ Asor tuku kiño nunje Sadok. Sadok tuku kiño nunje Akim. Akim tuku kiño nunje Eliud. ¹⁵ Eliud tuku kiño nunje Eleasar. Eleasar tuku kiño nunje Matan. Matan tuku kiño nunje Yakob. ¹⁶ Yakob tuku kiño nunje Yosef. Piyo nunje Maria. Maria nu Yesus te-pilna. Yesus nyunu ande Kristus.*

¹⁷ Tanjamba Abraham tuku ait kusremba nunje ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le David prona.

David tuku ait kusremba nunje ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig sulumba mulin kilanu tarajj Babilon kinaig.

Babilonnje minnaig ait ta kusremba ndare tuturmba ka kuasmbi 14 mayok kinaig le Kristus prona.

*Maria nu Yesus te-pilna
(Lukas 2.1-7)*

¹⁸ Yesus Kristus nu ina nunjenje te-pilna ta tejenmba. Ina nunje Maria. Maria nu Yosef tam tuku madinaig. Nale munju kile ndaka minmba Maria nu buk Tukul Guwa tuku sangrimbi kiño konmba fungul te-mayokna ta katesena. ¹⁹ Yosef nu tam tuku madinaig ta nu wamdus tinjeknu njak tukunu Maria kiko tikat nga nu sijsinjndo kusrewam tuku idusna.

²⁰ Tanjamba wamdus teroka minmba nu kinjambi Sunjo tuku enjel ande pro nu sana: David tuku mbuj Yosef, ne piyo nanje Maria tam tuku wamdus piti ndanuwa. Ne nu ta. Nu kiño konna ta Tukul Guwa tuku sanjri mbolnje nu kile fungulok minit. ²¹ Nu kiño te-palmbimngat ta nyunu Yesus nga. Israel mbal une manjanje nane tidongate ta nunje nane tuku muskil kile-tidinge ningamngat nga Yosef sana.

²² Wam njakmba mayok kine likinaig ta Sunjo tuku pasa ande tuan tanjonge te-mayokna ta kumungina. Nu tejenmba kuyarna.

²³ Tane isap. Pino mbanzo ande nu tanjo ndonj mine ndakanu minmba ma ma fungulok minwa sulumba nu kiño te-palmbimngat.

Kiño ta nu tuku nyu Emanuel njina. *Aisai* 7.14

Emanuel pasa ta tugunu: Kuate nu sine ndonj minit.

²⁴ Yosef nu kinyana tuku abonga Sunjo tuku enjel pasa sana ta kumumba nu Maria nunje pinonu tina. ²⁵ Nu tina ta nu ndonj kinye ndakinaik sulumba kumba ka nu

* 1:16: Kristus nyu ta tugunu: Kuatenje madina tango

kiño te-pilna. Nu kiño te-pilna le Yosef nu tuku nyu Yesus ngina.

2

Kila mbal nane Yesus kanjeram pronaig

¹ Herodus nu gabat sungo minna ait mbolnge Yudea ma tugu Betlehem tumbranngge Yesus ina nunenngge te-pilna. Te-pilna le ki prote kumamngge kila mbal afu mbai kitek kanjermba Yerusalem tumbranngge sungo mbol pronaig sulumba kusnannginaig; ² Zu mbal tuku gabat sungo ina nunenngge te-pilna ta aningge minit. Nu mayok kina ta tumsingam tuku mbai ki prote kumamngge kanjergeren sulumba sine nu mbarinjam proweg nginaig.

³ Mandor Herodus Yerusalem mbal njakmba wam ta ismba wamdus pitiningina.

⁴ Tanjanaig sulumba Herodus nu pris gabat mbal kusem pasa tugunu biteknaganu mbal njakmba wike lika kile-mangurka kusnanngina: Kuatenge madina tanjo Kristus ina nunenngge nu aningge te-palmbimngat ngina le ⁵ nane lafumba nu sanaig: Yudea ma tugu Betlehem tumbranngge. Kuate tuku tuan tanjo tenjenmba kuyarna.

⁶ Betlehem tumbranngge fudinndo Yudea ma tugu mbolnge ne Yudea tumbranngge njakmba ngamukngge nyu sungo tamngat.

Ne sinamngge tanjo sungo nyu njak mayok kuwa sulumba yinje mbal Israel kulatkamngat. *Maika*

5.2

Tuan tanjo tanjamba kuyarna nga Herodus sanaig.

⁷ Kile Herodus nu kuirkuirka pasa pilna le kila tanjo nane nu tugum pronaig le nu nane kusnanngina: Mbai mayok kina ta ait giganmba kusreka ye tugum te prowaig nga kusnanngina le nane ait ta kumumba sanaig. ⁸ Sanaig le nu nane Betlehem kuwaig nga saningina: Tane kape ka kiño fudin ta sote mayemba kanjerap sulumba luka pro ye sayap le ye mata kumba mbarinngina.

⁹ Tanjakina le nane gabat sungo tuku pasa ismba tinja kinaig. Kinaig le mbai buk ki prowanu kumamngge kanjernaig ta mayok ka nane tumailamngge kina ka kiño minna ma ta mbolnge amtinga minna le ¹⁰ nane mbai ta kanjermba gare tormba ¹¹ kumba ka wande ta sinam kinaig sulumba kiño fudin ina nunje Maria ndonj kanjerka kiño tugumngge dagol tidronga nu mbarinnginaig. Mbarinnginaig sulumba gol, minde sili soj mundur mayenu njak, guren mayenu nyunu mer ta paleknge paska nu tuku patikinaig. ¹² Tanjamba nane manj luka kambim nga furir ta nane kinjambi Kuate nu nane rironngge pasa saningina le nane Herodus tugum kine

ndaka ndin kise tumba nanngine tumbranngge kinaig.

Yosef nu kua ka Isip kilke mbol kina

¹³ Kila mbal luka kinaig le Yosef nu kinjata Sungo tuku enjel pro nu sana: Herodus nu kiño fudin te balewam tuku nu sotam bafute. Ne pino kiño fudin te kilmba kua ka Isip kilke mbol kaye sulumba tanje ye tuku pasa tairnnga ngina. ¹⁴ Tanjakina le furir ta ndo Yosef nu pino kiño kilmba kua ka Isip kina. ¹⁵ Kinaig ka tanje minnaig ma ma Herodus nu kumna.

Wam mayok kina ta Sungo tuku pasa ande tuan tanngenge te-mayokna ta kumungina. Nu tenjenmba sakina.

Yinje Kiño nu Isipnngge minna le prowam tuku ye nu wiken ngina. *Hosea 11.1*

Nane kiño kame bale farnaig

¹⁶ Herodus nu kila mbal nu yabrimba laipmba kinaig le katesemba gubra kagli firka ndek nunje kame mbal kukulningina le Betlehemngge, Betlehem makembinge kiño kame yar armba kusrekanu afu ngumnemngge mayok kanu ta njakmba bale far sulunaig. Herodus nu buk kila mbal kusnanngina le mbai mayok kina tuku ait ta sanaig le isna. Ait ta idusmba nu tanjana. ¹⁷ Wam mayok kina ta tuan tanjo Yeremia tuku pasa sakina ta kumungina. Nu tenjenmba kuyarna.

¹⁸ Rama tumbranngge malmbi sungo ngamunggal njayo tuku zigna mayok kanngat.

Rahel nu nunje kiño kame tuku malm-bikamngat. Nu tuku kiño ande mine nda. Wam ta tuku nane nu tuku ngamunggal rar ta te-ibenjam kumunngge kuga nga sakina. *Yeremia 31.15*

Yosef nu luka Israel kilke mbol prona

¹⁹ Herodus nu kumna le Yosef nu Isipnngge minmba kinjambi Sungo tuku enjel ande nu tugum promba sana: ²⁰ Ne pino kiño kilmba luka Israel kilke mbol kaye. Tanjo nu kiño te balewam sakina ta nu buk kumna ngina.

²¹ Tanjakina le Yosef nu pino kiño kilmba manj luka Israel kilke mbol pronaig. ²² Promba Herodus tuku kiño nunje Arkelaus nu mam nunje tuku ma tumba Yudea tuku gabat minna le Yosef nu ismba kuru-kurukina. Nu kuru-kuruka minmba nu kinjata rironngge pasa ande isna sulumba nu Yudea kusremba Galilea ma tugu mbol kina ka ²³ Nasaret tumbranngge minnaig. Tanjamba tuan tanjo kame nane Kuaterge madina tanjo nu Nasaretnu tanjo nginaig ta kumungina.

3

*Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina
(Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18; Yohanus
1.19-28)*

¹ Ait ta mbolŋge Yohanus kule pisne tanjo nu promba Yudea ma baknu mbolŋge pasa kuklimba teŋenmba saka minna: ² Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba manjau ŋaigonu kusrekap ŋgina.

³ Tuan tanjo Aisaia nu ande tuku sakina ta nu Yohanus tuku sakina. Nu teŋenmba kuyarna.

Ma baknu mbolŋge wi ande kuenka teŋenmba sakate. Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ŋgate. *Aisaia 40.3*

⁴ Yohanus nu kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tiŋgina. Nu tuku nyamagan ta kasbur wak le ŋguimzan kulenu. Nu aganj ta nyumba minanu.*

⁵ Yudea tumbran yimyam Yerusalem tumbran sunjo Yordan kule patukŋge tumbran mine likinaig ta ŋakmba Yohanus tugum prowe likinaig. Nane nanjine une manjau kile-mayokke likinaig le ⁶ nu ndek Yordan kule mbolŋge nane kule piseninmba minna.

⁷ Farisi mbal Sadusi mbal nane gudommba kule piseninnguwa ŋga nu tugum pronaiŋ le nu nane saninŋina: Tane mberj tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanje riron pasa satinŋat le pa ta laiptinŋuwa ŋga kule pisne tam prode. ⁸ Tane siŋka ŋgamuŋgal biye mbilmba tanjine manjau ŋaigonu kusrekaing ndeta alonu kumumbi kile-mayokkap le kanjerkube. ⁹ Tane Abraham nu sine tuku mbuŋ ŋga payam ndakap. Ye tane kilimok satinŋet. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumuŋ. ¹⁰ Kuate nu sapor ail tugunu tugumŋge pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta ŋakmba pike lika pankate le pa mbol kinig. ¹¹ Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba manjau ŋaigonu kusrekade ta ye tane kulembi kule pisnetinŋet. Ande ye ŋgumnemŋge prowamŋgat ta nu ye tuku sangri lite. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumŋge nu tuku kupe ŋgaro kugrakam wam ŋjai ta mata nu mbolŋge kam kumuŋ kuga. Nu Tukul Guwambi pambi tane tuku ŋgamuŋgal kule pisne tanjan tinŋamŋgat. ¹² Nu wit pilenŋam bafute. Nu pro wit mbain mbolŋge minig ta silimba bareŋmba alonu kilmba nuŋe nyamagan wande mbolŋge patikamŋgat. Nu tiglu kilmba pa mbolŋge

kutuwa le ugmba minmba minamŋgat. Pa ta kupe nda ŋga nane saninŋina.

*Yohanusŋge Yesus kule pisnena
(Markus 1.9-11; Lukas 3.21-22)*

¹³ Yesus nu Galilea ma kusremba kumba ka Yohanusŋge nu kule pisnena ŋga Yordan kule mbol ta prona sulumba ¹⁴ Yohanus sana le nu ndek peuwam bafumba sakina: Ye tanjo mayenu kuga. Yeŋge ne kule pisnenam kumuŋ kuga. Neŋge ye kule pisneya ta maye ŋgina.

¹⁵ Tanjakina le nu lafumba sana: Ne mbule ndaka. Kuateŋge manjau dubikam tuku tum-sinŋit ta sine kusrekam kumuŋ kuga ŋgina. Tanjakina le Yohanus nu woka Yesus kule pisnena.

¹⁶ Nu kule silika bitekŋgina le samba talkina le Kuate tuku Guwa gami tanjan ndeka nu mbolŋge minyokina le Yohanus nu kanjerna. ¹⁷ Tanjamba samba mbolŋge pasa ande teŋenmba mayok kina: Ande te yiŋe Kinjo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunjo tet ŋgina.

4

*Satan nu Yesus tagona
(Lukas 4.1-13)*

¹ Kile Tukul Guwanje Yesus wamduŋ tuna le nu tinja Satan nu tagowam tuku ma baknu mbol kina. ² Mara 40 tanjan nu tanje minna sulumba nu aganj inum nye ndaka minna. Ait ta kugana le nu guba mayena le ³ Satan nu tugum promba sana: Ne Kuate tuku Kinjo ŋga sakate ta ndame kame te saninŋa le bret kuilkuwaig le ne kilmba nya ŋgina.

⁴ Tanjakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande teŋenmba sakate. Tanjo nane bret nyade ta mbolŋge ndo abo minam kumuŋ kuga. Kuate tuku minje pasa ŋakmba ta turmba kilmba dubiwaig ŋga sakate ŋgina. *Lo 8.3*

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba kumba ka Yerusalem kusem wande sunjo funu kuenu ta mbolŋge pilna sulumba sana: ⁶ Ne Kuate tuku Kinjo ŋga sakate ta patenŋa o iben nzi kaye. Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Kuate nu nuŋe enjel kame kukulninguwa le pro ne kulatkamŋgaig. Ne ndame mbolŋge nane kupe danjga fetkikat ŋga nane pro waimbi ne biye-biyenamŋgaig ŋga sakate ŋgina. *Mune 91.11-12*

⁷ Tanjakina le Yesus ndek Satan sana: Kuyar pasa ande mata teŋenmba sakate. Tanjine Mbara Sunjo tago ndawap ŋgate ŋgina. *Lo 6.16*

* **3:4:** O buk tuan tanjo Elia nu mata kamel ŋguenu ŋak tawi silika let tinjanu. Zu mbal nane Elia nu ambonja prowamŋgat ŋga idusmba minnaig ta kuyar pasa ta Yohanus tuku sakina ta nane katese ndanaig.

⁸ Kile Satan nu man Yesus tumba bin sungo ande mbol kumba ka tanje kilke te tuku sugo njakmba nane tuku sanjri turmba tummba sana: ⁹ Ne ye tugumnje dagol tidronja ye tuku nyu te-dunja mbarinya ta ye sanjri njakmba te ne tanbimngit ngina. ¹⁰ Tanjakina le nu ndek Satan sana: Kuyar ande tenjemba minit.

Tanjine Mbara Sunjo tuku nyu te-dunja nu mbarinap. Nu tuku minje ndo kum-nemnje minap nga sakate ngina. *Lo 6.13*

Tanjamba nu man sakina: Satan, ne kilmba kua kaye ngina. ¹¹ Tanjaka sana le Satan nu kusremba kina le Kuate tuku enjel kame promba Yesus sinzanjaig.

*Yesus nu Galileanje piro tugu pilna
(Markus 1.14-15; Lukas 4.14-15)*

¹² Nane Yohanus mulintumba wandeknje pilnaig le Yesus nu ismba nu man luka Galilea ma mbol kina. ¹³ Kina ka nuje tumbran Nasaret kusremba ka Kaperneum tumbranje minna. Kaperneum nu Galilea kule kualin tuku piyalnje minit. Ma ta Sebulan le Naftali tuku kilke.

¹⁴ Yesus nu tumbran tanje minna ta tuan tanjo Aisaia tuku dir pasa ta kumungina. Nu tenjemba sakina.

¹⁵ Sebulan le Naftali tuku kilke Yordan kule make sim yu kumamnje minit.

Kasomok mbal tuku ma tugu Galilea.

¹⁶ Nane ma make sunjo sinamnje minig mbal ta bulu sunjo kanjeramnjaig.

Nane ma furir sinamnje kumanu suk minig ta bulu sunjo tinja nane kiljaningamngat ngina. *Aisaia 9.1-2*

¹⁷ Ait ta mbolnje Yesus nu tugu pilmba pasa kuklimba tenjemba saka minna: Ku-ate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamunggal biye mbilmba manjau njaigonu kusrekap ngina.

*Yesus nu tanjo baillkamba wike likina
(Markus 1.16-20)*

¹⁸ Yesus nu Galilea kule kualin make du-bimba kumbange nale aba nakile Simon le Andreus ndon kuman buknga minnaik le kanjerkina. Simon tuku mape nyu inum Petrus. Nale tuku piro ta kuaalegan kilanu.

¹⁹ Kile Yesus ndek nale sanikina: Tale ye dubiyap le yenje tumtiki le tanjamba ndo tanjo kilamngai nga sanikina. ²⁰ Sanikina le nale pitik ndo tinja kuman kusreka Yesus dubimba kinaik.

²¹ Yesus nu man lika kina ka nale aba nakile Yakobus le Yohanus kanjerkina. Nale mam nakile Sebedeus ndon wan ande mbolnje minyoka kuman zailnga minnaig le nu nale wikina. ²² Wikina le nale mata

pitik ndo tinja mam nakile wan mbolnje kusremba Yesus dubimba kinaik.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeik-ina

(Lukas 6.17-19)

²³ Yesus nu Galilea tumbran njakmba mbol lika nanjine kusem wandeknje pasa tum-ninmba pasa mayenu Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba minanu. Nu tanjamba lika nane tuku guaze yeki yeki kile-tidinganu.

²⁴ Tanjamba minna le nu tuku nyu Siria kilke kumungina le nane nanjine guaze mbal kilmba prowe likinaig. Afu guaze tugu kise kise, afu ngaro rar, afu bukla njaigonu njak, afu zulbareknga kumanu sukanu, afu milmaillkanu ta njakmba kilmba pronai le nu nane wakeike likina. ²⁵ Yerusalem tumbran sunjo, Dekapolis tuku tumbran 10, Galilea le Yudea ma tugu, Yordan kule make sim ta njakmba tuku mbal gudommba pro Yesus dubimba likinaig.

5

Yesus nu Olif tabe mbolnje pasa kuklina

¹ Yesus nu manjur sunjo ta kanjerkina nu tabe ponga minyok minna le nuje dubinaig mbal nu tugum pronai.*

*Gare tugusek tuku pasa
(Lukas 6.20-23)*

² Nane nu tugum pronai le nu nane wam paguka saningina:

³ Tane Kuate am mbolnje kumun kuga nga kamuse mbal tane gare manjau mbolnje minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

⁴ Tane ngamunggal rar tumba malmbika minig mbal tane gare manjau mbolnje minap. Kuate nu tane tuku ngamunggal rar ta bul sertiingamngat.

⁵ Tane ngan mukuknu minig mbal tane gare manjau mbolnje minap. Tane kilke tugu njakmba kulatkam tuku minig.

⁶ Tane tinjeknu mayok kambim tuku dirnanja minig mbal tane gare manjau mbolnje minap. Kuate nu lafunu kumumbi tinjamngat.

⁷ Tane tanjo mapekade mbal tane gare manjau mbolnje minap. Kuate nu mata tane mapekamngat.

⁸ Tane ngamunggal purferju minig mbal tane gare manjau mbolnje minap. Tane Ku-ate kanjeramnjaig.

⁹ Tane tanjo tuku gubra peuka ngamunggal mukuk ninjig mbal tane gare manjau mbolnje minap. Tane Kuate tuku kinjo kame minamngai.

* 5:1: Yesus nu Olif tabe mbolnje pasa kuklina ta sapta 5.3 mbol tugu pilmba ka sapta 7.27 mbolnje tinjina.

¹⁰ Tane Kuate dubimba manjau tinjeknu ke likade le afunje tane piti tingig ta tane gare manjau mbolnje minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

¹¹ Tane ye tuku mbal minig tukunu afunje tane tumail pantijmba piti sertijmba yabri pasa sunjombambi ake tulitijngit ta tane gare manjau mbolnje minap. ¹² Nane tanjawaig kande tane gare torap. Samba mbolnje tane tuku lafu mayenu minit. O buk nane Kuate tuku tuan tanjo kilmba piti ndui ta ndo ninjinaig.

Sol le sati tuku yaba pasa
(Markus 9.50; Lukas 14.34-35)

¹³ Tane sol kaglinu tanjau kilke te mbolok mbal ngamuknje minig. Sol kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi manj wakeibe le kaglinu mayok kambim kumuñ? Kumuñ kuga. Nu piro kugatok. Nane ake kutumba bareñguwaig le tanjo pinonje tido-tidonja likamnjgaig.

¹⁴ Tane sati tanjau kilke te mbolok mbal kiljaningig le ndin kanjerde. Tumbranj ande tabe mbolnje minit ta nu kuirka minam kumuñ kuga. ¹⁵ Tanjo nane lam bulumba nza kai ndade. Nane te-mayokmba taikade le nane njakmba wandek sinamnje minig ta kiljaningit. ¹⁶ Tanjamba ndo tane tanjo pino ngamuknje sati tanjau bulunga minap le nane tane kanjertijmba tanjine Mam samba mbolnje minit nu tuku nyu te-dunjuwaig.

Tukul pasa tuku pasa

¹⁷ Ye tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa pitai kam prowen nga idus ndawap. Ye pasa ta kumu-kumumba alonu kile-mayokkam prowen. ¹⁸ Tane pasa te ise tiwap. Tukul pasa fambonu inum fudinjo ngisi ndaka minwa le ma ma wam kame te njakmba kumuñguwaig le samba kilke kugawamnjgaik. ¹⁹ Ande nu tukul pasa fudinjo inum te-ibenjmba baklel sermba afu tumninguwa ta nu Kuate tuku gageu ngamuknje nyu kugatok minamngat. Ande nu tukul pasa njakmba dubika afu tumninguwa ta nu Kuate tuku gageu ngamuknje nyu njak minamngat. ²⁰ Ye tane satijngamngit. Tane manjau magenu kumba Farisi le kusem pasa biteknganu mbal tuku manjau magenu li ndaningap ta tane Kuate kulatkate ma ta mbol kine nda.

Gubra manjau tuku pasa

²¹ Moses nu sinjine wa mbuñ kame tenjenmba saningina.

Tanjau bale ndawap. Andenje tanjo balewa kande nu pasa mbolnje te-tiwap njgina. *Lo 5.17*

Pasa ta tane isnaig. ²² Ye tane tenjenmba satijngamngit. Ande nu tira nuje tuku gubra ndo tuwa kande nu mata pasa mbolnje te-tiwap. Ande nu tira nuje tumail panmba

aganmor tanjau wamdus kugatok nga sawa ta nu pasa sunjo mbolnje te-tiwap. Ande nu nuje tira tapramba nginjngan tanjo nga sawa ta nu ma njayo tuku pa mbol kambim tuku minit. ²³ Ta tuku ne Kuate atraukam nga tira naje ne ndonj gubra njak minit ta idusmba kande ne Kuate atrau ndaka. ²⁴ Aganj ta atrau mbain tugumnje kusremba luka kumba ka naje tira ndonj wamdus tumawap sulumba luka pro Kuate atrauka.

Mbar kile-tidijngam tuku pasa

²⁵ Tanjo ande ne pasa mbolnje pilmba pasa pilewanu wandek mbol kambim saka kumba ka ndinje nu ndonj pitik ndo wamdus tumawa. Kuga ta nu ne tumba ka pasa pilewanu tanjo tuku wai mbol pilwa le nuje ne tumba muli wandek kulatkate tanjo ta tuwa le ne muli wandek sinamnje palmbimngat. ²⁶ Ye sinja tane satijngamngit. Naje mbar tuku piya sunjo ta kumumba fudinjo lafu sulu ndawa ta ne muli wandek sinamnje prowe nda.

Tanjo pino kuayarde tuku pasa

²⁷ Moses nu tenjenmba sakina.

Tanjau pino muñgu kuayard ndakap njgina. *Lo 5.18*

Pasa ta tane isnaig. ²⁸ Ye tane tenjenmba satijngamngit. Ande nu ammbi pino kanjerte sulumba am kikonj tingate le wamdus njayonu tate ta nu buk wamdusmbi pino ta kuayarbma unekate.

²⁹ Ne tuku am ndinamnje ne unekam tuku didikate ndeta gomba buknga. Ne tuku njgarosu inumnu tanjamba ngisi ndakuwa le ne njgarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma njayo mbol kanjat. ³⁰ Ne tuku wai ndinamnje ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne tuku njgarosu inumnu tanjamba ngisi ndakuwa le ne njgarosu njakmba kumumbi minwaig ta ne ma njayo mbol kanjat.

Tanjau pino muñgu purkik tuku pasa

(Mateus 19.9; Markus 10.11,12; Lukas 16.18)

³¹ Moses nu pasa ande tenjenmba sakina.

Ima nu piyo nuje pitaiwam ndeta nu pitaiwam tuku wanje kuyarbma tuwa nga sakina. *Lo 24.1-4*

³² Ye tane tenjenmba satijngamngit. Pino ande nu tanjo ande ndonj fare mine ndakate le tanjo nuenje nu manjau kise tuku pitaita le nu kumba tanjo kise tate ta nu tanjo ambokok tuku mbar mbolnje nu tanjo kuayarbma unekate. Tanjo kitek ta nu mata pino kuayarbma unekate.

Pasa sanjri pilewam tuku pasa

³³ Moses nu wa mbuñ kame pasa ande tenjenmba saningina.

Tane pasa sangri pilede ta kusre ndawap. Kuate am mbolŋge pasa ta kumuwap ŋgina. *Lo 23.21*

Pasa ta tane isnaig. ³⁴ Ye tane teŋenmba satingamŋgit. Tane pasa ande sangri pile ndawap. Tane pasa sangri pilewam tuku samba kilke nyu nda tap. Samba Kuate minit tuku ma. ³⁵ Kilke Kuate kupe patikate tuku ma. Yerusalem mata nyu nda tap. Tumbranŋ sunjo ta Kuate Sunjo tuku tumbranŋ. ³⁶ Tane tangine gabat mata nyu nda tap. Ata. Tane tangine gabat waje inum kaukauk ko dabuk dabuk te-mayokam tuku tane sangri kugatok. ³⁷ Tane au ngumba kande au ndo ŋgap. Kuga ngumba kande kuga ndo ŋgap. Tane sangri pilewam tuku pasa tuturte ta Satan tugumŋge ilit.

Mbar lafu manjau tuku pasa
(Lukas 6.29-30)

³⁸ Moses nu teŋenmba sakina. Tango andeŋge ande tuku am gowa kande lafumba nu tuku am mata gowap. Tango andeŋge ande tuku maketiŋ ngurwa kande lafumba nu tuku maketiŋ mata ngurap ŋgina. *Lo 19.21*

Pasa ta tane isnaig. ³⁹ Ye tane teŋenmba satingamŋgit. Tango ande nu ne nayo silin-uwa kande ne lafu ndawa. Ande nu ne tuku dabil ndinam pannuwa ndeta ne mbilka dabil inum tawe le pannuwa. ⁴⁰ Tango ande nu ne tumba pasa mbolŋge pilmba ne tuku tawi tuwa ndeta ne naje tawi ande turmba tawe. ⁴¹ Tango ande nu agan ande pitinu neŋge turmba diram tuku sarsarmba sanuwa kande ne agan ta tumba nu ndoŋ kumba ka lukam tuku ma ta limba ka palmbim tuku ma mbol pale. ⁴² Ande nu agan ande tuku yabanŋnuwa kande nu tawe. Ande nu ne tuku agan tumba ngumneŋga ne luka tanmbimŋgit ŋga sanuwa ndeta mbule ndaka nu tawe.

Ngueu mbal ngamunŋgal niŋgam tuku pasa
(Lukas 6.27-28; 6.32-36)

⁴³ Moses nu teŋenmba sakina. Tane tangine gulab kame tuku kume purmba tangine ŋgueu tanjo kasurniŋap ŋgina. *Wok Pris 19.18*

Pasa ta tane isnaig. ⁴⁴ Ye tane teŋenmba satingamŋgit. Tangine ŋgueu mbal tuku kume purap. Nane afu tane kilmba piti sertiŋgig mbal nane sinanu Kuate yabanŋap. ⁴⁵ Tane tanjaway ta tangine Mam samba mbolokŋge minit nu tuku kiŋo kame minmba nu tuku manjau te-purde. Nunŋge ki siŋgit le tanjo magenu ŋaigonu turmba mbol prote. Nunŋge sawe siŋgit le tanjo tiŋreknun tanjo une ŋak turmba turkate.

⁴⁶ Nane afu tane tuku kume purwaig le tane ndek nane tuku kume purmba Kuate nu wam ta tuku lafunu mayenu

tiŋgamŋgat ŋga idus ndawap. Takis kilanu mbal ŋaigonu nane mata wam ndui ta ndo kade tae. ⁴⁷ Tangine tira kame ndo kile-tawokkap ta tane Kuate ngumnede mbal li ndaningig. Kuate gilai mbal nane mata tanjade tae. ⁴⁸ Tangine Mam samba mbolŋge minit nu tanjo ŋakmba mbolŋge manjau magete tanjamba tane mata nane ŋakmba mbolŋge manjau magewap.

6

Tango turkam tuku pasa

¹ Tane manjau te rironŋkap. Tane tanjo pinonŋge sine kanŋersinguiwaig ŋga nane am mbolŋge manjau magenu kumba payam ndakap. Tane tanjaway ta tane tuku Mam samba mbolŋge minit nu lafu mayenu tiŋge nda. ² Tane sanzal mbal agan ndendembi turkade ta tane yabri mbal manjau kade tanjamba pasa sulu ndawap. Yabri mbal nane tanjo pinonŋge nane tuku nyu kiledunguiwaig ŋga kusem wandekŋge ko tumbranŋ ngamunŋge nane agan ndende niŋgig. Ye siŋka satinget. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ³ Tane sanzal mbal turkam ndeta tane tuku wai ŋaiŋamŋge katese ndawa ŋga wai ndinam kuirkuirka pirokate tanjan. ⁴ Tane tanjaway le tane tuku Mam nu wam kuirrok kanŋerkate ta nunŋge ndo lafunu mayenu tiŋgamŋgat.

Kuate yabanŋam tuku pasa
(Lukas 11.1-4)

⁵ Ne Kuate ndoŋ pasatate ta yabri mbal manjau kade ne tanjamba ke ndaka. Afunŋge nane kanŋerkuwaig ŋga nane kusem wandekŋge ko tumbranŋ ngamunŋge tiŋga Kuate yabanŋam nzaliniŋgit. Ye siŋka satinget. Nane wam ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile sulude. Lafunu ande te nda. ⁶ Ne Kuate ndoŋ pasatam ndeta naje mata wandek sinam kumba malanja tukulmba nu ndoŋ pasata. Ne tanjawa le ne tuku Mam nu wam kuirrok kanŋerkate ta nunŋge lafunu mayenu tanmbimŋgat.

⁷ Ne Kuate ndoŋ pasatam ndeta kasomok mbal nane nangine mbara pasa alo kugatok yabanŋmba lato-latomba pasatade ne tanjamba ke ndaka. Nane lato-latomba wikuwaig ta mbara nu isamŋgat ŋga idusde. ⁸ Ne nane kade tanjamba ke ndaka. Ne naje Mam nda yabante le nu o buk ne agan ndende denkatate ta nu kila minit. ⁹ Ta tuku ne teŋenmba Kuate ndoŋ pasata:

Singine Mam ne samba mbolŋge minit.

Naje nyu purferŋnu ta tanjamba minmba minwa.

¹⁰ Ne naje gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

Ne tuku nzali samba mbolŋge mayok kinit tanjamba kilke te mbolŋge mata mayok kuwa.

¹¹ Ki ait te tuku nyamaganj kumumbi sinja.

¹² Nane afu sine mbolŋge mbarde le sine ndek gilaingeg tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

¹³ Sine tagosinŋam tuku ait prowa le piti ta peuwa.

Satan tuku sanjri mbolŋge ne sine kilmba kile-mayokka.

[Ne ndo Gabat Sunjo Ndindo. Ne sanjri njakmba njak.

Ne tuku nyu sunjo pasa njak. Ne tanjamba minmba minamŋgat. Son.]
Ne tanjamba Kuate yabanja.

¹⁴ Ne afu tuku mbar gilainga ta ne tuku Mam samba mbolŋge minit nu mata ne tuku mbar sauka gilaingamŋgat. ¹⁵ Ne tanjo pino tuku mbar gilai ndanga ta ne tuku Mam mata ne tuku mbar sauka gilainge nda.

Nyamaganj pinkam tuku pasa

¹⁶ Ne Kuate yabanam nga nyamaganj pinkate ta yabri mbal manjau kade tanjamba ke ndaka. Nane tanjo pino njakmba kila pilwaig nga guba tumail pasi pilmba likade. Ye sinja satinŋet. Nane ta tuku lafunu nyu sugo ndo kile-sulude. Lafunu ande te nda. ¹⁷ Ne nyamaganj pinkam ndeta njarosu wakeimba tumail pasi minyanja gabat pareja. ¹⁸ Tanjo pino nane gilai minwaig le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate nunje ndo ne kanjernuwa nga ne tanjawa. Tanjawa le ne tuku Mam nu wam kuirok kanjerkate ta nunje lafunu mayenu tanmbimŋgat.

Samba mbolok aganj ndende magenu kilam tuku pasa

(Lukas 12.32-34)

¹⁹ Kilke te mbolŋge aganj ndende magenu kile-manjurka patikam tuku idus ndawap. Ma te mbolŋge aganj ndende use purka sasuka subinje njaigo siglika kuayar tanjo pro kilig tuku. ²⁰ Tane samba mbolŋge aganj ndende magenu patikam tuku idusap. Ma ta mbolŋge aganj ndende use purka sasuke nda. Subinje njaigo siglike nda. Kuayar tanjo mata pro kile nda. ²¹ Tanjine aganj ndende magenu minig ma ta mbolŋge tanjine njamunjal mata tanje minig.

Njarosu tuku bulu tuku pasa

(Lukas 11.33-36)

²² Tanjo tuku am sati tanjan njarosu kiljawam tuku minit. Ne am mayenu minit ta ne tuku njarosu njakmba bulu mbolŋge minit. ²³ Ne am njayonu minit ta ne tuku njarosu njakmba ma make sinamŋge minit. Ne tuku njamunjal tuku sati am njayonu

tanjaj minit ta ne sinja ma make sunjo njayo sinamŋge minit.

Tanjo armba dubikam tuku yaba pasa
(Lukas 16.13)

²⁴ Tanjo ande nu gabat armba tugumŋge nu pironu kumunj kuga. Nu ande njamunjal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametinj kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumunj kuga.

Kuate nu sine idussinŋit tuku pasa
(Lukas 12.22-31)

²⁵ Ta tuku ye tane satinŋet. Tane njarosu turam tuku nyamaganj ko kule ko tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. Njarosu sanjri pilewam tuku nyamaganj ndo kuga. Ne maye minam tuku tawi ndo kuga. ²⁶ Tane sar umanj kanjerkap. Nane nyamaganj nguka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolŋge nyamaganj nyam tuku pati ndakade. Tanjine Mam samba mbolŋge minit nunje nane nyamaganj ninŋit. Nu tuku am mbolŋge tane sar umanj lininganu minig. ²⁷ Wamdus piti ta kusrewap. Ande tane njamunŋge nu wamdus piti sunjo tumba manjau tambini nunje abo minam tuku ait tuturam kumunj kuga.

²⁸ Ndarjam tane tawi kilam tuku wamdus sulumba piti njak minig. Tane anja bot prode manjau ta kanjerkap. Nane tawi wakeiwam tuku piro ndakade. ²⁹ Ye tane satinŋet. O buk gabat sunjo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anja bot tuku mindepiye li ndaningina. ³⁰ Anja ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbolŋge pankade. Anja njagai pa mbolŋge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeninŋit. Nu sinja tane tawi kile-tinjamŋgat. Tane Kuate nu kumunj kuga nja idusde e?

³¹ Tane wamdus teroka piti sermba sine ndanjanmba nyamaganj kule kilmba nyube o ko ndanjanmba tawi kilmba tinje nga idusmba mine ndakap. ³² Nane Kuate gilai minig mbal aganj kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane aganj kame ta kugatok minam kumunj kuga ta tanjine Mam samba mbolŋge minit nu kila. ³³ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minje kumnemŋge minmba tinjeknu mayok kambim tuku wamdus sanjrinu palpe ta Kuate nu njarosu maye minam tuku aganj kame kumumbi tinjamŋgat.

³⁴ Tane indole tuku piti ta tuku kite wamdus sulu ndawap. Ki ndindo tuku piti ta ndo tane kurawam kumunj.

7

Tanjo pileninŋam tuku pasa
(Lukas 6.37-42)

¹ Ne tanjo afu tuku manjau pile ndaninga le Kuate nu ne tuku manjau mata pilewe nda. ² Ne nane afu pileningit ta manjau ndui tambi Kuatenje ne pilenamngat. Ne nane afu mbolnje manjau kate ta manjau ndui tambi Kuatenje ne mbolnje kamngat. ³ Ndanam nanje am mbolnje ail banj minit le ne kanjer ndamba nanje tira tuku am mbolnje am sumbi kanjermba sakate. ⁴ Ndanam tuku ne tira ta sate: Ye ne tuku am mbolnje am sumbi ta saukamngit ngate. ⁵ Ne yabri tanjo ndo. Ne ambonja nanje am mbolnje ail banj ta paska. Ne am purfewa le nanje tira tuku am mbolnje am sumbi ta saukam kumun.

⁶ Kuate tuku wam magenu kame ta age nda ningap. Nane mbilka tane maketibekai. Kuate nu wam magenu tingit ta mbo tugumnje pan ndakap. Nane aganj magenu ta ake aganj nga totobekai.

*Kuate yabanjam tuku pasa
(Lukas 11.5-13)*

⁷ Ne wam ande tam tuku Kuate yabanjmba dirnanga ta tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta te-silikamngat. Ne malanja ande katkata ta talke tanmbimngat. ⁸ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanjmba dirnangate ta nu tate. Ima nu aganj ande sota minit ta nu te-silika tate. Ima nu malanja katkatmba minit ta nu talke tuwit.

⁹ Tane ngamuknje ande kinjo nuje nyamagan yabanje le nu lafumba ndame tuwit e? ¹⁰ Ko kualegan yabanje le mberj tuwit? ¹¹ Tane kilke mbol mbal une njak ta tanjine kinjo kame aganj magenu ningig tuku. Tanjine Mam samba mbolnje minit nu purfenu ndo. Nu tane tuku manjau limba nu yabanje mbal aganj magenu ningit.

¹² Nane afu ne mbolnje manjau magenu kuwaig nga idusmba nzalinate tanjamba ndo ne nane afu mbolnje ka. Tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa tugunu not.

*Malanja fudinndo tuku yaba pasa
(Lukas 13.22-24)*

¹³ Tane malanja fudinndo sinam kambim tuku sangri tinga minap. Ngisikam tuku malanja sungokanu. Ndin mata wam bada kuga. Tanjo pino gudommmba ndin ta dubimba sinam kinig. ¹⁴ Abo tugu tam tuku malanja fudinndo. Ndin mata kambim tuku minde bada. Nane ndui ndui ndo ndin ta te-silika dubimba sinam kinig.

*Yabri tuan tanjo tuku pasa
(Lukas 6.43-44; 13.25-27)*

¹⁵ Tane yabri tuan tanjo tuku rironkap. Nane sipsip tuku ngaro kaika sipsip magenu minet minet nga tane tugum prode ta nane age nguikok ndo. ¹⁶ Nanjine wam kile-mayokkade ta mbolnje katesewamngai.

Tane suwar ail mbolnje apasin alonu kilig e? Ko tane ulem mbolnje mar alonu kilig? ¹⁷ Tanjamba ndo ail mayenu nu alonu magenu ndo kile-mayokkate. Ail njayonu nu alonu njayonu ndo kile-mayokkate. ¹⁸ Ail mayenu alonu njayonu kile-mayokkam kumun kuga. Ko ail njayonu alonu magenu kile-mayokkam kumun kuga. ¹⁹ Ail alo mage ndade ta njakmba pike lika pa mbolnje kile-pankade le uge sulude. ²⁰ Yabri tuan tanjo nane wam kile-mayokkade ta mbolnje tane katesewamngai.

²¹ Nane ye nyu ta Sunjo ngade mbal ta afu Kuate kulatkate ma mbol kine nda. Ye tuku Mam samba mbolnje minit nu tuku nzali dubide mbal ndo ma ta mbol kanjaig. ²² Ait sunjo mbolnje tanjo sungomba ye tenjemba sayamngai: O Sunjo, sine ne tuku nyu mbolnje dir pasa biteknja bukla njayonu pitaika manjau kitek sangrinu gudommmba ke likigen nga sayamngai. ²³ Tanjakuwaig le ye nane kilimok saningamngit: Ye sinja tane gilai. Tane manjau njayonu kanu mbal tane kua kape njamngit.

*Wande patinu tuku yaba pasa
(Lukas 6.46-49)*

²⁴ Ima nu ye tuku pasa ise mayemba ka kumu-kumute ta nu tanjo tenjen. Tanjo ande nu wamdus kuyar mayenu njak wande palmbim nga ndame sugo mbolnje makek tugunu ndame patika danjgina tanjan. ²⁵ Ngumnenja sawe sunjo piymba kule sunjo ndeka bubre sangrinu tinga wande ta kulisoknga buruna kande wande sur ndakina. Wande ta makek ndamembi danjgina tukunu wande sangri njak minna.

²⁶ Ande nu ye tuku pasa ismba nda dubite ta nu tanjo tenjen. Tanjo ande nu wamdus kuyar mayenu kugatok wande palmbim nga fulbul mbolnje ake makek tidjgina tanjan. ²⁷ Ngumnenja sawe sunjo piymba kule sunjo ndeka bubre sangrinu tinga wande ta kaduna le surka ndeka fudu njayona nga nane sanjngina.

²⁸ Yesus nu pasa ta njakmba sake denjurna le manjur sunjo ta nu tuku wam pagu pasa isnaig ta tuku ndek pirerek purkinaig. ²⁹ Nu kusem pasa tugunu biteknjanu mbalnje nane tumninginaig tanjamba nu nane tum ndaningina. Nu pasa miro tanjan tumningina.

8

*Yesus nu tanjo ngirnger njak wakeina
(Markus 1.40-45; Lukas 5.12-16)*

¹ Yesus nu tabe kusremba ndekina le tanjo pino gudommmba nu dubinaig. ² Tanjamba kinaig le tanjo ande ngirnger njak pro nu tugumnje dagol tidronga nu sana: O Sunjo, ne kumun. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ngarosu wakeiwa njina le ³ nu ndek

wai kuitka nu kiremba sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ngina. Tanjakina le ngirnger ta gagulka ngarosu mayekina le ⁴Yesus nu sana: Ye ne mbolnge manjau kit te afu sa ndaninga. Ne kumba ka nanje ngarosu pris tuma. Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta kila pilwaig ngina.

Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina

(Lukas 7.1-10)

⁵ Yesus nu kumba Kaperneum tumbran prona le Rom mbal tuku kame gabat ande nu tugum promba nu sarsarmba sana: ⁶O Sunjo, ye tuku piro tanjo ande nu tuku ngarosu njakmba milmailkina le nu sinamanzer sunjo njak minit ngina.

⁷ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye kumba wakeiwamngit ngina le ⁸kame gabat ta nu ndek Yesus peumba sana: O Sunjo, ye mayenu kuga. Ne ye tuku wande mbol pro ndawa. Ne sando ka le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁹Ye sugo afu kunnemngje minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye nget ta nu kinit. Ande wika yale nget ta nu ilit. Yinje piro tanjo ande piro si ka nget ta nu kate. Ne sanjri sunjo njak ta ye kila. Sando ka ta kumuŋ ngina.

¹⁰ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka nane nu dubimba kinaig mbal saningina: Ye sinja tane satinjamngit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanjri tomba tinjate. Sine Israel ngamukngje ye son manjau sanjrinu tananj kanjer ndawet. ¹¹Ye tane satinjet. Kilke tugu njakmba mbolnge kasomok mbal gudommmba pro Kuate kulatkate ma sinam kumba ka Abraham Isak Yakob ndonj minyoka isukusmba minamngig. ¹²Israel afu Kuate tuku gageu minam tuku nyu njak minig ta nu nane pitaikuwa le ma nayo ma make sunjo sinam kanjgaig. Ma ta mbolnge minamngig mbal nane malmbi sunjo tumba maketinj tikngja minamngig ngina.

¹³ Tanjamba saninmba nu ndek mbilka kame gabat ta sana: Ne luka kaye. Ne ye wam kam kumuŋ nga idusat ta tanjamba mayok kuwa ngina le ait ta mbolnge ndo nuŋje piro tanjo mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommmba wakeikina

(Markus 1.29-34; Lukas 4.38-41)

¹⁴ Yesus nu Petrus tuku wande mbol kumba Petrus magma nuŋje ngaro pa tinjina le kinye njak minna le kanjermba ¹⁵nu wainu kirena le ngaro pa tinjina ta mukuna. Tanjana le nu tinja Yesus tuku paguna.

¹⁶ Tanjamba furirna le nane gudommmba bukla njak mbal mindeka kilmba Yesus tugum prowe likinaig le nu bukla minjembi

sando kina le nane tanjo kusreka kua kinaig. Nu guaze mbal njakmba wakeikina le magekinaig. ¹⁷Yesus nu tanjamba kina le Kuate tuku tuan tanjo Aisaia tuku pasa kumuŋgina. Nu tenjenmba sakina.

Nu sine tuku guaze yaika guaze tuku piti kugrakina ngina. *Aisaia 53.4*

Tanjo afu Yesus dubiwam sakinaig (Lukas 9.57-62)

¹⁸ Yesus nu manjur sunjo nu tugumngje manjurkinaig le kanjerka nuŋje dubinaig mbal saningina: Sine kule kualinj sim kab ngina. ¹⁹Tanjakina le kusem pasa biteknganu tanjo ande nu Yesus tugum promba sana: Tum Tanjo, ne ma njakmba mbol kambim tuku saka ta ye ne ndonj kanjik ngina le ²⁰Yesus ndek nu sana: Mbo nguikok sar umanj nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndonj lika piti ta kurawam kumuŋ e ngina le ²¹nuŋje dubiwanu tanjo ande ndek Yesus sana: Sunjo, ye ne ndonj minam iduset ta ye luka kumba ka mam kumwa le nguki sulumba ne dubinamngit ngina. ²²Tanjakina le nu lafumba sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenje kumanu mbal ngukuwaig ngina.

Yesus nu kule le bubre peunikina (Markus 4.35-41; Lukas 8.22-25)

²³ Yesus nu wanj ande pongina le nuŋje dubinaig mbal nu ndonj ponginaig. ²⁴Nane kule kualinj mbol mbol kumba minnaig le Yesus nu wanj mbolnge kinymba gilainjina. Kinymba gilainjina le bubre sunjo tinjina le kule tonjel tinja wanj sinam kumba minna le ²⁵nane nu kuanemba sanaig: Sunjo, ne pitik sine tursingja. Sine ngisikam bafuweg nginaig le ²⁶nu ndek saningina: Ndanjam tane wamdus fulilkade. Tane Kuate nu kumuŋ kuga nga idusde e nga saningina sulumba nu tinja bubre kule sanike likina le ma betkiremba kule basle mayena.

²⁷Tanjana le nane wam ta kanjermba piriri njayomba sakinaig: i... Tanjo te nu ima suk a. Bubre kule nale mata nu tuku minje dubide nginaig.

Yesus nu tanjo bukla njak wakeikina (Markus 5.1-20; Lukas 8.26-39)

²⁸ Nane kule kualinj sim ka Gadara mbal tuku ma mbolnge iberj kinaig le tanjo arma bukla njak nale mindesinj patikinaig tuku ma ndame burok sinam tanje mayok ka Yesus tugum pronaik. Nale mara mara ndin ta tukulmba kame-kameka minanu. ²⁹Nale wi kuenjka Yesus sanaik: Kuate tuku Kinjo, ne sine ndonj wamdus tuma kuga. Ne ndanjam kile sine piti sersingam te prote? Ait ta kile nginaig.

³⁰ Ma ta masken suk mbo gudommmba sunjarka mine likinaig tukunu ³¹bukla kame

ta nane Yesus sarsarumba kusnanaig: Ne sine tango te mbolŋge pitaikumba kande sine kukulsinga le mbo kame si fungul sinam kab nga sanaig le ³² nu pasa lafumba tanjawanŋgina. Kile bukla ŋaigonu tango ar ta kusreka mbo fungul sinam kine likinaig le nane ŋakmba sangri ŋak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualinŋ butonu sinam kumba ŋgisike sulu-naig.

³³ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba ka tumbranŋ sunjo mbolŋge manjau mayok kina ta ŋakmba kubeu ninginaig sulumba tango ar bukla ŋak nane tuku wam mata turmba sakinaig. ³⁴ Tanjakinaig le tumbranŋ sunjo ta tuku mbal ndek Yesus sota kanjermba nane nu sarsarumba nane tuku ma ta kusremba kuwa ŋga sanaig.

9

Yesus nu tango ŋgarosu milmailkanu wakeina

(Markus 2.10-12; Lukas 5.17-26)

¹ Yesus nu wan ponga luka nuŋe tumbranŋ pronu. ² Prona le nane afunŋge tango ŋgarosu milmailkanu kinye ŋak minna le sukunŋga tumba nu tugum pronaiŋ. Yesus nu nane nu tuku sangri tomba tinginaig ta katesemba nu tango ŋgarosu milmailkanu ta sana: Kinjo, ne wamdus bulka piti ndanuwa. Ye ne tuku mbar ŋakmba sauka gilainŋget nga sana.

³ Nu tanjakina le kusem pasa bitekŋganu mbal afu nanŋine wamdusmbi sakinaig: Nu Kuate le tanjakate e ŋga idusmba minnaig ta ⁴ Yesus nu nane tuku wamdus katesemba nu nane saningina: Ndanjam saka tane ngamunŋgal sinamŋge wamdus ŋayonu tade. ⁵ Ye tane kusnatingamŋgit. Ame pasa tango te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainŋget ko tinga lika kaye ŋget. ⁶ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kilke te mbolŋge mbar saukam tuku ye sangri ŋak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamŋgit ŋgina. Tanjaka nu ŋgarosu milmailkanu ta sana: Kile ne tinga nzanŋzanŋ kuramba nanje tumbranŋ kaye ŋgina le ⁷ nu tinga lika kumba nuŋe tumbranŋ kina.

⁸ Tanjana le manjuru sunjo tanje minnaig nane wam ta kanjernaig sulumba nane kuru-kuruka Kuatenge sangri sunjo kilke mbolok tango tuwit ŋga Kuate tuku nyu tedunginaig.

Yesus nu Mateus wikina

(Markus 2.13-17; Lukas 5.27-32)

⁹ Kile Yesus nu tinga kumba ka takis kilanu wande mbolŋge tango ande nyunu Mateus nu piroka minna le nu kanjermba sana: Ne ilmba ye dubiya ŋgina le nu ndek tinga nu dubimba kina.

¹⁰ Yesus nu nuŋe dubinaig mbal ndon wandekŋge isukusmba minnaig le takis kilanu mbal afu mbar ŋak nane gudommba pro nane ndon minyok minnaig le ¹¹ Farisi mbal nane manjau ta kanjermba Yesus dubinaig mbal saninginaig: Ndanjam saka tangine Tum Tanjo nu takis kilanu mbal wam ŋaigonu kade mbal ndon isukusit ŋginaig.

¹² Tanjakinaig le Yesus nu pasa ta ismba lafumba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze ŋak mbal ndo nu tugum kinig. ¹³ Nane afu sine magenu ŋgade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye nane une ŋak mbal wika wakeikam tuku prowen. Kuate tuku pasa tuan tango andenge kuyarna ta tejenmba sakate: Tane ye tuku ŋga aganjmor kilmba atraukade ta ye sunjomba idus ndawet. Tane tango sinaningmba nzaliningam tuku ye sunjomba iduset ŋgate. Tane pasa ta kila pile mayewap ŋgina.

Nyamagan pinkam tuku pasa

(Markus 2.18-22; Lukas 5.33-39)

¹⁴ Mara ande Yohanus kule pisne dubinaig mbal pro Yesus kusnanaig: Sine Yohanus dubiweg mbal Farisi mbal turmba sine ait afu Kuate tuku ŋga nyamagan pinkig. Ndanjam nanje dubinade mbal manjau ta ke ndakade ŋginaig le ¹⁵ Yesus nu nane saningina: Tanjo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolŋge nu nuŋe mbal ndon minit tukunu nane piti ŋak minam kumunŋ kuga. Ait ande prowa le afunŋge pro tango ta nane ngamukŋge tuwaig le nane wamdus piti ningua le nyamagan pinka minamŋgaig. ¹⁶ Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta kuminŋ kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamŋgat. ¹⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ŋgaro urfunu sinamŋge tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ŋgaro urfunu fetkuwa le grep kule kutuka ndeke suluwamŋgat. Aganjmor ŋgaro ta mata ŋayonŋamŋgat. Nane grep kule kitek tumba aganjmor ŋgaro kitek sinamŋge tolde. Tanjade le grep kule aganjmor ŋgaro turmba mage minamŋgaik ŋgina.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Markus 5.21-43; Lukas 8.40-56)

¹⁸ Yesus nu tanjamba pasata minna le tango sunjo ande pro nu tugum tanje dagol tidronŋa sana: Ye tuku kulim kile ndo kumat. Ne kumba nanje waimbi ŋgarosu kirewa le abonŋguwa ŋga sana. ¹⁹ Tanjaka sana le nu ndek tinga nuŋe dubiwanu tango ndon tango ta dubimba kinaig.

²⁰ Nane kumba minnaig le kile pino ande nu yar 12 mara mindek tambun guaze ŋak minna ta nu pro Yesus ngumŋemŋge nu

tuku tawi nzalenu kirena. ²¹ Nu tejenmba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewi ta ye mayekamngit nga idusna. ²² Tanjamba idusmba nu tawi kirena le Yesus ndek mbilka pino ta kanjermba sana: Kulim, ne wamdu bulka piti ndanuwa. Ne ye tuku sanjri tomba tingate tukunu ne mayekat ngina. Tanjakina le ait ta mbolngje ndo nu mayekina.

²³ Kile Yesus nu tanjo sunjo ta tuku wande tugum prona. Nu pro tanje nane gudommmba malmbi wikaraumba tabu tabu fitke likinaig le saningina: ²⁴ Tane kua ka sili-siliwap. Kulim le kume ndakat. Nu kinymba minit ngina le nane ndek nu talamba nzumilnaig. ²⁵ Tanjanaig le Yesus nu nane njakmba mayok kuwaig nga pitaika nu wande sinam kumba ka mindesinj tuku wai biyna le nu tingina. ²⁶ Tanjana le pasa ta sunjoka ma ta tuku tumbrañ njakmba kumungina.

Yesus nu tanjo armba am tukulok wakeikina

²⁷ Yesus nu ma ta kusremba kina le tanjo armba am tukulok nu ngumnem dubimba wi kuenja sakinaik: Sunjo, ne David tuku mbut. Ne sile sinasikmba tursika o nga wika minnaik le ²⁸ Yesus nu kumba wande pongina le nale nu dubimba nu tugum pron- aik. Tanjanaik le nu nale kusnanikina: Ye tale tuku am wakeikam kumun nga idusik e ngina le nale sakinaik: Sunjo, ne kumun nginaik. ²⁹ Tanjakinaik le nu ndek nale tuku am kigreka sanikina: Tale ye tuku sanjri tomba tingade tukunu wam ta mayok kuwa ngina le ³⁰ nale tuku am magekinaik.

Kile Yesus nu sanjrimba nale sanikina: Ye tale mbolngje wam kit ta afu sa ndaningap ngina. ³¹ Tanjamba peunikina ta nale kinaik ka nu tuku nyu saka saka kinaik le ma ta njakmba kumungina.

Yesus nu tanjo ande minje tukulok wakeina

³² Yesus nane ma ta kusrewam bafunaig le afunje tanjo ande buklanje minje tukulna ta tumba Yesus tugum pronaig. ³³ Pronaig le nu bukla pitaina le tanjo ta ndek pasatina le tanjo pino kanjermba pirerek purka sakinaig: Yoi. Sine Israel ngamukngje manau tejen mayok kinit le nda kanjereg tuku nginaig.

³⁴ Tanjakinaig le Farisi mbal ndek sakinaig: Nu bukla kame tuku gabat tugumngje sanjri tate sulumba bukla pitaike likate nginaig.

Yesus nu tanjo pino njakmba sinaningina

³⁵ Yesus nu tumbrañ fonjon tumbrañ sugo sugo njakmba mbolngje lika nane tuku kusem wande mbolngje Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tuku pasa mayenu kuklimba saninjmba nane tuku guaze tugu yeki

yeki wakeike likina. ³⁶ Tanjamba nu manjur sugo gudommmba kanjerka nane sipsip kulat tanjo kugatok tanjañ wamdu fulilka nangine mironj ngaro turkam kumun kuga nga saka nu nane sinanu ³⁷ nuje dubiwanu tanjo saningina: Piro mbolngje nyamaganj alonu gudommmba minig ta kilam tuku piro tanjo denkat. ³⁸ Tane piro miro tanjo yabanap le nu piro tanjo afu kukulninguwa le nane nu tuku nyamaganj alonu kilwaig ngina.

10

Yesus nu aposel 12 madiningina (Markus 3.13-19; Lukas 6.12-16)

¹ Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo 12 ta wika kile-mangurka nane mata bukla ngaionu pitaika guaze tugu yimyam njakmba wakeikam tuku sanjri ningina.

² Aposel 12 ta nane tuku nyu nangine tejenmba. Ande Simon nyunu ande Petrus ngade. Ande maib nuje Andreus. Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kinjo nuje. Ande Yohanus nu Yakobus maib nuje. ³ Nane afu Filipus, Bartolomeus, Tomas. Ande Mateus nu takis kilanu tanjo. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kinjo nuje. Ande Tadeus. ⁴ Ande Simon mape nyu ande Selot. Ande Yudas Iskariotnu ngumne nga nu Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu aposel 12 piro ningina (Markus 6.7-13; Lukas 9.1-6)

⁵ Yesus nu nane 12 ta kukulningam bafumba saningina: Tane kasomok mbal tuku ma ande ko Samaria mbal tuku tumbrañ ande mbol kine ndakap. ⁶ Tane ka Israel mbal nane sipsip ngisikanu tanjañ minig nane tugum kape. ⁷ Tane kumba Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate nga saninjmba likap. ⁸ Tane guaze mbal wakeika kumanu mbal kile-tidinga ngiringer njak mbal mage serninjmba guwa ngaionu pitaikap. Sanjri ta piya kugatok ake tinget tukunu sanjri tamba pirokap sulumba piya wi ndakap.

⁹ Tane kambim nga tangine ndametinj ¹⁰ pale fat kupe ngaro ndumndum ta njakmba kusrekap. Tane tawi tinganu ta ndo njak kape. Tane piro tanjo tukunu tane nane afu tugumngje aganj ndende kilam kumun.

¹¹ Tane tumbrañ ande mbol promba tanjo mayenu ande tane kulatkam tuku sota kanjermba nu ndonj minmba piroka ka kambim nga nu kusremba kape. ¹² Tane wande ande ponga wande tuku mbal ngamungal mukuk njak minam tuku saningap. ¹³ Nane mbal magenu ndeta tane pasa saningig tanjamba nane ngamungal mukuk njak minwaig. Kuga ta pasa ta luka tangine tugum prowa. ¹⁴ Mbal afu tane kilam mbulmba ko tane pasa kukliwap le

isam mbulwaig kande wande ko tumbrañ ta kusrewam bafumba nane katesemba rironkuwaig nga nane am mbolñge tuptup kupe mbolñge denganu minig ta paurngap. ¹⁵ Ye sinja satinngamngit. Ait sunjo mbolñge tumbrañ tane pitaikate ta nu tumbrañ ngaionu Sodom le Gomora tuku pa limba sunjo pasa ñak tamngat.

Yesus tuku mbal nane piti kanjgerkamngai
(Markus 13.9-13; Lukas 12.11-12; 21.12-17)

¹⁶ Tane isap. Ye tane kukultinji le kumba sipsip tanaj ngannu age nguikok ngamukñge minamngai. Ta tuku tane kurau mayemba gami tanaj wamdus bafuk minap. ¹⁷ Tane rironkap. Afunje tane kilmba pasa mbolñge kile-tidinga nanjine kusem wandekñge tane pani faramngai. ¹⁸ Afunje tane didika kilmba ka gabat kame nyu sugo ñak mbal tugumñge kile-tidinguwaig le tane ye tuku nga pasa mayenu saningap le gabat mbal kasomok mbal turmba ye tuku nyu isamngai. ¹⁹ Nane tanamba tane kilmba gabat sugo tuku wai mbolñge patikuwaig ta tane wamdus fulilka ndanmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam ait mbolñge tane tuku wamdus sinamngai pasa mayok kanjat. ²⁰ Tanjine wamdusmbi kuga. Mam Kuate tuku Guwanje wamdus tinjuwa le tane sakamngai.

²¹ Ait ta mbolñge ande nu nuñe tira nuñe kumam tuku ngeu mbal tuku wai mbolñge palmbimngat. Mam nu nuñe kinjo mbolñge tanjawanngat. Kinjo kame nane ina mam kat nanjine kasurnimmba kumwaig nga pasa mbolñge patikamngai. ²² Tane yinje mbal tukunu nane ñakmba tane kasurtingamngai. Ande nu sanjri tinja dirnanga minwa ta Kuatenje nu tuku muskil te-tiwe tambimngat. ²³ Tumbrañ ande mbolñge nane tane kilmba piti sertinjuwaig ndeta tane kua ka tumbrañ ande mbol kape. Ye sinja satinngamngit. Tane tanamba Israel mbal tuku tumbrañ afu mbol kine ndakap le ye Ndindo Katesek Tanjo prowamngit.

²⁴ Skul kinjo nu nuñe tisa li ndate. Piro tanjo nu nuñe sunjo li ndate. ²⁵ Kinjo ande nu nuñe tisa suk ko piro tanjo ande nuñe sunjo suk mayok kuwa ta kumun. Ye tane tuku Sunjo ta nane ye bukla ngaionu tuku gabat Belsebul ngade. Ta tuku nane tane mata nyu sugo ngaionu tanaj satinngamngai.

Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube
(Lukas 12.4-7)

²⁶ Nane tane kilmba ngaigo siglikade mbal tuku kuru kuru ndakap. Wam kame kile tanjo am mbolñge mine ndakade ta kilimok mayok kanjaig. Wam afu kuiruk minig ta ñakmba kila patikamngai. ²⁷ Ye kuirka tane pasa satinjet te tane pasa ta tumba manjur sinamngai saningap. Tane kile yabu pasa

isig ta ñakmba isam tuku kuenka saningap. ²⁸ Nane tane tuku ngarosu bale faram sakade mbal tuku kuru kuru ndakap. Nane kanu balewam kumun kuga. Kuate nu tane tuku ngarosu kanu turmba ma njayo mbolñge pankam kumun tukunu tane nu tuku ndo kuru-kurukap.

²⁹ Tanjo nu sulik sulik armba maket mbolñge patika ndametinj fudinndo ndo tate ta sulik sulik ñakmba singine Mam nu idus-nimmba nu wokate le ndo ande kumit. ³⁰ Nu tane tuku gabat waje giganmba ta mata nu kila minit. ³¹ Ta tuku tane wam ande tuku kuru kuru ndakap. Kuate am mbolñge tane sulik sulik gudommba linimmba mbolñge minig.

Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku
(Lukas 12.8-10)

³² Ande nu tanjo ngamukñge ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye mata yinje Mam samba mbolñge minit nu am mbolñge tanjo ta tuku nyu te-mayokamngit. ³³ Ande nu tanjo ngamukñge ye tuku nyu yabukate ta ye mata yinje Mam samba mbolñge minit nu am mbolñge nu tuku nyu yabukamngit.

Tanjo Yesus mbolñge purkade
(Lukas 12.51-53; 14.25-27)

³⁴ Tane ye wamdus ulendi manau kilke mbol mbal ngamukñge palmbim tuku prowen nga idus ndawap. Ye kame bagi tumba nane tetkam tuku prowen. ³⁵ Kinjo nu mam nuñe ndonj ko kulim nu ina nuñe ndonj ko pino nu nuñe rukan nuñe ndonj nane tanamba munju purkam tuku ye prowen. ³⁶ Tanjo tuku wande tuma mbal nu tuku ngeu mbal mayok kanjaig.

³⁷ Ande nu ina mam ko kinjo kat nuñe tuku sungomba kume purmba ye tuku sungomba kume pur ndate ta nu ye tuku nyu ñak minit ta nu denkate. ³⁸ Tanjo ande nu ye tuku nga idusmba nu nuñe mironj nuñe ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye tuku nyu ñak minit ta nu denkate. ³⁹ Ande nu nuñe abo mine mayewam tuku sungomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ande nu ye tuku nga nuñe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu sinja nuñe abo ta tumba ñak minamngat.

Yesus nu lafu mayenu kilam tuku sakina
(Markus 9.36-41)

⁴⁰ Ande nu tane auktinmba wakeikate ta nu ye mbolñge mata tanjate. Ye mbol tanjate ta Mam nu ye kukulyina nu mbol mata tanjate. ⁴¹ Ande nu Kuate tuku tuan tanjo minit le andenje nu aukmba wakeite ta nu tuan tanjo ndonj lafu mayenu tamngat. Tanjo ande nu tanjo tinjeknu minit le andenje nu aukmba wakeite ta nu tanjo tinjeknu ndonj lafu mayenu tamngat. ⁴² Ye sinja satinngamngit. Ande nu nyu kugatok

minmba ye dubiyanu tanjo tanja minit le andenje nu kule tidonu ndo tuwit ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambinngat nga saningina.

11

¹ Yesus nu nuje dubinaig tanjo 12 wam pagu pasa ninje denpurmba nu tinga ma ta tuku tumbran afu mbol pasa kuklimba wam pagukam kina.

Yohanus nu tanjo armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik (Lukas 7.18-35)

² Yohanus nu muli wandek sinamnje minmba Kristus nu wam afu ke likina ta ismba nu tuku pasa pilna le nuje dubiwanu tanjo armba ka Yesus kusnanaik: ³ Ande nu prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairngube nginaik le ⁴ nu pasa lafumba sanikina: Ye wam ke liket te takile ammbi kanjerka kilbambi isik ta luka kumba jakmba Yohanus kubeu tape. ⁵ Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe ngaongade mbal likade. Ngringer jak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonga tingade. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ⁶ Ande nu ye tuku nga wamdus tero ndakate ta nu garegareka minit. Tale tanjamba ka Yohanus sawap ngina.

⁷ Nale luka kinaik le Yesus nu ndek manjur sunjo ta Yohanus tuku saningina: Tane ame aganj kanjeram tuku ma baknu mbol kinaig? Bubrenge ulem waje ande mbilmbilwa le tane kanjeram kinaig e? ⁸ Ko tane tanjo ande tawi mayenu tinganu kanjeram kinaig e? Nane tawi magenu tinganu mbal wande sugo sinamnje nyu jak minig tuku. ⁹ Tane ndanam tuku ma baknu mbol kinaig? Tane tuan tanjo ande kanjeram kinaig e? Yohanus nu tuan tanjo ta ye tane kila satinngamngit. Nu tuan tanjo ndo kuga. Nu tuan tanjo jakmba lininjmba mbolnje minit. ¹⁰ Kuyar pasa ande nu tuku tenjemba sakate.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonga prowa sulumba ne tuku ndin wakeiyamngat ngate. *Malakai 3.1*

¹¹ Ye sinja satinngamngit. Tanjo jakmba Yohanus kule pisenje lininjmba mbolnje minit ta Kuate tuku gageu mayok kinig mbal jakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata. ¹²⁻¹³ Moses tuku tukul tuan tanjo kame nane Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku dir pasa ndo saka ka Yohanus mbolnje diknginaig. Yohanus tuku ait mbolnje tugu pilmba tanjo pino gudommmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku sangri tinga mungu signa-signanja mburerika kile minig. ¹⁴ Kuate nu nuje

gageu kulatkate wam ta pro ndawa le Elia nu ambonga prowam tuku kuyar pasa* sakate ta Yohanus tuku sakate. Tane pasa te ismba son ngade e? ¹⁵ Tane kilba jak ndeta pasa te isap.

¹⁶ Tane ait te mbolnje minig mbal tane tuku manaju ta ame wam tanja nga saki. Tane kinjo kame maket mbolnje minyoka munju wiwikade tanja. Nane tenjemba munju wiwikade: ¹⁷ Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine manj malmbikeg ta tane ndek malm-biketket nga lok mine ndakade ngade.

¹⁸ Ata. Yohanus nu prona sulumba nyamagan ko grep kule nye ndaka minna le nu bukla njayonu jak nga saka nu mbulnaig. ¹⁹ Ye Katesek Tanjo ye pro nyamagan le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagan grep kule nyam tuku piririte tanjo. Nu takis kilanu mbal une jak mbal ndonj gulab mayete nga tane ye mata mbulig. Ata. Wamdus kuyar mayete tanjo wam ke likate ta mbolnje nu tinreknu kilimok mayok kinit nga saningina.

Tumbran afu nane Yesus ngummenaig (Lukas 10.13-15)

²⁰ Tumbran afu Yesus nu buk nane ngamuknje wam kitek sangrinu ke likina ta nane ngamunggal biye mbil ndanaig tukunu kile nu nane kilmba saningje likina: ²¹ Korasin tumbran le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sangrinu tale ngamuknje ke liken ta ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon ngamuknje ke likina kande nane dal ndaka nanjine mbar tuku ngamunggal biye mbilmba nane tawi urfunu tinjmba kuke tugu pismba tanjanaig kande. ²² Ye sinja satinngamngit. Ait sunjo mbolnje tale Korasin le Betsaida tumbran tale Sidon le Tirus tuku pa limba tale sunjo pasa jak tamngaik.

²³ Kaperneum tumbran ne nyu sunjo jak minmba ne samba mbol kambim tuku nga iduste e? Kuatenje ne tumba bukngua le ne kumanu mbal tuku tumbran kanjat. Ye wam kitek sangrinu tane ngamuknje ke liken ta ande nu wam ndui ta Sodom tumbran ngamuknje ke likina kande nane ngamunggal biye mbilmba kile minig kande. ²⁴ Ye tane satinngamngit. Ait sunjo mbolnje tane Kaperneum mbal Sodom tuku pa ta limba tane sunjo pasa jak tamngaig.

Sine ka Yesus tugumngje mabtube (Lukas 10.21-22)

²⁵ Ait ta mbolnje ndo Yesus nu sakina: O Mam, ne samba kilke tuku Sunjo. Ye ne tuku nyu te-dunget. Afu kila sugo wamdus kuyar jak ne nanje wam kame tum ndaningit. Kinjo kame tanja minig mbal ne

* 11:14: Tuan tanjo Malakai nu pasa ta kuyarna (Malakai 4.5)

nane ndo tumningit. ²⁶ O Mam, ne nane nzali dubimba ne tanje nginga.

²⁷ Kile Yesus nu nane saningina: Mam nu wam njakmba ye wai mbolnje patikina. Ande nu Kuate tuku Kinjo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kinjo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig nga nu tumninget ta nane mata nu kila minig. ²⁸ Tane piro karenka aganj pitinu kuramba poska minig mbal tane ye tugum te yalpe le yenje muskil kile-tidinge tingi. ²⁹ Ye wamduis bafuk njak minmba njan mukuk minet tukunu tane ye tuku pasa kumnemnje minap le tane tumtingi le tane mabtap. ³⁰ Ye tuku minje pasa ta piti kuga. Ye tane mbolnje aganj pilet ta buloknu ndo nga saningina.

12

Kusem ait mbolnje manjau kam tuku pasa (Markus 2.23-28; Lukas 6.1-5)

¹ Kusem ait ande mbolnje Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubinaig mbal gubaningina le nane wit alonu supika nyam nyam kinaig le ² Farisi mbal afunje nane kanjerka nane Yesus sanaig: Aisi. Nanje dubinade mbal sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnje nane nyamagan kilig nga sanaig.

³ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: David nuje mbal ndonj nane guba njagoningina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolnje patikinaig ta afu kilmba pro nuje mbal ndonj nyinaig. Bret ta tanjo nane nye ndakade tuku. Pris mbalnje ndo nyade tuku. ⁵ Pris mbal mata nane kusem ait mindek kusem wande sunjo sinamnje pirokade ta nane mbar ndade. Moses nu nane tanjamba kam kumu njaga kuyarna ta tane kila. ⁶ Tane isap. Ande nu kile tane njamuknje minit ta nu kusem wande sunjo ta limba nu mbolnje minit. ⁷ Kuate tuku kuyar pasa ande tenemba sakate. Tane ye tuku nga aganjmor kilmba atraukade ta ye sunjomba idus ndawet. Tane tanjo sinaningmba nzalininggam tuku ye sunjomba iduset ngate. Tane kuyar pasa ta tugunu katesede kande tane ye dubiyanu mbal te pasa mbolnje pati ndakade kande. ⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat minet nginga.

Yesus nu tanjo wai pagringanu ta wakeina

(Markus 3.1-6; Lukas 6.6-11)

⁹ Yesus nu tanjamba tinga kumba nane tuku kusem wandek sinam kina. ¹⁰ Sinam tanje tanjo ande wai kumba pagringanu njak minna le Farisi mbal nane Yesus tumba

pasa mbolnje palmbim saka nu kusnanaig: Sine singine tukul manjau dubimba kusem ait mbolnje guaze tanjo ande wakeiwam kumu njaga kusananaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Tane tuku ande nu sipsip ndindo njak minit le kusem mbolnje nu baringa burok sinam ndekate ta nu kusem nga idusmba tam tuku piro ndakate e? ¹² Ata. Tanjo nu sinja sipsip lite. Ne kusem ait mbolnje ande turte ta ne tukul luka ndate nga saningina.

¹³ Tanjakina sulumba kile nu ndek tanjo ta sana: Ne wai kuitka nginga le nu wai kuitka wai mayekina. Nuje wai inum tanjan mayok kina. ¹⁴ Tanjana le Farisi mbal nane mayok ka Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Aisaia tuku dir pasa kumungina

¹⁵ Yesus nu Farisi mbal tuku wamduis ta katesemba nu ma ta kusremba ma ande mbol kina le tanjo pino gudommba nu dubinaig. Nu nane tuku guaze wakeike likina sulumba ¹⁶ nu nane mbolnje manjau ke likina ta afu sa ndaninguwaig nga minje pipningina. ¹⁷ Nu tanjana ta tuan tanjo Aisaia tuku kuyar pasa ande kumungina. Nu tenjemba Kuate tuku minje kuyarna.

¹⁸ Tane isap. Tanjo te nu ye tuku piro tanjo. Ye nu madiwen.

Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare toret.

Ye yinje Guwa nu tuwi le nu ye tuku manjau tinjeknu kasomok mbal njakmba saningamngat.

¹⁹ Nu afu ndonj kualeyau ndaka minje fetke nda.

Nu ndinmba sinjsinj likuwa le ande nu tuku pasa ise nda.

²⁰ Ande nu ulem tanjan isunu baklelkanu minwa le nu njgurmba bukngje nda.

Ko ande nu bulu tanjan kupam bafumba fudinmba bulungja minwa le nu fuwe nda.

Nu tanjamba minmba ma ma nu wam njakmba kile-ibenka manjau tinjeknu ndo temayokamngat.

²¹ Kasomok mbal njakmba nu sine muskil kile-tidinge singuwa nga nu tairnga minamngai. *Aisaia 42.1-4*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginginaig (Markus 3.20-30; Lukas 11.14-23)

²² Tanjo ande buklangje nu tuku am minje tukulnikina ta nane mindemba Yesus tugum pronaig le nu tanjo ta wakeina le nu mambilmba pasatina. ²³ Tanjana le tanjo pino njakmba pirerek purka ndek sakinaig: i ... Tanjo te David tuku mbu njaga saka minnaig le ²⁴ Farisi mbal nane pasa ta ismba ndek sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat

Belsebulnge nu sanjri ta tuwit le nu bukla pitaikate likate nginaig.

²⁵ Kile Yesus nu nane tuku wamdus ta katesemba saningina: Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nangine nangine kame buwaig ta nane kugawamngai. Tumbraj mbal ko wande tuma mbal nane pur yimyamka nangine nangine kame buwaig ta nane sanjri njak minam kumun kuga. ²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuje mbal afu pitaikate kande nane pur yimyamka nangine nangine kame bumba Satan nu sanjri njak mine ndakate kande. ²⁷ Tane ye Belsebul tuku sanjrimbi bukla pitaikanu sakade e? Tanjine mbal afu bukla pitaikate ta nane mata Belsebul tuku sanjrimbi tanjade e? Nane kusnaningap le nane tuku pasa lafunu tambu tangine pasa ta pilewaig. ²⁸ Ye Kuate tuku Guwa tuku sanjrimbi bukla pitaiket ta Kuate nu nuje gageu kulatkate wam tane ngamuknge buk prote. ²⁹ Tanjo sanjrinu ande nuje wande kulatkate ta ande pro nu tuku aganj ndende kuayaram kumun kuga. Nu tanjo sanjrinu ta ndaleka te-ibenwa sulumba ndo aganj ndende ta kilam kumun.

³⁰ Ande nu ye tuku tanjo mine ndakate ta nu ye tuku ngeu tanjo. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro njayo silite. ³¹ Tane isap. Tanjo tuku une manjau tumail panningig manjau ta Kuate nu njakmba sauka gilaingate tuku. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta gilainge nda. ³² Ande nu ye Ndingo Katesek Tanjo tala pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilaingate tuku. Ande nu Tukul Guwa tala pasa tuwit ta Kuate nu ait te mbolnge ngumngga mata mbar ta sauka gilainge nda.

³³ Ail alonu magenu kanjerka ail ta njayonu nja sa ndakap. Ko ail alonu njayonu kanjerka ail ta mayenu nja sa ndakap. Sine ail alonu kanjerka ail ta tuku tugu kateseweg. ³⁴ Ngamunggal sinamnge wamdus minig ta minje mbolnge kilimok alonu mayok kinig. Tane mben njayonu tuku fat. Tane tanjo njayonu tukunu tane pasa mayenu inum temayokam kumun kuga. ³⁵ Tanjo mayenu nu nuje ngamunggal mayenu minit sulumba nu ndek wam magenu ndo ke likate. Tanjo njayonu nu nuje ngamunggal njayonu minit sulumba nu ndek wam njayonu ndo ke likate.

³⁶ Tane isap. Tanjo fare ake wamdusmbi sakade ta pileningam tuku ait mbolnge nane nangine pasa ta njakmba Kuate am mbolnge kile-mayokkamngai. ³⁷ Ne pasa sake likate ta mbolnge Kuate nu ne pilengga lafunu tanmbimngat nja saningina.

Nane wam kitek sanjrinu kanjeram sakinai
(Mateus 16.1-4; Markus 8.11-13; Lukas

11.29-32)

³⁸ Kile kusem pasa biteknjanu mbal nane Farisi ndonj Yesus sanaig: Tum Tanjo, ne manjau kitek sanjrinu ande temayoka le sine kanjerbe nginaig le ³⁹ nu ndek nane saningina: Tane sinja mbal njayonu Kuate ngumnde tuku. Tane ye tuku sanjri kanjeram idusde ta ye tane tumtinge nda. Wam sanjrinu ande tuan tanjo Yona mbolnge prona ta ndo tumtingamngit. ⁴⁰ Yona nu kualegan sunjo tuku fungul sinamnge mara kenjmba minna. Tanjamba ndo ye Ndingo Katesek Tanjo ye kilke sinamnge mara kenjmba minamngit. ⁴¹ Yona nu manjau mayok ka Nineve mbal rironj pasa saningina le nane ndek ngamunggal biye mbilinaig. Ande tenge minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ta tuku ait sunjo mbolnge tane ait te mbolnge minig mbal Nineve mbal ndonj tingap le Nineve mbal tuku manjau mayenunge tane tuku manjau njayonu temayokamngat.

⁴² O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam tuku ndin kuen njayo dubimba nu tugum kina. Ande tenge minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunjo mbolnge tane ait te mbolnge minig mbal pino ta ndonj tingap le nu tuku manjau mayenunge tane tuku manjau njayonu temayokamngat.

⁴³ Andenge guwa njayonu tanjo ande mbolnge pitaite le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakate: ⁴⁴ Yije buk minen tuku wande mbol manjau luka ka ngate. Nu pro nane buk firfir gurenjmba aganj ndende njakmba kile-tidinga patikinaig le wande ta ngaskolnu minit le kanjerte. ⁴⁵ Nu kanjermba sanjri tinga minam tuku ta nu kumun kuga le nu kumba ka nuje kuasmbi 7 nane nu tuku manjau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolnge minig. Tanjade le tanjo ta tuku mine manjau ambokok limba kile njayonu sunjokanu sinamnge minit. Wam ndui ta ndo tane manjau njayonu kade mbal tane mbolnge prowamngat nja saningina.

Yesus ina mambo kat nuje pronaig
(Markus 3.31-35; Lukas 8.19-21)

⁴⁶ Yesus nu tanjamba pasata minna le ina nuje mambo kat nuje pro mayok tanje nu tuku pasa pilnaig le ⁴⁷ ande nu Yesus sana: Ina nanje mambo kat nanje pro kilimnge minmba ne kusnangade ngina. ⁴⁸ Tanjakina le nu tanjo ta sana: Ne yije ina yije mambo kame tuku sayate e ngina sulumba ⁴⁹ wai tok nuje dubinaig kuasmbi derjnimbakina: Mbal te yije ina yije mambo kame tanjan minig. ⁵⁰ Yije Mam nu samba mbolnge minit ima

nu nu tuku nzali dubite ta nu yiye maib kulim ina tanaɲ minit nɲina.

13

*Aganɲ tumu tuku yaba pasa
(Markus 4.1-9; Lukas 8.4-8)*

¹ Yesus nu ki ndui ta mbolnɲe wande kusremba kina ka kule kualinɲ piyal tange minyok minna le ² manɲur sugo nu te-ɲgamumba manɲurkinaig le nu ndek warj ande ponɲa ta mbolnɲe minyoka pasa niɲmba minna le nane piyal tange tɲnga pasa isnaig. ³ Nu yaba pasambi wam gudommba saninɲina sulumba sakina:

Tango ande nu aganɲ tumunu bareɲnɲingam piro mbol kina. ⁴ Kina ka bareɲnɲingina ta tiɲnu afu ndinɲe ndeke likinaig ta sar umaɲnɲe pro nye sulunaig. ⁵ Tiɲnu afu kilke ndame ɲak ma mbolnɲe ndeke likinaig ta kilke fudinɲo tukunu pitik ndo manɲe pronaiɲ. ⁶ Pronaiɲ ta ki sunɲo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karenɲa kume sulunaig. ⁷ Tiɲnu afu ma anɲa ɲaigonu sinamɲe ndeke likinaig ta anganɲe tɲnga songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tiɲnu afu kilke mayenu mbolnɲe ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Tugunu mindek mbolnɲe afu alonu 100 afu 60 afu 30 tanɲamba tanɲamba alonaig. ⁹ Tane kilba ɲak ndeta pasa te isap nɲa saninɲina.

*Yesus nu yaba pasambi ndo saninɲina
(Markus 4.10-12; Lukas 8.9-10)*

¹⁰ Kile nuɲe dubinaig mbal Yesus tugum promba nu kusnanaig: Ne ndanɲam yaba pasambi ndo nane saninɲit nɲa kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saninɲina: Kuate nu nuɲe gageu kulatkate wam afu kuirok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane madingen. Nane afu wam ta kila pilwaig nɲa madi ndaningen. ¹² Ande nu wam afu ɲak minit ta Kuatenɲe nu manɲ lato tuwit le nu sunɲomba ɲak minit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuatenɲe nuɲe wam fudinɲo ta yaite. ¹³ Ye yaba pasambi ndo pasa saninɲet ta tugunu teɲenmba. Nane wam afu kanɲerka alonu kanɲer ndakade. Nane isig sulumba ise ti ndamba tugunu katese ndade. ¹⁴ Tuan tanɲo Aisaia nu dir pasa kuyarna ta nane sinɲa kumude. Nu Kuate tuku minɲe teɲenmba kuyarna. Tane pasa isamɲaig ta tugunu katesewenda.

Tane wam afu kanɲerkamɲaig ta alonu kanɲer tiwe nda.

¹⁵ Mbal te nane tuku nɲamunɲal tukulok. Nane kilba tukulnɲig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kanɲermba kilbambi tugunu ismba wamdus pulunɲiguwa le nɲamunɲal biye mbilmba

ye tugum prowaig le wakeikamɲgit. *Aisaia 6.9-10*

Aisaia nu tanɲamba kuyarna.

¹⁶ Tane Kuatenɲe make patikate le tane wam magenu kanɲerka pasa mayenu isig. ¹⁷ Ye sinɲa tane satinɲamɲgit. Tuan tanɲo kame mbal tiɲreknɲu tane wam kanɲerka isig te nane kanɲerka isam tuku wamdus sunɲo pilmba kume farnaig nɲina.

*Aganɲ tumu tuku yaba pasa tugunu
(Markus 4.13-20; Lukas 8.11-15)*

¹⁸ Kile Yesus ndek nane saninɲina: Tanɲo nu nyamaganɲ tumunu bareɲnɲingina nɲit pasa ta tugunu satinɲi le isap. ¹⁹ Tiɲnu afu ndinɲe ndeke likinaig nɲit ta mbal afu tanɲaɲ. Nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku pasa ta ismba katese maye ndade le Satanɲe pro nane tuku nɲamunɲal sinamɲe pasa ta yaika tumba baleta. ²⁰ Tiɲnu afu kilke ndame ɲak mbolnɲe ndeke likinaig nɲit ta mbal afu tanɲaɲ. Nane Kuate tuku pasa ismba nzali sunɲo ɲak pitik ndo tade sulumba ²¹ nane sumbailnu kugatok tanɲaɲ ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunɲe piti serninɲig le nane pitik ndo kusrede. ²² Tiɲnu afu ma anɲa ɲaigonu sinamɲe ndekinaig nɲit ta mbal afu tanɲaɲ. Nane Kuate tuku pasa isig ta kilke te tuku piti aganɲ ndende kilam tuku nzali wamdus ta ɲak minig le pasa isig ta baleta le alo ndate. ²³ Tiɲnu afu kilke mayenu mbolnɲe ndekinaig ta nane afu Kuate tuku pasa ismba katesede tanɲaɲ. Nane katesemba minig sulumba alo kile-mayokka afu alonu 100 afu 60 afu 30 tanɲamba tanɲamba kile-mayokkade nɲa saninɲina.

Anɲa ɲaigonu tuku yaba pasa

²⁴ Yesus nu yaba pasa ande teɲenmba saninɲina: Kuate nu tanɲo pilenɲa nuɲe gageu kilit wam ta tanɲo ande nuɲe piro mbolnɲe wit tiɲnu bareɲnɲingina tanɲaɲ. ²⁵ Bareɲnɲingina le furirna le nane kinye sulunaig le nuɲe nɲueu tangonɲe anɲa ɲaigonu tiɲnu kilmba pro nu tuku piro mbol tanɲe bareɲnɲimba nu kua ka kina. ²⁶ Wit ta tɲnga ka koknaig le anɲa ɲaigonu mata kilimok mayok kinaig le nuɲe piro mbalɲe kanɲerkinaiɲ sulumba ²⁷ kumba ka piro miro tanɲo sanaig: Sungo, ne wit tumunu magenu nɲuke likina ta ndanɲam kile anɲa ɲaigonu turmba prode nɲa sanaig le ²⁸ nu ndek nane saninɲina: A ... nɲueu tanɲo andenɲe tanɲana nɲina. Tanɲakina le nane nu kusnanaig: Sine ka anɲa ta fulkubee nɲinaig le nu saninɲina: ²⁹ Kuga. Tane anɲa ɲaigonu ta fulkam saka ka mbarmba wit turmba fulkubekaiɲ. ³⁰ Anɲa ɲaigonu ta ulendika minwaig le ait kumunɲuwa le ye piro mbal teɲenmba saninɲamɲgit: Tane ambonɲa ka anɲa ɲaigonu ta fulka pa mbolnɲe pannu tuku ndaleka patikap

sulumba wit kilmba nyamagan wandeknje patikap nja saningamngit ngina.

*Mastet tinju le yis tuku yaba pasa
(Markus 4.30-32; Lukas 13.18-21)*

³¹ Yesus nu manj yaba pasa ande tenjemba saningina: Kuate tuku gageu tugeka sunjokate wam ta mastet tinju tanjo andenje tumba ka nuje piro mbolnje ngukina tanjan. ³² Mastet tinju ta aganj naj fudinjo aganj tumunu njakmbanje nu liwanu ta nu promba sunjoka nu kumzanjel ail njakmba lininjmba nu ail sunjo tanjan mayok kinit. Sar umanj pro wainu mbolnje te patikade ngina.

³³ Tanjamba nu manj lato yaba pasa ande tenjemba saningina: Kuate tuku gageu tanjo ngamuknje minig wam ta yis pino andenje tumba plaua sinamnje pilna tanjan. Yis ta plaua njakmba ulmba silina ngina.

³⁴ Yesus nu wam ta njakmba yaba pasambi ndo manjur sunjo ta saningina. Nu pasa ande te-mayokmba sa ndakina. ³⁵ Nu tanjana ta tuan tanjo ande o buk pasa sakina ta kumungina. Pasa ta tenjemba.

Ye yaba pasambi pasa sakamngit. Tugu mbolnje wam kame kuirok mine likinaig kile tanjamba minig ye wam kame ta kile-mayokkamngit. *Mune 78.2*

Anja njaigonu tuku yaba pasa tugunu

³⁶ Kile Yesus nu tinja manjur sunjo ta kusreka kina ka wande ponjina le nuje dubinaig mbal pro nu sanaig: Ne anja njaigonu tuku yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinga le sine isbe nginaig. ³⁷ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: Tanjo wit tumunu ngukina nja sakit ta ye Ndindo Katesek Tanjo. ³⁸ Piro ma ta kilke te. Wit tinju magenu ta Kuate tuku gageu. Anja njaigonu ta Satan tuku gageu. ³⁹ Nguju tanjo anja njaigonu ngukina nja sakit ta Satan. Wit alonu kilam tuku ait sakit ta kugawam tuku ait. Wit alonu kilam tuku mbal nane Kuate tuku enjel kame. ⁴⁰ Nane anja njaigonu fulka ndaleka pa mbolnje pankade ngit ta kugawam tuku ait mbolnje tanjamba mayok kangat. ⁴¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye yije enjel kukulningi le nane pro yije gageu mine ndaka wam njaigonu ke likade mbal nane afu mata mbarwaig nja didikade ta nane kilmba ⁴² pankuwaig le pa sunjo mbol kanjaig. Ma ta mbolnje minamngaig mbal nane malmbi sunjomba maketin tiknja minamngaig. ⁴³ Ait ta mbolnje mbal tinjeknu nane nanjine Mam kulatkate ma mbolnje ki tanjan bulunja minamngaig. Tane kilba njak ndeta pasa te isap.

Aganj mayenu yubenginaig tuku yaba pasa

⁴⁴ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa te suk. Tanjo

ande kilke sarka aganj mayenu piya o mbolnje nane kilke sinamnje yubenginaig ta kangerna. Kanjermba nu manj burok tukulmba nu gare njak kumba nuje aganj ndende njakmba piyate sulumba ndametinj kilmba ka kilke ta piyamba nuje tate.

Igog tin tuku yaba pasa

⁴⁵ Kuate tuku gageu mayok kambim tuku wam sunjo ta yaba pasa ande te suk. Tanjo ande nane afu tugumnje igog tin magenu sota piyamba likate. ⁴⁶ Nu igog tin inum maditaknu piya o mbolnje kanjermba nu kumba nuje aganj ndende njakmba kilmba piyana sulumba ndametinj kilmba ka igog tin mayenu ta piyamba tina.

Kumanj tuku yaba pasa

⁴⁷ Kuate nu tanjo pilenja nuje gageu kilig wam ta yaba pasa te suk. Nane afu kumanj yu sinamnje bukninginaig le kualeganj gudommba yeki yeki kumanj sinam kinaig. ⁴⁸ Kumanj kumungina le nane didika tumba tabeknje minyoka kualeganj ta pilenja magenu nza sinamnje patika njaigonu ta kilmba pankinaig. ⁴⁹ Kugawam tuku ait mbolnje manju tanjamba ndo mayok kangat. Enjel kame nane pro tanjo pilenja magenu kusreka njaigonu kilmba ⁵⁰ pankuwaig le pa sunjo mbol kanjaig. Ma ta mbolnje minamngaig mbal nane malmbi sunjomba maketin tiknja minamngaig nja saningina.

⁵¹ Kile Yesus nu nane kusnaningina: Tane pasa kame satinig ta tane tugunu katesede e ngina le nane au nginaig. ⁵² Tanjakinaig le nu ndek saningina: Kussem pasa biteknganu tanjo ande Kuate tuku kuasmbi mayok kumba ye dubiyate ta nu wande miro tanjo tanjan. Nu nuje wandeknje aganj ndende urfunu kiteknu turmba kile-mayokkate tanjan ngina.

Nasaret mbal Yesus talanaig

(Markus 6.1-6; Lukas 4.16-30)

⁵³ Yesus nu yaba pasa sake denjurna sulumba nu tinja ma ta kusreka ⁵⁴ luka nuje tumbranj tuguk prona. Pro tanje nu nane tuku kussem wande sinam kumba pasa kuklina le nane ndek pirerek purka sakinaig: i ... Nu ima tugumnje kila sunjo ta tina? Imanje nu sanjri tuna le nu wam sanjrinu te ke likate? ⁵⁵ Nu sine tuku wande pilit tanjo ta tuku kinjo nuje ndo. Ina nuje Maria. Nu tuku mambo kat nuje Yakobus Yosef Simon Yudas sine nane njakmba kila mineg. ⁵⁶ Kulim kat nuje mata tumbranj tekok. Nu aningje sanjri ta tina nja saka minmba ⁵⁷ nu talamba gubra tinaig le nu nane saningina: Kuate tuku tuan tanjo nane njakmbanje nu tuku nyu te-mayokde. Nuje tumbranj tuguk nuje tugu ndare tuma kat nuje nanenje ndo nu talade nja saningina.

⁵⁸ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu nane ngamuknge wam sangrinu sunjomba ke ndakina.

14

*Herodus nu Yohanus balena
(Markus 6.14-29; Lukas 9.7-9)*

¹ Ait ta mbolnge Yesus tuku nyu sunjoka tugekina le Galilea ma tugu kulatkanu mandor Herodus Antipas nu wam ta ismba ² nuje piro mbal saningina: Tanjo ta nu Yohanus kule pisne inde. Nu kumba man abonja tingina. Ta tuku nu sangri kitek njak wam ta le kitate nga saningina.

³⁻⁴ Yohanus kumna ta tugunu tenenmba. Herodus nu mambo nuje Filipus tuku pino Herodias yaina le Yohanus nu Herodus sawe lika sana: Ne tukul lukamba mbarte nga sawe lika minna. Tanjana le Herodus nu nane afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandeknge pilnaig. ⁵ Nu Yohanus balewam bafuna ta tanjo pino nane Yohanus tuan tanjo nginaig tukunu nu kuru-kuruka muli wandeknge ndo kusrena.

⁶ Kile Herodus ina nujenge te-pilna ait ta kumunga mayok kina le Herodias kulim nuje nu manjurkinaig mbal am mbolnge kupesna le Herodus nu nzalina sulumba sana: ⁷ Ye sinja ki am mbolnge ne sanet. Ne ame aganj nzalinu tam saka ta ye ne tanmbimngit nga sana. ⁸ Tanjaka sana le nu mayok kina le ina nuje nu wam paguna le nu pro Herodus sana: Yohanus kule pisne gabatnu nza njak sa ngina.

⁹ Herodus nu pasa ta ismba ngamunggal pitina ta nu buk pasa sangri pilena le nane njakmba isnaig tukunu nu tanjo afu kukulningina le ¹⁰ nane muli wandek kumba Yohanus njinfok kat purmba ¹¹ gabatnu nza njak tumba pino mbanzo tunaig le nu ndek tumba ka ina nuje tuna.

¹² Tanjanaig le Yohanus dubiwanu kuasmbi nane wam ta ismba nane kumba ka mindesinj ta tumba ngukinaig sulumba ka Yesus kila sanaig.

*Yesusnje tanjo 5,000 isukusneningina
(Markus 6.30-44; Lukas 9.10-17;
Yohanus 6.1-14)*

¹³ Yesus nu pasa ta ismba nu tinja wan ande ponga kumba ka ma yamok kina le tanjo pino gudommba Yesus nu kina pasa ta ismba nangine tumbraj kusreka ndinmba nu dubinaig.

¹⁴ Kile Yesus nu ka ibenja ka nu tanjo gudommba kanjerka nu nane saniningina sulumba afu guaze njak ta wakeike likina.

¹⁵ Ki butungina le nuje dubiwanu tanjo pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnge mineg. Buk furirte. Ne manjur te kukulninga le kuwaig ka tumbraj afu

mbolnge nyamaganj piyaningmba nyuwaig nginaig le ¹⁶ nu ndek saningina: Tane ndanam nane kuwaig nga sakade. Tanenje isukusneningap ngina le ¹⁷ nane lafumba Yesus sanaig: i ... Sine bret 5 kueleganj karenaganu armba ndo nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saningina: Kilmba yalpe ngina.

¹⁹ Kile Yesus nu tanjo pino nane pibi mbol tanje minyokuwaig nga saningina. Nane minyokinaig le nu bret fonfong kueleganj ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuje dubinaig mbal ningina le nane walmba ninge likinaig le ²⁰ nane kilmba nyumba maroningina. Nane bret fetfetna ta batenju kilmba sambe 12 ligeneninginaig. ²¹ Isukusnaig tanjo ta gudommba 5,000 tanaj. Pino kinjo kame afu mata turmba minnaig.

*Yesus nu kule kualinj mbol mbol likina
(Markus 6.45-52; Yohanus 6.16-21)*

²² Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Tane ambonga wan ponga luka kule kualinj sim kape le ye kuasmbi te kukulningi le kuwaig ngina. ²³ Nu tanjo pino kukulningina le kinaig le nuje ndo tabe ponga Kuate ndonj pasatam kina ka nuje mata tanje minna le buk furirna.

²⁴ Nuje dubiwanu tanjo nane wan njak kumba minnaig le bubre sunjo tumailamnge pro wan te-lukina. Nane kule kualinj ngamunge minnaig le kule mbalo wan katmba minna. ²⁵ Tanjamba minna le ma ma mafewam patukina le Yesus nu kumba kule mbol mbol lika nane tugum kina. ²⁶ Nane nu kule mbol mbol lika ilna ta kanjer ti ndamba mindekanu ande ilit nga nane kuru kuru njayomba wikarunaig le ²⁷ Yesus nu pitik ndo wika nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje. Tane wamdus bulka piti ndatinguwa ngina le ²⁸ Petrus nu ndek sana: Sunjo, sinja nenge e? Tanjamba kande ne ye saya le ye mata ne sota kule mbol mbol ili ngina le ²⁹ nu ndek yale ngina. Yale ngina le Petrus nu wan ta kusremba gurduknga kule mbolnge tinja lika Yesus tugum kina.

³⁰ Nu kumba minna sulumba nu bubre sunjo ta kanjermba kuru-kuruka nu buto kambim bafuna sulumba wika sakina: Sunjo, ye turya ngina. ³¹ Tanjakina le nu pitik ndo Petrus pakarka biyamba te-dunja nu sana: Ne ndanam ye tuku sangri tuku wamdus terokate? Ne ye kumunj kuga nga iduste e ngina.

³² Tanjamba nale wan ponginaig le kule bubre kugana le ³³ wan mbolnge minnaig mbal nu mbarinmba sanaig: Ne sinja Kuate tuku Kinjo nginaig.

Yesus nu Genesaret nge guaze afu wakeik-ina

(Markus 6.53-56)

³⁴ Nane kumba ka kule kualin pakarka Genesaret nge iben kinaig. ³⁵ Iben kinaig le Genesaret mbal nane Yesus kila pilmba afu kukulninginaig le nangine tumbran jakmba kumba ka kila saninginaig le guaze mbal jakmba kilmba nu tugum prowe likinaig. ³⁶ Nane Yesus sarsarmba guaze mbal nu tuku tawi nzalenu ndo kirembe mayekam tuku sanaig. Tanjamba nane nu tuku tawi nzalenu kirenaig mbal ta jakmba mageke likinaig.

15

Wa kat nangine tuku tukul
(Markus 7.1-13)

¹ Farisi kusem pasa biteknaganu mbal ndon Yerusalem nge ndeka Yesus tugum promba nu kusnanaig: ² Ndanam saka ne dubinade tanjo wa mbun kame tuku tukul lukamba nane wai minya ndanga isukusig nga sanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ye mata tane kusnatingamngit. Ndanam saka tane singine wa mbun kame tuku tukul dubikade sulumba Kuate tuku tukul afu lukakade. ⁴ Kuate nu tukul ande pilna ta tenjemba sakate. Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnge minap. Ande nu ina mam nuje tapra pasa sanikuwa kande nu balewap ngate. ⁵ Tane tukul pasa ta lukamba tenjemba sakade. Ande nu ina mam kat nuje agan afu nikam mbulmba ye yije agan jakmba buk Kuate tuku nga maduwen ngate le tane nu mam nuje agan nda tuwa ngade. ⁶ Ata. Tane singine wa mbun kame tuku manau ndo dubikade sulumba Kuate tuku tukul te-side. ⁷ Tuan tanjo Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tenjemba Kuate tuku minje kuyarna.

⁸ Mbal te nane mingembi ndo ye kumnemnge minanu sukde. Nane tuku ngamunggal ye maskenngge minig.

⁹ Nane ye mbarinyade ta alo kugatok. Nane tanjo tuku wamdus te-mayokmba Kuate tuku pasa tanjar tumningig. *Aisaia 29.13*

Aisaia nu tanjamba kuyarna nga saningina.

Ngamunggal ngaigo siglikam tuku pasa
(Markus 7.14-23)

¹⁰ Kile Yesus nu manjur sunjo ta wika yalpe nga saningina: Tane pasa te ismba katese mayewap. ¹¹ Tanjo nu agan tumba nyate tanje nu tuku ngamunggal kutur tuwe ndakate. Nu mingembi ndo wam kilemayokka ngamunggal kutur tuwit ngina.

¹² Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo kame nu tugum promba sanaig: Ne tanjamba sakat le Farisi mbal nane ne tuku wamdus

palsenningat ta ne kamus ndate e nga sanaig le ¹³ nu ndek yaba pasambi saningina: Yije Mam samba mbolngge minit nu agan afu ngu ndakina le ake prode ta nu sinja gonijmba pankamngat. ¹⁴ Tane Farisi mbal idus ndaningap. Nane am tukulok minmba tugusemba tanjo pino tum ndaningig. Tanjo am tukulok ande nu inum am tukulok ta tumba ndin tumam tuku kinit ta nale arnej baringa burok sinamngge ndekade nga saningina.

¹⁵ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Tanjo kutur tuwit tuku ne yaba pasa sakat ta tugunu te-mayokmba sasinga le isbe ngina le ¹⁶ nu ndek sakina: Tane Farisi tanjar wamdus karennu minig e? ¹⁷ Tanjo nu agan nyate ta falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁸ Tanjo nu ngamunggal sinamngge iduste sulumba mingembi te-mayokte wam tanje nu kutur tuwit. ¹⁹ Tanjo tuku ngamunggal sinamngge manau afu tenjemba. Wamdus ngaigonu, tanjo bale manau, pino kuayar, tanjo pino ndon fare une manau, kuayar manau, yabri pasambi afu ndalekam tuku, waje pasa. ²⁰ Wam ngaigonu jakmba tanje tanjo tumba kutur tuwig. Tanjo nu wai minya ndanga isukusit manau tanje nu kutur tuwe ndakate nga saningina.

Kasomok pino ande Yesus tala ndana
(Markus 7.24-30)

²¹ Kile Yesus nu tinga Tirus le Sidon patukngge ma tugu ta mbol kina. ²² Nu kumba ka ma ta prona le Kanannu pino ande pro Yesus wika sana: O Sunjo, ne David tuku mbun. Ne ye sinanu turya. Yije kulim buklange wanena le sinamanzer sunjo jak minit nga sana.

²³ Tanjakina le Yesus nu nda isanu sukmba minna le nuje dubinaig tanjo pro nu sarsarmba sanaig: Pino te nu sine dubika wika wika ilit. Ne sawa le luka kuwa nga sanaig le ²⁴ nu ndek nane saningina: Ye Israel mbal sipsip ngisikanu tanjar minig nane tugumngge ndo pirokam tuku yije Mam nu ye kukulyina ngina.

²⁵ Kile pino ta pro Yesus tugumngge dagol tidronga sana: O Sunjo, ne ye turya ngina le ²⁶ nu ndek lafumba sana: Ande nu kinjo kame tuku nyamagan yaika age ningit ta nu wam maye ndate ngina.

²⁷ Tanjakina le pino ta nu man sana: Sunjo, ta son ta age nane mata tanjo tuku nyamagan fambonu mbain kumnemngge ndekade le nyade tuku nga sana.

²⁸ Tanjaka sana le nu pasa lafumba sana: Pino, ne sinja ye tuku sangri tomba tingate. Ne ye wam kam tuku nzalinate ta tanjamba ndo mayok kuwa ngina le ait ta mbolngge ndo kulim nuje mayekina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeik-ina

²⁹ Kile Yesus nu tanga Galilea kule kualin make dubimba kumba tabe ponga minyokina le ³⁰ tango kuasmbi gudommba nu tugum prove likinaig. Kupe ngaionu, kupe wai isu kigi-kagonganu, am tukulok, pasate ndakanu ta njakmba kilmba Yesus tugumnge patikinaig le nu nane wakeike likina. ³¹ Wakeikina le pasate ndakanu ta pasatinaig. Kupe wai isu kigi-kagonganu ta magekinaig. Kupe ngaionganu ta likinaig. Am tukulok ta nane mambalinaig. Tanjanaig le manjurka minnaig mbal wam kame ta kanjerka nane pirerek purka Israel mbal tuku Mbara nyu te-dunginaig.

Yesus tango 4,000 isukusneningina (Markus 8.1-10)

³² Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ta wika yalpe nga saningina: Mbal te pro ye ndon manjurka minig te ki kejmba buk kugade. Nanjine nyamagan ta buk nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. Ye nane kukulningi le gubak kuwaiga ta nane ka ndinngge gubanu baklelbeikaig nga saningina.

³³ Tanjakina le nuje dubiwanu tango nu sanaig: Sine ndanje. Ma baknu te aninge nyamagan kumumbi manjur surgo te ninbe le nyuwaiga nginaig le ³⁴ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba njak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 kualegan karenganu fonfon ndui ndui ndo njak nginaig.

³⁵ Tanjakinaig le Yesus nu manjur surgo ta minyokuwaiga nga saningina sulumba ³⁶ bret fonfon 7 kualegan turmba kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba fetfetmba nuje dubiwanu tango ninjina le nane kilmba walmba ninje likinaig. ³⁷ Ninje likinaig le nane njakmba kilmba nyinaig le maronjingina. Aganj fetfetna batenju ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig.

³⁸ Isukusnaig tango ta gudommba 4,000 tanjan. Pino kinjo kame afu mata turmba minnaig.

³⁹ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu wan ponga kumba Magadan ma mbol kina.

16

Nane wam kitek sanjrinu kanjeram sakinai

(Mateus 12.38-42; Markus 8.11-13; Lukas 11.29-32; 12.54-56)

¹ Kile Farisi mbal Sadusi mbal ndek Yesus tugum promba nu tagowam tuku samba mbolok sanjri ande te-mayokuwa le kanjeram sanaig. ² Tanjamba sanaig le nu lafumba sakina: Tane ki butungam bafute le tane sakade: Indole ki pro mayewamngat.

Ma njakmba gurkate ngade. ³ Maratukuk tane sakade: Kite sawe piyamngat. Gaunje ma songate ngade. Samba mbolngge aganj mayok kinig ta tane kanjerkade. Wam kame ait te mbolngge kilimok mayok kinig ta tane kanjerka katese ndade e? ⁴ Tane sinjka mbal ngaionu Kuate ngummede tuku. Tane ye tuku sanjri kanjeram tuku idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanjrinu ande tuan tango Yona mbolngge prona ta ndo tumtingamngit ngina. Tanjakina sulumba nu tanga nane kusreka kina.

Farisi le Sadusi mbal tuku manjau (Markus 8.14-21)

⁵ Yesus nane wan ponga kumba ka kule kualin simnge iben kinaig ta nuje dubiwanu tango nane bret afu kile ndaka kinaig. ⁶ Nane tango minnaig le Yesus nu nane saningina: Tane Farisi le Sadusi mbal tuku yis ta rironkap ngina. ⁷ Nu tanjakina le nane nanjine nanjine saka ismba sine bret afu nda kilgig ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Tane ndanjam bret kile ndakaig ta tuku saka minig. Tane ye kumu ng kuga nga idusde? ⁹ Tane wamdus pulu ndatingit? Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? Ye bret 5 tamba tango 5,000 isukusneningen le batenju sambe giganmba ligneninginaig? ¹⁰ Ko bret 7 tamba tango 4,000 isukusneningen le batenju sambe giganmbaig? ¹¹ Ye Farisi le Sadusi mbal tuku yis rironkap nga satinngit ta bret tuku sa ndatingit. Ndanjam saka tane wam ta kila pile ndakade nga saningina.

¹² Nu tanjakina le nane wamdus puluningina. Nu bret tuku yis rironkam tuku sa ndakina. Nu Farisi le Sadusi mbal tuku tum manjau rironkam tuku sakina.

Petrus nu Yesus Kuatenge madina tango ngina

(Markus 8.27-30; Lukas 9.18-21)

¹³ Yesus nane Sesarea Filipi ma tugu mbol pronaig sulumba nu nuje dubinaig mbal kusnaningina: Tango pino nane ye Ndindo Katesek Tango ye ima ngade nga kusnaningina le ¹⁴ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanu kule pisenngge ngade. Afu ne Elianngge ngade. Afu sakade ne Yereimia ko tuan tango ambokok ande nginaig.

¹⁵ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le ¹⁶ Simon Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenge madinina tango. Kuate nu abo minit ne nu tuku Kinjo nga sana le ¹⁷ nu ndek Petrus sana: Simon, Yona tuku kinjo, Kuate nu sinjka ne make pilit. Ne tango tugumngge wamdus ta te ndakate. Yinje Mam nu

* 16:18: Petrus ta Grik pasa. Nyu ta tugunu ndame.

samba mbolŋge minit nuŋge wamdus ta te-mayokmba tumnate. ¹⁸ Ye ne sanamŋgit. Ne tuku nyu Petrus.* Ye ndame ta mbolŋge yiŋe kuasmbi patiki le kume tuku sanŋriŋge nane kile-iberkam kumuŋ kuga. ¹⁹ Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta te-mayokam tuku ye ne sanŋri tanmbimŋgit. Ne wam afu kilke te mbolŋge peuniŋga ta samba mbolŋge mata wam ta peuniŋgamŋgat. Ne wam afu kilke te mbolŋge peuniŋga ta samba mbolŋge mata peuniŋge nda ŋga Petrus sana. ²⁰ Tanjamba nu nuŋe dubinaig tanŋo nu Kuatenŋge madina tanŋo ta afu sa ndaniŋguwaig ŋga sanŋrimba peuniŋgina.

*Yesus nu nuŋe kumam tuku saniŋgina
(Markus 8.31-9.1; Lukas 9.22-27)*

²¹ Ait ta mbolŋge ndo Yesus nu tugu pilmba nuŋe dubiwanu mbal saniŋgina: Ye mbumba Yerusalem ŋanŋit. Ye ka le tanŋe Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa bitekŋganu mbal nane ye tumba piti gudommaba suwaig le afuŋge ye baleyamŋgaig. Ye kumi le mara keŋnu mbolŋge Kuate nu te-tiyamŋgat ŋga saniŋgina. ²² Tanjakina le Petrus nu Yesus tumba te Yamokmba sawe lika sana: A ... Sunŋo. Ndo kuga. Kuate nu ne kulatkate. Wam ta ne mbol prowe nda ŋgina le ²³ nu mbilka Petrus sana: Satan, ne kua kaye. Ye tuku ndin tukul ndawa. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tanŋo tuku wamdus ndo dubite ŋgina.

²⁴ Tanjakina sulumba Yesus nu nuŋe dubiwanu tanŋo saniŋgina: Ima nu ye tuku tanŋo minam idusmba kande nu nuŋe nzali kusreka nuŋe mironŋ nuŋe ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁵ Ima nu nuŋe abo mine mayewam tuku sunŋomba idusmba kurau mayete ta nu ŋgisikamŋgat. Ima nu ye tuku ŋga nuŋe abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuŋe abo ta tumba ŋak minamŋgat. ²⁶ Ande nu kilke te tuku agar ndende ŋakmba kilwa le nuŋe kanu ŋgisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. Ande nuŋe kanu ŋgisikuwa ta ame agarŋmbi piyamba maŋ luka tam kumuŋ? ²⁷ Ye Ndindo Katesek Tanŋo ye yiŋe Mam tuku kilŋa sanŋri ŋak nuŋe eŋel kame ndoŋ luka prowamŋgit. Prowi sulumba ye tanŋo yimyam ŋakmba nane maŋau ke likinaig ta lafunu niŋgamŋgit. ²⁸ Ye siŋka satingamŋgit. Tane tenŋe tin minig mbal afu kume ndaka minap le ye Ndindo Katesek Tanŋo yiŋe gageu kulatkam tuku prowi le tane kanŋeryamŋgaig.

17

*Yesus nu ŋgarosu kitek tina
(Markus 9.2-13; Lukas 9.28-36)*

¹ Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus le maib nuŋe Yohanus nane kilmba nanenŋe ndo tabe sunŋo ande poŋginaig.

² Ka tanŋe nane keŋ ta mambilmba minnaig kande Yesus tuku ŋgarosu mbilka kisemba mayok kina. Nuŋe tumail pasi ki tuku kilŋa suk. Nu tuku tawi kauknu uge liŋnu ndo mayok kina. ³ Tanjana le Moses le Elia nale mayok ka Yesus ndoŋ pasata minnaik le nane kanŋerkenaig.

⁴ Tanjamba Petrus nu ndek Yesus sana: Sunŋo, sine tenŋe mineg te mayenu ndo. Ne woka le ye baibai keŋmba ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku patiki ŋga sana.

⁵ Petrus nu tanjamba saka minna le gau ande uge liŋnu ndo pro nane kainiŋgina le gau ta sinamŋge pasa ande mayok ka tenŋemba sakina: Ande te ye tuku Kiŋo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunŋo tet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ŋga sakina le ⁶ Petrus nane miŋge pasa ta ismba kuru kuru mayemba ndek kilke mbolŋge truk kinaig. ⁷ Tanjamba minnaig le Yesus nu pro nane kigreka saniŋgina: Tane kuru kuru ndakap. Tane tiŋap ŋga saniŋgina le ⁸ nane tandeka mambilmba Yesus nuŋe ndo minna le kanŋernaig.

⁹ Nane tiŋa Yesus ndoŋ luka ndek ka ndiŋge Yesus nu nane peuniŋmba saniŋgina: Ye Ndindo Katesek Tanŋo ye kummba maŋ tiŋgi le ndo tane wam kinatanu suk kanŋeraig ta afu saningap ŋgina.

¹⁰ Kile nuŋe dubiwanu tanŋo keŋ ta nu kusnanaig: Ndanam kusem pasa bitekŋganu mbal nane Elia nu ambonga prowa le ndo Kristus nu prowamŋgat ŋga sakade ŋginaig le ¹¹ nu ndek nane saniŋgina: Son. Elia nu ambonga prowa sulumba wam ŋakmba kuaneka kile-tidiŋgam tuku ta ¹² ye tane tenŋemba satinget. Elia nu buk mayok kina le nane nu kila pile ndakinaig. Nane nu tumba nanŋine nzali dubimba ŋayo sili-naig. Tanjamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tanŋo mata ŋayo siliyamŋgaig ŋga saniŋgina le ¹³ nuŋe dubiwanu tanŋo pasa ta ismba nu Yohanus kule pisne tuku saniŋgina ta nane wamdus puluniŋgina.

*Yesus nu kiŋo ande bukla ŋak wakeina
(Markus 9.14-29; Lukas 9.37-43)*

¹⁴ Nane keŋ ta Yesus ndoŋ maŋ luka ka maŋsur sunŋo ta tugum pronaiŋ le tanŋo ande pro Yesus tugumŋge dagol tidronŋa nu sana: ¹⁵ O Sunŋo, ne ye tuku kiŋo sinanu tura. Zulbarek maŋau nu mbol prote le nu sinamanzer sunŋo ŋak minit. Maŋau tanŋe nu tate le ait afu nu pa mbol ndekate. Ait afu nu kule sinamŋge ndekate. ¹⁶ Ye nu tumba nanŋe dubinade tanŋo te tugum prowit ta nane nu wakeiwm fuguwaig ŋga sana. ¹⁷ Tanjakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ŋgamuŋgal son tugusek ku-gatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndoŋ minamŋgit? Kiŋo ta tumba yalpe ŋgina. ¹⁸ Tanjakina le nane kiŋo

ta tumba pronaig le nu bukla n̄yau ta sawe likina le nu kiño ta kusremba kua kina le kiño ta mayekina.

¹⁹ Tanjamba Yesus nuñe ndo minna le nuñe dubiwanu tanjo nane nu tugum promba kusnanaig: Ndañam sine bukla ta pitaiwe fuguwig nga kusnanaig le ²⁰⁻²¹ nu ndek nane sanjina: Tane ngamunjal son tugusek kugatok ta tuku. Ye siñka satinjet. Tane Kuate tuku sanjri tomba tingade manjau ta mastet tin̄nu tanjan fudin̄ndo ndo minwa ta tane tabe te samba ne goka ka ma si kaye nga sawap ta nu tanjawanjat. Ngamunjal son manjau tamba tane wam njakmba kanjerkam kumuñ. [Ande nu nyamagan pinka ndo Kuate yabante sulumba nu bukla pitaikam kumuñ.]

*Yesus nu nuñe kumam tuku sanu arna
(Markus 9.30-32; Lukas 9.43-45)*

²² Yesus nane Galilea ma tugu mbolnje kine promba minmba nu nuñe dubiwanu kuasmbi saninjina: Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolnje pilwaig le baleyamn̄gaig. ²³ Baleyuwaig le ye kumi sulumba mara keñnu mbolnje Kuate nu ye kuaneyuwa le tinunjet nga saninjina. Tanjakina le nane pasa ta ismba piti sunjo njak minnaig.

Yesus nu takis ndametinj pankina

²⁴ Yesus nane Kaperneum tumbran pron- aig le kusem wande sunjo tuku ndametinj kilanu mbal pro Petrus kusnanaig: Tane tuku tum tanjo nu kusem wande sunjo tuku takis ndametinj patikate e nginaig le nu au ngina. ²⁵ Tanjakina sulumba nu man luka wande mbol kina le Yesus nu katesemba Petrus kusnana: Simon, kilke te mbolok gabat sugo nane ima tugumnje takis ndametinj kilig? Nane nangine kiño kame tugumnje kilig e ko mbal afu tugumnje kilig nga Petrus kusnana le ²⁶ nu ndek Yesus sana: Nane mbal afu tugumnje kilig ngina. Tanjakina le nu Petrus sana: Ta tuku gabat sunjo tuku kiño kame takis patinu tuku piti ta nane mbolnje mine ndakate ta ²⁷ sine kusem wande sunjo ta tuku takis ndametinj pan ndakube ta nane afu gubra tubekaig. Ta tuku ne kule kualinj nzi mbol kumba kuku tilainja kualegan ambonga tamn̄gat ta minjenu kakerka takis ndametinj kumumbi kanjeram̄gat. Ndametinj ta tumba ye tuku takis nanje turmba patika nga sana.

18

*Tanjo ngamuknje ima nu sunjo minit
(Markus 9.33-37; Lukas 9.46-48)*

¹ Ait ta mbolnje Yesus dubiwanu tanjo nane nu tugum promba nu kusnanaig: Ku- ate kulatkate mbal ngamuknje ima sunjo minit nga kusnanaig le ² nu ndek kiño ande tumba nane ngamuknje te-timba nane

saninjina: ³ Ye siñka satinjamn̄git. Tane mbilka kiño kame tanjan mayok ndakape ta tane Kuate kulatkate ma mbol kine nda.

⁴ Ande nu kiño tenen nyu kugatok mi- nam iduste ta nu Kuate tuku gageu njakmba ngamuknje nu sunjo minit. ⁵ Ande nu ye tuku nga idusmba kiño tenen tate ta nu ye mata tate. ⁶ Kiño ande tenen ye tuku son ngate le andenje didikate le nu ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kiño didi ndaka minwa le ambonga afunje wit firfranu ndame sunjo tumba njinfok tur kusmba buknginaig le yu buto ka kumna kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tanjo pino Kuate ngumnewaig nga tago afu siñka prowam̄n̄gaig ta ima nu tanjamba tanjo tagoninjig le nane Kuate ngumnede ta ose. Nu pa sunjo tamn̄gat.

⁸ Ne tuku wai ko kupe ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba buknga. Ne wai ko kupe ndindo njak minmba Kuate tugumnje abo tugu kanjera ta maye. Ne wai ko kupe armba njak mina le Kuateenje ne tumba bukngiwa le ne ugmba minmba minam tuku ma ta mbol kaye ta n̄yau. ⁹ Ne tuku am ande nu ne unekam tuku didikate ndeta gomba buknga. Ne am ndindo njak minmba Kuate tugumnje abo tugu kanjera ta maye. Ne am armba njak mina le Kuateenje ne tumba bukngiwa le pa sunjo mbol kaye ta n̄yau.

¹⁰⁻¹¹ Tane kiño ande tenen talamba ake aganj nga idus ndawap. Kiño kame kulatkanu enjel kame mara mara samba mbolnje yinje Mam am mbolnje minig. [Ye Ndindo Katesek Tanjo ye ngisikanu minig mbal muskil kile-tidinjgam tuku ye prowen.]

*Sipsip ande ngisikina tuku yaba pasa
(Lukas 15.3-7)*

¹² Tane wam te ismba tane ndanmba idusde. Tanjo ande nu sipsip 100 njak ndindo inum ngisikate le nu tanaig ngate nga idusde? Kuga. Nu sipsip afu 99 ta kilmba ka tabe ande mbolnje kusreka nu luka kumba ande ngisikate ta sotate. ¹³ Ye siñka satinjamn̄git. Nuñe sipsip 99 ngisi ndakade ta nu nane tuku gare fudin̄mba tate. Sipsip ndindo ngisikate le sota luka tate sulumba nu ta tuku gare sunjo tate. ¹⁴ Tanjamba ndo tanjine Mam nu samba mbolnje minit nu kiño inum tenen mata nu ngisi ndakuwa nga iduste.

Tira tanjo tuku mbar te-tiwam tuku pasa

¹⁵ Tira ande nu ne mbolnje mbar ande kuwa ndeta ne kumba siñsin̄ndo nu ndo sawa. Nu ne tuku pasa pitai ndamba ngamunjal biye mbilwa ndeta maye. Manjau tamba ne nanje gulab manj luka tate. ¹⁶ Ko nu ne tuku pasa isam mbulwa kande ne tira ndindo ko armba kilmba nu tugum kape

sulumba nu ndonj pasa te-tiwap. Tane ar ko tane kej pasa ta sawap ta maye. ¹⁷ Tanjo ta nu nale tuku mata isam mbulwa kande kile ne Kuate tuku kuasmbi njakmba saningja le iswaig. Nu nane tuku mata isam mbulwa kande nu kasomok tanjo ko takis kilanu tanjo tanjan nu ndonj ulendi ndakap.

¹⁸ Ye sinja satinjangngit. Tane wam afu kilke te mbolnje peuningap ta samba mbolnje mata wam ta peuningamngat. Tane wam afu kilke te mbolnje peu ndaningap ta samba mbolnje mata peuninge nda.

¹⁹ Ye manj satinji le isap. Tane tuku armba nale wamdus ulendimba wam ande tuku Kuate yabanwaik ta yinje Mam nu samba mbolnje minit nu wam ta kamngat. ²⁰ Tanjo armba ko kejmba nane ye tuku nyu mbolnje manjurkade ta ye nane ngamuknje minet nga saningina.

Mbar gilaingam tuku pasa

²¹ Kile Petrus nu Yesus tugum promba nu kusnana: Sunjo, yinje tira ande nu ye mbolnje mbar giganwa le ye gilaingi. Nu mbaram 7-wa le ye mbar ta gilaingi e nga kusnana le ²² nu lafumba sana: Kuga. Ne nu tuku mbar 7 ndo gilainga ta kumunj kuga. Ne nu tuku mbar 77 tanjamba gilainga.

²³ Tane isap. Kuate nu nuje gageu kulatkate manjau ta wam kube te suk. Tanjo sunjo ande nuje piro mbal afu nane nu tuku ndametinj kilnaig ta luka lafuwaig nga sakina. ²⁴ Nu lafunu kilam tuku tugu pilna le tanjo ande nu lafuwam tuku ndametinj soj 100,000 tanjan nane nu tumba pron-aig. ²⁵ Nu ndametinj ta lafuwam kumunj kuga tukunu tanjo sunjo nu nane afu saningina: Tane tanjo te tumba nuje pino kinjo kat nuje ndonj aganj ndende njakmba turmba afu tugumnje piro aganj tanjan minam tuku piyamba ndametinj kilmba pro nuje ndametinj lafuwap ngina.

²⁶ Tanjakina le nu sunjo tugumnje ndeka dagol tidronga sarsarmba sana: O sunjo, ne ait tutura le ye lafunu ta kumumbi kilmba tanmbimngit nga sana. ²⁷ Tanjaka sana le tanjo sunjo nu sinanu lafuwam tuku wamdus kusremba nu ake kukulna le kina.

²⁸ Nu kumba ka nuje piro tuma ande nu tuku soj ndindo lafuwam tuku minna ta kangerna. Kangermba nu biye timba njinfok pipka ye tuku ndametinj lafuwa nga sana.

²⁹ Tanjakina le nuje piro tuma ta ndek nu tugumnje truk ka nu sarsarmba sana: Ne ait tutura le ye lafunu ta te-kumumbimba tanmbimngit nga sana. ³⁰ Tanjamba sana ta nu mbulmba nu tumba ka muli wandeknje pilmba nu tuku ndametinj ta njakmba lafuwe suluwa sulumba ndo nu mayok kuwa ngina.

³¹ Kile nuje piro tuma mbal afu nu wam kina ta kangermba nane pitiningina le nane

kumba ka nanjine sunjo ta kubeu tunaig le ³² nu pasa ta ismba piro tanjo ta wikina sulumba sana: A ... ne sinja tanjo njayonu. Ne ye sarsaryat le ne ndametinj lafuwam tuku ta ye wamdus kusrewit. ³³ Ye tanjamba ne sinanu mapenit ta ndanam saka nane piro tuma tanjo ta sinanu mape ndawat nga sana. ³⁴ Tanjaka nu gubra tormba tanjo ta tumba muli wande kulatkanu mbal tuku wai mbolnje pilmba saningina: Nu ye tuku ndametinj njakmba lafuwe suluwa le nu mayok kuwa nga saningina.

³⁵ Tane tanjamba ndo tanjine tira tuku mbar tugusemba wamdus gilai ndangap ta yinje Mam nu samba mbolnje minit nu mata tane mbolnje tanjawamngat ngina.

19

Tanjo pino munju purkik tuku pasa (Markus 10.1-12)

¹ Yesus nu pasa ta sake denjpurmba nu tinga Galilea ma kusremba kumba Yudea ma tugu mbol promba Yordan kule sim kina le ² tanjo pino gudommba nu dubinaig le nu tanje nane tuku guaze wakeikina.

³ Tanjamba minna le Farisi tanjo afu Yesus tagowam tuku pro nu kusnanaig: Sine sinjine tukul manjau dubimba ande nu piyo nuje mbar ande mbolnje pitaiwam kumunj e nga kusnanaig le ⁴ nu ndek sakina: Tane Kuate tuku kuyar pasa bur ndakade e? Pasa ta tenjemba sakate. Tugu mbolnje Kuate nu tanjo pino kile-mayokka nu ngarusu kise kise wakeikina sulumba sakina:

⁵ Tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndonj munju kile-denga min-waik. Nale ngarusu ndindo mayok kangaik ngina. *Mulum Pasa 2.24*

Kuyar pasa nu tanjakate. ⁶ Ta tuku nale armba mine ndakik. Nale aganj ndindo tanjan minik. Kuate nu aganj kilmba ulendinikit ta tanjonje nale pur ndanikuwa ngina.

⁷ Tanjakina le Farisi nane ndek nu sanaig: Tanjamba ta ndanam Moses nu tukul pasa tenjemba sakina: Ande nu piyo nuje pitaiwam nga waje ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumunj nga sakina le ⁸ nu ndek nane saningina: Tane wamdus karenju njak. Ta tuku Moses nu tanjo pino pitaiwam tuku wokina. Tugu mbolnje manjau ta mine ndakina. ⁹ Ye tenjemba satinjangngit. Pino ande nu tanjo ndonj fare mine ndakate le tanjo nuje manjau kise tuku nu pitaimba pino kise ndonj munju kilik ta nu pino kuayarmba unekate nga saningina.

¹⁰ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo ndek Yesus sanaig: Tanjo pino kilmba manj pitaiwam tuku tukul sanjrinu tanjamba minwa kande sine tanjo pino kile ndakube

nga sanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Tango njakmba munju kilam tuku minig. Kuate nu manjau ta laipam tuku afu sangri ningit nane ndo munju kile ndakade. ¹² Afu nane ina sinamnje aganj afu denkanu mayok kinig tukunu nane pino kile ndakade. Afu tango manjambi nane tuku ngarosu njaigo siglikinaig. Afu nane Kuate tuku gageu tugekuwa nga piro ta kumba pino kilam tuku wamdus ta kugatok. Ande nu manjau ta dubiwam kumunj ndeta dubiwa nga saningina.

*Yesus nu kinjo kame nyaro ningina
(Markus 10.13-16; Lukas 18.15-17)*

¹³ Nane afu kinjo kame fonfon kilmba Yesusnje wai nane mbol patika Kuate yabanjwa nga Yesus tugum pronaij le nuje dubinaig mbal tanje nane saninge lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu nane saningina: Kinjo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kinjo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig njina. ¹⁵ Tanjamba nu wai nane mbol patika sulumba tinja kina.

*Tango ande aganj ndende gudommba njak
(Markus 10.17-31; Lukas 18.18-30)*

¹⁶ Mara ande tango inum Yesus tugum promba nu kusnana: Tum Tango, ye ame manjau mayenu ki sulumba abo tugu tumba minmba minamngit nga kusnana le ¹⁷ nu lafumba sana: Ndanjam ne manjau mayenu tuku kusnayate. Kuate nu ndo mayenu. Ne minmba minam tuku abo tugu ta tam idusmba kande ne Kuate tuku tukul dubika nga sana.

¹⁸ Tanjaka sana le tango ta nu kusnana: Ye tukul pasa ndanj dubiki njina le nu lafumba sana: Tango bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Aganj ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. ¹⁹ Ina mam nanje tuku nyu kurauka minje kumnemnje mina. Ne nanje ngarosu tuku wamdus sunjo njak minit tanjamba ndo nane ne tugumnje minig mbal tuku kume purmba mina nga sana le ²⁰ tango mo ta ndek nu sana: Ye tukul ta njakmba dubika minet. Ame manjau ye mbol denkkate njina le ²¹ Yesus lafumba ndek nu sana: Ne abo tugu ta tam idusmba kande ne kumba ka nanje aganj ndende njakmba piyamba ndametinj kilmba sanzal mbal ninmba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta ne samba mbolnje aganj ndende magenu njak minamngat nga sana le ²² tango mo nu pasa ta ismba nu aganj ndende sunjomba njak tukunu nu wamdus piti njak Yesus kusremba kina.

²³ Nu kina le Yesus nu nuje dubiwanu tango saningina: Ye sinja satinngamngit. Aganj ndende sunjomba njak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo. ²⁴ Aganjmor sunjo kamel nu

nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tango nu aganj ndende sunjomba njak ta nu ngumneninjmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku manjau ta sinja minde bada sunjokanu njina.

²⁵ Tanjaka le nuje dubiwanu tango pasa ta isnaig sulumba nane piriri njayomba sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanjandanjmba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamngig njinaig le ²⁶ Yesus nu nane kanjerka saningina: Tango nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta njakmba kam kumunj nga saningina.

²⁷ Kile Petrus lafumba Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku nga singine aganj ndende njakmba kusreka ne dubineg. Sine ame aganj tamngig nga kusnana le ²⁸ nu ndek nane saningina: Ye sinja satinngamngit. Kilke kitek mayok kuwa le ye Ndingo Kate-sek Tango yinje minyo mbili maditaknu mbolnje minyoka njakmba kulatkamngit ta tane ye dubiyade mbal mata minyo mbili 12 mbolnje minyoka Israel tuku tugu 12 ta kilmba pileningamngig. ²⁹ Ande nu ye tuku nga nuje wande, tira kat nuje, kulim kat nuje, ina mam kat nuje, kutu kat nuje, nuje kilke aganj kame tananj kusrekate ta nu aganj kusrekate ta kitek gudommba kilmba nu abo tugu njak minmba minamngat. ³⁰ Ane. Nane afu kile tumailamnje minig ta nane ngumnem kanjaig. Afu kile ngumnemnje minig ta nane tumailam kanjaig njina.

20

Piro tango piya kilnaig tuku yaba pasa

¹ Kile Yesus nu sakina: Kuate nuje gageu lafunu ningit wam ta piro miro tango ande wam kina tananj. Nu maratukuk tinja ki nda promba minna le mbal afu nu tuku grep piro mbolnje pirokam tuku sota kilam kina. ² Nu kina ka afu kanjerka ki ndindo tuku piya ningam tuku saningina le nane woka tango ta tuku piro mbol kinaig.

³ Ki kanum 9 mbolnje nu manj kumba ka maket mbolnje afu nane ake minnaig ta kanjerka saningina: ⁴ Tane pirokam idusmba kande tane ye tuku piro mbol kape le ye tane piya kumumbi tinngamngit nga saningina le nane kinaig.

⁵ Ki kanum 12 mbolnje ki kanum 3 mbolnje nu manj wam ndui ta ndo kina. ⁶ Tanjamba ki kanum 5 mbolnje nu manj kumba ka afu ake minnaig ta kanjerka saningina: Ndanjam tane ake tinj minig le ka furirte nga saningina le nane nu sanaig: ⁷ Afunje sine piro nda singig njinaig le nu ndek saningina: Tane kumba ye tuku piro mbolnje pirokap njina le nane kinaig.

⁸ Ki butunga furirna le miro tango nu nuje piro kulat tango sana: Piro mbal wika nane piya ninja. Ngumnenja prowaig

ta mbolnɔge tugu pilmba ka ka maratukuk prowaig mbolnɔge biteknɔga nɔga sana le ⁹ piro kulat tanɔgo nu mbal afu furiram piro tugu pilnaig ta wika ki ndindo tuku piya kumumbi ninɔge likina.

¹⁰ Tanjana le mbal maratukuk pronaig ta nane wam ta kanɔgermba sine ndametinj man lato kilamngig nɔga idusnaig ta kuga. Nane mata ki ndindo tuku piya ndo kilnaig. ¹¹ Tanjamba nane gubra tumba ka piro miro tanɔgo sanaig: ¹² Mbal te nane ait fagnu ndo pirokaig a. Sine maratukuk tinɔga piro tugu pilmba ka ka kinɔge sine pasoka mundusiɔmɔba piro karenkigig le furirte. Ndanam saka ne sine nane ndonɔ piya kumu kumu sinɔgat nɔga sanaig le ¹³ piro miro tanɔgo nu nane tuku ande lafumba sana: Mata, ye ne mbolnɔge mbar ndawit. Ne ye ndonɔ pasa katmba nanɔge piro tuku ki ndindo tuku piya tam tuku wokot tae. ¹⁴ Ne nanɔge ndametinj ta tumba kaye. Ye yinɔge nzalimbi nane afu furiram prowaig ta ne ndonɔ kumu kumu ndametinj ninɔgam iduset. ¹⁵ Ndametinj te yinɔge ndametinj. Ye afu ninɔgam bafuwi ta ninɔgam kumuɔ. Ndanam saka ye waknyumba minet le ne ye tuku gubra tat nɔga sana.

¹⁶ Kile Yesus nu teɔnenmba saninɔgina: Afu ngumnemngɔge minig ta tumailam kanɔgaig. Afu tumailamngɔge minig ta ngumnem kanɔgaig nɔga saninɔgina.

*Yesus nuɔge kumam tuku sanu keɔna
(Markus 10.32-34; Lukas 18.31-34)*

¹⁷ Yesus nane Yerusalem kumbanɔge nu nuɔge dubiwanu tanɔgo 12 ndo kilmba kile Yamokka saninɔgina: ¹⁸ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kanɔgig. Ka ambenɔge nane afu ye Ndindo Katesek Tanɔgo tumba pris gabat kusem pasa biteknɔganu mbal tuku wai mbolnɔge pilwaig le nane ye te-tiyumba kumwa nɔga sakamngɔgaig. ¹⁹ Nane kasomok mbal tuku wai mbolnɔge ye pilwaig le nane ye maim maim te-sumba ngusyuwaig sulumba ail kazrai mbolnɔge ye baleyamngɔgaig. Ye kumi le mara keɔnu mbolnɔge Kuate nu manɔge ye te-tiyamngɔgat nɔga saninɔgina.

*Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(Markus 10.35-45)*

²⁰ Sebedeus tuku kinɔge armba Yakobus le Yohanus ina nakilenɔge nale kilmba ka Yesus tugumngɔge dagol tidronɔga nu aganj yabanɔna le ²¹ nu ndek kusnana: Ame aganj tuku ne ye yabanɔyate nɔgina le nu ndek sana: Ne yinɔge kinɔge ar te ma nika le ne nanɔge gageu kulatka mina le inum ne tuku ndinamngɔge inum nɔhanamngɔge minyokuwaig nɔga iduset nɔgina.

²² Tanakina le Yesus nu lafumba sanikina: Tale wam yabanɔk ta tugunu tale gilai. Ye

kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyam kumuɔ e nɔga sanikina le nale sakinaik: Au. Sile kumuɔ nɔginaik. ²³ Tanakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyamngita ta ye tuku ndinamngɔge ko nɔhanamngɔge afu tanjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Yinɔge Mam nu tanɔgo afu madinɔgina nane ndo ma ta mbolnɔge minyokamngɔgaig nɔga sanikina.

²⁴ Nu dubiwanu tanɔgo 10 wam ta isnaig sulumba nale aba nuɔge tuku palseɔninɔgina le ²⁵ Yesus nu nane te yalpe nɔga wika saninɔgina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane pasa sangrinu nɔk minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemngɔge minig ta nane mata tanɔgo pino nane kukul te-ninɔmɔba matuk kinig ta ²⁶ tane manɔau ta ke ndakap. Tane ngamukngɔge ima nu sunɔge minam idusmba ndeta nu tane nɔkamɔba tuku piro tanɔgo minwa. ²⁷ Tane ngamukngɔge ima nu kulat tanɔgo minam idusmba ndeta nu tane nɔkamɔba tuku piro tanɔgo tanɔjan minwa. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tanɔgo ye mata tanɔgo pino ye sinzanɔyuwaig nɔga pro ndawen. Ye nane sinzanɔninɔmɔba yinɔge nɔgarosu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kile-tidningɔge ninɔgam tuku prowen nɔga saninɔgina.

Yesus nu tanɔgo armba am tukulkanu wakeikina

(Markus 10.46-52; Lukas 18.35-43)

²⁹ Yesus nane Yeriko kusrewam bafunaig le tanɔgo gudommba nu dubimba kinaig.

³⁰ Tanɔgo armba nale am tukulok ndin makembinɔge minnaik. Nale Yesus kina ta afunɔge sanikinaig le ismba nale ndek wi kuenka sanaik: David tuku mbunɔ sunɔgo, ne sile sinanu tursika nɔga sakinnaik. ³¹ Tanakinaik le manɔgur sunɔgo nale maninkuwaik nɔga sanike likinaig kande nale lato lato wika sakinaik: David tuku mbunɔ sunɔgo, ne sile sinanu tursika nɔga saka minnaik.

³² Tanjamba saka minnaik le Yesus nu tinɔga nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolnɔge ki nɔga idusik nɔgina le ³³ nale ndek nu sanaik: O Sunɔgo, sile tuku am wakeika nɔginaik. ³⁴ Tanakinaik le Yesus nu nale sinanikmba nale tuku am kigrekinɔge kande am maranɔga mambilnaik sulumba nu dubimba kinaik.

21

Yesus nu gabat sunɔgo tanɔjan Yerusalem kina

(Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi tumbranɔ Olif tabe patumba Yesus nu nuɔge dubinaig tanɔgo armba sanikina: ² Tale tumbranɔ si kumba biteknɔga donɔki ande fat nɔk pannaig le tin

minik ta kanđerkamjgaik. Kanđerka muli kuklinikmba kilmba ye tugum te yalpe. ³ Ande nu tale kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu donji te piro njak nja sawap. Tanjakap le nu pitik ndo maye kilmba kape nja satikamjngat njina.

⁴ Yesus nu nale tanjamba wam pagukina ta o buk tuan tanjo ande pasa sakina ta kumunjina. Nu tenjenmba kuyarna.

⁵ Sion tumbran sunjo sawap le nuje tanjo sunjo kanđerwa. Nu ngannu nyu kugatok tanaj donji fat mbolnje minyoka donji njak nu tugum prote njina. *Sakaria 9.9*

⁶ Yesus nu nuje dubinaig tanjo ar ta wam pagukina le nale ka kumunaik. ⁷ Nale donji nuje fat ndoj kilmba Yesus tugum pronaik sulumba nanjine kuminj kilmba muskilnu mbolnje farnaig le Yesus nu ponga minyokina. ⁸ Tanjana le manjur sunjo ta nane nanjine kuminj kilmba ndinnje farninjmba afu nane ail wai kugerka kilmba pro ndinnje farninje likinaig. ⁹ Tanjamba kile afu Yesus tumailamnje afu ngummenje nane kumbanje wikaraumba sakinaig; Sine David tuku mbuj tuku nyu te-dungube o.

Tango te Sunjo tuku nyu mbolnje prote.

Nu Sunjonje nyaro tuwa o.

Sine Sunjo Kuate tuku nyu te-dungube o njinaig. *Mune 118.26*

¹⁰ Nane tanjamba kumba minnaig le Yesus nu donji njak Yerusalem bitek prona le tumbran sunjo ta tuku tanjo pino njakmba pির-erekpurka tanjo ta imanje njinaig le ¹¹ nane manjur sunjo nu dubinaig ta nane ndek sakinaig; Tango te Yesus. Nu tuan tanjo. Nu Nasaretnu Galilea ma tugu mbolok njinaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina

(Markus 11.15-19; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)

¹² Kile Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo ta sinam kumba ka kawan tanje nane afu aganj ndende piyaninjinaig afu piyaninjmba kilnaig ta nane njakmba kogronjina sulumba nane ndametinj munju walka minnaig mbal tuku mbain kilmba kile-panka afu umanj kurinun piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-panka pitaike likina. ¹³ Tanjamba nu nane sanjina: Kuyar pasa nu tenjenmba sakate.

Ye tuku wande ta mbarinjyam tuku wande.

Tane wande te mbilmba kuayar tango tuku wande tanaj pilig njgate. *Aisata 56.7; Yeremia 7.11*

Yesus nu tanjamba nane sanjina sulumba ¹⁴ nu kusem wandek sinam tanje minna le afu am tukulok afu kupe njaignu nane gudommba nu tugum pronaig le nu nane

wakeike likina. ¹⁵ Tanjana le kiño kame nane kusem wandek sinam tanje wikaraumba sakinaig: Sine sinjine sunjo David tuku mbuj tuku nyu te-dungube o nja saka minnaig.

Tanjamba minnaig le pris gabat kame kusem pasa biteknganu afu ndoj Yesus nu wam kitek sanjrinu ke likina le kanđerka kiño kame tuku zigna ta ismba nane palsejningina le ¹⁶ nane Yesus sanaig: Nane ne tuku sakade ta ne nda isit e njinaig le Yesus nu lafumba sanjina: Ye iset. Tane kuyar pasa ande bur ndakade e? Pasa ta nu tenjenmba sakate.

Ne kiño kame fonjon kiño dabronu turmba tumningit le ne tuku nyu kumumbi te-dungade njgate. *Mune 8.3*

¹⁷ Tanjamba sanjmba Yesus nu nane kusreka mayok ka tumbran sunjo kusremba ka Betani tumbran promba tanje minna.

Yesus nu ail ande taprana

(Markus 11.12-14,20-24)

¹⁸ Mafena le nane manj luka Yerusalem kambim saka kumba ka ndinnje Yesus nu gubana le ¹⁹ nu fik ail ande ndin makembinje tin minna ta alonu kilmba nyam saka tugum kumba mambilna kande kuga. Nu wajenu ndo kanđerkina. Tanjamba nu fik ail ta sana: Ne manj alowe nda nja sana. Nu tanjaka sakina le ait ndui ta mbolnje ndo ail ta wajenu karenje sulunaig.

²⁰ Tanjanaig le nuje dubinaig mbal nane piriri njayomba sakinaig: i ... Ame manjau tanaj a. Fik ail te pitik ndo wajenu karenje suluwaig njinaig le ²¹ nu lafumba nane sanjina: Ye sinjka satinjamjgit. Tane Kuate nu kumuj nja wamdus tero ndakap ta ye fik ail mbolnje manjau kit tanjamba tane mata kam kumuj. Ta ndo kuga. Tane tabe si samba ne goka tinja yu buto sinam kaye nja sawap ta nu tanjawamjngat. ²² Tane Kuate nu kumuj nja yabanap ta nu kumumbi tinjamjngat nja sanjina.

Imanje Yesus kukulna nja nane nu kusnanaig

(Markus 11.27-33; Lukas 20.1-8)

²³ Yesus nu manj kusem wande sunjo sinam kumba ka tanje pasa kuklimba tumnjmba minna le pris gabat kame Israel mage mage afu pro nu kusnanaig: Imanje ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sanjri tinmba kukulnina nja kusnanaig le ²⁴ nu ndek nane sanjina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le kumumbi lafuwap ta imanje ye wam kame te kam tuku kukulyina ta tane kila satinjamjgit. ²⁵ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenje e ko tanjonje njina.

Tanjakina le nane ka kasomnje nanjine nanjine munju kusnanja sakinaig: Sine

ndaŋmba sabe. Sine Kuateŋge ŋga sabe ta ndaŋam tane Yohanus tuku son nda ŋginaig ŋgamŋgat. ²⁶ Ko sine taŋgoŋge ndo ŋgube ta taŋgo pino nane sine mbolŋge wam ŋayonu kamŋgaig. Maŋgur sunjo te nane ŋakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan taŋgo ŋga idusde ŋginaig. ²⁷ Taŋamba nane Yesus tuku pasa lafumba sakinaig: Iyo. Sine gilai ŋginaig le nu ndek nane saningina: Ariya. Ye mata imanŋge kukulyina le wam kame ke liket te satinge nda ŋgina.

Kiŋo armba tuku yaba pasa

²⁸ Yesus maŋ lato sakina: Tane pasa te ismba ndaŋmba idusamŋgaig. Taŋgo ande nu kiŋo armba ŋak minna. Nu kumba ka nuŋe kiŋo mulum ta sana: Kiŋo, kite ne kumba ka grep piro mbolŋge piroka ŋga sana le ²⁹ kiŋo ta mam nuŋe sana: Ye mbulit ŋgina. Taŋakina ta mine minemba nu wamduŋ biye mbilmba tiŋga pirokam kina.

³⁰ Kile taŋgo ta nu maŋ kumba ka maib nuŋe pasa ndui ta ndo sana le nu lafumba sakina: Ta maye. Ye kaŋgit ŋgina ta nu kine ndakina. ³¹ Tane ndaŋmba idusde. Kiŋo ndaŋ mam nuŋe tuku pasa kumumba kina ŋga kusnaningina le nane ndek lafumba sakinaig: Kiŋo mulumŋge ŋginaig.

Taŋakinaig le Yesus nu kusem gabat mbal ta saningina: Ye sirjka satingamŋgit. Takis kilanu mbal pino taŋgo didik farde mbal nane tane litinmba ambonŋga Kuate tuku gageu mayok kinig. ³² Yohanus nu maŋau tiŋreknun tumtingina le tane son nda ŋginaig. Takis kilanu mbal pino nane taŋgo didik farde nane nu tuku pasa ismba son ŋga nangine maŋau ŋgaigonu kusrekinaig. Nane taŋanaig le tane wam ta kaŋgerkinaig sulumba ŋgamuŋgal biye mbilmba nu tuku pasa mata son nda ŋginaig ŋga saningina.

Piro taŋgo ŋgaigonu tuku yaba pasa

(Markus 12.1-12, Lukas 20.9-19)

³³ Yesus nu maŋ sakina: Tane yaba pasa ande te mata isap. Kilke miro taŋgo ande nu grep piro ŋguka fondembi korma nu grep alonu firfirmba kulenu kilam tuku ŋguruj wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuennu o mbolok pilna. Piro ŋakmba denpurmba nu piro mbal kilmba patika nu tiŋga kilke kise mbol kina. ³⁴ Kina ka taŋge minmba ma ma grep alonaig le kamusmba alonu kilam tuku nu mbal afu kukulningina le piro taŋgo tugum kinaig. ³⁵ Kumba ka pronaig le nane kaŋgerka kilmba ande tumba panitumba inum tumba balemba ande ndamembi balemba taŋamba taŋamba ke likinaig. ³⁶ Nane taŋanaig le kilke miro nu ambonŋga kukulningina ta limba maŋ gudommba kukulningina le nane mbolŋge mata wam ndui ta ndo ke likinaig.

³⁷ Taŋanaig le piro miro nu nuŋe kiŋo nuŋe kukulna le nane tugum kina. Nu teŋemba

isusna: Nane nu kaŋgermba ye tuku kiŋo ŋga mapewamŋgaig ŋga idusna. ³⁸ Taŋana le piro mbal nane nu prona le kaŋgermba sakinaig: Taŋgo ilit si nu mam nuŋe tuku agar ndende ŋakmba kilam tuku nyu ŋak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube ŋga sakinaig. ³⁹ Taŋaka nane nu biye timba bukŋginaig le kilim kina le taŋge balenaig le kumna.

⁴⁰ Ye tane kusnatinget. Piro miro taŋgo nu taŋgo kame ta tugum promba nane mbolŋge ame wam kamŋgat ŋga kusnaningina le ⁴¹ nane afu nu sanaig: Nu piro mbal ŋgaigonu ta kume ŋayonu ningiwa sulumba nu piro taŋgo afu kitek kilmba patikamŋgat. Alonu kilig ait mbolŋge nane alonu kilmba nu tumba minamŋgaig ŋginaig.

⁴² Taŋakinaig le Yesus nu nane saningina: Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e? Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu ŋga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame ŋakmba nu mbolŋge sanŋri tiŋgade.

Sunjo nuŋge wam ta kina le sine kaŋgermba pirerek purka gare toreg ŋgate. *Mune 118.22*

⁴³ Ta tuku ye tane satingamŋgit. Kuate nu tane Israel kile-sika mbal kise nuŋe gageu tuku madiningiwa le alonu kumumbi kilemayokkamŋgaig ŋgina. ⁴⁴ [Ande nu ndame sunjo ta mbolŋge baringa ndekuwa ta nu isu ŋgurŋgumba nu kumamŋgat. Ndame sunjo ta taŋgo ande mbolŋge ndekuwa ta nu du firfiramŋgat.]

⁴⁵ Pris gabat kame Farisi mbal ndonj nane yaba pasa kame sake likina le ismba nu nane tuku sakina ta katesenaig sulumba ⁴⁶ nane nu biye tiwam tuku ta maŋgur sunjo nane nu tuan taŋgo ŋga sakinaig tukunu nane taŋgo pino tuku kuru-kurukinaig.

22

Pagumba nye sunjo tuku yaba pasa

(Lukas 14.15-24)

¹ Yesus nu maŋ yaba pasa ande saningmba sakina: ² Kuate nu nuŋe gageu wike likate wam ta gabat sunjo ande nuŋe kiŋo pino tam tuku pagumba nye sunjo pilna taŋaj. ³ Ait kumungina le nu nuŋe piro taŋgo kukulningina le kumba ka buk saningina mbal ta kilam kinaig. Nane kumba nane saninginaig kande nane ŋakmba mbule sulunaig.

⁴ Kile gabat sunjo nu piro taŋgo afu saningina: Tane kumba ka mbal buk saningen ta teŋemba saningap. Nu makau ande pailnu fatnu afu kuya ŋak turmba bale farmba nyamagan kilmba pagumba kile tane tairŋga minit. Nuŋe kiŋo pino tam tuku pagumba nye ta mbol prowap ŋga saningap ŋgina le ⁵ nane kumba ka saninginaig kande nane ismba ake pasa sakanu sukmba ande

nu tija nuje piro mbol kina le ande nu tija nuje ndametij piro kam kina le ⁶ nane afu tija nu tuku piro mbal ta kilmba njaigo siglika bale farnaig. ⁷ Tanjanaig le gabat sunjo nu wam ta ismba nu gubra tumba nuje kame mbal kukulningina le nane kumba ka nane bale far sulumba nane tuku tumbraj piynaig le uguna.

⁸ Kile nu nuje piro mbal afu saningina: Pino tam tuku pagumba nye buk kuanekit ta saningen mbal ta nane nda prowaig.

⁹ Tane kumba ka tumbraj sunjo tuku ndin njakmba dubike lika tanjo njakmba kanjerga pagumba nye te mbol prowam tuku saningap njgina.

¹⁰ Tanjakina le nane kinaig ka ndin njakmba dubike lika mbal magenu njaigonu turmba kile-siglika njakmba kilmba pronaig le pino tam tuku pagumba nye ta tuku wande kumu njgina.

¹¹ Gabat sunjo nu pronaig mbal ta kanjergam wandek sinam kumba ande nu pagumba nye tuku kuminj tinge ndaka ake kuminj tingina ta kanjerna sulumba ¹² tanjo ta sana: Mata, ne ndanjam ake te prawat. Ne pagumba nye tuku kuminj tingam kuga njga kusnana le nu kikonu maninok minna.

¹³ Kile gabat sunjo ta nuje piro mbal saningina: Tanjo te kupe wai ndaleka bukngap le mayok ka ma make sunjo sinam kuwa. Ma ta mbolnje minamngai mbal nane malmbi sunjomba maketij tiknja minamngai njgina.

¹⁴ Kuate nu nane gudomma nuje gageu minam tuku wikate ta nane ndui ndui ndo nu tuku gageu minam tuku madiningit nga saningina.

Takis pankam tuku pasa

(Markus 12.13-17; Lukas 20.20-26)

¹⁵ Farisi mbal nane kumba ka nangine nangine saka ismba nu ame pasa mbarwa le biye tibe nga ndin sotinaig. ¹⁶ Tanjamba nane nangine dubinaig mbal afu Herodus dubinaig mbal afu ndonj kukulninginaig le Yesus tugum promba sanaig: Tum Tanjo, ne tanjo tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tanjo nyu njak tuku kuru kuru ndakate. Tanjo njakmba Kuate tuku manjau dubikam tuku tumsingit. ¹⁷ Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul manjau dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumu e? Ne ndanmba iduste njginaig.

¹⁸ Nane Yesus yabri paknaig ta nu kate-semba nane saningina: Tane yabri tanjo ndo. Ndanjam ye tagoyade? ¹⁹ Takis ndametij ande tumba pro ye tumyap njgina le nane ndametij ande tumba pro nu tunaig. ²⁰ Tanjanaig le nu ndek nane kusnaningina: Ndametij te mbolnje ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga saningina le ²¹ nane ndek sakinaig: Sesar tuku njginaig

le Yesus nu nane tenjemba saningina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kumnemnje minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate nu aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape njgina.

²² Tanjakina le nane pasa ta ismba pirerek purka nu kusremba luka kinaig.

Kummba manj abongam tuku pasa

(Markus 12.18-27; Lukas 20.27-40)

²³ Ki ndui ta mbolnje Sadusi tanjo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tanjo kummba manj tinge nda nga idusmba minig tuku. Nane Yesus kusnanaig: ²⁴ Tum Tanjo, Moses nu tenjemba kuyarna: Tanjo ande kummba pino kuembol kiyo kugatok kusrewa le maib nujenje pino ta tumba aba nuje tuku kiyo te-pilwa nga kuyarna. ²⁵ Ariya. Ma te mbolnje tanjo ande maib kat nuje 7 minnaig. Aba nangine pino ande tina sulumba minna ma ma kiyo kugatok kumna le mambo nuje dubiknu nu pino ta tina. ²⁶ Nu tumba minmba ma ma nu mata kiyo kugatok kumna le mambo nuje kenju nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba ka ka kiyo kugatok kume farnaig le ²⁷ ngumnenja pino kuembol nu mata kumna. ²⁸ Ata. Ne kumanu mbal tingamngai nga sakate ta tanjo 7 ngamuknje nu ima tuku pino minamngat? Nane njakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.

²⁹ Tanjakinaig le nu nane saningina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sangri tane wamdus pulu ndatingit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ³⁰ Nane kumanu mbal abongga tinga Kuate tuku enjel suk minamngai. Nane munjo kile nda. ³¹ Tane kumanu mbal tinge nda nga idusmba sakade ta pasa ande sine njakmba isam tuku Kuate nu sakina ta tane bur ndakade e? Pasa ta tenjemba sakate. ³² Ye Abraham Isak Jakob nane tuku Mbara Sunjo minet nga sakate. Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Nu abo njak minig mbal tuku Mbara nga saningina.

³³ Tanjakina le manjur sunjo Yesus tuku tum pasa ta isnaig sulumba piriri njayonaig.

Tukul pasa sanjgrinu

(Markus 12.28-34; Lukas 10.25-28)

³⁴ Yesus nu Sadusi mbal tuku pasa te-ibenja le nane pasa kugatok minnaig ta Farisi mbal nane wam ta ismba nane njakmba pro Yesus tugumnje manjurkinaig. ³⁵ Tanjamba nane tuku ande nu kusem pasa biteknja sakanu tanjo Yesus tagowam tuku kusnana: ³⁶ Tum Tanjo, tukul ndanj tukul njakmba lininjamba mbolnje minit nga kusnana le ³⁷ nu lafumba sana: Tangine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tangine ngamunjal abo guwa wamdus

ajakmba nu tape. ³⁸ Tukul pasa ta tukul ajakmba liningit.

³⁹ Tukul ande tanjar nu dubiknu tejenmba. Tane tangine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap. ⁴⁰ Tukul armada ta tukul pasa afu tuan tanjo kame tuku pasa ta ajakmba tuku tugu minik nga sana.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina (Markus 12.35-37; Lukas 20.41-44)

⁴¹ Farisi mbal nane tanje manjurka minnaig le Yesus nu nane kusnaningina: ⁴² Kuatenje madina tanjo Kristus nu ima tuku mbun nga idusde nga kusnaningina le nane sakinaig: Nu David tuku mbun nginaig.

⁴³ Tanjakinaig le nu nane saningina: Ta son ndeta Tukul Guwa nu ndanam David wamdus tuna le nu Kristus tuku saka nu ye tuku Sunjo nga tejenmba kuyarna.

⁴⁴ Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenje sangri jak minyok mina le ma ma yenje ne tuku ngueu mbal ajakmba kile-iberjka ne tuku kupe kumnemnje patikamngit ngina. *Mune 110.1*

⁴⁵ David nu tanjamba kuyarmba nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sunjo ngina. ⁴⁶ Nu tanjamba kusnaningina ta ajakmba nu tuku pasa lafuwam fugumba maninok minnaig. Tanjamba nane ki ait ta mbolnje ngumneja mata nu kuru-kuruka wam ande kusna ndanaig.

23

Israel gabat kame tuku manjar (Markus 12.38-40; Lukas 11.43-46; 20.45-46)

¹ Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo manjar sunjo ta turmba saningina: ² Kusem pasa tugunu biteknganu mbal Farisi mbal nane Moses tanjar tukul pasa biteknga sanu tuku ndo piro ta biyig ta ³ nane sakade pasa ta nane kumu ndade. Tane nane sakade ta dubikap sulumba nane tuku manjar dubi ndakap. ⁴ Nane tukul manjar gudommba aganj pitinu tanjar tanjo mbolnje patika minde bada sunjo ningig ta nane nangine miron fudinmba tur ndakade.

⁵ Nane afunje kangerkuwaig nga nane tanjo am mbolnje wam magenu kade. Nane tukul pasa patinu tuku ningot wakeika tukul pasa kuyarka sigrika tumail mbol wai mbol kusmba jak likade. Nangine tawi mbolnje nzale kugennu wakeikade. ⁶ Nane pagumba nye sunjo ko kusem wandeknje nane tanjo tumailamnje minyokam tuku nzaliningit. ⁷ Nane maket mbolnje lika tanjo nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. Afunje nane

kangerka tum tanjo ngade le nane gare sungoningit.

⁸ Tane tanja ndawap. Ande nu tane tum tanjo nguwa kande tane nu peuwap. Ndindo ndo nu Tum Tanjo minit. Tane ajakmba kumu kumu tira minig. ⁹ Kilke te mbolnje gabat tanjo ande yije mam nda ngap. Tane tuku Mam ndindo nu samba mbolnje minit. ¹⁰ Afunje tane sugo nguwaig kande tane nane peuningap. Tane tuku Sunjo ndindo ndo minit. Nu Kristus.

¹¹ Tane ngamuknje ima nu sunjo minam idusmba ndeta nu tane ajakmba tuku piro tanjo tanjar minwa. ¹² Ande nu nuje nyu payamkuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-iberjamngat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-mayokamngat.

Kusem gabat mbal tuku yabri manjar (Markus 12.40; Lukas 11.39-44; 20.47)

¹³ Kusem pasa tugunu biteknganu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane nane afu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ndin tukulde. Tane Kuate tuku gageu mayok kambim mbulmba nane afu mayok kambim bafude le nane peuningig.

¹⁴ [Osese. Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal tane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe ningig. Tangine njayonu ta yabukam tuku tanjo am mbolnje Kuate yaban kuende. Ta tuku tane pa lato tamngaig.]

¹⁵ Osese. Kusem pasa biteknganu mbal Farisi mbal tane tangine dubikanu tanjo ndindo ndo te-silinu tuku yu mbol mbol kilke mbol mbol sota ma masken kinig. Ande tane dubikate le tangine yabri manjar ta tumde le nu tane litinjmba pa sunjo njayo tam tuku minit.

¹⁶ Tane am tukulok minmba tugusemba ndin tum ndaningig mbal ose. Tane tejenmba sakade. Ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku kusem wande nyun tate ta ake. Nu kusem wande sinamnje golmbi wakeikinaig aganj kame nyun kilig ta nu nuje pasa ta kumuwa ngade. ¹⁷ Tane am tukulok ningngan mbal ndo. Gol kame ta Kuate tuku wande sinamnje minig tukunu nane tukul. Kuate tuku wande ta gol kame liningit.

¹⁸ Tane tejenmba mata sakade. Ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku Kuate tuku atrau mbain nyun tate ta ake. Nu atraukam tuku aganj mbain mbolnje minit ta nyun tate ta nu nuje pasa ta kumuwa ngade. ¹⁹ Tane sinjka am tukulok mbal ndo. Atraukam tuku aganj ta atrau mbain mbolnje minit tukunu nu tukul. Atrau mbain ta atrau aganj lite. ²⁰ Ta tuku ande nu nuje pasa sangri pilewam tuku atrau mbain nyun tate ta aganj mbain mbolnje minit ta turmba nyun tate. ²¹ Ande nu nuje pasa

sanjri pilewam tuku wande sunjo nyun tate ta Kuate nu wande ta mbolnje minit nu turmba nyun tate. ²² Ande nu nuje pasa sanjri pilewam tuku samba nyun tate ta nu Kuate tuku minyo mbili sunjo turmba nyun tumba Kuate nu ta mbolnje minit nu mata nyun tate.

²³ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane tukul ande dubimba piro karenka aganj fonfon nguna ilinzu njakmba manjur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanjate sulumba tane tukul manju sugo kusreka manju tinjeknu mape manju tanjo pino ngamuknje ke ndaka tanjine piro tugusemba biye ndakade. Tane tukul sugo ta turmba kade kande maye kande. ²⁴ Tane am tukulok minmba tanjo pino tugusemba ndin tum ndaningig. Tane ngailmbo kule sinamnje kangermba pitaide sulumba kamel kule sinamnje minit ta kanjer ndamba kule tur njinkade.

²⁵ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane tanjine waim nza sanjilnu minya mayede ta tanjine ngamunggal aganj ndende gudommba kilam tuku piririmba aganj terokam tuku wamdus liganu minig. ²⁶ Farisi mbal tane am tukulok minig. Tanjine waim nza sinanu kutur njakmba ta sauka minya mayewap le sanjilnu turmba kau prowa.

²⁷ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tanjo kumu mbolnje ndame suku kaukauk mindepiye mayenu prote ta sinam tanje isu menja mundurkate tanjan tane minig. ²⁸ Tane tanjo am mbolnje tinjeknu ndo minig. Tanjine ngamunggal sinamnje yabri manju kutur manju ligimba menja minig.

²⁹ Kusem pasa biteknjanu mbal Farisi mbal ose. Tane yabri tanjo ndo. Tane tuan tanjo kame tuku kumu mbolnje ndame magenu patika tanjo tinjeknu tuku kumu mbolnje mindepiye mayenu patika sakade: ³⁰ Sine tuku mbutj kame tuku ait mbolnje sine minger kande nane tuan tanjo kame tuku ndare kutuwe ninginaig ta sine nane ndonj ulendi ndakiger kande ngade. ³¹ Tane tanjamba pasa sakade ta tanjine tugu te-mayokde. Kuate tuku tuan tanjo kame bale farninginaig mbal ta tane nane tuku fat ngade. ³² Ese. Tane tanjine mbutj kame tuku manju njaigonu ta tuturap le sunjokuwa. ³³ Tane mber njajigonu tuku fat. Tane pa njayonu tam tuku minig. Tane pa ta laipam tuku ndin kuga. ³⁴ Ta tuku ye tuan tanjo kame tanjo wamdus kuyar magenu Ku-ate tuku pasa kukliwam tuku kukulningi le tane tugum prowaig le tane nane afu kilmba bale farka afu ail kazrai mbolnje patikamnjag. Afu tanjine kusem wande-³⁵knje ngusunmba afu kilmba amsesekap

le nane kua ka sili-silimba tumbran njakmba mbol kine prowamnjag.

³⁵ Tane tanjawap le tanjo tinjeknu kilke te mbolnje bale farde ta nane njakmba tuku ndare tanje tane pasokamnjag. Abo abo tanjo tinjeknu Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta tuturmba kumba ka nane Berekia tuku kinjo nuje Sakaria nu Kuate mbarinjam tuku mbain atrau mbain ngamuknje minna le nane pro nu balemba ndare kutunaig. ³⁶ Ye sinja satingamnjgit. Nane njakmba ndare kutuninge likinaig ndare tanje tane pasokamnjag nga saningina sulumba sakina: ³⁷ O Yerusalem, Kuate nu buk tuan tanjo kame kukulningina le ne kilmba bale farmba afu ndamembi bale farningina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tanjan ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁸ Tane isap. Kile Kuate nu tane ngamuknje mine ndakate. ³⁹ Ye tane satinget. Tane ye nda kangeryap sulumba man kangeryumba ndek sakamnjag. Ne Sunjo tuku nyu mbolnje prote. Sunjonje ne nyaro tinwa nga sakamnjag njina.

24

Yesus nu kusem wande njayonjam tuku sakina

(Markus 13.1-21; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sunjo ta kusremba kumba minna le nuje dubinaig mbal nane nu tugum promba kusem wande sunjo ta tuku wande magenu njakmba kanjerkuwa nga nu samba tumnaig le ² nu ndek nane saningina: Ye sinja satingamnjgit. Tane wande njakmba kanjerkade te ngummenja ndame njakmba munju sailka mine nda. Afunje sam-brininguwaig le njakmba kutusewamnjag njina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa

(Markus 13.3-37; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu minyokina le nuje dubinaig tanjo nanenje ndo nu tugum promba sanaig: Ne kusem wande njayonjamnjag nga sasingat ta ginu mara prowamnjag. Sine ame manju kanjermba ne prowam tuku ait kilke te kugawam tuku ait patukate nga idusmba kate-sewamnjgig njinaig le ⁴ nu ndek lafumba saningina: Tane rironj mayewap. Nane afu gudommba pro tane yabritinmba ⁵ ye tuku nyu tumba ye Kristus Kuatenje madiyina tanjo nga nane gudommba didikuwaig le ndenunjaig. ⁶ Tane kame sugo maskennje mayok kuwaig le pasa ismba ko tanjine tugumnje kame zigna afu ismba wamdus te-sulu ndawap. Wam kame ta sinja prowe likamnjag ta kugawam tuku ait ta kile. ⁷ Kilke ande tinga kilke kise ndonj kame

buwamngaik. Gabat ande nuje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndoj kame buwamngaig. Ma yimyam mbolnge guba mumni prowe likamngaig. ⁸ Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku ngaro rar tate tanaj prowamngaig.

⁹ Afunge tane bige tidinga piti sunjo tam tuku gabat afu tuku wai mbolnge patikuwaig le nane tane kilmba bale faramngaig. Tane yije mbal tukunu kilke tugu njakmba tane kasurtingamngaig. ¹⁰ Piti ta sinamnge nane gudommba ye kusreyumba ndeka nanjine nanjine mungu kupet minmba mungu kasurka minamngaig.

¹¹ Yabri tuan tanjo gudommba mayok kuwaig sulumba tanjo gudommba didikuwaig le nane yabri manau dubikamngaig. ¹² Ait ta mbolnge manau najgonu tugeka sungokuwa le tanjo nane nanjine nanjine mungu iduska mungu turke nda. ¹³ Ande nu ye kusre ndayumba minmba ka kumwa ta Kuatenje nu tuku muskil tetiwe tambimngat. ¹⁴ Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta kilke tugu njakmba mbolnge kukliwe likuwaig le njakmba iswaig le kugawam tuku ait prowamngat.

¹⁵ Tuan tanjo Daniel tuku pasa ngumnenja kumunguwa le ande njule parak tukul ma mbolnge mayok ka tukul kuerka kutur tambimngat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinguwa). ¹⁶ Tane Daniel tuku pasa kumunguwa le kanjermba Yudea mbal nane kua ka tabe ponguwaig. ¹⁷ Ande nuje wande kawanjnge minmba kande nu wandeknje aganj ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. ¹⁸ Ande nu nuje piro mbolnge minmba kande luka pro nuje tawi tam idus ndawa.

¹⁹ Ait ta mbolnge pino fungulok pino kinjo dabronu amo nyanu njak ose. Nane piti sunjo kanjeramngaig. ²⁰ Tane Kuate yabanaj le murke ait mbolnge ko kusem ait mbolnge manau ta pro ndawa.

²¹ Ait ta mbolnge piti sunjo pasa njak prowamngat. O buk tugu mbolnge ka kile mata piti afu tanaj kanjer ndakeg. Piti ta kugawaig le manj piti tanaj prowe nda. ²² Kuate nu nane kilam tuku madiningina mbal idusnjmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti ta prowamngat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tanjo njakmba njgisike sulude kande.

²³ Ande nu tane satinjmba kanjera Kristus Kuatenje madina tanjo minit te ko nu minit si nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. ²⁴ Yabri tanjo prowaig sulumba afu ye Kristus ngumba afu ye Kuate tuku tuan tanjo ngamngaig. Nane Kuate madiningina mbal yabrinjmba didikube njak wam kitek sanjrinu ke likamngaig. ²⁵ Wam kame ta sinja prowamngaig. Ta tuku ye tane wam pagutinget. ²⁶ Nane afu Kristus

nu ma baknu mbolnge minit njak satinguwaig kande nu kanjeram kine ndakap. Ko afu nu wande te sinamnge kuirka minit njak satinguwaig kande tane nane tuku yabri pasa ta ise ndakap. ²⁷ Teliñ nu ki prote ma mbolnge teliñmba pinderka kumba ka ki butungate kumam kumba samba njakmba kiljate tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowamngit. ²⁸ Aganj ande kumanu menga mundur kinit le wir tanje minig.

²⁹ Sina manzer ait sunjo ta kugawa le ki mukumba dabunungat. Tambun mata bulunge nda. Samba tuku sanjri njakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai njakmba guroromba ndeke lika minamngaig. ³⁰ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tango ye samba mbolnge mayok kangit. Mayok ka ye kilja sanjri sunjo pasa njak gau mbolnge ndeki le kilke mbolok mbal njakmba ye kanjeryumba wikaraumba malmbi najowamngaig. ³¹ Tabil wi sunjo ande mayok kuwa le ye yije enjel kame kukulningi le kilke tugu njakmba mbolnje Kuatenje nuje madiningina mbal kilemanjukamngaig.

³² Tane fik ail kanjerap. Nunge tumtingamngat. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanjerka katesemba sakade: Ki ait patukate ngade. ³³ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaj le kanjerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palmbimngaig. ³⁴ Ye sinja satinjamngit. Ait te mbolnje minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowamngaig. ³⁵ Kilke tugu samba tugu njgisinungai. Ye tuku pasa ande njgisike nda. Minmba minamngat.

³⁶ Ginu mara ki kanum ndanj wam kame ta prowamngaig ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolnje enjel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kinjo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. ³⁷ Noa tuku ait mbolnge manau pronaig tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowam tuku ait mbolnje manau ndui ta mayok kangaig. ³⁸ Kule sunjo pro ndana le nane nyamaganj kule nyumba pino piyamba kilmba tanjamba tanjamba minnaig ma ma Noa nu wanj pongina. ³⁹ Wanj pongina le ndo kule sunjo promba nane njakmba ma gurenjmba kilebutokina le nane wamdus puluningina. Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tango prowi le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdus puluningamngat.

⁴⁰ Ait ta mbolnje tanjo armba piro ndindo mbolnje minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit. ⁴¹ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamngit.

⁴² Tanjine Sunjo nu ginu mara prowamngat ta tane gilai. Ta tuku tane mambilmba tairnja minap. ⁴³ Wande miro tanjo kuayar tanjo prowam tuku ait

pasa isit kande nu wande kulatka minmba kuayar tango pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁴ Tane kuaneka ye tairnga minap. Ye Ndindo Katesek Tango tane mata ait gilai minap le ye prowamngit nga saningina.

Piro tango mayenu njonu tuku yaba pasa (Lukas 12.41-48)

⁴⁵ Yesus nu manj lato sakina: Tango ande wamdus kuyar mayenu njak piro mayete ta tango sunjo nu tumba nuje piro mbal kulatka ait kumunguwa le nyamaganj walmba ningam tuku nu pilit. ⁴⁶ Tango ta nuje piro kumba minwa le nuje sunjo promba kanjerwa le nu gare njak minamngat. ⁴⁷ Ye sinja satinjamngit. Nuje sunjo tanjamba nu kangermba nu nuje aganj ndende njakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimngat.

⁴⁸ Ko piro tango ta njonu ndeta yije sunjo dalkate ya nga saka ⁴⁹ nu ndek kulatkate mbal pani farmba kule kamenu nyade mbal ndonj ulendika nyamaganj kule kamenu nyumba ⁵⁰ nuje sunjo luka prowam tuku ait idus ndamba minwa le nu prowamngat. ⁵¹ Nu promba nu piti sunjo tumba pitaiwa le ma njayo yabri mbal ngamuknje minamngat. Ma njayo ta mbolnje minamngag mbal nane malmbi sunjomba maketin tiknja minamngag njgina.

25

Pino mbanzo 10 tuku yaba pasa

¹ Yesus nu manj tenenmba sakina: Kuate nu nuje gageu kilam tuku prowamngat ta wam kube te suk. Pino mbanzo 10 nane tango ande pino tam tuku prowam bafuna le nu te-silikam tuku nanjine lam kilmba kinaig. ² Pino mbanzo 5 ta nane wamdus kugatok. Nane 5 afu ta nane wamdus kuyar mayenu njak.

³ Pino wamdus kugatok ta nane kambim nga nanjine lam kilmba kule kile ndaka kinaig le ⁴ pino wamdus kuyar mayenu njak ta nane kambim nga nanjine lam kilmba kule turmba kilmba kinaig. ⁵ Nane kinaig ka tango pino tam tuku ta nu dalka pitik nda pronan le minde ma ma ginyumningina le kinyanaig.

⁶ Furir ngamu wi ande mayok kina: Ai si. Tango pino tam tuku prote si. Tane mayok ka kanjerap njgina le ⁷ pino kame ta njakmba abonga nanjine lam bulu sunjowam tuku wik wilnu mbilinjinginaig. ⁸ Tanjanaig sulumba pino kame wamdus kugatok tanje nane ndek pino wamdus njak ta saninginaig: Sine kule afu singap. Sine tuku lam kupam bafude nga saninginaig le ⁹ wamdus kuyar mayenu njak mbal ndek nane saninginaig: i ... Sine tane kule tinje ta tane sine turmba lam kupe likamngag. Tane luka kumba stua mbolnje kule afu sota piyawap nga saninginaig.

¹⁰ Nane lam kule piyawam kinaig le tango pino tam tuku ta nu pronan le pino 5 nane nu tairnga minnaig ta nu ndonj pagumba nye sunjo tuku wande sinam kumba malanja tukulnaig. ¹¹ Malanja tukulmba minnaig le pino 5 ta luka pro malanja katmba sakinnaig: Sunjo, malanja talka. Sine prowig o njginaig kande ¹² tango ta nu pasa lafumba saningina: Tane ima kate. Ye sinja tane gilai nga saningina.

¹³ Yesus nu tanjamba ndek lato sakina: Ait ta ginu mayok kanjat ginu mara ki kanum ndanj mbolnje ye prowamngit ta tane gilai tukunu tane ye tairnga mambilmba minap njgina.

Piro tango kenmba ndametin kilnaig (Lukas 19.11-27)

¹⁴ Yesus nu manj sakina: Kuate nu nuje gageu kilam tuku prowamngat ta wam kube te suk. Tango ande nu kilke masken ande mbol kambim nga nuje aganj ndende kulatkam tuku nuje piro mbal tuku wai mbolnje patikina sulumba ¹⁵ nu nane tuku manja kanjerka kumumbi piro walmba ningina. Nu piro tango ande ndametin soj 500 tumba ande soj 200 tumba ande soj 100 tuna. Nane ndametin tamba pirokuwaig nga nu tinja ma masken kina.

¹⁶ Piro tango nu soj 500 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametin tamba piroka minna ma ma soj 500 manj lato kilna. ¹⁷ Wam ndui ta ndo piro tango nu soj 200 kilna ta nu pitik ndo kumba ka ndametin tamba piroka minna ma ma soj 200 manj lato kilna le ¹⁸ piro tango nu soj 100 kilna ta nu kumba ka kilke sarka burok ta sinamnje ndametin patika yubeningina le tanje minnaig.

¹⁹ Tanjamba minnaig ma ma sunjo nu luka promba nuje ndametin piro mbal ningina ta kilam tuku saningina. ²⁰ Tanjakina le ande nu soj 500 tuna ta nu pro sana: Sunjo, ne buk soj 500 ye sina. Ai te. Ye tamba piroka manj soj 500 lato kilen njgina le ²¹ nuje tango sunjo nu sana: Ese. Ne piro tango mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aganj fudinndo kulat mayena tukunu kile ne piro sunjo kulatkam tuku ye ne palmbimngit. Ne yale. Ne ye ndonj sile gare-garekamngik njgina.

²² Kile ande nu soj 200 tuna ta nu pro sana: Sunjo, ne buk soj 200 ye sina. Ai te. Ye tamba piroka manj soj 200 lato kilen njgina le ²³ nuje tango sunjo nu sana: Ese. Ne piro tango mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aganj fudinndo kulat mayena tukunu kile ne piro sunjo kulatkam tuku ye ne palmbimngit. Ne yale. Ne ye ndonj sile gare-garekamngik njgina.

²⁴ Kile ande nu soj 100 tuna ta nu pro tenenmba sana: Sunjo, ne tango wamdus karejnu njak ta ye kila. Nane afu pirokade

le ne pro alonu ake kilit. Afu aganj tumunu ngukade le ne pro goningit. ²⁵ Ye ne tuku kuru-kuruka nanje soj 100 ta ngisikikat nga kilmba kilke sarka burok sinamnge yubengen. Nanje soj 100 ta noten ngina. ²⁶ Tanjakina le nuje tango sunjo ndek nu sana: Ne sinja piro tanjo njanonu. Ne kanyum tanjo ndo. Nane afu pirokade le ye pro alonu ake kilet nga iduste? Afu aganj tumunu ngukade le ye pro goningit e? ²⁷ Yinje manjanu ne kila ta ndanam saka ye tuku soj 100 ben mbolnge pile ndakina. Ne tanjana kande ye pro yinje ndametinj lafunu lato kilet kande ngina.

²⁸ Tanjamba nu nuje piro mbal saningina: Soj 100 yaimba tanjo nu soj 1,000 njak ta tape ngina. ²⁹ Ande nu aganj afu njak minit ta andenge nu man lato tuwit le nu sunjomba njak minamngat. Ande nu aganj denkanu minit ta andenge nu tuku aganj fudinndo ta yaite. ³⁰ Piro tanjo kanyum sambek ta tumba kilimnge bukngap le ma make sunjo mbol kuwa. Ma ta mbolnge nane malmbi sunjomba maketinj tiknga minamngag ngina.

Pileningam tuku ait

³¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye yinje kilnja sunjo enjel kame ndonj prowi sulumba ye yinje minyo mbili maditaknu mbolnge minyokamngit. ³² Ye minyoki le kilke tugu njakmba pro ye tugumnge manjurkamngag. Nane tanjawaig le sipsip kulatkanu tanjo nu sipsip meme lislis minig le pilengga kise kise patikate tanjan ye manjur ta paplamba kuasmbi armba patinungit. ³³ Tanjamba ye sipsip kilmba yinje ndinamnge patiki sulumba meme kilmba yinje njainamnge patinungit.

³⁴ Ye Sunjo ye yinje ndinamnge minamngag mbal ta tenjenmba saningamngit: Yinje Mam nu sinja tane make patikate. Tane yalpe. Nu kilke te te-mayok ndana ait mbolnge tane nuje gageu mayok ka nu ndonj minam tuku maditingina. ³⁵ Ye gubayina le tane nyamagan sinaig. Ye kule parayina le tane kule sinaig. Ye rawe tanjo tanjan minen le tane ye tumba kulatkinaig. ³⁶ Ye tawi kugatok minen le tane tawi sinaig. Ye guaze ten le tane ye turyinaig. Ye muli wandeknge minen le tane ye kanjeryam tuku pronag.

³⁷ Ye tanjamba nane saningi le nane tinreknu mbal ta lafumba sayamngag: Sunjo, sine ginu ne gubak minna le kanjernumba nyamagan tingenj. Ko ne kule paranina le kule tingenj. ³⁸ Ginu ne rawe tanjo tanjan minna le ne tumba kulatkigenj. Ko ginu ne tawi kugatok minna le ne tawi tingenj. ³⁹ Sine ginu ne guaze njak ko muli wandeknge minna le ne kanjernam tuku progerj nga kusnayamngag. ⁴⁰ Tanjakuwaig le ye Sunjo ye pasa lafumba saningamngit:

Tane yinje mbal nyu kugatok turkinaig ta tane ye turyanu tanjan nga saningamngit.

⁴¹ Kile ye yinje njainamnge minamngag mbal ta tenjenmba saningamngit. Tane pa sunjo tam tuku minig mbal tane ye kusreyumba kape. Kuate nu o buk Satan nuje enjel kame ndonj minam tuku pa kuanekina ta mbol kape. ⁴² Ye gubak minen le nyamagan se ndakinaig. Kule parayina le tane kule se ndakinaig. ⁴³ Ye rawe tanjo tanjan minen le tane ye kulat ndakinaig. Ye tawi kugatok minen le tane ye tawi se ndakinaig. Ye guaze njak ko muli wandeknge minen le tane pro ye kanjer ndayinaig nga saningamngit.

⁴⁴ Ye tanjamba saningi le nane mata pasa ndui ta ndo lafumba sayamngag: Sunjo, ne ginu mara gubak ko kule paranina ko rawe tanjo tanjan minna ko tawi kugatok ko guaze njak ko muli wandeknge minna le kanjernumba tur ndanigenj ngamngag. ⁴⁵ Nane tanjakuwaig le ye nane tenjenmba saningamngit: Ye sinja satinget. Tane yinje mbal nyu kugatok tur ndakinaig ta ye tur ndayanu tanjan nga saningamngit. ⁴⁶ Mbal te nane ma njayo mbol kumba rar kamusmba minmba minamngag. Rar ta kugawe nda. Mbal tinreknu nane abo tugu njak minmba minamngag. Kume nda.

26

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig
(Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

¹ Yesus nu pasa njakmba saninge denjurmaba nu nuje dubiwanu tanjo saningina: ² Ki ait armba kugawaik le pagumba nye sunjo Pasowa prawamngat ta tane kila. Prowa le nane afunge ye tumba ail kazrai mbolnge kumi nga afu tuku wai mbolnge palm-bimngag ngina.

³ Ait ta mbolnge pris gabat mbal Israel mage ndonj pris sunjo Kaiafas tuku wande mbol manjurkinaig sulumba ⁴ nane Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

⁵ Nane tenjenmba sakinaig: Sine pagumba nye tuku manjur sunjo sinamnge nu biye tibe ta njayo. Kame zigna sunjo mayok kakat nga saka minnaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolnge gurenj kutuna
(Markus 14.3-9; Yohanus 12.1-8)

⁶ Betani tumbranngge Yesus nu tanjo ande buk ngirnger njak nyunu Simon nu tuku wandeknge isukusmba minna. ⁷ Isukusmba minna le pino ande ndame botol gurenj mundur mayenu njak piyanu o mbolnge ta tumba Yesus tugum promba nu tuku gabat mbolnge gurenj ta kutuna.

⁸ Tanjana le nuje dubiwanu tanjo wam ta kangermba nane palseningina le sakinaig: Ndanjam saka gurenj mayenu ake kutuwat a. ⁹ Nu gurenj ta tumba nane afu mbolnje piyana kande nu ndametinj sunjo tina le ndametinj tamba sine sanzal mbal turkeg kande nga sakinaig.

¹⁰ Tanjakinaig le nu pasa ta ismba ndek saningina: Ndanjam tuku tane pino te piti serde. Nu ye mbolnje wam mayewat. ¹¹ Sanzal mbal mara mara tane ngamuknje minamngaig. Ye tane ndonj ait kuennu mine nda. ¹² Pino nu gurenj mayenu tembi ye tuku njarosu pisnewat ta nu ye ngunu tuku njarosu wakeiyat. ¹³ Ye sinja satinjamngit. Kilke tugu njakmba mbolnje nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamngaig njina.

*Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo
(Markus 14.10-11; Lukas 22.3-6)*

¹⁴ Kile nane 12 ta tuku ande Yudas Iskar-iotnu nu ka pris gabat mbal tugum promba saningina: ¹⁵ Ye Yesus tumba tane tuku wai mbolnje pili ta piyanu giganmba ye samngaig njina le nane ndek silwa ndametinj soj kenmba nu tunaig. ¹⁶ Tunaig le Yudas nu kumba ka Yesus tumba nane tuku wai mbolnje palmbim tuku ait mayenu ande tairnnga minna.

Yesus nu nuje dubinaig tanjo ndonj Pasowa nyinaig

(Markus 14.12-21; Lukas 22.7-13,21-23; Yohanus 13.21-30)

¹⁷ Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonganu mbolnje Yesus dubiwanu tanjo nu tugum promba kusnanaig: Sine aninge ne ndonj Pasowa nyam tuku ka kuanekube njinaig le ¹⁸ nu ndek saningina: Yerusalem tumbrajan sunjo mbol kape. Tanjo ande ye tane satinje le nu tugum kumba sawap: Tum Tanjonje nuje ait buk patukate ngat. Nuje dubinaig tanjo ndonj ne tuku wande-knje Pasowa nyam tuku sasingat nga sawap. ¹⁹ Yesus nu tanjamba sakina le nuje dubinaig tanjo nane tanjamba kumba ka Pasowa nyam tuku aganj ndende kuanekinaig.

²⁰ Furirna le Yesus nu nuje dubiwanu tanjo ¹² ndonj kumba ka isukusmba minmba ²¹ nu ndek sakina: Ye sinja satinjamngit. Tane ngamuknje ande nu ye tuku kupet minit njina. ²² Tanjakina le nane wamdus njaigonja ndui ndui nu kusnanaig: i ... Sunjo ne yenje nga iduste e nga kusnanaig le ²³ nu lafumba sakina: Ande nu ye ndonj nza tuma bret kule pak mbilmba nyat ta not. ²⁴ Ye Ndingo Katesek Tanjo ye kuyar pasa kumumba kumamngit ta ande nu ye tumba nane wai mbolnje palmbimngat ta ose. Nu piti sunjo tamngat. Ina nujenje te-pile ndakina kande maye kande njina.

²⁵ Tanjakina le nuje kupet tanjo Yudas nu ndek sakina: i ... Tum tanjo, ne yenje nga iduste e njina le Yesus nu lafumba sana: Ne sakate not njina.

Yesus nu pasa nyam tuku manjau temayokna

(Markus 14.22-26; Lukas 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ Nane isukusmba minmba Yesus nu manj bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfemba nuje dubiwanu tanjo ninmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yinje njarosu njina.

²⁷ Tanjamba nu grep kule murko njak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba nane ninmba sakina: Tane njakmba grep kule te tumba nyap. ²⁸ Te yinje ndare. Ndare ta mbolnje pasa kitek Kuate nu tanjo ndonj o buk katna ta alonu mayok kanjat. Ye yinje ndare kutuwi le Kuate nu nane gudommba tuku une saukamngat. ²⁹ Ye tane satinjamngit. Ye manj grep kule tenjen nye ndaki ma ma yinje Mam kulatkate ma mbolnje ye grep kule kitek manj tane ndonj nyamngit njina. ³⁰ Tanjaka denjpurmba nane mune ande ulnaig sulumba tinja Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusnje nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

³¹ Kumbanje Yesus nu nane saningina: Furir te mbolnje tane njakmba kua ka ye kusreyamngaig. Kuyar pasa tenjenmba sakate. Kuatenje sipsip kulat tanjo balewa le sipsip pururumba sili-siliwamngaig njate.

Sakaria 13.7

³² Ye kummba manj tinji sulumba ye ambonja Galilea ma tugu mbol ka le tane ngumnga prowamngaig nga saningina.

³³ Tanjakina le Petrus nu ndek sana: Nane njakmba kuru-kuruka kua ka ne kusrenuwaig ta yenje ndo ne kusrene nda njina le ³⁴ nu Petrus sana: Ye sinja ne sanamngit. Furir te mbolnje teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat njina. ³⁵ Tanjaka sana le Petrus nu ndek lafumba sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye sinja ne tuku nyu yabuke nda njina le nuje dubinaig mbal njakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

Yesus nu Kuate ndonj pasatina

(Markus 14.32-42; Lukas 22.39-46)

³⁶ Yesus nane kumba ka ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuje dubinaig tanjo saningina: Tane tenje minap. Ye ka sinje Kuate yabanjamngit njina. ³⁷ Tanjaka nu ndek Petrus le Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus Yohanus nane kenj ta kilmba kina ka tanje nu ngamungal piti

sunjo kamusmba wamodus fagka minna.
³⁸ Tanjamba nu nane saningina: Ye wamodus
 njayonja piti sunjo ye toyate le kamuset.
 Tane tenje ye ndonj mambimba minap
 ngina.

³⁹ Tanjamba saka nu dirdirka kumba
 ngurungurka ndek truk ka Kuate yabanjamba
 sakina: O Mam, kumuñ ndeta kule murko
 te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye
 tuku nzali te dubi ndawa. Nanje nzali ndo
 dubiwa ngina.

⁴⁰ Tanjamba nu luka ka nuje dubiwanu
 tanjo kanjerkina ta nane kinymba minnaig
 le nu ndek Petrus sana: Ne ait fagnu te ye
 tuku nga idusmba mambimba minam kuga
 e? ⁴¹ Satan tuku tango tane mbol prowikat
 tukunu tane abo minmba yabanjamba mi-
 nap. Tanjine ngamuñgal Kuate yabanjam
 tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta
 piti ngina.

⁴² Yesus nu manj lato kumba ka yabanjamba
 sakina: O Mam, kule murko te ye laipyam
 kumuñ kuga ta ye nyamngit. Nanje nzali ta
 ndo dubiwa ngina. ⁴³ Tanjamba nu manj luka
 prona ta nane ginyumngje am piti patikinaig
 le kinymba minnaig le ⁴⁴ nu nane kanjerkina
 nu manj nane kusreka luka kumba ka pasa
 ndui ta ndo yabanja. ⁴⁵ Yabanj denjpurmba
 nu pro nuje dubiwanu tanjo kusnaningina:
 Tane mabtumba kinymba minamnggaig? Ait
 buk patukate. Andenje ye Ndindo Kate-
 sek Tanjo tumba une njak mbal tuku wai
 mbolngje palmbim tuku bafute. ⁴⁶ Ai si. Ye
 tuku kupet prote si. Tane tingap le sine nane
 tugum si kab ngina.

Yudas nane Yesus biye tinaig

(Markus 14.43-50; Lukas 22.47-53;
 Yohanus 18.1-12)

⁴⁷ Nu tanjamba pasata minna le tanjo 12
 ta tuku ande Yudas nu tanjo gudommba
 kame bagi sibugi kilmba njak pronaig. Pris
 gabat mbal Israel mage nanenge tanjamba
 kukulninginaig le pronaig. ⁴⁸ Yesus tuku
 kupet tanjo nu nane kila palmbim tuku buk
 tenjenmba wam paguningina: Ye ka ande mu-
 muwi ndeta not. Tanjo ta biye tiwap ngina.

⁴⁹ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo
 Yesus tugum kumba Tum Tanjo kaiye nga
 sakina sulumba nu mumuna le ⁵⁰ nu ndek
 Yudas sana: Mata, ne wam idusmba te
 prawat ta pitik ka ngina. Tanjamba sakina le
 nane pro Yesus biymba biye denaig.

⁵¹ Kile Yesus dubiwanu tanjo ande nuje
 kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku
 piro tanjo kilbanu pike welna. ⁵² Tanjana le
 Yesus nu tanjo wam kina ta sana: A ... nanje
 kame bagi tumba nuje ma mbolngje pale.
 Tanjo nane kame bagimbi kame bude ta
 afunje nane kame bagimbi bale faramnggaig.
⁵³ Ye yinj Mam yabanji ta nu pitik ndo enel

kuasmbi gudommba kukulninguwa le ye tu-
 ryam prowamnggaig ta ne idus ndate? ⁵⁴ Ye
 tanjawi ta Kuate tuku kuyar pasa ye tuku
 sakina ta kumuñge nda nga sana.

⁵⁵ Kile Yesus nu mangur sunjo ta
 saningina: Ndanjam saka ye kuayar tanjo
 tanjawi tane bagi sibugi kilmba njak ye biye
 tiyam prode. Ye mara mindek kusem
 wande sunjo sinamngje tanjo pino wam
 paguka minyok minen tamba tane ye biye
 tiyam kuga e? ⁵⁶ Wam njakmba mayok kinig
 te tuan tanjo kame nane Kuate tuku pasa
 kuyarnaig ta kumude ngina. Tanjakina le
 nuje dubinaig tanjo njakmba nu kusremba
 sili-silimba kua kinaig.

*Nane Yesus tumba kusem gabat mbal
 tugum kinaig*

(Markus 14.53-65; Lukas 22.54-71;
 Yohanus 18.13-14; 19.24)

⁵⁷ Nane Yesus biye tinaig mbal ta nu
 tumba pris gabat sunjo Kaiafas tuku wande
 mbol kinaig. Wande ta mbolngje kusem
 pasa biteknganu mbal Israel mage mage
 nane buk pro mangurkinaig. ⁵⁸ Petrus nu
 maskenngje Yesus dubimba kina ka pris
 gabat sunjo tuku fonde sinam kina ka
 wande mab tanje ame wam Yesus mbolngje
 kuwaig le kanjeram tuku nu kame mbal
 ndonj minyok minna.

⁵⁹ Pris gabat mbal Israel gabat sugo pasa
 pilewanu mbal njakmba Yesus balewam tuku
 afunje yabri pasa te-mayokuwaig nga soti-
 naig le ⁶⁰ nane gudommba tinga yabri pasa
 tumba Yesus mbaranu nginaig ta nu kumam
 tuku pasa ande mayok nda kina. Nane
 tanjamba pasa ndin sotinaig ma ma kile tanjo
 arba tinga sakinaig: ⁶¹ Tanjo te tenjenmba
 sakina le sile iskenj. Kusem wande sunjo ye
 sambriwi sulumba mara kenmba mbolngje
 manj palmbim kumuñ nga sakina le sile
 iskenj nginaig.

⁶² Tanjakinaig le pris gabat sunjo nu tinga
 Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga
 sakade te ne ndanjam iduste. Ne nane
 tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶³ nu minje
 tukulmba maninok minna le pris gabat nu
 manj kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku
 Kinjo e? Kuate nu abo minit ne nu am
 mbolngje lafuwa le sine isbe ngina le ⁶⁴ Yesus
 nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye
 ne sanamngit. Ye Ndindo Katesek Tanjo Ku-
 ate Sangri Nayo nu tuku ndinanngje minyok
 mini sulumba gau mbolngje ndeki le tane ye
 kanjeryamnggaig ngina.

⁶⁵ Tanjakina le pris gabat sunjo nu pasa
 ta ismba palsejna le nu ndek nuje tawi
 fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande
 sote nda. Nu Kuate tuku nyu njayo silite.
 Tane nu tuku pasa njayonu te ismba ⁶⁶ tane
 ndanjam idusde ngina le nane sakinaig: Nu
 tanjo njayonu. Nu kumwa nginaig. ⁶⁷ Tanjamba

nane afu tinja ka Yesus tumailnu nguspemba nu waimbi katmba sanaig: ⁶⁸ Imange ne kate-nate? Ne Kuatenge madinina tanjo ndeta nyun ta le sine isbe nginaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(Markus 14.66-72; Lukas 22.54-62; Yohanus 18.15-27)

⁶⁹ Petrus nu wande mab tanje minyok minna le pino ande nu tugum promba sana: Ne mata Galileanu tanjo Yesus ndonj minna tuku ngina. ⁷⁰ Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginnganket ngina.

⁷¹ Kile nu tinja kumba ka fonde malanja ta tugumnje tinj minna le piro pino ande nu kanjermba nane nu tugumnje minnaig mbal saningina: Nu Nasaretnu tanjo Yesus nu ndonj minna tuku ngina le ⁷² Petrus nu sangri tinja manj Yesus tuku nyu yabukina: Ye Kuate am mbolnje saket. Ne tanjo sakate ta ye sinja nu gilai ngina.

⁷³ Tanjamba minmba tanjo afu Petrus tugumnje minnaig ta nane pro nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne mata Galileanu tanjo tuku pasa njin tugu sine iseg nginaig le ⁷⁴ nu nuje mironj nuje njaro taprana sulumba sakina: Tanjo ta ye sinja gilai ngina. Tanjakina le pitik ndo teg witina. ⁷⁵ Tanjana le Yesusnje Petrus pasa sana ta nu idusna: Teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat nga sana. Nu pasa ta idusmba nu tinja mayok ka malmbi njayona.

27

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(Markus 15.1-5; Lukas 23.1-2; Yohanus 18.28-32)

¹ Mafena le maratukuk tinja pris gabat mbal Israel mage mage nane njakmba manjurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa saka ismba minnaig. ² Pasate denjurmba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolnje pilnaig.

Yudas nu kumna

(Aposel 1.18-19)

³ Yesus tuku kupet tanjo Yudas nu Yesus balewam tuku pasa sangri pilenaig le ismba nu wamdus biye mbilmba silwa ndametinj soj kenjmba ta kilmba pro pris gabat mbal Israel mage mage saningina: ⁴ Tanjo te ye tane tuku wai mbolnje pilen ta nu mbar kugatok. Ye sinja mbaren ngina le nane nu sanaig: Tanjaig. Piti ta nanje nginaig. ⁵ Tanjakinaig le kusem wande sunjo sinam tanje ndametinj barenjmba nu mayok ka kina ka nuje njinfok muli panmba kuiknga kumna.

⁶ Kile pris gabat mbal nane ndametinj ta tanjermba kilmba sakinaig: Ndametinj

te tanjo kumwa nga patikigenj. Ta tuku kusem wande sinamnje ndametinj minig te tur ulendi ndabe nginaig. ⁷ Tanjamba nane pasa saka kine inummba minnaig sulumba rawe mbal kumwaig le ngunu tuku kilke ande piyanaig. Kilke ta waim wakeikanu tuku tanjo kame tuku kilke. ⁸ Ta tuku kilke ta kile nyunu ndare kutukina tuku kilke ngade.

⁹ Wam ta mbolnje tuan tanjo Yeremia tuku pasa ande kumungina. Pasa ta tenjenmba sakate.

Nane nu kanjermba piyanu silwa ndametinj soj kenjmba kumumbi patikinaig ta ¹⁰ nane silwa ndametinj ta kilmba waim wakeikanu mbal tuku kilke ande piyanaig. Sunjo nu nane tanjamba kam tuku ye sayina ngate. *Sakaria 11.12-13*

Pilatus nu Yesus tuku pasa isna

(Markus 15.2-5; Lukas 23.3-5; Yohanus 18.33-38)

¹¹ Yesus nu Rom mbal tuku gabat ta tugumnje tingina le nu Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le Yesus ndek nu sana: Ne sakate not ngina.

¹² Tanjakina le pris gabat mbal Israel mage mage nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolnje patika nu mbaranu nga saka minnaig le nu nane tuku pasa ande lafu ndana le ¹³ Pilatus nu kusnana: Ai te. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne nda isit e ngina.

¹⁴ Nane nu mbar gudommba kanu sakinaig ta Yesus nu pasa ta inum lafumba gabat tanjo sa ndana le nu wam ta tuku pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(Markus 15.6-15; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16)

¹⁵ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulinj kilanu tanjo ande paska tam tuku sawanu le nu paska ninjanu. ¹⁶ Ait ta mbolnje tanjo mbaranu ande nyunu Barabas nu muli wandeknje minna.

¹⁷⁻¹⁸ Tanjo njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnje pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nane pro nu tugumnje manjurkinaig le nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Ye Yesus nane Kristus ngade nu paska tingi e ko tanjo njayonu Barabas paska tingi nga kusnaningina.

¹⁹ Pilatus nu nuje minyo mbili maditaknu ta mbolnje minyoka Yesus pilemba minna le piyo nuje nu tanjo ande kukulna le nu tugum promba sana: Piyo nanje nu tenjenmba sakat. Ne tanjo tinjeknu ta

kusrewa. Ye nu tuku kinjatit sulumba ye wamdus fulilka minet nga sakat ngina.

²⁰ Pris gabat mbal Israel mage mage nane tango pino sisenjinmba wam pagukinaig le Barabas paska te-luka ninmba Yesus balewam tuku Pilatus sanaig. ²¹ Tanjamba sanaig le gabat tango nu manj kusananingina: Ye nale tuku ima paski le mayok kuwa nga idusde ngina le nane Barabas nginaig.

²² Tanjakinaig le Pilatus nu nane saningina: Ye Barabas paski sulumba Yesus nane Kristus ngade te ye nu ndanji nga idusde ngina le nane njakmba lafumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil danjguwaig nginaig.

²³ Tanjakinaig le nu ndek sakina: Ndanjam. Nu ame wam mbarna ngina le nane manj sungomba wikaarumba sakinaig: Ail kazrai mbolnge nil danjguwaig nga sakinaig.

²⁴ Kile zigna sunjo mayok kambim bafuna le Pilatus nu kanjgermba nunje pasambi nane tuku wamdus kile-ibenjam kumunj kuga ta katesemba nu kule tumba pro manjur sunjo ta nane am mbolnge nunje wai minyanga sakina: Tango te kumwa ta ye tuku mbar kuga. Mbar ta tangine ngina le ²⁵ nane njakmba ndek sakinaig: Ta maye. Nu tuku ndare ta sine singine kinjo kame turmba pasokuwa nginaig.

²⁶ Nane tanjamba sakinaig le Pilatus nu Barabas paska tumba Zu mbal ninjina sulumba kame mbal saningina le nane Yesus tumba muli karenjnumbi ngusnaig. Tanjanaig le Pilatus nu nane saningina: Tango te tumba ail kazrai mbolnge palpe ngina.

Kame mbal nane Yesus tumba njayo sili-naig

(Markus 15.16-20; Yohanus 19.2-3)

²⁷ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunjo njirpem tanje pilmba kame tanjo njakmba wikinaig le pro manjurkinaig.

²⁸ Kile nane Yesus tuku tawi paska tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba ²⁹ muli nzapo njak pirka gabat kaimba dido tumba nu tuku wai ndinam mbolnge pilmba nu usre kupetmba pro dagol tidronja sakinaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo nginaig. ³⁰ Tanjamba nane nu nguspemba dido ta yaimba gabatnu katanu. ³¹ Nane tanjamba usre kupetmba nzumil te-tumba denjpurmba tawi ta manj paska nunje tawi siluk tumba ail kazrai mbolnge palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnge pil-naig

(Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27)

³² Kinaig ka ndinnye Sirenenu tango Simon te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa nga sanjrimba sanaig le nu kurana. ³³ Tanjamba nane kumba ka ma nyunu Golgota pronaig. Nyu ta tugunu Tango Gabat

Murko. ³⁴ Pro tanje nane ndek marasin kaglinu ande ngaro rar mukuwam tuku grep kule tur mbilmba nyuwa nga tunaig ta nu fudinmba tagomba mbulna.

³⁵ Kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolnge nil danjninginaig sulumba nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba ³⁶ ail kazrai tugum tanje minyoka nu kulatka minnaig.

³⁷ Gabat fumnge nu balenaig tuku pasa gabat tenjenmba kuyarnaig: *Tango te nyunu Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarnaig.* ³⁸ Nane kuayar tanjo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamnge ande najnam kumamnge ail kazrai mbolnge nil danjninginaig.

³⁹ Nane afu munjo lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: ⁴⁰ Tango nu Israel kusem wande sunjo sambrimba mara kenmba mbolnge manj palmbim tuku sakina ta kile aninge. Ne nanje mironj nanje ngarosu tura. Ne Kuate tuku Kinjo kande ail kazrai kusremba ibenj kaye nga samba minnaig.

⁴¹ Pris gabat mbal nane kusem pasa biteknganu mbal Israel mage mage nane mata Yesus nunumba pingil mer te-tumba sakinaig: ⁴² Nu tango afu tuku muskil kile-tidingina. Kile nu nunje muskil te-tiwam kumunj kuga. Nu Israel mbal tuku gabat sunjo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba ndekuwa le sine son ngube. ⁴³ Ye Kuate tuku sanjri tomba tinjet nga sakina. Ye nu tuku Kinjo ngina. Ariya. Kuate nu nzalinu kande nu tuku muskil te-tiwe tuwa nga saka minnaig le ⁴⁴ kuayar tanjo armba Yesus tugumnge ail kazrai mbolnge danjninginaig ta nale mata manau ndui tamba nu tumail pan-naik.

Yesus nu kumna

(Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30)

⁴⁵ Ki kanum 12 mbolnge ma njakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolnge kugana. ⁴⁶ Ki kanum 3 tanja Yesus nu wi kuenka sakina: *Eli, Eli, lama sabaktani* ngina. (Pasa ta tugunu tenjenmba. Yinje Mbara, yinje Mbara, ndanjam ne ye kusreyat).

⁴⁷ Tanjakina le nane afu tanje minnaig ta ndek sakinaig: Tango te nu Elia wikate nginaig le ⁴⁸ pitik ndo tanjo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolnge tolma sulumba Yesus nyuwa nga didombi te-dunja nu tuku minje mbolnge pilna le ⁴⁹ nane afunje ndek sakinaig: Yauk. Elia nu pro nu paska te-ibenjamngat inde nginaig. ⁵⁰ Kile Yesus nu manj sungomba witina sulumba nu kumna.

⁵¹ Yesus nu kumna le kusem wande sunjo sinamnge tukul wande tukulanu tawi

sunjo ta mbolnje fetka ibenjnge biteknjina. Mumni sunjo prona le ndame sugo afu fetke likinaig. ⁵² Ndade burok afu mindesinj ngukanu ta kakerke likinaig le Kuate tuku mbal gudommba o buk kume likinaig tuku manj abonja tinjinaig. ⁵³ Yesus nu manj tinjina le nane ndame burok kusreke lika mayok kumba Yerusalem tumbrañ sunjo ta kine likinaig le tanjo gudommba nane kanjerkinaig.

⁵⁴ Kame mbal tuku gabat nuje kuasmbi ndonj Yesus kulatka minnaig ta nane mumni kamusnba wam afu pronaig ta kanjerka nane kuru-kuruka sakinaig; i ... Tanjo te nu sinja Kuate tuku Kinjo njinaig.

⁵⁵ Pino afu gudommba maskenjnge mam-bilmba nu kanjermba minnaig. Yesus nu buk Galilea kusremba Yerusalem kina ta nane nu dubimba sinzañnaig. ⁵⁶ Nane ngamuknje ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yakobus le Yosef nale tuku ina nakile. Ande Sebedeus tuku kinjo ar ta tuku ina nakile.

Tanjo ande Yesus tuku mindesinj wakeina (Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42)

⁵⁷ Ki ait ta furiram maror tanjo ande Ari-mateanu nyunu Yosef nu prona. Nu Yesus dubiwanu tanjo ande minna. ⁵⁸ Nu Pilatus tugum kumba Yesus tuku mindesinj tam tuku sana le Pilatus nu woka mindesinj nu tape nga saninjina.

⁵⁹ Saninjina le Yosef nu mindesinj tumba tawi kaukauk purfenjumbi sojnina sulumba ⁶⁰ nu tumba ka nuje ndame burok ande kitek buk sarka wakeina tuku ta sinamnje pilna. Pilna sulumba ndame sunjo ande barimba pro burok minje ta tukulmba nu kina.

⁶¹ Nu kina le Maria Magdalanu nale Maria kise ndonj nale ndame burok tu-mailam tanje minyok minnaik.

Kame tanjo nane Yesus tuku mindesinj kulatkinaig

⁶² Yesus nu kumna le mafena le pris gabat mbal Farisi mbal ndonj kumba ka Pilatus tugum promba manjurka sakinaig; ⁶³ Sunjo, yabri tanjo ta nu minna ait mbolnje pasa ande sakina ta sine kile manj iduseg. Nu tenjenmba sakina: Ye kumi sulumba mara armba kusreka kenju mbolnje manj tingamngit njina. ⁶⁴ Ta tuku ne nane kame mbal kukulninga le nane kumba ka ki ait kenjmba mbolnje nu tuku kumu kulatkuwaig. Kuga ta nuje dubinaig tanjo nane nu tuku mindesinj kuayar tumba ka yubeñga nu buk tingat nga tanjo pino saninguwaig le nuje yabri ambokok ta sunjo njayowikat nga sanaig.

⁶⁵ Tanjaka sanaig le Pilatus nu ndek nane saninjina: Tane kame mbal afu kilmba

ka nu tuku kumu ta kulat mayewap nga saninjina le ⁶⁶ nane kumba ka ndame ta mbolnje katesewam tuku wasik pilmba kame mbal tanje patikinaig.

28

Yesus nu manj tinjina (Markus 16.1-10; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-18)

¹ Nanjine kusem ta kugana le piro tugu palmbinu ait mbolnje maratukuk tinja Maria Magdalanu nale Maria ande kise ndonj nale tinja ndame burok mindesinj pilnaig ta kanjeram kinaik. Kumba ka ta pronaik le ² mumni sunjo prona le Sunjo tuku enel ande samba mbolnje ndeka ndame sunjokanu burok minje tukulnaig ta barina le kasom kina le ndame ta mbolnje minyok minna. ³ Enel ta tuku tumail pasi uge linju ndo telinj tuku bulu tanjan. Nu tuku tawi ta kauknu ndo. ⁴ Kame mbal ta nane nu kanjermba kuru-kuruka ngarosu piririmba ngurnjurka ndeka tanjo kumanu tanjan minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le enel pino ar ta sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Yesus nane nu tumba ail kazrai mbolnje nil danjninaig ta tale nu sotade ta ye kila. ⁶ Nu tenje mine ndakate. Nu buk sakina tanjamba nu tingat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma mbol te kuga. ⁷ Tale pitik luka kumba ka nuje dubiwanu tanjo tenjenmba saningap: Yesus nu kumna ta manj tingat. Nu ambonga Galilea ma tugu mbol kuwa le tane ka tanje kanjeramngaj nga saningap. Ye pasa ta tale satikam prowit njina. ⁸ Nu tanjina le nale kuru-kuruka gare njak pitik ndo ndame burok ta kusremba nuje dubiwanu mbal saningam tuku pinderkinaik.

⁹ Nale pinderka kinaik le Yesus pro ndinjnge nale kile-siglka kaiyenikina le nale ndek dagol tidronja nu tuku kupe biymba nu tuku nyu te-dunjninaig. ¹⁰ Tanjanaik le nu nale sanikina: Tale kuru kuru ndakap. Tale kumba yije tira kame saningap le Galilea ma tugu kuwaig. Tanje nane ye kanjeryamngaj nga saningap njina.

¹¹ Pino ar ta kumba minnaik le kame mbal Yesus tuku kumu kulatkinaig ta afunje kumba ka Yerusalemnje wam njakmba mayok le likinaig ta pris gabat mbal wam kubeu njinginaig. ¹² Kubeu njinginaig le pris gabat kame Israel mage mage ndonj manjurkinaig sulumba wam ta tuku saka ismba denjpurmba ndametin afu kilmba kame mbal ta nijmba saninjinaig; ¹³ Tane tanjo pino tenjenmba saningap. Sine furir kinymba gilainjig le nuje dubiwanu tanjo afunje pro nu tuku mindesinj kuayar tumba kaig nga saningap. ¹⁴ Gabat sunjo Pilatus nu wam te iswa ta sine ka nu tugum kumba

pasa kumumbi te-tibe le tane pa kanjere
nda nginaig.

¹⁵ Tanjakinaig le kame mbal ta ndametin
yaika ka wam pagukinaig pasa ta kumu-
naig. Wam kube ta Zu mbal ngamuknge
sunjoka kumungina le kile saka minig.

*Nuje dubiwanu tango afu Yesus
kanjernaig*

*(Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49;
Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)*

¹⁶ Nuje dubiwanu tango 11 nane Galilea
ma tugu mbol kinaig ka tanje Yesus nu o
buk nane tabe ande saningina ta nane ta
ponginaig. ¹⁷ Nane tabe ta mbolnge Yesus
kanjermba nu tuku nyu te-dunginaig ta nane
afu tango kise nga wamdus terokinaig.

¹⁸ Kile Yesus pro nane saningina: Sangri
nakmba kilke mbolnge samba mbolnge
Kuate nu ye tuku wai mbolnge pilna. ¹⁹ Ta
tuku tane kape sulumba kilke tugu nakmba
mbolnge tango pino nakmba ye dubiyam
tuku tumningap. Tanjawap sulumba nane
Mam tuku nyu mbolnge Nindo nuje
tuku nyu mbolnge Tukul Guwa tuku nyu
mbolnge kule pisne ningap sulumba ye pasa
afu tane dubikam tuku saka tumtingen ta
nakmba nane tumningap. ²⁰ Tane tanjawap
le ye tane ndon minmba mini le ma ma
kilke te kugawam tuku ait prowamngat nga
saningina.

Son.

MARKUS

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Markus nu nane tuku ande kuga. Yesus nu luka samba mbol kina le Paulus nu Barnabas ndon pasa mayenu saka likinaig ta nu nale turkina. Markus tuku mape nyu ande Yohanus. (Aposel 13.1-4 kanjerap).

Markus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tenemba. Nane kasomok mbal nane yabri mbara sungomba mbarinininginaig ta Yesus nu nane njakmba linimbamba mbolngge minit ta nane katesewaig nga nu pasa mayenu te kuyarna sulumba Yesus nu marjau sangri kitek sungomba ke likina ta te-mayokmba nane tumningina.

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Lukas 3.1-18; Yohanus 1.19-28)

¹ Kuate tuku Kinjo Yesus Kristus tuku pasa mayenu ta ² tuan tanjo Aisaia nu tenemba kuyarna le minit.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonja promba ne tuku ndin wakeiyamngat.

³ Ma baknu mbolngge wi ande kuenja tenemba sakate. Sunjo tuku ndin wakeimba kuanekap. Nu likam tuku ndin te-tiwap ngate. *Aisaia 40.3*

⁴ Yohanus kule pisne tanjo nu pasa ta kumumba ma baknu mbolngge minmba pasa kuklimba tanjo nane ngamunggal biye mbilmba marjau ngaigonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat nga saka minna.

⁵ Nu tanjamba minna le Yerusalem mbal Yudea tumbran yimyam nane njakmba nu tugum prowe likinaig. Nane nangine une marjau kile-mayokke likinaig le Yohanus nu ndek Yordan kule mbolngge nane kule piseninimba minna.

⁶ Yohanus nu kamel nguenu njak tawi silika let tinmba nu kasbur wak alonu nguimzaj kulenu kilmba nyumba tanjamba minna sulumba ⁷ pasa kuklimba saningina: Ande nu ye ngumnemngge prowamngat ta nu ye tuku sangri lite. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumngge loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata ye nu mbolngge kam kumun kuga. ⁸ Ye tane kulembi kule pisenetngat. Nu tane Tukul Guwambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanjaj tingamngat nga saningina.

Yohanusnge Yesus kule pisnena le Satan nu Yesus tagona

(Mateus 3.13-17; 4.1-11; Lukas 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Ait ta mbolngge Yesus nu Galilea ma Nasaretngge Yohanus tugum pronan le Yohanusnge nu Yordan kule mbolngge kule pisnena. ¹⁰ Kule pisnena le nu tabek kina le pitik ndo samba talkina le Tukul Guwa gami tanjaj ndeka Yesus mbolngge minna le kanjerna. ¹¹ Tanjana le samba mbolngge pasa ande promba tenemba sakina: Ne yinje Kinjo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sunjo tet ngina.

¹² Nu kule pisne tina le kile ndo Tukul Guwa Yesus nu ma baknu mbol kuwa nga kukulmba sana le nu ndek kina. ¹³ Ma ta mbolngge aganjmor nguikok ndo minnaig.

Nu kumba ka mara 40 tanje minna le Satan nu pro ndek Yesus tago-tagona. Tanjawe denjurna le Kuate tuku erjel ndeka Yesus sinzanjaig.

Yesus nu tanjo bailkamba wike likina

(Mateus 4.12-22; Lukas 4.14-15)

¹⁴ Nane Yohanus mulintumba wandekngge pilnaig le Yesus nu pro Galileange Kuate tuku pasa mayenu kuklimba sakina: ¹⁵ Kile ait kumungate le Kuate nu nuje gageu kulatkam tuku ait buk patukate. Tane ngamunggal biye mbilmba marjau ngaigonu kusreka pasa mayenu ismba sun njag ngina.

¹⁶ Kile Yesus nu Galilea kule kualij make dubimba kumbange nale aba nakile Simon le Andreus ndon kumar buknga minnaik le kanjerkina. Nale tuku piro ta kualeganj kilnaik tuku. ¹⁷ Yesus nu nale kanjerka ndek sanikina: Tale ye dubiyap le yenge tale tumtiki le tanjamba tanjo kilamnggaik nga sanikina. ¹⁸ Sanikina le nale pitik ndo tinja kumar kusreka nu dubimba kinaik.

¹⁹ Yesus nu marj fudinmba kumba ka Sebedeus tuku kinjo ar Yakobus nale maib nuje Yohanus ndon kanjerkina. Nale nakile waj mbolngge minyoka kumar zailnga minnaik le ²⁰ nu kanjerka nale wikina le nale mam nakile Sebedeus nuje piro tanjo ndon waj mbol tanje kusreka nu dubinaik.

Yesus nu tanjo ande bukla njak wakeina

(Lukas 4.31-37)

²¹ Nane kinaig ka Kaperneum tumbran pronaj. Pro kusem ait mbolngge Yesus nu kusem wandek sinam kumba tanje nane pasa tumningimba minna. ²² Nu kusem pasa biteknganu mbalngge pasa tumningig tanjamba tum ndaningina. Nu pasa miro tanjo tanjaj pasa saningina le nane njakmba pirerek purkinaig.

²³ Nangine kusem wandek sinam tanje tanjo ande bukla njak minna. ²⁴ Nu ndek witimba sakina: Yesus Nasaretnu, ne sine ndon wamodus tuma kuga. Ne sine bale faram tuku prote e? Ne Kuate tuku Kinjo ta ye kila ngina le ²⁵ nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tanjo ta kusremba mayok ka kaye ngina. ²⁶ Tanjakina le

bukla tanjo ta kusrewam bafumba witimba ngarosu zulbareknga nu mayok ka nu kusremba kina le ²⁷ nane njakmba ndek pirerek purka mungu kusnanginaig: Ame wam tenjen. Pasa te kitek. Nu sanjri njak tanjan bukla mata saningit le nane nu tuku pasa isig nginaig.

²⁸ Tanjamba Yesus tuku nyu Galilea ma njakmba kumunje likina.

Yesus nu guaze mbal gudommaba wakeikina

(Mateus 8.14-17; Lukas 4.38-41)

²⁹ Kile Yesus nane ndek kusem wande ta kusremba Yakobus le Yohanus kilmba ka Simon le Andreus tuku wande mbol kinaig ka tanje ³⁰ Simon magma nuje nu guaze njak ngaro pa tingina le nu kinye njak minna le nane ndek Yesus kila sanaig. ³¹ Tanjakinaig le nu pro pino ta wainu biymba te-tina le ngaro pa tingina ta mukumba nu mayekina. Tanjamba nu tinga nane tuku paguna.

³² Ki butungam bafuna le nane afunje nanjine mbal guaze tugu yimyan njak afu bukla njak ta kilmba mindeka Yesus tugum prowe likinaig. ³³ Tumbran ta tuku mbal njakmba wande mab tanje manjurkinaig le ³⁴ Yesus nu gudommaba guaze tugu kise kise njak kile-tidjga bukla njaionu njak ta pitaike likina. Bukla kame nane Yesus kila tukunu nu nane tuku minje pipningina le nu tuku sandakinaig.

Yesus nu Galileange pasa kuklina
(Lukas 4.42-44)

³⁵ Mafemba minna le Yesus nu abonja tinga mayok kumba ka ma yamoknje Kuate ndonj pasata minna. ³⁶ Pasata minna le Simon nane nu sotinaig. ³⁷ Sota kumba ka tanje nu te-silika sanaig: Nane njakmba ne sota kusnangade nginaig le ³⁸ nu ndek nane saningina: Sine tinga tumbran patuk patuk ta kab. Ye tanje mata pasa kukliwamngit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ngina. ³⁹ Tanjamba nu Galilea tumbran njakmba mbolnje lika nanjine kusem wande mbolnje pasa kukliwe lika bukla gudommaba pitaike likina.

Yesus nu tanjo ngirnger njak wakeina
(Mateus 8.1-4; Lukas 5.12-16)

⁴⁰ Tanjo ande ngirnger njak Yesus tugum promba dagol tidronja nu sarsamba sana: O Sunjo, ne kumun. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ngarosu wakeiwa ngina le ⁴¹ nu tanjo ta kanjermba sinamba ndek wai kuitka kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet. Ne mayeka ngina. ⁴² Tanjakina le ngirnger gagulka ngarosu mayekina le ⁴³ Yesus nu kukulmba pasa sanjrinu sana: ⁴⁴ Ye ne mbolnje manju kit te afu sa ndaninga. Ne mayekat tukunu ne kumba ka Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe

le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta katesewaig ngina.

⁴⁵ Tanjamba peuna ta nu kina ka wam ta saka saka likina. Ta tuku Yesus nu kile tumbran sugo afu ngamuknje ake likam kumun kuga. Nu ma yamok ta mbolnje ndo minanu le nane tumbran tumbran njakmba nu tugum prowe likanu.

2

Yesus nu tanjo ngarosu milmailkanu wakeina

(Mateus 9.1-8; Lukas 5.17-26)

¹ Mara afu kinaig le Yesus nu manj luka Kaperneum promba wande ande mbolnje minna le nane pasa ismba ² nane gudommaba pro wande ta sinamnje manjurka wande mab ta mata kumunngina.

³ Kile nane afunje tanjo ngarosu milmailkanu mindemba nane tuku bailkamba nu sukunja pronaj ta ⁴ tanjo gudommabange ma tukulnaig tukunu Yesus tugum prowan kumun kuga le nane ndek wande ponga Yesus gabat fumnje wande fu tetka guaze tanjo nzanjan njak ta muli panmba pilnaig le ndekina. ⁵ Tanjana le Yesus nu nane nu tuku sanjri tomba tinginaig ta katesemba nu ndek tanjo ngarosu milmailkanu ta sana: Kinjo, ye ne tuku mbar njakmba sauka gilainget ngina.

⁶ Tanjaka sana le wandek sinam tanje kusem pasa biteknganu mbal afu minnaig ta nane nanjine wamdu smbi sakinaig: ⁷ Ndanjam saka tanjo te tanjamba sakate. Nu Kuate le tanjo tuku mbar saukate e? Kuatenge ndo mbar saukam kumun nga idusmba minnaig le ⁸ nu pitik nane tuku wamdu kamusmba ndek saningina: Ndanjam saka tane wamdu te-pilemba minig. ⁹ Ye tane kusnatingamngit. Ame pasa ye tanjo ngarosu milmailkanu te sanu tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinga nane nzanjan kuramba lika kaye nget. ¹⁰ Ye Ndingo Katesek Tanjo kilke te mbolnje mbar saukam tuku ye sanjri njak. Tane wam ta kila palmbim tuku ye kile pasa wam bada te sakamngit ngina. Tanjaka nu tanjo ngarosu milmailkanu ta sana: ¹¹ Ye ne sanet. Tinga nzanjan kuramba nanje tumbran kaye ngina.

¹² Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje pitik ndo tinga nuje nzanjan kuramba mayok ka kina le nane wam ta kanjermba pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunja sakinaig: i ... Sine wam kitek tenjen kanjer ndaweg nginaig.

Yesus nu Levi wikina
(Mateus 9.9-13; Lukas 5.27-32)

¹³ Yesus nu mayok kumba ka manj kule kualinj piyal tanje minna le nane gudommaba pro nu te-ngamunaig le nu

nane pasa tumningina. ¹⁴ Pasa tumninge denpurbba nu tinga kumba ka takis kilanu wande mbolnge Alfeus tuku kinjo Levi piroka minna le kanjermba sana: Ne ilmba ye dubiya ngina le nu ndek tinga nu dubimba kina.

¹⁵ Kile Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj Levi tuku wande mbol kinaig le takis kilanu mbal nane afu une njak nane gudommmba nu dubimba kinaig. Nane isukusmba minnaig le nu dubinaig mbal afu mata nu ndonj isukusnaig. ¹⁶ Tanjanaig le kusem pasa biteknaganu mbal Farisi afu nane Yesus mbal njaigonu ta ndonj isukusmba minna le kanjermba ndek nu dubiwanu kuasmbi saninginaig: Ndanjam saka nu takis kilanu mbal wam njaigonu kade mbal ndonj isukusit nginaig le ¹⁷ nu pasa ta ismba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. Afu sine magenu ngade ta ye nane wika wakeikam pro ndawen. Ye une njak mbal wika wakeikam tuku prowen ngina.

*Nyamaganj pinkam tuku pasa
(Mateus 9.14-17; Lukas 5.33-39)*

¹⁸ Mara ande Yohanus kule pisne dubiwanu mbal Farisi mbal nane Kuate tuku nga nyamaganj pinka minnaig le nane afu pro Yesus kusnanaig: Yohanus dubiwanu mbal Farisi dubikanu mbal ait afu nyamaganj pinkade. Ndanjam nane dubinade mbal manjau ta ke ndakade nginaig le ¹⁹ nu lafumba saningina: Tanjo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnge nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane nyamaganj pin ndakade. ²⁰ Ait ande prowa le afunge pro tanjo ta nane ngamuknge tuwaig le nane pitinu nyamaganj pinkamngai.

²¹ Ande nu tawi urfunu birokuwa le kuminj abonu tumba burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta kuminj kitek tanje urfunu didikuwa le lato fetkamngat.

²² Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamnge tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilika aganjmor ngaro urfunu fetka grep kule kutuke suluwamngat. Grep kule aganjmor ngaro tur ngisikamngat. Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamnge tolde ngina.

*Kusem ait mbolnge manjau kam tuku pasa
(Mateus 12.1-8; Lukas 6.1-5)*

²³ Kusem ande mbolnge Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubiwanu mbal wit alonu supika nyam nyam kinaig le ²⁴ Farisi tanjo afunge nane kanjerka Yesus sanaig: Ai si. Ndanjam saka nane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnge nyamaganj kilig nginaig le ²⁵ nu lafumba saningina: David nuje mbal ndonj nane

guba njaigoningina le wam pile paskinaig sulumba nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ²⁶ Abiatar nu pris sunjo minna le David nu Kuate tuku wandek kina sulumba tukul bret Kuate am mbolnge patikinaig ta afu kilmba nyumba nuje mbal mata ningina le nyinaig. Bret ta tanjo nane nye ndakade tuku. Prisinge ndo nyade tuku ngina sulumba ²⁷ sakina: Kuate nu kusem ait tanjonge kulatkuwa nga pilna. Kusem airtje tanjo kulatkuwa nga tanjo te-mayok ndana. ²⁸ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kusem ait tuku gabat mata minet ngina.

3

*Yesus nu tanjo wai pagringanu wakeina
(Mateus 12.9-14; Lukas 6.6-11)*

¹ Yesus nu manj kusem wandek sinam kina. Sinam tanje tanjo ande wai kummba pagringanu njak minna.

² Farisi nane nu kusem ait mbolnge tanjo wakeiwa le pasa mbolnge palmbim tuku nu kulatka minnaig le ³ nu tanjo wainu kummba pagringanu njak ta sana: Ne ilmba ngamu tenje tinga ngina. ⁴ Tanjakina sulumba Yesus ndek nane saningina: Sine singine tukul dubika kusem ait mbolnge sine afu mbolnge wam mayebe ko nyayobe? Ande wakeibe ko balebe nga kusnaningina le nane maninok minnaig.

⁵ Tanjanaig le Yesus nu gubra tumba mbilmbilka nane kanjerkina ta nane ngamunjal karenganu njak tukunu nu ngamunjal pitina sulumba tanjo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ⁶ Tanjana le Farisi mbal pastinga mayok ka Herodus dubinaig mbal ndonj manjurkinaig sulumba Yesus balewam tuku pasa katmba ndin sotinaig.

Nane gudommmba Yesus dubimba kinaig

⁷ Yesus nuje dubiwanu mbal ndonj ma ta kusremba Galilea kule kualinj tugum kinaig le Galilea mbal gudommmba nu dubimba kinaig. ⁸ Yudea ma tugu Yerusalem tumbranj sunjo Idumia ma Yordan kule make sim Tirus le Sidon patuknge tumbranj fonfon ta tuku mbal gudommmba Yesus wam ke likina ta ismba nu tugum prowe likinaig.

⁹⁻¹⁰ Nane prowe likinaig mbal Yesus nu guaze tanjo wakeike likina ta kila tukunu guaze mbal promba nu kirewam tuku munju signannginaig le Yesus nu ndek nuje dubiwanu mbal saningina: Ye tuku wan ande madiwap. Nane gudommmba munju signa-signanga ye pipkade ngina.

¹¹ Mara mindek bukla njaigonu nane Yesus kanjermba ka nu tugumnge baringe lika wikarumba sakanu: Ne Kuate tuku Kinjo nganu le ¹² nu ndek nane mingge pipninja nu tuku nyu te-mayok ndawaig nga saninjmba minanu.

*Yesus nu aposel 12 madiningina
(Mateus 10.1-4; Lukas 6.12-16)*

¹³ Yesus nu tabe ande pongina sulumba nuje nzalimbi tanjo wike likina le nane ndek nu tugum pronaig. ¹⁴ Tanjanaig le nu nane ngamukngge tanjo 12 nu ndon minam tuku madiningina. Nu nane kukulninguwa le nuje pasa kuklimba ¹⁵ bukla pitaikam tuku sangri tam tuku nga nu nane madiningina.

¹⁶ Nane tuku nyu kat nanjine ta tenjemba. Ande Simon Yesusnge nyu kitek Petrus ngina. ¹⁷ Ande Yakobus nu Sebedeus tuku kinjo nuje. Ande Yohanus nu Yakobus tuku maib nuje. (Nale ar ta Yesus nyu ande Boanesis ngina. Nyu ta tugunu Kuaila). ¹⁸ Nane afu Andreus, Filipus, Bartolomeus, Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus tuku kinjo nuje. Ande Tadeus. Ande Simon mape nyu nuje Selot. ¹⁹ Ande Yudas Iskariotnu. Ngumnenja nu Yesus tuku kupet tanjo mayok kina.

*Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginaig
(Mateus 12.22-32; Lukas 11.14-23; 12.10)*

²⁰ Kile Yesus nu tingka ka wande mbol kina ta nane gudommba manj pro manjurkinaig le Yesus nane isukusam mata kumunj kuga. ²¹ Yesus tuku ndare tuma wam ta ismba nu itilu nginngankate nga idusmba nane nu tam kinaig.

²² Kile kusem pasa biteknganu mbal afu Yerusalemnge ndekinaig ta ndek sakinaig: A ... bukla Belsebulnge nu Tate. Bukla kame tuku gabat Belsebulnge sangri ta tuwit le nu bukla pitaikate likate nga sakinaig.

²³ Tanjakinaig le Yesus nu ndek te yalpe nga yaba pasa afu nane saningina sulumba sakina: Satan nu nuje mbal pitaikam kumunj e? ²⁴ Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane sangri jak minam kumunj kuga. ²⁵ Wande ande tuku mbal nane pur yimyamka nanjine nanjine kame buwaig ta nane mata sangri jak minam kumunj kuga. ²⁶ Tanjamba ndo Satan nu nuje mbal pitaika pur yimyamka nane ndonj kame bute kande nu mata sangri jak mine ndaka ngisikam bafute kande.

²⁷ Tanjo sangrinu ande nuje wande kulatkate ta ande pro nu tuku aganj ndende kuayaram kumunj kuga. Nu tanjo sangrinu te-ibenjmba nu ndalekuwa sulumba ndo aganj ndende kilam kumunj.

²⁸ Ye sinja satinngamngit. Tanjo tuku une manjau tumail pan manjau ta jakmba Kuate nu sauka gilainngate tuku. ²⁹ Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainngate nda. Nu mbolngge minmba minamngat ngina. ³⁰ Nane Yesus nu bukla jak nginaig tukunu nu tanjamba nane riron pasa ningina.

*Yesus ina mambo kat nuje pronaig
(Mateus 12.46-50; Lukas 8.19-21)*

³¹ Kile Yesus ina nuje mambo kat nuje ndonj nane pro wande tugum tanje tingka pasa pilnaig le ³² nane manjur Yesus te-ngamumba minnaig ta nane nu sanaig: Ina nane mambo kat nanje kulim kat nanje nane pro kilimngge tingka ne kusnangade nginaig. ³³ Tanjakinaig le Yesus nu nane saningina: Tane yije ina yije maib kame tuku sayade e ngina sulumba ³⁴ nu mbilka nane nu tugumngge minyokinaig mbal ta saninjmba sakina: Mbal te yije ina yije mambo kame tananj minig. ³⁵ Ima nu Kuate tuku nzali dubite ta nu yije maib yije kulim yije ina tananj minit nga saningina.

4

*Aganj tumu tuku yaba pasa
(Mateus 13.1-9; Lukas 8.4-8)*

¹ Mara ande kule kualinj piyal tanje Yesus nu manj nane pasa tumningmba minna le manjur sunjo nu te-ngamumba manjurkinaig. Tanjanaig le nu wanj ande kule mbolngge faitka minna ta pongja minyokina le nane manjur jak ta piyalngge minnaig. ² Tanjamba Yesus nu yaba pasambi wam gudommba nane tumningmba pasa ande tenjemba saningina: ³ Tane isap. Tanjo ande nu aganj tumunu bareningam piro mbol kina. ⁴ Kina ka bareningina le tinju afu ndinngge ndeke likinaig ta sar umanjnge pro nye sulunaig. ⁵ Tinju afu kilke ndame jak ma mbolngge ndeke likinaig ta kilke fudinndo tukunu pitik ndo manje pronaig. ⁶ Pronaig ta ki sunjo promba pasokina le sumbailnu sinam nzi kine ndakinaig tukunu karenga kume sulunaig. ⁷ Tinju afu ma anja ngigonu sinamngge ndeke likinaig ta anjanngge tingka songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinju afu kilke mayenu mbolngge ndeke likinaig ta ndo alo magenaig. Manje pro magemba kumba ka tugunu mindek mbolngge afu 30 afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alonaig. ⁹ Tane kilba jak ndeta pasa te isap nga saningina.

*Yesus nu yaba pasambi ndo saningina
(Mateus 13.10-17; Lukas 8.9-10)*

¹⁰ Nane jakmba sili-silinaig le Yesus nuje ndo minna le nuje dubiwanu tanjo afu nu tugumngge minnaig ta nane yaba pasa kame ta tuku kusnanaig le ¹¹ nu ndek nane saningina: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam kuirok minit ta tane kila palmbim tuku ye tane maditingen. Nane afu kasomngge minig ta nane yaba pasa ndo isig. ¹² Nane wam afu kanjerkade ta alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa isig ta tugunu katesewe nda. Nane katesemba ngamunjal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka

gilainge ningikat nga ye yaba pasambi ndo saningit ngina.

*Agar tumu tuku yaba pasa tugunu
(Mateus 13.18-23; Lukas 8.11-15)*

¹³ Kile nu nane saningina: Yaba pasa satingit ta tane katese ndade ta ye ndanmba man yaba pasa afumbi satingi le katesewamngaig? ¹⁴ Agar tumunu tanjo bareningina ta Kuate tuku pasa. ¹⁵ Tinju ndinnye ndekinaig nga sakit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku pasa isig le Satan nu pitik ndo pro nane tuku ngamungal sinamnye pasa ta yaika tumba balete. ¹⁶ Tinju afu kilke ndame jak mbolnye ndekinaig ngit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunjo jak pitik ndo tade ta ¹⁷ sumbailnu kugatok tanaj ait fagnu ndo dubide. Nane pasa ta dubide ta afunge piti serningig le nane pitik ndo kusrede. ¹⁸ Tinju afu ma anja ngaigonu sinamnye ndekinaig ngit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku pasa isig ta ¹⁹ kilke te tuku piti, agar ndende kilam tuku nzali, nzali afu wamdus ta jak minig le pasa isig ta balete le alo ndate. ²⁰ Tinju afu kilke mayenu mbolnye ndekinaig ngit ta mbal afu tanaj. Nane Kuate tuku pasa ismba tumba dubimba afu alo 30 afu 60 afu 100 tanjamba tanjamba alo kile-mayokkade nga saningina.

*Tanjo nu lam bulumba mayoknye pilit
(Lukas 8.16-18)*

²¹ Yesu nu man saningina: Tanjo lam bulumba tumba nza ko mbain kumnemnye palmbim tuku idus ndate. Nu tumba kilimnye taikate. ²² Tanjamba ndo wam afu tanjo am mbolnye kuirok minig ta jakmba kilimok mayok kanjaig. ²³ Tane kilba jak ndeta pasa ta isap ngina.

²⁴ Tanjamba nu man lato saningina: Tane pasa isig te ise mayewap. Tane nane afu mbolnye manau kade ta manau ndui tambu ndo Kuate nu tane mbolnye kumba man lato kamngat. ²⁵ Ande nu wam afu jak minit ta Kuatenge nu man lato tuwit. Ande nu wam denkanu minit ta Kuatenge nu tuku wam fudinndo ta yaite ngina.

Agar tumunu prowam tuku yaba pasa

²⁶ Yesu nu pasa ndui ta tuturmbe sakina: Kuate nu nunje gageu tugeka sunjokate wam ta yaba pasa te suk. Tanjo nu agar tumunu kilmba kilke mbolnye bareningit. ²⁷ Bareninge denjurmbe ka furir nu kinyamba ki ait mbolnye abonja likate. Nu tanjamba lika minit le agar bareningit ta manje promba ka ka sugokade. Manje ta ndanndanmba sugokade ta nu katese ndate. ²⁸ Kilkenje kulatkate. Manje prode sulumba kuzru wanje-wanjeka sugoka kumba ka alode. ²⁹ Ait

kumunga manderkade le nu pitik ndo ka alonu kilit nga sakina.

*Mastet tinju tuku yaba pasa
(Mateus 13.31-32; Lukas 13.18-19)*

³⁰ Kile Yesu nu man sakina: Kuate nunje gageu tugeka sunjokate wam ta mastet tinju tuku manau suk. ³¹ Mastet tinju nu agar naj fudinndo. Agar tumunu afu jakmbanje nu lide ta ³² tanjo nu tumba ngukate le nu promba sunjoka kumzanjel ail jakmba liningit. Wainu sugokade le sar umanj te patika nzan tanje minig tuku ngina.

³³ Yesu nu tanjamba yaba pasa afu gudombambi pasa tumninganu. Nane ismba katesewanu le nu man yaba pasa ande saninginu. ³⁴ Nu pasa ande te-mayokmba sa ndaninganu. Nu nunje dubiwanu tanjo ndon minmba nane ndo pasa alonu saninginu.

*Yesu nu kule le bubre peunikina
(Mateus 8.23-27; Lukas 8.22-25)*

³⁵ Mara ait ndui ta ki butungam bafuna le Yesu nu nunje dubiwanu mbal saningina: Sine kule kualin sim kab ngina. ³⁶ Tanjaka nane manjur sunjo ta kusreka Yesu minna waj ta ponja kinaig le nane afu waj kise ponje lika nu ndon kinaig.

³⁷⁻³⁸ Kumba minnaig le Yesu nu waj pine mbolnye gabat tatu pilmba nu kinyamba gilaingina. Kinyamba gilaingina le bubre sunjo tingina le kule tonjel tinga mbalo sugo tinge lika waj katmba kule waj sinam kumba ligam bafuna le nane ndek nu kuanemba sanaig: Tum Tanjo, sine ngisikam bafuweg te ne idus ndate e nginaig le ³⁹ nu abonja tinga bubre kule ta sanike likina sulumba sakina: Maninka iben ja baslengap ngina le bubre ndek mukumba ma betkiremba kule basle mayena.

⁴⁰ Tanjana le Yesu nu mbilka nane saningina: Ndanam tane wamdus fulilkade. Tane Kuate nu kumun kuga nga idusde e ngina le ⁴¹ nane ndek kuru-kuruka nangine nangine sakinaig: i... Tanjo te nu ima suk a. Bubre kule mata nu tuku pasa isik nginaig.

5

*Yesu nu tanjo bukla jak wakeina
(Mateus 8.28-34; Lukas 8.26-39)*

¹ Kile Yesu nane kule kualin sim ka Gerasa mbal tuku ma ta mbol pronai. ² Ma ta mbolnye tanjo ande bukla jak mindesin patikinaig tuku ma mbolnye minanu. ³ Tanjo kame nane nu biye timba muli karejnubi mata ndalekam kumun kuga. ⁴ Nane afunge muli karejnu kilmba nu tuku wai kupe ndalekanu ta nu mburerika wai kupe mbolnye muli ta purpurnimba minanu le nane nu te-ibenam fugunaig. ⁵ Nu furir mafen mindek mindesin patikanu ma mbolnye tabe pon pilemba witimba ndamembi nunje ngaro katmba minanu.

⁶ Nane ma ta mbol promba Yesus nu wan kusremba iben kina le tanjo bukla jak ta maskenngge nu kanjermba pinderka nu tugum promba dagol tidrongina. ⁷⁻⁸ Tanjana le Yesus nu bukla sana: Guwa najonu, ne tanjo te kusremba mayok kaye ngina le bukla tanje nu wi kuenjka sarsarmba sana: Yesus, Sunjo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndonj wamdus tuma kuga. Ye Kuate am mbolnje ne sanet. Ne piti ser ndaya ngina.

⁹ Tanjakina le Yesus ndek nu kusnana: Nane nyu ima ngina le nu lafumba sakina: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi. Sine gudommmba tanje mineg ngina. ¹⁰ Tanjakina sulumba nu sanjri tinga sarsarmba sana: Ne kukulsinga le ma kise ande mbol nda kab ngina.

¹¹ Tabe ta mbolnje mbo afu sunjarka mine likinaig le ¹² guwa najgonu nane Yesus sarsarmba sanaig: Sine kukulsinga le mbo kame si tuku fungul sinam kab nginaig le nu wokina. ¹³ Wokina le najgonu tanjo ta kusremba kumba ka mbo fungul sinam kine likinaig le nane sanjri jak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualinj butonu sinam kumba ngisike sulu-naig. Mbo kame ta gudommmba 2,000 tanjar.

¹⁴ Kile mbo kulatkanu mbal kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbran sunjo mbolnje tumbran kilimnje nane jakmba saninginaig le nane afu isnaig sulumba nane suk aganj ta kanjeram kinaig ka ¹⁵ Yesus tugum promba tanjo bukla jak minna ta kile nu tawi tinjmba wamdus kuyar mayenu jak minna le kanjermba nane piriri najonaig. ¹⁶ Tanjanaig le nane wam abonja kanjernaig mbal tanje nane pronaig mbal tanjo bukla jak ta tuku wam, mbo manjau ke likinaig ta jakmba kubeu ninginaig le ¹⁷ ismba nane ndek Yesus sarsarmba nu nane tuku ma kusremba kuwa nga sanaig.

¹⁸ Yesus nu wan ponga minna le tanjo ambonja bukla jak minna ta nu Yesus ndonj kambim tuku sarsarna le ¹⁹ nu peumba sana: Ne luka nanje tumbran kaye sulumba Sunjo nu ne sinanumba ne mbolnje wam mayewat ta nanje gulab kame kubeu ninga ngina. ²⁰ Tanjakina le nu luka kumba Dekapolis tumbran 10 ta mbolnje lika Yesus nu mbolnje wam mayenu kina ta kubeu ningina le nane jakmba ismba pirerek purkinaig.

Yesus nu kulim te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Lukas 8.40-56)

²¹ Yesus nu manj luka wanj mbol mbol kule kualinj tem ilna ta nane manjur jak pro nu te-ngamunaig le nu piyal tanje minna. ²² Minna le kusem wande kulatkanu tanjo ande nyunu Yairus nu pro Yesus kanjermba nu tugumnje ngurjgurka ndeka sarsarmba

sana: ²³ Ye tuku kulim tawo ndo minit. Ne kumba nanje waimbi ngarosu kirewa le nu abonja mayekuwa ngina. ²⁴ Tanjakina le Yesus nu ndonj kina le nane gudommmba nu te-ngamumba dubimba kinaig.

²⁵ Pino ande nu mara mindek tambun guaze jak minmba minna le yar 12 kina. ²⁶ Nu dokta gudommmba tugum kina le nane nu wakeiwewe pisenjinaig. Nu nane piyanjmba nuje ndametinj mata panke suluna ta guaze sunjoka najona. ²⁷ Pino ta nu Yesus tuku nyu isna sulumba nu tanjo ngamuk kina ka Yesus ngumnemnje nu tuku tawi kirena. ²⁸ Kiremba nu tejenmba idusna: Ye nu tuku tawi ndo kirewa ta ye mayekamngit nga idusna. ²⁹ Nu tanjamba tawi kirena le guaze ta kugana le kamusna.

³⁰ Yesus tuku sanjri ande nu kusrena le kamusmba nu mbilka nane kusnaningina: Imanje ye kireyat ngina le ³¹ nuje dubinaig mbal ndek Yesus sanaig: Ai ta. Nane gudommmba ne te-ngamunumba signanade. Ndanjam imanje ye kireyat ngate nginaig. ³² Tanjakinaig le Yesus nu mbilka aganj nu kirena ta kanjeram tuku sotina. ³³ Sota minna le pino nu mayekina ta katesemba nu kuru-kuruka ngarosu piririmba mayok kumba Yesus tugumnje ngurjgurka ndeka pasa jakmba kile-mayokkina le ³⁴ nu ndek sana: Kulim, ne ye tuku sanjri tomba tinjgate tukunu ne mayekat. Ne wamdus bulok jak kaye ka maye mina ngina.

³⁵ Nu pasa ta saka minna le kile nane afu Yairus tuku wandeknje pro nu sanaig: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinanj Tum Tanjo te piro karej tuwe ndaka nginaig ta ³⁶ Yesus nu pasa ta nda isanu sukmba kusem wande kulatkanu tanjo ta sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku sanjri tomba tinjgate ta ndo idusmba mina ngina.

³⁷ Tanjakina sulumba nu nane jakmba nu ndonj kinaig ta peuningmba Petrus Yakobus maib nuje Yohanus nane ndo kilmba kina. ³⁸ Nane kusem wande kulatkanu tanjo tuku wande tugum pronaig ta nane gudommmba malmbi wikaraumba zigna sunjo mayok kina le kanjerkina.

³⁹ Kile Yesus nu wandek sinam kina ka nane saningina: Ndanjam tane sunjomba malmbika zigna tinga minig. Kulim te kume ndakat. Nu kinymba minit nga saningina le nane ndek nu nzumilnaig. ⁴⁰ Tanjanaig le Yesus nu nane jakmba mayok kuwaj nga pitaika kulim tuku ina mam nu ndonj minnaig mbal turmba kilmba mindesinj tugum kinaig. Kulim ta nu yar 12 jak.

⁴¹ Kile Yesus nu mindesinj tuku wai biymba sana: *Talita kum* ngina. (Pasa ta tugunu: Kulim ne tinja). ⁴² Tanjakina le nu pitik ndo abonja tinja lika minna le nane kanjernaig sulumba pirerek purka wamdus sulunaig le ⁴³ Yesus nu nane peuningmba afu

wam ta kubeu nda ningap ngina sulumba sakina: Kulim nyamagan tape le nyuwa ngina.

6

*Nasaret mbal Yesus talanaig
(Mateus 13.53-58; Lukas 4.16-30)*

¹ Yesus nu tinga nuje dubiwanu mbal ndon ma ta kusremba luka nuje tumbran tuguk pronu. ² Pro kusem mbolnje nu nane tuku kusem wande sinam kumba nu tinga nane pasa tumningmba minna le nane pasa isnaig mbal pirerek purka sakinaig: i ... Sangri ta imanje nu tuna. Ima tugumnje kila sunjo ta tina. Nu nuje waimbi wam sangrinu kitek ke likate a. ³ Tanggo te nu wande pilit tuku tanjo. Nu Maria tuku kinjo. Yakobus Yosef Yudas Simon nu nane tuku aba nanjine. Kulim kat nuje mata tumbran tekok nga saka nane Yesus talamba gubra tinaig.

⁴ Tanjanaig le Yesus ndek nane saningina: Kuate tuku tuan tanjo nane njakmbanje nu tuku nyu te-mayokde. Nuje tumbran tuguk nuje ndare tuma nuje tira kat nuje nanenje ndo nu talade nga saningina.

⁵⁻⁶ Nane nu talanaig tukunu Yesus nu wamdus teroka nane ngamuknje wam sangrinu afu ke ndakina. Nu guaze mbal ndui ndui ndo nuje waimbi kigreka nane wakeikina.

*Yesus nu aposel 12 piro ningina
(Mateus 10.5-15; Lukas 9.1-6)*

Yesus nu tumbran njakmba wam paguningmba lika minmba ⁷ nu nuje tanjo 12 ta wika kile-manjurka nane guwa najgonu pitaikam tuku sangri ningina sulumba ar ar kukulningam bafumba saningina: ⁸ Tane kambim nga tanjine ndametinj pale fat nyamagan ta njakmba kusreka ndumndun ndo biymba kape. ⁹ Kupe ngaro patikap sulumba tawi ndindo ndo silikap. ¹⁰ Tanjamba tane kape sulumba wande ndanj ponja ndeta tanje ndo minmba piro ka ka kambim nga wande ta man kusrewap. ¹¹ Tumbran ande tane kilam mbulmba ko pasa kukliwap le pitaiwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe sina mbolnje dengganu minig ta nane am mbolnje paurngap ngina.

¹² Nu wam pagu denpurmba nane kukulningina le kumba ka pasa kuklimba tanjo pino ngamunggal biye mbilmba manau najgonu kusrekuwaig nga saningmba minnaig. ¹³ Nane bukla pitaike lika nane gudommba guaze njak gabat mbolnje gurenj kutunaig le mageke likinaig.

*Herodus nu Yohanus balena
(Mateus 14.1-12; Lukas 9.7-9)*

¹⁴ Yesus tuku nyu sunjoka tugekina le nane afu ismba sakinaig: Yohanus kule

pisne tanjo kumna ta nu man abonja tingina. Ta tuku nu sangri kitek njak wam ta ke likate nga saka minnaig. ¹⁵ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu Elianje nginaig le afunje nu tuan tanjo ande ambokok tananj nginaig le ¹⁶ mandor Herodus nu pasa ta ismba ndek sakina: Yohanus buk njinfok kat puren ta nu man abonjina nga sakina.

¹⁷⁻¹⁸ Yohanus kumna ta tugu tenjemba. Herodus nu mambo nuje Filipus tuku pino Herodias yaimba nuje pinonu tina le Yohanus ndek nu sawe lika sana: Ne mambo nanje tuku pino yaimba tina ta ne tukul lukamba mbarte ngina. Ta tuku Herodus nu afu kukulningina le Yohanus biye timba ndaleka tumba muli wandeknje pilnaig le minna.

¹⁹ Herodias nu Yohanus tuku gubra tumba nu balewam tuku ndin sotina ta kumu njuga. ²⁰ Ta ndanam? Yohanus nu tanjo tinjeknu. Nu Kuate tuku tanjo tukunu Herodus nu kuru-kuruka nu kulatka minna. Herodus nu Yohanus tugum kambinu le nu Kuate tuku pasa sawanu le ismba nu wamdus te-sulumba pitina ta nu Yohanus tuku pasa man lato isam tuku nzali sunjo njak minna.

²¹ Tanjamba minnaig ma ma ait ande Herodias nu Yohanus balewam tuku ndin kangerna ta tenjemba. Herodus ina nujenje te-pilna ait ta mayok kina le nu pagumba nye sunjo pilmba nu kumnemnje minnaig mbal kame gabat sugo sugo Galilea nyu njak ta njakmba wike likina le pronaj. ²² Nane isukusmba minnaig le Herodias kulim nuje pro nane am mbolnje kupesna le Herodus nuje gulab kat nuje ndon nu tuku kupes ta kangermba nzaliningina. Kile mandor Herodus nu ndek kulim ta sana: Ne ame aganj nzalinu saya ta ye ne tanmbimngit. ²³ Ye ki am mbolnje ne sanet. Ye yinje aganj ndende kulatket te ngamunje fetka inumnu tam tuku saya ta mata ye ngailne nda ngina. ²⁴ Tanjakina le kulim ta kilim ka ina nuje tugum kumba ndek kusnana: Ina, ye ame aganj nu yabanj e ngina le nu lafumba sakina: Yohanus kule pisne gabatnu yabanja ngina le ²⁵ nu man luka gabat sunjo tugum kumba sana: Ne kile ndo Yohanus kule pisne gabatnu nza njak sa ngina.

²⁶ Tanjamba sana le Herodus nu ismba nu ndek ngamunggal piti sunjo tina ta nu buk nuje pasa sangri pilena le nane njakmba isnaig tukunu nu nuje pasa kuerka pitaiwe fuguna. ²⁷ Tanjamba nu ndek kame tanjo ande Yohanus gabatnu tumba te prowa nga kukulna le nu muli wande mbol kina sulumba Yohanus njinfok kat purna. ²⁸ Kat purmba gabatnu nza njak tumba pro kulim mbanzo ta tuna le nu ndek tumba ka ina nuje tuna.

²⁹ Yohanus nuje dubinaig tanjo nane wam ta ismba ka nu tuku mindesinj tumba kumba ka ndame burok sinamnje pilnaig.

Yesus nu tanjo 5,000 isukusneninjina
(Mateus 14.13-21; Lukas 9.10-17; Yohanus 6.1-14)

³⁰ Kile Aposel kame nane luka Yesus tugum promba nane pasa tumningmba wam afu ke likinaig ta njakmba kubeu tunaig.

³¹ Ma ta mbolnje nane gudommmba Yesus tugum luluka minnaig le nane isukusam kumuŋ kuga tukunu nu nuje dubiwanu tanjo saninjina: Sine ma yamok mbol kab sulumba mabtube njina.

³² Nane wan ponga ma yamok ande mbol kambim bafunaig ta ³³ nane gudommmba Yesus nane kambim bafunaig ta katesemba nanjine tumbran kusreke lika ndinmba pinder-pindermba ma kambim bafunaig ta mbol ambonga pronaig. ³⁴ Kile Yesus nane ka ibej ka nu tanjo pino gudommmba kanjerka nane sipsip kulat tanjo kugatok tanaj nga nane sinaningina. Tanjamba nu ndek wam gudommmba tumningina.

³⁵ Tanjamba minna le ki butungam bafuna le nuje dubiwanu tanjo pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Buk furiramngat. ³⁶ Ne nane kukulninga le kuwaig ka tumbran afu patuknje wande afu kasomnje nane tanje nyamagan piyaninjmba nyuwaig njinaig le ³⁷ nu ndek sakina: Tanenje nyamagan ningap le nyuwaig njina. Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Yoi. Sine soj 20 kilmba ka bret gudommmba piyaninje nga iduste e njinaig le ³⁸ nu ndek saninjina: Tane bret giganmba njak minig? Kape ka mambilap njina le nane kinaig ka bret 5 kualegan karenganu armba ndo kanjerka pro Yesus kila sanaig.

³⁹ Kile Yesus nu tanjo pino njakmba manjur nduik nduik pibi mbol tanje minyokuwaig nga saninjina le ⁴⁰ nane afu 50 afu 100 tanjamba tanjamba minyoke likinaig. ⁴¹ Minyoke likinaig le Yesus nu bret fonfon 5 kualegan ar ta kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba nuje dubiwanu tanjo ningina le nane walmba ninje likinaig. Kualegan ar ta mata nu fetfetmba walmba nane ningina le ⁴² nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. ⁴³ Nane kualegan bret fetfetna ta batenju kilmba sambе 12 ligneninginaig. ⁴⁴ Bret nyinaig mbal ta gudommmba tanjo ndo burkinaig ta 5,000.

Yesus nu kule kualinj mbol mbol likina
(Mateus 14.22-33; Yohanus 6.16-21)

⁴⁵ Kile Yesus nu manjur sunjo ta kukulningmba nane nanjine tumbran tumbran kuwaig nga saninjina sulumba ndek nuje dubiwanu tanjo ambonga wan ponga luka kule kualinj sim Betsaida kuwaig nga

saningina. ⁴⁶ Nane kine sulunaig le nu tinja kumba ka tabe ande ponga Kuate ndon pasatam kina.

⁴⁷ Furirna le nuje dubinaig tanjo wan njak kule kualinj fandonge minnaig le Yesus nu nuje mata ibenjje minmba ⁴⁸ bubre nane tumailamnje prona le nane piro karenka koika kumba minnaig le kanjerkina.

Maefewam patukina le Yesus nu tinja ka kule mbol mbol lika kumba ka ka nane tugum promba nane liningam idusna. ⁴⁹⁻⁵⁰ Nane nu kule mbol mbol lika ilna le kanjermba mindekanu ande ilit nga kuru kuru njayomba wikaraunaig le nu pitik ndo saninjina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje. Tane wamduis bulka piti ndatinguwa njina.

⁵¹ Tanjakina sulumba Yesus nu wan ponga nane ndon minna le bubre mukuna. Tanjana le nane wam ta kanjermba piriri njayomba am go sulumba minnaig. ⁵² Ta ndanam? Yesus nu buk nane gudommmba bret ningina wam ta nane kanjermba ngamungal tukulok minmba nu tuku sanjri katese ndanaig tukunu nane piriri njayonaig.

Yesus nu Genesaretnje guaze afu wakeikina

(Mateus 14.34-36)

⁵³ Nane kumba ka kule kualinj pakarka Genesaretnje ibej ka wan ta muli panaig. ⁵⁴ Nane ibej kinaig le mbal afu pitik ndo Yesus prona ta kanjermba ⁵⁵ pinder-pindermba tumbran njakmba pasa pilmba pilmba kinaig le nane Yesus minna ma ta isnaig sulumba guaze mbal nzananzan mbolnje patika sukunja kilmba nu tugum prowe likinaig.

⁵⁶ Nu tumbran sugo sugo ko tumbran fonfon mbol prowe likanu ta nane nanjine guaze mbal kilmba mangur ma mbolnje patika Yesus tuku tawi ndo kirewam tuku nu sarsaranu. Tanjamba nu tuku tawi kirenaig mbal kame ta njakmba mageke likinaig.

7

Wa kat nanjine tuku tukul

(Mateus 15.1-9)

¹ Kusem pasa biteknjanu mbal afu Yerusalemnje ndekinaig ta nane Farisi tanjo afu ndon pro Yesus tugumnje manjurka minnaig. ² Tanjamba minmba Yesus dubiwanu tanjo afu nane tukul dubi ndamba wai minya ndanga isukusnaig le kanjerkinaig. ³ Farisi tanjo Zu mbal njakmba wa kat nanjine tuku tukul dubimba wai minya ndanga kutur njak isukuse nda. ⁴ Nane pro maket mbolnje luka kumba ka kule pisig sulumba ndo isukusig. Nane wa kat nanjine tuku tukul gudommmba tanjamba dubikade. Tukul afu waim nza ta njakmba minya mayemba ndo patikade.

⁵ Kile Farisi tanjo kusem pasa biteknanganu mbal Yesus kusnanaig: Ndanam saka nane dubinade mbal nanjine mine manau mbolnje singine wa kat singine tuku tukul manau lukade. Nane wai kutur njak isukusig nginaig le ⁶ nu ndek nane saningina: Aisaia tuku dir pasa ande kumumbi tane yabri mbal mbol mayok kinit. Nu tenenmba Kuate tuku minje kuyarna.

Mbal te nane minjembi ndo ye kumnemnje minanu sukde. Nangine ngamunggal ye maskenje minig.

⁷ Nane ye mbarinyade ta alo kugatok. Nane tanjo tuku wamdus te-mayokmba Kuate tuku pasa tanan tumningig. *Aisaia 29.13*

⁸ Tane Kuate tuku tukul kusreka tanjo tuku tukul ndo kilmba dubikade ngina.

⁹ Yesus nu man lato saningina: Tane singine wa kat singine tuku tukul kulat mayemba Kuate tuku tukul kusrekam tuku wamdus kuyar mayenu njak. ¹⁰ Moses nu Kuate tuku tukul ande tenenmba sakina: Tane ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnje minap. Ande nu ina mam nune tapra pasa sanikuwa kande nu balewap nga sasingina. ¹¹⁻¹² Tane tukul ta lukamba tenenmba sakade. Ande nu ina mam nune sanikit: Ye aganj afu tikam tuku ta yije aganj ndende njakmba ta o buk Kuate tuku nga madiningen ngate le tane nu aganj kame ta ina mam nune nike ndaka turkam tuku ndin tukulde. ¹³ Tanjamba tane singine wa kat singine tuku manau ndo dubikade sulumba Kuate tuku pasa kile-sikade. Tane manau tanan gudommba ke likade nga saningina.

Ngamunggal najo siglikam tuku pasa (Mateus 15.10-20)

¹⁴ Kile Yesus nu nane minnaig mbal ta manj te yalpe nga saningina: Tane njakmba pasa te ismba kila pile mayewap. ¹⁵ Tanjo nu aganj mayoknje minit le tumba nyate aganj tanje nu tuku ngamunggal kutur tuwe ndakate. Nu nune wam njagonu ngamunggal sinamnje kile-mayokkate tanje ngamunggal kutur tuwig. ¹⁶ [Tane kilba njak ndeta pasa ta isap ngina.]

¹⁷ Tanjakina sulumba Yesus nu nane kusreka wande mbol kina le nune dubinaig tanjo nane yaba pasa ta tuku Yesus kusnanaig le ¹⁸ nu ndek saningina: Tane mata kila kugatok minig e? Tanjo nu aganj mayoknje minit le tumba nyate tanje nu tuku ngamunggal kutur tambim kumunj kuga. Tane wamdus pulu ndatingit e? ¹⁹ Nyamagan tanjo tuku ngamunggal sinam kine ndakate. Falngu sinam kumba nu sumbikate le mayok kinit ngina. Nyamagan njakmba tukul kugatok njakmba sine nyam

tuku minig ta Yesus nu yaba pasa tembi sine tumsingina.

²⁰ Nu man lato nane saningina: Tanjo nune wam njagonu kile-mayokkate tanje nu kutur tuwig. ²¹ Tanjo tuku ngamunggal sinamnje wamdus njagonu, fare manau kutur njak, kuayar manau, tanjo bale manau, ²² pino kuayar, afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride, wam njagonu, yabri manau, kiko kugatok une manau, afu tuku mine mayenu tuku am kikonj tingade, wane pasa, mbe mbol mbol wam, nginngan manau ²³ wam njagonu njakmba tanje tanjo sinamnje mayok ka nu tumba kutur tuwig nga saningina.

Kasomok pino ande Yesus tala ndana (Mateus 15.21-28)

²⁴ Kile Yesus nu tinga Tirus ma tugu mbol kina ka tanje wande ande ponja nane afu nu minna ta katese ndawaig nga idusna ta kumunj kuga. ²⁵ Pino ande kulim nune bukla njak ta nu buk Yesus tuku nyu ismba pro nu tugumnje dagol tidronja lokina. ²⁶ Pino ta kasomok pino. Nu Finisianu Siria ma mbolok pino ande.

Buklanje kulim nune tina ta Yesusnje pitaiwa nga nu sarsarmba minna le ²⁷ nu ndek pino ta sana: Ande nu kinjo kame tuku nyamagan yaika age ningit ta nu wam maye ndate. Nu ambonja nune kinjo kame isukusneningua ngina.

²⁸ Tanjakina le pino ta ndek nu sana: Sunjo, ta son ta age nane mata kinjo kame tuku nyamagan fambonu mbain kumnemnje ndekade le nyade tuku ngina le ²⁹ nu ndek sana: Ne tanjamba sakate tukunu ne luka kaye. Bukla ta kulim nane buk kusrewat ngina le ³⁰ nu tinga luka ka nune wande mbolnje kulim nune kinyam mbili mbolnje minna le kanjerna ta bukla buk kulim kusrena.

Yesus nu kilba tukulok tanjo wakeina

³¹ Yesus nu tinga Tirus ma tugu kusremba Sidon limba Dekapolis sinamnje tumban 10 ta ngamu fetka Galilea kule kualinj tugum kina. ³² Ka ta prona le nane afu tanjo ande mane gileb gileb kilba tukulok mindemba Yesus tugum promba nunge tanjo ta mbolnje wai pilwa nga sarsarmba minnaig le ³³ nu tanjo ta tumba te-yamokmba waitok kilba burok sirmba ndek nguspeka nu tuku mane kirena sulumba ³⁴ samba mbol ambe tandeka mabsej supimba tanjo ta sana: *Efata* ngina. (Pasa ta tugunu: Ne buroka). ³⁵ Tanjakina le kilba buroka mane bulka pasa purfenju tina.

³⁶ Yesus nu pasa sanjrimba nane wam ta kube ndawaig nga peuningina ta nane ndek saka saka lika ³⁷ nane wamdus te-sulumba sakinaig: Tanjo te nu wam njakmba ke mayete. Kilba tukulok nane mata pasa

isig. Minje tukulok pasa purfen nu sakade nginaig.

8

*Yesus tanjo 4,000 isukusneningina
(Mateus 15.32-39)*

¹ Ait ta mbolnje tanjo gudomma man pro Yesus tugumnje manjurka nyamagan kugatok minnaig le nu nuje dubinaig tanjo te yalpe nga saningina: ² Mbal te pro ye ndon manjur minig te ki kenmba buk kugade. Nanjine nyamagan ta nye suglukinaig tukunu ye nane tuku sinayate. ³ Ye nane gubak kukulningi le kuwaig ta nane nanjine tumbran kambim nga ka ndinje gubanu baklelbekeig. Afu nane tumbran maskenok ngina.

⁴ Tanjakina le nuje dubiwanu mbal ndek nu sanaig: Ma baknu te aninge nyamagan kilmba ninje le nyuwaig nginaig le ⁵ nu ndek nane kusnaningina: Tane bret giganmba njak e ngina le nane lafumba sakinaig: Sine bret 7 ndo njak nginaig.

⁶ Kile Yesus nu nane manjur sunjo ta minyokuwaig nga saningina sulumba bret fonjon 7 ta kilmba Kuate gare pasa tumba nu fetfetmba nuje dubiwanu tanjo ningina le nane kilmba walmba ninje likinaig. ⁷ Kualegan karenjanu fonjon ta mata kilmba Kuate gare pasa tumba nuje dubiwanu tanjo ninmba njakmba walap ngina. ⁸ Nane tanjamba walnaig le tanjo pino njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Aganj fetfetna baten nu ta kilmba nane sambe 7 ligneninginaig. ⁹ Isukusnaig mbal ta gudomma 4,000 tanjan.

¹⁰ Kile Yesus nu mbal ta kukulningina le kinaig le nu pitik ndo nuje dubinaig tanjo ndon waj ponja Dalmanuta ma mbol kinaig.

Nane wam kitek sanjrinu kanjeram saki-naig

(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Lukas 11.29-32)

¹¹ Farisi tanjo afu pro Yesus ndon kualeyauka minnaig sulumba nu tagowam tuku wam kitek sanjrinu ande temayokuwa le kanjeram sanaig. ¹² Tanjamba sanaig le Yesus nu wamdus piti tumba mabser supimba saningina: Tane ait te mbolnje minig mbal tane ndanam ye tuku sanjri kanjeram idusde? Ye sijka satinjamanjit. Ye tane wam kitek sanjrinu ande tumtinge nda ngina. ¹³ Tanjamba nu nane kusreka nu man waj ponja kule kualinj sim kina.

*Farisi le Sadusi mbal tuku manju
(Mateus 16.5-12)*

¹⁴ Nane prepreka bret sunjomba kile ndakinaig. Bret ndindo ndo waj mbolnje minna.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Tane Farisi mbal le Herodus tuku yis ta rironkap ngina. ¹⁶ Tanjakina le nane nanjine nanjine saka ismba sine bret kugatok ta tuku nu sakate inde nga saka minnaig le ¹⁷ nu nane tuku wamdus katesemba saningina: Ndanam tane bret kile ndakaig ta tuku saka minig? Tane minanu ndui ta ndo minmba ye tuku sanjri katesemba wamdus pulu ndatingit? Tane ngamungal tukulok minig kande. ¹⁸ Tane am kugatok tanjan aganj kanger nda kade. Tane kilba kugatok tanjan pasa ise ndakade. Ye wam afu ke liken ta tane gilaingade e? ¹⁹ Ye nane 5,000 tuku bret 5 fetfeten ta tuku baten nu sambe giganmba ligneninginaig nga kusnaningina le nane lafumba sakinaig: Sambe 12 nginaig le ²⁰ nu man lato kusnaningina: Bret 7 nane 4,000 tuku fetfeten ta tuku baten nu sambe giganmba ligneninginaig ngina le nane ndek sakinaig: Sambe 7 nginaig. ²¹ Tanjakinaig le Yesus nu nane kusnaningina: Kile tane katesede e ngina.

Yesus nu Betsaidanje tanjo am tukulok wakeina

²² Kile nane kumba ka Betsaida tumbran pronai. Pronai le nane afu tanjo am tukulok mindemba pro Yesusnje kirewa nga sanjri tinga nu sarsarmba minnaig. ²³ Tanjamba minnaig le nu ndek tanjo am tukulok ta waimbi biymba tumbran kusremba kilim kinaik. Kinaik ka tanje nu tanjo ta tuku am nguspena sulumba nuje wai nu tuku am mbolnje patika kusnana: Ne aganj ande kanjerte e ngina le ²⁴ nu tandeka mambilmba sakina: Ye tanjo kanjerket ta nane ail likanu suk kanjerket ngina.

²⁵ Tanjaka sana le Yesus nu man wai am mbolnje patikina le nu am tidinga mambilmba am mayekina le nu aganj njakmba kanjer magekina le ²⁶ nu tanjo ta sana: Ne tumbran te nda kaye. Nane njakmba laip-ninjmba nanje tumbran tuguk kaye ngina.

Petrus nu Yesus Kuatenge madina tanjo ngina

(Mateus 16.13-20; Lukas 9.18-21)

²⁷ Yesus nu nuje dubiwanu tanjo ndon kumba ka Sesarea Filipi ma tugu tuku tumbran afu mbol kine likinaig. Kumbanje nu nuje dubiwanu mbal kusnaningina: Tanjo pino nane ye ima njgade ngina le ²⁸ nane ndek nu sanaig: Afu ne Yohanus kule pisnenje njgade. Afu ne Elianje njgade. Afu sakade ne tuan tanjo ande nginaig. ²⁹ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le Petrus nu lafumba sana: Ne Kristus Kuatenge madinina tanjo ngina. ³⁰ Tanjakina le nane nuje nyu ta afu sa ndaningam tuku peuningina.

*Yesus nu nuje kumam tuku saningina
(Mateus 16.21-28; Lukas 9.22-27)*

³¹ Kile Yesus nu tugu pilmba nane wam paguka saningina: Ye Ndindo Katesek Tango piti gudommba kilamngit. Israel mage mage pris gabat kusem pasa biteknganu mbal nane ye pitaiyuwaig le afunje ye baleyamngaig. Ye kumi sulumba mara kenju mbolnje tinungit ngina.

³² Yesus nu piti ta te-mayokmba saningina le Petrus ndek nu tumba te-yamokmba sawe lika minna. ³³ Tanjamba minna le nu mbilka nuje dubiwanu tango afu kanjerka Petrus sawe lika sana: Satan, ne kua kaye. Ne Kuate tuku wamdus pitaimba tango tuku wamdus ndo dubite ngina.

³⁴ Kile Yesus nu nuje dubiwanu tanjo manjur sunjo ta turmba te yalpe nga saningina: Ima nu ye tuku tanjo minna idusmba kande nu nuje nzali kusreka nuje miroj nuje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ³⁵ Ima nu nuje abo mine mayewam tuku sunjomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku ko pasa mayenu tuku nga nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nuje abo ta njak minamngat. ³⁶ Ande nu kilke te tuku aganj ndende njakmba kilwa le nuje kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ³⁷ Ande nuje kanu ngisikuwa ta ame aganjmbi piyamba manj luka tam kumunj? ³⁸ Nane ait te mbolnje minig mbal nane une sugo kumba Kuate ngumnede tuku. Ima nu nane ngamuknje ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye Ndindo Katesek Tango ye yinje Mam tuku kilja sanjri njak enjel kame ndon ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamngit ngina.

9

¹ Yesus nu manj lato saningina: Ye sinja satinamngit. Tane kile tenje tinga minig mbal afu kume ndakap le Kuate nu nuje gageu kulatkate wam sanjrinu te-mayokuwa le kanjeramngaig ngina.

*Yesus nu ngarosu kitek tina
(Mateus 17.1-13; Lukas 9.28-36)*

² Mara 6 kugana le Yesus nu Petrus Yakobus Yohanus nane kilmba tabe sunjo ande ponjinaig. Ka tanje nane ken ta mambilmba minnaig le Yesus tuku ngarosu mbilka kisemba mayok ka ³ nu tuku tawi ta kauknu uge linju ndo mayok kina. Ma tugu njakmba mbolnje ande nu kuminj kauknu minyanjgate le tanjamba kau prowam kumunj kuga.

⁴ Kile Elia nale Moses ndon mayok ka Yesus ndon pasata minnaik le ⁵⁻⁶ nuje dubiwanu tanjo nane kanjerka kuru kuru sunjonaig. Tanjamba Petrus nu ndanjmba saki nga wam pile paska ake fare Yesus sana:

Tum Tanjo, sine tenje mineg te mayenu ndo. Sine baibai kenmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku nga sana.

⁷ Tanjakina le gau ande pro nane kainingina le gau ta sinamnje pasa ande mayok ka tenjenmba sakina: Ande te yinje Kinjo. Ye nu tuku wamdus sunjo njak minet. Tane nu tuku pasa ise mayewap ngina. ⁸ Tanjamba sakina le Petrus nane pitik ndo mbilka mambilnaig kande Yesus nuje ndo tinj minna le kanjernaig.

⁹ Kile nane luka ndeka ndinje Yesus nu nane peunijmba saningina: Ye Ndindo Katesek Tango ye kummba manj tingi le ndo tane wam kanjeraig ta afu saningap ngina le ¹⁰ nane ndek wamdus sinamnje idusmba ame pasa nu kummba tinjamngat nga sakat nga nanjine nanjine saka minnaig.

¹¹ Tanjamba nane Yesus kusnanaig: Ndanjam kusem pasa biteknganu mbal nane Elia nu ambonga prowa le ndo Kristus nu prowamngat nga sakade nginaig le ¹²⁻¹³ nu lafumba ndek saningina: Elia nu ambonga prowa sulumba wam njakmba kuaneke kile-tidingam tuku ta ye tane satinjamngit. Elia nu buk prona le kuyar pasa nu tuku sakate tanjamba nane afunje nanjine nzali dubimba nu tumba njayo silinaig. Kuyar pasa tanje ye Ndindo Katesek Tango tuku ame wam sakate? Ye piti sugo kili le nane ye talayumba kasuryamngaig nga saningina.

*Yesus nu kinjo ande bukla njak wakeina
(Mateus 17.14-21, Lukas 9.37-43)*

¹⁴ Yesus nane tabe mbolnje ndeka minnaig le tanjo manjur sunjo pro nuje dubiwanu tanjo afu ta kile-kogorka kusem pasa biteknganu mbal nane ndon kualeyauka minnaig le kanjerkinaig. ¹⁵ Kile manjurkinaig mbal ndek Yesus kanjermba pirerek purka njakmba pinder-pindermba kumba ka Yesus kaiyenaig le ¹⁶ nu nane kusnaningina: Tane ame wam tuku kualeyauka minig ngina le ¹⁷ tanjo ande manjur sinam tanje lafumba ndek sana: Tum Tango, yinje kinjo bukla njayonu andenje minje tukule tuna tukunu ye nu tumba ne sota prowit. ¹⁸ Buklanje nu biye timba bukngate le baringa minje subal promba maketinj gigermba ngarosu parginj prote. Ye ne tuku dubinanu tanjo afu tenje pitaiwaig nga saningit ta nane pitaiwe fuguwaig ngina le ¹⁹ nu ndek nane saningina: Tane Kuate talade mbal. Ye ait giganmba tane ndon minamngit? Tane ye piti seryade. Kinjo ta tumba yalpe ngina.

²⁰ Tanjakina le nane kinjo ta tumba Yesus tugum pronaig le bukla Yesus kanjermba pitik ndo kinjo ta zulbarek serna le nu kilke

mbolŋge ndeka biri-bariŋga miŋge subal kudukina. ²¹ Tanjana le Yesu nu mam nuŋe kusnana: Nu ait giganmba agan te ŋak minna ŋgina le nu sana: Nu kiŋo fudiŋndo minna le agan te nu tina. ²² Ait gudommba nu kiŋo balewam saka nu tumba pa mbolŋge kule buto mbolŋge bukŋga taŋate. Ne kumuŋ kande sine sinasiŋmba tursiŋga ŋgina le ²³ nu ndek lafumba sana: Ne ye kam kumuŋ ŋa kusnayate e? Ande nu Kuate tuku sanŋri tomba tiŋgate ta nu wam ŋakmba kaŋgerkam kumuŋ ŋgina. ²⁴ Tanjakina le kiŋo ta mam nuŋe pitik ndo wika sana: Ye Kuate tuku sanŋri tomba tiŋget wam ta kumuŋ kuga tukunu ne ye turya ŋgina.

²⁵ Kile nane gudommba pinder-pindermba pro Yesu te-ŋgamuwam bafunaig le nu kaŋgerka ndek bukla sawe lika sana: Ne miŋge kilba tukulte tuku bukla yeŋge ne sanet. Kiŋo te nduiye kusremba nu sinam maŋ kine ndaka ŋgina. ²⁶ Tanjakina le bukla ta witiŋba kiŋo ta zulbarek ser ŋayona sulumba nu kusrena le kiŋo kumanu sukmba minna le nane gudommba nu kaŋgermba nu kumat ŋga saka minnaig ta ²⁷ Yesu nu ndek wainu biymba nu te-tina le nu tiŋgina.

²⁸ Yesu nu nuŋe dubiwanu taŋgo ndoŋ wande mbol promba naŋgine ndo minmba nane nu kusnanaig: Ndanam sine bukla pitaiwe fuguwig ŋginaig le ²⁹ Yesu nu lafumba nane saniŋgina: Kuate yabanam tuku maŋau ta ndo bukla pitaikam kumuŋ. Ndin ande mine ndakate ŋgina.

*Yesu nu nuŋe kumam tuku sanu arna
(Mateus 17.22-23; Lukas 9.43-45)*

³⁰ Kile Yesu nu nuŋe dubiwanu taŋgo ndoŋ ma ta kusremba afuŋge nane katese ndaniŋguwaig ŋga Galilea ma tugu make kuerka kinaig. ³¹ Tanjamba nu nuŋe dubiwanu taŋgo 12 wam pagu pasa saniŋmba sakina: Ande nu ye Ndindo Katesek Taŋgo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolŋge pilwa le baleyamŋgaig. Baleyuwaig le ye kumi sulumba mara keŋnu mbolŋge ye maŋ tiŋgamŋgit ŋgina. ³² Tanjakina ta nane pasa ta ismba tugunu katese ndanaig sulumba nu kusnawam tuku ta wamduŋ pitiniŋgina.

*Taŋgo ŋgamukŋge ima nu sunŋo minit
(Mateus 18.1-5; Lukas 9.46-48)*

³³⁻³⁴ Yesu nane Kaperneum kumba ka ndiŋge nuŋe dubiwanu taŋgo nane naŋgine naŋgine muŋgu tuliŋga ima nane ŋgamukŋge sunŋo minam tuku ta saka minnaig. Ka Kaperneumge wande ande poŋga Yesu nu nane kusnaniŋgina: Tane ame wam ndiŋge taŋgine taŋgine muŋgu tuliŋga sakaig ŋgina le nane sanu fugumba maninok minnaig.

³⁵ Tanjanaig le Yesu nu minyoka taŋgo 12 ta te yalpe ŋga saniŋgina: Tane

ŋgamukŋge ima nu sunŋo minam idusmba ndeta nu tane ŋakmba tuku kumnemŋge minmba tane tuku piro taŋgo minwa ŋgina. ³⁶ Tanjakina sulumba nu kiŋo ande tumba nane ŋgamukŋge te-timba bagailmba saniŋgina: ³⁷ Ande nu ye tuku ŋga idusmba kiŋo teŋen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ŋgina.

*Ande nu ŋgueu kuga ta nu sine tuku gulab
(Lukas 9.49-50)*

³⁸ Kile Yohanus nu Yesu sana: Tum Taŋgo, sine taŋgo ande ne tuku nyu mbolŋge bukla afu pitaikina le kaŋgermba nu peugeŋ. Nu sine tuku kuasmbi kuga ŋgina le ³⁹ nu lafumba sana: Nu peu ndawap. Ande nu ye tuku nyumbi wam ande kitek sanŋgrinu kate ta nu pitik ndo ye tuku ŋgumnem pasa sake nda. ⁴⁰ Ande nu sine tuku ŋgueu taŋgo mine ndakate ta nu sine tuku gulab. ⁴¹ Ye siŋka satingamŋgit. Ande nu tane Kristus tuku taŋgo ŋga kule tidonu tiŋguwa ta Kuate nu wam ta mata lafunu tambimŋgat ŋgina.

*Une tuku piti
(Mateus 18.6-9; Lukas 17.1-2)*

⁴² Yesu nu maŋ saniŋgina: Kiŋo ande teŋen ye tuku son ŋgate le andeŋge didikate le nu ye ŋgumneyate ta taŋgo ta ose. Nu kiŋo ta didi ndakina le ambonga afuŋge wit firfiranu ndame sunŋo tumba ŋinok tur kusmba bukŋginaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

⁴³ Ne tuku wai inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukŋga. Ne wai ndindo ŋak Kuate tugumŋge abo tugu kaŋgera ta maye. Ne wai armba ŋak mina le Kuatenŋge ne tumba bukŋguwa le ne ma ŋayo mbol kaye ta ŋayo. Ma ŋayo ta pa ugmba minmba minamŋgat. ⁴⁴ [Ma ta mbolŋge kuin ŋgarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.]

⁴⁵ Ne tuku kupe inum ne unekam tuku didikate ndeta pike purmba bukŋga. Ne kupe ndindo ŋak Kuate tugumŋge abo tugu kaŋgera ta maye. Ne kupe armba ŋak mina le Kuatenŋge ne tumba bukŋguwa le ma ŋayo mbol kaye ta ŋayo. ⁴⁶ [Ma ta mbolŋge kuin ŋgarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.]

⁴⁷ Ne tuku am ande ne unekam tuku didikate ndeta ne am ta gomba bukŋga. Ne am ndindo ŋak Kuate kulatkate ma mbol kaye ta maye. Ne am armba ŋak mina le Kuatenŋge ne tumba bukŋguwa le ma ŋayo mbol kaye ta ŋayo. ⁴⁸ Ma ta mbolŋge kuin ŋgarosu nyumba minmba minamŋgaig. Pa ta ugmba minmba minamŋgat.

⁴⁹ Nane aganmor kilmba Kuate atraukam tuku sol tumba pisneniŋgig taŋamba ndo Kuate nu pambi taŋgo ŋakmba tuku ŋgamunŋgal

kule pisne tanjaŋ niŋgamŋgat. ⁵⁰ Sol nu aganj mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi maŋ wakeibe le kaglinu maŋ prowamŋgat? Kumun kuga. Tane kurauka sol kaglinu minit tanjaŋ mine mayewap sulumba tanjine tanjine ŋgamunjal mukuk ŋgan minap ŋgina.

10

*Tanjo pino munju purkik tuku pasa
(Mateus 19.1-12)*

¹ Yesus nu ma ta kusremba Yudea ma tugu mbol kina ka Yordan kule sim kina le nane gudommaba maŋ nu te-ŋgamunaig. Nu nuje maŋau dubimba wam paguniŋmba minna le ² Farisi tanjo afu nu tagowam tuku pro kusnanaig: Sine siŋgine tukul maŋau dubimba ande nu piyo nuje pitaiwam kumun e ŋga kusnanaig le ³ nu ndek nane kusnaniŋgina: Moses nu wam ta tuku ndanjmba kuyarmba wam pagusiŋgina e ŋgina le ⁴ nane nu sanaig: Moses nu ande nu piyo nuje pitaiwam ŋga wanje ande kuyarmba tuwa sulumba nu pitaiwam kumun ŋga sakina ŋginaig.

⁵ Tanjakinaig le Yesus nu nane saniŋgina: Tane wamdu kusreŋnu ŋak. Ta tuku Moses nu pasa ta kuyarna. ⁶ Abo abo Kuate nu aganj ndende kile-mayokkina ta nu tanjo pino ŋgarosu kise kise wakeikina. ⁷ Ta tuku tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndon munju kile-denja minwaik. ⁸ Nale ŋgarosu ndindo mayok kanjaik. Kuyar pasa nu tanjate. Nale arma mine ndakik. Nale aganj ndindo tanjaŋ minik. ⁹ Kuate nu aganj kilmba ulendinikit ta tanjonje nale pur ndanikuwa ŋga saniŋgina.

¹⁰ Yesus nu ka wande mbolŋge minna le nuje dubiwanu tanjo wam ta tuku nu kusnanaig le ¹¹ nu ndek saniŋgina: Ande nu piyo nuje pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. ¹² Pino ande tanjo nuje pitaimba tanjo kise tate ta nu tanjo kuayarmba unekate ŋgina.

*Yesus nu kiŋo kame nyaro niŋgina
(Mateus 19.13-15; Lukas 18.15-17)*

¹³ Nane afu kiŋo fonfon kilmba Yesusŋge wai nane mbol patikuwa ŋga pronaig le nuje dubiwanu tanjo tanje nane saniŋge lika kile-luka minnaig. ¹⁴ Tanjanaig le Yesus nu wam ta kanjermba palseŋna le saniŋgina: Kiŋo kame peu ndaniŋgap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁵ Ye siŋka satinjamŋgit. Nane afu kiŋo kame teŋen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ŋgina. ¹⁶ Tanjakina sulumba nu kiŋo kame kilmba bagailniŋmba wai nane mbol patika nane nyaro niŋgina.

*Tanjo ande aganj ndende gudommaba ŋak
(Mateus 19.16-30; Lukas 18.18-30)*

¹⁷ Yesus nu kambim saka ndin prowam bafuna le tanjo ande pinderka pro nu tugumŋge dagol tidronja kusnana: Tum Tanjo mayenu, ye ndani sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit ŋgina le ¹⁸ nu ndek sana: Ndanjam ye mayenu ŋga sakate. Kuate nu ndo mayenu minit. ¹⁹ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Tanjo bale ndawa. Pino kuayar ndawa. Aganj ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Aganj ande yabuka te ndaka. Ina mam nanje tuku nyu kurauka miŋge kumnemŋge mina. Tukul kame ta ne kila ŋgina le ²⁰ tanjo ta ndek nu sana: Tum Tanjo, ye kiŋo ndo minen sulumba tukul ŋakmba ta dubika kile minet ŋgina.

²¹ Kile Yesus nu tanjo ta kanjer timba nu tuku kume purmba sana: Wam ndindo ndo ne kumu ndate. Ne ka nanje aganj ndende piyaniŋmba ndametij kilmba sanzal mbal niŋga sulumba ye dubiya. Ne tanjawa ta samba mbolŋge ne aganj ndende magenu ŋak minamŋgit ŋgina le ²² nu pasa ta ismba nu aganj ndende sunjomba ŋak tukunu nu wamdu piti tumba aiŋel pasi kume ŋgurŋgurka kina.

²³ Nu kina le Yesus nu mbilka nuje dubiwanu tanjo saniŋgina: Aganj ndende sunjomba ŋak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo ŋgina le ²⁴ nuje dubiwanu tanjo nane pasa ta ismba pirerek purkinaig le nu maŋ lato saniŋgina: Kiŋo kame, Kuate tuku gageu mayok kambim tuku maŋau ta minde bada sunjo. ²⁵ Aganjmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tanjo nu aganj ndende sunjomba ŋak ta ŋgumneniŋmba Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta siŋka minde bada sunjo ŋayo ŋgina.

²⁶ Tanjakina le nane piriri ŋayomba sanaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanjandamba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamŋgig ŋginaig le ²⁷ nu nane kanjerka saniŋgina: Tanjo nane wam te ke fugude ta Kuate nu kumun. Nu wam ŋakmba kam kumun ŋgina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine ne tuku ŋga siŋgine aganj ndende ŋakmba kusreka ne dubineg ŋgina le ²⁹ nu ndek sakina: Ye siŋka satinjamŋgit. Ima nu pasa mayenu idusmba ye tuku ŋga nuje wande, tira kat nuje, kulim kat nuje, ina mam kat nuje, kutu kat nuje, nuje kilke aganj kame tanjaŋ kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minit sulumba nu wande, tira kame, kulim kame, ina, kutu kame, kilke ta ŋakmba kitek gudommaba kilamŋgat. Tanjawa le afunje nu ye tuku tanjo ŋga piti seramŋgaig. Ngumnenja nu kilke kitek mbolŋge abo tugu ŋak minmba minamŋgat. ³¹ Ata. Afu kile tu-mailamŋge minig ta nane ŋgumnem kanjaig.

Afu ngumnemnge minig ta nane tumailam kanjgaig ngina.

*Yesus nuje kumam tuku sanu kejna
(Mateus 20.17-19; Lukas 18.31-34)*

³² Yesus nane ndin dubimba Yerusalem kumbange nu pitik Yerusalem kambim nga ambongina. Tanjana le nuje dubinaig mbal nane gagniingina le wamdus te-sulunaig le afu nu ngumnem dubinaig mbal nane kururuka minnaig.

Kile Yesus nu nane 12 ndo kilmba kile-yamokka nu mbolnge manau prowamngat ta te-mayokmba saningina: ³³ Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kangig. Ka ambenge ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo tumba pris gabat kusem pasa biteknganu mbal tuku wai mbolnge pilwa le nane ye te-tiyumba kumwa nga saka kasomok mbal tuku wai mbolnge palmbimngai. ³⁴ Pilwaig le nane ye maim maim tesumba nguspeyumba ngusyuwaig sulumba ye baleyamngai. Ye kumi sulumba mara kejni mbolnge man abonja tinjamngit ngina.

*Yakobus le Yohanus nale sugo minam tuku sakinaik
(Mateus 20.20-28)*

³⁵ Sebedeus tuku kinjo armba Yakobus le Yohanus nale Yesus tugum promba sanaik: Tum Tango, sile wam ande ne ka nga idusmba minek nginaik le ³⁶ nu ndek nale kusnanikina: Ye ame wam tale mbolnge ki ngina le ³⁷ nale nu sanaik: Sile ma sika le ne nane kilna sangri njak mayok kaye le ande ne tuku ndinamnge ande njainamnge minyokupe nginaik.

³⁸ Tanjakinaik le nu ndek nale sanikina: Tale aganj yabanjkade ta tugunu tale gilai. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata kule kaglinu ta nyam kumu e? Ko ye kule silikamngit ta tale mata kule ta silikam kumu e ngina le ³⁹ nale sakinaik: Au. Sile kumu nginaik. Tanjakinaik le Yesus nu nale sanikina: Son. Ye kule kaglinu nyamngit ta tale mata nyamngai. Ye kule silikamngit ta tale mata silikamngai ta ⁴⁰ ye tuku ndinamnge ko njainamnge afu tanjamba kile-minyokam tuku ta ye miro kuga. Kuate nu tanjo afu madinngina nane ndo ma ta mbolnge minyokamngai nga sanikina.

⁴¹ Nuje dubiwanu tanjo 10 wam ta isnaig sulumba Yakobus le Yohanus tuku palsejningina le ⁴² Yesus nu nane te yalpe nga saningina: Kasomok mbal tuku gabat kame nane minje karen njaijo njak minig ta tane kila. Gabat afu nane kumnemnge minig ta nane mata tanjo pino nane kukul te-nijmba matuk kinig. ⁴³ Tane manau ta

ke ndakap. Tane ngamuknge ima sunjo minam idusmba kande nu tane njakmba tuku piro tanjo minwa. ⁴⁴ Tane ngamuknge ima kulat tanjo minam idusmba kande nu tane njakmba tuku piro aganj tanjan minwa. ⁴⁵ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye mata tanjo pino ye sinzanjuwaig nga pro ndawen. Ye nane sinzanjnjmba yije njarosu kumam tuku pilmba nane gudommba muskil kile-tidinge ningam tuku prowen ngina.

*Yesus nu tanjo am tukulok wakeina
(Mateus 20.29-34; Lukas 18.35-43)*

⁴⁶ Yesus nuje dubiwanu tanjo afu gudommba ndon Yeriko promba tumbran ta kusrewam bafunaig le Timeus kinjo nuje Bartimeus* nu am tukulok ndin makembinge aganj yabanjka minna.

⁴⁷ Nasaretnu tanjo Yesus ilna ta afunje nu sanaig le ismba nu ndek wi kuenjka sakina: Yesus, David tuku mbur sunjo, ne ye sinanu turya ngina. ⁴⁸ Nu tanjamba wikina le nane afu gudommba nu maninkuwa nga sawe likinaig ta nu man lato wika sana: David tuku mbur sunjo, ne ye sinanu turya ngina.

⁴⁹ Wika minna le Yesus nu tinga saningina: Nu sawap le ye tugum te ilwa ngina le nane am tukulok ta sanaig: Ariya. Kile tinga kaye. Nu ne wikate nginaig le ⁵⁰ nu pastinga kuminj kaikanu ta gagulmba buknga Yesus tugum kina le ⁵¹ nu ndek sana: Ye ame wam ne mbolnge ki nga iduste ngina le tanjo am tukulok nu sana: Tum Tango, ye mambilam tuku sungomba iduset ngina le ⁵² nu ndek am tukulok ta sana: Ne kaye. Ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu ne mayekat ngina. Tanjaka sana le pitik ndo nu am maranja purfena le Yesus dubimba kina.

11

Yesus nu gabat sunjo tanjan Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Lukas 19.28-40; Yohanus 12.12-19)

¹ Yesus nane kumba ka Yerusalem patunaig sulumba Betfasi le Betani tumbran Olif tabe patumba Yesus nu nuje dubiwanu tanjo armba sanikina: ² Tale tumbran si kumba biteknga donki fat ande pannaig le tinj minit afunje muskilnu mbolnge minyo ndakinaig ta tale kanjeramngai. Kanjgermba muli kuklimba tumba ye tugum te prowap. ³ Ande nu tale ndanjam tanjawik nga kusnatikuwa kande tale nu sawap: Sunjo nu donki te piro njak. Piro kugawa le sile pitik ndo tumba luka te prowamkik nga sawap ngina.

⁴ Tanjaka nu nale kukulnikina le nale kinai ka donki fat wande malanja tugumngje pannaig le ndinje tinj minna le kanjernaik.

* 10:46: Bar pasa ta tugunu Kinjo

Nale muli kuklimba minnaik le ⁵ afu tugum tanje nale kusnanikinaig; Tale ndanam donji fat ta muli kukliwik nginaig le ⁶ Yesus nale wam pagukina tanjamba saninginaig le nane ndek sakinaig; Ta maye tumba kape nginaig.

⁷ Nale donji fat ta tumba Yesus tugum promba nakile tawi afu kilmba donji muskil mbolnje farnaik le Yesus nu ponga minyokina. ⁸ Tanjana le nane gudommba nanjine kuminj kilmba ndinnje farninjmba afu ail wainu waje magenu njak dunenje kugerkinaig tuku ta kilmba pro ndinnje farninje likinaig. ⁹ Tanjamba nane afu Yesus tuku tumailamnje afu ngummemnje nane kumbange wikarumba sakinaig; Sine Kuate tuku nyu te-dunjube o.

Tango te Sunjo tuku nyu mbolnje prote. Nu Sunjonge nyaro tuwa o.

¹⁰ Nu singine mbun David tuku ma mbolnje nunje gageu kulatkamngat.

Sine Kuate tuku nyu te-dunjube o nginaig. *Mune 118.26*

¹¹ Yesus nu tanjamba Yerusalem prona sulumba nu kusem wande sunjo sinam kumba tanje nu mbilmbilka aganj ndende njakmba kanjerkina. Tanjamba ki butungina le nu tanjo 12 ta kilmba luka Betani kinaig.

*Yesus nu ail ande taprana
(Mateus 21.18-19)*

¹² Mafena le nane Betani kusremba kinaig ka ndinnje Yesus nu gubana. ¹³ Nu maskennje fik ail ande kanjerna ta wajenu gudommba njak le nu alonu mambilam kina ta alowam tuku ait kuga tukunu wajenu ndo kanjerkina. ¹⁴ Tanjamba nu ndek fik ail ta sana: Ne manj alowe nda. Afu ne tuku alonu manj nye nda ngina. Tanjakina ta nu dubiwanu tanjo mata pasa ta isnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande wakeina

(Mateus 21.12-17; Lukas 19.45-48; Yohanus 2.13-22)

¹⁵ Kile nane Yerusalem pronaig sulumba Yesus nu kusem wande sunjo sinam kumba ka kawaj tanje afu aganj ndende piya ninjinaig afu piyaninjmba kilnaig ta nane njakmba kogronjka pitaikina. Tanjamba nu ndametinj munju walka minnaig mbal nane tuku mbain kilmba kile-panka umanj kurinum piyawam tuku patikinaig mbal tuku minyo mbili mata kile-pankina sulumba ¹⁶ nane aganj kilmba kusem wande sinam sinam ndin tananj dubimba kinaig ta peuningina sulumba ¹⁷ nu nane wam paguka saningina: Kuyar pasa nu tenjemba sakate: Ye tuku wande ta kilke mbol mbal njakmba ye mbarinjyam tuku wande ngate. Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande tananj pilig ngina.

¹⁸ Tanjo pino njakmba nu tuku tum pasa tuku pিরerek purka saka minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknjanu mbal nane Yesus nu wam kina ta ismba nu tuku kuru-kuruka nu balewam tuku ndin soti-naig.

¹⁹ Furirna le Yesus nane tumbrajan sunjo ta kusremba kinaig.

*Yesus nu yabanjam tuku tumningina
(Mateus 21.20-22)*

²⁰ Mafena le maratukuk nane luka kumba fik ail ta liwam bafumba kanjernaig ta karenga sumbailnu turmba kumna. ²¹ Kile Petrus nu Yesus pasa sakina ta idusmba nu sana: Tum Tanjo, ai si. Kubele ail taprana si kummba karengina ngina le ²² nu ndek nane saningina: Tane Kuate tuku sanjri tomba tinjap. ²³ Ye tane satinjet. Ande nu Kuate yabanjmba wamodus tero ndaka wam ta sinjka mayok kangat nga idusmba nu tabe si samba ne goka tinja yu buto sinam kaye nga sawa ta nu tanjawamngat. ²⁴ Ta tuku ye satinjet. Ne Kuate yabanjmba ye sinjka wam ta tamngit nga idusa ta ne tamngat. ²⁵ Ne Kuate yabanjmba minit ta ande ne mbolnje mbar te ne gilainja. Ne tanjawa ta ne tuku Mam samba mbolnje minit nu mata ne tuku mbar sauka gilainjamngat. ²⁶ [Ne ande tuku mbar gilai ndanja ta ne tuku Mam samba mbolnje minit nu ne tuku mbar mata gilainje nda ngina.]

Imanje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Mateus 21.23-27; Lukas 20.1-8)

²⁷ Nane manj mbumba Yerusalem kinaig sulumba Yesus nu kusem wande sinamnje kine promba minna le pris gabat kame kusem pasa biteknjanu afu Israel mage mage nane njakmba pro nu kusnanaig: ²⁸ Imanje ne kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sanjri tinmba kukulnina nga kusnanaig le ²⁹ nu ndek saningina: Ye mata tane wam ande kusnatingi le lafuwap ta imanje wam kame te kam tuku kukulyina ta ye tane kila satinjamngit. ³⁰ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna? Kuatenje e ko tanjonne ta tane ye sayap ngina.

³¹ Tanjakina le nane ka kasomnje nanjine nanjine munju kusnanga sakinaig: Sine ndanjmba sabe. Sine Kuatenje nga sabe ta ndanjamb tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamngat. ³² Ko sine tanjonne ngube ta mata kumunj kuga nginaig.

Tanjo njakmba Yohanus nu sinjka Kuate tuku tuan tanjo ande nga saka minnaig le gabat mbal nane tanjo pino tuku kurukurukinaig. ³³ Ta tuku nane Yesus sanaig: Iyo sine gilai nginaig le Yesus nu ndek nane saningina: Ata. Ye mata imanje sayina le wam kame ke liket te satinje nda ngina.

12

*Piro tanjo njaigonu tuku yaba pasa
(Mateus 21.33-46; Lukas 20.9-19)*

¹ Yesus nu yaba pasambi wam afu saningina sulumba sakina: Tanjo ande nu grep piro nguka fondembi kormba nu grep firfirmba kulenu kilam tuku nguruj wakeina sulumba piro kulatkam tuku wande kuennu o mbolok pilna. Piro njakmba dejpurmbe nu piro mbal kilmba patika nu tinja kilke kise mbol kina.

² Ait kumungina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tanjo ande kukulna le piro mbal tugum kina. ³ Ka prona le nane nu biye timba paninja pitainaig le nu ake luka kina. ⁴ Tanjana le piro miro tanjo nu man tanjo ande kukulna le nane nu gabat mbolnje kat buromba njayo silinaig. ⁵ Nu man tanjo inum kukulna le nane nu tumba balenaig. Tanjamba tanjamba nu nane gu-dommba kukulninge likina le nane afu pani farmba afu bale farnaig.

⁶ Kile tanjo ndindo ndo piro miro tanjo ndonj minna. Tanjo ta nuje kinjo. Nu kinjo ta tuku kume purmba minna. Ngumne tukulmba nu kinjo ta kukulna sulumba sakina: Nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga mapewamngai nga kukulna le kina. ⁷ Nu kumba piro mbal tugum prona le kanjermba sakinaig: Tanjo ilit si nu mam nuje tuku aganj ndende kilam tuku nyu njak. Sine nu balebe sulumba piro te sinjine tube njainaig. ⁸ Tanjaka nane nu biye timba bale-naig sulumba mindesinj tumba buknginaig le kilim kina.

⁹ Tane ndanjmba idusde. Grep piro miro tanjo nu ndanjmngat? Nu pro piro mbal ta bale farmba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikamngat. ¹⁰ Kuyar pasa ande te tane bur ndakade e?

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri tinjgade.

¹¹ Sunjo nunje wam ta kina le sine kanjermba pirerek purka gare toreg njgina. *Mune 118.22*

¹² Gabat mbal nane yaba pasa ta ismba Yesus nu nane tuku sakina ta katesemba nu biye tiwam tuku ta nane tanjo pino tuku kuru-kuruka nu kusremba kinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig

(Mateus 22.15-22; Lukas 20.20-26)

¹³ Kile gabat kamenje Farisi tanjo Hero-dus dubiwanu tanjo afu kukulninginaig le Yesus tagowaig le nu pasa ande mbarwa le nu biye tiwam tuku kinaig. ¹⁴ Nane pro nu sanaig: Tum Tanjo, ne tanjo tugusek ta sine kila. Ne ande tuku kiko ndanate. Ne tanjo nyu njak tuku kuru kuru ndakate.

Ne tanjo njakmba Kuate tuku manju dubikam tuku tumsingit. Ne sine sasanga. Sine Zu mbal sinjine tukul manju dubimba Rom tuku gabat Sesar takis tambim kumuñ e? Sine takis patikube e ko mulbe nga sanaig le ¹⁵ Yesus nu nane tuku yabri pasa katesemba saningina: Ndanjam tane ye tagoyade? Ndametin ande tumba pro ye tumyap le kanjeri njgina. ¹⁶ Tanjakina le nane ndametinj ande tumba nu tumnaig le nu ndek kusnaningina: Ndametin te mbolnje ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaningina le nane lafumba sakinaig: Sesar tuku njginaig. ¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nu ndek tejenmba saningina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kummemnge minig. Nu tambim tuku aganj sakate ta nu tape. Kuate aganj tambim tuku sakate ta Kuate tape njgina le nane pasa ta ismba pirerek purkainaig.

Kummba man abongam tuku pasa

(Mateus 22.23-33; Lukas 20.27-40)

¹⁸ Kile Sadusi tanjo afu Yesus tugum pronaig. Sadusi mbal nane tanjo kummba man tinje nda nga idusmba minig tuku. Nane pro Yesus kusnanaig: ¹⁹ Tum Tanjo, Mosesnje tejenmba kuyarna: Tanjo ande kummba pino kuembol kinjo kugatok kusrewa le maib nunenje pino ta tumba aba nuje tuku kinjo te-pilwa nga kuyarna. ²⁰ Ariya. Mambo kat nuje ndonj nane 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kinjo kugatok kumna. ²¹ Kumna le maib nuje nu dubiknu pino ta tina. Nu tumba minna ma ma nu mata kinjo kugatok kumna le maib nuje kenju mata tanjana. ²² Tanjamba tanjamba nane 7 pino ndui ta ndo tumba kinjo kugatok kume farnaig. Ngummenja pino kuembol nu mata kumna. ²³ Ata. Ne kumanu mbal tinjamngai nga sakate ta tanjo 7 ngamuknje nu ima tuku pino minamngat e? Tanjo 7 ta pino ndui ta ndo tinaig njginaig.

²⁴ Tanjakinaig le nu nane saningina: Tane Kuate tuku kuyar pasa nu tuku sanjri tane wamdus pulu ndatingit. Ta tuku tane wamdus mbarde. ²⁵ Nane kumanu mbal abonga tinja Kuate tuku enel suk minamngai. Nane munju kile nda. ²⁶ Kumanu mbal man tinje nda nga idusmba sakade ta Moses tuku wam kube mbolnje ail fudinndo pa bulu njak wam ta tuku tane bur ndakade e? Kuate nu Moses tejenmba sana: Ye Abraham Isak Jakob ye nane tuku Mbara Sunjo minet njgina. ²⁷ Abraham nane kume likinaig ta nduiye njisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Nu abo njak minig mbal tuku Mbara. Ta tuku tane kumanu mbal kummba man tinje nda nga sakade ta tane sinja wamdus mbarde.

Tukul pasa sanjgrinu

(Mateus 22.34-40; Lukas 10.25-28)

²⁸ Nane Yesus ndorj kualeyauka minnaig le kusem pasa biteknjganu tanjo ande pro nu nane tuku pasa lafu mayete nja nu mata Yesus kusanana: Tukul ndan tukul njakmba lininganu minit njina le ²⁹ nu ndek sakina: Tukul nu mbolnje minit ta tejenmba sakate. Israel mbal tane ise mayewap. Singine Kuate nu Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. ³⁰ Tanjine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tanjine ngamunjal abo guwa wamdus sanjgri ta njakmba nu tape nja sakate.

³¹ Tukul ande nu dubiknu tejenmba sakate. Tane tanjine njarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap ngate. Tukul pasa armba ta tukul pasa njakmba lininganu minik njina.

³² Tanjakina le kusem pasa biteknjganu tanjo nu Yesus sana: Tum Tanjo, ne kumumbi sakate. Kuate ndo Mbara. Ande mine ndakate. ³³ Ima nu Kuate tuku kume purmba nuje ngamunjal wamdus sanjgri ta njakmba nu tuwit sulumba nuje njarosu tuku kume purte tanjamba ndo nuje tugumnje minig mbal tuku kume purwa ta nu manjau mayete. Manjau ar tanje aganjmor kilmba bale farmba atraukade manjau ta liningit njina.

³⁴ Tanjakina le Yesus nu tanjo te wamdus te-mayemba pasa kumumbi lafuwat nja nu sana: Ne Kuate tuku gageu inum mayok kambim bafute njina. Tanjakina le nane Yesus kusanawam tuku kuru-kuruka man kusna ndanaig.

Yesus nu Kristus tuku nane kusnani njina
(Mateus 22.41-46; Lukas 20.41-44)

³⁵ Yesus nu kusem wande sunjo sinamnje wam paguka nane saninjina: Ndanjam kusem pasa biteknjganu mbal nane Kuate nje madina tanjo Kristus nu David tuku mbun nja sakade? ³⁶ Tukul Guwanje David wamdus tuna le nu tejenmba sakina:

Sungo Kuate nje ye tuku Sungo sana: Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjgri njak minyok mina le ma ma yenje ne tuku njueu mbal kilmba kile-ibenka ne tuku kupe kumnemnje patikamngit njina. *Mune 110.1*

³⁷ David nu tanjamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sunjo njina. Ata. Nu David tuku mbun ndo e ko nu David tuku Sunjo njina.

Israel gabat kame tuku manjau
(Mateus 23.1-36; Lukas 20.45-47)

Manjur sunjo ta nane Yesus tuku pasa isam tuku nzaliningina le ³⁸ nu wam afu tumnijmba saninjina: Kusem pasa biteknjganu mbal tuku manjau rironjkap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit.

Nane maket mbolnje lika tanjo nane sunjo nja kaiyeninguwaig nja kilba pilig. ³⁹ Kusem wandeknje pagumba nye sunjo mbolnje nane mbili tumailamnje minyokam nzaliningit. ⁴⁰ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende didika kile-suluwe ningig. Nane nanjine manjau njayonu ta yabukam tuku tanjo am mbolnje Kuate yabanj kuende. Ta tuku nane pa lato tamnjgaig njina.

Pino kuembol ande nuje ndametinj Kuate tuna

(Lukas 21.1-4)

⁴¹ Yesus nu kusem wande sinamnje ndametinj patikam tuku ma ta tumail tumba minyoka nane ndametinj pankinaig le kanjerka minna. Nane aganj ndende sunjomba njak mbal ndametinj sugokanu pankinaig le ⁴² kile pino kuembol ande aganj ndende kugatok promba nuje toea armba ndo kilmba pro patikina le ⁴³ Yesus ndek nuje dubiwanu tanjo wikina sulumba saninjina: Ye sinja satinjet. Pino kuembol te aganj ndende kugatok ta nu ndametinj fudinjo patikat ta nane afu pankais ta liningat. ⁴⁴ Ta ndanjam? Nane ndametinj gudommmba njak ta afu ndo patikaig ta pino kuembol te nu aganj ndende kugatok nuje ndametinj njakmba panke suluwat. Nu nyamaganj piyawam tuku ande mata mine ndakate njina.

13

Yesus nu kusem wande njayongam tuku sakina

(Mateus 24.1-2; Lukas 21.5-6)

¹ Yesus nu mayok ka kusem wande sunjo ta kusrewam bafuna le nuje dubiwanu tanjo andenje nu sana: Tum Tanjo, ai te. Kusem wande te tuku wande kame magenu ndo. Nane ndame magenumbi patike likinaig njina le ² nu ndek sana: Ne wande sude njakmba kanjerkate te ngumne nja nane njakmba munjo sailka mine nda. Afunje sambrininguwaig le njakmba kutusewamnjgaig njina.

Kilke tugu kugawam tuku pasa
(Mateus 24.3-44; Lukas 21.7-36)

³ Nane kumba ka Olif tabe mbol promba Yesus nu kusem wande tumail tumba minyok minna le Petrus Yakobus Yohanus Andreus nanenje ndo promba Yesus kusananaig: ⁴ Ne kusem wande njayongamngat nja sasingat ta ginu mara prowamngat. Sine ame aganj kanjermba ait ta buk patukate nja idusmba katesewamngig njinaig le ⁵ nu pasa tugu pilmba nane wam paguningina: Tane rironj mayewap. Afu pro tane yabritinj bekaig. ⁶ Nane afu ye tuku nyu tumba ye Kuate nje madiyina tanjo nja gudommmba didikuwaig le ndenunngai.

7 Tane kame sugo maskenŋe mayok kuwaig le pasa ismba ko tanŋine tugumŋe kame zigna ande ismba tane wamdus fulil ndakap. Wam kame ta siŋka prowe likamŋgaig ta kugawam tuku ait kile.

8 Kilke ande tinŋa kilke kise ndoŋ kame buwamŋgaik. Gabat ande nuŋe gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndoŋ kame buwamŋgaig. Ma yimyam mbolŋge mumni guba prowe likamŋgaig. Piti kame ta pino kutu te-palmbim tuku ŋgaro rar Tate tanŋa prowamŋgaig.

9 Tane tanŋine riron mayewap. Afunŋe tane kilmba pasa mbolŋge kile-tidinguwaig le afu nanŋine kusem wandekŋe tane pani faramŋgaig. Afu tane kilmba ka gabat sugo sugo nyu sugo ŋak mbal tugumŋge kile-tidinguwaig le tane ye tuku ŋga pasa mayenu saningap le nane ye tuku nyu isamŋgaig. 10 Pasa mayenu kilke tugu ŋakmba mbolŋge kukliwap le ndo kugawam tuku ait prowamŋgat.

11 Nane tanŋamba tane kilmba pasa mbolŋge patika mbal sugo wai mbolŋge patikuwaig le wamdus fulilka ndanmba sakube o ŋga wamdus te-sulu ndawap. Pasa te-tiwam tuku ait mbolŋge tane tuku wamdus sinamŋge pasa afu mayok kanŋgaig ta ndo sakap. Tukul Guwa nu wamdus tinŋuwa le pasa sakamŋgaig. Tanŋine wamdusmbi kuga.

12 Ait ta mbolŋge ande nuŋe tira nuŋe kasurmba kumam tuku ŋgeu mbal tuku wai mbolŋge palmbimŋgat. Tanŋo nu nuŋe kiŋo mbolŋge mata tanŋawamŋgat. Kiŋo kame nane ina mam kat nanŋine kumwaig ŋga nane pasa mbolŋge patikamŋgaig. 13 Tane ye tuku tanŋo tukunu nane ŋakmba tane kasurtingamŋgaig. Ande nu ye kusre ndayumba minmba ma ma kumwa ta Kuatenŋe nu tuku muskil te-tiwe tambimŋgat.

14 Ngumenŋga ande nu ŋule parak tukul ma mbolŋge mayok ka tukul kuerka kutur tambimŋgat. (Tane pasa te burkade mbal tane wamdus pulutinguwa). Wam ta mayok kuwa le kanŋermba kame suŋgo prote ŋga Yudea mbal nane kua ka tabe ponguwaig. 15 Ande nu wande kawanŋge minmba kande nu pitik kua kumba wandekŋe aŋaŋ kilam idus ndawa. 16 Ande nu piro mbolŋge minmba kande luka nuŋe tawi tam idus ndawa.

17 Ait ta mbolŋge pino fungulok pino kiŋo dabro amo nyanu ŋak ose. Nane piti suŋgo kanŋeramŋgaig. 18 Tane Kuate yabanŋap le murke ait mbolŋge manŋau ta pro ndawa. 19 Ait ta mbolŋge piti suŋgo pasa ŋak prowamŋgat. Kuate nu aŋaŋ ndende ŋakmba kile-mayokkina ait mbolŋge ka kile ait te mbolŋge mata piti afu tanŋa kanŋer ndakeg. Ngumenŋga mata piti tanŋa

ande prowe nda. 20 Kuate nu nuŋe kilam tuku madiningina mbal idusniŋmba piti ait kuen ta kuerkina le ait fagnu ndo piti prowamŋgat. Nda kuerkina kande ait ta prowa le tanŋo ŋakmba ŋgisike sulude kande.

21 Ande nu tane satingmba kanŋera Kristus Kuatenŋe madina tanŋo minit te ko nu minit si ŋguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. 22 Yabri tanŋo prowaig sulumba afu ye Kristus ŋgumba afu ye Kuate tuku tuan tanŋo ŋgamŋgaig. Nane Kuatenŋe madiningina mbal yabrininmba didikube ŋga nane wam kitek sanŋrina ke likamŋgaig. 23 Tane mambilmba rironŋa minap. Wam kame ta prowamŋgaig. Ta tuku ye tane wam pagutinget.

24 Sina manzer ait suŋgo ta kugawa le ki mukumba dabunŋgat. Tambun mata bulunŋe nda. 25 Samba tuku sanŋri ŋakmba pirpurka buru-burukuwaig le mbai ŋakmba samba mbolŋge guroromba ndeke lika minamŋgaig. 26 Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tango ye sanŋri suŋgo kilŋa ŋak gau sinamŋge prowi le nane ye kanŋeryamŋgaig. 27 Ye ndeka eŋel kame kukulningi le kilke tugu ŋakmba mbolŋge Kuate nuŋe madiningina mbal kile-manŋurkamŋgaig.

28 Tane fik ail kanŋerap. Tane kuzrunu kitek promba nzude le kanŋerka katesemba sakade: Ki ait patukate ŋgade. 29 Tanŋamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanŋerka ye prowam tuku ait patukate ta kila palmbimŋgaig. 30 Ye siŋka satingamŋgit. Ait te mbolŋge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame ŋakmba ta prowamŋgaig. 31 Kilke tugu samba tugu ŋgisikamŋgaig. Ye tuku pasa ande ŋgisike nda. Minmba minamŋgat.

32 Ginu mara ki kanum ndaŋ ta ande nu kila mine ndakate. Samba mbolŋge eŋel mata nane gilai. Ye Kuate tuku Kiŋo ye mata gilai. Mam nu ndo kila minit. 33 Ait ta ginu mayok kanŋat ta tane gilai tukunu tane rironŋa mambilmba minap. 34 Wam ta yaba pasa te suk. Tanŋo suŋgo ande ma ande kambim ŋga nuŋe piro mbal piro walmba ande wande kulatkam tuku pilmba sate: Ye mambilmba tairŋa mina ŋgate. 35 Wande miro tanŋo ginu mara prowaŋgat ta tane gilai. Furiram e ko furir ŋgamu e ko teg kaglinu ulwa le ko maratukuk ta tane gilai tukunu mambilmba tairŋa minap. 36 Tane idus ndamba minap le nu pitik ndo pro kanŋerkikat. 37 Ye tane satinget pasa te tanŋamba ndo nane ŋakmba saninget. Tane mambilmba minap ŋgina.

14

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig (Mateus 26.1-5; Lukas 22.1-2; Yohanus 11.45-53)

¹ Pagumba nye sunjo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ki ait armba minnaig le pris gabat mbal kusem pasa biteknjanu mbal ndon kuirkuirka Yesus biye timba balewam tuku ndin sotaiga sulumba ² sakinaig: Sine pagumba nye tuku manjur sunjo sinamnje nu biye tibe ta njayo. Kame zigna sunjo mayok kakat nginaig.

Pino ande Yesus tuku gabat mbolnje gurej kutuna

(Mateus 26.6-13; Yohanus 12.1-8)

³ Betaninge Yesus nu tango ande buk ngirnger njak nyunu Simon nu tuku wandeknje isukusmba minna. Nu isukusmba minna le pino ande ndame botol gurej mundur mayenu njak piyanu o mbolnje ta tumba Yesus tugum promba botol ndumor ngurmba nu tuku gabat mbolnje gurej ta kutuna. ⁴ Kutuna le nane afu wam ta kangermba palsejningina le nanjine nanjine sakinaig: Ndanjam saka gurej mayenu ake kutuwat a. ⁵ Nu gurej ta tumba piyana kande nu ndametinj sonj 30 limba kilna le sine sanzal mbal turkeg kande nginaig.

Nane tanjamba pino ta tumba sawe likinaig le ⁶ Yesus nu ndek nane saningina: Tane mbulap. Ndanjam tane pino te piti serde. Nu ye mbolnje wam mayete. ⁷ Sanzal mbal mara mara tane ngamuknje minamnjigaig. Tane nane turkam idusmba ndeta turkam kumunj. Ye tane ndonj ait kuenu mine nda. ⁸ Pino te nu ye mbolnje nuje manjau kumumba gurej mayenu te ye pisneyat. Nu ye ngunu tuku ngarosu wakeiyat. ⁹ Ye sinjka satinjgamnjigit. Kilke tugu njakmba mbolnje nane pasa mayenu kuklimba nu wam kat te turmba sakuwaig le nane ismba nu tuku saka minamnjigaig ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo

(Mateus 26.14-16; Lukas 22.3-6)

¹⁰ Kile nu dubiwanu tanjo 12 ta tuku ande Yudas Iskariotnu nu Yesus tumba pris gabat mbal wai mbolnje palmbim nga nane sota kina le ¹¹ nane nu tuku pasa ismba gare tumba pasa katmba ndametinj afu nu tambim tuku sanaig. Sanaig le Yudas nu Yesus tumba nane tuku wai mbolnje palmbim tuku ait mayenu ande tairnja minna.

Yesus dubiwanu tanjo armba Pasowa kuanekinaik

(Mateus 26.17-25; Lukas 22.7-13; 22.21-23; Yohanus 13.21-30)

¹² Bret yis kugatok nyam tuku kusem ait ambonganu mbolnje Zu mbal nane sipsip fat bale farmba nyanu. Ait ta prona le nuje dubiwanu tanjo ndek Yesus kusnanaig: Sine aninge ne ndonj Pasowa nyam tuku ka kuanekube nginaig le ¹³ nu ndek nuje dubiwanu tanjo armba sanikina: Tale tumbraj sunjo mbol kape. Kumba ka

prowap le tanjo ande waim kule njak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. ¹⁴ Nu kumba wande ponngamngat ta tale wande ta tuku miro tanjo tenjemba sawap: Tum Tanjonge sakat nu nuje dubiwanu tanjo ndonj wande rum ndanj mbolnje Pasowa nyamnjig nga sawap. ¹⁵ Tanjakap le nu rum sunjo ande o mbolnje aganj ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamngat. Tanjawa le tale rum ta sinamnje sine Pasowa nyam tuku kuanekap nga sanikina. ¹⁶ Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo ar ta tumbraj sunjo mbol kinaik ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nale Pasowa nyam tuku aganj ndende kuaneka manj luka kinaik.

¹⁷ Furirna le Yesus nu tanjo 12 ta kilmba kumba ka kuanekinaik wande ta ponnginaig. ¹⁸ Ka tange nane isukusmba minmba Yesus nu sakina: Ye sinjka satinjgamnjigit. Tane ngamuknje ande ye ndonj isukusit te nu ye tuku kupet minit ngina. ¹⁹ Tanjakina le nane wamdus ngaonja ndui ndui nu kusnanaig: i... Ne yenje nga iduste e nginaig le ²⁰ nu ndek nane saningina: Ande tane 12 ngamuknje nu ye ndonj nza tuma bret kule pak mbilmba nyate ta not. ²¹ Ye Ndindo Katesek Tanjo ye kuyar pasa kumumba kumamnjigit ta ande nu ye tumba nane wai mbolnje palm-bimngat ta ose. Nu piti sunjo tamngat. Ina nunenje te-pile ndakina kande maye kande ngina.

Yesus nu pasa nyam tuku manjau te-mayokna

(Mateus 26.26-30; Lukas 22.14-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Nane isukusmba minmba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nuje dubiwanu tanjo nijmba sakina: Bret te tumba nyap. Te yije ngarosu ngina. ²³ Tanjamba nu grep kule murko njak ta mata tumba Kuate gare pasa tumba ningina le yaimba nyinaig. ²⁴ Tanjanaig le nu ndek saningina: Te yije ndare. Ndare ta mbolnje pasa kitek Kuate nu tanjo ndonj o buk katna ta alonu mayok kangat. Ye nane gudommba tuku nga ye yije ndare kutuwamnjigit. ²⁵ Ye sinjka satinjget. Ye manj grep kule tenjen nye ndaki ma ma Kuate kulatkate ma mbolnje ye grep kule kitek nyamnjigit ngina.

²⁶ Tanjaka denjurmbe nane mune ande ulnaig sulumba tinja Olif tabe mbol kambim saka kinaig.

Yesus nu Petrusnje nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Lukas 22.31-34; Yohanus 13.36-38)

²⁷ Kumbanje Yesus nu nane saningina: Tane njakmba kua ka ye kusreyamnjigaig. Kuyar pasa tenjemba sakate. Kuantenje sipsip

kulat tango balewa le sipsip pururumba sili-siliwamngai nga sakate. ²⁸ Ye kummaba man tingi sulumba ye ambonga Galilea ma tugu mbol ka le tane ngumne ngamngai nga sani ngina.

²⁹ Tanjolina le Petrus ndek nu sana: Nane njakmba kua ka ne kusrenuwaig ta ye ndo ne kusrene nda ngina le ³⁰ nu Petrus sana: Ye sinjka ne sanamngit. Furir te mbolngge teg witiwam ar ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenamngat ngina. ³¹ Tanjaka sana le Petrus nu sanjri tinga sakina: Kuga. Ne balenumba ye mata baleyam bafuwaig le ta mata ye sinjka ne tuku nyu yabuke nda ngina le nuje dubinaig mbal njakmba pasa ndui ta ndo sakinaig.

*Yesus nu Kuate ndonj pasatina
(Mateus 26.36-46; Lukas 22.39-46)*

³² Nane ma ande nyunu Getsemani pronaig sulumba nu nuje dubiwanu tango sani ngina: Tane tenje minap. Ye ka sinje Kuate yabanamngit ngina. ³³ Tanjaka nu Petrus Yakobus Yohanus nane kenj ta kilmba kina ka tanje nu ngamunggal piti sunjo kamusmba wamdus fagkina le isu sanjri kugana. ³⁴ Tanjamba nu nane sani ngina: Ye wamdus njayonga piti sunjo ye toyate le kamuset. Tane tenje mambilmba minap ngina. ³⁵ Tanjamba saka nu dirdirka kumba ngurngurka ndek truk ka piti ta nu laipam kumu e nga nu Kuate yabanmba sakina: ³⁶ O Mam ne wam njakmba kam kumu. Kule murko te ye mbol pitaimba tesiwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nanje nzali ndo dubiwa ngina.

³⁷ Tanjamba nu luka ka nane kanjerkina ta nane kinymba minnaig le nu ndek Petrus sana: Simon, ne kinyit e? Ne ait fagnu te mambilmba minam kuga e? ³⁸ Satan tuku tago tane mbol prowikat. Abo minmba yabanmba minap. Tanjine ngamunggal Kuate yabanjam tuku idusde ta ngarosumbi dubiwam tuku ta piti ngina.

³⁹ Tanjamba sake denjurmaba nu luka kina ka pasa ndui ta ndo man yabanmba sakina. ⁴⁰ Tanjamba nu man luka prona ta nane ginyumngge am piti patikinaig le kinymba minnaig le kanjerkina le nane piririmba ame pasa lafube o nga wam pile paskinaig.

⁴¹ Yesus nu man kumba ka yaban kenja sulumba promba man kusnani ngina: Kile mata mabta kinymba minig e? Kile kumu ngat. Ait buk prowat. Andenje ye Ndindo Katesek Tango tumba une njak mbal tuku wai mbolngge palmbim tuku bafute. ⁴² Ai si. Ye tuku kupet tango prote. Tane tingap le sine nane tugum si kab ngina.

*Yudas nane Yesus biye tinaig
(Mateus 26.47-56; Lukas 22.47-53;
Yohanus 18.1-12)*

⁴³ Nu tanjamba pasata minna le tango 12 ta tuku ande Yudas nu tango gudommba kame bagi sibugi kilmba njak pronaig. Pris gabat mbal kusem pasa biteknjganu mbal Israel mage nanenge tanjamba kukulninginaig le pronaig. ⁴⁴ Yesus tuku kupet tango nu nane kila palmbim tuku buk tenjenmba wam paguningina: Ye ka ande mumuwi ndeta not. Tango ta biye timba tumba kape ngina. ⁴⁵ Kile nane promba Yudas nu pitik ndo Yesus tugum kumba Tum Tango kaiye ngina sulumba mumuna le ⁴⁶ nane pro Yesus biyumba biye denaig.

⁴⁷ Ande nu tugumngge minna tanje nuje kame bagi gomba tumba pris sunjo tuku piro tango kilbanu pike welna. ⁴⁸ Tanjana le Yesus nu nane sani ngina: Ndanjam saka tane ye kuayar tango tana bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁴⁹ Ye mara mindek tane ngamukngge kusem wande sunjo sinamngge tango pino wam paguka minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kuate tuku kuayar pasa kumumba mayok kuwa ngina.

⁵⁰ Tanjolina le nu dubinaig tango njakmba nu kusremba sili-silimba kua kinaig le ⁵¹ tango mbanzo ande nu tawi kaukuk ndindo tinmba Yesus dubimba kina le nane ndek nu biye tinaig. ⁵² Biye tinaig le nu mbil bunja tawi gagulmba kusremba wagek kua kina.

Nane Yesus tumba gabat mbal tugum kinaig

*(Mateus 26.57-68; Lukas 22.54-55,63-71;
Yohanus 18.13-14,19-24)*

⁵³ Kile nane Yesus tumba pris gabat sunjo tugum kinaig. Pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknjganu mbal nane njakmba buk pro tanje manjgurkinaig. ⁵⁴ Petrus nu maskenngge Yesus dubimba kina ka pris gabat sunjo tuku fonde sinam kumba ka wande mab tanje nu kame mbal ndonj pa likmba minnaig.

⁵⁵ Pris gabat mbal Israel pasa pilewanu sugo njakmba Yesus balewam tuku pasa gabat ande sotete pisennginaig le ⁵⁶ nane gudommba yabri pasa tumba Yesus mbaranu nginaig ta pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁵⁷ Kile nane afu tinga nu mbolngge pasa pilmba yabri pasa tenjenmba sakinaig: ⁵⁸ Nu tenjenmba sakina le isgen. Kusem wande sunjo tango waimbi pilnaig te ye sambriwi sulumba mara kenjmba mbolngge kise ande waimbi pile ndakanu ta palmbimngit nga sakina le isgen nginaig ta ⁵⁹ pasa ta mbolngge mata pasa gabat ndindo mayok ndakina.

⁶⁰ Kile pris gabat sunjo nu nane ngamukngge tinga Yesus kusnana: Nane ne mbaranu nga sakade te ne ndanmba iduste. Ne nane tuku pasa lafuwe nda e ngina ta ⁶¹ nu pasa ande sa ndaka minje tukulmba

maninok minna le pris gabat sunjo nu man Yesus kusnana: Ne Kristus? Ne Kuate tuku Kinjo e ngina le ⁶² nu pasa lafumba sakina: Ne sakate not. Ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Nayo nu tuku ndinamnje minyok mini sulumba gau mbolnje ndeki le tane ye kangeryamnjaig ngina.

⁶³ Tanjakina le pris gabat sunjo pasa ta ismba palsejna le nu ndek nune tawi fetfetmba sakina: Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. ⁶⁴ Tane nu Kuate tuku nyu njayo silite pasa te ismba tane ndanjmba idusde ngina le nane njakmba sakinaig: Nu tanjo njayonu. Nu kumwa njinaig.

⁶⁵ Kile nane afu tinga ka Yesus nguspemba amnu songa waambi katmba sanaig: Imanje ne katnate e? Ne tuan tanjo ndeta nyun ta le sine isbe njinaig. Tanjakinaig le polis kameenje mata nu tumba katnaig.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina

(*Mateus 26.69-75; Lukas 22.56-62; Yohanus 18.15-18,25-27*)

⁶⁶ Petrus nu wande mab tanje minna le pris gabat sunjo tuku piro pino ande promba ⁶⁷ Petrus pa likmba minna le nu kanger timba sana: Ne mata Nasaretnu tanjo Yesus ndonj minna tuku ngina. ⁶⁸ Tanjakina le nu ndek Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ne pasa sakate ta ye nginjanket ngina sulumba nu tinga kilim ka malanja tugum tanje minna le teg ande witina.

⁶⁹ Kile piro pino ta man pro nu kangermba nu tugumnje minnaig mbal saningina: Tanjo te mata nu tuku tanjo ande ngina le ⁷⁰ nu man Yesus tuku nyu yabukina. Tanjamba minmba man tanjo afu Petrus tugumnje minnaig ta nu sanaig: Ne yabrikate. Ne nu tuku tanjo ande. Ne Galileanu njinaig le ⁷¹ nu nune mironj nune ngaro tapramba sakina: Tane tanjo sakade ta ye sinja gilai ngina.

⁷² Tanjakina le pitik ndo teg witiwam arna le Petrus Yesusnje pasa sana ta nu idusna: Teg witiwam ar ndawa le ne ambonja ye tuku nyu yabukam kerjamjat nga sakina. Nu pasa ta idusmba malmbi njayona.

15

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig

(*Mateus 27.1-2; Lukas 23.1-5; Yohanus 18.28-38*)

¹ Maratukuk tinga pris gabat mbal Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal pasa pilewanu sugo njakmba pitik ndo pro manjurka pasa wakeimba nane Yesus ndaleka tumba ka gabat sunjo Pilatus tuku wai mbolnje pilnaig. ² Tanjanaig le Pilatus ndek nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not ngina.

³ Kile pris gabat mbal nane pasa gudommba kilmba Yesus mbolnje patika nu mbaranu nga sanaig le ⁴ Pilatus nu man kusnana: Ai te. Ne mbar gudommba kanu sakade ta ne pasa kugatok e? Ne nane tuku pasa ande lafuwe nda e ngina. ⁵ Pilatus nu tanjamba kusnana kande Yesus nu pasa ande lafu ndana le nu pirerek purkina.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina

(*Mateus 27.15-26; Lukas 23.13-25; Yohanus 18.39-19.16*)

⁶ Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje nane Zu mbal Pilatus tugum kumba mulinj kilanu tanjo ande paska tam tuku yabanjanu le nu paska ninjanu. ⁷ Ait ta mbolnje tanjo afu nane gabat kame ndonj kame bumba ande balenaig le nane kilmba muli wandeenje patikinaig le minnaig. Nane tuku ande Barabas.

⁸ Kile Zu mbal gudommba pro Pilatus tugumnje manjurka sanaig: Ne wam kate tanjamba kile mulinj kilanu tanjo ande paska sinja njinaig. ⁹⁻¹⁰ Tanjo njakmba Yesus tuku saka minnaig le pris gabat mbal gubra kagli firka ake Yesus tumba nu tuku wai mbolnje pilnaig ta Pilatus nu kila. Ta tuku nu Yesus kusrewam idusmba nane kusnaningina: Tane ye Zu mbal tuku gabat sunjo te paska tingi nga idusde e ngina le ¹¹ pris gabat mbal ndek tanjo pino siseninjmba wam pagukinaig le Barabas teluka tam tuku Pilatus sanaig.

¹² Tanjakinaig le Pilatus nu man saningina: Ye Barabas paski sulumba tane Zu mbal tuku gabat sunjo njade tanjo te ye nu ndanji nga idusde ngina le ¹³ nane lafumba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjnguwai nginaig.

¹⁴ Pilatus nu man lato sakina: Ndanjam. Nu ame wam mbarna ngina le nane man sunjomba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjnguwai nga sakinaig.

¹⁵ Tanjakinaig le Pilatus nu manjurkinaig mbal ta gareninguwa nga Barabas paska tumba Zu mbal ningina sulumba kame mbal saningina le Yesus tumba muli karenumbi ngusnaig. Ngusmba tumba ail kazrai mbolnje pilwaig nga saningina.

Kame mbal nane Yesus tumba njayo sili-naig

(*Mateus 27.27-31; Yohanus 19.2-3*)

¹⁶ Kame mbal Yesus tumba Pilatus tuku wande sunjo ngirpem tanje pilmba kame tanjo njakmba wikinaig le pro manjurkinaig.

¹⁷ Nane tawi gurgur mindepiye mayenu tumba Yesus kai tumba muli nzapo njak pirka gabat kainaig. ¹⁸ Tanjanaig sulumba nane ndek nu nzumilmba gabat sunjo mbolnje manjau kade tanjamba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo njinaig. ¹⁹ Tanjamba nane ndek didombi gabatnu

katmba nguspemba nu tugumnge dagol tidronginaig.

²⁰ Nane tanjamba Yesus usre kupetmba nzumil te-tumba denpurmba tawi gurgur ta paska nuje tawi siluk tumba ail kazrai mbolnje palmbim tuku nu tumba kinaig.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje pil-naig

(*Mateus 27.32-44; Lukas 23.26-43; Yohanus 19.17-27*)

²¹ Kinaig ka ndinuge Sireneni tanjo Simon ma kasomnge minna tuku te-silika nu Yesus tuku ail kazrai kurawa nga sangrimba sanaig le nu kurana. Nu Aleksander le Rufus tuku mam nakile. ²² Nane Yesus tumba ma nyunu Golgota pronaig. Nyu ta tugunu Tanjo Gabat Murko. ²³ Pro tanje nane ndek ngaro rar mukuwam tuku marasin grep kule tur mbilmba nyuwa nga tunaig ta nu mbulna.

²⁴⁻²⁵ Maratukuk ki kanum 9 mbolnje kame mbal Yesus tumba ail kazrai mbolnje nil danjginaig. Tanjamba nane nu tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig sulumba nu tuku tawi inum inumnu kile-likinaig. ²⁶ Ail kazrai mbol tanje balenaig tuku pasa gabat ta tenjemba kuyarnaig: *Zu mbal tuku gabat sunjo nga kuyarnaig.*

²⁷ Nane kuayar tanjo armba turmba kilmba ande nu tuku ndinamnge ande njanjam kumamnge ail kazrai mbolnje nil danjginaig. ²⁸ Wam ta mbolnje kuyar pasa ande kumumba mayok kina ta tenjemba sakate.

Nane nu kanjgermba wam njaigonu kanu mbal ndonj ulendide nga sakate. *Aisaia 53.12*

²⁹ Nane afu munju lilika kine ilemba Yesus nzumil te-tumba nduku-ndukumba sanaig: Tanjo nu Israel kusem wande sunjo sambrimba mara kenmba mbolnje manj palmbim tuku sakina ta kile aninge. ³⁰ Ne nanje muskil te-timba ail kazrai kusremba iben kaye nginaig.

³¹ Pris gabat kusem pasa biteknaganu mbal nane mata Yesus nunumba pingil mer te-tumba nangine nangine saka minnaig: Nu tanjo tuku muskil kile-tidingina. Kile nu nuje muskil te-tiwam kumun kuga. ³² Nu Kuatenje madina tanjo Israel mbal tuku gabat sunjo minmba ndeta kile ail kazrai ta kusremba iben kuwa le sine son ngube nginaig le tanjo armba nu tugumnge ail kazrai mbolnje danjginaig ta nale mata nu tumail pannaik.

Yesus nu kumna

(*Mateus 27.45-46; Lukas 23.44-49; Yohanus 19.28-30*)

³³ Ki kanum 12 mbolnje ma njakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolnje kugana. ³⁴ Ki kanum 3 mbolnje

Yesus nu wi kuenka sakina: *Eloi, Eloi, lama sabaktani* ngina. (Pasa ta tugunu tenjemba. Yinje Mbara, yinje Mbara, ndanjam ne ye kusreyat).

³⁵ Tanjakina le nane afu tanje minnaig ta ndek sakinaig: i ... Nu Elia wikate nginaig le ³⁶ tanjo ande pinderka kumba ka kulelu tumba grep kule mbolnje tolma sulumba Yesus nyuwa nga didombi te-dunga nu tuku minje mbolnje pilna sulumba nane saningina: Yauk. Elia nu pro paska te-ibenamngat inde ngina. ³⁷ Kile Yesus nu manj sungomba witina sulumba nu kumna.

³⁸ Yesus nu kumna le kusem wande sunjo sinamnge tukul wande tukulanu tawi sunjo ta mbolnje fetka ibenngje biteknagina.

³⁹ Kame mbal tuku gabat ail kazrai tumail tumba minna ta Yesus nu tanjamba kumna le kanjgermba ndek sakina: i ... Tanjo te nu sinjka Kuate tuku kinjo ngina.

⁴⁰ Pino afu mata nane maskenngje mambilmba nu kanjgermba minnaig. Nane ngamuknge ande Maria nu Magdalanu pino. Ande Maria kise nu Yoses le Yakobus fudinj nale tuku ina nakile. Pino ande nyunu Salomi. ⁴¹ Yesus nu Galilea ma mbolnje minna le pino kame tanje nane nu sinzanmba dubiwanu. Pino afu Yesus ndonj Yerusalem pronaig ta turmba tanje minnaig.

Tanjo ande Yesus tuku mindesinj wakeina
(*Mateus 27.57-61; Lukas 23.50-56; Yohanus 19.38-42*)

⁴² Ait ta nangine kusem kuanekanu ait. ⁴³ Furirna le Arimateanu tanjo Yosef nu Pilatus tugum kambim tuku gagna ta nu sangri tinja kumba Yesus tuku mindesinj tam tuku yabarana. Yosef nu tanjo pinonje nu mayenu nginaig. Nu Israel mbal pasa pilewanu sugo nane tuku ande.

⁴⁴ Pilatus nu pasa ismba nu kume ndakate nga idusmba nuje kame gabat wikina sulumba nu buk kumat e nga kusnana le nu ndek sakina: Au. Nu buk kumat ngina. ⁴⁵ Tanjakina le Pilatus nu kila pilmba Yosef sana: Maye tumba kaye ngina.

⁴⁶ Kile Yosef nu tawi kaukauk ande piyamba ka Yesus tuku mindesinj paska tawimbi songa tumba kumba ka ndame burok o buk sarkinaig tuku sinam tanje pilna. Pilna sulumba ndame sunjo ande barimba pro burok minje tukulna. ⁴⁷ Tanjamba minna le Maria Magdalanu Maria kise Yoses ina nuje nale pilna ma ta kanjgermba minnaik.

16

Yesus nu manj tinjina
(*Mateus 28.1-8; Lukas 24.1-12; Yohanus 20.1-10*)

¹ Nanjine kusem ta kugana le furiram Maria Magdalanu, Maria kise (nu Yakobus tuku ina nuje), Salomi nane kej ta Yesus tuku mindesin pisnewam tuku guren mundur mayenu piyamba patikinaig.

² Mafena le piro tugu palmbinu ait mbolnje maratukuk tinja nane ndame burok tugum kinaig. ³ Nane kumbanje munju kusnanjinaig; Brok minje mbolnje ndame sungo ta imanje talke singamngat o nginaig. ⁴ Tanjamba saka kinaig ka mambilnaig kande ndame sungo buk talka barinaig le kasomnje minna le kanjernaig.

⁵ Kile nane burok sinam kumba mambilnaig kande tanjo mo kuminj kuen njayo kaukauk njak mindesin minnambi ndinamnje minyok minna le kanjermba nane piriri njayonaig le ⁶ nu ndek nane saninjina: Tane piriri ndawap. Tane Nasaretnu tanjo Yesus ail kazrai mbolnje nil danjinaig ta sotade ta nu tenje mine ndakate. Nu o buk tinjat. Ai te. Nu pilnaig tuku ma tam te kuga. ⁷ Tane luka kape sulumba nuje dubiwanu tanjo kame Petrus turmba tenjemba sanjgap: Nu ambonja Galilea kuwa le tane ka tanje nu kanjeramngaj nga o buk nane saninjina tae ngina.

⁸ Tanjakina le nane pirerek purka ndame burok kusremba kua kinaig. Nane kuru-kurukinaig tukunu ndinje afu sa ndaninjinaig.

Nane gudommba Yesus kanjernaig

⁹ [Piro tugu palmbinu ait ndui ta mbolnje mafena le Yesus nu tinja ambonja nu Maria Magdalanu tugumnje mayok kina. Yesus nu buk bukla 7 pino ta mbolnje pitaikina tuku.

¹⁰ Nu Yesus kanjermba kumba ka nu ndon minnaig mbal nane wamdus njajonja malmbi njakmba minnaig ta saninjina: ¹¹ Yesus nu buk abonja ye tugum prowat le kanjerit nga saninjina ta nane nu tuku pasa son nda nginaig.

¹² Ki ndui ta mbolnje nale ar ta ma kasom kinaik le ndinje Yesus nu ngarosu kise tumba nale tugumnje mayok kina. ¹³ Nane kej kinaig ka ka nale nu kila pilnaik sulumba luka kumba ka Yesus ndon minnaig mbal afu saninjinaik ta mata nane son nda nginaig.

¹⁴ Ngumneja nuje dubiwanu tanjo 11 nane isukusmba minnaig le Yesus nu nane tugumnje mayok kina. Nane nu tinjina le kanjernaig mbal tuku wam kube ismba ngamungal tukulmba son nda nginaig tukunu nu nane ngamuknje mayok ka nane kilmba saninje likina.

¹⁵ Tanjamba nu nane wam paguka saninjina: Tane kumba ka ma tugu njakmba mbolnje pasa mayenu kukliwap. ¹⁶ Ima nu

ismba son nga kule pisne tuwa ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimngat. Ima nu son nda nguwa ta nu ngisikamngat. ¹⁷ Nane ye tuku sangri tomba tinjade mbal nane wam kitek tenje ke likamngaj. Nane ye tuku sangrimbi bukla pitaika pasa kuale kitek sakamngaj. ¹⁸ Nane kame mbenj kigreka ko kumam tuku kule nyuwaig ta nane kume nda. Nane guaze mbal mbolnje wai patika kile-tidingamngaj ngina.

¹⁹ Sunjo Yesus nu nane pasa ninje denjurna le Kuate nje nu te-dunja ka samba mbolnje nuje ndinam kumamnje pilna le minyokina. ²⁰ Tanjana le nuje dubiwanu tanjo nane tumbran njakmba mbol kine lika pasa mayenu kuklinaig le Sunjo nu nane ndon minmba wam kitek sangrinu kile-mayokka nane tuku pasa sangri pileninjina.]

Son.

LUKAS

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Lukas nu Zu tanjo kuga. Nu Grik tanjo minmba dokta piroka minna ta nu nuje ammbi Yesus kanjer ndana. Nu nane afunje Yesus tuku kubeu tunaig le nu nane tuku pasa ismba son nga Yesus tuku sanjri tomba tingina.

Lukas nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu tejenmba. Nu nuje mbal Yesus tuku son nguwaig nga nu wanje te kuyarna. Nane Grik mbal nane manau tinjeknu jak minam tuku sunjomba idus-naig tukunu nu Yesus tuku manau tinjeknu ta tuku sunjomba te-mayokmba kuyarmba tumningina.

Lukas nu wanje te Teofilus tuku kuyarmba pilna sulumba ngumngga nu man lato wanje ande turmba nu tuku kuyarna ta Aposel kame tuku piro ngeg.

¹ Yiñe gabat Teofilus kaiye.

Wam afu buk sine ngamuknge mayok ke likinaig ta tanjo gudommba wam ta ulendimba kuyarningam tuku tagonaig.

² Afu nane nanjine ammbi abo abo wam kanjerkinaig sulumba pasa mayenu kuklimba sasiñmba minnaig ta nane pasa ta dubimba kuyarnaig. ³ Ye ait kuennu nane tuku kuyar pasa ta tugusemba burka ise timba minet ta ye mata ne tuku kuyaram nga tugu mbolnje kubemba ka ka biteknngamngit. ⁴ Ne burkumba ne buk wam kubeu tinnaig ta ngamunjal son ngam tuku ye ne tuku wanje te kuyaret.

Yohanus prowam tuku pasa mayok kina

⁵ Herodus nu Yudea ma tuku gabat sunjo minna le pris ande nyunu Sakaria minna. Sakaria nu Abia tuku kuasmbi ande. Piyo nuje nu pris Aron tuku tugu. Pino ta nyunu Elisabet. ⁶ Sakaria nale Sunjo Kuate tuku wam pagu pasa nu tuku nzali njakmba dubi magekinaik sulumba nale nu am mbolnje tinjeknu minnaik. ⁷ Elisabet nu pino mbanzonu ninjina tukunu nale kinjo kugatok minnaik ma ma buk saibo patikinaik.

⁸ Kile Sakaria tuku kuasmbi tuku ait pronu le nane Kuate tumailanje pris piroka minnaig. ⁹ Tanjamba minnaig sulumba pris mbal nane nanjine manjambi kinaig le Sakaria tuku nyu mayok kina le nu Sunjo tuku wande sinam kumba pa mundur mayenu piyna. ¹⁰ Piyamba minna le tanjo pino gudommba kilimnje Kuate yabanmba minnaig.

¹¹ Sakaria nu piroka minmba mambilna kande Sunjo tuku ejel ande mundur mayewam tuku atrau mbain ndinamnje

tinj minna le kanjerna. ¹² Nu ejel ta kanjermba piririmba wam pile paskina le ¹³ ejel nu sana: Sakaria ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne tuku yaban pasa isat. Piyo nanje Elisabet nu ne tuku kinjo te-palmbimngat. Te-pilwa le ne nyunu Yohanus nga ngina. ¹⁴ Nu mbolnje ne ngamunjal gare tumba wamdus bulok minamngat. Nane gudommba gare sunjo tamngai ngina.

¹⁵ Tanjakina sulumba ejel nu man sana: Kuate am mbolnje nu tanjo sunjo minamngat. Nu grep kule le kule kamenu nye nda. Nu ina sinamnje Tukul Guwa jak te-pilwa le nu tuku ngamunjal kumunngamngat. ¹⁶ Nu pasa kukliwa le Israel mbal gudommba ngamunjal biye mbilmba nanjine Sunjo Kuate tugum kangaig. ¹⁷ Nu Elia tanjaj mayok ka Tukul Guwa tuku sanjrimbi piroka nu Sunjo tuku ambongamngat. Mam kame kinjo kame tetkanu minig ta nunje ngamunjal ulendiwe ninngamngat. Nu mbolnje Kuate tuku pasa ngumnede mbal nane mbilka mbal tinjeknu ndon ulendikamngai. Nu tanjo tuku ngamunjal wamdus kile-tidinguwa le Sunjo prowamngat nga Sakaria sana.

¹⁸ Tanjakina le nu ndek lafumba sana: Ye buk saibo pilen. Ye tuku pino mata tanjaj. Ye ndanjmba ne tuku pasa ta son ngi ngina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ye Gabriel. Ye Kuate tumailanje tinj minet tuku tanjo. Nunje ye kukulyat le pasa mayenu te sanet. ²⁰ Ait kumunguwa le pasa te alonu mayok kanjat. Ne ye tuku pasa te son nda ngate tukunu ne minje tukulkuwa le pasate ndaka mina ma ma Kuate tuku pasa kumunguwa le ne man pasatamngat nga sana.

²¹ Tanjo pino nane kilimnje Sakaria tair minmba ndanjmba nu kusem wande sinamnje dalka minit o nga idusmba minnaig le ²² kile nu mayok ka waimbi ndo pasa saninjmba pasatam kumun kuga le nane nu kanjermba nu wande kinamnje kinatanu suk aganj kanjerat nga katesenaig.

²³ Sakaria tuku piro ait kugana le nu luka nuje tumbraj kina ka ²⁴⁻²⁵ tanje minnaik sulumba piyo nuje kinjo konna le nu ndek sakina: Ye kinjo kugatok nane njakmba am mbolnje kiko jak minen ta Kuate nje ye ranjun mayenu sumba ye tuku kiko pitaina ngina. Tanjamba nu tanjo am mbol li ndaka minna le tambun wai inum sulumba kina.

Yesus prowam tuku pasa mayok kina

²⁶ Tambun 6 Elisabet nu funjulok minna le Kuate nu ejel Gabriel manjukulna le Galilea ma tugu Nasaret tumbraj kina sulumba ²⁷ nu pino mbanzo ande tugum pronu. Pino ta nyunu Maria. Nu tanjo ande ndon mine ndakina tuku. Nane tanjo ande

nu tuwa nga buk madinaig. Tanjo ta nyunu Yosef. Nu David tuku ndare.

²⁸ Kile Gabriel nu pro Maria sana: Kaiye. Sunjo nu ne nyaro tinmba nu ne ndonj minit ngina. ²⁹ Tanjamba sana le Maria nu pasa ta ismba wamdus pilemba nu ngamungal pitimba ame pasa tanjamba sayate o nga idusmba minna le ³⁰ enjel ndek nu sana: Maria, ne kuru kuru ndaka. Kuate nu ne make pilit. ³¹ Ne fungul njak mina sulumba kinjo ande te-palmbimngat. Kinjo ta nyunu Yesus nga. ³² Nu nyu sunjo njak minwa le nane nu tuku nyu Kuate o mbolnje minit nu tuku Kinjo ngamngai. Sunjo Kuate nge nu tuku mbun David o buk nyu sunjo njak minna tanjan nyu sunjo tuwa le ³³ nu Jakob tuku ndare kulatka minmba minamngat. Nu tuku nyu sunjo ta ngisike nda. Minmba minamngat nga Maria sana.

³⁴ Tanjakina le nu ndek enjel kusnana: Ye tanjo kugatok minet. Ndanmba wam ta mayok kangat nga kusnana le ³⁵ nu sana: Tukul Guwa nu ne mbol kumunguwa le Kuate tuku sangri ne kainamngat. Tanjawa le ne Kuate tuku Kinjo te-palmbimngat. Kinjo ta nu purfen nu ndo. ³⁶ Ne isa. Nane tugu Elisabet nu ninjina sulumba o buk saibo pilna ta kile nu ngaro piti njak minit le tambun 6 kinit. ³⁷ Ata. Kuate nu wam njakmba kam kumun ngina.

³⁸ Tanjakina le Maria nu lafumba sana: Ye Sunjo tuku minje kumnemnje minet. Ye pasa kuga. Ne wam sakat ta ye mbolnje tanjamba mayok kuwa ngina le enjel nu kusremba kina.

Maria nu Elisabet tugum kina

³⁹ Ait ta mbolnje Maria nu tinga pitik ndo Yudea ma tabe njak ta tumbrajan ande kina ka ⁴⁰ Sakaria tuku wande ponja Elisabet kanjermba kaiyena. ⁴¹ Elisabet nu kaiye pasa isna le kinjo fungul sinamnje patengina le Tukul Guwa nu Elisabet wamdus tuna le ⁴² nu pasa kuenja sakina: Kuate nu pino njakmba ngamuknje ne make pilit. Kinjo ne tuku fungul sinamnje minit ta Kuate nge nu mata make pilit. ⁴³ Ye pino mayenu kuga. Ndanjam yinje Sunjo tuku ina nune ne ye tugum te prowat. ⁴⁴ Ne kaiyeyat ta ye isit le kinjo ye tuku fungul sinamnje nu gare sunjo tumba patengat. ⁴⁵ Ne Sunjo tuku pasa ismba son ngina tukunu ne gare sunjo njak mina le pasa ta ne mbolnje kumukumba mayok kangat nga Maria sana.

Maria tuku mune

⁴⁶ Kile Maria nu sakina:

Ye Sunjo tuku nyu te-dunget.

⁴⁷ Ye Kuate tuku gare sunjogate.

Nunje ye muskil te-tiwe sate.

⁴⁸ Ye nu tuku minje kumnemnje kuirkuirka minet le nu ye idusyumba te-mayokyate.

Kile Kuate nu ye make pilit ta saka ismba tutur-tuturmba minmba minamngai.

⁴⁹ Sunjo Sangri Nayo nu ye mbolnje wam magete.

Nu tuku nyu purfen nu ndo.

⁵⁰ Tanjo ngamuknje afu nu tuku nyu kurauka dubide mbal nu nane njakmba mapekate.

⁵¹ Kuate nu nune sangri sunjo te-mayokmba wam kumumbi tenjemba ke likate.

Nu nanjine nyu kile-dungade mbal wam kam idusde ta kugerkate le kua ka sili-silide.

⁵² Nu kilke tuku gabat sugo kile-ibenkate sulumba kuirkuirka minig mbal kile-mayokkate.

⁵³ Nu gubak minig mbal aganj ndende magenu ningit le nane maroningit.

Nu aganj ndende njak mbal manjau inum nda ningit le ake minig.

⁵⁴⁻⁵⁵ Nu singine mbun pasa sangrinu saningina ta kumumba nu nune piro mbal Israel sine tursingit.

Nu Abraham nune ndare njakmba mapeka minmba minamngat ngina ta nu nune pasa ta gilai ndangate. Maria nu tanjamba mune ulna.

⁵⁶ Nu Elisabet ndonj tambun kenmba min-naik sulumba nu tinga luka nune tumbrajan kina.

Yohanus kule pisne tanjo prona

⁵⁷ Ait kumungina le Elisabet nu kinjo te-pilna. ⁵⁸ Te-pilna le nu tugumnje minnaig mbal nune ndare tuma ndonj wam ta ismba Kuate nu Elisabet rangun mayenu tuna nga nu ndonj gare-garekinaig.

⁵⁹ Mara 8 mbolnje nane nanjine tukul dubimba kinjo ngaro pikam tuku mangurkinaig. Nane mam nune Sakaria waukam tuku saka minnaig kande ⁶⁰ Elisabet ndek saningina: Kuga. Nu Yohanus ngap ngina le ⁶¹ nane ndek nu sanaig: i ... Tanjamba kuga. Ne tuku ndare ande nyunu tanjamba mine ndakate nginaig.

⁶² Tanjamba nane nune mam nune kinjo ta nyu ima waukuwa nga waimbi kusnanaig le ⁶³ nu kuyaram tuku wane ande tuwaig nga waimbi saningina le tunaig le nu tenjemba kuyarna. Nu tuku nyu Yohanus ngina le nane njakmba ndek pirerek purkinaig.

⁶⁴ Kile ndo Sakaria tuku mane bulkina le nu pasatumba Kuate tuku nyu te-dungina. ⁶⁵ Tanjana le nane nu tugumnje minnaig mbal njakmba kuru-kurukinaig le wam ta Yudea ma tabe njakmba mbol kumungina.

⁶⁶ Tanjo pino pasa ta ismba wamdus te-sulumba Sunjo tuku sangri kinjo ta mbolnje minna ta kila pilmba nu sunjoka ndanndanjamngat o nga idusmba minnaig.

Sakaria tuku dir pasa

⁶⁷ Sakaria nu Kuate tuku nyu te-dunġina le Tukul Guwa nu mbol kumuġina le nu dir pasa teġenmba sakina:

⁶⁸ Sine Israel mbal sinġine Suġo Kuate tuku nyu te-dunġube.

Nu sine nuġe mbal tugum te promba muskil kile-tidinge sinġit.

⁶⁹ Nu ande saġgri nġayo sinġine muskil kile-tidinge sinġam tuku nuġe piro taġo David tuku ndare mbolnġe te-mayokte.

⁷⁰ Kuate nu o buk taġamba nuġe tuan taġo kame tuku miġe mbolnġe sakina.

⁷¹ Nu sine tuku nġueu mbal sine kasur-sinġig mbal ta nġakmba kile-ibenġa muskil kile-tidinge sinġamnġat.

⁷² Nu sinġine mbuġ kame mapekamnġit nġa saninġina ta kile kumute.

Nu nane ndoġ wamdus ulendika pasa saġgrinu saninġina ta gilai ndanġina.

⁷³⁻⁷⁵ Nu sine Israel tuku nġueu mbal wai mbolnġe kile-luka kilamnġat. Taġawa le sine kuru kuru kugatok nu tuku piro biymba nu am mbolnġe tinġrekn u minmba ma ma kumamnġig.

Nu taġamba sinġine mbuġ Abraham pasa saġgrinu sana.

⁷⁶ O kiġo, ne Kuate Suġo tuku tuan taġo. Ne ambonġa kumba Suġo tuku ndin wakeimba kuanekamnġat.

⁷⁷ Ne sine tumsinġa le Kuate nu nuġe mbal tuku une sauka gilainġa muskil kile-tidinge sinġam tuku ndin kaġgeramnġig.

⁷⁸ Kuate nu sinġa sine mapekam tuku iduste.

Nu samba tumbranġ tuku mafewam tuku bulu kukulwa le sine tugum prowamnġat.

⁷⁹ Promba sine kilnġasinġuwa le sine ma make sinamnġe kume tuku saġgri kumnemnġe mineg mbal ndin kaġgermba nġgamunġal gare tumba wamdus bulok minamnġig.

Sakaria nu taġamba dir pasa sakina.

⁸⁰ Kiġo dabro ta minna ma ma sunġoka wamdus saġgrinu nġak tinġina. Nu sunġoka kumba ma baknu mbolnġe minna le ma ma ait kumuġina le Israel nġgamuknġe mayok kina.

2

Maria nu Yesus te-pilna
(Mateus 1.18-25)

¹⁻³ Ait ta mbolnġe Sesar Augustus nu ma tugu nġakmba mbolnġe taġo pino tuku nyu kuyarke likam tuku sakina le nane nġakmba ndek nyu kuyarkam tuku nanġine tumbranġ tuguk kine likainaig. (O buk mandor Kuirinius nu Siria ma tugu kulatkam tuku gabat minna le nane manġau ta tugu pilnaig).

⁴ Yosef nu David tuku ndare tukunu nu tinġa Galilea ma Nasaret tumbranġ kusremba David tuku tumbranġ tuguk Betlehem Yudea ma tugu mbol kina. ⁵ Nuġe pino madiwe tunaig ta nu tumba nakile nyu kuyarkam tuku kinaik. Maria nu buk funġulok.

⁶ Nale kumba ka Betlehemnġe promba taġe minmba Maria nu kiġo te-palmbim bafuna ta ⁷ taġo kinyam tuku wande kumuġina le nu agaġmor tuku wande sinam taġe kiġo mulum te-pilna. Te-pilna sulumba kumiġmbi sonġa agaġmor isukusanu nza mbol taġe pilna le minna.

Enel kame sipsip kulatkanu mbal tugum mayok kinaig

⁸ Tumbranġ ta kasomnġe sipsip kulat mbal afu furir nanġine sipsip kulatka minnaig.

⁹ Kulatka minnaig le Suġo tuku enel ande nane tugum taġe mayok kina le Suġo tuku bulu saġgrinu nane kilnġaninġina le murkuka kuru kuru sunġo tinaig. ¹⁰ Taġanaig le enel nu ndek saninġina: Tane kuru kuru ndakap. Ye pasa mayenu satingam prowet. Taġo pino nġakmba mbolnġe gare sunġo mayok kaġat. ¹¹ Furir te mbolnġe David tuku tumbranġ tuguknġe pino ande kiġo te-palet. Nu Suġo nu Kuatenġe madina taġo Kristus. Nuġe tane muskil kile-tidinge tinġamnġat. ¹² Tane nu kila palmbim tuku teġenmba. Kiġo ande kumiġmbi sonġanu nġak agaġmor isukusanu nza mbolnġe kinye nġak minit ta not nġina.

¹³ Taġamba saka minna le pitik ndo samba mbolok enel kuasmbi sunġo pro nu ndoġ ulendika Kuate tuku nyu te-dunġa teġenmba sakainaig:

¹⁴ Samba mbolnġe Kuate tuku nyu sunġo mayok kuwa.

Kilke mbolnġe Kuatenġe make patikate mbal nġgamunġal wamdus bulok minwaig nġinaig.

¹⁵ Kile enel kame taġe nane kusreka luka samba mbol kinaig le sipsip kulatkanu mbal nanġine nanġine sakainaig: Sine wam mayok ket le Sunġonġe sasingat ta ka Betlehemnġe kaġgerbe nġinaig.

¹⁶ Taġaka nane pastinġa pinder-pindermba ka Maria le Yosef kile-siglika kiġo agaġmor isukusanu nza mbolnġe kinye nġak minna le kaġgernaig. ¹⁷ Kaġgernaig sulumba wande kusremba kilim kumba enel nu kiġo tuku saninġina ta nġakmba kubeu ninġinaig le ¹⁸ nane sipsip kulatkanu mbal tuku pasa ismba pirezek purkinaig le ¹⁹ Maria nu pasa nġakmba wamdus sinamnġe idus tidinġa minna.

²⁰ Sipsip kulatkanu mbal nane luka ndek kumba enel pasa saninġina taġamba kaġgerkinaig tukunu nane Kuate tuku nyu te-dunġa kinaig.

Yesus nyu pilnaig

²¹ Kusem ndindo kugana le nane kiŋo tumba ngaro pikmba nyunu Yesus nginaig. Maria nu kiŋo kon ndana le eŋel nu tanjamba kiŋo nyun tuwa nŋa wam paguna.

Yesus tumba kusem wande sunŋo sinam kinaig

²² Moses tuku tukul dubimba ina nuŋe ngarosu purfeŋnu mayok kuwa nŋa Kuate atraukam tuku ait kumuŋguwa le nale kiŋo tumba Kuate tuku madimba nu tambim nŋa mbumba Yerusalem kinaik. ²³ Sunŋo tuku kuyar mbolŋge tukul ta teŋenmba minit: Kiŋo mulum prowa ta Sunŋo tuku madimba nu tambim tuku nŋate. ²⁴ Kuyar pasa ande ta gami armba ko kurinum fat armba kilmba Kuate atraukam tuku sakate. Nale tukul ta kumuŋam tuku kinaik.

²⁵ Yerusalemnŋe tanŋo tinreknu ande Kuate dubina tuku nyunu Simeon minna. Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinŋe niŋgam tuku tanŋo tairnŋa minna. Tukul Guwa nu nŋak minna. ²⁶ Nu Tukul Guwanŋe buk sana: Ne kume ndaka mina le Sunŋonge madina tanŋo Kristus prowa le kanŋeramnŋat nŋina.

²⁷ Ait ta mbolŋge Tukul Guwanŋe Simeon wamdus tuna le nu tinŋa kusem wande sinam kina. Nu ka tanŋe minna le Maria le Yosef Yesus tumba tukul dubimba manŋau ta kam saka pronaik le ²⁸ Simeon nu ndek kiŋo yaimba bagailmba Kuate tuku nyu te-dunŋa teŋenmba sakina:

²⁹ O Sunŋo, ne ye pasa sayina ta kumuŋgat tukunu kile ye ne tuku piro tanŋo nŋamuŋgal wamdus bulok kumamŋit.

³⁰ Yiŋe ammbi sine muskil kile-tidinŋam tuku tanŋo kanŋeret.

³¹ Ne kilke mbol mbal nŋakmba am mbolŋge nu te-mayokna.

³² Nu kasomok mbal kilhaningwa le nane ne kila palmbimnŋaig.

Nu mbolŋge sine Israel nyu mayok kanŋat nŋina.

³³ Simeon nu tanjamba sakina le ina mam nuŋe wamdus pirerek purkinaik.

³⁴⁻³⁵ Kile nu nale nyaro nikmba manŋa ina nuŋe Maria sana: Kiŋo te Kuatenŋe pilna le nu mbolŋge Israel afu bariŋŋa ndekamnŋaig. Afu tinŋamnŋaig. Nu Kuate tuku nzali te-mayokuwa le nane gudommba nu kasurwaig le nane tuku wamdus kilimok mayok kanŋat. Ne nu tuku nŋamuŋgal rar sunŋo tamnŋat nŋa Maria sana.

³⁶ Tuan pino ande nyunu Ana nu mata tanŋe minna. Nu Fanuel kulim nuŋe Aser tuku ndare ande. Nu saibo pile mayena. Nu yar 7 tanŋo nŋak minna sulumba ³⁷ tanŋo nuŋe kumna le nu kuembol minmba ma ma yar 84 kusrena. Nu furir ki kidemmba kusem wande sunŋo ta sinamnŋe minmba nu Kuate mbarinmba mara afu nyamagan pinka Kuate yabanmba minna. ³⁸ Ait ta

mbolŋge ndo nu mata kusem wande mbol promba kiŋo kanŋermba Kuate tuku nyu te-dunŋina. Nane afu Yerusalem muskil te-tiwam tuku tairnŋa minnaig mbal nu kiŋo ta tuku nane saninmba minna.

Nale luka Nasaret kinaik

³⁹ Yosef le Maria nale Sunŋo tuku tukul nŋakmba ke sulumba nale luka Galilea kumba nakile tumbraŋ Nasaret kinaik ka ⁴⁰ tanŋe kiŋo nu sunŋokina le Kuate nu make pilna le nu sanŋri pilmba wamdus kuyar mayenu nŋak tinŋina.

Yesus nu kiŋo mo kusem wande sinam kina

⁴¹ Pagumba nye sunŋo Pasowa tuku kusem ait mbolŋge yar kidemba Maria le Yosef mbumba Yerusalem kumba minanu.

⁴² Yesus nu yar 12 nŋak minna le ait ta kumuŋgina le nale nakile ait ta dubimba manŋa mbumba Yerusalem kinaik ka ⁴³ tanŋe Pasowa ait kugana le nale luka ndek kinaik le Yesus nu Yerusalemnŋe minna ta nale wam ta katese ndanaik. ⁴⁴ Nu afu ndoŋ kinit nŋa idusmba kumba ka ndinŋe ait ndindo kugana le furirna le nale nakile ndare tuma gulab kame nŋamuknŋe kusnanŋa nu sota kinaik ka ⁴⁵ tanŋe kanŋer ndamba luka manŋa nu sota mbumba Yerusalem kinaik.

⁴⁶ Pro Yerusalemnŋe nu sota ka mara keŋnu mbolŋge kusem wande sunŋo sinamnŋe tum tanŋo nŋamuknŋe nu minyoka pasa ismba nane kusna-kusnaninmba minna le kanŋernaik. ⁴⁷ Nu kila sunŋo nŋak minmba kumumbi lafuna le nŋakmba pirerek purkinaik.

⁴⁸ Kile nale nu kanŋermba piriri nŋayonaik sulumba ina nuŋe sakina: Kiŋo, ndanŋam ne sile piro kareŋ sikit le sile mam nanŋe ndoŋ nŋamuŋgal fulilka ne sota minek nŋina le ⁴⁹ nu ndek nale sanikina: Tale ndanŋam ye sota piro kareŋkik. Tale ambonŋa yiŋe Mam tuku wande te mbolŋge ndanŋam nda mambilaik nŋina le ⁵⁰ nale nu tuku pasa ismba tugunu katese ndanaik.

⁵¹ Kile Yesus nu tinŋa nale ndoŋ luka ndek Nasaret kumba ka tanŋe nale tuku minŋe kumnemnŋe minna. Ina nuŋe nu wam nŋakmba mayok kinaig ta wamdus sinamnŋe idus tinŋina minna.

⁵² Yesus nu sunŋokina le Kuatenŋe nu make pilna. Nu nŋamuŋgal kuyar mayenu nŋak tinŋina le tanŋo pino nŋakmba nu make pilnaig.

3

Yohanus kule pisne tanŋo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Yohanus 1.19-28)

¹ Sesar Tiberius nu Rom mbal kulatka yar 15 nŋak minna le Pontius Pilatus nu Yudea ma tugu kulatka minna. Herodus nu Galilea

ma tugu kulatka minna le maib nuje Filipus nu Iturea le Trakonitis ma tugu kulatka minna. Lisaniyas nu Abilene ma tugu kulatka minna.

² Anas nale Kaiafas ndonj pris gabat sugo minnaik. Ait ta mbolnje Sakaria tuku kinjo nuje Yohanus nu ma baknu mbolnje minna le Kuate nu tugum promba wam paguna le ³ nu tinga tumbranj afu Yordan kule patuknje mine likinaig ta njakmba mbol kumba pasa kuklimba tanjo nane ngamunjal biye mbilimba manjau njagonu kusreka kule pisne tuwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilainjamngat nga saka minna. ⁴ Tuan tanjo Aisaia nu pasa ande kuyarna le Yohanus mbolnje kumungina ta tenjemba.

Ma baknu mbolnje wi ande kuenjka tenjemba sakate.

Sungo tuku ndin wakeimba kuanekap.

Nu likam tuku ndin te-tiwap.

⁵ Ngurunj njakmba kilke dijnningam tuku.

Taba njakmba saika kile-ibenjam tuku.

Banjarok ta kile-tidinge likam tuku.

Ndin mbuter njakmba sai basleningam tuku.

⁶ Tanjamba kile-tidingsap le Kuate nu tanjo muskil kile-tidinge ningam tuku ndin kilke mbol mbal njakmba kanjeramngai. *Aisaia 40.3-5*

Aisaia nu tanjamba kuyarna.

⁷ Mbal gudommaba kule piseneninguwa nga Yohanus tugum prove likinaig le nu nane saningina: Tane mberj tuku fat Kuate tuku pa tam tuku minig. Tane imanje rironj pasa satingat le pa ta laiptingua nga kule pisne tam prode. ⁸ Tane sinjka ngamunjal biye mbilimba tanjine manjau njagonu kusrekinai kande alonu kumumbi kile-mayokkap le kanjerkube. Abraham nu sine tuku mbuj nga payam ndakap. Ye tane kilimok satingat. Kuate nu tane pitaika ndame kame tembi Abraham tuku ndare kitek kile-mayokkam kumunj. ⁹ Kuate nu sapor ail tugunu tugumnje pilna le minit. Ail afu alo mage ndade ta njakmba pike lika pankate le pa mbol kinig nga saningina.

¹⁰ Tanjakina le mangur sungo ta ndek Yohanus kusnanaig: i ... Sine ndanjamngig nginaig le ¹¹ nu lafumba saningina: Ande nu tawi armba njak kande inum tumba tawi kugatok si tuwa. Nyamaganj mata tanjawanj ngina.

¹² Takis kilanu mbal afu kule piseneninguwa nga nu tugum promba nu kusnanaig: Tum tanjo, sine ndanjamngig nginaig le ¹³ nu ndek nane saningina: Tane takis kilmba kumumbi ndo kilap ngina.

¹⁴ Kame tanjo afu mata nu kusnanaig: Sine mata ndanjamngig nginaig le nu sakina: Tane tanjo afu tuku ndametinj didikam tuku pani farmba ko pasa mbolnje yabri pasa sa

ndakap. Tanjine mundu tuku piya biymba tala ndakap ngina.

¹⁵ Tanjo pino nane Kristus prowam tuku minde minnaig sulumba Yohanus tuku wamodus teroka Kuatenje madina tanjo ta noten e ko noten kuga nga saka minnaig le ¹⁶ nu katesemba ndek nane njakmba saningina: Ye kulembi tane kule pisne tinget. Ande ye ngumnemnje prowamngat ta nu ye tuku sangri liwamngat. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnje nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam naj ta mata nu mbolnje kam kumunj kuga. Nu pro Tukul Guwambi pambi tane tuku ngamunjal kule pisne tanjanj tingamngat. ¹⁷ Nu wit pilengam bafute. Nu pro wit mbain mbolnje minig ta silimba barengmba alonu kilmba nuje nyamaganj tuku wande mbolnje patikamngat. Nu tiglu ta kilmba pa mbolnje kutuwa le ugmba minmba minamngat. Pa ta kupe nda ngina. ¹⁸ Tanjamba Yohanus nu nane wam paguka pasa mayenu kuklimba minna.

¹⁹ Mara ande mandor Herodus nu maib nuje tuku pino Herodias yaimba wam njagonu afu turmba ke likina le Yohanusnge nu tumba sawe likina le ²⁰ nu ndek Yohanus tumba mulintumba wandeknje pilna. Wam ta mbolnje nu nuje mbar njakmba lininjmba mbar sungona.

*Yohanusnge Yesus kule pisnena
(Mateus 3.13-17; Markus 1.9-11)*

²¹ Yohanus nu muli wandek sinamnje mine ndaka nu tanjo kuasmbi sungomba kule piseneningina sulumba Yesus turmba kule pisnena. Yesus nu kule pisne tumba Kuate ndonj pasata minna le samba talkina le ²² Tukul Guwa ngarosu te-mayokmba gami tanjanj ndeka nu mbolnje minna. Kile samba mbolnje pasa ande promba tenjemba sakina: Ne yije Kinjo. Ye ne tuku kume purmba ne tuku gare sungo tet ngina.

*Yesus tuku mbuj kat nuje
(Mateus 1.1-17)*

²³ Yesus nu yar ³⁰ njak minmba nu piro tugu pilna. Nane njakmba nu Yosef tuku kinjo ndo nga idusnaig. Yosef tuku ndare tuturmba tenjemba lukina.

Yosef nu Hilai tuku kinjo. ²⁴ Hilai nu Matat tuku kinjo. Matat nu Levi tuku kinjo. Levi nu Melki tuku kinjo. Melki nu Yanai tuku kinjo. Yanai nu Yosef tuku kinjo. ²⁵ Yosef nu Matatias tuku kinjo. Matatias nu Amos tuku kinjo. Amos nu Neam tuku kinjo. Neam nu Esli tuku kinjo. Esli nu Nagai tuku kinjo. ²⁶ Nagai nu Meat tuku kinjo. Meat nu Matatias tuku kinjo. Matatias nu Semen tuku kinjo. Semen nu Yosek tuku kinjo. Yosek nu Yoda tuku kinjo. ²⁷ Yoda nu Yoanan tuku kinjo. Yoanan nu Resa tuku kinjo. Resa nu Serubabel tuku kinjo. Serubabel nu Sealtiel tuku kinjo.

Sealtiel nu Neri tuku kiŋo. ²⁸ Neri nu Melki tuku kiŋo. Melki nu Adi tuku kiŋo. Adi nu Kosam tuku kiŋo. Kosam nu Elmadam tuku kiŋo. Elmadam nu Er tuku kiŋo. ²⁹ Er nu Yosua tuku kiŋo. Yosua nu Elieser tuku kiŋo. Elieser nu Yorim tuku kiŋo. Yorim nu Matat tuku kiŋo. Matat nu Levi tuku kiŋo. ³⁰ Levi nu Simeon tuku kiŋo. Simeon nu Yuda tuku kiŋo. Yuda nu Yosef tuku kiŋo. Yosef nu Yonam tuku kiŋo. Yonam nu Eliakim tuku kiŋo. ³¹ Eliakim nu Melea tuku kiŋo. Melea nu Mena tuku kiŋo. Mena nu Matata tuku kiŋo. Matata nu Natan tuku kiŋo. Natan nu David tuku kiŋo. ³² David nu Yesi tuku kiŋo. Yesi nu Obed tuku kiŋo. Obed nu Boas tuku kiŋo. Boas nu Salmon tuku kiŋo. Salmon nu Nason tuku kiŋo. ³³ Nason nu Aminadab tuku kiŋo. Aminadab nu Admin tuku kiŋo. Admin nu Arni tuku kiŋo. Arni nu Hesron tuku kiŋo. Hesron nu Peres tuku kiŋo. Peres nu Yuda tuku kiŋo. ³⁴ Yuda nu Yakob tuku kiŋo. Yakob nu Isak tuku kiŋo. Isak nu Abraham tuku kiŋo. Abraham nu Tera tuku kiŋo. Tera nu Nahor tuku kiŋo. ³⁵ Nahor nu Serak tuku kiŋo. Serak nu Riyu tuku kiŋo. Riyu nu Pelek tuku kiŋo. Pelek nu Eber tuku kiŋo. Eber nu Sela tuku kiŋo. ³⁶ Sela nu Kanan tuku kiŋo. Kanan nu Arfaksat tuku kiŋo. Arfaksat nu Sem tuku kiŋo. Sem nu Noa tuku kiŋo. Noa nu Lamek tuku kiŋo. ³⁷ Lamek nu Metusala tuku kiŋo. Metusala nu Enok tuku kiŋo. Enok nu Yaret tuku kiŋo. Yaret nu Mahalalel tuku kiŋo. Mahalalel nu Kenan tuku kiŋo. ³⁸ Kenan nu Enos tuku kiŋo. Enos nu Set tuku kiŋo. Set nu Adam tuku kiŋo. Adam nu Kuate tuku kiŋo.

4

Satan nu Yesus tagona (Mateus 4.1-11)

¹ Yohanus nu Yesus kule pisnena le Tukul Guwa nu mbolŋge kumuŋgina. Kile Tukul Guwa nu wamduš tuna le nu tiŋga Yordan kule kusremba ka ma baknu mbolŋge minna le ² Satan pro mara 40 taŋaŋ nu tago-tagomba minna. Yesus nu agaŋ inum nye ndaka minna le ait ta kugana le nu guba mayena.

³ Kile Satan nu Yesus sana: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋga sakate ta kile ndame te sawa le bret kuilkuwa le ne tumba nya ŋga sana.

⁴ Taŋakina le nu lafumba sana: Kuate tuku kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Taŋgo nane bret nyade ta mbolŋge ndo abo minam kumuŋ kuga ŋga sakate ŋgina.
Lo 8.3

⁵ Kile Satan nu Yesus tumba ka biŋ sunŋo ande mbol kumba ka pitik ndo kilke te tuku sugo ŋakmba tummba sana: ⁶ Nyu sugo sanŋri ŋakmba mine likade te ŋakmba ye tuku wai mbolŋge minig. Ye ande tambim

idusmba ta tambimŋgit. ⁷ Ne ye tuku nyu te-duŋga mbariŋya ta sanŋri ŋakmba te ne tanmbimŋgit ŋgina le ⁸ nu lafumba sana: Kuyar ande teŋemba minit.

Taŋine Sunŋo Kuate nu tuku nyu te-duŋga nu mbariŋap. Nu tuku minŋe ndo kumnemŋge minap ŋga sakate ŋgina.

Lo 6.13-14

⁹ Kile Satan nu Yesus tumba ka Yerusalem kusem wande sunŋo funu kuennu ta mbolŋge pilna sulumba sana: Ne Kuate tuku Kiŋo ŋga sakate ta patenŋa o ibeŋ nzi kaye. ¹⁰ Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Kuate nu nuŋe eŋel kame kukulninguwa le pro ne kulatkamŋgaig ŋgate tukunu ne maye minamŋgat.

¹¹ Ne ndame mbolŋge nane kupe danŋga fetkikat ŋga nane pro waimbi ne biye-biyenamŋgaig ŋgate. *Mune 91.11-12*

¹² Taŋakina le nu ndek Satan sana: Kuyar pasa ande teŋemba sakate.

Taŋine Sunŋo Kuate tago ndawap ŋga sakate ŋgina. *Lo 6.16*

¹³ Satan nu taŋamba Yesus mbolŋge tago ŋakmba ke sulumba nu kusremba nu maŋ tagowam tuku ait mayenu ande tairŋga minna.

Yesus nu Galileanŋge piro tugu pilna (Mateus 4.12-17; Markus 1.14-15)

¹⁴⁻¹⁵ Yesus nu Tukul Guwa tuku sanŋri ŋak tiŋga luka Galilea ma mbol kumba taŋge minna. Nu nane tuku kusem wande sinam kine lika pasa kuklina le ŋakmba nu tuku nyu te-duŋginaig. Ma patuk patuk ŋakmba nu tuku nyu ise likainaig.

Nasaret mbal Yesus talanaig (Mateus 13.53-58; Markus 6.1-6)

¹⁶ Yesus nu kumba nuŋe sunŋokina tuku tumbran Nasaret prona. Pro taŋge nuŋe maŋau dubimba kusem ait mbolŋge kusem kaŋgeram kina ka taŋge Kuate tuku pasa burkam tuku tiŋgina. ¹⁷ Andenŋe tuan taŋgo Aisaia tuku kuyar ta tuna le nu ndek waŋe kuklimba pasa sota ka ande kaŋgermba teŋemba burkina.

¹⁸ Sunŋo tuku Guwa nu ye mbolŋge minit. Nuŋge ye madiyina le ye piro teŋemba kam tuku minet.

Ye sanzal mbal tugumŋge pasa mayenu kukliwamŋgit.

Ye saninŋi le mulin kilanu taŋgo minig ta nane mayok kaŋgaig. Am tukulok mbal am maraŋgamŋgaig.

Ye sinamanzerka minig mbal muskil kile-tidinŋe ninŋamŋgit.

¹⁹ Kuate nu kilke mbol mbal turkam tuku ait prote ŋga saninŋamŋgit. *Aisaia 61.1-2*

²⁰ Yesus nu kuyar ta burka waŋe maŋ filimba luka piro taŋgo tumba minyokina. Minyokina le kusem wandekŋge minyok

minnaig mbal nane njakmba nu kanjer timba minnaig le²¹ nu pasa tugu pilmba saningina: Kuyar pasa burkit le isaig ta ki ait te mbolnge alonu mayok kinit ngina.

²² Nu minge bulokmbi pasa purfen nu kuklina le nane njakmba nu tuku saka minmba pirerek purka sakinaig: i ... Tango te Yosef tuku kinjo. Ndanmba nu pasa tenjen kuklite nga saka minnaig le²³ nu ndek nane saningina: Ye kila. Tane yaba pasa ande tenjemba sayam idusde. Dokta, nane mironj ngarosu wakeiya nga idusde. Kaperneum tumbrañge manau sangrinu ke likina le isgenj ta kile nane tumbrañ tuguk tenge ka le sine kanjerbe nga sayam idusde ngina.

²⁴ Yesus nu man lato saningina: Ye sinja satingamngit. Tuan tango ande nuje tumbrañ tuguknge pasa kukliwa ta nane nu talawamngai. ²⁵ Tuan tango Elia nu minna le yar kenmba tambun 6 sawe piye ndakina le ma tugu njakmba mbol guba sunjo prona. Ait ta mbolnge Israel pino kuembol gudommba minnaig ta Kuate nu Elia kukulna le nane tuku inum tugum kine ndakina. ²⁶ Kasomok pino kuembol ande Sarefat tumbrañ Sidon ma mbolok ta tugum kina. ²⁷ Tuan tango ande Elisa minna le Israel tango gudommba ngirnger njak minnaig ta Elisa nu nane tuku inum wakei ndana. Sirianu kasomok tango Neaman ndo wakeina nga saningina.

²⁸ Yesus nu tanjamba saningina le kusem wandeknge minnaig mbal ndek gubra sunjo tinaig sulumba ²⁹ nane pastingja Yesus biye timba didika kumba ka tumbrañ kusremba nangine tumbrañ tabe ndumor mbolnge bukngam kinaig kande³⁰ nu nane kusreka ngamuk ngamuk kina.

*Yesus nu tango ande bukla njak wakeina
(Markus 1.21-28)*

³¹ Kile Yesus nu Galilea ma mbol kumba ka Kaperneum tumbrañ prona. Pro kusem ait mbolnge nu nane pasa tumningmba minna le³² nane ismba nu pasa miro tango tanañ tumningina tukunu nane pirerek purkinaig.

³³ Kusem wandek sinam tanje bukla njak tango ande minna. Nu wi kuenka sakina: ³⁴ Yesus Nasaretnu, ne sine ndonj wamdus tuma kuga. Ne sine bale faram prote e? Ye kila. Ne Kuate tuku Kinjo ngina le³⁵ nu ndek bukla ta sawe lika sana: Ne maninka. Tango ta kusremba mayok ka kaye ngina le bukla ta nane ngamuknge tango ta tumba tebuknga nu njayo sili ndamba mayok ka nu kusremba kina. ³⁶ Tanjana le nane njakmba ndek pirerek purka munju kusnaninginaig: Pasa ta ame pasa tanañ. Nu sangri njak gabat sunjo tanañ bukla saningit le kua ka tango kusreka kinig nginaig.

³⁷ Kile Yesus tuku nyu ma ta tuku tumbrañ njakmba kumunge likina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeikina

(Mateus 8.14-17; Markus 1.29-34)

³⁸ Yesus nu kusem wande kusremba ka Simon tuku wande mbol kina. Simon tuku magma nuje ngaro sunjgomba pa tingina le nane Yesusnge nu turwa nga nu sanaig le³⁹ nu ka ngaro pa tingina ta sawe likina le ngaro mukumba nu mayekina. Tanjamba nu pitik ndo tinga nane tuku paguna.

⁴⁰ Ait ta mbolnge ki butungam bafuna le afunge nangine mbal guaze tugu yimyam ta njakmba kilmba mindeka Yesus tugum prowe likinaig le nu njakmba waambi kigrekinina le mageke likinaig. ⁴¹ Nu bukla njak mbal mata wakeikina le bukla nane kusreka wikaraumba sakinaig: Ne Kuate tuku Kinjo nginaig. Bukla nane Yesus nu Kuatenge madina tango ta kila tukunu nu nane minge pipningina le nu tuku sa ndakinaig.

⁴² Mafemba minna le Yesus nu tinga ma yamok kina le nane afu nu sota ka tesilika nu nane ndonj minam tuku ngailkinaig le⁴³ nu ndek nane saningina: Kuga. Ye tumbrañ afu mbolnge Kuate nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta kukliwamngit. Kuate nu ta tuku ye kukulyina ngina. ⁴⁴ Tanjakina sulumba tinga kumba ka Yudea mbal tuku kusem wande njakmba mbolnge pasa kuklimba saningmba minna.

5

Yesus nu nane afu nu dubiwam tuku madiningina

(Mateus 4.18-22; Markus 1.16-20)

¹ Yesus nu Genesaret kule kualinj tuku piyalnge minna le nane gudommba Kuate tuku pasa isam tuku munju signa-signannga nu pipka minnaig. ² Tanjamba minnaig le nu wanj armba tabeknge minnaik ta kanjerkina. Kualeganj kilanu mbal nane wanj ta kusreka nane kumanj minyannga minnaig.

³ Kile Yesus nu Simon tuku wanj ponjgina sulumba wanj mbitiwa le piyal kusremba dir si kuwa nga sana ta nu kumuna. Tanjana le nu wanj mbol tanje minyok minmba tango pino pasa tumningmba minna.

⁴ Nu pasa saningje denjpurmba kile nu ndek Simon sana: Wanj mbitimba ka fando sinje kualeganj kilam tuku kumanj panke likap ngina le⁵ nu lafumba sakina: Sunjo, sine furir te mbolnge kualeganj sotigig ta afu nda kilig ta nenje sakate tukunu ye kumba manj kumanj bukngamngit ngina.

⁶ Tanjaka sana le nane kumba ka kumanj buknginaig ta kualeganj gudommba sinam kinaig le kualeganj pitinunge kumanj sambriwam bafunaig le⁷ nane ndek nangine piro tuma wanj ande mbolnge minnaig ta

waimbi aukninginaig le nane pro kualegan kilmba wan arnej lignenikinaig le wan buto kambim bafunaik.

⁸⁻¹⁰ Petrus nane nu ndonj minnaig mbal turmba kualegan gudommmba kilnaig ta kangerka piriri njayomba minnaig. Yakobus le Yohanus, Simon ndonj piro tuma nale mata tanjanaik.

Kile Simon Petrus nu ndek Yesus tugum tanje dagol tidronja nu sana: Sunjo ne ye kusreyumba kaye. Ye mayenu kuga. Ye une njak ngina le nu ndek Simon sana: Ne kuru kuru ndaka. Ngumnenja ne tanjo pino tanjamba kilamngat ngina. ¹¹ Tanjakina le nane wan koika tabek kinaig sulumba aganj ndende njakmba kusreka Yesus dubimba kinaig.

*Yesus nu tanjo ngirnger njak wakeina
(Mateus 8.1-4; Markus 1.40-45)*

¹² Yesus nu tumbran sunjo ande mbolnje minna le tanjo ande ngarosu njakmba ngirnger njak Yesus kanjgermba pro nu tugum tanje truk ka nu sarsarmba sana: O Sunjo, ne kumuñ. Ne nzalinuwa ndeta ye tuku ngarosu wakeiwa ngina le ¹³ nu ndek wai kuitka nu kirembe sana: Au. Ye ne wakeinet ngina. Tanjakina le ngirnger gagulka ngarosu mayekina le ¹⁴ Yesus nu minje pipmba nu sana: Ye ne mbolnje manjau kit te afu sa ndaninga. Ne kumba ka nane ngarosu pris tuma. Ne mayekat ta Moses tuku tukul dubimba atrau aganj pris tawe le atraukuwa le njakmba ne mayekat ta kila pilwaig ngina.

¹⁵ Minje pipna ta Yesus tuku nyu saka kubeumba kinaig le tanjo kuasmbi gudommmba mara mara nu tuku pasa isam tuku guaze wakeikuwa nga nu tugumnje manjurke likinaig. ¹⁶ Tanjanaig le Yesus nu yamok kumba Kuate ndonj pasatina.

Yesus nu tanjo ngarosu milmailkanu wakeina

(Mateus 9.1-8; Markus 2.1-12)

¹⁷ Mara ande Yesus nu nane pasa tumnimbamba minna le Farisi tanjo kusem pasa biteknjanu tanjo afu nane tanje minnaig. Nane Yerusalem tumbran sunjo Galilea ma tugu Yudea ma tugu ta tuku tumbran fonfon njakmba mbolnje prowe likinaig. Guaze wakeikam tuku Yesus nu Sunjo tuku sanjri njak minna.

¹⁸ Kile tanjo afunje tanjo ande ngarosu milmailkanu sukunja Yesus tugum palm-bim saka tumba pronaig. ¹⁹ Pronaig le tanjo gudommbanje ma tukulnaig le nane wandek sinam kambim kumuñ kuga le nane ndek wande ponga funu tetka guaze tanjo nzananzan njak ta muli panmba tanjo ngamuknje Yesus tumailam tanje pilnaig. ²⁰ Tanjanaig le Yesus nu nane nu tuku sanjri tomba tinjinaig ta katesemba nu ndek tanjo

ta sana: Mata, ye ne tuku mbar njakmba sauka gilainget ngina.

²¹ Tanjakina le kusem pasa biteknjanu mbal Farisi ndonj nu talamba idusnaig: Nu Kuate le tanjakate e? Kuatenje ndo mbar saukam kumuñ nga idusmba minnaig le ²² nu nane tuku wamdus kamusmba ndek saningina: Ndanjam saka tane wamdus te-pilemba minig. Ye tane kusnatingamngit. ²³ Ame pasa ye tanjo te sawam tuku wam bada? Ye ne tuku mbar sauka gilainget ko tinja lika kaye nget. ²⁴ Ye Ndindo Kate-sek Tanjo kilke te mbolnje mbar saukam tuku ye sanjri njak. Tane wam ta kila palpe nga ye kile pasa wam bada te sawamngit ngina. Tanjaka nu tanjo ngarosu milmailkanu ta sana: Ye ne sanet. Ne tinja nzananzan kuramba nane tumbran kaye ngina.

²⁵ Tanjakina le nu nane njakmba am mbolnje pitikndo tinja nzananzan kuramba lika kumba Kuate tuku nyu te-dunga nuje tumbran kina le ²⁶ nane wandek tanje minnaig mbal pirerek purka wai makemba Kuate tuku nyu te-dunga nu tuku kuru-kuruka sakinaig: i ... Sine ki ait te mbolnje wam kitek sanjri njayo kanjgergi nginaig.

Yesus nu Levi wikina

(Mateus 9.9-13; Markus 2.13-17)

²⁷ Kile Yesus nu mayok ka kumba takis kilanu wande mbolnje takis kilanu tanjo ande Levi piroka minna le kanjgermba sana: Ilmba ye dubiya ngina le ²⁸ nu tinja aganj njakmba kusreka nu dubimba kina.

²⁹ Levi nu nuje wande mbolnje Yesus tuku pagumba nye sunjo ande kina le nane gudommmba afu takis kilanu afu mbal kise tanje isukusnaig. ³⁰ Isukusmba minnaig le Farisi nane kusem pasa biteknjanu mbal afu ndonj gubra tumba Yesus dubinaig mbal sanimbamba sakinaig: Ndanjam saka tane takis kilanu mbal wam njaigonu kade mbal ndonj isukusig nginaig le ³¹ Yesus nu ndek lafumba saningina: Guaze kugatok mbal nane dokta tugum kine ndakade. Guaze njak mbal ndo nu tugum kinig. ³² Afu sine magenu ngade ta nane ngamungal mbilwaig nga ye pro ndawen. Ye une njak mbal ngamungal mbilwaig nga prowen ngina.

Nyamagan pinkam tuku pasa

(Mateus 9.14-17; Markus 2.18-22)

³³ Nane afu pro Yesus sanaig: Yohanus du-bide mbal nane ait gudommmba nyamagan pinka Kuate yabanmba minig. Farisi mbal dubikade mbal nane mata tanjade. Ndanjam ne dubinade mbal mara mindek isukusmba ndo minig nginaig le ³⁴ nu ndek lafumba saningina: Tanjo ande nu pino tam tuku pagumba nye mbolnje nu nuje mbal ndonj minit tukunu nane nyamagan pin ndakade. ³⁵ Ngumnenja nane afunje pro tanjo ta

nane ngamuknje tuwaig le nane wamdus pitinjuwa le nyamagan pinkamngaig ngina.

³⁶ Tanjamba nu yaba pasambi nane saningina: Ande nu tawi urfunu burokuwa le tawi abonu tumba fudinmba kuerka burok ta tukulmba zail ndangate. Nu tanjawa ta tawi kitek ta njayo siliwamngat. Kuminj abonu kuminj urfunu mata katlisam kumun kuga.

³⁷ Ande nu grep kule kitek tumba aganjmor ngaro urfunu sinamnge tol ndate. Nu tanjawa ta grep kule fulilka aganjmor ngaro urfunu fetka grep kule kutuka ndeke suluwamngat. Aganjmor ngaro mata njayonngamngat. ³⁸ Nane grep kule kitek tumba aganjmor ngaro kitek sinamnge tolde. ³⁹ Tanjo nu grep kule ambokok nyate ta nu grep kule kitek nyam idus ndate. Grep kule ambokok ta kikonu ngate ngina.

6

Kusem ait mbolnje manau kam tuku pasa (Mateus 12.1-8; Markus 2.23-28)

¹ Kusem ande mbolnje Yesus nane wit piro ande sinam sinam lika nuje dubinaig mbal nane wit alonu supika waimbi ngisneka nyam nyam kinaig le ² Farisi tanjo afu nane kanjerka saninginaig: Ndanjam saka tane sine tuku tukul lukamba kusem ait mbolnje nyamagan kilig nginaig le ³ Yesus nu pasa ta lafumba saningina: David nuje mbal ndon nane guba njaigonngina le nu wam ande kina ta tane kuyar ta burkade tae. ⁴ Nu Kuate tuku wandek sinam kina sulumba tukul bret Kuate am mbolnje patiki-nuig ta afu kilmba nyumba nuje mbal mata ningina le nyinaig. Bret ta tanjo nane nye ndakade tuku. Pris mbalnje ndo nyade tuku nga saningina sulumba ⁵ sakina: Ye Ndindo Katesek Tango ye kusem ait tuku gabat minet ngina.

Yesus nu tanjo wai pagriņganu ta wakeina

(Mateus 12.9-14; Markus 3.1-6)

⁶ Kusem ait ande mbolnje Yesus nu kusem wandek sinam kina sulumba nu nane pasa tumningmba minna. Sinam tanje tanjo ande wai ndinam kummba pagriņganu njak minna.

⁷ Kusem pasa bitekņganu mbal Farisi ndonj Yesus nu kusem ait mbolnje tanjo wakeiwa le pasa mbolnje palmbim tuku nu kulatka minnaig le ⁸ nu nane tuku wamdus katesemba wai kummba pagriņganu njak tanjo ta sana: Ilmba tenge tija ngina le nu ka nane ngamuknje tija ngina.

⁹ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane kusnatingamngit. Sine singine tukul dubika kusem ait mbolnje nane afu mbolnje wam mayebe ko njayobe? Ande wakeibe ko kus-rebe le kumwa nga kusnaningina. ¹⁰ Tanjaka

nu mbilka nane njakmba kanjerkina sulumba nu tanjo ta sana: Ne wai kuitka ngina le nu wai kuitka wai mayekina. ¹¹ Tanjana le nane ndek Yesus tuku gubra suk suk nda tinaig sulumba nangine nangine sakinaig: Sine nu mbolnje ndanje nginaig.

Yesus nu aposel 12 madiningina (Mateus 10.1-4; Markus 3.13-19)

¹² Ait ta mbolnje Yesus nu Kuate yabanjam saka tabe ande mbol kumba ka tanje Kuate ndon pasata minna le ka mafena. ¹³ Mafena le nu dubinaig mbal njakmba kile-manjurka nane ngamuknje tanjo 12 madiniņmba nane aposel nyu ningina.

¹⁴ Nane tuku nyu kat nangine ta tenjenmba. Ande Simon Yesusnje nyu kitek Petrus ngina. Ande maib nuje Andreus. Nane afu Yakobus, Yohanus, Filipus, Bartolomeus, ¹⁵ Mateus, Tomas. Ande Yakobus nu Alfeus kiņo nuje. Ande Simon mape nyu ande Selot. ¹⁶ Ande Yakobus tuku kiņo nuje Yudas. Ande Iskariotnu tanjo Yudas. Nu ngumneņa Yesus tuku kupet mayok kina.

Yesus nu guaze mbal gudommba wakeina

(Mateus 4.23-25)

¹⁷⁻¹⁸ Yesus nu nane 12 ndonj tabe mbol ndekinaig sulumba ma gutonj ande mbol pronaiğ le Yesus dubinaig mbal gudommba pasa isam tuku guaze wakeikuwa nga Yesus tugum prove likinaig. Nane afu Yerusalemnu afu Yudea ma tugu mbolok. Afu Tirus le Sidon piyal tuku tumbranj armba takok. Nane afu piti sugo bukla njak ta nu nane mata turka bukla pitaikina. ¹⁹ Nu nuje sangrimbi guaze mbal wakeikina le njakmba nu kirewam bafumba minnaig.

Gare tugusek tuku pasa (Mateus 5.3-12)

²⁰ Kile Yesus nu mambilmba nu dubinaig mbal kanjerka saningina:

Tane sanzal minig mbal tane gare manau mbolnje minap. Tane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig.

²¹ Tane kile gubak minig mbal tane gare manau mbolnje minap. Kuate nu kumumbi tingamngat.

Tane kile malmbika minig mbal tane gare manau mbolnje minap. Tane nzumil-nunjaig.

²² Tane ye Katesek Tanjo tuku mbal minig tukunu afunje tane kasurtiņmba pitaika tumail pantingmba nyu kile-ibenkade ta tane gare manau mbolnje minap. ²³ Nane tanjawaig le tane gare-gareka pate-patenņap. Samba mbolnje tane tuku lafu mayenu minit. Ata. Nangine mburj kat nangine tanjamba Kuate tuku tuan tanjo kame kilmba piti ndui ta ninginaig.

²⁴ Tane agaj ndende den ndaka minig mbal ose. Tanjine mine mayewam tuku buk te-sulunaig.

²⁵ Tane kile maro njak minig mbal ose. Tane guba sunjo tamnjgaig.

Tane kile nzumil njak minig mbal ose. Tane wamdus piti tumba malmbinunjaig.

²⁶ Nane njakmba tanjine nyu kile-dunjuwaig ta tane ta tuku rironkap. Ata. Nanjine mbun kat nanjine tanjamba yabri tuan tanjo tuku nyu kile-dunjinajaig.

*Njueu mbal ngamunggal ninjam tuku pasa
(Mateus 5.38-48)*

²⁷ Tane ye tuku pasa isig mbal ye pasa afu tane satinjamngit. Tanjine njueu mbal tuku kume purap. Tane tuku gubra kagli firkade mbal manjau mayenumbi lafuwap. ²⁸ Nane kasur pasa tinjig mbal pasa basuknu ninjap. Nane tane tumail pantinjig mbal tane nane sinanu Kuate yabanjap.

²⁹ Ande nu ne dabil pannate ta dabil inum tuma le pannuwa. Ande nu ne tuku tawi tate ta ne naje tawi inum njgail ndaka ta mata turmba tawe. ³⁰ Ande ne agaj inum yabanjate ta nu tawe. Ande nu ne tuku agaj afu kilit ta ne agaj ta kile-luka kilam tuku sa ndawa. ³¹ Nane afu ne mbolnje manjau magenu kuwaig njga nzalinate tanjamba ne afu mbolnje ka.

³² Nane afu tane tuku kume purwaig kande tane ndek nane tuku kume purmba sine tanjo magenu nda njap. Mbal njagonu nane mata tanjade. Afu nane tuku kume purde le nane ndek nane tuku kume purde.

³³ Nane afu tane mbolnje wam magewaig le tane ndek nane mbolnje wam magemba sine tanjo magenu nda njap. Mbal njagonu nane mata tanjade.

³⁴ Tane lafunu kilam idusmba agaj inum tape sulumba sine tanjo magenu nda njap. Mbal njagonu nane mata nanjine nanjine lafunu kilam tuku tanjade.

³⁵ Tane tanjine njueu mbal tuku kume purka nane mbolnje wam magenu kap. Lafunu kilam idus ndamba agaj ake ninjap. Tanjap le tane lafunu sunjo tamnjgaig. Tane tanjine Sunjo Kuate tuku manjau tepurmba nu tuku kinjo kame minamnjgaig. Ta ndanam? Nu wam njagonu kade mbal Kuate gare pasa nda tuwig mbal nu nane mbolnje wam magete. ³⁶ Tanjine Mam nu tanjo njakmba mapeninjit tanjamba tane mata tanjapaw.

*Tanjo pileninjgam tuku pasa
(Mateus 7.1-5)*

³⁷ Tane tanjo afu tuku manjau pile ndaninjap. Tanjapaw le Kuate nu tane tuku manjau mata pilenje nda. Ande nu mbarwa ndeta pitai ndawap. Tanjapaw le tane mbarap le Kuatenje tane pitaike nda. Afu tane mbolnje mbarwaig kande nane

tuku mbar gilainjap. Tanjapaw le Kuate nu tane tuku mbar mata sauka gilainjamngat.

³⁸ Tane waknyap le Kuate nu tane mbolnje sunjomba lato lato waknyamngat. Tane nane afu mbolnje manjau kade ta manjau ndui ta Kuate nu tane mbolnje kamngat njgina.

³⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saninjina: Tanjo ande am tukulok inum am tukulok ta tumba ndin tumam kumun kuga. Nale arnej baringa burok sinamnje ndenunjgaik.

⁴⁰ Skul kinjo nu nuje tisa li ndate. Nu tisa tugumnje kila njakmba tate sulumba nuje tisa tanjap mayok kinit. ⁴¹ Ndanam naje am mbolnje ail banj minit le ne kanjer ndamba naje tira tuku am mbolnje am sumbi kanjermba sakate? ⁴² Ndanam tuku ne tira ta sate. Ye ne tuku am mbolnje am sumbi ta saukamngit njgate. Ne yabri tanjo ndo. Ne ambonjga naje am mbolnje ail banj ta paska. Ne am purfewa le tira naje tuku am mbolnje am sumbi saukam kumun njgina.

*Sine ail alonu mbolnje ail pilenjege
(Mateus 7.15-20; 12.33-35)*

⁴³ Kile Yesus ndek sakina: Ail mayenu nu alo njagonu kile-mayok ndakate. Ko ail njayonu nu alo magenu kile-mayok ndakate.

⁴⁴ Sine ail alonu kanjerka ail ta tuku tugu kateseweg. Tane suwar ail mbolnje apasin alonu kilig e? Ko ulem mbolnje mar alonu kilig e? ⁴⁵ Tanjamba ndo tanjo mayenu nu wamdus mayenu njak minit sulumba nu wam magenu ndo ke likate. Tanjo njayonu nu wamdus njayonu njak minit sulumba nu wam njagonu ndo ke likate. Ngamunggal sinamnje wamdus minig ta minje mbolnje alonu kilimok te-mayokte njgina.

*Wande patinu tuku yaba pasa
(Mateus 7.24-27)*

⁴⁶ Kile Yesus nu manj nane saninjina: Ndanam tane ye nyun ta Sunjo njgade sulumba ye tuku minje kumnemnje mine ndakade. ⁴⁷ Ima nu ye tugum promba ye tuku pasa ismba ka kumu-kumute ta nu tanjo tenjen. ⁴⁸ Tanjo ande nu wande palmbim njga burok sarka sinam nzi kina le makek tugu ndame patika danjgina tanjan. Njumnenga kule sunjo ndeka wande tumba kulisoknjgam kumun kuga. Wande ta makek ndamembi danjgina tukunu sanjri njak minna.

⁴⁹ Tanjo ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndate ta nu tanjo tenjen. Tanjo ande wande palmbim njga nu burok sarka makek tugu ndame pati ndaka ake kilkembali ndo dinja tanjan. Kule sunjo ndeka wande kaduna le surka ndeka fudu njayona njga saninjina.

7

Yesus nu kame gabat tuku piro tanjo wakeina

(Mateus 8.5-13)

¹ Yesus nu pasa ninje denpurmba nu tinja Kaperneum tumbrañ kina. ² Tumbranj tanje Rom mbal tuku kame gabat ande minna. Tanjo ta tuku piro tanjo ande guazengga buk kumam bafuna. Nu tanjo ta tuku nzali sunjo ñak minna.

³ Tanjamba nu Yesus tuku nyu ismba nu Zu mage mage wika nane Yesus kusnawaig le nu pro piro tanjo wakeiwa nga kukulningina le kinaig. ⁴ Nane kinaig ka Yesus tugum promba nu sarsarmba sanaig: Sine tuku kame gabat ta nu mayenu. Ne nu turam kumun e? ⁵ Nu sine Israel mbal tuku wamdu sunjo ñak minit. Sine tuku kusem wande nuje ndametiñmbi pilna nga sanaig.

⁶ Tanjakinaiig le Yesus nu ndek nane dubika kame gabat tuku wande patuna le nu nuje gulab afu kukulningina le ka nu sanaig: Nu tenjemba sakat. Sunjo nu piro karenka ye tugum te pro ndawa. Ye tanjo mayenu kuga. Ye tuku wande mbol te nu nda prowa. ⁷ Ye mata nu tugum prowe nda. Nu sando kuwa le ye tuku piro tanjo mayekuwa. ⁸ Ye sugo afu kumnemnge minet. Ye mata kame mbal afu tuku gabat minet. Ye ande kukulmba ne kaye nget ta nu kinit. Ande wika yale nget ta nu ilit. Ye yinje piro tanjo ande ka piro si ka nget ta nu kate. Nu sanjri sunjo ñak ta ye kila. Sando kuwa ta kumun. Nu tanjamba pasa palet nga Yesus sanaig.

⁹ Yesus nu pasa ta ismba nu pirerek purka mbilka manjur sunjo nu dubimba kinaig ta saningina: i ... Ye tane satinjamngit. Kasomok tanjo te nu ye tuku sanjri tomba tinjate. Sine Israel ñgamukñge son manjau sanjrinu tanjari kanjer ndawet ñgina.

¹⁰ Kame gabat kukulningina ta nane luka nuje wande tugum pronaiig ta piro tanjo nu buk mayekina le pro kanjernaig.

Yesus nu Nain tanjo ande kumna le tina

¹¹ Mafena le Yesus nu manj tinja Nain tumbrañ kina le nu dubinaig mbal tanjo kuasmbi gudommba nu ndonj kinaig. ¹² Kinaig ka tumbrañ fonde malañga patunaig le kile nane tanjo mindesinj ande ñgunu saka sukunja pronaiig. Tanjo kumna ta pino kuembol ande tuku kinjo nuje ndindo. Nain mbal gudommba pino ta dubimba pronaiig. ¹³ Pronaiig le Sunjo nu pino ta kanjermba sinanu nu sana: Ne malmbi ndaka ñgina.

¹⁴ Kile nu ka ter kirena le tanjo mindesinj sukunjaig ta nane tinjinaig le nu ndek sakina: Tanjo mo, ye ne sanet ne abonja tinja ñgina. ¹⁵ Tanjamba sana le tanjo kumna tuku ta abonja tinja minyoka pasatina le Yesus

ndek nu tumba ina nuje ndonj minwa ñga sana.

¹⁶ Kile nane ndek kuru kuru sunjo tumba Kuate tuku nyu te-dunja sakinaig: Tuan tanjo sunjo ande sine ñgamukñge mayok ket. Kuate nu nuje mbal sine tursinjam tuku te prowat ñginaig. ¹⁷ Tanjamba pasa ta Yudea ma ñakmba kumunja ma patuk patuk ñakmba ise likinaig.

Yohanus nu tanjo armba kukulnikina le Yesus tugum kinaik

(Mateus 11.1-19)

¹⁸ Yohanus kule pisne tanjo dubinaig mbal pro Yesus nu wam ñakmba ke likina ta nu ndonj kubenaig le nu ndek nuje dubinaig tuku tanjo armba sanikina: ¹⁹ Tale kumba ka Sunjo kusnawap. Ande prowam tuku kuyar pasa sakate ta ne e ko sine ande tairñgube nga kusnawap ñgina.

²⁰ Tanjo ar ta kinaik ka Yesus tugum promba nale ndek nu kusnanaik: Ande nu prowam tuku ta ne e ko sine ande tairñgube? Yohanus kule pisne tanjo tanjaka sasikmba kukulsikat ñginaik.

²¹ Nale tange minnaik le Yesus nu gudommba afu guaze ñak afu bukla ñaigonu ñak wakeike lika afu am tukulok am maranje ningina. ²² Tanjamba nu nale sanikina: Tale luka ka wam ke liket te takile ammbi kanjerka kilbambi isik ta ñakmba Yohanus kubeu tape. Kile am tukulok mbal mambilde. Kupe ñaigongade mbal likade. Njingrer ñak mageke likade. Kilba tukulok pasa isig. Afu kume likade ta abonja tinjate. Sanzal mbal Kuate tuku pasa mayenu isig. ²³ Ande nu ye tuku nga wamdu tero ndakate ta nu gare-gareka minit. Tale tanjamba ka Yohanus sawap ñgina.

²⁴ Yohanus tuku tanjo ar ta luka kinaik le Yesus nu ndek manjur sunjo ta Yohanus tuku saningina: Tane ame aganj kanjeram ma baknu mbol kinaig? Bubreñge ulem wane ande mbilmbilwa le tane kanjeram kinaig e? ²⁵ Ko tane tanjo ande tawi mayenu tinjanu kanjeram kinaig e? Nane tawi magenu tinjamba aganj magenu ñak mbal wande sugo sinamñge nyu ñak minig tuku. ²⁶ Tane ame aganj kanjeram ma baknu mbol kinaig e? Yohanus nu tuan tanjo ta tane kila satinjamngit. Nu tuan tanjo ndo kuga nu tuan tanjo ñakmba liningit. ²⁷ Kuyar pasa ande nu tuku tenjemba sakate.

Ne isa. Ye tanjo ande kukuli le nu ambonja prowa sulumba ne tuku ndin wakei-wamñgat ñgate. *Malakai*

3.1

Tanjo ta Yohanus. ²⁸ Ye satinji le isap. Tanjo ñakmba Yohanusñge liningmba mbolñge minit ta nane Kuate tuku gageu mayok kinig mbal

ajakmba nane Yohanus lide. Afu nyu kugatok mata nga saningina.

²⁹ Tanjakina le tanjo pino takis kilanu mbal nane Yohanusnge o buk kule pisneningina tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba Kuate nu kumumbi sine tuku mbar te-mayokmba tumsingit nginaig. ³⁰ Nane Farisi mbal kusem pasa biteknganu mbal Yohanusnge buk kule pisne ndaningina tukunu nane Kuatenge turningam tuku ndin ta mbulmba pitainaig.

³¹ Yesus nu manj sakina: Ait te mbolnge minig mbal ye tane tuku manju ame wam tanjaj nga saki. ³² Tane kinjo kame maket mbolnge minyoka munju wiwikade tanjaj. Nane tejenmba munju wiwikade: Sine tabu tabu fitka mune uleg ta tane ndek kupes kupes ndade. Sine malmbikeg ta tane ndek malmbiketket nga lok mine ndakade ngade. ³³ Ata. Yohanus kule pisne nu prona sulumba nyamagan le grep kule nye ndaka minna le nu bukla jak nga saka nu mbulnaig. ³⁴ Ye Katesek Tanjo ye pro nyamagan le grep kule nyet le tane sakade: Ai si. Nu nyamagan grep kule nyam tuku piririte tanjo. Nu takis kilanu mbal une jak mbal ndon gulab mayete nga tane ye mata mbulig. ³⁵ Ata. Wamdus kuyar mayete tanjo wam kile-mayokkate ta mbolnge nu tinjeknu kilimok mayok kinit nga saningina.

Yesus nu Farisi tanjo ndon isukusna

³⁶ Mara ande Farisi tanjo ande nyunu Simon nu Yesus ndon isukusam sana le nu kumba wande ponja nu ndon isukusmba minnaik. ³⁷ Tumbrajan ta tuku une pino ande minna. Yesus nu Farisi ndon isukusmba minnaik le nu ismba ndame botol gurenj mayenu jak tumba wande ta pongina. ³⁸ Ponja Yesus ngumnemnge nu tuku kupe tugum tanje malmbikina le am kule guroromba Yesus tuku kupe mbain mbolnge ndekinaig le nu ndek nuje gabat wanjemi kupe saukina sulumba Yesus tuku kupe bigmba gurenj tumba nu tuku kupe mbolnge kutu-kutuna.

³⁹ Tanjana le Farisi tanjo nu wam ta kangermba idusna: Tanjo te nu tuan tanjo kande une pino nu kirete te nu kila pilit kande nga idusna.

⁴⁰ Yesus nu ndek katesemba nu tanjo ta sana: Simon, ye ne ndon pasa jak ngina le nu lafumba sana: Tum Tanjo, maye. Ye saya le isi ngina le ⁴¹ Yesus nu sana: Tanjo armba tanjo inum tuku ndametinj lafuwam tuku minnaik. Ande nu soj 50 lafuwam tuku ande nu soj 5 lafuwam tuku jak minnaik. ⁴² Nale ndametinj kiringinaik le nu nale arnej tuku wam ta gilaingina. Tanjo ar ta ima nu tanjo sunjo tuku wamdus sunjo jak minamngat ngina le ⁴³ nu ndek sakina:

Ye iduset nu ndametinj sunjo jak nu lafuwam tuku gilaingina nunje ngina le Yesus nu sana: Ne son sakate ngina. ⁴⁴ Tanjaka nu mbilka pino ta kangermba Simon sana: Ne pino te kanjera. Ye ne tuku wande pongit le ne ye kupe minyanjam tuku kule nda sat. Pino te pro nuje am kulembi ye tuku kupe minyanja nuje gabat wanjemi ye kupe sauke sat. ⁴⁵ Ne ye kangeryumba gare jak mumu ndayat. Pino te ye prowit le ye tuku kupe mumumba minit. ⁴⁶ Ne ye tuku gabat gurenj pisne ndawat. Nu ye tuku kupe mbolnge gurenj mayenu kutuwat. ⁴⁷ Ye ne sanamngit. Pino te ye nu tuku une sunjomba sauka gilaingit le nu ye tuku kume purmba ye mbolnge wam mayekat. Ande nu une fudinndo kate le sauket ta nu ye tuku sunjomba kume pur ndate ngina.

⁴⁸ Kile Yesus nu pino ta sana: Ye ne tuku une jakmba sauka gilainget ngina. ⁴⁹ Tanjakina le nane nu ndon tuma isukusmba minnaig mbal nane ndek nangine nangine munju kusnanginaig: Tanjo te ima le nu une sauka gilainganu nga sakate nginaig. ⁵⁰ Yesus nu pino ta manj sana: Ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ye ne tuku muskil te-tiwe tinit. Ne ngamunggal mukuk jak kaye ngina.

8

Pino gudommba Yesus dubimba nu sinzanjaig

¹ Mara afu kuganaig le Yesus nu tinja tumbrajan fonjon tumbrajan sugo sugo afu mbol kine lika Kuate nu nuje gageu kulatkate pasa mayenu ta saningmba kine promba lika minna. Yesus madiningina kuasmbi 12 nane nu ndon kinaig. ² Pino afu buk guaze jak afu bukla jak nu wakeike likina ta nane mata nu dubimba kinaig. Ande Maria nu Maria Magdalanu nginaig. Yesus nu mbolnge bukla 7 pitaikina. ³ Pino ande Yohana nu Herodus tuku piro kulatkanu tanjo Susa nu tuku piyo nuje. Ande Susana. Pino gudommba afu turmba nane nangine aganj ndendemi Yesus nane sinzanjningmba nane dubika kinaig.

Aganj tumu tuku yaba pasa (Mateus 13.1-9; Markus 4.1-9)

⁴ Mara ande tanjo pino gudommba tumbrajan kise kise mbolnge prove lika Yesus tugumnge mangurkinaig le nu ndek yaba pasa ande saningina: ⁵ Tango ande nu nuje aganj tumunu barejningam piro mbol kina. Kina ka barejningina le tinju afu ndinngje ndeke likinaig le tidonja likinaig ta sar umanjnge pro nye sulunaig. ⁶ Tinju afu kilke ndame jak ma mbolnge ndekinaig sulumba manje promba tinjinaig ta kilke njairnu kugatok tukunu karenga kume sulu-naig. ⁷ Tinju afu ma anga njaignu sinamnje

ndeke likinaig ta anjanđe tinđa songinaig le rure-rureka pro mage ndanaig. ⁸ Tinđu afu kilke mayenu mbolnje ndeka pro magemba tugunu nakmba mbolnje alonu sunjomba mayok kinaig nga saninjina sulumba nu wi kuenja sakina: Tane kilba njak ndeta pasa te isap njina.

*Yesus nu yaba pasambi ndo saninjina
(Mateus 13.10-17; Markus 4.10-12)*

⁹ Kile nu dubinaig mbal nane yaba pasa ta tugunu isam tuku kusnanaig le ¹⁰ nu ndek saninjina: Kuate nu nunje gageu kulatkate wam afu kuirok minig ta tane kila palmbim tuku ye tane maditijngen. Afu nane yaba pasa ndo isig. Nane wam kanjerka alonu kanjer tiwe nda. Nane pasa ismba tugunu katesewe nda nga saninjina.

*Aganj tumu tuku yaba pasa tugunu
(Mateus 13.18-23; Markus 4.13-20)*

¹¹ Kile Yesus ndek nane saninjina: Yaba pasa satijgit ta tugunu tenjemba. Aganj tumunu sakit ta Kuate tuku pasa tananj. ¹² Tinđu ndinnje ndekinaig nga sakit ta mbal afu nane Kuate tuku pasa isig tananj. Sattannje nane son nguwaig le Kuatenje muskil kile-tidijnje ninjikat nga nu pro nane tuku ngamunggal sinamnje pasa ta yaika tumba balet. ¹³ Tinđu afu kilke ndame njak mbolnje ndekinaig njgit ta mbal afu tananj. Nane Kuate tuku pasa isig sulumba nzali sunjo njak tade ta nane sumbailnu kugatok tananj ait fagnu ndo son nga dubide. Tagonijgam tuku ait prote le nane pasa ta kusrede. ¹⁴ Tinđu afu ma anja njaigonu sinamnje ndekinaig njgit ta nane mbal afu tananj. Nane Kuate tuku pasa ismba kilke te tuku piti gare manju aganj ndende ta njakmba sunjomba idusde le pasa isig ta balet le alo mage ndade. ¹⁵ Tinđu afu kilke mayenu mbolnje ndekinaig njgit ta mbal afu tananj. Nane Kuate tuku pasa ismba nane wamdus mayenu sanjri njak tukunu pasa biyig sulumba nane dirnanja alonu kile-mayokka minig njina.

*Tanjo nu lam bulumba mayoknje pilit
(Markus 4.21-25)*

¹⁶ Yesus nu manj lato sakina: Tanjo lam bulute ta nu tumba nza kaimba ko mbain kumnemnje pile ndakate. Kuga. Nu lam bulunje tanjo afu prowaig le kiljaningua nga te-mayokmba mbolnje taikate. ¹⁷ Wam afu kile tanjo am mbolnje kuirok minig ta njakmba kilimok mayok kanjaig.

¹⁸ Tane ye tuku pasa ismba kuraukap. Tane ise maye ndabekaig. Ande nu wam afu njak minit ta Kuatenje nu manj lato tambinjat. Ande nu wam denkanu minmba ye wam njak nga iduste ta wam fudinndo ta Kuatenje yaiwamnjgat njina.

*Yesus ina mambo kat nunje pronaj
(Mateus 12.46-50)*

¹⁹ Yesus nu tanje minna le nunje ina mambo kat nunje nane pro nu tugum kambim tuku ta nane gudommba ma tukulnaig. ²⁰ Tanjanaig le nane afunje Yesus sanaig: Ina nanje mambo kat nanje pro kilimnje minmba ne kusnangade njinaig le ²¹ nu ndek nane tenjemba saninjina: Nane Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane yije ina yije mambo kame tananj minig njina.

*Yesus nu kule le bubre peunikina
(Mateus 8.23-27; Markus 4.35-41)*

²² Mara ande Yesus nu sine kule kualinj sim kab nga nunje dubinaig mbal ndonj wanj ande ponjinaig. ²³ Nane wanj ponja kinaig ka Yesus nu am kaikaina le kinye gilaingina. Kinymba minna le bubre sunjo tinjina le kule tonjel tinja wanj sinam kumba minna le nane njgisikam bafunaig sulumba ²⁴ nane ka Yesus kuanemba sanaig: Sunjo, sine njgisikam bafuweg njinaig. Tanjakinaj le nu abonja tinja bubre kule mbalo sanikina le nale ndek mukumba ma betkirembe kule basle mayena.

²⁵ Tanjana le nu nane saninjina: Tane Kuate tuku sanjri tomba tinjgade ta aninje palgig njina le nu dubinaig mbal nane kurukuruka pirerek purka nangine nangine munju kusnanjinaig: i ... Tanjo te nu ima suk a. Bubre kule sanikat ta nale mata nu tuku pasa isaik njinaig.

*Yesus nu tanjo bukla njak wakeina
(Mateus 8.28-34; Markus 5.1-20)*

²⁶⁻²⁹ Gerasa mbal tuku ma mbolnje tanjo ande bukla njaigonunje wanena. Ait kuennu nu wagek minmba wande ande mbolnje mine ndaka nu mindesinj patikinaig tuku ma ndame burok sinamnje minanu. Nu ait kuennu ait mindek bukla tanje tanu le nane afunje muli karenju kilmba nu tuku wai kupe kusanu ta nu purpurbu bukla tanje nu wamdus tambinu le nu kua ka dunje kumba minna.

Yesus nane kumba ka Gerasa mbal tuku kilke Galilea ma tumail tumba minit tanje ibenj kinaig. Ibenj ka Yesus nu kina le tumbraj sunjo ta tuku tanjo guwa njaigonu njak tanje nu kanjermba witimba pro nu tugumnje dagol tidronjina. Tanjana le nu ndek bukla ta sana: Tanjo ta kusremba mayok kaye njina le nu kuenja sarsarmba sana: Yesus, Sunjo Kuate tuku Kinjo, ne ye ndonj wamdus tuma kuga. Ye piti ser ndaya njina.

³⁰ Tanjaka sana le Yesus nu kusnana: Nanje nyu ima njina. Bukla gudommba nu mbolnje minnaig tukunu nu lafumba sana: Ye tuku nyu Kame Kuasmbi njina.

³¹ Tanjakinaj le bukla kame nane Yesus

sarsarumba sanaig: Ne kukulsinga le ma buto nayo ta sinam nda kab nginaig.

³² Tabe ta mbolnge mbo gudommba sunarka minnaig tukunu bukla kame nane Yesus sarsarumba sanaig: Ne sine kukulsinga le sine mbo kame si tuku fungul sinam kab nginaig le nu wokina. ³³ Wokina le bukla ngaionu tanjo ta kusremba kumba mbo fungul sinam kine likinaig le nane sangri njak pinder-pindermba tabe te-tirok ta dubimba biri-baringa kule kualinj butonu sinam kumba ngisike sulunaig.

³⁴ Tanjanaig le mbo kulatkanu mbal wam ta kanjermba kua ka pinder-pindermba kinaig ka tumbraj sunjo mbolnge kilimnge njakmba saninginaig le ³⁵ nane afu isnaig sulumba nane suk agarj ta kanjeram kinaig ka Yesus tugum promba tanjo bukla ngaionunge nu kusrenaig le nu tawi tinjmba Yesus tugumnge minyoka wamdus mayenu njak minna le kanjermba piriri njayonaig. ³⁶ Tanjanaig le wam ta ambonga kanjernaig mbalnge pronaig mbal Yesus nu bukla njak tanjo wakeina ta kubeu ninginaig.

³⁷ Kile Gerasa ma patuk patuk nane njakmba kuru kuru suk ndanaig sulumba pro Yesus nane kusreka kuwa nga sanaig. Tanjakinaig le nu waj pongina le ³⁸ nu bukla njak tanjo wakeina ta nu ndon kambim tuku sarsarna. Sarsarna le nu peumba sana: ³⁹ Ne luka nanje tumbraj kaye sulumba Kuate nu ne mbolnge wam mayewat ta wam kubeu ninga ngina. Tanjakina le nu ndek luka tumbraj tumbrajnge Yesus nu mbolnge wam mayenu kina ta njakmba kubeu ninjmba likina.

Yesus nu kulim ande te-timba pino ande wakeina

(Mateus 9.18-26; Markus 5.21-43)

⁴⁰ Yesus nu waj mbol mbol luka kule kualinj tem ilna le nane gudommba nu tairnga minnaig mbal nu kanjermba gare-gareka nu tinaig. ⁴¹ Tanjamba kusem wande kulatkanu tanjo ande nyunu Yairus nu pro Yesus tugumnge ngurungurka ndeka nu tuku wande mbol kuwa nga sarsarumba minna. ⁴² Nu kulim ndindo yar 12 njak tanaj kumam tuku tawo ndo minna. Yesus nu ndek tanjo ta dubimba kina le nane gudommba nu tekornaig.

⁴³ Pino ande nu mara mindek tambun guaze njak minmba minna le yar 12 kina. Dokta njakmba nu wakeiwe pisenjinaig. ⁴⁴ Nu pro Yesus ngumnemnge nu tuku tawi nza-lenu kirena le guaze ta kugana. ⁴⁵ Tanjana le Yesus nu kamusmba kusnanjina: Imanje ye kireyat ngina le nane njakmba ndek sinenje kuga nga sakinaig le Petrus nu sana: Sunjo, nane gudommba ne te-ngamunumba ne signanade tae ngina le ⁴⁶ nu ndek nu sana: Kuga. Andenje ye kireyat. Ye tuku sangri

ande kusreyat le kamusit ngina. ⁴⁷ Tanjakina le pino ta yabukam fugumba nu ngarosu piririmba pro Yesus tugumnge ngurungurka ndeka nane njakmba am mbolnge nu guaze njak Yesus kiremba pitik ndo mayekina ta sakina. ⁴⁸ Sakina le nu ndek pino ta sana: Kulim, ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu ne mayekat. Ne ngamungal mukuk njak kaye ngina.

⁴⁹ Yesus nu pasata minna le kile tanjo ande Yairus tuku wandeknge pro nu sana: Ne tuku kulim buk kumat. Ne ake sinaj Tum Tanjo piro karej tuwe ndaka ngina le ⁵⁰ Yesus nu pasa ta ismba ndek Yairus sana: Ne wamdus fulil ndaka. Ne ye tuku sangri tomba tingate tukunu kulim nanje abongamngat ngina.

⁵¹ Kina ka Yairus tuku wande tugum promba Yesus nu nane njakmba peuninjmba Petrus Yakobus Yohanus kulim tuku ina mam nane ndo kilmba wandek sinam kina. ⁵² Nane gudommba kulim ta tuku malmbi wikaraumba minnaig le Yesus ndek nane saningina: Tane malmbi ndakap. Nu kume ndakat. Nu kinymba minit ngina le ⁵³ nane ndek nu sinja kumat nga nu nzumilnaig. ⁵⁴ Tanjanaig le nu ka mindesinj tuku wai biymba sana: Kulim, ne abonga tinga ngina kande ⁵⁵ nu tuku guwa man mindesinj sinam kina le nu abonga tingina. Tanjana le Yesus ndek sanikina: Nyamagarj tape le nyuwa ngina.

⁵⁶ Ina mam nuje nale pirerek purka min-naik le Yesus nale minje pipnikmba nane afu sa ndaninguwaik nga peunikina.

9

Yesus nu aposel 12 piro ningina

(Mateus 10.5-15; Markus 6.7-13)

¹ Kile Yesus nu nane 12 ta wika kile-manjurka nane bukla ngaionu njakmba pitaika guaze tugu yimyam wakeike likuwaig nga piro tuku sangri ningina. ² Nane kumba ka Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta kukimba guaze mbal wakeikuwaig nga nane kukulningam bafumba ndek wam paguka saningina: ³ Tane kambim nga tangine pale fat nyamagarj ndametinj ta njakmba kusrekap. Tawi silikanu ta ndo njak kape sulumba ⁴ wande ande ponga tanje ndo minmba piroka ka kambim nga wande ta kusrewap. ⁵ Tumbraj ande tane kilam mbulwaig kande tane kambim bafumba nane katesemba rironkuwaig nga tuptup kupe mbolnge denjanu minig ta nane am mbolnge paurngap ngina.

⁶ Wam pagu denjurmaba nu nane kukulningina le tinga kumba ka tumbraj njakmba mbolnge pasa mayenu kuklimba guaze mbal wakeike lika minnaig.

*Herodus nu Yesus tuku nyu isna
(Mateus 14.1-2; Markus 6.14-16)*

⁷ Yesus nane wam ke likinaig ta afu ismba Yohanus kumna ta manj abongja tingina nginaig. ⁸ Afunje Elia nu manj mayok kina nginaig le afunje tuan tanjo ambokok ande manj abongja tingina nginaig. ⁹ Pasa ta Herodus Antipas nu ismba wamdus te-sulumba sakina: Yohanus njifok buk kat puren ta kile pasa iset ta tanjo ta ima nga Yesus kanjeram tuku wamdus sunjo njak minna.

*Yesusnje tanjo 5,000 isukusneningina
(Mateus 14.13-21; Markus 6.30-44;
Yohanus 6.1-14)*

¹⁰ Aposel kame nane luka wam ke likinaig ta Yesus kubeu tunaig le nu nane kilmba Betsaida tumbrañ tuku ma yamok kinaig. ¹¹ Kinaig le nane gudommba nu kina pasa ismba nu dubimba kinaig le nu nane kanjerka ndek kaiyeninjmba wikina sulumba Kuate nu nunje gageu kulatkate pasa ta kuklimba afu guaze njak ta wakeike likina.

¹² Nu tanjamba minna le ki buk butunjingina le nane 12 ta pro nu sanaig: Sine ma baknu mbolnje mineg. Ne manjur sunjo te kukulninga le kuwaig ka tumbrañ afu patuknje wande afu kasomnje nane tanje nyamaganj kilmba kinyam tuku mbili kilelikuwaig nga sanaig. ¹³ Tanjaka sanaig le nu ndek nane saningina: Tanenje nyamaganj ningap le nyuwaig ngina le nane ndek nu sanaig: i ... Sine bret 5 kualeganj kareñok armba ndo. Ne sinenje nane tuku nyamaganj piyabe nga iduste e nginaig. ¹⁴ Nane minnaig mbal gudommba tanjo 5,000 tanjañ.

Kile Yesus nu nunje dubinaig tanjo ta saningina: Tanjo pino njakmba paplaka 50, 50 tanjamba minyokuwaig nga saningaj ngina. ¹⁵ Tanjakina le nane ndek saninginaig le tanjamba minyoke likinaig. ¹⁶ Kile Yesus nu bret fonjonj 5 kualeganj ar ta turmba kilmba tandeka samba mbol ambe mambilmba Kuate gare pasa tumba nyamaganj ta fetfetmba nunje dubinaig mbal ningina le nane walmba ninje likinaig. ¹⁷ Nane njakmba kilmba nyinaig le maroningina. Nyamaganj fetfetna ta batenju kilmba sambe 12 ligeninginaig.

*Petrus nu Yesus Kuateñge madina tanjo
ngina*

(Mateus 16.13-20; Markus 8.27-30)

¹⁸ Mara ande Yesus nu Kuate yabañna sulumba nu dubinaig tanjo nanenje ndo minnaig le nu nane kusnaningina: Tanjo pino nane ye ima ngade e ngina le ¹⁹ nane ndek nu sanaig: Nane afu ne Yohanus kule pisenje ngade. Afu ne Elianje ngade. Afu sakade ne tuan tanjo ambokok ande manj abongja tingina nginaig.

²⁰ Tanjakinaig le nu nane kusnaningina: Tane ye ima nga idusde e ngina le Petrus

nu lafumba sana: Ne Kristus Kuateñge madinina tanjo ngina. ²¹ Tanjamba sana le nane nunje nyu ta afu sa ndaningjuwaig nga sanjrimba peuningina.

*Yesus nu nunje kumam tuku saningina
(Mateus 16.21-28; Markus 8.31-9.1)*

²² Yesus nu manj saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo piti gudommba kilamngit. Israel mage mage pris gabat kame kusem pasa biteknanganu mbal nane ye pitaiyuwaig le afunje ye baleyamnggaig. Ye kumi le mara kenju mbolnje Kuate nu te-tiyamngat ngina.

²³ Kile nu nane afu saningina: Ima nu ye tuku tanjo minam idusmba kande nu nunje nzali kusreka nu ki mindek nunje ail kazrai kuramba ye dubiyuwa. ²⁴ Ima nunje abo mine mayewam tuku sunjomba idusmba kurau mayete ta nu ngisikamngat. Ima nu ye tuku nga nunje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu nunje abo ta njak minamngat.

²⁵ Ande nu kilke te tuku aganj ndende njakmba kilwa le nunje kanu ngisikuwa ta nu mine mayewam tuku ta ose. ²⁶ Ye Ndindo Katesek Tanjo yinje Mam tuku kilja nunje enjel kame tuku kilja yinje turmba njak ndenungit. Ande nu nane afu ngamuknje ye tuku nyu ye tuku pasa yabukate ta ye ndeki sulumba ye mata nu tuku nyu yabukamngit ngina. ²⁷ Ye sinja satinjamngit. Tane tenge tinj minig mbal afu kume ndakap le Kuate nunje gageu kulatkate wam te-mayokuwa le tane kanjeramnggaig ngina.

*Yesus nu ngarosua kitek tina
(Mateus 17.1-13; Markus 9.2-13)*

²⁸ Yesus nu pasa ta saningina sulumba mara 8 tanjañ kugana le nu Petrus Yohanus Yakobus nane kilmba Kuate ndonj pasatam tuku tabe ande mbol kinaig. ²⁹ Ka tanje nu Kuate ndonj pasata minna le Petrus nane am kaikainjingina le kinyanaig. Kinymba minnaig le Yesus tuku tumail pasi mbilka kisemba mayok ka nu tuku tawi kauknu uge linju ndo mayok kina. ³⁰ Tanjana le tanjo arma Moses nale Elia pro nu ndonj pasata minnaig. ³¹ Nale samba mbolok kilja njak mayok ka Yesus nu Kuate tuku pasa kumumba Yerusalemnje kumamngat ta tuku saka minnaig.

³² Kile Petrus nane abongja mambilnaig kande Yesus tuku kilja tanjo armba nu ndonj tinj minnaig ta turmba kanjerkiniaig. ³³ Tanjo ar ta nu kusrewam bafunaig le Petrus nu wam pile pasaka ake fare sana: Sunjo, sine tenje mineg te mayenu ndo. Sine baibai kenjmba patikube. Ande ne tuku ande Moses tuku ande Elia tuku nga sana.

³⁴ Nu pasa ta saka minna le gau ande pro nane kainjingina le nane kuru kuru sunjo tinaig. ³⁵ Kile gau sinamnje pasa ande mayok ka tenjenmba sakina: Ande te yinje Kinjo. Ye nu madiwen. Tane nu tuku pasa ise

mayewap ngina. ³⁶ Pasa ta kugana le Yesus nuje ndo tin minna le kangernaig.

Tanjamba nane wam kangernaig ait ta mbolnje afu ndonj wam kube ndanaig.

*Yesus nu kinjo ande bukla njak wakeina
(Mateus 17.14-21; Markus 9.14-29)*

³⁷ Mafena le nane tabe ta kusremba ndekinaig le tanjo pino kuasmbi gudommba Yesus tugum pronaig. ³⁸ Tanjamba nane ngamuknje tanjo ande wi kuenjka sarsarmba sana: O Tum Tanjo, ne ilmba ye tuku kinjo ndindo te kangermba sinanuwa. ³⁹ Bukla njayonu andenje nu tate le pitik ndo nu sunjomba witite. Nu zulbarek serte le minje supika subal promba nu paninjta pitik nu kusre ndate. ⁴⁰ Ye ne dubinaig mbal nane nu pitaiwaig nga sarsarninjgit ta nane pitaiwe fuguwaig ngina.

⁴¹ Tanjakina le nu ndek sakina: Tane Kuate talamba ngamuñgal son tugusek kugatok mbal tane ye piti seryade. Ye ait giganmba tane ndonj minamnjgit ngina sulumba mbilka tanjo ta sana: Nanje kinjo ta tumba yale ngina. ⁴² Nu kinjo ta tumba ilmba minna le bukla tanje kinjo tumba zulbarek sermba bukngina le Yesus nu bukla sawe lika pitaina sulumba kinjo ta tumba mam nuje tuna le ⁴³ nane njakmba Kuate tuku sanjri sunjo ta kangermba pirerek purka minnaig.

*Yesus nu nuje kumam tuku sanu arna
(Mateus 17.22-23; Markus 9.30-32)*

Nane njakmba Yesus nu wam ke likina ta tuku pirerek purka minnaig le nu ndek nuje dubinaig mbal ta saninjina: ⁴⁴ Tane pasa te ngamuñgal sinamnje pile mayewap. Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba kilke mbol mbal tuku wai mbolnje palmbimnjgaig ngina.

⁴⁵ Nane pasa ta isnaig ta tugunu kuirok minna le katese ndanaig. Nane nu man kusnawam tuku ta wamdus pitiningina.

*Tanjo ngamuknje ima nu sunjo minit
(Mateus 18.1-5; Markus 9.33-37)*

⁴⁶ Nuje dubinaig mbal nane ima nane ngamuknje sunjo minit ta tuku munjo tulinjinaig le ⁴⁷ Yesus nu nane tuku wamdus ta katesena sulumba nu kinjo ande tumba nuje tugum tanje te-timba saninjina: ⁴⁸ Ande nu ye tuku nga idusmba kinjo tenjen aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite. Ata. Ande tane ngamuknje nyu kugatok minit ta nu sunjo ngina.

*Ande nu njueu kuga ta nu sine tuku gulab
(Markus 9.38-41)*

⁴⁹ Kile Yohanus nu ndek Yesus sana: Sunjo, tanjo ande ne tuku nyu mbolnje bukla afu pitakina le kangermba nu peugen. Nu sine tuku kuasmbi kuga ngina le ⁵⁰ nu ndek Yohanus sana: Nu peu ndawap. Ande

nu njueu mine ndakate ta nu sine tuku gulab ngina.

Samaria mbal tuku tumbrañ ande Yesus talanaig

⁵¹ Kuate nu Yesus te-dunja samba mbol kambim tuku ait patukina le nu wamdus ndindo pilmba Yerusalem kambim tuku kina. ⁵² Tanjamba nu tanjo afu kukulningina le nane ambonja kumba nu tuku ma wakeiwam tuku Samaria mbal tuku tumbrañ ande mbol kinaig ta ⁵³ tumbrañ mbal nane Yesus nu Yerusalem kambim sakina ta isnaig sulumba nu pitainaig.

⁵⁴ Tanjanaig le nu dubinaig tanjo ar Yakobus le Yohanus nane wam kinaig ta kangermba ndek sanaik: Sunjo, ne woka le sile sakupe le samba mbolnje pa ndeka pasokuwa nga sanaik. ⁵⁵ Tanjakinaig le Yesus nu mbilka nale sanike likina. ⁵⁶ Tanjamba nane tinja tumbrañ kise kinaig.

*Tanjo afu Yesus dubiwam idusnaig
(Mateus 8.18-22)*

⁵⁷ Kumbanje tanjo ande Yesus sana: Ne ma njakmba mbol kambim saka ta ye ne ndonj kanjik ngina le ⁵⁸ nu ndek sana: Mbo nguikok sar umañ nane te njak ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mabtam tuku wande kugatok. Ne ye ndonj lika piti ta kurawam kumuñe ngina.

⁵⁹ Tanjamba nu tanjo kise ande sana: Ne ye dubiya ngina le nu ndek sana: Sunjo, ye luka kumba ka mam kumwa le nguiki sulumba ne dubinamnjgit ngina. ⁶⁰ Tanjakina le Yesus nu sana: Mbal afu wamdus kumaknu minig nanenje kumanu mbal ngukuwaig. Ne tinja kumba Kuate nuje gageu kulatkate wam ta kuklimba saka lika ngina.

⁶¹ Tanjo kise ande nu sana: Sunjo, ye ne dubinam iduset ta ye ambonja kumba ka yinje mbal ndonj pasata minap ninjmba pro ne dubinamnjgit ngina le ⁶² nu ndek sana: Tanjo ande nu piro tugu pilmba ka ngamunje nu wamdus kise tuwa ta nu Kuate tuku gageu minit ta nu denkate.

10

Yesus nu tanjo 72 kukulningina

¹ Kile Sunjo nu tumbrañ afu kambim bafuna sulumba nu tanjo 72 madininjmba ar ar kukulningam bafumba wam paguka saninjina: ² Piro mbolnje nyamaganj alonu gudommba minig. Kilam tuku piro tanjo denkate. Tane piro miro tanjo yabanjap le nu piro tanjo afu kukulninguwa le nane nuje nyamaganj alonu kilwaig. ³ Ye tane kukulningi le tane sipsip fat tanjaj ngannu age nguikok ngamuknje minamnjgaig. ⁴ Tane kambim nga tangine ndametinj pale fat kupe ngaro ta njakmba kusrekap. Tane kumba ka ndinje afu pasa sunjomba sa nda ningap. ⁵ Tane wande ande ponja ambonja wande ta tuku mbal saninjap: Tane ngamuñgal

mukuk minap nga saningap. ⁶ Tanjo inum ngamunggal mukuknu tanje minwa ta tane pasa sakade tanjamba nu ngamunggal bulka minamngat. Kuga ta pasa ta luka tanjine tugum prowamngat.

⁷ Tane wande ande mbolnje minap le nyamagan afu tingwaig le yaika nyumba minap. Tane piro tanjo tukunu afu tugumnje aganj ndende kilam kumunj. Wande ndindo ta mbolnje minap. ⁸ Tane tumbran ande prowap le tumbran mbal tane kaiyetinjmba yalpe nguwaig kande tane tanje minap. Nyamagan afu tingwaig le tane yaika nyap. ⁹ Nane tuku guaze mbal wakeikap sulumba nane saningap: Kuate nu nuje gageu kulatkate wam kile tane tugum prote nga saningap.

¹⁰ Tumbran ande tane pitaitingwaig ndeta tane tumbran ngamunje saningap: ¹¹ Ata. Tumbran te tuku tuptup sine tuku kupe mbolnje denganu minig te sauke suluweg. Tanjine mbar rironjak. Kuate nu nuje gageu kulatkate wam ta tane tugum prote le tane pitaide nga saningap ngina.

¹² Kile Yesus nu saningina: Ye tane satinjamngit. Ait sunjo mbolnje tumbran tane pitaikate ta Sodom tumbran tuku pa limba nu sunjo pasa njak tamngat.

*Tumbran afu nane Yesus ngumnaig
(Mateus 11.20-24)*

¹³ Yesus nu manj sakina: Korasin le Betsaida tumbran ose. Ye wam kitek sanjrinu tale ngamuknje ke liken ta tale ngamunggal biye mbil ndanaik. Ande nu wam ndui ta Tirus le Sidon tumbran ngamuknje ke likina kande nane dal ndaka nanjine mbar idusnjmba tawi urfunu tinjmba kuke tugu pismba ngamunggal biye mbilnaig kande. ¹⁴ Ait sunjo mbolnje tale Korasin le Betsaida tumbran tale Tirus le Sidon tuku pa limba tale sunjo pasa njak tamngaik.

¹⁵ Kaperneum tumbran ne nyu sunjo njak minmba ne samba mbol kambim tuku iduste ta Kuatenje ne tumba bukngwa le ne kumanu mbal tuku tumbran kanjat ngina.

¹⁶ Kile Yesus nu nuje mbal saninjina: Ande tane tuku pasa isit ta nu ye tuku mata isit. Ande tane pitaikate ta nu ye mata pitaiyate. Ye pitaiyate ta ande nu ye kuku-lyina nu mata pitaide ngina.

*Tanjo 72 ta manj luka Yesus tugum pron-
aig*

¹⁷ Kile nane 72 ta gare sunjo njak luka Yesus tugum promba ndek sanaig: Sunjo, sine ne tuku nyu mbolnje pirokigen ta bukla kame mata sine tuku pasa isnaig nginaig le ¹⁸ nu ndek nane saninjina: Samba mbolnje telinj bitek promba ndekate tananj Satan nu barinjina le kanjeren. ¹⁹ Tane isap. Ye tane sanjri tinjen tukunu tane mbenj njaigonu zinjansail njeue tanjo Satan tuku

sanjri njakmba tidongap ta tane njaigo siglike nda. ²⁰ Guwa njaigonu tane tuku pasa isnaig ta tuku gare-gare ndakap. Tane Kuate tuku mbal mayok kinaig le nu samba mbolnje tane tuku nyu kuyarningina le tane abo njak minmba minam tuku nyu njak minig. Tane wam ta tuku gare-garekap ngina.

*Yesus nu gare sunjo tina
(Mateus 11.25-27)*

²¹ Ait ta mbolnje ndo Yesus nu Tukul Guwa tugumnje gare tumba Kuate yabanjmba sana: O Mam, ne samba kilke tuku Sunjo. Ye ne tuku nyu te-dunget. Afu kila sugo wamndus kuyar njak ne nanje wam kame tum ndaningit. Kinjo kame tananj minig mbal ne nane ndo tumningit. O Mam, ne nanje nzali dubimba ne tanjate ngina.

²² Kile Yesus nu nane saninjina: Mam nu wam njakmba ye wai mbolnje patikina. Ande nu Kuate tuku Kinjo kila mine ndakate. Mam nu ndo ye kila. Ande nu Mam kila mine ndakate. Ye nu tuku Kinjo ye ndo nu kila. Ye nane afu Mam kila pilwaig nja nu tumninget ta nane mata nu kila minig ngina.

²³ Tanjaka Yesus nu mbilka nuje dubinaig mbal saninjina: Kuate nu tane make patikate le tane wam magenu kanjerkade. ²⁴ Ye satinjamngit. Tuan tanjo kame gabat sugo tane wam kanjerka isig te nane kanjerka isam tuku wamndus sunjo pilmba kume farnaig ngina.

*Samaria tanjo ande nuje njeue tanjo
turna*

²⁵ Kile kusem pasa biteknjanu tanjo ande nu tinja Yesus tagowam tuku nu kusnana: Tum Tanjo, ye ame wam ki sulumba abo tugu tumba minmba minamngit ngina le ²⁶ nu ndek sana: Tukul pasa kuyar mbolnje ndanjmba sakate. Ne pasa ta burka ndanjmba iduste ngina le ²⁷ nu lafumba sana: Moses tuku tukul pasa tenjenmba sakate. Tanjine Sunjo Kuate tane nu tuku kume purmba tanjine ngamunggal abo guwa sanjri wamndus ta njakmba nu tape. Tane tanjine njarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap ngina. ²⁸ Tanjakina le Yesus nu ndek sana: Ne pasa kumumbi lafumba sakate. Ne tanjamba ka ta ne abo tugu njak minamngat ngina.

²⁹ Kile kusem pasa biteknjanu tanjo ye pasa kusnangit ta manjur te ye talayubekaig nja nu manj kusnana: Ye tugumnje minig mbal ta ima kate ngina le ³⁰ nu ndek sana: Zu tanjo ande Yerusalem kusremba Yeriko kambim saka ndek kina le ndinjnje kuayar tanjo afu nu biye timba paninjta nu tuku tawi aganj ndende kuayar kilmba kua kinaig le kumam bafumba minna. ³¹ Tanjamba minna le pris ande ndin dubimba ndek kumba nu tango ta kanjerna sulumba nu

laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³² Levi tuku ndare ande kusem wande pirokanu nu mata pro kanjermba nu laipmba ndin make dubimba kusremba kina.

³³ Kile Samarianu tanjo ande nu ma ta promba Zu tanjo ta kanjermba nu sinana sulumba ³⁴ nu ndek nu tugum kumba grep kule gurej tur kilmba nu tuku we minyanja kuse lika nu tumba nuje aganjmor mbol pilmba ka badbaid ande sinamnje pilmba kulatka minna le mafena. ³⁵ Mafena le nu kambim saka nu badbaid tuku miro tanjo ndametiñ soj inumnu tumba sana: Ne tanjo te kulatka mina. Nanje piya afu nu tuku nga panka ta ye luka prowi sulumba lafuwamngit ngina.

³⁶ Ariya. Ne ndanjmba iduste. Kuayar mbalnje tanjo kat njanonag ta nane ken ta imanje nu tugumnje minit tuku tanjo tanjan nu turna ngina le ³⁷ kusem pasa biteknjanu tanjo nu sana: Tanjo ande nu sinanu wakeina nunje ngina le nu sana: Ne kumba manjan ndui ta ka ngina.

Yesus nu Marta le Maria tugum kina

³⁸ Yesus nane kumba tumbrañ ande pron-ag le pino ande nyunu Marta nu pro Yesus tumba nuje wande mbol kina. ³⁹ Yesus nu tanje minna le Marta tuku maib nuje Maria nu Yesus tuku kupe tugum tanje minyoka nu tuku pasa ismba minna. ⁴⁰ Marta nu paguwam tuku mburerika nu ndek Yesus tugum promba sana: Sunjo, yije maib ye kusreyat le yije ndo wam tormba minet ta ye kanjer ndayate? Nu sawa le ye turyuwa ngina le ⁴¹ nu ndek sana: O Marta, ndanjan ne wamdus sunjomba teroka piti-nate. ⁴² Ne wamdus ndindo njak minit kande maye. Maria nu wamdus ndindo mayenu madimba dubite ta andenje nu peuwam kumuñ kuga.

11

*Kuate yabanjam tuku pasa
(Mateus 6.5-15; 7.7-11)*

¹ Mara ande Yesus ma ande mbolnje Ku-ate ndonj pasata minna. Nu pasate denjurna le nu dubina tanjo ande nu sana: Sunjo, Yohanus nu nuje dubide tanjo yabanjam tuku tumningina. Tanjamba ne sine mata tumsinga ngina le ² nu ndek nane saningina: Tane tenjemba Kuate ndonj pasatap.

Singine Mam, nanje nyu purfeñnu min-mba minwa.

Ne nanje gageu kilmba kulatkam tuku prowa.

³ Ki kidemba nyamaganj kumumbi singa.

⁴ Nane afu sine mbolnje mbarde le sine ndek gilaingeg tanjamba ndo ne sine tuku mbar mata sauka gilainga.

Sine tagosingam tuku ait prowa le ne piti ta peuwa.

Tane tanjamba Kuate ndonj pasatap ngina.

⁵ Yesus nu manj saningina: Tane ngamuknje ande furir ngamu nu tinja nuje gulab tugum kumba wika sate. Tira, bret kenmba ye sa. ⁶ Yije gulab ande nu prowat ta ye nyamaganj kuga ngate. ⁷ Gulab nuje wande sinam tanje nu sate: A ... ye minde bada nda sa. Ye kinyam saka wande buk suwit. Yije kinjo kame mata buk kinyaig. Ye tinja aganj ande tanmbim kumuñ kuga ngate. ⁸ Ye tane satinjamngit. Nu gulab nuje ta tuku idusmba nda tuwit. Nu wam saka kuakinga wika dirnanjgate ta tuku ndo nu tinja aganj sakate ta tuwit.

⁹ Ye tane satinjamngit. Ne wam ande tam tuku Kuate yabanjam dirnanja ta tanmbimngat. Ne wam ande sota mina ta tesilikamngat. Ne malanja ande katkata ta talke tanmbimngat. ¹⁰ Ima nu wam ande tuku Kuate yabanjam dirnanjgate ta nu tate. Ima nu aganj ande sota minit ta nu tesilika tate. Ima nu malanja katkatmba minit ta nu talke tuwit.

¹¹ Tane ngamuknje ande kinjo nuje kuale-ganj yabanje le nu lafumba mbenj tuwit e? ¹² Ko teg tinj yabanje le nu lafumba zijañsail tuwit e? ¹³ Tane kilke mbol mbal une njak ta tangine kinjo kame aganj magenu ninggit tuku. Tangine Mam samba mbolnje minit nu purfeñnu ndo. Nu tane tuku manjan limba nu yabanje mbal Tukul Guwa ninggit nga saningina.

*Yesus nu Belsebul ndonj piro tuma nginaig
(Mateus 12.22-30; Markus 3.20-27)*

¹⁴ Tanjo ande buklanje minje tukulna le Yesus nu bukla pitaina le nu manj pasatina. Tanjana le tanjo pino nane pirerek purki-naig ta ¹⁵ nane Farisi tenjemba sakinaig: A ... bukla kame tuku gabat Belsebulnje nu sangri tuwit le nu bukla pitaik le likate nginaig le ¹⁶ nane afu pro Yesus tagowam tuku samba mbolok sangri ande te-mayokuwa le kanjeram tuku sanaig.

¹⁷ Tanjakinaig le Yesus nane tuku wamdus katesemba ndek saningina: Gabat sunjo ande tuku kuasmbi nane pur yimyamka nangine nangine kame buwaig ta nane kugawamngai. Nangine wande njakmba simbri-sambriwe suluwamngai. ¹⁸ Ye Belsebul tuku sangrimbi bukla njagonu pitaikanu nga sakade ta son kande Satan nu nuje mbal ndonj pur yimyamka nangine nangine kame bumba Satan nu sangri njak mine ndakate kande. ¹⁹ Tangine mbal afu bukla pitaikade ta nane mata Belsebul

sanjrimbi tanjade e? Nane kusnaningap le nane tuku pasa lafunu tamba tangine pasa ta pilewaig. ²⁰ Ye Kuate tuku sanjrimbi bukla pitaitket ta Kuate nu nuje gageu kulatkate wam tane ngamuknje prote.

²¹ Tanjo sanjrinu ande tui mbanduwan bigmba nuje wande kulatka minit ta nuje aganj ndende mine mayede. ²² Ande nu tuku sanjri lite ta pro nu ndonj kame bumba nu te-ibenmba nu tui mbanduwan payamkate ta yaite sulumba nu tuku gabis aganj ndende kilmba afu walmba ningit.

²³ Ande nu ye tuku tanjo mine ndakate ta nu ye tuku njeu tanjo. Ande nu ye tur ndayumba ake minit ta nu ye tuku piro njayo silitte.

²⁴ Andenje guwa njayonu tanjo ande mbolnje pitaiwa le nu ka ma baknu mbol kumba mabta minam tuku ma sota kine promba lika ka kuga le nu sakamngat: Yije buk minen tuku wande mbol luka ka ngamngat. ²⁵ Nu pro nane buk firfir gurenmba aganj ndende njakmba kile-tidinga patikinaig le kanjerkumba ²⁶ nu sanjri tinga minam tuku ta nu kumuji kuga le nu kumba ka nuje kuasmbi 7 nane nu tuku manjau liwanu ta kilmba luka pro wande ta mbolnje minamngag. Tanjawaig le tanjo ta tuku mine manjau ambokok limba kile njayonu sunjokanu sinamnje minamngat nga sanjngina.

Gare sunjo tam tuku pasa

²⁷ Yesus nu tanjaka saka minna le pino ande nane ngamuknje wika nu sana: Pino ne te-pilmba amo tinna ta nu gare sunjo njak minit njina. ²⁸ Tanjakina le nu ndek sakina: Ta son ta Kuate tuku pasa ismba dubide mbal nane sinjka gare sunjo njak minamngag njina.

Nane wam kitek sanjrinu kanjeram sakinai

(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Markus 8.11-13)

²⁹ Kile tanjo pino lato-latomba pro manjurkinaig le nu ndek nane sanjngina: Ait te mbolnje minig mbal tane njajgonu ndo. Tane ye tuku sanjri kanjeram idusde ta ye tumtinge nda. Wam sanjrinu ande tuan tanjo Yona mbolnje prona ta ndo tumtingamngit. ³⁰ Nineve mbal Yona mbolnje Kuate tuku sanjri kanjernaig. Nu kualeganj funjul sinamnje ait armba minmba kenju abo njak mayok kina. Tane ye Ndindo Katesek Tanjo mbolnje wam tanjaj kanjeramngag.

³¹ O buk mandor pino ande Siba kilke kulatkina ta nu Solomon tuku wamdus kuyar mayenu isam tuku ndin kuen njayo dubimba nu tugum kina. Ande tenje minit ta nu Solomon lite ta tane nu tuku pasa ise ndakade. Ait sunjo mbolnje tane ait

te mbolnje minig mbal pino ta ndonj tingap le nu tuku manjau mayenunje tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat.

³² Yona nu Nineve mbal rironj pasa sanjngina le nane ndek ngamunggal biye mbilinaig. Ande nu tenje minit ta nu Yona lite ta tane nu tuku pasa pitaide. Ait sunjo mbolnje tane ait te mbolnje minig mbal Nineve mbal ndonj tingap le nane tuku manjau mayenunje tane tuku manjau njayonu te-mayokamngat nga sanjngina.

Njarosu tuku bulu

(Mateus 5.15; 6.22-23)

³³ Kile Yesus manj lato sakina: Tanjo nane lam bulumba mbain kumnemnje pile ndakade. Ko nane nza kai ndade. Lam bulunge tanjo prowaig le kiljaningua nga te-mayokmba mbolnje taikade. ³⁴ Ne tuku am sati tanjaj njarusu kiljawam tuku. Ne am maye minit ta njarusu njakmba bulu mbolnje minit. Ne am njayo minit ta njarusu njakmba ma make sinamnje minit. ³⁵ Ne rironjka. Ne tuku ngamunggal tuku sati am njayonu tanjaj minikat. ³⁶ Ne tuku njarusu ma make fudinndo mine ndakate ta njarusu njakmba kilja njak. Sati bulu ne kiljanate tanjaj njina.

Yesus nu kusem gabat mbal sanjnge likina

(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)

³⁷ Yesus nu pasata minna le Farisi tanjo ande nu ndonj isukusam tuku sana le nu ka nu ndonj isukusmba minnaik. ³⁸ Nu wai minya ndanja isukusna le Farisi tanjo nu tukul lukate nga pirerek purkina le ³⁹ Sunjo nu sana: Tane Farisi mbal tangine waim nza sanjilnu ndo minya mayede ta tangine ngamunggal aganj ndende gudommmba kilam tuku piririmba wam njajgonu kam tuku wamdus liganu minig. ⁴⁰ Tane nginjngan tanjo ndo. Kuate nu aganj sanjilnu ndo wakeika sinanu nu wakei ndakina e? ⁴¹ Tangine ngamunggal sanzal mbal ningap le tangine aganj njakmba purferju tanjaj minamngag.

⁴² Osese. Farisi mbal tane tukul ande dubimba piro karenjka aganj fonfon nguna ilinzu njakmba manjur 10 patika ande Kuate tuwig. Tane tanjade sulumba tane tanjo pino mbolnje manjau tinjeknu ke ndaka Kuate tuku kume pur ndade. Tane tukul sugo ar ta turmba dubide kande maye kande.

⁴³ Osese. Farisi mbal tane kusem wande mbolnje tanjo tumailamnje minyonu tuku nzalitingit. Maket mbolnje tane sugo nga kaiyetingam tuku kilba pilig. ⁴⁴ Tane rironjkap. Tane mindesinj yubengade ma tanjaj. Tanjo nane ma ta gilai tukunu ta mbolnje likade njina.

⁴⁵ Yesus nu tanjakina le kusem pasa biteknganu tanjo ande nu sana: Tum Tanjo ne tanjamba sakate ta sine tuku nyu turmba

nyayo silite ngina le ⁴⁶ nu ndek sana: Kusem pasa biteknanganu mbal ose. Tane tukul gudommaba aganj pitinu sugo tananj tanjo mbolnje patika minde bada sunjo ninjig. Tane fudinmba nane tur ndakade.

⁴⁷ Ose. Tane rironjkap. Tuan tanjo kame tanjine mbunj kamejge bale farnaig ta tane nane tuku kumu mbolnje ndame magenu patike likade. ⁴⁸ Tane wam kade tamba tanjine mbunj kame tuku manau nyayonu ta magenu ngade. Nane tuan tanjo kame bale farninjinaig le tane nane tuku kumu mindepiyeningig. ⁴⁹ Ta tuku Kuate nu nunje wamdus kuyar mayenumbi tenenmba sakina: Ye tuan tanjo aposel kame afu kukulningi le nane kilmba amseseka afu bale faramnjaig ngina. ⁵⁰ Tanjapaw sulumba ait te mbolnje minig mbal tane ndare tanje pasokamnjat. Nane o buk kilke te-mayokna ait mbolnje tuan tanjo kilmba ndare kutuwe ninjinaig ta tanjamba ndo kile tane minig tukunu nane njakmba tuku ndare tanje tane pasokamnjat. ⁵¹ Abo abo Abel nu tugu pilmba ndare kutukina. Ta turtumba kumba ka Sakaria nu mbarinjat tuku mbain atrau mbain ngumuknje minna le nane pro tanje nu balemba ndare kutunaig. Ye sinja satinjamnjat. Nane njakmba ndare kutuninge likinaig ta ndare tanje tane pasokamnjat.

⁵² Kusem pasa biteknanganu mbal ose. Tane Kuate tuku pasa kila palmbim tuku ndin tukulde. Tanjine kila palmbim mbulmba nane afu kila palmbim idusde le nane tukulningig ngina.

⁵³ Yesus nu pasa denjurmaba mayok kina le kusem pasa biteknanganu mbal Farisi mbal nane gubra tormba sanjri tinga pasa sunjomba kusna-kusnanaig. ⁵⁴ Nu pasa inum mbarwa le nu tumba pasa mbolnje palmbim njaga nane nu kulatka minnaig.

12

*Yabri manau rironjkap
(Mateus 10.26-27)*

¹ Ait ta mbolnje tanjo suk suk kuga pro manjurka munju tido-tidonjinaig le Yesus nu pasa tugu pilmba nu dubinaig mbal ta saninjina: Farisi mbal tuku yis aganj ta rironjkap. Yis ta nane tuku yabri manau. ² Wam kame kile tanjo am mbolnje mine ndakade ta kilimok mayok kanggaig. Wam afu kile kurok minig ta njakmba kila patikamnjaig. ³ Tane pasa afu kuirka sakinaig ta ngumnenjga manjur sinamnje sakamnjaig. Tane wandek sinamnje yabu sakinaig ta njakmba isam tuku kuenjka sakamnjaig ngina.

*Sine Kuate tuku ndo kuru-kurukube
(Mateus 10.28-31)*

⁴ Yesus nu manj saninjina: Tira kame, ye tane satinjamnjat. Afu tane bale faram sakade ta nane tuku kuru kuru ndakap. Nane tane kilmba bale farwaig sulumba tane mbolnje wam inum kam kumu kuga. ⁵ Ande tane kuru-kurukam tuku ye tane rironj pasa satinjamnjat. Kuate nu tanjo balemba kanu mata balemba ma nyayo mbol bukngam kumu tukunu tane nu ndo kuru-kurukap.

⁶ Tanjo nu sulik sulik wai inum sulumba maket mbolnje patika ndametinj fudinndo ndo tate ta sulik sulik ndindo mata Kuate nu iduste. ⁷ Nu tane tuku gabat waje ganmba ta mata nu kila minit. Ta tuku tane wam ande kuru kuru ndakap. Kuate am mbolnje tane tuku ande sulik sulik gudommaba lininjmba mbolnje minit njaga saninjina.

*Yesus tuku nyu yabu ndakam tuku
(Mateus 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ Yesus nu manj lato sakina: Ye tane satinjamnjat. Ande nu tanjo ngamuknje ye tuku nyu te-mayokmba sakate ta ye Ndindo Katesek Tanjo ye mata Kuate tuku enjel kame ngamuknje nu tuku nyu te-mayokamnjat. ⁹ Ande nu tanjo ngamuknje ye tuku nyu yabukate ta ye mata Kuate tuku enjel kame ngamuknje nu tuku nyu yabukamnjat. ¹⁰ Ande nu ye Ndindo Katesek Tanjo kasur pasa sayate ta Kuate nu mbar ta sauka gilainjgamnjat. Ande nu Tukul Guwa tumail pante ta Kuate nu mbar ta sauka gilainje nda. ¹¹ Nane tane kilmba kusem gabat mbal ko gabat sugo sugo tugumnje kile-tidinguwaig le wamdus fulilka sine ndanjmba sakube o nga wamdus te-sulu ndawap. ¹² Pasa te-tiwam tuku ait mbolnje ndo Tukul Guwanje pasa sakam tuku tumtinguwa le sakamnjaig ngina.

*Tanjo nu aganj sunjomba njak tuku yaba
pasa*

¹³ Manjur sunjo ngamuknje tanjo ande Yesus sana: Tum Tanjo, ne yije aba sawa le mam tuku aganj ndende kuembolnu paplamba afu ye suwa ngina le ¹⁴ nu ndek sana: Ye tane piletinjmba aganj ndende paplamba tingam tuku ta ye tuku piro kuga ngina.

¹⁵ Kile Yesus nu nane saninjina: Tane rironjkap. Tane aganj ndende kilam tuku piririmba minbekaig. Tanjo nu aganj ndende sungomba kilit ta nu aganj ndende ta mbolnje nu abo minmba minam kumu kuga ngina.

¹⁶ Tanjaka nu yaba pasa ande saninjina: Aganj ndende sunjomba njak tanjo ande nu tuku piro mbolnje nyamaganj sunjomba mayok kinaig le ¹⁷ nu kanjerkina sulumba sakina: Nyamaganj te ndanjandjmba patinunjit. Patinu tuku wande njakmba buk

ligig ngina. ¹⁸ Nu tanjamba wamdus tumba sakina: Kile ye iduset. Nyamagan patinu tuku wande sambriniŋmba ye kitek sugokanu patika nyamagan aganj ndende njakmba ta sinamŋge patikamŋgit. ¹⁹ Tanjawi sulumba ye wamdus bulok minmba yar gudommmba aganj ndende ta mbolŋge minamŋgit. Ye mabte mayemba kuapi kikonu kule mayenu nyumba gare njak minamŋgit nŋa idusna. ²⁰ Nu tanjamba idusmba minna le Kuate nu tanjo ta sana: Ne nŋin nŋan tanjo ndo. Furir te mbolŋge ne kumamŋgat. Ne aganj ndende patikina ta imanje kulatka nyumba minamŋgat nŋina.

²¹ Kile Yesus nu saningina: Ande nu aganj ndende gudommmba kilmba Kuate am mbolŋge denkanu minit ta nu nŋinŋan tanjo ndo nŋina.

*Kuate nu sine idussinŋit
(Mateus 6.25-34)*

²² Kile Yesus nu nuŋe dubinaig mbal saningina: Ye wam ande idusmba tane satingamŋgit. Tane tanjine nŋarosu turam tuku nyamagan tawi kilam tuku wamdus piti ser ndawap. ²³ Ngarosu sanjri tinjam tuku nyamagan ndo kuga. Nu maye minam tuku tawi ndo kuga.

²⁴ Tane sar umanj kanjerkap. Nane nyamagan njuka alonu kile ndakade. Nane guba ait mbolŋge nyamagan nyam tuku pati ndakade. Kuateŋge nane nyamagan ningit. Ata. Nu am mbolŋge tane sar umanj lininjanu minig. ²⁵ Ande nu tane nŋamukŋge wamdus piti sunjo tumba manau tambu nu nuŋe abo minam tuku ait tuturam kumuŋ kuga. ²⁶ Wam naj ta tane kam kumuŋ kuga. Ndanjam tane wam sugo tuku pititŋig.

²⁷ Tane anja bot prode ta kanjerkap. Nane tawi wakeikam tuku piro ndakade. Ye tane satingamŋgit. O buk gabat sunjo Solomon nu mindepiye maditaknu silikina ta anja bot tuku mindepiye li ndaningina. ²⁸ Anja ta ki ndindo ndo minig. Mafete le fulka kilmba pa mbol pankade. Anja njagai pa mbolŋge pankade ta mata Kuate nu mindepiyeninŋit. Nu sinja tane tawi kile-tinjamŋgat. Tane Kuate nu kumuŋ kuga nŋa idusde e?

²⁹ Tane nyamagan kule nyam tuku wamdus piti ser ndawap. ³⁰ Kuate dubi ndade mbal aganj kame ta kilam tuku wamdus sulude. Tane aganj kame ta kugatok ta tane minam kumuŋ kuga ta tanjine Mam nu kila. ³¹ Tane Kuate tuku gageu nu tuku minje kumnemŋge minam tuku wamdus sanjrinu palpe le Kuate nu nŋarosu mine mayewam tuku aganj ndende kumumbi tinjamŋgat.

³² Tane Kuate tuku sipsip tanjan tanjine miron nŋarosu kulatkam kumuŋ kuga ta tane ta tuku kuru kuru ndakap. Tanjine Mam nu kulatkate ma tane tinjam tuku

wamdus sunjo njak minit. ³³ Tane tanjine aganj ndende piyaninmba ndametin kilmba sanzal mbal ninjap. Tane piya kise njayo ndangate ta tainnŋa samba mbolok aganj ndende nŋisi ndakade ta kilam tuku kuanekap. Ma ta kuayar tanjo pro ndade. Subinje mata aganj njaiŋo sigli ndade tuku. ³⁴ Tanjine aganj ndende magenu ma ndan mbolŋge minig ta tanjine nŋamunjal mata ma ta mbolŋge minig nŋa saningina.

Piro mbal nanjine gabat tainnŋa minam tuku

³⁵⁻³⁶ Kile Yesus nu man sakina: Tanjo sunjo ande pino tam tuku pagumba nye sunjo ande mbol kina sulumba nuŋe piro mbal nane nu luka pro malanja katwa le pitik talkam tuku nane tawi tinmba lam bulumba nu tainnŋa minwaig nŋa saningina. Tane mata nane tanjan tanjine Sunjo prowam tuku kuaneka tainnŋa minap. ³⁷ Tanjo sunjo nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nu nane gareningamŋgat. Ye sinja satingamŋgit. Nu piro tawi tinmba nane mbain mbolŋge minyokuwaig nŋa nu nyamagan ninjamŋgat. ³⁸ Nu pitik pro ndawa le ka furir nŋamu ko mafewam patukuwa le nu promba nane abo minwaig le kanjerkuwa ta nane nu tugumŋge gare tamnŋaig.

³⁹ Tane wam te idusap. Wande miro tanjo nu kuayar tanjo prowam tuku ait kila kande nu kuayar tanjo pro kuayaram tuku peute kande. ⁴⁰ Tane kuaneka ye tainnŋa minap. Ye Ndinde Katesek Tanjo tane mata ait gilai minap le prowamŋgit nŋina.

*Piro tanjo mayenu tuku yaba pasa
(Mateus 24.45-51)*

⁴¹ Kile Petrus ndek nu kusnana: Sunjo, ne yaba pasa sakate ta sinenŋe ndo rironj pasa isam tuku e ko nane afu turmba e nŋina le ⁴² Sunjo nu sana: Tanjo ande wamdus kuyar mayenu njak piro mayete ta nuŋe gabat sunjone nu tumba nuŋe piro mbal kulatka minwa le ait kumuŋguwa le nyamagan walmba ninjam tuku nu pilit. ⁴³ Tanjo ta nuŋe piro kumba minwa le nuŋe gabat luka promba nu kanjerwa le nu gare njak minamŋgat. ⁴⁴ Ye sinja satingamŋgit. Nuŋe gabat nu nuŋe aganj ndende njakmba kulatkam tuku nu tumba palmbimŋgat.

⁴⁵ Ko nu idusmba yinje gabat dalkate ya nŋa nu ndek piro tanjo pino afu pani farmba nyamagan kule kamenu nyumba nŋinŋanka ⁴⁶ nu nuŋe gabat luka prowam tuku ait idus ndamba gilai minwa le nu prowamŋgat. Nu promba nu piti sunjo tumba pitaiwa le nu ma njayo mbol kumba kukul pisude mbal ndon minamŋgat.

⁴⁷ Piro tanjo ande nuŋe gabat tuku pasa ise mayemba piro ta ke ndakate ta nuŋe

gabat nu tumba sunjomba paninjate. ⁴⁸ Piro tanjo inum nuje gabat tuku pasa ise maye ndamba wam ande mbarte ta nu fudinmba paninjate. Kuate nu tanjo ande wam sunjo tuwit sulumba nu tugumnje manj alonu sunjo kilam tuku iduste. Nu tanjo ande wam sunjo ande wai mbolnje pilit sulumba nu tugumnje lafunu lato kilam iduste ngina.

*Tanjo Yesus mbolnje purkade
(Mateus 10.34-36)*

⁴⁹ Yesus manj lato sakina: Ye tanjo ngamuknje pa dikngam prowen. Pa ta kile bulunguwa nga ye wamdus sunjo jak minet. ⁵⁰ Ye rar sunjo tumba kule tanjaj silikamngit. Ye rar ta suluwi sulumba ndo ngamunjal bulkamngat.

⁵¹ Ye ngamunjal ulendi manjau kilke mbol mbal ngamuknje palmbim tuku prowen nga idus ndawap. Ye tane satingamngit. Ye tane tetkam tuku prowen. ⁵² Kile wande tuma mbal wai inum sulumba nane ye tuku nga purkamngaig. Nale ar nane kenj ta tuku ngueu minamngaig. Nane kenj ta nale ar ta tuku ngueu minamngaig. ⁵³ Mam nu kinjo nuje ndonj kinjo nu mam nuje ndonj purkamngaig. Ina nu kulim nuje ndonj kulim nu ina nuje ndonj purkamngaig. Pino nu rugan nuje ndonj rugan nu pino ta ndonj purkamngaig ngina.

*Aganj kanjerka kila palmbim tuku
(Mateus 16.2-3)*

⁵⁴ Kile Yesus nu manjur sunjo ta saninjina: Fando sinje gau pilit le tane pitik ndo kila pilmba sakade: O sawe piyamngat ngade le sinja sawe piyit. ⁵⁵ Bubrengje gau jakmba gagulte le tane kila pilmba sakade: O ki prowamngat ngade le sinja ki prote. ⁵⁶ Tane yabri tanjo. Tane kilke samba mbolnje aganj mayok kinig ta burkam kumunj. Ndanjam ait te mbolnje wam kame kilimok mayok kinig ta tane burka kila palmbim kumunj kuga. Ndanjam tane wamdus tinjeknumbi manjau pile ndangade?

⁵⁷ Ande nu ne tumba pasa pilewanu tanjo tugum tumba kambim bafute ta tale kumba ndinngje gubra ta nu ndonj te-tiwe tumap. ⁵⁸ Ne tanja ndawa ta nu ne didika tumba pasa pilewanu tanjo wai mbol pilwa le nunje ne tumba kame tanjo tuwa le nunje ne mulinjumba wandeknje palmbimngat. ⁵⁹ Ye tane satingamngit. Ne nanje mbar tuku piya sunjo ta kumumba fudinndo lafu sulu ndawa ta ne muli wande sinamnje prowe nda ngina.

13

Ne mbil ndaka ngisinunngat

¹ Ait ta mbolnje nane afunje pro Galilea mbal afu tuku Yesus wam kubeu tumba sanaig: Nane aganjmor bale farmba Kuate atrauka minnaig le Pilatus nu afu saninjina

le nane ka bale farninjinaig le ndare ta aganjmor ndare tur liskina nginaig. ² Tanjakinaig le nu ndek saninjina: Nane Galilea mbal afu lininjmba une sunjo kinaig ta tuku nane kume njayonu ta tinaig nga idus ndawap. ³ Tane ngamunjal biye mbil ndawap ta tane mata kume njayonu tanjamba tamngaig.

⁴ O buk Siloamnje wande kuen ande ngurka ndekina sulumba Yerusalem tanjo 18 bale farna. Tanjo kame ta Yerusalem mbal afu lininjmba une sunjo kinaig ta tuku nane kume njayonu ta tinaig nga idus ndawap. ⁵ Tane ngamunjal biye mbil ndawap ta tane mata tanjamba kume njayonu tamngaig nga saninjina.

Ail alo kugatok tuku yaba pasa

⁶ Yesus nu yaba pasa ande sakina: Tanjo ande nuje piro mbolnje fik tinju ngukina le promba tingina. Nu pro fik alonu sotina kande kuga le ⁷ nu nuje piro tanjo sana: Ai te. Fik ail te yar kenjmba alonu sotet ta kuga. Ne pikmba buknga. Nu kilke njair ake nyate ta njayo ngina. ⁸ Tanjakina le tanjo ta ndek nu sana: Sunjo, yar te mbolnje ndo mapewa le ye tugunu tugumnje kilke pikmba aganjmor sumbi nguke tumi. ⁹ Yar ande si alowa ndeta minwa. Alo ndawa ndeta pikmba buknga ngina.

Yesus nu pino ande wakeina

¹⁰ Kussem ait ande mbolnje Yesus nu kusem wande ande sinamnje pasa tumninjmba minna. ¹¹ Tanje pino ande guwa njayonu nu mbol kina le yar 18 guaze jak minna. Nu tuku muskil isu banjangina le posok minna.

¹² Kile Yesus nu kanjermba nu wika sana: Pino, ye ne tuku guaze pitaiwet ngina. ¹³ Tanjakina sulumba nu ka waimbi kirena le nu pitik ndo tinga muskil te-timba mayeka gare-gareka Kuate tuku nyu te-dungina.

¹⁴ Kussem kultatke gabat ta Yesus nu kusem ait mbolnje guaze wakeina tukunu nu kanjermba palsejna le nu nane saninjina: Ki ait 6 pironu tuku. Mara ta mbolnje prowap le nu tane wakeikuwa. Kussem ait mbolnje pro ndawap ngina. ¹⁵ Tanjakina le Sunjo nu sana: Tane yabri tanjo ndo. Kussem ait mbolnje tane mata tanjine aganjmor tuku wande sinam kumba ka muli kuklininjmba kule ningam tuku kilmba kinig tae. ¹⁶ Pino te Abraham tuku tugu. Satanngje njayo silina le yar 18 buk kinaig. Ye kusem ait mbolnje muskil te-tiwe tuwit ta wam njayowit e ngina. ¹⁷ Tanjaka saninjina le nuje ngueu mbal kiko sunjo tinaig le tanjo pino nu manjau magenu sanjgrinu ke likate nga gare sunjo tinaig.

*Mastet tinju le yis tuku yaba pasa
(Mateus 13.31-33; Markus 4.30-32)*

¹⁸ Kile Yesus nu nane saningina: Kuate nu nuje gageu tugeka sungokate wam ta aganj te suk. ¹⁹ Mastet tinju tanjo andenje tumba nuje piro mbolnje ngukina tananj. Nu promba ail suk tingina le sar umanj afu pro ail ta wainu mbolnje te patikinaig ngina.

²⁰ Nu pasa tuturmba manj saningina: Kuate tuku gageu tanjo ngamuknje minig wam ta aganj te suk. ²¹ Yis pino andenje tumba plaua sinamnje pilna tananj. Yis ta plaua njakmba ulmba silina ngina.

Malanja fudijndo tuku yaba pasa
(Mateus 7.13-14; 7.21-23)

²² Kile Yesus nu Yerusalem kambim nga tumbranj sugo fonfonj ta njakmba mbolnje pasa kuklimba tumnijmba kina le ²³ tanjo ande pro nu kusnana: Tum Tanjo, Kuatenje tanjo pino ndui ndui ndo kilmba muskil kile-tidingamngat e ngina le ²⁴ nu ndek nane njakmba saningina: Tane malanja fudijndo sinam kambim tuku sanjri tingja minap. Ye tane satinjgamngit. Nane gudommba malanja ta sinam kambim tuku tagowamngai ta nane kumuñ kuga.

²⁵ Wande miro tanjo nu tingja malanja suwa le tane kilimnje tingja malanja katkatmba sawamngai: Sunjo, ne malanja talke sinja nga sawamngai le nu tane satinjgamngat: Ye tane gilai. Tane anikok mbal ngamngat. ²⁶ Tanjawa le tane ndek nu sawamngai: A ... ne sine kila. Sine ne ndonj tuma isukusgenj tuku. Ne sine tuku tumbranj sinamnje pasa kuklimba tumsingina nga sawamngai le ²⁷ nu tane satinjgamngat: Ye sinja tane tuku tumbranj gilai. Tane wam najgonu ke likade mbal ye kusreyumba kua ka kape ngamngat.

²⁸ Ait ta mbolnje Abraham Isak Yakob tuan tanjo njakmba ndonj Kuate kulatkate ma mbolnje minwaig le tane kanjerkamngai. Kanjerkap ta tane peutinguwa le kilimnje maketinj tiknga malmbi sungomba minamngai. ²⁹ Kilke tugu njakmba mbolnje kasomok mbal gudommba pro nuje gageu minam tuku Kuate kulatkate ma sinam kumba ka isukusmba minamngai. ³⁰ Ata. Afu kile ngumnemnje minig ta nane tumailam kangaig. Afu kile tumailamnje minig ta nane ngumnem kangaig nga saningina.

Yesus nu Yerusalem tuku sina sunjona
(Mateus 23.37-39)

³¹ Ait ta mbolnje ndo Farisi tanjo afu pro Yesus sanaig: Ne ma te kusremba kua kaye. Herodus nu ne balenam sakate nginaig le ³² nu ndek saningina: Tane kumba kurauf ta sawap. Ye kite indole guwa najgonu pitaika guaze mbal wakeika mini sulumba aspile yije piro suluwamngit. ³³ Nu tenje ye baleyam sakate e? Nu tenje baleye nda. Ye kite indole aspile ndin dubimba piroka Yerusalem kanjgit. Yerusalem mbalnje ye

baleyamngai. Nanenje Kuate tuku tuan tanjo kame bale farnaig tuku.

³⁴ O Yerusalem, Kuate nu o buk tuan tanjo kame kukulningina le nenje nane kilmba bale farka afu ndamembi bale farningina. Teg inonu fat kilmba tawo sirite tananj ye tane kilmba tawo siriwam bafuwet le tane ye ram kua kinig. ³⁵ Tane isap. Kile Kuate nu tane ngamuknje mine ndakate. Ye tane satinjgamngit. Tane ye nda kanjeryap sulumba manj kanjeryumba ndek sakamngai: Ne Sunjo tuku nyu mbolnje prote. Sunjonge ne nyaro tinwa nga sakamngai ngina.

14

Yesus nu tanjo ngaro fulil njak wakeina

¹ Kusem ait ande mbolnje Yesus nu kumba Farisi gabat tanjo ande tuku wande mbolnje isukusam kina le nane afu nu buro-buromba minnaig. ² Minnaig le tanjo ande ngaro fulil njak Yesus tumailam tanje tingina le ³ nu ndek Farisi le kusem pasa biteknjanu mbal kusnaningina: Sine singine tukul dubimba kusem ait mbolnje guaze mbal wakeikam kumuñ e nga kusnaningina. ⁴ Kusnaningina ta nane minje tukulmba minnaig le nu ngaro fulil njak tanjo ta tumba wakeina sulumba nu kukulna le kina.

⁵ Tanjana le Yesus nu nane kusnaningina: Kusem ait mbolnje tangine kijo ande ko aganjmor ande baringa kule burok sinam kinit le nu pitik tam tuku piro ndakade e ngina le ⁶ nane nu tuku minje lafuwam fugunaig.

Tanjo nu nuje nyu te-iberjwa

⁷ Farisi gabat nane wikina le isukusam pronai mbal nane kumba mbili tumailamnje madinijmba minyokinaig le Yesus nu manjau ta kanjgermba nane saningina: ⁸ Tanjo ande pino tam tuku pagumba nyam tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili tumailamnje minyo ndaka. Pagu miro tanjo nu tanjo inum ne tuku nyu lite ta nu turmba wikuwa le prowikat. ⁹ Tanjawa ta pagu miro tanjo nu pro sanamngat: Ne tinga mbili te kusrewa le tanjo te minyokuwa nga sanuwa le ne tinga kiko sunjo tumba kumba ngumnemnje minyokamngat.

¹⁰ Tanjo ande pagumba nye ta tuku ne wikuwa kande ne kumba ka isukusam tuku mbili ngumnemnje minyoka. Ne tanjawa ta nu ne sanamngat: Tira, ne tinga mbumba mbili tumailam tenje minyoka nga sanuwa le nane isukusig am mbolnje ne nyu sunjo mayok kanjat. ¹¹ Ande nu nuje nyu payamkuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-iberjamngat. Ande nu nuje nyu yabukuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-mayokamngat ngina.

¹² Kile Yesu nu pagu miro tanjo sana: Ne pagumagan nye sunjo pilmba kande naje gulab kame, tira kat naje, naje tugu ndindo, naje tumbran tuma aganj ndende njak nane wi ndaka. Ne tanjawa ta nane ne tuku nyamagan kumumba lafuwamngai. ¹³ Afu sanzalanu afu kupe wai isu kigi-kagonjanu afu kupe njaigonu afu am tukulok ne nane wika isukusneninga. ¹⁴ Nane ne tuku nyamagan lafuwam kumuñ kuga tukunu ne gare sunjo tamngat. Ngumnenja ait sunjo mbolnje mbal tinjeknu tinjuwaig le ne lafu mayenu tamngat njina.

Pagumba nye sunjo tuku yaba pasa
(Mateus 22.1-10)

¹⁵ Tanjo inum nu nane ndonj isukusmba minna ta nu pasa ta ismba nu sana: Tanjo ande Kuate kulatkate ma sinam tanje isukusmba minwa sulumba nu gare sunjo tamngat njina le ¹⁶ Yesu nu ndek yaba pasa ande sana: Tanjo ande pagumba nye sunjo palmbim saka nane gudomma tuku pasa patike likina. ¹⁷ Pagumba nye ait kumungina le nuje piro tanjo kukulna le kumba ka buk saningina mbal ta tugum kina ka saningina: Tane prowap. Nu buk kuanekak njina kande ¹⁸ nane njakmba pasa ta ismba mbulmba nangine piro kise kise tuku sakinaig.

Ande nu sakina: Mata, ye kambim tuku ta kilke kitek piyawit ta kile kanjeram kanjit. Ne ka tanjamba sawa njina. ¹⁹ Ande nu sana: Mata, ye pironu tuku makau 10 piyawen ta piro tagoninjam kanjit. Ne ka tanjamba sawa njina. ²⁰ Ande nu mata tenjemba sakina: Ye aifu ndo pino kitek ten tukunu ye kambim kumuñ kuga njina.

²¹ Kile piro tanjo nu luka nuje gabat kila sana le nu gubra sunjo tumba sana: Pitik tumbran sunjo mbol si kumba ndin sugo fonfon dubika kumba afu sanzalanu afu kupe wai isu kigi-kagonjanu afu am tukulok afu kupe njaigonu ta njakmba kilmba prowa njina.

²² Piro tanjo nu tanjana sulumba nu manj luka pro tanjo sunjo sana: Sunjo, ne pasa sakat ta ye buk tanjawit ta minyokam tuku mbili kumu ndangat njina. ²³ Tanjakina le tanjo sunjo nu ndek sana: Ne tumbran sunjo kilim si kumba ndin sugo fonfon dubika kumba ne sanjri tinga nane njakmba saningina le wande te lignewaig. ²⁴ Ye ne sanamngit. Ye ambonga saningen mbal nane sinjka ye tuku nyamagan nye nda njina.

Tanjo wamdus te-mayewa sulumba
Yesu dubiwa

(Mateus 10.37-39)

²⁵ Nane kuasmbi gudomma Yesu dubimba kinaig le nu mbilka nane saningina: ²⁶ Ande nu ye ndonj minam idusmba kande nu ye tuku sunjomba kume purwa sulumba

mam nuje, ina nuje, piyo nuje, kinjo kat nuje, tira kat nuje, kulim kat nuje, nuje ngarosu turmba tuku sunjomba kume pur ndawa. Manjau ta mbolnje ndo nu ye dubianu tanjo minam kumuñ. ²⁷ Ande nu ye tuku nga idusmba nu nane miroñ nuje ail kazrai kuramba ye dubi ndayate ta nu ye dubianu tanjo minam kumuñ kuga.

²⁸ Tane tuku ande wande sunjokanu palmbim nga ambonga nuje ndametinj burkate. Ye wande ta suluwam kumuñ e ko kumuñ kuga nga iduste. ²⁹ Nu tanja ndamba pitik ndo makek kilmba pro sigrika wande te-timba nu ndametinj denkuwa ta wande ta suluwe nda. Tanjawa le nane afunje kanjermba nu talamba nzumilmba sakamngai: ³⁰ A ... tanjo wande sunjo pile sulute tuku tanjo nga talawamngai.

³¹ Ko kilke gabat sunjo ande kilke gabat ande ndonj kame buwam nga nu ambonga wamdus te-mayete. Nu tuku kame tanjo 10,000 njak ande tuku kame tanjo 20,000 njak kile-ibenjam kumuñ e ko kumuñ kuga nga iduste. ³² Sine kumuñ kuga nguwa ta njueu tanjo ma maskenje minit le nu pitik pasa pilit le nu ndonj pasa katmba wamdus tumade.

³³ Ta tuku ande tane ngamuknje nu nuje aganj ndende njakmba tuku wamdus sunjo kusrewa sulumba ndo ye dubianu tanjo minam kumuñ.

³⁴ Sol nu aganj mayenu ta kaglinu kugawa le sine ame aganjmbi manj wakeibe le kaglinu mayok kambim kumuñ. ³⁵ Nu ake minit. Kilke njair kitek wakeiwam kumuñ kuga. Aganjmor sumbi tur mbilam mata kumuñ kuga. Nane ake kutumba pankade. Tane kilba njak ndeta pasa ta isap nga saningina.

15

Sipsip le ndametinj ngisikina tuku yaba
pasa

(Mateus 18.12-14)

¹ Takis kilanu mbal wam njaigonu ke likanu tanjo afu ndonj mara mara Yesu tugumnje pasa isam tuku pro manjurka minanu. ² Tanjamba minnaig le Farisi kusem pasa biteknganu mbal ndonj nane Yesu tuku gubra pasa sakinaig: A ... tanjo si nu wam njaigonu kade mbal kaiyeninjmba nane ndonj isukusig tuku nga saka minnaig.

³ Tanjamba minnaig le nu ndek yaba pasa ande saningina: ⁴ Ande tane ngamuknje sipsip 100 njak ndindo inum ngisikate le nu tanjaig nda ngate. Nu 99 ta ma ngamu tanje kusreka nu kumba ande ngisikate ta sota ma ma te-silika tate. ⁵ Tate sulumba gare-gareka sipsip tumba kailmane mbolnje pilmba ka ⁶ tumbrannje nuje tumbran tuma nuje gulab kame kile-manjurka

saningit: Ai te. Yiñe sipsip ngisikina ta tesilikit sulumba tane ye ñak gare-garekap ñgate.

⁷ Ye tane satinngamngit. Mañau ndui tañan tanjo 99 ngamunjal biye mbilam tuku wam ande ke ndaka tinreku minig ta samba mbol mbal nane tuku fudinmba gare tade. Tanjo ñayonu ande ngamunjal biye mbilte ta nane nu tuku gare sunjo tade.

⁸ Ko pino ande ndametinj 10 ñak ndindo inum ngisikate le nu tanaig nda ñgate. Nu lam bulumba kumbri tumba wande gurenmba sota ma ma te-silika tate. ⁹ Tumba nuñe tumbranj tuma gulab kame kile-manjurka saningit: Ai te. Yiñe ndametinj ngisikina ta tesilika gare sunjo tet ñgate.

¹⁰ Ye tane satinngamngit. Mañau ndui tañan tanjo ñayonu ande ngamunjal biye mbilte le Kuate tuku enjel kame nane nu tuku gare sunjo tade ñgina.

Kiño ande ngisikina tuku yaba pasa

¹¹ Yesus nu mañ pasa inum sakina: Tanjo ande nu kiño armba ñak. ¹² Maib nuñenje mam nuñe sana: Mam, ne nañe aganj ndende paplamba ye tuku patikina ta ye kilamngit ñgina. Tanjakina le mam nuñe aganj ndende ñakmba paplana ta kilmba nale walmba nikina.

¹³ Tanjana le kile kiño fudin ta nuñe aganj ndende ñakmba piyaninjmba ndametinj kilmba tinja kilke masken ande kina ka tanje minmba nuñe maim maim mañambi ake sinañ ndametinj kusreka minna. ¹⁴ Tanjamba minna ma ma ndametinj kuganaig le ma ta mbolñge guba sunjo prona le nu aganj ñakmba denkina.

¹⁵ Tanjamba nu ma takok tanjo ande tugum kumba sarsarna le kukulna le nu tuku mbo kulatka minna. ¹⁶ Nu funjul burso nzim ka mbo aganj nyinaig ta nyam tuku wamdus sunjo ñak minna ta andenje nu aganj inum nda tuna.

¹⁷ Tanjamba minna ma ma wamdus puluna le nu ndek wamdusmbi sakina: Yiñe mam tuku piro tanjo nane nyamaganj gudommba nyumba batenñu mata patikade. Terge guba nu ye baleyam bafute. ¹⁸ Ye tinja luka ka mam sawamngit: O mam, ye Kuate am mbolñge ne am mbolñge mbar sunjo ken. ¹⁹ Ye mayenu kuga. Ye ne tuku kiño minam kumuñ kuga. Ye ne tuku piro tanjo ndo minamngit nga sawamngit ñgina.

²⁰ Tanjamba idusmba nu tinja mam nuñe sota kambim tuku kina. Nu kumba ka ndin maskenñge ilmba minna le mam nuñe nu kanjermba sina sunjona le nu pinderka kumba kiño nuñe bagailmba mumuna. ²¹ Tanjana le kiño ta ndek mam nuñe sana: O mam, ye Kuate am mbolñge ne am mbolñge mbar sunjo ken. Ye tanjo mayenu kuga. Ye ne tuku kiño minam

kumuñ kuga ñgina kande ²² mam nuñe piro mbal wika saningina: Tane pitik kumba tawi mayenu ande tumba ilmba siluk tape. Wai tok yubi mayenu pile tumba kupe ñgaro kilmba pro siluk tape. ²³ Makau fat kuya ñak ta balemba tumba kuapi kikonñu wakeiwap. Sine nu ndonj tuma isukusmba gare-garekuba. ²⁴ Yiñe kiño te kumanu tañan mañ abonjat. Nu ngisikanu tañan mayok ket ñgina. Tanjakina sulumba nane nu ndonj gare-gareka minnaig.

²⁵ Tanjamba minnaig le kiño mulum piro mbolñge promba tumbranj makembinge nane kupesmba mune wikarau minnaig le isna. ²⁶ Isna sulumba nu piro tanjo ande wika kusnana: Tane ame mañau sunjokanu kade ñgina le nu lafumba sana: ²⁷ Maib nañe luka prowat le mam nañe nu ngisi ndakina nga gare-gareka makau fat kuya ñak ta balemba kuapikat ñgina. ²⁸ Tanjamba sana le nu ismba gubrana le wandek kine ndakina.

Tanjana le mam nuñe nu mayok ka nu sinam kuwa nga sarsarna le ²⁹ kiño nu mam nuñe sana: Ye yar gudommba ne tuku minje kumnemñge piroka ne tuku pasa ande luka ndawet. Ne meme fat ande sate le ye yiñe gulab kame ndonj pagumba nyumba gare-gareka mine ndaket. ³⁰ Ne kiño nañe ta nañe ndametinj tuna le une pino mbolñge panke suluna ta ne nu tuku nga makau fat kuya ñak balewat ñgina. ³¹ Tanjakina le mam nuñe ndek nu sana: O kiño, ne ye ndonj mara mindek minit. Ye tuku aganj ndende te ne tuku. ³² Maib nañe nu kumanu tañan mañ abonjat. Nu ngisikanu tañan mayok ket. Ta tuku sine ake minbe ta mayenu kuga. Sine nu tuku nga gare-garekuba ñgina.

16

Piro tanjo nu wamdus kuen ñayo ñak

¹ Yesus nu nuñe dubinaig mbal saningina: Maror tanjo ande nu tanjo ande madina le nu tuku aganj ndende kulatkina. Tanjamba minna le nane afunje pro tanjo sunjo ta sanaig: Nu aganj ndende kumumbi kulat ndakate le ngisikade ñginaig le ² nu pasa ta ismba tanjo ta wikina le ilna le nu kusnana: Ne ndante le ye pasa iset. Ne piro ta mañ biye nda. Ne ka nane aganj ndende piyade le kuyarte waje ta tumba prowa le kanjeri ñgina.

³ Tanjaka sana le aganj ndende kulat tanjo nu idusna: Yiñe gabat nuñe piro te mbolñge pitaiyuwa le ye ndanji. Ye tag tumba sangri tinja kilke pikam kumuñ kuga. Ye afu tugumñge ndametinj yabanji ta kikoyikat nga idusna. ⁴ Nu tanjamba idusmba minna ma ma kile nu sakina: Ese. Kile ye iduset. Yiñe gabatñge pitaiyuwa le ye nane afu tuku

wandeknje mine mayewam tuku kile wam ande kamngit ngina.

⁵ Tanjamba idusmba nu nuje gabat tuku aganj ndende kile-likinaig mbal ta njakmba wike likina le pronaig. Pronaig le nu ndeke ande kusnana: Yije gabat tuku aganj ndende ne tugumnje lafunu giganmba minig ngina le ⁶ nu ndek sana: Ye gurenj dram 100 manj lafuwam tuku minig ngina. Tanjakina le nu tanjo ta sana: Pitik naje kuyaranu waje ta tumba dram 50 kusreka 50 ndo kuyara ngina. ⁷ Kile nu manj tanjo ande kusnana: Ne tugumnje lafunu giganmba minig ngina le nu ndek sana: Ye wit bek 100 lafuwam tuku minig ngina. Tanjakina le nu tanjo ta sana: Naje kuyaranu waje ta tumba wit bek 20 kusreka 80 ndo kuyara ngina.

⁸ Nuje gabat nu manjau ta ismba nuje kulat tanjo njayonu nu wamdus kuennu nga nu tuku nyu saka minna.

Tane isap. Kilke te tuku manjau du-bide mbal nane wamdus kuennu njak minmba munju turkade sulumba tane bulu mbolnje minig mbal litinjig. ⁹ Ye tane satinjamngit. Tane mata kilke mbolok ndametinjmbi tanjine kuasmbi afu turka gulab magenu patikap. Tane tanjawap ta ngumnenja ndametinj ta kugawaig le minmba minam tuku wande tamnjagaig.

¹⁰ Tanjo ande nu aganj fudinndo tumba kulat mayete ta nu aganj sunjokanu mata kulat mayewam kumu. Ande nu aganj fudinndo tumba kulat maye ndate ta nu aganj sunjokanu mata tumba kulat mayewam kumu kuga. ¹¹ Ne kilke te mbolok aganj tamba ne piro mayewam fugute ta ne samba mbolok aganj kateseknu tamba mata pirokam kumu kuga. ¹² Ne ande tuku aganj ndende kilmba kulat mayewam fugute ta naje aganj ndende kulat mayewam mata kumu kuga.

¹³ Tanjo ande nu gabat armba tugumnje nu pironu kumu kuga. Nu ande ngamunjal tumba ande idus ndate. Nu ande tuku nyu te-mayokmba ande tuku nyu te-mayok ndate. Tanjamba ndo ne ndametinj kilam tuku ndo iduste ta ne Kuate wamdus tambim kumu kuga nga saninjina.

Yesus nu wam pagu pasa afu saninjina

(Mateus 5.31-32; 11.12-13; 19.9; Markus 10.11-12)

¹⁴ Farisi mbal nane ndametinj kilam tuku nzali sunjo njak minnaig tukunu nane Yesus tuku pasa ta ismba pingil mer te-tunaig. ¹⁵ Tanjanaig le nu ndek nane saninjina: Tane tanjo am mbolnje tinjeknu minam tuku piro karenjkade ta Kuate nu tane tuku ngamunjal kila. Kilke mbolok mbal manjau afu magenu njgade ta Kuate am mbolnje wam ta njule parak.

¹⁶ Tukul pasa tuan tanjo kame tuku pasa minnaig le ka ka Yohanus prona. Yohanus tuku ait mbolnje tugu pilmba Kuate nuje gageu kulatkate pasa mayenu kuklide le gudommba nu tuku gageu mayok kambim tuku mburerika sangri tingjade.

¹⁷ Samba tugu kilke tugu njakmba ngisikamnjagaig. Moses tuku tukul pasa fambonu inum fudinndo ngisike nda.

¹⁸ Ande nu piyo nuje pitaimba pino kise tate ta nu pino kuayarmba unekate. Tanjo ande nu andenje pino pitaita le tate ta nu mata pino kuayarmba unekate ngina.

Maror tanjo le Lasarus tuku pasa

¹⁹ Maror tanjo ande nu mara mindek kuminj piyanu o mbolnje ta tinjmba kuapi kikonju nyumba gare njak minanu. ²⁰ Tanjamba minanu le sanzal tanjo ande nyunu Lasarus nu we gudommba njak maror tanjo ta tuku wande malanja tugum tanje ²¹ nu maror tanjo isukuswa le nyamaganj fambonu ndekuwaig le nyam tuku idusmba minanu. Tanjawanu le agenje pro we nuje ndonga minanu.

²² Nu tanjamba sinamanzerka minna ma ma nu kumna le enjel kame pro nu tumba kumba ka Abraham tugumnje pilnaig le minna.

²³ Tanjamba minna le ma ma maror ta nu mata kumna le ngukinaig. Nu kumanu mbal tuku tumbraj kina ka tanje rar sunjo tumba nu maskenje mambilna kande Lasarus nu Abraham ndonj minna le kanjerkina. ²⁴ Tanjamba kanjerkina sulumba nu wika sana: Mam Abraham, ne ye sinayumba Lasarus kukula le wai tokmbi kule kiremba pro ye tuku minje mbolnje pilwa le mane tugu fudinmba tido pilwa. Ye pa te sinamnje rar sunjo tet ngina le ²⁵ nu ndek sana: Kinjo, ne isa. Ne abo minna sulumba mine mayenu tina ta buk kugana. Lasarus nu mine sinamanzer tina ta mata buk kugana. Kile nu ngamunjal mukuk njak minit le ne rar sunjo njak minit. ²⁶ Kuatenje ndin tukulna sulumba nguruj sinam nzikok sile minek tuku ma ngamunje pilna. Ande mbol tekok ne tugum ndekam kumu kuga. Ande ibenj takok mata mbol te mbambim kumu kuga ngina.

²⁷ Tanjakina le nu manj Abraham sana: Mam, tanjamba ndeta ne Lasarus kukula le nu yije mam tuku wande mbol kuwa sulumba ²⁸ yije maib 5 minig ta rironj pasa ninjuwa. Nane mata ma te mbol promba rar sunjo tubekaig ngina le ²⁹ Abraham ndek nu sana: Kuga. Nane Moses tuku pasa tuan tanjo njakmba tuku kuyar pasa njak minig. Nane pasa ta ismba dubiwaig ngina le ³⁰ nu lafumba sana: O mam Abraham, ta kumu kuga. Tanjo kumanu ande kumba ka nane saninjua le nane sinja ngamunjal

biye mbilamngaig ngina le ³¹ nu ndek sana: Nane Moses tuku pasa tuan tanjo kame tuku pasa isam mbulmba minig ta kumanu andenje luka kumba ka saningwa ta mata nane son nje nda ngina.

17

Une tuku piti

(Mateus 18.6-7; 18.21-22; Markus 9.42)

¹ Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ta saningina: Tanjo pino Kuate ngumnewaig nga tago afu sinja prowamngaig. Ima nu tanjamba tanjo tagoningit le nane Kuate ngummede ta tanjo ta ose. Nu pa sunjo tamngat. ² Ande nu ye tuku kinjo inum didikate le ye ngumneyate ta tanjo ta ose. Nu kinjo didi ndakina le ambonga afunje wit firfiranu ndame sunjo tumba njinfok tur kusmba buknginaig le yu buto kina kande maye kande. Nu pa tam tuku mine ndakate kande.

³ Tane rironj mayewap. Naje tira ande mbarwa ndeta nu sawe lika kilba buro tawe. Nu ngamngal biye mbilwa kande nu tuku mbar gilainga. ⁴ Nu ki ait ndindo ne mbolnje mbar 7 ke lika ta njakmba ne tugum promba sanuwa: Tira, ye ne mbolnje mbarit ta ye kikoyate nga sanuwa kande ne nu tuku mbar njakmba gilainga ngina.

Kuate tala ndawam tuku manjau

⁵ Tanjakina le aposel kame nane Sunjo sanaig: Sine Kuate tuku sangri tomba tinjam tuku sangri pilesingna nginaig le ⁶ nu lafumba saningina: Tane Kuate tuku sangri tomba tinjade manjau mastet tinju tanjan fudinjo minwa ta tane kumzanj ail nzi samba ne goka ka yu sinam sinje manj tinja prowa nga sawap ta nu tanjawamngat.

⁷ Ande tuku piro tanjo nu kilke pikit tuku ko sipsip kulatkate tuku nu furirte le luka prote ta nuje gabatnje ne kile wandek ka isukusa nga sa ndate. ⁸ Nu tejenmba sate: Ne ye tuku nyamagan wakeimba kutumba sa le nyi le ne ka isukusa ngate. ⁹ Piro tanjo nuje sunjonje piro sate le kate ta nuje sunjo ne mayewat nga sa ndate. ¹⁰ Tane mata Kuate pasa satinngit le kade ta sine piro tanjo magenu nga sa ndakap. Nu piro sinjit ta ndo keg ngap ngina.

Yesus nu tanjo 10 ngirnger njak wakeikina

¹¹ Yesus nu Yerusalem kambim nga Samaria le Galilea ma tugu ta ngamuk ngamuk kina. ¹² Nu tumbran ande biteknngina le tanjo 10 ngirnger njak nane kasomnje tinja ¹³ wi kuenka nu sanaig: Sunjo Yesus, ne sine sinanu turka nginaig le ¹⁴ nu nane kanjerka ndek saningina: Tane kumba tanjine ngarusu pris tumningap ngina. Tanjakina le nane ka ndinngje ngirnger gagulke sulunaig.

¹⁵ Kile nane tuku ande nuje ngaro mayekina ta kanjermba luka kumba minje fetka Kuate tuku nyu te-dunngina. ¹⁶ Nu luka Yesus tuku kupe tugumngje truk ka gare pasa tuna. (Tanjo ta nu Samaritanu). ¹⁷ Tanjana le nu ndek sana: Tanjo 10 magekaig ta nane 9 ta animbi kagig. ¹⁸ Ande Kuate tuku nyu te-dunngam tuku luka pro ndawat. Rawe tanjo te ndo prowat ngina sulumba ¹⁹ nu tanjo ta sana: Ne ye tuku sangri tomba tinjate tukunu ne mayekat. Ne tinja kaye ngina.

Kuate nu nuje gageu kulatkate tuku pasa
(Mateus 24.23-28; 24.37-41)

²⁰⁻²¹ Mara ande Farisi tanjo afu pro Yesus kusnanaig: Ginu mara Kuate nuje gageu kulatkam tuku prowamngat nginaig le nu nane saningina: Nane afu nu prowat te ko prowat si nga satinje nda. Kuate nuje gageu kulatkam prowa ta tanjine ammbi nu kangere nda. Tane isap. Kile tane ngamuknje Kuate nuje gageu kulatka minit ngina.

²²⁻²⁵ Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal saningina: Ait te mbolnje minig mbal ye Ndindo Katesek Tanjo pitaiyumba rar sunjomba samngai. Ait ande prowa le tane ki ait ndindo mbolnje ye Katesek Tanjo nu kanjerbe ko nga idusap ta ye kanjerbe nda. Afunje tane satinmba nu minit te ko nu minit si nguwaig kande nane dubi ndakap. Teliñ bulu pinderka samba njakmba kiljate tanjamba ye Ndindo Katesek Tanjo prowamngat.

²⁶ Noa tuku ait mbolnje manjau ke likinaig tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo prowam tuku ait mbolnje manjau ndui ta ke likamngaig. ²⁷ Nane nyamagan kule nyumba pino piyamba kilmba tanjamba minnaig ma ma Noa nu wan ponngina. Wan pongina le ndo kule sunjo promba nane njakmba ma gurenmba kile-butokina.

²⁸ Lot tuku ait mbolnje nane mata tanjanaig. Nane nyamagan kule nyumba aganj ndende mungu walka piyaninmba kilmba aganj tumu nguke lika wande patike lika tanjamba tanjamba minnaig. ²⁹ Lot nu Sodom kusremba kina ait ta mbolnje ndo samba mbolnje pa soj paknu sawe tanjan ndeka nane pasokina le uge sulunaig. ³⁰ Tanjamba ndo ye Ndindo Katesek Tanjo mayok ka le ndo nane ye idus ndayade mbal wamdu puluningamngat.

³¹ Ait sunjo ta mbolnje tanjo wande kawanngje minmba kande nu wandeknje aganj ndende afu kilam idus ndamba pitik ndo kua kuwa. Ande piro mbolnje minmba kande luka nuje wande mbol kambim idus ndawa. ³² Tane Lot piyo nuje nu manjau kina ta idusap. ³³ Ande nu nuje abo mine mayewam tuku ndin sotate ta nu ngisikamngat. Ande nu nuje abo mine

mayewam tuku idus ndate ta nuŋe abo ta ŋak minamŋgat.

³⁴ Tane isap. Furir ta mbolŋge tanjo armba mbainŋge kinywaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit. ³⁵ Pino armba wit firfirmba minwaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit. ³⁶ Tanjo armba piro ndindo mbolŋge minwaik le ye inum tumba inum kusrewamŋgit ŋgina.

³⁷ Tanjakina le nu dubinaig mbal ndek nu kusnanaig: Sunjo, wam ta aningge tanjamba mayok kaŋgat ŋginaig le nu yaba pasambi nane saningina: Agan ande kumanu menja mundur kinit le wir tanje manjurka minig ŋgina.

18

Pasa pilewanu tanjo tuku yaba pasa

¹ Yesus nu dubinaig mbal nane kanyum ndamba dirnanja Kuate yabanam tuku yaba pasa ande tumningina sulumba sakina: ² Tumbran sunjo ande mbolŋge pasa pilewanu tanjo ande minna. Nu Kuate kuru kuru ndaka tanjo afu mata idus ndaningina. ³ Tumbran sunjo ta mbolŋge pino kuembol ande minna. Nu mara mara tanjo pilewanu tugum luluka samba minna: Ande nu ye piti pileyate ta ne ye turyumba nu tumba pasa mbolŋge pale ŋga samba minna ta ⁴ tanjo ta nu mbulmba minna ma ma mara ande nu idusna: Ye Kuate kuru kuru ndaka tanjo mata idus ndaninget ta pino kuembol te nu ye ndagari seryate. ⁵ Ye nu turamŋgit: Kuga ta nu mara mara luluka minwa le ye sanjri kugawikat ŋga idusna.

⁶ Sunjo nu wam kube ta saningge denjumba ndek saningina: Tane pilewanu tanjo ŋayonu ta tuku pasa ta idusap. ⁷ Kuate nuŋe madiningina mbal turningwa ŋga ki furir mindek nu wikade ta nu dalke nda. ⁸ Nu pitik ndo lafumba turningit ŋgina sulumba saningina: Ye Ndingo Katesek Tanjo ait sunjo mbolŋge kilke te mbol ndeki sulumba nane Kuate tuku son ŋga minig e ko kuga ta ye kaŋgerkamŋgit ŋgina.

Farisi tanjo le takis kilanu tanjo tuku yaba pasa

⁹ Tanjo afu nane nanjine mine manau idusmba sine tinjeknu ŋga tanjo afu talaninginaig ta Yesus nu katesmba yaba pasa tembi saningina: ¹⁰ Tanjo armba Kuate ndon pasatam kusem wande sunjo mbol kinaik. Ande Farisi tanjo ande takis kilanu tanjo. ¹¹ Farisi tanjo ta nu nuŋe wamduŋmbi Kuate sana: O Kuate, ye tanjo afu ŋgamukŋge ye tuku mine kise. Ye kuayar ndawet tuku. Ye pino kuayar ndawet. Ye tinjeknu ndo minet. Ye takis kilanu tanjo tenen kuga. Ta tuku ye ne gare pasa sanet. ¹² Kusem mindek tuku piro ait mbolŋge ye

ait armba ne idusnamba nyamagan pinka minet. Yinje piya ŋakmba manjur 10 patika ande ne tinet ŋga Kuate sana.

¹³ Tanjakina le takis kilanu tanjo nu kikonu maskenŋge tinja nu tandekam mbulmba nu tawo katmba sakina: O Kuate, ye une tanjo. Ne ye sinanu mapeya ŋgina.

¹⁴ Ye tane satinjamŋgit. Takis kilanu tanjo ta Kuate am mbolŋge tinjeknu mayok ka luka nuŋe tumbran kina le Farisi tanjo ta nu ake luka kina.

Ande nu nuŋe nyu payamkuwa ta Kuaterŋge nu tuku nyu te-ibenjamŋgat. Ande nu nuŋe nyu yabukuwa ta Kuatenje nu tuku nyu te-mayokamŋgat ŋga saningina.

Yesus nu kiŋo kame nyaro ningina

(Mateus 19.13-15; Markus 10.13-16)

¹⁵ Ina mam afu kiŋo kame kilmba Yesusŋge wai nane mbol patikuwa ŋga pronaig le nuŋe dubinaig mbal tanje nane kaŋgerka saningge lika kile-luka minnaig. ¹⁶ Tanjanaig le Yesus nu kiŋo kame ta wikina sulumba sakina: Kiŋo kame peu ndaningap. Nane ye tugum te prowaig. Kiŋo kame nane Kuate tuku ma mbol kambim tuku minig. ¹⁷ Ye sinja satinjamŋgit. Nane afu kiŋo kame tenen mine ndakuwaig ta nane Kuate kulatkate ma mbol kine nda ŋgina.

Tanjo ande agan gudommba ŋak

(Mateus 19.16-30; Markus 10.17-31)

¹⁸ Mara ande kulat tanjo inum Yesus tugum promba kusnana: Tum Tanjo mayenu, ye ndanj sulumba abo tugu tumba minmba minamŋgit ŋgina le ¹⁹ nu lafumba sana: Ndanjam ye mayenu sayate. Kuate nu ndo mayenu minit. ²⁰ Kuate tuku tukul kame ta ne kila. Pino kuayar ndawa. Tanjo bale ndawa. Agan ande kuayar ndawa. Yabri pasambi ande ndale ndaka. Ina mam nanje tuku nyu idusnikmba wakeika ŋgina.

²¹ Tanjakina le tanjo ta nu sana: Ye buk kiŋo ndo minen sulumba tukul ŋakmba ta dubika kile minet ŋgina le ²² nu pasa ta ismba nu sana: Wam ndindo ne kumu ndate. Ne ka nanje agan ndende ŋakmba piyaningmba ndametinj kilmba walmba sanzal mbal ningga sulumba ne ye dubiya. Ne tanjawa ta samba mbolŋge agan ndende magenu ŋak minamŋgat ŋgina le ²³ tanjo ta nu pasa ta ismba nu agan ndende sunjomba ŋak tukunu wamduŋ piti sunjo tumba maninok minna.

²⁴ Tanjamba minna le Yesus nu kaŋgermba sakina: Nane agan ndende sunjomba ŋak mbal nane Kuate tuku gageu mayok kambim tuku minde bada sunjo. ²⁵ Aganmor sunjo kamel nu nil burok silinu tuku ta minde bada sunjo kuga. Tanjo nu agan ndende sunjomba ŋak ta nu Kuate tuku gageu mayok kambim tuku ta sinja minde bada sunjokanu ŋgina.

²⁶ Tanjakina le nane Yesus tuku pasa isnaig mbal ndek sakinaig: Yoi. Tanjamba ndeta ndanjanjamba sine afu abo minam tuku ndin te-silikamngig nginaig le ²⁷ nu lafumba sakina: Tanjo nane wam afu ke fugude ta Kuate nu wam ta kam kumuŋ ngina.

²⁸ Kile Petrus nu Yesus sana: Ai te. Sine singine aganj ndende njakmba kusreka ne dubineg ngina le ²⁹ nu ndek nane saningina: Ye siŋka satingamngit. Tanjo ima nu nane afu Kuate tuku gageu prowaig nga piroka nuŋe wande, piyo nuŋe, tira kat nuŋe, ina mam kat nuŋe, kiŋo kat nuŋe, aganj kame tananj kusrekate ta ³⁰ nu kilke te mbolŋge minmba nu aganj afu kusrekate ta kitek gudommmba kilamngat. Ngumneŋga nu kilke kitek mbolŋge abo tugu njak minmba minamngat nga saningina.

*Yesus nuŋe kumam tuku sanu keŋna
(Mateus 20.17-19; Markus 10.32-34)*

³¹ Yesus nu nuŋe dubinaig tanjo 12 ndo kilmba kile-yamokka saningina: Tane isap. Sine mbumba Yerusalem kangig. Ka ambeŋge tuan tanjo kamenge ye Ndindo Kate-sek Tanjo tuku wam njakmba kuyarninge likinaig ta kumuŋgamngat. ³² Afu ye tumba kasomok mbal wai mbolŋge pilwaig le nane ye maim maim te-sumba tumail panyumba nguspeyumba ³³ ngusyuwaig sulumba ye baleymngaiŋ. Ye kumi le ngukuwaig le mara keŋnu mbolŋge ye maŋ aboŋga tinuŋgit ngina.

³⁴ Yesus nu tanjamba sakina ta pasa ta tugunu kuiruk minna le nane katese ndanaig.

*Yesus nu tanjo am tukulok wakeina
(Mateus 20.29-34; Markus 10.46-52)*

³⁵ Yesus nu kumba ka Yeriko tumbraŋ sunjo patuna le tanjo am tukulok ande ndin makembinge aganj ndende yabanja minna. ³⁶ Nu tanjamba minmba nane gudommmba kinaig le nu kupe fudu ismba kusnaningina: i ... Ta ame zigna sunjo tanjamba ngina le ³⁷ nane ndek nu sanaig: Nasaretnu tanjo Yesus kinit si nginaig. ³⁸ Tanjakinaig le nu ndek wi kuenja sakina: Yesus, David tuku mbuŋ sunjo, ne ye sinanu turya ngina.

³⁹ Tanjamba wikina le nane afu am-bonginaig tanje nu maninkuwa nga sawe likinaig ta nu maŋ lato wika sana: David tuku mbuŋ sunjo ye sinanu turya ngina le ⁴⁰ nu tinja nane saningina: Tumba ye tugum te prowap nga saningina. Nane tanjo am tukulok ta tumba nu tugum pronaig le nu kusnana: ⁴¹ Ye ame wam ne mbolŋge ki nga ne iduste ngina le nu ndek sakina: Sunjo, ye mambilam tuku sunjomba iduset ngina.

⁴² Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Am maranja mambila. Ne ye tuku sanjri tomba tinjate tukunu ne mayekat ngina le ⁴³ nu pitik ndo am maranja mambilmba Kuate tuku nyu te-dunja Yesus dubimba kina.

Tanjana le nane njakmba wam ta kanjgermba Kuate tuku nyu te-dunjinaig.

19

Sakeus tuku wam kube

¹ Kile Yesus nu Yeriko tumbraŋ sunjo ngamu fetka ka kusrewam bafuna. ² Tumbraŋ sunjo tanje tanjo ande nyunu Sakeus minna. Nu takis kilanu mbal tuku gabat. Nu aganj ndende sunjomba njak.

³ Tanjo ta nu Yesus prona le tanjo te ima nga nu kanjeram bafuna ta tanjo pino sunjomba minnaig le nu fagnu tukunu Yesus kanjere fuguna sulumba ⁴ nu ambonja pinderka ka Yesus kambim tuku ndin kuermba ail ande ndin make mbolŋge minna ta poŋgina.

⁵ Ail mbol tange minna le Yesus nu pro ail tugum tanje tinja ndek tandeka nu wika sana: Sakeus, ne pitik ibeŋ kaye. Kite ye ne tuku wande mbolŋge minamngit ngina.

⁶ Tanjakina le nu pitik ndo ibeŋ ka gare sunjo tumba Yesus tumba nuŋe wande mbol kina le ⁷ nane afu wam ta kanjgermba gubra tumba Yesus talamba sakinaig: Ndanam saka nu tanjo njanonu ta tuku wande mbol kumba nu ndoŋ minit nginaig.

⁸ Kile Sakeus nu tinja Sunjo sana: Sunjo, ne isa. Yinje aganj ndende njakmba minig ta paplamba sanzal mbal walmba ninje likamngit. Ye nane afu tuku ndametinj ndui ndui kuayaren ta lafunu bailka bailka tanjamba ningamngit ngina le ⁹ nu ndek sakina: Ki ait te mbolŋge Kuatenje wande te tuku mbal muskil kile-tidinge ningat. Tanjo te mata Abraham tuku tugu ande. ¹⁰ Ye Ndindo Katesek Tanjo ngisikanu minig mbal sota muskil kile-tidinge ningam tuku prowen ngina.

*Piro tanjo 10 ndametinj kilnaig
(Mateus 25.14-30)*

¹¹ Nane pasa ta ismba minnaig le Yesus nu Yerusalem patuna le nane afu wamdus mbarmba Kuate nu nuŋe gageu kulatkam tuku ait kile ndo mayok kangat nga idusnaig. Ta tuku Yesus nu yaba pasa tembi saningina:

¹² Tanjo ande nyu njak nu maŋ lato nyu sunjo tam tuku gabat inum sota kilke masken kambim tuku sakina. Nu kumba luka pro nuŋe mbal kulatkam idusna. ¹³ Nu kambim nga nuŋe piro tanjo 10 wika ndametinj soŋ ndui ndui ninjmba saningina: Tane ndametinj tembi piroka minap le ye luka prowamngit nga saningmba nu kina. ¹⁴ Nuŋe mbal afu nu kasurmba minnaig ta nu kina le afu kukulninginaig le nane ka gabat sunjo sanaig: Nu sine kulatkam tuku sine nu mbulig nginaig.

¹⁵ Tanjamba minnaig ma ma tanjo ta nu gabat nyu tina sulumba luka nane tugum prona sulumba nu nuŋe piro mbal buk

ndametinj ningina ta nane piroka ndametinj giganmba kilnaig ta kila palmbim tuku nga nane wike likina. ¹⁶ Tanjana le piro tanjo ande promba nu sana: Sungo, ye ne tuku ndametinj soj ndindo tamba piroka minen ma ma ndametinj soj 10 kilen ngina. ¹⁷ Tanjakina le nu sana: Ese. Ne piro tanjo mayenu. Ne piro mayena. Ne ye tuku aganj fudinndo kulat mayena tukunu kile ne tumbran 10 kulatkamngat ngina.

¹⁸ Kile piro tanjo ande pro nu sana: Sungo, ye ne tuku ndametinj soj ndindo tamba piroka minen ma ma ndametinj soj 5 kilen ngina le ¹⁹ nu ndek nu sana: Ne tumbran 5 kulatkamngat ngina.

²⁰ Kile piro tanjo inum pro nu sana: Sungo, ne tuku ndametinj soj ndindo nane noten. Ye ndametinj ta ngisikikat nga kumijmbi so mayemba pilen. ²¹ Ne wamdus karejnu njak ta ye kila. Nane afu pirokade le ne pro alonu ake kilit. Afu tumunu ngukade le ne pro nyamaganj ake kilit. Ye ne kurukuruka tanjawan ngina. ²² Nu tanjakina le tanjo sunjo nu sana: Ne piro tanjo nyonou. Ne nane pasa tamba ne pasa mbolnje palmbimngit. Ye wamdus karejnu njak e? Afu pirokade le ye pro alonu ake kilet njaga iduste? Afu tumunu ngukade le nyamaganj ake kilet e? ²³ Ye tuku manjau ne kila ta ndanam saka ye tuku ndametinj berj mbolnje pile ndakina. Ne tanjana kande ye pro yije ndametinj lafunu lato kilet kande ngina.

²⁴ Tanjakina sulumba tanjo sunjo nu nane afu sanjngina: Ndametinj soj ndindo ta yaimba tumba tanjo nu ndametinj soj 10 njak ta tape ngina le ²⁵ nane afu nu kusnanaig: Sungo, nu ndametinj soj 10 njak ta ndanam nu tambim tuku sakate e nginaig le ²⁶ nu lafumba sanjngina: Ande nu aganj afu njak minit ta andenje nu manj lato tuwit. Ande nu aganj denkanu minit ta andenje nunje aganj fudinndo ta mata yaite. ²⁷ Ariya. Nane afu ye kumnemnje minam mbulmba ye tuku ngueu minig ta kilmba pro ye tuku am mbolnje bale farap ngina. Yesus nu tanjamba yaba pasambi sanjngina.

Yesus nu gabat sunjo tanjan Jerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Yohanus 12.12-19)

²⁸ Kile Yesus nu tinja mbumba Jerusalem kina. ²⁹ Nu kumba ka tumbranj armba Betfasi le Betani Olif tabe patumba ta tugum prona sulumba nunje dubinaig tanjo armba sanikina: ³⁰ Tale tumbranj si kumba biteknga donki fat ande pannaig le tinj minit afu muskilnu mbolnje buk minyo ndakinaig ta tale kanjeramngaik. Kanjermba muli kuklimba tumba ye tugum te propaw.

³¹ Ande tale ndanam muli kukliwik nga kusnatikuwa kande tenjemba sawap. Sunjo nu donki te piro njak nga sawap ngina.

³² Tanjakina le nale kumba ka nu sanikina tanjamba kanjernaik. ³³ Nale donki fat muli kuklimba minnaik le donki miro tanjo nane nale kanjerka kusnanikinaig: Ndanam tale donki fat muli kukliwik nginaig le ³⁴ nale ndek sakinaik: Sunjo nu donki te piro njak nginaik.

³⁵ Nale donki fat tumba Yesus tugum pronaik sulumba kuminj afu kilmba donki muskil mbolnje farninjmba Yesus tumba mbolnje pilnaig le minyokina. ³⁶ Nu donki njak kina le nane nanjine tawi kilmba ndinnje farnjnginaig.

³⁷ Yesus nu Jerusalem patumba Olif tabe te-tiram bafuna le nunje dubinaig mbal nane tanjo kuasmbi sunjomba ndonj nu buk wam sanjgrinu ke likina le kanjerkinaig ta idusnjmba gare-gareka Kuate tuku nyu tedunja wikaraumba sakinaig:

³⁸ Ese. Nu gabat sunjo. Nu Sungo tuku nyu mbolnje prote.

Nu Sunjonje nyaro tinwa o.

Ese. Samba mbolnje sine tuku gubra kile kugate.

Sungo Kuate tuku nyu sunjo mayok kuwa o nginaig. *Mune 118.26*

³⁹ Tanjakinaig le Farisi afu manjur ngamuknje Yesus sanaig: Tum Tanjo, ne dubinade mbal te sanjnge lika peuninga nginaig le ⁴⁰ nu ndek sanjngina: Ye tane satjngamngit. Ye nane peuningi ta ndame minig tenje wikarauwamngig ngina.

⁴¹ Tanjakina sulumba Yesus nu Jerusalem patuna sulumba kanjermba malmbika sakina: ⁴² Jerusalem tumbranj ose. Ki ait te mbolnje ne ngamuugal mukuk minam tuku wamdus pulunuwa ko. Ne wamdus pulune nda. ⁴³ Ait ande prowa le ne tuku ngueu mbal promba ne kornumba tesinamnammngig. ⁴⁴ Nane ne tuku mbal njaijo siglika ne tuku ndame wande sambrinjnguwai le ndame ande nu mungu sailka mine nda. Kuateenje ne turnam tuku ait buk prote ta ne wamdus pulu ndanate ngina.

Yesus nu Jerusalem kusem wande sunjo wakeina

(Mateus 21.12-17; Markus 11.15-19; Yohanus 2.13-22)

⁴⁵ Yesus nu Jerusalem kusem wande sunjo sinam kumba ka kawanj tanje nane afu ndametinj piroka aganj ndende piyaninjmba minnaig ta kanjerka kogronjka pitaikina sulumba ⁴⁶ sanjngina: Kuyar pasa ande nu tenjemba sakate.

Ye tuku wande ta mbarinjyam tuku wande. *Aisaia 56.7*

Tane wande te mbilmba kuayar tanjo tuku wande tanjan pilig. *Yeremia 7.11*
Kuyar pasa nu tanjamba sakate ngina.

⁴⁷ Yesus nu mara mindek kusem wande sunjo sinam tanje tanjo pino pasa tumniŋmba minna le pris gabat kame kusem pasa bitekŋganu mbal nyu ŋak mbal ta ŋakmba nu balewam tuku ndin sotinaig ta ⁴⁸ tanjo pino ŋakmba Yesus tuku pasa isam tuku kilba pilmba minnaig le nane nu balewam tuku ndin kiringinaig.

20

Imanje Yesus kukulna nga nane nu kusnanaig

(Mateus 21.23-27; Markus 11.27-33)

¹ Mara ande Yesus nu kusem wande sunjo sinamnge pasa mayenu kuklimba tanjo pino tumniŋmba minna le pris gabat kame kusem pasa bitekŋganu mbal Israel mage mage nane pro nu kusnanaig: ² Imanje kukulnina le ne wam kame te ke likate? Imanje ne sanjri tinmba kukulnina. Saka le sine isbe nginaig le ³ nu ndek nane saningina: Ye mata tane wam ande kusnatŋgi le tane sayap le isi. ⁴ Imanje kule pisne piro Yohanus tuna. Kuateŋge e ko tanjoŋge ngina.

⁵ Tanjakina le nane ka kasomnge nanŋine nanŋine munju kusnanga sakinaig: Sine ndanmba sabe. Sine Kuateŋge nga sabe ta ndanjan tane Yohanus tuku son nda nginaig ngamngat. ⁶ Ko sine tanjoŋge ngube ta tanjo pino ndamembi sine bale farsingamngai. Nane ŋakmba Yohanus nu Kuate tuku tuan tanjo ande ngade nginaig.

⁷ Tanjamba nane ndek Yesus tugum kumba nu tuku pasa lafumba sanaig: Iyo. Kuateŋge Yohanus kukulna e ko imanje kukulna ta sine gilai nginaig. ⁸ Tanjakinaig le nu ndek nane saningina: Ariya. Ye mata tanjamba imanje kukulyina le wam kame ke liket te satinge nda ngina.

Piro mbal ŋaigonu tuku yaba pasa

(Mateus 21.33-46; Markus 12.1-12)

⁹ Kile Yesus nu yaba pasa te saningina: Tanjo ande nu grep piro ande nguka piro mbal kilmba patika nu ait kuen ŋayo minam tuku kilke ande mbol kina. ¹⁰ Ait kumunŋina le piro ta tuku alonu afu kilam tuku nu tanjo ande kukulna le piro mbal tugum kina. Ka prona le nane nu biye timba paninŋa pitainaig le nu ake luka kina. ¹¹ Tanjana le piro miro tanjo nu man tanjo ande kukulna le nane nu mata tumba paninŋa ŋayo silimba pitainaig le nu ake luka kina. ¹² Kile nu man tanjo inum kukulna le nu tumba kat buromba pitainaig. ¹³ Tanjanaig le piro miro tanjo ye ndanndanmba ki nga idusmba sakina: Ye yinje kinjo tuku kume purmba minet te nu

kukuli le nane nu kanjermba ye tuku kinjo nga nu mapewamngai nga idusna.

¹⁴ Tanjamba nu kinjo nuje kukulna le kina le piro mbal nane nu kanjermba sakinaig: Tanjo ilit si nu mam nuje tuku agan ndende ŋakmba kilam tuku nyu ŋak. Sine nu balebe sulumba piro te singine tube nginaig. ¹⁵ Tanjaka nane nu tumba buknginaig le kilim kina le tanje balenaig.

Tane ndanmba idusde? Piro miro tanjo mbal ta mbolnge ame wam kamngat nga idusde. ¹⁶ Nu nane bale farniŋmba piro kulatkam tuku kuasmbi kise patikamngat nga saningina le nane afu pasa ta ismba sakinaig: i ... Nu tanjawa nda nginaig le ¹⁷ nu nane kanjer tidinŋa saningina: Tane nu tanjawa nda nga sakade ta kuyar pasa ande nu tenenmba sakate.

Ndame sunjo ande wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame ŋakmba nu mbolnge sanjri tingade ngate. *Mune 118.22*

¹⁸ Ande nu ndame sunjo ta mbolnge baringa ndekuwa ta nu isu ngurŋgurma nu kumamngat. Ko ndame sunjo ta tanjo ande mbolnge ndekuwa ta nu du firfiramngat nga saningina.

¹⁹ Kusem pasa bitekŋganu mbal pris gabat kame nane yaba pasa ta ismba nu nane tuku sakina ta kila pilmba nu biye tiwam tuku ta nane tanjo pino tuku kuru-kurukinaig.

Takis pankam tuku nane Yesus kusnanaig

(Mateus 22.15-22; Markus 12.13-17)

²⁰ Gabat kame nane Yesus kulatka minmba nane yabri tanjo afu tanjo kateseknu sakuwaig nga kukulninginaig le Yesus tugum pronaig. Nu pasa ande mbarwa le nu tumba gafman wai mbolnge palmbim idusnaig.

²¹ Tanjo kame ta pro nu sanaig: Tum Tanjo, ne tugusemba ndo pasata sine wam pagusingit. Ne tanjo tuku nyu pile ndaniŋmba tanjo ŋakmba Kuate tuku manju dubikam tuku tumsingit. ²² Ne sine sasinga. Sine Zu mbal singine tukul dubimba Rom gabat Sesar takis tambim kumuŋ e nginaig le ²³ nane nu yabri paknaig ta nu katesemba saningina: ²⁴ Ndametin ande tumba pro ye tummyap ngina le nane ndametinj ande tumba pro tumnaig. Tanjanaig le nu nane kusnaningina: Ndametin te mbolnge ima tuku kanu. Ima tuku nyu minit nga kusnaningina le ²⁵ nane ndek sakinaig: Sesar tuku nginaig. Tanjakinaig le nu ndek saningina: Ata. Tane gabat sunjo Sesar kumnemnge minig. Nu tambim tuku agan sakate ta nu tape. Kuate nu agan tambim tuku sakate ta Kuate tape ngina.

²⁶ Tanjakina le nane tanjo pino am mbolnje nuje pasa tamba ndalenu tuku ndin ande kanjer ndamba nu pasa lafuna ta tuku pirerek purka minje tukulmba minnaig.

*Kummba manj abongam tuku pasa
(Mateus 22.23-33; Markus 12.18-27)*

²⁷ Kile Sadusi tanjo afu Yesus tugum pron-aig. Sadusi mbal nane tanjo kummba manj tinje nda nga idusmba minig tuku.

²⁸ Nane pro nu sanaig: Tum Tango, Mosesnje tenjemba kuyarna. Tanjo ande kummba pino kuembol kinjo kugatok kusrewa le maib nujenje pino ta tumba aba nuje tuku kinjo te-pilwa nga kuyarna. ²⁹ Ariya. Tanjo ande maib kat nuje 7 minnaig. Aba nanjine pino ande tina sulumba minna ma ma kinjo kugatok kumna. ³⁰ Kumna le mambo nuje dubiknu nu pino ta tina ma ma nu mata kinjo kugatok kumna. ³¹ Kile mambo nuje nu dubiknu nu mata tanjana. Tanjamba tanjamba nane 7 ta pino ndui ta ndo tumba kinjo kugatok kume farnaig le ³² ngumenja pino kuembol ta nu mata kumna. ³³ Ata. Ne kumanu mbal tinjamnigaig nga sakate ta tanjo 7 ngamuknje nu ima tuku pino minamngat? Nane njakmba pino ndui ta ndo tinaig nga Yesus sanaig.

³⁴ Tanjakinaig le nu nane saningina: Kilke te mbolnje tanjo pino munju kilig tuku. ³⁵ Kumanu mbal Kuatenje nane tinjeknu nga kile-tidinguwa le kilke kitek mbolnje minamngigaig ta nane manj munju kile nda. ³⁶ Nane manj kumam kumuŋ kuga. Nane ejel tanjan minamngigaig. Kuate nu nane kile-tidinguwa le nane nu tuku kinjo kame minamngigaig.

³⁷ Kumanu mbal manj abonga tinjam tuku Moses nu mata sine tumsingit. Nu ail fudin pa bulu njak wam ta tuku kuyarmba Abraham Isak Yakob Kuate nu nane tuku Mbara Sunjo minit nga kuyarna. ³⁸ Abraham nane kume likinaig ta nduiye ngisikinaig kande Kuate ye nane tuku Mbara nga Moses sa ndana kande. Kuate nu abo njak minig mbal tuku Mbara kumanu mbal tuku Mbara. Nane abo tugu ndui ta njak minamngigaig nga saningina.

³⁹⁻⁴⁰ Yesus nu tanjamba sakina le kusem pasa biteknjanu mbal afu nane manj kusnawam tuku ta nane kuru-kuruka sakin-aig: Tum Tango, ne pasa kumumbi sakate nginaig.

*Yesus nu Kristus tuku nane kusnaningina
(Mateus 22.41-46; Markus 12.35-37)*

⁴¹ Kile Yesus nu nane saningina: Nane afu Kuatenje madina tanjo Kristus nu David tuku mbuj nga sakade ta ⁴² David nu tuku mune waye ta mbolnje nuje mironj tenjemba saka kuyarna. Sunjo Kuate nu ye tuku Sunjo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenje sangri njak minyok mina le ma ma ⁴³ yenje ne tuku njeue mbal njakmba kile-ibenja ne tuku kupe kumnemnje patikamngit ngina. *Mune 110.1*

⁴⁴ David nu tanjamba kuyarmba Kristus nu ye tuku Sunjo ngina. Ata. Nu David tuku mbuj ndo e ko nu David tuku Sunjo nga kusnaningina.

*Israel gabat kame tuku manjau
(Mateus 23.1-36; Markus 12.38-40)*

⁴⁵ Tanjo pino njakmba Yesus tuku pasa ismba minnaig le nu nuje dubinaig mbal saningina: ⁴⁶ Tane kusem pasa biteknjanu mbal tuku manjau rironjakap. Nane tawi kugennu silika likam nzaliningit. Nane maket mbolnje lika nane afunje nane sugo nga kaiyeninguwaig nga kilba pilig. Kusem wandeknje pagumba nye sunjo mbolnje nane mbili tumailamnje minyokam tuku nzaliningit. ⁴⁷ Nane pino kuembol kame tuku aganj ndende kile-suluwe ninjig. Nane nanjine manjau njaigonu ta yabuka tanjo am mbolnje Kuate yaban kuende. Ta tuku nane pa lato tamnigaig ngina.

21

Pino kuembol ande nuje ndametinj Kuate tuna

(Markus 12.41-44)

¹ Yesus nu kusem wande sunjo sinam tanje mambilmba nane afu aganj ndende sungomba njak ndametinj Kuate tuku patikinaig le kanjerkina.

² Kile pino kuembol ande aganj ndende kugatok nuje ndametinj toea armba ndo kilmba pro patikina le nu kanjermba sakina: ³ Ye sinja satingamngit. Pino kuembol te aganj ndende kugatok ta nu ndametinj fudinndo patikat ta nane njakmba tuku ndametinj lininjig. ⁴ Ta ndanjam? Nane ndametinj gudommmba njak ta afu ndo patikaig le pino kuembol te nu aganj ndende kugatok nuje ndametinj njakmba panke suluwat. Nu nyamagan piyawam tuku ande mata mine ndakate ngina.

Yesus nu kusem wande nyonngam tuku sakina

(Mateus 24.1-2; Markus 13.1-2)

⁵ Nane afu kusem wande sunjo tuku Yesus sanaig: Ai te. Nane ndame magenumbi wande pilnaig. Nane afu aganj magenu ndo Kuate tunaig le tamba wande mindepiyenaig nginaig le nu ndek sakina: ⁶ Tane wande kanjerde te ait ande prowa le ndame njakmba munju sailka mine nda. Afunje sambrininguwaig le njakmba kutusewamngigaig nga saningina.

*Kilke tugu kugawam tuku pasa
(Mateus 24.3-44; Markus 13.3-37)*

⁷ Yesus nu tanjamba sakina le nane nu kusnanaig: Tum Tanjo, ne kusem wande njayonngamngat nga sasimgat ta ginu mara prowamngat. Sine ame manjau kanjermba wam ta mayok kambim patukate nga idusmba katesewamngig nginaig le ⁸ nu ndek sakina: Tane riron mayewap. Nane afu gudommba pro tane yabritinmba ye tuku nyu tumba sakamngag: Ye Kuatenge madyina tanjo. Ait kugawam tuku buk patukate ngamngag. Tane nane dubi ndakap. ⁹ Tane kame sugo maskenngge mayok kuwaig le pasa ismba ko tane tugumngge kame zigna ismba tane piriri njayomba wamndus fulil ndakap. Wam kame ta sinja prowew likamngag ta kugawam tuku ait ta kile.

¹⁰ Kilke ande tinnga kilke kise ndonj kame buwamngag. Gabat ande nunje gageu kilmba gabat kise tuku gageu ndonj kame buwamngag. ¹¹ Ma yimyam mbolngge mumni sugo guba guaze sangrinu prowew likamngag. Gau mbolngge aganj sugo pasa njak kuru kuru njayowam tuku mayok kine likamngag.

¹² Wam kame ta pro ndawaig le tane ye tuku mbal tukunu afunngge tane bige tidinnga piti tinmba tane kilmba kusem gabat tugumngge kile-tidinnga ko mulinj kilmba wandekngge patikamngag. Nane tane kilmba nyu sugo njak mbal tugumngge kile-tidinngamngag. ¹³ Ait ta mbolngge tane ye tuku nga pasa mayenu saningap le nane ye tuku nyu isamngag. ¹⁴ Tane wamndus temayewap. Piti ta prowa le sine ndanmba sakube o nga idus ndawap. ¹⁵ Yengge tane tuku minngge bul sermba kila tinngi le tanjine ngueu mbal nane tane tuku pasa te-ibermba lafuwam kumunngge kuga.

¹⁶ Tanjine ina mam, tira kat tanjine, ndare tuma, gulab kat tanjine nane mata tane kilmba ngueu mbal tuku wai mbolngge patikuwaig le tane afu bale faramngag. ¹⁷ Tane yinje mbal tukunu nane njakmba tane kasurtingamngag ta ¹⁸ tane ngisike nda. ¹⁹ Tane ye kusre ndayumba minmba abo tugu njak minamngag.

²⁰ Kame mbalngge Yerusalem te-ngamumba minwaig le kanjerka nu njayo siliwam tuku ait buk patukate nga idusap. ²¹ Kanjerka Yudea mbal nane kua ka tabe ponnguwaig le nane Yerusalem sinamngge minig mbal kua ka mayok kuwaig. Afu Yerusalem makembinge minig kua ka tumbraj sungo sinam kine ndakuwaig.

²² Ait ta mbolngge kuyar pasa une lafunu sakate ta njakmba kumunungat. ²³ Pino fungulok pino kinjo dabro amo nyanu njak ose. Nane piti sungo kanjeramngag. Sina manzer sungo ma te mbol prowa le Kuate tuku gubra kanjeramngag. ²⁴ Afu bagimbi bale faramngag. Afu ndaleka kilmba kilke

yimyam mbol kine likamngag. Kasomok mbalngge Yerusalem tumba kupe-kupeka nu njayo silimba minwaig le ma ma nane tuku ait kugawamngat.

²⁵ Ngumnennga aganj afu kitek ki tambun mbai mbolngge mayok kine likamngag. Yu mbalo sugo pasa njak fudu njayowai le kilke mbol mbal wam pile paska kuru kuru sungo tamngag. ²⁶ Samba tuku sangri njakmba pirpurka buru-burukuwaig le tanjo nane wamndus fulilka ina o kile ame manjau sine mbol prowamngat o nga nanjine kuru kuru ta dubimba kume likamngag.

²⁷ Wam kame ta mayok kuwaig le ye Ndindo Katesek Tanjo ye sangri kilnja sungo pasa njak gau sinamngge prowi le nane kanjeryamngag. ²⁸ Wam kame sakit ta tugu pilwaig le tane tandeka mambilmba minap. Tane muskil kile-tidinngge tinngam tuku ait buk patukate nga idusap ngina.

*Fik ail mbolngge wam ande tumningina
(Mateus 24.32-35; Markus 13.28-31)*

²⁹ Kile Yesus nu yaba pasa ande saningina: Tane fik ail, ail afu turmba kanjerka. ³⁰ Nzude le tane kanjerka katesemba sakade. Ki ait patukate ngade. ³¹ Tanjamba ndo wam kame sakit te prowaig le kanjerka Kuate nunje gageu kilmba kulatkam tuku ait patukate ta kila palmbimngag. ³² Ye sinja satinngamngit. Ait te mbolngge minig mbal kume ndakuwaig le wam kame njakmba ta prowamngag. ³³ Kilke tugu samba tugu ngisinungag. Ye tuku pasa ande ngisike nda. Minmba minamngat.

³⁴ Tanjine mironng kuraukap. Tane kuapi kikonju nyumba kule kamenu nyumba nginnganka minbekaig. Tane kilke te tuku aganj ndende sunngomba tuku idus ndaningap. Ait sungo ta tuinge mbo tate tananj tane tugum bitek prowikat. ³⁵ Ait ta kilke mbol mbal njakmba tugum pitik ndo prowamngat. ³⁶ Tane mara mara mambilmba yabanmba minap. Tane piti kame ta prowaig le sangri tinnga minap sulumba ngumnennga ye Ndindo Katesek Tanjo ye am mbolngge tinngam tuku Kuate yabanngge pasa saningina.

³⁷ Ki ait mindek Yesus nu tanjamba kusem wande sungo sinamngge wam pagu pasa ninmba minanu. Furiranu le nu mayok ka kumba Olif tabe mbolngge kinyanu. ³⁸ Tanjo pino gudommba maratukuk tinnga nu tuku pasa isam tuku kusem wande tugum prowe lika minanu.

22

*Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig
(Mateus 26.1-5,14-16; Markus 14.1-2,10-11; Yohanus 11.45-53)*

¹ Israel mbal tuku pagumba nye sungo Pasowa bret yis kugatok nyam tuku ait

ta patukina le ² pris gabat kame kusem pasa biteknaganu tango nane tango pino tuku kuru-kuruka Yesus kuirkuirka biye timba balewaig nga ndin sotinaig.

³ Tanjanaig le Satan nu pro nane 12 ta tuku tango ande Yudas Iskariotnu sinam kina le ⁴ na ku pris gabat mbal kusem wande tuku gabat mbal nu Yesus tumba nane tuku wai mbolngge palmbim tuku nane ndon ndin katesemba pasatinaig. ⁵ Nane nu tuku pasa ismba gare tormba pasa katmba ndametin afu nu tambim tuku sakinaig le ⁶ nu wokina sulumba tango pino am kirimbik Yesus tumba nane tuku wai mbolngge palmbim tuku ait mayenu ande tairnga minna.

Yesus dubinaik tango armba Pasowa kuanekinaik

(*Mateus 26.17-25; Markus 14.12-21; Yohanus 13.21-30*)

⁷ Bret yis kugatog sipsip fat bale farmba nyam tuku kusem ait ta prona le ⁸ Yesus nu Petrus le Yohanus sanikina: Tale kumba ka Pasowa tuku aganj kuanekap le sine njakmba kumba nyube ngina.

⁹ Tanjakina le nale ar ta Yesus kusnanaik: Sile ka aninge kuanekupe nginaik le nu ndek sanikina: ¹⁰ Tale kumba ka tumbran sungo mbol biteknagap le tango ande waim kule njak tale tugum promba kuwa le nu dubimba kape. Nu wande ponngamngat ta tale nu dubimba ka wande ta tuku miro tango terjenmba kusnawap. ¹¹ Tum TANGO nu sakat nu nunje dubinaig mbal ndon wande rum ndanj mbolngge Pasowa nyamngig nga sawap. ¹² Tanjakap le nu rum sungo ande o mbolngge aganj ndende kumumbi patikinaig le minig ta tumtikamngat. Tanjawa le tale rum ta sinamngge sine Pasowa nyam tuku kuanekap nga sanikina.

¹³ TANGO ar ta kumba ka Yesus nu sakina ta kumumba mayok kina le nane Pasowa nyam tuku aganj ndende kuaneka manj luka kinaik.

Yesus nu pasa nyam tuku manjau te-mayokna

(*Mateus 26.26-30; Markus 14.22-26; 1 Korin 11.23-25*)

¹⁴ Ait ta kumungina le Yesus nu aposel kame ndon kumba ka kuanekinaik wande ta mbolngge minyoka isukusmba minnaig. ¹⁵ Isukusmba minmba nu nane saningina: Ye rar sungo nda ti sulumba ambonga tane ndon Pasowa nyam tuku wamdus sungo tet. ¹⁶ Kile ye sinja satinngamngit: Ye Pasowa nye ndaki ma ma Pasowa te alonu mayok kuwa le ye Kuate kulatkate ma mbolngge manj nyamngit ngina. ¹⁷ Tanjaka nu grep kule murko njak tumba Kuate gare pasa tumba saningina: Grep kule te tumba nyap. ¹⁸ Ye tane satinngamngit. Ye grep kulenu ait te mbolngge kusrewi sulumba Kuate pro

nu nunje gageu kulatkuwa le ndo ye manj nyamngit ngina.

¹⁹ Tanjaka nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba walmba ninmba sakina: Te yije ngarusu tanenu nga tinjet. Tane ye idusyanu tuku manjau te kumba minap ngina. ²⁰ Nane tanjamba isukuse denjurnais le nu grep kule murko njak tumba manjau ndui ta kina sulumba saningina: Grep kule murko njak ye kutuwet te pasa kitek Kuate nu tango ndon o buk katna ta alonu mayok kambim tuku tanenu nga yije ndare kutuwamngit. ²¹ Tane isap. Ye tuku kupet tango ye ndon tuma isukusmba minek. ²² Ye Ndindo Katesek TANGO Kuate tuku wamdus o buk pilna ta dubimba ye kumamngit ta ande nu ye tumba nane tuku wai mbolngge palmbimngat ta nu ose. Nu piti sungo tamngat ngina le ²³ nane pasa ta ismba ndek nanngine nanngine munju kusnannginaig: Imanngge wam ta kamngat a nginaig.

Ande sungo minam tuku munju tulinginaig

²⁴ Nane 12 ta ima nane ngamukngge sungo minam tuku munju tulinga kualeyaukinaig le ²⁵ Yesus nu nane saningina: Kasomok mbal tuku gabat sugo nane minge karenj njayo njak minig. TANGO pino nane gabat sugo tuku saka nane sine kulat mageka tursinganu nga sakade. ²⁶ Tane gabat sugo tananj mine ndakap. Ande tane ngamukngge sungo minit ta nu fudinndo tananj minwa. Ande nu gabat minit ta nu tane tuku piro tango tananj minwa. ²⁷ Tane idusap. TANGO armba ande minyokate le ande piroka waim kutumba pro tuwit le nyate ta ima nu sungo? TANGO nu isukusmba minit ta nu sungo. Ye tangine Sungo ta ye tane ngamukngge piro tango tananj minet. ²⁸ Ye piti sunngomba kile-liken le tane ye kusre ndayinaig. ²⁹ Ta tuku yije Mamngge nunje gageu kulatkam tuku ye pilna tanjamba ye tane patikamngit. ³⁰ Ye ma kulatkamngit ta mbolngge tane ye ndon isukusamngig. Tane minyonu tuku mbili sugo mbolngge minyoka Israel tugu 12 kilmba pileningamngig nga saningina.

Yesus nu Petrusngge nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(*Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Yohanus 13.36-38*)

³¹ Kile Yesus nu Petrus sana: Simon, ne ise mayewa. Nane wit firfirnu pufngade tananj Satan nu tane tagotinguwa le tane afu ndekam tuku nu sangri tinga Kuate kusnana. ³² Ne Kuate tuku sangri tomba tingate ta kusre ndawa nga ye Kuate yabanjet. Ne ngamunggal biye mbilmba tira kat nanje turka sangri pileninga ngina.

³³ Tanjakina le Petrus ndek sakina: Sungo, nane ne mulintumba wandekeke pilwaig ko tumba balenuwaig le ta mata ye ne ndon

ngina le ³⁴ nu ndek sana: Petrus, furir te teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina.

Nangine aganj ndende kilmba njak kambim tuku

³⁵ Kile Yesus nu nane saningina: Ye tane buk tangine ndametinj pale fat kupe ngaro ta njakmba kusreka kape ngen le tane kinaig ta aganj ande denkinaig e ngina le kuga nginaig. ³⁶ Nu manj lato saningina: Kile ande nu ndametinj ko pale fat njak kande kilmba njak kuwa. Ande nu kame bagi kugatok ndeta nuje tawi ande tumba piyamba ndametinj kilmba nuje bagi piyawa. ³⁷ Ye sinjka satingamngit. Kuate tuku kuyar pasa ye tuku tenjemba sakate.

Nane nu kanjermba wam njagonu kanu mbal ndonj ulendiwanngaj ngate. *Aisaia 53.12*

Pasa ta kile ye mbolnje kumungamngat. Tuan tanjo kame ye tuku kuyarkinaig ta kile njakmba kumumba prode ngina. ³⁸ Tanjakina le nu dubinaig mbal ta sakinaig: Sunjo, ai te. Kame bagi armba minik te nginaig le nu nane saningina: Ta maye sine kab ngina.

Yesus nu Kuate ndonj pasatina (Mateus 26.36-46; Markus 14.32-42)

³⁹ Yesus nu mayok kumba nuje manjau dubimba Olif tabe mbol kina le nu dubinaig mbal nu ndonj kinaig. ⁴⁰ Nu kumba ka ma ta mbol promba nane saningina: Tane tenje Kuate yabanmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ngina. ⁴¹ Nu tanjamba saka dirdirka kumba dagol tidronga Kuate yabanmba sana: ⁴² O Mam, ne nzalinuwa ndeta kule murko te ye mbol pitaimba te-siwa nget ta ne ye tuku nzali te dubi ndawa. Nanje nzali ndo dubiwa ngina.

⁴³ Nu yabanmba minna le erjel ande samba mbolnje ndeka nu sangri pilena. ⁴⁴ Kile nu piti suk suk ndana sulumba nu ndek sangrimba yabanmba minna le nuje mundu ndare tanjan kutuka kilke mbolnje ndekina.

⁴⁵ Nu yabanmba denjurmba nu tinja nuje dubinaig mbal tugum promba nane kanjerkina ta nane ngamunggal pitiningina le kinymba minnaig le ⁴⁶ nu ndek nane saningina: Ndanjam tuku tane kinymba minig. Abonja tinja Kuate yabanmba minap. Satan tuku tago tane mbol prowikat ngina.

Yudas nane Yesus biye tinaig (Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50; Yohanus 18.12)

⁴⁷ Yesus nu tanjaka minna le tanjo 12 ta tuku ande Yudas nu tanjo gudommmba kilmba pro Yesus mumuwam tuku nja nu tugum prona. ⁴⁸ Tanjana le nu ndek Yudas sana: Yudas, ye Ndindo Katesek Tanjo

nane tumningam tuku ne gulab tanjan ye mumuyam prote e ngina.

⁴⁹ Tanjakina le nane Yesus ndonj minnaig mbal nane manjau prowamngat ta kila pilmba nu sanaig: Sunjo, sine bagimbi nane bale farninbe nginaig sulumba ⁵⁰ nane tuku ande kame bagimbi pris sunjo tuku piro tanjo kilbanu ndinam pike welna. ⁵¹ Tanjana le Yesus ndek sakina: Mbulap ngina sulumba tanjo ta tuku kilba kirena le mayekina.

⁵² Kile pris gabat mbal kusem wande tuku polis gabat mbal Israel mage mage nu biye tiwam pronaig le Yesus nu nane saningina: Ndanjam saka tane ye kuayar tanjo tanjan bagi sibugi kilmba ye biye tiyam prode. ⁵³ Ye mara mindek kusem wande sunjo sinamnje minen ta tane ye biye tiyam kuga e? Ta maye. Kile tangine ait prote. Kile ma make tuku sangri mayok kinit ngina.

Petrus nu Yesus tuku nyu yabukina (Mateus 26.57-58,69-75; Markus 14.66-72; Yohanus 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Nane Yesus biye timba pris gabat sunjo tuku wande mbol kinaig le Petrus nu nane ngummemb dubika kina. ⁵⁵ Nane afu wande mab tanje pa diknja likmba minnaig le nu ka nane ndonj minyokina. ⁵⁶ Nu minyok minna le pino ande promba pa bulu mbolnje Petrus kanjermba manjanjer tina sulumba sakina: Tanjo te mata Yesus ndonj minna tuku ngina le ⁵⁷ nu ndek sakina: A ... pino, ye kuga. Ne tanjo sakate ta ye gilai ngina.

⁵⁸ Mine minemba tanjo ande Petrus kanjermba manjan sakina: Ne mata nu tuku tanjo ande ngina le nu ndek sakina: A ... mata, ye kuga ngina.

⁵⁹ Kile tanjo ande nu sangri maramba saningina: Tanjo te yabrikate. Nu nu ndonj minna tuku. Ata. Nu Galileanu ngina le ⁶⁰ Petrus nu tanjo ta sana: Mata, ne tanjaka sakate ta ye nginjnganket ngina.

Nu pasata minna le pitik ndo teg witina le ⁶¹ Sunjo nu mbilka Petrus kanjerna le nu Sunjo tuku pasa idusna: Furir te mbolnje teg witi ndawa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina. ⁶² Nu pasa ta idusmba nu tinja mayok ka malmbi njayona.

Nane Yesus tumba njayo silinaig (Mateus 26.67-68; Markus 14.65)

⁶³ Tanjo afu Yesus kulatka minnaig ta nane nu tumba aza pile-pilemba nzumil tetumba nu paninjinaig. ⁶⁴ Tanjamba nane nu tuku am tawimbi songa katmba kusnanaig: Imanje ne katnate. Ne dir pasa miro ndeta nyunu nyun ta le sine isbe nginaig. ⁶⁵ Nane tanjamba kasur pasa samba nu tumail panmba minnaig.

Gabat njakmba Yesus tuku pasa isnaig
(*Mateus 26.59-66; Markus 14.55-64; Yohanus 18.19-24*)

⁶⁶ Mafena le Israel mage mage pris gabat mbal kusem pasa biteknjaganu mbal nane njakmba manjurkinaig sulumba Yesus tumba ka nanjine manjur ama mbolnje te-timba kusnanaig: ⁶⁷ Ne Kristus Kuateenje madina tanjo kande sasinga njinaig le nu ndek nane saningina: Ye satinji ta tane ye tuku pasa ismba son nje nda. ⁶⁸ Ye pasa ande kusnatingi ta tane lafuwe nda. ⁶⁹ Kile ye Ndindo Katesek Tanjo Kuate Sangri Njao nu tuku ndinam kumamnje minyokamnjit njina. ⁷⁰ Tanjakina le nane njakmba nu kusnanaig: Ne Kuate tuku Kinjo nga sakate e njinaig le nu nane saningina: Sakade not njina.

⁷¹ Tanjakina le nane sakinaig. Kile mbulbe. Pasa ande sote nda. Nuje mingembi pasa njayonu sakate le sine iseg. Not ndo njinaig.

23

Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig
(*Mateus 27.1-22; Markus 15.1-5; Yohanus 18.28-38*)

¹ Kile nane njakmba tinga Yesus tumba gabat sunjo Pilatus tugum kumba ka ² nu pasa mbolnje te-timba sakinaig: Tanjo te nu sine Zu mbal didika ndin njayonu tum-singit. Nu sine takis ndametinj Sesar nda tambim tuku saka nuje miron gabat sunjo ye Kristus ngate nga Pilatus sanaig.

³ Kile Pilatus nu ndek Yesus kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e nga kusnana le nu lafumba sana: Ne sakate not njina. ⁴ Tanjakina le Pilatus nu pris gabat mbal manjur sunjo ta saningina: Ye tanjo te mbolnje mbar ande kanjer ndawet njina le ⁵ nane sangri maramba sanaig: Nu tanjo pino wamdus kuagnekate. Nu Galileange tugu pilmba kumba ka te promba Yudea tumbran njakmba mbolnje nuje wam pagu pasa ninmba likate njinaig. ⁶ Tanjaka sanaig le nu pasa ta ismba tanjo te Galileanu e nga kusnaningina le ⁷ nane au njinaig.

Galilea ma kulatkanjo tanjo Herodus nu ait ta mbolnje Yerusalemnje minna tukunu Pilatus nu afu saningina le nane Yesus tumba Herodus tugum kinaig.

Nane Yesus tumba Herodus tugum pron-aig

⁸ Herodus nu Yesus kanjermba gare sunjona. Ta ndanjam? Nu o buk Yesus tuku nyu ismba nu wam kitek sangrinu ande kuwa le kanjeram tuku wamdus sunjo njak minna.

⁹ Herodus nu ndek pasa gudommmba nu kusnana ta Yesus nu lafu ndamba maninok minna. ¹⁰ Nale tanjamba minnaik le pris gabat kusem pasa biteknjaganu mbal nane

sangri maramba pasa tugu gudommmba Yesus mbolnje patika minnaig.

¹¹ Kile Herodus nuje kame mbal ndonj Yesus aza pile-pilemba nzumil te-tunaig. Tanjamba Herodus nu gabat sunjo tuku tawi siluk tumba nu afu saningina le tumba luka Pilatus tugum kinaig.

¹² Pilatus le Herodus nale buk munju njueu njak minnaik ta ait ta mbolnje nale wamdus ulendinaik.

Pilatus nu Yesus balewaig nga saningina
(*Mateus 27.15-26; Markus 15.6-15; Yohanus 18.39-19.16*)

¹³ Kile Pilatus nu pris gabat kame gabat sugo sugo tanjo pino njakmba wikina le pro manjurkinaig le saningina: ¹⁴ Tane tanjo te tumba ye tugum te promba nu tanjo pino didika ndin njayonu tumninganu njade ta ye tane am mbolnje nu tuku pasa isit ta tane nu mbaranu njade ta ye kanjer ndawet. ¹⁵ Herodus nu mata mbar ande nu mbolnje te-sili ndaka manjukulat le ye tugum te prowat. Tane isap. Nu kumam tuku wam ande ke ndakina tukunu ¹⁶ ye nu tumba kame mbal ningi le njusmba kusrewaig le kanjat nga saningina. ¹⁷ (Yar mindek Pasowa tuku ait mbolnje Rom gafman nu mulinj kilanu tanjo ande paska Zu mbal ninganu).

¹⁸ Kile nane njakmba ngumbeyumba sakin-aig: A ... Barabas paska sinja. Tanjo te balewa njinaig. ¹⁹ (Barabas nu tanjo afu kilmba Yerusalemnje gabat kame afu ndonj kame bumba nunje ande balena le mulinj tumba wandeknje pilnaig tuku).

²⁰ Pilatus nu Yesus paskam saka man saningina le ²¹ nane man njumbeyumba sakin-aig: Ail kazrai mbolnje nil danjnguwaij nga saka minnaig. ²² Kile Pilatus nu nane saningam kenja sulumba sakina: Ndanjam? Nu ame wam mbarna? Ye aganj ande nu balewam tuku kanjer ndawet. Ye nu tumba kame mbal ningi le njusmba kusrewaig le nu kuwa njina kande ²³ nane nu ail kazrai mbolnje nil danjngam tuku sangri maramba wi kuenka Pilatus tuku pasa kuerka te-iberjinaig. ²⁴ Te-iberjinaig le Pilatus nu nane tuku nzali dubina.

²⁵ Barabas nu tanjo afu kilmba gabat kame afu ndonj kame bumba nunje ande balena le tumba muli wande mbolnje pil-naig ta nane nu paskuwa nga sanaig le Pilatus nu tanjo ta paskina. Nu nanjine nzali dubimba Yesus balewaig nga kame mbal ningina.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje pil-naig

(*Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Yohanus 19.17-27*)

²⁶ Nane Yesus tumba kinaig ka ndinunje Sirenenu tanjo Simon nu piro mbolnje luka Yerusalem kambim bafuna le te-silika biye

timba ail kazrai nu kurau tunaig le nu Yesus dubimba kina.

²⁷ Nane kinaig le tanjo pino kuasmbi gudommba Yesus dubimba kinaig. Nane ngamuknje pino afu Yesus tuku malmbi sunjonai le ²⁸ nu mbilka nane saningina: Yerusalem pino kame, tane ye tuku nga malmbi ndakap. Tangine njarosu tangine kinjo kame tuku nga malmbikap. ²⁹ Mine minemba ait ande prowa le pino ninjanu kinjo kugatok mbal nane wamdus bulok njak minig nga sakamnjaig. ³⁰ Nane afu ndek sakamnjaig: Binj sugo njaruka sine bale farsingap o. Tabe fonfon guenja sine tidon patikap o ngamnjaig. ³¹ Ye purfenju ta nane ail abonu tanjan ye pa mbolnje pilig. Tane ail kumaknu tanjan minig mbal nane tane kilmba ndanjanjaig njina.

³² Tanjo armba wam njaigonu kanu nale turmba Yesus ndon bale faram tuku kilmba kinaig ka ³³ ma nyunu Tanjo Gabat Murko pronaig sulumba nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje nil danjnginaig. Tanjamba nane tanjo wam njaigonu kanu ta kilmba ande nu tuku ndinamnje ande njainjanjaig ail kazrai mbolnje nil danjnginaig.

³⁴ Kile Yesus nu sakina: Mam, nane ye mbolnje mbarde te nane katese ndade. Ne nane tuku mbar sauka gilainja njina.

Nane afu Yesus tuku tawi kilam tuku usre ande kinaig le ³⁵ tanjo pino gudommba tanje tinja Yesus kangermba minnaig. Israel gabat mbal nu pinjin mer te-tumba talamba sakinaig: Nu Kuatenje madina ndeta nu tanjo afu tuku muskil kile-tidingina ta kile nune miron muskil te-tiwa njinaig. ³⁶ Kame mbal mata pro nunumba nu grep kule kaglinu nyuwa nga minje susumba sanaig: ³⁷ Ne Zu mbal tuku gabat sunjo ndeta naje muskil te-tiwa njinaig. ³⁸ Nu tuku gabat fumnje kuyar ande tenjemba minna: *Tanjo te Zu mbal tuku gabat sunjo* nga kuyarnaig.

³⁹ Tanjo njaigonu ar ail kazrai mbolnje minnaik ta ande nu tumail panmba sana: Ne ima. Ne Kuatenje madinina tanjo ndeta naje muskil te-timba sile mata kile-tidinge sika njina. ⁴⁰ Tanjakina le inum ta nu sawe lika sana: A ... ne Kuate tuku kuru kuru ndakate? Sine kej kume te mbolnje mayok kambim tuku pasa mbolnje patikaig. ⁴¹ Sile sikile mbar tuku kumpe ta maye ta tanjo te nu mbar kugatok njina. ⁴² Tanjakina sulumba nu ndek Yesus sana: Yesus, ne naje ma mbolnje gabat sunjo prowa sulumba ye idusya njina le ⁴³ nu ndek sana: Ye sinja ne sanamngit. Ki ait te mbolnje ne ye ndon njirinj tumbrajanje minamngat njina.

Yesus nu kumna

(*Mateus 27.45-56; Markus 15.33-41; Yohanus 19.28-30*)

⁴⁴ Ki kanum 12 mbolnje ki kumna le ma njakmba ma furir sunjo promba kumba ka ka ki kanum 3 mbolnje kugana. ⁴⁵ Kussem wande sunjo sinamnje malanga tukulanu tawi sunjo ngamnje fet arkina.

⁴⁶ Kile Yesus nu wi kuenja sakina: Mam, yinje kanu ne tuku wai mbolnje kusrewet njina. Tanjaka sakina sulumba nu kumna.

⁴⁷ Kumna le kame gabat sunjo nu wam ta kangermba nu Kuate tuku nyu te-dunja sakina: O son. Tanjo te nu mbar kugatok njina.

⁴⁸ Ake mbal wam ta kangeram prowe likinaig ta nane ngamunggal rar sunjo tumba tawo katkatninja luka nanjine tumbran kine likinaig le ⁴⁹ nane Yesus kila minnaig mbal pino afu Galileanje nu dubimba pronaig ndon kasomnje tinja wam kame ta kangerkinaig.

Tanjo ande Yesus tuku mindesinj wakeina
(*Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Yohanus 19.38-42*)

⁵⁰ Zu tanjo ande Arimateanu nyunu Yosef minna. Nu Israel mbal tuku pasa pilewanu tanjo sunjo ande. Nu tanjo mayenu tinjeknu ndo. ⁵¹ Nane Yesus balewam sakinaig ta nu nane ndon wamdus ulendi nda pilna. Kuate nu pro nune gageu kulatkam tuku ait ta nu tairnja minna.

⁵² Kile nu ka Yesus tuku mindesinj tam tuku Pilatus sana le nu wokina. ⁵³ Tanjana le nu kumba ka mindesinj paska tawi kaukaukmbi songa tumba ka ndame burok buk sarka wakeina tuku ta sinamnje pilna. Ndam burok ta tanjo ande nda pilnaig tuku. ⁵⁴ Ait ta nanjine kussem tuku kuanenu tuku ait. Kile ki butungina le kussem ta tuku ait prona.

⁵⁵ Pino afu Galileanje Yesus dubimba pronaig ta nane Yosef dubimba kinaig ka ndame burok sinamnje mindesinj pilna le kangermba ⁵⁶ nane luka kumba guren afu mundur magenu njak kuaneka patikinaig sulumba tukul dubimba kussem ait mbolnje mabtinaig.

24

Yesus nu manj tinjina
(*Mateus 28.1-10; Markus 16.1-8; Yohanus 20.1-18*)

¹ Nane piro tugu palmbinu ait mbolnje pino kame guren kuanekinaig ta kilmba maratukuk tinja ndame burok tugum kinaig kande ² ndame sunjo buk talka barinaig le kasomnje minna le kangernaig. ³ Nane burok ta sinam kumba Sunjo Yesus tuku mindesinj nda kangernaig.

⁴ Nane wamdus te-sulumba minnaig le kile tanjo armba tawi kilja njak bitek promba nane tugumnje tinjinaig le ⁵ nane ndek nale kangerka kuru-kuruka lokinaig

le tanjo ar tanje saninginaik: Ndanjam kumanu ma mbolnje tanjo abo jak sotade. Nu buk tingat. Tenje mine ndakate. ⁶ O buk nu Galileanje pasa satingga ta idus ndade? Nane ye Ndindo Katesek Tanjo tumba wam njonu kanu mbal tuku wai mbolnje pilwaig le ⁷ ail kazrai mbolnje nil danjguwaig le ye kumi sulumba mara kenju mbolnje manj tinungit ngina nga saninginaik. ⁸ Tanjakinaik le pino kame Yesus tuku pasa buk saningina le isnaig ta manj idusnaig.

⁹ Nane ndame burok kusremba luka kumba nuje dubinaig tanjo 11 nane tanjo pino afu turmba kila saninginaig. ¹⁰ Pino kame ta Maria Magdalanu, Yohana, Maria ande Yakobus tuku ina nuje nane pino afu turmba. Nane aposel kame ndonj wam kubeu ninginaig ta ¹¹ nane ismba ake ndinje pasa nga son nda nginaig. ¹² [Petrus nu tinga pinder jak jak kumba ndame burok tugum promba bafuka mindesinj songanu tawi ta ake minnaig le kanjerkina. Tanjamba nu idus-idusmba luka tumbranj kina.]

*Nale Emaus ndinje Yesus kanjernaik
(Markus 16.12-13)*

¹³ Ki ndui ta mbolnje nale armba Emaus tumbranj kambim tuku kinaik. Yerusalemnje Emaus kambim tuku kuennu ki kanum armba tanjaj kinaik. ¹⁴ Nale kumbanje wam jakmba pronaig ta saka saka kinaik. ¹⁵ Tanjamba nale pasata mungu kusnanja kumba minnaik le Yesus nuje mironj pro nale ndonj kina. ¹⁶ Nale tuku am tukulnikina le nale nu kanjermba pulu ndanikina.

¹⁷ Kile nu nale kusnanikina: Tale ame wam tuku saka saka kinik ngina le nale tinga tumail pasi kiri-kareka piti jak tanjaj mam-bilnaik le kanjerkina le ¹⁸ inumnje nyunu Kleopas nu Yesus sana: Yoi. Yerusalem pronaig mbal nane jakmba wam kame ailfu mayok kinaig ta kanjerkinaig. Ne aninje minna ngina.

¹⁹ Tanjakina le nu nale sanikina: Ame wam kinaig ngina le nale sanaik: Nasaretu tanjo Yesus nu mbolnje wam kinaig. Nu tuan tanjo sunjo. Nu tuku pasa wam ke likina ta Kuate am mbolnje tanjo am mbolnje sanjrinu mayok kina. ²⁰ Singine pris gabat mbal singine sugu jakmba nu tumba pasa mbolnje te-timba nu kumwa nga sakinaig le ail kazrai mbolnje nil danjginaig le kumna. ²¹ Nu Israel mbal tuku muskil kile-tidinguwa ko nga tapraka idusmba mingen. Ta ndo kuga. Wam afu turmba. Ait armba buk kinaik le kile kenju. ²² Singine pino afu wam ande sakaig le sine ismba piriri njayowig. Kite maratukuk tinga nane ndame burok tugum kumba ²³ Yesus tuku mindesinj kanjer ndawaig. Nane kinjatanu suk enjel armba kanjerkigaig le enjelje nu abo

minit nga saninganu sakaig. Nane tanjamba pro kubeu singaig. ²⁴ Singine mbal afu tinga kumba ka wam ta kumu-kumumba kanjeraig ta Yesus kanjer ndawaig nga sanaik.

²⁵⁻²⁶ Nale tanjamba sakinaik le Yesus nu sanikina: Tale nginjan tanjo. Kristus nu rar sunjo tam kumu. Nu tanjawa le nuje nyu sunjo mayok kanjat. Ndanjam tale tuan tanjo tuku kuyar son nda ngade ngina. ²⁷ Tanjaka Yesus nu Moses le tuan tanjo jakmba tuku kuyar ta mbolnje tugu pilmba kuyar pasa nu tuku sakade ta jakmba biteknjina.

²⁸ Nane pasata ka Emaus tumbranj pa-tumba Yesus nu tumbranj limba kambim bafuna le ²⁹ nale sangri tinga sanaik: Nda kaye. Buk furirte. Ne sile ndonj tenje kinybe nginaik le nu nale ndonj wandek kinaig. ³⁰ Tanjamba nane isukusam bafumba Yesus nu bret tumba Kuate gare pasa tumba fetfetmba nale nikina le ³¹ kile nale am purfenikina le nu kanjermba katesenaik le nu pitik ndo ngisika kina. ³² Tanjana le nale nakile nakile mungu kanjerka sakinaik: O son. Sine ndinje ilmba kuyar pasa tugunu sake likat le gare sunjo kamuskik nginaik.

³³ Kile nale pastinga luka Yerusalem kinaik ka tanje nuje dubinaig tanjo 11 nane afu turmba mangurka minnaig le nane tugum kinaik le kanjerka sanikinaig: ³⁴ O sinja. Sunjo nu manj tingat. Simon nu kanjerat nginaig le ³⁵ nale mata wam ndinje promba ka nu Emausnje bret fetfetna le nale nu kila pilnaik ta jakmba kubeu ninginaik.

*Yesus dubinaig mbal afu nu kanjernaig
(Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18;
Yohanus 20.19-23; Aposel 1.6-8)*

³⁶ Nale kubemba minnaik le Yesus nu mayok ka nane ngamuknje tingina. ³⁷ Nane piriri njayomba kuru-kuruka mindekanu nga idusnaig le ³⁸ nu nane saningina: Ndanjam tane piriri njayomba wamdus te-sulude. ³⁹ Ye tuku wai kupe nzilal kanjerkap. Pro ye tuku ngarosu kirembe kila palpe. Te yenje. Mindekanu nane ngarosu kugatok ngina.

⁴⁰ Nu tanjamba saningina sulumba nuje wai kupe nzilal tumningina le ⁴¹ nane gare sunjo tumba ndek wamdus tero ndakinaig le nu nane kusnaningina: Tane nyamaganj jak e ngina le ⁴² nane kualeganj uganu ande tunaig le ⁴³ tumba nane am mbolnje nyina.

⁴⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Ye o buk tane ndonj minmba Moses tuan tanjo kame jakmba tuku kuyar mune kuyar ye tuku kuyarkinaig ta jakmba kumungamngat nga satingen ngina.

⁴⁵ Tanjamba nu nane kuyar kila pilwaig nga nu nane wamdus purfeu serningina sulumba ⁴⁶ saningina: Tuan tanjo kame nane

Kristus tuku tejenmba kuyarnaig: Nu rar sungo tumba kumwa sulumba mara ken nu mbolnge man tinungat. ⁴⁷ Nane afu nu tuku nyu tumba Yerusalemnge tugu pilmba ka ma nakmba mbolnge kukliwamngaig. Kukliwaig le nane ismba ngamungal biye mbilwaig le Kuate nu nane tuku une sauka gilaingamngat. Nane tanamba ye tuku kuyarnaig. ⁴⁸ Tane wam kame te nakmba kile-mayokkamngaig. ⁴⁹ Tane isap. Mam nu ande prowam tuku sakina ta nu kukuli le tane mbol prowamngat. Tane Yerusalem kusre ndawap. Samba mbolok sangri tairnga minap ngina.

Kuate nu Yesus te-dungina
(Markus 16.19-20; Aposel 1.9-11)

⁵⁰ Kile Yesus nu nane kilmba mayok ka kumba Betani tumbran prona ka tanje nuje wai te-dunga nane nyaro ningina. ⁵¹ Tanamba minna le Kuate nu te-dungina le nane kusreka samba mbol kina. ⁵² Tanana le nane gare tormba luka Yerusalem kinaig sulumba ⁵³ tanje nane mara mindek kusem wande sungo sinamnge Kuate tuku nyu te-dunga minnaig.
Son.

YOHANUS

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna

Yesus nu tanjo 12 madiningina ta Yohanus nu nane tuku ande. Nu mara mindek Yesus tugumnje minmba nu tuku kume purmba minna tukunu pasa nangkmba Yesus nu yaba pasambi Zu mbal saningina ta tugu nu kilimok kuklimba nu tumna le nu katese mayena.

Yohanus nu nuje nyu yabuka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta tuku sakina ta nu nuje mironj tuku sakina. (Yohanus 20.2; 21.7 kanjerap).

Yohanus nu pasa mayenu Yesus Kristus tuku kuyarna ta tugunu terjenmba. Yesus nu Kuateenje madina tanjo. Nu Kuate tuku Kinjo ta sine son nga nu kila pile mayebe nga nu pasa te kuyarke likina. Sine Yesus tuku son ngube ta sine nuje nyu mbolnje abo tugu minmba minam tuku tamngig. (Yohanus 20.30-31 kanjerap).

Minge Pasa abo nak

¹ O buk kilke te nda minna le ande nyunu Minge Pasa minmba minna. Nu Kuate ndonj minmba minna. Minge Pasa nu Kuate. ² Tugu mbolnje nu nale Kuate ndonj minmba minnaik. ³ Nu aganj ndende nangkmba kile-mayokkina. Nu kile-mayok ndakina kande aganj ndindo mata mine ndakate kande. Nu ndo tugu.

⁴ Abo manjau ta Minge Pasa nu miro. Abo manjau nu bulu tanjaj sine tanjo kilnjasingit. ⁵ Bulu ta ma make sinamnje bulungate le ma make nje bulu kupe seram kumunj kuga.

⁶ Tanjo ande Kuateenje kukulna le prona ta nyunu Yohanus. ⁷ Nu bulu ta tuku manjau te-mayokmba saningwa le nangkmba son ngam tuku nu prona. ⁸ Yohanus nu bulu ta kuga. Nu bulu ta tuku manjau te-mayokam prona.

⁹ Bulu tugusek tanjo pino nangkmba kilnjaningam tuku kilke te mbol prowam bafuna. ¹⁰ Nunge kilke te te-mayokna sulumba minna ma ma nu kilke te mbol prona. Prona le kilke mbol mbal nane nu katese ndanaig. ¹¹ Nu nuje mbal tugum prona le nane nu nzalinu te ndakinaig. ¹² Afu nu nzalinu tumba nu kumunj nginaig mbal Kuate nu nane nyu ningina le nane nu tuku kinjo kame mayok kinaig. ¹³ Nuje kinjo kame mayok kinig mbal ina mam tuku ndare ko ngarosu tuku nzali ko tanjo tuku wamdusmbi kuga. Kuate nu nuje manjau nane sinamnje pilit le nuje kinjo kame mayok kinig.

¹⁴ Minge Pasa nu sine tanjo tanjaj mayok ka sine ngamuknje minna le sine nu tuku

tugusek manjau tanjo make patikam manjau nu kumunganu njak minna le kanjerka Mam Kuate tuku Kinjo ndindo ta kila pilgen. ¹⁵ Yohanus nu tanjo ta kanjermba nu kumumbi wika saningina: Ande ye ngumnemnje prowamngat nga satingen tanjo ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnje minit nga satingen ngina.

¹⁶ Wam magenu nangkmba nu mbolnje kumunganu njak minig le sine nu tugumnje kileg. Nu sine ake sinanj make patika lato-latomba singit. ¹⁷ Moses nu prona le tukul manjau mayok kina. Yesus Kristus prona le tanjo ake sinanj make patikate manjau le tugusek manjau mayok kinaik. ¹⁸ Ande nu Kuate kanjer ndate. Nuje Kinjo Ndindo nale Mam ndonj ndindo minmba mungu kume purkik ta nuje Mam nuje tuku manjau te-mayokna le kile kanjereg.

Yohanus kule pisne tanjo pasa kuklina

(Mateus 3.1-12; Markus 1.2-8; Lukas 3.1-18)

¹⁹ Zu afu Yerusalemnje Yohanus tuku pasa pilnaig le pris mbal Levi tuku ndare afu ndonj pro Yohanus kusnanaig: Ne ima nginaig le ²⁰ nu nuje mironj tuku yabu ndaka te-mayokmba saningina: Kuateenje madina tanjo Kristus ye nu kuga ngina. ²¹ Tanjakina le nane nu manj kusnanaig: Ne Kristus kuga ngate ta ne ima. Ne tuan tanjo Elia e nginaig le nu sakina: Ye Elia kuga ngina le nane manj lato kusnanaig: Tuan tanjo sunjo prowam tuku nga sakade ta nenje e nginaig le ye nu kuga ngina.

²² Kile nane nu sanaig: Ne ima. Nane afu sine kukulsingiga ta ndanjmba nane saninje. Ne nanje mironj tuku ndanjate nginaig le ²³ nu ndek nane saningina:

Ye tanjo ma baknu mbolnje wika terjenmba saka minet: Sunjo tuku ndin te-tiwap njget. *Aisaia 40.3*

Tuan tanjo Aisaia nu tanjamba o buk ye tuku sakina ngina.

²⁴ Nane Farisinge kukulninginaig mbal ta manj lato Yohanus kusnanaig: ²⁵ Ne Kristus ko Elia ko tuan tanjo sunjo ande kuga ngate ta ndanjamb saka ne tanjo pino kule piseneningit nginaig le ²⁶ nu ndek saningina: Ye kulembi tanjo pino kule piseneninget. Ande nu tane ngamuknje pro minit ta tane nu gilai minig. ²⁷ Nu ye ngumnemnje prowamngat ta nu ye liyate. Ye tanjo mayenu kuga. Ye nu tugumnje loka nu tuku kupe ngaro tuku muli kukliwam tuku wam njai ta mata nu mbolnje kam kumunj kuga ngina.

²⁸ Betani tumbraj Yordan kule make simnje Yohanus nu nane kule piseneningmba minna le wam ta mayok kina.

Kuate tuku Sipsip Fat

²⁹ Mafena le Yesus nu Yohanus tugum ilmba minna le nu kanjermba sakina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat ilit si. Nu kilke mbol mbal njakmba tuku une saukate. ³⁰ Ande ye ngumnemnge prowamngat nga buk satinjen tango ta not. Ye nda minen le nu minmba minna. Ta tuku nu ye liyumba mbolnje minit nga satinjen. ³¹ Ye mata nu gilai minen ta tane Israel mbal nu kila palmbim tuku ye pro kule pisne piro biyumba minet ngina.

³²⁻³³ Kile Yohanus nu nane saningina: Ye mata Kristus gilai minen ta Kuatenje ye kule pisne piro biyambim tuku kukulyina nunge ye wam paguyumba sakina: Tukul Guwa ndeka tango ande mbolnje minwa le ne kanjeramngat ta not. Nunge tane Tukul Guwambi tane tuku ngamungal kule pisne tanja tingamngat nga sayina. Tukul Guwa nu samba mbolnje gami tanja ndeka tango te mbolnje minna le kanjeren. ³⁴ Ye wam ta kanjermba tango te nu Kuate tuku Kirjo ye katesemba kile nu tuku saka minet ngina.

Yesus nu tango afu madiningina

³⁵ Mafena le Yohanus nu nuje dubiwanu tango armba ndon tin minnaig le Yesus nu kumba minna le ³⁶ kanjermba sanikina: Ai si. Kuate tuku Sipsip Fat kinit nosin ngina. ³⁷ Tanjaka sakina le nu dubinaik tango ar ta pasa ta ismba Yesus dubimba kinaik le ³⁸ nu mbilka kanjerka nale kusnanikina: Tale ndanam ilik ngina le nale nu sanaik: Rabi, ne wande ndan mbolnje minit nginaik. (Rabi pasa ta tugunu Tum Tango). ³⁹ Kile nu ndek nale sanikina: Tale ilmba kanjerap ngina le nale nu ndon kumba ka nu wande minna ta kanjernaik. Furiram ki kanum 4 mbolnje nale ka nu ndon minnaik le ka furirna.

⁴⁰ Nale Yohanus tuku pasa ismba Yesus dubinaik tango ar ta ande nyunu Andreus nu Simon Petrus tuku aba nuje. ⁴¹ Nu pitik ndo mambo nuje sota te-silika sana: Sile Mesias* kanjerik nga sana. (Mesias nyu ande Kristus). ⁴² Andreus nu mambo nuje mindemba Yesus tugum kina le nu kanjermba sana: Ne Yohanus tuku kirjo Simon. Ne nyu kitek Sefas ngina. (Nyu ta tugunu Ndam. Nane Grik pasambi Petrus ngade).

Yesus nu Filipus nale Nataniel wikina

⁴³ Mafena le Yesus nu Galilea ma mbol kambim saka Filipus te-silika sana: Ne ye dubiya ngina. ⁴⁴ Filipus nu Betsaidanu. Andreus nale Petrus ndon nane tumbran tuma.

⁴⁵ Kile Filipus nu tango ande nyunu Nataniel sota te-silika sana: Moses tuan tango njakmba ande tuku kuyarnaig ta sine nu kanjergig. Nu Nasaretnu tango Yesus. Nu Yosef tuku kirjo ngina le ⁴⁶ Nataniel nu

sakina: i ... Nasaretnge tango sunjo ande prowam kumu kuga ngina le nu lafumba sana: Ne ye ndon ilmba ka kanjera ngina.

⁴⁷ Nale kumba minnaik le Yesus nu Nataniel kanjermba sakina: Ai si. Israel tango tugusek nu yabri manau kugatok ngina le ⁴⁸ nu pasa ta ismba Yesus sana: Ne ndanmba ye tuku wamdus kila palet ngina le nu ndek sana: Ne Filipusnje wi ndakat le ne fik ail kumnem tanje minat le ye ne kanjernit nga sana. ⁴⁹ Tanjakina le Nataniel nu ndek sana: Rabi, ne sipka Kuate tuku Kirjo. Ne Israel tuku Gabat Sunjo ngina le ⁵⁰ nu sana: Ne fik ail kumnem tanje minat le kanjernit ngit ta tuku ne ye tuku son ngate e? Ne wam kitek sugokanu wam te limba kanjerkamngat ngina sulumba ⁵¹ sakina: Ye sipka sanamngit. Ngumennga samba talkuwa le Kuate tuku enjel kame ye Ndindo Katesek Tango tugum ndeka mbumba kumba minwaig le ne kanjermngat ngina.

2

Kana tumbran pino tam tuku pagunaig

¹ Mara armba kuganaig le Galilea ma tugu Kana tumbrannge tango ande pino tam tuku pagumba nye sunjo prona. Yesus ina nuje mata nane ndon tanje minna. ² Nane pasa pilnaig le Yesus nuje dubiwanu mbal ndon mata ka tanje minnaig.

³ Nane isukusmba kumba grep kule kuganaig le Yesus ina nuje nu sana: Nane grep kule kugawaig ngina le ⁴ nu sana: Ina, ndanam ne ta tuku sayate. Ye tuku ait kile ngina. ⁵ Tanjakina le ina nuje nu kumba ka piro mbal saningina: Nu wam ande kam tuku satinguwa kande nu tuku pasa kumuwap nga saningina.

⁶ Wande ta mbolnje kule lingam tuku waim sugo 6 minnaig. Waim ta tuku ndindo 100 lita tanja. Zu mbal tuku manau waim ta kule kutumba kupe wai minyangam tuku. ⁷ Kile Yesus nu piro mbal saningina: Waim njakmba te kule linga likap ngina le nane kule linginaig. ⁸ Tanjanaig le nu ndek saningina: Kule afu murko sinamnge tolmba ka pagu kulatkanu tango tape ngina le nane tanjanaig. ⁹ Kule grep kule kuilkinu ta pagu kulatkanu tango fudinmba tumba nyina. Aninge grep kule prona ta nu gilai. Piro mbal kule tolmaig nanenge ndo kila. Nu gilai minmba nu tango nu pino tam tuku wika sana: ¹⁰ Singine manau ta sine ambonga grep kule kikonju tango ninmba ka nane njakmba nye kumude le ngumennga grep kule kaglinu suk ta ninjeg le nyade. Ne manau mbilmba kile ndo grep kule kikon nyayo singit le nyeg ngina.

¹¹ Yesus nu Galilea ma tugu Kana tumbrannge wam tambu tugu pilmba nuje sangri te-mayokna. Tanjana le nuje dubinaig

* 1:41: Mesias nyu ta tugunu: Kuatenje madina tango

mbal nu sirka Kuatenge madina tanjo ta son nginaig.

¹² Ait ta kugana le Yesus nuje ina maib kat nuje kilmba nuje dubiwanu mbal ndonj ndek kinaig ka Kaperneum tumbanenge ait afu tanje minnaig.

Yesus nu Yerusalem kusem wande sunjo wakeina

(Mateus 21.12-13; Markus 11.15-17; Lukas 19.45-46)

¹³ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo nyunu Pasowa patukina le Yesus nu mbumba Yerusalem kina ka ¹⁴ tanje kusem wande sunjo sinam kumba kawan tanje afu makau sipsip umanj kurinum piyaningam tuku patike lika afu ndametinj munju walka minnaig le kanjerkina. ¹⁵ Nu kanjerkina muli kilmba pirka rabej wakeimba tumba nane njakmba makau sipsip turmba kogronka pitaikina sulumba ndametinj munju walka minnaig mbal nane tuku ndametinj barejninjmba nane tuku mbain kile-panke likina.

¹⁶ Tanjamba nu umanj kurinum piyawam tuku patikinaig mbal saningina: Aganj ndende te kilmba kape. Mam tuku wande te tane mbilmba piya ma tananj nda palpe ngina. ¹⁷ Tanjakina le nuje dubinaig mbal wam ta kanjermba kuyar pasa ande idusnaig ta tenjemba.

Ye ne tuku tukul wande minam tuku ngamunggal kunde-kundete ngate. *Mune 69.9*

¹⁸ Kile Zu mbal ta nane Yesus sanaig: Ne sine pitaikat ta manjau kitek sanjgrinu ka le sine ne nyu njak ngube nginaig le ¹⁹ nu ndek saningina: Tane kusem wande sunjo te sambriwe suluwap le mara kejmba mbolnje ye manj te-tiwamngit ngina. ²⁰ Tanjakina le Zu mbal nane ndek pিরerek purka sakinaig: i ... Nane kusem wande te yar 46 pirokoinaig. Yoi. Ne mara kejmba te-tiwam sakate e nginaig.

²¹ Yesus nu kusem wande tuku sakina ta nuje ngarosu tuku yaba pasa tumba tanjamba sakina. ²² Ngumneja Yesus nu kumna sulumba manj tingina le nuje dubiwanu mbal nuje pasa ta manj idusnaig. Idusmba nuje pasa kuyar pasa ta turmba son nginaig.

²³ Pasowa ait mbolnje Yesus nu Yerusalemnge wam kitek sanjgrinu ke likina le nane gudommba nu tuku son nginaig ta ²⁴ nu nane tuku nzali dubi ndana. Nu nane njakmba tuku wamdus kila. ²⁵ Andenge nu ande tuku sa ndana le nu njakmba ta kila minna.

3

Nikodemus nu Yesus ndonj pasatinaik

¹ Farisi tanjo ande nu Zu mbal tuku gabat tanjo minna ta nyunu Nikodemus. ² Nu furir Yesus tugum promba nu sana: Tum

Tango, Kuate nu ne ndonj minit le ne tanjamba wam kitek sanjgrinu ke likate. Nu ne ndonj nda minwa ta ne tanjamba ke likam kumuñ kuga. Ta tuku sine kila. Kuate nu ne kukulnina le pro sine tumsinjmba minit ngina. ³ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ye sirka ne sanamngit. Tane kinjo dabro kitek tananj manj mayok nda kape ta tane Kuate kulatkate ma sinam kine nda ngina le ⁴ nu ndek sana: i ... Ndanjamba tanjo buk sungokina ta ina nuñenge manj te-palmbimngat. Nu luka ina nuje tuku funjul sinam kuwa le manj te-palmbim kumuñ kuga ngina le ⁵ Yesus nu manj sana: Ande nu kule le Tukul Guwanje kitek te-pile ndakuwaik ta nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. ⁶ Ande nu tanjonge te-pilit ta nu ngarosu ndo. Ande nu Tukul Guwanje te-pilit ta nu Tukul Guwa njak minmba samba mbolok tanjo mayok kinit. ⁷ Tane kinjo dabro kitek manj mayok kambim tuku sanit ta tuku wamdus sulu ndawa. ⁸ Bubre nuje nzali dubimba prote le tane fudunu isig. Nu aningje tinga ka aningje kugate ta tane tugunu katese ndade. Tanjamba ndo Tukul Guwanje ande kitek te-pilit ta tane tugunu mata katese ndade ngina.

⁹ Nikodemus manj lato Yesus sana: Ne manjau sakate ta ndanjndanjamba mayok kinit ngina le ¹⁰ nu ndek sana: Ne Israel mbal tuku tum tanjo ande ta ne ndanam tugunu katese ndate? ¹¹ Ye sirka pasa sanamngit. Sine wam afu kila mineg ta kile-mayokkeg. Wam afu ammbi kanjerkigen ta satengeg le tane sine tuku pasa ta pitaide. ¹² Ye kilke mbolok wam saket ta tane son ngam fugude. Samba mbolok tuku wam saki ta tane sirka son ngam kumuñ kuga. ¹³ Ande nu samba mbol kine ndakate. Ye Ndindo Katesek Tango ndo samba tumbanenge minen sulumba ndeken.

¹⁴ Moses nu ma baknu mbolnje mbenj kanu ail mbolnje pilmba te-dungina tanjamba ndo nane ye Ndindo Katesek Tango ail mbolnje pilmba te-dungamngai. ¹⁵ Ye te-dunguwaig le ande nu ye kumuñ nga son nguwa ta nu abo tugu tumba minmba minamngat ngina.

¹⁶ Kuate nu kilke mbol mbal njakmba tuku kume purmba nuje Kinjo nuje ndindo ningina. Ima nu Kinjo nuje kumuñ nga son ngate ta nu ngisi ndaka abo njak minmba minamngat. ¹⁷ Ta ndanjam? Kuate nu Kinjo nuje kukulna le kilke te mbol prona ta une tuku pa ningam tuku pro ndana. Nu tanjo pino njakmba tuku muskil kile-tingam tuku prona. ¹⁸ Ima nu tuku kume tuku sanjri tomba tingua ta Kuatenge nuje une tuku pa tuwe nda. Ima nu Kuate tuku Kinjo ndindo tuku son nda nguwa ta nu nuje une tuku pa tam tuku minit. ¹⁹ Tango afu nane

nanjine une tuku pa tam tuku minig ta tugu nu tejenmba. Bulu tugusek nu kilke te mbol prona le tanjo nane wam njaigonu kade tukunu nane bulu ta mbulmba ma make nzaliningit. ²⁰ Tanjo nu uneka minit ta bulu tanje nu wam kate ta kile-mayokkikat nga nu bulu kua ka maskenngje minit. ²¹ Tanjo nu manjau tugusek mbolngje minit ta nu Kuate tuku nzali dubimba manjau kate ta te-mayokam tuku bulu tugum prote nga Nikodemus sana.

Yohanus nu Yesus tuku sakina

²² Kile Yesus nu nuje dubinaig mbal ndonj tanja Yudea ma tugu mbol kinaig ka tanje minmba nu tanjo pino kule pisneningina.

²³⁻²⁴ Yohanus nu muli wandekngje mine ndaka minmba nu Enon tumbranngje minna. Enon tumbran nu Selim tumbran patukngje. Tanje kule gudommba minnaig tukunu tanjo pino nane Yohanus tugum pronaig le nu nane mata kule pisneningina.

²⁵ Ait ande Yohanus dubinaig tuku tanjo nane Zu tanjo ande ndonj kule pisne manjau tuku kualeyauka minnaig. Nane Yohanus tugum promba nu sanaig: ²⁶ Tum Tanjo, ne Yordan kule simngje tanjo ande ne ndonj minna le ne nu tuku manjau te-mayokmba sakina ta kile nu tenje kule pisneningit. Nane njakmba nu tugum kumba minig nga sanaig le ²⁷ nu ndek saningina: Kuate samba mbolngje minit nu tanjo sangri tuwit le pirokate. ²⁸ Ye o buk tane satengen le isnaig. Kuate tanjo ye nu kuga. Ye nu tuku ndin wakeiwam tuku ambonja Kuatenje kukulyina. ²⁹ Tanjo ande nuje pino ndinok imanje tate? Nuje tanjo nunenge tate. Tanjo ta nu gare njak minit le tanjo gulab nuje nu gare pasa ta ismba nu mata gare-garekate. Ye mata tanja. Nane nu tugum kumba minig le ye kanjermba gare sunjo tet. ³⁰ Kile ye tuku nyu ibej ka kugawa le nu tuku nyu sungoka ka mbol kuwa njgina.

³¹ Ande mbol ambenje ndekina ta nu sine njakmba lisingmba nu mbolngje minit. Sine kilke te mbolngje progen ta sine kilke mbolok tanjo ndo. Sine kilke mbolok wam ndo sakes. Ande nu samba mbolngje ndekina ta sine njakmba lisingmba nu mbolngje minit. ³² Nu wam kanjerka isna ta kumumbi sakate le njakmba nu tuku pasa pitaide. ³³ Ande nu tuku pasa son njgate ta nu manjau tambu nu Kuate tuku pasa mata son njgate. ³⁴ Kuate ngje kukulna tanjo ta nu Tukul Guwa njaknu tuwit tukunu Kuate sakate tanjamba nu mata sakate. ³⁵ Mam Kuate nu Kinjo nuje tuku kume purte sulumba nu aganj ndende njakmba nu tuku wai mbolngje patikina. ³⁶ Ande nu Kuate tuku Kinjo nu kumunj nga son nguwa ta nu abo

tugu njak minmba minamngat. Ande nu Kuate tuku Kinjo tuku minge pitaiwa ta nu abo tugu te nda. Kuate tuku gubra nu mbolngje minmba minamngat nga sakina.

4

Yesus nu Samaria pino ndonj pasatina

¹ Yesus nu Yohanus limba tanjo pino gudommba kule pisneningina le nane nu dubinaig ta Farisi mbal kila minig nga nu Yudea ma tugu kusrena. ² Yesus nu nuje mironj tanjo pino kule pisne ndaningina. Nuje dubinaig tanjo tanje nane kule pisneninginaig. ³ Nu Yudea kusremba manj Galilea kam-bim saka kina. ⁴ Ndin ta Samaria ma tugu njgamuk njgamuk kina.

⁵ Nane ndin dubimba kumba Samaria tuku tumbran ande Sikar pronaig. Sikar tumbran ta kilke ande Yakobngje o buk kinjo nuje Yosef tuna ta patukngje minna. ⁶ Ma ta mbolngje kule burok Yakobngje wakeina tuku minna. Ki kanum 12 tanja Yesus nu lika ma ma matuk ka nu ka kule burok ta tugumngje minyokina.

⁷⁻⁸ Nuje dubinaig tanjo nane buk nyamaganj piyawam tumbran kinaig le Yesus nuje ndo tanje minna. Tanjamba minna le Samarianu pino ande kule kunyam ndekina le nu ndek pino ta sana: Kule kunyamba sa le nyi njgina le ⁹ nu ndek sana: Ndanjam saka ne Zu tanjo ye Samaria pino kule yabanjate njgina. (Zu mbal Samaria ndonj ulendika waim ndindombi kule nye ndakade tuku).

¹⁰ Yesus nu lafumba sana: Kuate nu aganj mayenu tanjo ningit ta ne gilai. Ye ne kule yabanjit ta ne ye mata gilai. Ne ye kila kande yabanjate le ne abo njak minmba minam tuku kule tinet kande nga sana le ¹¹ pino ta nu sana: Sunjo, burok te kule o sinam nzingje minit. Ne kunyam tuku murko kuga. Ne aningje kule abo njak tumba samngat. ¹² Sine tuku mbun sunjo Yakob nu kule burok te sarkina. Nu nuje kinjo kame aganjmor turmba kule te nyumba minnaig. Ne nu limba kule kise sam sakate e njgina le ¹³ nu lafumba sana: Ima nu kule milka te nyuwa ta nu manj kule parawamngat. ¹⁴ Ima nu ye kule tuwi le nyuwa ta nu manj kule parawe nda. Kule ta nu tuku ngamungal sinamngje bulbulmba prote tanja minwa le nu abo tugu tumba minmba minamngat njgina.

¹⁵ Tanjakina le nu ndek Yesus sana: Sunjo, kule ta ye sa le nyi sulumba ye manj kule paraye nda. Ye manj kulenu lulu ndaki njgina le ¹⁶ nu pino ta sana: Ne kumba ka tanjo nane tumba prowa njgina le ¹⁷ nu ndek sakina: Ye tanjo kugatok njgina le nu sana: Ne tanjo kugatok njgate ta sinja sakate. ¹⁸ Ne buk tanjo wai inum sulumba kilmba kusreke likina. Tanjo ne njak minit ta ne tuku

kuga. Ne ake gulabte. Ne tanjo kugatok nga sakat ta ne yabri ndakat ngina.

¹⁹ Nu pasa ta ismba sana: Sunjo, ye kile katesewet. Ne tuan tanjo ande. ²⁰ Ye ne tuku kusna nak. Sine Samaria sine tuku wa mbunj kame tabe te mbolnje Ku-ate tuku nyu te-dunja nu mbarinjanu. Tane Zu mbal Yerusalemnje ndo Kuate tuku mbarinjam tuku ma minit nga sakade ngina le ²¹ nu ndek sana: Ye pasa sanamngit te ne ise mayewa. Ait ande prowamngat ta tane tabe te mbolnje ko Yerusalemnje Kuate mbarinje nda. Manjau kitekmbi Ku-ate mbarinjamngai. ²² Tane Samaria mbal Kuate fudinmba kila pilmba nu mbarinje. Sine Zu mbal nu kila minmba mbarinje. Nu sine ngamuknje ande tanjo pino tuku muskil kile-tidingam tuku te-mayokamngat. ²³ Mine minemba manjau kise prowamngat. Kile buk tugu pilit. Ima nu sinja Mam Kuate mbarinjam idusmba kande Tukul Guwambi tugusemba Mam mbarinja. Mam nu tanjo kame tanjan nu mbarinjam tuku sota minit. ²⁴ Kuate nu Guwa tukunu ima nu Ku-ate mbarinjam idusmba kande nu Tukul Guwambi tugusemba nu mbarinja ngina.

²⁵ Kile pino ta nu sana: Mesias nyunu ande Kristus nu prowamngat ta ye kila. Nu promba wam njakmba tumsingamngat ngina le ²⁶ nu ndek sana: Ye kile ne ndonj pasatek te ye nunje ngina.

²⁷ Nu tanjamba saka minna le nuje dubiwanu tanjo nane luka pro nu pino ta ndonj pasata minna le kanjermba piriri njayonaig. Piriri njayomba ne ame aganj sotate ko ne ndanam nu ndonj pasatate nga kusna ndanaig.

²⁸ Kile pino ta waim kusremba luka tumbranj kina sulumba nane saningina: ²⁹ Tanjo ande ye manjau njakmba ke liken ta kile-mayokka sayat. Nu Kristus inde. Tane ilmba ka kanjerap ngina. ³⁰ Tanjakina le nane ndek tumbranj kusremba nu sota kinaig.

³¹ Pino ta ka tumbranjnge minna le Yesus dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Tum Tango, ne nyamaganj tumba nya nga saka minnaig le ³² nu nane saningina: Ye nyamaganj ande nyam tuku minit ta tane gilai ngina le ³³ nuje dubiwanu mbal nane ndek nangine nangine sakinaig: Andenje nyamaganj tawet le nyat inde nginaig.

³⁴ Kile Yesus nu nane saningina: Kuateenje ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubimba nu tuku piro suluwam tuku ta ye tuku nyamaganj. ³⁵ Tane tenjemba pasa sakade. Tambun bailkamba kugawa le nyamaganj alonu kilam tuku ait prowamngat nga sakade. Ye tane satinjamngit. Tane nyam piro si kanjerkap. Nyamaganj buk magekinaig. Kilam tuku ait buk kumungat. ³⁶ Tanjo nu alonu kilit nu kile ndo piyanu Tate. Nu nyamaganj kilit ta nu tanjo pino abo minmba

minam tuku kilit. Wam ta tuku nyamaganj tumunu ngukate tanjo nyamaganj alonu kilit nale arnenj gare-garekik. ³⁷ Tane tuku yaba pasa ande tenjemba. Andenje nyamaganj tumunu ngukate le andenje nyamaganj alonu kilit nga sakade. Yaba pasa ta son. ³⁸ Tane piroka nyamaganj ngu ndakinaig. Alonu kilam tuku ye kukultinget. Afu piro karenjkinai le tane alonu kilig nga saningina.

³⁹ Pino ta nu Sikar tumbranj mbal saninmba sakina: Tanjo ta ye manjau ke liken ta njakmba kile-mayokka sayat ngina. Tanjakina le Samaria tumbranj takok mbal gudommba Yesus tuku son nginaig. ⁴⁰ Nane kumba Yesus tugumnje nu nane ndonj minam tuku ngailkinaig le nu ait armba nane ndonj minna. ⁴¹ Afu gudommba nu tuku pasa ismba nu tuku son nga ⁴² nane ndek pino ta sanaig: Sine ambonja nenje sakina le ismba son ngigerj. Kile singine mironj nu tuku pasa ismba nu Kristus Kuateenje madina tanjo ta kila pileg. Nu kilke mbol mbal muskil kile-tidinge ninjam tuku tanjo nga sakinaig.

Yesus nu gabat tanjo ande tuku kinjo wakeina

⁴³⁻⁴⁴ Yesus nu o buk sakina: Tuan tanjo ande nuje tumbranj tuguk mbal nane nu talade ngina. Ta tuku mara armba kuganaig le nu Yudea ma tugu kusremba Galilea kambim saka kina.

⁴⁵ O buk Yesus nu pagumba nye sunjo ait mbolnje Yerusalemnje wam kitek sanjrinu afu ke likina le Galilea mbal pagumba nye ta tuku pronai ta nane kanjerkinaig. Ta tuku kile nu Galilea prona le nane gare-gareka nu nane ndonj minam tuku sanaig.

⁴⁶ Nu Galilea ma tugu promba manj Kana tumbranj kina. Nu buk tanje kule mbilna le grep kule prona tuku. Ka tanje minna le Kaperneumnje gabat tanjo ande kinjo nuje guaze sunjo tina. ⁴⁷ Nu tawo ndo minna le mam nuje Yesus nu Galilea prona pasa ta ismba nu tugum kumba kinjo nuje wakeiwa nga sarsarmba minna le ⁴⁸ nu ndek sana: Tane wam kitek sanjrinu piremek purkam tuku kanjermba ndo ye son ngade ngina. ⁴⁹ Tanjakina le gabat tanjo ta nu Yesus sana: O Sunjo, ne pitik ndeka. Ye tuku kinjo kumikat ngina le ⁵⁰ nu ndek tanjo ta sana: Ne ndek kaye. Kinjo nanje kume nda ngina le nu Yesus tuku pasa ismba son nga ndek kina.

⁵¹ Nu ndek kina ka ndinje nuje piro tanjo afu mbumba nu kanjermba sanaig: Kinjo nanje nu mayekina nga sanaig le ⁵² nu ndek nane kusnaningina: Ki ait ndanj mbolnje nu mayekina nga kusnaningina le nane nu sanaig: Kubele ki mbilna le ngarosu pa tingina ta mukuna nginaig. ⁵³ Tanjakinaig le mam nuje nu pasa ta ismba Yesus nu kinjo nanje kume nda ngina ait ta mbolnje ndo

kiŋo nuŋe mayekina ta katesena. Tanjamba tanjo ta nuŋe wande tuma mbal ŋakmba Yesus tuku son ŋginaig.

⁵⁴ Yesus nu Yudea ma tugu kusremba pro Galileanŋe minna ta nu wam kitek sanŋrinu tamba nu ke arna.

5

Yesus nu Betesda kule tugumŋge tanjo wakeina

¹ Kile Zu mbal tuku pagumba nye sunjo ait ande prona le Yesus nu mbumba Yerusalem kina. ² Tumbran sunjo mbol tanje sipsip tuku malaŋga patumba kule kualin fudinndo ande minna. Kule ta Hibru pasambi nyunu Betesda. Kule makembiŋge baibai wai inum sulumba minnaig. ³ Baibai ta sinamŋge guaze mbal gudommmba afu am tukulok afu kupe ŋaigonu afu ŋgarosu milmailkanu tanjamba kinye ŋak mine likinaig. [Mine lika kule galmuŋwa ŋga tairŋga minnaig. ⁴ Sunjo tuku enjel ande ait afu nu kule mbolŋge ndekanu le kule galmuŋanu le ima nu ambonŋa kambinu ta nu mayekanu.]

⁵ Tanjo ande yar 38 guaze ŋak nu tanje minna. ⁶ Yesus nu kanŋermba nu ait kuennu tanjamba minna ta kila pilmba ndek nu kusnana: Ne mayekam iduste ŋga kusnana le ⁷ guaze tanjo ta nu sana: O Sunjo, kule galmuŋte le ande nu ye tumba kule mbol palmbim tuku mine ndakate. Ye yinje miroŋ kule mbol kambim tuku tumet le ande nu ye liyumba kule mbol kinit ŋgina.

⁸ Tanjakina le Yesus ndek nu sana: Ne tinja nanje nzanŋzanŋ kuramba kaye ŋgina le ⁹ nu pitik ndo mayeka tinja nuŋe nzanŋzanŋ kuramba lika kina.

¹⁰ Ait ta kusem ait tukunu Zu gabat afu tanjo ta kanŋermba kusnanaig: Ndarjam saka ne tukul lukamba nanje nzanŋzanŋ tumba lika kinit ŋga sanaig le ¹¹ nu nane saninŋina: Ande nu ye wakeiyat ta nuŋge nanje nzanŋzanŋ kuramba kaye ŋga sayat le tanjawet ŋgina.

¹² Tanjamba saninŋina le nane ndek nu kusnanaig: Imanje ne tanjamba sanat ŋginaig. ¹³ Ma ta mbolŋge tanjo pino gudommmba minnaig le Yesus nu buk kina tukunu mayekina tanjo nu ima nu wakeina ta lislismba katese ndana.

¹⁴ Mine minemba Yesus nu kusem wande sunjo sinamŋge tanjo ta kanŋermba sana: Ata. Kile ne maye minit. Naje une manju ŋakmba kusreka. Kuga ta piti ande ne mbol prowikat ŋgina. ¹⁵ Tanjakina le tanjo ta kumba ka Zu mbal saninŋina: Tanjo nu ye wakeiyat ta Yesusŋge ŋgina.

¹⁶ Yesus nu kusem mbolŋge nu wakeina tukunu Zu mbal nane pro nu piti sermba minnaig le ¹⁷ nu lafumba nane saninŋina: Yinje Mam ndinok nu piroka minit. Ye

mata piroka minet ŋgina. ¹⁸ Tanjakina le Zu mbal nane pasa ta ismba sakinaig: A ... nu ambonŋa kusem lukawat. Kile nu lato mbarmba Kuate nu yinje Mam ndinok ŋgat ta nu Kuate ndon kumu kumu minanu tanjan ŋgate ŋginaig. Tanjaka nane man gubra tumba nu sinja balewam tuku pasa sanŋri pilenaig.

Yesus nu nuŋe miroŋ tuku Zu mbal saninŋina

¹⁹ Kile Yesus nu nane saninŋina: Ye sinja satinŋamŋgit. Ye Kuate tuku Kiŋo yinje wamdusmbi piro afu kam kumuŋ kuga. Mam nu piro ke likate le kanŋerket ta ndo ke liket. ²⁰ Nu ye nuŋe Kiŋo tuku kume purte sulumba wam ŋakmba ke likate ta ye tumyate. Ye wam ke liket te ŋgumnenŋa ta lininmba wam kitek sanŋrinu tumyuwa le tane kanŋerka pirerek purkamŋgaig. ²¹ Mam nu kumanu mbal abo ninmba kile-tidingate tanjamba ndo ye nu tuku Kiŋo yinje nzali dubimba kumanu mbal afu abo ninŋet.

²² Mam nu tanjo tuku manju pileninmba lafunu ninŋam tuku piro ta ke ndakate. Piro ta ye wai mbolŋge pilna. ²³ Nane Mam tuku nyu te-dunŋade tanjamba ye tuku nyu te-dunŋuwaig ŋga Mam nu piro ta ye sina. Ima nu ye tuku nyu te-du ndanŋate ta nu Mam ye kukulyina nu tuku nyu mata te-du ndanŋate. ²⁴ Ye sinja satinŋamŋgit. Ima nu ye tuku pasa ismba Mam ye kukulyina nu tuku son ŋgate ta nu abo tugu minmba minam tuku ŋak minit. Nu une tuku pa lafunu te nda. Nu ŋgisikam tuku wam kusremba abo minmba minam tuku ŋak minit.

²⁵ Ye sinja satinŋamŋgit. Mine minemba ye Kuate tuku Kiŋo kumanu mbal yalpe ŋgi le nane ŋgamuŋge ye tuku wi isig mbal tinja abo ŋak minmba minamŋgaig. ²⁶ Mam nu abo manju miro. Ye nu tuku Kiŋo sanŋri sina le ye mata abo manju miro. ²⁷ Kuate nu tanjo tuku manju pilenŋa lafunu ninŋam tuku ye Ndindo Katesek Tanjo nyu sina. ²⁸ Tane pasa te tuku wamdus te-sulu ndawap. Ait ande prowa le nane mindesin patikade ma sinamŋge minig mbal nane ye tuku wi ismba ²⁹ tinja mayok kangaig. Nane afu manju magenu ke likinaig ta nane abo minmba minam tuku tinŋamŋgaig. Afu manju ŋaigonu ke likinaig ta nane pasa mbol kambim tuku tinŋamŋgaig.

³⁰ Ye yinje wamdusmbi wam ande kam kumuŋ kuga. Ye Mam tuku nzali dubimba tanjo pileninŋet. Ye yinje nzali dubiwam tuku idus ndawet. Nu ye kukulyina ta ye nu tuku nzali ndo dubiwam iduset. Ta tuku ye tanjo kumumbi pileninŋet. ³¹ Ye yinje miroŋ tuku saket ta tane son ŋgam kumuŋ kuga. ³² Kuate nu ye tuku saka minit ta son pasa. Nu tuku pasa ta ye kila. ³³ Tane tanjo afu kukulinŋinaig le

pro Yohanus kusnanaig le nu mata son pasa ye tuku sakina. ³⁴ Tanamba sakina ta nu tanjo ndo. Ye nu tuku pasa sunjomba idus ndawet. Ye tane tuku wamdus kilmba muskil kile-tidinge tingam tuku idusmba Yohanus tuku pasa satinget. ³⁵ Nu sati tanja ndin tumtingina le ait fagnu ndo tane gare jak nu ndon minnaig. ³⁶ Son. Yohanus nu kumumbi ye tuku sakina ta ye nu tuku pasa sunjomba idus ndawet. Mam nu piro kam tuku sanjri sina le piro ke liket tanje Mam kukulyina ta te-mayokte. Ye ta tuku sunjomba iduset. ³⁷ Tane Mam tuku njin tugu ise ndaka nu tuku tumail kanjer ndade ta nu ye tuku saka minit ta ye tuku piro mbolnje te-mayokte. ³⁸ Tane nu ye kukulyina tanjo son nda ngade tukunu nu tuku pasa tane sinamnje mine ndakate.

³⁹ Tane abo tugu minmba minam tuku tube nga tane piro karenka kuyar pasa burka minig. Kuyar pasa tanje ye tuku sakate ta ⁴⁰ tane abo tugu tam tuku ye tugum prowam mbulig.

⁴¹ Tanjonje ye tuku nyu te-dunjuwaig nga ye idus ndawet. ⁴² Tane tuku ngamungal ta ye kila. Tane Kuate tuku kume pur ndade. ⁴³ Ye Mam tuku nyu jak tane tugum prowen ta tane ye pitaiyade. Ande nu nuje nyu jak tane tugum prowa ta tane nu nzalinu tamngaig. ⁴⁴ Tanjine nyu mbol kuwa nga tanjine tanjine munju nyu kile-mayokkade. Kuatenge tane tuku nyu kile-mayokkam tuku idus ndade. Ta tuku tane ye tuku son ngam kumunj kuga.

⁴⁵ Tane ye tuku son nda ngade ta yenje Mam sawamngit nga idus ndawap. Kuga. Tanjo ande tane tala ndamba minig ta nunje tane tuku mbar ta te-mayokamngat. Tanjo ta Moses. ⁴⁶ Moses nu ye tuku kuyarna. Tane sinja Moses tuku son ngade kande tane ye tuku mata son ngade kande. ⁴⁷ Tane nu tuku kuyar son nda ngade ta ndanmba ye tuku pasa ismba son ngam kumunj nga nane saningina.

6

Yesusnje tanjo 5,000 isukusneningina

(Mateu 14.13-21; Markus 6.30-44;

Lukas 9.10-17)

¹ Kile Yesus nu waj ponga Galilea kule kualinj sim kina. Kule kualinj ta nyunu ande Tiberias.

² Yesus nu nuje sanjri te-mayokmba guaze mbal afu wakeikina le tanjo pino gudommba kanjernaig tukunu nane nu dubimba kinaig. ³ Nu kule kualinj sim kumba nuje dubiwanu tanjo ndonj tabe ande ponga ka tanje minyok minnaig. ⁴ (Zu mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa buk pakutina).

⁵ Minyok minmba Yesus nu mambilmba tanjo pino gudommba prowe likinaig le kanjerka Filipus kusnana: Sine aninje nyamagan piyamba tanjo kame nzi ninje le nyuwaig nga kusnana. ⁶ Yesus nu wam kam tuku ta buk idusna ta nu Filipus tagowam tuku kusnana le ⁷ nu ndek sana: Yoi. Tanamba kande son 20 kilmba aganj piyamba fonfon ninje le afu kumunje nda ngina.

⁸ Nu dubina tanjo ande Simon Petrus tuku aba nuje Andreus nu ndek sana: ⁹ Ai te. Kinjo te nu bret wai inum sulumba kualegan armba kilmba prowat ta tanjo pino gudommba ngamuknje aganj ta nda minanu sukamngat ngina le ¹⁰ Yesus nu nane saningina: Kile saningap le minyokuwaig ngina. Tanjakina le nane saninginaig le minyokinaig. Ma ta pibi jak. Minyokinaig mbal gudommba tanjo ndo 5,000 tanja.

¹¹ Kile Yesus nu bret fonfon 5 ta kilmba nu Kuate gare pasa tuna sulumba minyokinaig mbal ta walmba ninje likina. Nu kualegan mata tanjana le nangine nzali dubimba kilmba nyinaig le maroningina. ¹² Maroningina le Yesus nu nuje dubinaig tanjo saningina: Aganj fetfetit batenju ta ngisikubekai. Kilmba mangurkap ngina le ¹³ nane bret batenju kilmba sambe 12 ligneninginaig.

¹⁴ Tanjo pino nu wam kitek sanjrinu kina ta kanjermba sakinaig: Tuan tanjo sunjo prowam tuku sakinaig ta noten nginaig. ¹⁵ Tanjaka saka nane sanjri tinga Yesus tumba nangine gabat sunjo palmbim tuku bafunaig le nu katesemba tinga nuje ndo tabe ande pongina.

Yesus nu kule mbol mbol likina

(Mateu 14.22-23; Markus 6.45-52)

¹⁶ Furiram nuje dubiwanu tanjo ndek kule kualinj tuku piyal kinaig. ¹⁷ Ka piyalnje furirna le Yesus nu nane tugum pro ndana le nane waj ponga Kaperneum kambim saka waj koika fando si kinaig.

¹⁸ Nane kumba minnaig le bubre tinga kule mbalo sugo sugo tinginaig. ¹⁹ Nane koika ka fando ngamu 6 kilomita tanja tinginaig le Yesus nu kule mbol mbol lika waj tugum ta kumba minna le nane nu kanjermba kuru kuru njayonaig. ²⁰ Tanjanaig le nu nane saningina: Tane kuru kuru ndakap. Te yenje ngina le ²¹ nane pasa ta ismba wamdus iben kinaig le nu waj ponguwa nga sanaig. Nu waj pongina le kile ndo waj ma kambim bafuna ta mbol pronaig.

Nyamagan tugusek

²² Mafena le nane kule kualinj simnje minnaig mbal nane idusnaig: Kubele waj ndindo minna le nu dubinaig tanjo nanenje ndo waj ta ponga kinaig. Yesus nu nane ndonj kine ndakina nga idusnaig. ²³ Tanjamba

idusmba minnaig le Tiberias mbal tuku warj afu Yesus nu Kuate gare pasa samba bret ningina le nyinaig ma ta mbol pro iben kinaig. ²⁴ Iben kinaig le nane tange minnaig mbal Yesus nuje dubiwanu mbal mine ndakinaig le kila pilmba nane ndek warj kame ta ponga Yesus sota Kaperneum kinaig.

²⁵ Nane kinaig ka Kaperneumnge Yesus kangernaig sulumba sanaig: Tum Tango, ne ginu te prowat nga kusnanaig le ²⁶ nu nane saningina: Ye sinja tane satinjet. Tane nyamagan tinggen le marotingina ta idusmba ye sotade. Ye manau sangrinu ke liken le kanjerkinaig ta tuku tane ye sote ndakade. ²⁷ Nyamagan kagagte ta tuku sota piro karen ndakap. Nyamagan njayo ndangate tuku ta sotap. Abo tugu minmba minam tuku nyamagan ta ye Katesek Tango yenje tingamnggit. Mam Kuate nu nyamagan tanjan tingam tuku ye nyu sina ngina.

²⁸ Tanjakina le nane nu sanaig: Sine ame wam ke lika Kuate tuku piro kube nga kusnanaig le ²⁹ nu nane saningina: Ye Kuatenje kukulyina tanjo tane ye tuku son ngap. Kuate tuku piro ta not ngina.

³⁰ Nane ndek nu sanaig: Ne ame manau ka le sine ne tuku sangri kanjermba ne tuku son ngube. Ne ame wam kamngat. ³¹ O buk sine tuku wa mbuj kame nane ma baknu mbolnge minnaig sulumba mana nyumba minnaig. Kuyar pasa nu tenjemba sakate. Nu aganj samba mbolnge patikina le ndekinaig le nane nyinaig. *Kisim Bek 16.4,15*

Kuyar pasa nu tanjate nginaig le ³² nu nane saningina: Ye sinja satinjamnggit. Moses nu nyamagan ningina ta samba mbolok nyamagan tugusek kuga. Yinje Mam nunje samba mbolok nyamagan tugusek tingit. ³³ Kuate tuku nyamagan tugusek ta samba mbolnge ndeka kilke mbol mbal abo tugu tingit ngina.

³⁴ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Sunjo, nyamagan ta mara mara singa le nyube nginaig le ³⁵ nu nane saningina: Abo manau tingit tuku nyamagan ta ye. Ima nu ye tugum prowa ta nu man gubawe nda. Ima nu ye tuku son nguwa ta nu man kule parawe nda. ³⁶ Ye buk satinjet not. Tane ye kangeryade ta ye tuku son nda ngade. ³⁷ Mam nu tanjo afu yinje mbal minam tuku madiningit ta nane ye tugum prode. Ima nu ye tugum prowa ta ye sinja nu pitaiwe nda. ³⁸ Ye samba mbolnge ndeken ta yinje nzali dubiwam tuku pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina le ye nu tuku nzali dubiwam tuku prowen. ³⁹ Nu tuku nzali ta tenjemba. Nu nane madiningit le ye tugum prode mbal ndindo ande ngisike nda. Ye kulatka minmba ma ma ait sunjo mbolnge njakmba man kile-tidingamnggit. ⁴⁰ Mam tuku nzali ta tenjemba. Nane ye nu tuku Kinjo kumun

nga son ngade mbal njakmba abo tugu njak minmba minamnggaig. Ait sunjo mbolnge ye nane man kile-tidingamnggit ngina.

⁴¹ Yesus nu samba mbolnge nyamagan ndekina ta ye ngina le Zu mbal nane ismba gubra tumba nanjine nanjine sakinaig: ⁴² A ... nu ndanam saka samba mbolnge ndeken ngate. Sine nu tuku ina mam kila. Nu Yosef tuku kinjo nu Yesusnge nginaig le ⁴³ nu nane saningina: Tane tanjine tanjine gubra pasa sa ndakap. ⁴⁴ Ande nuje wamduzmbi ye tugum prowa kumun kuga. Mam nu ye kukulyina nunje afu wamduz ningiwa le ndo ye tugum prowa kumun. Ait sunjo mbolnge ye nane kile-tidingamnggit. ⁴⁵ Tuan tanjo kame tenjemba kuyarnaig: Kuate nu nane njakmba tumningamnggat nga kuyarnaig. Ima nu Mam tuku pasa ismba kila pilit ta nu ye tugum prote. ⁴⁶ Ande nu Mam kanjer ndate. Ye Kuate tugumngge ndeken ta ye nu kanjeren. ⁴⁷ Ye sinja satinjamnggit. Ima nu ye tuku son ngate ta nu abo tugu minmba minam tuku njak minit. ⁴⁸ Abo manau tingit tuku nyamagan ta ye. ⁴⁹ Singine mbuj nane ma baknu mbolnge mana nyumba minnaig ma ma kume farnaig. ⁵⁰ Nyamagan kise samba mbolnge ndekina nga sakat ta ande nu nyuwa ta nu kume nda. ⁵¹ Nyamagan abo manau tingit ta samba mbolnge ndekina ta ye. Ima nu aganj ta tumba nyuwa ta nu abo minmba minamnggat. Nyamagan sakit ta ye tuku ndem. Kilke mbol mbal tane abo njak minmba minam tuku ye yinje ndem tingamnggit ngina.

⁵² Kile Zu mbal nane munju kusnanja sakinaig: Nu ndanam nuje ndem sinjuwa le nyamnggig nga saka minnaig le ⁵³ nu ndek saningina: Ye sinja satinjamnggit. Ye Ndindo Katesek Tango tane ye tuku ndem ndare tumba nye ndakap ta tane abo tugusek kugatok. ⁵⁴ Ima nu ye tuku ndem ndare tumba nyate ta nu abo njak minmba minam tuku minit. Ait sunjo mbolnge ye nu man tetiwamnggit. ⁵⁵ Ye tuku ndem te nyamagan tugusek. Ye tuku ndare te kule tugusek. ⁵⁶ Ima nu ye tuku ndem ndare nyate ta nu ye ndonj saikate le ye nu ndonj minet. ⁵⁷ Mam nu abo minmba minit nunje ye kukulyina. Nu minmba minit tukunu ye nu mbolnge minmba minet. Tanjamba ndo tanjo ima nu ye tumba nyuwa ta nu ye mbolnge abo njak minmba minamnggat. ⁵⁸ Singine mbuj nane aganj samba mbolnge ndekina ta nyumba ma ma kume farnaig. Aganj ye sakat te tanjamba kuga. Ima nu aganj te tumba nyuwa ta nu abo njak minmba minamnggat nga saningina.

⁵⁹ Yesus nu Kaperneum kusem wande sinamngge nane pasa tumningmba minmba nu pasa ta kuklimba saningina le ⁶⁰ nu dubimba likinaig mbal gudommmba nane pasa ta ismba sakinaig: Pasa te sine tuku

wamdus piti sersingit. Sine isam mbulgig nginaig.

⁶¹ Nane gubra pasa yabu saka minnaig le nu katesemba nane saningina: Ye tuku pasa ta tuku tane wamdus pitingit? ⁶² Ye Ndindo Katesek Tanjo ye man luka yinje minen tuku ma mbol ambe ka le tane kanjeryumba ye tuku ndanjmba idusamngaig. ⁶³ Ye abo manjau tugusek sakit ta Tukul Guwanje tingit. Kilke mbolok tuku aganjnge turtingam kumunj kuga. Pasa satjingit ta Tukul Guwa tugumnje prode. Pasa ta tane abo tam tuku ndin tumtingit ta tane afu son nda ngade ngina.

⁶⁴ Yesus nu buk tugu mbolnje ima nu tuku son nda nginaig ima nu tuku kupet tanjo mayok kanjat ta nu kila minna tukunu nu tanakina sulumba ⁶⁵ sakina: Tane afu ye son nda ngade ta tuku ye buk tenjemba satjingit. Mam nu afu wamdus ninjuwa le ndo ye tugum prowam kumunj ngina.

⁶⁶ Nu tanjamba saka minna le nu dubinaig mbal gudommaba ndek nu kusremba manj nu ndoj li ndakinaig. ⁶⁷ Tanjanaig le Yesus nu nuje dubinaig tanjo 12 ta kusnaniingina: Tane mata tanjamba ye kusreyam idusde e ngina le ⁶⁸ Simon Petrus nu ndek lafumba sana: Sunjo, sine ne kusrenumba ima tugum kab. Ne ndo abo minmba minam tuku ndin sasjingam kumunj. ⁶⁹ Sine ne kila pileg. Ne Kuatenje madinina tanjo ngina.

⁷⁰ Tanjakina le Yesus nu lafumba saningina: Ye tane 12 maditingen ta ande tane ngamuknje nu bukla njayonu njak ngina. ⁷¹ Yesus nu Yudas Iskariotnu Simon tuku kinjo ta tuku sakina. Ngumnenja nu Yesus tuku kupet mayok kina.

7

Yesus maib kat nuje nane nu talanaig

¹ Kile Yesus nu Galilea ma tugu mbol kine promba lika minna. Yudea mbal nane nu balewam saka minnaig tukunu nu Yudea ma mbol nda kina. ² Nu Galileanje minna le Zu mbal nane baibai patika pagumba nyam tuku ait patukina le ³ Yesus tuku maib kat nuje nu sanaig: Ne tinga Yudea ma tugu mbol kaye. Kumba ka tanje ne tenje manjau kate tanjamba ka le ne dubinade mbal kanjerwaig. ⁴ Ande nu nuje nyu mayok kuwa nga iduste ta nu kuirka piro ndakate. Ne manjau sanjrinu ke likate ta tanjo am mbolnje ka le nane kanjerkuwaig nginaig. ⁵ Nuje maib kat nuje mata nu tuku son nda nga tanjamba sakinaig.

⁶ Kile Yesus nu nane saningina: Mara njakmba tane mbumba kambim tuku ait. Ye tuku ait kile. ⁷ Kilke mbol mbal nane tane kasur ndatingig. Ye nane tuku manjau

njaigonu kile-mayokka saket ta tuku nane ye kasuryade. ⁸ Tane tinga pagumba nye ta tuku mbumba kape. Ye kine nda. Ye tuku ait kile ngina. ⁹ Tanjamba saka nu Galileanje minna.

Yesus nu pagumba nye ta mbol kina

¹⁰ Maib kat nuje pagumba nye ta tuku mbumba kinaig le nu minna ma ma kuirkuirka mbumba kina. ¹¹ Pagumba nye ta mbolnje Zu gabat mbal nane nangine nangine munju kusnanga Yesus sota nu aninge minit nga saka minnaig.

¹² Manjor sunjo ta sinamnje afu sisusasuka sakinaig: Nu tanjo mayenu nginaig le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Nu tanjo didik farmba wam njaignu tumningit tuku nginaig. ¹³ Nane Zu gabat tuku kuru-kuruka pasa te-mayokmba sa ndakinaig.

¹⁴ Pagumba nye ta ait kenjmba kina le Yesus nu kusem wande sunjo sinam kumba pasa kuklimba tumningmba minna. ¹⁵ Minna le Zu gabat afu nu tuku pasa isnaig sulumba nane pirerek purka sakinaig: i ... Nu ndanjmba kila ta tina. Nu skul sunjo mbolnje minyo ndakina nga sakinaig. ¹⁶ Tanjakinaig le nu ndek lafumba saningina: Pasa tumtinget te yinje wamdusmbi kuga. Kuatenje ye kukulyina le ye nu tuku wamdus tane satjinget. ¹⁷ Ande nu Kuate tuku nzali dubiwam iduste ta ye yinje wamdusmbi ko Kuate tuku wamdusmbi pasa tumtinget te nu kila palmbim kumunj. ¹⁸ Ande nu nuje wamdusmbi pasa kuklite ta nu nuje nyu mbol kuwa nga pasa kuklite. Ande nu nuje sunjo tuku nyu mbol kuwa nga pasa kuklite ta nu tugusek. Nu yabri kugatok. ¹⁹ Moses nu tukul pasa tingina. Ata. Tane tukul ta dubikade e? Tane ye baleyam tuku ndin sotade nga saningina.

²⁰ Tanjakina le nane nu lafumba sanaig: A ... ne bukla njak nginjngankate. Ima ne balenam sakate nginaig le ²¹ nu nane saningina: Ye manjau ande ken le tane wamdus piti tinaig. ²² Kinjo tuku ngaro pikam tuku manjau Mosesnje sine sinjina. Moses pro ndana le singine mbunnje manjau ta tugu pilnaig. Moses ait satjingina ta kusem ait mbolnje ait kumungate ta tane kusem mbolnje kinjo tuku ngaro pikig. ²³ Tane Moses tuku tukul luka ndawam tuku nga kusem ait mbolnje mata kinjo tuku ngaro pikig. Ndanjam saka tane ye kusem ait mbolnje tanjo ande tuku ngarosu wakeiwen le ye tuku gubra pilig. ²⁴ Tane ammbi ndo tanjo pile ndanjgap. Tanjo tuku tugu kanjermba pilenjan ngina.

²⁵ Kile Yerusalem mbal afu sakinaig: Tanjo balewam sakade ta noten. ²⁶ Nu kilimnje pasa saka minit le gabat kame nu peu ndade? Nu sinja Kuatenje madina ta gabat mbal kila pilnaig inde nginaig le ²⁷ nane afu sakinaig: Tanjo te tuku tumbran

tuguk sine kila. Kristus prowa le nu aninje prote ta sine gilai minamngig nga sakinaig.

²⁸ Yesus nu ndek kusem wande sunjo sinamnge pasa kuklimba sakina: Tane ye tuku tumbrañ tuguk ye tumba kila nga idusde e? Ye yinje wamdusmbi pro ndawen. Kuate nu ye kukulyina ta nu tugusek. Tane nu gilai. ²⁹ Ye nu tugumnge prowen tukunu ye nu kila minet. Nunje ye kukulyina ngina. ³⁰ Tanjaka sakina le nane ndek nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile. Nane puram kumuñ kuga.

³¹ Tanjo pino gudomma nu tuku son nginaig sulumba sakinaig: Ande prowam tuku sakinaig ta not. Tanjo wam ke likate te liwam kumuñ kuga. Nu Kristus nginaig.

³² Tanjo pino nane tanjamba sisu-sasuka sakinaig le Farisi mbal isnaig sulumba nane pris gabat mbal ndon kusem wande tuku polis afu kukulninginaig le Yesus biye tiwam kinaig le ³³ nu ndek sakina: Ye ait fagnu tane ndon mini sulumba ye mañ luka Kuate nu ye kukulyina ta nu tugum kanjit. ³⁴ Tane ye sotap ta ye kanjerye nda. Ye ka minamngit ma ta tane ye tugum prowam kumuñ kuga ngina le ³⁵ Zu mbal nane ndek nanjine nanjine sakinaig: Nu animbi kuwa le sine nu sota kanjere nda. Nu kasomok ma mbol kumba Zu mbal afu Grik ngamaknje minig nane ndon minmba Grik mbal pasa kuklimba tumningam sakate e? ³⁶ Nu ndanam tenjemba sakate: Tane ye sotap ta ye kanjerye nda. Ye ka ma minamngit ta tane ye tugum prowam kumuñ kuga ngate. Pasa tugunu te ndanmba tuku nginaig.

Kule tugusek

³⁷ Pagumba nye ta tukulam tuku ait sunjo mbolnje Yesus nu tinja wi kuerka sakina: Ima nu kule parawa kande ye tugum promba kule tumba nyuwa. ³⁸ Ima nu ye kumuñ nga ye tuku sanjri tomba tinjate ta Kuate tuku pasa sakate tanjamba kule abo njak nu tuku ngamunggal sinamnge bulbulmba minmba minamngat ngina. ³⁹ Yesus nu tanjamba sakina ta nu Tukul Guwa tuku sakina. Nane nu tuku son nginaig mbal Tukul Guwa tam tuku minnaig. Sakina ait mbolnje Yesus nu sanjri kilnja sunjo nda tina tukunu Tukul Guwa nu nde ndakina.

⁴⁰ Nane pasa ta isnaig sulumba afu sakinaig: Tuan tanjo ande prowam tuku sakinaig ta not nginaig le ⁴¹ afu ndek sakinaig: Nu Kuatenje madina tanjo nginaig. Tanjakinai le nane afu ndek sakinaig: Kuga. Kristus nu Galileanje prowe nda. ⁴² Nu David tuku ndare mbolnje nu minna tuku ma Betlehemnje prowamngat. Kuate tuku pasa tanjakate nginaig. ⁴³ Tanjamba nane wamdus pur yimam kinaig sulumba ⁴⁴ afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig.

Zu gabat mbal nane Yesus talanaig

⁴⁵ Polis mbal luka Farisi le pris gabat tugum pronai le sakinaig: Ndanam tane nu tumba pro ndawaig nginaig le ⁴⁶ polis mbal lafumba saninginaig: Nu tuku pasa sanjrinu. Sine tanjañ tanjo ande pasa sanjrinu sakina le ise ndakigen nginaig. ⁴⁷ Tanjakinai le Farisi mbal ndek nane saninginaig: A ... nu tane yabritingta le tane mata nu tuku son ngate e? ⁴⁸ Sine Farisi ko gabat ande nu tuku son ngate le kanjer ndade tae. ⁴⁹ Ake mbal nane nu tuku son ngade ta nane tukul pasa gilai. Nane ma njayo mbol kambim tuku minig nga sakinaig.

⁵⁰ Kile nane tuku ande Nikodemus nu o buk furir Yesus tugum pronai ta nunje tinja sakina: ⁵¹ Sine singine tukul dubimba tanjo ake pitaiwam kumuñ kuga. Nu tuku pasa ismba nu tuku mañau kanjermba ndo lafunu tambim kumuñ ngina le ⁵² nane ndek nu sanaig: Ne mata Galileanu yamban tanjo kande. Ne kuyar pasa bur mayewa sulumba kila pale. Galileanje tuan tanjo ande prowe nda nga sanaig.

⁵³ Tanjamba nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig.

8

Pino ande unekina le tumba Yesus tugum pronai

¹ Nane njakmba sili-silimba nanjine wande mbol kine likinaig le Yesus nu Olif tabe mbol kina. ² Mafena le maratukuk tinja nu ndeka kusem wande sunjo sinam kina. Kina le nane gudomma nu tugum pronai le nu pasa kuklimba tumningmba minna.

³ Tanjamba minna le Farisi kusem pasa biteknjanu mbal ndon pino ande tanjo kuarya le kanjermba nu tumba pro nane ngamaknje te-timba Yesus sanaig: ⁴ Tum Tanjo, pino te tanjo ande ndon minat le kanjergig. ⁵ Moses tuku tukul mbolnje ande tanjawa kande ndamembi balewap nga sakate. Ne pino te tuku ndanmba iduste nga kusnanaig. ⁶ Nane nu pasa ande mbarwa le nu tumba pasa mbolnje palmbim tuku nu tagonaig.

Kile Yesus nu minyoka wai tokmbi kilke mbolnje kuyarmba minna. ⁷ Kuyarmba minna le nane nu kusna-kusnamba minnaig le nu tinja sakina: ⁸ Ima nu tane ngamaknje mbar kugatok ndeta nunje ambonga ndame tumba pino te katwa ngina. Tanjaka sakina sulumba nu mañ minyoka kilke mbolnje kuyarmba minna.

⁹ Nane pasa ta ismba tanjo mage mage nane kua kinaig le nane afu ngumenja nduik nduik sili-silinaig. Pino ta nunje ndo Yesus tugumnge tinj minna le ¹⁰ nu tinja nu kusnana: Nane animbi kagig. Ande nu nane lafunu tanmbim tuku mine ndakate e nga

kusnana le ¹¹ nu ndek sakina: Sunjo, ande mine ndakate ngina le nu sana: Ye mata ne une lafunu tanmbim idus ndawet. Ne luka kumba manj une ndaka nga sana.

Kilke te tuku bulu

¹² Yesus nu manj tanjo pino saningina: Ye kilke te tuku bulu. Tanjo pino kiljaninget. Ande ye dubiyuwa ta nuje mine ta bulu njak. Nu ma make sinamnje mine nda ngina.

¹³ Tanjakina le Farisi mbal nu sanaig: Ne nanje miroj nanje tugu kuklite ta ne yabri pasa ndo sakate tae nginaig le ¹⁴ nu ndek nane saningina: Ye aningje prowen manj animbi kanjit ta ye kila. Ta tuku ye yije miroj tuku sanu kumuñ. Tane ye aningje prowen manj animbi kanjit ta tane gilai minig. ¹⁵ Tane tanjo tuku wamdusmbi ndo ye pileyade. Ye tanjamba ande pile ndawet. ¹⁶ Ye ande pilewam idusmba ta yije wamdusmbi ndo kuga. Kuate nu ye kukulyina ta ye nu ndonj wamdus ulendi tanjo pileningek. Ta tuku ye kumumbi pileningam kumuñ. ¹⁷ Tukul pasa nu sakate: Tanjo armba nale pasa ndui ta ndo sakade ta son pasa ngade. ¹⁸ Ye yije Mam nu ye kukulyina nu ndonj yije tugu kukliwek ta son pasa ndo ngina. ¹⁹ Tanjaka saningina le nane ndek nu kusnanaig: Ne Mam nanje aningje minit nga kusnanaig le nu sakina: Tane ye tuku Mam gilai. Tane ye mata gilai minig. Tane ye kila kande ye tuku Mam mata kila minig kande nga saningina.

²⁰ Yesus nu kusem wande sinam tanje ndametinj patikade ma mbolnje pasa ta kuklimba minna le afu nu biye tiwam tuku ta biye ti ndanaig. Nu kumam tuku ait kile.

Yesus nu samba tumbrañ tuku saningina

²¹ Yesus nu manj pasa tuturmba saningina: Ye ka le tane ye sotete pisenja tanjine une ta njak minmba kumamngai. Ye kanjit ma ta tane prowam kumuñ kuga ngina le ²² Zu mbal ndek nanjine nanjine sakinaig: Nuje ngarosu balewamngat inde. Ta tuku ye kanjit ma ta tane prowam kumuñ kuga nga sakat nginaig.

²³ Tanjakinaig le nu nane saningina: Tane ibej tekok mbal. Ye mbol ambekok. Tane kilke tekok. Ye kilke tekok kuga. ²⁴ Ta tuku ye satinjet. Tane une njak minmba kumamngai. Tane yije miroj tuku sakit ta son nda ngap ta tane sinja une njak minmba kumamngai ngina.

²⁵ Tanjakina le nane ndek nu kusnanaig: Ne ima nginaig le nu nane saningina: Ye abo abo yije miroj tuku saka minet ta not. ²⁶ Ye tane tuku mbar tuku pasa sunjomba njak minet ta ye sa ndaket. Ande nu ye kukulyina nu tugumnje pasa ten ta ndo ye satinjet. Pasa ta tugusek ngina.

²⁷ Nu tanjamba Mam Kuate tuku sakina ta nane katese ndanaig. ²⁸ Ta tuku Yesus

manj lato nane saningina: Tane ye Ndingo Katesek Tango ye tumba ail kazrai mbolnje palmbimngai. Ait ta kugawa le o son ta nunge ngamngai. Ye yije wamdusmbi pasa afu sa ndaket. Mamnje tumyina ta ndo saket ta tane katesewamngai. ²⁹ Ande nu kukulyina ye nu tuku nzali ndo dubiwet. Ta tuku nu ye kusre ndayumba ye ndonj minmba minit nga sakina.

³⁰ Nu tanjamba saka minna le nane gu-dommba nu tuku son nginaig.

Yesus nu Zu mbal ndonj kualeyaukinaig

³¹ Yesus nu Zu mbal afu nu tuku son nginaig ta tenjamba saningina: Tane ye tuku pasa ismba kumumba kap ta tane sinja ye dubiyanu tanjo mayok kanjai. ³² Tane pasa tugusek kila palpe le pasa tanje tane tuku muskil kile-tidinge tinjamngat ngina.

³³ Tanjakina le nane ndek sakinaig: Sine Abraham tuku mbuñ mineg. Sine nane afu kumemnje ndalekanu tanjañ mine ndakeg. Ne ndanam saka sine tuku muskil kile-tidinge singam tuku sakate nginaig le ³⁴ nu manj lato saningina: Ye sinja satinjamngit. Ima nu unekate ta nu une manjau kumemnje ndalekanu tanjañ minit. ³⁵ Piro tanjo nu nuje sunjo tuku wandeknje mara mara mine ndakate. Kinjo nu mam nuje tuku wande mbolnje mara mara minit. ³⁶ Ata. Ye Kuate tuku Kinjo ye tane tuku muskil kile-tidinge ta tane muskil kile-tidi mayewamngai. ³⁷ Tane Abraham tuku mbuñ ngade ta ye kila ta tane ye tuku pasa isig ta tane tuku ngamungal sinam kine ndakate tukunu tane ye baleyam sakade. ³⁸ Ye yije Mam tugumnje manjau kanjerke liken ta sake liket. Tane tanjine mamnje manjau tumtingit ta kade ngina.

³⁹ Tanjakina le nane nu sanaig: Sine tuku mam Abraham nginaig le nu nane saningina: Tane Abraham tuku kinjo kame kande Abraham tuku manjau dubide kande. ⁴⁰ Ye pasa tugusek Kuate tugumnje ismba pro satinjet le tane ye baleyam sakade. Abraham nu manjau tanjañ ke ndakina. ⁴¹ Tane tanjine mam tuku manjau te-purde ngina le nane nu sanaig: i ... Sine ndinje kile-pati ndakinaig. Singine Mam ndindo nu Kuate nginaig.

⁴² Kile Yesus nu ndek saningina: Ye Kuate tugumnje minen sulumba te prowen. Yije wamdusmbi kuga. Nunge ye kukulyina. Kuate nu tane tuku Mam kande tane ye tuku mata kume purde kande. ⁴³ Ye pasa kile-mayokket te tane isam mbulmba kilba tukulde. Ta tuku tane katese ndade. ⁴⁴ Tanjine mam Satan. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam idusde. Nu abo abo tanjo bale farna tanjamba kile minit. Nu wamdus tugusek kugatok tukunu nu manjau tugusek njakmba pitaikate. Nu mane tanjo. Nu yabri manjau miro. Ta tuku nu yabri wam

ndo te-mayokam kumuŋ. ⁴⁵ Tane tanjine mam tuku manjau ŋak minig sulumba ye pasa tugusek satinjet ta tane son ŋgam fugude. ⁴⁶ Tane tuku ande ye tuku mbar ande kanjermba sanu kumuŋ kuga. Ye tane pasa tugusek satinjet ta tane ndaŋam tuku son nda ŋgade. ⁴⁷ Kuate tuku kiŋo kame nane nu tuku pasa isig. Tane nu tuku kiŋo kame mine ndakade tukunu nu tuku pasa ise ndakade ŋgina.

⁴⁸ Tanjakina le Zu mbal nane ndek nu sanaig: Ne Samaria yamban bukla ŋayonu ŋak ŋgeg ta sine kumumbi sakeg ŋginaig le ⁴⁹ nu nane saningina: Ye bukla ŋak kuga. Ye Mam tuku nyu te-duŋget le tane ye tuku nyu te-iberjde. ⁵⁰ Ye yiŋe nyu mbol kuwa ŋga idus ndawet. Kuate nu ye tuku nyu mbol kuwa ŋga sakate. Nu tanjo ŋakmba kumumbi pileŋgit. ⁵¹ Ye sinjka satinjamŋgit. Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ŋgina.

⁵² Kile Zu mbal nane ndek sakinaig: i ... Abraham tuan tanjo ŋakmba kume likinaig ta ne sakate: Ima nu ye tuku pasa dubimba minwa ta nu kume nda ŋgate. Ta tuku kile sine kila pileg. Ne bukla ŋak. ⁵³ Sine tuku mbuŋ sunjo Abraham ne nu liwanu ŋga iduste? Abraham tuan tanjo ŋakmba kume likinaig. Ne ima le naje nyu te-duŋgate ŋginaig le ⁵⁴ nu ndek saningina: Ye yiŋe miroŋ yiŋe nyu payam ndaket. Yiŋe Mam nunje ye tuku nyu te-duŋgate. Tane nu sine tuku Mbara Sunjo ŋgade ta ⁵⁵ tane nu gilai. Tane nu kila ŋgade ta tane yabri tanjo ndo. Ye nu kila ŋget ta tane yabri pasa sakade tanjamba kuga. Ye sinjka nu kila minmba nu tuku pasa dubiwet. ⁵⁶ Singine mbuŋ Abraham nu o buk ye prowam tuku ait ismba nu gare-gareka tairŋga minna. Nu ye tuku ait kanjermba gare sunjo tina ŋga saningina.

⁵⁷ Tanjakina le Zu mbal ndek nu sanaig: i ... Ne yar 50 mine ndakate. Ne Abraham kanjeranu ŋga sakate e ŋginaig le ⁵⁸ nu ndek nane saningina: Ye sinjka satinjamŋgit. Abraham pro ndana le ye minmba minen kile minet ŋga saningina.

⁵⁹ Tanjakina le nane ndek ndame kilmba nu balewam bafunag le nu nuŋe ŋgaro kuirkuirka tumba kusem wande kusremba kina.

9

Yesus nu tanjo am tukulok wakeina

¹ Yesus nane ndin dubimba kinaig ka tanjo ande nu am tukulok ina sinamŋge prona ta kanjernaig. ² Kanjermba nuŋe dubiwanu tanjo Yesus kusnanaig: Tum Tanjo, imanje unekina le nu am tukulok prona. Ina mam nuŋeŋge e ko nuŋe miroŋ e ŋga kusnanaig le ³ nu ndek nane saningina: Ina mam nuŋe tuku une ko nuŋe une tanje am

tukul ndana. Kuate tuku sanjri nu mbolŋge mayok kambim tuku nu am tukulok minit. ⁴ Kile mafen minitmbi ye Kuatenje kukuliyina ta sine nu tuku piro kube. Mine minemba furirwa le sine ŋakmba pirokam kumuŋ kuga. ⁵ Ye kilke te mbolŋge minmba kilke te kilŋawet tuku bulu ŋgina.

⁶ Nu tanjaka sakina sulumba kilke mbol ŋguspeka ruga wakeimba tumba tanjo ta am mbolŋge pilna sulumba nu sana: ⁷ Ne kumba Siloam kule kualin mbolŋge am minyanja ŋgina. (Siloam nyu ta tugunu Kukulna). Tanjamba kukulna le nu ndek kumba am minyanja mambil mayemba luka prona.

⁸ Nu prona le nu tuku tumbran tuma nane afu turmba nu buk agan ndende yabanja minna le kanjernaig ta ndek sakinaig: i ... Ande buk agan ndende yabanja minna nunje inde ŋginaig le ⁹ nane afu sakinaig: Au. Nunje ŋginaig le afu sakinaig: Kuga. Tango ande nu suk ŋginaig. Tanjakinaig le nu nane saningina: Sakade not. Ye nunje ŋgina le ¹⁰ nane ndek nu kusnanaig: i ... Ne ndanjet le am mayekat ŋginaig le ¹¹ nu lafumba sakina: Tango ande nyunu Yesus nunje ruga wakeimba ye tuku am mbolŋge pilmba sayat: Ne ka Siloam kule kualin mbolŋge am minyanja ŋgat. Ye ka am minyanjet le ye am maranjet ŋgina le ¹² nane nu kusnanaig: Nu aninge minit ŋginaig le nu ndek saningina: Iyo. Ye gilai ŋgina.

¹³⁻¹⁴ Yesus nu ruga wakeimba am maranje tuna ta kusem ait le nane afu tanjo buk am tukulok minna ta tumba Farisi mbal tugum pronaig le ¹⁵ nane mata nu kusnanaig: Ne ndanjet le am mayekat ŋginaig le nu saningina: Nu ruga wakeimba ye tuku am mbolŋge palet le ye ka am minyanjet le kile mambilet ŋgina. ¹⁶ Tanjakina le Farisi mbal afu sakinaig: Tango ta kusem ait tukul lukamba nu mabte ndakate. Kuatenje nu kukul ndana ŋginaig le nane afu tenjemba sakinaig: Kuga. Nu tanjo ŋayonu kande nu manjau sanjrinu tanjamba kam kumuŋ kuga kande ŋginaig. Nane tanjamba pur yimyam kinaig. ¹⁷ Tanjamba nane man tanjo am mayekina ta kusnanaig: Tango ta tuku ne ndanmba iduste ŋginaig le nu saningina: Nu tuan tanjo ande ŋgina.

¹⁸ Zu gabat mbal tanjo ta ina sinamŋge am tukulok prona le kile mayekina ta son nda ŋga nu tuku ina mam wika kusnanikinaig: ¹⁹⁻²⁰ Tale kiŋo ande am tukulok tepalmbinu ŋga saka minik ta noten e ŋginaig le nale lafumba sakinaik: Am tukulok tepilken ta not ŋginaik. Tanjakinaik le nane ndek sanikinaig: Nu ndanjet le am mayekat ŋga kusnanikinaig le nale ndek sakinaik: ²¹ Iyo. Sile gilai. Nu sunjokanu. Nu kusnawap. Nu ndanjet le am mayekat ko imanje

nu am wakeiwe tawet ta nuŋe sakuwa le isap ŋginaik. ²² Nale Zu mbal tuku kuru-kurukinaik sulumba taŋamba saninginaik. Ta ndaŋam? Zu gabat mbal nane pasa ande buk katmba ima nu Yesus nu Kuatenge madina taŋango ŋguwa kande nu kusem wandekŋe pitaimba nu tukulbe ŋginaig. ²³ Wam ta tuku nale sakinaik: Nu sunjokanu. Nu kusnawap ŋginaik.

²⁴ Kile nane maŋ taŋgo am mayekina ta te yale ŋga sanaig: Taŋgo ta ŋyayonu ta sine kila. Ne Kuate am mbolŋge sinja son pasa saka ŋginaig le ²⁵ nu ndek sakina: Nu ŋyayonu e ko mayenu e ta ye gilai. Wam ande ye mbolŋge kat ta ndo ye kila. Ye buk am tukulok minen ta kile ye mambilet ŋgina.

²⁶ Taŋakina le nane maŋ nu kusnanaig: Nu ne ndaŋnat? Nu ame wam kat le ne am mayekat ŋga kusnanaig le ²⁷ nu lafumba saningina: A ... ye buk satingit le tane isaig. Ndaŋam saka maŋ lato isam tuku kusnangade. Tane mata nu dubiwanu taŋgo minam idusde e ŋgina le ²⁸ nane ndek gubra tumba nu tumail panmba sanaig: A ... ne nu dubiwanu taŋgo. Sine Moses ndo dubiweg. ²⁹ Kuate nu Moses ndoŋ pasatina ta sine kila. Taŋgo te aningge prona ta sine gilai ŋginaig le ³⁰ nu pasa lafumba saningina: i ... Nu ye tuku am wakeiwe sat ta ndaŋam nu aningge prona ta tane gilai ŋgade. ³¹ Nu tuku maŋau ta kilimok. Kuate nu taŋgo ŋyayonu ise ndakate. Ande nu Kuate mbariŋmba nu tuku nzali dubite le ndo Kuate nu tuku yabaŋ pasa isit le wam sanjrinu kate. ³² Ande nu ina sinamŋge am tukulok prona le andeŋge nu tuku am maraŋge tuna ŋga sakade le ise ndakeg. ³³ Taŋgo ta nu Kuatenge kukul ndana kande maŋau taŋaŋ inum kam kumuŋ kuga kande ŋgina. ³⁴ Taŋakina le nane gubra tumba sanaig: Yoi. Ne ina sinamŋge une ŋak te-pilnaik. Ne sine gabat kame wam pagukam iduste e ŋga nane taŋgo ta kusem wandekŋe pitainaig le mayok kina.

³⁵ Taŋgo pitainaig le mayok kina ta Yesus nu ismba taŋgo ta sota kaŋgerna sulumba nu sana: Ne Katesek Taŋgo Ndindo ta tuku ne son ŋgate e ŋgina le ³⁶ nu ndek nu sana: Sunjo, ne ima tuku sakate. Taŋgo ta saya le isi sulumba ye nu tuku son ŋgi ŋga sana. ³⁷ Taŋakina le nu ndek sana: Ne buk nu kaŋgerat. Ye ne ndoŋ pasatet te ye nuŋge ŋgina le ³⁸ nu ndek sana: O Sunjo, ye ne tuku son nget ŋga nu tugumŋge dagol tidroŋgina.

³⁹ Kile Yesus nu teŋemba sakina: Nane am tukulok mbal mambilam tuku mambilde mbal am tukulkam tuku ye taŋgo taŋamba pilingam kilke te mbol prowen ŋgina le ⁴⁰ Farisi mbal afu taŋge minnaig ta pasa ta ismba sanaig: i ... Ne sine mata am tukulkanu ŋga iduste e ŋginaig le ⁴¹ nu nane saningina: Tane am tukulkanu minig kande

une tuku pa tane mbolŋge mine ndakate kande. Tane sine am maraŋanu mineg ŋgade tukunu tane pa tam tuku minig ŋgina.

10

Sipsip kulat taŋgo mayenu

¹ Ye sinja satingamŋgit. Ande nu sipsip tuku malaŋga sinam nda kumba nu fonde poŋga sinam kinit ta nu kuayar taŋgo ndo.

² Ande nu malaŋga kumam sinam kinit ta nu sipsip tuku kulat taŋgo. ³ Nu prote le malaŋga kulat taŋgo malaŋga talke tuwit. Nu sinam kinit le nuŋe sipsip nu tuku ŋin tugu katesemba nu kila pilig. Nu nuŋe sipsip tuku nyu yimyam wike lika kilmba kile-mayokka kinit. ⁴ Nu nuŋe sipsip ŋakmba kile-mayokkate sulumba nu ambonga kinit le nane nu tuku ŋin tugu kila tukunu nu dubimba kinig. ⁵ Taŋgo kisenge pro wikuwa ta nane nu dubiwe nda. Nane nu tuku ŋin tugu gilai tukunu nane nu ram kua kaŋgaig ŋgina. ⁶ Yesus nu yaba pasa ta saningina ta nane tugunu katese ndanaig.

⁷ Katese ndanaig le nu te-mayokmba saningina: Ye sinja satingamŋgit. Sipsip tuku malaŋga ta ye. ⁸ Ambonga pronaig mbal ta nane ŋakmba kuayar taŋgo ndo. Sipsip nane tuku pasa ise ndakinaig. ⁹ Ye ndo malaŋga. Ande nu ye tugum tembi sinam kuwa ta nu ŋgisike nda. Nu mayok ka sinam ka nyamagaŋ mayenu te-silika nyumba minamŋgat. ¹⁰ Kuayar taŋgo nu sipsip kuayarmba bale farmba ŋaigo siglikam tuku ndo prote. Ye nane abo tugu kitek lato lato tumba gare sunjo ŋak minwaig ŋga ye prowen.

¹¹ Ye sipsip kulat taŋgo mayenu. Sipsip kulat taŋgo mayenu sipsip mine mayewaig ŋga nu kumam tuku kuru kuru ndakate. ¹² Ande nu sipsip miro taŋgo kuga ta nu ndametiŋ kilam tuku ndo sipsip kulatkate. Age nguikok prote le nu sipsip kusreka kua kinit le age taŋge nane bige tidingate le nane pururumba sili-silide. ¹³ Nu ndametiŋ kilam tuku ndo sipsip kulatkate sulumba nu sipsip sungomba idus daningit. ¹⁴⁻¹⁵ Ye sipsip kulat taŋgo mayenu. Mam nu ye kila minit le ye nu kila minet. Taŋamba ndo ye yiŋe sipsip kila minet le nane ye kila minig. Ye nane mine mayewam tuku ye yiŋe ŋgarosu mape ndamba kumamŋgit.

¹⁶ Yiŋe sipsip gudommba fonde te sinamŋge mine ndakate. Ye nane mata kili le nane ye tuku ŋin tugu kila pilmba ye dubiyamŋgaig. Taŋamba nane kuasmbi ndindo taŋaŋ minwaig le ye nane tuku kulat taŋgo ndindo minamŋgit. ¹⁷ Ye yiŋe ŋgarosu mape ndamba kumi sulumba maŋ abo tumba tingamŋgit. Ta tuku yiŋe Mam nu ye tuku kume purte. ¹⁸ Ande nu nuŋe nzali dubimba ye baleyam kumuŋ kuga. Ye yiŋe nzali dubimba kumamŋgit. Ye sanjri

ajak minmba yinje ngarosu kumam tuku palmbimngit. Kumi sulumba sanjri ndui ta tumba manj tingamngit. Yinje Mam nu ye wam ta kam tuku nyu sina nga saningina.

¹⁹ Tanjaka saningina le Zu mbal nane pasa ta ismba manj wamdu pur yimyam kinaig. ²⁰ Afu gudommba ndek sakinaig; Nu bukla jak nginngankate. Tane nu tuku pasa ise ndakap nginaig le ²¹ nane afu ndek sakinaig; Tango bukla jak tanjamba pasatam kumun kuga. Bukla njayonunje tanjo am tukulok wakeiwam kumun kuga nginaig.

Zu mbal Yesus ngumnaig

²² Yerusalemnge nane o buk kusem wande tuku malanga manj talkinaig ta idusam tuku pagumba nye sunjo mayok kina. Ait ta murke ait.

²³ Yesus nu kusem wande sunjo tuku kawaj ande nyunu Solomon ta mbolnje kine inummba minna le ²⁴ Zu mbal afu pro nu te-ngamumba kusnanaig; Ne Kuatenje madinina tanjo ndeta tugusemba saka le isbe. Sine isam tuku wamdu sulumba tairnga mineg nginaig le ²⁵ nu ndek lafumba saningina: Ye buk satinjen ta tane son nda ngade. Ye Mam tuku nyu mbolnje wam ke liket piro kame tanje Mam nu ye kukulyina ta te-mayokde ta ²⁶ tane ye tuku sipsip kuga tukunu tane ye tuku son nda ngade. ²⁷ Ye tuku sipsip nane ye tuku njin tugu kila. Ye nane kila minet le nane ye dubiyade. ²⁸ Ye abo tugu minmba minam tuku ningi le nane sinja ngisike nda. Ande nu ye tugumnge nane bige tidinnga kilam kumun kuga. ²⁹ Sipsip jakmba Mam nu ye tugumnge patikina le kulatka minet. Ande nu Mam tugumnge nane bige tidinnga kilam kumun kuga. ³⁰ Sile Mam ndonj ndindo ndo nga sakina.

³¹ Tanjakina le Zu mbal nane manj ndame kilmba nu balewam bafunaig le ³² nu ndek nane saningina: Ye Mam tuku sanjrimbi manjau magenu gudommba ke liket le kanjerkade. Ame manjau njayonu ket le tane ye baleyam bafude nga saningina le ³³ nane nu sanaig; Sine ne wam magenu kate ta tuku ne balenam idus ndaweg. Ne tanjo ndo ta ne ye Kuate nga nu tuku nyu njayo silite nginaig.

³⁴ Nu ndek lafumba saningina: Kuyar pasa mbolnje Kuate nu terjenmba sakate. Tane mbara kame tanjaj minig ngate. ³⁵ Sine kuyar pasa ande te-siwam kumun kuga. Kuate nu tanjamba nuje mbal afu pasa ningina le nane mbara tanjaj minig ngina. ³⁶ Ye ake tanjo kuga. Kuatenje madiyumba kukulyina le kilke te mbol prowen. Ndarjam saka ye Kuate tuku Kinjo nget le Kuate tuku nyu njayo siliwanu ngade. ³⁷ Ye Mam Kuate tuku piro ndaket nga idusmba kande tane ye tuku son nda ngap. ³⁸ Ye nu tuku piro ket

nga idusmba kande piro ket manjau te ndo son ngap. Ta mbolnje tane Mam nu ye ndonj minmba minit le ye nu ndonj minmba minet ta kila palmbimngai ngina.

³⁹ Tanjaka sakina le kile nane nu manj biye tiwam tuku ta nu nane kusreka kua kina. ⁴⁰ Nu kina ka Yordan kule sim ka buk Yohanusnge kule pisneningina ma ta mbolnje minna. ⁴¹ Tanje minna le nane gudommba nu tugum promba sakinaig; Yohanus nu manjau sanjrinu afu ke ndakina ta nu tanjo te tuku sakina ta kumumbi sakina nginaig. ⁴² Tanjamba ma ta tuku mbal gudommba Yesus tuku son nginaig.

11

Lasarus nu kumna

¹ Betani tanjo ande Lasarus nu guazengina. Kulim kat nuje Maria le Marta. ² Maria nu buk gurenj tumba Yesus tuku kupe mbolnje kutumba nuje gabat wajembi saukina. Leu nuje Lasarus guazengina. ³ Guazengina le nuje kulim kat nuje ar ndek Yesus tuku pasa pilmba sakinaik; Sunjo, ande ne nu tuku kume purte ta nu guaze jak minit nga sanaik le ⁴ nu pasa ta ismba sakina: Guaze tanje nu balewe nda. Kuate tuku nyu sunjo mbol kuwa le wam ta mbolnje ye Kuate tuku Kinjo nyu sunjo mayok kambim tuku guaze ta prona ngina.

⁵ Yesus nu Maria le Marta leu nakile Lasarus nu nane tuku kume pur sunjo jak. ⁶ Nu Lasarus guazengina pasa ta ismba minna ma ta mbolnje manj ait armba tanje minna. ⁷ Mara armba kugana le nu nuje dubiwanu tanjo saningina: Sine manj Yudea kab ngina le ⁸ nane nu sanaig: Tum Tango, ailfu ndo Zu mbal ma ta mbolnje ndamembi ne balenam bafunaig. Ndarjam saka ne manj kambim sakate e nginaig le ⁹ nu ndek sakina: Maratukuk ka furiram ta mafen minit. Ande nu ki mbol likate ta nu baringam kumun kuga. Mafen tuku bulunje nu kilngate. ¹⁰ Ande nu furir likate ta nu bulu kugatok tukunu baringate ngina. ¹¹ Tanjaka sakina sulumba nu nane saningina: Singine gulab Lasarus nu kinyamba minit. Ye ka nu kuanewamngit ngina.

¹² Tanjakina le nuje dubiwanu tanjo nane nu sanaig: Sunjo, nu kinyamba minit ndeta nu mayekamngat nginaig. ¹³ Yesus nu Lasarus kumna ta tuku nu kinyamba minit nga saningina ta nane nu kinyat nga idusmba tanjamba sanaig. ¹⁴ Kile Yesus nu kilimok saningina: Lasarus kumna. ¹⁵ Ye nu tugum nda kan le nu kumna ta tuku ye piti ndayate. Tane ye tuku son ngap nga ye iduset. Kile sine nu tugum kab ngina.

¹⁶ Nu tanjamba sakina le Tomas mape nyu ande Didimus nu ndek Yesus dubinaig

tanjo afu saniŋgina: Nu kumam kinit. Ariya. Sine kumba nu ndonj kumbe ŋgina.

Kumanu mbal abonja tinjam tuku miro

¹⁷ Yesus nane Betani pronaig le nane Lasarus tumba ndame burok sinamŋge pilnaig le ki bailkamba kugana ta kila sanaig. ¹⁸ Betani tumbraŋ Yerusalem kambim tuku 3 kilomita tanaŋ ndin kuen kuga. ¹⁹ Zu mbal gudommba Maria le Marta le nakile kumna le wamdus kile-ibenkam tuku pro tanje minnaig.

²⁰ Marta nu Yesus ilmba minna pasa isna sulumba nu tinja ka ndinŋge Yesus kanjerna le Maria nu wandekŋge minna. ²¹ Marta nu Yesus sana: O Sunjo, ne buk pro minna kande ye tuku leu kume ndakina kande. ²² Kile ait te mbolŋge mata ne ame wam tuku Kuate yabaŋa ta ne tanbimŋgat ta ye kila ŋgina le ²³ nu lafumba sana: Leu nane nu manj abonja tinjamŋgat ŋgina le ²⁴ Marta ndek lafumba nu sana: Ait sunjo mbolŋge kumanu mbal ŋakmba tinjuwaig le nu mata tinjamŋgat ta ye kila ŋgina.

²⁵ Tanjakina le nu ndek sana: Kumanu mbal abonja tinjam tuku ta ye miro. Ande nu ye tuku sanjri tomba tinja kumwa ta nu manj abonja tinjamŋgat. ²⁶ Ima nu abo minmba ye tuku sanjri tomba tinjate ta nu ŋgisike nda. Ye pasa sanet te ne son ŋgate e ŋga kusnana le ²⁷ nu ndek sana: O Sunjo, ne Kuate tuku Kiŋo ne Kristus. Ande nu kilke te mbol prowamŋgat ŋginaig ta ne ŋgina.

Yesus nu malmbikina

²⁸ Tanjakina sulumba Marta nu tinja kumba ka maib nuŋe Maria siŋsiŋndo sana: Tum Tanjo pro ne ilwa ŋga sakat ŋgina le ²⁹ nu ismba pastinja nu sota kina.

³⁰ Yesus nu tumbraŋ nda prona. Nu tumbraŋ makembinge Marta ndonj pasatinaik ma ta mbolŋge minna. ³¹ Zu mbal nane wandekŋge Maria wamdus te-ibenmba minnaig ta nu pastinja kina le nane nu mindesin tugumŋge malmbinu kinit ŋga nu dubimba kinaig.

³² Maria nu Yesus tugum promba dagol tidronja sana: O Sunjo, ne prona kande ye tuku leu kume ndakina kande ŋgina.

³³ Maria nu malmbikina le nu dubimba kinaig mbal ŋakmba malmbikinaig le Yesus nu nane kanjerka wamdus tatrunkina le nu nane kusnaniŋgina: ³⁴ Tane aninje nu tumba pilnaig ŋga kusnaniŋgina le nane nu sanaig: Sunjo, ne sine ŋak kumba ka kanjera ŋginaig le ³⁵ nu malmbikina.

³⁶ Tanjana le Zu mbal afu sakinaig: Ai si. Nu Lasarus tuku sunjomba kume purte ŋginaig. ³⁷ Tanjakinaig le nane afu ndek sakinaig: Nu tanjo am tukulok ta nu am maraŋge tuna. Ndanam tuku nu Lasarus te ti ndana le nu kumna ŋga sakinaig.

Yesus nu Lasarus wikina le abonjina

³⁸ Kile Yesus nu manj wamdus tatrunkina le nu kumba ka mindesin pilnaig ma ndame burok ta tugum prona. Ndamé sunjo ande burok tukulanu minna. ³⁹ Kile Yesus nu ndek saniŋgina: Ndamé talkap ŋgina le tanjo kumna ta kulim nuŋe Marta nu ndek sana: Sunjo, nu kumna le ki bailkamba kuganaig. Mindesin te buk mundur kinit ŋgina le ⁴⁰ nu sana: Ye ne ame pasa sanit? Ne ye tuku sanjri tomba tinja ta ne Kuate tuku sanjri kanjeramŋgat ŋga sanit ŋgina. ⁴¹ Tanjakina le nane ndek ndame talkinaig le Yesus nu tandeka sakina: O Mam, ne ye tuku pasa isit tukunu ye ne gare pasa tinet. ⁴² Ne mara mara ye tuku pasa isit ta ye kila. Afu minig te nenje ye kukulyina ta nane kila pilwaig ŋga ye pasa te sanet ŋgina.

⁴³ Tanjaka sake denjpurmba nu wi kuenja sakina: Lasarus, ne tinja kilim kaye ŋgina le ⁴⁴ nu kumna tuku ta tinja mayok kina. Nane buk tawimbi kupe wai kusnaig sulumba tawi inum gabat sonjinaig ta ŋak tinjina le Yesus ndek nane saniŋgina: Tane kuminj kukliwap le nu kuwa ŋgina.

Nane Yesus balewam tuku ndin sotinaig
(Mateus 26.1-5; Markus 14.1-2; Lukas 22.1-2)

⁴⁵ Zu mbal Maria dubimba pronaig ta nane Yesus wam kina ta kanjermba nane gudommba nu tuku son ŋginaig le ⁴⁶ nane afu Farisi mbal tugum kumba Yesus wam kina ta kubeu ninginaig le ⁴⁷ Farisi mbal ndek kumba pris gabat mbal ndonj gabat sugo sugo ŋakmba kilemanjurkinaig sulumba sakinaig: Sine kile ndanjanjamŋgig? Nu manjau kitek sanjrinu gudommba ke likate. ⁴⁸ Sine nu mapebe le nu manjau kumba minwa ta nane ŋakmba nu tuku son ŋgamŋgaig. Tanjawaig ta Rom mbal sine Sesar kusrewanu ŋga pro kusem wande sunjo ŋayo silimba sine Israel ŋakmba bale faramŋgaig ŋginaig.

⁴⁹ Tanjo sunjo ande nyunu Kaiafas nu yar ta mbolŋge pris tuku gabat sunjo minna. Tanjo ta nu nane ŋgamukŋge tinja saniŋgina: Tane wam gilai mbal. ⁵⁰ Sine Israel tuku ma tumba tanjo ndindo kumwa ta maye. Tanjawa ta sine ŋakmba ŋgisike nda ŋgina. ⁵¹ Kaiafas nu tanjakina ta nu nuŋe wamdus dubimba sa ndakina. Nu yar ta mbolŋge pris gabat sunjo minna le Kuateŋge nu wamdus tuna le nu dir pasa saniŋmba Yesus nu Israel ŋakmba tuku ŋga kumamŋgat ŋgina. ⁵² Israel mbal ndo kuga. Nu Kuate tuku kiŋo kame kilke tugu ŋakmba mbolŋge kilwa le kuasmbi ndindo minwaig ŋga kumamŋgat.

⁵³ Ait ta mbolŋge Zu gabat mbal nane tugu pilmba Yesus balewam tuku ndin sota minnaig. ⁵⁴ Ta tuku kile Yesus nu Zu am mbol li ndakina. Nu nuŋe dubiwanu mbal

kilmba duje makembiŋge tumbranj ande nyunu Efraim kinaig ka tange minnaig.

⁵⁵ Zu mbal tuku pagumba nye sunjo Pasowa ait patukina le tumbranj fonfon tuku mbal gudommba Pasowa mayok nda kuwa le purfenju mayok kambim tuku nja Yerusalem kinaig. ⁵⁶ Nane pro Yesus sota kusem wande sunjo sinam tanje nanjine nanjine munju kusnanga sakinaig: Tane ndanjmba idusde. Nu pro wamngat e ko prove nda nja saka minnaig.

⁵⁷ Farisi nane pris gabat mbal ndonj nane buk tango pino wam paguka saninjinaig: Ande nu Yesus minit ma ta kila minmba kande nu sine sasinguwa le sine ka biye tibe njinaig.

12

Maria Yesus tuku kupe mbolŋge gurenj kutuna

(Mateus 26.6-13; Markus 14.3-9)

¹ Pasowa tuku pagumba nye ait ta buk fagkina le Yesus nu manj Lasarus kumna le te-tina tuku tumbranj Betani kina. ² Ka tanje nane Yesus tuku pagunaig le Marta nu nyamaganj kutumba minna. Lasarus mata nane ndonj isukusmba minna. ³ Isukusmba minnaig le Maria nu gurenj mayenu ande pitinu 500 gram tanjanj piyanu o mbolŋge ta tumba prona sulumba Yesus tuku kupe mbolŋge kutumba nuje gabat wajembi kupe saukina le mundur mayenu wande ta kumunjina le ⁴ Yesus dubiwanu tanjo ande Yudas Iskariotnu nu ngumneŋga Yesus tuku kupet mayok kina ta nuje sakina: ⁵ A ... ndanam saka gurenj ta tumba nane afu mbol nda piyana. Nu tanjana kande nu sonj 30 tunaig le sine sanzal mbal turkeg kande njina. ⁶ Yudas nu sanzal mbal idusnjmba pasa ta sa ndakina. Nunje nanjine ndametinj kulatka afu kuayarmba minanu. Ta tuku nu sakina.

⁷ Kile Yesus nu ndek sana: Nu piti ser ndawa. Ye kume ndaket le nu ambonja ye tuku mindesinj wakeiwanu tanjanj gurenj ta tumba ye pisneyat. ⁸ Sanzal mbal nane mara mara tane ngamukŋge minamnjgaig. Ye tane ndonj ait kuennu mine nda njina.

Nane Lasarus balewam tuku pasa kat-naig

⁹ Zu mbal gudommba nane Yesus minna ta ismba nu kanjeram pronaig. Nu ndo kanjeram pro ndanaig. Nane Lasarus kumna le Yesus nu te-tina ta turmba kanjeram pronaig. ¹⁰⁻¹¹ Yesus nu Lasarus te-tina le nane gudommba pris gabat mbal tuku pasa kusreka Yesus tuku son nja minnaig. Ta tuku pris mbal nane Lasarus mata balewam tuku pasa katnaig.

Yesus nu gabat sunjo tanjanj Yerusalem kina

(Mateus 21.1-11; Markus 11.1-11; Lukas 19.28-40)

¹² Mafena le Yesus nu mbumba Yerusalem prowam bafumba minna le tanjo pino gudommba pro Yerusalemŋge pagumba nye ta tuku minnaig ta nane isnaig. ¹³ Nane ismba ndek pator waje supika kilmba nu tugum kumba ka wikaraumba sakinaig:

Sine Kuate tuku nyu te-dunjubu o.

Tango te Sunjo tuku nyu mbolŋge prote.

Nu Sunjonje nyaro tuwa o.

Nu sine Israel tuku gabat sunjo nyaro tuwa o njinaig. *Mune 118.26*

¹⁴ Yesus nu donjki fat ande te-silika muskilnu mbolŋge minyokina. Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

¹⁵ Sion tumbranj sunjo ne kuru kuru ndaka. Ai si. Ne tuku tanjo sunjo prote si.

Nu donjki fat mbol minyoka ne tugum prote njgate. *Sakaria 9.9*

Kuyar pasa ta Yesus nu kumuna.

¹⁶ Ait ta mbolŋge nuje dubiwanu mbal kuyar pasa ta idus ndanaig. Ngumneŋga Yesus nu samba mbolŋge sanjri kilja sunjo tina le nane kuyar pasa ta idusmba sakinaig: Son. Kuyar pasa nu tuku sakate ta kumumbi nu mbolŋge mayok kina.

¹⁷ Nane Yesus Lasarus wikina le ndame burok sinamŋge abonga tinjina le kanjernaig mbal Yerusalemŋge afu kubeu njmba minnaig le ¹⁸ manjur sunjo ta nu manju sanjrinu kina le isnaig sulumba nane kumba ka ndinjje nu te-silikinaig le ¹⁹ Farisi mbal nanjine nanjine sakinaig: Ai si kanjerap. Nane njakmba nu dubide. Sine wam ande kam kumunj kuga njinaig.

Yesus nu nuje kumam tuku sakina

²⁰ Nane Kuate mbarinjam tuku pagumba nye ta mbol pronaig ta afu Grik mbal.

²¹ Nane Filipus tugum pronaig. (Filipus nu Galileanu Betsaida tumbranjoj).

Nane pro nu sanaig: Tanjo sunjo, sine Yesus kanjeram proweg njinaig le ²² nu kina ka Andreus sana. Tanjamba nale kinaik ka Yesus kila sanaik le ²³ nu ndek nale sanikina: Ye Ndingo Katesek Tanjo Kuate nu sanjri kilja sunjo sam tuku ait buk prote.

²⁴ Ye sinja satinjamngit. Wit tinju ande kilkek sinamŋge njukap le ndo alonu gudommba mayok kanjgaig. Kilkek sinamŋge nju ndakap ta nuje ndo minamngat. ²⁵ Ima nu nuje abo mine mayewam tuku wamdu sunjo tate ta nu njisikamngat. Ima nu kilke te mbolŋge nuje abo mine mayewam tuku idus ndate ta nu abo njak minmba minamngat. ²⁶ Ima nu ye tuku piro biyam idusmba kande nu ye dubiyuwa. Nu tanjawa ta nu ye ndonj minamngat. Ande nu ye

tuku piro biywa ta Mamnge nu tuku nyu te-mayokamngat.

²⁷ O Mam, ye ngamuŋgal pitiyate ta ye ndanmba sani. Wam ye mbol prowamngat ta laipyuwa nga sani? Kuga. Ye tanjake nda. Piti ta kurawam tuku ye prowen. ²⁸ O Mam, naje nyu sunjo ta mbol kuwa ngina. Nu tanjakina le samba mbolnge minje pasa ande tenjemba sakina: Yiŋe nyu sunjo buk mbol kina. Kile maŋ mbol kanjat nga sakina.

²⁹ Nane tanje minnaig mbal pasa ta ismba afu ndek sakinaig: Kuaila fudukate nginaig le afu nane sakinaig: Enej ande nu ndonj pasatate nginaig le ³⁰ nu ndek sakina: Pasa ta ye isi nga pro ndawat. Tane isap nga prowat. ³¹ Kile kilke mbol mbal pilenŋgam tuku ait prote. Kilke te tuku gabat Satan Kuateŋge te-ibenamngat. ³² Nane afu ye ail mbolnge pilmba te-dunjuwaig le ye kilke mbol mbal wike liki le nane ye tugum prowamngaiŋ ngina. ³³ Yesus nu ndarndarŋamba kumamngat ta te-mayokmba nu pasa ta saninŋgina.

³⁴ Nane ndek pasa lafumba sakinaig: Moses tuku kuyar pasa Kristus nu minmba minamngat nga sakate ta ne ndanjam nane Katesek Tango Ndindo tumba te-dunjamngaiŋ ngate. Katesek Tango ta nu ima nginaig le ³⁵ nu nane saninŋgina: Kile bulu tugusek ait fagnu ndo tane kiljatŋgamngat. Bulu tane kiljatŋmba minitmbi tane kilja mbolnge likap. Kuga ta ma makenge tane songikat. Ande nu ma make sinamngge likate ta nu ndin kanjer ndate. ³⁶ Bulu kiljatŋmba minitmbi nu tugum kumba kila palpe. Tanjawap ta tane bulu njak minamngaiŋ ngina. Yesus nu tanjaka sakina sulumba nu nane kusreka kuirka minna.

Zu gudommba nane Yesus talanaig

³⁷ Yesus nu maŋau kitek gudommba nane am mbolnge ke likanu ta nane nu tuku son nda nga minnaig. ³⁸ Tuan tanjo Aisaia tuku pasa ande nane mbolnge kumuŋgina ta tenjemba.

O Sunjo, sine pasa kukliweg le ande nu son nda ngate.

Ne naje sanjri te-mayokte le ande nu katese ndate. *Aisaia 53.1*

³⁹ Nane Kristus talanaig ta Aisaia nu o buk dir pasa ande tenjemba kuyarna.

⁴⁰ Kuate nu nane tuku am tukule niŋmba ngamuŋgal mata tukule niŋgina. Kuga ta nane ammbi alonu kanjermba wamdus puluniŋguwa le ngamuŋgal biye mbilmba ye tugum prowaig le nane wakeikamngit ngina. *Aisaia 6.10*

⁴¹ Aisaia nu Kristus tuku kilja sunjo kanjermba nu tanjamba Yesus tuku kuyarna.

⁴² Zu gabat gudommba Yesus tuku son nginaig ta Farisi mbal nane kusem wandeknje nane peuniŋbekaig nga nanjine son

ta yabukinaig. ⁴³ Nane tanjo pino njakmba nane nzaliniŋgam tuku sunjomba idusnaig sulumba Kuate nu nane nzaliniŋgam tuku wam ta fudinjo nga idusnaig.

⁴⁴ Kile Yesus nu wi kuenjka saninŋgina: Ande nu ye tuku son ngate ta nu tuku ndo son nda ngate. Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku mata son ngate. ⁴⁵ Ande nu ye tuku maŋau kanjer tite ta nu Kuate nu ye kukulyina ta nu tuku maŋau mata kanjer tite. ⁴⁶ Ye kilke te tuku bulu tanjaj tanjo pino njakmba kiljaninŋget. Ye son ngade mbal nane ma make sinamngge mine ndakade. ⁴⁷ Ande nu ye tuku pasa ismba dubi ndawa ta ye nu pilemba pasa mbolnge te-ti ndawet. Ye tanjo pilenŋmba pasa mbolnge kile-tidingam pro ndawen. Ye nane tuku muskil kile-tidinge ningam tuku prowen. ⁴⁸ Ima nu ye pitaiyumba ye tuku pasa ngumnete ta ait sunjo mbolnge ye pasa sake liket tenje nu pilemba pasa mbolnge te-tiwamngat. ⁴⁹ Ye pasa sake liket te yiŋe wamdusmbi sa ndaket. Mam nu ye kukulyina nunje wam paguyina le ye sake liket. ⁵⁰ Nuŋe wam pagu pasa ta abo minmba minam tuku ndin tumtingit. Ta tuku ye pasa satinŋget te Mamnge wam paguyina le ndo satinŋget ngina.

13

Yesus nu nuŋe dubinaig mbal tuku kupe minyanŋgina

¹⁻⁵ Pasowa ait pro ndana le Yesus nu nuŋe dubinaig mbal ndonj isukusmba minnaig le Yudas Iskariotnu Simon tuku kinjo nu Sattanŋge buk wamdus tuna le nu Yesus tumba nuŋe ngueu mbal ningam tuku idusmba minna.

Yesus nu kilke te kusremba Mam nuŋe tugum kambim tuku ait patukina le nu kila minmba nuŋe mbal kilke te mbolnge minnaig ta nane tuku kume purmba minna sulumba nu ndek nyamaganj kusremba tinja nuŋe siot paska tawi ande tumba ngaro kusmba nza mbolnge kule kutumba nuŋe dubiwanu tanjo tuku kupe minyanŋge likina. Mam Kuate nu sanjri njakmba nu wai mbolnge pilna le nu Mam tugumngge ndekina ta nu maŋ luka mbumba kanjat wam ta njakmba nu kila minmba tanjana.

⁶ Tanjamba minyanŋge lika ka Simon Petrus tugum prona le nu kusnana: i ... Sunjo, neŋge ye tuku kupe minyanŋgam bafute e ngina le ⁷ nu ndek sana: Ye maŋau ket te ne tugunu katese ndate. Ngumneŋga ne pulunamngat ngina le ⁸ nu maŋ sana: Sinja. Ne ye tuku kupe minyanŋge nda nga sana. Tanjakina le nu maŋ sana: Ye ne tuku kupe minya ndangi ta ne ye ndonj gulab minam kumuŋ kuga ngina le ⁹ Simon Petrus ndek nu sana: Sunjo, tanjamba kande

kupe ndo minya ndanga. Ye tuku kupe wai gabat tumba minyanga ngina le ¹⁰ nu sakina: Ande nu ngarosu njak kule pisat ta nu kupe ndo minyanga man purfernu mayok kanjat. Tane njakmba purfernu minig ta tane tuku ande nu purfernu mine ndakate ngina. ¹¹ Yesus nu ima nu tuku kupet mayok kanjat ta nu kila minna tukunu ande nu purfernu mine ndakate nga saningina.

¹² Nu nane tuku kupe minyange denjurmbe nu tinga nuje siot tumba silika isukusam tuku ma mbol kina sulumba nane kusnaningina: Ye tane mbolnje manau kit ta tane tugunu katesede? ¹³ Tane ye nyun ta Sunjo tane tuku Tum Tanjo ngade ta son. Tane kumumbi sakade. ¹⁴ Ye Sunjo tane tuku Tum Tanjo minmba ye nyu kugatok tane kunnemnje minanu tanan tane tuku kupe minyange likit. Tane mata nyu kugatok tanan tanjine tanjine kupe minyange likap. ¹⁵ Ye tane mbolnje manau kit ta tane kanjermbe tanjamba dubimba kap nga ye tumtingit. ¹⁶ Ye sinja satjangamngit. Piro tanjo nu nuje sunjo li ndate. Kukul tanjo nuje kukule tanjo li ndate. ¹⁷ Ye tane pasa satangit te tugunu katesema dubiwap ta tane gare manau mbolnje minamngai.

¹⁸ Ye tane njakmba tuku sa ndakit. Ye maditingen mbal ye tane tuku wamdus kila. Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ande nu ye tuku nyamagan ye ndon isukusit ta nu ye tuku ngeu mayok kinit ngate. *Mune 41.9*

Pasa ta sinja kumumbi mayok kanjat. ¹⁹ Pasa ta mayok kuwa le ye Kuate nje madiyina tanjo ta tane son ngam tuku ye ambonga satangit. ²⁰ Ye sinja satjangamngit. Ye yije tanjo ande kukuli le prowa le ande nu aukmba wakeite ta nu ye mata wakeiyate. Ye wakeiyate ta Kuate ye kukulyina nu mata wakeite ngina.

Yudas nu Yesus tuku kupet tanjo

(Mateus 26.20-25; Markus 14.17-21; Lukas 22.21-23)

²¹ Yesus nu pasa ta saningina sulumba ngamunggal pitina le pasa te-mayokmba saningina: Ye sinja satjangamngit. Tane ngamuknje ande nu ye tuku kupet minit ngina. ²² Tanjakina le nuje dubinaig tanjo ndek ima tuku sakate nga idusmba nanjine nanjine munju kanjerkinaig.

²³ Nu dubiwanu tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale munju patuk patuk isukusmba minnaik. ²⁴ Simon Petrus nu tanjo ta nu kusnawa nga gabatmbi sana le ²⁵ tanjo ta Yesus man patumba nu gemmba nu kusnawa: Sunjo, ne ima tuku sakate ngina le ²⁶ nu sakina: Ye bret te kule pak mbol pilmba tambimngit not ngina. Nu tanjaka bret tumba kule pak mbilmba Simon tuku kinjo Yudas Iskariotnu tuna.

²⁷ Tuna le Satan pro Yudas sinam kina le Yesus nu sana: Ne wam kam iduste ta pitik kumba ka ngina. ²⁸ Nu Yudas pasa sana ta nane isukusmba minnaig mbal nane katese ndanaig. ²⁹ Nane idusnaig: Yudas nu ndametij tuku pale fat kulatkat tukunu Yesus nu Pasowa tuku nyamagan afu piyawam tuku ko ndametij afu sanzal mbal ningam tuku nga sate nga idusnaig.

³⁰ Kile Yudas nu bret ta nyumba mayok ka kina ta buk furirna.

Wam pagu pasa kitek

³¹ Nu mayok ka kina le Yesus nu nane saningina: Ye Ndindo Katesek Tanjo kile ye tuku nyu sunjo mbol kanjat. Wam ta mbolnje Kuate tuku nyu sunjo mata mbol kanjat. ³² Kuate nu ye mbolnje nyu sunjo mbol kuwa le ye nu mbolnje mata nyu sunjo mbol kanjat. Kile ndo nu ye tuku nyu sunjo te-mbolamngat.

³³ Kinjo kame ye, ait fagnu tane ndon minamngit. Tane ye sota kanjerye nda. Ye o buk Zu mbal tanjamba saningen ta kile tane satjangamngit. Tane ye kanjit ma ta tane projam kumun kuga.

³⁴ Ye tukul kitek ande satjangamngit. Tane tanjine tanjine munju iduska kume purkap. Ye tane tuku kume puret tanjamba tane mata tanjine tanjine munju kume purkap. ³⁵ Tane munju kume purkap ta tanjo pino tane ye dubiyade mbal minig ta katese-wamngai ngina.

Yesus nu Petrusnje nu tuku nyu yabukamngat nga sana

(Mateus 26.31-35; Markus 14.27-31; Lukas 22.31-34)

³⁶ Yesus nu tanjamba sakina le Simon Petrus nu kusnawa: Sunjo, ne animbi kanjat ngina le nu sana: Ye kanjit ma ta kile ne ye dubiyam kumun kuga. Ngumngena ne ye dubiyamngat ngina.

³⁷ Tanjakina le Petrus nu sana: Ndanam kile ye ne dubinam kumun kuga ngate. Ne tuku nga ye kumam tuku kuru kuru ndaket ngina le ³⁸ nu ndek sana: Ne ye tuku nga ne kumam tuku kuru kuru ndakam iduste e? Ye sinja ne sanamngit. Furir te mbolnje teg wi ndakuwa le ne ye tuku nyu yabukam kenjamngat ngina.

14

Kuate tugum kambim tuku ndin

¹ Ye pasa pitinu satangit ta tuku tane wamdus fulil ndakap. Tane Kuate tuku sangri tomba tinga ye tuku sangri mata tomba tingap. ² Mam tuku tumbra nje wande gudommbe minig. Tanjamba mine ndakuwaig ta ye satanje nda. Ye kumba ka tane tuku ma wakeiwamngit. ³ Tane tuku ma wakeiwi sulumba luka pro tane kili le

tane ye ndoŋ minmba minamŋgaig. ⁴ Ye kambimŋgit ma ta tane ndin kila ŋgina.

⁵ Tanjakina le Tomas nu ndek kusnana: Sungo, ne kambimŋgat ta sine gilai. Ndin ndaŋ dubimba ne tugum prowamŋgig ŋga kusnana le ⁶ nu ndek sana: Kambim tuku ndin, wam tugusek, abo tugu ta ye miro. Ande nu ye laipyumba Mam tugum kambim kumuŋ kuga. ⁷ Tane ye kila pilig tuku nu Mam mata kila palmbimŋgaig. Kile tane nu kila palig. Tane buk nu kaŋgernaig ŋgina.

⁸ Kile Filipus ndek Yesus sana: Sungo, sine tuku nzali ne naŋe Mam tumsinŋa le kaŋgerbe ŋgina le ⁹ nu ndek sana: Filipus, ye ait kuennu ne ndoŋ minet. Ne ye kila pile ndakate e? Ande nu ye tuku tugu kaŋger tite ta nu Mam mata kaŋgerte. Ndaŋam tuku ne naŋe Mam tumsinŋa le kaŋgerbe ŋgate. ¹⁰ Ye Mam ndoŋ sailket le nu ye ndoŋ minit. Sile ndindo ta ne son nda ŋgate? Ye mara mara pasa satinŋet ta yiŋe wamduŋmbi sa ndaket. Mam nu ye ndoŋ minmba nunge piro ta ke likate. ¹¹ Ye Mam ndoŋ minet le nu ye ndoŋ minit ta son ŋgap. Tane son ŋgam fugumba kande piro ke liket ta kaŋgerka ye nu ndoŋ minet ta son ŋgap. ¹² Ye siŋka satinŋamŋgit. Ande nu ye tuku saŋgri tomba tinŋuwa ta ye maŋau ke liket te nu mata kamŋgat. Ye Mam tugum kaŋgit ta tuku nu ye maŋau ket te lininmba maŋau saŋgrinu ke likamŋgat. ¹³ Tane ye ndoŋ minmba wam afu tuku yabaŋyap ta ye Mam tuku nyu sunŋokuwa ŋga ye wam ta kamŋgit. ¹⁴ Tane ye ndoŋ minmba wam ande tuku yabaŋyap ta ye kamŋgit ŋgina.

Yesus nu Tukul Guwa ndekam tuku sakina

¹⁵ Tanjakina sulumba nu maŋ sakina: Tane ye tuku kume purap ta tane ye tuku miŋge dubiwamŋgaig. ¹⁶ Tanawap le ye Mam sawi le ande kukulwa le ndeka tane sinzaŋtinmba minmba minamŋgat. ¹⁷ Nu wam tugusek tuku Guwa. Kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane nu gilai minmba nu tam kumuŋ kuga. Tane nu kila minig le nu tane ndoŋ minmba tane tuku ŋgamuŋgal sinamŋge minmba minamŋgat.

¹⁸ Ye tane kusreki le munzanu tanjaŋ mine nda. Ye maŋ luka tane tugum prowamŋgit. ¹⁹ Mine minemba kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane maŋ ye kaŋgerye nda. Tane ye mara mara kaŋgeryumba minamŋgaig. Ye abo minmba minet tuku nu tane mata abo minmba minamŋgaig. ²⁰ Ait ta prowa le ye Mam ndoŋ minet le tane ye ndoŋ minig le ye tane ndoŋ minet wam ta tane katesewamŋgaig.

²¹ Ima nu ye tuku wam pagu pasa dubiwa ta nu ye tuku kume purte. Nu ye tuku kume purwa ta Mam mata nu tuku kume

puramŋgat. Ye mata nu tuku kume purmba ye pro yiŋe wamduŋ tumi le nu ye kila palmbimŋgat ŋgina.

²² Tanjakina le Yudas ande Iskariotnu kuga nu ndek Yesus kusnana: Sungo, ndaŋam ne pro naŋe wamduŋ sine ndo tumsinmba kilke te mbolok maŋau dubide mbal tumŋinŋe nda ŋga sakate ŋgina le ²³ Yesus ndek nu sana: Ande nu ye tuku kume purte ta nu ye tuku pasa dubite. Mam nu tanŋo ta tuku kume purmba minwa le sile Mam ndoŋ nu tugum kumba nu ndoŋ minmba minamkik. ²⁴ Ande nu ye tuku kume pur ndate ta nu ye tuku pasa dubi ndate. Pasa satinŋet le isig ta ye tuku pasa kuga. Mam nu ye kukulyina nu tuku pasa.

²⁵ Ye tane ndoŋ minmba pasa kame te satinŋet. ²⁶ Mam nu ye tuku nyu mbolŋge sinzaŋtinŋam tuku Tukul Guwa kukulwa le ndekamŋgat. Nunŋe tane wam ŋakmba tumtinŋamŋgat. Pasa ŋakmba sake liken ta nu maŋ lato tumtinŋuwa le idusamŋgaig.

²⁷ Tane wamduŋ piti ŋak minmba kuru kuru ndakap. Ye tane kusreka ŋgamuŋgal mukukmbi wamduŋ bul sertinŋamŋgit. Kilke te tuku maŋau dubide mbal wamduŋ bul serninŋig tanjaŋ kuga. Ye ŋgamuŋgal mukukmbi wamduŋ bulok minet maŋau ta tinŋamŋgit.

²⁸ Ye tane kusreki sulumba maŋ luka tane tugum prowamŋgit ŋga satinŋit le isaig. Mam nu Sunŋo. Nu ye liyate. Ta tuku tane ye tuku kume purde kande ye Mam tugum kaŋgit ta gare tade kande. ²⁹ Ye nda kinet sulumba amboŋga tane kila satinŋet. Wam ta mayok kuwa le tane pasa te tuku son ŋgap ŋga satinŋet. ³⁰ Ye kile tane ndoŋ sunŋomba pasate nda. Kilke te tuku gabat Satan nu buk prowam bafute. Nu ye tuku saŋgri kumuŋ kuga ta ³¹ kilke mbolok mbal ye Mam tuku kume puret ta kila pilwaig ŋga ye Mam tuku miŋge dubiwamŋgit.

Ariya. Kile tinŋap le kab ŋgina.

15

Grep muli tugusek

¹ Yesus nu maŋ saninŋina: Ye grep muli tugusek. Mam nu grep muli kulatka nu miro minit. ² Ye tuku wainu afu alo ndade ta Mamŋge supika kile-pankate. Wainu afu alode ta maŋ alo magewaig ŋga kugerka wakeikate. ³ Ye pasa satinŋen ta mbolŋge tane tinŋreku mayok kinaig. ⁴ Tane ye ndoŋ sailkap le ye tane ndoŋ minmba minamŋgit. Grep muli wainu anŋe tur ulendika mine ndakuwa ta nuŋe ndo alowe nda. Tanjamba ndo tane ye ndoŋ sail ndakap ta tane alo kile-mayokke nda.

⁵ Ye grep muli anŋenu. Tane wainu. Ande nu ye ndoŋ sailkate ta ye nu ndoŋ minet le nu alo gudommba kile-mayokkate. Tane

ye ndonj sail ndakap ta tane wam inum kam kumunj kuga. ⁶ Ande nu ye ndonj sail ndakuwa ta nu muli wainu tanarj Kuatenjge supimba buknguwa le karengamngat. Wainu tanarj ta kile-manjgurka kilmba pankate le panje uge sulude. ⁷ Tane ye ndonj sailkap le ye tuku pasa tane sinamnjge minwa ta tangine nzali mbolnjge Kuate yabanarj le kumumba mayok kanjgaig. ⁸ Tane alonu gudommba kile-mayokkade ta Mam tuku nyu sunjgo mbol kinit. Manjau tamba tane sinjka ye dubiyanu tanjgo kilimok mayok kinig.

Kume pur manjau

⁹ Mam nu ye tuku kume purte tanjamba ndo ye tane tuku kume puret. Ye tane tuku kume puret wam ta kusre ndamba ye tugumnjge minap. ¹⁰ Ye Mam tuku minjge kumnemnjge minet ta nu ye tuku kume purte wam ta ye kusre ndawet. Tane ye tuku minjge kumnemnjge minap ta ye tane tuku kume puret wam kusrewe nda. ¹¹ Tane ye tugumnjge gare tumba gare sunjgo njak minap nga ye pasa ta satinjgit.

¹² Ye tuku wam pagu pasa ta tenjemba. Ye tane tuku kume puret tanjamba ndo tane tangine tangine munju kume purkap. ¹³ Ande nu nuje gulab kame mage minanu tuku kumit ta nu tanjgo njakmba tuku kume pur manjau lininjgit. ¹⁴ Tane ye tuku minjge dubiwap ta tane ye tuku gulab minamnjgaig. ¹⁵ Gabat sugo afu nane wam ande kam idusmba nanjine piro tanjgo sa ndaningig ta ye pasa njakmba Mam tugumnjge isen ta tane satinjgen. Ta tuku ye kile tane piro tanjgo nje nda. Tane ye tuku gulab njget. ¹⁶ Tanenje ye madi ndayinaig. Yenje tane maditjngen. Tane ka alo magenu kile-mayokkap le alo ta minmba minwaig nga ye tane maditjngen. Tane ye tuku nyu mbolnjge Mam yabanarj ta nuje wam ta tinjamngat. ¹⁷ Tane wam pagu pasa te dubiwap sulumba tangine tangine munju kume purka minap njina.

Afu Yesus tuku mbal njgueu patikamnjgaig

¹⁸ Yesus nu manj lato saninjgina: Kilke mbol mbal nane abo abo ye kasuryinaig tanjamba ndo tane mata kasurtinjgamnjgaig. ¹⁹ Tane kilke te tuku manjau dubide kande nane sine tuku afu nga tane tuku nzali torde kande. Ye kilke mbol mbal njgamuknjge tane kile-mayokka maditjngen tukunu nane singine mbal kuga nga kasurtinjgig. ²⁰ Ye buk pasa ande satinjgit ta idusap. Piro tanjgo nu nuje sunjgo li ndate nga satinjgit. Ye tane tuku Sunjgo nane afunje ye piti seryinaig tanjamba ndo nane tane mata piti sertinjgamnjgaig. Afu ye tuku pasa dubide tanjamba ndo nane tane tuku pasa mata dubiwanjgaig. ²¹ Kuate nu ye kukulyina ta nane nu gilai minig tukunu nane tane ye tuku mbal nga njgueu patikamnjgaig.

²² Ye pro tugusek manjau tum ndaningen kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Ye nane tumningen tukunu nane une tuku pa tam tuku minig. ²³ Ande nu ye kasuryate ta nu ye tuku Mam mata kasurte. ²⁴ Manjau sanjgrinu nane afunje ke ndakinaig ta ye nane njgamuknjge ke liken. Ye manjau ta nda ke liken kande nane une tuku pa tam tuku mine ndakade kande. Nane wam kame ta kanjerka ye kasuryumba Mam turmba kasurmba minig. ²⁵ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Nane ake sinarj ye tuku gubra tade njgate.

Mune 35.19; 69.4

Kile pasa ta alonu kumumbi mayok kinit.

²⁶ Ye Mam tugum kumba wam tugusek tuku Guwa kukuli le pro tane sinzanjtinjmba nu kumumbi ye tuku sakamnjgat. ²⁷ Ye piro tugu pilen mbolnjge tane ye ndonj minmba kile minig. Ta tuku tane mata kumumbi ye tuku saka minamnjgaig.

16

¹ Tane son manjau kusrebekajig nga ye pasa njakmba ta sake likit. ² Nane afu tane kusem wande sinam kambim tuku peutingamnjgaig. Ait ande prowa le nane sine Kuate tuku piro mayeweg nga idusmba tane bale faramnjgaig. ³ Nane sile Mam ndonj gilai tukunu tanjawanjgaig. ⁴ Ye kile tane kila satinjgit te njgumenjga manjau ta mayok kuwa le pasa satinjgit te idusamnjgaig. Ambonga ye tane ndonj minen ta ye pasa te sa ndatingen.

Tukul Guwa tuku piro

⁵ Kile Mam nu ye kukulyina ta ye nu tugum kanjgit. Ye animbi kanjgit ta tane ye kusnayam idus ndade. ⁶ Ye tane pasa te satinjgit tukunu tane njakmba njgamunjal piti njak minig. ⁷ Ye sinjka satinjgamnjgit. Tane maye minam tuku ye tane kusreka kanjgit. Ye nda ka ta ande tane sinzanjtingam tuku ndeke nda. Ye kumba ka nu kukuli le tane tugum prowamnjgat. ⁸ Nu prowa sulumba une tuku tugu, manjau tinjreknu tuku tugu, une tuku pa lafunu tam tuku wam ta njakmba kilke mbol mbal kile-mayokka saninjguwa le katese mayewamnjgaig ta tenjemba. ⁹ Nane ye tuku son nda njgade tukunu nane une njak ta nu te-mayokmba saninjgamnjgat. ¹⁰ Ye tane kusreka Mam tugum luka kanjgit tukunu ye tinjreknu nga saninjgamnjgat. ¹¹ Kuate nu kilke te tuku gabat Satan pa tambim tuku pilna tukunu nane mata pa lafunu tam tuku minig ta saninjgamnjgat.

¹² Ye pasa afu sunjgomba tane satinjgam tuku ta tane wamdus sinamnjge patikam kumunj kuga. ¹³ Wam tugusek tuku Guwa prowa sulumba nu tugusek manjau njakmba tumtingamnjgat. Nu nuje wamdusmbi pasa satinjge nda. Nu Kuate tugumnjge pasa isit

ta ndo satinjamngat. Wam afu ngumneŋga mayok kanŋaig ta mata wam pagukamngat. ¹⁴ Nu ye tuku pasa tumba tane tumtinguwa le ye tuku nyu sunŋo mbol kanŋat. ¹⁵ Mam tuku wam ŋakmba ta ye tuku. Ta tuku ye satinŋit nu ye tuku pasa tumba tane tumtingamngat nga satinŋit ŋgina.

Gare pasa le piti pasa

¹⁶ Yesus nu maŋ sakina: Mine minemba tane ye kangerye nda. Maŋ mine minemba ye kangeryamngaiŋ ŋgina le ¹⁷ nuŋe du-biwanu tanŋo afu ndek nanŋine nanŋine munŋu kusnanŋinaig: Ndanam nu sakate: Mine minemba tane ye kangerye nda. Maŋ mine minemba ye kangeryamngaiŋ ŋgate. Ye Mam tugum kanŋit ŋga sakat ta tugunu ndanmba. ¹⁸ Mine minemba ŋga sakat ta ait giganmba. Nu pasa sake likate te sine tugunu katese ndaweg ŋginaig.

¹⁹ Nane Yesus kusnawam tuku idusmba minnaig ta nu katesemba nu ndek saninŋina: Tane ye mine minemba kanŋerye nda. Maŋ mine minemba ye kangeryamngaiŋ ŋgit ta tane tugunu katesewam tuku munŋu kusnanŋade e? ²⁰ Ye sinŋa satinjamngit. Kilke te mbolok maŋau dubide mbal nane gare ŋak minwaiŋ le tane sinamanzerka malmbi ŋakmba minamngaiŋ. Tane wamdus piti ŋak minap ma ma wam ta mbilmba tane gare sunŋo ŋak minamngaiŋ. ²¹ Pino nu kiŋo te-palmbim tuku ait prote le nu rar kamusmba piti ŋak minit. Nu kiŋo tate sulumba kanŋermba gare tormba rar ta maŋ idus ndate. ²² Tane mata tanan kile wamdus piti ŋak minig. Ye maŋ tane tugum prowi le tane gare toramngaiŋ. Gare ta andenŋe te-ibenam kumun kuga. ²³ Ait ta mbolŋe tane ye aŋar ande tuku kusnaye nda. Ye sinŋa satinjamngit. Tane ye tuku nyu mbolŋe wam ande Mam yabanap ta nu tane tinjamngat. ²⁴ Tane buk ye tuku nyu mbolŋe wam ande Mam yaban ndanaig. Kile tanamba Kuate yabanap le nu tane tinŋuwa le tane gare sunŋo tamngaiŋ.

Yesus nu kilke te tuku sanŋri te-ibenŋa

²⁵ Ye yaba pasambi pasa satinŋe liket. Ait ande prowa le yaba pasambi satinŋe nda. Ye tane Mam tuku kilimok satinjamngit. ²⁶ Ait ta mbolŋe tane ye tuku nyu mbolŋe Kuate yabanap le ye tane tuku yaban pasa tumba Mam sawe nda. ²⁷ Kuga. Mam nu nuŋe miron tane tuku kume purte tukunu tane tuku yaban pasa ismba tinjamngat. Tane ye tuku kume purmba ye Mam tugumngge ndeken ta tane son ŋgade wam ta tuku nu tane tuku kume purte. ²⁸ Ye Mam tugumngge kilke te mbol prowen. Kile ye kilke te kusremba maŋ luka Mam tugum kanŋit ŋgina.

²⁹ Yesus nu tanjaka sakina le nuŋe du-biwanu tanŋo nane sakinaig: Ese. Kile ne yaba pasambi sa ndakate. Ne kilimok

sakate le ³⁰ sine katese mayeweg. Ne wam ŋakmba tuku kila minit. Singine kusna pasa wamdus sinamngge ndo minig le ne kila pilit. Ta tuku ne Kuate tugumngge ndekina ta sine son ngeŋ ŋginaig le ³¹ nu ndek sakina: Tane kile ye tuku son ŋgade e? ³² Mine minemba tane yiŋe ndo kusreyumba kua ka sili-silimba tanŋine tumbran kine likamngaiŋ. Tanjapw ta Mam nu ye ndon minmba minit tukunu ye yiŋe ndo mine nda. ³³ Tane ye ndon minmba ngamunggal mukuk minap ŋga ye pasa ta ŋakmba satinŋe likit. Tane kilke te mbolŋe minap sulumba piti sunŋomba kamusamngaiŋ ta tane kuru kuru ndaka sanŋri tinŋa minap. Ye kilke te tuku sanŋri ŋaigonu buk kile-ibenken ŋgina.

17

Yesus nu nuŋe mbal tuku Kuate yabanŋa

¹ Yesus nu pasate denpurna sulumba nu tandeka mambilmba Kuate yabanmba sakina: O Mam, ait buk prowat. Ne ye tuku nyu sunŋo ta te-mbola le ye suk ne tuku nyu sunŋo ta te-mbolamngit. ² Ne kilke mbol mbal ye tuku sanŋri kumnemngge minwaiŋ ŋga patikina le ne ye sina mbal ye nane abo tugu minmba minam tuku ninŋet. ³ Ima nu ne Mbara Ndindo Tugusek kila pilmba ye Yesus Kristus ne kukulyina ta turmba kila pilit ta nu abo tugu tumba minmba minamngat. ⁴ Ne ye piro kam tuku sayina ta ye buk ke suluwit sulumba ne tuku nyu sunŋo kilke mbol mbal ngamukngge te-mbolet. ⁵ O Mam, kilke te nda minna le ye ne ndon nyu sunŋo ŋak minken ta kile ye tuku nyu maŋ tanamba te-mbola le ye ne tugumngge mini.

⁶ Ne kilke mbol mbal afu sina ta ye ne tuku maŋau tumnigen. Nane ne tuku mbal minnaig le ne ye sina le nane ne tuku pasa dubide. ⁷ Wam ŋakmba ne ye sina ta ne tugumngge prode ta kile nane kila pilig. ⁸ Ne ye pasa sayina ta nane ninŋen le wamdus sinamngge pilmba son ŋginaig. Ye ne tugumngge prowen ta nane sinŋa katese mayenaig sulumba nenŋe ye kukulyina ta nane son ŋginaig.

⁹ O Mam, ye kile nane tuku yabannet. Ye kilke mbol mbal ŋakmba tuku yaban ndanet. Ne nane afu ye sina ta ye nane tuku ndo yabannet. Nane ne tuku. ¹⁰ Ye tuku mbal ta ne tuku. Ne tuku mbal ta ye tuku. Nane mbolŋe ye tuku nyu sunŋo mbol kinit.

¹¹ Ye kilke te kusremba ne tugum prowi le ne ye sina mbal kilke te mbolŋe minamngaiŋ. O Mam, ye ne ndon ndindo minek tanamba ndo nane nanŋine nanŋine wamdus ndindo minam tuku nanŋe nyu sunŋo tamba nane kulatka. ¹² Ye nane ndon minmba nanŋe sanŋri ye sina tamba nane kulatken. Ye nane kigraiibken le ande ŋjisi

ndakina. Ande n̄ayonu n̄gisikam tuku minit kuyar pasa sakate ta n̄unje ndo n̄gisikate.

¹³ O Mam, ye kile ne tugum prowam̄ngit. Ye kilke te mbol̄n̄ge minmba nane ye tugum̄n̄ge gare tumba gare n̄ak minwaig n̄ga nane isam tuku pasa n̄akmba te saket. ¹⁴ Ye ne tuku pasa nane nin̄gen. Ye kilke te mbolok kuga. Tan̄aj̄ ndo nane mata kilke te mbolok kuga. Ta tuku kilke mbol̄ mbal nane kasurn̄ngig. ¹⁵ Ne nane kile-dun̄ga le kilke te kusrewam tuku sa ndanet. Ne nane kigraibka le Satan nu nane kile-iben̄ ndakuwa n̄ga ne yaban̄net. ¹⁶ Ye kilke te mbolok kuga. Tan̄aj̄ ndo nane mata kilke te mbolok kuga.

¹⁷ Ne man̄au tugusek tum̄ninga le nane ne tuku mbal mayok kuwaig. Ne tuku pasa ta tugusek. ¹⁸ Ne ye kukulyina le kilke te mbol̄ mbal tugum̄n̄ge prowen. Tan̄amba ndo ye nane kukulninget le kilke te tuku man̄au dubide mbal tugum̄n̄ge pirokade. ¹⁹ Ye ne tuku min̄ge dubimba ta ndo idus tiwet. Ta mbol̄n̄ge nane mata ne tuku mbal mayok kan̄gaig.

²⁰ Ye nane tuku ndo yaban̄ ndanet. Nane afu nane tuku pasa ismba ye tuku son n̄gam̄n̄gaig nane tuku turmba yaban̄net. ²¹ Nane wamdus ndindo minwaig n̄ga ne yaban̄net. O Mam, ye ne ndōj̄ minmba minet le ne ye ndōj̄ minmba minit tan̄amba ndo nane sile ndōj̄ minmba minwaig. Tan̄awaig le kilke mbol̄ mbal nane kan̄gerka nen̄ge ye kukulyina ta katesewam̄n̄gaig. ²² Ye ne ndōj̄ ndindo minek tan̄amba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig n̄ga ne ye nyu sun̄go sina ta ye nane nin̄get. ²³ Ye nane ndōj̄ minmba minet le ne ye ndōj̄ minmba minit tan̄amba ndo nane mata wamdus ndindo minwaig. Wam ta mbol̄n̄ge kilke mbol̄ mbal ne ye kukulyina ta katesewam̄n̄gaig. Ne ye tuku kume purte tan̄amba ndo ne nane tuku mata kume purte ta nane katesewam̄n̄gaig.

²⁴ O Mam, ne ye sina mbal nane sile tuku tumbran̄ prowaig n̄ga iduset. Ne kilke te te-mayok ndana sulumba ne ye tuku kume purmba ne kil̄ja sangri sun̄go sina ta nane kan̄gerwaig n̄ga wamdus sun̄go n̄ak minet. ²⁵ Mam ne purfen̄nu. Kilke te mbolok man̄au dubide mbal nane ne gilai minig. Ye ne kila. Yin̄je mbal te ne ye kukulyina ta nane kila minig. ²⁶ Ye ne tuku tugu tum̄ningan ta man̄ lato lato tum̄ningmba minam̄ngit. Ye tan̄awi le ne ye tuku kume purte man̄au nane tuku n̄gam̄n̄gal sinam̄n̄ge minwa le ye nane ndōj̄ minmba minam̄ngit n̄ga Mam nun̄je yaban̄na.

18

*Yudas nane Yesus biye tinaig
(Mateus 26.47-56; Markus 14.43-50;*

Lukas 22.47-53)

¹ Yesus nu yaban̄ den̄purmba nun̄je dubiwanu tan̄go kilmba ka Kidron kule n̄gurun̄ pakarka piro ande sinam̄ kinaig. ² Yesus nun̄je dubiwanu mbal ndōj̄ mara mara piro ta mbol̄n̄ge mangurka minanu tukunu Yesus tuku kupet tan̄go Yudas nu ma ta nu kila. ³ Kile Yudas nu pris gabat le Farisi mbal tugum̄n̄ge kame mbal polis mbal afu turmba kilna sulumba nane sati lam kame agan̄ n̄ak pronaīg.

⁴ Pronaīg le Yesus man̄au n̄akmba nu mbol̄ prowam̄n̄gaig ta nu kila minmba nu mayok ka kusnan̄ngina: Tane ima sotade n̄gina le ⁵ nane ndek nu sanaig: Sine Nasaretnu tan̄go Yesus sota proweg n̄ginaig le ye nun̄je n̄gina. Kupet tan̄go Yudas nu mata kame mbal ndōj̄ tan̄ge tin̄ minna.

⁶ Yesus nu ye nun̄je n̄gina le kame mbal n̄akmba piriri n̄ayomba n̄gumnem n̄gumnem ndeke likinaig. ⁷ Tan̄anaig le Yesus nu man̄ lato nane kusnan̄ngina: Tane ima sotade n̄gina le Nasaretnu tan̄go Yesus soteg n̄ginaig le ⁸ nu nane san̄ngina: Ye buk satin̄git ye nun̄je. Tane ye sotumba ndeta nane si kus-rekap n̄gina. ⁹ Tan̄amba nu yaban̄ pasa buk sakina ta kumun̄ngina. Nu ten̄enmba sakina: Ne ye sina mbal kigraibket le ande nu n̄gisi ndakate n̄gina.

¹⁰ Kile Simon Petrus nu nun̄je kame bagi gomba tumba pris sun̄go tuku piro tan̄go kilbanu ndinam pike welna. (Piro tan̄go ta nyunu Malkus). ¹¹ Tan̄ana le Yesus nu Petrus sana: A ... nane bagi tumba nun̄je ma mbol̄n̄ge pale. Yin̄je Mam nun̄je piti te kule kaglinu tan̄aj̄ sate ta ye mbule nda. Ye nyam̄ngit n̄gina.

Nane Yesus tumba Anas tugum kinaig

¹² Kile kame mbal nangine gabat ndōj̄ Zu mbal tuku polis turmba nane Yesus biye timba wainu mulin̄tumba ¹³ nane ambonga nu tumba Anas tugum kinaig. Tan̄go saibo ta tuku mbiyel nun̄je Kaiafas nu yar ta mbol̄n̄ge pris gabat sun̄go minna. ¹⁴ Nu o buk Zu mbal san̄ngina: Sine Israel tuku ma tumba tan̄go ndindo kumwa ta maye n̄ga san̄ngina.

*Petrus nu Yesus tuku nyu yabukam ken̄na
(Mateus 26.69-75; Markus 14.66-72;
Lukas 22.55-62)*

¹⁵ Nane Yesus tumba kinaig le Simon Petrus nu Yesus dubiwanu tan̄go ande ndōj̄ nu dubimba kinaik. Pris gabat sun̄go nu tan̄go ande ta nu kila. Ta tuku tan̄go ta nu Yesus dubimba pris gabat sun̄go tuku fonde sinam kina.

¹⁶ Petrus nu malān̄ga mayok̄n̄ge minna le tan̄go ande nu pris gabat sun̄go kila ta nu pro malān̄ga kulatkanu pino ta sana sulumba nu mayok ka Petrus tumba fonde sinam kina.

17-18 Piro mbal polis mbal ndonj nane murkeningina le nane pa diknja likmba tin minnaig le Petrus nu mata kumba nane ndonj pa likmba tin minna. Tanjana le malaŋga kulatkanu pino ta ndek nu sana: Ne tanjo ta tuku dubiwanu tanjo ande ngina le nu ndek sana: i ... Ye kuga ngina.

19 Kile pris gabat sunjo Yesus kusnana: Ne nane dubinate mbal ame pasa saningit le ne dubinate ngina le 20 nu ndek sana: Ye tanjo pino njakmba am mbolnje pasa tumningen. Kusem wande sunjo fonfonj Zu mbal manjurkade tuku ma ta njakmba mbolnje pasa tumningen. Ye kuirkuirka pasa afu sa ndaningen. 21 Ne ndanam ta tuku kusnayate. Ye pasa sake liken ta isnaig mbal nane kila minig. Ne ka nane kusnaninga ngina. 22 Tanjakina le Zu mbal tuku polis tanjo ande nu tugumnge minna ta nu ndek Yesus dabil panmba sana: Ne ndanam tanjamba pris gabat sunjo sate ngina le 23 nu ndek sana: Ye pasa ande mbarmba sakit kande te-mayokmba saya. Ye mbar ndawit le ndanam ake sinanj katyate ngina. 24 Tanjakina le Anas nu piro mbal saningina le Yesus wainu muli njak tumba pris gabat sunjo Kaiafas tugum kinaig.

25 Simon Petrus nu tanje pa likmba tin minna le afu nane nu kanjermba sanaig: Ne mata nu tuku dubiwanu tanjo ande nginaig le nu Yesus tuku nyu yabuka sakina: i ... Ye kuga ngina.

26 Tanjo Petrusnje kilba pike welna ta nu tuku ndare tuma ande pris gabat sunjo tuku piro tanjo nu Petrus kanjermba sana: Ne mata nu ndonj piro mbolnje minat le kanjernit ngina. 27 Tanjakina le nu man lato Yesus tuku nyu yabukina le teg witina.

*Nane Yesus tumba Pilatus tugum kinaig
(Mateus 27.1-2,11-14; Markus 15.1-5;
Lukas 23.1-5)*

28 Maratukuk tinja nane Kaiafas tuku wande kusremba Yesus tumba ka gafman tuku wande tugum pronai. Nane pronangine tukul ande idusmba sine kasomok mbal tuku wande sinam kumba kutur tumba Pasowa nyam kumuŋ kuga nga nane wande ta sinam nda kinaig. 29 Ta tuku gabat sunjo Pilatus nu mayok ka nane kusnaningina: Tanjo te ndanjat le nu tumba pasa mbol prowaig nga kusnaningina le 30 nane nu sanaig: Nu mbar ndawa ta sine nu tumba ne tugum prowe nda nginaig. 31 Tanjakinaig le Pilatus nu ndek saningina: Tangine nu tumba tangine tukul dubimba nu pilemba lafunu tape ngina le Zu mbal nane nu sanaig: Tane Rom gafman tuku tukul ta tanjo ande balewam tuku sine peusingit nginaig. 32 Nane pasa sakinaig ta Yesus nu o

buk ail kazrai mbolnje kumam tuku sakina ta kumunaig.

33 Pilatus nu luka wande sinam kina sulumba afu saningina le nane Yesus tumba pronai le nu kusnana: Ne Zu mbal tuku gabat sunjo e ngina le 34 nu ndek sana: Ne nane wamdusmbi tanjamba kusnayate e ko afunje saninaig le ye kusnayate nga kusnana le 35 Pilatus nu sana: A ... ye Zu tanjo kuga. Nane mbal tangine pris gabat nanenge ne tumba ye wai mbolnje palgig. Ne ndanja le nane ne mbolnje tanjate e nga kusnana le 36 nu lafumba sana: Ye kilke te kulatkam tuku gabat kuga. Ye kilke te tuku gabat kande yiŋe gageu nane ye Zu mbal tuku wai mbolnje pile ndakuwaig nga nane ndonj kame bude kande. Ye kilke kulatket ta kise ngina.

37 Tanjakina le Pilatus nu ndek kusnana: Ne gabat sunjo e ngina le nu lafumba sana: Ne sakate not. Ye tugusek manjau temayokam tuku inange ye te-pilna le kilke te mbolprowen. Ima nu tugusek manjau sotate ta nu ye tuku minje isit ngina le 38 nu ndek nu kusnana: Tugusek manjau ta ame aganj ngina. Tanjakina sulumba nu manj mayok ka Zu mbal saningina: Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. 39 Tane tuku Pasowa ait mbolnje mulintanu tanjo ande paskanu ta kile manj tanjawamngit. Ye Zu mbal tuku gabat sunjo te paska tingi e ngina. 40 Tanjaka saningina le nane ndek wikaraumba kuerjka sakinaig: Tanjo ta sine mbulig. Ne Barabas paska sine sinja nginaig. (Barabas nu aganj ndende kuayaranu tanjo).

19

1 Kile Pilatus nu Yesus tumba kame mbal ningina le muli karejnumbi nu ngusnaig. 2 Nane muli ande nzapo njak pirka gabat kaimba tawi gurgur mindepiye mayenu tumba nu kai tunaig sulumba 3 nane ndek nu nzumilmba sanaig: Ese. Ne Zu mbal tuku gabat sunjo nga samba dabil pannaig.

4 Kile Pilatus manj mayok ka Zu mbal saningina: Tane isap. Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet. Ye nu tumba manj tane tugum prowi le tane kanjermba kila palpe ngina. 5 Tanjakina le Yesus nu gabat mbolnje muli nzapo njak tawi gurgur njak manj mayok kina le Pilatus nu ndek saningina: Ai te. Tanjo te kanjerap ngina.

6 Tanjakina le pris gabat mbal polis mbal Yesus kanjermba njakmba wikaraumba sakinaig: Ail kazrai mbolnje nil danjnguwai. Nane saka minnaig le Pilatus nu ndek nane saningina: Tangine nu tumba ail kazrai mbolnje nil danjngap. Ye nu tuku mbar ande kanjer ndawet ngina le 7 Zu mbal ndek sakinaig: Nu sine tuku tukul sunjo lukamba ye Kuate tuku Kinjo nga sakina. Ta tuku nu sinja kumwa nginaig.

⁸ Nane nu Kuate tuku Kiyo nginaig le Pilatus nu ismba nu kuru kuru sunghona sulumba ⁹ nu ndek Yesus tumba wandek sinam kumba man kusnana: Ne aningge prona ngina kande nu pasa lafu ndana le ¹⁰ Pilatus nu ndek sana: Ne ye tuku pasa lafuwe nda? Ye gabat sungo. Yenje saki le ne kusrenamnggaig. Kuga ta ne ail kazrai mbolnje balenamnggaig ta ne idus ndate e ngina le ¹¹ nu Pilatus sana: Kuate nu wo ndakuwa ta ne ye mbolnje wam ande kam kumuñ kuga. Ta tuku ande nu ye tumba ne wai mbolnje pilna ta nu tuku mbar ta ne tuku mbar lite ngina.

¹² Tanjakina le Pilatus nu Yesus kusrewam tuku ndin sotina ta Zu mbal wikaraumba sakinaig: Tango ta ye gabat sungo ngate tukunu nu Rom gabat Sesar tuku ma tam iduste. Ne nu kusrewa ta Sesar nu ne ndonj gubra tamngat nga sanaig.

¹³ Pilatus nu pasa ta ismba nu Yesus tumba mayok kina sulumba nu ka pasa pilenganu mbili mbolnje minyokina. Ma ta nyunu Ndam Baslenju Njak. Nane Hibru pasambi Gabata ngade. ¹⁴ Mara ta Pasowa tuku kusem kuanenu tuku ait.

Ki buk mbilam bafuna le Pilatus nu pasa pilenganu mbili mbolnje minyoka Zu mbal saningina: Ai te. Tangine Gabat Sungo te ngina. ¹⁵ Tanjakina le nane wikaraumba sakinaig: Nu balewaig. Ail kazrai mbolnje nil dannguwai nginaig le nu nane saningina: i... Tangine gabat sungo te balewaig nga sakade e ngina le pris gabat mbal lafumba sakinaig: Sesar ndo sinjine gabat sungo minit nginaig.

¹⁶ Tanjakinaig le Pilatus nu Yesus tumba ail kazrai mbolnje pilwaig nga nane tuku wai mbolnje pilna.

Nane Yesus tumba ail kazrai mbolnje nil dannginaig

(Mateus 27.32-44; Markus 15.21-32; Lukas 23.26-43)

¹⁷ Yesus nu nuje ail kazrai kurana le kame mbal nu tumba ma ande nyunu Tango Gabat Murko ta tugum pronaig. Hibru pasambi ma ta Golgota ngade. ¹⁸ Tanje nane nu tumba ail kazrai mbolnje nil dannga tango armba turmba kilmba ail kazrai mbolnje nil danngge likinaig ta ande simngge ande temngge Yesus nu ngamunje.

¹⁹ Pilatus nu nane afu saningina le ail kazrai mbolnje pasa ande tenemba kuyarmba pilnaig: *Tango te Nasaretnu tango Yesus. Nu Zu mbal tuku gabat sungo* nga kuyarnaig. ²⁰ Nane Hibru pasambi Rom pasambi Grik pasambi pasa ta kuyarnaig. Yesus ail kazrai mbolnje pilnaig ma ta Yerusalem patukngge tukunu Zu mbal gudommba pro pasa ta burkumba ²¹ Zu mbal tuku pris gabat kame nane ka Pilatus sanaig: Nu Zu mbal tuku gabat sungo

nga kuyarat ta sauka. Nu nuje mironj ye Zu mbal tuku gabat sungo ngate tanjamba kuyara nginaig kande ²² Pilatus nu nane saningina: Kuga. Ye kuyarit ta ndo minwa ngina.

²³ Kame mbal nane Yesus ail kazrai mbolnje nil danngge denjurmbe nane baillkamba nu tuku tawi aganj ndende walmba kilnaig. Nu tuku tawi kuennu ta mata tinaig. Tawi ta zail dannganu. Baslenju mbolnje tugu pilmba ka ibenngge biteknjina. ²⁴ Ta tuku kame mbal nangine nangine sakinaig: Sine tawi mayenu te fetfetmba kile ndakube. Sine usre ande kumba ande tawi tam tuku madibe nginaig. Nane tanjakinaig ta kuyar pasa ande kumunaig ta tenemba.

Nane ye tuku tawi walmba kilnaig. Ye tuku tawi tam tuku usre ande kinaig ngate.

Mune 22.18

Kame mbal nane wam ta kinaig.

²⁵ Pino afu Yesus tuku ail kazrai tugumngge tinj minnaig ta nyu kat nangine tenemba. Yesus ina nuje, ina nuje tuku maib nuje, Klopas tuku piyo nuje Maria, Maria Magdalanu pino turmba. ²⁶ Yesus nu nuje dubiwanu tango ande tuku kume purna ta ina nuje ndonj tinj minna le kanjermbe ndek ina nuje sana: Ina, ne tuku kiyo not ngina. Tanjakina sulumba nu ndek nuje dubiwanu tango ta sana: ²⁷ Ne tuku ina nane not ngina. Ait ta mbolnje tango ta Maria tumba nuje wande mbolnje kulatka minmba minna.

Yesus nu kumna

(Mateus 27.45-46; Markus 15.33-41; Lukas 23.44-49)

²⁸ Kile Yesus nu nuje piro njakmba kugana ta kila pilmba nu kuyar pasa ande kumumba sakina: Ye kule parayate ngina.

²⁹ Nza grep kule njak tanje minna ta nane kulelu tumba grep kule sinamngge pilmba papanimbi te-dunga Yesus tuku mingge mbolnje pilnaig le ³⁰ nu njair njinkina sulumba sakina: Kile piro suluwit nga gabat welndeke nu kumna.

Nane Yesus tuku takel make buronaig

³¹ Mara ta kusem kuanenu tuku ait. Kusem ta mbolnje kusem ait sunghokanu. Ta tuku mindesinj ail kazrai mbolnje mine ndakuwaig nga Zu mbal nane ka Pilatus sanaig: Kame mbal tuku pasa palpe le tango kenj ta kupe kat ngurngurwaig le kumwaig le paskuwaig nginaig. ³² Tanjakinaig le nu wokina le kame mbal ismba ndek tango ar Yesus ndonj nil dannginaig nale tuku kupe kat ngurngurkunaig. ³³ Tanjamba nane pro Yesus nu buk kumna le kanjermbe kupe ngur ndanaig. ³⁴ Kame tango andenngge mbanduwanmbi nu tuku takel make soburona le pitik ndo ndare kule tur ndekina.

³⁵ Ye Yohanus tanje minmba yije ammbi wam ta kangeren tukunu ye son saket. Tane mata son ngam tuku ye kuyaret. ³⁶ Wam kina ta kuyar pasa armba alo kumumbi mayok kinaik. Pasa ande tejenmba sakate. Ne tuku isu ande ngure nda ngate. *Mune 34.20*

³⁷ Pasa ande tejenmba sakate. Nane nu tuku ngarusu soburonaig mbal nu kangeramngai ngate. *Sakaria 12.10*

Tanjo armba Yesus tuku mindesinj wakeinaik
(*Mateus 27.57-61; Markus 15.42-47; Lukas 23.50-56*)

³⁸ Kile Arimateanu tanjo Yosef nu Pilatus tugum kina. Yosef nu Yesus dubina tanjo ta nu Zu mbal tuku kuru-kuruka nuje son manau yabukina. Nu Yesus tuku mindesinj tam tuku Pilatus yabanja le wokina le nu pro mindesinj ta tumba kina.

³⁹ Nikodemus nu o buk Yesus tugum furir prona ta nu mata gurenj armba kublinaig tuku ta kilmba prona. Gurenj pitinu ta 30 kilo tananj. ⁴⁰ Nale Yesus tuku mindesinj tumba Zu mbal tuku manau dubimba gurenj kutu-kutumba tawi kaukaukmbi songa kus-naik.

⁴¹ Yesus ail kazrai mbolnje balenaig ma ta tugumnje kumzanj ail tuku piro ande sinamnje mindesinj palmbim tuku ndame burok kitek ande minna. Ndamе burok ta buk mindesinj ande tanje pile ndakinaig tuku. ⁴² Ait ta Zu mbal kusem kuanenu tuku ait tukunu nale Yesus tuku mindesinj tumba ka burok patuknje minna ta sinamnje pil-naik le minna.

20

Yesus nu manj tinjina
(*Mateus 28.1-8; Markus 16.1-8; Lukas 24.1-12*)

¹ Kusem kugana le piro tugu palmbinu ait mafe maye ndana le Maria Magdalanu nu ndame burok ta tugum kumba mam-bilna kande ndame sunjo buk talka bari-naig le kanjerna. ² Wam ta kanjermba nu pinderka luka kina ka Simon Petrus tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nale sanikina: Nane afu singine Sunjo tuku mindesinj ndame burok sinamnje tumba ka pilnaig ma ta sine gilai nga sanikina le ³ nale pastinja ndame burok ta tugum kambim saka kinaik.

⁴ Nale pinderka kumba Yesus dubiwanu tanjo ande nu Petrus limba nu ambonja burok tugum ta prona. ⁵ Tanjamba nu loka mambilna sulumba mindesinj kusnaig tuku tawi ta ndo kanjerna. Kanjermba nu sinam kine ndakina.

⁶ Tanjamba minna le Simon Petrus pinderka pro burok sinam kina sulumba tawi

mindesinj kusnaig ta ndo minna le kanjerna. ⁷ Gabat songinaig tuku tawi ta kasomnje minna le kanjerna. ⁸ Kile tanjo nu ambonja prona ta nu mata burok sinam kina sulumba tawi ta kanjerka Yesus nu tinjina ta nu son ngina. ⁹ Kuyar pasa nu Kristus manj tinjam tuku sakina ta nale katese ndanaik.

¹⁰ Tanjamba nale luka nakile wande mbol kinaik.

Maria Magdalanu nu Yesus kanjerna
(*Mateus 28.9-10; Markus 16.9-11*)

¹¹ Maria nu ndame burok tugum tanje tinja malmbika minna sulumba loka burok sinam ta mambilna kande ¹² enjel armba tawi kaukauk jak Yesus tuku mindesinj minna ma ta mbolnje ande gabat tugumnje ande kupe tugumnje minyok minnaig le kanjerkina. ¹³ Enjel ar ta ndek Maria sanaik: Pino, ne ndanam malmbikate nga kusnanaik le nu ndek sakina: Nane ye tuku Sunjo tumba ka ma aninge pilnaig ta ye gilai nga sanikina. ¹⁴ Sanikina sulumba nu mbilka Yesus nu tugum tanje tinj minna le kanjerna ta imanje nu katese ndana.

¹⁵ Kile Yesus nu kusnana: Pino, ne ndanam malmbikate. Ne ima sotate nga sana le nu piro te kulatkanu tanjo nga idusmba nu sana: Mam, neje ne tumba ka ma inumnje pilna kande ye saya le ka nu tumba ka ngina. ¹⁶ Tanjakina le Yesus nu sana: Maria ngina le nu mbilka *Rabuni* ngina. (*Rabuni* pasa ta tugunu Tum Tanjo).

¹⁷ Yesus ndek sana: Ye Mam tugum ambe nda kan tukunu ne ye biye ndaka. Ne kumba yije tira kame tejenmba saninja. Ye singine Mam singine Kuate nu tugum ambe kanjit nga saninja ngina. ¹⁸ Tanjakina le nu kumba Yesus dubiwanu mbal tugum promba saninjina: Ye Sunjo kanjerit nga nu pasa njakmba sana ta nane kubeu ningina.

Nuje dubiwanu mbal afu Yesus kanjernaig
(*Mateus 28.16-20; Markus 16.14-18; Lukas 24.36-49*)

¹⁹ Ki ta piro tugu palmbinu ait furiram Yesus dubiwanu mbal nane wande ande mbol manjurka Zu mbal tuku kuru-kuruka wande mala nja tukul ndinjmba minnaig kande Yesus nu nane ngamuknje mayok ka tinja saninjina: Tane ngamu ngal mukuk jak minap ngina. ²⁰ Tanjakina sulumba nuje wai takel make nane tumningina le nane nangine Sunjo kanjermba gare tornaig.

²¹ Kile nu manj saninjina: Tane ngamu ngal mukuk jak minap. Mam nu ye kukulyina tanjamba ndo ye mata tane kukultinjamngit ngina sulumba ²² nu nane mbolnje mab-serjmba guwa fitka sakina: Tane Tukul Guwa tap. ²³ Tane nane afu tuku une saukap ta une ta mine nda. Afu tuku une

sau ndakap ta une ta minmba minamngat ngina.

Tomas nu Yesus kanjerna

²⁴ Yesus dubiwanu tango 12 buk madiningina ta tuku ande Tomas mape nyu ande Didimus nu Yesus mayok kina ait ta nu nane ndonj mine ndakina. ²⁵ Nane afu ndek Tomas sanaig: Sine singine Sunjo kangergig nginaig le nu sakina: Tane yabrikade. Yiye ammbi wai mbolnje nil tuku ma kanjerka wai tokmbi nzilal kigreka takel make buronaig ma kirewi sulumba ndo ye nu tingat ta son ngamngit ngina.

²⁶ Mara 8 kugana le nane manj wande ndui ta mbolnje mangurka minnaig ta Tomas ndonj. Wande malanga tukul ndinjmba minnaig le Yesus nu manj nane ngamuknje mayok ka tinga saningina: Tane ngamunggal mukuk njak minap ngina sulumba ²⁷ kile nu Tomas sana: Ne ilmaba ye tuku wai te kanjerka wai tokmbi kigreka wai kuitka takel burok kirewa. Ne wamdus tero ndaka son nga ngina.

²⁸ Tanjakina le Tomas nu ndek sakina: O yiye Sunjo, ne ye tuku Mbara ngina le ²⁹ nu ndek Tomas sana: Ne ye kangeryate sulumba son ngate. Afu nane ye nda kangeryumba son nguwaig ta nane gare njak minamngag ngina.

Yohanus nu pasa te kuyarna tuku tugunu

³⁰ Yesus nu nuje dubiwanu tango am mbolnje wam kitek sunjomba ke likina ta afu ndo kuyarninget. ³¹ Yesus nu Kuatenje madina tango. Nu Kuate tuku Kinjo ta tane son nga nu kila pile mayewap nga ye pasa te kuyarke liket. Tane nu tuku son ngap ta nuje nyu mbolnje tane abo tugu minmba minam tuku tamngag.

21

Tango 7 Yesus kanjernaig

¹ Ngumnenja Yesus dubiwanu tango afu Tiberias kule kualinj tugumngje minnaig le nu manj nane tugumngje mayok kina ta tejenmba. ² Nane minnaig mbal ta ande Simon Petrus ande Tomas mape nyu ande Didimus. Ande Galileanu tango Nataniel tumbraj nuje Kana. Afu ta Sebedeus tuku kinjo armba Yesus dubiwanu tango armba turmba. ³ Nane minnaig sulumba Simon Petrus nu saningina: Ye kualeganj sotam kangit ngina le nane sakinaig: Sine ndonj nginaig. Nane kumba waj pongga kinaig ka kumanj buknga didika minnaig le mafena kande kualeganj kile ndakinaig.

⁴ Maratukuk ki prowam bafuna le Yesus nu pial tanje tinj minna le nane nu kanjermba lislisimba nu katese ndanaig. ⁵ Kile nu nane wika kusnaningina: Oi. Mata kame, tane kualeganj afu kilaig e ngina le kualeganj kuga o nginaig. ⁶ Nu ndek

saningina: Tane manj ndinam kumamngje bukngap ta tane kualeganj kilamngag ngina. Tanjaka saningina le nane ndek tanjanaig le kualeganj pitinunje kumanj didike fugunaig.

⁷ Kile tango ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta nu Petrus sana: Ai si. Singine Sunjo ngina le ⁸ nu pasa ta ismba nu pirokam tuku mal tingina ta tawi tumba tinjmba patenja kageka tabek kina le nane afu kumanj kualeganj njak didika kule makembi kinaig. Waj pial patuknje wai tutur 50 tanjamba ndo minna.

⁹ Nane waj kusremba kinaig ka pial tanje pa ande diknginaig le ugmba minna le kanjernaig ta kualeganj pasokanu bret turmba pa mbolnje minnaig le kanjerkinaig.

¹⁰ Kile Yesus nu nane saningina: Kualeganj kilaig ta afu kilmba walpe ngina le ¹¹ Simon Petrus nu ndek kina ka waj pongga kumanj kualeganj njak ta didikina le tabek kina. Kualeganj sugo ta burkinaig ta 153 minnaig ta pitinunje kumanj pur ndakina.

¹² Kile Yesus nu nane saningina: Tane ilmaba isukusap ngina. Nuje dubiwanu tango nane ne ima nga kusnawam tuku kuru-kuruka nu kusna ndanaig. Nu nanjine Sunjo ta nane katesenaig. ¹³ Kile nu tinga bret kualeganj tur kilmba walmba ninjina le nyinaig.

¹⁴ Yesus nu kummba tingina sulumba ait te nu nuje dubiwanu tango tugumngje prowam kenja.

Yesus nu Petrus ndonj pasatina

¹⁵ Nane isukuse sulunaig le Yesus nu Simon Petrus sana: Yohanus tuku kinjo Simon, ne tango kame te lininjmba ne sunjomba ye tuku kume purte e nga kusnana le nu Yesus sana: Sunjo ne kila. Ye ne nzaliyate ngina. Tanjakina le Yesus ndek sana: Ne ye tuku sipsip fat isukusneninga ngina.

¹⁶ Kile nu manj kusnawam arna: Yohanus tuku kinjo Simon, ne ye tuku sunjomba kume purte e nga kusnana le nu lafumba sana: Sunjo ne kila. Ye ne nzaliyate ngina. Tanjakina le Yesus nu sana: Ne ye tuku sipsip kulatka mina ngina.

¹⁷ Kile nu manj kusnawam kenja: Yohanus tuku kinjo Simon, ne ye tuku sunjomba nzalinate e nga kusnana. Yesus nu ne ye tuku sunjomba nzaliyate nga sawam kenja le Petrus nu ngamunggal piti njak sana: Sunjo, ne wam njakmba kila. Ye ne nzaliyate ta ne kila munit ngina. Tanjakina le Yesus nu sana: Ne yiye sipsip isukusneninga. ¹⁸ Ye sijka sanamngit. Ne mbanzo minmba ma kambim tuku idusmba let tinjmba nanje nzali ndo dubimba tinga kine promba minna. Ne saibo pilmba wai kuitka le andenje let tumba ne kusmba nu tuku wamdus nenje dubiwa nga nu ne didika kangat ngina. ¹⁹ Nu tanjamba Petrus dir pasa sana. Ngumnenja

Petrus nu kumba Kuate tuku nyu sunjo te-mbolamngat ta nu tumna. Tanjaka sana sulumba nu ndek sakina: Ne ye dubiya ngina.

²⁰ Tanjakina le Petrus nu mbilka tanjo ande Yesus nu tuku kume pur mayena ta ilna le kanjerna. Tanjo ta nane buk wande mbolnge isukusmba minmba nu Yesus patumba minyoka gemna sulumba ima nu ne tuku kupet tanjo mayok kangat nga Yesus kusnana. ²¹ Petrus nu tanjo ta ilna le kanjermba ndek Yesus sana: Sunjo, tanjo te nu ndanjamngat nga sana le nu lafumba sana: ²² Nu abo minwa le ye luka ndekamngit nga idusi ta ne tuku piro kuga. Ne ye dubiya ngina.

²³ Ngumnenga Yesus tuku mbal afu tanjo ta kume nda nga sakinaig le pasa ta sunjokina ta Yesus nu tanjo ta kume nda nga sa ndakina. Kuga. Nu tenemba sakina: Nu abo minwa le ye luka ndekamngit nga idusi ta ne tuku piro kuga nga Petrus sana.

²⁴ Yesus dubiwanu tanjo nu kume nda nga sakinaig ta ye Yohanus. Wam kame te njakmba yije ammbi kanjerken sulumba pasa te kuyarke liket. Pasa te sinjka son pasa ta sine kila. ²⁵ Yesus nu manjau afu sunjomba turmba ke likina. Ande nu wam ta njakmba kuyarke likina kande kilke tugu njakmba mbolnge waje ta patikam tuku ma kumunj kuga kande.

Son.

APOSEL Aposel kame tuku piro

Lukas nu Teofilus tuku waŋe armba kuaraningina. Nu ambonŋa kuyarna ta Yesus Kristus tuku pasa mayenu. Kile waŋe arnu te aposel kame pirokinaig tuku kuyarna.

Yesus nu samba mbol kambim bafuna sulumba nuŋe dubiwanu tango wam paguka saningina: Tane kilke tugu ŋakmba mbol kape sulumba ye tuku nyu saningap ŋgina. Tanjakinu sulumba nu nane kusreka luka samba mbol kumba Tukul Guwa pilna le ndekina le nuŋe dubiwanu tango ta nane Tukul Guwa ŋak Yesus tuku miŋge kumukumba kilke tugu ŋakmba mbol lika nu tuku pasa mayenu tango pino ŋakmba tumningmba saningge likinaig le nane sunjomba ngamunggal biye mbilmba Yesus tuku son ŋga kule pisne kile-likinaig.

¹ O Teofilus kaiye. Ye ambonŋa waŋe ande kuyarmba ne tuku pilen ta Yesus nu wam ŋakmba ke lika pasa tumningmba minna le ² ma ma Kuatenge te-dunŋa samba mbol kina. Nu Tukul Guwa ŋak minmba kambim tuku ait mbolŋge aposel buk madiningina ta wam paguningina. Ye wam ta ŋakmba waŋe mbolŋge kubeu tinen.

³ Yesus nu rar tumba kummba maŋ tingina sulumba mara 40 sinamŋge nu aposel tugumŋge mayok ka Kuate nuŋe gageu kulatkate maŋau ta tumningina sulumba wam afu sangrinu ke likina le kanŋerkumba nu tingina wam ta kila pilnaig. ⁴ Nu nane ndoŋ minmba tenenmba saningina: Tane Yerusalem tumbraŋ sunŋo te kusre ndawap. Mam nu ande kukulwa le tane ndoŋ minmba minam tuku sakina ta nu tairŋga minap. Ye o buk tane ta tuku satingen. ⁵ Yohanus nu kulembi nane kule pisneningina. Mine minemba ye tane Tukul Guwambi tane tuku ngamunggal kule pisne tanjaŋ tingamngit ŋgina.

⁶ Mara ande nane maŋgurka nu kusnanaig: Sunŋo, ne kile sine Israel mbal tuku muskil kile-tidinga singine kilke singamngat e ŋginaig le ⁷ nu ndek saningina: Mam nu nuŋe nyu tambu wam kame mayok kambim tuku ait madiningina ta ginu mara ame ait mbolŋge mayok kanŋaig ta tane kila palm-bim tuku maŋau kuga. ⁸ Tukul Guwa tane mbolŋge prowa le tane sangri ŋak minmba ambonŋa Yerusalemŋge ngumnenŋa Yudea ma tugu Samaria ma tugu kilke tugu ŋakmba mbolŋge lika ye tuku nyu saningap ŋgina.

⁹ Tanjamba saningmba minna le nane nu kanŋermba minnaig le Kuatenge nu te-dunŋa tumba samba mbol kina le gau kaukauk ande pro nu songina le nane maŋ nu kanŋer ndanaig. ¹⁰ Nane samba mbol tandeka

nu kina ndin ta kanŋer timba minnaig le kile tanŋo armba kumiŋ kugen kaukauk ŋak tanŋe mayok kumba ndek nane saninginaig: ¹¹ Galilea mbal, ndaŋam tane samba mbol te tandeka mambilmba minig. Kuatenge Yesus te-dunŋat le tane kusreka samba mbol ket le kanŋeraig tanjamba ndo nu maŋ luka ndenunŋat ŋga saninginaig.

Tanŋo ande Yudas tuku ma tina

¹² Kile nane tinga Olif tabe kusremba luka Yerusalem kinaig. Ndin ta kuen ndo kuga. ¹³ Nane kinaig ka Yerusalem promba nangine wande minnaig ta poŋga rum o mbolŋge ta sinam kinaig. Nyu nangine ta tenenmba. Petrus, Yohanus, Yakobus, Andreus, Filipus, Tomas, Bartolomeus, Mateus. Ande Alfeus tuku kiŋo nuŋe Yakobus. Ande Simon mape nyu ta Selot. Ande Yakobus tuku kiŋo nuŋe Yudas.

¹⁴ Pino kame afu Yesus ina nuŋe Maria ndoŋ, Yesus tuku maib kat nuŋe nane ŋakmba tanŋe maŋgurka ngamunggal ulendimba Kuate yabanŋmba minnaig.

¹⁵ Ait ande Yesus dubinaig kuasmbi 120 tanjaŋ maŋgurka minnaig le Petrus nu nane ngamukŋge tinga sakina: ¹⁶ Tira kame, o buk Tukul Guwanŋe David tuku miŋge mbolŋge Yudas tuku sakina le kuyarna. Kuyar pasa ta ngisinu kumuŋ kuga. Yudasŋge Yesus minna ma ta tumningina le pro nu biye tinaig. ¹⁷ Tanŋo ta nu sine piro tuma ande. Nu sine tuku piro inum nu biyna. ¹⁸ Nu mbar sunŋokina le mbar ta tuku ndametinjmbi kilke ande piyanaig. Nu gabat kumam te-tirka sanŋrimba ndeka fungul puluka sina walalena le nu kumna. ¹⁹ Yerusalem mbal nane wam ta ismba kilke ta nyun ta Akeldama ŋginaig. Nyu ta tugunu Ndare Kutukina tuku Kilke.

²⁰ Mune waŋe mbolŋge kuyar ande Yudas tuku tenenmba mimit.

Nuŋe wande ake minwa.

Ande maŋ tanŋe nda kinywa. *Mune 69.12*

Kuyar ande mata tenenmba sakate.

Ande nu nu tuku piro tuwa. *Mune 109.8*

Kuyar pasa tanjamba sakate ŋga saningina.

²¹⁻²² Petrus nu maŋ lato saningina: Sine tanŋo ande te-silika madibe. Tanŋo ta nu sine ndoŋ Yesus tingina wam ta saka temayokam tuku. Yesus nu sine ndoŋ minna le nane afu mara mara sine dubika lika minnaig tanjaŋ tanŋo ande madibe. Ande nu Yohanus kule pisneningina ait mbolŋge sine ndoŋ minmba ka ka Yesus nu sine kusreka samba mbol kina tanjaŋ tanŋo inum madibe ŋgina.

²³ Tanjakinu le nane tanŋo armba nyun kilnaig ta ande Yosef ande Matias. Yosef nu mape nyu ande Yastus ande Barsabas. ²⁴ Nane tanŋo ar ta kile-tidinginaig sulumba yabanŋmba sakinaig: O Sunŋo, ne tanŋo

ajakmba tuku wamdus kila. Tango ar te ima ne madina ta tumsinga. ²⁵ Yudas nu nuje minam tuku mbili njayonu mbol kumba piro ta kusrena. Tango ande tumsinga le nu piro ta biymba aposel nyu tamngat nginaig. ²⁶ Tanjakinaig sulumba nane nangine manjambi kinaig le Matias tuku nyu mayok kina le nu aposel 11 ndonj ulendikinaig.

2

Tukul Guwa ndekina

¹ Zu mbal tuku pagumba nye ait sunjo ande nyunu Pentikos prona le Yesus dubinaig mbal wande ande mbolnje manjurka minnaig. ² Minnaig le samba mbolnje fudu sunjo ande bubre suk ndeka prona sulumba wande minnaig ta fudu sunjo ta kumungina. ³ Kile aganj ande pa mane suk denjur-denjurka nane jakmba mbol kine likina le kangernaig. ⁴ Tukul Guwa nu nane jakmba mbol kumungina le nane ndek pasa kuale gilai ta sake lika minnaig.

⁵ Tanjamba minnaig le Zu afu Kuate tuku nyu kurauka ma tugu kise kise mbolnje promba Yerusalemnje manjurkinaig ta ⁶ nane fudu sunjo ta ismba pro nane tugumnje manjurka nangine pasa kuale yimyam ise lika nane piriri njayomba wamdus te-sulunaig sulumba ⁷ pirerek purka sakinaig: i ... Nane jakmba te Galilea mbal ndo. ⁸ Ndanam nane sine jakmba tuku pasa kuale yimyammbi sakade. ⁹ Sine afu Partianu, Medianu, Elamnu, Mesopotamianu. Sine afu Yudeanu, Kapadosianu, Pontusnu, afu Asianu. ¹⁰ Sine afu Frigianu, Pamfilianu, Isipnu, afu Sirene tumbrañ sunjo patuk patuk tumbrañ fonfon Afrikange progen. Sine afu Romnje te progen ta afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu mbal tananj Kuate dubiweg tuku. ¹¹ Sine afu Kretanu, afu Arabianu. Sine tanjamba tanjamba ma tugu yimyam mbolnje prowe likeg. Kuate nu wam sangrinu kitek ke likate ta singine pasa kualembi sakade le iseg nginaig.

¹² Nane jakmba pirerek purka wamdus te-sulumba munju kusnanjinaig: Wam te tugunu ndanjamba tuku nginaig le ¹³ afu nane nzumil te-ninjamba sakinaig: Nane grep kule kamenu sunjomba nyaig sulumba nginngankade nginaig.

Petrus nu Kuate tuku pasa kuklina

¹⁴ Tanjakinaig le aposel 12 manjurka minnaig ta nane ngamuknje Petrus nu tinja wi kuenja saningina: Tane Yerusalem mbal Zu mbal ma tugu afu mbolnje prowe likinaig tane jakmba kilba pilmba ye tuku pasa ise tiwap. ¹⁵ Kile maratukuk ki ait 9 tate. Sine grep kule nyumba nginngankanu nga sasingig ta tanjamba kuga. ¹⁶ Tuan tango Yoel nu dir

pasa sakina ta kile alonu mayok kinit. Nu tenenmba kuyarna.

¹⁷ Kuate nu sakate. Kilke kugawam tuku ait patukuwa le ye yinje Guwa kilke mbol mbal ningamngit.

Tanjawi le tane tuku kinjo kulim kame Tukul Guwanje pasa saningua le ismba kile-mayokkamngai.

Tane tuku tanjo mo nane kinatanu suk aganj kanjerkamngai. Tane tuku saibo nane kinymba kinja alo jak kanjerkamngai.

¹⁸ Ait ta mbolnje yinje piro tanjo piro pino yinje Guwa ningi le nu nane pasa saningua le ismba kile-mayokkamngai.

¹⁹⁻²⁰ Ye Sunjo, ye luka prowam tuku ait pro ndawa le tane katewam tuku ye samba mbolnje kilke mbolnje wam kitek sangrinu kile-mayokkamngit.

Samba mbolnje ki bulu kugamba dabuka tambun ndare suk gurnungat. Kilke mbolnje ndare pa sunjo pa guwa dabuknu mayok ke likamngai.

Tane wam jakmba ta kanjerka piriri njayowamngai.

²¹ Ima nu Sunjonge turwa nga wikuwa ta ye nu tuku muskil te-tiwe tambimngit. *Yoel 2.28-32*

Yoel nu tanjamba Kuate tuku pasa kuyarna nga saningina.

²² Petrus man lato saningina: Israel mbal, tane pasa te ise tiwap. Nasaretnu tanjo Yesus Kuatenge kukulmba nu sanjri tuna ta tane kila. Nu wam sangrinu kitek tane ngamuknje ke likina le kanjerkinaig. ²³ Ande nu Yesus tumba tane wai mbolnje palmbim tuku Kuate nu o buk wamdus ta tina. Tane nu ail kazrai mbolnje kumwa nga une mbal wai mbolnje pilnaig le nane nu balenaig le kumna. ²⁴ Kumna le Kuate nu Yesus tuku kume tuku sanjri pitaimba te-tina. Kume tuku sanjrinje Yesus biye dewam kumun kuga. ²⁵ David nu wam ta tuku o buk Kristus tuku minje tenenmba kuyarna.

Sunjo nu mara mara ye ndonj minit le kanjeret.

Ye wamdus piti sulu ndawi nga nu ye ndinam kumamnje gemyumba minit.

²⁶ Ta tuku ye ngamungal bulok gare jak minet.

Ye kumam tuku minet ta ye piti ndayate.

²⁷ Ye tuku kanu kumanu mbal tuku tumbrañ kine nda.

Ye ne tuku piro tanjo yinje ngarosu menu tuku ndin tukulamngat.

²⁸ Abo minmba minam tuku ndin ne ye tumyate.

Ye ye ndonj mina le ye gare toramngit ngina. *Mune 16.8-11*

Petrus nu David tuku kuyar pasa tanjamba nane saningina sulumba sakina: ²⁹ Tira

kame, ye pasa satingamngit te tane kila. Singine mbuŋ David nu kumna le ngukinaig. Nu tuku kumu ta kile minit le kanjereg. ³⁰ David nu Kuate tuku tuan tanjo minmba nu tuku mbuŋ ande nu tuku ma mbolŋge gabat sunjo minam tuku Kuate nu pasa sanjrinu sana ta nu kila minna. ³¹ Ta tuku David nu Kristus kummba tingamngat wam ta kanjermba tenjenmba sakina: Kristus nu kumanu mbal tuku tumbraŋ kine nda. Nu tuku njarosu mata menu tuku ndin tukulamngat ngina. ³² David nu pasa kuyarna ta Yesus tuku kuyarna. Nu kumna le Kuate nu te-tina le tingina. Sine njakmba wam ta kanjergen. ³³ Kuate nu Yesus te-dunja nuje ndinam kumamngge pilna sulumba nuje pasa sanjrinu sakina ta kumumba Yesus Tukul Guwa tuna. Tanjamba ndo kile nu sine Tukul Guwa singat le nu tuku sanjri ismba kanjerde te.

³⁴ David nu samba mbol kine ndakina ta nu tenjenmba Kristus tuku sakina.

Sunjo Kuatenje ye tuku Sunjo sana: Ne ye tuku ndinam kumam tenje sanjri njak minyok mina le ma ma ³⁵ yenje ne tuku ngeue mbal njakmba kile-ibenka ne tuku kupe kunnemngge patikamngit ngina. *Mune 110.1*

³⁶ Tane Israel mbal wamdus pulutinguwa. Tane Yesus tumba ail kazrai mbolŋge bale-naig ta Kuate nu tanjo ta tumba nuje madina tanjo nja tanjo njakmba tuku Sunjo pilna nja sanjngina.

Nane gudommba ngamuŋgal mbilmba son nginaig

³⁷ Zu mbal pasa ta ismba sine sinja mbargerŋ nja nane ngamuŋgal rar sunjo kamusmba Petrus aposel afu turmba sanjnginaig: Tira kame, sine ndanbe o nginaig le ³⁸ Petrus nu ndek nane sanjngina: Tane ngamuŋgal biye mbilmba tanjine manau njaigonu kusreka Yesus Kristus ndon ulendika kule pisne tap. Tane tanjawap le Kuate nu tane tuku une njakmba sauka gilainja Tukul Guwa tingamngat. ³⁹ Kuate nu tane tanjine kinjo kame kasomok mbal turmba idusnijnmba o buk Tukul Guwa tanjo ningamngit ngina. Sunjo Kuate nu ima kate wikate ta nu Guwa ningit nja sanjngina.

⁴⁰ Petrus nu tanjamba pasa lato sanijnmba sakina: Tanjine kuasmbi tuku manau njanon kusrewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinguwa ngina le ⁴¹ nane nu tuku pasa ismba son nginaig mbal nane kule pisne tinaig. Ki ait ta mbolŋge nane gudommba 3,000 tanjan Yesus dubinaig mbal ndon ulendikinaig sulumba ⁴² nane mara mindek aposel kame tuku wam pagu pasa ismba nane wamdus ulendi tuma isukusmba pasa nyumba Kuate yabanmba minnaig.

⁴³ Aposel kame nane wam kitek gudommba sanjrinu ke likinaig le nane njakmba Kuate tuku nyu kurauka kurukuruka minnaig. ⁴⁴ Nane son nginaig mbal njakmba tuma minmba tanjine aganj ndende munjo ngail ngail ndakinaig. ⁴⁵ Nane afu aganj denkanu ta tanjine ngamukok aganj ta kilmba piyamba ndametinj tamba nane turkanu. ⁴⁶ Mara mindek nane kusem wande sunjo sinam tanje mangurka nanjine wande yimyam mbolŋge tuma isukusmba gare-gareka wamdus bulok njak ulendi minanu. ⁴⁷ Nane tanjamba Kuate tuku nyu te-dunja minanu le tanjo pino njakmba nane tuku saka minanu. Mara mindek Kuate nu afu tuku muskil kile-tidinganu le nane ka Yesus tuku kuasmbi ndon ulendikanu.

3

Tanjo ande kupe baklelok mayekina

¹⁻² Tanjo ande ina sinamngge kupe baklelok mayok kina. Mara mindek nane afu tanjo ta sukunja tanjo pino ndametinj yabanjngam tuku kusem wande malanja ande nyunu Maditak tugum tanje palm-binu.

Ait ande Petrus nale Yohanus ndon Kuate yabanjam tuku ait ki kanum 3 mbolŋge nale kusem wande ta mbol kinaik. Kinaik le nane afu man tanjo ta sukunja pro tanje pilnaig.

³ Kile Petrus nale kusem wande sinam kambin bafunaik le tanjo ta nale kanjerka aganj inum tuwaik nja nale yabanjnikina. ⁴ Yabanjnikina le Petrus nale nu fumble timba sanaik: Ne sile kanjerka nginaik. ⁵ Tanjakinaik le nu idusna aganj ande ye sam tuku sayade nja idusmba nu nale kanjer tidinga minna le ⁶ Petrus nu ndek sana: Ye gol silwa ndametinj kugatok ta ye ne aganj ande tanbimngit. Ne Nasaretnu tanjo Yesus Kristus tuku sanjri mbolŋge ne tinja lika ngina.

⁷ Tanjakina sulumba nu tanjo ta tuku wai ndinam biymba te-dunjina le rakukadu kupe mbain turmba sanjri tingina. ⁸ Tanjana le nu pitik ndo pastinja nale ndon kusem wandek sinam kumba gare-gareka Kuate tuku nyu te-dunja nu kumbange patepatenja kina. ⁹ Nu kumbanje Kuate tuku nyu te-dunjina le tanjo pino nu kanjermba kila pilmba sakinaig: ¹⁰ i ... Kusem wande malanja Maditak tugumngge ndametinj yabanjate tanjo ta not nginaig. Tanjamba nane pirerek purka wamdus te-sulumba minnaig.

¹¹ Tanjo ta Petrus le Yohanus bigmba nane ande nyunu Solomon tuku kawan pronai le nane gudommba pinderpindermba pro tanjo ta kanjermba pirerek purka wai makemba minnaig le ¹² Petrus

nu wam ta kanjermba nane saningina: Israel mbal, ndanjam saka tane pro wam te tuku pirerek purka am goka sine kanjer tidingade. Sile tanjo magenu sikile sanjrimbi tanjo te wakeiwanu nga idusde e? Tanjamba kuga. ¹³ Abraham Isak Yakob singine mbun njakmba tuku Mbara nu nuje piro tanjo Yesus tuku nyu mbol kuwa nga nu wam te kate. Tane Yesus tumba gafman tuku wai mbolnje pilnaig le Pilatus nu Yesus paskam tuku sakina ta tane sanjri maramba mbulnaig. ¹⁴ Kuate tuku tanjo purferjnu ta tane mbulmba tanjo balewanu tanjo paska te-mayokam tuku Pilatus sanaig. ¹⁵ Tane abo tugu miro balenaig. Tane balenaig ta Kuate nu te-tina le tingina le sile Yohanus ndon kanjerkej. ¹⁶ Tane tanjo kanjerde te sile Yesus tuku sanjri tomba tinga tanjo te kupe te-tiwe tukik le tane njakmba am mbolnje nu mayekat.

¹⁷ Yije tira kame, tane gabat kame ndon Yesus mbolnje wam njayonaig ta tane nu tuku tugu katase ndamba tanjanaig ta ye kila. ¹⁸ Kuate nu o buk nuje tuan tanjo kame tuku minje mbolnje nuje madina tanjo rar tam tuku sakinaig ta alonu Yesus mbolnje kumungina. ¹⁹ Ta tuku tanjine manau njagonu kusreka ngamunggal biye mbi-lap le Kuate nu tane tuku une njakmba sauke sulumba tane wamdus bul sertinguwa le gare njak minamnggaig. ²⁰ Nu Yesus kukulwa le tane tugum prowamngat. Nu o buk tane muskil kile-tidinge tingam tuku nu pilna. ²¹ Kila nu samba mbolnje minmba Kuate nu wam njakmba kile-tidinguwa le wam tugusek ndo minam tuku ait tairnga minit. O buk Kuate nu nuje tuan tanjo kame tuku minje mbolnje ait ta tuku sakina. ²² Moses nu tenjemba sakina.

Sungo Kuate nuje pasa te-mayokam tuku ye tuan tanjo pilna tanjamba ndo nu sine Israel ngamuknje tuan tanjo ande palmbimngat. Tane nu tuku pasa njakmba ise tiwap.

²³ Ande nu nu tuku pasa talawa ta Kuatenje nuje mbal ngamuknje paska tumba kasomnje pilwa le nu ngisikamngat. *Lo 18,15-19*

Moses nu tanjamba sakina.

²⁴ Kuate tuku tuan tanjo Samuel tuan tanjo afu nu ngumnemnje mayok kinaig ta nane njakmba ait te mbolnje wam prowam tuku sake likinaig. ²⁵ Tane Kuate tuku tuan tanjo kame tuku mbun. Kuate nu pasa sanjrinu tanjine mbun ninmba Abraham ndon wamdus ulendika sinjka son pasa sakina ta tane tuku turmba sakina. Nu tenjemba Abraham sana. Ne tuku mbun kat naje mbolnje kilke tugu njakmba mbolnje ye wam mayenu kamngit njina. ²⁶ Kuate nu nuje piro tanjo te-tina sulumba sine Israel mbal manau njagonu kusreka gare manau

mbolnje minbe nga nu Yesus kukulna le ambonja sine tugum pronu nga saningina.

4

Nane Petrus nale mulin kilmba wande-knje patikinaig

¹ Petrus nale Zu mbal pasa ninmba minnaik le kusem wande tuku polis gabat kame pris mbal Sadusi afu nane njakmba manjur ta tugum pronaj. ² Pro Petrus nale Yesus kummba man tingina tanjamba tanjo mata kumbe sulumba tingamngig nga pasa tumninmba minnaik le nane ismba palsejningina. ³ Palsejningina le nale bige tidinga kilmba furirte nga indole nale pasa te-tiwaik nga mulin kilmba wande-knje patikinaig. ⁴ Tanjanaig ta nane Petrus tuku pasa isnaig mbal ta gudommmba Yesus dubinaig mbal ndon ulendika tanjo 5,000 tanjan mayok kinaig.

⁵ Mafena le Israel gabat sugo Israel mage mage kusem pasa biteknjanu mbal nane njakmba pro Yerusalemnje manjurkinaig. ⁶ Pris gabat sunjo Anas nu tuku ndare tuma Kaiafas Yohanus Aleksander nane mata pronaj. ⁷ Nane manjurka polis kame kukulninginaig le nane ka Petrus nale kilmba pro pasa mbolnje kile-tidinginaig le gabat sugo nale kusnanikinaig: Tale wam kinaik ta sanjri ta imanje tikina? Imanje tale kukultikina njinaig le ⁸ Tukul Guwanje Petrus wamdus tuna le nu nane saningina: Singine gabat, singine mage mage tane isap. ⁹ Sile tanjo kupe baklelok turkik le nu mayekat. Tane ta tuku sile pasa mbolnje kile-tidingaig ndeta ¹⁰ tane gabat mbal Israel njakmba pasa te ismba kila palpe. Tanjo kupe baklelok mayekat le kile kanjerde te tugunu tenjemba. Nasaretu tanjo Yesus Kristus nu tuku sanjrimbi tanjo te kupe te-tiwik. Tane nu ail kazrai mbolnje balenaig ta Kuate nu tumba te-dungina. ¹¹ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ndame ande tane ndame wande pilig mbal gisleknu nga te-sinaig ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri tingade ngate. *Mune 118,22*

Ndame ta Yesus. ¹² Kilke mbol mbal ngamuknje sine kile-luka kilam tuku Kuatenje Yesus singina. Ande nu singine muskil kile-tidinge singam tuku mine ndakate nga saningina.

¹³ Petrus le Yohanus kuru kuru kugatok minje bulok sakinaik le gabat mbal nane wam ta kanjermba tanjo ar te ake tanjo ndo kila kugatok nga wamdus te-sulunaig. Tanjamba nale Yesus ndon minnaik ta kate-senaig.

¹⁴ Kupe baklelok tanjo mayekina ta Petrus nale ndon tanje tin minna tukunu nane kanjermba nale tuku pasa pitaiwam

tuku ndin ande kanjer ndanaig. ¹⁵ Tanjamba nane polis kame saninginaig le nale kilmba mayok kinaig. Mayok kinaig le nanjine nanjine munju kusnanga ndin sota ¹⁶ sakinaig: Sine tanjo ar te mbolnje ndanbe. Nale wam kitek sanjri jak kinaik ta Yerusalem mbal jakmba isnaig. Sine wam ta tomba yabukam kumuŋ kuga. ¹⁷ Nale tuku pasa tanjo pino ngamunje sungokikat. Ta tuku sine manau te peuwam tuku nale Yesus tuku kuasmbi afu man saka tum ndaningap nga rironj pasa ninje nginaig.

¹⁸ Tanjakinaig sulumba nale manj wika pasa sanjrinu sanikinaig: Tale Yesus tuku manj afu saka tum ndaningap nginaig le ¹⁹ nale ndek lafumba sakinaik: Sile Kuate tuku minje dubipe e ko tanjo tuku minje dubipe? Ame wam Kuate am mbolnje mayenu. Tanjine wamdus sinamnje pilewap. ²⁰ Sikile ammbi aganj kanjerka pasa iskenj ta minje tukule nda nginaig. ²¹ Tanjakinaik le gabat mbal manj lato rironj pasa sanjrinu sanikmba nale kukulnikinaig le kinaik.

Tanjo pino jakmba tanjo mayekina le kanjermba Kuate tuku nyu te-dunginaig. Ta tuku gabat sugo nane tanjo pino tuku kuru-kuruka nale ake kukulnikinaig le kinaik. ²² Tanjo wakeinaik ta nu yar 40 buk kus-rena tuku.

²³ Kile Petrus nale kumba ka nakile mbal kile-siglika pris gabat kame Israel mage mage tanjamba tanjamba manau sake likaig nga kubeu ninjinaig le ²⁴ nane pasa ta ismba wamdus ndindo ulendi pilmba ndek Ku-ate yabanjmba sakinaig: O Sunjo, ne sanjri tugu. Ne samba kilke yu aganj ndende jakmba nenje ndo kile-mayokkina. ²⁵ O buk nane piro tanjo singine mbunj David nu Tukul Guwanje wamdus tuna le pasa ande tenjenmba kuyarna.

Ndanjam kasomok mbal nane Kuate tuku gubra kagli tornaig. Ndanjam nane ake sinanj wam njayonu kam idusnaig.

²⁶ Kilke te tuku nyu jak mbal kame buwam saka tinja

gabat sugo afu ndonj ulendika manjurka Ku-ate nuje madina tanjo ndonj kame buwam idusnaig ngina. *Mune 2.1-2*

²⁷ O son. Sine ne tuku pasa ta alonu kil-imok kanjergeren. Herodus, Pontius Pilatus, kasomokmbal Israel mbal afu turmba nane Yerusalemnje manjurka ne madina tanjo Yesus balewam tuku sakinaig. ²⁸ Nane Yesus tumba balenaig ta ne o buk nane sanjri nane wamdusmbi wam afu mayok kambim tuku idusna ta nane ta kumunaig.

²⁹ O Sunjo, nane sine mata njaigo siglikam tuku saka minig. Ta tuku sine ne tuku piro mbal kuru kuru kugatok minje bulokmbi ne tuku pasa kukliwam tuku sine sinzanjsinga. ³⁰ Ne nane sanjri te-mayokmba

nane piro tanjo purfernu Yesus tuku nyu mbolnje guaze mbal wakeika wam sanjrinu kitek ke lika nginaig.

³¹ Nane yabanj denjurnaig le nane minnaig wande ta buru-burukina. Buru-buruka Tukul Guwa nane tuku wamdus kumunjina le nane wamdus bulka Kuate tuku pasa minje bulokmbi saka minnaig.

Yesus tuku son nginaig mbal tuku manau

³² Yesus tuku son nginaig mbal nane jakmba ngamunjal wamdus ulendimba minnaig. Nanjine aganj ndende mata ulendimba jakmba tuma minam tuku patikinaig.

³³ Aposele nane Sunjo Yesus tinjina le kanjergeren nga pasa sanjri jak saka min-naig le Kuate nu nane sinzanjningina le nane mine magenaig. ³⁴ Nane afu kilke jak wande jak afu tugumnje piyaninjmba ndametinj kilmba pro aposele kame ninjanu. ³⁵ Nanjine mbal afu aganj denkanu ta nane ndametinj ta kilmba walmba ninjanu.

³⁶ Nane tuku tanjo ande Siprusnu nyunu Yosef nu Levi tuku ndare. Nane aposele kame nu tuku mape nyu Barnabas nginaig. (Barnabas nyu ta tugunu: Nu tanjo wamdus bul serninjgit tuku). ³⁷ Nu mata nuje kilke piyamba ndametinj kilmba aposele kame ninjana.

5

Ananias le Safira

¹ Tanjo ande nyunu Ananias nu piyo nuje Safira ndonj kilke inum piyamba ndametinj kilnaik. ² Kilnaik sulumba Ananias nu ndametinj ngamunje paplamba inumnu nakile pilmba inumnu aposele ninjam tuku idusmba piyo nuje sana le wokina. Nu ndametinj inumnu tumba pro aposele ninjina sulumba sakina: Sile sikile kilke piyamba ndametinj kilcik ta noten ndo ngina.

³ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Ananias, ne ndanjam Satanje wamdus tanet le ne ndametinj paplamba inumnu nane kusremba inumnu tumba pro Tukul Guwa yabri pakte. ⁴ Nane kilke minat ta ne kile piyawat sulumba ndametinj kilat. Ndametinj ta nane aganj. Ndametinj ta paplamba afu sine sinjam idusmba ko nane jakmba kilam idusmba ndeta ta maye. Nane ndametinj. Ndanjam ne manau njayonu kam tuku idusat. Ne sine yabri ndasinjgit. Ne Kuate yabrite nga sana.

⁵⁻⁶ Ananias nu pasa ta ismba nu kumaknu ndekina. Kumna le tanjo mo afu promba wandek tanje nu tuku mindesinj tawimbi songa tumba ka ngukinaig. Ananias nu kumna le nane wam ta isnaig mbal nane kuru kuru sunjo tinaig.

⁷ Tanjamba minnaig ma ma ki kanum kenmba kinaig le piyo nuŋe Safira nu tanjo nuŋe wam kina ta nu katese ndamba wande ta mbol prona. ⁸ Prona le Petrus ndek nu kusnana: Takile kilke piyamba ndametiŋ kilaik ta noten ndo e nga kusnana le nu lafumba au not ndo ngina. ⁹ Tanjakina le Petrus ndek nu sana: Tale ndanjam saka Sunjo tuku Guwa tagowam tuku pasa ulendiwaik. Ata. Tango mo tanjo nane tuku mindesin ngukaig ta kupe fudu isa. Malanga tugum prode ta. Nane kile ne mata tanjawamngaiŋ ngina le ¹⁰ nu pitik ndo Petrus tuku kupe tugum tanje kumaknu ndekina le tanjo mo pro nu kanjermba nu tuku mindesin mata tumba ka tanjo nuŋe gemmba ngukinaig.

¹¹ Tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi nane kuru kuru sunjo tinaig. Mbal afu kasomnje minnaig mata pasa ta ismba nane kuru-kurukinaig.

Aposel kame wam sanjrinu ke likinaig

¹² Aposel kame tanjo pino ngamuknje wam afu kitek sanjrinu ke likinaig. Nane mara mindek kusem wande ta mbol kumba Solomon tuku kawanje manjurka minanu. ¹³ Manjurka minnaig le nane njakmba nane tuku saka minmba pro nane ndonj ulendikam tuku kuru-kurukinaig.

¹⁴ Nane gudommba son nga nane ndonj ulendikinaig le Sunjo tuku mbal tugekina. ¹⁵ Yerusalem mbal nane guaze mbal kilmba pro ndinje yanjo farninge lika patikinaig. Ta ndanjam? Petrus nu kuwa le nu tuku kanumnunje ndo nane mbol kuwa le nane magekuwaig nga idusmba patike likinaig. ¹⁶ Yerusalem patuknje tumbraj mine likinaig nane mata guaze mbal afu guwa njaigonu njak kilmba pro patike likinaig le njakmba magekinaig.

Nane aposel kame piti ninjinaig

¹⁷ Pris mbal tuku gabat sunjo Sadusi mbal nu ndonj wamdus ulendi minnaig ta nane aposel kame piro kinaig ta ismba nane sine tuku piro lide nga nane gubra kagli firkinaiŋ sulumba ¹⁸ nane kumba aposel kame bige tidinŋa mulin kilmba wandeknje patikinaig.

¹⁹ Nane tanje minnaig le ka furirna le Sunjo tuku enjel ande pro wande malanga talka nane kilmba kile-mayokka saningina: ²⁰ Tane kape sulumba kusem wande sinam tanje tanjo pino abo tugu tam tuku ndin tumningap ngina le ²¹ nane pasa ta ismba mafewam patukina le nane kumba ka kusem wande sinam tanje pasa kuklimba minnaig.

Kile pris gabat sunjo nane nu ndonj minnaig mbal pro Israel pasa pilewanu sugu nanjine mage mage turmba manjurkam tuku saninginaig sulumba aposel kame

kilmba te prowaig nga polis mbal kukuninginaig le muli wande sinam kinaig. ²² Nane pro muli wande sinam kumba nane kiringa luka kumba saninginaig: ²³ Sine kumba ka muli wande su ndinjanu kanjergig. Polis mbal malanga kulat mayemba minnaig le sine malanga talka sinam kumba nane kanjer ndakigig nginaig. ²⁴ Tanjakinaig le kusem wande tuku polis gabat pris gabat mbal nane pasa ta ismba nane kuru-kuruka pasa te tugeka kumunja ka animnje tinunjat o nga wamdus tesulumba minnaig.

²⁵ Tanjamba minnaig le tanjo ande nane tugum promba saningina: Tane tanjo kame mulin kilmba wandeknje patikaig ta nane kusem wande mbol sinje tanjo pino pasa tumningmba minig ngina. ²⁶ Tanjakina le kusem wande kulat gabat nuŋe polis tanjo afu ndonj nane kumba ka aposel kame njan kilmba pronaig. Nane tanjonge ndamembi bale farsinbekaig nga idusmba tanjanaig.

²⁷ Kilmba promba Israel mbal tuku pasa pilewanu sugu tumailamnje kile-tidinŋinaig le pris gabat sunjo nu nane kusnaningina: ²⁸ Sine buk Yesus tuku manau nane afu sa ndaningap nga peutingiger ta tane ise ndaka saka saka likade le Yerusalemnje buk sunjoka tugekate. Tane tanjo kumna ta tuku ndare sine pasokuwa nga tanade e ngina le ²⁹ Petrus aposel kame nane lafumba nu sanaig: Sine Kuate tuku minje pitaimba tanjo tuku minje dubiwam kumun kuga. ³⁰ Tane Yesus kumwa nga ail kazrai mbolnje balenaig ta sinjine mbun kame tuku Mbaranje te-tina le abonja tingina. ³¹ Sine Israel mbal ngamunjal biye mbilbe le Kuate nu sine tuku une saukamngat. Ta tuku nu Yesus tumba te-dunja nuŋe ndinam kumamnje pilna le kile nu sine njakmba tuku gabat sunjo minit. Nu sine tuku muskil kile-tidinje sinjit tuku tanjo. ³² Sine wam ta njakmba kile-mayokka sakam tuku mineg. Sine ndo kuga. Tukul Guwa nu mata wam ta kile-mayokkate. Kuate tuku minje pasa ismba dubide mbal nane njakmba nu Tukul Guwa ningit nga pris gabat sunjo ta sanaig.

³³ Tanjakinaig le gabat kame nane pasa ta ismba gubra kagli tormba nane aposel baleningam tuku idusmba saka minnaig.

Gamaliel nu aposel kame mapekina

³⁴ Pasa pilewanu tanjo ngamuknje Farisi tanjo ande nyunu Gamaliel minna. Nu Moses tuku wam pagu pasa kukliwam tuku tanjo. Tango pino njakmba nu tuku saka minnaig.

Tanjo ta tinja aposel kame ka kilimnje ait fagnu minap ngina le nane kinaig. ³⁵ Nane kilimnje minnaig le Gamaliel nu gabat sugu saningina: Israel gabat kame, tane wam ande nane mbolnje kam tuku idusde

ta ambonja tane wamdus te-mayewap sulumba. ³⁶ O buk tanjo ande nyunu Teudas nu mayok ka ye nyu njak ngina le nane gudommba 400 tanjan nu dubinaig. Dubimba minnaig ma ma tanjo afunje nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig le nu tuku piro kumna. ³⁷ Ngumnenga tanjo nyu kuyaram tuku ait ande mbolnje Galileanu tanjo nyunu Yudas nu mayok ka nane gudommba didike likina. Didike likina le nane afunje nu balenaig le nu dubinaig mbal kua ka sili-silinaig. ³⁸ Ta tuku ye tane satinjamngit. Tanjo kame te njajo sigli ndaka kusrekap. Nane nangine wamdusmbi pirokade ndeta piro ta kugamba ngisikamngat. ³⁹ Piro te Kuate mbolnje prote ndeta sine kume serum kumuŋ kuga. Sine kume serum tagobe ta Kuate ndonj kame bumba minbekig ngina.

⁴⁰ Tanjakina le gabat sugo nu tuku pasa dubimba aposel kame man wika polis kamenje nane ngusniŋuwaig nga saniŋginaig. Ngusniŋmba rironj pasa saniŋmba Yesus tuku nyu afu sa ndaniŋgap nga kukulniŋginaig le mayok kinaig. ⁴¹ Mayok ka manjur wande kusremba nane ndek sakinaig: Ese. Sine Yesus ndonj mineg tukunu rar te kuraweg. Sine nu mbolnje rar te tam tuku Kuate nu sine madisiŋgina nga gare-gareka kinaig.

⁴² Tanjamba nane nangine piro kusre ndanaig. Nane mara mindek kusem wandeŋdeŋde nangine wande yimyam mbolnje tanjo pino tumniŋmba Yesus nu Kristus Kuatenje madina tanjo nga saka minnaig.

6

Aposel kame turniŋgam tuku afu madiniŋginaig

¹ Ait ta mbolnje Yesus dubinaig mbal gudommba mayok kinaig. Nane afu Grik pasa tinaig tuku afu Hibru pasa tinaig tuku. Grik pasa tinaig mbalnje Hibru pasa tinaig mbal ndonj gubra pilnaig. Ta ndanjam? Mara mindek aposel kame nyamagan paplamba walanu le Hibru mbal nangine pino kuembol niŋmba Grik mbal tuku pino kuembol nda niŋganu.

² Aposel kame 12 gubra pasa ta ismba nane njakmba kile-manjurka saniŋginaig: Tira kame, sine aposel Kuate tuku pasa kukliwam tuku piro kusremba nyamaganj ndo walam kumuŋ kuga. ³ Ta tuku kile tanjine tanjo 7 madiniŋgap. Tanjo afu Tukul Guwa nane tuku wamdus kumuŋganu tanjo pino nane tuku saka minig ta kanjerka madiniŋgap. ⁴ Tanjawap le sine Kuate yabanjmba nu tuku pasa kukliwam tuku piro ta ndo idusbe nginaig.

⁵ Tanjakinaig le nane pasa ta ismba njakmba garaningina le nane tanjo 7 madiniŋginaig.

Ande nyunu Stefanus nu ngamuŋgal son sangri njak. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumuŋgina. Afu Filipus, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas, Nikolaus. (Nikolaus nu Antioknu. Nu Zu tanjo kuga ta nu Zu tanjan Kuate dubina). ⁶ Nane tanjo kame ta kilmba aposel kame tugum pronaig le aposel kame wai nane mbolnje patika yabanjnaig.

⁷ Kuate tuku pasa Yerusalemnje sungoka tugekina le nane gudommba mbilka ngamuŋgal son nginaig le Yesus dubinaig mbal tugoka sunjgomba pronaig. Pris gudommba mata Yesus son nga nu dubinaig.

Zu mbal Stefanus tumba pasa mbolnje pilnaig

⁸ Kuate nu Stefanus make pilmba sangri tuna le nu wam kitek sangrinu tanjo pino ngamuknje ke likina. ⁹ Tanjana le Zu mbal afu nu ndonj pasambi kualeyaukam bafunaig. Nane tuku kusem wande nyunu Friman. Nane afu Sirenenu afu Aleksandrianu afu Silisianu afu Asianu nane Friman mbal ndonj ulendika Stefanus tugum promba pasambi kualeyaukinaig. ¹⁰ Tanjanaig le Tukul Guwa nu Stefanus wamdus mayenu tuna le nu pasa tina ta nane pasa lafu fugunaig. ¹¹ Lafu fugunaig sulumba nane ka tanjo afu ndametiŋ niŋmba saniŋginaig: Stefanus nu Moses le Kuate tuku nyu njajo siglikina le isgenj nga tanjo pino ngamuknje sakap nginaig.

¹² Nane kumba tanjamba sakinaig le tanjo pino Israel mage mage kusem pasa biteknganu mbal nane njakmba ismba wamdus pa sunjo tumba kumba Stefanus biye timba ka Israel mbal pasa pilewanu sugo tugumnje te-tinaig. ¹³ Te-tinaig sulumba nane tanjo afu buk wam paguniŋginaig ta nane tinga yabri pasa sakinaig: Tanjo te nu mara mara singine kusem wande tukul pasa turmba nuŋe pasambi kilmba njajo siglikate. ¹⁴ Nasaretnu tanjo Yesus nu wande te sambrimba Moses tuku wam pagu pasa sine dubikam tuku siŋgina ta nu mbilmba manju kitek kilemayokkamngat nga sakina le isgenj nginaig.

¹⁵ Israel pasa pilewanu tanjo sugo nane Stefanus kanjer timba minnaig le nu tuku tumail pasi mbilka enjel tumail suk mayok kina le kanjernaig.

7

¹ Nane Stefanus kanjer timba minnaig le pris gabat sunjo ndek nu kusnana: Nane ne mbolnje pasa pilig te son e ngina le ² nu lafumba sakina: Yinje tira kame yinje mam kame tane isap. Singine mbunj Abraham nu Haran kilke mbol nda kina sulumba nu Mesopotamia kilke mbolnje minna le Sunjo Kuate kilja njak nu tugumnje mayok ka sana: ³ Ne nanje kuasmbi nanje kilke kusreka

kaye. Yenge kilke kise ande tumnamngit ngina.

⁴ Tanjaka sana le nu ndek nuje kilke tuguk Kaldea kusremba kumba ka ka Haran kilke mbol prona. Pro tanje minna le mam nuje kumna. Kumna le Kuatenje kilke kise ande mbol kaye ngina le nu tinja kumba ka ka kile sine mineg ma te mbol prona. ⁵ Nu abo abo kilke te mbol prona le Kuate nu kilke te fudinmba tuwe ndaka nu pasa sangrimbi nu kilke te Abraham nuje ndare njakmba ningam tuku sana. Kuate nu sana ait ta nu kiyo kugatok minna. ⁶ Nu tenjemba Abraham sana: Ne tuku mbuj kilke te kusremba kilke kise mbolnje rawe tanjo tanjan minamngai. Minwaig le kilke ta mbolok mbal nane piti sunjo ningwaig le nane tuku piro aganj tanjan minmba ka yar 400 kugawamngai. ⁷ Yar 400 kugawaig le ye kilke ta mbolok mbal piti ningi le nanje mbuj kusrekuwaig le nane kilke ta kusremba luka ma te mbol promba ye tuku nyu te-dunja mbarinjumba minamngai ngina.

⁸ Tanjakina sulumba Kuate nu Abraham ndonj pasa katmba ngaro pikam tuku manau te-mayokna. Ngumnenja nuje kiyo Isak te-pilmba mara 8 mbolnje nu tuku ngaro pikna. Isak nu sunjoka Yakob te-pilmba nu mata Yakob mbolnje tanjana. Yakob nu sunjoka kiyo 12 kile-patikina ta nane sine tuku asitibud. ⁹ Singine asitibud 11 maib nangine Yosef mam nu make pilit nga gubra kagli firka nu tumba mbal kise tugumngi piyanaig le nane nu tumba nangine kilke Isip kinaig. Tanjanaig le Kuate nu Yosef kusre ndana. ¹⁰ Piti gudommba nu mbolnje prowe likinaig ta Kuate nu Yosef kulat mayena. Mara ande nu Isip gabat tugumngi tinjina le Kuate nu wamdus kuyar sunjo tuna le Farao nu nzalinu nuje piro mbal Isip njakmba kulatkam tuku nu gabat pilna.

¹¹ Kile guba sunjo Isip le Kanan kilke mbolnje prona le nane nyamagan kirinja sinamanzer sunjo tinaig. Singine asitibud mata Kanan kilke mbolnje nyamagan kirinjinaig. ¹² Singine mbuj Yakob nu Isipnje wit minig nginaig pasa ta ismba nuje kiyo kame wit afu piyaningam tuku kukulningina le kinaig. ¹³ Tanjamba minmba ma ma man lato kukulningina le kinaig le kile Yosef nu nuje nyu te-mayokna le aba kat nuje kila pilnaig. Farao nu mata Yosef tuku ndare kila patikina.

¹⁴ Kile Yosef nu mam nuje, nuje tugu kame Isip prowam tuku pasa pilna. Nane njakmba 75. ¹⁵ Tanjamba Yakob nane Isip kilke mbol kinaig. Kinaig ka tanje minnaig ma ma Yakob nu kumna. Kumna le minnaig ma ma singine mbuj afu mata kume likinaig. ¹⁶ Kume likinaig le nangine mbalnje nane tuku isu kilmba luka Sikem

tumbran ndame burok sinam tanje patikinaig. Hamor mbal tuku ndame burok ta Abraham nu o buk piyamba ndametin afu nane ningina.

¹⁷ Kuate nu o buk Abraham pasa sangrinu sana ait ta buk patukina le Abraham tuku mbuj Isipnje tuge njayona. ¹⁸ Kile tanjo kise nu Yosef gilai nu Isip mbal tuku gabat tinjina sulumba ¹⁹ nu singine mbuj piti sunjo ningmba nane tuku kiyo dabro kitek kumwaig nga wandeknje minam tuku tukulmba mayoknje patikam tuku saningina.

²⁰ Moses ina nuje piti ta sinamngi tepilna. Kiyo ta mayenu le ina nuje nangine wandek tanje tambun kenmba yubenga kulatka minna. ²¹ Tanjamba nu yubengam kumun kuga le kiyo nuje mayoknje pilna le Farao tuku kulim nu Moses kangermba yije kiyo nga madimba tumba nuje wande mbol kina ka ²² tanje minmba ma ma Moses nu Isip mbal tuku kila njakmba kila pilmba nu tanjo sunjo mayok kina. Nu pasa saka wam ke lika nyu njak minna.

²³ Tanjamba minna ma ma Moses nu yar 40 kusremba nuje tugu Israel mbal kangerkam idusmba nane tugum kina. ²⁴ Nu pro Isip tanjo andenje Israel tanjo ande kat njayona le kangerna. Tanjamba nu kumba Israel tanjo ta te-simba Isip tanjo ta balena le kumna. ²⁵ Moses nu tanjo ta balemba tenjemba idusna. Kile yije mbal Kuatenje nane tuku muskil kile-tidinge ningam tuku ye kukulyat ta nane katesewamngai nga idusna ta nane tanjamba idus ndanaig.

²⁶ Mafena le nuje mbal arma kame bumba minnaik le kangerka nale tumawaik nga ka sanikina: Tira kame, ndanjan takile takile tira ndo kame bude ngina. ²⁷ Tanjakina le tanjo nu kame tugu pilna ta nu Moses waimbi pitaimba nzumilmba sana: Imanje ne sine tuku pile tanjo gabat tango pilna. ²⁸ Ne kubele Isip tanjo balena tanjamba ne ye baleyam tanjate e ngina le ²⁹ nu pasa ta ismba kuru-kuruka Isip kilke kusremba kua ka Midian kilke mbol kina. Kina ka tanje rawe tanjo tanjan minna sulumba ma ta mbolnje nu kiyo armba kile-patikina.

³⁰ Minna ma ma yar 40 man kusrena. Mara ande nu ma baknu Sinai tabe tugunu tugum tanje minmba ail fudinndo sinamngi pa mane mayok kina le nu ejel ande kangerna. ³¹ Kangermba nu wamdus pilemba pa ta tugusemba kanger tiwam tuku kumba minna le Sunjo tuku minje pasa mayok ka Moses sana: ³² Ye nanje mbuj kame Abraham Isak Yakob nane tuku Mbara minet ngina le nu ismba piriri njayomba kangeram mbulmba am te-kasona le ³³ Sunjonje nu sana: Ne tinj minit ma ta tukul ma. Ne kupe ngaro paska. ³⁴ Isip mbalnje yije mbal piti sunjo ningig le kangerket. Nane tuku

malmbi mata iset. Ta tuku ye nane muskil kile-tidinge ningam tuku ndeket. Ne tinga le kukulna le Isip kaye nga Moses sana.

³⁵ Israel mbal buk Moses pitaimba sakinaig: Imanje ne sine tuku pile tanjo gabat tanjo pilna nga Moses sanaig ta Kuatenje tanjo ta madimba nunje enjel ail fudinndo sinamnje mayok kina ta mbolnje Moses nu Israel mbal tuku gabat sunjo minmba nane muskil kile-tidingam tuku kukulna. ³⁶ Kukulna le nu ka Isipnje wam kitek sangrinu ke lika Israel mbal kilmba kina. Tanjamba nu Yu Gurgur tugumnje ma baknu mbolnje yar 40 sinamnje mata wam kitek sangrinu ke likina. ³⁷ Moses ndui ta nu Israel mbal saningina: Kuate nunje pasa te-mayokam tuku ye tuan tanjo pilna tanjamba ndo nu sine Israel ngamuknje nunje tuan tanjo ande palmbimngat ngina. ³⁸ Moses nu Israel mbal ndon ma baknu mbolnje minna. Nu Sinai tabe pongina le enjelnje wam pagumba abo njak minam tuku ndin singine mbun kame tumnijmba saningam tuku Moses sana. ³⁹ Saningina ta nane singine mbun Moses tuku minje kumenenje minam mbulmba nu pitaimba manj luka Isip kambim mindesimba minnaig.

⁴⁰ Moses nu Sinai tabe mbolnje minna le nane ndek Aron sanaig: Moses nu buk Isipnje sine kilmba prona ta nu animbi kina. Ne singine mbarinjam tuku aganj afu wakeika le ndin tumsingwaig nginaig sulumba ⁴¹ nane makau pail kanunu wakeimba aganjmor balemba nu atraukinaig. Tanjamba nane aganj wakeinaig ta tuku garegarekinaig. ⁴² Tanjanaig le Kuate nu nane wai kusrekina le nane tambun ki mbai kame nanjine mbara nga mbarinijmba minnaig le tuan tanjo ande nu wam ta tuku tenjamba Kuate tuku minje kuyarna.

Israel mbal tane ma baknu mbolnje yar 40 minmba aganjmor balenijmba atraukinaig ta ye tuku idusmba tana ndanaig.

⁴³ Tane kambim nga yabri mbara nyunu Molok nu tuku tawi wande tumba kinaig.

Mbai suk yabri mbara nyunu Refan ngade ta turmba tumba kinaig.

Tane kanunu ta mbarinijngam tuku wakeikinaig.

Ta tuku yije nzali dubimba nane afu tane kilmba kilke masken Babilon sim kanjaig ngina. *Amos 5.25-26*

Tuan tanjo nu tanjamba kuyarna.

⁴⁴ Singine mbun kame ma baknu mbolnje Kuate tuku pasa isam tuku tawi wande njak minnaig. Kuate nu tawi wande ta palmbim tuku Moses wam paguna sulumba kanunu te-mayokmba tumna tanjamba ndo pilna. ⁴⁵ Ngumnenja Kuatenje Kanan mbal pitaike likina le singine mbun nane Yosua ndon

kilke tinaig ta nane tawi wande ta kuramba kilke te mbol pronaig. Tawi wande ta minmba minna le David prona.

⁴⁶ Kuate nu David make pilna le nu Kuate kusnana: Sine Yakob tuku ndare sine ne mbarinjam tuku wande ande pilbe e nga kusnana ta ⁴⁷ David nu wande ta pile ndakina. Nu tuku kinjo nunje Solomonje Kuate mbarinjam tuku wande ta pilna. ⁴⁸ Tanjo kame nanjine waimbi wande patikade ta Sunjo Kuate nu wande ta sinamnje mine ndakate. Tuan tanjo ande tenjamba kuyarna.

⁴⁹ Sunjo nu sakate: Samba ta ye Sunjo Kuate minyoket tuku ma. Kilke ta ye kupe patiket tuku ma.

Kilke mbol mbal ye minam tuku wande ndanjanjamba palmbimngajig? Ko ye aningne minmba mabti?

⁵⁰ Ye yije sangrimbi aganj ndende njakmba te kile-mayokken ngate. *Aisaia 66.1-2* Tuan tanjo nu tanjamba kuyarna.

⁵¹ Tane sinja ngamungal tukulok mbal. Tane Kuate gilai mbal tanjan ngamungalmi nu idus ndamba pasa tugusek isam mbulig. Tane singine mbun kame tanjan tane Tukul Guwa mara mara pitaide. ⁵² Nane Kuate tuku tuan tanjo njakmba kilmba ngaigo siglika ande mape ndanaig. Tuan tanjo ande purfenju prowamngat nga sakinaig le mbun kame nane bale farnenje likinaig. Tanjo purfenju ta tane nu tuku kupet minmba tumba balenaig. ⁵³ Enjel kame Kuatenje kukulningina le sine tukul dubikam tuku mbun kame ninginaig ta tane lukakade nga saningina.

⁵⁴ Stefanus nu tanjamba Israel gabat sugo saningina le nane nu tuku pasa ta ismba gubra sunjo tumba amain makemba maketin tiknja minnaig. ⁵⁵ Tanjamba minnaig le Tukul Guwa Stefanus tuku wamodus kumungina le nu samba mbol ambe mambilmba am tidinga Kuate tuku kilnja kanjermba Yesus nu tuku ndinam kumamnje tin minna le kanjerna. ⁵⁶ Kanjermba nu ndek sakina: Ambe kanjerap. Samba talkat le Katesek Tanjo nu Kuate tuku ndinam kumamnje tin minit le kanjeret ngina.

⁵⁷ Tanjakina le nane isam mbulmba kilba tukulmba ngumbeyumba pinder-pindermba nu biye tinaig sulumba ⁵⁸ nane nu tumba tumbran sunjo kusremba mayok ka kasomnje pilnaig. Pilmba nu pasa mbolnje pilnaig mbal nane nanjine tawi paska tanjo mo ande nyunu Saulus nu tuku kupe tugumnje patika ndame kilmba Stefanus katmba minnaig. ⁵⁹ Nane katmba minnaig le nu yabanmba sakina: Sunjo Yesus, ye tuku kanu ta ngina. ⁶⁰ Tanjaka nu ndek dagol tidronja wi kuenka sakina: Sunjo, nane ye mbolnje mbarde te ne nane tuku mbar

sauka gilainga ngina. Nu tanjamba sakina sulumba kumna.

8

¹⁻² Stefanus kumna le Saulus nu wam ta kanjermba nane mayewaig nga idusna le Kuate tuku nyu kurauka dubinaig tango afu Stefanus nguka nu tuku malmbi sunjonaig.

Stefanus balenaig ait mbolnge Yesus tuku kuasmbi Yerusalemnge minnaig ta nane afunje piti serninginaig le nane kua ka afu Yudea ma tugu afu Samaria ma tugu mbol kine likinaig. Aposel kame ndo Yerusalemnge minnaig.

³ Saulus nu Yesus tuku kuasmbi kilmba ngaigo siglika nane tuku wande mindek ponga bige tidinga mulinj kilmba didika wandeknge patika tanjamba kine promba likina.

Samaria mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Nane kua ka sili-silinaig mbal nane ma njakmba mbol lika pasa mayenu kuklimba kinaig. ⁵ Tanjamba Filipus nu Samaria tumbran ande mbol kina sulumba Yesus nu Kuatenje madina tango Kristus nga nane saninjmba minna le ⁶ Samaria mbal gudommba nu tuku pasa ismba manjau kitek sanjrinu ke likina ta kanjerka nane njakmba kilba pilmba nu tuku pasa ise mayenaig. ⁷ Nu afu guwa ngaigonu njak nane kusrekuwaig ngina le nane wikaraumba nane kusreka kinaig. Kupe wai baklekanu afu kupe ngaigonu njakmba mageke likinaig le ⁸ tumbran ta tuku mbal gare sunjo tinaig.

⁹ Tumbran tanje tango ande nyunu Simon minna. Tanjo ta ye nyu njak nga nu wam sanjrinu afu nuje kuanyemba ke likanu le nane kanjerka njakmba pirerek purka minnanu. ¹⁰ Samaria mbal nyu njak nyu kugatok nane njakmba Simon tuku pasa ise mayenaig sulumba sakinaig: Tanjo te nu sunjo. Nu Kuate tuku sangri sunjo te-mayokte nga saka minnaig. ¹¹ Ait kuennu Simon nuje kuanye manjau kina le nane pirerek purka minmba nane nu tuku pasa ise mayenaig.

¹² Kile Filipus nu pro Kuate nuje gageu kulatkate wam saninjmba Yesus Kristus tuku nyu te-mayokna le nane son nga kule pisne tinaig. ¹³ Simon nu mata son nga kule pisne tina. Nu Filipus ndonj minna le nu wam kitek afu sanjrinu ke likina le nu kanjerka pirerek purka am go sulumba minna.

¹⁴ Samaria mbal Kuate tuku pasa ismba son nginaig le aposel kame Yerusalemnge wam ta ismba Petrus le Yohanus kukulnikinaig le nale ndek kinaik. ¹⁵ Kinaik ka Samaria ma tugu mbol pronaik. ¹⁶ Samaria mbal nane Yesus tuku nyu mbolnge kule pisne tinaig ta nane Tukul Guwa nda tumba minnaig le Petrus le Yohanus nale ndek wam ta katesenaik sulumba nane Tukul Guwa tuwaig nga Kuate yabanjnak sulumba

¹⁷ wai nane mbolnge patikinaik le Tukul Guwa nane njakmba mbolnge kumungina.

¹⁸ Aposel ar nale wai nane mbolnge patikinaik le nane Tukul Guwa tinaig ta Simon nu kanjermba ndametinj afu kilmba nale tugum promba sanikina: ¹⁹ Tale ndametinj te kilmba wam ta tuku sangri ye sap le ye mata nane afu mbolnge yije wai pili le nane Tukul Guwa tuwaig ngina. ²⁰ Tanjakina le Petrus ndek nu kasurmba sana: Ne nane ngarosnu ndametinj turmba ma njayo mbol kaye. Tukul Guwa Kuatenje ake singit ta ndametinjmbi piyawam tuku aganj kuga. ²¹ Ne tuku ngamunjal Kuate am mbolnge tugusek kuga. Ta tuku ne Kuate tuku piro ande mata kam kumu nj kuga. ²² Ne nane ngamunjal biye mbilmba nane wamdus ngaigonu ta kusreka Kuate nu nane mbar sunjo ta sauka gilaingam tuku nu yabanja. ²³ Ne aganj njakmba kilam tuku wamdus kagli firka nane manjau ngaigonunje ne didikate le ye kamusre ngina. ²⁴ Tanjamba sana le nu Petrus tuku pasa lafumba sana: Tale ye tuku nga Kuate sunjomba yabanjap. Wam kame ye mbol prowam tuku sakaik ta ye mataryate ngina.

²⁵ Petrus nale Sunjo tuku pasa kuklimba Samaria mbal wam paguninge denjpurmba nale luka mbumba Yerusalem kinaik. Kumba ndinje Samaria ma tuku tumbran afu gudommba mbolnge pasa mayenu saninge lika kinaik.

Etiopianu tanjo pasa mayenu isna

²⁶ Sunjo tuku enjel ande Filipus tugum promba sana: Ne tinga Yerusalem kumam si kaye. Yerusalem kusremba Gasa kambim tuku ndin ma baknu mbol kinit ta dubimba kaye ngina. ²⁷ Tanjakina le nu tinga kumba ka ndin ta mbol prona sulumba Etiopianu tanjo sunjo ande nuje karis mbolnge minyokina le kanjerna. Tanjo ta nu Etiopia kilke tuku mandor pino Kandase nu tuku ndametinj kulatkina tuku. Nu Kuate mbarinjam Yerusalem kina tuku. ²⁸ Kile nu luka Etiopia kambim saka karis mbol tanje minmba tuan tanjo Aisaia tuku kuyar ande burka kina. ²⁹ Tanjana le Tukul Guwanje Filipus sana: Karis kinit si tugum kaye ngina le ³⁰ nu pinder njak njak kumba nu tuan tanjo Aisaia tuku kuyar burkina le ismba nu kusnana: Ne pasa burkate ta tugunu ne katesete e nga kusnana le ³¹ nu lafumba sana: Ye ndanjmba pasa tugunu te katesewi? Ne mbumba tenje minyoka pasa te tugunu saya ngina.

³² Nu tuan tanjo Aisaia tuku pasa burkina ta tenjenmba.

Andenje sipsip balewam tuku tumba kinit tanjap nane nu tumba kinig. Sipsip nguenu kuerkade le nu witi ndate tanjap nu nane tuku pasa lafu ndate.

³³ Nane nu kiko pile tumba nu tuku pasa te-
ti ndamba ake tumba nayo silide.

Kilke te mbolnje mine sunjo ndamba
kumwa le afu nu tuku kuasmbi mine
nda. *Aisaia 53.7-8*

Kuyar pasa tanjamba sakate.

³⁴ Kile ndametin kulat tanjo nu Filipus
kusernana: Kuatē tuku tuan tanjo nu pasa
te kuyarna ta nuje ngarusu tuku kuyarna e
ko ande tuku ngina. ³⁵ Tanjakina le Filipus
nu Aisaia tuku pasa ta mbolnje tugu pilmba
pasa mayenu kuklimba Yesus tuku sana.

³⁶ Samba kumba ka kule kualin ande
tugum promba Etiopianu tanjo ndek nu
sana: Ai si. Kule ande minit si. Kile ne
ye kule pisneyam kumu e ngina le ³⁷ nu
lafumba sana: Ne wamdus njakmbambi son
ngate kande ye ne kule piseni ngina le nu
lafumba sana: Yesus Kristus nu Kuatē tuku
Kinjo ta ye nu tuku son nget ngina. ³⁸ Tanjakina
sulumba karis tingam tuku saningina le karis
tingina le nale iben kinaik. Iben ka kule
sinam kinaik sulumba Filipus nu tanjo ta
kule pisenana. ³⁹ Nale man luka tabek ki-
naik le pitik ndo Tukul Guwanje Filipus
didik tumba ma kise mbol kina le Etiopi-
anu tanjo nu man kanjer ndana. Nu Yesus
tina tukunu nu gare njak nuje karis ponja
Etiopia kina.

⁴⁰ Filipus nu Asdodnje minna ta wamdus
puluna. Nu tumbrajan sunjo ta kusremba
kumba tumbrajan njakmba mbolnje pasa
mayenu kuklimba lika ka Sesarea prona.

9

Saulus nu ngamunjal biye mbilna

¹ Saulus nu Sunjo Yesus dubinaig mbal
tuku gubra tumba ye nane njakmba bale
faramngit nga nu pris gabat sota kina
sulumba ² sana: Ye Damaskus tumbrajan
sunjo mbol nzi kumba Yesus dubide mbal
tanjo pino kanjerka ndaleka kilmba luka
Yerusalem mbambim tuku ne waje afu
kuyarka sa. Damaskus tuku kusem wande
gabat kame ninge liki le kanjerka ye piro ta
kam tuku nyu njak kila minwaig ngina.

³ Saulus nu waje ta kilmba ka Damaskus
patuna le samba mbolnje bulu sunjo ande
mayok ka nu kiljana. ⁴ Kiljana le nu
ndek kuru-kuruka kilke mbolnje ndekina
le minge pasa ande promba sana: Saulus,
Saulus, ne ndanam tuku ye nayo siliyate
ngina le ⁵ nu ndek kusernana: Sunjo, ne
imanje ngina le nu sakina: Ye Yesus ne ye
nayo siliyate ta. ⁶ Kile ne tinga tumbrajan
sunjo mbol nzi kaye. Nzinge mina le an-
derje ne wam kam tuku sanamngat ngina.
⁷ Tanjakina le tanjo kame Saulus ndon kin-
naig ta nane tinga maninok minnaig. Ta
ndanam? Nane pasa prona ta isnaig su-
lumba tanjo ande nda kanjernaig.

⁸ Saulus nu tinga am marangina ta aganj
kanjer ndakina. Kanjer ndakina le nu
waiwaimba kumba Damaskus pronaig.
⁹ Kumba ka tange mara kenmba nu aganj
kanjer ndaka nyamagan kule mata nye
ndakina.

¹⁰ Yesus dubina tanjo ande Damaskusnje
minna. Tanjo ta nyunu Ananias. Nu
kinjatanu suk Sunjonje nu wika Ananias
ngina le nu ndek sakina: Sunjo, ye minet te
ngina. ¹¹ Tanjakina le Sunjo nu sana: Ne tinga
ndin ande nyunu Tinreknu si mbol kaye. Ne
kumba ka Yudas tuku wande ponja Tar-
susnu tanjo nyunu Saulus nu tuku kus-
nanga. Nu Kuatē yabanmba minit. ¹² Nu
mata kinjatanu suk ne kanjerna. Ne nu
tugum promba nuje am mayekam tuku ne
nu mbolnje wai patikat le kanjerna ngina.

¹³ Tanjakina le Ananias ndek nu sana: O
Sunjo, tanjo ta Yerusalemnje ne tuku mbal
kilmba njaigo siglikanu nga gudombange
sakade le iset. ¹⁴ Tenje mata ne tuku
nyu te-dungade mbal bige tidinga kilmba
ndalekam tuku pris gabat mbal tugumnje
nyu tina ngina le ¹⁵ Sunjo nu sana: Kuga.
Yenje tanjo ta madiwen. Ye yije nu kukuli
le nu ka kasomok mbal gabat sugo kise
kise Israel mbal nane njakmba tugumnje ye
tuku saningamngat. ¹⁶ Tanjamba nu piti gu-
dommba kanjerke likamngat. Ye nu manau
ta mbolnje kila sawamngit. Ne tinga nu
tugum kaye ngina.

¹⁷ Kile Ananias nu tinga ka Saulus nu
minna wande ta ponja nu wai kilmba
nu mbolnje patika sana: Tira, ne ndeka
ndinje Sunjo Yesus kanjerna ta nuje ye
kukulyat. Ne tuku am mayeka sulumba
Tukul Guwa tam tuku ne tugum prowet
ngina le ¹⁸ pitik ndo kualegan suprep suk
agan am mbolnje gagulka ndekinaik le
nu am mayeka mambilna. Tanjamba nu
tinga kule pisne tina sulumba ¹⁹ nu man
isukusmba sangri tumba Damaskusnje
Yesus dubinaig mbal ndon mara afu minna.

Saulus nu Damaskusnje pasa mayenu kuklina

²⁰ Saulus nu dal ndaka Zu mbal tuku
kusem wande sinam kine lika Yesus nu
Kuatē tuku Kinjo nga kuklimba saningina le
²¹ nu tuku pasa isnaig mbal nane wamdus
te-sulumba sakinaig: i ... Tanjo te nu
buk Yerusalemnje nyu ta te-dunginaig mbal
kilmba njaigo siglikina. Tumbrajan sunjo te
mbolnje mata tanjo pino nu dubide ta bige
tidinga ka pris gabat nane am mbolnje kile-
tidinjam tuku prona nginaig. ²² Saulus nu
sangri lato tumba Yesus nu sinja Kuatenje
madina tanjo Kristus nga kukli mayena le
Zu mbal Damaskusnje minnaig ta nu tuku
pasa ismba lafuwam kumu kuga.

²³ Kile Zu tango afu Saulus balewam tuku sakinaig le ²⁴ nane afu ismba pro nu sanaig le isna. Nane Damaskusnge ki furir mindek nu balewam tuku fonde malaŋga kulatka minnaig. ²⁵ Tanjamba minnaig le furir ande Saulus tuku kuasmbi nane ndek nu sambenŋa muli panmba fonde tuku bubre malaŋga kumam pilnaig le mayok kina. ²⁶ Mayok kina sulumba nu ka Yerusalem prona. Ka tanŋe nu Yesus dubinaig mbal ndonj ulendikam bafuna le nane kuru-kuruka nu Yesus dubiwanu tango kuga nŋinaig. ²⁷ Tanjakinaig le Barnabasnŋe nu tumba ka aposel kame saningina: Tanjo te nu ndinŋe Sunjo kanŋerna le Sunjonŋe pasa sana. Damaskusnge nu nane kuru kuru ndaka sanŋri tinŋa Yesus tuku nyu te-mayokmba sakina nŋina. ²⁸ Tanjakina le Saulus nu Yerusalemnge Yesus dubinaig mbal ndonj ulendika kine promba minna. ²⁹ Nu tanjo tuku kuru kuru ndaka Yesus tuku nyu te-mayokmba saka minna.

Saulus nu Zu mbal Grik pasatade afu ndonj pasambi Yesus tuku munju tulinŋinaig le nane nu balewam tuku ndin sotinaig. ³⁰ Sota minnaig le Yesus dubinaig mbal nane kila pilmba Saulus mindemba Sesarea tumbranj sunjo mbol pronaig. Pro tanŋe nu Tarsus kuwa nŋa kukulnaig le kina.

³¹ Ait ta mbolŋge Yesus tuku kuasmbi nane Yudea Galilea Samaria ma tugu ta nŋakmba mbolŋge piti afu kanŋer ndaka mine mayemba sanŋri tinŋinaig. Nane Kuate kumnemngge minmba Tukul Guwanŋe nane sinzanŋingina le nane tugekinaig.

Petrus nu tanjo ande wakeina

³² Petrus nu ma tugu nŋakmba mbol kumba Yesus tuku mbal kanŋerkam Lida tumbranj prona. ³³ Prona sulumba tanjo ande nyunu Eneas nŋarosu milmailkanu yar 8 guaze ta nŋak mbain mbolŋge kinye nŋak ndo minna le kanŋerna. ³⁴ Kanŋermba nu ndek sana: Eneas, Yesus Kristusnŋe ne wakeinamngat. Ne tinŋa nanŋe yanjo te-tiwa nŋina. Tanjakina le nu pitik ndo tinŋina. ³⁵ Tanjana le Lida le Saron tumbranj mbal nane tanjo ta mayekina le kanŋermba nane nŋakmba nŋamunŋal biye mbilmba Yesus dubinaig.

Petrus nu pino ande te-tina le abonŋina

³⁶ Yopa tumbranŋge Yesus dubina tuku pino ande nyunu Tabita minna. (Grik pasambi nyu ta Dorkas). Pino ta nu wam magenu ke lika sanzal mbal turka minanu.

³⁷ Ait ta mbolŋge nu guaze sunjo tumba kumna. Kumna le pino afu nu kule pisenmba nu tumba wande ta mbain armba nŋak inum mbol tanŋe pilnaig le minna. ³⁸ Yopa tumbranj sunjo ta nu Lida tumbranj patuknŋe tukunu Yesus dubinaig mbal Petrus nu Lidanŋe minna pasa ta ismba nane tanjo armba kukulnikinaig le ka nu

tugum promba sarsarmba sanaik: Ne pitik sile ndonj kab nŋinaik.

³⁹ Tanjakinaik le Petrus nu tinŋa nale ndonj kina ka tumbranj ta pronaig le nane afu nu tumba wande o mbolŋge ta ponŋinaig. Nane wande ponŋinaig le pino kuembol nŋakmba Petrus laipmba te-nŋamumba malm-bika Dorkas nu buk tawi wakeika ninŋe likina ta kilmba Petrus tumnaig. ⁴⁰ Tumnaig le nu nane nŋakmba mayok kuwaig nŋa saningina le nane mayok kinaig. Tanjanaig le nu ndek dagol tidronŋa Kuate yabanŋa. Yabanj deŋpurmba nu mbilka mindesinj ta sana: Tabita, ne abonŋa nŋina le nu am maranŋa Petrus kanŋermba minyokina le ⁴¹ nu ndek nu tuku wai biymba te-tina le tinŋina. Tinŋina le nu tumba Yesus dubinaig mbal pino kuembol nane nŋakmba wika ninŋina.

⁴² Wam ta Yopa tumbranj sunjo kumunŋina le nane gudommba Sunjo Yesus son nŋinaig le ⁴³ Petrus nu Yopanŋe mara kuen suk tanjo ande nyunu Simon nu ndonj minna. Tanjo ta nu aganŋmor nŋarombi agan kame wakeikina tuku.

10

Pasa mayenu kasomok mbal tugum kina

¹ Sesarea tumbranj sunjo mbolŋge tanjo ande nyunu Kornelius minna. Nu Rom gafman tuku kame mbal 100 kulatka minna. Kame kuasmbi ta Italinu. ² Tanjo ta nu nuŋe ndare tuma ndonj Kuate kumnemngge minmba nu mbarinmba minanu. Nu sanzal mbal ndametinj walmba ninŋe lika nu Kuate yabanmba minanu.

³ Mara ande ki kanum 3 mbolŋge nu kinjatanu suk agan ammbi kanŋerna ta Kuate tuku enjel ande nu tugum promba Kornelius nŋina. ⁴ Tanjakina le nu fumble timba wamdus fulilka nu sana: Sunjo, ndanŋam nŋina le enjel nu ndek sana: Ne sanzal mbal turninŋit ta Kuate nu kanŋerte. Ne Kuate yabanŋe ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ⁵ Ta tuku ne tanjo afu kukulninga le Yopa tumbranj sunjo mbol nzi kumba tanjo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ⁶ Nu nuŋe nyu tuma tanjo ndonj minik. Tanjo ta nu aganŋmor nŋarombi agan wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patuknŋe minit nŋina.

⁷ Enjel nu Kornelius kusrena le nu ndek nuŋe piro tanjo armba kame tanjo ande turmba wikina. Kame tanjo ta nu mara mara nu tugumngge piroka nu mata Kuate dubimba minna. ⁸ Nane pronaig le nu enjel tuku wam pagu pasa kumu-kumumba kubeu ninmba Yopa kuwaig nŋa kukulningina. Kukulningina le nane kumba ka ndinŋge kinyanaig.

⁹ Mafena le nane ndin dubimba kumba ka Yopa patunaig le ki kanum 12 Petrus nu Kuate yabanŋam tuku nŋa wande ponŋa funu

tuku mbain mbolnje minna. ¹⁰ Nu mbol tange minmba guba mayena. Guba mayena le nane pagumba minnaig le Petrus nu kinatanu suk aganj ande kanjerna. ¹¹ Samba talka aganj ande tawi sunjo suk tundunnu baikkamba muli jak andenje muli kusre-kusrena le ndekina. ¹² Ndekina le tawi ta mbolnje aganjmor mberj sar umanj yeki yeki minnaig le kanjerkina.

¹³ Kile minje pasa ande nu sana: Petrus, ne tinga aganj te inum balemba nya ngina le ¹⁴ nu ndek lafumba sana: Sunjo, kuga. Sine Zu mbal aganj afu nyam tuku tukul jak ta ye tukul lukamba aganj tananj inum nye ndaket ngina. ¹⁵ Tanjakina le pasa ta manj lato nu sana: Kuatenje aganj ande mayenu ngate ta ne tukul ndawa ngina. ¹⁶ Nale tanjamba pasa ndui ta sakam kenjaik le andenje pitik ndo tawi ta te-dungina le samba mbol kina.

¹⁷ Petrus nu kinatanu suk wam kanjerna ta wamdus te-sulumba tugunu wam katesemba minna le Kornelius tanjo kenmba kukulningina ta nane afunje Simon tuku wande tumninginaig le nane pro wande malanga tugum tanje tinga wika sakinaig; ¹⁸ Oi. Simon Petrus nu tenje minit e nginaig.

¹⁹ Petrus nu kinatanu suk wam kanjerna ta idus-idusmba minna le Tukul Guwa nu sana: Tanjo kenmba ne sota prowaig. ²⁰ Ne tinga ibej kaye. Ne wamdus tero ndaka nane ndonj kaye. Yenje nane kukulningin ngina. ²¹ Tanjaka sana le Petrus nu ibej ka nane saningina: Tane tanjo sotade ta ye noten. Tane ndanjam ye tugum prowaig ngina le ²² nane nu sanaig: Singine gabat Kornelius nu kame tanjo 100 kulatkate. Nu tanjo tinjeknu Kuate kumnemnje minit. Israel mbal jakmba nu tuku saka minig. Kuate tuku enjel nu wam paguna le nu sine ne tumba nu tuku wande mbol kumba ne tuku pasa isam tuku sine kukulsingina le ne tam proweg nginaig. ²³ Tanjakinaig le Petrus ndek nane ngailka nane nu jak kinyam tuku saningina.

Mafena le Petrus nu nane ndonj kina. Yopa mbal afu Yesus dubinaig tuku nane mata Petrus mindemba kinaig. ²⁴ Kinaig ka ndinje kinyaig. Mafena le Kornelius nu buk nuje ndare tuma nuje gulab nane jakmba kile-manjurka Petrus tairnga minnaig le nane Sesarea pronaig.

²⁵ Petrus nu wande sinam kina le Kornelius nu tinga pro Petrus nu tanjo sunjo nga nu tugumnje dagol tidrongina. ²⁶ Tanjana le Petrus nu te-timba sana: Tanjandawa. Ye mata tanjo ndo. Ne tinga ngina. ²⁷ Tanjaka nu Kornelius ndonj pasa-pasaka kumba ka wande sunjo sinam tanje tanjo pino gudommba manjurkinaig le kanjerkina. ²⁸ Kangerka nu ndek saningina: Sine Zu tanjo tane kasomok mbal tuku wande mbol kumba ko tane ndonj isukusam tuku tukul

sunjo jak ta tane kila. Kuate nu wam ande ye tumyina tukunu ye wamdus kitek tumba kasomok mbal ta njaigonu nje nda. ²⁹ Ta tuku ne afu ye tam tuku kukulningina le ye pasa kugatok nane dubika te prowit. Ariya. Saka. Ne ndanjam ye tuku pasa pilna nja sana.

³⁰ Tanjaka sana le Kornelius nu sakina: Mara kenmba buk kinaig ait tenen ki kanum 3 mbolnje yije wande mbol tenje ye Kuate yabanmba minen le pitik ndo tanjo ande tawi kilja jak ye tugum prona le kanjeren. ³¹ Nu ye sayina: Kornelius, ne sanzal turningit ta Kuate nu kanjerte. Ne Kuate yabante ta nu isit. Nu ne idusnumba minit. ³² Ne tanjo afu kukulninga le tanjo ande nyunu Simon Petrus nu tam Yopa kuwaig. Nu nuje nyu tuma Simon ndonj minik. Tanjo ta nu aganjmor ngarombi aganj wakeikate tuku. Nu tuku wande piyal patuknje minit. Nu tanjamba ye sayina. ³³ Tanjakina le ye pitik ndo tanjo afu ne tam tuku kukulningin. Ne ye tugum te prowat ta kumumbi. Sine jakmba Kuate am mbolnje manjurka mineg. Sunjo nu ne pasa afu sine sasingam tuku sanina ta isam tairngeg nja Petrus sana.

³⁴ Tanjakina le Petrus nu nane saningina: Kile ye wamdus puluyate. Kuate nu tanjo jakmba wamdus ningit. ³⁵ Zu mbal ko kasomok mbal ngamuknje ima kate Kuate kumnemnje minmba nu tuku pasa dubide ta Kuate nu nane jakmba tuku gareningit. ³⁶ Sine Yesus Kristus ndonj ulendikeg mbal kile Kuate nu sine ndonj wamdus mukuk minit. Nu pasa mayenu ta jakmba isam tuku sine Israel singina. Yesus nu tanjo jakmba tuku Sunjo. ³⁷ Yohanu nu pasa kuklimba nane kule piseneningina le Nasaretnu tanjo Yesus nu pro pasa mayenu ta Galilea ma mbolnje tugu pilmba kumba ka Yudea ma tugu jakmba kumungina. ³⁸ Nu Kuatenje Tukul Guwa tuna le nu sanjri jak ma jakmba mbolnje lika nu wam mage kina. Kuate nu ndonj minna. Afu Sattan tuku sanjri kumnemnje minnaig ta nu nane tuku muskil kile-tidingina. ³⁹ Nu Yerusalemnje Zu ma jakmba mbolnje wam ke likina le sine kanjerkigenj. Nane nu tumba ail kazrai mbolnje nil danjginaig le kumna. ⁴⁰ Kumna le mara kenju mbolnje Kuatenje nu te-tina le nu tingina le sine kanjergenj. ⁴¹ Tanjo jakmba nu kanjer ndanaig. Sine ndo nu kanjergenj. Yesus nu manj tingina ta nane jakmba sasingam tuku Kuate nu o buk sine madisingina. Nu tinga sine ndonj tuma isukusmba kule nyumba mingenj. ⁴² Nu sine pasa mayenu kukliwam tuku patikina. Kumanu mbal abo minig mbal pileningam tuku Kuate nu ye pilna ta jakmba sasingap nja sasingina. ⁴³ Tuan tanjo jakmba nu tuku sakinaig. Ima kate

nu kumuŋŋa nga son ŋgade ta Kuate nu Yesus tuku nyu mbolŋge nane tuku une sauka gilainŋamŋgat ŋga saningina.

Kasomok mbal Tukul Guwa tinaig

⁴⁴ Petrus nu pasata minna le nane nu tuku pasa isnaig mbal Tukul Guwa nane mbol kina le ⁴⁵⁻⁴⁶ nane pasa kuale gilai yinyam sake lika Kuate tuku nyu tedunŋinaig. Tanjanaig le Zu tanŋo Yesus tuku son ŋginaig nane Yopange Petrus mindemba pronaig ta nane wam ta kanŋermba Kuatenŋe kasomok mbal mata Tukul Guwa ningit ŋga nane pirerek purkinaig.

⁴⁷ Kile Petrus nu sakina: Kuatenŋe sine Tukul Guwa singina tanjamba ndo kile nane mata ningit. Nane kule pisne tam tuku sine tukulningam kumuŋ kuga ŋgina. ⁴⁸ Tanjamba Petrus nu nane Yesus Kristus ndoŋ ulendika kule pise tap ŋga saningina le nane kule pisne tinaig. Tanjamba nu nane ndoŋ mara afu minam tuku ngailkinaig le nu nane ndoŋ minna.

11

Petrus nu Yerusalemŋge kasomok mbal tuku sakina

¹ Aposel kame Yesus tuku mbal Yudea ma mbolŋge mine likinaig ta nane kasomok mbal Kuate tuku pasa tinaig ta nane isnaig. ² Petrus nu mbumba Yerusalem prona kande Zu tanŋo afu nane nu sawe lika sanaig. ³ Ndanam saka ne singine tukul lukamba ŋgaro pike ndakanu mbal ndoŋ ulendika isukusna ŋginaig.

⁴ Tanjamba sawe likinaig le nu ndek wam ŋakmba mayok kinaig ta kumu-kumumba kubeu ningmba saningina: ⁵ Ye Yopange Kuate yabanmba minen sulumba ye kinatanu suk agan ande kanŋeren. Agan ande tawi sunŋo suk tundunnu bailkamba muli ŋak samba mbolŋge andeŋge muli kusre-kusrena le ye tugum andekina. ⁶ Tanjana le ye agan ta kanŋer tiwen ta sinam tanŋe aganmor nguikok agan rabmba likade sar umar tanjamba kanŋerken. ⁷ Kanŋerka minen le minŋe pasa ande ye sayina: Petrus, ne tinŋa agan te inum balemba nya ŋgina le ⁸ ye nu sawen: Sunŋo, kuga. Sine Zu mbal agan afu nyam tuku tukul ŋak ta ye tukul lukamba agan tanjan inum nye ndaket ŋgen. ⁹ Ye tanjaka saken le samba mbolŋge pasa man lato sayina: Kuatenŋe agan ande mayenu ŋgate ta ne tukul ndawa ŋgina. ¹⁰ Sile tanjamba sakam kenken le andeŋge tawi ta te-dunŋina le samba mbol kina. ¹¹ Kina le ait ndui ta mbolŋge ndo Sesareange Kornelius nu tanŋo kenmba ye tam tuku kukulningina le ye wande minen ta tugum pronaig. ¹² Pronaig le Tukul Guwa nu ye sayina: Ne wamdus tero ndaka tanŋo prowaig ta dubika kaye ŋgina. Tira 6 te nane mata ye

ndoŋ kumba Kornelius tuku wande ponŋa sinam kagen.

¹³ Kornelius nu sine sasingina: Ye eŋel ande yiŋe wandekŋge tin minna le kanŋeren. Nu tenenmba sayina. Ne nane afu kukulningina le nane Yopa tumbran sunŋo mbol nzi tanŋo ande nyunu Simon Petrus tam kuwaig. ¹⁴ Simon nu pasa afu nanŋe ndare tuma turmba satinguwa le tanŋine muskil kile-tidinŋe tinŋam tuku ndin kanŋeramŋgaig ŋgina.

¹⁵ Kornelius nu wam kube ta denpurna le ye tinŋa pasa tugu pilmba saken le ambonŋa sine Tukul Guwa tigen tanjamba ndo kasomok mbal tinaig. ¹⁶ Ye wam ta kanŋermba ye Sunŋo Yesus tuku pasa ande idusen ta tenenmba. Yohanus nu kulembi nane kule pisneningina. Kile ye Tukul Guwambi tane tuku ngamunŋal kule pisne tanjan tinŋamngit ŋga sasingina. ¹⁷ Ambonŋa sine Zu mbal Sunŋo Yesus Kristus tuku son ngigen le Kuate nu Tukul Guwa singina tanjamba ndo nane mata Tukul Guwa ningina. Ye ima le Kuate tuku nzali tukulam kumuŋ ŋga saningina.

¹⁸ Tanjakina le nane Petrus tuku pasa ta ismba nane pasa kugatok Kuate tuku nyu te-dunŋa sakinaig: Kuate nzalite le kasomok mbal mata ngamunŋal biye mbilmba abo tugu minmba minam tuku tade ŋginaig.

Antiok mbal Yesus tinaig

¹⁹ Stefanus balenaig le Yesus tuku mbal kua ka sili-silinaig ta afu masken ka Finisia ma tugu Siprus nuy Antiok tumbran sunŋo tanjamba kine likinaig ka Zu mbal ndo Yesus tuku pasa saninginaig sulumba kasomok mbal sa ndaninginaig.

²⁰ Nane tanjanaig ta Siprus le Sirenenu Zu tanŋo afu Antiok tumbran sunŋo mbol kumba nanenŋe kasomok mbal Yesus tuku saninginaig le ²¹ Kuatenŋe nane tuku piro sanŋri pilena le nane gudommba nane tuku pasa ismba son ŋga ngamunŋal biye mbilmba Sunŋo Yesus dubinaig.

²² Yesus tuku kuasmbi Yerusalemŋge manjan ta ismba Barnabas kukulnaig le nu ndek Antiok kina. ²³ Nu nane tugum prona sulumba Kuate nu sirka mbal te make patikate ŋga nu gare-gareka nane wamdus ndindo Yesus biye dewam tuku tumningina. ²⁴ Barnabas nu tanŋo mayenu. Nu ngamunŋal son sanŋrinu. Tukul Guwa nu tuku wamdus kumuŋgina le nane gudommba nu tuku pasa ismba son ŋga Sunŋo Yesus dubinaig.

²⁵ Kile Barnabas nu Saulus sota Tarsus tumbran sunŋo mbol kina. ²⁶ Kumba ka nu te-silika tumba nu ndoŋ luka Antiok tumbran pronaig. Nale ar ta yar ndindo Antiokŋge minmba nane tanŋo pino gudommba Yesus tuku tumningmba minnaig. Tanjanaig le Yesus dubinaig mbal Antiokŋge

minnaig ta nane ambonja Kristen nyu tinaig.

²⁷ Ait ta mbolnje tuan tanjo afu Yerusalem kusremba ndeka Antiok pron-aig. ²⁸ Pro tanje minnaig le tuan tanjo ande nyunu Agabus nu Tukul Guwanje wamdus tuna le nu tinja guba sunjo kilke tugu njakmba mbolnje prowamngat nga saningina. (Ngumnerja Klaudius nu gabat sunjo minna le guba sunjo ta prona). ²⁹ Tanjakina le Yesus dubinaig mbal nane wamdus tumba nanjine tira kame Yudea ma tugu mbolnje turkam tuku sine ndametinj njak minig ta kumumba patikube njinaig. ³⁰ Nane tanjamba patika Barnabas le Saulus kukulnikinaig le nale ndametinj kilmba mbumba kinaik ka Yerusalemnje gabat mbal ninginaik.

12

¹ Ait ta mbolnje mandor Herodus nu Yesus tuku kuasmbi afu njaijo siglikina. ² Nu nuje kame mbal saningina le nane Yohanus aba nuje Yakobus tuku njinfok kuerkinaig. ³ Kuerkinaig le Zu mbal nane wam ta ismba gare sunjo tinaig le Herodus nu kila pilmba nu manj Petrus ndalekam tuku afu kukulningina. Ait ta Israel mbal bret yis kugatok nyam tuku kusem sunjo.

⁴ Nane nu biye timba mulinjumba wandejnje pilnaig le nu Petrus kulatkam tuku kame tanjo 16 munjo turturkam tuku bailka bailka patikina. Pasowa ait ta kugawa le nu Zu mbal am mbolnje Petrus pasa mbolnje palmbim idusna. ⁵ Petrus nu muli wande sinamnje minna le kame mbal ta nane nu kulatkinaig le Yesus tuku kuasmbi Petrus tuku nga Kuate sunjomba yabanjaig.

Enjel Petrus te-mayokna

⁶ Herodus nu mafewa le Petrus nane njakmba am mbolnje te-tiwam tuku sakina ta furir ait ta mbolnje Petrus nu kame tanjo ar njgamuknje wai kupe muli njak kinymba gilainjina. Kame tanjo armba kilimnje malanja kulatka minnaik.

⁷ Kile Sunjo tuku enjel ande Petrus tugumnje mayok kina le bulu promba wande sina ta kiljana. Enjel nu Petrus tuku kailmane burumba kuanemba sana: Pitik tinja njina kande sen muli wai mbol ta kuklika ndekinaik. ⁸ Tanjanaik le enjel nu Petrus sana: Ne tawi tinjamba kupe njaro silika njina le nu ta kumuna. Tanjana le nu manj sana: Nanje tawi sunjo ta tumba kaika ye dubiya njina le ⁹ nu enjel dubimba mayok kina. Enjel nu tanjana ta Petrus nu kinjambi aganj kanjeranu nga idusna.

¹⁰ Kile enjel nu tumba kame mbal tumailamnje tinjinaig ta lininjamba ka ngumnernje tinjinaig ta lininjamba ka muli wande tuku

malanja sunjo tugum pronaik. Pronaik le tanjonje talkanu sukna le nale kilim kinaik. Kilim ka tumbran sunjo sinam ta ndin ande dubimba kinaik le enjel nu Petrus kusremba kina. ¹¹ Kina le nu wamdus puluna le wamdusmbi sakina: Herodus nu ye njayo siliyam iduste le Zu mbal wam ta tairnga minig ta Kuate nu ye nane tuku wai mbolnje te-luka tam tuku enjel te kukulat nga idusna.

¹² Nu wamdus puluna le nu Yohanus Markus tuku ina nuje Maria tuku wande tugum kina. Wande ta sinamnje nane gudommba manjarka yabanja minnaig. ¹³ Yabanja minnaig le nu wande ta tuku fonde malanja katkatna le piro pino ande nyunu Roda nu malanja talkam prona kande ¹⁴ nu Petrus tuku pasa njin tugu katesemba nu gare sunjo tumba malanja tal ndaka pinderka luka kumba nane saningina: Petrus pro malanja tugum sinje tinj minit nga saningina. ¹⁵ Tanjakina le nane ndek nu sanaig: Ne njinngankate kande njinaig le nu sanjri tinja nane saningina: Kuga. Ye sinja saket. Petrusnje njina. Tanjakina le nane sakinaig: Nu tuku mindekanu kande njinaig.

¹⁶ Petrus nu malanja katkatmba minna le nane pro malanja talka Petrus kanjermba piriri njayonaig le ¹⁷ nu waimbi nane peuninjamba maninkuwaig nga Sunjo nu muli wande sinamnje te-mayokna ta kubeu ningina sulumba nu nane saningina: Wam kube te Yakobus yije tira njakmba saningap njina. Tanjamba nu nane kusreka ma kise mbol kina.

¹⁸ Mafena le kame tanjo nu kulatka minnaig ta nane Petrus kiringja ndanjandaamba pro ket nga wamdus te-sulumba minnaig le ¹⁹ Herodus nu ndek nane afu kukulningina le ma njakmba mbolnje Petrus sotinaig. Sotete pisenginaig le nu ndek kame tanjo Petrus kulatkinaig ta nane kusna-kusnaningina sulumba gubranu nane afunje bale farkuwaig nga saningina. Tanjakina sulumba Herodus nu tinja Yudea ma kusremba Sesarea tumbran sunjo mbol kina.

Herodus nu kumna

²⁰ Tirus le Sidon kilke nyamagan sunjomba kuga le nane Herodus kilke kulatkina ta mbolnje nane nyamagan piyawanu.

Ait ande Herodus nu tumbran ar ta tuku gubra tina le tumbran ar ta tuku tanjo kuasmbi manjar njak pro Herodus tuku wande kulatkanu tanjo nyunu Blastus tugum promba nuje nane turkuwa le Herodus ndonj tumawam sakinaig. Tanjakinaig le Herodus nu pasa te-tiwam tuku ait ninjina. ²¹ Ait ta kumunjina le

Herodus nu mindepiye tawi magenu siglika nuje minyo mbili maditaknu mbolnje minyoka nane manjurkinaig ta pasa afu saningina le ²² nane ismba wikaraumba sakinaig: Tango te kilke mbolok tanjo kuga. Nu mbara ande nginaig. ²³ Tanjakinaig le nu lok minmba Kuate tuku ma tam idusna kande Sunjo tuku ejel ande pro nu katna le kuinje nu tuku ndem nyinaig le ma ma nu kumna. ²⁴ Nu kumna le Kuate tuku pasa sunjokina le nane gudommba son nginaig.

Tukul Guwa Barnabas le Saulus piro nikina

²⁵ Barnabas le Saulus ndametinj ningam tuku piro ta ke sulunaik sulumba nale Yerusalem kusremba tanjo mo Yohanus Markus tumba luka ndek Antiok kinaik.

13

¹ Yesus tuku kuasmbi Antioknje minnaig ta afu tuan tanjo afu tum tanjo tanjaj pirokinaig. Ande nyunu Barnabas ande Simeon nyun ta Dabuk Dabuk nginaig. Ande Sirenu tanjo nyunu Lusius. Ande Manaen nu buk Herodus ndonj kinjo fonfon wande ndindo mbolnje minnaik tuku. Ande Saulus.

² Mara ande nane jakmba manjurka nyamaganj pinka Sunjo tuku nyu te-dunja minnaig le Tukul Guwa nu nane saningina: Barnabas le Saulus ye buk piro ande tuku madiniken ta kile nale kam tuku patikap ngina. ³ Tanjakina le nane nyamaganj pinka Kuate yabanmba nane nanjine wai Barnabas le Saulus mbolnje patika kile pirokuwaik nga kukulnikinaig le kinaik.

Siprus mbal pasa mayenu isnaig

⁴ Tukul Guwa nu nale kukulnikina le nale Antiok kusremba ndek Selusia kinaik. Nale Yohanus Markus nale turkuwa nga tumba jak kinaik. Kinaig ka Selusianje wanj ponja ka Siprus nuy mbol kinaig ka ⁵ Salamisnje ibej kinaig. Salamis tumbrajan sunjo mbolnje nane piro tugu pilmba kusem wande mbolnje Kuate tuku pasa kuklinaig.

⁶ Nane nuy ta tuku ma jakmba mbol lika pasa kuklimba ka Pafos pronaig. Pro tanje nane Zu tanjo ande yabri tuan tanjo nyunu Bar-Yesus te-silikinaig. Tanjo ta nu kuanye tanjo. ⁷ Pafosnje tanjo ande wamdu kuyar mayenu jak nyunu Sersius Paulus nu gabat tanjo minna. Nu Bar-Yesus ndonj gulab mayenu. Nu Kuate tuku pasa isam tuku Barnabas le Saulus wikina.

⁸ Nale pro pasa kuklimba sanaik le Bar-Yesus nu gabat tanjo pasa ismba son ngikat nga nu nale tuku pasa ndin kuer-kuerna. (Bar-Yesus Grik pasambi nane Elimas* nginaig). ⁹ Tanjana le Saulus nyu ande Paulus

Tukul Guwa nu mbol kumungina le nu Elimas fumble timba sigair mbakmba sana: ¹⁰ Ne Satan tuku kinjo. Ne manjau tinjeknu jakmba pitaikate. Ne yabri manjau kumba wam ngaonun ndo ke likate. Ndanjam saka ne Kuate tuku manjau mayenu tumba yabri pasambi ndin tukulte. ¹¹ Ata. Kile Kuatenje ne tuku am tukulwa le ne ait afu aganj kanjerke nda ngina. Tanjakina le pitik ndo aganj inum bidu suk pro nu tuku am tukulna le am ma make ndekina. Tanjana le nu nane afu pro nu tuku wai biyamba ndin tumwaig nga kumbanje nane wikina. ¹² Tanjana le gabat sunjo nu wam ta kanjermba pirezek purka Kuate tuku pasa isna ta Yesus tuku son ngina.

¹³ Kile Paulus nane wanj ponja Pafos kusremba ka Pamfilia ma mbol promba Perganje ibej kinaig. Pro tanje Yohanus Markus nu nale kusreka luka Yerusalem kina. ¹⁴ Kina le Paulus le Barnabas nale Perga kusremba Pisia ma Antiok tumbrajan sunjo mbol pronaik.

Pro tanje minmba kusem ait ande mbolnje nale kumba ka Zu mbal tuku kusem wande sinam tanje minyokinaik. ¹⁵ Minyokinaik le nane Moses tuan tanjo kame tuku kuyar burke denjpurmba kusem wande kulat mbal nane tanjo ande kukulnaig le nu kumba Paulus nale sanikina: Tira kame, tale pasa afu tanjo pino wamdu sanjri pileningam tuku jak ndeta saningap ngina le ¹⁶ Paulus nu tinga wai te-dunja le nane maninkinaig le saningina: Tane Israel mbal kasomok mbal Kuate kumnenje minig ta turmba tane ye tuku pasa isap. ¹⁷ Sine Israel mbal tuku Mbara nunje singine mbunj kame madiningina. Nu nane kulat magekina le nane Isip kilke mbolnje rawe tanjo minmba tugekinaig. Tugekinaig le Kuatenje nuje sanjrimbi ndin wakeina le nane Isip kusremba ¹⁸ yar 40 ma baknu mbolnje minnaig le Kuate nu nane kusre ndakina. ¹⁹ Yar 40 kuganaig le Kuate nu Kanan ma mbolnje mbal kise kise 7 kile-ibenja pitaikina sulumba kilke ta Israel mbal ningina. Ningina le nane yar 450 tanjamba tanje minnaig. ²⁰ Minnaig le Kuate nu nane kulatkam tuku tanjo afu madinimba patikina. Tanjamba kumba ka tuan tanjo Samuel prona.

²¹ Samuel tuku ait mbolnje singine mbunj kame tanjo ndindo nanjine gabat sunjo minnam tuku Samuel kusnanaig. Kusnanaig le Kuate nu Benyamin tuku ndare Kis tuku kinjo nuje Saul madimba pilna le nu yar 40 nane kulatkina. ²² Ngumnenja Kuate nu Saul te-simba nane tuku gabat sunjo minnam tuku tugu kise David madimba pilmba sakina: Yesi tuku kinjo nuje David nu ye

* 13:8: Elimas nyu ta tugunu Kuanye Tanjo

ndonj wamdus ndindo njak. Nu ye tuku nzali njakmba dubikamngat ngina.

²³ Kuate nu pasa sangrinu o buk sakina tanjamba nu David tuku mbuj ande Israel mbal tuku muskil kile-tidingam tuku kukulna ta Yesus. ²⁴ Yesus nu piro tugu pile ndakina le ambonja Yohanus nu Israel mbal nane ngamunggal biye mbilmba kule pisne tuwaig nga saninjmba minna. ²⁵ Nu nunje piro suluwam patukina sulumba nu tenjemba nane saningina: Tane ye ima nga idusde? Ye Kristus kuga. Ande ye ngumnemngge prowanngat ta nu sunjo. Ye nu tuku kupe ngaro muli kukliwam tuku wam naj ta mata nu mbolngge kam kumunj kuga ngina.

²⁶ Yije tira kame Abraham tuku mbuj kame kasomok mbal Kuate kunnemngge minig tane njakmba isap. Sine muskil kile-tidingam tuku pasa mayenu ta o buk sine tugum prona. ²⁷ Yerusalem mbal nanjine gabat mbal ndonj Yesus nu Kuatenge madina tanjo Kristus ta nane gilai. Kusem mindek nane tuan tanjo kame tuku kuyar burke likade ta nane wamdus pulu ndaningina. Tanjamba nane Yesus kumwa nga sakinaig sulumba nane Kuate tuku kuyar pasa kumumba tanjanaig. ²⁸ Nane nu balewam tuku mbar ande kanjer ndanaig ta nane ake sinanj nu tumba Pilatusnge balewa nga sanaig ta ²⁹ nane kuyar pasa kumunaig. Nu kumna le nane nu ail kazrai mbolngge paska mindesinj ndame burok sinamngge pilnaig. ³⁰ Pilnaig le Kuatenge nu te-tina le manj tingina. ³¹ Nu tinga nu dubinaig mbal buk Galilea kusremba Yerusalem pronaig ta nu nane tugumngge mayok kanu le kanjeranu. Mbal ta kile Israel ngamukngge nu tuku nyu te-mayokde. ³² Sile Barnabas ndonj tane mata pasa mayenu te isap nga te prowik. Kuate nu sinjine mbuj kame pasa sangrinu saningina ta ³³ kile sine tugumngge alonu te-mayokmba Yesus te-tina le tingina. David nu nunje mune waje arnu mbolngge ta tuku tenjemba kuyarna le minit. Ne ye tuku Kinjo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ngina. *Mune 2.7*

³⁴ Kuatenge Yesus te-tina le nduiye tinga ngarosu me ndangina ta kuyar pasa ande mbolngge Kuate nu wam ta te-mayokmba sakina:

Ye wam afu magenu ke likam tuku David sawen ta ye ne mbolngge tanjamba kamngit ngina. *Aisaia 55.3*

³⁵ David nu mune waje ande mbolngge tenjemba kuyarna.

Ye ne tuku piro tanjo yije ngarosu menu tuku ndin tukulamngat ngina. *Mune 16.10*

³⁶ David nu Kuate tuku nzali dubimba nunje kuasmbi ngamukngge pirokina sulumba kumna. Kumna le nane nu tumba nunje

mbuj kame gemninjmba njukinaig le menjina. ³⁷ Ande Kuatenge te-tina le tingina ta nu me ndangina.

³⁸ O tira kame, tane pasa te ise mayewap. Kuate nu Yesus te-tina ta nu mbolngge nu sine tuku une sauka gilaingate. ³⁹ Tane tanjine unenge didikate ta Moses tuku tukulngge tane turkam kumunj kuga. Tane Yesus tuku kume tuku sangri tomba tingap le Kuatenge tane tuku muskil kile-tidinge tingamgat. ⁴⁰ Tane rironj mayewap. Tuan tanjo kame tuku pasa tane mbolngge kumunngikat. Pasa ta tenjemba sakate.

⁴¹ Kuate talaka nzumil te-tuwig mbal tane isap.

Tane piriri njayomba ngisinunngai. Tane tuku ait mbolngge ye wam sangrinu ande ki ta tane son nje nda. Ande nu tugusemba wam ta kuklimba sakuwa ta mata tane son nje nda. *Habakuk 1.5*

Paulus nu tanjamba pasa kuklimba saningina.

⁴² Kile Paulus le Barnabas mayok kinaik le nane manj kusem ande mbolngge nale tuku pasa isam saka ngaikinaig. ⁴³ Tanjamba nane sili-silimba kusem wande kusrenaig. Nane gudommba afu Zu mbal afu kasomok mbal Zu tanjanj Kuate dubinaig tuku ta nane Paulus le Barnabas dubika kinaig. Kumba ka tanje nale nane ndonj pasa-pasakumba Kuate nu tane ake sinanj make patikina wam ta biye demba minap nga saninjinaig.

⁴⁴ Kusem ande mbolngge Antiok mbal njakmba Kuate tuku pasa isam tuku manj pro manjgurkinaig le ⁴⁵ Zu mbal nane tanjo pino gudommba pro manjgurkinaig le kanjerka nane wamdus kagli firka gubra tinaig. Paulus nu pasa kuklimba minna le nane nu tumail panmba nu tuku pasa pitaimba nane pasa ndin kise sakinaig. ⁴⁶ Nane tanjanaig ta Paulus le Barnabas nale kuru kuru ndaka sangri tinga saninginaig: Tane Zu mbal tane ambonja Kuate tuku pasa mayenu isam tuku minig. Tane isam mbulmba pitaide ta abo minmba minam tuku ndin turmba pitaide. Ta tuku kile sile kasomok mbal tugum kanjik. ⁴⁷ Kuate nu sile kasomok mbal pasa mayenu saningam tuku tenjemba sasikina.

Kilke mbol mbal muskil kile-tidingam tuku ye ne sati tanjanj kasomok mbal kilnjaniingam tuku ne pilet. *Aisaia 42.6; 49.6*

Paulus nale tanjamba saninginaig le ⁴⁸ kasomok mbal pasa ta ismba nane gare sunjo tumba Kuate tuku nyu te-dunginaig. Nane abo minmba minam tuku Kuatenge madiningina ta nane pasa ta ismba son njinaig le ⁴⁹ Kuate tuku pasa ma ta mbolngge kumunngaj sungokina.

⁵⁰ Sunḡokina le Zu mbal nane ndek gabat pino kame Kuate dubinaig tuku tumbranḡ sunḡo ta tuku gabat sugo turmba Paulus le Barnabas pitaikam tuku nane tuku wamdus kunde-kundenaig. Tanjanaig le gabat sugo nane gubra tumba sine tuku tumbranḡ te kusremba kape ḡga pitaikinaig le ⁵¹ Paulus nale kambim ḡga nane Kuate tuku pasa pitaide ta nanḡine mbar rironḡkuwaig ḡga tuptup kupe mbolḡḡe denḡanu ta nane am mbolḡḡe paurnḡga nale Ikonium kinaik.

⁵² Yesus dubinaig mbal Antiokḡḡe minnaig ta Tukul Guwa nane tuku wamdus kumunḡina le nane gare ḡjak minnaig.

14

Ikonium mbal pasa mayenu isnaig

¹ Nale Ikonium tumbranḡ sunḡo mbol pronaik le wam ndui ta ndo mayok kina. Nale Zu mbal tuku kusem wande sinam kumba pasa kuklinaik le nane gudommba afu Zu mbal afu Grikk mbal Yesus son ḡḡinaig.

² Tanjanaig le Zu mbal afu Yesus son nda ḡḡinaig ta nane kasomok mbal tugumḡḡe Yesus dubinaig mbal kasurnḡḡuwaig ḡga nane tuku wamdus kunde-kundenaig.

³ Paulus le Barnabas ma ta mbolḡḡe mine sunḡomba kuru kuru ndaka Kuateḡḡe kilke mbol mbal make patikate ḡga tanjamba pasa kuklimba minnaik le Sunḡo nu nuḡe pasa kulatka sanḡri nikina le nale wam kitek sanḡrinu ke likinaik. ⁴ Tanjamba kinaik le Ikonium tanḡo pino nane pur arnaik. Afu aposel kame dubikinaig le afu Zu mbal dubikinaig.

⁵ Tanjamba minnaig le Zu mbal afu nanḡine gabat sugo ndonḡ kasomok mbal afu turmba nane Paulus le Barnabas bige tidinga ndamembi bale faram bafunaig le ⁶ nale pasa ta ismba kua ka Likonia ma tugu mbol kinaik. Kinaig ka ta promba Listra le Derbe tumbranḡ sugo ar ta mbolḡḡe pasa mayenu kuklimba tumbranḡ ar ta tuku tumbranḡ fonḡon sinam tanḡe mata ⁷ pasa mayenu kuklimba lika minnaik.

Listra mbal pasa mayenu isnaig

⁸ Listranḡe tanḡo ande kupe arḡḡe baklelok ina sinamḡḡe tanḡanḡ mayok ka sunḡokina. Nu ti danḡa minyok ndo minna.

⁹ Tanḡo ta nu Paulus tuku pasa ismba minna le Paulus nu kanḡer timba Yesus nu wakeiwam tuku nu ḡgamunḡal son kumumbi ḡjak ta kanḡermba nu wi kuenḡka sana: ¹⁰ Ne tugusemba tinḡa ḡḡina. Tanjakina le nu pastinḡ tilainḡa likina.

¹¹ Tanḡo pino Paulus nu tanḡo ta wakeina le kanḡermba nanḡine Likonia pasambi kuenḡka sakinaig: i ... Tanḡo ar te kilke mbolok kuga. Mbara afu tanḡo kuilka sine tugum te prowaik ḡḡinaig. ¹² Tanjakinaig

sulumba nane Barnabas tuku nyu nanḡine mbara Sus ḡḡinaig. Paulus nu pasa tugu tanḡo tukunu nyun ta mbara Hermes ḡḡinaig.

¹³ Sus mbarinḡam tuku wande tumbranḡ sunḡo makembinḡe minna. Wande ta tuku pris nu tanḡo pino ndonḡ Paulus le Barnabas atraukam saka ail bot ḡḡika makau pailnu birḡḡenḡinḡmba kilmba tumbranḡ sunḡo tuku malanḡa tugum prona. ¹⁴ Barnabas le Paulus wam ta kanḡermba palseḡnikina le nale ndek nakile tawi fetfetmba pinderka kumba nane ḡgamukḡḡe sunḡomba wika sakinaik: ¹⁵ Tanḡo kame, ndanḡam saka tane wam te kam bafude. Sile tanḡo tane minig tanḡanḡ. Sile pasa mayenu tumba te prokik. Tanḡine manḡau alo kugatok te kusremba mbilka Mbara ndindo abo tugu ḡjak nu ndo dubiwap ḡga tumtingam prokik. Nunḡe samba tugu kilke tugu yu tugu aganḡ ndende ḡjakmba wakeikina. ¹⁶ Wa mbunḡ kame nane nanḡine nzali dubimba kinaig le Kuate nu peu ndaningina. ¹⁷ Tanjamba kile nu minit manḡau ta tane tumtingit. Tane ḡjakmba nu kila palmbim tuku nu wam mayete. Nu sawe nyamaganḡ kumumbi tinḡit le tane alonu kilmba nyumba maro ḡjak wamdus gare ḡjak minig ḡga saninḡinaik.

¹⁸ Paulus nale tanjamba saninḡinaig ta nane tuku wamdus pitik ibenḡ ndakinaig. Nane lato saka minnaig le ndo nane atraukam tuku wamdus ta kusrenaig.

Nane Paulus paninḡinaig

¹⁹ Antiok le Ikoniumḡḡe Zu mbal afu Listra promba Listra mbal tuku wamdus kunde-kundemba nane ndonḡ Paulus tumba kasomḡḡe pilmba ndamembi katnaig sulumba kile kumat ḡga idusmba nu didika tumba tumbranḡ sunḡo kilim kumba ka mayokḡḡe kusrenaig le minna. ²⁰ Minna le Yesus dubiwanu mbal kumba ka Paulus te-ḡgamunaig le nu ḡḡair ḡḡinka abonḡa tinḡa tumbranḡ sunḡo sinam kina.

Mafena le nu Barnabas ndonḡ Listra tumbranḡ sunḡo kusremba Derbe kinaik.

²¹ Ka tanḡe nale pasa mayenu kuklimba nane saninḡinaik le nane gudommba mbilka Yesus son ḡḡinaig. Tanjanaig le nale tumbranḡ sunḡo ta kusremba luka Listra Ikonium Antiok manḡ kine likinaik. ²² Kumba ka tanḡe Yesus dubinaig mbal wamdus sanḡri pilenḡinḡmba Yesus tuku pasa biye demba minap ḡḡinaik sulumba sakinaik: Sine Kuate tuku gageu sinḡka piti yimyam sunḡomba kanḡerkumba ma ma Kuate tugum kangḡig ḡḡinaik.

²³ Nale ma ḡjakmba mbolḡḡe Yesus tuku kuasmbi kulat tanḡo nanḡine madika patikinaik. Tanjamba nale nyamaganḡ pinka yabanḡmba kulat tanḡo ta saninḡinaik:

Tane Yesus son ngade tukunu nunje tane sinzanjingamngat nginaik.

Nale luka ndek Antiok kinaik

²⁴ Kile nale tinja kumba Pisidia ma tugu ngamu fetka kumba ka Pamfilia ma tugu mbol pronaiik. ²⁵ Pro Perga tumberaj sunjo mbolnjo nale pasa kuklinaik sulumba nale tinja Atalia tumberaj sunjo mbol kinaik ka ²⁶ tanje waj ponja luka kumba ka ka Antiok pronaiik. Tumberaj tanje Yesus tuku kuasmbi nane buk Paulus nale piro ta kuwaiik nga madinjinginaig sulumba Ku-ate nu nale make patikuwa nga yabanmba kukulnikinaig le kinaik.

²⁷ Nale luka pro tanje Yesus tuku kuasmbi kile-mangurka Kuatenje nale sangri nikina le wam ke likinaik ta njakmba kubeu ninginaik sulumba Kuatenje kasomok mbal Yesus son ngam tuku ndin wakeina ta sakinaik. ²⁸ Tanjamba nale Antioknge ait kuennu Yesus dubinaig mbal ndonj minnaik.

15

Yerusalemnge pasa sunjo ande te-tinaig

¹ Paulus le Barnabas Antioknge minnaik le tanjo afu Yudea ma mboloknge promba Yesus dubinaig mbal sanjinginaig: Tane Moses tuku tukul dubimba ngaro pike ndakap ta tane ngisikamnggaig nginaig. ² Tanjakiniaig le Paulus le Barnabas nale kuasmbi ta ndonj kuaileyaukinaig le Yesus tuku mbal ndek Paulus le Barnabas tanjo afu ndonj kukulningmba sanjinginaig: Tane Yerusalem kumba aposel le gabat kame ndonj mangurka pasa ta te-tiwaj nginaig. ³ Tanjamba kukulninginaig le nane kumba ka Finisia le Samaria ma ngamu fetka kumba ndinngge Yesus tuku mbal afu kanjerka sanjinginaig: Kasomok mbal mata pasa mayenu ismba ngamu ngal biye mbilnais nginaig le nane wam ta ismba gare tornaig.

⁴ Paulus nane mbumba ka Yerusalem pronaiig le Yesus tuku kuasmbi aposel le gabat kame ndonj nane kanjerka gare-gareka kaiye ninginaig. Tanjanaig le Kuatenje Paulus nane sangri ningina le wam ke likinaig ta kubeu ninginaig le ⁵ Farisi tanjo afu Yesus dubinaig ta nane tinja ndek sakinaig: Kasomok mbal Yesus dubide ta sine nane tuku ngaro pikmba Moses tuku tukul njakmba dubikuwaig nga saninbe nginaig le ⁶ aposel kame Yesus dubinaig tuku gabat kame nane pasa ta ismba te-tiwam tuku mangurkinaig.

⁷ Mangurkinaig ta nane wamdu yimyam kile-mayokka pasa tugu sunjomba saka minnaig le Petrus ndek tinja sanjingina: Tira kame, kasomok mbal Kuate tuku pasa mayenu ismba son ngam tuku Kuate nu ye madiyumba nane tugum kukulyina ta

tane kila. ⁸ Kuate nu tanjo njakmba tuku ngamu ngal kila. Nu kasomok mbal kilam tuku idusmba minna ta nu te-mayokmba sine ambonga Tukul Guwa singina tanjamba ndo nu nane mata Tukul Guwa ningina. ⁹ Nu sine Zu mbal nane kasomok mbal mbolnjo wam ndui ta kina. Kasomok mbal afu Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinjinaig le nu nane tuku une mata sauka gilaingina. ¹⁰ Singine mbunj kame sine mata Moses tuku tukul ta dubikam tuku piro karenj ka dubiwe fugugenj. Ndanjam saka tane kile Kuate tuku wamdu tagode sulumba kasomok mbal Yesus dubide ta minde bada pile sunjo ningig. ¹¹ Sunjo Yesus nu ake sinanj sine make patikate le muskil te-tiweg ta sine son ngeg. Tanjamba ndo kasomok mbal mata manau ndui ta ndo kate ngina.

¹² Mangurkinaig mbal nane Petrus tuku pasa ismba maninok minnaig le Barnabas nale Paulus ndonj nale mata tinja Kuate nu kasomok mbal ngamuknge wam sangrinu kitek ke likina ta kubeu ninginaig le is-¹³naig. ¹³ Nale kubeu depurnaig le Yakobus nu tinja sanjingina: Tira kame, tane isap. ¹⁴ Kuatenje kasomok mbal ngamuknge afu nuje mbal minam tuku nu ambonga Si-mon kukulna le nane tugum kina ta njakmba kubewat le sine isigig. ¹⁵ Kuatenje kasomok mbal afu wikate ta tuan tanjo kame mata sakinaig. Andenje tenenmba kuyarna.

¹⁶ Afunje David tuku tugu njaigo siglika kile-ibenjkiniaig ta ngumnenja ye pro wakeiki le manj mayok kanjaig.

¹⁷ Ye tanjawi le kilke mbol mbal ye madiningen ta ye sota ka ka te-silikamnggaig.

¹⁸ Kuate nu o buk nuje wamdu tanjamba te-mayokna ta nunje sakate ngina.
Amos 9.11-12

¹⁹ Yakobus nu tuan tanjo tuku kuyar saninmba sakina: Ye tenenmba iduset. Kasomok mbal afu ngamu ngal biye mbilmba Kuate dubide ta sine nane minde bada pile sunjo nda ninbe. ²⁰ Sine waje ande nane manau dubikam tuku tenenmba kuyarbe. Nane afu nangine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Tane tanjo pino ndonj fare fare une ndakap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Ndare mata nda nyap. Sine tanjamba waje kuyarbe. ²¹ Moses tuku tukul ta o buk tugu pilmba Zu mbal ma njakmba mbolnjo kusem kidemba nangine kusem wandeknge nu tuku kuyar burka ismba minig nga sanjingina.

Nane kasomok mbal tuku waje kuyar tumba Antiok kinaig

²² Gabat kame aposel ndonj Yesus dubinaig mbal njakmba pasa ta ismba tanjo afu Paulus le Barnabas dubika Antiok kambim

tuku madiningam sakinaig. Tanjamba nane tanjo armba nyu nak madinikinaig ta ande nyunu Yudas ande Silas. Yudas nyunu ande Barsabas. ²³ Tanjamba nane waje ande tenjenmba kuyarnaig.

Singine tira kame kasomok mbal Antiok tumbrañ sunjo Siria le Silisia ma tugu mbolnje mine likade tane njakmba kaiye.

Sine aposel kame le gabat kame tane ndonj pasatam proweg.

²⁴ Sine tanjo afu kukul ndaningigen le nanjine wamdus dubimba tane Moses tuku tukul pasa dubiwap nga satinginaig. Tanjanaig le tane wamdus pittingina ta sine isgenj. ²⁵ Sine manjurka pasa ta isgenj sulumba tanjo armba madinikigenj le tane tugum ta prowamnjgaik. Nale singine gulab Barnabas le Paulus ndonj kukulningigenj. ²⁶ Barnabas le Paulus singine Sunjo Yesus Kristus tuku piro ndo idusmba mara afu nale kume dirnaik.

²⁷ Tanjo ar kukulnikigenj ta Yudas le Silas. Nane tane tugum prowaig sulumba sine pasa afu kuyarkigenj te nane pasa ndui ta satinguwaig le isap. ²⁸ Tukul Guwanje wamdus singina ta ndo tane dubiwam tuku satingeg. Sine tane minde bada sunjo pile tingje nda. Tane tukul kame te ndo dubikap. ²⁹ Nane afu nanjine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu mata nda nyap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tanjo pino ndonj fare fare uye ndakap. Tane tukul kame te ndo dubikap ta tane wam mayewamnjgaig.

Not ndo. Kile minap.

Yerusalem mbal tanjamba waje kuyarnaig.

³⁰ Nane waje ta Yudas nale nikmba kukulnikinaig le nale Barnabas le Paulus dubika ndek Antiok kinaig. Kumba ka ta promba Yesus tuku kuasmbi kile-manjurka nale waje ta ninjinaik le ³¹ nane waje ta burka wam pagu pasa te maye nga gare tinaig.

³² Yudas le Silas nale Kuate tuku tuan tanjo. Nale ndek Antiok mbal pasa gudommba saninginaig le nane sangri tinginaig. ³³ Nale mara afu Antioknje minnaik le kile Antiok mbal nale kukulnikinaig mbal ta tugum kuwaik nga kaiyenikinaig. ³⁴ [Silas nu wamdus ande tumba mbulmba Antioknje minna.]

³⁵ Paulus le Barnabas Antioknje minmba tanjo afu ndonj Sunjo tuku pasa nane tumnjmba minnaig.

Barnabas le Paulus nale munju kusrekinaik

³⁶ Tanjamba minnaig ma ma Paulus nu Barnabas sana: Sile buk ma yimyam mbolnje Sunjo tuku pasa kuklimba ninjikerj ta kile sile manj Yesus dubide

mbal tuku mine kanjerkam tuku kap njina. ³⁷ Tanjakina le Barnabas nu ndek woka Yohanus Markus ndonj kambim tuku sakina kande ³⁸ Paulus nu mbulmba ndek sakina: Kuga. Sile nu ndonj piroka mingerj ma ma piro kuga ndana le Pamfiliange nu sile kusrekina tuku ye mbulit njina le ³⁹ nale munju kusrekinaik. Tanjamba Barnabas nu ndek Markus tumba wanj ponga Siprus nuy mbol kinaik le ⁴⁰ Paulus nu Silas ndonj pirokam tuku sakina le Yesus tuku mbal nane sakinaig: Sunjonje tale make patikuwa njinaig sulumba kukulnikinaig le kinaik.

⁴¹ Paulus nu Silas tumba Siria le Silisia ma tugu mbol kumba Yesus tuku kuasmbi kame sangri pileninge likina.

16

Paulus nu li arnu tugu pilna

¹ Nale kumba ka Derbe promba Listra kinaik. Ka tanje tanjo ande Yesus dubina tuku nyunu Timoteus minna le kanjernaik. Ina nuje Zu pino. Nu mata Yesus son njina. Mam nuje Grik tanjo. ² Yesus dubinaig mbal Listrange Ikoniumnje nane njakmba Timoteus tuku saka minnaig.

³ Timoteus mam nuje Grik tanjo ta tumbrañ ta tuku Zu mbal nane njakmba kila. Ta tuku Paulus nu Timoteus nu ndonj pirokuwa nga ngaro pike tuna. ⁴ Tanjana sulumba nane tumbrañ njakmba mbolnje lika Yerusalemnje aposel le gabat manjur mbolnje tukul afu nane dubikam tuku sakinaig ta saninjmba likinaig. ⁵ Nane tanjanaig le Yesus tuku kuasmbi sangri tinginaig le mara mindek nane afu Yesus dubiwam tuku pro nane ndonj ulendikinaig.

Masedonia mbal pasa mayenu isnaig

⁶ Paulus nane Tukul Guwanje peuningina le nane Asia ma mbolnje pasa kukli ndamba Frigia le Galesia ma mbol kinaig. ⁷ Frisia le Galesia pronaig sulumba kumba ka Misia ma patumba Bitinia ma mbol kambim sakinaig ta Tukul Guwa nane manj peuningina. ⁸ Peuningina le nane Bitinia kine ndaka Misia laipmba ndek Troas tumbrañ sunjo mbol pronaig. ⁹ Pro tanje furir Paulus nu kinjatanu suk Masedonia tanjo ande kanjerna. Tanjo ta nu Paulus tugumnje tingja Paulus nu Masedonia promba nane turkuwa nga sarsarmba minna. ¹⁰ Nu kinjatanu suk wam ta kanjerna le Paulus Silas Timoteus ye Lukas Kuatenje Masedonia mbal nu tuku pasa mayenu isam tuku kukulningit nga wamdus pulusingina le sine dal ndaka Masedonia kambim tuku ndin sotigenj.

¹¹ Troasnge sine wanj ponga pakarka Samotres nuy mbol kagenj. Ka tanje kinymba mafena le wanj ponga Neapolis

kagej. ¹² Tanje iben ka ndin dubimba ka Filipi promba sine mara afu tanje mingenj. Filipi nu Masedonia ma tugu tuku tumbrañ sungo. Tumbrañ tanje Rom mbal gudommba pro mine likinaig.

¹³ Kusem ait mbolnje sine Zu mbal afu kule makembi tanje yabañmba minig kande nga idusmba tumbrañ sungo kusremba kule makembi ta ndek kagej ka tanje pino afu mañgurka minnaig le nane ndon minyoka pasa-pasakigen. ¹⁴ Pino kame sine tuku pasa isnaig ta ande nu Tiatira tumbrañ sungo mbolok pino nyunu Lidia. Nu tuku piro ta nu tawi gurgur magenu wakeika patikanu le nane piyawanu. Nu Kuate mbariñmba minanu. Paulus nu pasatina le Kuatenje nu tuku wamdus purfeu tuna le nu Paulus tuku pasa ise tidingina. ¹⁵ Tanjamba nu nurje ndare tuma ndonj kule pisne tinaig sulumba nu sine ngaikla sasingina: Tane ye sinja mbilka Yesus dubiwanu nga idusmba kande tane ka ye tuku wande mbolnje minap ngina.

Paulus nale Filipinge mulin kilmba wande kange patikinaik

¹⁶ Mara ande sine yabañ ma mbol kagej le pino mbanzo ande sine kile-siglikina. Pino ta kagmaikam tuku guwa njayonu ñak. Nu tanjo afu tuku piro aganj tanjañ minmba kagmai piro kina le nane nu mbolnje ndametinj sungomba kilnaig. ¹⁷ Pino ta nu sine Paulus ndonj dubika wika sakina: Tanjo kame te nane Sunjo Kuate tuku piro tanjo. Tane muskil kile-tidinge tinjam tuku ndin tumtingig ngina. ¹⁸ Nu ait sungomba sine dubika tanjamba saka minanu le Paulus nu ndagarina le mbilka guwa njayonu ta sana: Ye Yesus Kristus tuku sanjri mbolnje ne sanet. Pino ta kusremba ne mayok kaye ngina. Tanjakina le nu pitik ndo pino ta kusremba mayok kina.

¹⁹ Mayok kina le tanjo kame nu kulatka minnaig ta nane ndametinj kilanu ndin tukulkina le kanjgermba Paulus le Silas bige tidinga kilmba didika ka mañgur ma mbolnje gabat sugo am mbolnje kile-tidinginaig. ²⁰ Gabat sugo tugumnje kile-tidinga sakinaig: Tanjo ar te Zu tanjo. Nale sine tuku tumbrañ sunjo mbol te pronaik sulumba tanjo pino tuku wamdus ñaigo siglikade. ²¹ Nale mañau afu kise sine dubiningam tuku sasingik. Mañau sasingik ta sine Rom mbal dubikam kumunj kuga nginaig.

²² Tanjo pino mañgur minnaig ta nale pasa mbolnje patikinaig mbal ndonj ulendika Paulus le Silas tuku gubra pasa sakinaig. Tanjakinaig le Rom kame gabat nale tuku tawi fetfetmba nane afu saninginaig le nale kilmba gudabmbi pani farnikinaig. ²³ Nale pani farnikmba ma ma

patikinaig le kame gabat nale mulin kilmba wande kange patika muli wande kulatkanu tanjo sanaig: Ne nale kulat mageka nginaig. ²⁴ Tanjaka sanaig le nu pasa ta ismba wande ngamunje nale patikina. Nu ail mbanj armba kilmba nale tuku kupe burok sigirka kuse ndin nikina.

²⁵ Furir ngamu Paulus le Silas Kuate tuku nyu te-dunga mune afu nindmba Kuate yabañmba minnaig le muli wande kange tanjo ñakmba nane wam ta ismba minnaig. ²⁶ Tanjamba minnaig le mumni sunjo promba muli wande makek buruburuniñmba wande malañga ñakmba talke likinaig le mulin kilnaig mbal wai kupe ndaleke likinaig ta muli ñakmba ake kuklike likinaig.

²⁷ Muli wande kulatkanu tanjo nu abonja tinga malañga ñakmba talok minnaig le kanjerka tanjo ñakmba kua kagig nga idusmba kuru-kuruka nune bagi gomba tumba nune mironj ngaro balewam bafuna kande ²⁸ Paulus nu kuenja sakina: Nane mironj ngaro bale ndawa. Sine ñakmba mineg o ngina.

²⁹ Kile wande kulatkanu tanjo nu sati tuku wikina sulumba tumba pinderka muli wande sinam kumba nu kuru-kuruka piriri njayomba ka Paulus le Silas tugumnje truk kina. ³⁰ Tanjamba nu tinga nale kilmba mayok kumba sanikina: O tira kame, ye ndanji sulumba abo ñak minmba minamngit ngina le ³¹ nale nu sanaik: Ne Sunjo Yesus tuku son nga le nu ne tuku muskil tetine tinwa sulumba nane ndare tuma mbal turmba kile-tidinge niñguwa nginaig. ³² Tanjaka sakinaik sulumba Paulus nale pasa kuklinaik le muli wande kulatkanu tanjo nune ndare tuma turmba Sunjo tuku pasa isnaig.

³³ Muli wande kulatkanu tanjo nu Paulus nale kilmba kumba ka katnikinaig tuku we ta minyange likina. Tanjamba nu nune ndare tuma kame ndonj kule pisne tinaig. ³⁴ Kule pisne tinaig sulumba Paulus le Silas kilmba nangine wande mbol kumba isukusnenikinaig. Nu nune ndare tuma ñakmba Kuate son nginaig tukunu gare sunjo tinaig.

³⁵ Mafena le kame gabat Paulus le Silas paska kile-mayokkuwaig nga kame tanjo afu kukulninginaig le ka muli wande kulatkanu tanjo sanaig. ³⁶ Sanaig le nu ka Paulus nale sanikina: Rom kame gabat ye tale pitaiki le ake kambim tuku sakaig. Tale mayok ka wamdus bulok ñak kape ngina kande ³⁷ Paulus nu sana: Kuga. Sile Romnu. Nane sile tuku pasa te-ti ndamba tanjo am mbolnje ake pani farsikmba mulin kilmba wande kange patikinaig ta nane mbarinaig. Kile nane kuirkuirka sile pitaikam kumunj kuga. Sile mayok kine nda. Kame gabat

ta saningap le nanjine mironj te promba sile paskuwaig ngina.

³⁸ Kame tanjo nane luka Rom kame gabat Paulus tuku pasa saninginaig le Paulus le Silas nale Romnu ta kila pilmba wamdus fulilkinaig sulumba ³⁹ nane kumba nale sanikinaig: Ae. Sine mbargerj nginaig. Tanjamba nale paska kile-mayokka tale tumbranj sunjo te kusremba kape nginaig.

⁴⁰ Nale muli wande kusremba ka Lidia tugum pronaik. Nu tugum promba Yesus dubinaig mbal njakmba sangri tingam tuku pasa afu saninginaig sulumba tinga ma kise mbol kinaik.

17

Tesalonika mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus le Silas nale kinaik ka Amfipolis le Apolonia tumbranj sugo ar ta kusreka kinaik ka Tesalonika pronaik. Tumbranj tanje Zu mbal tuku kusem wande ande minna. ² Paulus nu kusem mindek nunje manjau dubimba kusem wandeknje kuyar pasa burka kuklimba nane ndonj pasa tugu yimyam tugu biteknja tumnijmba minna le kusem kenjmba kinaig.

³ Paulus nu kuyar pasa tugunu kuklimba tenjemba saningina: Kristus nu pro rar sunjo tumba kumwa sulumba nu manj tinungat nga kuyar pasa tumsingit. Ye Yesus tuku satinjet ta nu Kristus ngina. ⁴ Tanjakina le Zu tanjo afu Paulus tuku pasa ismba son nga Paulus le Silas ndonj ulendikinaig. Grik tanjo gudommmba Kuate dubinaig ta pino kame afu nyu njak minnaig ta nane mata son nginaig.

⁵ Nane gudommmba Paulus nale dubikinaig le Zu mbal afu gubra tumba wamdus kagli firka ndek tiglu sota nyumba likanu tanjo afu kilmba kuasmbi sunjo kile-manjgurkinaig le nane njakmba ngumbeyumba tinga kumba Yason tuku wande kormba Paulus nale kilmba tanjo njakmba am mbolnje kile-tidingam tuku sotinaig. ⁶ Sotinaig kande nane Paulus nale kiringa ndek Yason Yesus tuku mbal afu turmba bige tidinga kilmba didika pro tumbranj sunjo tuku gabat kame tugumnje kile-tidinga wika saninginaig: Tanjo ar ta ma tugu njakmba mbolnje nakile pasa kuklimba tanjo pino tetkinaig sulumba kile nale tumbranj sunjo te mbol pronaik le ⁷ Yasonnje kilna. Nane njakmba singine gabat Sesar tuku tukul lukaka gabat kise nyunu Yesus minit nga sakade nginaig. ⁸ Tanjakinaig le tumbranj sunjo ta tuku gabat mbal tanjo pino nane gabat kise tuku nyu ta ismba wamdus njaigninginaig ta ⁹ gabat kame nane zigna sunjo ta tukulam tuku Yason nane ndametinj afu yaika nane kukulninginaig le luka kinaig.

Berea mbal pasa mayenu isnaig

¹⁰ Furirna le Yesus tuku mbal Paulus le Silas kukulnikinaig le nale tinga ka Berea pronaik. Pro tanje Zu mbal tuku kusem wande sinam kinaik. ¹¹ Nale kuyar pasa kuklinaig le Berea tuku Zu mbal nane Tesalonika tuku Zu mbal tanjar mine ndaka nane pasa ise mayenaig. Nane mara mindek kuyar pasa burka nale tuku pasa son e ko kuga nga sotanu. ¹² Tanjamba Zu mbal gudommmba Yesus tuku son nginaig. Grik tanjo pino nyu njak nane afu mata son nginaig.

¹³ Kile Tesalonika tuku Zu mbal afu Paulus nu Bereanje Kuate tuku pasa kuklimba minanu pasa ta ismba nane ndek Berea pronaig. Pro tanje nane kuasmbi yimyam ngamuknje Paulus le Silas talanikuwaig nga nane tuku wamdus didikinaig le ¹⁴ Yesus tuku mbal wam ta kila pilmba Paulus piyal nzi kuwa nga sanaig sulumba afu nu mindemba ndek kinaig. Silas le Timoteus nale Bereanje minnaig.

¹⁵ Kinaig ka ka piyalnje tumbranj sunjo Athens pronaig. Pro tanje nane Paulus kusremba lukam bafunaig le nu Silas le Timoteus ndin ande kangermba ndeta pitik te prowaik nga pasa pilna le nane kinaig.

Atens mbal pasa mayenu isnaig

¹⁶ Atensnje Paulus nu nale tairnja minmba nu kine promba lika nane tuku mbara kanunu gudommmba kangerka wamdus njayongina sulumba ¹⁷ nu kumba ka kusem wande sinamje Zu mbal kasomok Kuate dubinaig mbal nane ndonj pasa tugu biteknja tumnijmba minna. Mara mindek nu tumbranj sunjo tuku manjur ma mbolnje nane afu minanu ta nane ndonj mata tanjawanu.

¹⁸ Nu Yesus kummba manj tingina wam ta tuku saningina le Epikurian le Stoik mbal afu pro nu ndonj pasambi kualeyaukumba sakinaig: Tanjo te njule parak pasa sakate nga talanaig. Afu tenjemba sakinaig: Nu rawe mbal tuku mbara afu tuku sakate inde nginaig.

¹⁹ Tanjaka saka nane Paulus tumba kumba ka nanjine manjur ma sunjo nyunu Ariopagusnje manjurka Paulus sanaig: Ne pasa kiteknu sakate ta manj saka le sine isbe. ²⁰ Ne pasa sakate ta sine nginngankeg. Sine pasa ta tugunu isam tuku iduseg nginaig. ²¹ Athens mbal rawe mbal tanje minnaig ta turmba nane ait njakmba mbolnje wam kube kitek saka ismba minanu.

²² Kile Paulus nu Ariopagus manjur ma ngamuknje tinga saningina: Athens mbal, tane mbara yimyam dubikam tuku wamdus pilig le kamuset. ²³ Ye kine promba tangine mbara kanunu gudommmba kangerke liken ta ande tuku mbain mbolnje kuyar ande tenjemba kangeren. Mbara ande sine gilai

ta mbain te mbolŋge mbariŋam tuku ŋga kuyarnaig. Ata. Mbara tane gilai minig ta ye kila satingamŋgit. ²⁴ Kuatenge kilke agan ndende ŋakmba kile-mayokkina. Nu samba le kilke tuku Sunjo. Tango nanŋine waambi mbariŋam tuku wande pilig ta nu ta sinamŋge mine ndakate. ²⁵ Kuate nu ŋgarosu abo minam tuku agan ŋakmba kumumbi siŋgit. Agan ŋakmba nu miro. Sine Kuate tuku piro keg ta sine agan inum nu tambim tuku mine ndakate.

²⁶ Kuate nu tango ndindo wakeina le nu tuku ndare puluka tugeka kilke tugu yimyam mbolŋge mine likade. Nane ma ndan mbolŋge minyokamŋgaig ko ginu mara nane tuku ait prowam tuku ta Kuate nu o buk madina. ²⁷ Kilke mbol mbal nu sota te-silikuwaig ŋga Kuate nu tanjamba wam ta ke likate. Nane nu sotade ta nu maskenŋge mine ndakate. Nu sine ŋakmba tugumŋge minit. ²⁸ Tanjo ande tejenmba kuyarna. Sine abo ŋak minmba likeg ta nu tugu ŋga kuyarna. Tanŋine kuyar tanjo ande mata tejenmba kuyarna. Sine nu tuku kiŋo kame mineg ŋga kuyarna. ²⁹ Sine Kuate tuku kiŋo kame mineg ta son. Ta tuku tanjo nanŋine wamduŋmbi gol silwa ko ndame kilmba agan afu wakeikade ta siŋgine mbara ŋgam kumuŋ kuga. ³⁰ Tanjo tuku ŋginŋan manau ta Kuate nu buk mapeka pa niŋge ndakina ta kile nu kilke tugu ŋakmba ŋgamuŋgal biye mbilmba nanŋine mbar kusrekuwaig ŋga sakate. ³¹ Sine kilke mbol mbal pilesingam tuku Kuate nu ait ande madina. Ait ta kumuŋguwa le sine kumumbi pilesingam tuku nu tango ande pilna. Tanjo pilna ta sine nu kila pilbe ŋga nu kumna le Kuatenge man te-tina le tingina ŋga Atens mbal saningina.

³² Nane Yesus kummba man tingina pasa ta ismba nane afu Paulus tuku pasa talamba nzumil te-tunaig le afu ndek sanaig; Mara ande man sine sasinga le isbe ŋginaig. ³³ Tanjakinaig le Paulus nu manjur ma ta kusremba kina le ³⁴ Atens mbal afu Paulus ndonj ulendika Yesus tuku son ŋginaig. Nane tuku ande nyunu Dionisius. Nu Ariopagus ma ta tuku pasa pilewanu tanjo ande. Pino ande nyunu Damaris nane afu turmba son ŋginaig.

18

Korin mbal pasa mayenu isnaig

¹ Paulus nu Atens kusremba Korin tumbran sunjo mbol kina. ² Pro tanje nu Zu tanjo ande nyunu Akuila te-silikina. Nuŋe kilke tuguk ta Pontus. Nu ailfu ndo piyo nuŋe Prisila ndonj Itali kilke mbolŋge minnaik ta mandor Klaudius Zu mbal ŋakmba Rom kusrewaig ŋga sakina le nale Rom kusremba Korin pronaik. ³ Nale tuku piro ta

tawi wande zailŋga wakeikanu. Paulus nu mata piro ndui ta kina tukunu nu nale ndonj minmba piroka minna. ⁴ Kussem mindek nu kussem wandekŋge Zu mbal Grik mbal wamduŋ kilam tuku nane ndonj pasa tugu bitekŋga tumniŋmba minanu.

⁵ Tanjamba minna le Silas nale Timoteus ndonj Masedoniaŋge pronaik le nu tawi wande tuku piro kusremba ait ŋakmba mbolŋge Yesus nu siŋka Kristus ŋga Zu mbal ŋgamukŋge te-mayokmba saka minna. ⁶ Tanjamba saka minna le Zu mbal nane Paulus ndonj pasambi kualeyauka nu tumail pannaig le nu ndek nuŋe tawi tumba nane am mbolŋge tuptup paurnga saningina: Tane ŋgisikap ta ye tuku mbar kuga. Tanŋine mbar. Ye kile kasomok mbal tugum kanŋit ŋgina.

⁷ Tanjakina sulumba Paulus nu nane kusreka kumba kasomok tango ande Kuate dubina tuku nyunu Titius Yustus nu tuku wande mbolŋge minna. Nu tuku wande Zu mbal tuku kussem wande gemmba minna.

⁸ Zu mbal tuku kussem wande kulat tanjo nyunu Krispas nuŋe ndare tuma ndonj nane Paulus tuku pasa ismba son ŋginaig. Korin mbal afu turmba son ŋginaig sulumba kule pisne tinaig.

⁹ Tanjamba minnaig sulumba furir ande Paulus nu kinatanu suk Sunjo kanŋerna le nu sana: Ne kuru-kuruka miŋge tukul ndamba pasa kulkiwa. ¹⁰ Ye ne ndonj minet. Nane afu ne ŋayo silinam kumuŋ kuga. Tumbran sunjo te mbolŋge nane gudommba ye tuku mbal mayok kambim tuku minig ŋga Paulus sana. ¹¹ Tanjakina le Paulus nu nane ndonj yar ndindo ande batenŋu Kuate tuku pasa tumniŋmba minna.

¹² Kile Galio nu Akaia ma tugu kulatka minna le Zu tanjo ŋakmba manjurka Paulus biye timba tumba nu tugum promba sanaig; ¹³ Tanjo te nu sine tuku tukul lukaka Kuate mbariŋam tuku manau kitek tanjo pino tumningit ŋginaig. ¹⁴ Tanjakinaig le Paulus nu pasa lafuwam bafuna le Galio nu ndek Zu mbal saningina: Zu mbal tane isap. Tanjo te nu Rom mbal tuku tukul ande mbarmba ko wam ŋayote kande ye tane tuku pasa ismba te-tiwet kande. ¹⁵ Ima tane ŋgamukŋge pasa siŋka ŋak ko nyu ŋak minit ko ima tanŋine mbuŋ kame tuku kuyar pasa dubite mbar kame ta tuku ye te-tiwe nda. Kumba tanŋine te-tiwap ŋgina. ¹⁶ Tanjaka nu nane pitaikina le nane mayok ka kinaig. ¹⁷ Nane ka kussem wande kulat tanjo Sostenes biye timba tumba ka pasa pilewanu wande tugum tanje paniŋtinaig ta Galio nu wam ta kanŋermba nda kanŋeranu sukmba minna.

Paulus nu luka Antiok kina

¹⁸ Paulus nu ait kuennu Korinŋge Yesus tuku mbal ndoŋ minna sulumba kile nu nane kusreka waŋ poŋga Siria ma tugu mbol kambim kina. Prisila Akuila nale Paulus ndoŋ kinaig. Nane ka Senkrea tumbraŋ sunŋo mbolŋge Paulus nu nuŋe gabat kuerkina. Ta ndaŋam? Nu buk pasa saŋgrinu Kuate sana ta kumuna tukunu nu taŋge gabat kuerkina.

¹⁹ Tanamba nane waŋ poŋga kumba ka Efesusŋge iberŋ kinaig. Iberŋ ka Paulus nu Prisila Akuila kusreka nuŋe ndo kusem wande mbol kina ka taŋge Zu afu ndoŋ pasa tugu bitekŋga tumniŋmba minna le ²⁰ Zu mbal afu Paulus nu nane ndoŋ minam tuku ŋgailkinaig ta nu mbulna. ²¹ Nu nane kusrekaŋ ŋga saningina: Kuate nu nzaliwa ndeta ye maŋ te prowamŋgit ŋgina. Tanakina sulumba nu waŋ poŋga Efesus kusrena. ²² Nu kumba ka Sesareanŋge iberŋ kina. Iberŋ ka nu ndek mbumba kumba Yerusalem prona sulumba Yesus tuku mbal kaiyeninŋmba nu maŋ ndek Antiok kina.

Paulus nu li keŋnu tugu pilna

²³ Antiokŋge ait kuennu minna sulumba nu maŋ tiŋga Galesia le Frigia ma mbol lika Yesus tuku mbal saŋgri pileninŋmba minna le ²⁴ Zu tango ande nyunu Apolos nu Efesus prona. Nuŋe tumbraŋ tuguk Aleksandria. Nu Kuate tuku kuyar pasa tugusemba kila pilmba nu minŋe bulok pasa kuklina. ²⁵ Yohanus kule pisneŋge Sunŋo Yesus tuku sakina ta nane afuŋge tumnaig le nu ta kubewam tuku saŋgri ŋak. Nu Yesus tuku tugusemba sakina ta nu Yohanus kule pisne tuku pasa ta ndo idusmba sakina. ²⁶ Nu taŋgo tuku kuru kuru ndaka Zu mbal tuku kusem wandeŋge pasa kuklimba minna. Nu pasa kuklina le Prisila le Akuila nale isnaik sulumba nu tumba Yesus tuku tugu ŋakmba tugusemba samba tumnaik.

²⁷ Tanjanaik le Apolos nu Akaia ma mbol kambim sakina le Yesus dubinaig mbal nane nu turmba Akaia Kristen tuku kila waŋe ande kuyarmba nane nu tuwaig ŋga saninginaig. Apolos nu Akaia prona sulumba taŋge minmba Kuateŋge make pilna le Yesus tuku son ŋginaig mbal nu nane sunŋomba turkina. ²⁸ Nu taŋgo ŋakmba ŋgamukŋge kuyar pasa burka Yesus nu Kristus ta tugusemba tumniŋmba Zu mbal tuku pasa ŋakmba kile-iberkina.

19

Efesus mbal pasa mayenu isnaig

¹ Apolos nu Korinŋge minna le Paulus nu kumba ka tabe poŋ pilemba Efesus prona. Pro taŋge Yesus dubinaig mbal afu kile-siglikina sulumba ² kusnaniŋgina: Tane pasa mayenu isnaig ta tane Tukul Guwa tinaig e ŋga kusnaniŋgina le nane ndek nu

sanaig: Kuga. Sine Tukul Guwa nyu ise ndakeg ŋginaig. ³ Tanakinaig le nu maŋ lato kusnaniŋgina: Tane Tukul Guwa gilai ŋgade ta ima tuku nyu mbolŋge kule pisne tinaig ŋgina le nane nu sanaig: Sine Yohanus tuku nyu mbolŋge kule pisne tigen ŋgina. ⁴ Tanjaka sanaig le nu saningina: Yohanus nu pasa kuklimba taŋgo pino teŋemba saningina. Tane ŋgamuŋgal biye mbilmba kule pisne tap. Ande ye ŋgumnemŋge prowamŋgat ta tane nu tuku son ŋgap ŋgina. Taŋgo ta Yesus ŋga saningina le ⁵ nane pasa ta ismba Sunŋo Yesus tuku nyu mbolŋge kule pisne tinaig. ⁶ Tanjanaig le Paulus nu wai nane mbolŋge patikina le nane Tukul Guwa tumba pasa kuale gilai ta saka minnaig. Tukul Guwa nu nane pasa saningina le ismba kile-mayokkinaig. ⁷ Nane tanjanaig mbal ta ulendika taŋgo 12 taŋar.

⁸ Paulus nu Efesusŋge tambun keŋmba minna sulumba nu taŋgo tuku kuru kuru ndaka kusem wande sinamŋge Kuate nu nuŋe gageu kulatkate wam ta Zu afu ndoŋ pasa tugu bitekŋga tumniŋmba minna. ⁹ Afu nu tuku pasa ismba ŋgamuŋgal tukulmba taŋgo pino am mbolŋge Yesus tuku mbal kiko pileninŋmba minnaig le Paulus ndek Yesus tuku mbal ndoŋ kusem wande kusrenaig. Nane taŋgo ande nyunu Tiranus tuku taŋgo tumninganu wandeŋge mara mara maŋgurka Paulus nu taŋge afu ndoŋ pasa bitekŋga tumniŋmba minanu. ¹⁰ Nu yar armba tanjamba minna le Asia ma mbolŋge Zu le Grik ŋakmba Sunŋo tuku pasa isnaig.

¹¹ Ait ta mbolŋge Kuate nu Paulus saŋgri tuna le nu wam kitek saŋgri ŋak le likina le ¹² nane afu Paulus tuku piro tawi mundu saukanu tawi ta kilmba nanŋine guaze mbal mbolŋge patike likinaig le nane magekinaig. Afu guwa ŋaigonu nane mbolŋge minnaig ta kua kine likinaig.

Skevas tuku kiŋo kame mbarinaig

¹³⁻¹⁵ Zu mbal tuku pris gabat ande nyunu Skevas nu kiŋo 7 ŋak minna. Kiŋo kame ta ma yimyam mbolŋge lika kumba guwa ŋaigonuŋge mbal waneninŋanu wakeikanu. Nane Sunŋo Yesus tuku nyu ismba nyu ta saŋgri ŋak ŋga guwa ŋaigonu afu pitaikam tuku ake tummba ande sanaig: Yesus tuku nyu Paulusŋge te-mayokte nyu tambine saneg. Ne taŋgo te kusrewa ŋginaig. Tanakinaig kande guwa ŋayonu ndek nane saningina: Yesus le Paulus ye kila ta tane ima kate ŋgina. ¹⁶ Tanjaka taŋgo guwa ŋayonu ŋak ta patenŋa nane ŋgamuk kumba nane kilmba pani farmba ŋakmba kile-iberkina. Kile-iberkina le nane wande ta kusremba nane ngarosu ndare ŋak ŋak wagek kua ka kinaig.

¹⁷ Efesusŋge Grik mbal Zu mbal ŋakmba wam ta ismba kuru kuru sunŋo tinaig

sulumba nane gudommba Yesus tuku nyu te-dunġa saka minnaig. ¹⁸ Yesus dubinaig mbal nane mata pro maŋgur mbolnġe naŋgine kuanye tugu mindek kilemayokknaig. ¹⁹ Nane afu naŋgine kagmai maŋau waŋe mbolnġe kuyarke likanu ta waŋe kame ta ŋakmba kilmba maŋgurka nane ŋakmba am mbolnġe pasokinaig le uge sulunaig. Waŋe kame ta ŋakmba ulendika piyanu ta soŋ 5,000 taŋaŋ. ²⁰ Nane naŋgine mbar ta kusrekinaig le Suŋgo Yesus tuku pasa suŋgokina le nu dubinaig mbal tuge ŋayona.

²¹ Wam ŋakmba ta mayok kinaig le Paulus nu wamdus tumba nu Masedonia le Akaia ma tugu kuwa sulumba maŋ luka Yerusalem kambim tuku sakina. Ngumneŋa nu Rom mata kaŋgeram tuku saka minna. ²² Nu turnaik tuku taŋgo armba Timoteus le Erastus kukulnikina le nale Masedonia kinaig le nu ait afu Asia ma mbolnġe minna.

Efesusnġe gubra suŋgo mayok kina

²³ Ait ta mbolnġe Efesusnġe nane gudommba Yesus tuku mbal tuku gubra tumba pasa suŋgo ande mayok kina. Gubra tugunu ta teŋemba.

²⁴ Taŋgo ande nyunu Demetrius nu silwambi agaŋ kame wakeikanu. Taŋgo ta nu Efesus mbal naŋgine pino mbara Artemis mbariŋam tuku wande ta kanunu silwambi foŋfoŋmba wakeikina le nane ŋakmba piyamba minnaig le Demetrius nuŋe piro taŋgo turmba ndametiŋ suŋgo kilnaig. ²⁵ Taŋgo ta maŋgur pilmba nuŋe piro mbal nuŋe piro tuma turmba saniŋgina: Mata kame, siŋgine mbara tuku wai kuyar foŋfoŋ patika ndametiŋ suŋgo kileg ta tane kila. ²⁶ Paulus ŋgade taŋgo ta nu teŋge Asia ma ŋakmba mbolnġe pasa kuklimba taŋgo naŋgine waimb mbara wakeikade ta mbara kuga ŋa gudommba didikate le nane mbilka naŋgine mbara kame kusrekade wam ta tane isig. ²⁷ Ta tuku nane ŋakmba sine tuku piro talawam bafude. Ta ndo kuga. Sine tuku pino mbara Artemis mbariŋam tuku wande kusrewaig le ake minamŋgat. Taŋawaig ta siŋgine mbara suŋgo kile Asia kilke tugu ŋakmba nyu te-dunġa minig ta nane nu ngumnewaig le nu nyu kugatok minamŋgat ŋgina.

²⁸ Nane pasa ta ismba gubra kagli firka wikaraumba ngumbeyumba sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat suŋgo ŋginaig. ²⁹ Nane wikaraumba minnaig le Efesus mbal zigna ta ismba ŋakmba pinder-pindermba Masedonia taŋgo armba Paulus ndoŋ likinaig tuku Gaius le Aristarkus bige tidiŋga kilmba didika maŋgur ma suŋgo mbol pronaig. ³⁰ Paulus mata taŋgo maŋgur suŋgo ta

tugum kambim bafuna ta Yesus dubinaig mbal nu ŋgailkinaig. ³¹ Asia gabat sugo afu nane Paulus ndoŋ gulabnaig ta nane mata Paulus maŋgur ma mbol nda kuwa ŋa afu kukulniŋginaig le pro Paulus peunaig.

³² Maŋgurkinaig mbal nginŋanka sine pro ndaŋam maŋgurkigig ŋa saka fare fare pasa gabat yimyam saka ngumbeyumba minnaig le ³³ Zu mbal nane naŋgine taŋgo ande nyunu Aleksander nu pasa te-tiwa ŋgine mbiti-mbitinaig le kile nane afu nu pasa tuwa ŋa sanaig. Nu pasa te-tiwam idusmba nane maninkuwaig ŋa waimb peuniŋmba saniŋgam bafuna ta ³⁴ nane nu Zu taŋgo ta kila pilmba nane ngumbeyumba pasa ndui ta sakinaig: Artemis nu sine Efesus mbal tuku gabat suŋgo ŋa saka minnaig le ka ki kanum armba kina.

³⁵ Taŋamba ngumbeyumba minnaig le Efesus tuku waŋe kuyar pirokate taŋgo pro wai te-dunġa maninkuwaig ŋa saka minna le ma ma nane minin-maninnaig. Taŋanaig le nu nane saniŋgina: Efesus mbal, tane isap. Sine Artemis mbariŋam tuku wande nu tuku ndame kanu samba mbolnġe ndekina ta turmba kulat mawegw ta kilke mbol mbal ŋakmba nane kila. ³⁶ Ande nu pasa ta pitaiwam kumuŋ kuga. Ta tuku taŋgine gubra te-ibeŋmba wam ande ŋayonu pitik kam idus ndawap. ³⁷ Tane taŋgo armba kilmba prowaig te nale siŋgine mbariŋam tuku wandeŋge agaŋ ande kuayarmba ko siŋgine mbara Artemis tuku ngumnem pasa sa ndakade. ³⁸ Sine pasa pilewanu wande ŋak. Pasa pilewanu taŋgo mata minig. Demetrius nuŋe piro mbal ndoŋ afu tuku gubra ŋak ndeta nane kilmba pasa mbolnġe patikuwaig. ³⁹ Tane pasa gabat afu minig ndeta ta mata maŋgurkam ait mbolnġe kile-tidiŋgap. ⁴⁰ Kile sine pasa zigna suŋgo mayok kinit te gabat sugo ismba kusnasinġuwaig ta ame pasa alonu saniŋgamŋgig. Maŋgur suŋgo te pasa alo kugatok ŋgina. ⁴¹ Taŋaka pitaika kapeniŋgina le nane sili-silinaig.

20

Paulus nu Masedonia le Grik ma tugu mbol kina

¹ Nane gubra ngumbeyu ta maninka sili-silinaig le Paulus nu Yesus dubinaig mbal kile-maŋgurka pasa afumbi saŋgri pileniŋgina sulumba nane kusreka Masedonia ma tugu mbol kina.

² Nu ma ta mbol lika kumba Yesus dubinaig mbal saŋgri pileniŋmba ka ka Grik kilke mbol prona. ³ Pro taŋge nu tambun keŋmba minna. Tambun keŋmba kuganaig le nu waŋ ponga maŋ luka Siria ma mbol kambim sakina ta Zu mbal afu nu balewam saka ndin tukulnaig le nu wamdus

mbilmba Masedonia kumam kambim sakina.

⁴Tango afu nu ndonj kinaig ta nyu nangine tejenmba. Bereanu tango ande Pirus tuku kinjo nuje Sopater. Tesalonikanu tango armba Aristarkus le Sekundus. Derbenu tango ande nyunu Gaius. Ande Timoteus. Asianu tango armba Tikikus le Trofimus.

⁵Tango 7 ta ye Lukas sile Paulus ndonj kusreka ambonja kumba ka Troasnge sine tairnja minnaig.

⁶Sile Filipinge bret yis kugatok nyam tuku kusem kugana le sile waj ponga kumba ka mara 5 kuganaig le Troas progen. Pro tange nane ambonjinaig mbal ta kile-siglika kusem ndindo tange mingej.

Paulus nu Yutikus te-tina le abongina

⁷Tange mingej sulumba kusem mbolnje* sine pasa nyam tuku manjurkigen le Paulus nu ye indole kanjit nga pasa kuenmba kuklimba minna le furir ngamuna. ⁸Sine manjurkigenj wande ta mbain kenmba nak. Mbain inum o mbolnje bulu gudommba taikanu minnaig le sine ta mbolnje mingej.

⁹Tango mo ande nyunu Yutikus nu bubre malanja mbolnje minyok minna. Paulus nu pasa didika kuenmba minna le Yutikus nu kinye gilainja mbol tange kakloska ndek kilke mbol ndekina. Ndekina le afu iben ka nu te-dunjinaig ta nu kumna le kanjernaig. ¹⁰Tanjaig le Paulus nu iben ka nu mbolnje baufka bagailmba sakina: Tane wamdus fulil ndakap. Nu abo nak minit ngina.

¹¹Tanjaka Paulus nu manj mbain mbol ambe kina ka nane ndonj pasa nyumba nu nane ndonj pasata minna le ka mafena. Mafena le nu nane kusreka kina. ¹²Nu kina le nane mata sili-silimba tango mo abongina ta ndonj kumba wamdus bulok kinaig.

Paulus nu Efesus gabat tango kame wam paguningina

¹³Paulus nu ndinmba ka Asusnge waj pongam sasingina le sinej ndo waj ponga Asus kagej. ¹⁴Nu pro Asusnge waj pongina le sine kagej ka Mitilenege iben kagej. ¹⁵Manj tinja ka mafena le sine Kios limba ka manj mafena le Samos progen. Tange tinja kumba ka Efesus limba mafena le Miletusnge iben kagej. ¹⁶Paulus nu tejenmba idusna. Ye Asia ma mbol nda ka sulumba pitik ndo Yerusalem kumba pagumba nye sunjo Pentikos kanjeramngit nga idusmba nu Efesusnge iben ndakina.

¹⁷Miletusnge iben ka Paulus nu nane afu kukulningina le nane Yesus tuku kuasmbi tuku gabat tango afu kilam Efesus kinaig ka ¹⁸nane kilmba pronaig le nu ndek Efesus gabat tango kame ta saningina: Ye abo abo Asia ma mbol prowen sulumba ye tane

ndonj mine sungowen le tane ye tuku mine manjau kila pilnaig. ¹⁹Ye nyu kugatok tanaj Kuate tuku piro biyen. Ye mara afu piro tuku piti kamusmba malmbiken. Zu mbal ye baleyam sakinaig ta ye piti ta mata kuramba piro kusre ndawen. ²⁰Ye manjur mbolnje tango tuku wande mbolnje lika pasa satinge liken. Pasa afu tane wamdus sangri piletingam tuku ye ande kusre ndawen. ²¹Zu mbal Grik mbal turmba ngamunggal biye mbilmba nangine manjau ngaigona kusreka singine Sunjo Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinjuwaig nga ye rironj pasa saningjen.

²²Kile ye Yerusalem kambim tuku Tukul Guwange sangri tinja ye sayumba minit. Ka Yerusalemnge ame manjau ye mbolnje prowangat ta ye gilai. ²³Nane ye ndalekuwaig sulumba rar sunjo tam tuku ma nakmba mbolnje Tukul Guwange sayate ta ndo ye kila. ²⁴Yinje mine mayewam tuku ye idus ndawet. Sunjo Yesus nu piro sina te ke suluwam tuku ndo iduset. Kuate nu tango ake sinaj make patika muskil kile-tidingate pasa mayenu ta kukliwam tuku ye piroket.

²⁵Ye tane ngamuknje liken sulumba Kuate nuje gageu kulatkate wam tumtingen ta tane ye manj kanjerye nda ta ye kila. ²⁶Ta tuku ye tane satinget. Tane afu ngisikumba ndeta ye tuku mbar kuga. Tangine mbar. ²⁷Kuate tuku nzali tango dubikam tuku ta nakmba satingen. Ye inum kusre ndawen. ²⁸Tangine manjau kurauka Kuate dubi mayewap. Tane Sunjo Yesus tuku mbal kulatkam tuku Tukul Guwange tane patikina. Ta tuku tane nuje sipsip kame nyamaganj magenu ninjap le nyuwaig. Nane nuje mbal mayok kambim tuku Sunjo Yesus nu kumna.

²⁹Ye tane kusreki le age nguikok afu tane ngamuknje promba Sunjo Yesus tuku sipsip mape ndaka ngaig siglikamngaig ta ye kila. ³⁰Tane ngamuknje mbal afu mata tinja Sunjo Yesus tuku mbal nane dubikuwaig nga Kuate tuku pasa tumba biye mbilmba satingamngaig. ³¹Ta tuku tane kuraukap. Yar kenmba ye tane ndonj minmba furir ki mindek rironj pasa tinmba tane tuku malmbi nakmba minen. Ye tuku manjau ta gilai ndangap.

³²Ye tane Kuate tuku wai mbolnje patiket. Nunje tane make patika muskil kile-tidinge tinjina wam ta biye mayewap ta tangine wamdus sangri tinjuwa le ngumnenja Kuate tuku mbal nakmba ndonj tane mage minmba minamngaig. ³³Ye tane ndonj minmba tane tuku aganj ndende ko ndametinj kilam idus ndawen. ³⁴Ye yinje waimbi piroka ndametinj kilmba ye ndonj minnaig mbal

* 20:7: Kristen tango pino nane Yesus tinjina ait ta nangine kusem ngade. Zu mbal nane Sarare ta nangine kusem ngade

turmba aganj ndende kumumbi piyaningen ta tane kila. ³⁵ Ye Yesus tuku pasa ande idusmba yiye piro karenmbi mbal afu sanjri kugatok turkam tuku manau ta tumtingen. Nu tenjemba sakina. Ande nu aganj ande tinit ta ne sunjgomba gare ndanate. Ne aganj ande tumba ande ake tuwit ta nyaro ta luka nanje mbol kuwa le ne gare sunjonamngat nga saningina.

³⁶ Paulus nu sake denjpurmba nu dagol tidronga nane ndonj Kuate yabanja. ³⁷ Yabanj suluna le nane jakmba nu bagailmba malmbinaig. ³⁸ Paulus nu tane manj ye kanjerye nda ngina tukunu nane nu tuku ninan sunjgonaig. Tanjamba nane numindemba tumba wanj tugum pronaig.

21

Paulus Yerusalem kambim tuku wanj ponjgina

¹ Sine nane kusreka wanj ponja pakarka kumba Kos nuy progenj. Tanje tinga kumba ka mafena le Pos nuyng ibenj kagenj. Tanje manj tinga kumba ka Patara progenj. ² Pro tanje wanj ande Finisia kambim bafuna le ta ponja kagenj. ³ Sine kumba ka Siprus nuy kanjermba wai njainam kumam limba ka Siria ma mbol kumba ka Tirusng ibenj kagenj. Wanj ta Tirus tuku aganj ndende kilna tuku.

⁴ Ka tanje ibenj ka Yesus dubinaig mbal kile-siglika nane ndonj kusem ndindo mingenj. Nane Tukul Guwanje wamdus ningina le Paulus Yerusalem nda kuwa nga peumba ngailkinaig ta ⁵ ait kumungina le sine Yerusalem kambim saka tingigenj le Yesus dubinaig mbal nanjine pino kinjo turmba sine mindeka tumbranj sunjo kusremba kilim ka piyal progenj. Pro tanje sine jakmba dagol tidronga Kuate yabanjmba sine nane kapeningigenj sulumba ⁶ sine wanj ponjigenj le nane luka tumbranj kinaig.

Agabus dir pasa ande Paulus tuku sakina

⁷ Sine Tirus kusremba ka Tolemesng ibenj kagenj sulumba Yesus dubinaig mbal kaiyeninjmba nane ndonj mara ndindo mingenj. ⁸ Mafena le sine manj kumba ka Sesareanje ibenj kagenj. Sesareanje Yesus tuku pasa kukliwanu tanjo Filipus te-silika nu ndonj mingenj. Nane buk aposel kame turningam tuku tanjo ⁷ madininginaig ta nu nane tuku ande. ⁹ Filipus nu kulim kame baikkamba tanjo kugatok. Nane Tukul Guwanje pasa saninganu le ismba kile-mayokka minanu.

¹⁰ Sine Filipus ndonj mara afu mingenj le tuan tanjo ande nyunu Agabus Yudeanje prona. ¹¹ Promba Paulus tuku let tumba nunje wai kupe ndaleka sakina: Tukul Guwa nu tenjemba sakate. Let te tuku miro tanjo Yerusalemngje Zu mbal afu nu tenjemba

ndaleka kasomok mbal tuku wai mbolngje palmbimngai ngina. ¹² Tanjakina le sine nane njak mingenj ta pasa ta ismba Paulus nu Yerusalem nda kuwa nga sarsarmba peujenj kande ¹³ nu ndek sasingina: Tane ndanjam saka ye tuku malmbika wamdus piti seryade. Ye Yerusalem ka le nane afu ye mulintumba wandekngje pilwaig ndeta maye. Yesus tuku nga ye baleyuwaig le kumam tuku ye kuru kuru ndaket ngina. ¹⁴ Tanjakina le sine Paulus tuku wamdus te-ibenje fugumba sakigenj: Kuate tuku nzali mayok kuwa ngigenj.

Paulus nu Yerusalem prona

¹⁵ Mara afu kuganaig le sine Yerusalem kambim tuku kuaneka tinga kagenj. ¹⁶ Sesareanu tira kame afu sine mindeka kumba ka Nason tuku wande mbolngje minam tuku progenj. Tanjo ta nu Siprusnu. Nane abo abo pasa mayenu kuklinaig le nu mbilka Yesus tina. ¹⁷ Sine Yerusalem progenj le Yesus tuku mbal nane gare-gareka sine kaiyesinginaig.

¹⁸ Mafena le sine Paulus ndonj Yakobus sota kagenj. Nu tugum promba gabat kame jakmba Yakobus ndonj minnaig le kanjerkigenj. ¹⁹ Paulus nu nane kaiyeninjina sulumba nunje piro mbolngje Kuate nu kasomok mbal ngamukngje wam ke likina ta kumumba kubeu ningina le ²⁰ nane nu tuku pasa ismba Kuate tuku nyu te-dunngaij sulumba sanaig; Tira, Zu mbal gudommba nane Yesus tuku pasa mayenu ismba son ngade. Nane Moses tuku tukul mata kulat mayede. ²¹ Nenge pasa ande saninganu nga afu sakade le iseg. Zu tanjo kasomok mbal ngamukngje mine likade ta nane Moses tuku tukul pasa kusreka nanjine kinjo kame tuku njaro pike ndaka singine mbunj kame tuku manau dubi ndakap nga ne saninganu ngade le iseg. ²² Ne tumbranj sunjo mbol prowat te nane jakmba pasa isamngaij. ²³ Ta tuku sine wam ande sakube le ne kumuwa. Singine tanjo baikkamba nane piro ande kam tuku Kuate pasa sanjgrinu tunaig. ²⁴ Ne tanjo baikkamba ta ndonj ulendika atrau aganj kilam tuku ndametinj njimba. Ninga sulumba Moses tuku tukul ta dubimba kule pismba njaro minyanja tane atraukap. Tanjawap sulumba nane gabat kugerkuwaig. Ne Moses tuku manau tanjamba ka le nane kanjermba sanungaij: Sinja nu Moses tuku manau dubimba kate. Sine pasa isgenj ta yabri pasa ngamngaij. ²⁵ Kasomok mbal Yesus tuku son ngade ta nane tukul afu dubikam tuku sine wanje ande buk kuyargenj. Nane afu nanjine mbara kanunu atraukade ndem ta nda nyap. Ndarenu nye ndakap. Aganjmor njinfok pipkade le ndare nda prote ta nda nyap. Tane tanjo pino ndonj fare fare

une ndakap. Sine tanjamba pasa kuyarmba ninggen nga Paulus sanaig.

²⁶ Gabat mbal tanjamba Paulus wam pagunaig le nu kumba tanjo bailka ta ndon ulendikina. Mafena le nu nane ndon Moses tuku pasa dubimba kule pismba ngaro minyanjinaig. Minyanjinaig sulumba kusem wande mbol kumba nane pris sanaig: Sine kule pismba minmba ka mara 7 mbolnje sine aganj kilmba probe le sine njakmba tuku Kuate atrauka njinaig.

²⁷ Nane tanjamba ka ait 7 patukina le Asia kilke mbolok Zu afu Paulus nu Zu mbal tuku kusem wande sinannje minna le kanjernaig. Nane Paulus kanjermba biye timba tanjo pino Paulus tuku gubra tuwaig nga wika saninjinaig: ²⁸ Zu mbal, sine tursingap o. Tanjo te ma njakmba mbolnje nu sine Israel mbal sinjine kusem wande te singine tukul pasa ta njakmba nu nunje pasambi njajo siglikate. Kile nu Grik afu kilmba sinam te kumba wande kutur mbilmbilde njinaig. ²⁹ Pasa sakinaig ta tugunu tenjamba. Nane buk Paulus Efesus tanjo ande nyunu Trofimus ndon Yerusalemnje kanjernaig. Kanjerka Paulus nu Trofimus tumba kusem wande sinam kambinu nga idusmba minnaig.

³⁰ Kile Yerusalem njakmba pinderpindermba Paulus biye timba didika te-kilminnaig le nane afu kusem wande malanja sunaig. ³¹ Nane Paulus balewam saka minnaig le Rom kame mbal tuku gabat sunjo Yerusalem mbal njakmba kame bunajig ta ismba ³² nu pitik ndo kame gabat afu kame mbal ndon kilmba pinderka nane tugum pronaig. Pronaig le nane Paulus paninja minmba kame gabat sunjo nunje kame mbal ndon kanjerka nane Paulus kusrenaig.

³³ Tanjanaig le kame gabat nu Paulus muli armbambi ndalekuwaig nga afu saninjina sulumba nu manjurkinaig mbal ta kusnaninjina: Tanjo te ima. Nu ame wam mbarna nga kusnaninjina le ³⁴ nane ngumbeyumba pasa gabat yimyam kilemayokkinaig.

Kame gabat nu pasa gabat ise tidinjam kumunj kuga tukunu kame mbal nane Paulus tumba nanjine wande sunjo mbol kuwaig nga saninjina le ³⁵ nane ndek nu tumba ka nanjine wande mbol kambim tuku mbili pongam bafunaig le nane gudommba pro nu balewam sakinaig tukunu kame mbal Paulus waimbi tumba te-dunja tumba wande ponginaig. ³⁶ Tanjanaig le nane gudommba kame mbal dubika Paulus balewap nga wikaraumba saka minnaig.

Paulus nu Zu mbal tugumnje pasa kuklina

³⁷ Nane mbili ponga wande sinam kambim bafunaig le Paulus nu Grik pasambi kame gabat kusnana: Ye pasa ande ne sanam kumunj e njina. Tanjakina le nu lafumba sana: i ... Ne Grik pasa kila? ³⁸ Ailfu Isipnu tanjo ande gabat sugo kile-ibenjam tuku tanjo njajgonu kuasmbi 4,000 kame bagi njak ma baknu mbol kina ta ye ne tanjo ta nga idusit ta kuga njina le ³⁹ nu lafumba sana: Ta yenje kuga. Ye Zunu. Yije ma tugu Silisia. Yije tumbrajan sunjo Tarsus. Ye tanjo pino manjurkaig si pasa afu saninjam kumunj e njina le ⁴⁰ nu wokina le Paulus nu wande ta tuku mbili mbolnje tinjina sulumba nu wai te-dunja nane peunijamba minna le minin-maninnaig le nu ndek Hibrupasambi nane saninjina:

22

¹ Ye tuku mam kame yije tira kame tane ye tuku pasa isap. Ye wam ande mbar ndawen njina. ² Paulus nu Hibrupasambi saninjina le nane ismba njakmba minje tukulmba amtinja minnaig.

³ Kile nu manjakina: Ye Zu tanjo. Yije ma tugu Silisia. Yije tumbrajan Tarsus. Ye kinjo fudinjo Tarsus kusremba Yerusalemnje minen. Minmba ka sunjoka Gamaliel tugum prowen le nunje singine mbunjam kame tuku tukul njakmba ye tumyina le kila pile mayewen. Tane tukul dubika wamdus sanjrinu Kuate tuwig tanjamba ye mata tanjawan. ⁴ Ye Yesus dubinaig mbal kilmba bale farmba tanjo pino bige tidinjam kilmba ndaleka muli wandeknje patike liken. ⁵ Pris mbal tuku gabat kame Israel pasa pilewanu sugo njakmba ye manjau ken ta nane kila. Nane ye piro ta kam tuku Damaskusnje tira kame kilam tuku waje kuyarmba sinaig. Sinaig le Yesus dubinaig mbal bige tidinjam ndaleka kilmba pro tenje piti ninjam tuku ye Damaskus kambim saka ndek kan.

⁶ Ye ka Damaskus patuwen le ki mbilam bafuna le samba mbolnje buli sunjo ande mayok ka ye kilnjayina le ⁷ ye kurukuruka kilke mbolnje ndeken. Tanjawan le minje pasa ande ye sayina: Saulus, Saulus, ndanjam tuku ne ye tumba njayo siliyate njina le ⁸ ye pasa ta ismba kusnawen: Sunjo, ne imanje ngen le nu manje ye sayina: Ye Nasaretnu tanjo Yesus ne ye njayo siliyate ta njina. ⁹ Tanjo kame ye ndon minnaig ta nane bulu ndo kanjernaig. Pasa Yesus ye sayina ta nane ise ndakinaig.

¹⁰ Kile ye nu sawen: Sunjo, ye ndanj ngen le nu lafumba sayina: Ne tinja Damaskus tumbrajan sunjo mbol si kumba sinje mina le tanjo ande ne tugum promba ne pirokam tuku Kuate buk ne pilna ta sanamngat njina. ¹¹ Bulu sunjo ta ye tuku am tina tukunu mambil fuguwen le tanjo ye ndon kagen

ta ye waiwaiyumba ka Damaskus tumbran sungo mbol promba tanje minen.

¹² Tanjo ande nyunu Ananias nu tanje minna. Nu Kuate kumnemnje minmba tukul njakmba dubikina. Zu mbal Damaskusnje njakmba nu tuku saka minnaig. ¹³ Nu ye tugum promba sayina: Tira, ne manj am purfewa ngina kande am purfena le mambimba nu kanjeren.

¹⁴ Kile nu ye sayina: Singine mbunj kame tuku Mbaranje ne nu tuku wamdus kila palmbim tuku nu tuku piro tanjo purfenju kanjermba nu tuku minje isam tuku nu ne madinina. ¹⁵ Ne wam kanjerka pasa isna ta ne ma njakmba mbolnje lika saka le nane iswaig. ¹⁶ Ne dal ndaka Yesus tuku piro tuku sanjri tomba tinga kule pisne ta le Kuate nu ne tuku une saukamngat nga sayina.

¹⁷ Ngumenja ye luka Yerusalem prowen sulumba ye kusem wande sungo mbolnje yabanmba kinjatanu sukmba ¹⁸ Sunjo Yesus kanjeren le nu ye sayina: Ne pitik tinga Yerusalem kusremba kua kaye. Ne tenje ye tuku pasa kukliwa ta nane ise nda ngina le ¹⁹ ye ndek nu sawen: Sunjo ye mbulit. Ye buk kusem wande njakmba mbolnje ne son nginaig mbal kilmba ngusunjmba mulinj kilmba wandeknje patike liken wam ta Yerusalem mbal njakmba kila. ²⁰ Ne tuku pasa kukliwanu tango Stefanus nane nu balemba ndare kutuwe tunaig le ye nane tuku tawi kulatka nane kanjerka wam ta mayede ngen wam ta mata nane kila ngen kande ²¹ nu ye sayina: Kuga. Ne tinga le kukulni le ma masken kasomok mbal tugum kanjat nga sayina ngina.

²² Nane Paulus tuku pasa ismba maninkinaig ma ma kasomok mbal tugum kambim tuku ngina le nane wikaraumba sakinaig: Tanjo te njayonu. Balewap le kumwa nga wikaraumba sakinaig. ²³ Nane wikaraumba nanjine tawi kilmba kuilkuilnga tuptup roka baremba minnaig le kame gabat sunjo nu ndek kame mbal afu sanjngina: ²⁴ Nane ndanjam tanjo te tuku gubra sunjo tade. Nu tumba singine wande sunjo te sinamnje mulimbi ngusap le nu pasa tugu njakmba sakuwa le isbe ngina.

²⁵ Nane ndek nu tumba ngusam tuku kupe wai didike likinaig le Paulus nu kame mbal tuku gabat ande nu patuknje tinj minna ta sana: Ye Rom tanjo. Tane ye tuku pasa te-ti ndamba ngusam kumuñ kuga ngina le ²⁶ kame mbal tuku gabat nu pasa ta ismba nu kame gabat sunjo tugum kumba sana: i ... Ne tanjo si nane ndanjwaig nga sanjngat. Nu Romnu ngina le ²⁷ kame gabat sunjo pro Paulus kusanana: Ne Rom tanjo e ngina le nu au ngina. ²⁸ Tanjakina le gabat sunjo nu Paulus sana: Nane ye Romnu tanjo nguwaig nga ndametinj sunjomba Rom mbal ninjen ngina le nu sana: Yinje piro tamba Rom nyu

te ndaken. Ye ina sinam mayok kan ta ye Romnu ngina.

²⁹ Nane Paulus ngusam bafunaig mbal pasa ta ismba njakmba pastinga nu kusrenaig. Kame gabat sunjo Paulus tuku tugu ise timba ye nu ngusam tuku ndalekit nga nu mata wamdus fulilkina.

Paulus nu gabat sugo tugumnje pasa kuklina

³⁰ Mafena le kame gabat sunjo ndanjam Zu mbal Paulus tumba pasa mbolnje tetinaig nga nu tugunu isam tuku idusna. Tanjamba nu kame mbal afu Paulus ndalek-inaig tuku muli kukliwaig nga sanjngina nu pris gabat mbal Zu mbal pasa pilewanu sugo njakmba kile-manjurka Paulus tumba nane ngamuknje te-tina le

23

¹ nu Zu mbal tuku gabat sugo fumble tidinga ndek sanjngina: Tira kame, ye kinjo fudinjo minmba Kuate am mbolnje mbar ande ke ndaken kile minet ngina. ² Nu tanjamba sakina le pris gabat sunjo Ananias nane afu Paulus tugumnje tinj minnaig ta nu tuku minje katwaig nga sanjngina.

³ Tanjakina le Paulus ndek nu sana: Ne yabri tanjo. Ne singine tukul dubimba ye pileyam iduste ta ndanjam ne tukul lukamba ye katyam tuku sakate. Kuate ne mata katnamngat ngina. ⁴ Tanjaka sana le nane afu Paulus tugumnje tinj minnaig ta nu sanaig: Ne Kuate tuku pris sunjo tumail pante nginaig le ⁵ nu sakina: Tira kame, tanjo te nu pris sunjo ta ye gilai tukunu tanjamba sawit. Kuyar pasa tenjenmba sakate. Tangine gabat sunjo ande pasa njayonu sa ndawap ngate nga sanjngina.

⁶ Gabat sugo sugo minnaig ta nane afu Farisi afu Sadusi ta Paulus nu idusna sulumba nu wika sakina: Tira kame, ye Farisi tanjo. Ye Farisi mbal tuku fat. Kumanu mbal manj tinjam tuku ye iduset. Ta tuku tane ye tumba pasa mbolnje palgig ngina. ⁷ Nu tanjamba sakina le kile Farisi mbal Sadusi mbal ndon mungu tulinjinaig le manjurkinaig mbal nane pur arnaig. ⁸ Ta ndanjam? Sadusi mbal nane tenjenmba idusde. Tanjo kummba manj abonje nda. Enjel kame guwa mata nda mingi nga idusde. Farisi mbal nane aganj kame ta njakmba son ngade. Ta tuku nane mungu purkinaig.

⁹ Tanjamba nane sunjomba wikaraumba mungu tulinga Farisi mbal afu nane Kuate tuku pasa biteknjanu nane tinga sakinaig: Tanjo te sine nu mbolnje mbar ande nda kanjereg. Guwa andenje ko enjel andenje nu pasa tuna inde nginaig. ¹⁰ Nane mungu tulinga minnaig ma ma gubra suk suk nda ninjina le kame gabat sunjo nu

kuru-kuruka nane Paulus piraibka bale-bekaig nga kame mbal saningina le nane nu didika tumba nanjine wande sunjo mbol kinaig.

¹¹ Ait ta furir Sunjo nu Paulus tugum promba sana: Ne kuru kuru ndaka sanjri tingga. Ne Yerusalem tumbran sunjo te mbolnje ye tuku nyu te-mayokmba saningga tanjamba ndo ne Romnje mata ye tuku nyu te-mayokamngat njina.

Zu afu Paulus balewam tuku pasa kat-naig

¹²⁻¹³ Mafena le Zu tanjo kuasmbi 40 limba manjurka Paulus balewam tuku wamdus sunjo pilnaig sulumba nane Kuate am mbolnje pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj kule nyamngig njinaig. ¹⁴ Tanjamba nane pris gabat mbal Zu mage mage tugum kumba saninginaig: Sine pasa sanjrinu Kuate am mbolnje sakigig. Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj tumba nyamngig njigig. ¹⁵ Ta tuku tane pris mbal Israel pasa pilewanu sugo ndonj kame gabat tuku pasa palpe. Paulus nu te promba pasa afu tane ndonj manj kile-tidingam tuku nu sawap. Nane afu nu mindemba ilwaig le ndinnje nu balewamngig njinaig.

¹⁶ Paulus kulim nuje tuku kinjo nu nga nuje balewam sakinaig ta isna sulumba nu kame mbal tuku wande sunjo sinam kumba nga nuje kila sana le ¹⁷ nu ndek kame gabat ande wika sana: Tangjo mo te tumba nanjine gabat sunjo tugum kaye. Nu pasa ande njak njina.

¹⁸ Nu tanjo mo ta tumba gabat tugum kumba sana: Muli tanu tanjo Paulusnje tanjo mo te ne ndonj pasa ande sakam tuku sayat le tumba ne tugum prowet njina le ¹⁹ kame gabat nu waimbi biymba te-yamokmba kile saya le isi njina. ²⁰ Tanjakina le nu ndek kame gabat sunjo sana: Nane Zu mbal manjurka pasa ndindo katmba sakaig le isit. Indole ne Paulus kukula le pasa pilewanu mbal tugum kumba pasa afu manj kile-tidingam tuku ne yabrinamnggaig. ²¹ Ne nane tuku pasa ismba kumu ndawa. Nanjine tanjo 40 limba nane ndinnje kuirka Paulus balewam tuku tair minamnggaig. Nane Kuate am mbolnje pasa sanjrinu sakinaig: Sine Paulus balemba ndo manj nyamaganj kule nyamngig njinaig. Kile nane kuaneka Paulus balewam saka ne tuku pasa ndo tairnga minig njina. ²² Tanjaka sana le kame gabat sunjo ndek nu sana: Pasa sayate te ye nu sawit nga ande sa ndawa njina. Tanjamba wam pagumba kaye njina le nu kina.

²³ Kile kame gabat sunjo nu kame gabat armba wika sanikina: Tale kame mbal 200 hos ponu tuku 70 turmba kilmba Sesarea

kambim tuku kuanekap. Tanjo 200 tui njak mata tane mindeka kambim tuku saningap. Tanjamba furir ait 9 mbolnje njakmba kile-manjurkap sulumba ²⁴ Paulus tumba hos mbolnje pilmba nu te-njamumba kulat mayemba gabat sunjo Feliks tugum kape njina. ²⁵ Kame gabat sunjo nu tanjamba nale wam paguka waje ande Feliks tambim tuku tenjemba kuyarna.

²⁶ Gabat sunjo Feliks kaiye.

²⁷ Zu mbal nane tanjo te biye timba balewam bafunaig le nu Romnu tanjo njinaig le ye pasa ta isen sulumba kame mbal afu kilmba kumba ka Zu mbal njamuknje te-luka ten. ²⁸ Nane ame wam tuku tanjo te tumba pasa mbolnje palm-bim bafunaig le ye tugunu isam tuku nu tumba ka nanjine pilewanu mbal tugumnje te-tiwen. ²⁹ Ye nane tuku pasa gabat isen ta nu balewam tuku ko mulintam tuku kanjer ndawen. Nu Zu mbal tuku tukul afu lukakina ta tuku ndo nu tumba pasa mbolnje pilnaig. ³⁰ Ailfu Zu mbal nu balewam tuku pasa katnaig ta andenje kite ye sayat le ye pitik ndo kame mbal kukulinjget le nu tumba ne tugum prode. Zu mbal afu Paulus tuku gubra njak ta nane ndek kumba ne ndonj te-tiwam tuku saninggen.

Not ndo.

Ye Klaudius Lisias.

³¹ Kame mbal nu tuku wam pagu pasa kumumba furir Paulus tumba kumba ka Antipatris tumbran sunjo mbol pronaig. ³² Mafena le kame mbal luka nanjine wande sunjo mbol Yerusalem kinaig le hos njak mbal ndo Paulus mindemba tumba Sesarea kinaig. ³³ Kumba ka Sesarea promba Paulus tumba gabat sunjo Feliks wai mbolnje pilmba waje turmba tunaig. ³⁴ Nu waje ta yaika burkina sulumba nu ndek Paulus kusnana: Ne anikok njina le ye Silisianu njina. ³⁵ Tanjakina le nu sana: Nane ne pasa mbolnje pilnaig mbal te prowaig le ye ne tuku pasa te-tiwi njina. Tanjamba nu kame mbal saningina le Paulus tumba Herodus nu wande sunjo pilna ta sinamnje pilmba kulatkinaig.

24

Paulus nu Feliks tugumnje pasa kuklina

¹ Paulus nu mara 5 Sesareanje minna le pris sunjo Ananias Zu mbal tuku tanjo mage mage turmba Yerusalemnje ndek Sesarea pronaig. Tanjo ande pasa te-tiwam tuku kila sunjo njak nyunu Tertulus nu ndonj pronaig. Pro gabat sunjo tugumnje nane Paulus tumba pasa mbolnje pilnaig.

² Gabat sunjo ta Paulus wikina le Tertulus nu Paulus mbarna nga tenjemba sakina: Feliks sinjine gabat sunjo, ne kilke te

kulat mayete le sine kame kugatok mineg. Ne manjau njaigonu afu kanjerka kile-tidinga manjau kitek magenu tumsingit. ³ Ta tuku sine Zu mbal ma njakmba mbolnje ne tuku sakeg. ⁴ Ye ne tuku ait puram idus ndawet. Ye pasa fagnu ndo ne isam tuku sanamngit.

⁵ Tanjo te nu maim maim tugu. Nu ma njakmba mbolnje Zu mbal tetkate le nane ngamuknje kame pulukate. Zu afu singine manjau kusrekade le sine nane Nasaretnu njeg ta nu nane tuku gabat minit. ⁶ Ta ndo kuga. Nu sine tuku kusem wande sunjo kutur pile tambim bafuna le sine nu biye tigen. Nu biye timba singine tukal manjau mbolnje nu tuku pasa pilengam sakigenj ta ⁷ kame gabat Lisias nu pro nuje kame mbal saningina le nane sine tuku wai mbolnje nu tumba kinaig. ⁸ Sine nu tuku pasa njak mbal sine ne tugum promba pasa te-tiwam sasina. Nuje mbar njakmba sakeg te ne nu kusnawa ta sanuwa le isamngat nga Feliks sana le ⁹ Zu mbal afu Tertulus turmba pasa tugu ndindo Paulus tuku sakinaig.

¹⁰ Tanakinaig le gabat sunjo Feliks gabatmbi saka njina le Paulus ndek nu sana: Gabat sunjo, ne yar gudommmba sine Israel mbal tuku pasa pilengate. Ta tuku ye yije pasa ne isam tuku piti kugatok sanamngit. ¹¹ Ye Kuate tuku nyu te-dunja nu mbarinjam tuku Yerusalem prowen ta mara 12 kuganaig. Ne nane afu kusnaninga ta pasa ndui ta isamngat. ¹² Yerusalem kusem wande sunjo mbolnje ye ande ndonj pasambi munju tulinjen le kanjer ndanaig. Kusem wande fonfon ko tumbran sunjo sinamnje tanjo pino siserinjanu wam ta mata ke ndaken. ¹³ Ye mbaranu pasa ta nane tugunu te-mayoke fugude.

¹⁴ Nane pasa ande ne sanaig ta son. Yesus tuku manjau yabrikanu ngade ta ye nu dubimba manjau tambu sine tuku mbanj kame tuku Kuate mbarinjet. Ye tukul pasa tuan tanjo tuku kuyar turmba son njget. ¹⁵ Zu mbal nane tanjo magenu njaigonu kumwaig le Kuatenje kile-tidingamngat nga idusde ta ye mata tanjamba iduset. ¹⁶ Ta tuku ye mara mara Kuate am mbolnje tanjo pino am mbolnje manjau tinjeknu kam tuku ndo idusmba matuk tukulket.

¹⁷ Ait kuennu ye Yerusalem kanjer ndamba ailfu ndo yije mbal turkam tuku ye ndametinj kilmba Kuate atraukam tuku prowen. ¹⁸ Ye Kuate atraukam tuku njarosu minyanja ka kusem wandeknje minen le nane ye kanjeryinaig. Ye tanjo gudommmba ndonj zigna minen le kanjer ndayinaig. Asianu Zu afu pro tanje ye te-silikinaig ta ¹⁹ nane kile aninge minig? Nane ye tuku pasa njak ndeta pro ne tugumnje sakuwaig.

²⁰ Ye Zu mbal tuku pasa pilewanu sugu tugumnje pasa kukliwen ta tanjo kame tenje minig ta nane isanaig. Nane ye tuku

pasa ande isanaig ndeta kile sanuwaig. ²¹ Ait ta ye nane ngamuknje wika saken: Kumanu mbal manj abonja tinunjaig njgen. Ta tuku nane ye pasa mbolnje pilnaig inde nga Feliks sana.

²² Feliks nu Yesus dubinaig mbal tuku manjau buk kila pilna tukunu nu nane tuku pasa te-ibenmba saningina: Tanjaig. Kame gabat sunjo Lisias te prowa le ye tane tuku pasa te-tiwamngit njina. ²³ Tanakina sulumba nu kame mbal tuku gabat sana: Tane Paulus tumba kumba kulatkap. Nu sunjomba tukul ndamba nuje gulab afu nu turam tuku pengu ndaningap njina.

²⁴ Ait afu kuganaig le Feliks nu piyo nune Drusila ndonj luka pronai. Piyo nuje nu Zunu. Feliks nu Paulus wikina le nu nale tugum promba Kristus Yesus tuku sanjri tomba tinjam tuku wam sanikina. ²⁵ Manjau tinjeknu nzali njaigonu towam tuku Kuate nu sine njakmba pilesingam tuku manjau ta njakmba sakina le Feliks nu kuru-kuruka Paulus sana: Ye ait ande mayenu kanjermba ndeta ne manj wikamngit. Kile ne kaye njina. ²⁶ Feliks nu wamdus ande tina ta tejenmba. Paulus tuku ndametinj ande ake didika tumba nu muli wandeknje paskam idusmba nu mara gudommmba Paulus wika nu ndonj pasa-pasakanu.

²⁷ Yar arma kugana le Porsius Festus nu Feliks tuku ma tina. Feliks nu nuje piro kusremba Zu mbal nu nzaliwaig nga Paulus muli wandeknje kusrena le minna.

25

Paulus nu Festus tugumnje pasa kuklina

¹ Festus nu piro tugu pilna le ait kenmba kinaig le nu Sesarea kusremba mbumba Yerusalem kina. ² Nu kumba ka Yerusalem prona le pris gabat mbal Zu tanjo nyu njak nane pro Paulus nu mbarana nga Festus sanaig. ³ Paulus nu pro Yerusalemnje pasa te-tiwa nga nane nu sarsarmba minnaig. Nane Paulus tumba kuwaig le ndinnje balewam idusmba tanjamba nu kusnamba minnaig le ⁴ Festus nu nane saningina: Kuga. Paulus nu Sesareange muli wandeknje minit. Ait afu kugawaig le ye mata ndek kanjit. ⁵ Tane tanjine tango nyu njak njak ye ndonj kumba ka nzinge tane Paulus tuku pasa njak ndeta nu tumba pasa mbolnje palpe njina.

⁶ Festus nu Yerusalemnje mara 8 ko 10 kuganaig le manj luka Sesarea ndek kina. Zu mbal afu mata nu dubimba ndek kinaig. Mafena le Festus nu pro pilewam tuku mbili mbolnje minyoka afu saningina le Paulus tumba pronai. ⁷ Tumba pronai le Zu mbal Yerusalemnje ndek kinaig ta nane Paulus te-njamumba mbar manjau sugu afu kanu nga sakinaig ta tugu biteknje fugunaig.

⁸ Kile Paulus nu nane tuku pasa lafumba sakina: Ye Zu mbal tuku tukul ko kusem wande sunjo ko Sesar tuku nyu mbolnje mbar ande ke ndaken ngina. ⁹ Tanjakina le Festus nu Zu mbal nu nzaliwaig nga nu Paulus sana: Ne mbumba Yerusalem kaye le ye ka ambenje ne tuku pasa te-tiwi e nga kusnana kande ¹⁰ Paulus nu sakina: Ye mbumba Yerusalem kine nda. Rom gabat sugo pasa pilewanu wande noten. Tenje ye tuku pasa te-tiwap. Ye Zu mbal tugumnje mbar ande ke ndaken ta ne mata kila. ¹¹ Ye tanjo njonu mbar ande kumba ta ye kumam kumu. Zu mbal nane yabri pasa ndo sakade. Ande nu ye tumba nane tuku wai mbolnje palmbim kumu kuga. Ye Sesar tugum kumba pasa te-tiwam tuku iduset ngina.

¹² Tanjakina le Festus nu ka nuje gabat kame ndon pasata nu Sesar tugum kuwa e ko nda kuwa nga saka nane tuku wamdus ismba pro Paulus sana: Ne Sesarne ne tuku pasa iswa nga sakat not ndo. Ye ne kukulni le Sesar tugum kanjat ngina.

Mandor Agripa nu Festus tugum prona

¹³ Mara afu kuganaig le mandor Agripa piyo nuje Bernise ndon gabat sunjo kitek Festus kaiyewam tuku pronaik. ¹⁴ Nale nu ndon tanje minnaig ma ma Festus nu Paulus tuku Agripa sana: Ailfu gabat sunjo Feliks nu kambim nga tanjo ande muli wandeknje kusremba kina. ¹⁵ Ye mbumba Yerusalem kan le pris gabat kame Zu mage mage tanjo ta mbarna nga sayumba lafu njonu tawe nginaig le ¹⁶ ye nane saningen: Sine Rom mbal tuku manau tanjo ande mbarte le ande nu pasa mbolnje pilit ta nale kumu kumu tinja pasatade. Nu tuku pasa ismba ndo lafunu tuweg ngen. ¹⁷ Nane ye ndon te pronaig ta ye dal ndaken. Mafena le ye pasa pilewam tuku mbili mbolnje minyoka saningen le Paulus tumba pro sine ngamuknje te-tinaig. ¹⁸ Tanjanaig le nu pasa mbolnje pilnaig mbal nane tinja Paulus nu mbar sungowanu sakinaig le mbar ande njonu kanu nga idusen ta ye kanjer ndawen. ¹⁹ Nane Paulus ndon nanjine manau tuku wamdus purkinaig. Tanjo ande nyunu Yesus kummba man tinjanu sakina le nane nu nda tinjina nga nu tuku gubra tinaig.

²⁰ Ye nane tuku pasa te-tiwam tuku ndin inum kanjer ndamba nu ka Yerusalemnje pasa te-tiwa nga sawen ta nu mbulna. ²¹ Nu muli wandeknje minmba Rom gabat Sesarne nu tuku pasa isam tuku sakina. Ta tuku nu muli wandek sinamnje minwa le ndin ande kanjermba nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga minde minet nga Agripa sana.

²² Kile Agripa ndek Festus sana: Ye mata tanjo ta tuku pasa isam nzaliyate ngina le Festus nu sakina: Ata. Indole ne isamnjat ngina.

²³ Mafena le Agripa nale Bernise ndon nakile tawi magenu silika mindepiye mayemba manjur ma mbol pronaik. Kame mbal tuku gabat sugo sugo Sesarea nyu njak mbal mata pronaig. Nane njakmba manjurkinaig le Festus nu afu kukulningina le Paulus tumba pronaig. ²⁴ Pronaig le Festus nu sakina: Mandor Agripa, tane njakmba tenje minig mbal tane isap. Tanjo te kanjerap. Zu mbal Yerusalemnje afu tenje nane njakmba mara mara minje fetka tanjo te njonu balewa nga sayumba minig ta ²⁵ ye nu balewam tuku mbar ande kanjer ndawen. Nu gabat sunjo Sesar tugumnje pasa te-tiwam sayina tukunu ye nu kukuli le Sesar tugum kuwa nga idusmba minet ta ²⁶ ye tanjo te ame wam mbarna ta singine gabat sunjo saki le iswa. Ta tuku mandor Agripa tane njakmba nu tuku pasa isap nga nu wikit le te prowat. Sine njakmba nu tuku pasa ismba nu ame manau mbarna ta kila pilmba ye Sesar tuku waje ande kuyaramnjit. ²⁷ Ake kukuli ta mayenu kuga. Nu mbarna ta turmba kuyaram tuku nga Agripa sana.

26

Paulus nu Agripa tugumnje pasa kuklina

¹ Kile Agripa nu Paulus sana: Ne nane wam kube saka le sine isbe ngina. Tanjakina le Paulus nu pasa tugu palmbim nga wai kuitka sakina: ²⁻³ Mandor Agripa, Zu mbal tuku mine manau ta ne kila. Ta tuku Zu mbal nane ye mbaranu nga sakade ta ye ne tugumnje sakam tuku gareyate. Ye tuku pasa te mbule ndaka isa.

⁴ Ye Yerusalemnje yije mbal ndon kinjo ndo minmba ka sunjoken. Zu mbal njakmba ye tuku mine kila. ⁵ Ne nane kusnaninga le ye Farisi tuku manau dubiken ta sanamnjag. O buk nane wam ta kila minnaig. Sine Farisi mbal sine Zu mbal njakmba lininjmba tukul pasa dubikam tuku matuk tukulkeg. ⁶ Kuate nu kumanu mbal tingamnjag nga singine mbunj kame saningina wam ta ye sunjomba iduset. Ta tuku ye pasa mbolnje minet.

⁷ Sine Zu mbal tugu 12 njakmba ki furir pasa ta idusmba Kuate mbarinjmba alonu tairnja mineg. Ye alonu ta kanjeren nga saket. Ta tuku Zu mbal ye tumba pasa mbolnje pilnaig. ⁸ Ndanjam tane Kuate nu kumanu mbal kuagnekam kumu kuga nga idusde?

⁹ Ye mata Nasaretu tanjo Yesus tuku piro Yerusalemnje nayo silimba ye wam mayewet nga idusen. ¹⁰ Pris gabat mbal nyu sinaig le ye nu tuku mbal mulinj kilmba

wandeknje patiken. Afunje nane pasa mbolnje kile-tidinga baleningam sakinaig ta ye mata woken. ¹¹ Kusem wande mbolnje nane Yesus tuku nyu njayo siliwaig nga piro karenj ninggen. Nane afu kua kinaig le ye gubra kagli firka nane dubika kasomok mbal tuku tumbranj sugo yinyam mbolnje sota liken.

¹² Mara ande pris gabat mbal ye Yesus dubinaig mbal bige tidingsa baleningam tuku nyu sinaig le ye Damaskus kambim tuku kan. ¹³ Ye ndin dubimba kumba ka ki mbilam bafuna le samba mbolnje bulu sungokanu ki tuku bulu limba mayok kina sulumba mbal ye ndonj kagenj ta njakmba kilnjasingina. ¹⁴ Kilnjasingina le sine kilke mbolnje ndek tiri-turugenj le minje pasa ande Hibru pasambi sayina: Saulus, Saulus, ndanjam tuku ne ye njayo siliyate. Ne baflo tanjanj nane nzali dubite le nane kulat tanjonge katnate le rar kamuste njina le ¹⁵ ye nu kusnawen: Sunjo, ne imange ngen le nu manj sayina: Ye Yesus ne njayo siliyate ta. ¹⁶ Kile ne tinja. Ne ye tuku piro biyamba wam kanjerkat te afu manj tumni le wam njakmba ta nane afu saningam tuku ye ne tugum mayok kat. ¹⁷ Ye ne kukulni le Zu mbal kasomok mbal tugum kanjat. Nane ne njayo silinam iduswaig le ye ne turni le ne njayo siline nda. ¹⁸ Ne nane wamdus purfeu serninga le ma make tuku manjau kusremba bulu mbolnje prowam tuku ne kukulnet. Nane Satan tuku sanjri njakmba kusreka Kuate tugum kuwaig le nu nane tuku une sauke ningwa le nane Kuatenje madiningina mbal ndonj ulendikamngai. Ta tuku ne kukulnet nga sayina.

¹⁹ Mandor Agripa, ye samba mbolnje pasa sayina ta ye dubi mayewen. ²⁰ Ye ambonja Damaskus mbal tugumnje pasa kuklimba nane ngamungal biye mbilimba nanjine manjau njagonu kusreka Kuate dubimba manjau kitek ta tuku alonu kile-mayokkuwaig ngen. Ngumnenja ye Yerusalemnje Yudea ma tugu njakmba mbolnje kasomok mbal turmba ngamuknje pasa ndui ta kuklimba saninggen. ²¹ Wam ta tuku Zu mbal nane ye kusem wandeknje minen le ye biye tiyumba baleyam sakinaig.

²² Baleyam sakinaig ta mara mara Kuate ye turyumba ka kile turyate le tane nyu njak mbal nyu kugatok ngamuknje pasa kukiwet. Moses tuan tanjo njakmba wam prowam tuku buk sake likinaig ta ndo kuklimba saket. Ye pasa kise sa ndaket. ²³ Pasa ta tenenmba. Kristus nu rar sunjo tuwa sulumba kumanu mbal ti ndanguwaig le nu ambonja tinungat. Tanjawa sulumba nu Zu mbal kasomok njakmba kilmba bulu mbolnje patikamngat nga Agripa sana.

²⁴ Paulus nu tanjamba sana le Festus nu kuenjka sakina: Paulus, ne itulu

nginjankate. Ne waje burka kila sunjo tina tambik ne itulu nginjankam bafute njina le ²⁵ nu lafumba sakina: Gabat sunjo Festus, ye tanjo itulu nginjankade tanjanj kuga. Ye pasa purfernju tugusek ndo saket. ²⁶ Mandor Agripa, ye pasa saket te njakmba ne kila. Ye wam kubeu tinjet te kuirka pro ndanaig. Ne o buk isna. Ta tuku minje bulokmbi ne sanet. ²⁷ Ye ne kusnanet. Ne tuan tanjo kame tuku kuyar son ngate e? Ne son ngate ta ye kila njina.

²⁸ Tanjakina le Agripa nu sana: Ne ait fagnu ndo pasa sayate ta mbolnje ye pitik ndo Kristen mayok kinet nga ne iduste e njina le ²⁹ Paulus nu sana: Ne tane njakmba tenje minig tane pitik ndo ko gitmba mbilka ye minet tenen mayok kambim tuku ye Kuate sungomba yabanjet. Ye mulintanu minet tenenmba minap nga idus ndawet njina.

³⁰ Tanjakina le mandor Agripa gabat sunjo Festus piyo nuje Bernise nane tanje minnaig mbal njakmba tinginaig. ³¹ Tinja mayok ka nanjine nanjine saka ismba tanjo te kumam tuku ko mulintam tuku wam ande kanger ndagig nga saka kinaig. ³² Kumbanje Agripa nu Festus sana: Tanjo te Sesarunge nu tuku pasa te-tiwam tuku sakina. Kuga kande kile paska pitaiwet kande njina.

27

Paulus nu Rom kuwa nga kukulna

¹ Gabat kame nane Paulus waj ponja Itali kilke mbol kuwa nga nu mulinj kilanu tanjo afu ndonj kilmba kame gabat ande wai mbolnje patikinaig. Kame gabat nyunu Yulius. Nane Sesar tuku kame mbal. Ye Lukas nane ndonj kan. ² Waj inum Asia ma tugu mbolnje kundu mindek ibenj ka kambim bafuna le sine ponjiger. Waj ta Adramitium tumbranj sunjo mbolnje minna tuku. Masedonia tugo Aristarkus nu Tesalonikanu nu sine ndonj kagenj.

³ Sine kumba mafena le Sidon tumbranj sunjo mbolnje ibenj kagenj. Tumbranj tanje Yulius nu Paulus mbolnje wam mayemba nuje gulab kame afu sotuwa le turwaig nga sana le sine kagenj. ⁴ Luka pro waj ponja kumba bubre tumailamnje pronu le sine bubre kua ka Siprus nu njainam kumam limba kagenj. ⁵ Kumba ka Silisia le Pamfilia ma linjmba ka Lisia ma tugu tumbranj sunjo Miranje ibenj kagenj le ⁶ tanje waj inum Itali kilke mbol kambim bafuna le kame gabat nu waj ta te-silikina le sine njakmba waj ta ponja kagenj. Waj ta Aleksandria tumbranj sunjo mbolnje minna tuku. ⁷ Kumba ka bubre fare fare pronu le sine minde bada sungoka gitmba ka Nidus tumbranj sunjo patuger. Pakarka kambim tuku bubrenje tukulsingina le sine kumba ka Kreta nuy ndinam kumam kumba pial

make make kageŋ. ⁸ Piyal make dubimba minde bada sungoka kumba ma ande nyunu Kundu Mayenu tanŋe ibeŋ kageŋ. Ma ta tugumŋe tumbran sungo ande nyunu Lasea minna.

⁹ Zu mbal nyamagan kusrekanu ait sungo buk kugana le sine dalka mingeŋ tukunu Paulus nu bubre sungo tinŋam tuku ait prote ŋga nu ndek nane saninŋina: ¹⁰ Tanŋo kame, sine waŋ poŋga maŋ kambim bafube ta sine piti ande te-silinunŋig. Agan ndende waŋ ŋak sine tanŋo turmba ŋgisinunŋig. Ye tanjamba kamusmba saket ŋgina kande ¹¹ kame gabat tanŋo nu Paulus tuku pasa nda isanu sukmba waŋ kulat tanŋo waŋ miro nale tuku pasa ndo ismba dubina.

¹² Sine Kundu Mayenunŋe mingeŋ ta bubre ait mbolŋe mine mayewam kumuŋ kuga tukunu nane gudommba kambim saka sine Feniks kine tumbe ŋginaig. Feniks nu nuy ta tuku kundu ande. Ma ta bubre kua ka mine mayewam kumuŋ. Nane tanŋe bubre ait kugawa ŋga tairnŋa minam sakinaig. ¹³ Bubre taleu fudinmba fitna le ariya kile sine kab ŋga saka anga didika Kreta nuy make make kageŋ.

¹⁴ Sine kumba dir kageŋ le Kreta nuy kumamŋe bubre sungo ndekina. Bubre ta nyunu Duŋe Yawan. ¹⁵ Ndeka waŋ kaduna le sine waŋ mbilmba yalmbim fugumba tanŋaig ŋgineŋ le bubrenŋe sine mbitusinŋina le kageŋ. ¹⁶ Sine kumba ka ka nuy ande fudinndo nyunu Kauda ndinam kumam kumba make make kageŋ ta minde bada sungoka diŋgi ŋgisikikat ŋga te-mbolmba waŋ mbolŋe pilgeŋ sulumba kageŋ. ¹⁷ Diŋgi te-mbolmba waŋ fetkikat ŋga nane ŋgirpenu muli kareŋnumbi kuse likinaig. Afrika ma paranu mbolŋe waŋ ndinŋikikat ŋga kuru-kuruka lai kile-ibeŋkinaig le bubrenŋe waŋ mbitina le kageŋ. ¹⁸ Bubre yu sungo tinŋa sine kilmba kulisoknŋa ka mafena le waŋ bulkam tuku agan ndende afu yu pankinaig. ¹⁹ Kumba ka maŋ furirmba mafena le nanŋine waimbi waŋ tuku agan afu pankinaig. ²⁰ Kageŋ ka ait afu ma dabuka pa guwa tinŋina le sine ki mbai kanŋer ndakigeŋ. Bubre yu suk suk nda tinŋa sine kilmba kublisinŋina le sine wamdus mayenu pro kinaig le ŋgisikamŋig ŋgineŋ.

²¹ Nane ait kuennu isukuse ndakinaig le Paulus nu nane ŋgamuknŋe tinŋa saninŋina: Tanŋo kame, tane ye tuku pasa ismba Kreta nuy mbolŋe mingeŋ kande sine piti tenŋe te-sili ndaka waŋ mbolŋe agan ŋakmba kumumbi minig kande. ²² Tane wamdus fulil ndaka sanŋri tinŋap. Sine tanŋo ŋakmba ŋgisike nda. Waŋ ndo ŋgisikamŋat. ²³ Ye Kuate tuku tanŋo ye nu mbarinŋet tuku. Furir nu eŋel ande kukulat le pro ye sayat: ²⁴ Paulus ne sinŋa gabat sungo Sesar tugum kanŋat. Ne kuru kuru ndaka. Kuate nu

ne turnuwa le ne mbolŋe nane ŋakmba mine mayewamŋaig ŋgina. ²⁵ Ye Kuate tuku sanŋri tomba tinŋet. Nu pasa sayat ta kumuwaŋgat. Ta tuku tane wamdus fulil ndaka sanŋri tinŋap. ²⁶ Bubrenŋe waŋ mbitina le nuy ande mbol prowamŋat ŋgina.

²⁷ Kussem armba kugana le furir ait ta sine Adria yu mbol fare fare pinderka kumba furir ŋgamu waŋ tuku piro mbal sine kilke ande patuweg kande ŋga idusmba minnaig. ²⁸ Tanjamba nane ndek muli agan ande pitinu ŋak yu butonu katesewam tuku bukŋa didika burka 40 mita tanŋa kanŋernaig. Maŋ dirdirka kumba bukŋa didika burkinaig ta 30 mita. ²⁹ Waŋ tuku piro mbal mbuŋ mbolŋe waŋ fetkikat ŋga waŋ pine mbolŋe agfa baalkamba pankinaig sulumba ma purfewa ŋga yabanmba minnaig.

³⁰ Kile waŋ tuku piro mbal kua kambim saka anga afu waŋ ndumor mbol pankam kineŋ ŋga diŋgi kuklimba yu mbol pilnaig le ³¹ Paulus nu kanŋerka kame mbal nanŋine gabat turmba saninŋina: Nane si waŋ kusrewaig ta tane ŋgisinunŋaig ŋgina. ³² Tanjamba le kame mbal diŋgi tuku muli pike pugurkinaig le ake faitka kina.

³³ Mafewam patukina le Paulus nu nane isukuswaig ŋga sarsarinmba saninŋina: Tane kussem armba ŋgisinu tuku wamdus fulilka nyamagan afu tugusemba nye ndakinaig. ³⁴ Tane nyamagan afu kilmba nyap nget. Nyamagan ta tanŋine ŋgarosu sanŋri pilewam tuku. Sine kume nda. ŋakmba mage minamŋig ŋga saninŋina. ³⁵ Nu pasa ta sakina sulumba nu bret afu kilmba Kuate gare pasa tuna sulumba nane ŋakmba am mbolŋe fetfetmba nyina le ³⁶ nane wam ta kanŋermba wamdus bulkinaig le nane mata nyamagan afu kilmba nyinaig. ³⁷ Sine waŋ mbolŋe mingeŋ mbal ta 276. ³⁸ Nane ŋakmba isukusnaig sulumba waŋ bulkuwa ŋga wit ŋakmba kilmba yu pankinaig.

³⁹ Mafena le ma ande kanŋermba ŋginŋanka kundu ande kanŋermba sine ka sinŋe ibeŋ kambim tagobe ŋginaig. ⁴⁰ Nane ndek anga ŋakmba muli pike pugurka kusreka ulum muli kuklinaig sulumba kile ndumor mbolŋe lai ta kuklimba te-duŋga piyalŋe ibeŋ kambim tuku kageŋ. ⁴¹ Kageŋ ka yu tonŋel tinŋanu ma ta mbolŋe waŋ ma paranu ponga ndinŋina le yu mbalo sugo sugo tinŋa waŋ pine kumam katnaig le fetkina. ⁴² Fetkina le mulin kilanu mbal ibeŋ ka kua kubekaig ŋga kame mbal nane bale farkam bafunaig le ⁴³ kame mbal tuku sungo nu Paulus turam tuku idusmba nane tuku wamdus muku serninŋina. Tanjamba nu sine ŋakmba sasinŋina: Tane kage kila mbal ambonŋa patenŋa kageka kape. ⁴⁴ Tane kage

gilai mbal ail banj ko wanj tuku ail isu afu kilmba kageka kape ngina le sine njakmba kageka kumba ka piyalnge kumumbi promba ibenj ka tabek kagenj.

28

Paulus nu Malta nuy mbolnje minna

¹ Sine njakmba kumumbi tabek kagenj sulumba nuy ta nyunu Malta nginaig le isgenj. ² Yamban mbal nane sine kulat magekinaig. Sawe piymba murke sunjo prona le nane pa diknja sine pa likam tuku sasinjaig. ³ Sine pa likmba minmba Paulus nu pa afu kilmba manjurka pa mbolnje patikina le kame mbenj ande pa kamusmba mayok ka Paulus wainu make ndiyna. ⁴ Tanjana le Malta mbal nane Paulus tuku wai mbolnje mbenj kuiknja minna le kanjermba nanjine nanjine ndek sakinaig: Nu tanjo balewanu tanjo. Yu mbolnje ngisi ndakat ta kile nuje mbar tuku mbenjge makewat ta kile kumamngat nginaig. ⁵ Tanjakinaig le Paulus nu ndek wai parenj-parenja le mbenj pa mbolnje ndekina le nu maye minna.

⁶ Kile Malta mbal nane nu tuku wai fulilkamngat e ko nu am purwa le ndekamngat e nga idusmba nu kanjermba minnaig. Tanjamba idusmba minnaig ta Paulus tuku ngaro mbolnje manjau ande mayok ndakina le nane wamdus mbilmba sakinaig: Nu mbara ande nginaig.

⁷ Nuy ta tuku gabat sunjo Publius. Sine nu tuku kilke patumba tabek kagenj. Publius nu sine kilmba mara kenjmba nu sine kulat magekina.

⁸ Ait ta mbolnje Publius tuku mam nuje nu guaze sunjo njak minna. Nu ngaro pa tinja pinem ndare njak kumba minna le Paulus nu tugum kumba Kuate yabanjmba wai nu mbolnje patikina le mayekina. ⁹ Mayekina le nuy ta tuku guaze mbal afu isaig sulumba nane Paulus tugum pronaig le nu nane wakeikina le njakmba magekinaig. ¹⁰ Magekinaig sulumba nane manjau gudommmba sine mbolnje ke likinaig. Tanjamba ngumnerja kambim bafugenj ait mbolnje sine aganj ndende kugatok ta kumumbi kilmba sine singinaig.

Paulus nu Rom kina

¹¹ Aleksandria tumbran sunjo tuku wanj ande bubre mindemba Maltanje minna. Nanjine mbara sunjo Sus tuku kinjo armba kanunu wakeika wanj ndumor mbolnje patikinaig.

Tambun kenjmba kuganaig le sine wanj ta ponja kagenj. ¹² Kagenj ka Sirakusnje ibenj ka mara kenjmba tanje mingenj. ¹³ Tanje tinja pikir-pakarka Regiumnje ibenj kagenj. Tanje ait ndindo mingenj le bubre ande sine ngumnemnje tinjina le sine bubre ta sumba pinderka kumba ka furirmba mafena le

sine Puteolinje ibenj kagenj. ¹⁴ Tumbran sunjo ta mbolnje Yesus tuku mbal afu kanjerkigen le sine nane ndonj minam tuku sasinjaig le sine kusem ndindo nane ndonj mingenj. Tanjamba manj tinja ndinmba ka Rom tuku tumbran fonfong mbol progenj.

¹⁵ Romnje Yesus sun nginaig mbal sine tuku pasa ismba afu ka sine Apias tumbran manjurkanu ma mbolnje kanjersinjaig. Afu nane ka ma ande nyunu Badbaid Kenjmba mbolnje kanjersinjaig le Paulus nu nane kanjerka Kuate gare pasa samba ngamungal bulkina. ¹⁶ Sine Rom progenj le Rom tuku gabat kame Paulus tumba mulintanu tanjo tanjan pile ndaka wande ande mbol pilmba kame tanjo ndindo nu kulatkuwa nginaig.

Romnje minnaig mbal pasa mayenu isaig

¹⁷ Mara kenjmba kuganaig le Zu mbal tuku gabat kame Romnje minnaig ta Paulus nu nane kile-manjurka saningina: Tira kame, Zu mbal afu Yerusalemnje ye tumba pasa mbolnje pilmba Rom mbal tuku wai mbolnje pilnaig. Ye singine mbutj kame tuku tukul ande luka ndawen. Singine tanjo inum mata njayo sili ndawen. ¹⁸ Rom mbal ye tuku manjau pilenja ye baleyam tuku mbar inum kanjer ndamba ye paska pitaiwam tuku sakinaig. ¹⁹ Sakinaig ta Zu mbal sanjri tinja Rom mbal tuku pasa pitainaig. Ta tuku ye ndin ande kanjer ndamba Rom gabat Sesarnje ye tuku pasa te-tiwa ngen. Ye yije Israel mbal pasa mbolnje patikam idus ndawet. ²⁰ Sine Israel mbal tanjo ande pro singine muskil kile-tidinge sinjam tuku tairngeg. Ye tanjo ta tuku saka minet sulumba muli wandeknje minet. Ye tane ndonj pasatam tuku wike liken ta tugunu not ngina.

²¹ Tanjakina le nane nu sanaig: Yuda mbal ne tuku manjau ta tuku wanje afu kuyarnijmba sine kila sa ndasinginaig. Afu te prode ta mata ne mbaranu nga sa ndakade. ²² Ma njakmba mbolnje Nasaretnu tanjo Yesus tuku mbal manjau njayonu dubide ta ndo sakade le iseg. Ta tuku sine ne tuku wamdus isam nzalisingit nginaig. ²³ Tanjamba nane nu ait ande tunaig.

Ait ta kumungina le nane gudommmba pro nu minna wande ta mbolnje manjurkinaig le Paulus nu maratukuk pasa kuklimba minna le ki ka butungina. Nu Kuate nuje gageu kulatkate wam ta tugunu temayokmba nane Yesus kila pilmba son nguwaig nga nu Moses tuan tanjo njakmba tuku kuyar tugunu biteknja saningina. ²⁴ Tanjana le nane afu pasa ta ismba son nginaig le afu nane talakinaig. ²⁵ Nane wamdus pur yimyamka kambim bafunaig le Paulus nu pasa ndindo tuturmmba

saniŋgina: Tukul Guwanŋe tuan taŋgo Aisaia wamdus tuna le nu siŋgine mbuŋ kame pasa ande saniŋgina ta nu mbar ndana. ²⁶ Nu tejenmba sakina.

Ne Israel mbal tugum kumba saniŋga:

Tane pasa isamŋgaig ta tugunu katesewenda. Tane wam afu kaŋgerkamŋgaig ta alonu kaŋger tiwe nda.

²⁷ Mbal te nane tuku ŋgamuŋgal tukulok.

Nane kilba tukulniŋgig. Nane am tukulok minig.

Kuga ta nane ammbi alonu kaŋgermba kilbambi tugunu ismba wamdus puluniŋguwa le ŋgamuŋgal biye mbilmba ye tugum prowaig le wakeikamŋgit.
Aisaia 6.9-10

Aisaia nu taŋamba kuyarna ŋgina.

²⁸ Paulus maŋ lato saniŋgina: Zu taŋgo, ye tuku pasa te ise tiwap. Kuate nu taŋgo tuku muskil kile-tidiŋge niŋgit pasa mayenu ta kasomok mbal tugum kinit. Nanenŋge pasa isamŋgaig ŋgina. ²⁹ Taŋamba saniŋgina le Zu mbal nane wamdus pur yimyamka kualeyauka sili-silinaig.

³⁰ Paulus nu yar armba Romŋge wande miro taŋgo piya tumba minna sulumba afu nu tugum pronaig mbal ta ŋakmba kilmba ³¹ Kuate nuŋe gageu kulatkate pasa ta saniŋmba Sunŋo Yesus Kristus tuku nane ŋakmba saniŋmba tumniŋgina. Ande nu peu ndana.

Son.

ROM

Rom mbal tuku waje

Paulusnge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 27 kinajig le Paulus nu Korinngje minmba Rom mbal tuku waje te kuyarna.

Rom tumbran ta Rom mbal tuku tumbran sungo. Paulus nu Romngje Kristus tuku mbal kanjernu kambim idusna ta nuje pironge ndin tukulna le nu waje te kuyarmba pilna le nane tugum kina.

Waje te mbolngje Paulus nu tenjenmba tumsingit. Kuate nu purfernu ndo minmba une fudinmba mata ake kusrewam kumuñ kuga. Sine ñakmba une ñak tukunu sine Kuate am mbolngje tingam kumuñ kuga. Ande nu Zu mbal tuku tukul pasa ñakmba dubikuwa ta nu abo ñak minmba minam kumuñ ta Zu mbal nane tukul pasa ta dubikam fugunaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig.

Kasomok mbal nane tukul pasa kugatok minig ta nanngine pilennganu wam kumumbi dubi ndakinaig tukunu nane mata une mbal mayok kinaig. Ta tuku tanjo ñakmba Kuate tuku pa tam tuku minig.

Piti ta ngamukngje Kuate nu ndin ande wakeina sulumba kinjo nuje kukulna le nu tanjo tuku une kuramba piya njayonu tumba ail kazrai mbolngje kumna. Kile ande nu Kristus tuku kume tuku sangri tomba tingate ta Kuate nu tanjo ta tuku ngamungal son kanjernmba nu tinreknu ngate.

¹ Ye Paulus Yesus Kristus tuku piro tanjo tane Rom mbal tuku waje te kuyaret. Ye aposel minam tuku Kuate nu ye tuku nyu te-mayokna sulumba nuje pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina.

² Kuate tuku pasa mayenu kile prote ta o buk Kuate nu wam ta prowamngat nga nuje tuan tanjo saningina le dir pasa kuyarke likinaig. ³ Pasa mayenu ta nuje Kinjo nuje tuku. Nu tanjo mayok kina ta David tuku ndare mbolngje mayok kina. ⁴ Nu Kuate ndonj ndindo minnaik ta nu kumna sulumba manj abonja tinga Kuate tuku Kinjo minna ta kilimok mayok kina. Kuate tuku Kinjo ta nu singine Sunjo Yesus Kristus. ⁵ Nu ake sinanj ye make pilmba aposel minam tuku ye tuku nyu te-mayokna. Kasomok mbal ñakmba Kristus tuku pasa ismba son nga dubiwaig le nu tuku nyu tanjo ñakmba ngamukngje sunjokuwa nga nu aposel piro ta ye sina. ⁶ Kuate nu tane kasomok mbal turmba Yesus Kristus tuku mbal minam tuku wikina.

⁷ Tane Romngje mine likade singine Mam Kuate nu tane nuje mbal minam tuku maditngina ta ye tane ndonj pasatam prowet.

Singine Mam Kuate nu tane tuku kume purmba minit. Nu nale singine Sunjo Yesus Kristus ndonj tane make patika ngamungal wamdus bul sertingwaik. Son.

Paulus nu Rom kambim tuku wamdusmba minna

⁸ Tane Yesus Kristus tuku son mayede le kilke mbol mbal ñakmba isig. Ye ta tuku gare-gareka Yesus Kristus tuku nyu mbolngje yinje Mbara tuku nyu te-dunget. ⁹ Ye Kuate tuku piro tanjo minet sulumba nuje Kinjo tuku pasa kukliwam tuku yinje wamdus ñakmba pilet. Ye pasa satinget te yabri tinge nda ta Kuate nu kila. Ye yabanjet ait ñakmba mbolngje tane gilai ndanget. ¹⁰ Kuate nu ndin ande tumyuwa le ye tane tugum prowam tuku nu yabanmba minet. Ye ait kuennu tane tugum prowam tuku tairnget. ¹¹ Ye tane tugum promba Tukul Guwa tuku sangri afu tingi le tane sangri tingap nga ye wamdus sunjo ñak minet. ¹² Ye pro tane tuku ngamungal son kanjernmba ye mata wamdus bul seryuwa le sine ñakmba singine ngamungal son manjau mbolngje ngamungal mukuk munju ninnginnekube.

¹³ Tira kame, tane ye tuku wamdus te kila palpe. Ye tane Rom mbal tugum prowam tuku ait sunjomba iduset ta wam afunje ye tuku ndin tukulde le ye tane tugum pro ndawet. Ye kasomok mbal afu tugumngje piroken sulumba alonu kanjerken tanjamba ye tane ngamukngje alonu tananj kanjerkam tuku idusmba tane tugum prowam saket. ¹⁴ Tanjo ñakmba pasa mayenu isam tuku piro ta ye tuku wai mbolngje minit. Tumbran sunjo mbolngje minig mbal, yamban mbal, kila sugo ñak mbal, kila kugatok mbal nane ñakmba pasa mayenu isam tuku ta ye tuku piro. ¹⁵ Ta tuku ye tane Rom mbal mata pasa mayenu tingam tuku wamdus sangrinu pilet.

¹⁶ Ye Kristus tuku pasa mayenu tuku wamdus sunjokanu ñak minet. Pasa ta tanjo turkam tuku sangri ñak. Ima nu pasa mayenu ismba Yesus Kristus tuku son ngate ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tuwit. Ambonja Zu mbalngje ndo. Kile kasomok mbal turmba. ¹⁷ Pasa mayenu tanje Kuate nu tanjo tinreknu kile-mayokkate ndin ta tumsingit ta tenjenmba. Ande nu Kuate am mbolngje tinreknu mayok kinit ta nu Kuate tuku sangri tomba tingam tuku wam ta mbolngje tugu pilmba ka ngamungal son sangri tingate ta ndin not. Kuyar pasa wam ta tuku tenjenmba sakate.

Tanjo nane Kuate tuku sangri tomba tinga nu am mbolngje tinreknu mayok kinig mbal nanengete ndo abo ñak minmba minamngai ngate. *Habakuk 2.4*

Tanjo tuku mbar manjau

¹⁸ Nane Kuate pitaimba manau n̄aigonu kade sulumba tugusek pasa peumba minig mbal Kuate nu samba mboln̄ge nane tuku wam n̄aigonu ta tuku gubra sun̄go n̄ak minit ta kilimok tumningit. ¹⁹ Kuate tuku manau magenu ta tan̄go kila palmbim tuku minig. Kuate nu wam n̄aigonu kade mbal ta tugusemba tumningit le kila pilig. ²⁰ Nu kilke te wakeina le nuñe manau kilimok mayok kina le tan̄go nane katesenaig. Nu aganj ndende kile-mayokkina ta sine kan̄gerka Ku-ate tuku wam kan̄ger ndakeg ta kila patikeg. Nu Mbara Sun̄go Ndindo san̄gri n̄ayo minimba minit ta sine kila mineg. Wam n̄aigonu kade mbal ta nane mata kila minig tukunu nane nan̄gine mbar te-iben̄am kumuñ kuga. ²¹ Nane kila minig ta nu Mbara Sun̄go Ndindo n̄ga nu tuku nyu te-du ndan̄gade. Nu wam ke likate ta tuku nu gare pasa ande sa ndade. Nane n̄ginngan wamdus tumba nane wamdus tugusek kugatok ma make sinam̄nge minig. ²² Nane nan̄gine miron̄ payamka sine kila n̄ak mbal n̄ga sakade sulumba nane n̄ginngan mbal ndo mayok kinig. ²³ Nane tan̄go, sar umanj, aganjmor, mbej, kumig tuku aganj ta n̄akmba kanunu wakeika aganj kame ta mbarin̄ningig sulumba nane Kuate nu san̄gri sun̄go n̄ak minimba minit ta nane nu idusmba mbarin̄ ndade.

²⁴ Nane Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tan̄ate le nane nan̄gine nzali n̄aigonu dubika wamdus kutur sun̄go tuku san̄gri kumnem̄nge minig. Tan̄amba nane nan̄gine nan̄gine n̄garosu kikokam tuku manau ke likade. ²⁵ Nane katesek Mbara pitaide ta tuku nane tan̄ade. Nane yabri wamdus dubimba aganj ndende Kuaten̄ge wakeikina ta mbarin̄ningimba minig. Ku-ate nu aganj ndende wakeikina ta nane nu mbarin̄ ndade. Nyu te-dun̄gam tuku wam nu mboln̄ge kumba minmba minam tuku minit. Son.

²⁶ Nane tan̄amba Kuate pitaide tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tan̄ate le nane nzali n̄aigonu kikokam tuku manau san̄gri kumnem̄nge minig. Pino kame nane tan̄go ndon̄ minam tuku manau ndinok ta mbilmba kiko manau ke likade. ²⁷ Tan̄go kame nane pino ndon̄ minam tuku manau mbilmba tan̄go tan̄go ndo minam tuku n̄gamun̄gal kunde-kunden̄ngit le kiko manau ke likade. Nan̄gine mbar ta tuku lafunu kumumbi nan̄gine n̄garosu mbol prode.

²⁸ Nane Kuate nda kan̄geranu sukde tukunu Kuate nu nane wai kusrekate. Tan̄ate le nane n̄ginngan wamdus kutur sun̄go tuku san̄gri kumnem̄nge minmba manau nda kam tuku ta ke lika minig. ²⁹ Nane tuku mine mbar manau kumun̄ganu n̄ak minig. Nane wam n̄aigonu ke lika afu

tuku aganj ndende kilam tuku piriride. Nane afu ake sinanj piti sernin̄mba nane tuku mine manau tuku am kikon̄ tin̄gade. Nane afu bale faram idusde sulumba nane ndon̄ kualeyaukade. Nane yabri manau kile-mayokka nane afu tuku nyu kile-iben̄jka min̄ge motmotkade. ³⁰ Nane afu wanj pasa ningig sulumba Kuate kasurde. Nane afu tugum̄nge maim-maimka nan̄gine tumail te-dun̄ga n̄garosu payamkade. Nane wam n̄aigonu kitek kam tuku tumtumde sulumba ina mam tuku min̄ge pitaikade. ³¹ Nane wamdus tugusek te ndakade. Afu tuku wam nane ke maye ndade. Nane kume pur manau mape manau kugatok minig. ³² Manau n̄aigonu tan̄amba ke likade mbal nane kumam kumuñ n̄ga Kuate nu tukul pilna ta nane kila. Nane kila ta nane wam kame n̄aigonu kusre ndaka kumba minig. Ta ndo kuga. Afun̄ge tan̄amba kade le kan̄gerka nane kumumbi kade n̄ga sakade.

2

Kuate nu tan̄go n̄akmba pilen̄ngam̄ngat

¹ Ne afu mbarde le kan̄gerka nane mbarde n̄gate ta ne mata mbar tan̄anj n̄ak tukunu ne manau tamba nan̄je miron̄ ye une n̄ak n̄gate. Ne tan̄jaka nan̄je mbar te-iben̄am tuku ndin tukulmba nan̄je miron̄ pa mboln̄ge pilit. ² Manau n̄aigonu n̄akmba kuyarke likit ta tan̄amba manau kade mbal Kuate nu lafunu ningit. Nu mbar ndate kumumbi kate ta sine kila.

³ Ne wam n̄aigonu tan̄amba ke likade mbal pilen̄ningimba ne manau ndui ta kate ta Kuate nu pa se nda n̄ga idus ndawa. ⁴ Kuate nu rangun mayenu nu n̄gan minmba pitik ndo mbar tuku lafunu tine ndakate. Ne Kuate tuku manau mayenu ta mbilmba wamdus mbar ndawa. Nu ne tuku mbar nda kan̄geranu suke nda n̄ga idus ndawa. Nu ne n̄gamun̄gal biye mbila n̄ga tairn̄ga rangun mayenu tinit.

⁵ Ne wamdus karen̄nu pilmba n̄gamun̄gal biye mbilam mbulit. Nan̄je manau tamba ait sun̄go tuku ne gubra tam tuku n̄girman pilmba minit. Ait ta prowa le Kuate nu tan̄go kumumbi pilen̄gate wam ta kilimok mayok kan̄gat. ⁶ Tan̄go n̄akmba manau ke likade ta nu kumumba lafunu ningam̄ngat. ⁷ Nane afu samba mbolok nyu kiln̄ja abo tugu n̄ayo ndan̄gam tuku ta ndo idusde sulumba wamdus san̄grinu pilmba wam magenu ke likade mbal ta Kuate nu abo tugu minmba minam tuku ningam̄ngat. ⁸ Nane afu nan̄gine n̄garosu ndo idusmba tugusek pasa pitaide sulumba manau n̄aigonu dubikade mbal ta Kuate nu nane tuku gubra sun̄go tumba pa sun̄go ningam̄ngat.

⁹ Ait ta mboln̄ge manau n̄aigonu ke likade mbal piti kan̄germba sinamanzer sun̄go

tamngaig. Ambonja Zu mbal mbolnje kasomok mbal turmba. ¹⁰ Nane manau magenu ke likade mbal nane samba mbolok kilnja, nyu sunjo, ngamungal mukuk wam ta njakmba kilamngaig. Ambonja Zu mbal mbolnje kasomok mbal turmba. ¹¹ Kuate nu tanjo njakmba mbolnje manau tinjeknu ndo te-mayokte. Nu ande kusre ndate.

¹² Nane Moses tuku tukul kila minmba wam njaigonu ke likade mbal nu nane tukul mbolnje pilenja pa kumumbi ningamngat. Nane Moses tuku tukul gilai minmba wam njaigonu ke likade mbal nu tukul pasambi pile ndanja nangine mbar manjambi pilenja pa ninguwa le ngisikamngaig. ¹³ Moses tuku tukul pasa ise ndo kade mbal nane Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kine ndakade. Tukul pasa dubide mbal nane ndo Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinig.

¹⁴ Kasomok mbal afu Moses tuku tukul pasa gilai minmba nangine kilambi kamusmba tukul pasa tanja dubikanu sukde ta nangine mironj tukul njak. ¹⁵ Tukul pasa ta nangine ngamungal sinamngat munit ta nane te-mayokde. Nangine pilengam tuku wam tanje tukul tuku ma mbolnje ndin mayenu tumningit. Tumningmba ait afu piti serningit. Ait afu wamdus bulok ningit. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwet tanje tenemba tumsingit. Ait sunjo prowa le Kuate nu Kristus Yesus mbolnje tanjo tuku wamdus kurok njakmba pilenjamngat.

Zu mbal tuku mbar wamdus

¹⁷ Ne ye Zu tanjo nga sakate. Ye une tanjo kuga ye Moses tuku tukul pasa njak ngate. Kuate nu ye tuku Mbara munit nga ne payamkate. ¹⁸ Ne sakate: Afunje tukul pasa tumyinaig le ye Kuate tuku nzali njakmba kila minmba manau mayenu pilenja kam kumunj ngate. ¹⁹ Ye am tukulok mbal ndin tumninget. Wamdus ma make sinamngat minig mbal ye bulu tanja kiljaninget. ²⁰ Ye wamdus tugusek kugatok mbal nane kiletidinj wamdus gisleknu mbal tumninget ngate. Ne tukul pasa mbolnje kila tugusek njakmba njak tukunu ne afu tanjamba turkam kumunj nga ne iduste.

²¹ Ne afu tumningit ta ne nanje ngaro tum ndate nga ye iduset. Ne nane kuayar ndawaig nga saningit ta ne nanje mironj kuayar ndate? ²² Ande tuku pino kuayar ndawaig nga saningit ta ne nanje mironj ande tuku pino kuayar ndate? Ne yabri mbara kanunu kanjerka njule paranate ta ne yabri mbara mbarinjam tuku wandek sinam kinit sulumba aganj afu kuayar ndate? ²³ Ne ye Zu tanjo ye tukul pasa njak nga payamkate ta ne tukul pasa ta lukamba Kuate tuku nyu njayo sili ndawet nga iduste? ²⁴ Kuyar pasa tane Zu mbal tuku tenemba sakate.

Tane tuku manau njaigonu mbolnje kasomok mbal nane Kuate tuku nyu tumba njayo silide nga sakate. *Aisaia 52.5*

Kuate am mbolnje ima nu Zu tanjo ndinok

²⁵ Zu tanjo, ne ngaro pikit sulumba tukul pasa njakmba dubikate ta ngaro pikit manau ta alo njak. Ne tukul pasa lukamba minmba ne ngaro pikit manau ta Kuate am mbolnje ngaro pike ndakanu tanja munit. ²⁶ Tanjamba ndo kasomok tanjo ande ngaro pike ndakate sulumba nu Kuate tuku tukul pasa dubikate ta nu Kuate am mbolnje ngaro pikanu tanja munit. ²⁷ Kasomok mbal nane ngaro pikam tuku manau kugatok ta nane tuku afu tukul pasa dubide. Tane Zu mbal afu tukul pasa tuku wane njak minmba ngaro pikig manau dubimba tane tukul pasa lukakade. Tane tuku mbar kasomok mbal ta mbolnje kilimok mayok kinig. ²⁸ Ande nu ngarosu tuku manau dubimba Zu tanjo mayok kinit ta nu Zu tanjo ndinok kuga. Ngarosu mbolnje ngaro pikig ta ngaro pike ndinok kuga. ²⁹ Ande nu nunje ngamungal njakmba Kuate tuwit ta nu Zu tanjo ndinok. Tukul pasa dubimba ngaro pikig wam ta ngaro pike ndinok kuga. Tukul Guwa nu tanjo sinamngat pirokate ta nu ngaro pike ndinok njak munit. Ande nu Zu tanjo ndinok mayok kinit ta tanjonge nu tuku nyu te-du ndanjade. Kuate nje nu tuku nyu te-dungate.

3

¹ Tane Zu mbal ye tuku pasa ta ismba ndanjamba idusde? Sine Zu tanjo mineg ta alo kugatok nga idusde? Ko ngaro pike manau ake teg nga idusde? ² Kuga. Ye tanjamba idus ndawet. Kuate nu sine Zu mbal wam magenu sunjomba singina. Wam ande tenemba. Nu nunje tukul pasa kulatkam tuku sine Zu mbal wai mbolnje pilna.

³ Sine tuku mbun afu pasa ta kulat ndakinag le Kuate nu wamdus mbilmba wam afu kam sakina ta nu ke ndakate nga idusde?

⁴ Sinja ye tanjamba idus ndawet. Kilke mbol mbal njakmba yabri tanjo ndo mayok kuwaig ta Kuate nu nunje tugusek manau ta kusrewe nda. Kuyar pasa ande Kuate tuku tugusek wam ta tuku tenemba sakate.

Ne pasa sakate ta mbolnje tuguseknu ndo mayok kinit.

Afunje ne tumba pasa mbolnje pilig ta ne nane tuku pasa lite. *Mune 51.4*

Kuyar pasa ta tanjamba sakate.

⁵ Sine manau njaigonu ke likeg ta mbolnje Kuate tuku tugusek manau sunjomba kilimok mayok kinit. Sine wam ta idusmba Kuate nu singine manau njaigonu keg le lafunu singit ta sine nu mbarte nga sakam kumunj e? i ... Sine tanjamba sa ndakube.

Wamdus ta tanjo tuku nginngan wamdus ndo. ⁶ Kuate nu lafunu kumumbi sinje ndakate kande nu sine kilke mbal mbal pilesingam tuku mine ndakate kande.

⁷ Tane ndanmba idusde. Ye yabri pasa ndo saki le Kuate tuku manau tinjeknu kilimok mayok kuwa sulumba nu tuku nyu sungokuwa. Ye wam ta idusmba Kuate nu ye une tanjo kuga nga pa se nda nga sakam kumuñ e? ⁸ i ... Tanjamba kande sine manau njaigonu kube le wam magenu kilimok mayok kuwaig. Yabri mbal afu ye tanjamba pasa kukliwanu nga saka ye tuku nyu njayo silide. Kuate nu mbal ta kumumbi pa ninnganngat.

Tanjo tinjeknu ande mine ndakate

⁹ Sine Zu mbal kasomok mbal lininjamba mine mayenu sinamunge mineg nga idusde e? Kuga. Sine Zu mbal kasomok mbal sine njakmba une tuku sanjri kumnemunge minmba pa tam tuku mineg ta ye buk tane tumtingit. ¹⁰ Kuyar pasa wam ta tuku tenjenmba sake likate.

Tanjo tinjeknu ndindo ande mine ndakate.

Mune 143.2

¹¹ Kuate kila pile mayewanu ande mine ndakate.

Nu sotanu ande mine ndakate.

¹² Tanjo njakmba ndin mayenu kusremba tiglu tanañ mayok kinig. Tanjo ndindo ande manau tinjeknu ke ndakate. *Mune 14.1; 53.1*

¹³ Nane tuku njinfok kilke burok talok minit le tanjo mindesinj menja mundur mayok kinit tanañ.

Nane yabri pasa ndo kile-mayokkade.

Nane tuku minje mbolnje kame mbenj tuku mbai sumbi minig tanañ. *Mune 5.9; 140.3*

¹⁴ Nane gubra tumba kasur pasa ndo sakade. *Mune 10.7*

¹⁵ Nane pitik ndo tanjo tuku ndare kutuwam idusde.

¹⁶ Nane kine promba wam njakmba njaigo siglikade le sinamanzer sunjo mayok kinig.

¹⁷ Ngamuñgal mukuk wamdus bulok minam tuku manau ta nane gilai. *Aisaia 59.7*

¹⁸ Nane Kuate idus ndamba nu tuku nyu kurau ndakade. *Mune 36.1*

Kuyar pasa nu tanjamba sake likate.

¹⁹ Tukul pasa nu wam afu dubikam tuku sakate ta nu kumnemunge minig mbal dubikam tuku sakate. Wam ta tuku ande nu nurje mbar te-ibenjam kumuñ kuga. Sine njakmba une tanjo mayok ka Kuate tuku pa tam tuku mineg. ²⁰ Ande nu tukul pasa dubimba nu Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kine nda. Tukul pasa nu tanjo njakmba tuku une ndo te-mayokmba tumningit.

Kuate nu sine tinjeknu kile-mayokkate

²¹ Tanjo tinjeknu mayok kambim tuku ndin Kuate nu buk te-mayokna ta tukul pasa mbolnje ndin ta mayok ndakina. Moses tuan tanjo njakmba ndin ta tuku kuyarke likinaig ta tenjenmba. ²² Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinjegg mbal Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinig. Nu sine son ngeg mbal njakmba tinjeknu ngate. Sine ndin kise kise mbolnje mayok nda kinig.

²³ Sine njakmba une manau ke likeg sulumba Kuate am mbolnje denkanu mineg. Ta tuku sine nu ndonj tumawam kumuñ kuga le ²⁴ Kristus Yesus nu sinenu nga kumna sulumba singine muskil kile-tidinge sinjina. Wam tamba Kuate nu piya kugatok ake sinañ sine make patika tinjeknu kile-mayokkate. ²⁵⁻²⁶ Nu tanjo ndonj ngamuñgal mukuk minam nga nu Kristus Yesus nane njakmba am mbolnje kumam tuku pilna le nu nurje ndare kutuna. Sine nu tuku kume tuku sanjri tomba tinjegg mbal kile Kuate ndonj tumaweg. Nu buk njan minmba tanjo tuku une lafunu ninje ndakina ta nu tinjeknu minit ta ngumneña kilimok te-mayokmba tanjo tuku une saukam tuku ndin kumumbi wakeina. Tanjamba kile nu tinjeknu minit sulumba sine Kristus tuku son ngeg mbal tinjeknu ngam kumuñ.

²⁷ Sine wam ande payamkam kumuñ e? Sinja kumuñ kuga. Ta ndanjam? Sine wam afu ke likeg manau ta mbolnje ndo sine payamkam kumuñ. Sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinjam tuku manau mbolnje payamkam kumuñ kuga. ²⁸ Tanjo ande nu tinjeknu mayok kinit ta nu Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinjate wam ta mbolnje tanjate ta sine kila. Tukul pasa mbolnje ande nu tinjeknu mayok kine ndakate.

²⁹ Kuate nu Zu mbal tuku Mbara ndo mine ndakate. Kasomok mbal tuku turmba minit. ³⁰ Nu sine njakmba tuku Mbara Ndindo minit. Nu sine ngaro pikeg mbal Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tinjegg wam ta mbolnje tinjeknu kile-mayokkate. Tanjamba ndo tane ngaro pike ndakade mbal Yesus tuku kume tuku sanjri tomba tinjate wam ndui ta mbolnje ndo tinjeknu kile-mayokkate.

³¹ Sinjine ngamuñgal son manau tanje tukul pasa te-site nga idus ndawap. Kuga. Sinjine ngamuñgal son manau tanje tukul pasa sanjri pilete.

4

Abraham tuku son manau kanjerap

¹ Sine tuku mbuñ Abraham sine nu tuku ndanjkube. ² Abraham nu wam magenu ke likina ta mbolnje tinjeknu mayok kina

kande nu payamkam kumuŋ kande. Nu tinjeknu mayok kina ta nuŋe wam kame ta mbolŋge kuga. Ta tuku nu Kuate am mbolŋge payamkam kumuŋ kuga. ³ Kuyar pasa nu Abraham tuku teŋenmba sakate.

Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanjri tomba tinjina le Kuate nu tuku ngamuŋgal son ta kanjermba nu tanjo tinjeknu ŋgina. *Mulum Pasa 15.6*

⁴ Sine pirokeg sulumba piyanu teg ta ake te ndakeg. Singine piro mbolŋge teg. ⁵ Tanjamba ndo sine piro ndaka Kuate nu une tanjo tinjeknu kile-mayokkate nga nu tuku sanjri tomba tinjega le wam ta mbolŋge ndo Kuate nu sine tuku ngamuŋgal son ta kanjermba sine tinjeknu ŋgate. ⁶ Kuate nu tanjo ande kanjermba nu tinjeknu ŋgate ta nuŋe wam ke likate ta idusmba tanjamba sa ndakate tukunu tanjo ta nu gare ŋak minit nga David nu teŋenmba kuyarna.

⁷ Sunjo nu tane tuku une sauke tinjig mbal tane gare sunjo ŋak minig.

⁸ Nu tane kile-tidinga tanjine une tuku pile ndatingit tukunu tane gare torde. *Mune 32.1*

David nu tanjamba kuyarna.

⁹ Sine ngaro pikeg mbalŋge ndo gare ta tamjig nga idusde e ko nane ngaro pike ndakade mbal turmba gare ta tamjigaig nga idusde? Abraham nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanjri tomba tinjina le Kuate nu tanjo tinjeknu ŋgina ta sine ŋakmba kila mineg. ¹⁰ Ame wam mbolŋge Kuate nu Abraham tinjeknu ŋgina. Nu Abraham tinjeknu ŋgina ta nu buk ngaro pikna e ko nu pike ndakina? Nu ngaro pike ndakina le nu Abraham tinjeknu ŋgina. ¹¹ Nu ngaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku son ŋgina le Kuate nu tanjo tinjeknu ŋgina. Wam ta te-mayokam tuku nu ngaro pike manau ta tina. Ta tuku nane ngaro pike ndaka Kuate tuku sanjri tomba tinjega mbal ŋakmba nane Abraham tuku mbuŋ minig. Kuate nu mbal ta nane Abraham ndonj tinjeknu ŋgate. ¹² Tanjamba ndo sine ngaro pikeg mbal Kuate tuku sanjri tomba tinjega sulumba ndo Abraham tuku mbuŋ mineg. Abraham nu ngaro pike ndakina ait mbolŋge nu Kuate tuku sanjri tomba tinjina le Kuate nu tinjeknu ŋgina.

Kuate tuku wam magenu kilam tuku ndin

¹³ Kuate nu Abraham nuŋe mbuŋ kame ndonj kilke tugu ŋakmba ningam tuku pasa sanjina ta nane tukul pasa dubikinaig tukunu nu pasa ta sa ndaningina. Nane Kuate tuku sanjri tomba tinjinaig le nu nane tuku ngamuŋgal son kanjerka nane tinjeknu nga kilke tugu ningam tuku sanjina. ¹⁴ Tukul pasa ŋakmba kumumbi dubide

mbal Kuate tuku wam magenu kilam tuku minwaig ndeta sine Kuate tuku sanjri tomba tinjega wam ta alo kugatok. Tanjamba kande ande nu wam magenu ta kilam tuku mine ndakate kande. ¹⁵ Ta ndanam? Tukul pasa nu tanjo kilmba pa ndo ningit. Tukul pasa mine ndakuwa ta tanjo nu tukul luka ndate.

¹⁶ Nane Kuate tuku sanjri tomba tinjega mbal nane nu tuku wam magenu kilam tuku minig. Nu ake sinaj sine make patika piya kugatok singit. Nu tanjate tukunu nu wam magenu Abraham nane ningam tuku sanjina ta Abraham tuku mbuŋ ŋakmba kilam tuku minig. Tukul kumnemjega minig mbal ndo kuga. Nane Abraham tanaj Kuate tuku sanjri tomba tinjega mbal ŋakmba kilam tuku minig. Abraham nu sine ngamuŋgal son njeg mbal ŋakmba tuku mbuŋ minit. ¹⁷ Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Ne tanjo kuasmbi sunjomba tuku mbuŋ nanjine minamjag ŋgate. *Mulum Pasa 17.5*

Abraham nu Kuate tuku pasa ta ismba son ŋgina tukunu nu tanjamba Kuate am mbolŋge singine mbuŋ mbuŋ mayok kina. Mbara ta nu kumanu mbal kile-tidinga abo ningit. Aganj afu mine ndakade ta nu nuŋe pasambi kile-mayokkate. ¹⁸ Kuate nu teŋenmba Abraham sana.

Ngumneŋga ne tuku ndare mbolŋge mbuŋ gudommmba mayok kanjigaig ŋgina. *Mulum Pasa 15.5*

Pasa ta alonu mayok kambim tuku ndin mine ndakina le nu Kuate tuku pasa ta ismba son nga alonu tairnga minna ma ma ngumneŋga nu kilke mbol mbal ŋakmba tuku mbuŋ mbuŋ mayok kina.

¹⁹ Abraham nu buk yar 100 patukina le nuŋe ngarosu tuku sanjri kugana. Piyo nuŋe Sara nu mata kinjo tam kumuŋ kuga. Nu ninjina. Abraham nu wam pitinu ta idusmba Kuate nu kam kumuŋ nga nuŋe son manau ta kusre ndana. ²⁰ Nu Kuate talawam tuku wamdus kugatok tukunu Kuate nu pasa sanjrinu sana ta nu wamdus tero ndakina. Nu Kuate tuku nyu te-dunga minna le ma ma nuŋe ngamuŋgal son ta manj sungoka sanjri tinjina. ²¹ Kuate nu wam kam tuku pasa sanjrinu sana ta nu sinja wam ta kamngat nga saka minna le ²² Kuate nu Abraham tuku ngamuŋgal son ta kanjermba nu tinjeknu ŋgina.

²³ Kuate nu Abraham tinjeknu ŋgina pasa ta Abraham tuku ndo sa ndakate. ²⁴ Sine tuku turmba sakate. Kuate nu singine Sunjo Yesus Kristus kumna le te-tina ta sine nu tuku sanjri tomba tinjega mbal Kuate nu sine mata tinjeknu ngamngat. ²⁵ Sine tuku une saukam tuku Kuate nu Yesus kumwa nga pilna le nu kumna. Sine nu am mbolŋge

tiñreknu mayok kambim tuku Kuate nu Yesus te-tina le abonja tiñgina.

5

Kuate nu sine tiñreknu ngate

¹ Sine Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tiñgeg wam ta mbolñge Kuate am mbolñge tiñreknu mayok kineg. Tanjaweg le siñgine Sunjo Yesus Kristus mbolñge Kuate nu sine ndoñ wamdus mukuk minit.

² Kristusñge ndin wakeina le sine Kuate nu ake sinanj make patikate manjau ta sinamñge mineg. Kile sine Kuate tuku kilña tamñgig nga minde-mindeka gare ñak mineg. ³ Ta ndo kuga. Piti afu sine mbolñge prowe likade le sine ta tuku mata gare ñak mineg. Sine siñgine piti kugrakube le siñgine ngamunjal son sanjrinu mayok kangat ta sine kila. ⁴ Ngamunjal son sanjrinu mayok kuwa le sine wam ñakmba kumumbi kam tuku mayok kanjig. Tanjamba sine Kuate minde-mindeka gare ñak minamñgig.

⁵ Sine Kuate minde-mindeka gare ñak mineg ta sine siñka kikosiñge nda. Kuate nu Tukul Guwa sine sinamñge pilit le nu sine tuku kume purte ta lato lato te-mayokmba tumsiñgit le kamuseg.

⁶ Sine siñgine miron ngarosu turam tuku sanjri kugatok minger le Kristus nu pro sine une ñak mbal tuku kumna. ⁷ Sine tanjo tuku manjau ta siñka kise. Tanjo ande nu tanjo mayenu ande turmba kumam tuku ta mata wam bada nga iduseg. Tanjo ndui ndui ndo nane tanjo ranjan mayenu turam tuku nanjine kuru kuru manjau te-iberñba kumam kumun. ⁸ Sine tanjo une ñak minger le Kuate nu sinenu nga Kristus pilna le nu sine tuku kumna. Wam ta mbolñge Kuate nu sine tuku sunjomba kume purmba minit ta te-mayokmba tumsiñgit.

⁹ Kristus nu kumna wam sunjo ta mbolñge sine tiñreknu mayok kineg tukunu kile sine nu mbolñge Kuate tuku gubra laipmba nu ndoñ wamdus mukuk mineg.

¹⁰ Sine Kuate ndoñ ngueu minger ta nunje Kinjo nunje kumna wam sunjo ta mbolñge sine Kuate ndoñ tumager. Tanjamba kile Kuate nu nunje Kinjo nunje tuku abo mine manjau mbolñge sine tuku muskil kile-tidiñgamñgat. ¹¹ Ta ndo kuga. Siñgine Sunjo Yesus Kristus nu sine kilmba Kuate ndoñ tumana le wam ta mbolñge kile sine Kuate ndoñ gulab mayemba nu ndoñ gare-gareka mineg.

Paulus nu Adam le Kristus tuku sakina

¹² Tanjo ndindo mbolñge une manjau kilke mbolñge mayok kina le une manjau ta mbolñge kume manjau prona. Tanjo ñakmba unekinaig tukunu kume manjau tanjo ñakmba mbolñge kumunjina. ¹³ Moses tuku tukul pasa pro ndana le une manjau kilke

te mbolñge minna. Minna ta tukul pasa mine ndakina tukunu nane pasa mbolñge ti ndanñginaig. ¹⁴ Pasa mbolñge ti ndanñginaig ta Adam minna ait mbolñge kume manjau nu tugu pilmba nane ñakmba kulatka minna le ka Moses tuku ait prona. Adam nu tukul lukakina sulumba kumna. Nunje ndare nane Adam tanjan tukul luka ndakinaig ta nane mata uneka kume likinaig.

¹⁵ Adam nu ande ngumneñga prowanñgat ta kubena. Kuate nu wam mayenu piya kugatok siñgina ta Adam nu unekina wam ta limba siñka kise. Tanjo ande tuku une manjau mbolñge tanjo ñakmba kume likinaig ta tanjo ande Yesus Kristus tuku wam mayenu mbolñge Kuate nu tanjo ñakmba tursiñgit. Nunje ake sinanj make patikate wam mbolñge Kuate nu wam mayenu piya kugatok tanjo ñakmba mbolñge lato lato pilit. ¹⁶ Kuate nu piya kugatok wam mayenu siñgit le wam mayok kinig ta nu Adam tuku une manjau mbolñge wam mayok kinaig ta liniñmba siñka kise. Tanjo nu unekam nduina le pileñgam tuku wam mayok ka ngisikam tuku manjau te-mayokna. Une manjau gudommba mayok ke likinaig le Kuate tuku wam mayenu piya kugatok ta mayok ka muskil kile-tidiñgam tuku manjau te-mayokna. ¹⁷ Tanjo andenje unekina le nu mbolñge kume manjau mayok ka gabat sunjo minna ta Kuate nu sine make patikina wam ta mbolñge sine piya kugatok tiñreknu mayok kager. Ta tuku sine tanjo ande Yesus Kristus mbolñge abo ñak minmba gabat sugo tanjan mayok kanjig.

¹⁸ Tanjo andenje unekina le ngisikam tuku manjau ta tanjo ñakmba mbol kumunjina. Tanjamba ndo tanjo ande nu wam tiñreknu kumumbi te-mayokna le manjau tiñreknu mayok ka abo ñak minmba minam tuku manjau tanjo ñakmba mbol kumunjina. ¹⁹ Tanjo andenje Kuate tuku minge pitaina le tanjo ñakmba une mbal mayok kinaig. Tanjamba ndo tanjo andenje Kuate tuku minge dubi mayena le tanjo gudommba tiñreknu mayok kinaig.

²⁰ Tukul pasa mayok kina le tukul lukawam tuku manjau sunjokina. Une manjau tugeka sunjokina ta Kuate nu ake sinanj make patikina wam ta une manjau ta limba sunjo ñayona. ²¹ Kume manjau sinamñge unenje tanjo kulatka minna. Tanjamba ndo kile manjau tiñreknu sinamñge Kuate nu ake sinanj make patikate wam tanje tanjo kulatka minit. Tanjamba kulatka minwa le ma ma siñgine Sunjo Yesus Kristus mbolñge abo tugu minmba minam tuku tamñgig.

6

Sine Kristus ndoñ kumanu tanjan kumger

¹ Sine kile ndanmba sakube. Kuate nu ake sinanjanjo make patikate manau ta sunjomba kilimok mayok kuwa nga sine manau njaigonu kumba minbe e? ² i ... Ye tanjamba idus ndawet. Sine une manau nduiye kusremba kumanu tanjan kumgenj mbal kile sinjine mine ta une manau mbolnje minam kumunjo kuga. ³ Sine kule pisne tumba Kristus Yesus ndonj ulendikigenj mbal sine kule pisne tigenj ta Kristus ndonj kumanu tanjan kumgenj wam ta tane kila. ⁴ Sine kule pisne tumba Kristus ndonj kumanu tanjan kumgenj ta nane sine nu ndonj ngukanu tanjan ngukinaig. Tanjanaig ta Mam Kuatenje nunje sanjri sunjo tambu nu te-tina le sine nu ndonj abonjanu tanjan abonjigenj sulumba mine kitek mayenu mbolnje mineg.

⁵ Sine Kristus ndonj kumanu tanjan kumgenj ta nu ndonj ulendikigenj. Sine nu ndonj tinjanu tanjan tinja nu ndonj ulendika abo kitek njak mineg. ⁶ Ngarosu une manau njak te te-simba sine une tuku piro mbal manjo mine ndakube nga wamdus ambokok ta Kristus ndonj ail kazrai mbolnje danjanu tanjan danjinaig wam ta sine kila. ⁷ Tanjo nu kumit ta une manauenje nu manjo kulat ndakate. Nu sinja muskil te-tite. ⁸ Sine Kristus ndonj kumanu tanjan kumgenj tukunu sine mata nu ndonj abo njak minmba minamnjig wam ta sine kila mineg. ⁹ Kristus nu buk kummba tinjina. Kile nu abo njak minit ta manjo kume nda. Kume manauenje nu manjo kulatke nda. ¹⁰ Nu kumna ta une tuku sanjri nduiye kusremba kumna. Kile nu abo njak minit ta nu Kuate tuku nyu te-dungam tuku minit. ¹¹ Tane Kristus Yesus ndonj ulendikade tukunu tanjine mironjo tuku tenemba idusap. Tane une tuku sanjri nduiye kusremba kumanu tanjan kumnaig sulumba kile abo njak minmba Kuate tuku nyu te-dungam tuku minig.

¹² Tane une manau pitaiwap le nu manjo tane kulat ndakuwa le tanjine njarosu tuku nzali njaigonu dubi ndakap. ¹³ Une manau sanjri pilewam tuku tanjine njarosu inum inumnu une tuku piro aganj tanjan pati ndakap. Tane kummba tinja abo njak minig mbal tanjan minig. Ta tuku manau mayenu sanjri pilewam tuku tanjine njarosu inum inumnu Kuate tuku piro aganj tanjan patikap. ¹⁴ Tane tukul pasa sinamnje mine ndakate. Kuate nu ake sinanjanjo make patikate manau sinamnje minig. Ta tuku une tuku sanjrinje tane kulat ndakuwa.

Piro tanjo mayenu tuku yaba pasa

¹⁵ Kile sine ndanjkube. Sine tukul pasa sinamnje mine ndaka Kuate nu make patikate wam sinamnje mineg tukunu sine wam njaigonu ndo kube e? i ... Ye tanjamba

idus ndawet. ¹⁶ Tane ande tuku wamdus dubiwam tuku tanjine njarosu pilig ta tane nu tuku piro tanjo tanjan mayok kinig ta tane kila. Tane une manau tuku piro mbal minap ta tane ngisikamngai. Tane Kuate tuku minje kumnemnje minap ta nu tane tinjeknu kile-mayokkuwa le abo njak minamngai.

¹⁷ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Tane buk une tuku piro mbal minnaig le afunje tugusek pasa tumtinginaig ta kile tanjine wamdus njakmbambi dubide. ¹⁸ Tane une manau tuku sanjrinje ndaleka minna le nu tane muskil kile-tidingina le kile tane manau tinjeknu tuku piro mbal tanjan minig. ¹⁹ Ye tane manau tinjeknu tuku piro mbal nga satinjit ta tane wamdus pulutingam tuku ndo satinjit. Tane nu tuku piro mbal kuga. Tanjine wamdusmbi nu dubide. Tane o buk tanjine njarosu inum inumnu kutur manau tuku piro aganj patikanaig sulumba wam njaigonu lato lato kumba minnaig. Tanjamba ndo kile tanjine njarosu inum inumnu manau tinjeknu tuku piro aganj tanjan patikap sulumba Kuate tuku mbal purfenju mayok kape.

²⁰ Tane buk une tuku piro mbal minnaig le manau tinjeknunje tane kulatkam kumunjo kuga. ²¹ Tane une tuku piro mbal minmba manau ke likinaig ta tuku kile kiko kumusde. Tane alonu ame aganj tinaig? Manau tanje kumam tuku ndin ndo wakeite. ²² Kile tane une tuku sanjri kumnemnje mine ndakade. Kuga. Tane Kuatenje muskil kile-tidingina le kile tane nu tuku piro mbal minig. Tanjamba tane Kuate tuku mbal purfenju mayok kinig sulumba abo njak minmba minam tuku ndin mbolnje minig. ²³ Une kumnemnje pirokade mbal nane piyanu kume manau tade. Sine sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku mbal Kuate nu piya kugatok abo tugu minmba minam tuku sinjit.

7

Tukul pasa le une manau tuku pasa

¹ Tira kame, tane tukul pasa njak minig mbal ye tane satinjamngit. Tanjo abo minig ait mbolnje ndo tukul pasanje nu kulatka minit ta tane kila. ² Pino nu tanjo nunje abo minwa le nu tukul pasa dubimba tanjo kise tam kumunjo kuga. Tanjo nunje kumwa ta nu tanjo kilig tuku tukul ta kumnemnje mine ndakate. ³ Nu tanjo nunje kume ndakate le nu tanjo kise tate ta nu munjo kilig tuku tukul pasa purte. Tanjo nunje kumit ta nu tukul ta kumnemnje mine ndakate. Nu tanjo kise tuwa ta nu une ndakate.

⁴ Tira kame, tanjamba ndo tane ande tuku mbal minam tuku Kristus tuku njarosu mbolnje tane kumanu tanjan kummba tukul

tuku sangri kusrenaig. Ande nu kummba tingina ta sine nu tuku mbal mineg. Kile sine Kuate tuku mbal minmba nu tuku nga wam magenu tinreknu ndo kile-mayokkam tuku mineg. ⁵ Sine buk kilke te tuku manau mbolnge minger le tukul pasanje ngarosu tuku nzali ngaionu tukulningina tukunu une manau nu sine sinamnge sangri tinga piroka kume manau te-mayokna. ⁶ Tukul pasa tuku sangri sine kulatka minna ta kile sine kumanu tananj kumger sulumba nu tuku sangri kumnemnge mine ndakeg. Kile sine manau ambokok mbolnge tukul kumnemnge minmba Kuate dubi ndaweg. Sine manau kitek Tukul Guwa mbolnge Kuate dubiweg.

⁷ Sine wam ta tuku ndanjube. Tukul pasa le une manau nale ndui ta ndo minik e? i ... Ye tanamba idus ndawet. Ye tukul pasa mbolnge ndo une tuku sangri ta kamusen ta tenjemba. Tukul pasa ande sakate: Tanjo tuku aganj kanjerka am kikonj ti ndangap ngate. Tukul pasa ta mine ndakate kande ye am kikonj tingam tuku manau njonu ta kamus ndawet kande. ⁸ Tukul pasa nu tanamba sakate tukunu une manau nu tukul mbolnge ndin kanjermba ye tuku ngamunggal sinamnge am kikonj tingam tuku manau kise kise kile-mayokkina. Tukul pasa mine ndakuwa ta une manau nu kumanu tananj minit. ⁹ Ambonga ye tukul gilai ait mbolnge ye abo njak minet nga idusen. Ye tukul kila pilen le une manau sangri tinga ye kumam tuku pilna. ¹⁰ Tukul pasa nu abo minam tuku ndin tumyam tuku prona ta ye nu mbolnge kume manau ndo te-siliken. ¹¹ Tukul pasa ta mayok kina le une manau ye didikam tuku tukul mbolnge ndin kanjermba ye didika tukul pasa tamba ye baleyina.

¹² Moses tuku tukul pasa purferjnu tinreknu mayenu ndo minit. ¹³ Wam mayenu tanje ye baleyina nga sakam kumunj e? i ... Ye tanamba idus ndawet. Unenge nu wam mayenu ta tumba ye baleyina sulumba nuje manau njonu ta te-mayokna. Tukul mbolnge une nu sinja aganj njonu ta kilimok mayok kinit.

Une tuku sangri

¹⁴ Tukul pasa nu Tukul Guwa tuku sangri mbolnge prote ta sine kila ta ye tango tuku manau gisleknu njak minet tukunu ye une tuku piro tanjo ndalekanu tananj minet. ¹⁵ Ye wam ke liket ta ndanjam saka ye tanawet. Ye wam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye wam njule parak ta ndo ke liket. ¹⁶ Ye wam nzali ndayate ta ke liket sulumba yije manau tamba tukul nu kumumbi sakate njget. ¹⁷ Ye wam ngaionu ke liket ta yenje kuga. Une nu ye sinamnge minmba nuje wam ta ke likate. ¹⁸ Ye tanjo tuku manau

gisleknu njak minet le wam mayenu ande ye sinamnge mine ndakate ta ye kila. Ye wam magenu kam tuku wamduset ta ke fuguwet. ¹⁹ Ye manau mayenu kam nzaliyate ta ye ke ndaket. Ye manau njonu kam mbulet ta ye ket. ²⁰ Ye manau mbulet ta ke liket ta yenje ke ndaket. Une nu ye sinamnge minmba nunje kate.

²¹ Wam njonu mayok kinit ta tenjemba. Ye wam mayenu ande kam nzaliyate sulumba ye wam njonu ndo ket. ²² Yije ngamunggal sinamnge yije pilewanu wamnge Kuate tuku tukul pasa kumumbi sakate nga tumyate ta ²³ wam njonu ande ye tuku ngarosu mbolnge sangri tinga yije pilewanu wam ta ndonj kame bumba minik le kamuset. Nu ye tumba une manau ye sinamnge minit te kumnemnge pilit le ye wam ngaionu ke liket.

²⁴ A ... ye sinja sinamanzer sunjo njak minet. Yije ngarosu tuku sangri mbolnge ye kumam tuku minet te imanje ye turyuwa. ²⁵ Ese. Ye Kuate gare pasa sunjo tuwet. Nunje singine Sunjo Yesus Kristus mbolnge sine tursimmba muskil kile-tidinge sinjit.

Ta tuku ye yije pilewanu wamnge Kuate tuku tukul kumnemnge minet ta ye tanjo tuku manau gisleknu njak minmba une manau kumnemnge minet.

8

Tukul Guwa tuku sangri

¹ Sine Kristus Yesus ndonj ulendikeg mbal sine pa tam tuku mine ndakeg. ² Sine nu ndonj ulendikeg sulumba Tukul Guwa kumnemnge mineg le nu une tuku sangri tesimba muskil kile-tidinge sinmba abo mine manau sinjit.

³ Sine tanjo tuku manau gisleknu njak minger tukunu tukul pasa nu sine tursinge fuguna ta Kuatenje nu sine turkina sulumba nu nuje Kinjo kukulna le nu kilke mbolok une njak tanjo tananj mayok ka Kuate tuku nzali dubimba une saukam tuku ngarosu kumam tuku pilna. Tanjana le Kuate nu kilke mbolok tanjombi une tuku sangri kume serna. ⁴ Ta tuku sine tanjo tuku manau gisleknu kumnemnge mine ndaka Tukul Guwa tuku nzali kumnemnge mineg mbal sine tukul pasa am mbolnge kumumbi mayok kinge.

⁵ Nane tanjo tuku manau gisleknu kumnemnge minig mbal nanjine wamduset tanjo tuku wam mbolnge ndo minig. Tukul Guwa tuku nzali kumnemnge minig mbal nanjine wamduset Tukul Guwa tuku wam mbolnge minig. ⁶ Ande nu nuje wamduset tanjo tuku manau mbolnge pilit ta nu njgisikamngat. Ande nu nuje wamduset Tukul Guwa mbolnge pilit ta nu abo njak ngamunggal mukuk minamngat. ⁷ Tanjo tuku manau

gisleknu kumnemnge minig mbal nane Kuate tuku ngeu minig. Nane Kuate tuku tukul pasa kumnemnge mine ndakade. Nane sinja dubiwam fugude. ⁸ Nane tanjo tuku manau gisleknu kumnemnge minig tukunu nane Kuate gare tambim kumuñ kuga.

⁹ Tukul Guwa sinja tane sinamnge minit ta tane nu tuku nzali kumnemnge minig. Tane tanjo tuku manau gisleknu kumnemnge mine ndakade. Ande nu Kristus tuku Guwa kugatok ta nu Kristus tuku tanjo kuga. ¹⁰ Tane une manau ñak tukunu ngarosu kumam tuku minig ta Kristus nu tane sinamnge minit le tane tinreknu mayok ka ngamunjal abo tugu ñak minig. ¹¹ Yesus kumna le Kuatenge te-tina ta nuje Guwa tane sinamnge minit. Nu tane sinamnge minit tukunu nu Kristus Yesus kumna le te-tina tanjamba ndo tanjine kumig tuku ngarosu ta mata kile-tidingamngat.

¹² Tira kame, sine tanjo tuku manau gisleknu man dubi ndakube. Nu sine kulat ndakate. ¹³ Sine tanjo tuku manau gisleknu kumnemnge minbe ta sine ngisikamngig. Sine Tukul Guwa tuku sangri mbolnje ngarosu tuku manau kile-ibenka kume serninbe ta sine abo ñak minamngig. ¹⁴ Sine Kuate tuku Guwa tuku nzali dubiweg mbal sine Kuate tuku kinjo kame mineg. ¹⁵ Sine Tukul Guwa tigen mbal sine piro mbal mayok ka kuru kuru wam mbolnje pro ndagen. Kuga. Sine nu mbolnje Kuate tuku kinjo kame mayok ka ndek yije Mam nga Kuate wikeg. ¹⁶ Tukul Guwa nu sine sinamnge tane kumumbi Mam ngade nga tumsingit le sine Kuate tuku kinjo kame mineg ta kila pileg. ¹⁷ Sine kinjo kame mineg ta Mam tuku aganj ndende kilam tuku mineg. Kuate nu sine tuku Mam tukunu sine Kristus ndonj nuje aganj ndende ta kilamngig. Kile sine ait te mbolnje nu ndonj piti kuraweg ta sine nu ndonj kilña tamngig.

Sine gare sunjo tamngig

¹⁸ Kilña sunjo sine mbolnje mayok kangat ta ye wam ta idusmba kile piti kuraweg te aganj fudinndo nget. ¹⁹ Kuate nu kilke mbolnje aganj ndende ñakmba kile-mayokkina ta nane Kuate tuku kinjo kame mayok kambim tuku ait tairnga mindesimba minig. ²⁰ Aganj ñakmba ta manau gisleknu mbolnje pronaig. Nane nanjine nzali dubimba tanjamba pro ndanaig. Kuate nuje nane kilmba manau ta kumnemnge patikina ta nane nduiye tanjamba minmba minam tuku pati ndakina. ²¹ Aganj kame ñakmba ta kile ñaigoñgam tuku manau kumnemnge minig ta nane Kuate tuku kinjo kame ndonj muskil kile-tidinge ninjamngat. ²² Aganj ñakmba ta pino kinjo tepalbim tuku rar kamuste tanjamba muskil

te-tiwam tuku mindesimba wikaraumba minig ta sine kila. ²³ Aganj kame ta ndo kuga. Sine Tukul Guwa ñak minmba samba mbolok gare kamuseg mbal sine mata ngarosu tuku muskil te-timba Kuate tuku kinjo kame mayok kambim tuku tairnga ngamunjal sinamnge wikaraumba mineg.

²⁴ Kuate nu buk muskil kile-tidinge singina le kile sine wam ta tuku alonu tairnga minde mineg. Sine wam ande tairnga minde mineg le nu prowa sulumba tumail pulusinguwa le man nu tairnge nda. ²⁵ Sine wam ande tuku tumail pulu ndasingit le sine wamdus sanjgrinu pilmba wam ta ndo tairnga mineg.

²⁶ Tanjamba ndo sine sanjriknu mine ndakeg le Tukul Guwa nu sine sinzanjsingit. Kuate nu yabanj pasa ndanj nane kumumbi kade nga nzalite ta sine gilai mineg. Tukul Guwa nu sine tuku ngamunjal sinamnge Kuate yabanjam tuku ta sine tuku sungomba idusmba pasate fugumba malmbi ndo kate. ²⁷ Kuate nu tanjo tuku ngamunjal ñakmba kangerte ta nu Tukul Guwa tuku wamdus kila pilit. Tukul Guwa nu Kuate tuku nzali dubimba nu tuku mbal tuku yabanje le Kuate nu nuje malmbi ndo ismba nu tuku wamdus kila minit.

²⁸ Sine Kuate tuku kume pureg mbal nu nuje wamdus dubimba sine kilam tuku wikina. Wam kame kise kise sine mbolnje prowe likade ta sine mine mayewam tuku ndo prode ta sine kila. ²⁹ Kuate nuje Kinjo ta kinjo mulum minwa nga nu o buk sine kilam tuku madisingina ta nuje Kinjo nuje tuku manau te-purbe nga idusna. ³⁰ Tanjamba nu sine kilam tuku o buk madisingina mbal nu sine wikina. Nu sine wikina sulumba tinreknu kile-mayokkina. Sine tinreknu kile-mayokkina sulumba nyu sugo singam tuku patikina.

Kuate tuku kume pur manau sunjo

³¹ Ye wam kame satinje ta tugunu tenenmba. Kuate nu sine ndonj sailka minwa le imange sine kile-ibenjam kumuñ? Kumunj kuga. ³² Nu nuje Kinjo nuje mape ndamba sine tursingam tuku kumwa nga pilna. Tanjamba kile nu nuje Kinjo nuje mbolnje wam ñakmba singit le sine ngamunjal mukuk ñak mineg. ³³ Kuate nuje sine tinreknu ngate. Ta tuku ande nu sine Kuatenge madisingina mbal pasa mbolnje patikam kumuñ kuga. ³⁴ Kristus Yesus nu sinenu nga kumna tukunu ande nu sine pa singam tuku mine ndakate. Nu kumna wam ta ndo kuga. Kuate nu te-tina le nu tinjina. Kile nu Kuate tuku ndinam kumamnge minmba sine tuku nga Kuate yabanjamba minit.

³⁵ Kristus nu sine tuku kume pumba minit ta imange nu tuku kume purte wam

ta kuerkam kumuŋ? Piti ait, sinamanzer, afuŋge kasursingig, gubak mineg, agaŋ denkanu mineg, kame agaŋ sine tugum prode, afu balesingam bafude wam kame ta ŋakmba nu tuku kume purte wam ta kuerkam kumuŋ kuga. ³⁶ Kuyar pasa ande nu teŋenmba sakate.

Sine ne tuku mbal ait ŋakmba kumam tuku mineg.

Sipsip bale faram tuku pilingade taŋamba afu sine bale faram tuku pilingade ŋgate. *Mune 44.22*

³⁷ Kristus nu sine tuku sunŋomba kume purte ta nu piti ŋakmba ta kugrakam tuku tursingit le sine saŋgri ŋak mayok kineg. ³⁸⁻³⁹ Ye sinŋa son pasa satinŋamŋgit. Kuate nu sinŋine Sunŋo Yesus Kristus mbolŋge sine tuku sunŋomba kume purte ta saŋgri andenge nuŋe wamdus ta kuerkam tuku mine ndakate. Sine kumeg e ko abo mineg ta eŋel le guwa sugo sugo tuku saŋgri wam kame kile sine mbolŋge prode ko ŋgumneŋga prowamŋgaig agaŋ ndende samba le kilke mbolŋge mine likade wam kame sakit ta ŋakmbaŋge Kuate nu sine tuku kume purte wamdus ta kuerkam kumuŋ kuga.

9

Kuate nu nuŋe wamdus dubimba nuŋe mbal madiniŋgit

¹ Ye Kristus tuku tango minet ta ye yabri pasa sa ndaket. Ye pasa satinŋamŋgit te sinŋa son pasa. Tukul Guwanŋge pasa te sinŋa son pasa ŋga sayate le ye tane satinŋet ta teŋenmba. ² Ye Zu mbal tuku piti sunŋoyate le ŋgamuŋgal rar kamusmba minet. ³ Ye Kristus ndoŋ purka ŋgisikumba maŋau tamba yiŋe ndare tuma turkam kumuŋ kande ye wam ta mata iduset kande.

⁴ Nane Israel tugu minig. Nane nuŋe kiŋo kame minam tuku Kuatenŋge nane madiniŋgina. Nu nane ndoŋ minmba minit. Nu nuŋe pasa ta nane ndoŋ katna. Nane tukul pasa ŋak. Kuate mbariŋam tuku ndin nu nane tumniŋgina. Nu wam magenu kam sakina ta nane ambonŋa ismba tinaig. ⁵ Abraham Isak Yakob nane nane tuku mbuŋ. Kristus nu ŋgarosu ŋak mayok kina ta nu nane tuku ndare mbolŋge mayok kina. Nu Kuate. Nu agaŋ ŋakmba kulatka minit. Nyu te-dungam tuku wam ta nu mbolŋge kumba minmba minam tuku minit. Son.

⁶ Israel mbal nane Kuate tuku ndin pitaide tukunu Kuate nu wam kam saniŋgina ta ke ndakate ŋga idus ndawap. Nane Israel tuku tugu ŋakmba minig ta afu ndo Israel ndinok. ⁷ Ta tuku Abraham tuku mbuŋ ŋakmba minig ta afu ndo nu tuku mbuŋ ndinok. Kuate nu teŋenmba Abraham sana.

Isak tuku ndare mbolŋge ndo ne tuku mbuŋ mayok kaŋgaig ŋga sana. *Mulum Pasa 21.12*

⁸ Pasa ta tugunu teŋenmba. Sine ŋgarosu mbolŋge Abraham tuku mbuŋ mayok kineg mbal sine Kuate tuku kiŋo kame mayok nda kineg. Kuate nu pasa saŋgrinu Abraham sana ta sine pasa ta mbolŋge Abraham tuku mbuŋ mayok kineg mbal ndo sine Kuate tuku kiŋo mayok kineg. Sine Abraham tuku mbuŋ ndinok. ⁹ Kuate nu Abraham teŋenmba sana.

Yar ande si piyo nanŋe Sara nu kiŋo tuwa le ye sinŋa luka prowamŋgit ŋgina. *Mulum Pasa 18.10*

¹⁰ Ta ndo kuga. Ngumneŋga Rebeka nu sinŋine mbuŋ Isak ndoŋ kiŋo armba funŋul sinamŋge konkinaik. ¹¹ Kiŋo armba ta pro ndamba wam magenu ko ŋaigonu ke ndakinaik le nu o buk ande madina. Kuate nu tanŋo madiniŋgit ta nane wam ke likade mbolŋge madi ndaniŋmba nu nuŋe wamdus ndo dubimba madiniŋmba wikate. ¹² Nu nuŋe maŋau ta te-mayokmba Rebeka teŋenmba sana.

Kiŋo mulum nu kiŋo ŋgumneŋgamŋgat ta tuku miŋge kumnemŋge minamŋgat ŋga sana. *Mulum Pasa 25.23*

¹³ Kuyar pasa ande mbolŋge Kuate tuku miŋge teŋenmba minit.

Yakob tuku ye kume puret ta Esau ye kasuret ŋgate. *Malakai 1.2*

¹⁴ Kuate nu nuŋe nzali dubimba ande madimba ande pitaite ta nu wam kumumbi ke ndakate ŋga sakam kumuŋ e? i ... Ye taŋamba idus ndawet. ¹⁵ Kuate nu pasa te Moses sana le nu kuyar mbolŋge kuyarna le minit.

Ye tanŋo ande mapewam iduset ta ye nu mapewet.

Ye tanŋo ande sinawam iduset ta ye nu sinawet ŋgate. *Kisim Bek 33.19*

¹⁶ Ta tuku Kuate nu ande mapete ta tanŋo tuku wamdus ko nuŋe piro tuku muntu ta tuku nu mape ndate. Kuga. Nu nuŋe wamdus sina tamba ndo nu mapete.

¹⁷ Kuate nu kuyar pasa ande mbolŋge Isip tuku gabat Farao tuku teŋenmba sakate.

Ye ne mbolŋge yiŋe saŋgri te-mayoki le ye tuku nyu kilke mbol mbal iswaig ŋga ye ne gabat pilen ŋgate. *Kisim Bek 9.16*

¹⁸ Ata. Kuate nu nuŋe nzali dubimba afu mapekate sulumba afu nuŋe pasa pitaiwam tuku wamdus karenŋu niŋgit.

¹⁹ Kile tane tuku ande teŋenmba ye kusnayanŋgat. Sine Kuate tuku nzali pitaiwam kumuŋ kuga ta ndaŋam saka Kuate nu tanŋo tuku gubra pilit ŋga ye kusnayuwa ta ²⁰ ye teŋenmba nu tuku pasa lafuwamŋgit. Ne ima le Kuate ndoŋ kualeyaukate. Kilke

waim andenge nu tanjo wakeite ta samba ne ndanam saka ye tenjemba wakeiyina nga sa ndate. ²¹ Waim wakeikanu tanjo ta nu kilke kilmba nuje nzali ndo dubimba aganj wakeikate. Nu kilke ndui tambi waim ande maditaknu wakeimba waim ande ake aganj patinu tuku wakeite.

²² Tanjamba ndo Kuate nu nuje nzali dubimba nuje aganj ndende mbolnje wam afu kam kumun. Nu une tuku gubra njak minmba nuje sangri sunjo te-mayokmba njakmba tumningam tuku iduste ta nu ngan minmba pitik ndo ngisikam tuku minig mbal pa ninje ndakate. ²³ Nu nuje mapekate mbal mbolnje nuje wam magenu lato lato patikuwa le njakmba kanjerwaig nga idusmba tanjate. Mbal ta nane nu ndonj gare njak minmba minam tuku Kuate nu o buk nane madiningina. ²⁴ Kuate nu sine wike likate mbal tuku saket ta afu Zu mbal afu kasomok mbal.

²⁵ Kuate nu tuan tanjo Hosea mbolnje nu kasomok mbal tuku tenjemba sakina.

Nane ye tuku mbal mine ndakade kuasmbi ta nane ye tuku mbal minamnjgaig. Mbal ta ye nane wamodus ninje ndaken ta ye nane tuku kume purmba minamnjgit.

²⁶ Ma ande tuku mbal nane Kuate tuku mbal kuga nga saken ta ye tane Kuate abo njak minit tuku kinjo kame ngamnjgit. *Hosea 2.23; 1.10*

Kuate nu tanjamba sakina.

²⁷ Tuan tanjo Aisaia nu Israel mbal tuku tenjemba wi kuenja sakina.

Piyalnje fulbul minig tanjan Israel mbal burnu kumun kuga ta ndui ndui ndo muskil kile-tidingam tuku wam tamnjgaig.

²⁸ Kuate nu dal ndaka kilke te mbolnje pitik ndo pasa nduiye te-timba lafunu pa ningamnjgat. *Aisaia 10.22-23*

²⁹ Aisaia nu o buk pasa ande tenjemba sakina.

Samba mbolok mbal tuku Mbara nu sine tuku ndare afu mape ndakina kande sine Sodom le Gomora tanjan kile mine ndakeg kande. *Aisaia 1.9*

Aisaia nu tanjamba sakina.

³⁰ Ye tuan tanjo kame tuku pasa satinjit ta tugunu tenjemba. Kasomok mbal nane tinjeknu mayok kambim tuku ndin sota matuk tukul ndakinaig ta nane Kuate nu kumun nginaig sulumba Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinaig. ³¹ Israel mbal nane tinjeknu mayok kambim tuku tukul dubika matuk tukulka nane tinjeknu mayok ndakinaig. ³² Ta ndanam? Nane tinjeknu mayok kambim tuku wamodus sangrinu pilnaig ta nanjine piro tuku sangri mbolnje sotinaig. Kuate nu kumun nga nu mbolnje sote ndakinaig. Ndate ande tanjo kupe danjgade ta

nane ndame ta mbolnje biekade. ³³ Kuyar pasa nu tenjemba sakate.

Ata. Ye Sion tumbranje ndame ande kupe danngam tuku pili le minamnjgat. Ndate sunjo ta mbolnje nane barinunjaig. Ande nu ndame ta tuku sangri tomba tinjuwa ta nu tumail pulunungat ngate. *Aisaia 28.16*

10

Israel mbal ndin mayenu ngisinaig

¹ Tira kame, yije mbal Israel nane muskil kile-tidinge ningam tuku ndin ta te-silikuwaig nga ye wamodus sangrinu pilmba Kuate yabanjet. ² Nane Kuate dubi mayewam tuku ngamunjal kundekundenigit ta nane ndin katese ndade. Ye nane tuku manau ta kila. ³ Nane Kuatenje ndo tanjo tinjeknu kile-mayokkate wam ta gilai minmba nanjine sangrimbi tinjeknu mayok kambim tuku wamodus sangrinu pilig. Nane Kuate nu tanjo tinjeknu kile-mayokkate ndin ndindo ta pitaide.

⁴ Kristus mbolnje tukul pasa kumna. Kile nu tuku kume tuku sangri tomba tinjgade mbal nane Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kinig. ⁵ Moses nu tukul pasa dubimba tinjeknu mayok kambim tuku tenjemba kuyarna.

Ande nu tukul pasa njakmba dubi mayewa ta nu abo njak minmba minamnjgat ngina. *Wok Pris 18.5*

⁶ Kristus tuku kume mbolnje tinjeknu mayok kinit wam ta minde bada tanjan kuga. Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ima nu samba mbol ambe kanjat nga idus ndawa ngate. *Lo 30.12*

Sine pasa tambi ande nu samba mbol kumba Kristus tumba ndekuwa le son ngam kumun nganu sukeg. ⁷ Ko ima nu kumanu mbal tuku tumbran kanjat nga idus ndawap. Pasa tambi ande nu Kristus kumanu mbal ngamuknje te-tiwa le son ngam kumun nganu sukeg.

⁸ Kristus son ngam tuku ndin minde bada tanjamba kuga. Kuyar pasa te ise tiwap.

Kuate tuku pasa tane tugumnje minit. Tane tuku minje mbolnje ngamunjal sinamnje minit. *Lo 30.14*

Ata. Nu son ngam tuku minde bada kuga. Pasa tane tugumnje minit ta sine kukliweg. Tane Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinjgap ngeg not.

⁹ Ne nanje minjembi Yesus nu Sunjo Ndindo minit nga te-mayokmba saka sulumba nanje ngamunjalmbi Kuatenje Yesus kumna le te-tina ta ne son nga ta Kuate nu ne tuku muskil te-tiwe tanmbimnjgat. ¹⁰ Sine ngamunjalmbi son ngeg le Kuatenje sine tinjeknu ngate. Sine minjembi pasa

ta te-mayokeg le muskil kile-tidinge singit.
 11 Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ande nu ndame ta tuku sanjri tomba
 tingua ta nu tumail pulunungat
 ngate. *Aisaia 28.16*

12 Sine Israel mbal tane kasomok mbal
 Sunjo am mbolnje sine kise kise mine
 ndakeg. Nu sine njakmba tuku Sunjo ndindo
 minit. Nane afu nu sinzanjninguwa nga nu
 wikade ta nu nane njakmba nuje ranjun
 mayenu tamba sinzanjningit. 13 Kuyar pasa
 nu tejenmba sakate.

Nane afu Sunjonge sinzanjninguwa nga
 wikade ta nu nane njakmba muskil
 kile-tidinge ningamngat ngate. *Yoel*
2.32

14 Nane nu tuku sanjri gilai minmba son
 nda ngade mbal ta ndanjanmba nuje nane
 sinzanjninguwa nga nu wikam kumu? Nane
 nu tuku nyu ise ndakuwaig ta ndanmba
 nane son nguwaig? Ande nu Kristus tuku
 pasa tumba nane tugumnje kukli ndawa ta
 ndanmba nane isamnggaig? 15 Afu nanjine
 mbal afu pasa kukliwam tuku kukul
 ndaninguwaig ta ndanmba nane kumba pasa
 ta kukliwamnggaig? Kuyar pasa ande ta tuku
 tejenmba sakate.

Ande nu pasa mayenu tumba pro sine
 tugumnje sakate ta sine gare-
 garekeg ngate. *Aisaia*
52.7

Israel mbal pasa mayenu pitainaig

16 Kristus tuku pasa mayenu isig mbal
 gudommba nane pasa ta dubi ndade. Aisaia
 nu ta tuku tejenmba sakina.

O Sunjo, sine pasa kukliweg le ande nu son
 nda ngate ngina. *Aisaia 53.1*

17 Sine Aisaia tuku pasa ta mbolnje
 tejenmba kila pileg. Son ngam tuku ndin
 ta Kristus tuku kukliweg. 18 Ye tane
 kusnatingamngit. Israel mbal nane pasa
 mayenu ise ndakinaig e? Kuga. Nane sinja
 pasa mayenu buk isnaig. Kuyar pasa ande
 tejenmba sakate.

Nane Kuate tuku pasa kuklinaig le kilke
 mbol mbal njakmba isnaig. Nanjine
 pasa ta sunjoka kilke tugu njakmba ku-
 mungina ngate. *Mune*
19.4

19 Ye man lato kusnatingamngit. Nane Israel
 mbal pasa ismba tugunu katese ndanaig
 e? Kuga. Nane sinja katesenaig. Moses
 nu o buk Kuate tuku minje pasa tejenmba
 sakina.

Ye mbal nyu kugatok mbolnje manjau
 mayenu ki le tane Israel mbal
 wamdus njayongamnggaig.

Ye kilke kisekok mbal wamdus tugusek ku-
 gatok minig ta sinzanjningit le tane
 gubra tamnggaig ngina. *Lo 32.21*

20 Ngumnennga Aisaia nu Kuate tuku minje
 te-mayokmba pasa sanjrinu ande tejenmba
 sakina.

Ye sote ndakade mbal ye te-silikam tuku
 ndin tumningamngit. Nane ye kusna
 ndangade mbal nane ye kila palmbim
 tuku ye nane tugumnje mayok kanjgit
 ngina. *Aisaia 65.1*

21 Nu nuje mbal Israel tuku tejenmba sak-
 ina.

Ait kuennu nane ye tuku pasa pitaimba
 ngueu pilig mbal nane ye tugum
 prowaig nga wika minet ngina. *Aisaia*
65.2

Aisaia nu Kuate tuku minje tanjamba te-
 mayokna.

11

Kuate nu Israel mbal tuku sinaningina

1 Ye tane kusnatingamngit. Kuate nu nuje
 mbal Israel pitaikina nga idusde e? Sinja nu
 tanjandana. Ye mata Israelnu. Ye Abraham
 tuku ndare. Ye tuku tugu ta Benyamin.

2 Kuate nu nuje mbal Israel kilam tuku o
 buk madiningina ta nu nane pitai ndakate.
 Elia tuku wam kube kuyar pasa mbolnje
 minit ta tane kila. Nu Israel mbal tuku
 manjau kanjerka nu nane pasa mbolnje
 patika Kuate sana: 3 O Sunjo, nane Israel
 mbal ne tuku tuan tango njakmba kilmba
 bale farmba ne atraukam tuku mbain ta
 kilmba njaigo siglikade. Kile ye yije ndo ne
 dubinumba minet le nane ye mata baleyam
 tuku ndin sotade ngina. 4 Tanjakina le Kuate
 nu ndek Elia tejenmba sana: Kuga. Israel
 mbal ngamuknje nane gudommba 7,000 ye
 dubiyade le ye nane kulatket. Nane yabri
 mbara Baal mbarinj ndade nga Elia sana.

5 Tanjamba ndo kile ait te mbolnje sine Is-
 rael mbal ndui ndui Kuate dubimba mineg.
 Kuate nu o buk sine ake sinanj make patika
 kilam tuku madisingina. 6 Nu ake sinanj
 sine make patika madisingina ta singine
 wam ke likeg ta mbolnje sine nuje mbal
 mayok nda kinig. Kuga. Sine nuje ake
 make patikate wam ta mbolnje ndo nuje
 mbal mayok kinig. 7 Wam ta mbolnje
 sine tejenmba kila pileg. Israel mbal nane
 tinjeknu mayok kambim tuku ndin sotinaig
 ta te-sili ndakinaig. Kuate nu sine ndui ndui
 kilam tuku madisingina mbal sinenge ndo
 te-silikeg. Nane afu ngamungal tukulmba
 wamdus karenju ningina. 8 Kuyar pasa
 ande tejenmba sakate.

Kuate nu nane tuku ngamungal wamdus
 tukulam tuku manjau ningina le nane
 ammbi aganj kanjer ndaka kilbambi
 pasa ise ndakade. Kile nane tanjamba
 ndo minig ngate. *Aisaia 29.10*

9 David nu mata tejenmba sakina.

Nane aganj ndende kumumbi minmba den ndakeg nga idusde. Wamdus tanje nane biye tidinguwa le nane ndekuwaig sulumba lafunu kumumbi tuwaga.

¹⁰ Nane tuku am ma makenje songuwa le mambil ndawaig.

Nane piti njak minmba poska lika minmba minwaig ngina. *Mune 69.22-23*

David nu tanjamba sakina.

Kuate nu kasomok mbal kilna

¹¹ Ye manj tane kusnatingamngit. Israel mbal nane Kuate tuku ndin nduiye ngisinaig nga idusde e? i ... Nane tana ndanaig. Nane mbarmba Kristus pitainaig le muskil kile-tidinge ningam tuku pasa ta nane tane kanjerka am kikonj tinga pasa mayenu ta manj tam iduswaig nga tane kasomok mbal tugum kina. ¹² Israel mbal mbarnaig le kilke mbol mbal njakmba Kuate tuku wam mayenu ta te-silikinaig. Nane Kuate kusrenaig le nuje wam mayenu tane kasomok mbal mbol prona. Ngumneja Israel mbal manj ngamunggal biye mbilmba Kuate tugum kuwaig le wam mayenu nane tuku mbar mbolnje prona ta limba sinjka wam mayenu sunjo njayo tanjo njakmba mbolnje mayok kanjat.

¹³ Kile ye tane kasomok mbal satingamngit. Ye tane kasomok mbal tuku aposel minet ta piro te sunjo nga wamdus sanjrinu pilmba piroket. ¹⁴ Ye manjau tambu yije tugu am kikonj tinga nane tuwaig nga iduset. Tanjamba nane afu turmba muskil kile-tidinguwaig. ¹⁵ Kuate nu Zu mbal kile-sikina le kilke mbol mbal njakmba Kuate ndonj tumawam tuku ndin ndonj kina. Ngumneja nu manj Israel mbal luka kilwa le ame wam sunjo mayok kanjat? Tanjo kummba manj abongate wam sunjo tanjaj.

¹⁶ Bret inumnu kuerka Kuate atraukate ta bret njaknu ta Kuate tuku. Ail tugunu Kuate tuku minit ta ail wainu njakmba nu tuku. ¹⁷ Ail ndinok ta Kuate nu wainu afu kat pugurka dunjekok olif ail wainu kilmba wainu ndinok afu ngamuknje tuturmba kuse likina. Tane kasomok mbal dunjekok olif ail tanjaj kile Zu mbal tuku wam magenu nane ndonj kilig. ¹⁸ Tane wam ta tuku idusmba sine ail wainu ndinok liningeg nga payam ndakap. Ail tugunu ail wainu mbolnje sanjri ti ndanjate. Kuga. Tane ail tugunu mbolnje sanjri tingade.

¹⁹ Tane afu tanjine njarosu payamka tenjenmba sakade. Sine kasomok mbal ail ta mbolnje tuturbe nga nu wainu afu kat pugurka pankina nga sakade ta son ta ²⁰ nane Zu mbal son nda nginaig tukunu Kuate nu nane kat pugurka pankina. Tane ngamunggal son njak minig tukunu tane ail ta mbolnje minig. Tane tanjine njarosu payam

ndaka kurau mayemba tanjine ngamunggal son biye dewap. ²¹ Wainu ndinok ta nane son nda nginaig le Kuate nu nane mape ndaka kat pugurkina. Tane dunjekok olif ail tanjaj minmba son manjau kusrewap ta nu sinjka tane mape ndaka kat pugurkamngat.

²² Ata. Tane Kuate tuku ranjgun manjau le gubra manjau te kila palpe. Kuate kusremba baringade mbal nu mape ndaka kilepankate ta tane Kuate tuku ranjgun mayenu ta tade. Tane tanjamba tumba minmba minam tuku ngamunggal son biye dewap. Kuga ta nu tane mata kat pugurka pankamngat.

²³ Israel mbal nane manj ngamunggal biye mbilmba Kuate tuku sanjri tomba tinguwaig ta nu nane kilmba manj ail ta mbolnje tuturninguwa le minamngaij. Kuate nu tanjauwam kumunj. ²⁴ Tane kasomok mbal buk dunjekok olif ail wainu minnaig le Kuatenje tane kat pugurka kilmba nu ail prode manjau ta mbilmba olif ail mayenu ta mbolnje tuturmba kuse likina. Wainu ndinok ta nu nane manj kilmba ail ta mbolnje tuturmba kuse likam tuku ta minde bada kuga.

Kuate nu kilke mbol mbal njakmba sinaningit

²⁵ Tira kame, tane tanjine njarosu payamkubekaig nga ye wam ande kuirok minit ta te-kilmba satingamngit. Israel mbal afu Kuatenje ngamunggal tukulmba wamdus karenju ningina le Kuate ngumnejaig ta nane tanjamba nduiye mine nda. Kuate nu tane kasomok mbal giganmba kilam tuku maditingina ta ka kumunguwa le Israel mbal ngamunggal tukulmba wamdus karenju minig ta kusrewamngaij. ²⁶ Wam ta mbolnje Israel mbal njakmba muskil kile-tidinge ningamngat. Kuyar pasa ande ta tuku tenjenmba sakate.

Muskil kile-tidinge ningam tuku tanjo nu Sion tumbranj sunjo mbolnje prowamngat.

Nu prowa sulumba Yakob tuku tugu Kuate ngumnede manjau ta pitaiwamngat. *Ai-saia 59.20*

²⁷ Tanjamba ye nane ndonj pasa katen ta kumumba nane tuku une manjau saukamngit njate. *Yeremia 31.33*

²⁸ Kristus tuku pasa mayenu Israel mbal nane pitaimba Kuate ngueu pilnaig ta tane kasomok mbal pasa ta isig. Nane Kuate tuku ngueu pilig wam ta mbolnje nu tane turkate ta Kuate nu nane kilam tuku madiningina ta nu nane tuku mbunj kame idusnjamba nane tuku kume purmba minit. ²⁹ Kuate nu wamdus mbil ndate tuku. Nu nuje wam magenu afu ningit ta nu manj yai ndakate. Nu afu kilam tuku madiningit ta nu manj nane pitai

ndaningit. ³⁰ Israel mbal nane ambongga Kuate tuku minge dubinaig ta ngumnennga Kristus mbolnge pitainaig. Tane nu tuku pasa ambongga pitainaig mbal kile Kuate nu Kristus mbolnge tane mapekate. ³¹ Nu tane kasomok mbal mapeka minit tanjamba ndo Israel mbal mata mapekam tuku ta kile nane nu tuku minge pitaimba minig. ³² Sine njakmba Kuate tuku minge pitaienget le nu sine kilmba une tuku ndalekanu manjau mbol patikina. Tanjana sulumba kile nu Kristus mbolnge sine njakmba mapeka kilamngat.

³³ Kuate tuku manjau ta mayenu ndo. Nu tuku wamdus kila sungo o mbolnge. Sine sinjka nu tuku wamdus kila pile ndakeg. Nunje wamdus kile-mayokkam tuku ndin sine pilengam kumuŋ kuga. ³⁴ Kuyar pasa nu tenjemba sakate.

Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit? Ima nu Sunjo wam pagu pasa sawam kumuŋ ngate. *Aisaia 40.13*

³⁵ Ima nu aganj ande Sunjo tuna ta tuku lafunu nu mbolnge minit? ³⁶ Nunje aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta nu tugu. Nu miro. Nu tuku nyu sunjo kilja sangri ta minmba minamngat. Son.

12

Sine Kuate tuku ndo minbe

¹ Tira kame, tane Kuate tuku mape manjau idusmba tangine njarosu Kuate tuku nga madimba patikap le minwaig. Kuate nu atrau aganj tanjan ta nu nzalite. Sine tanjaweg ta sine kumumbi Kuate mbarinjeg. ² Tane kilke te tuku manjau te-pur ndawap. Tangine wamdus Kuate mbolnge palpe sulumba kitek mayok kape. Tane tanjamba Kuate tuku nzali kila palpe sulumba wam magenu o mbolnge Kuate garete ta ke likam kumuŋ.

Piro sangri yimyam tuku pasa (1 Korin 12)

³ Kuate nu ye make pilmba aposel pilna. Ye nyu tamba satinngamngit. Tane tangine mironj payam ndaka kumumbi pilengap. Kuate nu sangri yimyam tingit ta idusmba tangine mironj pilengap. ⁴ Njarosu ndindo mbolnge aganj inum inumnu piro kise kise ke likade. ⁵ Tanjamba ndo sine Kristus ndonj ulendikeg mbal sine gudommmba ta njarosu ndindo ndo mineg. Njarosu ta mbolnge sine inum inumnu mineg ta ulendika njarosu ndindo. ⁶ Kuate nu sine njakmba make patika sine yimyam sangri kise kise ake sinjit tamba sine pirokuba. Ande nu Tukul Guwa tugumngge pasa ismba kile-mayokkam tuku sangri tate ta nu nunje ngamunjal son manjau tamba kile-mayokkuwa. ⁷ Ande nu tanjo turkam tuku sangri tate ta nu tanjo turkuwa. Ande nu pasa kukliwam tuku sangri tate ta nu pasa kukliwa. ⁸ Ande nu

tanjo sangri pileninggam tuku sangri tate ta nu sangri pileninguwa. Ande nu aganj ndende njak afu turka ninjam tuku sangri tate ta nu waknyumba ninjuwa. Ande nu gabat tanjo minam tuku sangri tate ta nu wamdus sangrinu pilmba piro ta kuwa. Ande nu sinamanzerka minig mbal turkam tuku sangri tate ta nu gare njak turkuwa.

Tira kame ngamunjal ninjam tuku pasa

⁹ Tane wamdus tugusekmbi mungu kume purkap. Tane manjau njaigonu njakmba ngumneninmba manjau magenu ndo bige dedengap. ¹⁰ Tangine tira kat tangine tanjan tangine tangine mungu kume purkap. Tane tangine tangine tira kame tuku nyu kile-dungam tuku ngamunjal kundekundetinguwa. ¹¹ Tane kanyum ndamba sangri tinga pirokap. Tukul Guwa mbolnge tumail gare njak mayok kape sulumba Sunjo tuku piro mbal minap. ¹² Tane muskil kile-tidinge tingam tuku tairngade ta tuku gare-gareka minmba piti sinamngge ngan pilmba dirnanngap. Tane mara mara Kuate yabanmba minmba ¹³ Kuate tuku mbal aganj ndende denkade ta turkap sulumba kisekok mbal kilmba tangine wande mbolnge patikap.

¹⁴ Tane piti sertingig mbal Kuate nane sinzaninjuwa nga yabanap sulumba nane nyaro pasa ninmba kasur pasa ninje ndakap. ¹⁵ Nane gare njak minig mbal ndonj tane gare-garekap. Nane piti njak minmba malmbikade mbal ndonj tane malmbikap. ¹⁶ Tane tira kame ndonj wamdus ulendika tuma minmba sine sugo nga piro nyu kugatok ta kam tuku mbule ndakap. Tane sine kila sugo njak nga idus ndawap.

¹⁷ Ande tane mbolnge manjau njaronu kuwa kande tane manjau njaronumbi lafu ndawap. Tanjo njakmba ngamukngge manjau tinreknu ndo ke likap. ¹⁸ Tane tanjo njakmba ndonj ngamunjal ulendi minam tuku ndin sotap.

¹⁹ Tira kame, nane afu tane mbolnge manjau njaigonu kuwaig le tane Kuate nge lafuwa nga piti ta nu wai mbolnge ndo palpe. Kuate tuku kuyar ta tuku tenjemba sakate. Sunjo nu sakate: Manjau njaigonu lafunu ta ye tuku piro. Yenge pa ta ningamngit ngate. *Lo 32.35*

²⁰ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ne tuku ngueu tanjo nu gubawa kande nyamaganj tawe le nyuwa. Nu kule parawa kande kule tawe le nyuwa. Ne tanjawa ta nu nunje ngueu manjau ta tuku kiko tumba wamdus rar prowa le kamusmba minamngat ngate. *Sindaun 25.21*

²¹ Manjau njaigonu tanje tane kile-ibenjikat nga tane nu mape ndawap. Tangine manjau magenu tamba manjau njaigonu ta kile-ibenkap.

13

Kuateŋge gabat sugo patike likate

¹ Sine ŋakmba gafman kumnemŋge minbe. Kuate tuku wamdus mbolŋge ndo nane mayok kinig. Gabat sugo mine likade ta nunge patikate. ² Ande nu gafman tuku miŋge pitaite ta nu Kuate tuku wamdus pitaite. Pitaide mbal ta nane piya kumumbi tade.

³ Manjau magede mbal nane kulat tanjo sugo tuku kuru kuru ndakade. Nane wam ŋaigonu kade mbal ndo kulat tanjo tuku kuru-kurukade. Ne gabat ande tuku kuru-kurukam idus ndamba kande ne manjau magenu ka le nu ne nzalinuwa. ⁴ Kuate nu tane turkam tuku gabat sunjo ta pilit. Nu manjau ŋayonu lafuwam tuku nyu ŋak minit. Ta tuku ne manjau ŋayonu kumba kande ne nu tuku kuru-kuruka. Kuate nu manjau ŋaigonu kade mbal pa ningam tuku gabat sunjo ta nu tuku piro tanjo minit. ⁵ Ta tuku ye satingit. Tane gafman tuku miŋge kumnemŋge minap. Tane Kuate tuku pa laipam tuku ndo nu kumnemŋge mine ndakap. Tane manjau tinreku ŋa nu kumnemŋge minap.

⁶ Tane takis ndametin pankap. Gafman mbal nane piro ke likade ta nane Kuate tuku piro biyig. ⁷ Tane afu mbolŋge wam kam tuku minwaig kande nane mbolŋge ke likap. Tane takis ndametin pankam tuku minmba kande pankap. Tane nyu ŋak mbal idusniŋmba nane gare ningam tuku wam ta ndo kap.

Tanŋine tanŋine munjo kume purkap

⁸ Tane agan ande lafuwam tuku mine ndakuwa. Tanŋine tanŋine munjo kume puram tuku manjau ta ndo lafuwam tuku minwa. Nane afu tane tugumŋge minig ta tane nane tuku kume purde ta tane Kuate tuku tukul pasa ŋakmba kumude. ⁹ Kuate tuku tukul gudommba minig. Tanjo pino munjo kuayar ndakap. Tanjo bale ndawap. Agan ande kuayar ndawap. Agan ndende kilam tuku piriri ndawap. Tukul kame sakit ta ŋakmba tukul pasa tenge ulendite. Tukul ta tenjemmba. Tane tanŋine ŋgarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumŋge minig mbal tuku kume purap ŋgate. ¹⁰ Tanjo nu kume pur manjau tamba ande ŋayo siliwam kumuŋ kuga. Ande nu kume pur manjau ŋak minit ta nu tukul ŋakmba kumute.

¹¹ Kile mineg ait te tane kila. Ta tuku wam ŋakmba ta dubikap. Sine muskil kile-tidinge sinjam tuku pasa ismba son ŋgiger ait ta kile ait kuen kinit. Ta tuku tanŋine wamdus kinyanu minig ta kuagnekap. ¹² Ma furir tuku ait kugawam bafute le mafewam tuku ait buk patukate. Ta tuku ma make tuku manjau kile-sika mafen

tuku manjau kilmba tamba manjau ŋaigonu kile-ibenjube. ¹³ Sine mafen mineg tanjan manjau magenu ndo kube. Sine afu ndon minyoka isukusmba maim-maimka kule kamenu nye ndakube. Sine fare fare tanjo pino ndon une ndakube. Kutur manjau kiko ŋak ta ke ndakube. Afu ndon kualeyau ndakube. Afu tuku mine tuku wamdus kagli Nr ndakube. Sine ma make tuku manjau tanjan ŋakmba kusrekube.

¹⁴ Tane sinŋine Sunjo Yesus Kristus tuku manjau te-purap sulumba tanŋine ŋgarosu tuku nzali ŋaigonu kam tuku idus ndaningap.

14

Sine tira kame tuku son manjau pile ndanŋube

¹ Tira ande tuku son manjau gisleknu ta nu tane ndon manjurkam tuku tap. Tane nu ndon kualeyauka nu tuku manjau te-ibenjam tuku idusmba te ndakap. ² Tira ande nu ye agan ŋakmba nyam kumuŋ ŋgate. Ande nu son manjau gisleknu ŋak minmba ye mbarikit ŋa nu ndem mbulmba nyamagan ndo nyate. ³ Ande nu ndem nyate tanje ande nu nyamagan ndo nyate ta tala ndawa. Ande nu ndem nda nyate tanje nu tanjo ndem nyate ta nu mbarte ŋa sa ndakuwa. Kuate nu nale arŋen kilna. ⁴ Ne ima le ande tuku piro tanjo tuku son manjau pilete. Nu pilemba kumumbi kate ko mbarte ta ne tuku piro kuga. Nuŋe Sunjo tuku piro. Sunjoŋge nu sanjri tuwit ta nu kumumbi mayok kangat.

⁵ Tira ande nu ait afu tukul ŋak ŋgate. Ande ait ŋakmba kumu kumu tukul kugatok ŋga iduste. Tanŋine miroŋ yimyam manjau dubiwam tuku ta pileŋga te-tiwap. ⁶ Ait afu sugo ŋgade mbal ta nane Kuate tuku nyu idusmba tanjade. Nane ndem nyade mbal Kuate gare pasa tuwig sulumba Kuate tuku idusmba nyade. Nane ndem nda nyade mbal nane Kuate tuku mata idusmba ndem nda nyade. Nane nyamagan ndo nyade ta tuku Kuate gare pasa tuwig. ⁷ Sine mineg ta sinŋine miroŋ tuku mine ndakeg. Ko kumeg ta sinŋine miroŋ tuku kume ndakeg. ⁸ Sine abo ŋak mineg ta sine Sunjo tuku nyu te-dunjam tuku mineg. Sine kumeg ta Sunjo tuku nyu te-dunjam tuku kumeg. ⁹ Kristus nu kumanu mbal abo ŋak minig mbal tuku Sunjo minam tuku nu kummba manj tinjina. Ta tuku sine abo mineg e ko kumeg ta sine Sunjo tuku ndo mineg.

¹⁰ Ne wam ta idusmba tira ande tuku son manjau pileŋga nu mbarte ŋa sa ndaka. Ko ne afu tuku son manjau kanjerka tala tala ndaninga. Sine ŋakmba Kuate am mbolŋge tinjube le nunge sine pilesinjamngat. ¹¹ Kuyar pasa ande ta tuku tenjemmba sakate.

Sunjo nu sakate: Ye sinja abo minet tanjaŋ pasa te sinja mayok kaŋgat. Tanjo ŋakmba ye tugumŋge dagol tidronŋamŋgaig. Nane ŋakmba ye tuku nyu te-dunŋamŋgaig ŋgate. *Aisaia 45:23*

¹² Ta tuku sine ŋakmba Kuate tugumŋge sinjine wam ŋakmba ke likeg ta kilimok kile-mayokkamŋgig.

Sine tira kame tuku ŋgamunŋal ŋaigo sigli ndakube

¹³ Ta tuku sine sinjine munju pilenŋgeg wam ta kusrekube. Sine wamdus sanŋgrinu pilmba sinjine tira inum ndekam tuku wam ande ke ndakube. ¹⁴ Ye Sunjo Yesus ndonj ukendiket ta nyamaganj ndem ŋakmba nyam tuku tukul kuga. Ye wam ta kila minet ta ande nu aganj ande nyam tuku tukul ŋak ŋga iduste ta nu tuku wamdus sinamŋge tukul tanjaŋ mayok kinit. ¹⁵ Tira ande nu aganj ande nyam tuku tukul ŋak ŋgate le ne tumba nyate ta ne nu tuku wamdus ŋayo silit. Tanja ta ne tira tuku kume purte wam ta kusrete. i ... Kristus nu tira ta tuku kumna. Ne aganj nyate tambu nu ŋayo sili ndawa.

¹⁶ Ne ye aganj ŋakmba nyam kumun ŋga sakate ta ne kumumbi sakate. Nane wamdus mayenu ta andenŋe ŋayo siliwam tuku ndin wakei ndawa. ¹⁷ Sine Kuate kumnemŋge mineg mbal sine nyamaganj le kule nyeg ko nda nyeg ta alo sunjo kuga. Sine tinjeknu mayok ka ŋgamunŋal mukuk minmba Tukul Guwa mbolŋge gare ŋak mineg wam ta ndo alo sunjokanu. ¹⁸ Ande nu tanjamba Kristus dubite ta nu Kuate gare tuwit. Tanjo pino nane nu tuku manjau ta kangermba saka minig.

¹⁹ Sine ŋgamunŋal ulendi minmba sinjine sinjine wamdus sanŋri pilewam tuku sanŋri tinja wam ta ndo ke likube. ²⁰ Ne aganj ande nzalinu nyate tambu Kuate tuku piro ŋayo sili ndawa. Nyamaganj ŋakmba tukul kugatok ta ande nu ne aganj nyate ta mbolŋge ndekate ta ne mbarte. ²¹ Nane tira ande baringikat ŋga ne ndem ko grep kule nye ndaka ko wam kise afu ke ndakate ta ne manjau tinjeknu dubite. ²² Ne wam afu kam kumun ŋgate ta Kuate am mbolŋge ndo minwa. Ne wam ande pilenja ye kam kumun ŋga idusmba wamdus piti kugatok ta ne gare ŋak minit. ²³ Ne wamdus armba ŋak aganj ande nya ta ne mbarte. Ne nane ŋgamunŋal son pitaimba tumba nyate ta tuku. Ande nu wam andembi nuje son ŋgate manjau piti serte ta nu mbarte.

15

¹ Sine Kristus dubimba ŋgamunŋal son sanŋri ŋak mineg mbal sine tira kame son manjau gisleknu minig ta turkuba. Sine sinjine maye minam tuku ndo idus ndabe.

² Sine tira kame wamdus sanŋri pilenŋgam tuku nane tuku wamdus kumnemŋge minmba manjau tambu nane turkuba. ³ Kristus nu mata nuje maye minam tuku ndo idus ndana. Kuyar pasa ande Kristus nu Kuate ndonj pasatina ta tenjemba sakate.

Nane ne tumail pannade mbal ye turmba tumail panyade. *Mune 69.9*
Kuyar pasa nu tanjamba sakate.

⁴ Kuyar pasa o buk kuyarke likinaig ta sine tumsinŋgam tuku mayok kinaig. Sine kuyar pasa ta burka sanŋri tinja dirnanŋgube sulumba ŋgamunŋal mukuk ŋak minmba Kuate tairnŋgube. ⁵ Sine sanŋri tinja ŋgamunŋal mukuk minam tuku manjau Kuate tugumŋge prote. Nunje tane sanŋri tinjuwa le tane Kristus Yesus tuku manjau kubemba tanŋine tanŋine wamdus ulendi tuma minap. ⁶ Tane tanjamba minap ta tane ulendika minge ndindombi sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate tuku nyu te-dunŋamŋgaig. Son.

Kristus nu kilke mbol mbal ŋakmba wik-ina

⁷ Kristus nu Kuate tuku nyu mbol kuwa ŋga nu sine ŋakmba kilna. Tanjamba ndo tane mata Kuate tuku nyu mbol kuwa ŋga tanŋine tanŋine afu ŋakmba kile likap. ⁸ Kristus tuku manjau satinŋit ta tugunu tenjemba. Kuate nu pasa o buk sakina ta alonu mayok kuwa ŋga Kristus nu Zu mbal tuku piro tanjo mayok kina. Wam ta mbolŋge Kuate nu Zu mbal tuku mbunj kame pasa saninŋina ta kumunŋina. ⁹ Wam ta mbolŋge kasomok mbal mata Kuatenŋge mapekina le nane nu tuku nyu te-dunŋinaig. Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Ye kasomok mbal ŋgamunŋge ne tuku nyu te-dunŋamŋgit. Ye ne tuku nyu mbol kuwa ŋga mune ande ulamŋgit ŋgate. *2 Samuel 22.50; Mune 18.49*

¹⁰ Kuyar pasa ande tenjemba sakate. Tane kasomok mbal Kuate tuku mbal Israel ndonj gare-gareka minap ŋgate. *Tukul Pasa 32.43*

¹¹ Pasa ande mata tenjemba sakate. Tane kasomok mbal Sunjo tuku nyu te-dunŋap.

Ese. Kilke tugu ŋakmba nu tuku nyu te-dunŋap ŋgate. *Mune 117.1*

¹² Tuan tanjo Aisaia nu mata sakina: Yesi tuku mbunj sunjo ande prowamŋgat. Nu kasomok mbal tuku Sunjo minam tuku mayok kaŋgat. Nunje nane muskil kile-tidinge ninŋam tuku tairnŋamŋgaig ŋgina. *Aisaia 11.10*

¹³ Sine Kuate tairnŋga mineg wam ta nunje sinŋit. Tane nu kumun ŋga minap le nunje gare manjau ŋgamunŋal mukuk sunjomba tinjuwa. Nu tanjawa ta tane Kuate tairnŋga

minig wam ta Tukul Guwanje lato lato sangri pilemba minamngat.

Paulus nu nuje piro tuku sakina

¹⁴ Tira kame, ye tane tuku wamdus ar ar ndawet. Tane ranjun manau kumunganu njak minmba pasa tugusek njakmba kila minig tukunu tanjine tanjine munju kile-tidjngam kumu. ¹⁵⁻¹⁶ Kuate nu ye make pilmba tane kasomok mbal ngamuknje Kristus Yesus tuku piro tanjo minam tuku ye madiyahina. Ta tuku ye wane te mbolnje tane man idusam tuku ye pasa sangrinu afu kuyarit. Ye pasa mayenu kukliwet te pris tanan Kuate tuku piro biyet. Tane kasomok mbal Tukul Guwa mbolnje kumumbi purferju mayok kape le Kuate nu nzalinu kilwa nga ye tane atrau aganj mayenu tanan Kuate tambim tuku piro ket.

¹⁷ Ye Kristus ndonj ulendiket tukunu ye Kuate tuku piro ke liket te ye payamkam kumu. ¹⁸ Kristus nu kilke mbol mbal njakmba pasa mayenu dubiwaig nga nu ye mbolnje wam afu ke likina ta ndo ye saka minet. ¹⁹ Ye pasa kuklimba wam afu ke lika ye sangri kitek tumnijmba Tukul Guwa tuku sangri yinyam kile-mayokka wam njakmba ta Kristus nu ye mbolnje piro kina. Ta tuku ye Yerusalemnje Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro tugu pilmba kumba ka ka Iliria ma mbolnje tinja piro suluwen.

²⁰ Ye Kristus tuku piro mbal afu tuku piro tuturam idus ndawet. Nu tuku nyu kinit ma mbolnje ye pasa kukliwe nda. Nu gilai mbal tugumnje ye pasa kukliwam tuku wamdus sangrinu pilet. ²¹ Kuyar pasa ande ye idusmba tanjamba piro ket ta tejenmba. Nane nu tuku pasa ise ndakade mbal nane ismba wamdus purfeningamngat. Nane nu tuku nyu ise ndakade mbal nane nu kila palmbimngag ngate. *Aisaia 52.15*

Paulus nu Rom mbal kanjerkam idusna

²² Ye ait sunjomba tane tugum prowam tuku iduset ta yije piro sunjo tenje ndin purte. ²³ Kile kilke te mbolnje piroket ta buk kugate. Ye yar gudommba tane tugum kambim tuku sunjomba idusmba minet ta ye Spen kambim nga pro tane kanjertingam iduset. ²⁴ Ye tane ndonj ait fagnu minmba gare ti le tane ye mindeyumba ka ndinnje kayeyap le ye Spen ka nget.

²⁵ Ye kile ndametinj afu kilmba Yerusalemnje Kuate tuku mbal turkam kanjit. ²⁶ Nane aganj ndende tuku denkade tukunu Masedonia le Akaiia ma mbolnje tira kame afu nane turkam tuku ndametinj te patikinaig. ²⁷ Nane nanjine mironj wam ta kam idusnaig ta nane kumumbi kinaig. Kasomok mbal Israel mbolnje lafu njak minig. Nane Israel mbal tugumnje Kuate tuku wam magenu kilig tukunu

kile kasomok mbal nane Israel mbal afu ngarosu tuku aganjmbi turkam kumu. ²⁸ Ye ndametinj te kilmba Yerusalem mbal ninji sulumba ye Spen kambim nga ka tane tugum ta prowamngit. ²⁹ Ye tane tugum prowi ta ye Kristus tuku gare manau njakmba njak tane tugum prowamngit ta ye kila.

³⁰ O tira kame, sine njakmba Sunjo Yesus Kristus tuku mbal mineg. Sine Tukul Guwa mbolnje munju kume purkeg. Ta tuku ye tejenmba satingamngit. Tane ye turyam tuku ye ndonj Kuate sunjomba yabanje. ³¹ Yudea ma tugu mbolnje son nda ngade mbal ye baleyam idusde ta ye maye minam tuku Kuate yabanap. Kristus tuku mbal Yerusalemnje nane kasomok mbal tuku ndametinj te kilam mbulbekaig. Nane gare njak kilwaig nga ta tuku mata Kuate yabanap. ³² Kuate nu nzaliwa le ye tanjamba gare njak tane tugum ta promba ait afu tane ndonj mini sulumba wamdus gare tamngit.

³³ Kuate nu ngamunggal wamdus bul ser-singam tuku nu tugu. Nu tane ndonj minmba minwa. Son.

16

Paulus nu Rom mbal kaiye pasa ninjina

¹ Kristus tuku piro pino ande nyunu Febe tane nu tuku nyu kila palpe nga satingamngit. Nu Senkrea tumbran sunjo mbolnje Kristus tuku kuasmbi ngamuknje piro kate. ² Nu tane tugum ta prowa le tane Kuate tuku mbal minig ta te-mayokmba Sunjo tuku nyu mbolnje nu tap. Nu wam afu denkuwa kande turap. Nu tira kame sunjomba ye mata turyina.

³ Prisila le Akuila nale ye ndonj Kristus Yesus tuku piro kigen ta tane nale tuku gare pasa te sanikap. ⁴ Nalekam ta ye maye minam tuku ye turyumba kume dirnaik. Ta tuku kasomok mbal Kristus tuku kuasmbi minig ta nane njakmba ye ndonj nale gare pasa nikig. ⁵ Nale tuku wandeknje Kristus tuku kuasmbi mangurkade mbal nane mata gare pasa te ningap.

Mbal njakmba nyu kilamngit te yije gare pasa te saningap. Yije gulab mayenu Epenetus. Asia mbal ngamuknje nu ambonga Yesus tuku son ngina. ⁶ Pino ande Maria tane ngamuknje piro karenkina. ⁷ Andronikus nale Yunias sine tugu ndindo nale ye ndonj muli wandek sinamnge mingen. Ye Kristus gilai minen le nale ambonga son nginaik. Aposel kame ngamuknje nale nyu njak minik. Nane njakmba ta yije gare pasa te ningap.

⁸ Afu tejenmba. Ye tuku gulab mayenu Ampliatius. ⁹ Ande Urbanus nu sine ndonj Kristus tuku piro biyet. Ande Stakis nu ye tuku gulab mayenu ande. ¹⁰ Ande Apelis nu Kristus tuku tanjo tugusek mayok kina. Aristobulus tuku ndare tuma mbal mata yije gare pasa ningap. ¹¹ Herodion nu ye

ndonj tugu ndui ta. Narsisus tuku ndare afu Sunjo tuku mbal minig ta njakmba yije gare pasa te saningap.

¹² Afu tejenmba. Sunjo tuku piro karenkate pino ar Trifina nale Trifosa. Pino ande Persis nu mata Sunjo tuku piro karenkate. ¹³ Tira ande Rufus nu Sunjo tuku tanjo tugusek. Ina nuje nu ye tuku ina tanjan minit. ¹⁴ Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas tira afu nane ndonj minig. ¹⁵ Filologus, Yulia, Nerijs nale kulim nuje Olimpas Kuate tuku mbal nane ndonj mine likade ta njakmba yije gare pasa te saningap.

¹⁶ Tane tanjine tanjine tira kame ndonj munju kume purkade manau ta alonu te-mayokap.* Kristus tuku kuasmbi yimyam njakmbanje tane tuku kaiye pasa pilig le ilit.

Yabri tum mbal tuku rironj pasa

¹⁷ Tira kame, nane afu tane purka afu tuku wamdus tugusek didikade ta tane nane kila patika nane ndonj ulendi ndakap. Nanenge sine pasa tugusek tumtingigej ta pitaide. ¹⁸ Nane sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku piro mbal kuga. Nane nanjine ngarosu tuku nzali njaigonu maro njak minam tuku ndo piro kade. Nanjine njule parak pasambi tira afu wamdus sanjri kugatok ta didikade.

¹⁹ Tane Kuate tuku minje dubi mayede ta nane njakmba isig. Ye wam ta tuku gare-gareket. Tane manau mayenu kam tuku kila sunjo njak minap sulumba manau njayonu kam tuku gilai tanjan minap. ²⁰ Tane tanjamba minap ta Kuate nu pitik ndo Satan tumba tane tuku kupe kumnemnje pilmba to firamngat. Kuate nu ngamunjal mukuk sinjit tuku tugu. Sine tuku Sunjo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.

²¹ Timoteus nu ye ndonj pirokate ta nunje tane kaiye pasa tingit. Lusius Yason Sospater nane ye tuku tugu ndui ta nane mata tane kaiye pasa tingig.

²² Ye Tertius Paulus tuku minje pasa kuyaret te ye mata kaiye pasa tinget.

²³ Gaius nu ye Paulus nu tuku wande mbolnje minam tuku sakate. Nu Kristus tuku mbal njakmba mbolnje wam mayenu ta kate. Nu mata tane kaiye pasa tingit. Erastus nu tumbrajan sunjo te tuku ndametin kulatkate tanjo sine tuku tira Kuartus nale mata tane tuku kaiye pasa pilik.

²⁴ [Sine tuku Sunjo Yesus Kristus nu tane make patikuwa. Son.]

Paulus nu Kuate tuku nyu te-dungina

²⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dungube. Ye pasa mayenu Yesus Kristus tuku kukliwet ta Kuate nu ta mbolnje tane sanjri piletingamngat. Pasa mayenu ta buk kuirok minna le tanjo nane gilai mine sunjona le ka ka kile nu kilimok mayok kinit. ²⁶ Kuate

nu minmba minit nu tanjo njakmba pasa mayenu son nja dubiwaig nga iduste ta kilimok mayok kinit le kilke mbol mbal njakmba ise likeg. Tuan tanjo kame tuku kuyar ta mbolnje kilimok mayok kinit.

²⁷ Kuate nu ndo wamdus kila njakmba njak. Sine njakmba Yesus Kristus mbolnje Kuate tuku nyu sunjo ta te-dunja minmba minbe. Son.

* 16:16: Zu mbal nane kume purkade manau ta alonu te-mayokmba munju mumukade.

1 KORIN Korin mbal tuku waje Paulusnge ambonnga kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 26 kinaig le Paulus nu Efesusnge minmba Korin mbal tuku waje te kuyarna.

Korin tumbran sungo ta Grik kilke mbolnge minna. Tumbran ta mbolnge ma tugu yeki yeki tuku mbal pro tanje mine likinaig tukunu manau njaigonu mata sunjokina. Korin mbal nane yabri mbara gudommmba mbarinjinmba minnaig le Paulusnge pasa mayenu tumba nane tugum kumba tumningina le isnaig wam kube ta Aposel 18 mbolnge minit.

Korin mbal gudommmba Paulus nu Kristus tuku sakina le ismba ngamunggal biye mbilmba kule pisne tinaig le Paulus nu nane ngamuknge yar ndindo baten nu inum pirokina sulumba man nane kusreka kina.

Paulus nu waje te kuyarna ta tugunu tenjemba. Nu Efesusnge minna le mbal afu nane nu tugum promba Kristus tuku mbal Korinngge minig ta nane fare fare unekade nga nu kubeu tunaig sulumba sakinaig: Afu nane nangine manau ambokok ta man lato ke likade. Nane pur yimyamka sine gabat kise kise tuku kuasmbi ngade. Nane tuku ande nu nuje ndare ndonj kinyna ta nane nu te-ti ndanaig. Nane kualeyaukade sulumba nangine nangine tira pasa mbolnge kile-tidingade sulumba fare fare tanjo pino ndonj unekade nga Paulus sanaig le nu pasa ta ismba nane tuku mbar kile-tidingam tuku waje te kuyarna sulumba wam pagu pasa sunjomba nane ninjina.

Tanjamba nu nane nu tuku kusna waje pilnaig ta turmba kumumbi lafuna.

¹⁻² Kuate tuku kuasmbi Korinngge minig tane njakmba kaiye. Tane nuje mbal minam tuku Kuate nu wikate le tane Kristus Yesus ndonj ulendika nu tuku mbal mayok kinig. Kilke tugu njakmba mbolnge singine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu te-dungade mbal nane sine ndonj ulendika Sunjo ndindo njak minig ta nane tuku turmba waje te kuyaret. Ye Paulus Kuate nu nuje nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini nga nyu te-mayokna. Ye singine tira Sostenes sile tane ndonj pasatam prowek. ³ Singine Mam Kuate Sunjo Yesus Kristus nale tane ake sinaj make patika ngamunggal wamdus bul sertinjuwaik. Son.

Paulus nu Kuate tuku garena

⁴ Kuate nu Kristus Yesus mbolnge tane ake sinaj make patikina tukunu ye mara mara nu gare pasa tuwet. ⁵⁻⁶ Tane Kristus ndonj ulendika wam magenu njakmba kilnaig.

Sine nu tuku pasa tane tugumngge kukligen le pasa ta tane tuku ngamunggal sinamngge sanjri tingina le tane katese manau tugusek njakmba njak minmba minje bulokmbi te-mayokde. ⁷ Tane singine Sunjo Yesus Kristus luka prowam tuku minde minig ta wam ande tane mbolnge den ndakate. Kuate nu buk wam magenu njakmba tingge suluna. ⁸ Nu tane sanjri piletinjmba minwa le ma ma nuje ait sunjo mbolnge mbar ande tane mbolnge mayok kine nda. ⁹ Kuate nu nuje Kinjo singine Sunjo Yesus Kristus tane nu ndonj munju gare njak minam tuku wikina. Nu sinja wam ta te-mayokamngat.

Kuate tuku kuasmbi Korinngge purkinaig

¹⁰ Tira kame, ye singine Sunjo Yesus Kristus nu tuku nyu mbolnge tane sanjrimba satingamngit. Tane pur yimyam ndaka ulendika tumawap sulumba tane wam njakmba mbolnge ngamunggal ndindo pilmba kap. ¹¹ Tane kualeyaukade ta Klowi tuku wande tuma mbal afu ye tugum promba ye kubeu sinaig le ye isen ta tenjemba. ¹² Tane purka tane afu sakade ye Paulus tuku tanjo ngade. Afu ye Apolos tuku afu ye Petrus tuku afu ye Kristus tuku ngade. ¹³ Yoi. Tane Kristus purpurde le nu gudommmba tanaj mayok kinig. Ye Paulus ye tanenu nga ail kazrai mbolnge kume ndaken. Tane ye tuku nyu mbolnge kule pisne te ndakinaig. ¹⁴ Ye tane ngamukngge minmba afu kule pisne ndatingen tukunu kile ye wamdus piti kugatok minet. Ye Krispas nale Gaius ndo kule pisneniken tukunu ¹⁵ tane sine Paulus tuku mbal minmba kule pisne tiger nga sakam kumun kuga. ¹⁶ O son. Ye Stefanas tuku wande tuma mbal mata kule pisneningen. Ye afu turmba kule pisneningen e ko kuga e ye idus ndawet. ¹⁷ Kristus nu tanjo kule pisneningam tuku ye kukul ndayina. Ye pasa mayenu kuklimba sanu tuku kukulyina. Ye pasa ta kuklimba kilke te tuku wamdus kilambi tanjo wamdus dubikam tuku sa ndaket. Kuga. Ye ail kazrai tuku sa ndo ket.

Kristus nu Kuate tuku wamdus kuyar te-mayokte

¹⁸ Kristus nu ail kazrai mbolnge kumna ta ngisikam tuku minig mbal nane pasa ta ismba nginngan pasa ndo ngade. Sine Kuatenge muskil kile-tidinge singit mbal sine ismba ta Kuate tuku sanjri ngeg. ¹⁹ Kuyar pasa ande Kuate tuku minje tenjemba sakate.

Nane kila sugo njak mbal yenje nane tuku kila njaigo siglikamngit. Wamdus kuyar mayenu njak mbal yenje nane tuku wamdus te-siwamngit ngate. *Ai-saia 29.14*

²⁰ Kuate tuku wamdus kila tanje kilke te tuku ngingngan wamdus kila kilimok kile-mayokkate. Ta tuku kila njak mbal aningge? Ko kuyar pasa biteknganu mbal aningge? Ko nanjine wamdus kilambi afu tuku pasa kile-ibenjkade mbal aningge? Nane tuku kila alo kugatok. ²¹ Kuate nu tanjo nane nanjine kil-ambi nu kila palmbim tuku ndin ta tukulna. Sine pasa kukliweg le afu ngingngan pasa ngade ta pasa tanje ndo nane Kuate kila palmbim kumunj. Nu pasa tamba son ngade mbal muskil kile-tidinge ningit. Kuate tuku wamdus kuyar not. ²² Zu mbal nane wam kitek sanjrinu kanjerkumba ndo son ngam idusde. Grik mbal nane pasa kila wamdus mayenu njak isam idusde. ²³ Sinenje Kristus nu ail kazrai mbolnje kumna pasa ta kukliweg. Zu mbal nane pasa ta ismba gubra tumba pitaide. Grik mbal nane ismba ngingngan pasa ndo ngade. ²⁴ Sine Kuatenje wikate mbal Zu ko kasomok mbal sine Kristus tuku pasa ta ismba son njeg. Ku-ate tuku sanjri nu tuku wamdus kila nu mbolnje minig le sine kila pileg. ²⁵ Kuate nu wam te-mayokte le ngingngan wam ngade ta tanjo tuku kila lite. Nu wam te-mayokte le gisleknu ngade ta tanjo tuku sanjri lite. ²⁶ Tira kame, tane Kuatenje wikate mbal tane tanjo ndanj ndanj. Afu tanjo am mbolnje kila njak afu sanjri njak afu nyu njak tane ngamuknje tanjo tanjan gudommba mine ndakade. ²⁷ Kuga. Kuate nu kila njak mbal kiko tuwaig nga kila kugatok mbal kilam tuku madiningina. Sanjri njak mbal kiko tuwaig nga nu sanjri kugatok mbal madiningina. ²⁸ Kuate nu nyu njak mbal ake aganj tanjan mayok kuwaig nga mbal nyu kugatok tanjo nane kanjerka talaningig ta kilam tuku madiningina. ²⁹ Ta tuku ande Kuate am mbolnje nuje nyu payamkam kumunj kuga. ³⁰ Kile sine Kristus Yesus ndonj ulendika abo kitek njak mineg ta Ku-atenje singit. Nunje Kristus pilna le sine nu mbolnje wamdus kila teg. Nu sine tuku muskil kile-tidinge singit le sine Kuate am mbolnje tinjeknu mayok ka nu tuku mbal purfenju mineg. ³¹ Ta tuku kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tanjo ima nu payamkam idusmba kande nu Sunjo wam ke likate ta idus-ninmba payamkuwa ngate. *Yeremia 9.24*

2

Paulus nu Kuate tuku sanjrimbi pasa kuk-lina

¹ Tira kame, ye buk tane tugum promba Kuate tuku pasa tugusek satinjen ta wamdus kila njak ko pasa kila sunjo njakmbi sa ndatingen. ² Ye Yesus Kristus nane nu ail kazrai mbolnje balenaig ta ndo idusmba satinjen. ³ Ye pro tane ngamuknje sanjri

kugatok kuru-kuruka pimirba minen. ⁴ Ye pasa kukliwen ta tane tuku wamdus didikam tuku ye pasa kila sunjo njakmbi kukli ndawen. Ye pasa sando ken le Tukul Guwa nu pasa ta sanjri pilena le tane son nginaig. ⁵ Wam ta mbolnje tanjine ngamungal son tanjo tuku wamdus kila mbolnje mine ndakate. Kuate tuku sanjri mbolnje minit.

Kuate tuku wamdus kuyar

⁶ Kuate tuku mbal nane kila sugo njak nane ngamuknje sine wamdus kila sugo ninjgeg. Wamdus kila ta kilke te mbolok kuga. Kilke te tuku sugo kila kilig tanjan sine kile ndakeg. Mbal ta ngisikamngajig. ⁷ Sine Kuate tuku wamdus kila kurok minna ta te-mayokeg le nuje mbal ndo ismba kila pilig. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba sine nu ndonj kilja njak minbe nga nu tanjamba wamdus tina ta kurok minna. ⁸ Kuate tuku wamdus ta kilke mbolok sugo sugo nane gilai minnaig. Nane kila minnaig kande Sunjo kilja sanjri njak nu tumba ail kazrai mbolnje bale ndanaig kande. ⁹ Kuate tuku kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Kuate nu wam magenu nu tuku kume purde mbal ningam tuku madiningina. Wam ta sugokanu o mbolnje. Tanjo nane ammbi kanjer ndakade. Kilbambi ise ndakade. Wamdusmbi kamus ndaningig ngate. *Aisaia 64.4*

¹⁰ Wam magenu kurok minig ta Kuate nu nuje Guwambi tumsingit. Nuje Guwa nu Kuate tuku wamdus njakmba kila minmba sine kila sasingit. ¹¹ Tanjo nu ande tuku wamdus kila mine ndakate. Nu nuje mironj ndo nuje wamdus kila minit. Tanjamba ndo ande nu Kuate tuku wamdus kila mine ndakate. Nuje Guwa tanje ndo kila minit. ¹² Kuate tuku wamdus ta tanjo tuku wamdus tanjan kuga. Kuate nu wam sugo piya kugatok singina ta nu nuje Guwa singit tanje tumsingit. ¹³ Ta tuku nu wam sugo piya kugatok singina ta tanjo tuku wamdus kila tamba sine kukli ndaweg. Tukul Guwanje tumsingit le kukliweg. Kukliweg le Tukul Guwa njak mbal pasa ta ismba katesede. ¹⁴ Tukul Guwa kugatok minig mbal nane Kuate tuku Guwa tuku wam kame talaka ngingngan wam ndo nga nane katesewam kumunj kuga. Tukul Guwa njak mbal ndo nuje wam kame pilenja alonu kamusmba katesede. ¹⁵ Nane wam njakmba pilenja pitik katesede. Tukul Guwa kugatok mbal nane Tukul Guwa njak mbal kumumbi pileningam kumunj kuga. ¹⁶ Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Ima nu Sunjo tuku wamdus kila minit?

Ima nu Sunjo wam paguwam kumunj ngate.

Aisaia 40.13

Pasa ta son. Sine Kristus tuku ndo kila mineg.

3

Kuate tuku gageu pur yimyam ndakap

¹ Tira kame, ye tane ndonj minmba Tukul Guwa njak minig mbal tanañ pasakila sugo njak sa ndatinjen. Tane Kristus tinaig ta tane kinjo dabronu ndo minmba kilke te tuku manjau dubide mbal tanañ minnaig. ² Ye nyamaganj karenju tinje ndaken. Amo ndo tinjen. Ait ta tane pasa kila sugo njak isam kumuñ kuga. Kile mata tane tanjamba ndo minig. ³ Tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tanañ minig. Tane afu tuku mine am kikonj tinja kualeyauka munju tetka minig sulumba tane tuku mine ta kilke mbolok mbal tanañ ndo minig tae. Tane tanjo kitek mayok ndakinig. ⁴ Ata. Tane afu sakade ye Paulus tuku tanjo ngade. Afu ye Apolos tuku ngade. Tane tanjakade ta tane Tukul Guwa kugatok mbal tanañ minig. ⁵ Sile Apolos ndonj tanjo ndanj ndanj. Sile Kuate tuku piro tanjo ndo. Nunge piro walmba sikina le sile piro kikenj le tane pasa mayenu son nginaig. ⁶ Ye piro ta nyamaganj tumunu nguken le Apolos nu aganj tumunu ta kule tuna le Kuatenje ndo nyamaganj alonu te-mayokna. ⁷ Ta tuku aganj ngukate tanjo aganj tumunu kule tuwit tanjo nale ar ta nyu kugatok. Kuatenje nyamaganj alonu te-mayokte nunge ndo nyu njak. ⁸ Aganj ngukate tanjo aganj tumunu kule tuwit tanjo nale kumu kumu piro tanjo ndo. Ngumenja piro miro tanjo nu nale yimyam piya kumumbi nikamngat. ⁹ Sile Apolos ndonj Kuate tuku piro tanjo ndo. Sile piro tuma kek. Tane Kuate tuku nyam piro tanañ minig.

Sine Kuate tuku tukul wande mineg

¹⁰ Tane Kuate tuku wande tanañ minig. Kuate nu ake sinanj ye make pilmba piro sina le ye tane tugumnje tanjo wai kuyar njak tanañ wande ta tuku makek te-tiwen. Tanjo afu nane makek ta mbolnje wande alonu pilmba minig ta nane rironjkuwaig. Makek ta mbolnje wande alonu fare fare pile ndakuwaig. ¹¹ Kuate tuku wande palmbim tuku makek buk siriwen ta Yesus Kristus. Afu nane makek kise sigrikam kumuñ kuga. ¹² Makek ta mbolnje piro mbal ail ndanj ndanj kilmba wande alonu palmbimngaij. Nane kuil anzinj nzalail kilmba ko yakmbit kurbag tikbair kilmba pilwaig ta ngumenja nane tuku piro kilimok mayok kanjaig. ¹³ Ait sunjo mbolnje panje piro mbal tuku piro yimyam tagoninguwa le nane piro mayede ko njayode ta kilimok mayok kanjaig. ¹⁴ Tanjo nu makek ta mbolnje wande pile mayete ta panje uge ndakuwa le nunje piro lafunu tamngat. ¹⁵ Ande nu pile maye ndate ta panje wande

alonu ugwa le nu nunje piro lafunu te nda. Nu lafunu te ndakuwa sulumba nunje ngarosu ngisike nda. Nu pa tetka mayok kinit tanañ nu ngisike diramngat. ¹⁶ Sine Kuate tuku tukul wande mineg. Nunje Guwa sine sinamnje minit ta tane kila. ¹⁷ Wande ta Kuate nunje minam tuku madite. Tane tuku ande nu wande ta njayo siliwa ta Kuate nu tanjo ta njayo siliwamngat. Kuate tuku tukul wande ta sine.

Kilke mbolok kila ta tugusek kuga

¹⁸ Tane rironjkap. Tane tuku ande ye kilke te mbolok kila njakmba njak minet ngate ta nu nunje wamodus mbarte. Nu kila ta njakmba ngumeninjmba nginngan tanjo mayok kuwa sulumba nu kila tugusek tuwa. ¹⁹ Kilke mbol mbal tuku kila Kuate am mbolnje nginngan wam ndo mayok kinit. Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Kila njak mbal nanjine kila tuku yabri paknu tambu Kuate nu nane kilmba kile-ibenjate ngate. *Job*

5.13

²⁰ Kuyar pasa ande mata sakate.

Sunjo nu kilke te tuku kila njak mbal kanjerka wamodus ta alo kugatok ngate. *Mune 94.11*

²¹⁻²² Ndanam saka tane gabat afu tuku nyu kile-dunja payamkade. Ye Paulus Apolos Petrus sine njakmba tane turkam tuku ndo mineg. Wam njakmba minig ta tane tuku minig. Kilke te tane tuku minit. Abo minam tuku manjau kume manjau wam kile minig afu ngumenja prowamngaij ta njakmba tane tuku nga mayok kinig. ²³ Ata. Tane njakmba Kristus tuku minig le nu Kuate tuku minit.

4

Sunjonje ndo nunje piro tanjo pileningit

¹ Tane tenjenmba sine tuku idusap. Sine Kristus tuku piro mbal minmba Kuate tuku pasa tugusek kurok minig ta kile-mayokkam tuku kulat mbal mineg. ² Sine piro kulat mbal sine kurauka piro ke maybeje nga saket. ³ Tanenje ko tanjo afunje ye tuku piro pilede ta ye tanaig nga ta tuku idus ndawet. Ye piro ket te yinje mironj mata pile ndawet. ⁴ Yinje mbar afu katese ndamba ye piro mayewet nga iduset ta ye wam ta mbolnje piro tanjo kumumbi mayok nda kinet. Sunjonje ndo ye tuku piro kumumbi pilete. ⁵ Ta tuku tane pitik ndo afu tuku wam pile ndaningap. Sunjo tuku ait ndo tairngap. Nu luka pro sine tuku manjau kurok minig ta njakmba kiljaningua sulumba tanjo wam kam idusde ta kilimok kile-mayokkamngat. Nu tanjawa le Kuate nu tanjo yimyam kumumbi nyu kile-dunjamngat. ⁶ Tira kame, kuyar pasa tumsingit tanjamba tane tanjo ande payamka ande tuku nyu te-ibenj ndawap. Ye

tane tuku gabat njakmba tuku satingit ta tane wam ta kila palpe nga sile Apolos sikile ngaro mbolnje pilmba satinget. ⁷ Imanje tane magenu ngate le tane nane afu lininganu nga idusde. Tane wam njakmba kilig ta Kuateenje tingit. Nunje tingit ta ndanam saka tane tanjine mironj kilanu sukmba payamkade. ⁸ Tane wam ande den ndakate nga idusde. Tane sine lisinjmba nyu sugo njak minig ngade. Yoi. Sine tane tanjamba mayok kape nga wamdus sunjo njak mineg. Tanjamba ndeta sine tane ndonj ulendika nyu sugo njak minbe. ⁹ Kuate nu sine aposel kilmba tanjo njakmba ngumnemnje nyu kugatok patikina nga ye iduset. Ta tuku tanjo njaigonu bale faram tuku patikade tanjaj enjel kame tanjo njakmba pro sine kile-ngamukka kanjer tidinga talasingig. ¹⁰ Sine aposel kame Kristus tuku mbal mineg tukunu tanjo am mbolnje nginngan tanjo sangri kugatok tanjaj mineg ta tane Korin mbal tane tejenmba sakade. Sine Kristus tuku mbal mineg sulumba sine kila njak mbal mayok kumba sine sangri njak nga sakade. Tane Kristus tuku mbal minmba tanjo am mbolnje nyu sunjo tade ta sine nyu sunjo nda teg. ¹¹ Sine aposel kame o buk kile mata gubak ndo minmba kule parasinjmba tawi urfunu tingeg. Afunje sine njaigo siglikade le sine tumbranj kugatok tanjaj kine promba likeg. ¹² Singine waambi piro karenka mundumbi nyamaganj piyaweg. Afu tumail pansingig ta lafu ndamba nane sinanu Kuate yabanjeg. Afu piti singig ta sine njan patika ake mineg. ¹³ Afu kasursingig ta sine pasa bafumbi saningeg. Tanjo pino njakmba sine aganj njaigonu tiglu tanjaj nga pitaikade. ¹⁴ Ye pasa sangrinu kuyarit te tane kikotinguwa nga kuyar ndawit. Tane ye tuku kinjo kame tukunu tane kile-tidingam tuku pasa te kuyaret. ¹⁵ Tane Kristus tuku mbal piro tanjo gudommba tane ndin tumtingam tuku minig ta tane mam gudommba kuga. Ye pasa mayenu tumtingen le tane Kristus Yesus tuku mbal mayok kinaig le ye tane tuku mam tanjaj minet. ¹⁶ Tane ye tuku manjau te-purap nga sarsartinget. ¹⁷ Ta tuku ye Timoteus kukuli le tane tugum kanjat. Nu Sunjo mbolnje ye tuku kinjo mayenu minit. Ye Kristus Yesus ndonj ulendika minet manjau te nunje tane manj satinguwa le isap. Ye Kristus tuku kuasmbi tumbranj njakmba mbolnje minig ta tanjamba tumninget. ¹⁸ Tane afu tanjine njarosu payamka sakade. A ... Paulus nu kuru-kuruko sine tugum prove nda ngade ta ¹⁹ Sunjo nu nunje nzali dubiwa le ye mine-minemba tane tugum prowamngit. Ye pro payamkade mbal tuku manjau ta kanjeramngit. Nane tuku pasa ta alo njak e ko alo kugatok? ²⁰ Ande nu Kuate tuku gageu minit ta nu pasa ndo sa ndakate.

Nu nunje manjambi Kuate tuku sangri kile-mayokkate. ²¹ Tane ndanjmba idusde? Tanjine mbar manjau sigair-sigairtinjmba kile-tidingi e ko kukotinjmba pasa bafumbi satingi e nga idusde.

5

Wam njaigonu kade mbal pitaikap

¹ Tane tuku ande nu mam nunje tuku pino kuayarmba nu ndonj minit nga sakade le ye iset. i ... Kuate gilai mbal mata tanjamba mbar ndade. ² Yoi. Tane payamka sine wam ande den ndakate ngade. Tane loka kiko njak malmbika minam kumunj. Tanjo tanjamba tane ngamuknje kate ta nu tumba pitaiwap. ³⁻⁴ Yinje njarosu tane ndonj mine ndakate ta yinje wamdus ta tane ndonj minit. Ye tane ndonj minanu tanjaj ye tejenmba satingamngit. Tane manjur palpe le ye tuku wamdus Sunjo Yesus tuku sangri nale tane ndonj mangurkamngaik. ⁵ Tane Sunjo Yesus tuku nyu mbolnje tanjo ta Satan tuku wai mbolnje palpe le nu tuku njarosu njawo siliwa. Tanjawa le nu wam ta mbolnje ngamungal biye mbilwa le Sunjo Yesus nu prowa le tanjo ta tuku guwa ngisi ndakuwa. ⁶ Tane payamkade ta wam maye ndade. Yis fudinjo plaua sinamnje pilleg le yis ta plaua njakmba ulmba silite ta tane kila. ⁷ Ta tuku tane bret yis kugatok tanjaj purfenju ndo minap. Ata. Singine Pasowa tuku Sipsip Fat Kristus nane buk nu tumba balenaig. Ta tuku tanjine manjau ambokok yis tanjaj ta kile-panka manjau kitek njak minap. ⁸ Zu mbal nane Pasowa tuku kusem kanjerde manjau ta sine bret yis njak tanjaj manjau njaigonu ambokok pitaikube sulumba bret yis kugatok tanjaj manjau tugusek kitek njak minbe. ⁹ Ye buk tane tuku warje ande kuyarmba tane unekade mbal ndonj ulendi ndakap nga kuyaren ta ¹⁰ ye Kuate dubi ndade mbal tuku sa ndatingen. Tane nane fare fare pino tanjo ndonj uneka aganj ndende kilam tuku piririmba yabri mbara mbarinje mbal ta njakmba kusreka aninje minamngig? Minam tuku ma ande mine ndakate. ¹¹ Ye pasa kuyaren ta tugunu tejenmba. Ande nu ye Kristus tuku tanjo ngate sulumba fare fare pino ndonj unekate e ko aganj ndende kilam tuku piririte e ko yabri mbara mbarinje e ko afu tumail panningit e ko kule kamenu nyumba nginngankate e ko aganj ndende kuayarte e ko mbar afu tanjamba kate ta tane nu ndonj ulendika isukuse ndakap. ¹²⁻¹³ Kuate dubi ndade mbal pileningam tuku piro ta sine tuku kuga. Kuateenje ndo nane tuku manjau pileningamngat. Sine tuku piro ta singine mbal ndo pileningam tuku. Tane tanjapaw sulumba tanjo une njak ta pitaiwap.

6

Kristen nanjine nanjine pasa mbol ti ndanguwaig

¹ Ndanjam saka tane tanjine tanjine ande pasa mbolnje pilmba Kuate tuku mbal tugumnje te-ti ndamba Kuate dubi ndade mbal tugumnje te-tiwam kinig. ² Sine Kuate tuku mbal ngumneja kilke ta tuku mbal njakmba pileningam tuku mineg wam ta tane kila. Sine tanjamba wam sugo pileningam tuku mbal mineg ta ndanam tane wam fonfon kile-tidingam kumunj kuga ngade. ³ Sine enjel kame mata pileningamngig. Ta tuku sine kilke te tuku wam sinja kile-tidingam kumunj. ⁴ Tane wam afu kile tidingam tuku njak minig ta ndanam Kuate tuku mbal laipninjmba ake mbal tugum kinig. Tane wam njayode. ⁵⁻⁶ Ye pasa satinjet te ismba kikotinguwa. Tane tuku ande nu ande tumba pasa mbolnje pilit sulumba Kristus tuku son nda ngade mbal tugum kumba te-tite. Yoi. Tane tuku ndindo ande wamdus kila njak pasa te-tiwam tuku mine ndakate le tane tanjade e. ⁷ Tane tanjine tanjine ande tumba pasa mbolnje pilig ta tane wam maye ndade. Afu tane njago siglika ko tane tuku aganj ndende kuayarwaig ndeta tane pasa kugatok minap ta maye ta ⁸ tane tanjamba mine ndakade. Kuga. Tanjine mironj tanjine tira njago siglika nane tuku aganj ndende kuayarde. ⁹ Manjau njagonu kade mbal Kuate tuku gageu mayok ka nu kulatkate ma mbol kine nda ta tane kila. Ta tuku tane rironjkap. Tanjine wamdusnje yabritinjikat. Fare fare pino tanjo ndonj unekade mbal nane ma ta mbol kine nda. Yabri mbara mbarinje tanjo pino munju kuayarde tanjo tanjo ndo unekade mbal ta njakmba kine nda. ¹⁰ Aganj kuayarde, aganj kilam tuku piriride, kule kamenu nyumba nginngankade, tumail panningig, afu katnijnmba nane tuku aganj ndende kilig ta nane njakmba sinja Kuate tuku ma mbol kine nda. ¹¹ Tane afu buk tanjamba ke lika minnaig ta Kuate nu tane tuku une saukina. Kile tane Sunjo Yesus Kristus singine Mbara tuku Guwa nale tuku sangri mbolnje Kuate tuku mbal mayok ka nu am mbolnje tinreknu minig.

Ngarosu kulatkam tuku pasa

¹² Tane afu sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ngade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Ye mata tukul kugatok minet ta wam afu tanje ye tuku ngamungal didikikat nga ye wam ta ke ndaket. ¹³ Tane afu sakade. Aganj njakmba nyam tuku minig. Funjul nu nyamaganj ta nyam tuku minit ngade ta son ta Kuate nu aganj ar ta kile-ngisikamngat. Tane kuraukap. Sine tuku ngarosu te fare fare tanjo pino ndonj unekam

tuku mine ndakate. Nu Sunjo tuku minit. Sunjo nu ngarosu te turam tuku minit. ¹⁴ Kuate nu nunje sanjrimbi Sunjo kumna le nu tuku ngarosu te-tina tanjamba ndo nu sine tuku ngarosu mata kile-tidingamngat. ¹⁵ Singine ngarosu te Kristus tuku ngarosu inum inumnu mine likade ta tane kila. i ... Sine Kristus tuku ngarosu inum inumnu kilmba fare fare pino ndonj tumawam kumunj kuga. ¹⁶ Tanjo nu fare fare pino ndonj kinyik ta nale ngarosu ndindo tanjan mayok kinik. Kuyar pasa tenjamba sakate.

Nale ngarosu ndindo mayok kinig ngate. *Mulum Pasa 2.24*

¹⁷ Ande nu Sunjo ndonj ulendikate ta nu Sunjo ndonj ngamungal ndindo mayok kinik. ¹⁸ Fare fare pino tanjo ndonj unekam tuku manjau sinja kurau mayewap. Wam njagonu afu keg ta ngarosu njayo sili ndade. Fare fare pino ndonj unekeg ta ngarosu njayo silite. ¹⁹ Kuate nu Tukul Guwa tinjina ta kile nu tane sinamnje minit. Tane tuku ngarosu ta nu tuku tukul wande minig. Tane tanjine mironj tuku mine ndakate ta tane kila. ²⁰ Tane nu tuku tanjo minam tuku Kuate nu piya sunjo kusrena. Ta tuku tanjine ngarosumbi nu tuku nyu te-dungam tuku manjau mayenu kam tuku palpe le minwa.

7

Tango pino munju kilig tuku pasa

¹ Tane kusna warje ye tuku kuyarnaig ta kile lafuwamngit. Tango nu pino nda tumba ake minit ta nu wam mayete njet ta ² tane fare unekubekaig nga ye tenjamba iduset. Tane tanjo njakmba pino njak njak minap le pino mata tanjo njak njak minap. ³ Tanjo nu munju kilanu manjau kurauka dubimba nu nunje piyo nunje ngaro ngail ndawa. Pino mata tanjan nu tanjo nunje ngaro ngail ndawa. ⁴ Pino nu nunje mironj ngarosu kulat ndakate. Tango nunjenje kulatkate. Tango mata nunje ngarosu kulat ndakate. Piyo nunjenje kulatkate. ⁵ Nalekam ngaro munju ngail ngail ndakap. Kuate yabanjam nga tale aranj pasa katmba pinka ait fagnu ndo takile ngarosu kuraukap ta ndo kumunj. Ait ta kugawa le tale manj tumawap. Kuga ta takile nzali towe fuguwap le Sattanje tale tagotikikat. ⁶ Pasa te tukul tanjan sa ndatinjet. Ande nu pino tam idusmba kande tuwa. Ande nu ake minam idusmba kande ake minwa. ⁷ Tane njakmba ye minet tenjamba minap nga ye iduset ta Kuate nu sine ndui ndui sangri yimyam singit. ⁸ Afu kosnu ko kuembol minig ta tane ye suk pino kugatok minig ta tane mayede. ⁹ Tanjine nzali towam kumunj kuga kande munju kilap. Tane munju kile ndaka ngarosu tuku nzali kikonj tinja minwa ta njayo. ¹⁰⁻¹¹ Munju kilnaig mbal ye tane

tenjenmba satینگamngit. Pino nu tanjo nuje kusre ndawa. Nu tanjo nuje kusre neta ndeta nu ake minwa ko nu man tanjo nuje ndon tumawa. Not ndo. Tanjo mata piyo nuje pitai ndawa. Pasa te ye tuku pasa ndo kuga. Sunjo tuku pasa. ¹² Kile ye tane afu satینگamngit. Sunjo nu pasa te sa ndayate. Yiye wamdusmbi satینگamngit. Pino ande Kristus tuku son nda nga nu tanjo nuje kusrewam idus ndawa neta tanjo ta nu pino ta pitai ndawa. ¹³ Ko tanjo ande Kristus tuku son nda nga nu piyo nuje pitaiwam idus ndawa neta pino ta mata nu kusre ndawa. ¹⁴ Ta ndanam? Kristus tuku son nda ngate tanjo nu Kristen pino jak tukunu nu Kuate tuku mbal sinamngge minit. Kristus tuku son nda ngate pino nu Kristen tanjo jak tukunu nu mata Kuate tuku mbal sinamngge minit. Nanngine kutu kame ta ina e ko mam mbolngge nane Kuate tuku mbal tuku kinjo kame mayok kinig. Nane kasomngge minig mbal tuku kinjo kame suk kuga. ¹⁵ Son nda ngate tanjo ko pino munju kilik manau puram idusmba neta nu purwa. Tane tuku ande mbolngge tanjamba mayok kinit ta tukul ande nu peuwam tuku mine ndakate. Kuate nu sine ngamunggal mukuk minam tuku wikate. ¹⁶ Kristen pino tanjo tane tanjine tanjo ko pino son nda ngade ta ndanjamba ndin tumnjamba kile-luka kilamnggaig?

Singine mine yimyam mbolngge ndo minbe

¹⁷ Kuate nu sine mine kise kise singina. Sine mine ta mbolngge minges le nu sine wikina. Kile mine ta kusrewam idus ndawap. Ye Kristus tuku kuasmbi jakmba tukul pasa ta saninget. ¹⁸ Ne ngaro pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ne nzilal ta saukam idus ndawa. Ne ngaro nda pikna le Kuate nu ne wikina ta kile ngaro pikam idus ndawa. ¹⁹ Ngaro pikig e ko ngaro nda pikig manau ta alo kugatok. Sine Kuate tuku mingge dubiweg wam ta ndo alo jak. ²⁰ Tanjo yimyam ame mine mbolngge minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolngge ndo minap. ²¹ Ne ande tuku piro aganj tanjan minmba nu tugumngge piya kugatok pirokina le Kuate nu ne wikina ta ne rawe tanjo tanjan minam tuku piti ndanuwa. Nanje kulat tanjo ne kusrenam tuku ndin ande mayok kuwa kande ne mayok kaye. Kuga ta tanjaig. ²² Ne Sunjongge wikina tukunu kile ne Sunjo tuku tanjo minmba ndalekunu tanjan mine ndakate. Ko ne nanje miroj nanje nzali kulatka minna le Kuate nu ne wikina ta kile ne Kristus tuku piro aganj tanjan minit. ²³ Kuate nu ne tam tuku piya sunjo kusrena. Ta tuku ne tanjo tuku piro aganj mayok nda kaye. Ne Kuate tuku piro aganj mina. ²⁴ Tira kame, tane yimyam ame mine mbolngge minnaig le Kuate nu wikina ta mine ta mbolngge minmba Kuate tugumngge minap.

Tanjo pino munju kile ndakade tuku pasa

²⁵ Ye pino kosnu minig mbal tuku tukul ande Kuate tugumngge ise ndaken ta Sunjo nu ye turyate le ye wamdus tet te tugusek. ²⁶ Ye tenjenmba iduset. Piti ait sunjo te ngamukngge mineg tukunu tanjine minig manau kusre ndamba ta mbolngge ndo minap. ²⁷ Ne pino jak minmba neta pino pitaiwam idus ndawa. Ne pino kugatok minmba neta pino tam idus ndawa. ²⁸ Nane munju kilig mbal piti sunjomba kamusde. Piti ta tane laiptingam tuku tanjamba pasa te satینگet. Ande nu pino tate ta nu mbar ndate. Pino mbanzo nu tanjo tate ta nu mata mbar ndate. ²⁹ Tira kame, ye pasa satینگit ta tugunu tenjenmba. Ait buk fag kinit. Ta tuku nane pino jak mbal wamdus pino mbolngge ndo mine ndaka pino kugatok tanjan minwaig. ³⁰ Nane piti jak minig mbal wamdus piti mbolngge ndo mine ndaka piti kugatok tanjan minwaig. Gare jak minig mbal wamdus gare mbolngge ndo mine ndaka gare kugatok tanjan minwaig. Aganj ndende piyade mbal aganj ndende kugatok tanjan minwaig. ³¹ Kilke kangereg te ngisikamnggat. Ta tuku tane kilke te tuku wam jakmba tuku sunjomba idus ndaningap. ³² Tane wamdus fulilka piti jak mine ndakap nga iduset. Tanjo nu pino kugatok nu Sunjo tuku wam kame ndo idusniymba nu gare tambim tuku ndin sotate. ³³ Tanjo pino jak ta nu kilke te tuku wam kame turmba idusniymba nu piyo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁴ Ta tuku nu Sunjo tuku idusmba piyo nuje turmba iduste le wam ar tanje nu didikade. Pino kosnu ko pino mbanzo ande nu Sunjo tuku wam ndo idusniymba nuje wamdus ngarosu jakmba Sunjo tuku palmbim kumunj. Pino tanjo jak nu kilke te tuku wam turmba idusniymba nu tanjo nuje gare tambim tuku ndin sotate. ³⁵ Pasa te ye tane turtingam tuku ndo satینگet. Ye munju kilig manau peu ndaket. Tane manau kumumbi jak minmba wamdus jakmbambi Sunjo dubiwap nga ndin tumtinget. ³⁶ Tanjo nu nuje kulim kulatkate le nu buk sungoka pino lete sulumba tanjo kugatok minit le mam nuje nu tanjo tambim idusmba kande tuwa. Ta mbar kuga. ³⁷ Ko nu nuje kulim kulatkate le nu tanjo tam idus ndate le mam nuje nu wamdus ta sanjgrinu pilmba tanjo ande tuwe ndakuwa ta mata nu mbar ndate. ³⁸ Manau arnerj ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwit ta maye. Ande nu nuje kulim tanjo tuwe ndakate ta mayenu ndo. ³⁹ Pino nu tanjo nuje abo minwa le kusre ndawa. Tanjo kumwa le ndo piyo nuje nu nuje nzali dubimba tanjo kise tam kumunj. Sunjo dubite tuku tanjo inum ndo tuwa. ⁴⁰ Nu tanjo inum nda tuwa ta nu sinjka gare jak minamnggat ngget. Kuate tuku Guwa

nu wamdus sate le ye tanjamba satinjet nga iduset.

8

Yabri mbara atraukade ndem tuku pasa

¹ Afu nangine yabri mbara atraukade ndem tuku ye kusnayinaig ta tejenmba lafuwamngit. Sine kila jak nga sakade ta son ta tane sine kila jak mineg nga tangine ngaro payamkade. Tane kume pur manjambi ndo tanjo sanjri pileningam kumuŋ. ² Ande nu ye kila jak minet ngate ta nu kila kumumbi te ndakate. Nu denkat. ³ Ande nu Kuate tuku kume purte ta Kuate nu tanjo ta kila minit. ⁴ Yabri mbara atraukade ndem nyam tuku sakinaig ta tejenmba. Nane nangine mbara kanunu atraukade ta tugusek kuga. Mbara ndindo ndo minit. ⁵ Nane afu mbara kame samba mbolnŋe kilke mbolnŋe mine likade nga sakade ta mbara tanjaŋ gudommmba minig ta nane katesek mbara kuga. ⁶ Singine Mam Kuate nu singine Mbara Ndindo. Ande mine ndakate. Agaŋ ndende njakmba nu tugu. Sine nu tuku ndo mineg. Yesus Kristus nu singine Sunjo ndindo. Nu agaŋ ndende njakmba kile-mayokkina. Sine nu mbolnŋe abo kitek teg. ⁷ Kristus tuku mbal afu wam ta kila pile maye ndade. Nane buk yabri mbara ta dubikinaig tukunu kile yabri mbara atraukade ndem ta nyumba wamdus gisleknu jak minmba nyade sulumba mbareg nga kutur tade. ⁸ Sine agaŋ pilenja nyeg ta mbolnŋe Kuate tugum kine ndakeg. Sine agaŋ afu nda nyeg ta mbolnŋe den ndakate. Ko agaŋ afu nyeg ta mbolnŋe kumumbi mayok nda kinge. ⁹ Sine tukul kugatok ndem njakmba nyam kumuŋ ta sine rironkuba. Tira wamdus gisleknu ta baringikat. ¹⁰ Ne tanjo kila jak mbara atraukam tuku wandeknŋe ndem nyumba mina le naje tira wamdus gisleknu ne kanjgernumba sanjri tinja nu mata mbara atraukanu ndem nyumba baringikat. ¹¹ Ne naje kila mayenu tamba tira naje njayo silite. Ne kurauka. Kristus nu tira ta tuku mata kumna. ¹² Naje tira kame wamdus gisleknu minig le ne nane baringam tuku ndin wakeite ta ne Kristus mata njayo silite. ¹³ Yiŋe tira ande ndem mbolnŋe wamdus baringuwa ta ye ndem nduiye mbulmba nye nda.

9

Paulus nu piro tuku piya mbulna

¹ Ye afu kumnemnŋe mine ndaka Kuate ndo kumnemnŋe minet. Ye yiŋe ammbi Sunjo Yesus kanjeren sulumba nu tuku aposel minet. Ye Sunjo tuku piro ket le tane ye tuku piro alonu minig. ² Nane afu ye aposel kuga ngade ta tane am mbolnŋe ye sinja aposel minet.

ta alonu tane mbolnŋe kilimok mayok kinit. ³ Nane afu ye tuku nyu te-ibenje ta ye tejenmba nane saningamngit. ⁴ Ye piro ka afu tugumnŋe nyamagan kilam kumuŋ. ⁵ Aposel kame afu Sunjo tuku maib kat nuŋe Petrus turmba nangine pino jak pasa mayenu tuku likade ta ye mata pino jak ndeta tumba likam kumuŋ. ⁶ Aposel njakmba tanjo tugumnŋe nyamagan kilmba nyade. Sile Barnabas ndon sikile waimbi piroka nyamagan piyawamngik nga idusde? ⁷ Kame tanjo ndaŋ nuŋe miron agaŋ ndende piyate? Kuga. Gafmannŋe piyate. Tanjo ndaŋ nu nyamagan nguka alonu kile ndakate? Kuga. Nu alonu kilit. Makau kulat tanjo ndaŋ nu gubakpirokate? Kuga. Nu makau amonu nyate. ⁸ Manjau ta tanjo tuku wamdus ndo kuga. Kuate tuku wamdus mata. ⁹ Moses nu Kuate tuku pasa tejenmba kuyarna.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro niŋmba alonu afu nye ndakuwaig nga minje tukul ndaningap nga sakina. *Lo 25.4* Kuate nu makau tuku ndo idusmba tukul ta sa ndakina. ¹⁰ Nu sine nu tuku piro biyeg mbal ta idussinmba sakina. Sine piro tugu pileg ko piro kulatkeg tanjamba piro ta tuku alonu kilbe nga nu pasa tamba tumsinjit. ¹¹ Sile Kuate tuku wam magenu tane ngamuknŋe ngukiken. Ta tuku kile tangine agaŋ ndende fudinmba sikap nga wikam kumuŋ. ¹² Piro mbal afu tane tugumnŋe agaŋ ndende wikade ta sile nane lininje. Sile sinja wikam kumuŋ ta sile wi ndakek. Sile nane afu Kristus tuku pasa isam tuku ndin purpekik nga piti njakmba kile-ibenja pirokek. ¹³ Israel mbal tuku kusem wande sinamnŋe pirokade mbal nane wandek tanje nyamagan kilig. Tanjo pino tuku atrau piro biyig mbal nane mata ndem ta tuku afu kilmba nyade ta tane kila. ¹⁴ Tanjamba ndo sine pasa mayenu kukliweg mbal nane pasa isig mbal tugumnŋe ngarosu turam tuku agaŋ ndende kilap nga Sunjo nu sasiginja. ¹⁵ Ye tane tugumnŋe agaŋ ndende wikam kumuŋ ta ye wi ndaken. Ye kile mata agaŋ ndende sap nga pasa te kuyar ndawet. Kuga. Ye piroket sulumba piya kugatok gare jak payamket. Ye suwaig ta yiŋe payamket manjau te purikat. Ye gubange baleyuwa ta maye. ¹⁶ Ye pasa mayenu kukliwam tuku Kuate nu nyu sina. Piro ta mbolnŋe ye payamkam kumuŋ kuga. Kukli ndawet kande ye pa tam tuku minet kande. ¹⁷ Ye yiŋe wamdusmbi piroket kande piya tam tuku saket kande. Kuatenje piro te sina le nu tuku wamdus dubimba piroket tukunu ye kulat tanjo ndo. ¹⁸ Ta tuku ye pasa mayenu kukliwet te lafunu te ndaket. Ye lafunu tet ta tejenmba. Ye pasa mayenu kukliwet ta piya kugatok isig. Ye agaŋ

ndende wikam kumuŋ ta ye wi ndaket. Maŋau ta mbolŋge ye maro ŋak minet.

Paulus nu taŋgo kilam tuku wamdus ndindo ŋak

¹⁹ Ye afu kumnemŋge mine ndaket ta ye nane gudommba tuku wamdus kili le Kristus tuku son ŋguwaig ŋga ye yiŋe wamdusmbi nane ŋakmba kumnemŋge minet. ²⁰ Ye Zu mbal tugumŋge piroken ta nane tuku wamdus kili le Kristus tuku son ŋguwaig ŋga ye nane taŋaj minen. Ye tukul pasa kumnemŋge mine ndaket ta ye tukul ta dubide mbal tugumŋge piroken ta nane tuku wamdus kilam tuku ye tukul ŋakmba dubiken. ²¹ Ye kasomok mbal tugumŋge piroken ta nane tuku wamdus kili le afu Kristus tuku son ŋguwaig ŋga ye nane taŋaj Moses tuku tukul kugatok mayok kan. Ye taŋamba ken ta ye Kuate tuku tukul kusre ndaken. Kristus tukul pasa ŋingina ta ye mara mara dubika minet. ²² Ye afu tugumŋge wam afu ki le piti tubekaig ŋga nane kilam tuku nane taŋaj wam ŋakmba kurauken. Ye taŋgo afu tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge niŋguwa ŋga ye nane yimyam ŋakmba tuku maŋau dubiken. ²³ Ye wam ŋakmba ke liket ta Kristus tuku pasa mayenu suŋgokam tuku ke liket. Ta mbolŋge pasa mayenu tuku alonu ye mata liye nda.

Sine wamdus saŋgrinu ŋak ndin mayenu dubibe

²⁴ Nane afu pinderka muŋgu lilikade ta ndindo nu ambongate le nane nu tuku nyu te-duŋgade ta tane kila. Tane mata nane taŋaj Kuatenge tane tuku nyu kile-duŋguwa ŋga tane saŋgri tiŋga ndin mayenu dubiwap. ²⁵ Pinderkade mbal pinder mbolŋge saŋgri tiŋga pinderkam tuku nane ambongga nanŋine ŋgarosu tumtummba ŋgarosu tuku nzali yimyam kile-ibenkade. Nane pinder mbolŋge kilke te tuku nyu suŋgo kugawam tuku ta tam taŋade le sine nyu minmba minam tuku tam taŋaweg. ²⁶⁻²⁷ Ye afu tugumŋge pasa kuklimba dubi mayewam tuku tumniŋget ta nane kumumbi ndin ta mbolŋge pinderka nyu suŋgo tuwaig le yiŋe miron kumumbi pinderka nyu suŋgo te ndatikit ŋga ye teŋenmba ket. Yiŋe ŋgarosu tuku nzaliŋge ye didikikat ŋga ye mara mara ŋgarosu mape ndamba te-ibenjam tuku wamdus saŋgrinu pilet. Ye Yesus tugumŋge nyu suŋgo tam tuku wamdus ndindo ndo pilmba pinderket.

10

Israel mbal tuku maŋau katesemba rironkam tuku pasa

¹ Tira kame, sine Israel mbal tuku mbuŋ kame ma baknu mbolŋge maŋau kinaig ta tane idusap. Nane Moses ndoŋ gau ande

nane ŋakmba kainingina le ŋak lika ŋakmba yu sinam sinam ka tabek kinaig. ² Nane Moses dubiwaig ŋga gau yu ta mbolŋge kule pise taŋaj tumba Moses ndoŋ ulendikinaig. ³ Nane ŋakmba Kuatenge nyamaganj kule ndui ta niŋgina le nyinaig. ⁴ Ndame sinamŋge kule bulbulmba prona le nane nyinaig. Ndame ta Kristus tuku kanumnu taŋaj nane ndoŋ likina. ⁵ Nane taŋamba Kuate tuku wam kangerkinaig ta Kuate nu nane gudommba tuku ndagariningina le nane ma baknu mbolŋge kume likinaig. ⁶ Mbuŋ kame tuku wam ta sine rironkam tuku tum-siŋgig. Sine nane taŋaj wam ŋaigono kam tuku ŋgamuŋgal kunde kunde ndasinguwa. ⁷ Sine nane tuku afu taŋaj yabri mbara tuku nyu te-du ndangube. Kuyar pasa nane tuku teŋenmba sakate. Israel mbal nane minyoka isukusnaig. Isukusmba kule nyumba nane tiŋga kupesmba pino didik farmba une maŋau ke likinaig ŋgate. ⁸ Sine nane tuku afu taŋaj fare pino taŋgo ndoŋ une nda kube. Mbar ta tuku ki ait ndindo mbolŋge Kuatenge nane tuku 23,000 bale farna. ⁹ Sine nane taŋaj Sunjo tuku wamdus mukuknu tago tago ndabe. Nane taŋanaig le kame mbeŋ pro nane bale fariŋge likinaig. ¹⁰ Sine nane taŋaj gubra tumba wam sak pile ndabe. Wam ta tuku kame erjelŋge nane bale farna. ¹¹ Nane mbarnaig le pa lafunu nane mbol prove likinaig ta taŋgo kame kangerka rironkam tuku. Sine kugawam tuku ait mbolŋge mineg mbal sine mata rironkam tuku nane tuku wam kube te kuyar pasa mbolŋge minig. ¹² Ande nu sakate ye saŋgri ŋak ye tiŋgam kumuŋ ŋgate ta nu rironkuwa. Nu baringikat. ¹³ Satan nu wam ŋakmba tuku tago-tagosiŋgit ta nu taŋgo ŋakmba taŋamba ndo tagoniŋgit ta tago ait mbolŋge Kuate nu kumumbi sine kulatkate. Nu sine tuku saŋgri kulatka minmba nu sine bike ndaka saŋgri tiŋgam tuku ndin tursiŋgit.

Sine mbara afu Kuate turmba dubikam kumuŋ kuga

¹⁴ Tira kame, tane siŋka kurau mayewap. Yabri mbara yimyam mbariŋ ndaniŋgap. ¹⁵ Tane wamdus kuyar mayenu ŋak minig tukunu ye tuku pasa te ismba pilewap. ¹⁶ Sine grep kule murko ŋak tumba Kuate gare pasa samba nyeg ta sine Kristus ndoŋ ulendika nu tuku ndare nyanu taŋaj. Sine bret tumba fetka nyeg ta sine Kristus tuku ŋgarosu nyanu taŋaj. ¹⁷ Bret ndindo minit le sine tuma nyeg tukunu sine ŋakmba ulendika ŋgarosu ndindo mayok kineg. ¹⁸ Tane Israel mbal tuku maŋau kangerap. Nane aganiŋmor baleniŋmba Kuate atraukanu ma mbolŋge ndem inumnu tumba nyade ta nane Kuate ndoŋ ulendikade. ¹⁹ Ye pasa satiŋgit ta yabri mbara atraukade

ndem ta sangri njak nga sa ndaket. Ko yabri mbara nu minit nga idus ndawet. ²⁰ Kuga. Nane ndem tumba yabri mbara atraukade ta bukla njaigonu atraukade. Nane Kuate atrau ndakade. Tane bukla njaigonu ndon ulendi ndakap. Ye mbulit. ²¹ Tane Sunjo tuku grep kule nyumba nu ndon ulendika man bukla tuku grep kule nyumba nane ndon ulendikam kumun kuga. Tane Sunjo tuku mbain tugumnge isukusmba nu ndon ulendika man bukla tuku mbain tugumnge isukusmba nane ndon ulendikam kumun kuga. ²² Sine Sunjo pitaimba nu tuku ma mbolnge bukla kame patikube ta nu gubra kagli firkamngat. Tane tuku sangri Sunjo tuku sangri lite nga idusde e? Ndo kuga.

Sinjine mine mbolnge manau pilengga kube

²³ Tane afu tenjemba sakade. Sine Kristus tuku mbal sine tukul kugatok mineg ngade ta son ta tukul kugatok wam afu keg ta sine tur ndasingig. Afu keg ta sine sangri pile ndasingig. ²⁴ Tane tangine maye minam tuku idus ndawap. Nane afu tane tugumnge minig ta nane pitinibekig nga idusmba manau pilengga kap. ²⁵ Maket mbolnge ndem patikade ta piyamba nyap. Tane piyamba ndem te yabri mbara atraukaig e nga kusna ndangap. Tane ndem piyamba fare nyap. ²⁶ Kuyar pasa ande tenjemba sakate. Kilke aganj ndende njakmba minig ta Kuate nu miro ngate. ²⁷ Ande nu Kristus tuku son nda nganu nu ne ndon isukusam tuku sanuwa le ne kambim idusmba kande kaye. Nu ndem tinwa le ake kilmba nyendo ka. Wamdus piti njak tumba ndem ta yabri mbara atraukaig nga kusna ndawa. ²⁸ Ande nu ne sanumba ndem te yabri mbara atraukaig tuku nguwa kande ne nda nya. Tanjo ta nu wamdus piti tumba sanate ta ne nu idusmba nye ndaka. ²⁹ Ne wamdus piti tikat nga ye sa ndaket. Tanjo inum ta nu wamdus piti tikat nga sanet.

Tane afu tenjemba sakade. Ye tukul kugatok minet. Ndanjam saka ye tanjo wamdus piti njak ta idusmba wam afu ye nda kam tuku sakate? ³⁰ Ye Kuate gare pasa samba ndem tumba nyet ta maye. Ndanjam ne ye tuku pasa njak ngade. i ... Tane tanjamba sa ndakap. ³¹ Tane nyamagan ko kule nyumba ko manau afu ke lika gare tade ta Kuate nge ndo nyu sunjo tuwa. ³² Tane nane Zu mbal ko kasomok mbal ko Kuate tuku kuasmbi ndon minmba nane baringubekaig nga nane manau nzaliningit ta ndo kap. ³³ Ye mata tanjo njakmba tugumnge nane manau nzaliningit ta idusnimbamba wam ke liket. Ye nane gudommba tuku wamdus kili le Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge ningiwa nga ye yije piti kugatok minam tuku idus ndamba nane piti kugatok minwaig nga iduset.

11

¹ Ye Kristus tuku manau kumumba dubiwet. Tanjamba ndo tane mata ye tuku manau dubiwap.

Gabat songam tuku pasa

² Tane ye pasa satingen te bige magede tokunu ye gare-gareka tane mayede nget ta ³ ye kile wam ande tane katesewap nga satinngamngit ta tenjemba. Tanjo tuku gabat Kristus. Pino tuku gabat nuje tanjo nuje. Kristus tuku gabat Kuate. ⁴ Tanjo ande nu gabat songanu njak Kuate yabanje ko Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kilemayokkate ta nu Kristus kiko pilete. ⁵ Pino ande nu gabat so ndanja Kuate yabanje ko Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kilemayokkate ta nu mata nuje tanjo nuje kiko pilete. Nu tuku gabat kuerke sulude le kiko tate tananj. ⁶ Pino ande nu gabat songam mbulmba ndeta andenge nu tuku gabat waje kuer suluwa. Tanjawa le nu ta tuku kikowa le nu gabat songuwa. ⁷ Tanjo nane gabat so ndanguwaig. Kuate nuje suk tanjo wakeina le nu Kuate tuku kanumnu tananj minit. Pino nane gabat songuwaig. Pino nu tanjo tuku kanumnu tananj minit. ⁸ Kuate nu pino tuku ngarosu inumnumbi tanjo wakei ndana. Kuga. Nu tanjo tuku ngarosu inumnumbi pino wakeina. ⁹ Nu pino tuku nga tanjo wakei ndana. Kuga. Nu tanjo tuku nga pino wakeina. ¹⁰ Ta tuku pino kame nane tanjo kame kumnemnge minig ta te-mayokam tuku gabat songuwaig le enjel kame nane kanjgerkuwaig. ¹¹ Sine Sunjo ndon ulendikeg mbal sine tanjo pino yimyam mine ndakeg. Sine mungu turturkam tuku mineg. ¹² Kuate nu tanjo tuku ngarosu inumnu tumba pino wakeina. Kile pino tuku ngarosu mbolnge tanjo mayok kinig. Aganj ndende njakmba Kuate nu tugu. ¹³ Tangine miroj manau te pilengap. Pino nu gabat so ndanja nu Kuate yabanje ta nu wam mayete e ko kuga? ¹⁴⁻¹⁵ Ata. Tane idusap. Pino nu gabat mapete le kuen kinit ta sine manau mayenu ngeg. Kuate nge nuje nane tumail pulukam tuku mindepiye tananj ningina. Tanjo nu gabat waje mapete le kuen kinit ta sine njakmba nu talamba kiko manau ngeg. ¹⁶ Ande nu pino gabat so ndangam tuku sangri tinga kua-leyaukam bafuwa ta ye nu sawamngit. Sine aposel kame Kuate tuku kuasmbi njakmba pino kame gabat songanu njak manau ta ndo dubiweg nga sawamngit.

Pasa nyam tuku manau

¹⁷ Tane manau afu kade ta ye ismba wam ta maye ndade nget. Tane kusem kanjgermba manjurkade ait ta manau afu maye ndade. Tangine tangine mungu tur ndaka afu njaigo siglikade. ¹⁸ Tane Kuate tuku mbal manjur pilig ta tane wamdus pur yimyamkade ta

afunje tanjamba sayade le ye ismba wam afu ta son nga iduset. ¹⁹ Ta ndanam? Pur yimyamkade manjau ta son pasa mbolnje Kuate nu Kristus tuku kuasmbi kilimok kile-mayokkate. ²⁰ Tane manjurka tuma isukusig ta Sunjo nu isukusam tuku manjau sinjina ta ke ndakade. ²¹ Tane manjurka kumu kumu isukuse ndakade. Tane yimyam pire pire tanjine nyamagan kilmba prode sulumba tanjine ndek nye sulude le afu gubak minig afu grep kule sunjomba nyumba nginngankade. ²² Yoi. Tanjamba isukusam ndeta tanjine wandeknje nyap. Ko tane Kuate tuku kuasmbi talaninjmba afu nyamagan kugatok ta kiko pileninjgam idusmba tanjade e? Wam kade ta mbolnje ye tane wam mayede nga satinje nda. ²³ Ye buk pasa nyam tuku manjau tumtingen ta Sunjonje sina ta tejenmba. Yudas nu Sunjo Yesus tumba ngueu mbal tuku wai mbol pilna furir ta mbolnje ndo Sunjo nu bret tumba ²⁴ Kuate gare pasa tumba bret fetfetmba saninjina: Te ye tuku ngarosu. Tane turkam tuku tinjet. Tane ye idusyamb tuku manjau te kumba minap ngina. ²⁵ Nane tanjamba isukuse denjurnaig le nu grep kule murko jak tumba manjau ndui ta ndo kina sulumba sakina: Grep kule murko jak te pasa kitek Kuate nu tanjo ndon katna ta alonu mayok kambim tuku ye yije ndare kutuwamngit. Tane grep kule tejen nyade ait ta ye idusyumba nyap ngina. ²⁶ Sunjo nu manj pro ndawa le tane bret nyumba grep kule nyade ta sinjine Sunjo nu sinenu nga kumna ta te-mayokmba saka minig. ²⁷ Ta tuku ande nu Sunjo tuku bret ko nu tuku grep kule ake fare tumba nyate ta nu mbarte. Nu Sunjo tuku ngarosu ndare njaigo siglikate. ²⁸ Ande nu tumba nyam nga kande nuje manjau pile mayemba kile-tidingumba wamdus te-mayemba bret grep kule ta kilmba nyuwa. ²⁹ Ande nu Sunjo tuku ngarosu idus ndamba bret grep kule ake fare kilmba nyate ta nu nyumba ta tuku pa lafunu ta tumba nuje ngaro mbolnje pilit. ³⁰ Tane ngamuknje afu tanjamba kade sulumba afu baklelmba afu guaze jak minig afu buk kume likinaig. ³¹ Sine sinjine manjau sinjine mironj pilenjube ta Sunjo nu sine pilesinje nda. ³² Nu sine pilesinjit ta sine kilke te tuku manjau dubide mbal ndonj ngisi ndakube nga nu pitisinjmba kile-tidingate. ³³ Tira kame, tane isukusam tuku manjurkade ta mungu minde-mindekap. ³⁴ Ande nu gubawa kande nuje wande mbolnje isukuswa. Tane manjur mbolnje mbarap le pa lafunu tane tubekaig. Ye pasa afu minig ta yije mironj tane tugum prowi sulumba satinjamngit.

Tukul Guwanje sine piro sanjri yimyam sinjit

¹ Tira kame, sine Tukul Guwanje piro sanjri yimyam walmba sinje likate wam ta tane tugunu katese mayewap. ² Tane o buk Kuate gilai minmba yabri mbara abo tugu kugatok mbarinjnjgam tuku tane didike likinaig. ³ Ta tuku ye kilimok tane satinjamngit. Ande nu Kuate tuku Guwanje wamdus tuwit le nu Yesus kasurmba tapra ndate. Nu Tukul Guwanje wamdus tuwit le ndo Yesus nu Sunjo ngate. ⁴ Sine piro sanjri yimyam jak mineg ta Guwa ndindonge sinje likate. ⁵ Sine piro kise kise ke likeg ta Sunjo ndindo tuku pirokeg. ⁶ Sine sanjri kise-kisembi pirokeg ta Kuaterje sine nduik nduik jakmba mbolnje pirokate. ⁷ Tukul Guwa nu sine nduik nduik mbolnje sanjri kile-mayokkate ta tira jakmba turkam tuku. ⁸ Ande Tukul Guwanje wamdus tuwit le nu wamdus kuyar mayenu kile-mayokkate. Tukul Guwa ndui tanje ande wam kuirok minig ta sate le kile-mayokkate. ⁹ Nu ande sanjri tuwit le Kuate tuku sanjri tomba tinjam tuku nu den ndakate. Tukul Guwa ndui tanje ande sanjri tuwit le nu guaze pitaikate. ¹⁰ Nu afu walmba sanjri yimyam ninje likate le ande nu wam kitek sanjrinu ke likate. Ande nu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkate. Ande nu guwa magenu njaigonu pilenja katesete. Ande pasa kuale gilai ta nu sakate. Ande pasa kuale gilai ismba nu pasa tugunu biteknjgate. ¹¹ Piro sanjri ta jakmba Tukul Guwanje ndo kile-mayokkate. Nu nuje nzali dubimba tanjo pino nduik nduik piro sanjri ta walmba ninjit.

Sine Kristus tuku ngarosu mineg

¹² Tanjo tuku ngarosu sinamnje inumnu gudommba minig ta jakmba ulendika ngarosu ndindo ndo. Kristus tuku mbal mata tanjamba ndo minig. ¹³ Sine afu Zu afu kasomok mbal afu piro tango afu kulat tanjo sine jakmba Tukul Guwa kule pisne tanjan tigenj sulumba ngarosu ndindo mayok kagenj. Kristus nu Guwa ndindo ta sinjina le sine jakmba kule tanjan nyijen. ¹⁴ Tango tuku ngarosu sinamnje aganj ndindo ndo mine ndakate. Inum inumnu gudommba minig. ¹⁵ Kupe nu sakumba ye wai kuga tukunu ye ngarosu te inumnu mine ndaket nguwa ta kumunj kuga. Nu ngarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁶ Ko kilba nu sakumba ye am kuga tukunu ye ngarosu inumnu mine ndaket nguwa ta mata kumunj kuga. Nu ngarosu ta tuku inumnu minit. ¹⁷ Tango tuku ngarosu am ndo minwa ta nu ame aganjmbi pasa isamngat? Ko nuje ngarosu kilba ndo minwa ta nu ndanjmba aganj mundurnu kamusamngat? ¹⁸ Kuate nu nuje nzalimbi ngarosu inum inumnu minam tuku ma

madiniŋmba wakeikina. ¹⁹ Ngarosu ŋakmba aganj ndui ta ndo minig kande ŋgarosu mine ndakate kande. ²⁰ Tanjo tuku ŋgarosu inumnu gudommba minig ta ŋakmba ulendika ŋgarosu mayok kinit. ²¹ Amŋge wai samba ne nda mina ta ye yiŋe ndo mine mayewamŋgit ŋga sawam kumuŋ kuga. Ko gabatŋge kupe samba ne nda mina ta ye yiŋe ndo mine mayewamŋgit ŋga sawam kumuŋ kuga. ²² Singine ŋgarosu mbolŋge aganj foŋfoŋ afu saŋgri kugatok ŋgeg ta mine ndakade kande sine mine maye ndaweg kande. ²³ Ngarosu inumnu afu kiko teg ta sine kulat mageka songa mindepiye magenŋgeg. Ngarosu inumnu afu te kuga. ²⁴⁻²⁵ Kuate nu ŋgarosu wakeina ta ŋgarosu pur yimyam ndaka kumu kumu muŋgu turkuwaig ŋga ŋgarosu tuku aganj foŋfoŋ sine kulat magekuba ŋga nu idusmba nanŋgine ma madiniŋmba patikina. ²⁶ Ngarosu inumnu rar kamuste ta inumnu ŋakmba piti ŋak minig. Ngarosu inumnu nyu sunjo tate ta inumnu ŋakmba nu mbolŋge gare tade. ²⁷ Sine ŋakmba ulendimba Kristus tuku ŋgarosu mineg. Sine nduik nduik ŋakmba nu tuku ŋgarosu inumnu mineg. ²⁸ Kuate nu nuŋe kuasmbi afu piro sunjo aposel patikate. Nane kumnemŋge afu Tukul Guwanje pasa saningit le ismba kile-mayokkam tuku patikate. Nane kumnemŋge afu pasa kukliwam tuku patikate. Afu nane wam kitek saŋgrinu ke likam tuku, afu guaze pitaikam tuku, afu turka sinzaŋŋgam tuku, afu piro yimyam kulatkam tuku, afu pasa kuale nane gilai ta sakam tuku nu taŋamba taŋamba nane patike likate. ²⁹ Sine ŋakmba aposel piro ndo ke ndakeg. Nakmba Tukul Guwanje pasa saningit le ismba kile-mayokkam tuku mine ndakeg. Nakmba pasa kukliwam tuku mine ndakeg. Sine ŋakmba wam kitek ke likam tuku saŋgri ŋak mine ndakeg. ³⁰ Guaze pitaikam tuku, pasa kuale gilai sakam tuku, pasa kuale gilai ta tugunu bitekŋgam tuku sine ŋakmba piro saŋgri kame ta kile ndakeg. ³¹ Tane ŋakmba Tukul Guwa tuku piro saŋgri sugokanu yimyam kilam tuku wamdus saŋgrinu palpe.

Kile ye maŋau sunjo ande kise tumtŋgamŋgit ta piro saŋgri afu ta ŋakmba liniŋmba mbolŋge minit.

13

Kume pur maŋau

¹ Ye tanjo kame ko eŋel kame tuku pasa kualembi sakam tuku saŋgri ŋak minmba kume pur maŋau denket ta ye tuku pasa ta ngiram wi sunjo ake kinit taŋaŋ. ² Ye Tukul Guwa tuku saŋgri afu ŋak minmba Tukul Guwanje pasa sayate le ismba kile-mayokka wam kuirok ŋakmba katesemba

ye Kuate tuku saŋgri tomba tinja tabe dirningam kumuŋ minet sulumba kume pur maŋau denket ta ye ake aganj taŋaŋ minet. ³ Ye yiŋe aganj ndende ŋakmba sanzal mbal niŋmba ko yiŋe ŋgarosu paŋge ugwa ŋga bukŋga kume pur maŋau denket ta wam kame taŋge ye turam kumuŋ kuga. ⁴ Ande nu kume pur maŋau ŋak minit ta nu ande tuku pitik gubra te ndakate. Nu mara mindek afu turkate. Nu afu tuku mine maŋau tuku wamdus kagli fir ndakate. Nu nuŋe ŋgarosu te-du ndangate. ⁵ Nu nuŋe mironj payam ndakate. Nu afu tala ndaningit. Nu nuŋe mironj yeye nda ŋgate. Nu pitik palseŋ ndate. Nu ande tuku gubra pitik kusremba gilaingate. ⁶ Ande nu mbarte ta nu gare ndate. Nu sinanu wam tugusek ŋakmba tuku ndo gare tate. ⁷ Nu nuŋe piti kugraka bike ndakate. Nu ande tala ndate. Nu wam ŋakmba kumumbi mayok kuwaig ŋga tairŋga saŋgri tinja dirnangate. ⁸ Afu Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkade saŋgri ko pasa kuale gilai sakade saŋgri ko wam kuirok kile mayokkade saŋgri ta ŋakmba kugawamŋgaig. Kume pur maŋau ndo minmba minamŋgat. Kugawe nda. ⁹ Sine Tukul Guwa tugumŋge wam kuirok ko pasa ismba kile-mayokkeg ta afu ndo katesemba kile-mayokkeg. ¹⁰ Kile wam afu katese ndaweg ta ngumneŋga ŋakmba kile-mayokkuwa le katesewamŋgig. ¹¹ Ye kiŋo minen sulumba ye kiŋo tuku pasa kiŋo tuku wamdus ŋak minen. Ye kiŋo minmba wamdus pile maye ndawen. Kile ye sunjoka gua gua maŋau ŋakmba kusreken. ¹² Kile sine kule nza mbolŋge liŋmba tumail kaŋgerkeg taŋaŋ Kuate tuku wam kame kaŋger maye ndaka wamdus te-suluweg. Ngumneŋga sine kaŋgerka katese mayewamŋgig. Kile sine fudinmba ndo kateseweg. Ngumneŋga Kuate nu sine tuku wamdus kila minit taŋamba ndo sine wam ŋakmba kumumbi tumsinjuwa le katesewamŋgig. ¹³ Maŋau keŋmba minig. Ngamuŋgal son maŋau, Kuate mindeweg maŋau, kume pur maŋau. Wam keŋ ta ngamukŋge kume pur maŋau nu sunjokanu minit.

14

Pasa kuale gilai sakam tuku maŋau

¹ Tane kume pur maŋau ŋak minam tuku dirnangap sulumba Tukul Guwa tuku piro saŋgri ŋakmba kilam idusmba Tukul Guwanje pasa saningit le ismba kile-mayokkam tuku piro saŋgri ta tam tuku wamdus saŋgrinu palpe. ² Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu tanjo kame sa ndaningit. Nane pasa ta isig ta nane katese ndade. Nu Kuate sate. Tukul Guwanje nu tumte le nu taŋamba wam kuirok afu sakate.

3 Ande nu Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate ta nane afu ismba kila pilmba sanŋri tinŋade. Afu piti ŋak ta nane piti gagulmba ŋgamunŋgal bulkade. 4 Ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu nuŋe miroŋ ndo sanŋri tate. Ande Tukul Guwanŋge pasa sate le ismba kile-mayokkate ta nu Kuate tuku kuasmbi sanŋri pilenŋgit. 5 Ye tane ŋakmba pasa kuale gilai sakam tuku iduset ta tane Tukul Guwanŋge pasa satinŋuwa le ismba kile-mayokkam tuku ta ye sunŋomba iduset. Ande Tukul Guwanŋge pasa sate le ismba kile-mayokkate sanŋri tanŋe pasa kuale gilai sakate sanŋri ta lite. Ande nu Kuate tuku kuasmbi ŋgamukŋge pasa kuale gilai saka nane tugunu ismba sanŋri tinŋam tuku nu biye mbil ndawa ta alo kugatok. 6 Tira kame, ye tane tugum promba pasa kuale gilai saki ta ye tane turke nda. Ye pro Tukul Guwa tugumŋge pasa ko kila kuirok afu ko tum pasa ismba kile-mayokki ta ye tane turtingam kumuŋ. 7 Tanŋo ande nu tabu tabu fitka ko ndombinŋ katmba mune ŋin tugu dubi ndawa ta ima nu mune kuale katesewamŋgat? 8 Ko kame ŋgiram kuale tugusemba mayok nda kuwa ta ima nu kame aŋar kuanekamŋgat? 9 Tanŋamba ndo ne pasa kuale gilai sakate ta ima nu pasa ta katesewamŋgat? Ne tuku pasa ta ake pasa tanŋan mayok ka ŋgisikate. 10 Kilke tugu ŋakmba mbolŋge pasa kuale yimyam sunŋomba minig ta ŋakmba alo ŋak. 11 Tanŋo ande nu pasa kuale ye gilai tamba sakuwa ta ye nu rawe tanŋo ŋget. Nu mata ye rawe tanŋo ŋgate. 12 Tane Tukul Guwa tuku piro sanŋri yimyam kilam tuku wamdus sunŋo ŋak minig ta ye kila. Tane piro sanŋri afu Kuate tuku kuasmbi turkam tuku ta kilam tuku sunŋomba idusap. 13 Tane tuku ande nu pasa kuale gilai sakate ta nu mbilam tuku piro sanŋri ta turmba tam tuku Kuate yabanŋwa. 14 Ande nu pasa kuale gilai tamba Kuate yabanŋe ta nu minŋembi ndo sakate. Nuŋe wamdus pasa ta gilai minit. Tukul Guwa nu tuku minŋe mbolŋge pasa ta sakate. 15 Ta tuku ye teŋenmba iduset. Ye Tukul Guwa mbolŋge pasa kuale gilai tamba Kuate yabanŋmba manŋ yinŋe wamdus kilambi yabanŋamŋgit. Ko Tukul Guwa mbolŋge mune kuale gilai tamba ulmba manŋ yinŋe wamdus kilambi mune ande ulamŋgit. 16 Ne Tukul Guwa mbolŋge pasa kuale gilai tamba yabanŋmba Kuate tuku nyu te-dunŋa nu gare tuwit ta ne ndoŋ manŋgurkade mbal nane pasa ta katese ndamba ne tuku yabanŋ pasa son ŋgam kumuŋ kuga. 17 Ne Kuate tuku nyu tanŋamba te-dunŋate ta maye ta ne afu tur ndakate. 18 Ye Paulus pasa kuale gilai tamba sunŋomba saka tane ŋakmba litinŋet. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. 19 Ye pasa kuale gilai gudommmba ŋak minet ta kusem mbolŋge ye sakam idus ndawet.

Ye pasa kila ta ndo sakam iduset. Pasa kila ndui ndui saket ta pasa kuale gilai gudommmba saket wam lite. Ye pasa kila saket tamba Kuate tuku wam afu nane tumningam kumuŋ. 20 Tira kame, tane kinŋo kame tanŋan mine ndaka wamdus pile mayewap. Tane kinŋo dabro tanŋan wam ŋaigonu kam tuku gilai minmba tanŋo tanŋan wamdus pile mayewap. 21 Kuyar pasa ande teŋenmba sakate.

Sunŋo nu sakate: Pasa kuale kise rawe mbal tuku minŋe mbolŋge ye Israel mbal ye tuku pasa isam tuku saninŋi ta pasa ta nane mata ise nda ŋgate. *Aisaia 28.11-12*

22 Pasa ta mbolŋge sine kila pileg. Pasa kuale gilai sakate sanŋri ta Kristus tuku son ŋgeg mbal ismba rironŋkam tuku sa ndasinŋgit. Son nda ŋgade mbal ismba rironŋkam tuku saninŋit. Ande Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba kile-mayokkate sanŋri ta sine son ŋgeg mbal sanŋri pilesinŋam tuku tanŋe. Son nda ŋgade mbal tuku kuga. 23 Tane Kuate tuku kuasmbi manŋgurka ŋakmba pasa kuale gilai sake lika minap le gilai mbal afu ko son nda ŋgade mbal nane pro pasa ta ismba tane ŋginŋgankade ŋgamŋgaig. 24 Tane ŋakmba Tukul Guwanŋge pasa satinŋuwa le ismba kile-mayokka minap le gilai mbal ko son nda ŋgade pro pasa ta iswaig le nanŋine ŋgamunŋgal nduaseka nanŋine mbar tumninguwa le idusamŋgaig. 25 Tanŋamba nane nanŋine mbar kuirok minig ta ismba ndek dagol tidronŋa Kuate mbarinmba sakamŋgaig: Kuate nu sinŋka tane ndoŋ minit ŋga sakamŋgaig.

Manŋgurkam tuku manŋau tugusek

26 Tira kame, tane manŋgurkap sulumba teŋenmba ke lipap. Ande nu mune ulwa. Ande pasa kukliwa. Ande wam kuirok kile-mayokkuwa. Ande pasa gilai sakuwa. Ande nu pasa ta biye mbilwa. Tane tanŋamba manŋgurkap sulumba tanŋine tanŋine sanŋri tinŋam tuku sanŋri kise kise kumumbi kile-mayokkap. 27 Afu pasa kuale gilai tamba sakam kande armba ko keŋmbanŋe ndo sakuwaig. Nane ndui ndui tinŋa sakuwaig. Tanŋawaig le ande nu pasa kuale gilai ta biye mbilwa. 28 Ande nu mbilam tuku mine ndakuwa kande nane minŋe tukulmba nanŋine ndo Kuate ndoŋ pasa gilai ta sakuwaig. 29 Afu Tukul Guwanŋge pasa satinŋuwa le ismba kile-mayokkam kande armba ko keŋmbanŋe ndo sakuwaig le isig mbalŋge pasa ta pilenŋguwaig. 30 Ande nu pasa ta kuklimba minwa le ande Tukul Guwanŋge pasa inum kitek sawa kande tanŋo nu pasa kuklimba minit ta nu pitik pasa ta denŋpurmba minyokuwa le inum suk tinŋa sakuwa. 31 Tane ndui ndui ŋakmba Tukul Guwanŋge pasa satinŋuwa le ismba

kile-mayokkap le wam ta mbolŋge tane ŋakmba kila kitek tumba saŋgri tingamŋgaig.³²⁻³³ Sine maŋgurka zigna tinja fare fare pasa sakam kumuŋ kuga. Wam ta Kuate tugumŋge pro ndate. Sine tuku maŋgur mayenu mayok kambim tuku Kuate nu iduste. Tukul Guwaŋge afu pasa saningit ta nane pasa ta kulatka towam kumuŋ.³⁴ Kussem kaŋgeram maŋgurkeg mbolŋge pino kame miŋge tukulmba minwaig. Nane tukul pasa dubimba taŋgo kumnemŋge minwaig. Kuate tuku mbal ma yimyam mbolŋge maŋgurkade nane ŋakmba taŋjade.³⁵ Pino ande nu kussem mbolŋge pasa kukliwa ta maŋau mayenu kuga. Nane Kuate tuku pasa ismba kusna ŋak kande nanjine wandekŋge taŋgo kat nanjine kusnaniŋguwaig.³⁶ Kuate tuku pasa ambonga tane Korin mbal tugum prona e? Ko sineŋge ndo pasa te iseg ŋga idusde? Ndo kuga.³⁷ Tane afu ye Tukul Guwa tugumŋge pasa iset ko ye nu tuku saŋgri tet ŋgade mbal tane ye pasa kuyarket te Sunjoŋge tuku tukul sina ta katesewap.³⁸ Nane afu taŋamba idus ndawaig ndeta tane nane ŋgumneniŋgap.³⁹ Tira kame, tane Tukul Guwa tugumŋge pasa ismba sakam tuku piro saŋgri ta tam tuku sungomba idusap. Pasa kuale gilai sanu tuku saŋgri ta mata peu ndawap.⁴⁰ Tane maŋgur mbolŋge maŋau ke likade ta zigna tinja fare fare ke ndakap. Tane tugusemba ke likap.

15

Kristus kummba maŋ tingina

¹ Tira kame, ye ambonga pasa tugusek satinŋen le tane isnaig sulumba pasa ta mbolŋge saŋgri tinja minig ta ye kile maŋ pasa ndui ta tane idusam tuku satinŋet.² Tane pasa ta biye dewap le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingamŋgat. Tane ake miŋge pasa ndo sakade ta nu tane tuku muskil kile-tidinge nda.³ Ye Kristus tuku pasa tugusek isen sulumba satinŋen pasa ta alo sunjo ŋak ta teŋemba. Kristus nu kuyar pasa kumumba sine tuku une saukam tuku nu kumna.⁴ Nu kumna le ŋgukinaig ta nu maŋ kuyar pasa kumumba mara keŋnu mbolŋge tingina.⁵ Nu tingina le Petrus nu kaŋgerna. Ta ŋgumnemŋge nane 12 nu kaŋgernaig.⁶ Ngumnenŋga nuŋe tira kame gudommba 500 limba ma ande mbolŋge maŋgurkinaig le nane tugumŋge mayok kina le kaŋgernaig. Mbal ta kile gudommba minig. Ndui ndui ndo kume likinaig.⁷ Ait ande Yakobusŋge nu kaŋgerna. Maŋ ait ande mbolŋge aposel ŋakmba nu kaŋgernaig.⁸ Ngumne tukulmba ye tugumŋge mayok kina le kaŋgeren. Ye nane minig taŋaŋ kuga. Ye kutu bizowanu taŋaŋ prowen.⁹ Ye Kuate tuku kuasmbi kilmba ŋaigo sigliken

tukunu ye aposel nyu tet ta denkate. Ye aposel ŋakmba kumnemŋge minet.¹⁰ Ye aposel minet ta yiŋe saŋgrimbi kuga. Ku-ate nu ake sinaŋ ye make pilmba aposel pilna. Nu ye make pilna ta nu mbar ndana. Alonu taŋamba kilimok mayok kina. Ye piro karenka aposel ŋakmba tuku piro liniŋgen ta yiŋe saŋgrimbi kuga. Kuate nu ye make pilna le ye taŋawen.¹¹ Yenŋe tane tugumŋge pasa kukliwen e ko afunŋe ta wam sunjo kuga. Sine ŋakmba taŋamba ndo pasa kukliweg le tane son ŋgade ta ndo wam sunjokanu.

Kumanu mbal tingamŋgaig

¹² Kristus nu kumna le Kuatenŋge te-tina le tingina ta sine taŋamba ndo pasa kukliweg ta ndaŋam saka tane tuku afu kumanu mbal maŋ tinŋe nda ŋga sakade.¹³ Tane kumanu mbal maŋ tinŋe nda ŋgade ta son ndeta Kuatenŋge Kristus mata te-ti ndana.¹⁴ Nu Kristus te-ti ndana ndeta sine pasa kukliweg te mata alo kugatok. Taŋamba ndeta tane nu tuku saŋgri tomba tinŋade ta mata tane turtinge nda.¹⁵ Kuatenŋge kumanu mbal kile-tidi ndaŋgate ndeta Kristus kumna le Kuatenŋge te-tina pasa sakeg ta mata son kuga. Taŋamba ndeta sine Kuate tuku yabri pasa ndo sakeg.¹⁶ Kumanu mbal Kuatenŋge kile-tidi ndaŋgate ndeta nu Kristus mata te-ti ndana.¹⁷ Nu Kristus te-ti ndana ndeta tane nu tuku kume tuku saŋgriŋge tursinŋam kumuŋ ŋgade ta tane turtinge nda. Taŋamba ndeta tane une ŋak minmba ŋgisikam tuku minig le¹⁸ nane afu Kristus tuku son ŋga kumnaig mbal nane mata kummba ŋgisikinaig.¹⁹ Sine kilke te mbolŋge mineg le Kristus nu sine tursinŋit. Kumbe le maŋ tursinŋe nda ta son ndeta sine kile yabri wamduŋ ndo dubimba sine afu tuku mine liniŋmba siŋka sinamanzer sunjo mbolŋge mineg.²⁰ Taŋamba kuga. Kuatenŋge Kristus nu kumna le te-tina. Kristus nu kumanu mbal ŋgamukŋge nu ambonga tingina le ŋgumnenŋga kumanu mbal ŋakmba tingamŋgaig.²¹ Taŋgo inum mbolŋge kume maŋau mayok kina. Taŋamba ndo taŋgo inum mbolŋge kummba tingam tuku maŋau mayok kina.²² Taŋgo ŋakmba Adam tuku ndare mbolŋge kile sine kumeg. Taŋamba ndo sine Kristus tuku son ŋgeg mbal kummba nu mbolŋge maŋ abonga tingamŋgig.²³ Sine siŋgine ait prowa le tingamŋgig. Kristus nu ambonga tingina. Nu luka prowa le sine Kristus tuku mbal mata abonga tingamŋgig.²⁴ Nu promba sugo sugo ŋakmba Kuate tuku ŋgueu minig ta kile-ibenkuwa sulumba nuŋe gageu ŋakmba kilmba Mam Kuate wai mbolŋge patikuwa le kilke te kugawamŋgat.²⁵ Kristus nu gabat sunjo minwa sulumba nuŋe ŋgueu ŋakmba taŋamba kile-ibenke suluwamŋgat.²⁶ Nu ŋgueu ŋakmba kile-ibenke

ngumne tukulmba nu kume manjau mata te-ibenjamngat. ²⁷ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Kuate nu aganj ndende njakmba kilmba nu tuku kupe kumnemngge patikamngat ngate. *Mune 8.6*

Kuate ndo nu kumnemngge mine ndakate. Nunge aganj ndende njakmba Kristus kumnemngge patikuwa le ²⁸ kile Kuate tuku kinjo nu Mam nune kumnemngge minamngat. Tanjawa le Kuate nu aganj njakmba tuku Sunjo minamngat. ²⁹ Nane afu nanjine kumanu mbal turkam tuku kule pisne tade. Kumanu mbal manj tinje ndangade ta son ta ndanam nane kumanu mbal tuku kule pisne tade? ³⁰ Ko ndanam sine aposel kumam tuku piro keg? ³¹ Tira kame, ye mara mindek kumam tuku dirnanget ta tane ye ndonj singine Sunjo Kristus Yesus dubiweg ta ye tane tuku payamket. ³² Ye kummba manj ti ndanget kande ye Efesusngge aganjmor nguikok tananj nane afu ye ndonj kame bunaig ta ake rar ten kande. Alonu kilke te mbolok wam kuga. Kumanu mbal manj ti ndangade kande sine tenjemba sakeg kande.

Sine mine minemba nduiye kumamngig. Ta tuku sine minmba kule nyumba pagumba nyumba gare-gareka ndo minbe ngube. *Aisai 22.13*

³³ Yoi. Tane yabri wamdus ta te-ndakap. Ande nu mbal njaigonu ndonj ulendikate ta nu tuku manjau mayenu nanenngge njayo silide.

³⁴ Tane wamdus te-mayemba une manjau njakmba kusrekap. Tane afu Kuate tuku manjau gilai minig ta tane sinjka kikotinguwa.

Ngarosu kitek tamngig

³⁵ Nane afu tanjo kummba manj abonja tingam tuku pasa te ismba ye kusnayumba Kuate nu ndanjmba kumanu mbal kile-tidingamngat? Ngaro ndanj tumba tingamnggaig nga kusnayamngat. ³⁶ Yoi. Ne aganj tumu ngukate le kilkek sinamngge kumit sulumba ndo manje prote. ³⁷ Ne anjenu ngu ndakate. Ne tinju ndo ngukate. Ngukate le manje promba kezru pilit. ³⁸ Ne aganj tumu ngukate le tinju yeki yeki Kuatenngge anjenu madininjina tanjamba ndo prode. Tinju mindek nanjine anje ta mayok kinig. ³⁹ Ngarosu tuku ndem ndui ta mine ndakade. Tanjo ndem aganjmor ndem sar umanj ndem kualeganj ndem ta njakmba kise kise mine likade. ⁴⁰ Samba mbolok aganj kame ngarosus njak minig ta mindepiye nanjine kise. Kilke mbolok aganj kame ngarosus njak minig ta mindepiye nanjine kise. ⁴¹ Ki tuku bulu tambun tuku bulu mbai tuku bulu ta njakmba kise kise. Mbai kame mata bulu kise kise njak minig. ⁴² Kumanu mbal tingamnggaig ta tanjamba ndo. Nane kumig le ngukade ngarosus ta menja ngisikade. Nane tinguwaig sulumba ngarosus kitek manj me ndanjgam tuku

tingamnggaig. ⁴³ Ngarosus ngukeg ta mayenu kuga. Ngarosus kitek ta mayenu ndo. Ngukeg ta gisleknu. Ngarosus kitek ta sangri njak.

⁴⁴ Ngarosus ngukeg ta kilke te mbolok aganj. Ngarosus kitek ta samba mbolok aganj. Kilke te mbolngge sine ngarosus njak mineg tukuunu samba mbolok ngarosus kitek mata minit.

⁴⁵ Kuyar pasa ande tenjemba sakate. Adam ambokok nu tanjo abo njak mayok kina ngate ta Adam ngumnekok nu Guwa mayok ka abo tugu kitek singina. ⁴⁶ Samba mbolok wam ambonja mayok kine ndakate. Kilke mbolok wam ambonja mayok kinit le samba mbolok wam ngumnemngge mayok kinit. ⁴⁷ Tanjo ambokok ta Kuate nu kilkempi wakeina le kilke mbolok tanjo mayok kina. Tanjo ngumnenja mayok kina ta nu samba mbolngge ndekina. ⁴⁸ Kilke mbolok mbal Kuatenngge Adam kilkempi wakeina nane nu tananj minig. Tanjamba ndo sine Kristus tuku mbal samba mbolok tanjo Kristus tananj mineg. ⁴⁹ Tanjo Kuatenngge kilkempi wakeina ta sine nu tuku ngarosus njak mineg. Tanjamba ndo sine samba mbolok tanjo tuku ngarosus njak minamngig.

⁵⁰ Tira kame, kilke te tuku ngarosus nu Kuate kulatkate ma sinam kine nda. Ko ngisikam tuku ngarosus te abo minmba minam tuku wam te nda. ⁵¹ Ye pasa kuiruk ande te-mayokamngit. Sine Kristus tuku mbal njakmba kume nda. Afu ndo kumamnggaig ta nu prowa le sine njakmba ngarosus kitek njak mayok kanngig. ⁵² Kugawam tuku ait tabil wikuwa le ma telinj tananj ngarosus kitek mayok kanngig. Tabil wikuwa le Kuate nu kumanu mbal ambonja ngarosus me ndanjgam tuku njak kile-tidinguwa le sine abo njak mineg mbal nane ngumnemngge ngarosus kitek njak mayok kanngig. ⁵³ Sine ngarosus menjgate te mbilmba me ndangate ngarosus tamngig. Sine kumeg ngarosus mbilmba kume ndakam tuku ngarosus tamngig. ⁵⁴ Sine tanjamba mayok kube le Kuate tuku kuyar pasa tuku alonu mayok kanngat ta tenjemba sakate.

Kume manjau ta Kuatenngge te-ibenmba nduiye pitaita ngate. *Aisai 25.8*

⁵⁵ Kuyar pasa ande mata tenjemba sakate.

Kume tuku sangri aningge?

Kume tuku kame aganj aningge nga sakate. *Hosea 13.14*

⁵⁶ Ima kate tukul lukaka unekade ta nane kume tuku kame aganj ta tuku panu kumusde. ⁵⁷ Sine tanjamba kuga. Sine Kuatenngge Sunjo Yesus Kristus singina le sine nu tuku sangrimbi une te-ibenjeg sulumba Kuate tuku gare-garekeg. ⁵⁸ Yinje tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sangri tinja minap sulumba nu tuku piro kumumbi kap. Tane tanjamba Sunjo tuku piro kap ta piro ta la-funu mayenu njak minit ta tane kila.

16

Afu turkam tuku ndametiŋ patikap

¹ Kile ye Kuate tuku mbal ndametiŋmbi turkam tuku satingamŋgit. Ye Kristus tuku kuasmbi Galesia ma mbolŋge mine likade ndametiŋ maŋgurkam tuku saninŋen taŋamba ndo tane kap. ² Tane nduik nduik ŋakmba taŋgine piro mbolŋge ndametiŋ kilig ta kusem mindek giganmba kilig ta kumumba taŋamba patikap. Taŋawap ta ye tane tugum prowi le tane patikam tuku piro karenŋke nda. ³ Tane taŋgo afu madiningap le ye pro waŋe afu kuyarka niŋgi le nane ndametiŋ ta kilmba Yerusalem kuwaig. ⁴ Ye mata Yerusalem kambim tuku idusmba ndeta nane ndoŋ kaŋgit.

Paulus nu Korin kambim tuku sakina

⁵ Ye Masedonia kilke mbol kambim idusmba minet. Ye ka sulumba tane tugum ta prowamŋgit. ⁶ Pro taŋge tane ndoŋ ait afu minamŋgit. Ko bubre ait ndeta ait kuenu minamŋgit. Taŋawi sulumba ye tumbraŋ ndaŋ kambim bafuwi kande tane ye agaŋ ndendembi sinzanyap le ka. ⁷ Ye pro ait fagnu tane kusreka kambim idus ndawet. Sunŋo nu nzaliwa le ye ait kuenu tane ndoŋ minam tuku iduset. ⁸ Ye Efesus tumbraŋ sunŋo te mbolŋge piroka mini le Pentikos kusem kugawa le kaŋgit. ⁹ Sunŋonge pironu tuku malaŋga talkina le teŋge piroket le alonu gudommmba mayok kinig ta nane gudommmba piro te peuwam tuku tago-tagode. ¹⁰ Timoteus nu tane tugum prowa le tane nu taŋgine gulab taŋaŋ tap le nu wamdus bulok ŋak tane ndoŋ minwa. Nu ye minet teŋen Sunŋo tuku pirokate. ¹¹ Ande nu tala ndawa. Tane nu ndoŋ wamdus ulendi tuma minmba nu tumba sinzaŋap le ye tugum te prowa. Ye tira afu ndoŋ nu te prowamŋgat ŋgina ta tuku tairŋga mineg. ¹² Apolos nu tira afu kilmba tane tugum kuwa ŋga sarsaren ta kuga. Nu ait mayenu ande tairŋgate. Ait ande mayenu prowa le nu tane tugum prowamŋgat. ¹³ Tane kurauka Kristus tuku pasa son ŋgade ta biye dewap. Taŋgo saŋgriknu kuru kuru kugatok taŋaŋ minap. ¹⁴ Tane wam kade ta kume pur maŋaumbi ndo kap. ¹⁵ Tira kame, Akaia mbal ŋgamukŋge Stefanas nuŋe ndare tuma ndoŋ ambonŋga ŋgamuŋgal biye mbilmba son ŋginaig. Kile nane Kuate tuku mbal turka sinzaŋningam tuku idusmba minig ta tane kila. ¹⁶ Stefanas nane afu nu taŋaŋ piro karenŋkade mbal nane tane tuku gabat minwaig ŋga iduset. ¹⁷ Taŋgine mbal Stefanas Fortunatus Akaikus nane keŋ ta ye tugum pronaiŋ le ye gare sunŋo ten. Kile ye tane ŋakmba ndoŋ minanu suket. ¹⁸ Nane ye

wamdus bul seryade. Tane tuku wamdus mata bul sertiŋgig. Taŋgo kame taŋaŋ minig ta nane tuku nyu idusningap. ¹⁹ Kristus tuku kuasmbi Asia kilke mbolŋge mine likade nane tane gare pasa tiŋgig. Akuila le Prisila, Kristus tuku kuasmbi nale tuku wande mbolŋge maŋgurkade ta turmba Sunŋo tuku nyu mbolŋge gare pasa sunŋomba tiŋgig. ²⁰ Tira kame ŋakmba nane gare pasa tiŋgig. Tane mata taŋgine taŋgine munŋu kume purkade maŋau ta alonu te-mayokap. ²¹ Ye Paulus kile yiŋe waimbi kaiye pasa te kuyaramŋgit. Tane ŋakmba kaiye. ²² Ande nu Sunŋo Yesus tuku kume pur ndate ta nu ŋgisikam tuku minit. *Maranata.* * ²³ Sunŋo Yesus nu tane sunŋomba make patikuwa. Son. ²⁴ Tane Kristus Yesus ndoŋ ulendikade mbal ye tane ŋakmba tuku kume purmba minet.

Son.

* 16:22: Maranata pasa ta tugunu: Singine Sunŋo, ne prowa.

2 KORIN

Korin mbal tuku waje

Paulusnge arnu kuyarna

Paulus nu Korin mbal tuku waje arnu kuyarna te tugunu tejenmba.

Nu Korin mbal tuku waje ambonga kuyarna ta nane tuku mbar afu kile-tidingam tuku kuyarna. Nu pasa waje sangrinu pilna tukunu nu piti njak minmba Titus kukulna le nane tugum kina. Nu kumba ka tanje manj luka Paulus tugum promba nu wam kubeu tuna sulumba sakina: Nane ne tuku pasa dubimba nanjine mbar kile-tidingainaig nga sana le Paulus nu gare-garekina.

Wam ande mata Korin mbal tugumnge mayok kina ta Titus nu Paulus tejenmba kila sana: Yabri mbal afu Korin mbal ngamuknge ne tuku nyu njayo silide. Yerusalem gabat mbalnge ne pirokam tuku waje ande kuyarbamba tine ndakinaig tukunu ne aposel kuga ngade nga Paulus sana.

Paulus nu pasa ta ismba nane tuku yabri pasa kile-ibenkam tuku nuje manjau tinreknu ta waje te mbolnge kuyarna sulumba sakina: Tane Korin mbal Kristus tuku kuasmbi njakmba ye tuku piro mbolnge mayokke likinaig tukunu ye sinjka Kristus tuku aposel minet njina.

¹ Kuate tuku kuasmbi Korinngge nu tuku mbal afu njakmba Akaiia kilke mbolnge mine likade tane njakmba kaiye. Ye Paulus Kuate nu nuje nzali dubimba ye Kristus Yesus tuku aposel mini nga nyu te-mayokna. Ye sinjine tira Timoteus sile tane ndor pasatam prowek.

² Singine Mam Kuate, Sunjo Yesus Kristus nale tane ake sinaj make patika ngamunjal wamdus bul sertingwaik. Son.

Piti mbolnge dirnanga tingam tuku pasa

³ Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dungube. Nu sine sunjgomba mapesingit. Nu mara mindek sine sinzansingit le wamdus piti bulkade. ⁴ Nu sine piti mbolnge mineg le sinzansingimba wamdus bul sersingit. Wam tamba nane afu piti mbolnge minig ta sine mata nane sinzansingimba wamdus bul serningam kumun.

⁵ Kristus nu piti sunjo kurana tanjamba ndo sine mata piti sugo kugrakeg ta Kutantege Kristus sinzanna tanjamba ndo sine mata sinzansingit le wamdus bulkade. ⁶ Ta tuku sine piti kugrakeg wam ta mbolnge sine tane turka wamdus bul sertingam tuku ndin kila pileg. Sine piti mbolnge Kuate nu wamdus bul sersingit ta tane sine tanaj piti kugrakade le Kuate nu wamdus bul sersingit tanjamba ndo sine tane turka wamdus bul sertingam kumun. ⁷ Sine tane

baringamngaiig nga ngamunjal piti ndasingit. Tane sine tanaj piti kugrakade tukunu wamdus bul serum tuku manjau sine teg tanjamba ndo tade.

⁸ Tira kame, sine Asia kilke mbolnge piti sugo kanjerkigej ta tane kila satngamngig. Sine piti sugo kanjerka wamdus mayenu pro kinaig le kumamngig nga idusgen. ⁹ Wam ta mbolnge singine sanjri kumun kuga nga kamusmba Kuate tuku sanjri tomba tingigenj. Nu kumanu mbal kile-tidingate tuku. ¹⁰ Sine kume dirgenj le nu sine turkina. Nu tanjamba manj tursingamngat nga sine wamdus bulok mineg. ¹¹ Tane mata sine tuku nga Kuate yabanaj le nu tane gudommmba tuku yabanaj pasa ismba sine tursingawa le wam ta mbolnge nane gudommmba nu tuku nyu te-dunguwaig.

Paulus nu Korin kambim sakina ta nu pitik nane tugum kine ndakina

¹² Sine nane njakmba tugumnge manjau purferjnu yabri kugatok ke likeg nga wamdus bulok mineg. Sine tane Korin ngamuknge manjau tanaj ke likeg. Sine kilke te tuku wamdus kilambi tanj ndaweg. Kuatenge ake sinaj sanjri singit le sine tanjaweg. ¹³ Sine pasa kuyarke likeg ta tugunu kile-mayokka kuyarkeg le tane burka katese mayewam kumun. ¹⁴ Kile tane sine tuku manjau fudinjmba ndo katesede ta ngumnnga tane katese mayewap le Sunjo Yesus tuku ait mbolnge sine tane tuku gare-garekube le tane mata sine tuku gare-garekamngaiig.

¹⁵ Ta tuku ye tane lato gare tingam tuku tane tugum kambim aram saken. ¹⁶ Ye Masedonia kambim nga ka tane kanjerki sulumba ka Masedoniange manj luka pro tane tugum prowam saken. Tange ye aganj ndendemb sinzanyaj le Yudea ma tugum mbol kambim tuku saken. ¹⁷ Ye tanjamba tane tugum kambim saken ta pro ndawen. Tane ye fare fare wam mbilmbilmba saket nga idusde e? Tanjamba kuga. Ye wam ande kam idusmba saket ta ye kilke mbolok mbal tanaj mingembi ndo saka ngarosumbi dubi ndade tanaj kuga. ¹⁸ Kuate nu son pasa ndo sakate tanjamba ndo ye tuku pasa te mata son pasa ndo. Ye tane tugum kambim saken ta mingembi ndo sa ndaken.

¹⁹ Sine kej ye Silvanus Timoteus sine tane tugumnge Kuate tuku Kinjo Yesus Kristus tuku pasa kuklimba satngigenj. Nu wam kam sakate ta mata mingembi ndo sa ndakate. Nu sakate tanjamba ndo kate. ²⁰ Kuate nu sine wam magenu singam tuku pasa kusna ta alonu tanjamba Kristus mbolnge mayok kinig. Ta tuku sine nu mbolnge Kuate tuku pasa ta sinjka son pasa nga Kuate tuku nyu te-dunggeg.

²¹ Kuate nu Kristus mbolnġe sine tane turmba sanġri pilesinġit le nuġe mbal minmba nu tuku pirokeġ. ²² Nu sine nuġe mbal nġa nuġe Guwa wasik taġaġ siġina le sine nu tuku mbal minġ ta katesewġ.

²³ Ye Kuate am mbolnġe satinġamġit. Ye tane tugum pro ndawen ta teġenmba. Ye tane satinġe lika piti tinġikit nġa tane mapekam tuku idusmba ye pro ndawen. ²⁴ Sine tane tuku nġamunġal son kulatkeġ nġa idus ndawap. Tanġine mironġ kulatkade le sanġri tinġate. Sine tane ndoġ ulendika pirokeġ ta tane gare nġak minap nġa iduseġ.

2

¹ Ye buk tane tugum kumba satinġe lika piti tinġen ta maġ lato tane tugum kumba satinġe likam mbulet. ² Ye kumba sigair-sigairtinġmba piti tinġi ta ande nu ye gare sam tuku mine ndakate. Tane ndo ye gare sam tuku minġ. ³⁻⁴ Ye tane tuku teġenmba iduset. Tane ye ndoġ wam ndui ta tuku ndo gare teg nġa iduset. Ta tuku ye tane tugum kumba wam afu tuku piti tam idus ndawet. Ye tane tugum ka le gare ndo sap nġa iduset. Ye tane kile-tidinġam tuku waġe kuyaren ta ye piti nġamunġal rar sunġo tumba malmbi nġakmba kuyaren. Ye piti tinġam tuku taġamba kuyar ndawen. Kuga. Ye tane tuku kume purmba minet ta kila palpe nġa kuyaren.

Ande mbarna ta nu tuku mbar gilainġap

⁵ Tane tuku ande ye mbolnġe mbarna ta nu ye ndo piti ser ndayina. Tane nġakmba piti sertinġina ta piti ta sunġo kuga. Ye pasa sanġrinu sake nda. ⁶ Tane gudommba nu lafunu tunaig ta kile maye. ⁷ Nu piti sunġo tumba nu tuku sanġri te-ibenġbekaig. Kile tane nu tuku mbar gilainġa wamduis bul serap. ⁸ Tane nu tuku kume purmba minġ ta te-mayokap le kila pilwa. ⁹ Nu te-tiwam tuku ye tane tuku kuyaren ta tane ye tuku pasa nġakmba dubikade e ko kuga ta ye katesewam tuku kuyaren. ¹⁰ Tane ande tuku mbar gilainġade ta ye mata nu tuku mbar gilainġet. Ye tanenu nġa Kristus am mbolnġe mbar ta gilainġet. ¹¹ Wam ta mbolnġe Satan nu sine kile-ibenġkam kumuġ kuga. Nu sine nġaigo siglikam iduste ta sine nġakmba kila.

Paulus nane Kuate tuku sanġri mbolnġe pirokinaig

¹² Ye pasa mayenu Kristus tuku kukliwam Troas tumbraġ mbol prowen ta Sunġo nu buk ye pirokam tuku ndin wakeina. ¹³ Ye pirokam tuku ta yiġe tira Titus nu Troas pro ndana tukunu ye piti nġak minmba nane kusreka tinġa nu sota Masedonia kilke mbol te prowen.

¹⁴ Sine Kuate tuku nyu te-dunġube. Nu Kristus mbolnġe sine sanġri pilesinġmba sanġri nġaigonu nġakmba kile-ibenġkam tuku ndin tumsinġit. Afu Kristus kila palmbim

tuku Kuate nu sine mbolnġe pirokate le nuġe pasa mayenu mundur mayenu taġaġ mayok ka ma nġakmba kumuġgate. ¹⁵ Kristus nu sine sinamġe minit tukunu Kuate am mbolnġe sine mundur mayenu taġaġ minġ. Mundur mayenu ta Kuatenġe muskil kile-tidinġa minit mbal nġgisikade mbal ta nġakmba tugum kinit ta ¹⁶ nane nġgisinu mbal pasa ta nane bale faram tuku mundur taġaġ kamusde le nane muskil kile-tidinġanu mbal abo ninġam tuku mundur taġaġ kamusde. i ... Ima kate piro sunġo ta kam kumuġ. ¹⁷ Kuatenġe nuġe piro kam tuku madisinġina mbal sineġ ndo kumuġ. Sine Kristus ndoġ ulendika Kuate am mbolnġe wamduis tugusekmbi nuġe pasa kukliwġ. Nane afu ndametinġ kilam tuku ndo nu tuku pasa kuklide ta sine nane taġaġ kuga.

3

Paulus nane pasa kitek tuku piro mbal

¹ Sine tane pasa satinġeġ tambu siġine nyu payam ndakeġ. Sine nane afu taġaġ tane sine tuku maġau kila palmbim tuku waġe afu kile ndakeġ. Ko afunġe sine tuku maġau kila palmbim tuku waġe afu siġap nġa idus ndaweg. ² Sine tuku kuyar waġe ta tane minġ. Tane mbolnġe sine tuku piro kilimok mayok kinit. Waġe ta sine tuku nġamunġal sinamġe minit ta nane nġakmba kila. ³ Tane Kristus tuku waġe nġak minanu taġaġ mayok kinġ. Sinenġe waġe ta tinġigeġ. Kuate abo minmba minit nuġe Guwanġe Kristus tuku waġe ta kuyarna. Andenġe waimbi kuyar ndana. Kuyar ta tukul pasa taġaġ ndame mbolnġe mine ndakate. Tanġine nġamunġal sinamġe minit.

⁴ Sine Kristus mbolnġe sanġri tinġa taġamba siġine piro tuku saka Kuate am mbolnġe wamduis bulok minġ. ⁵ Sine siġine sanġri tomba tinġa piro ta kam kumuġ nġa sa ndakeġ. Sine Kuate tuku sanġri tomba tinġa ndo piro ta kam kumuġ nġeġ. ⁶ Nuġe sanġri siġit le nuġe pasa kitek ta sine kumumbi te-mayokeġ. Pasa kitek ta tukul pasa ambokok taġaġ kuyar mbolnġe mine ndakate. Tukul Guwa mbolnġe minit. Tukul maġau nu kume maġau siġit ta Tukul Guwa nu abo mine maġau siġit.

⁷ Ndame tukul pasa nġak tugu pilmba mayok kina ta kilnġa sanġri nġayo mayok kina le Israel mbal nane Moses tuku tumail kanġere fugunaig. Tukul pasa nu kume maġau ndo siġit ta nu tuku kilnġa sunġo ta nġumnenġa kugana. ⁸ Pasa kitek Kuate tuku Guwa mbolnġe mayok kinit ta nu kilnġa ambokok ta limba sanġri nġayo mayok kinit. ⁹ Pasa ambokok nu taġo kilmba pa mbolnġe patikate ta nu kilnġa sanġri nġak mayok kina. Pasa kitek nu taġo tinġrekn

kile-mayokkate ta nu kilŋa ambokok ta limba sanŋri nŋayo mayok kinit. ¹⁰Maŋau ambokok tuku kilŋa maŋau kitek tuku kilŋanŋe nu lite le nda minanu sukte. ¹¹Pasa ambokok kugawam tuku ta nu kilŋa ŋak mayok kina. Pasa kitek minmba minam tuku ta nu siŋka kilŋa sanŋri nŋayo ŋak mayok kinit.

¹²⁻¹³ Moses tuku tumail kilŋa ta kuga-kugamba minna ta nu Israel mbal kanŋer ndawaig ŋga tawimbi tumail songina. Pasa kitek tuku kilŋa ta taŋamba kugawe nda. Wam ta idusmba sine kuru kuru kugatok minŋe bulokmbi pasa kukliweg. ¹⁴Israel mbal o buk kile mata Kuate tuku pasa ambokok ta burka nane tuku wamdus tawimbi songanu taŋaŋ tugunu katese maye ndade. Kristus mbolŋge ndo wamdus purfewam kumuŋ. ¹⁵Ait te mbolŋge mata nane Moses tuku pasa burkade ta nanŋine wamdus songanu taŋaŋ tugunu katese maye ndade. ¹⁶Ande nu ŋgamuŋgal biye mbilmba Sunŋo tugum kuwa ta Sunŋonŋe tawi ta talka wamdus nuŋe purfeu serwa le nu Kuate tuku kilŋa sanŋrinu ta kanŋeramŋgat.

¹⁷Sine Sunŋo sakeg ta nu Tukul Guwa. Sunŋo tuku Guwa nu ande sinamŋge minit ta nu muskil te-tiwe tuwit le agan ande nu ndale ndakate. ¹⁸Sine pasa kitek son ŋgeg mbal tumail songanu taŋaŋ mine ndakeg le Sunŋo tuku kilŋa sine mbolŋge kilimok mayok kinit. Sine Sunŋo tuku kilŋa lato lato teg sulumba nu tuku maŋau te-pureg. Siŋgine Sunŋo Tukul Guwa tugumuŋge kilŋa ta teg.

4

Kuate tuku kilŋa taŋgo mbolŋge kilimok mayok kinit

¹Kuate nu sine mapeka piro te siŋgina tukunu sine wamdus piti kamusmba piro kusrewam idus ndaweg. ²Kiko maŋau ŋaigonu kuirka kade ta sine pitaika ŋgumneniŋgigeŋ. Sine afu yabri ndaniŋgeg. Sine Kuate tuku pasa mbil ndaweg. Sine pasa tugusek kilimok te-mayokmba Kuate am mbolŋge piziknu mineg ta nane ŋakmba kila.

³Pasa mayenu kukliweg ta tugunu kilimok. Nŋisinu tuku ndin mbolŋge minig mbal ndo nane tugunu katese ndade. ⁴Mbal ta nane Kristus tuku pasa son nda ŋgade. Ta ndanŋam? Kilke te tuku gabat Satan nu nane tuku wamdus tukulniŋgit le nane pasa mayenu ismba wamdus purfe ndaniŋgit. Nane Kristus nu kilŋa sanŋri ŋak Kuate taŋaŋ minit ta nane nu katese ndade.

⁵Sine pasa kukliweg te siŋgine mironŋ tuku kukli ndaweg. Yesus Kristus nu Sunŋo ndindo minit ŋga wam ta kukliweg. Sine nu tuku ŋga tane tuku piro mbal taŋaŋ mineg. ⁶Kuate nu tugu mbolŋge bulu

mayok ka ma make kilŋawa ŋgina ta nuŋge siŋgine ŋgamuŋgal kilŋate le sine Yesus Kristus kanŋermba Kuate tuku kilŋa kila pileg.

Sine piti kanŋerkeg ta Kuate nu sine kusre ndakate

⁷Agan mayenu kilke waim sinamŋge minig taŋaŋ Kuate nu nuŋe wam mayenu sine sinamŋge pilit. Sine kilke waim taŋaŋ sanŋri kugatok mineg ta sine Kuateŋge sanŋri pilesingit le ⁸piti yimyamŋge sine tidonŋade ta sine muskil te-tiwam kambim kumuŋ. Sine wamdus te-suluweg ta sine wam pile pas ndakeg. ⁹Afu sine kasursiŋgig ta Kuate nu sine kusre ndakate. Nane sine bale faram tuku pani farde ta sine kume ndakeg. ¹⁰Sine mara mindek Yesus kumna taŋamba ndo sine kume direg ta sine kume ndakeg. Wam ta mbolŋge tane Yesus abo ŋak minit ta tane katese mayede.

¹¹Sine abo ŋak minmba Yesus tuku ŋga mara mindek kume direg le nu abo ŋak minit ta tane kila pilig. ¹²Sine mara mara kumam tuku ndin mbolŋge mineg ta tane abo minmba minam tuku ndin mbolŋge minig. ¹³Ande nu kuyar pasa mbolŋge teŋenmba kuyarna.

Ye Kuateŋge pasa sakina ta son ŋga nane ŋakmba saniŋgen ŋga kuyarna. *Mune ... 116.10*

Sine mata nu taŋaŋ Kuate tuku pasa son ŋga tane satinget. ¹⁴Kuate nu Sunŋo Yesus kumna le te-tina taŋamba ndo ŋgumneŋga sine nu ndonŋ kile-tidinguwa sulumba tane sine ndonŋ kilmba nu tugumuŋge patikamŋgat ta sine kila. ¹⁵Sine tanenu ŋga piti ŋakmba te kugrakeg. Tanaweg le Kuate nu ake sinanŋ taŋgo make patikate wam ta taŋgo gudommaba lato iswaig sulumba Kuate gare pasa samba nu tuku nyu tedunŋam tuku mbal tuge ŋayowaig.

¹⁶Sine wam ta idusmba piti sinamŋge wamdus kanyummba piro kusrewam idus ndaweg. Sine tuku ŋgarosu lato lato baklelde ta sine tuku ŋgamuŋgal sanŋri tiŋga minig. ¹⁷Piti ait fagnu ndo kanŋereg ta ŋgumneŋga alonu kilŋa sunŋo gare minmba minam tuku tamŋgig. Piti teg te gare maŋau tamŋgig taŋge liwa le nda minanu sukamŋgat. ¹⁸Sine agan ammbi kanŋerkeg ta sunŋomba idus ndaweg sulumba agan ammbi kanŋer ndakeg ta sunŋomba iduseg. Agan ammbi kanŋerkeg te ait fagnu ndo minmba kugawamuŋgaig. Agan ammbi kanŋer ndakeg ta minmba minamuŋgaig.

5

Ŋgarosu kitek tamŋgig

¹Kilke te mbolok ŋgarosu te baibai taŋaŋ. Andeŋge sambriwa ta Kuate nu ŋgarosu kitek siŋgamŋgat ta sine kila. Ŋgarosu kitek ta wande taŋaŋ ta taŋonŋge wakei ndanaig. Nu

samba mbolok aganj minmba minam tuku. ²Sine njarosu te njak minmba samba mbolok njarosu sine mbolnje prowa nga mindesimba mineg. ³Sine samba mbolok njarosu ta njak minmba kanu njarosu kugatok mine nda.

⁴Sine baibai te sinamnje minmba sinamanzer sunjo njak mineg ta sine njarosu te kusrewam idus ndaweg. Njarosu kitek ambonga sine mbol sulumba njarosu kumam tuku te abo minmba minam tuku manau sinam kuwa nga iduseg. ⁵Kuatenje sine tanjamba ndo njarosu kitek mayok kambim tuku wakeika patikina sulumba nuje Tukul Guwambi sine mbolnje asi sirimba tucker tidinganu tananj kina.

⁶Sine wam ta idusmba mara mindek sangri tinjeg. Sine kilke te mbolok njarosu sinamnje mineg sulumba Sunjo tugumnje mine ndakeg ta sine kila. ⁷Sine ammbi nu kanjer ndaweg ta sinjine li njakmba mbolnje nu tuku sangri tomba tinjeg. ⁸Sine sangri tinja njarosu kusremba Sunjo tugum kumba nu ndonj minam tuku mindesiweg. ⁹Sine kilke te mbolnje minmba e ko nu tugum kanjig ta sine mara mindek nu tuku nzali ndo dubiwamngig. ¹⁰Ngumnenja sine njakmba Kristus am mbolnje tinjube le nu sine pilesinguwa le sine njarosu te njak minmba manau ke likeg ta lafunu kumumbi tamnjig.

Sine Kristus mbolnje Kuate ndonj gulabeg

¹¹Sine njakmba Kuate tugumnje tinjamngig wam ta idusmba sine Sunjo tuku kurauka nane gudumba nu son nguwaig nga nane tuku wamdus didikam tuku pirokeg. Sine wamdus tinjeknu ta tumba pirokeg ta Kuate nu kila. Tane mata tanjamba kila pilmba idusap nga satinjet. ¹²Tane sine tuku nyu te-dungap nga pasa te sa ndatinjet. Kuga. Nane afu wamdus njaigonu njak minmba tanjo am mbolnje mbal magenu tananj payamkade. Tane sine tuku manau kila palpe sulumba payamkade tuku mbal yabri pasa ta lafumba Paulus nane ngamungal tugusek minig nga saningap.

¹³Mbal ta sine nginngan wamdus njak mineg njade ta sine Kuate tuku piro sunjokuwa nga tanjamba mayok kinge. Sine wamdus tugusek njak mineg ta sine tanenu nga tanjamba mayok kinge. ¹⁴Kristus tuku kume pur manauje sine tuku ngamungal didikate le manau njakmba ke likeg. Sinjine wamdusmbi kuga. Tanjo ndindo ta sine njakmba tuku ma tumba kumna le sine njakmba nu ndonj kumanu tananj kumenj ta sine kila. ¹⁵Nu sinenu nga kummba manj tinjina. Ta tuku kile sine sinjine nzali dubi ndamba nu tuku nzali ndo dubiweg.

¹⁶Kile sine nane afu kanjerka tanjo tuku manjambi pile ndaningeg. Sine buk

mbarmba manau tamba Kristus pilegen ta kile afu mbolnje tanja ndaweg. ¹⁷Ande nu Kristus ndonj sailkate ta nu kitek mayok kinit. Nuje manau ambokok ta kugana le manau kitek nu mbol prona.

¹⁸Manau kitek ta Kuatenje te-mayokte. Sine nu tuku ngueu mbal mingerj le nu sine ndonj wamdus mukuk minam nga Kristus tuku kume mbolnje sine ndonj tumana. Sine Kristus ndonj tumawam tuku ndin ta afu tumningam tuku nu piro sinjina. ¹⁹Sine piro ta kumba pasa kukliweg ta tenjemba. Kuate nu Kristus mbolnje sine tanjo tuku mbar saukam tuku ndin wakeina sulumba nu sine ndonj tumana. Nu wam ta mbolnje sine tanjo ndonj tumate ta afu saningam tuku piro ta sine wai mbolnje pilna.

²⁰Kuate nu tanjamba sine tuku minje mbolnje tanjo wikate tukunu sine Kristus tuku piro mbal minmba Kristus tuku nyu mbolnje tane sarsartinjamba satinjeg: Kuate ndin wakeina ta ndo dubimba tane nu tuku gulab mayok kape njeg.

²¹Kristus nu mbar kugatok minna ta Kuate nu sine tuku mbar njakmba nu mbolnje patikina le nu une tanjo tananj mayok kina. Kile sine nu ndonj ulendikeg tukunu Kuate nu nuje manau tinjeknu sine mbolnje pilit le sine tinjeknu mayok kinge.

6

Paulus nane piroka piti sugo kugraki-naig

¹Sine Kuate ndonj pirokeg tukunu sine tane sangrimba sarsartinjamngig. Kuate nu ake aganj tananj make patikate wam sunjo ta ake aganj tananj kusre ndawap. ²Kuate nu tenjemba sakate.

Ye tane make patiken tuku ait mbolnje tane tuku wi ismba kilen. Tanjo muskil kile-tidingen tuku ait mbolnje tane turtingen nga sakate. *Aisaia ... 49,8* Tane ise mayewap. Kile ait te nu wikap ta nu isamngat. Kile ait te mbolnje nu tane muskil kile-tidingen tinjamngat.

³Sine Kuate ndonj pirokeg ta afunje sine talasinbekaij nga sine piro mayeweg. ⁴Nane sine Kuate tuku piro mbal tugusek nguwaig nga mine njakmba mbolnje sine kumumbi mayok kinge. Njarosu piti sinamanzer manau ta mbolnje sine sangri tinja bike ndakeg. ⁵Afu sine kilmba ngussingig. Afu sine mulinj kilmba wandeknje patikade. Afu sine kile-ngamukka tumail pansingig. Sine piro karenka mundu teg. Ait afu sine kinye ndaka gubak mineg. ⁶Sine piti ta njakmba sinamnje sangri tinja manau purferjnu ndo ke likeg. Sine pasa tugusek ta kila minmba wamdus mukuk mineg sulumba nane njakmba mbolnje ranjun mayeweg. Sine Tukul Guwa njak minmba sine wamdus

tugusekmbi nane njakmba tuku kume pureg.
 7 Sine pasa tugusek ndo saka Kuate tuku sanjri mbolnje pirokeg. Wam ta njakmba mbolnje sine nu tuku piro mbal tugusek mayok kineg. Sine manjau tinjeknu tamba wam njagonu njakmba kile-ibenjek.

8 Nane afunje sine tuku nyu kile-dungade le afunje tumail pansingig. Afu sine waje pasa sasingig le afunje sine magenu ngade. Sine tugusek pasa ndo sakeg ta afunje sine yabri mbal nga pitaikade. 9 Afu sine nyu kugatok nga talasingig ta nane gudommmba sine tuku nyu saka minig. Ait gudommmba sine kume direg ta sine abo mineg. Sine ngarosu piti sunjo teg ta sine kume ndakeg. 10 Sine ngamunggal rar teg ta sine gare njak mineg. Sine sanzalnu mineg ta sine Kuate tuku wam magenu ta nane afu mbolnje keg le nane mine mayede. Sine aganj ndende kugatok mineg ta Kuate tuku wam magenu njakmba ta sine tuku minig.

11 O Korin mbal, sine sinjine wamdus piti njakmba kile-mayokka kilimok satingeg. Sinjine ngamunggal njakmba tane tinje suluweg. 12 Sine tane tuku riweg le tane sinenu nga ri ndade. 13 Ta tuku tane ye tuku kinjo kame tananj satinget. Sine tanembik riweg ta kile kumumbi lafuwap njget.

Sine Kristus son nda ngade mbal ndonj ulendi ndakube

14 Tane Kristus son nda ngade mbal ndonj tuma minam kumunj kuga. Nane ndonj ulendi ndakap. Mbal tinjeknu nane une mbal ndonj munjo gare njak minam fugude. Ma make nu bulu ndonj minam kumunj kuga. 15 Kristus nu Satan ndonj wamdus ulendi mine ndakik. Kristus son ngade mbal nane manjau kise njak. Son nda ngade mbal nane manjau kise njak. 16 Sine Kuate minmba minit nu tuku tukul wande mineg tukunu sine yabri mbara ta mata turmba mbarinjam kumunj kuga. Kuate nu tenjenmba sakina.

Ye nane tuku ngamunggal sinamnje minmba nane ndonj likamngit. Ye nane tuku Mbara mini le nane ye tuku gageu minamngaig njgina. *Wok... Pris... 26.11-12; ... Esekiel... 37.27*

17 Sunjo nu tenjenmba mata sakina.

Tane wam njagonu kade mbal kusreka yamoknje minap.

Manjau kutur njak kade ta ngumneningap.

Tanjawap le ye gare njak tane kilamngit. *Ai-saia... 52.11*

18 Ye tane tuku Mam mini le tane ye tuku kinjo kame kulim kame minamngaig njgina. *2... Samuel... 7.14; ... Aisaia... 43.6; ... Yeremia... 31.9*

Sunjo Sanjri Njajo nunje tanjamba sakate.

7

1 O tira kame, Sunjo nu sinenu nga minje pasa sanjrinu kusna ta idusmba ngarosu ngamunggalmbi kutur ke likeg ta njakmba pitaika Kuate tuku kurauka manjau tinjeknu purfenju sine mbolnje kumunjuwa nga wamdus sanjrinu palpe.

Mbar te-tinaig le Paulus nu garena

2 Tane manj sinembik riwap. Sine tane tuku ande mbolnje wam njajo ndagenj. Tane afu kilmba njajo sigli ndakigenj. Sine tane tuku ande yabrimba nu tuku aganj afu kile ndakigenj. 3 Ye pasa sanjrimba satingit ta ye tane satinge likam tuku sa ndatingit. Kuga. Ye buk tane satingit. Sine tane tuku ngamunggal sunjo njak mineg. Sine kummba e ko abo minbe ta sine tane ndonj minam iduseg. 4 Ye tane tuku wamdus tero ndaka gare njak payamket. Ye tane idustinjmba wamdus bulkate. Ye piti njakmba sinamnje tane idustinjmba gare tet.

5 Sine Masedonia kilke mbol te progenj ta sine mabtam kumunj kuga. Piti sunjomba mara mindek sine kile-kogorkinaig. Kame afu sine mbol pronaig. Kuru kuru manjau mata ngamunggal sinamnje kamusgenj. 6 Tanjamba mingenj le Titus nu sine tugum prona le sine nu kanjgermba wamdus bulkinaig. Kuate nu piti njak mbal wamdus bul serningit ta nunje ndin ta wakeina. 7 Nu prona ta tuku ndo wamdus bul ndakinaig. Nu pro tane tuku manjau kanjgermba wamdus bulok tina ta kubeu sinjina le ismba sine mata wamdus bulkinaig. Tane ye sunjomba idusyumba tangine mbar tuku kiko kamusmba malmbikade. Tane ye tuku pasa dubiawam tuku sunjomba idusde. Ye wam ta njakmba ismba tane tuku gare toren.

8-9 Ye buk waje ande kuyarmba tane kilmba satinge liken le tane ngamunggal piti tinaig ta ye mata tanenu nga piti kamusen. Tane ait fagnu piti njak minnaig sulumba wamdus biye mbilmba manjau njagonu kusrekinaig ta kile ye gare njak minet. Tane ngamunggal piti njak minnaig ta tuku ye gare te ndaket. Tane piti sinamnje mbilka manjau njagonu kusrekinaig ta tuku ye gare tet. Sine tane kilmba satinge likigenj le tane wamdus tatrunkinaig ta tane manj Kuate idusnaig. Ta mbolnje sine tane njajo sigli ndaka turtinngigenj.

10 Kuatenje ande mbar manjau tuku piti tuwit le nu katesemba ngamunggal biye mbilte ta Kuatenje nu tuku muskil te-tiwe tuwit. Ande nu kilke te tuku piti kamusmba Kuate idus ndawa ta Kuate nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe nda. Nu njgisikamngat. 11 Ata. Tane wamdus piti njak minmba Kuate manj idusnaig sulumba sanjri tinga mbar ta te-tinaig. Tane mbar ta tuku gubra tumba wamdus fulilka minnaig. Tane ye

tuku wamdus sunjo tumba ye tuku pasa dubiwam tuku wamdus sangrinu pilmba tanjo mbarna ta lafunu tunaig. Wam njakmba kumumbi kinaig le kile pasa ande tane mbolnje mine ndakate.

¹² Ye tane tuku waje kuyaren ta ande mbarna le ande piti tina ta tuku ndo kuyar ndawen. Tane sine tuku kume purmba minig ta Kuate am mbolnje wamdus pulutinguwa nga kuyaren. ¹³ Tane wamdus pulutingina le kile sine tane tuku mbar tuku piti kusrekigenj.

Titus nu mata tane tuku gag njak ta nu tane tuku manau kanjerka piti kusremba gare tina le sine nu ndonj manj lato gare tigenj. ¹⁴ Ye buk tane tuku manau tuku payamka Titus sawen. Nu kumba tanjamba kanjerna tukunu ye kiko kugatok. Sine son pasa ndo satinigenj tanaj sine tane tuku payamka Titus sagenj ta alonu kumumbi mayok kinit. ¹⁵ Nu tane tugum prona le tanjine mbar tuku wamdus fulilka nu kurauka tumba nu tuku minje dubi mayenaig. Nu tane tuku wam ta idusmba tane tuku lato lato kume purte. ¹⁶ Kile ye tane tuku wamdus tero ndaka gare njak minet.

8

Kuate tuku mbal afu turkap

¹ Tira kame, Kristus tuku kuasmbi afu Masedonia kilke mbolnje mine likade te Kuate nu ake sinaj nane make patikate le manau kade ta kila satinjamngit. ² Afunje piti sugo ninmba nane tuku ngamunggal son tagoninjinaig ta nane gare njak minmba piti ta sinamnje aganj ndende denkanu ta tanjaig nga sunjomba waknyumba ndametinj patika afu turkinaig. ³ Nanjine ndametinj kanjerka paplamba kumumbi patikinaig sulumba nanjine wamdus tamba manj lato patikinaig ta yine ammbi manau ta kanjeren. ⁴ Nane sanjri tinja sine sasinjinaig: Kuate tuku mbal Yudea ma tugu mbolnje sine nane sinjka turkam iduseg nga sasinjinaig. ⁵ Sine nane ndametinj ndo patikamngaij nga iduseg ta nane wam ta limba nanjine ngarosumbi Sunjo tuku nzali ndo dubiwam tuku pasa sanjri pilenaig. Ta ndo kuga. Nane Kuate tuku nzali dubimba sine tuku pasa njakmba dubikam sakinaig.

⁶ Tanjanaig le sine Titus nu manj tane tugum kuwa nga sagenj. Nu buk tane tugumnje afu turkam tuku ndametinj patikap nga tumtingina ta nu piro ta ke suluwu nga kukuleg. ⁷ Tane ngamunggal son sanjrinu njak ta sine kila. Tane Kuate tuku pasa kukli mayede. Tane kila sunjo njak minig. Nu tuku piro kam tuku wamdus sanjrinu pilig. Sine tuku mata kume pur mayede. Ta tuku tane afu turka ndametinj

ninjam tuku manau ta mata ke mayewap nga iduseg.

⁸ Ye tanjamba kap nga sa ndatinget. Ye tane tagotinmba tane kume pur manau tugusek njak e ko kuga ta katesewam saka tira afu ndametinj ninjig wam ta kila satinjet. ⁹ Sinjine Sunjo Yesus Kristus nu ake sinaj tane make patikina wam ta tane kila. Nu aganj ndende njakmba tuku miro ta nu tanenu nga sanzalnu mayok kina le tane nurje wam njakmba kilmba sanzalnu mine ndakade. ¹⁰ Ta tuku ye tane tejenmba kap nga iduset. Tane buk yar ande si mbolnje ndametinj patinu tuku wamdus sunjo tumba tugu pilnaig ta tane kile suluwap nga iduset. ¹¹ Tane buk wam ta kam tuku nzalitingina tanjamba kile tanjine ndametinj kilig ta kanjerka kumumbi patikap. ¹² Tane ndametinj fudinndo e ko sunjokanu njak minig ta kumumba gare njak Kuate tape ta nu nzalite.

¹³ Tane nane afu ndametinj ninmba tane denkanu minap nga idusmba sa ndatinget. ¹⁴ Kuga. Tane nane ndonj kumu kumu minap nga iduset. Kile tane aganj ndende gudommba njak minig mbal afu denkanu minig ta turkap. Ngumne nga tane denkap le nane suk lafumba tane turkamngaij. ¹⁵ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Afu mana sunjomba kilnaig ta nane kumumbi kilanu idusnaig. Afu fudinmba kilnaig ta nane den ndakinaig ngate. *Kisim ... Bek ... 16.18*

Piro tanjo afu Korin prowamngaij

¹⁶ Kuate nu Titus wamdus tuna le nu sine suk tane turkam tuku sunjomba iduste. Ta tuku ye Kuate gare pasa tuwet. ¹⁷ Sine nu tane tugum kambim tuku sa ndagenj le nu nurje nzali dubimba tane tugum prowam iduste. ¹⁸ Sine tira ande Titus ndonj kukulbe le kanjat. Tanjo ta nu Kristus tuku pasa kukli mayete le Kuate tuku kuasmbi njakmba nu tuku saka minig. ¹⁹ Tira ta Kuate tuku mbalnje madinaig le nu sine ndonj lika afu turkam tuku ndametinj patikade ta kulatkate. Sine wamdus sanjrinu pilmba piro kumumbi keg ta nu nane njakmba kila sanjinguwa le Sunjo tuku nyu te-dunjuwaig nga nu madinaig.

²⁰⁻²¹ Tanjamba idusmba afu sine talasinmba ndametinj sunjo ta kulat maye ndade ngubekaij nga sine nu tumba likeg. Sine Sunjo am mbolnje piro mayemba tanjo am mbolnje mata piro mayebe le kilimok mayok kuwa nga iduseg.

²² Tira ande mata nu nane ndonj kuwa nga kukulbe le tane tugum prowamngaij. Nu tagomba piro yimyam tugenj ta nu wamdus sanjrinu pilmba piro ke mayena. Tane sinjka waknyumba afu turkam tuku minig ta nu

kila pilmba kile tane tugumŋge pirokam tuku sunḡomba iduste.

²³ Ye tane nane keŋ ta tuku kila satinḡamŋgit. Titus nu ye ndoŋ tane turkam tuku pirokek. Nale ar nu ndoŋ ilik ta Kristus tuku nyu tane nḡamukŋge sunḡokuwa nḡa Kuate tuku kuasmbi nale tane tugum kambim tuku madinikinaig. ²⁴ Tane nane keŋ ta kilmba tanḡine kume pur maŋau temayokmba kilap. Tanjawap le sine Kuate tuku kuasmbi nḡakmba tugumŋge tane tuku payamka saninḡeg ta alonu kilimok kanḡerwaig.

9

Ndametinmbi Kuate tuku mbal turkap

¹ Ndametin patika Kuate tuku mbal turkam tuku wam ta tane kila. Ye ta tuku maŋ sunḡomba satinḡe nda. ² Tane mata ndametin patinu tuku wamdusde ta ye kila. Ye Masedonia mbal tugumŋge tane Akaia mbal tuku payamka nane buk yar ande si mbolŋge ndametin patikam tuku piro tugu pilnaig nḡa saninḡet le ismba kile nane tuku sunḡomba mata ndametin patinu tuku wamdus sanḡrinu pilig. ³ Sine tane tuku payamkeg ta alo kugatok nḡubekaig nḡa ye tira keŋ ta kukulnḡi le tane tugum ta promba tane turkuwaig le ndametin ta maŋurka patikap. Ye pro tane tuku payamket tanjamba ndametin ta ake kile ndo ki. ⁴ Tane ndametin ta sinḡa patikamŋgaig nḡa sine afu saninḡiger. Tane pati ndaka minap le Masedonia mbal afu ye ndoŋ kumba kanḡerwaig ta sine kiko sinḡikat. Tane mata kiko tinḡikat. ⁵ Wam ta idusmba ye tira keŋ ta ambonḡa tane tugum ta kuwaig le tane ndametin patikam tuku o buk sakinaig tanjamba ndo patike sulumba ye ndo tairnḡap. Tanjawap ta tane tanḡine nzalimbi ndo patikamŋgaig. Ye tane kilap kilap ki le ndagari nḡak patike nda.

⁶ Tane nyamagan kilanu maŋau ta idusap. Ande nu nyamagan tumunu ndui ndui nḡukate ta nu alonu ndui ndui ndo kilit. Ande nu tumunu sunḡomba nḡukate ta nu alonu sunḡomba kilit. ⁷ Tane nḡakmba yimyam tanḡine wamdus pileḡa ndametin giganmba patikam idusde ta kumumba patikap. Tane andenḡe kilap kilap kuwa le tane ndagari nḡak pati ndakap. Tane gare nḡak tanḡine ndametin patikade ta Kuate nu nzalite.

⁸ Kuate nu tane mbolŋge waknyumba agan magenu lato lato tinḡuwa le tane nane afu turkam tuku agan denkanu nḡak mine nda. ⁹ Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Nu nunḡe agan ndende waknyumba walmba sanzal mbal ningit. Nu tuku ranḡun mayenu ta kugawe nda. Minmba minamḡat nḡate. *Mune ... 112.9*

¹⁰ Sine nyamagan tumunu nḡukeg ta Kuate tugumŋge kileg. Agan nyeg ta mata nu tugumŋge kileg. Tanjamba ndo tane nane afu mbolŋge waknyam tuku Kuate nu agan ndende kumumbi tinḡamḡat. Tanjawa le tane nane afu mbolŋge waknyumba minap le nu tane tuku maŋau mayenu ta te-sunḡowamḡat. ¹¹ Kuate nu mara mindek tane agan kumumbi tinḡit le tane den ndaka afu turkam kumun. Tanjamba tane ndametin patikap le sine kilmba tamba sanzal mbal turkuba le nane gudommba Kuate tuku nyu te-dunḡamḡaig.

¹² Tane ndametin ninḡig tamba Kuate tuku mbal turkade. Wam ta ndo kuga. Tane tanjade le nane afu Kuate tuku nyu te-dunḡa nu gare pasa tuwig. ¹³ Tane tira tuku ndametin patikap le afu wam ta kanḡermba tane Kristus tuku pasa mayenu dubiwanu nḡade ta son nḡa Kuate tuku nyu te-dunḡamḡaig. Tane Kuate tuku mbal nane afu turmba nane mbolŋge waknyade ta tuku mata Kuate tuku nyu te-dunḡamḡaig. ¹⁴ Ta ndo kuga. Kuate nu tane ake sinan make patikate wam temayokmba nane tanjamba turkap le nane tane tuku kume purmba tane tuku nḡa Kuate yabanamḡaig.

¹⁵ Sine Kuate tuku nyu te-dunḡube. Nu agan sunḡo ande o mbolok agan ndende nḡakmba liningit ta sine sinḡina.

10

Paulus nu nane tuku wamdus mbar tetina

¹ Tane afu tenenmba sakade. Paulus nu sine tugumŋge sine gagnu pasa bafumbi sakate ta nu maskenḡe pasa sanḡrinu kuyarmba sasingit nḡa sakade. Ariya. Ye kile Kristus tuku wamdus bafuk nḡan maŋau ta dubimba pasa bafumbi sarsartinḡamḡit. ² Tane wamdus biye mbilap le ye tane tugum promba pasa sanḡrinumbi satinḡam idus ndawet. Nane afu Paulus nane kilke te mbolok maŋau ndo dubimba nanḡine wamdusmbi pasa kukliwanu nḡa sakade mbal ta ndo ye sinḡa pasa sanḡrinumbi saninḡamḡit.

³ Sine tanḡo ndo mineg ta sine sinḡine tanḡo tuku kame aganmbi kame bu ndaweg. ⁴ Kuga. Sine Kuate tuku kame agan tamba Satan tuku sanḡri te-ibenmba afu tuku yabri wamdus ta nḡakmba pitaikeg. ⁵ Afu nanḡine wamdus ta payamka Kuate kila palmbim tuku ndin tukulde ta sine wamdus ta kuerka pitaiweg. Nane nḡakmba Kristus kumnemnḡe minwaig nḡa sine nane tuku wamdus kile-tidinḡeg. ⁶ Tane mata mbilka Kristus kumnemnḡe minap. Tanjawap le afu tanjamba mine ndakuwaig ta sine nane lafunu kumumbi ninḡamḡig.

⁷ Tane wamdus te-mayewap. Ande nu nuje nyu te-dungge ya siŋka Kristus tuku tanjo minet ngate ta nu sine mata Kristus tuku mbal mineg nga iduswa. ⁸ Sunjo nu sine tane ngamunggal son sangri piletingbe nga nyu singina le tane kulatkeg. Sine tane njaigo siglikam tuku nyu sinje ndakina. Ye nyu ta tuku payamket le tane talayade ta ye kiko te nda. ⁹ Ye tane tuku waŋe kuyarke liket ta tane kuru kuru piletingam tuku kuyarket nga idus ndawap. ¹⁰ Afu nane tenjemba sakade. Paulus nu waŋe kuyarka tanjo sangri njak tanjaŋ pasa sangrinu kuyarte ta sine tugumnge nu njaga kugatok. Nu pasa sakate ta ismba talawam tuku ndo nga sakade. ¹¹ Tanjakade mbal tane ye tuku pasa te ise mayewap. Sine waŋe kuyarka pasa sangrinu sakeg te tane tugumnge tanjamba ndo ke likamngig.

¹² Mbal afu tane tugumnge nanjine nyu kile-dungade. Yoi. Sine nyu tanjaŋ njak mine ndakeg. Mbal ta nginngan mbal. Nane nanjine nanjine mungu kanjerka sine magenu nga payamkade. Manjau tinreknumbi nanjine manjau pile ndangade.

¹³ Sine payamkeg manjau ta kise. Ku-ate nu pirokam tuku nyu singina piro ta ndo sine payamkeg. Sine tane Korin mbal tugumnge mata pirokam tuku nyu singina. ¹⁴ Ta tuku sine tane tuku payamkeg ta mbar ndaweg. Sinenge Kristus tuku pasa mayenu tumtingigenj. ¹⁵ Sine tane pasa dubide wam ta tuku sine singine piro tuku payamkam kumuŋ. Sine nane afu tuku piro singine ngaro mbolnge pile ndakeg. Kile tane tuku ngamunggal son ta sunjoka mbal kise mbol kuwa le ye nane tugum kambim tuku ndin mayok kuwa nga iduset. ¹⁶ Tanjawa le sine tane kusreka kilke afu tane ngumnemnge minig ta mbol kumba nane mata pasa mayenu saningamngig. Tanjamba sine nane afu tuku piro singine ngaro mbolnge pile ndaka singine piro ndo payamkam kumuŋ. ¹⁷ Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Tanjo ima nu payamkam idusmba kande nu Sunjo wam ke likate ta idusningmba payamkuwa ngate. *Yeremia ... 9.24*

¹⁸ Ande nu nuje miroŋ ye mayenu ngate ta nuje pasa ta alo kugatok. Sunjonje nu mayenu ngate wam ta alo njak.

11

Paulus nu yabri aposel tuku manjau te-mayokna

¹ O tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Tane pasa te nginngan pasa idusmba ndeta tajaig. Pasa te isam tuku wamdus tukul ndawap. ² Kuate nu tane tuku kume purmba minit ta ye mata tane tuku sunjomba kume puret. Pino mbanzo ande

mam nujenje tanjo ande tam tuku madite le nu tanjo ta tuku ndo minit tanjaŋ tane Kristus tuku mbal ndo minap nga madingen.

³ Ye tane tuku wamdus piti njak minet. Mbeŋ nu nuje wamdus yabri paknu tamba Eva yabrina tanjamba tanjo afunge tane yabritinjmba didikuwaig le tangine wamdus Kristus mbolnge minig ta kusrebekaig nga iduset. ⁴ Sine tane Yesus tuku nyu tumtingigenj ta afunge pro ande tuku nyu satinngig le tane wamdus bulokmbi nyu kise ta tade. Tane Tukul Guwa tinaig ta nane guwa kise satinngig le tane tade. Ko pasa mayenu isnaig ta nane pasa kise kuklide le tane pasa ta mata wamdus bulokmbi tade.

⁵ Tane mbal ta nane aposel magenu o mbolnge ngade ta nane ye li ndayade nget. ⁶ Ye pasa kukli mayewam tuku kila kugatok ta pasa kukliwet ta tugunu njakmba ye kila. Ait sunjomba sine tane singine kila ta tumtingeg.

⁷ Ye Kuate tuku pasa mayenu tane satinngig ta ye tane tugumnge piya kilam mbulmba yije nyu te-ibenjmba tane mine mayenu mbolnge minam tuku kile-dungen ta ye mbaren nga idusde e? ⁸ Ye Kristus tuku mbal afunge ndametinj sinaig le kuyaranu sukmba kilmba tane tugumnge piroken. ⁹ Ye tane ndoŋ minmba aganj afu tuku denkinaig ta ye tane yabanj ndatingen. Tira afu Masedonianje pro ye aganj denkanu minen ta nanenge sinaig. Ye tane piti sertingikit nga aganj afu tane tugumnge kile ndaken. Kile mata tanjamba idusmba minet. ¹⁰ Kristus tuku pasa tugusek ye sinamnge minit ta son pasa ndo satinngamngit. Ye tane tugumnge piya kile ndaken ta payamka saka mini le Akaija mbal njakmba isamngig. Ande ye peuyam kumuŋ kuga. ¹¹ Ye tane tuku kume pur ndamba nyu kile-ibenjam tuku idusmba tanjawet nga idus ndawap. Kuga. Ye tane tuku sunjomba kume puret ta Kuate nu kila.

¹² Afu nanjine miroŋ payamka sine Paulus nane tanjaŋ pirokeg ngade ta peuningam tuku ndo ye piya kugatok piroken. ¹³ Mbal ta nane Kuateŋge kukul ndaningina. Kristus tuku aposel minanu sukmba nanjine piro tamba tane yabritinngig. ¹⁴ Sine nane tuku wam ta tuku pirok pur ndakube. Nanjine gabat Satan nu tanjo yabritinjmba Kuate tuku enjel mayenu tanjaŋ mayok kinit. ¹⁵ Sine wam ta idusmba Satan tuku piro mbal nane manjau tinreknu kade mbal tanjaŋ minanu sukde ta tuku piriri ndaweg. Kuate nu ngumnenga nane tuku manjau ta kumumbi lafumba pa ninngamngat.

Paulus nu piro mbolnge piti kugrakina

¹⁶ Ye man tane satingamngit. Tane ye nginngan tanjo nga idus ndawap. Ko ye nginngan tanjo ngumba kande wamdus tukul ndamba ye mapeyap le ye yabri mbal tanaj fudinmba yiye piro tuku payamki.
¹⁷ Sunjonge payamkam tuku tum ndayate. Yiye miron nginngan mbal tanaj payamket.
¹⁸ Nane gudommba tanamba piro payamkade tukunu ye mata payamkam iduset.

¹⁹ Tane ndo kila sugo njak minig sulumba nginngan mbal wamdus bulokmbi kilig inde.
²⁰ Tane nane tuku piro mbal minap nga idusde le nane tane tuku agan ndende kilam saka yabritinmba nane sugo tanaj tane maim-maimtinmba ko dabil pantingig ta tane ndek wamdus bulokmbi nane kilmba kulatkade.
²¹ Tane mbal tanaj kanjerka sanjri njak ngade. Sine tane ndon minmba nane sanjri njak minig tanamba mine ndakiger. Tane sine sanjri kugatok ngade ta kumumbi sakade.

Yabri aposel nanjine manjau tuku payamkade. Ta tuku ye mata ngin ngan manjau tamba payamkam kumu. ²² Nane sine Hibru ndare ngade ta ye mata Hibru ndare. Nane sine Israel ndare mineg ngade ta ye mata Israel ndare. Sine Abraham tuku mbun ngade ta ye mata nu tuku mbun minet.
²³ Nane sine Kristus tuku piro mbal ngade ta ye Kristus tuku piro mbolnje nane lininjet. Nane pirokade ta ye nane lininmba piro karenket. Ye nane lininmba ait sunjomba muli wande mbol kan. Ait gudommba ye ngusyinaig. Wam afu mbolnje ye kume diren.
²⁴ Zu mbal nane ait 5 tanamba ye tumba ngusyinaig. Ngusyinaig ta ka 39 mbolnje tingge likinaig.
²⁵ Ait kenmba nane afu ye tumba mbapanimbi katyinaig. Ait ande ye baleyam bafumba ndamembi katyinaig. Ye wan kenmba mbolnje liken le wan fetkinaig. Ye ait ande yu mbol faitka minen le furirmba ka mafena.
²⁶ Ye piroka kine promba minet le ait afu kulenje tediryade. Kuayar mbalnje ndinnje ye baleye ndafloyade. Yiye mbal kasomok mbal mata ye baleyam tuku ndin sotade. Tumbranngedunenge yu mbolnje ye ngisike diret. Yabri gulab afu mata ye baleyam tuku ndin sotade.
²⁷ Ye piro karenka ngaro rar minet. Furir afu kinye ndaket. Ait sunjomba guba kule para sunjo njak minet. Mara afu ye nyamagan tawi kinyam tuku wande mata denkate.
²⁸ Ye ngarosu tuku piti ndo kugra ndaket. Kuga. Kristus tuku kuasmbi sanjri njak minan tuku ye mara mara wamdus piti njak minet.
²⁹ Tira ande nu sanjri kugatok ta ye mata piti tet. Ande nu andenje yabrite le ndekate ta ye gubra tet.

³⁰ Ye payamkam iduset ta ye wam kame ndan mbolnje ye sanjri kugatok mayok kinet wam ta ndo payamket.
³¹ Sinjine

Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate ye sinja pasa saket te nu kila minit. Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunja minmba minbe.

³² Ye Damaskus tumbranngedunjen minen le mandor Aretas nu nuje kame gabat sana le nu kame mbal kukulningina le ye biye tiyam tuku tumbran sunjo tuku fonde malanga kulatka minnaig kande
³³ yiye gulab kame ye sambeknje minyoken le fonde tuku bubre malanga mbolnje te-mayokyumba muli biye-biyenaig le mayok ka kame gabat ta laipmba kua kan.

12

Kuate nu Paulus wam sugo tumna

¹ Payamkam tuku manjau ye turyam kumu kuga ta ye payamkamngit. Sunjo nu tumyina le ye kinjanu suk agan kanjerken wam ta payamka satinji le isap.
² Kristus tuku tanjo ande buk yar 14 kuganaig le Kuatenge nu tumba te-dunja samba mbol ambe kina. Ambenge manj lato te-dunjina le o mbol ambe kina. Nu ngarosu njak kina e ko nuje kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenge ndo kila.

³⁻⁴ Tanjo ta nu samba mbol ambenge wam sugokanu afu isna. Isna ta Kuate nu mingge pipna le kilke te mbolnje afu ndon sakam kumu kuga. Nu tanamba samba mbol kina ta ndo ye kila. Nuje ngarosu njak kina e ko nuje kanu ndo kina e ta ye gilai. Kuatenge ndo kila.
⁵ Ye tanjo ta tuku kila idusmba nu tuku payamket. Ye yiye miron tuku payam ndaket. Ye wam kame ndan mbolnje sanjri kugatok mayok kinet ta ndo ye payamket.

⁶ Ye yiye miron tanamba samba mbol kan nga payamki ta ye ngin ngan tanjo mayok nda kinet. Ye sinja saket ta ye wam ta mbolnje yiye nyu te-dunjam idus ndawet. Kuga. Tanjo nane ye pasa sake lika wam njakmba ke liket ta mbolnje ye tuku nyu kumumbi iduswaig njet.

⁷ Kuate nu wam sugo tumyina ta mbolnje ye payamka yiye nyu te-dunggik nga Satan tuku kukul tanjo pro ye waimbi katyanu tanaj ngaro rar sunjo ye mbol prona. Rar ta ye mbolnje promba minit le kamusmba yiye nyu te-dunjam idus ndawet.
⁸ Sunjo nu piti ta pitaiwa nga ye sanjri tinga yabanjam kenjen ta nu ye wo ndayina.
⁹ Nu tenenmba sayina. Ye ne make pilmba sanjri tini le rar ta kurawam kumu. Ne piti ta njak minmba sanjri kugatok mina le ye tuku sanjri ne mbolnje kilimok mayok kuwa nga sayina. Kile Kristus tuku sanjri sunjo ye mbol prowa nga ye sanjri kugatok minet te gare-gareka payamket.

¹⁰ Ye sanjri kugatok minet le afunje ye tumail panyade le afunje ngaro rar sade le afunje ye njayo siliyade le afunje piti sugo seryade wam ta njakmba mbolnje ye Kristus

tuku nga gare njak ndo minet. Ata. Ye sangri kugatok minet sulumba Kristus tuku sangri mbolnje sangriknu mayok kinet.

Paulus nu nane turkam idusna

¹¹ Ye yinje manau payamkam idus ndawet ta afu ye tuku nyu njayo silide le tane nane peu ndaningig tukunu ye yinje nginngan manjambi payamka yinje manau tuku kuyaret. Ye ake tanjo suk minet ta afu tane nane aposel magenu ngade ta nane ye li ndayade. ¹² Ye tane ndonj minmba piti kanjerka sangri tinja piroka wam kitek sangrinu afu ke liken. Wam ta mbolnje ye aposel tugusek minen le tane ye kanjeryinaig. ¹³ Kristus tuku kuasmbi afu mbolnje ye wam mayenu ken ta tane tugumnje wam maye ndawen nga idusde e? O son. Ye wam ande nane afu mbolnje ken tanjamba tane mbolnje ke ndaken. Ye tane tugumnje piya kile ndaken. Wam ta tuku tane ye pitaiyade inde. O Korin mbal, ye mbaren ndeta ye tuku mbar gilaingap.

¹⁴ Ye manj ait kenju tane tugum prowam bafuwet. Tane tugum promba aganj afu sap nga satinje nda. Kuga. Tane ye ngamunjal ndo sap nga iduset. Kinjo kame nane ina mam turkam tuku aganj ndende pati ndakuwaig. Ina mamnje kinjo kame turkam tuku aganj ndende patikuwaig. ¹⁵ Ye tane tuku mam tananj minet. Ye yinje aganj ndende tane turkam tuku ngail ndaket. Yinje abo mine manau mata tanenu nga kusrewam bafuwet. Ye tanjamba tane tuku sunjgomba kume puret. Wam ta tuku tane ye tuku kume pur ndade ta ye tane tuku sunjgomba kume puret wam ta kusrewam kumun kuga.

¹⁶ Ye tane tugumnje aganj afu kile ndaken ta tane afu tenjemba sakade. Nu kuirkuirka sine yabrisinjmba ndametinj afu kilna nga sakade. ¹⁷ Ginu ait ye kilen? Ye mbal afu kukulnngen le pro tane yabritinjmba ndametinj didika kilmba ye sinaig e nga idusde. ¹⁸ Ye Titus ndo tane tugum kambim tuku kukulmba minen. Tira ande ta nu ndonj kuwa nga kukulen. Titus nu ame aganj tane yabritinjmba kilna? Kuga. Sile Titus ndonj Guwa ndindo ta mbolnje minek. Manau ndui ta ndo ke likek ta tane kila.

¹⁹ Tane waje te burka sine tane am mbolnje tinreknu mayok kambim tuku kuyaraig nga idus ndawap. Sine Kristus ndonj ulendika nuje wamdus dubimba Kuate am mbolnje pasa te kuyarkeg. Tane tuku son ta sangri pilewam tuku ndo kuyarkeg.

²⁰ Ye tane tugum prowam tuku ta ye wamdus piti njak minet. Ye pro tane manau ke likade ta kanjerka nzaliyamngat e ko kuga. Nzali ndayuwa ta ye tane kilmba satinje liki le tane ye tuku mata ndagari tamnngaig. Ye pro tane wam kame te kap

le kanjerkam tuku kuru-kuruket. Kua-leyaukade e ko afu tuku mine magenu tuku kagli firkade e ko gubra tade e ko ye ye ngade e ko waje pasa sakade e ko afu tuku nyu kile-ibenja minje motmotkade e ko tanjine ngarosu te-dunngade e ko tanjine wamdusmbi manau kise kise ke likade manau kame ta njakmba ye kanjerkam mbulit.

²¹ Tane gudommmba buk kutur manau kumba fare fare tanjo pino ndonj minmba tanjine ngarosu tuku nzali tukul ndamba dubikinaig. Tane ngamunjal biye mbil ndawap ta ye tane tugum promba yinje Mbaranje tane tuku am mbolnje ye kiko pileyuwa le wamdus njayongikat nga ye pitiyate.

13

Rironj pasa afu

¹ Kile ye ait kenju tane tugum prowamngit. Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Tanjo armba ko kenjmba tanjo ande nu mbar ande kina nguwaig le son nga tetiwap ngate. *Lo ... 17.6; ... 19.15*

² Ye buk ait arnu tane tugum prowen sulumba mbarmba minnaig mbal ta rironj pasa saningen. Kile ye tane tugumnje mine ndaka nane tane turmba manj rironj pasa ndui ta satinjamngit. Ye manj luka tane tugum prowi ta mbarde mbal ta sinja mapeke nda. ³ Tanjawi le ye Kristus tuku pasa kukliwet tanjo minet ta tane wamdus tero ndaka katesewamngajig. Kristus nu sangri sunjo njak tane sinamnje pirokate. ⁴ Nu sangri kugatok tananj minna le nane nu tumba ail kazrai mbolnje balenaig ta Kuate tuku sangrinje te-tina le kile abo njak minit. Sine mata tananj tanjo ndo sangri kugatok mineg ta sine nu ndonj ulendika Kuate tuku sangri mbolnje minmba sangri tamba tane kile-tidingam tuku prowamngig.

⁵ Tanjine ngamunjal son pilenja kanjerap. Tane sinja Kristus Yesus tuku ngamunjal son ngade e ko kuga. Nu tane sinamnje minit le tane kamusde e ko kuga. Kuga ta tane tuku ngamunjal son ta mbarkamngat. ⁶ Wam ta mbolnje sine tane pasa kuklimba tumtingigenj mbal ngamunjal son tugusek njak ta katese mayewap.

⁷ Kuate nu tane turkuwa le mbar manau afu ke ndakap nga nu yabanjmba mineg. Tane wam magenu kap le sine aposel tuku piro mayenu nguwaig nga idus ndaweg. Tane manau magenu ndo kam tuku iduseg. Afu sine piro maye ndaweg ngade ta sine piti ndasingit. ⁸ Sine pasa tugusek te-ibenjam tuku mine ndakeg. Pasa ta turam tuku ndo mineg. ⁹ Sine sangri kugatok mineg le tane sangri njak mayok kinig ta sine sangri kugatok minam tuku gare-garekeg. Tane

tuku ngamunggal son lato lato sangri tinjguwa nga Kuate yabanmba mineg.

¹⁰ Sunjo nu tane kulatkam tuku piro sina. Ye tane tugum prowi sulumba pasa sangrinu satinjam kumun ta ye tarawam idus ndawet. Ta tuku tane kile-tidingam tuku ye waje ndo kuyaret. Sunjo nu ye tane sangri piletingam tuku piro sina. Tane najo siglikam tuku piro se ndakina.

¹¹ Kile ye pasa suluwamngit. Tangine mbar kile-tidingap. Ye tuku pasa isap. Tane wamdus ulendika ngamunggal mukuk minap le Kuate nu tane ndon minamngat. Kume pur manau ngamunggal mukuk manau nu tugu. ¹² Tane tangine tangine tira kame ndon munju kume purkade manau ta alonu temayokap. ¹³ Kuate tuku mbal tenge minig ta njakmba tane kaiye pasa tinjig.

¹⁴ Singine Sunjo Yesus Kristus nu tane ake sinaj make patikuwa. Kuate nu tane tuku kume purwa. Tukul Guwa nu tane ndon munju gare njak minwa.

Son.

GALESIA Galesia mbal tuku waje Paulusnge kuyarna

Paulus nu Galesia mbal tuku waje kuyarna te tugunu tejenmba. Nu nuŋe li arnu mbolŋge Galesia ma tugu mbolŋge guaze ande tina le nane nu kulatka minnaig. Tanjanaig le nu Kristus tuku pasa mayenu nane saningina le nane ismba son nginaig le nu nane ndoŋ ait afu minna sulumba maŋ nane kusreka kina.

Yar keŋmba kinaig le nane afu Paulus tugum kumba Galesia mbal nginŋan wamdus tumba Yesus dubi maye ndade nga Paulus kubeu tunaig le isna.

Nane Yesus dubi maye ndanaig ta tugunu tejenmba. Paulus nu Galesia mbal kusrekina le Zu mbal afu pro Moses tuku tukul dubika ngaro pikam tuku sunjomba saninginaig sulumba sakinaig: Tane tukul pasa njakmba turmba dubikap le ndo Kuate nu tane muskil kile-tidinge tingamngat nga saninginaig. Tanjamba nane Paulus tuku nyu te-iberjmba nu aposel kuga nginaig sulumba sakinaig: Yerusalemnge gabat sugo minig ta nane ndo aposel minig nginaig.

Tanjakinaig le Galesia mbal nane pasa ta ismba wamdus terokinaig le Paulus nu wam ta ismba wamdus piti njak minmba nane tuku mbar wamdus ta te-tiwam tuku waje te kuyarna.

¹⁻² Tane Kuate tuku kuasmbi Galesia ma tugu mbolŋge mine likade ta ye Paulus tira mbal tenge minig ndoŋ ye tane tuku waje te kuyaret. Ye aposel piro ten te tanjo nane ye kukul ndayinaig ko tanjo ande ye tugum promba ne aposel nga nyu te-mayok ndana. Kuga, Mam Kuatenge Yesus Kristus kumna le te-tina nale ar tanje ne aposel nga ye tuku nyu te-mayoknaik. ³ Mam Kuate singine Sunjo Yesus Kristus nale ake sinan tane make patika ngamunjal wamdus bul sertiŋguwaik. Son.

⁴ Yesus Kristus nu kilke te tuku maŋau njaigonu ngamukŋge sine kile-luka kilam nga nuŋe ngarosu kumam tuku pilna sulumba sine tuku une saukina wam ta singine Mam Kuate tuku nzali mbolŋge mayok kina. ⁵ Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dunja minmba minbe. Son.

Kristus tuku pasa mayenu ndindo minit

⁶ Tane wam kade ta ye ismba piriri njayowet. Kristus nu tane ake sinan make patikina le Kuate nu tane nuŋe mbal minam tuku wikina. Ndanam saka tane pitik ndo nu kusremba kile pasa kise dubiwam idusde. ⁷ Pasa mayenu ande sine tur-sinjam tuku mine ndakate. Afunje tane

tuku wamdus nginŋan sertiŋmba Kristus tuku pasa mayenu nanjine wamdusmbi mbilam tagode. ⁸⁻⁹ Sine tane tugumŋge pasa mayenu kukliger ta pasa tanje ndo tane turtingam kumuŋ. Sine buk pasa sangrinu ande satingiger ta ye kile maŋ lato satingamngit. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba tinaig ta tanjo ande pasa mayenu tanaŋ mbilmba kise kukliwa kande Kuatenge nu kasurwa. Sine tuku ande ko samba mbolok enjel ande pasa mayenu ta mbilmba kise kuklibe kande sine mata Kuatenge kasursinjuwa.

¹⁰ Ata. Tane ye nzaliyam tuku ye pasa ta satingit e? Kuga. Kuatenge ndo ye nzaliyuwa nga iduset. Ye tanjo afunje nzaliyuwaig nga ndin sotet kande ye Kristus tuku piro tanjo mine ndaket kande.

¹¹ Tira kame, tane wam te kila pile mayewap. Ye Kuate tuku pasa mayenu kuklimba satingen ta tanjo tuku pasa kuga. ¹² Tanjo andenje pasa mayenu te sa ndayina ko andenje tum ndayina. Yesus Kristus nuŋe tumyina.

¹³ Ye o buk sine Zu mbal tuku tukul pasa dubimba wam ke liken ta tane isnaig. Ye sangri tinga Yesus tuku kuasmbi kilmba piti sugo serninmba bale far suluwam tagowen. ¹⁴ Ye singine mbunj kame tuku maŋau njakmba mage minam tuku ngamunjal kunde-kundeyina le sine Zu mbal tuku tukul pasa dubi mayemba yinje usre tuma mbal njakmba liningen.

¹⁵ Ye tanjawen ta ye ina tuku funjul sinamŋge minen le Kuate nu Kinjo nuŋe tuku piro biyam tuku ye o buk madiyahina. Madiyahina tukunu nu ake sinan ye make pilmba wikina. ¹⁶ Ye pasa mayenu kasomok mbal tugumŋge nuŋe Kinjo nuŋe tuku kukliwi nga nu Kinjo nuŋe tumyina le ye ande sa ndawen. ¹⁷ Nane aposel nyu ambonga tinaig mbal ye nane sota mbumba Yerusalem mata kine ndaken. Ye tinga Arabia kilke mbol kan. Tanje minmba ma ma ngumnenja ye maŋ luka Damaskus tumbraŋ sunjo mbol prowen.

¹⁸ Yar keŋmba kugana le ye Petrus kangeram tuku mbumba Yerusalem kan. Ka tanje kusem armba nu ndoŋ minker. ¹⁹ Ye ambenje minen sulumba aposel afu kanjer ndaken. Sunjo Yesus tuku maib nuŋe Yakobus nu ndo kanjeren. ²⁰ Ye tane tuku kuyaret te ye Kuate am mbolŋge sinja yabri pasa sa ndaket.

²¹ Ngumnenja ye Siria le Silisia kilke mbol ndeken. ²² Ait ta mbolŋge Kristus tuku kuasmbi Yudea ma mbolŋge mine likinaig ta ye kanjer ndayinaig. ²³ Afunje nane ndoŋ wam kubenaig le nane tejenmba isnaig: Tanjo nu ambonga sine piti sersinmba pasa mayenu sine son ngeg ta kume serum tuku sangri tingina ta kile nu nane afu ngamukŋge

pasa ta kuklimba sakate nga kubenaig le isnaig. ²⁴ Tanjamba nane ye mbolnge wam mayok kina ta tuku nane Kuate tuku nyu tedunjingaig.

2

Aposel afu Paulus ndonj wamdus ulendinaig

¹ Yar 14 kuganaig le sile Barnabas ndonj mbumba Yerusalem kakenj. Ye Titus mata tumba sine kej mbumba kagenj. ² Kuatenje ye sayina le ye Yerusalem kan. Ye ka ambenge gabat sugo ndonj manjurka ye kasomok mbal ngamuknje pasa mayenu kukliwet ta nane tuku wamdus isam tuku kubewen. Ande ye tuku piro purwa le ye ake sinanj piro karenjkikit nga ye tanawen.

³ Titus nu ye ndonj minna ta nu Grik tanjo ta gabat sugo mbal nane nu tuku ngaro pikam tuku sinja kap nga sa ndakinaig. ⁴ Nu tuku ngaro pikam tuku pasa mayok kina ta yabri mbalnge pasa ta te-mayoknaig. Nane nangine manjau yubenga pro sine ngamuknje tira mbal tananj mayok ka sine Yesus Kristus dubimba ngamunggal mukuk mbolnje mineg wam ta pitaimba sine tukul pasa tuku piti kumnemnje minbe nga idusmba pronaig. ⁵ Sine nane tuku wamdus katesemba tane kasomok mbal Kristus tuku pasa tugusek ndo dubiwap nga sine nane tuku pasa pitik ndo pitaigerj.

⁶ Yerusalem gabat sugo Zu mbal afunje nane tuku nyu sugokanu mbolnge minanu nga sakade ta ye nane tuku nyu sugo idus ndawet. Kuate nu tanjo tuku nyu pile ndangate. Gabat sugo ta nane ye tuku pasa ismba wam kise ande kam tuku sa ndayinaig. ⁷⁻⁸ Kuga. Zu mbal tugumnje Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuatenje Petrus tuku wai mbolnje pilna tanjamba ndo kasomok mbal tugumnje pasa mayenu kukliwam tuku piro ta Kuate nu ye tuku wai mbolnje pilna. Kuate nu Petrus sangri tuna le Zu mbal ngamuknje pirokam tuku aposel nyu tuna tanjamba ndo nu ye mata sangri sina le kasomok mbal ngamuknje pirokam tuku aposel nyu sina. Nane wam ta kila pilmba pasa ande sa ndayinaig.

⁹ Yakobus Petrus Yohanus Zu mbal afunje nane Kristus tuku kuasmbi tuku gabat sugo nga sakade ta nane Kuatenje nu ake sinanj ye make pilna wam ta kila pilmba pro sile Barnabas ndonj wai sikmba nane ndonj piro tuma minam tuku sasikinaig. Nane Zu mbal ngamuknje pirowaig le sile kasomok mbal ngamuknje pironu tuku sasikinaig. ¹⁰ Nane tukul ande dubiwap nda nginaig. Sile sanzal mbal turkam tuku ndo nginaig. Nane tanjakinai le ye wam ta kam tuku wamdus sangrinu pilmba minen.

Paulus nu Petrus tumba sawe likina

¹¹ Ngumnenga Petrus nu Antiok promba minna sulumba nu wam ande mbarna le ye nu sawe liken ta tenjenmba. ¹² Nu ambongga kasomok mbal ndonj manjurka isukusmba minna ta nu manjau mayena. Ngumnenga Yakobus nu nuje mbal afu Yerusalemnge kukulningina le Antiok pronaig le Petrus nu nane kanjerka nane ngaro pike ndakade mbal kasurningig nga nu nane tuku kurukuruka kasomok mbal kusreka kua kina ta nu wam njayona. ¹³ Zu mbal afu ambongga Petrus ndonj wam mayenaig ta kile nane mata manjau tinjeknu mbilmba mbar wam ta kinaig. Nane tuku yabri manjau tanje Barnabas mata didikina.

¹⁴ Nane wam kinaig ta mbolnje Yesus tuku pasa mayenu tuku manjau pitainaig ta ye katesemba nane njakmba am mbolnje Petrus tumba sawe lika sawen: Ne Zu tanjo ta ailfu kasomok tanjo ngamuknje ne Zu tanjo tananj mine ndaka nane tananj minna. Ndanjam saka kile ne kasomok mbal Zu tanjo tananj mayok kuwaig nga sangri tinja saningit nga sawe liken.

Kristus mbolnje sine tinjeknu mayok kineg

¹⁵ Singine ina mam nane sine kilepatikinaig ta sine Zu mbal. Sine kasomok mbal une tanjo tananj mayok nda kagenj ta ¹⁶ sine Zu mbal sine tukul dubika Kuate am mbolnje tinjeknu mayok nda kineg ta sine kila. Yesus Kristus tuku kume tuku sangri tomba tinjeg wam ta mbolnje ndo sine Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kineg. Ande nu tukul pasa dubimba tinjeknu mayok kine ndakate tukunu sine Zu mbal mata tinjeknu mayok kube nga tukul pasa kusremba Kristus Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinja nu tuku son ngigerj.

¹⁷ Sine Zu mbal afu Kristus mbolnje tinjeknu mayok kambim saka sine tukul pasa te-simba kasomok mbal tukul kugatok tananj une tanjo mayok kineg. Ta tuku afu tenjenmba sakamngai. Ata. Kristus nu une manjau sangri pilete nga sakamngai. i ... Sinja tanjamba kuga. ¹⁸ Ye tukul pasa tesiwen ta manj dubiwi ta ye yinje mironj une tanjo mayok kangit.

¹⁹⁻²⁰ Ye tukul pasa tuku sangri kumnemnje minmba tinjeknu mayok nda kan tukunu sangri tanje ye baleyam tuku pilna le ye Kristus ndonj ail kazrai mbolnje kumanu tananj kumen. Kile ye tukul tuku sangri kumnemnje mine ndaka ye Kuate tuku ndo minam tuku minet. Ye abo njak minet te ye Kuate tuku Kinjo tuku sangri tomba tinja nu tuku wamdus ndo dubimba wam njakmba ke liket. Nu ye tuku wamdus sunjo njak minmba nu yenu nga nuje ngarosus kumam tuku pilna. ²¹ Kuate nu

tanjamba ake sinaŋ sunjomba sine make patikate wam ta ye te-si ndawet. Kuga. Ye tukul pasa te-simba Kristus tuku son nget. Ande nu tukul pasa mbolŋge tinjeknu mayok kambim kumuŋ nguwa ta Kristus nu sinenu ŋga kumna wam ta alo kugatok.

3

Sine Yesus tuku manjau kitek ndo dubibe

¹ O Galesia mbal, tane ŋgingŋan wamduis ndo tade. Yesus Kristus nu sinenu ŋga ail kazrai mbolŋge kumna ta ye tugusemba satinjamba tumtingen le tane kila pile mayenaig. Imanŋge njule parak pasambi tane tuku wamduis mayenu ta didika balena? ² Tane wam ndindo ndo sayap le isi. Tane Tukul Guwa tinaig ta ame wam mbolŋge tinaig. Tane tukul pasa dubimba tinaig e? Kuga. Tane Kristus tuku pasa mayenu ismba son ŋga tinaig. ³ Tane Yesus son ŋga Tukul Guwa tuku sanjri mbolŋge tugu pilmba kitek mayok kinaig. Kile tangine sanjrimbi manjau kitek ta tuturmba Kuate am mbolŋge tinjeknu mayok kambim idusde e? Yoi. Tane ŋgingŋan mbal. ⁴ Tane manjau kitek tugu pilmba wam sugo kanjerkinaig ta kile ake kusrekam idusde e? i ... Tanjamba kuga. Wam ta alo sunjo ŋak. ⁵ Tane tukul pasa dubide le Kuate wam ta tuku Tukul Guwa tinjamba wam kitek sanjrinu tane ŋgamukŋge kile-mayokkate ŋga idusde e? i ... Tanjamba kuga. Tane Yesus Kristus tuku pasa ismba son ŋgade wam ta tuku nu tanjate.

⁶ Tane Abraham tuku manjau kanjerap. Nu Kuate tuku pasa ismba nu tuku sanjri tomba tingina le Kuate nu Abraham tuku ŋgamunjal son ta kanjermba nu tanjo tinjeknu ŋgina. ⁷ Ata. Sine Kuate tuku sanjri tomba tinga nu tuku son ngeg mbal sine Abraham tuku kinjo kame mineg. ⁸ Tane kasomok mbal Kuate tuku sanjri tomba tinga nu tuku son ŋgade sulumba nu am mbolŋge tinjeknu mayok kinig wam ta kuyar pasa ande nu o buk te-mayokna. Kuate nu o buk Abraham tejenmba pasa mayenu sana.

Ne mbolŋge ye kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋga sana. *Mulum Pasa 12.3*

⁹ Nane Abraham tanjau Kuate tuku sanjri tomba tingade mbal Kuateŋge nane Abraham ndonj wam mayenu ta ninjit. ¹⁰ Nane afu nanjine sanjri tomba tinga tukul pasa dubide mbal nane pa tam tuku minig. Kuyar pasa ande ta tuku tejenmba sakate.

Ima nu Kuate tuku tukul pasa ŋakmba dubika ande kusremba dubi ndate ta nu pa tam tuku minit ŋga sakate. *Lo 27.26*

¹¹ Kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tango nane Kuate tuku sanjri tomba tinga nu am mbolŋge tinjeknu mayok kinig mbal nanenŋge ndo abo ŋak minmba minamŋgaig ŋgate. *Habakuk 2.4*

Ta tuku ande nu tukul pasa dubimba tinjeknu mayok kambim kumuŋ kuga ta kuyar pasanŋge tumsingit.

¹² Moses tuku tukul pasa ta sine son ŋgam tuku kuga. Sine ismba dubikam tuku ndo. Kuyar pasa ande tukul pasa tuku tejenmba sakate.

Ande nu tukul ŋakmba dubi mayewa ta nu abo ŋak minmba minamŋgat ŋga sakate. *Wok Pris 18.5*

¹³ Sine tukul pasa kumnemŋge minmba Kuate tuku pa sunjo tam tuku mingenj ta Kristus nu sinenu ŋga pa sunjo ta tina sulumba sine tuku muskil kile-tidinge singina. Wam ta tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ail kazrai mbolŋge minig mbal nane Kuate tuku pa sunjo tam tuku minig ŋga sakate. *Lo 21.23*

¹⁴ Kristus nu tanjamba kumna le Abraham mbolŋge Kuate nu kilke tugu ŋakmba mbolŋge wam mayenu kamŋgit ŋga sakina ta te-mayokna. Kile Yesus Kristus mbolŋge tane kasomok mbal ŋakmba wam mayenu ta tam kumuŋ. Sine Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tingeg mbal sine Kuate nu Tukul Guwa nuŋe mbal ninjam tuku sakina ta teg.

Kuate nu o buk wam mayenu kam tuku Abraham sana

¹⁵ Tira kame, ye pasa satinjgit ta ye kile yaba pasa andembi tane tuntingamŋgit. Tango ande nu abo ŋak minmba ŋgumneŋga kumwa le afu nu tuku aganj ndende kilam tuku wane ande kuyarte. Nu pasa ta sanjri pilemba nuŋe nyu pilit ta andenŋge pasa ta te-simba ko tuturam kumuŋ kuga. ¹⁶ Pasa sanjrinu afu Kuate nu Abraham nuŋe mbunj ndonj kilam tuku sana ta nu Abraham tuku mbunj ŋakmba tuku sa ndana. Nu tanjo ndindo tuku nane mbunj ŋga sana. Nu tuku mbunj ta Kristus. ¹⁷ Ye pasa satinjgit ta tugu tejenmba. Kuate nu Abraham ndonj nuŋe pasa ta katmba nuŋe nyumbi sanjri pilena. Tanjana le yar 430 kinaig le tukul pasa mayok kina ta tukul pasa ta Kuate nu o buk Abraham ndonj pasa katna ta te-simba kume seram kumuŋ kuga. ¹⁸ Sine Kuate tuku wam magenu kilam ŋga singine sanjrimbi tukul pasa dubimba kileg kande Kuate nu ake singam sakina ta mbolŋge kile ndakeg kande. Kuate nu Abraham nuŋe wam magenu tambim saka sana sulumba ake tuna.

¹⁹ Kuate nu tukul pasa ŋgumneŋga te-mayokna ta tugunu tejenmba. Tukul pasa prona le tanjo nane nanjine une manjau kamusnaig. Tanjamba kamusmba minwaig le

ma ma Abraham tuku mbunj prowamngat. Kuate nu pasa sanjrinu Abraham sana ta nu tuku mbunj ndindo ta tambim tuku sana. Nu nuje enjel kame kukulningina le tukul pasa tumba ndeka Moses sanaig. Sanaig le nu ndek tango pino saningina. ²⁰ Kuate nu wam magenu kam tuku sakina ta nu aganj inum kukul ndana. Kuga. Nu nuje mironj pasa sanjrinu Abraham sana.

²¹ Wam ta sine ndanjmba tumsingit. Tukul manjau le Kuate nu pasa sanjrinu Abraham sana pasa ar ta nale kigringina mine ndakade nga idusde e? Tanjamba kuga. Sine tukul pasa ande dubimba abo tugu minmba minam tuku teg kande sine tukul pasa ta mbolnje Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kineg kande. ²² Kuate tuku kuyar pasa tanjo njakmba une tuku sanjri kumnemnje minmba pa tam tuku minig nga sakate. Ta tuku wam magenu Kuate nu tango ningam tuku sakina ta sine Yesus Kristus tuku kume tuku sanjri tomba tinja nu tuku son ngeg mbal ndo kileg.

²³ Kristus pro ndana le tukul pasa tanje sine ndalekanu tanjau minna le ma ma Kristus mayok kina le sine nu tuku son ngigenj. ²⁴ Tukul pasa nu piro njak. Kristus nu pro ndana le tukul pasa tanje sine kulatkina. Nu prowa le sine nu tuku kume tuku sanjri tomba tinja Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kambim tuku tukul pasa nunje sine tuku une tumsingina. ²⁵ Kristus nu prona le sine nu tuku kume tuku sanjri toweg le manjau ande sine kulatkam tuku mine ndakate.

²⁶ Sine Kristus tuku son ngeg mbal sine njakmba Kuate tuku kinjo kame mineg. ²⁷ Sine kule pisne tumba Kristus ndonj ulendika nu tuku manjau te-pureg. ²⁸ Zu le kasomok, nyu njak le nyu kugatok, tango le pino sine njakmba ulendika Kristus Yesus mbolnje ndindo ndo mineg. ²⁹ Kristus nu Abraham tuku mbunj. Tane Kristus tuku mbal minig ta tane mata Abraham tuku mbunj minig. Kuate nu pasa mayenu Abraham sana ta tane kilam tuku minig.

4

¹ Ye yaba pasa ndui ta tuturmmba satimgamngit. Kinjo nu mam nuje tuku ma tam tuku minit. Nu kinjo fudinndo minit le tanjo kisenje nu tuku aganj ndende njakmba kulatka minit. Kinjo ta nu aganj ndende ta tuku miro ta nu nyu kugatok tanjau minit. ² Kinjo ta mam nunenje nu aganj ndende kilam tuku ait madina ta kumu ndangate le afunje aganj ndende ta kinjo turmba kulatka minig.

³ Tanjamba ndo Yesus nu pro ndana le sine kinjo fonfon tanjau mingej sulumba kilke te tuku kila gisleknu ta kumnemnje piro mbal tanjau mingej. ⁴ Ait kumungina le Kuate nu

nunje Kinjo nunje kukulna le kilke te mbol prona. Kinjo ta pino andenge te-pilna le nu Zu mbal tuku tukul pasa ta kumnemnje minna. ⁵ Sine Kuate tuku kinjo kame mayok kab nga nu sine tukul tuku sanjri kumnemnje mingej ta paska muskil kile-tidinge singina. ⁶ Sine Kuate tuku kinjo kame mineg tukunu Kuate nu nunje Kinjo tuku Guwa kukulte le nu sine tuku ngamungal sinamnje minmba yije Mam nga Kuate wikate. ⁷ Kile sine nyu kugatok piro mbal tanjau mine ndakeg. Sine Kuate tuku kinjo kame mineg tukunu sine Mam Kuate tuku wam magenu kilam tuku mineg.

Paulus nu Galesia mbal tuku piti sunjgona

⁸ Tane buk Kuate gilai minnaig sulumba mbara afu kumnemnje nane tuku piro mbal tanjau ndalekanu tanjau minnaig. Mbara ta tugusek mbara kuga. ⁹ Kile tane Kuate kila minig le Kuate mata tane kila minit ta ndanam saka tane manjau luka yabri mbara kumnemnje ndalekanu tanjau minam idusde? ¹⁰ Tane wamdus sanjrinu pilmba Zu mbal tuku tukul dubikade. Tane ki ait afu tambun afu yar afu ta kusem nga kurauka dubi magekade sulumba manjau tambu tinjeknu mayok kambim idusde. ¹¹ Manjau tanje tane turtinge nda. Tane sinjka ye piti seryade. Ye buk tane ngamuknje ake sinaj piro karenjka sanjri kusrewen.

¹² O tira kame, tane tukul tuku piti kusreka ye minet tanjau mayok kape. Ye mata tukul pasa kusremba tane minig tanjau tukul kugatok mayok kan. Ye buk tane tugumnje minen ta tane ye mbolnje mbar ande ke ndakinaig. ¹³ Ye guaze andenge ngailkina tukunu ye tane ndonj minmba pasa mayenu kukliwen le tane isnaig. Wam ta tane njakmba kila. ¹⁴ Ye guaze ten ta tuku tane ye njayo aganj tanjau ye kasur ndayinaig. Tane ye kanjeryumba enjel ande ko Kristus kanjgeranu tanjau ye tinaig. ¹⁵ Ye tane ndonj minen ta tane ye tuku gare njak minnaig. Tane tangine am goninjmba ye sam kumu nj kande tane goninjmba ye sinaig kande. Tane ye tuku gare sunjo tinaig ta aninge pilnaig? ¹⁶ Ye tane yabri ndatinjmba pasa tugusek ndo satinjen. Ta tuku tane ye kasuryade inde.

¹⁷ Kile tane mbal kise tuku pasa isig ta nane wam magenu tane mbolnje ke likade ta nane wamdus mayenu tumba tanjau ndade. Tane ye pitaiyumba tane tuku wamdus nane mbolnje ndo minwage nga tanjau. ¹⁸ Nane afu wamdus mayenu tumba wam magenu tane mbolnje ke likade ta maye. Ye ta tuku piti ndayate. Tane tanjamba afu mbolnje gare tanjau kamusmba minap. Ye tane ndonj nda mini ta mata tanjamba ndo kap.

¹⁹ Yije kinjo kame, ye ambonja wamdus piti sunjo njak tane tugumnje piroken le

tane ngamunggal biye mbilmba Kristus tuku son nginaig. Kile ye wamdus piti ndui ta kamuset. Tane Kristus tuku manjau te-purap le ye wamdus piti tet te ye kus-reyuwa. ²⁰ Ye tane tuku wamdus fagka tane ndon minam tuku wamdus sungo njak minet. Ye tane ndon mini sulumba yinje wamdus kumumbi kile-mayokka satinjam tuku kamuset.

²¹ Tane tukul pasa dubiwam tuku wamdus njak minig mbal kuyar pasa nu sakate ta tane isap. ²² Kuyar pasa ta tenemba minit. Abraham nu kinjo armba kile-patikina. Kinjo ande Sara tuku piro pino Hagar nje te-pilna. Kinjo ande piyo nuje Saranje te-pilna. ²³ Sara tuku piro pino nu ngarosu sangri njak minmba kinjo te-pilna. Abraham piyo nuje nu ni nkina ta Kuate nje nu sana ta kumumba nu kinjo te-pilna.

²⁴ Wam armba ta alo njak. Pino armba ta Kuate nu pasa armba katna tanja. Kuate nu Sinai tabe mbolnje Moses ndon pasa katna ta Hagar tanja. Pasa ta mbolnje mayok kinig mbal nane piro mbal minam tuku mayok kinig. ²⁵ Ta tuku Arabia pasambi nane Sinai tabe ta Hagar tabe njade. Kile Yerusalem nu Hagar tanja minit. Tumbran sunjo ta mbolok mbal nane tukul pasa kum-nemnje minmba ndalekanu tanja minig.

²⁶ Sine samba mbolnje Yerusalem kitek tuku mbal mineg ta tukul kum-nemnje ndalekanu mine ndakeg. Sine Sara tuku kinjo kame tanja mineg. ²⁷ Kuate tuku kuyar pasa wam ta tuku tenemba sakate.

Pino ni nka kinjo kugatok minit ta ne gare-gareka mina.

Ne kinjo te-palmbim tuku rar kamusam tuku wamdus sungokanu pilit ta ne gare sunjo tumba wi kuenka.

Ne tuku kinjo kame tugeka sunjo njayowamngat.

Pino nu tanjo njak minit ta nu tuku kinjo kame linjamngat. *Aisaia 54.1* Kuyar pasa nu tanjamba sakate.

²⁸ Tira kame, Isak nu Kuate tuku pasa kumumba ina nu nje te-pilna. Tanjamba ndo nu sine kilam sakina ta sine kumumba nu tuku kinjo kame mayok kinig. ²⁹ Hagar nu ngarosu sangri njak minmba kinjo nuje te-pilna le Sara nu Kuate nje sakina ta kumumba kinjo te-pilna. Tukul Guwa nu sangri tuna le nu tanja. Ngum-nenja Hagar tuku kinjo nu Isak kasurna. Tanjamba ndo kile tukul pasa dubide mbal sine Kristus tuku mbal kasursingig.

³⁰ Kuate tuku kuyar pasa tenemba sakate. Abraham nu kumwa le Hagar tuku kinjo nu mam nuje tuku aganj ndende kilikat nga Sara nu tanjo nuje sana: Piro pino kinjo nuje ndon pitaika le nale kasom kuwaik njina.

³¹ Tira kame, sine piro pino tuku kinjo kame ndalekanu tanja mine ndakeg. Sine Sara tuku kinjo kame mineg.

5

Sine Kristus tuku mbal ndalekanu tanja mine ndakube

¹ Sine ndalekanu mine ndakube nga Kristus nu sine muskil kile-tidinge singina. Ta tuku manjau andenge man tane ndale ndakam tuku wamdus sangrinu palpe.

² Tane ise tiwap. Ye Paulus yenje pasa te satinjamngit. Tane tinjeknu mayok kambim idusmba ngaro pikap ta Yesus Kristus nu tane turtinge nda. ³ Ye rironj pasa buk satinjen ta man lato satinjamngit. Ande nu ngaro pikam idusmba kande nu tukul njakmba dubikuwa. ⁴ Tane tukul pasa dubika ta mbolnje Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kambim tuku idusde mbal tane Kristus ndon purkade. Kuate nu ake sinanj tane make patikate wam ta tane ngum-nede. ⁵ Sine tanja ndaweg. Sine Kristus tuku son njeg mbal Tukul Guwanje sangri singit le sine Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kambim tuku tairnja mineg. ⁶ Sine Kristus Yesus tuku mbal ngaro pikeg e ko ngaro pike ndakeg ta alo kugatok. Sine nu tuku kume tuku sangri tomba tinjeg sulumba kume pur manjau te-mayokeyg ta alo njak.

⁷ O Galesia mbal, tane ambonja pasa tugusek dubi mayenaig ta imange tane pasa tugusek ta dubi ndawam tuku ndin tukulmba peutingina? ⁸ Kuate nu nuje mbal mayok kambim tuku tane wikina ta nuje tane tuku wamdus didika ndin tukul ndana. ⁹ Tane kuraukap. Yis fudinjo plaua sinamnje pileg le plaua njakmba ulmba silite nga sakeg ta ¹⁰ Sunjo nu ye ngamunggal mukuk sate le ye tane tuku wamdus piti ndayate. Tane ye tuku pasa te ismba dubiwamngai ta ye kila. Tanjo ima nu tane nginngan sertinngig ta nu piya njayonu tamngat.

¹¹ Tira kame, ye Kristus tuku mbal ngaro pikam tuku manjau ta kam tuku satinjet kande Zu mbal nane ye piti ser ndayade kande. Yesus Kristus nu sine tinjeknu mayok kube nga nu ail kazrai mbolnje kumna. Ngaro pike manjau tane turtingam kumu nj kuga. Ye tanjamba kukliwet ta Zu mbal Yesus nu ail kazrai mbolnje kumna pasa ta pitaide. ¹² Nane afu tane nginngan sertinmba ngaro pikam tuku satinngig mbal nane nanjine mal turmba pikwaig ta maye.

¹³ Tira kame, tane tukul pasanje ndalekanu mine ndakap nga Kuate nu tane wikina ta sine tukul kugatok nga tanjine wamdus dubimba fare fare li ndakap. Tane tukul kitek dubimba kume pur manjau mbolnje tanjine tanjine munju turkap.

6

14 Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Tane tanjine njarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnge minig mbal tuku kume purap nga sakate.
Wok Pris 19.18

Tane tanjamba kap ta tane tukul pasa njakmba kumuwanjgaig. 15 Tane rironj mayewap. Tane age tanjaj munju kasurka wamdus kagli firkap ta tane tanjine tanjine munju njaigo siglika purkamnjgaig.

Tukul Guwa le njarosu tuku manjau

16 Ye tane manj satingamngit. Tane Tukul Guwa tuku wamdus ndo dubika minap. Tanjine njarosu tuku nzali dubi ndakap. 17 Njarosu tuku nzalinge Tukul Guwa tuku nzali te-ibenjam bafute le Tukul Guwa tuku nzalinge njarosu tuku nzali te-ibenjam bafute. Nale munju njeue njak minik. Ta tuku sine wam afu kam iduseg ta kam kumunj kuga. 18 Tane Tukul Guwa tuku wamdus dubide sulumba tukul pasa kumnemnge mine ndakade.

19 Wam kame njarosu tuku nzali mbolnje mayok kinig ta sine njakmba kila. Wam kame ta tejenmba. Fare fare pino tanjo ndonj unekade. Wamdus kutur pilig. Kiko kugatok nzali njgail ndakade. 20 Yabri mbara mbarinjingig. Tanjo makede. Afu kasurnjingig. Afu ndonj kualeyaukade. Afu tuku mine mayenu ta tam tuku am kikonj tingade. Gubra tade. Ye ye njgade. Munju tetkade. 21 Afu tuku aganj ndende kilam tuku piriride. Kule kamenu nyumba njingnjankade. Manjurka maim maim manjau te-mayokde. Wam njaigonu njakmba tanjaj ta njarosu tuku nzali. Ye buk rironj pasa sanjgrinu satingen ta kile manj lato satingamngit. Nane tanjamba kade mbal ta Kuate tuku gageu mayok ka nu ndonj mine nda.

22 Wam kame Tukul Guwa tuku nzali mbolnje mayok kinig ta tejenmba. Kume pur manjau, gare manjau, njgamunjal mukuk manjau, mape manjau, wamdus bafuk manjau, ranjun mayenu, wam magenu kumumbi kam tuku manjau, njgan manjau, njarosu tuku nzali te-ibenjam tuku manjau. 23 Tukul Guwa nu sine ndonj minit le tanjamba alonu kile-mayokkeg. Sine tanjaweg ta tukul pasa ande sine kilmba pasa mbolnje patikam tuku mine ndakate. 24 Sine Yesus Kristus tuku mbal sinjine njarosu tuku nzali njaigonu njakmba kilmba ail kazrai mbolnje danjnga kume sernjingigenj.

25 Sine kitek mayok ka Tukul Guwa njak mineg ta sine nu tuku wamdus ndo dubibe. 26 Sine sinjine njarosu payam ndakube. Sinjine sinjine tira tuku wamdus nduase ndabe. Tira afu tuku mine manjau tuku am kikonj ti ndangube.

Sine sinjine sinjine tira tuku piti ku-grakube

1 Tira kame, tanjine tanjo ande mbarmba ndekuwanda ndeta tane afu Tukul Guwa tuku sanjgru njak minig ta tane njgan manjambi nu te-tiwap. Tane kurau mayewap. Satan nu tane mata tagotinguwa le ndekubekaig. 2 Tane tanjine tanjine tira tuku piti ku-grakap ta tane Kristus tuku tukul njakmba kumuwanjgaig.

3 Tanjo ima nu ye mayenu nga iduste ta nuje wamdusnje nu yabrite. Nu ake tanjo ndo. 4 Sine afu tuku mine kanjerka sinjine mine pilenja payam ndakube. Sine yimyam sinjine miroj manjau kanjerka pileninbe. 5 Sine njakmba ndui ndui sinjine piti ku-grakamngig.

6 Tanjo ande nu Kuate tuku pasa mayenu kuklimba tane tumtingit ta tanjine aganj ndendemi nu turap.

7 Tane kuraukap. Tane Kuate tuku nzali pitaimba sine pa te nda nga idusap ta tane wamdus mbarbekaig. Tanjo nu aganj tumunu ngukate ta nu alonu ndui ta ndo kilit. 8 Ne njarosu tuku nzali dubiwa ta ne njarosu tuku nzali alonu tumba njgisikamngat. Ne Tukul Guwa tuku wamdus dubiwa ta ne Tukul Guwa tuku alonu tumba Kuate ndonj abo njak minmba minamngat. 9 Sine wam magenu kam tuku kanyum ndasinguwa. Sine wamdus sanjgrinu pilmba wam magenu kumba minbe le ma ma ait kumunguwa le alonu kilamngig. 10 Afu mbolnje wam magenu kam tuku ait prode ta sine kusre ndakube. Yesus tuku son njgade mbal sinjine tira minig ta sine nane tur magekube.

Rironj pasa le nyaro pasa

11 Tane kanjerap. Ye yinje waimbi wanje te mbolnje kuyar sugokanu kuyaret.

12 Zu tanjo afu sanjgru tinga tane ngaro pikam satingig ta nane nanjine mbal am mbolnje nyu sugo tam tuku tanjade. Nane sine Kristus nu ail kazrai mbolnje kumna wam ta ndo te-mayokbe ta sinjine mbalnje piti sersinbekaig nga nane kuru-kuruka ngaro pikam tuku wam turmba te-mayokde. 13 Ata. Ngaro pikig mbal ta nane tukul njakmba dubi ndakade. Tane ngaro pikam tuku satingig ta tane njarosu pikap le nanjine ngaro payamkam tuku tanjade.

14 Ye wam ande tuku payam ndaket. Yesus Kristus nu ail kazrai mbolnje kumna wam ta tuku ndo ye payamket. Tanjamba kilke te tuku wam kame ye am mbolnje kumaknu tanjaj minig le ye idus ndaninget. Ye mata kilke te tuku manjau dubide mbal am mbolnje kumaknu tanjaj minet le nane ye idus ndayade.

¹⁵ Tanjo nu ngaro pikit e ko nda pikit ta alo kugatok. Nu Tukul Guwa mbolnje kitek mayok kinit ta ndo alo njak. ¹⁶ Nane wam ta son nga dubide mbal Kuate nu nane ngamungal wamdus bul serninmba nu nurje mbal njakmba mbolnje tanjawa. Son.

¹⁷ Ye Yesus tuku piro tanjo minet. Yinje ngarosu mbolnje katyinaig tuku nzilal wam ta kilimok te-mayokte. Ta tuku ande nu man ye tuku nyu njayo sili ndawa.

¹⁸ Tira kame, singine Sunjo Yesus Kristus nu tane ake sinaj make patikuwa.

Son.

EFESUS

Efesus mbal tuku waŋe Paulusŋge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 32 kinaig le Paulus nu Romŋge muli wandek sinamŋge minmba Efesus mbal tuku waŋe te kuyarna sulumba nane tenjenmba saningina: Yesus nu Moses tuku tukul ŋakmba kile-sika nuŋe ŋgarosumbi Zu mbal kasomok mbal ulendimba taŋgo kitek ndindo te-mayokna.

¹ Tane Kuate tuku mbal Efesusŋge minmba Kristus Yesus dubi mayede ta tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenge madiyina le Yesus tuku aposel minet yeŋge tane ndoŋ pasatam prowet.

² Singine Mam Kuate, Sunjo Yesus Kristus nale ake sinaj tane make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinguwai. Son.

Kuate nu sine mbolŋge wam magenu kina

³ Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dungube. Sine Kristus ndoŋ ulendikeg le Kuate nu samba mbolok wam magenu ŋakmba Tukul Guwa mbolŋge singit le gare sunjo ŋak mineg.

⁴ Kuate nu kilke te te-mayok ndana sulumba nu Kristus mbolŋge sine kilam tuku madisingina. Sine nu tuku mbal purferŋu mbar kugatok nu am mbolŋge tingam tuku nu taŋana. ⁵ Nu sine tuku kume purmba Kristus mbolŋge nuŋe kiŋo kame mayok kambim tuku idusna. Nu nuŋe ranjun mayenu maŋau ta dubimba wamdus ta tina. ⁶ Sine nu tuku nyu sunjo ta te-dungube ŋga nu nuŋe wam mayenu ta te-mayokmba nuŋe Kiŋo nuŋe tuku kume purna ta nu mbolŋge sine ake sinaj make patikina.

⁷ Nu sine make patikate maŋau ta fudiŋdo kuga. Wam ta sunjo ŋayo. Nuŋe Kiŋo nuŋe tuku kume mbolŋge nu sine tuku mbar saukina sulumba sine tuku muskil kile-tidingina. ⁸ Nu lato lato sine make patika wamdus kila magenu singit le ⁹ nuŋe wamdus buk kuirok minna ta kila pile mayeweg. Kuate nu o buk nuŋe ranjun mayenu maŋau ta dubimba wamdus tina ta tenjenmba. ¹⁰ Ngumenŋga ait kumuŋguwa le nu samba kilke agaŋ ndende ŋakmba kilmba Kristus kumnemŋge patikuwa le nanŋine ma mbolŋge minwaig le Kristus nu gabat sunjo minamŋgat.

¹¹ Kuate nu wamdus tumba taŋamba wam mayok kuwaig ŋga sakate ta kumumba mayok kinig. Nu o buk wamdus ande tumba Kristus mbolŋge sine kilam tuku madisingina ta kile sine kilit. ¹² Kristus nu sine muskil kile-tidinguwa ŋga ambonŋga sine Zu son ŋgerŋ mbal sine singine mine

ŋakmba mbolŋge Kuate tuku nyu sunjo ta te-dungube ŋga nu sine madisingina. ¹³ Kristus nu taŋine muskil kile-tidinge tingina ta tane pasa mayenu tugusek ta ismba tane Kristus tuku son ŋginaig. Taŋanaig le nu tane kasomok mbal mata yiŋe mbal ŋga Tukul Guwa tingmba sanŋatingina. Nu o buk nuŋe mbal Tukul Guwa niŋgam tuku sakina. ¹⁴ Sine Tukul Guwa ŋak mineg tukunu sine Kuate tuku wam magenu kilamŋgig. Nu ŋak minbe le ma ma Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singamŋgat. Nu taŋawa le sine nu tuku nyu sunjo ta te-dungamŋgig.

Paulus nu Efesus mbal tuku Kuate yabaŋna

¹⁵ Ye wam kame sakit ta ŋakmba idusniŋmba tane Sunjo Yesus tuku kume tuku sanŋri tomba tinga Kuate tuku mbal ŋakmba tuku kume purde ta ye ismba ye mara mara Kuate gare pasa tuwet. ¹⁶ Ye nu yabaŋet ta ye tane gilai ndanget. ¹⁷ Singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mbara nu agaŋ ndende ŋakmba tuku gabat sunjo. Nu tane nuŋe Guwa tinguwa le nu wamdus kila mayenu tumtinguwa le tane Kuate kila pile mayewap ŋga ye yabaŋet. ¹⁸ Nuŋge tane wamdus kilŋatinguwa le Kuate nu tane wikina le nu tairŋga minig ta tugunu kila pile mayewap. ¹⁹ Nu tane nuŋe mbal minam tuku kilit ta wam sugo pasa ŋak tane tuku minig ta kila palpe sulumba sine Kristus tuku son ŋgeg mbal sanŋri sunjo mara mara sine tam tuku minit ta tane katese mayewap ŋga ye yabaŋet.

²⁰ Sanŋri ndui tambi Kuatenge Kristus kumna le te-timba tumba samba mbolŋge nuŋe ndinam kumamŋge pilna le minit. ²¹ Nu sugo sugo ŋakmba liniŋmba o mbolŋge minmba nyu sugo sugo kilke te mbolŋge kilke kitek mbolŋge ta ŋakmba liniŋmba nu mbolŋge minmba minamŋgat. ²² Kuate nu agaŋ ndende ŋakmba nu kumnemŋge patikina sulumba nuŋe kuasmbi tuku gabat sunjo minwa ŋga nu pilna. ²³ Kuate tuku kuasmbi ta Kristus tuku ŋgarosu. Nuŋe ŋgarosu mbolŋge nuŋe nyu sungoka mayok ka nu kumumbi minit le agaŋ ndende ŋakmba nu mbolŋge kumumbi mine likade.

2

Sine Kristus mbolŋge abo kitek tigen

¹ Tane buk wam ŋaigonu ke lika Kuate maskenŋge minmba kumaknu minnaig. ² Tane kilke te tuku maŋau ŋaigonu dubika guwa ŋaigonu tuku gabat sunjo kumnemŋge minnaig. Nu kile Kuate tuku pasa pitaide mbal sinamŋge piroka minit. ³ Sine ŋakmba buk nane taŋar minmba singine wamdus ta ndo dubika nzali ŋaigonu ke lika minger. Sine taŋgo ŋakmba ndoŋ Kuate tuku pa tam tuku minger.

⁴ Kuate tuku mape manau sungokanu. Nu sine tuku sungomba kume purmba ⁵ sine une manau mbolnje kumaknu mingerj le Kristus nu kumna le te-tina ta sine nu ndonj kile-tidingina. Nu ake sinanj sine make patika muskil kile-tidingina. ⁶ Nu Kristus te-dunja sine nu ndonj ulendikeg wam ta mbolnje nu sine turmba kile-dunja ka samba mbolnje nu ndonj patikina le mineg. ⁷ Ait prowe likamngaig ta njakmba mbolnje Kuate nu sine ake sinanj make patikate wam sunjo ta kilimok mayok kuwa nga nuje rangun mayenu Kristus Yesus mbolnje singina.

⁸ Kuate nu tane ake sinanj make patika tane muskil kile-tidingate ta tangine piro mbolnje kuga. Kuatenje piya kugatok tingit. ⁹ Tanjo ngarosu payamkubekaig nga nangine piro mbolnje nu ninje ndakate. ¹⁰ Sine Kuate tuku wai kuyar mineg. Nu Kristus Yesus mbolnje sine wam magenu ke likam tuku nu sine abo kitek singina. Nu o buk sine tanjamba minbe nga idusna.

Sine Kristus mbolnje kuasmbi ndindo mineg

¹¹ Tane Zu ndare mbolnje mayok nda kinaig ta tane gilai ndangap. Sine Zu tanjo Kuate tuku mbal nga ngaro pikeg tuku mbal ngeg. Sine buk tane kasomnje minmba ngaro pike ndakade tuku mbal ngigenj. ¹² Ait ta mbolnje tane Kristus gilai minmba sine Israel Kuatenje madisingina mbal kasomnje minnaig le Kuate nu wam afu kam tuku Israel saningina ta tane nda isnaig. Tane Kuate gilai minmba muskil te-tiwam tuku wam katese ndanaig. Tane tangine piti ambokok ta gilai ndangap.

¹³ Tane buk Kuate maskenje minnaig ta kile tane Kristus ndonj ulendika nu tuku ndare mbolnje Kuate tugumnje minig. ¹⁴ Nu sile tuma ulendisikam tuku tanjo. Sile Zu mbal kasomok mbal ngeue minkerj wam ta nu te-simba sile ulendisikina. ¹⁵ Nu Moses tuku tukul njakmba kile-sika nuje ngarosumbi Zu mbal kasomok mbal kilmba tanjo kitek ndindo te-mayokna le sile wamdus mukuk minek.

¹⁶ Nu ail kazrai mbolnje kumna sulumba ngeue manau kume sermba sile mbal ar te ndindo te-mayokmba Kuate ndonj tumana. ¹⁷ Nu pro sine Kuate tugumnje mingerj mbal tane kasomnje minnaig mbal nu sile ngamuknje pasa mayenu kuklimba Kuate nu wamdus mukuk sile ndonj minam tuku ndin tumsikina. ¹⁸ Sile kuasmbi ar te nu mbolnje Tukul Guwa ndindo njak minmba kile sile Mam Kuate tugum kambim kumunj.

¹⁹ Ta tuku kile tane kasomok mbal rawe tanjo mine ndakade. Kuga. Tane sine ndonj Kuate tuku mbal mineg. Sine njakmba nu tuku wande tuma mbal mineg. ²⁰ Aposel

kame tuan tanjo kame nane wande ta tugu pilnaig le tane nane mbolnje tuturde. Kristus Yesus nu wande ta tuku ndame sunjo. ²¹ Nu mbolnje wande alonu njakmba ulendikade sulumba sanjri tinja Kuate nuje minam tuku wande sunjo mayok kinit. ²² Tane Kristus ndonj ulendikade ta tane mata Kuate tuku wande. Nu wande ta sinamnje nuje Guwa pilit ta nu minit.

3

Kuatenje Paulus kasomok mbal tuku piro tanjo madina

¹ Ye Paulus tane kasomok mbal mata Kuate tuku wande minig nga saket tukunu ye muli wandeknje minet. ² Kuate nu tanjo ake sinanj make patikate wam ta tane kasomok mbal kila palpe nga piro te ye wai mbolnje pilna ta tane buk isnaig. ³ Kuate nu nuje wamdus kurok minna ta te-mayokmba tumyina. Ye buk ta tuku fudinmba tane tuku kuyarit. ⁴ Tane pasa ta burka ye wam tugese Kristus tuku katese mayewet ta kila palmbimngaig. ⁵ Wam kurok ta buk tanjo nane ise ndakinaig. Kile Tukul Guwanje te-mayokmba Kuate tuku aposel le tuan tanjo kame tumsingit. ⁶ Wam kurok ta tejenmba. Tane kasomok mbal mata Kristus tuku pasa mayenu ismba son ngade sulumba tane Israel mbal ndonj Kuate tuku kinjo kame mayok ka kuasmbi ndindo minig. Kuate nu Kristus Yesus mbolnje wam mayenu nane mbolnje kamngit ngina ta tane nane ndonj tam tuku minig.

⁷ Kuate nu nuje sanjri te-mayokmba ye ake sinanj make pilmba Kristus tuku pasa mayenu kukliwam tuku ye madiyina. ⁸ Ye Paulus Kuate tuku mbal ngamuknje ye nyu kugatok ta Kuate nu ye make pilna. Sine Kristus mbolnje wam sugo kileg ta ye kasomok mbal ngamuknje kukliwam tuku nu tanjamba ye make pilna. ⁹ Ye tanjawet tukunu Kuate tuku wamdus buk kurok minna ta alonu mayok kinit le tane kila pilig. Kuate nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta nu o buk wam ta kam tuku idusmba nuje mironj kila minna ta ¹⁰ kile mayok kinit le samba mbolnje guwa sugo sugo nane Kuate tuku wamdus kila ta tuku alonu Kristus tuku kuasmbi mbolnje kanjerka ta wam sugo ngade. ¹¹ Kuate nu tugu mbolnje wam ta kam idusmba minna sulumba kile singine Sunjo Kristus Yesus mbolnje te-mayokte. ¹² Sine nu tuku kume tuku sanjri tomba tinja nu mbolnje sine kuru kuru kugatok ngamungal mukuk Kuate tugum kineg.

¹³ Ye tanenu nga piti kanjeret te tane ta tuku wamdus sanjri kusre ndawap.

Kristus tuku kume pur manau sunjo

¹⁴ Ta tuku ye dagol tidronja Mam Kuate tuku nyu te-dunjet. ¹⁵ Kuate nu sine

ajakmba tuku Mam Sunjo minit. Samba mbolnje kilke mbolnje ina mam ngeg ta Kuate nu tugu. ¹⁶ Nu purferjnu sanjri sunjo jak ta nu nuje Guwa tingguwa le nu tane tuku ngamunggal sanjri piletinguwa nga ye nu yabanjet. ¹⁷ Tane Kristus nu kumu nga son ngap le nu tane tuku ngamunggal sinamnje minwa le tane kume pur manjau mbolnje sanjri tingamngaig. ¹⁸⁻¹⁹ Tane tanjamba minap sulumba tane Kuate tuku mbal jakmba ndonj Kristus tuku kume pur wam ta katese mayewamngaig. Nu tuku kume pur manjau ta sungokanu o mbolnje. Ande nu tuku kume pur manjau sunjo ta kila pile suluwam kumu kuga. Tane lato lato kila palpe ta tane Kuate tuku manjau jakmba tepuramngaig. Ye tanenu nga tanjamba Kuate yabanjet.

²⁰ Sine wam sugo afu kilam tuku wamdus sunjo jak minmba Kuate yabanjeg ta nu tuku sanjri sine mbolnje pirokate tukunu nu wam ta linimmba nu wam sugo pasa jak singam kumu. ²¹ Sine Kuate tuku kuasmbi Kristus Yesus ndonj Kuate tuku nyu sunjo ta te-dunja minmba minbe. Son.

4

Sine Kristus mbolnje kuasmbi ndindo mineg

¹ Ye Sunjo tuku piro tanjo ye muli wandek sinamnje minet te ye tane sarsar-tinget. Kuate nu tane wikina wam ta temayokmba mine mayenu mbolnje minap. ² Tane tanjine nyu te-ibenjmba ngan manjau jak minap sulumba ande tuku pitik gubra te ndakap. Tane kume pur manjau dubimba afu nane manjau kise dubide ta tala ndaningap. ³ Tukul Guwa mbolnje tane wamdus ulendi minig. Tane manjau ta pur ndakuwa nga wamdus mukuk manjau minam tuku wamdus sanjrinu palpe. ⁴ Sine Tukul Guwa ndindo jak minmba ngarusu ndindo ndo mineg. Kuate nu sine wam ndindo tairnga minam tuku wikina. ⁵ Sine tuku Sunjo ndindo. Ngamunggal son ndindo. Sine kule pisne ndindo teg. ⁶ Sine tuku Mbara ndindo. Nu sine jakmba tuku Mam ndindo minit. Nu sine jakmba kulatka sine jakmba mbolnje pirokate. Nu sine jakmba tuku ngamunggal sinamnje minit.

⁷ Kristus nu nuje wamdus dubimba sine nduik nduik jakmba mbolnje sanjri yimyam singina. ⁸ Kuyar pasa ande ta tuku tejenmba sakate.

Nu mulij kilanu mbal kilmba samba mbol ambe kina. Ambenje nuje wam kame magenu tanjo kame ningina nga sakate. *Mune 68.18*

⁹ Kuyar pasa ta nu mbol ambe kina nga sakate ta tugunu tejenmba. Nu ambonja kilke te o sinam nzi kina sulumba nu manj

luka samba mbol kina. ¹⁰ Ande nu ndekina ta nu samba mbol ambe kumba manj tuturmba o mbol ambe kina le kile aganj ndende jakmba nu kumnemnje minig.

¹¹ Nu sine afu aposel pirokam tuku sanjri singina sulumba afu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkam tuku piro singina. Afu lika pasa mayenu kukliwam tuku, afu Kuate tuku mbal kulatkam tuku, afu nuje pasa kukliwam tuku tanjamba tanjamba sanjri yimyam singina. ¹² Sine Kuate tuku mbal pirokubete le Kristus tuku ngarusu sungoka sanjri tingguwa nga nu tanjana.

¹³ Sine tanjamba minbe ma ma ngamunggal son sanjrinu kumu kumu mayok ka Kuate tuku Kinjo kila pile mayebe sulumba ka ka sugoka sine Kristus minit tanjan mayok kangig.

¹⁴ Tanjamba mayok kab ta sine kinjo kame tanjan mine ndaka tum pasa kise kise tanjo nanjine yabri wamdus kilambi tugusek pasa tanjan kile-mayokkuwaig ta ismba bubre tinga yu tongel tingate tanjan wamdus kine inume nda. ¹⁵ Sine tanjo jakmba idusnijmba tugusek manjau ndo dubibe sulumba wam jakmba mbolnje singine Gabat Kristus ndonj ulendikube. ¹⁶ Sine Kristus tuku ngarusu mineg. Nu nuje ngarusu kulatka sanjri tuwit le nuje ngarusu jakmba ulendika mine mayede. Nane nanjine piro yimyam tugusemba kuwaig ta ngarusu sungoka kume pur manjau jak minmba sanjri tingamngat.

Sine Kristus mbolnje mine manjau kitek jak

¹⁷ Ye pasa te Sunjo tuku nyu mbolnje satingamngit ta tane ise mayewap. Kile tane Kuate dubi ndade mbal tanjan li ndakap. Nane nanjine wamdus wam alo kugatok mbolnje patikade le ¹⁸ ma make sunjo sinamnje minig. Nane ngamunggal karejnu pilmba wamdus kugatok tanjan minmba Kuate nu manjau kitek tanjo ningit ta nane gilai minig. ¹⁹ Nane manjau njaigonu kumba kiko kugatok minig. Nane nanjine nzali ngail ndaka une manjau kumba kutur manjau jakmba kam tuku piriride.

²⁰ i ... Tane tanjamba Kristus tuku kila pile ndakinaig. ²¹ Afunje tane Yesus tuku pasa kuklimba tumtinginaig le ismba nu tuku tugusek wam kila pilnaig. ²² Tane kila pilnaig tanjamba tanjine wamdus ambokok tamba manjau njaigonu dubikinaig ta kusrekap. Tanjine wamdus ambokok tanje tane njaigo sigilike dirna. ²³ Tane wamdus kitek jak minmba ²⁴ Kuate tuku manjau tepurap sulumba tugusek manjau ndo dubimba mine mayenu mbolnje minap.

²⁵ Tane tanjo kitek minmba yabri pasa sa ndakap. Sine jakmba Kristus tuku ngarusu

inumnu mineg tukunu tira ndonj sinja pasa ndo sakap. ²⁶ Tane gubra tap sulumba gubra ta dubimba une ke ndakap. Tane ki mbol gubra tumba gubra ta njak kinye ndakap. ²⁷ Satan pirokam tuku ndin wakei ndawap.

²⁸ Ande nu aganj ndende kuayarte ta nu manjau ta kusrewa. Nu afu aganj ndende denkanu minig ta turkam tuku piro karenkuwa. ²⁹ Tane pasa njaigonu sa ndakap. Pasa magenu ta ndo sakap le nane afu wamdus piti njak minig ta pasa ta ismba sanjari pileninjuwa.

³⁰ Kuate tuku Tukul Guwa piti ser ndawap. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidingam saka Tukul Guwa tinjmba sanjatingina.

³¹ Wamdus njeue njak, gubra manjau, minje fetka kualeyau manjau, waje pasa ta njakmba kusrekap. ³² Tane tangine tangine munju sina njak minap sulumba munju turkap. Kuate nu Kristus mbolnje tane tuku une sauka gilainjina tanjamba ndo tangine tangine mbolnje mbarde ta mata gilainjap.

5

Sine mafen minbe

¹ Tane Kuate tuku kinjo kame nu tane tuku sunjomba kume purte. Tane nu tuku manjau ta te-purap. ² Kristus nu sine tuku kume purmba sinenu nja nuje njarosu kumam tuku pilna le atrau aganj mundur mayenu tananj Kuate tugum ambe kina. Tane tanjamba ndo kume pur manjau mbolnje minap.

³ Tane Kuate tuku mbal minig tukunu fare fare tanjo pino ndonj une manjau, wamdus kutur manjau, aganj ndende kilam tuku piriride manjau ta njakmba tane ngamuknje mayok nda kuwaig. ⁴ Tane bukla pasa fare pasa fulainj pasa njaigonu sa ndakap. Tangine minje ta Kuate gare pasa tumba minap. ⁵ Tane pasa te kila pile mayewap. Fare fare tanjo pino ndonj unekade mbal, wamdus kutur njak mbal, aganj ndende kilam tuku piriride mbal nane Kuate le Kristus kulatkade ma mbol kine nda. Ande nu aganj ndende kilam tuku piririte ta nu Kuate idus ndamba nuje wamdus ta aganj ndende ta mbolnje ndo minit. ⁶ Tane rironjkap. Afunge nanjine yabri pasa tamba tane mbar kame ta ke likap nja tane didikubekaig. Kuate tuku pasa pitaimba mbar tananj kade mbal Kuate tuku gubra nane mbolnje minit. ⁷ Ta tuku tane nane ndonj ulendi ndakap.

⁸ Tane buk ma make tuku mbal minnaig. Kile tane Sunjo ndonj ulendika tane mafen tuku mbal minig. Tane mafen tuku mbal minig tanjamba bulu mbolnje likap. ⁹ Bulu mbolnje likade mbal nane wam magenu

tinjreknu tugusek kile-mayokkade. ¹⁰ Wam njakmba pilenga Sunjo nu nzalite wam ta ndo kap. ¹¹ Tane ma make tuku wam alo kugatok ta kasomnje minmba tangine mine mayenu tamba nane tuku mbar kile-mayokkap. ¹² Nane kuirka manjau njaigonu kade ta tane ismba tangine tangine kubemba ise ndakap. ¹³ Wam kame ta bulunje kiljaningit ta tugunu kilimok mayok kinig. Mayok kinig sulumba bulu mbolnje minig. ¹⁴ Ta tuku ande nu tenjembba sakate.

Kinyмба minit tanjo ne abonja. Nanje kumaknu manjau kusrewa le Kristus nu ne kiljanuwa nja sakate.

¹⁵ Tane kurau mayemba li mayenu mbolnje minap. Tane wamdus kugatok mine ndaka wamdus kila mayenu njak minap. ¹⁶ Ait te nayo ait tukunu ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ¹⁷ Tane wamdus kugatok tananj mine ndaka Sunjo tuku nzali kila palpe. ¹⁸ Tane kule kamenu nyumba ngingnanka maim maim manjau ke ndakap. Tangine ngamunjal palpe le Tukul Guwa sinam kuwa le ¹⁹ David tuku mune, mune afu magenu, Tukul Guwa tuku mune ta njakmba tangine tangine tangine mune-munekap. Munju mune-muneka wamdus sinamnje Sunjo tuku nyu tedunjap. ²⁰ Tane mara mara singine Sunjo Yesus Kristus idusmba wam njakmba tuku Mam Kuate gare pasa tape.

Munju kilnaig mbal tuku pasa

²¹ Kristus nu sine tuku Sunjo nja tane tangine tangine pasa ismba kumnemnje minap.

²² Pino kame, tane Sunjo tuku minje kumnemnje minig tanjamba ndo tangine tanjo kumnemnje minap. ²³ Kristus nu nuje kuasmbi tuku gabat minit. Tanjamba ndo tanjo kat tangine tane tuku gabat minig. Kristus tuku kuasmbi ta nu tuku njarosu. Nuje njarosu ta nu muskil kile-tidingina. ²⁴ Kristus tuku kuasmbi nane nu kumnemnje minig tanjamba ndo pino kame tane wam njakmba mbolnje tangine tanjo kumnemnje minap.

²⁵ Tanjo kame, Kristus nu nuje kuasmbi tuku sunjomba kume purmba nuje njarosu kumam tuku pilna tanjamba ndo tane tangine pino tuku sunjomba kume purkap. ²⁶ Kulembi njaro minyangade tananj nu nuje pasambi nane Kuate tuku mbal purfenju kile-mayokkina. ²⁷ Nuje kuasmbi ta mbar kugatok purfenju maditaknu nu ndonj minwaig nja nu kumna. ²⁸ Tanjamba ndo tanjo kame tangine njarosu tuku kume purde tanjamba tangine pino tuku kume purkap. Ne nanje pino tuku kume purte ta ne nanje njarosu tuku turmba tanjate. ²⁹⁻³⁰ Tanjo nu nuje njarosu kasur ndate. Kuga. Nu nuje njarosu kulat mayemba

sanjri pilete. Tanjamba ndo sine Kristus tuku ngarosu inum inumnu mineg tukunu nu sine nuje kuasmbi kulat mayete. ³¹ Kuyar pasa tejenmba sakate.

Tanjo nu ina mam nuje kusreka piyo nuje ndon munjo kile-denja minwaik. Nale ngarosu ndindo mayok kangaik nga sakate. *Mulum Pasa 2.24*

³² Kuyar pasa te alonu sunjo kuirok minit le kamuset ta tejenmba. Kristus nu nuje kuasmbi ndon tuku sakate. ³³ Pasa ta tane munjo kilig wam ta tuku mata sakate. Ta tuku tanjo kame, tane tanjine ngarosu tuku kume purde tanjamba ndo tanjine pino tuku kume purkap. Pino kame, tane tanjine tanjo tuku nyu idusniymba nane kumnemnje minap.

6

Ina mam le kinjo kame tuku pasa

¹ Kinjo kame, tane Kuate tuku nzali dubimba ina mam kumnemnje minap. Manjau ta tinreknu. ²⁻³ Tukul pasa ande tejenmba sakate.

Ina mam tuku nyu kurauka minje kumnemnje minap. Tane tanjapw ta kilke te mbolnje ait kuen mine mayenu mbolnje minamngaig nga sakate. *Lo 5.16*

Tukul ta sunjokanu. Kuate nu te-mayokmba dubikade mbal wam mayenu tam tuku sakina.

⁴ Tanjo kame, tane tanjine kinjo kame ndagariningam tuku sigair sigair ndaningap. Tane Kuate tuku nzali dubimba nanjine mbar kile-tidinga wam magenu ndo tumningap.

Piro tanjo le piro kulat mbal tuku pasa

⁵ Piro tanjo, tane tanjine kulat mbal tuku nyu idusniymba kurauka nane kumnemnje minap. Tane Kristus kumnemnje minig tanjamba ndo tanjine kulat mbal kumnemnje minmba wamdus tugusekmbi pirokap. ⁶ Tane kulatkade mbal am mbolnje nane nzaliningam tuku ndo piro ndakap. Tane Kristus tuku piro mbal tanjan minig tukunu wamdus gare njakmbi Kuate tuku nzali dubimba pirokap. ⁷ Sine Sunjo tuku piro keg nga gare njak pirokap sulumba tanjo tuku piro ndo keg nga idus ndawap. ⁸ Piro tanjo ko piro kulat tanjo nu wam mayenu kate ta Sunjo nu kumumbi lafuwamngat ta tane kila.

⁹ Piro kulat mbal, tane mata tanjine piro mbal mbolnje wam magenu ndo kap. Tane njernjerka pasa pitinu sa ndaningap. Tane tanjine piro mbal ndon tanjine Sunjo ndindo samba mbolnje minit. Nu tanjo njakmba mbolnje manau kumumbi kate ta tane kila. Nu ande kusre ndate.

Sine Kuate tuku kame aganj njak minbe

¹⁰ Kile ye pasa ndindo satingam tuku minit. Tane Sunjo ndon ulendika nu tuku sanjri ta mbolnje sanjri tingap. ¹¹ Tane Satan tuku yabri wamdus kila sunjo ta te-iberjam tuku Sunjo tuku kame aganj njakmba silike likap. ¹² Sine tanjo ndon kame bumba mine ndakeg. Kuga. Sine bukla kame guwa ngaionu tuku sugo sugo ma make tuku gabat kame ta njakmba ndon kame bumba mineg. ¹³ Ta tuku tane Kuate tuku kame aganj njakmba sili njak likap. Tane tanjapw ta kame ait mbolnje tane sanjri tinga minig le ka kame kugate ta baklel ndade.

¹⁴ Tane kame tuku kuaneka tugusek manjau let tanjan tingap. Manjau tinreknu tawo songam tuku aganj tanjan tumba silikap. ¹⁵ Tane Kristus tuku pasa mayenu mbolnje ngamunggal mukuk tade ta kupe ngaro karennu tanjan patikap. ¹⁶ Tane kame aganj njakmba ta silika Satan tuku tui pa bulu njak sanjri pitaiwam tuku Kuate nu kumunjo nga nu tuku sanjri tomba tingade wam ta kandim tanjan tap. ¹⁷ Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tingit wam ta hat karennu tanjan kaikap sulumba Tukul Guwa tuku kame bagi tap. Kame bagi ta Kuate tuku pasa.

¹⁸ Tane mara mara Tukul Guwa mbolnje Kuate sunjomba yabanmba minap. Tane kanyum ndamba Kuate sarsarumba nu tuku mbal njakmba tuku yabanjan. ¹⁹ Tane ye tuku mata Kuate yabanjan le nu ye tuku minje bul serwa. Tanjawa le ye kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa mayenu tuku wam kame buk kuirok minnaig ta kile-mayokki. ²⁰ Ye pasa mayenu tuku kukul tanjo minet tukunu ye mulintanu wande te mbolnje minet. Tane Kuate yabanjan le ye kuru kuru kugatok kumumbi pasa ta kukliwi.

²¹ Singine tira Tikikus nu Sunjo tuku piro kulat mayete ta nu tane tugum promba ye sine njakmba mineg manjau te kubeu tingawa le tane kila palmbimngaig. ²² Nunje tane kila satinmba tane tuku wamdus bul sertingawa nga idusmba nu kukulet.

²³ Mam Kuate singine Sunjo Yesus Kristus nale tane singine tira njakmba turtinjuwaik le tane ngamunggal mukuk kume pur manjau ngamunggal son sanjrinu turmba njak minap. ²⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku kume purmba minmba minig mbal Kuate nu tane make patikuwa.

Son.

FILIPI Filipi mbal tuku waje Paulusnge kuyarna

Paulus nu Romnge muli wandek sinamnge minmba Filipi mbal tuku waje kuyarna te tugunu tejenmba.

Kuate tuku kuasmbi Filipinge nane Paulus turam tuku ndametiŋ afu maŋgurka nanjine tango Epafroditus tunaig le kilmba Paulus tambim tuku Rom kina ka Romnge nu Paulus ndametiŋ tumba nu turmba piroka minna. Nu Paulus turmba minna ma ma guaze ande tumba kume dirna le Filipi mbal nane pasa ta ismba piti ŋak minnaig. Epafroditus nu fudiŋ mayekina sulumba nu luka nuŋe tumbraŋ Filipi kambim tuku wamdus sungo tina le Paulus nu kukulam saka Filipi mbal tuku waje te kuyarna.

Filipi mbal nane wam ŋakmba mbolŋge Kuate dubi mayenaig tukunu Paulus nu waje te nane tuku gare waje kuyarna. Nane tanjamba gare maŋau mbolŋge ndo minwaig ŋga nu nane saŋgri pileniŋgina.

¹ Kristus Yesus ndoŋ ulendika Kuate tuku mbal Filipinge minig, tanjine kulat tanjo kame gabat kame tane ŋakmba kaiye. Ye Paulus sile Timoteus ndoŋ Kristus Yesus tuku piro tanjo sile tane ndoŋ pasapakam prowek.

² Singine Mam Kuate, Sunjo Yesus Kristus ndoŋ nale tane ake sinaj make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinjuwaik. Son.

Paulus nu Filipi mbal tuku yabaŋna

³ Ye mara mara tane idustiŋmba Kuate gare pasa tuwet. ⁴ Ye tane tuku ŋga Kuate yabaŋet ta ye gare sunjo tumba yabaŋet. ⁵ Tane abo abo pasa mayenu isnaig ta ye ndoŋ ulendika pasa mayenu sunjokam tuku piroka minmba kile minig. ⁶ Kuateŋge piro mayenu ta tane mbolŋge tugu pilna. Nu tane sinamnge piroka minwa le ma ma Yesus Kristus prowa le nu piro ta suluwamŋgat ta ye kila. ⁷ Ye tane tuku tanjamba iduset ta kumumbi iduset. Ye tane tuku kume purmba minet. Ye pasa mayenu tuku muli wandekŋge ko pasa mbolŋge pasa mayenu saŋgri pilewet ta tane ye ndoŋ piro sunjo nyu ŋak ta teg. ⁸ Kristus Yesus nu tane tuku kume purmba minit tanjaŋ ye tane kaŋgerkam tuku wamdus sunjo ŋak minet ta Kuate nu kila.

⁹ Ye tane tuku ŋga yabaŋet ta tuku tanjine kume pur maŋau lato lato sunjoka saŋgri tinjuwa le tane kila ŋak minmba wam ŋakmba tuku pileniŋgap. ¹⁰ Tanjamba tane wam magenu kap sulumba tane mine magenu ŋak minmba mbar kugatok minap le ma ma Kristus nu pilesinjam

tuku ait prowa. ¹¹ Yesus Kristus nu tane sinamnge pirokuwa le tane wam magenu kile-mayokkap le Kuate tuku nyu sunjokuwa le nane gudommba nu tuku nyu ta te-dunjuwaig.

Paulus nu Kristus tuku nyu sunjokuwa ŋgina

¹² O tira kame, tane wam te kila palpe. Piti ye mbol prona le pasa mayenu wam ta mbolŋge sunjokate. ¹³ Ye Kristus tuku piro tanjo minet tukunu muli wandek sinamnge minet ta gafman tuku wande kulatkade mbal nane afu turmba isnaig. ¹⁴ Singine tira afu gudommba nane mata ye muli wandekŋge minet le ismba nane Sunjo mbolŋge saŋgri tinja kuru kuru kugatok Kuate tuku pasa kuklide.

¹⁵ Nane afu ye tuku piro tuku am kikoŋ tinja nanjine nyu te-dunjam tuku Kristus tuku pasa kuklide. Afu wamdus mayenu ŋak kuklide ta ¹⁶ nane ye tuku kume purmba tanjade. Ye pasa mbolŋge pasa mayenu saŋgri pilewen tukunu muli wandekŋge minet te nane kila.

¹⁷ Nane afu tuku sakit ta nane nanjine nyu sugo kilam idusmba Kristus tuku pasa kuklide. Nane wamdus tugusek te ndaka ye muli wandekŋge minet te maŋ lato piti sam saka tanjade. ¹⁸ Tanjaig. Afu yabri wamdus afu tugusek wamdusmbi Kristus tuku pasa kuklide ta maye. Nane ŋakmba Kristus tuku pasa kuklide tukunu ye gare tet. ¹⁹ Ye sinja gare ŋak minet tanjamba minamŋgit. Tane ye tuku ŋga Kuate yabaŋde le Yesus Kristus tuku Guwa nu mata ye turyumba sinzanjate wam kame ta mbolŋge ye muli wande kusrewamŋgit ta ye kila.

²⁰ Ye buk kuru kuru kugatok Kristus tuku pasa kukliwen tanjamba ndo kile kukliwam tuku idusmba wamdus sunjo ŋak minet. Ye abo minmba ko kumi sulumba ye Kristus tuku nyu te-dunjam tuku tanjawet. Wam ta ye mbolŋge denkuwa ta ye kiko tamŋgit. ²¹ Ye abo ŋak minet te Kristus tuku minet. Ye kumi sulumba Kristus tugum kaŋgit wam ta sunjokanu. ²² Ye abo ŋak mini sulumba ye Kristus tuku piroki le alonu sunjo mayok kaŋgat. Ta tuku ye wamdus araret. ²³ Ye abo ŋak minam tuku kumam tuku wam ar tanje ye didikade le ye kummba Kristus tugum kambim tuku sunjomba iduset. Wam ta sunjokanu ta ²⁴ ye tane idustiŋmba turtingam tuku abo ŋak mini ŋga iduset. ²⁵ Ta tuku ye tejenmba iduset. Ye tane saŋgri piletiŋgi le tanjine ŋgamuŋgal son sunjokuwa le tane gare ŋak minam tuku ye tane ndoŋ minamŋgit. ²⁶ Ye maŋ tane tugum prowi le tane gare sunjo tumba Kristus Yesus tuku nyu te-dunjamŋgaig.

Piti ŋgamukŋge saŋgri tinjam tuku pasa

²⁷ Tane isap. Tanjine mine mbolnje Kristus tuku pasa mayenu ta kuraukap. Ye tane tugum prowamngit ko afu ye tugum pro kubewaig le ye tejenmba isam iduset. Tane ngamungal ulendi sangri tinja pasa mayenu sungokam tuku wamdus ndindo jak matuk tukulka minig nguwaig le isam iduset. ²⁸ Tanjine nguue mbal tuku kuru kuru ndakap. Tane nane tuku kuru kuru kugatok minap le kangertimba Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinge tinjuwa le nane ngisikam tuku minig ta kamusamngai. ²⁹ Kuate nu tane maditingina tukunu tane Kristus tuku son ngam tuku mbal minig. Tane nu tuku nga piti mata tamngai. ³⁰ Tane buk ye mbolnje piti kangernaig. Kile mata afunje nu piti jak minit ngade le isig. Tane ye ndonj wam ngaionu kile-ibenjakam tuku piro ta mbolnje mineg.

2

Ngamungal ulendika minam tuku pasa

¹ Tane ndanjmba idusde. Tane Kristus ndonj ulendikade ta sangri tinjade e ko kuga. Nu tane tuku kume purte ta tuku wamdus bulkade e ko kuga. Tane Tukul Guwa ndonj munju gare jak minig ta kamusde e ko kuga. Tane Kristus tuku mbal minig ta afu sinanu mapekade e ko kuga. ² Tanjamba ndeta tane ngamungal ulendi munju kume purka wamdus ndindo jak minap le ye tuku gare te marowa. ³ Tane signanja mbe mbolmbolka wam afu ke ndakap. Tanjine wamdusmbi tanjine nyu kile-ibenja tira kame tuku nyunje tane litinganu nga idusap. ⁴ Tanjine wam ndo idus ndaningap. Afu tuku wam turmba idusningap.

Sine Yesus tuku manjau dubibe

⁵ Tane Kristus Yesusnge wamdus tina tanjamba tap. ⁶ Nu Kuate ndonj ndindo minnaik ta nu Kuate ndonj kumu kumu nyu sunjo minam tuku sangri ti ndangina. ⁷ Nu nuje nyu sunjo ta te-mayok ndamba nu tanjo tanjau promba piro aganj tanjau mayok kina. ⁸ Nu tanjo tanjau minmba nuje ngaro te-du ndanja Kuate tuku minje dubimba minmba ka ka kumna. Nu ail kazrai tuku kume kiko jak ta mbolnje kumna. ⁹ Ta tuku Kuate nu Yesus te-dunja nyu sunjo tuna le nyu jakmba linjmba mbolnje minit. ¹⁰ Aganj ndende jakmba samba mbolnje kilke mbolnje kumanu mbal tuku tumbranngge mine likade ta nane pro nu tugumngge dagol tidronja. ¹¹ Yesus Kristus nu Sunjo nga sakamngai. Tanjauwaig le Mam Kuate tuku nyu sungokamngat.

Sine bulu tanjau minbe

¹²⁻¹³ O tira kame, ye buk tane ndonj minen le tane ye tuku minje pasa dubikinaig. Kile ye tane ndonj mine ndaket ta mata dubi magekap. Kuate nu tane sinamngge piroka

wamdus tinjmba nuje nzali dubikam tuku sangri tingit tukunu tane Kuatenje tane tuku muskil kile-tidinguwa nga nu tuku nyu kurauka nu kumnemngge minap.

¹⁴ Tane wam jakmba kade ta afu kam mbulmba gubranu kualeyau ndakap. ¹⁵ Njule parak kade mbal ngamukngge tane Kuate tuku kinjo kame tinjeknu minap le afu tane mbolnje mbar pasa kugatok minwaig. Furirte le mbai bulu promba ma kiljate tanjau tane nane ngamukngge minap sulumba abo minmba minam tuku ndin tuku pasa te-mayokmba tumningap. ¹⁶ Tanjauwa ta Kristus nu luka prowa le ye tane ngamukngge piroka matuk kan ta tane mbolnje alonu mayok kuwa le ye gare sunjo tamngit. ¹⁷ Tane wamdus sangrinu pilmba Kuate dubi mayede le nu tanjine ngamungal son ta atrau aganj mayenu tanjau nu nzalite. Nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tanjau kilke mbolnje kutukuwa ta ye tane ndonj gare jak minamngit. ¹⁸ Tane mata tanjamba ye ndonj gare jak minap.

Paulus nu Timoteus le Epafroditus kukulnikam tuku sakina

¹⁹ Sunjo nu nuje nzali dubiwa le ye mine-minemba Timoteus kukuli le tane tugum prowamngat. Tanjamba nu luka pro ye ndonj kubewa le ye gare tumba wamdus bulkuwa nga iduset.

²⁰ Timoteusnge ndo nu ye ndonj minmba tane mage minam tuku sile wamdus ndindo jak minek. ²¹ Tanjo afu nanjine wam ta ndo idusningmba minig. Nane Yesus Kristus tuku wam idus ndade. ²² Timoteus tuku manjau mayenu ta tane kila. Kinjo ande nu mam nuje turte tanjau nu ye ndonj pasa mayenu tuku piro karenkate. ²³ Nane ame wam ye mbolnje kam bafuwaig ta ye isi sulumba Timoteus kukuli le tane tugum kuwa nga iduset. ²⁴ Sunjo nu nzaliwa ndeta ye mata mine-minemba tane tugum prowamngit.

²⁵ Tane tuku tanjo Epafroditus ye piti turyam tuku kukulnaig ta kile ye manj nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga iduset. Nu yinje tira. Nu ye ndonj Kristus tuku piro kumba pasa mayenu sangri pilewam tuku kumu kumu tingek. ²⁶ Nu manj tane kangerkam tuku wamdus sunjo jak minit. Nu guaze jak minna ta tane isnaig tukunu nu piti jak minit. ²⁷ Son. Nu guaze sunjo tumba kume dirna ta Kuatenje nu sinanu te-tina. Nu ndo kuga. Nu ye mata sinanu ye piti jak minet te tuturmba piti tikit nga nu te-tina. ²⁸ Ta tuku ye nu kukuli le luka tane tugum kuwa nga ye wamdus sangrinu pilet. Tane nu manj kangermba gare sunjo tap le ye mata wamdus bulkamngat. ²⁹ Tane Sunjo tuku nyu mbolnje nu tumba gare-garekap. Tane Epafroditus afu nu tanjau

minig mbal nane tuku nyu idusningmba kile-dungap. ³⁰ Nu tane tuku nyu tumba ye turyumba nuñe ngarosu mape ndamba Kristus tuku piro kumba kume dirna.

3

Manjau tinjeknu tugusek

¹ O tira kame, tane Sunjo ndonj ulendika gare-garekap. Ye buk tane tuku pasa afu kuyarken ta kile pasa ndui ta ndo kuyarket. Wam ta mbolnje ye kanyum ndayate. Ta ndanjam? Manjau tanje tane turtingam kumunj.

² Nane piro mbal afu age tanjanj lika wam njaigonu ke lika ngaro pikam tuku sanjri tinggawe mbal kurau mayewap. ³ Sine Tukul Guwa njak minmba Kuate mbarinjmba Kristus Yesus mbolnje gare teg mbal sine ndo ngaro pike manjau tugusek njak mineg. Sine tanjo tuku wam idusningmba ta kumunj nja idus ndaweg. ⁴ Ande nu tanjo tuku wam mbolnje nuñe ngarosu payamkuwa ta ye nu liwet. ⁵ Ye Israel tanjo mayok ka tanjo sunjo Benjamin tuku tugu. Kusem ait ndindo kugana le nane ye tuku ngaro piknaig. Ye mata Hibru tanjo. Ye sunjoka tukul mbolnje Farisi tanjo mayok kan. ⁶ Ye tukul manjau maye minam tuku ye ngamunjgal kundekundeyina le Kristus tuku kuasmbi njaigo sigliken. Ye tukul dubiken le ande nu ye mbolnje mbar ande kanger ndana.

⁷ O buk ye wam kame ta sugo ngen ta ye Kristus tam nja ye wam ta njakmba kusreken. ⁸ Son. Yinje Sunjo Kristus Yesus kila palmbim tuku wam ta sunjo nja ye wam afu ta njakmba kusreket. Ye Kristus tuku nja yinje wam sugo njakmba kusreka ye nu temayewam tuku idusmba yinje wam ta tiglu nget. ⁹ Yinje sanjrimbi tukul manjau dubimba ta mbolnje tinjeknu mayok kambim tuku kile idus ndawet. Ye Kristus ndonj ulendika nu tuku kume tuku sanjri mbolnje tinjeknu mayok kambim iduset. Kuatenje Kristus tuku son ngade mbal tanjamba tinjeknu kilemayokkate. ¹⁰ Ye Kristus tuku lato lato kila pile mayewi nget. Nu Kuatenje te-tina le nu sanjri njak minit ta ye sanjri ta tam iduset. Nu piti kurana ta ye mata tanjamba kuramba minmba ka nu kumna tanjamba kumam iduset. ¹¹ Tanjamba ye kumi le Kuate nu ye te-tiyuwa nget.

¹² Manjau kame ta ye mbolnje kumunjgat nja ye idus ndawet. Ye Kristus tanjanj mayok nda kinet. Kristus nu ye tina tukunu ye nu tanjanj mayok ka nja wamdus sanjrinu pilet. ¹³ Tira kame, ye buk nu tanjanj mayok kan nja idus ndawet. Ye wam ambokok ta njakmba gilainja Kristus tanjanj mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnanget. ¹⁴ Kuate nu sine samba mbol kumba Kristus tanjanj mayok

kube nja nu Kristus Yesus mbolnje sine wikate. Ye wam ta ndo tam tuku sanjri njak dirnanget. ¹⁵ Sine Kristus mbolnje sugokeg mbal sine wamdus tanjanj njak minbe. Tane afu wamdus kise kise njak minig ta Kuate nu tane tumtingamngat. ¹⁶ Sine wam afu kila patikigenj ta sine tugusemba dubikube.

¹⁷ O tira kame, tane njakmba ye tuku manjau kubemba kap. Nane afu sine tuku manjau dubide mbal tane nane mata kangerkap. ¹⁸ Ye nane afu tuku mara mara rironj pasa satingenj ta kile manj satinjmba wamdus tatrukate. Mbal ta nane tuku mine mbolnje Kristus nu ail kazrai mbolnje kumna wam ta njayo silide. ¹⁹ Nane sinja ngisikamngajig. Nangine ngarosu nzali maro njak minam tuku nane wamdus ta mbolnje minig. Nane kiko manjau kumba payamka kilke te tuku wam ndo idusde. ²⁰ Sine tanjamba kuga. Sine samba mbolok mbal. Sine Sunjo Yesus Kristus nu samba mbolnje ndeka sine muskil kile-tidingam tuku tairnggeg. ²¹ Nu nuñe sanjrimbi aganj ndende njakmba kile-ibenja nuñe kumnemnje patikate ta nu sanjri tamba sinjine ngarosu gisleknu te mbilmba nuñe ngarosu kitek tina tanjanj sinjamngat.

4

Wam pagu pasa yeki yeki

¹ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka Sunjo ndonj ulendika sanjri tingap. Ye tane tuku wamdus sunjo njak minmba manj kangertingam iduset. Tane ye tuku piro tuku alonu tanjanj minig. Ye tane mbolnje gare sunjo tet.

² Yuodia le Sintike, ye tale sarsartikumba satiket. Tale Sunjo mbolnje wamdus ulendika tumawap. ³ O yinje piro tuma, ne pino ar ta turka le nale tumawaik. Nale buk sile Klemens ndonj ye tuku piro tuma afu ndonj pasa mayenu sunjokam tuku piro karenjinaik. Ye tuku piro tuma ta njakmba abo njak minmba minam tuku Kuate nu nane tuku nyu wanje mbolnje kuyarkina.

⁴ Tane mara mara Sunjo tugumngge gare tap. Ye manj lato satinjamngit. Tane gare tap. ⁵ Tane tanjo njakmba ngamukngge ngan manjau te-mayokap le kila pilwaig. Sunjo prowam tuku ait buk patukate. ⁶ Tane wam afu tuku wamdus fulil ndakap. Wam njakmba tuku Kuate gare pasa tumba tanjine nzali ta nu sawap. ⁷ Tane tanjapw ta Kuate nu Kristus Yesus mbolnje ngamunjgal wamdus bul sertingguwa le tane wam njakmba mbolnje sanjri tingamngajig. Kuate nu ngamunjgal wamdus bul sersingit wam ta o mbolnje sunjokanu.

⁸ O tira kame, ye pasa ndindo ndo minit. Wam magenu njakmba tanjo nane nzaliningit ta tanjine wamdus wam ta ndo idusningap. Wam tugusek pizuknu

tiŋreknu purfeŋnu maditaknu ta ŋakmba idusniŋmba minap. ⁹ Ye o buk wam ŋakmba satinŋmba ke lika tumtiŋgen le kila patikinaig ta ŋakmba ke likap. Tane taŋawap ta Kuate nu tane ndoŋ minmba ŋgamuŋgal wamduŋ bul sertinŋamŋgat.

Paulus nu Filipi mbal gare pasa niŋgina

¹⁰ O Filipi mbal, tane o buk ye turyinaig taŋamba ndo kile maŋ ye turyade le ye gare suŋgo tumba Suŋgo tuku nyu teduŋget. Tane buk ye turyam idusnaig ta ndin kuga ta ye kila. ¹¹ Ye agaŋ afu denkade ta tuku ye pasa te sa ndaket. Kuga. Yiŋe mine ŋakmba mbolŋge ye wamduŋ bulok ŋak minam tuku kila pilen. ¹² Ye agaŋ ndende gudommba ŋak e ko agaŋ ndende denkade ta ye maŋau arŋeŋ ta kila pilen. Ye agaŋ ndende suŋgomba kilmba nyamaŋaŋ suŋgomba ŋak e ko gubak minmba agaŋ ndende denkade mine taŋaŋ mbolŋge minam tuku ta ye kila pilen. ¹³ Kristus nuŋge saŋgri sate le ye wam ŋakmba kam kumuŋ.

¹⁴ Tane ye piti ŋak minen le turyinaig wam ta mayenaig. ¹⁵ Ye abo abo piro tugu pilmba Kuate tuku pasa kuklimba minen sulumba Masedonia ma tugu kusrewen ta kusem wande afu nane ye tur ndayinaig. Tanenŋe ndo ye idusyumba ndametin afu sinaig ta tane kila. ¹⁶ Ye Tesalonikaŋge minen ta tane mata ye turyumba minnaig. ¹⁷ Ye tane tuku ndametin kilam tuku idus ndawet. Taŋgine maŋau mayenu ta suŋgokuwa le lafunu suŋgokanu mayok kuwa ŋga iduset.

¹⁸ Epafroditus ndametin tunaig ta ye sina le kile ye den ndakate. Ye agaŋ ndende kumumbi ŋak minmba maŋ lato kilet. Taŋgine wam mayenu ta Kuate am mbolŋge atrau agaŋ mayenu taŋaŋ mayok kinit le Kuate nu garete. ¹⁹ Tane agaŋ afu denkade ta Kuate nu Kristus Yesus mbolŋge tane wam kumumbi tiŋgamŋgat. Agaŋ magenu ŋakmba nu tugu. ²⁰ Siŋgine Mam Kuate nu tuku nyu suŋgo ta minmba minwa. Son.

²¹ Kristus Yesus tuku mbal ŋakmba ye tuku gare pasa te saninŋap. Tira kame ye ndoŋ mineg te nane mata gare pasa tiŋgig.

²² Kuate tuku mbal ŋakmba tane gare pasa tiŋgig. Nane tuku afu Sesar tuku wande kulatkade ta nane mata gare pasa suŋgomba tiŋgig.

²³ Siŋgine Suŋgo Yesus Kristus nu ake sinaŋ tane make patikuwa.

Son.

KOLOSI

Kolosi mbal tuku wanje Paulusnge kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 20 kinaig le Paulus nu Romnge muli wandek sinamnge minmba Kolosi mbal tuku wanje kuyarna te tugunu tenjemba.

Nu muli wandek sinamnge minna le Kolosi tango ande nyunu Epafras nu Paulus tugum kumba Kolosi kusem wande nane yabri pasa ande dubide nga nu wam kubeu tuna le nu nane tuku wamdus mbar ta tetiwam tuku nu wanje te kuyarna.

¹⁻² Singine tira kame Kuate tuku mbal Kolosinge minmba Kristus dubi mayede ta tane njakmba kaiye. Ye Paulus Kuatenge madiyahina le Kristus Yesus tuku aposel minet. Sile Timoteus ndon ye tane tuku wanje te kuyaret.

Singine Mam Kuate nu tane ake sinan make patika ngamunggal wamdus bul ser-tinjuwa. Son.

Paulus nu Kolosi mbal tuku Kuate yabanja

³ Sine tane tuku yabanjeg ta singine Sunjo Yesus Kristus tuku Mam gare pasa tuweg. ⁴ Tane Kristus Yesus tuku son ngade sulumba Kuate tuku mbal njakmba tuku kume purde ta Epafras nu sine sasingina le isgenj. ⁵⁻⁶ Samba mbolnge gare wam sugo tane tuku minig. Ta tuku tane gare-gareka tanjade. Kristus tuku pasa mayenu tane tugum pronu le tane ismba samba mbolok wam magenu ta kila patikinaig. Kilke tugu njakmba mbolnge Kristus tuku pasa mayenu ta kumba alo sunjote. Tane ngamuknge mata nu alote. Tane buk pasa mayenu ismba wamdus pulutingina le Kuate nu ake sinan make patikate wam kila pilnaig ta nu tugu pilmba alona. ⁷ Sine tuku tur tanjo Epafras nunge tane Kuate nu ake sinan make patikate manau tumtingina le tane kila pilnaig. Nu sine tuku ma mbolnge Kristus tuku piro tugusemba kate. ⁸ Tane Tukul Guwa njak minmba kume pur manau dubide ta nunge sine wam kubeu singina.

⁹ Sine tane tuku manau ta ismba kile ait njakmba mbolnge tane tuku nga Kuate yabanmba mineg. Kuate nu Tukul Guwa tinjuwa le tane wamdus kila njak minmba Kuate tuku nzali njakmba kila pile mayewap nga sine yabanjeg. ¹⁰ Tane Kuate tuku nzali dubimba minap ta tangine mine mbolnge tinja Kuate tuku mbal minig ta kumumba nu gare tambimnngaig. Tanjamba tane wam magenu njakmba kile-mayokka Sunjo Kuate lato lato kila palmbimnngaig. ¹¹ Kuate nu nunge sanjrimbi tane kumumbi sanjri

tinjuwa le piti ait mbolnge tane ngamunggal wamdus bulok sanjri tinja gare njak minap nga iduseg. ¹² Tane Mam Kuate tuku nyu te-dungap. Nu nunge wam magenu kilam tuku nyu singina ta sine nunge bulu njak ma mbol kumba kilamngig. ¹³ Sine o buk ma make sunjo tuku sanjri kumnemnge mingen ta Kuate nu sine kile-luka kilmba Kinjo nunge tuku sunjomba kume purte ta nu kumnemnge patikina. ¹⁴ Nunge sine tuku muskil kile-tidingam tuku sine tuku une sauke suluna.

Kristus tuku tugu

¹⁵ Sine Kuate kanjer ndaweg ta nu tuku kinjo nunge mbolnge nu kanjereg. Nu aganj ndende njakmba mine likade ta lininjmba o mbolnge minit. ¹⁶ Kuatenge Kinjo nunge sana le nu samba kilke aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Aganj ammbi kanjerkeg, aganj ammbi kanjer ndakeg, guwa sugo sugo ta njakmba nunge kile-mayokkina. Kinjo nunge aganj ndende njakmba kile-mayokkina ta nu kumnemnge minam tuku sana le kile-mayokkina. ¹⁷ Aganj ndende njakmba mine ndakinaig le Kuate tuku Kinjo nu minna. Mara mara nu tuku sanjri mbolnge aganj ndende njakmba nangine ma mbolnge sanjri tinja minig. ¹⁸ Nu Kuate tuku kuasmbi tuku gabat. Nane nu tuku ngarosu minig. Nane abo kitek njak minig ta nu tugu. Kumanu mbal ngamuknge nu ambonja tinjina sulumba aganj ndende njakmba tuku Sunjo minit. ¹⁹ Kuate nu nzalina le nunge wam njakmba Kinjo nunge mbolnge patikina le minig. ²⁰ Nu samba kilke aganj ndende njakmba ndon wamdus mukuk minam tuku idusna sulumba nu nunge Kinjo nunge nu ail kazrai mbolnge kumna le nu wam ta mbolnge ulendikam tuku manau temayokna.

²¹ Tane o buk Kuate kasomnge nu tuku ngeu mbal minmba wam njaigonu ndo kumba minnaig ta ²² kile Kuate nu Kinjo nunge tuku ngarosu tuku kume mbolnge nu tane nunge gulab minam tuku kile-mayokkate. Tane nunge mbal purfejn mbar kugatok nu tugumnge kile-tidingam tuku nu tanjate. ²³ Tane bike ndaka sanjri tinja Kristus tuku pasa son ngade ta biye dewap ta tane Kuate tugumnge tanjamba tinjamnngaig. Tane Kristus tuku pasa mayenu isnaig sulumba kile alonu tairnga minig wamdus ta kusre ndawap. Ye Paulus pasa mayenu tuku piro tanjo mayok kan. Sine pasa mayenu ta ma tugu njakmba mbol kumba kukliweg.

Paulus nu Kristus tuku kuasmbi turkina

²⁴ Kile ye tanenu nga piti sunjo tet sulumba ye gare tet. Kristus nu nunge ngarosu turam tuku piti kugrakina ta ye mata nunge ngarosu turam tuku piti afu kugraket. Ye

Kristus tuku piti tuturanu tanan minmba kugraket le nuŋe ngarosu kumumbi mayok kinit. Nuŋe ngarosu ta sine nuŋe kuasmbi. ²⁵ Kuate nu tanenu nja ye piro ande sina le ye Kristus tuku kuasmbi tuku piro tanjo mayok kan. Piro ta ye Kuate tuku pasa kuklimba tugunu jakmba bitekŋget. ²⁶ Nu tuku pasa ta ait kuenu kuirok minna le tanjo tuturmmba pronaiŋ ta nane gilai minnaiŋ le ka ka kile nu nuŋe mbal tumningit. ²⁷ Nu tumningit ta kile tane kasomok sine jakmba nuŋe wamdus buk kuirok minna minna ta kila pilbe nja iduste. Nuŋe wamdus ta teŋemba. Kile Kristus nu sine tuku ngamunŋal sinamŋe minit le sine Kuate tugumŋe kilŋa sunjo tam tuku tairŋa mineg.

²⁸ Sine aposel kame sine Kristus tuku wam saka kuklimba mineg. Sine nane jakmba riron pasa niŋmba wamdus kilambi Kristus tuku wam tumningeg. Kristus tuku mbal jakmba sugoka Kuate tugumŋe kumumbi tinjuwaig nja sine tanaweg. ²⁹ Nane tanamba mayok kuwaig nja ye wamdus sangrinu pilmba piro karenket. Kristus tuku sanŋri ye mbolŋge pirokate tukunu sanŋri tamba ye piroket.

2

¹ Ye tane kila satingamŋit. Tane Kolosi mbal Laodisea mbal afu ye kanŋer ndayade mbal ye tane jakmba idustimmba wamdus tesulumba piro karenka minet. ² Tane sanŋri tinja tangine tanjine munjo kume purka wamdus ulendi minap nja ye sunjomba iduset. Tane wamdus kila tugusek jakmba kilmba wamdus ndindo jak minmba Kuate tuku wamdus buk kuirok minna ta kila palpe. Nuŋe wamdus kuirok minna ta Kristus. ³ Sine Kristus kila pilbe ta wamdus kila jakmba nu mbolŋge kilamŋig. ⁴ Mbal afu nangine yabri kila tamba tane didikubekaig nja ye pasa te satinget. ⁵ Ye kile tane ndon mine ndaket ta ye tuku wamdus tane ndon minit. Tane Kristus tuku ngamunŋal son sangrinu jak minmba mine magenu mbolŋge minig le ye gare jak minet.

Kristus mbolŋge sine kumumbi mineg

⁶ Tane Kristus Yesus sinjine Sunjo nja tinaig tanamba nu ndon lika minap. ⁷ Epafraŋ nu tane tumtingina tanamba Kristus ndon ulendi mayemba sanŋri jak sugoka son ngade pasa ta biye dewap. Tane Kuate tuku gare sunjo jak minap.

⁸ Tane rironkap. Nane afu tum manau ngaskolnu kila sugo jak tanan tamba tane yabritimmba didikubekaig. Pasa ta tanjo tuku wamdus sinamŋe prode. Kilke te tuku kila gisleknu ndo. Kristus tugumŋe pro ndade. ⁹ Kristus nu sine tanjo tanan mayok kina le Kuate tuku wam jakmba nu

mbolŋge minig. ¹⁰ Sugo sugo jakmba nu kumnemŋe mine likade. Tane nu ndon ulendikade tukunu tane manau ande den ndaka kumumbi minig.

¹¹ Tane mata Kristus mbolŋge ngaro pikanu tanan kitek mayok kinaig. Tane waimbi ngaro pike manau te ndakinaig. Kristus nu tangine manau njaigonu pitaika tane kitek kile-mayokkina. ¹² Tane kule pisne tinaig ta tane Kristus ndon kumanu tanan kumnaig. Tane Kuate tuku sanŋri Kristus nu kumna le te-tina ta son nja Kristus ndon tinjanu tanan tinjinaig. ¹³ Tane o buk uneka kumaku minmba kasomŋe Kuate gilai minnaiŋ ta kile Kuate nu tane tuku une jakmba saukina sulumba tane Kristus ndon abo jak kile-tidingina. ¹⁴ Sine buk tukul tuku sanŋri kumnemŋe minmba nu dubi maye ndagen tukunu sine pa tam tuku mingen. Kuate nu sanŋri ta peuka pa ta tumba ail kazrai mbolŋge nil danŋa kume serna. ¹⁵ Nu Kristus tuku kume mbolŋge guwa sugo sugo jakmba tuku sanŋri kile-ibenjina le nane jakmba am mbolŋge sanŋri kugatok mayok kinaig.

Tukul afu tanjo tugumŋe prode

¹⁶ Ta tuku tane kule le nyamagan tuku tukul, pagumba nye tuku tukul, tambun kitek le kusem afu tuku tukul tane dubi ndakade le afunje tane kilmba pasa mbolŋge patikade ta tane ise ndakap. ¹⁷ Tukul kame tanan ta jakmba alonu prowam tuku kanunu ndo. Alonu ta Kristus mbolŋge mayok kinig. ¹⁸ Ande nu nuŋe kinambi sanŋri tinja tane nu ndon nyu kugatok tanan lok minmba enel kame mbarinjinjbe nguwa le tane mbulap. Tane pa tam tuku minig nguwa kande nu tuku pasa ise ndakap. Nu kilke te tuku wamdus jak minmba ake sinan nuŋe ngarosu payamkate. ¹⁹ Tanjo ta nu purka nuŋe gabat Kristus kusrete. Ngarosu nu nuŋe gabat ndon minit sulumba ndo nu sanŋri jak minit. Gabat nu nuŋe ngarosu kulatka sanŋri tuwit le ngarosu jakmba ulendika Kuate tuku sangrimbi sunjokate.

²⁰ Tane Kristus ndon kumanu tanan kummba kilke te tuku kila gisleknu nduiye kusrekinaiŋ ta ndanjan saka tane kilke te mbolok mbal tanan minmba tanjo afu tuku tukul dubikam idusde. ²¹ Nane teŋemba satingig. Agan si nda tap. Nyamagan ta nda nyap. Agan te kire ndawap nja satingig. ²² Agan kame ta kilmba piro ningam le kugawam tuku. Tukul kame ta tanjo tuku kila mbolŋge ndo mayok kinig. ²³ Nane nangine wamdus dubika enel kame mbarinjinjam tuku wamdus sangrinu pilmba ngarosu mape ndakade. Nane nyu kugatok tanan lok minmba tukul karenju ta dubika nangine ngarosu piti serningig.

Manjau ta tanjo am mbolnje sinja alo njak tanaj mayok kinit ta ngarosu kikon tingam tuku nzali peuwam kumun kuga.

3

Tanjine wamdus kitek te-mayokap

¹ Tane Kuatenje Kristus te-tina le tane nu ndonj tinganu tanaj tinginaig tukunu kile tanjine wamdus samba mbolok aganj mbolnje patikap. Kristus nu Kuate nd-inam kumamnje minyo mbili maditaknu mbolnje minyok minit ta nu tugumnje patikap. ² Tanjine wamdus kilke te tuku aganj kame mbolnje pati ndaka samba tuku aganj kame mbolnje patikap. ³ Tane Kristus ndonj kumanu tanaj kumnaig sulumba kile tanjine abo mine manjau Kristus ndonj Kuate tugumnje kurok minig. ⁴ Sinjine abo kitek ta Kristus nu tugu. Nu mayok kuwa le tane nu ndonj kilja njak mayok kanjgaig.

⁵ Tane kilke te tuku nzali ambokok tanjine ngamunjal sinamnje minig ta kume serningap. Fare fare pino ndonj une manjau, wamdus kutur, nule parak manjau, am pile njayo manjau, aganj ndende kilam tuku piriride wamdus ta njakmba kume serningap. Ande nu aganj ndende kilam tuku piririte ta nu yabri mbara mbarinte tanaj. ⁶ Wam njagonu ta tuku Kuate tuku gubra tanjo mbolnje minit. ⁷ Tane mata buk kilke te tuku mbal minmba wam njagonu ta ke likinaig ta ⁸ kile tane gubra kagli fir manjau wanj pas fulainj pasa njagonu ta njakmba nduie ngumneningap. ⁹ Tane wamdus ambokok ta buk kusrekinaig. Ta tuku tanjine tanjine munju yabri yabri ndakap. ¹⁰ Kile tane kitek minig. Tane Kuate kila pile mayewap nga nu wamdus kitek tane sinamnje tugu pilna ta lato lato pilmba minit le ka ka tane kumumbi nuje manjau te-purde. ¹¹ Sine kitek mineg ta Zu le Grik, ngaro pikanu le ngaro nda pikanu, yamban tanjo le rawe tanjo, piro tanjo le kulat tanjo sine kise kise mine ndakeg. Sine njakmba Kristus ndonj ulendika ndindo ndo mineg le nu sine njakmba sinamnje minit.

¹² Tane Kuate tuku mbal minig. Nu tane tuku kume purmba tane kilam tuku madi-tingina tukunu tane tanjine tanjine munju sinaninjmba ranjun magenu njak minmba ye ye ndangap. Tane ngan minmba wamdus bafuk njak minmba ¹³ ande tuku pitik gubra te ndakap. Sunjo nu tane tuku mbar sauka gilainjingina tanjamba ndo tanjine tanjine mbar gilainjingap. ¹⁴ Wam magenu sakit ta kume pur manjambi kile-mayokkap. Tanjapw ta wam kame ta ulendika kumumbi mayok kanjat.

¹⁵ Sine ngarosu ndindo minmba Kristus ndonj ulendika nu tuku ngamunjal mukuk sinamnje minam tuku Kuate nu sine wikina. Sine wam njakmba ke likeg ta ngamunjal

mukuknu manjau tanje kulatkuwa. Tane Kuate tuku gare-garekap. ¹⁶ Kristus tuku pasa tane sinamnje kumunjanu minwa le tane wamdus kuyar mayenumbi tanjine tanjine munju tumka rironj pasa sakap. David tuku mune, mune magenu afu, Tukul Guwa tuku mune ta njakmba ninde lika wamdus sinamnje Kuate tuku nyu te-dunngap. ¹⁷ Tane wam afu ke lika ko pasa sakam nga tane Sunjo Yesus tuku nyu idusmba wam njakmba ta ke lika nu mbolnje Kuate tuku nyu te-dunngap.

Ina mam le kinjo kame tuku pasa

¹⁸ Pino kame, tane Kristus tuku mbal minig ta te-mayokmba tanjine tanjo kum-nemnje minap.

¹⁹ Tango kame, tane tanjine pino kame tuku kume purkap sulumba nane pasa sangrinumbi piti ser ndaningap.

²⁰ Kinjo kame, tane wam njakmba mbolnje ina mam tuku minge dubikap. Sunjo nu wam ta nzalite.

²¹ Tango kame, tane tanjine kinjo kame ake sinaj sigair sigair ndaningap. Tane tanjapw ta nane wam magenu kam tuku sangri kusrede.

Piro tanjo tuku pasa

²² Piro tanjo, tane wam njakmba mbolnje tanjine gabat tuku minje kumnemnje minap sulumba tane kulatkade mbal am mbolnje nane nzaliningam tuku ndo piro ndakap. Tane Kuate tuku idusmba wamdus tugusekmbi mara mara pirokap. ²³ Tane wam njakmba ke likade ta Sunjo tuku piroket nga gare njak pirokap sulumba piro te tanjo tuku piro nga idusmba ke ndakap. ²⁴ Sunjo nunje tane lafunu tingamngat wam ta gilai ndangap. Tane Sunjo Yesus tuku piro mbal minig. Nu nunje mbal wam magenu ninjam tuku patikina. ²⁵ Tango ima nu wam njayonu kumba minit ta Kuate nu nane njakmba lafunu ninjamngat. Nu ande kusrewe nda.

4

Piro kulat mbal tuku pasa

¹ Piro tanjo tuku gabat mbal, tane manjau tinreknumbi tanjine piro mbal kulatkap. Tane mata tanjine Sunjo samba mbolnje minit ta gilai ndangap.

Wam pagu pasa yeki yeki

² Tane kanyum ndamba wamdus sunjo njak yabanjmba minmba Kuate gare pasa tape. ³ Tane sine tuku mata Kuate yabanjap le nu sine pasa mayenu kukliwam tuku ndin tumsingawa le sine Kristus tuku wam te-mayokbe. Wam ta buk kurok minna ta kile kilimok minit. Ye wam ta kukli-wen tukunu kile ye muli wandek sinamnje minet. ⁴ Tane Kuate yabanjap le ye kumumbi

pasa ta te-mayoki le nane ismba katese-waig.

⁵ Tane Kuate dubi ndade mbal tugumŋge minig ta wamdus kuyar mayenu ŋak mbal taŋaŋ minap. Ait afu wam magenu ke likam tuku prode ta ake kusre ndakap. ⁶ Tane nyamagaŋ sol ŋak taŋaŋ pasa kikoŋnu ndo saka minap. Taŋamba tane nane afu tuku pasa kumumbi lafuwamŋgaig.

⁷ Singine gulab Tikikus nu sine turka sine ndoŋ Sungo tuku piroka ye tuku piro tuma minit. Nu tane tugum prowa sulumba ye tuku wam ŋakmba kubewamŋgat.

⁸ Sine mineg maŋau te nuŋge tane kila satinmba tane tuku ŋgamuŋgal wamdus bul sertinŋuwa ŋga ye nu kukulet.

⁹ Tane tuku taŋgo Onesimus nu mata Tikikus ndoŋ tane tugum kuwaik ŋga sawet. Nu singine gulab nu Kristus dubi mayete. Nale ar taŋge wam ŋakmba teŋge mayok ke likade ta kubeu tinŋamŋgaik.

¹⁰ Aristarkus nu ye ndoŋ muli wandek sinam teŋge minek nu tane gare pasa tinŋit. Barnabas ndaret nuŋe Markus nu mata tane gare pasa tinŋit. Ye o buk tane satinŋen taŋamba kile maŋ satinŋet. Nu tane tugum prowa kande nu tap.

¹¹ Taŋgo ande Yesus mape nyu Yustus nu mata tane gare pasa tinŋit. Yiŋe piro mbal ŋgamukŋge nane keŋ ta ndo Zu taŋgo minmba Kuate tuku gageu afu kilam tuku pirokade. Nane mbolŋge ye ŋgamuŋgal wamdus bulkate.

¹² Tane tuku taŋgo Epafraŋs Yesus Kristus tuku piro taŋgo nu mata tane gare pasa tinŋit. Tane saŋgri tinŋa sugoka Kuate tuku nzali ŋakmba kila palpe ŋga nu wamdus saŋgrinu pilmba mara mara tane tuku ŋga Kuate yabaŋte. ¹³ Nu tane tuku Laodisea mbal tuku Hirapolis mbal tuku piro saŋgrite le kaŋgeret.

¹⁴ Singine gulab dokta Lukas nale Demas ndoŋ tane gare pasa tinŋik.

¹⁵ Singine tira kame Laodiseaŋge minig ta sine tuku gare pasa te sanaŋgap. Nimfa ŋgade pino ta Kuate tuku kuasmbi nu tuku wandekŋge maŋgurkade ndoŋ singine gare pasa nane mata sanaŋgap.

¹⁶ Tane waŋe te bur suluwap sulumba Laodisea mbal burkam tuku niŋgap. Ye Laodisea mbal tuku waŋe ande kuyarmba pilen ta tane mata waŋe ta tumba burkap.

¹⁷ Tane Arkipus sawap le nu wamdus ndindo ndo tumba Kuate tuku piro tina ta suluwa.

¹⁸ Ye Paulus kile yiŋe waimbi kaiye pasa te kuyaramŋgit. Tane ŋakmba kaiye. Ye muli wandek sinamŋge minet te tane ye gilai ndaŋgap. Kuate nu tane ake sinaŋ make patikuwa.

Son.

1 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku waje Paulusnge ambonga kuyarna

Paulus nu Korinngge minmba Tesalonika mbal tuku waje te kuyarna ta tugunu tenjemba. Zu afu nane Kuate tuku kuasmbi Tesalonikange minnaig ta piti serninginaig le Paulusnge nane piti ngamukngge bike ndaka sangri tinguwaig nga nane tuku waje te kuyarna.

¹ Tane Mam Kuate, Sunjo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikange minig tane njakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndonj pasa-pasakam proweg. Kuate nu tane ake sinanj make patika ngamunjal wamdus bul sertingjua. Son.

Tesalonika mbal tuku ngamunjal son sangrinu

² Sine mara mara tane idustinjmba Kuate gare pasa tuweg. Sine yabaneg ait mbolngge tane tuku nyu turmba te-mayokeg. ³ Tane tangine ngamunjal son alonu kile-mayokka tangine kume pur manjambi afu turkam tuku matuk tukulka Sunjo Yesus minde minig ta sangri tingade.

⁴ O tira kame, Kuate nu tane tuku kume purna sulumba tane maditinjmba kilna ta sine kila. ⁵ Sine o buk tane tugumngge Kristus tuku pasa mayenu kukliger le Tukul Guwa tuku sangrimbi pasa ta mayok ka tane tuku ngamunjal nduasekina le tane son nginaig. Sine pasa kukliger mbal tane ngamukngge mingen le sine tuku manjau ta tane kila pilnaig. ⁶ Tane pasa mayenu ismba dubimba piti sunjomba kanjerkinaig ta Tukul Guwa tane turka sinzantingina le tane wamdus bulkinaig. Tanjamba tane Sunjo tuku manjau sine tuku manjau ndui ta dubinaig.

⁷ Tangine manjau mayenu tanje Yesus son ngade mbal Masedonia le Akaia ma tugu mbolngge mine likade ta nane Yesus dubi mayewam tuku ndin tumningina. ⁸ Tane mbolngge Sunjo tuku pasa Masedonia le Akaia ma tugu mbol ndo kine ndakina. Tane Kuate tuku sangri tomba tingade manjau ta kilke mbol mbal njakmba isnaig. Ta tuku sine afu saningam tuku mine ndakade. ⁹ Kuga. Nane njakmba sine tugum pro tenjemba tane tuku sakade le iseg. Sine tane Tesalonika mbal tugumngge pasa kukliger le tane ismba Mbara tugusek abo tugu njak nu kumnemngge minam saka ngamunjal biye mbilmba tangine yabri mbara njakmba kusreka Kuate ndo dubide. ¹⁰ Kile tane nu tuku Kinjo samba mbolngge ndekam tuku tairnga minig ta pro sakade le iseg. Kuate tuku Kinjo ta Yesus. Nu kumna le Kuatenje

nu te-tina le nu abonja tingina. Kuate nu pro pilesingam tuku pa ta laipsingam tuku Yesus nu muskil kile-tidinge singit.

2

Paulus nu Tesalonika mbal ngamukngge pirokina

¹ O tira kame, sine tane tugumngge pirokiger ta ake piro ndakiger. Alonu tane mbolngge mayok kina ta tane kila.

² Sine tane tugum pro ndamba Filipingge pirokiger ta afunge rar sunjo sinmba kiko pilesinginaig. Sine tane tugum promba afu sine ngeue patikinaig ta Kuate nu sine sangri pilesingina le sine sangri tinga nu tuku pasa mayenu kuklimba satingiger.

³ Sine tane pasa ismba son ngap nga pasa kukliweg te mbar wamdus ko kutur wamdus dubimba pasa kukli ndaweg. Ko tane yabritingam tuku pasa ta sa ndakeg.

⁴ Kuga. Kuate nu abo abo sine tuku manjau kangerna sulumba nuje pasa mayenu kukliwam tuku piro te sine tuku wai mbolngge pilna. Ta tuku pasa mayenu kukliweg te tanjonge sine nzalisingam tuku kukli ndaweg. Kuate nu sine tuku ngamunjal pilengate ta nu nzaliwa nga pasa kukliweg.

⁵ Sine tane tugumngge njule parak pasa sa ndakiger ta tane kila. Ko tane tuku aganj ndende kilam tuku piririmba yabri pasa sa ndatingiger ta Kuate nu kila. ⁶ Sine Kristus tuku aposel nyu tigen ta nyu tamba sine tane tuku wamdus didi ndakiger. Tane Tesalonika mbal ko mbal afu kise sine tuku nyu payamkam tuku sine idus ndaweg.

⁷ Ina ande nuje kinjo kame kulatkate tanjamba ndo sine tane ngamukngge wamdus bafukmbi tane kulatkiger. ⁸ Sine tane tuku wamdus sunjo pilger sulumba Kuate tuku pasa ndo sanu tuku idus ndagen. Sine singine wamdus njakmba kile-mayokka tane tumtingam tuku idusger.

⁹ O tira kame, sine tane ngamukngge Kuate tuku pasa mayenu kuklimba mingen sulumba sine tane piti tinjbekig nga sine furir ki mindek singine mironj ngaro turam tuku piro karenka matuk tukulkiger ta tane kila. ¹⁰ Sine manjau tinjeknu mbar kugatok tane Yesus son ngade mbal tugumngge mayok kagenj ta tane njakmba kila. Kuate nu mata kila. ¹¹⁻¹² Tane Kuate tuku gageu mayok ka nuje kilnja tugum prowam tuku nu tane wikate. Nu tane wikate ta tangine mine mbolngge kumumba te-mayokap nga tanjo kame nanjine kinjo kame mbolngge manjau kade tanjamba sine tane mbolngge kiger. Sine tane sarsartinjmba wamdus sangri piletinjmba rironj pasa tingiger.

¹³ Sine tane tugumngge Kuate tuku pasa kukliger ta tane pasa ta ismba tanjo tuku pasa tananj ise ndakinaig. Tane kumumbi

idusmba Kuate tuku pasa nga tinaig. Tane Kuate son ngade mbal pasa ta tuku sangri tane sinamnge pirokate. Wam ta tuku sine mara mara Kuate gare pasa tuweg.

¹⁴ O tira kame, Yesus Kristus ndonj ulendikade mbal Kuate tuku kuasmbi Yudea ma tugu mbolnge mine likade ta tane nane tanaj mayok kinaig. Zu mbal afu nangine mbal piti ninginaig tanjamba ndo tanjine mbal afunge tane mata piti tinjinaig. ¹⁵ Zu mbal nane Kuate tuku tuan tanjo bale farnjmba singine Sunjo Yesus mata balenaig. Tanjamba nane sine mata pitaikinaig. Nane sinja Kuate gare tuwe ndakade. Nane tanjo njakmba tuku ngueu minig. ¹⁶ Sine tane kasomok mbal pasa mayenu satinjeg le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidjnge tingit manau ta sine kusrebe nga Zu mbal nane sine peusingam dirnangade. Tanjade le nangine mbar sugo ke likinaig ta kumungam bafute le nane Kuate tuku pa njayonu kanjeramngai.

Paulus nu Tesalonika mbal man kanjerkam idusna

¹⁷ O tira kame, sine ait fagnu mbolnge munju kusrekiger ta sinja ngamungalmi kuga. Ngarosu ndo munju kusrekiger. Sine man tan tumail kanjernu tuku wamdus sangrinu pilmba ndin sota wamdus sunjo njak minger. ¹⁸ Ye Paulus sine man tan tugum prowam tuku ndin sota minen ta Satan nu sine tuku ndin tukulna.

¹⁹ Singine Sunjo Yesus nu prowa le sine nu tugumnge tinjamngig ta sine tane mbolnge ndo tumail puluka gare sunjo tumba payamkamngig. ²⁰ Singine nyu temayokmba gare-garekam tuku aganj ta tane ndo.

3

Paulus nu nane kanjernu tuku Timoteus kukulna

¹ Sine tane kanjernu tuku wamdus sunjo ta kume seram kumunj kuga tukunu sikile ndo Silas ndonj Atensnge minbe nga ² sikile tira Timoteus kukulker le tane tugum prona. Nu Kuate tuku piro tanjo minmba Kristus tuku pasa mayenu kuklite. Nunje tane tuku ngamungal son sangri piletinmba tane ngamungal wamdus bul sertingam tuku nu kukulker. ³ Tane piti ngamuknge minig ta wamdus bike ndaka sangri tingap nga idusker. Sine Kristus tuku mbal piti tanaj kanjerkam tuku mineg ta tane kila. ⁴ Sine buk tane ndonj minger sulumba sine Kristus tuku mbal piti kanjerkamngig nga satinjiger. Pasa satinjiger ta kile alonu kanjerde. ⁵ Tane piti afu kanjerkade ta ye ismba tane kanjerkam tuku wamdus kume sere fugumba tane tuku ngamungal son isam tuku Timoteus kukulen le tane tugum kina.

Satan nu tane tagotinguwa le ndekap le sine tane tugumnge piro karenjiger ta alo kugatok ngubekig nga ye nu kukulen.

⁶ Kile Timoteus nu tane kusreka sile tugum te promba tanjine ngamungal son bike ndaka tanjine kume pur manau sangrinu minit ta kubete le isek. Tane sile tuku wamdus mayenu njak minig le sile tane kanjerkam tuku wamdus sunjo pilek tanjamba ndo tane mata sile kanjernu tuku wamdus sunjo pilig.

⁷ O tira kame, sile piti sunjo sinamanzer njak minmba tane tuku ngamungal son tuku manau isek le wamdus bul sersikil. ⁸ Tane Sunjo kusre ndamba nu dubi mayede tukunu sile piti te sinamnge gare tumba sangri tek. ⁹ Sine tane idustinmba Kuate tuku am mbolnge gare teg wam tanje marosingit le sine tane tuku nga Kuate tuku nyu te-dungeg. ¹⁰ Ki furir mindek sine tane kanjernu tuku wamdus ndindo njak minmba Kuate yabanmba mineg. Sine tane tugum promba tane tuku ngamungal son wam afu denkade ta tumtingam tuku idusmba mineg.

¹¹ Mam Kuate singine Sunjo Yesus nale ndin inum tumsinguwaike le sine tane tugum prowam tuku idusmba yabanjeg. ¹² Sunjo nu tane tuku kume pur manau sangri pilewa le sine tane tuku lato lato kume purmba mineg tanjamba ndo tane mata tanjine tira kame, tanjo njakmba tuku lato lato kume purkap nga yabanjeg. ¹³ Tane tanjawan ta Sunjo nu tane tuku ngamungal sangri piletinmba minwa le ma ma singine Sunjo Yesus nu nuje mbal ndonj prowa le tane Mam Kuate tugumnge mbar kugatok purfernu tinjamngai. Son.

4

Sine manau purfernu njak minbe

¹ O tira kame, sine Sunjo Yesus tuku nyu mbolnge tane wam ande kam tuku sarsar-tinjamngig. Sine o buk tane ndonj minmba mine manau Kuate nzalite ta tumtingiger le tane kila pilmba kile tanjamba minig. Tane mine manau ta lato lato kumba minap nga satinjeg. ² Sine Sunjo Yesus tuku nyu mbolnge tane wam pagu pasa satinjiger ta tane kila. ³ Tane purfernu minap ta Kuate tuku nzali. Tane fare fare tanjo pino ndonj une ndaka ⁴ manau tinjreknubi pino kilap. ⁵ Nane Kuate gilai mbal nangine ngarosu tuku nzali mbolnge pino fare fare kilig tanjamba ke ndakap.

⁶ Tane tanjine tira ande lukamba nu tuku pino didika nale munju kilik wam ta pur ndanikap. Nane tanjamba kade mbal ta Sunjo nu lafunu ninjamngat. Sine rironj pasa ta buk satinjiger le tane isnaig. ⁷ Kuate nu sine wikina ta kutur njak minbe nga wi

ndakina. Nu sine purfeñnu minbe nga wik-ina. ⁸ Ande nu wam pagu pasa te pitaikate ta nu tanjo tuku minje pitai ndate. Nu Kuate Tukul Guwa singit nu tuku minje pitaita.

⁹ Tane tangine tangine kume purkam tuku Kuatenje tumtingina. Ta tuku ye tane manau ta kap nga kuyar ndawet. ¹⁰ Tira kame Masedonia ma tugu mbolnje mine likade ta tane nane ñakmba tuku kume purkade. Tangine manau mayenu ta ndo lato lato kap.

¹¹ Tane ngan mine manau mbolnje minam tuku wamdus sangrinu palpe. Tangine wam ndo idusniñmba afu tuku wam kuer ndakap. Tane ake mine ndaka waimbi pirokap. Sine buk tanjamba tane wam pagutingigenj. ¹² Tane tanjamba pirokap ta Yesus dubi ndade mbal tane kanjerka tane tuku saka minamngaij. Manau ta mbolnje tangine ngarosu kulatka afu piti serninge nda.

Sungo nu luka prowamngat

¹³ O tira kame, tane kumig mbal tuku wamdus mbarbekaig nga sine tane kila satinjamngig. Mbal afu Yesus ndonj minam tuku idus ndamba nangine kumig mbal ta tuku malmbika piti sungo tade. Tane tangine kumig mbal tuku malmbi sungo ndawap. ¹⁴ Yesus nu kummba abongina ta sine son ngeg. Tanjamba ndo Yesus son nga kumig mbal nane Kuatenje kile-tidinguwa le Yesus ndonj prowamngaij ta sine mata son ngeg.

¹⁵ Sine kile pasa satinjamngig te Sungo tuku pasa. Sungo nu prowa le sine kilke te mbolnje abo ñak mineg mbal kumanu mbal kile-ñgumnemke nda. Kuga. ¹⁶ Wi sangri mayok kuwa le enjel kame tuku gabat nu wikuwa le Kuate tuku tabil fudukuwa le Sungo nu samba mbolnje ndekamngat. Ndekuwa le nane Kristus son nga kumig mbal ambonga tingamngaij. ¹⁷ Nane tanjawaig le kilke te mbolnje son nga mineg mbal sine ñakmba kilmba kiledunguwa le gau mbol ambenje kumig mbal ndonj ulendika kumba Yesus tugumngge manjurkamngig. Tanjabe sulumba sine Sungo ndonj mara mindek minmba minamngig. ¹⁸ Tane pasa tembi tangine tangine wamdus piti kile-ibenkap.

5

Yesus prowam tuku ait mambimba minap

¹ O tira kame, Sungo nu ginu ait mbolnje prowamngat ye ta tuku kuyar ndawet. ² Sungo tuku ait kuayar tanjo nu pitik furir prote tanjaj mayok kanjat ta tane kila. ³ Tanjo nane sine mine mayeweg nguwaig le Sungo nu pitik ndo prowa le kuma kuma nane mbolnje prowamngat. Pino nu kinjo te-palmbim nga pitik rar Tate tanjaj nane

mbolnje prowamngat. Nane piti ta laipe nda.

⁴ O tira kame, tane ma furir sinamngge mine ndakade. Ait ta prowa le kuayar tanjo prote le nane piriri ñayode tanjamba tane piririwe nda. ⁵ Sine ñakmba bulu tuku kinjo kame minmba ma make ko furir mine ndakeg. Sine mafen mineg. ⁶ Ta tuku afu kinyanu tanjaj minig ta sine kinye ndakube. Sine wamdus kuyar mayenu ñak mambimba minbe.

⁷ Kinyig mbal nane furir ait mbolnje kinyig. Kule kamenu nyade mbal nane furir kule nyumba nginngankade. ⁸ Sine tanjamba kuga. Sine mafen mineg tukunu sine wamdus kuyar mayenu ñak minmba kame tanjo nuñe ngaro kigraibkam tuku aganj patikade tanjamba patikube. Sine ngamungal son kume pur manau kilmba tawo songam tuku aganj tanjaj silikube. Ku-ate nu sine tuku muskil kile-tidinge singit alonu ta minde minmba hat karenju tanjaj kaikube.

⁹ Sine Kuate tuku gubra kanjeram tuku nu sine pati ndakina. Kuga. Sine Sungo Yesus Kristus mbolnje muskil kile-tidingam tuku patikina. ¹⁰ Nu prowamngat ta sine abo minbe le ko kumbe le sine nu ndonj minmba minam tuku nu sinenu nga kumna. ¹¹ Ta tuku tane tangine tangine wamdus piti kile-ibenka mungu sangri piletingig tanjamba ndo minmba minap.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² O tira kame, tangine gabat kame nane Sungo tuku manau tumtingmba tane kile-tidingam tuku rironj pasa satinngig ta tane nane tuku nyu idusniñmba kumnemngge minap. ¹³ Nane Kuate tuku piro kade tukunu nane tuku kume purka nane tuku nyu idusniñngat. Tane tangine tangine wamdus mukuk ñak minap.

¹⁴ O tira kame, tangine tanjo afu ake kaloimba likade ta rironj pasa ningap. Afu wamdus piti ñak ta tangine pasambi nane tuku piti kile-ibenkap. Nane afu ngamungal son sangri kugatok ta sinzanñimmba turkap. Tanjo ñakmba ngamukngge gubra kugatok ngan minap. ¹⁵ Nane afu tane ñaigo siglikuwaig ndeta manau ndui tambu lafu ndawap. Tangine tira kame ko tanjo ñakmba mbolnje wam magenu ke likam tuku wamdus sangrinu palpe.

¹⁶ Tane mara mara gare ñak minmba ¹⁷ Kuate yabanmba minap. ¹⁸ Tane mbolnje wam afu prode ta tuku Kuate gare ndo tape. Tane Kristus Yesus tuku mbal tanjamba kam tuku Kuate nu nzalite.

¹⁹ Tukul Guwa nu pa tanjaj tane mbolnje uge ñak minit ta fu ndawap. ²⁰ Nane afu Tukul Guwanje pasa tumningig le kile-mayokkade ta pasa ta talaka pitai ndawap.

21-22 Tane wam ñakmba pilenğa wam ñaigonu ñgumneniñmba wam magenu ta ndo biye dewap.

23 Ngamuñgal mukuk wamdus bulok mañau Kuate nu tugu. Nunge tane tiñreknu kile-mayokkuwa. Nu tane kulatka minwa le ma ma siñgine Sunjo Yesus Kristus prowa le tanjine ñgaro ñgamuñgal kanu ta ñakmba mbar kugatok purfeñnu mayok kanjag. Sine tanjamba tane tuku ñga Kuate yabaneg. 24 Kuate nu tane wikate ta nu siñka tanjamba kamñgat.

25 O tira kame, tane sine tuku yabanap.

26 Tane tanjine tanjine tira kame ndoñ muñgu kume purkade mañau ta alonu temayokap.

27 Ye Sunjo tuku nyu mbolñge pasa te satinget. Wañe te burkap le tira kame ñakmba iswaig.

28 Siñgine Sunjo Yesus Kristus nu tane ñakmba make patikuwa.

Son.

2 TESALONIKA

Tesalonika mbal tuku waje Paulusnge arnu kuyarna

Paulus nu Korinngge minmba Tesalonika mbal tuku waje ambongga kuyarna le yar ndui ta mbolngge ndo nu manj lato waje arnu te kuyarmba pilna le nane tugum kina. Waje te tugunu ta tejenmba.

Tesalonika mbal nane Paulus tuku waje ambongga kuyarna ta burkinaig sulumba katese maye ndanaig. Nane Yesus luka prowam tuku pasa Paulusnge kuyarna ta burkumba tugunu katese ndamba nu buk luka prona nga idusnaig. Ta tuku Paulus nu nane tuku wamdus purfeu serningam tuku waje arnu te kuyarna.

¹ Tane Mam Kuate le Sungo Yesus Kristus nale tuku mbal Tesalonikange minig tane jakmba kaiye. Ye Paulus Silvanus le Timoteus sine tane ndonj pasa-pasakam proweg. ² Mam Kuate le Sungo Yesus Kristus nale tane ake sinaj make patika ngamunggal wamdus bul sertinguwaike. Son.

Wam kame Yesus tuku ait mbolngge prowamnggaig

³ O tira kame, sine mara mara tane idustingmba Kuate gare pasa tuweg. Tangine ngamunggal son sungo njayote le tane tangine tangine lato lato munju kume purkade tukunu sine Kuate gare pasa tuweg ta manjau kumumbi keg. ⁴ Sine Kuate tuku kuasmbi jakmba ngamukngge tane tuku sunngomba saka payamkeg. Nane afu tane pitimbi tidongade le rar kamusmba tangine ngamunggal son bike ndaka sangri tingade wam ta tuku sine tane tuku payamka nane saninggeg.

⁵ Kuate nu kumumbi tane piletingit. Tane Kuate kulatkate ma mbol kambim tuku minig sulumba piti ta kanjerde. Nu piti tamba tane sangri piletinguwa le minap ma ma nu kulatkate ma mbol kanngaig. ⁶⁻⁷ Sungo Yesus nu nuje enel kame sangri jak nane ndonj samba mbolngge pa mane sungo tanaj mayok kuwaig le nane afu tane piti tingit ta Kuate nu kumumba pa ningamngat. ⁸ Nu promba nane afu Kuate idus ndade mbal singine Sungo Yesus tuku pasa mayenu pitaide mbal nane jakmba pa sungo ningamngat. ⁹ Nu nane pa ningguwa le nane Sungo tuku tumail nuje kilja manj kanjer ndamba mine njayonu mbolngge minmba minamnggaig. ¹⁰ Nu prowa le sine nuje mbal nu kanjermba mbarinj-mbarinjmba nu tuku nyu sungo ta te-dungamngig. Sine tane ngamukngge pasa kukligenj le tane son nginaig ta tane mata nu mbarinjamaig.

¹¹ Sine wam ta idusmba mara mara tane tuku nga Kuate yabanjeg. Nu tane nuje mbal mayok kambim tuku wikina ta tane nu am mbolngge tanjamba mayok kape nga nu yabanjeg. Tane buk tangine ngamunggal sonmbi wam magenu jakmba kam idusde tukunu Kuatenge nu nuje sangri tingguwa le wam kame tanjamba mayok kuwaig nga iduseg. ¹² Mayok kuwaig le Sungo Yesus Kristus tuku nyu tane ngamukngge sungokuwa le tane nu mbolngge mata nyu tamnggaig. Singine Kuate Sungo Yesus Kristus nale tane ake sinaj make patikade. Son.

2

Une tuku tugu tanjo

¹ O tira kame, Sungo Yesus Kristus prowa le sine jakmba nu tugumngge manjurkamngig. Sine wam ta tuku pasa afu satingamngig. ² Ande nuje kinambi Yesus nu buk luka prona nga sakuwa ko Paulus nane tanjamba sakinaig ko kuyarnaig nga satinguwaig ndeta tane pasa ta ismba piriri njayomba ngamunggal piti ndatinguwa. ³ Tane rironkap. Nane afu tane yabritinjbekeag. Yesus prowam tuku ait ta pro ndawa le ambongga tanjo pino jakmba wamdus ulendimba Kuate pitaiwaig le une tuku tugu tanjo mayok kanjat. Tanjo ta nu ngisikam tuku tanjo. ⁴ Nu mayok ka tanjo nu ndo mbarinjwaig nga idusmba tanjo tuku mbara yimyam nangine mbarinjningam tuku aganj kame ta jakmba ndonj ngueu minmba tidonj pankamngat. Nu Kuate tuku wande sungo sinamngge minyok minmba ye ndo Kuate nga sakamngat.

⁵ Ye tane ndonj minen sulumba wam ta tuku satingen ta tane idus ndade? ⁶ Une tuku tugu tanjo ta nuje ait kumungguwa le nu mayok kanjat. Sangri andenje nu mayok kambim tuku peute. Sangri ta tane kila. ⁷ Kile une tuku tugu tanjo nu kuirkuirka piroka minit. Tanjamba minwa le ma ma sangri nu peumba minit ta nu kusrewamngat. ⁸ Kusrewa le une tuku tugu tanjo nu mayok kanjat. ⁹ Mayok kuwa le Satan nu sangri yimyam tuwa le nu yabri wam kitek sangri njayo gudommmba kile-mayokkamngat. ¹⁰ Tanjamba nu nane ngisikam tuku mbal tugumngge manjau njagonu ke lika sangri tamba yabrinjngamngat. Nane muskil kile-tidinge ningam tuku pasa tugusek ismba mbulmba pitaide tukunu nane ngisikam tuku minig. ¹¹ Ta tuku Kuate nu nane tuku wamdus nginjngan serningguwa le nane yabri manjau ta kanjerka son ngamnggaig. ¹² Nane Kuate tuku pasa tugusek pitaide sulumba une manjau kam tuku ngamunggal kundenjningig mbal Kuate nu nane pa njayonu ningamngat.

Kuate nu Tesalonika mbal madiningina

¹³ O tira kame, sine tane idustingmba Kuate gare pasa tuweg. Nu tane tuku kume purte. Nu abo abo tane Tukul Guwa mbolnge Kuate tuku mbal mayokka pasa tugusekismba son ngap le tane tuku muskil kile-tidinge tingam tuku tane maditingina. ¹⁴ Tane singine Sunjo Yesus Kristus tuku kilja sangri sunjo tap nga sine tane ngamuknge pasa mayenu kukligen le Kuate nu tane wikina.

¹⁵ O tira kame, tane wam ta idusmba bike ndaka sangri tinga singine mingembi ko wanjembi Kuate tuku pasa satینگen ta dubi mageda bige dedengap.

¹⁶ Singine Mam Kuate nu sine tuku sunjomba kume purmba ake sinarj sine make patikate le sine wam mayenu tairnga minmba ngamunggal mukuk njak mineg. ¹⁷ Singine Sunjo Yesus Kristus Mam Kuate nale tane wamdus sangri piletinguwaik le tane wam ke likade ko pasa sakade ta magenu kile-mayokkap nga Kuate yabanjet. Son.

3

Yabanjam tuku pasa

¹ O tira kame, ye pasa te ndo satینگamngit. Sunjo tuku pasa tane ngamuknge sungokina tanjamba afu ngamuknge sungokuwa nga tane sine tuku nga Kuate yabanjam. ² Kuate tuku pasa isig mbal afu son nda ngade. Ta tuku tanjo njaigonu nane sine njaigo siglikubekaig nga Kuatenge sine tursingam tuku nga yabanjam.

³ Sunjo nunge tane tuku ngamunggal sangri piletingamngat. Nu tane kulatkuwa le Satan nu tane njaigo siglike nda. ⁴ Sunjo nu wamdus singina le sine tane tuku wamdus ar ar ndaweg. Sine wam pagu pasa buk satینگen ta tane tanjamba ndo ke lika minmba minamngaig ta sine kila. ⁵ Kuatenge tane wamdus purfeu sertینگuwa le nu tane tuku sunjomba kume purte wam Yesus nu sangri tinga bike ndakina manau ta lato lato kila patika wamdus sangri tingap nga ye tane tuku nga Kuate yabanjet.

Pirokam tuku pasa

⁶ Tira kame, sine singine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu mbolnge wam pagu pasa te satینگamngig. Tira ande nu sine tane wam pagu tingigen pasa ta pitaimba piro ndaka ake kaloimba minwa kande tane nu ndon ulendi ndakap. ⁷ Sine tane ngamuknge mingen ta ake kaloimba mine ndakigen. ⁸ Sine afu tugumnge nyamaganj ake yai ndakigen. Sine njakmba piyamba kilgen. Sine tane piti tinbekig nga ki furir mindek singine waimbi piroka matuk kagenj.

⁹ Sine Kristus tuku piro mbal tukunu sine tane tuku aganj ndende ake kilam kumunj ta tane sine tuku manau ta kubemba tanjamba pirokap nga sine piroka tane tuku

aganj ndende kile ndakigen. ¹⁰ Sine tane ngamuknge mingen sulumba tenjemba wam pagutingigen. Tanjo ima nu piro ndaka ake minwa kande nu nyamaganj nye ndakuwa njigenj.

¹¹ Tane tuku afu kanyummba ake kaloimba minig sulumba afu tuku wam kugerkade ta afunge kubede le sine iseg. ¹² Sine Sunjo Yesus Kristus tuku nyu mbolnge mbal tananj wam pagu pasa tembi sarsarningamngig. Nane wamdus bafukmbi piroka piro tuku piya tamba nangine nyamaganj piyawaig.

¹³ Tira kame, tane wam magenu kam tuku kanyum ndawap. ¹⁴ Sine wanje te pilbe le tane tugum prowa le ande nu sine tuku pasa te pitaiwa kande tane nu kanjermba kiko tuwa nga nu ndon ulendi ndakap. ¹⁵ Nu tane tuku tira ta nu njeue tanjo tananj kanjer ndamba nu rironj pasa tape.

Kaiye pasa

¹⁶ Ngamunggal mukuk wamdus bulok manau Sunjo nu tugu. Nunje mara mara tanjine mine njakmba tuku ngamunggal mukuk wam bul sertینگuwa. Nu tane njakmba ndon minwa. Son.

¹⁷ Ye Paulus ye kile yije waimbi kaiye pasa te kuyaramngit. Tane njakmba kaiye. Wanje te ye tuku nga tane katesewam tuku ye yije wai kuyar tuku manau pilek. Yije waje njakmba mbolnge ye tanawet.

¹⁸ Singine Sunjo Yesus Kristus nu tane njakmba ake sinarj make patikuwa. Son.

1 TIMOTEUS

Timoteus tuku waje

Paulusnge ambongka kuyarna

Timoteus nu tango mbanzonu minmba Kuate tuku kuasmbi Efesusnge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu Romnge muli wandek sinam tanje minmba Timoteus idusmba waje te kuyarmba pilna le nu tugum kina.

Waje te tugunu tenenmba. Yabri tum tango afunje tango pino Efesusnge minnaig ta yabrininmba pasa sungomba saka minnaig le Paulus nu nane tuku mbar wamdus ta te-iberjam saka waje te kuyarna sulumba Timoteus nu sangrimba tinga Kristus tuku pasa tugusek kukliwa nga nu sanjri pilena. Tanjamba nu gabat tango madiningam tuku pasa turmba Timoteus sana.

¹⁻² O Timoteus kaiye. Ne Kristus tuku son ngate ta ne sinja ye tuku kinjo. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ye ne ndonj pasapasakam prowet. Kuate nu sine muskil kile-tidingina le sine Yesus Kristus son nga nu minde mineg. Nalenje ye madiyinaik le Kristus Yesus tuku aposel minet. Mam Kuate Yesus Kristus sinjine Sunjo nale ake sinaj ne make pilmba sinanu mapenumba ngamunjal wamdus bul sernuwaik. Son.

Yabri pasa tuku rironjka

³ Ye buk Masedonia kambim saka nane afu pasa tugusek kusremba pasa kise sakinaj ta peuningam tuku ne Efesusnge mina ngen. ⁴ Nane yabri wam kube ko nanjine wa mbuj kame tuku tugu patit ke lika sunjgomba wamdus pile ndakuwaig. Nane wam ta sake lika ake sinaj kualeyaukade sulumba Kuate tuku son nga nu tuku wamdus kila palmbim idus ndade. ⁵ Ye rironj pasa sanet te nanjine nanjine munju kume purka minwaig nget. Kuate am mbolnje ngamunjal wamdus mukuk minam tuku kutur manjau mbulwaig sulumba tugusemba nu tuku son nguwaig ta nanjine nanjine kume purkam kumu.

⁶ Nane afu manjau kame ta kusreka pasa alo kugatok ta munju wam kubeka isig. ⁷ Nane Kuate tuku tukul manjau afu tumningam bafude ta nane tugunu gilai. Nane tukul pasa katese maye ndamba afu sanjrimba sanjig.

⁸ Sine Kuate tuku tukul pasa katese mayemba dubibe ta maye. ⁹ Tukul pasa ta tanjo tinjeknu tuku pro ndana. Nu mbarde mbal tuku pronata ta tenjenmba. Afu tukul lukakade ko Kuate ngumnemba unekade ko nu idus ndamba kilke te tuku manjau ke likade ko ina mam ko tanjo afu bale farde ¹⁰ ko tanjo pino ndonj fare fare minig ko

tanjo pino ndonj minam tuku pino tanjo ndonj minam tuku manjau mbilmba manjau kise ke likade ko pirokam tuku nga tanjo bige tidingade ko afu yabrinjig ko ki am mbolnje nga yabri pasa sakade ko manjau tugusek afu lukakade, tukul pasa nu nane tuku pronata. ¹¹ Pasa mayenu Kuatenje sina le kukliwet ta tanjamba ndo sakate. Kuate nu gare manjau tuku tugu. Nuje pasa mayenu tanje nu tuku nyu sunjo te-mayokte.

Kuate nu Paulus sinanu mapena

¹² Sinjine Sunjo Kristus Yesus nu ye sanjri sina sulumba ye tala ndayumba pirokam tuku madiyina. Wam ta tuku ye nu gare pasa tuwet. ¹³ Ye buk nu pasa najyonu tumba nuje mbal piti ninmba nu tumail panmba minen. Ye nu tuku tugu gilai minmba nu son nda nga tanjawan ta Kuate nu ye mapeyina le ¹⁴ sinjine Sunjo nu ye ake sinaj make pilmba sunjgomba sinzanyina le kile ye Kristus Yesus tuku son nga tira kame tuku kume puret.

¹⁵ Pasa te sinja son ngam tuku. Kristus Yesus nu mbarde mbal muskil kile-tidinge ningam tuku ndo kilke te mbol pronata. Mbarde mbal ye nane njakmba lininjmba mbar sunjo njak minen ta ¹⁶ Yesus Kristus nu pitik mbar lafunu se ndakina. Nu ye ambonga mapeyuwa le nane afu wam ta kanjermba nane mata nu tuku kume tuku sanjri tomba tinga abo tugu tumba minmba minwaig nga idusna.

¹⁷ Kuate nu ait njakmba tuku Gabat Sunjo. Nu kumam kumu kuga. Nu ammbi kanjer ndaweg. Nu Mbara Sunjo Ndindo. Sine nu tuku nyu sunjo te-dunja minmba minbe. Son.

Sanjri tinga pirokam tuku pasa

¹⁸⁻¹⁹ O yije kinjo Timoteus, nane o buk Tukul Guwa tugumnge pasa ismba kile-mayokka ne tanjamba ke likamngat nginaig. Ne pasa ta idusmba Kuate am mbolnje ngamunjal mukuk njak minam tuku mbar manjau pitaika Kristus tuku son nga minmba kame tanjo tanjau sanjri tinga piroka. Afu nanjine mbar manjau ta yabukade le warj nu mbuj mbolnje fetka ngisikate tanjamba nanjine ngamunjal son ngisikate. ²⁰ Himeneus le Aleksander nale mata tanjade. Nale Kuate tumail pande ta kusrewaik nga ye nale Satan tuku wai mbolnje patiken.

2

Kuate yabanjam tuku manjau

¹ Pasa te ambongka sani le ise mayewa. Ne Kuate ndonj pasata nu tanjo pino turkuwa nga yabanjmba nu gare pasa tawe. ² Gabat sugo sugo sine kulatkade mbal nane njakmba sine kulat magewam tuku Kuate yabanja. Nane tanjawaig ta sine piti kugatok mine

mayenu mbolŋge minmba Kuate dubimba manau tugusek kam kumuŋ. ³ Ne taŋamba Kuate yabaŋa ta ne wam mayete. Kuate nu sine muskil kile-tidinge sinŋit nu yabaŋ manau ta nzalite. ⁴ Nu taŋgo pino ŋakmba muskil kile-tidinge niŋguwa le pasa tugusek kila pilwaig ŋga iduste.

⁵ Mbara Ndindo nu Kuate. Sine Kuate ndoŋ ulendisingam tuku taŋgo ndindo nu Kristus Yesus. ⁶ Ait kumuŋgina le nu Kuate tuku wamdus te-mayokmba taŋgo ŋakmba tuku muskil kile-tidingam tuku nuŋe ŋgarosu kumam tuku pilna. ⁷ Ye pasa ta kuklimba kasomok mbal tumniŋgi le nane pasa tugusek ta son ŋguwaig ŋga nu ye kukulyina. Ye yabri ndaka son pasa saket.

⁸ Ma ŋakmba mbolŋge taŋgo nane Kuate yabaŋwaig ŋga iduset. Nane gubra manau wam ŋaigonu ŋakmba ŋgumneniŋmba manau purfenju mbolŋge minmba wai kile-duŋga Kuate yabaŋwaig ŋget.

Pino kame tuku pasa

⁹ Pino kame nane mindepiymba nane alerj alerj ndaka agaj ndende kumumbi mindepiywaig. Gabat pareŋ latomba agaj maditaknu golmbi wakeikanu piya o mbolŋge tamba mindepiye ndakuwaig. ¹⁰ Sine Kuate tuku mbal ŋga idusmba kande ta kumumba wam magenu ndo kuwaig. Manau ta nanŋine mindepiye mayenu taŋaŋ.

¹¹⁻¹⁴ Kuate nu ambonŋa Adam wakeina sulumba ŋgumnenŋa Eva wakeina. Adam nu Satanŋge yabri ndana. Kuga. Pino ta nu Satanŋge yabrina le Kuate tuku miŋge pitaina. Wam ta tuku pino kame nane taŋgo lukaka Kuate tuku pasa tum ndaniŋguwaig ŋget. Nane mbolŋge mbolŋge ndamba maninok minmba pasa ismba kila pilwaig. ¹⁵ Pino nane kiŋo kile-patika Kuate tuku son ŋga afu tuku kume purmba wam ŋaigonu mbulmba maim maim ndaka minwaig. Taŋawaig ta Kuate nu nane tuku muskil kile-tidinge niŋgamŋgat.

3

Kulat mbal tuku pasa

¹ Pasa te sinŋka son pasa. Ande nu kusem wande tuku kulat taŋgo piro kam nzaliwa ta piro ta mayenu ndo.

² Kulat taŋgo nu taŋgo am mbolŋge mbar kugatok minwa. Nu pino ndindo ŋak minmba nuŋe nzali ŋaigonu tidonŋuwa sulumba wamdus kuyar mayenu ŋak pizuknu minwa. Nu mbal afu kile-wandekka isukusneniŋguwa. Nu Kuate tuku pasa taŋgo pino tum mageniŋguwa. ³ Nu kule kamenu nyumba nginŋganka afu kat ndaniŋguwa. Nu ŋgan minmba afu ndoŋ kualeyau ndakuwa. Nu ndametinj tuku sunŋomba idus ndawa. ⁴ Nu nuŋe pino kiŋo kame kulat magekuwa le nuŋe kiŋo kame nu kumnemŋge minmba

maim maim ndakuwaig. ⁵ Nu nuŋe pino kiŋo kulat magekam fugute ta nu ndanmba Kuate tuku kuasmbi kulatkamŋgat?

⁶ Taŋgo ailfu ndo ŋgamuŋgal biye mbilna ta nu kulat taŋgo nda minwa. Nu nuŋe ŋgaro payamkikat. Taŋawa ta nu Satan taŋaŋ lafu ŋayonu tamŋgat. ⁷ Nu Kristus gilai mbal am mbolŋge mata mayenu minwa. Nane nu tuku manau ŋayonu tuku sakuwaig ta Satan nu didika tumba ŋayo siliwikat.

Gabat taŋgo kame tuku pasa

⁸ Kusem wande tuku gabat kame nane mata wamdus kuyar magenu ŋak minwaig. Nane pasa mbilmbilmba mine ndakuwaig ko kule kamenu sunŋomba nda nyuwaig. Nane ndametinj kilam tuku piriri ndawaig. ⁹ Nane mbar manau pitaika Kuate am mbolŋge piti kugatok minam idusmba Kuate tuku pasa tugusek buk kurok minna ta biye mayewaig. ¹⁰ Tane nane manau kade ta pileningap le nane kumumbi kuwaig ndeta nane piro ta kuwaig.

¹¹ Piyo kat nanŋine nane mata wamdus kuyar magenu ŋak minmba ŋgumnem pasa sa ndakuwaig. Nane nanŋine nzali ŋaigonu tidonŋa manau magewaig.

¹² Gabat taŋgo nane pino ndindo ŋak minmba nanŋine pino kiŋo wande tuma mbal kulat magekuwaig. ¹³ Nane gabat piro biye mayewaig ta afuŋge nane piro mbal magenu ŋguwaig le nane sine Kristus Yesus tuku pasa son ŋgeŋ ta sanŋri tinga kukliwamŋgaig.

Sine son ŋgeŋ pasa ta tugunu

¹⁴⁻¹⁵ Ye mine-minemba ne tugum prowam iduset ta ye dalkikit ŋga kile wam pagu pasa te tinet. Ne Kuate tuku kiŋo kame ŋgamuŋge minmba nane ndoŋ manau magenu ke likam tuku kila pale ŋga ye waŋe te kuyaret. Nane Kuate abo tugu ŋak nu tuku kuasmbi minig. Nane makek sugo bike ndakade taŋaŋ sanŋri tinga nu tuku pasa tugusek biye dede. ¹⁶ Sine Kuate tuku son ŋga nu mbariŋgeŋ wam ta sunŋokanu kurok ta teŋenmba.

Nu taŋgo ŋgarosu tumba mayok kina.

Nu tinreknu ta Tukul Guwanŋge tumsinŋina.

Enjel kame nane nu kanŋernaig.

Kilke ŋakmba mbolŋge afu nu tuku pasa kuklinaig le kasomok mbal nu tuku son ŋginaig.

Kuatenge tumba maŋ luka samba mbol kina.

4

Afu nane yabri pasa dubiwamŋgaig

¹ Tukul Guwanŋge manau mayok kanŋgaig ta kilimok sakate. ŋgumnenŋa afu Kristus tuku son ŋgade ta kusremba guwa ŋaigonuŋge nane yabrinŋguwaig le ismba bukla tuku pasa dubiwamŋgaig. ² Yabri tum

mbal nane nanjine mbar tuku piti tidonja mbaram tuku wamdus piti kugatok nane yabrininjmba minamnjagig. ³ Nane tenjenmba sakamnjagig. Tanjo pino munju kile ndakap. Aganj kame te nye ndakap ngamnjagig. Pasa ta yabri pasa ndo. Aganj kame ta Kuatenje kile-mayokkina. Pasa tugusek katesemba son ngade mbal nane Kuate gare pasa samba aganj ta kilmba nyuwaig nga nu aganj kame ta kile-mayokkina. ⁴⁻⁵ Kuatenje aganj kile-mayokkina ta njakmba magenu ndo. Kuate nu aganj kame ta magenu ngate le sine nu gare pasa tumba yabanjmba nyube. Mbulam kumunj kuga.

Paulus nu Timoteus wam paguna

⁶ Wam pagu pasa ta njakmba tira kame saninjmba mina. Ne tanjawa ta ne Kristus Yesus tuku piro tanjo mayenu minamnjagig. Kristus tuku pasa tugusek son nga dubite tanje ne sanjri pilenamnjagig. ⁷ Kilke te mbolok nginngan wam kube ta ngumneninja sulumba Kuate tuku minje dubiawam tuku ngamunjal tumtummba mina. ⁸ Ne ngarosu pinderkam tuku tumtuma ta alo fudinndo. Ne Kuate tuku minje dubiwa ta alo sunjgokanu. Kile kilke te mbolnje ngumnenja kilke kitek mbolnje mata abo njak minmba minamnjagig. ⁹ Pasa ta sinja son ngam tuku. ¹⁰ Kuate nu abo minmba minit nu tanjo njakmba tuku muskil kile-tidinge ninjam iduste ta sine nu tuku sanjri tomba tinjgeg mbal nu sinja muskil kile-tidinge singamnjagig nga minde mineg. Sine wam ta idusmba piro karenja mundusingit.

¹¹ Ne wam pagu ta njakmba kuklimba saninja. ¹² Nane ne tanjo mbanzonu nga ne tala ndanuwaig. Kuga. Ne pasa mayenu, manjau mayenu, kume pur manjau, ngamunjal son, manjau purferjnu ta njakmba kumba mina le Kristus tuku son ngade mbal ne dubinuwaig. ¹³ Ne Kuate tuku pasa nane ndonj burka tugunu kuklimba tumninjmba mina le ye ne tugum prowanjgit.

¹⁴ O buk nane afu Tukul Guwa tugumnje pasa ismba kile-mayokkinaig le gabat kame nane ne mbolnje wai patikinaig le ne piro tuku sanjri tina wam ta ne gilai ndanja. ¹⁵ Ne wamdus ndindo tumba piro sakit ta biye mayewa le afu ne tuku piro manjau sanjri tinjgate ta katesewaig. ¹⁶ Nanje mine manjau ko pasa tumninjgit ta mata kurau mayewa. Ne tanjawa ta Kuate nu ne pasa isig mbal turmba muskil kile-tidinge tinjamnjagig.

5

Manjau magenu tanjo pino mbolnje kam tuku

¹ Tanjo saibo ande mbarwa kande ne nu tumba sigair sigair ndawa. Ne mam nanje wamdus mukukmbi sate tanjamba nu te-tiwa. Tanjo mbanzonu maib nanje mbolnje

manjau kate tanjamba ka. ² Pino saibo ina nanje tanjau nane mbolnje ka. Pino mbanzo kulim nanje mbolnje manjau purferjnu kate tanjamba ka.

Pino kuembol tuku pasa

³ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakuwaig kande Kristus tuku mbalnje nu kulatkuwaig. ⁴ Ko nu kinjo kame ko wa kame njak ndeta nane ina mamnje nane kulatkinaig ta lafunu nu kulatkuwaig. Kristus dubide mbal nane ambonga nanjine tugu mbolnje manjau mayenu kuwaig nga Kuate nu nzalite.

⁵ Pino kuembol ande nu kulatkam tuku mbal afu mine ndakade le nu Kuate ndo ye turyamngat nga furir mafen mindek nu yabanje. ⁶ Pino kuembol nu nunje ngarosu tuku nzali dubimba likate ta nu abo minit nga iduste ta nunje kanu kumaknu minit. ⁷ Ne sanjri tinja wam pagu pasa ta turmba nane ninja. Afunje nane manjau njagonu kade ngubekaig.

⁸ Ande nu nunje ina mam ndare tuma kulat ndakate ta nu Kristus tuku pasa son njgeg ta pitaite. Kuate gilai mbal minig tuku manjau limba nu sinja njayonu ndo minit.

⁹ Pino kuembol afu Kuate tuku piro biyam tuku nyu kuyarka le Kristus tuku kuasmbinje nane kulatkuwaig. Afu buk tanjo ndindo njak minnaja ta tanjo kumnaig le kile saibo patika yar 60 tanjau minig ta nane tuku nyu ndo kuyarka. ¹⁰ Nane buk kinjo kame kulat mageka mbal afu kilmba isukusneninjmba Kuate tuku mbal sinzanjinjmba sinamanzerkinaig mbal wakeika wam magenu njakmba kam tuku wamdus sanjrinu pilnaig le afu ta tuku sakade. Ne saibo tanjau tuku nyu ndo kuyarka.

¹¹⁻¹² Pino mbanzonu kuembol minig ta ne nane tuku nyu kuyar ndaka. Nanjine nzali tanje nane didikate le manj tanjo kilmba Kristus ngumnema nu tuku piro pino minam tuku pasa katnaig ta kuerkade. Manjau ta tuku nane pa tam tuku minig. ¹³ Wam ta ndo kuga. Nane ake kanyummba wande wande mbol kumba fare fare pasata wane pasa tumba pasa afu nda sakam tuku si sakade. ¹⁴⁻¹⁵ Afu buk mbilka Satan dubide. Ta tuku ye manj sakamnjgit. Pino mbanzonu kuembol minig ta nane manj tanjo kilmba kinjo kile-patika nanjine wande kulatka minwaig. Tanjawaig le sine tuku ngueu mbal sine Kristus tuku mbal tuku nyu kile-ibenke nda.

¹⁶ Kristus tuku son ngate ande nunje ndare ande kuembol minwa ndeta nu kulatkuwa. Kristus tuku kuasmbinje kulat ndakuwaig. Kuembol afu kulatkam tuku mbal mine ndakade ta nane ndo kulatkuwaig.

Gabat kame tuku pasa

¹⁷Kusem wande tuku gabat kame afu piro ke mayede ta piro piya man lato ninjam kumun. Afu sanjri tinja pasa kukli mayede ta sinja piya lato ninjap. ¹⁸Kuyar pasa ande tenjemba sakate.

Tane makau wit alonu tomba sikam tuku piro ninmba alonu afu nye ndakuwaig nga minje tukul ndaninjap. *Lo 25.4*

Pasa ande tenjemba sakate: Tane piro tanjo tukunu afu tugumnje aganj ndende kilam kumun njate.

¹⁹Tanjo armba ko kenmba gabat tanjo nu mbar ande kina nguwaig le ne son nga. Ko ndindonge nu mbarat nguwa kande ne ise ndaka.

²⁰Nane afu mara mara mbar manau kumba minwaig ndeta ne nane kilmba tanjo njakmba am mbolnje kile-tidinja le nane afu kanjermba kuru-kurukuwaig.

²¹Kuate, Kristus Yesus, enjel kame Kuateenje madiningina ta nane njakmba am mbolnje ye pasa te sanamngit. Ne wam pagu pasa sanit ta dubimba ande make pilmba ande kasur ndawa.

²²Ande Kuate tuku piro biywa nga pitik madimba wai nu mbolnje pile ndaka. Afunje ne didikuwaig le nane tuku mbar manau dubi ndawa. Ne manau kutur njak rironjka.

²³Ne kule tidonu ndo nye ndaka. Ne mara mara guaze tate tukunu ne grep kule fudinmba turmba nya le funjul mayekuwa.

²⁴Tanjo afu tuku mbar manau kilimnje minig le kilmba pasa mbolnje patikade. Afu mbarde ta kuirrok minig ta ngumnenja Kuateenje kile-mayokkamngat. ²⁵Afu tuku manau magenu mata kilimnje minig. Afu tuku manau magenu kuirrok minig ta sinjka ngumnenja kilimnje minamnjaga.

6

Piro mbal tuku pasa

¹Kristus tuku son ngade mbal piro aganj tanjan afu tuku pirokade ta nane nanjine gabat tuku kuraukuwaig. Nane tanjawaig ta afunje Kuate tuku nyu nu tuku pasa njaigo siglike nda. ²Nanjine gabat kame Kristus tuku son nguwaig ta piro mbal nane kile nu ye tuku tira nga nu maim maim tuwe ndakuwaig. Nanjine gabat son njate ta nu tuku kume purmba man lato nu tuku piro ke mayewaig.

Ndametin tuku pasa

Ne tanjo pino wamdus kuagneka pasa te saninja. ³Ande nu sinjine Sunjo Yesus Kristus tuku pasa tugusek Kuate kumnemnje minam tuku ta kusremba pasa kise sakate ta ⁴⁻⁵nu nginngan tanjo ndo. Nu ake nuje nyu payamkate. Nu pasa tugunu afu tuku

munju tulinu nzalite le mbal afu pasa tugusek gilai minmba nginnganka minig ta nane tuku wamdus kuagnekate. Wam ta mbolnje nane afu tuku mine ta tam tuku am kikon tinja afu ndon kualeyaukade sulumba afu tuku nyu njaigo siglikade. Afu ake tulininmba kualeyaukade. Nane wamdus mbarmba sine Kuate kumnemnje minmba ndametinj aganj ndende gudommba kilamngig njade.

⁶Ne isa. Ande ye Kuate kumnemnje minet te kumun njate ta nu aganj ndende njak tanjan nu sinja gare njak minit. ⁷Sine ina sinamnje aganj ndende njak pro ndagenj. Sine kumbe sulumba aganj ndende njakmba kusreka ake kanjig. ⁸Kile sine tawi nyamagan njak minmba ndeta maye.

⁹Afu aganj ndende kilam tuku piriride ta Satan nu nane tagoningit le ndekade le kilmba njaigo siglikate. Nane wamdus kugatok nanjine nzali kame tanje nane kulatka didikade le dubika njisikade. ¹⁰Aganj ndende ko ndametinj kilam tuku piriride wam ta manau njaigonu yeke yeke njakmba tuku tugu. Afu ndametinj kilam piriride ta nane Kuate tuku son nginaig ta kusrenaig sulumba kile ngamunjal rar sunjo njak minig.

Abo tugu minmba minam tuku pasa

¹¹O Timoteus, ne Kuate tuku tanjo. Ne manau ta njakmba rironjka. Ne manau tinjeknu ndo kam tuku, Kuate kumnemnje minam tuku, nu tuku son njam tuku, afu tuku kume purkam tuku, piti sinamnje sanjri tinja bike ndakam tuku, njakmba ngamuknje njan minam tuku wam ta njakmba ke mayewam tuku idusmba wamdus sanjrinu pale.

¹²Ne Kristus tuku son ngina ta nane gudommba am mbolnje te-mayokna le Kuate nu ne abo minmba minam tuku madinina. Ne Kuate tuku sanjri tomba tinjam tuku nane munju lilika pinderkade tanjan matuk tukulka abo tugu ta biye dewa.

¹³Kuate nu aganj ndende njakmba abo ningit ta Kristus Yesus nu Pontius Pilatus tugumnje nuje tugu te-mayokna ta ye nale am mbolnje ne sanamngit. ¹⁴Kuate tuku pasa dubi mageka le afunje pasa ta njayo sili ndawaig. Tanjamba mina le ma ma singine Sunjo Yesus Kristus mayok kanjat. ¹⁵Ait kumunjuwa le Kuateenje nu te-mayokamngat. Kuate nu gare tugu. Nu Kulat Sunjo ndindo. Gabat njakmba tuku nu Gabat. Sugo njakmba tuku nu Sunjo. ¹⁶Nu ndindo kume nda. Bulu sanjrinu sinamnje minit le sine patuwam kumun kuga. O buk kile mata ande nu kanjeram kumun kuga. Nu tuku nyu sunjo pasa njak sanjri njayo minmba minwa. Son.

Aganj ndende njak mbal tuku pasa

¹⁷Ne aganj ndende njak mbal saninja le nane aganj ndende payamka sine

agan ndende njak mage minamnjig nga idus ndawaig. Agan ndende ta pitik kugade. Kuate nu sine gare tube nga agan waknyumba wam magenu njakmba singit. Nu tuku sangri mbolnge mage minamnjig nga iduswaig. ¹⁸ Ne nane saninga le wam magenu sunjomba kumba waknyumba afu turkuwaig. ¹⁹ Tanawaig ta nane wam mayenu ngumne nga tam tuku ta kuaneka abo tugu tugusek ta tamngaig.

Kuate tuku pasa kulat mayewa

²⁰ O Timoteus, Kuate nge pasa tinna ta kulat mayewa. Nane afu kilke mbolok pasa alo kugatok saka ko ye kila njak nga pasa tugusek te-ibenje ta ne pasa ta ise ndaka. ²¹ Nane afu sine kila njak nga wamdus mbarmba Kristus tuku son nda ngade.

Kuate nu ake sina n tane make patika minwa.

Son.

2 TIMOTEUS

Timoteus tuku waje

Paulusnge arnu kuyarna

Paulus nu buk saibo pilmba Romnge muli wandek sinam tanje minmba nu waje njakmba kuyarninge likina ta tukulmba Timoteus tuku waje arnu te kuyarna.

Timoteus nu Kristus tuku kuasmbi Efe-susnge minnaig ta kulatka minna le Paulus nu wam pagu pasa te Timoteus tuku kuyarna waje te pilna le nu tugum kina.

¹⁻² O yinje kinjo Timoteus kaiye. Ye Paulus Kristus Yesus tuku aposel ne ndonj pasasakam prowet.

Kuate nu tanjo kame njakmba Kristus Yesus tuku son nguwaig le abo tugu ningamngit nga sakina. Nu wam ta kumuwam tuku nune nzalimbi ye aposel madyina le pasa ta kukliwet. Mam Kuate Kristus Yesus ndonj nale ake sinan ne make pilmba mapenumba ngamunggal wamdus bul sernuwaik. Son.

Sungo tuku wam te-mayokam tuku kiko ndanuwa

³ Ye yinje mbunj kame tanjan Kuate tuku piro biye mayewet nga ye mbar manau njakmba pitaika nu am mbolnje ngamunggal wamdus bulok minet. Ye nu ndonj pasata mara njakmba mbolnje ne tuku nga gare pasa nu tuwet. ⁴ Ye ne kusrenen le ne malm-bikina ta idusmba ye ne kanjgernumba manj gare sungo tam tuku mara mara wamdus sungo njak minet. ⁵ Wa nanje Lois le ina nanje Yunis nale o buk Kuate tuku sanjri tomba tinginaik. Ne mata nale tuku manjau ta dubite nga iduset. ⁶ Ta tuku ye tenjenmba ne sanamngit. Ye buk ne piro biya nga wai ne mbolnje patiken le Kuate nu piro tuku sanjri ne tinna. Ne sanjri ta njak minmba piroka. ⁷ Kuate nu sine Tukul Guwa singina ta sine kuru kuru sersingam tuku nda singina. Sine nu mbolnje sanjri tumba kume pur manjau njak minmba ngarosus tuku nzali didonggam tuku manjau ta kileg.

⁸ Ne wam ta idusmba Sungo tuku manjau mayenu te-mayokmba sakam tuku kiko ndanuwa. Ye nu tuku tanjo mbaranu tanjan muli wandek sinamnge minet te ne ye tuku mata kiko ndanuwa. Ne ye tenjen Kristus tuku pasa mayenu kukliwa le piti tinwaig ta ne Kuate tugumnge sanjri tumba piti ta kurawa. ⁹ Nunge sine tuku muskil kile-tidinge sinmba nune mbal nga madisingina. Sine tuku manjau magenu mbolnje kuga. Nu nune wamdus dubimba sine madisingina. Nu samba kilke kile-mayok ndakina sulumba Kristus Yesus mbolnje ake sinan sine make patikina ta ¹⁰ kile alonu kanjgereng. Sine

muskil kile-tidinge singit tanjo Kristus Yesus nu mayok ka kume tuku sanjri pitaimba abo tugu minmba minam tuku te-mayokna. Nu tuku pasa mayenu tanjamba sakate.

¹¹ Ye pasa mayenu ta kuklimba tumningam tuku nu ye aposel pilna le ¹² ye piro ta ket tukunu kile piti te sade ta ye kiko ndayate. Ye Kristus tuku sanjri tomba tinget ta ye nu tuku manjau kila. Nu ye tuku wai mbolnje piro pilna ta sinja nu kulatka minmba minwa le ait sungo prowamngat.

¹³ O Timoteus, ne Kristus Yesus ndonj ulendika nu tuku son nga kume purmba pasa tugusek tumnen ta dubi mageka mina.

¹⁴ Tukul Guwa sine sinamnge minit. Pasa tugusek Kuatenge tinna ta Tukul Guwa nu ne sanjri tinwa le kulat mayewa.

¹⁵ Figelus nale Hermogenes Asia mbal ta nane njakmba ye kusreyinaig. Wam ta ne buk isna.

¹⁶⁻¹⁷ Onesiforus ndo nu Rom prona sulumba nu ye mbaranu tanjan muli wandek sinamnge minet te nu ye tuku kiko ndana le nu dal ndaka pitik ndo ye sotina. Nu ait sungomba pro ye turyina le wamdus bulken. Kuate nu Onesiforus tuku wande tuma mbal sinaningmba mapekuwa nga iduset. ¹⁸ Nu Efe-susnge mata ye sungomba turyina ta ne buk isna. Ait sungo mbolnje Sungo nu sinanu mapewa nga yabanjet.

2

Kristus tuku kame tanjo

¹ O kinjo, Kristus Yesus nu ake sinan ne make pilmba sanjri tinit ta ne sanjri ta njak tinga. ² Ye tanjo gudommba am mbolnje pasa kuklimba saken ta ne suk tanjo kate-seknu afu sota kanjerka pasa ta saningga le nanenenge manj afu saningguwaig.

³ Ne sine tanjan afunje ne piti tinwaig kande ne ye Kristus Yesus tuku kame tanjo nga sanjri tinga kurawa. ⁴ Kame tanjo nu nune gabat tuku minje dubimba kame piro ndo kate. Nu piro kise ke nda kate. ⁵ Usre mbolnje tanjo inum nu usre tuku tukul dubi ndaka afu liningit ta nane nu tuku nyu te-du ndangade. ⁶ Tanjo inum piro karengkuwa ta nu ambonga piro alonu kilit. ⁷ Ne yaba pasa kame ta idus tidinga mina. Ne tanjawa ta Sungo nu wam njakmba tugunu ne tumnamngat.

⁸⁻⁹ Ne Yesus Kristus tuku idusa. Nu David tuku mbun. Nu kummba manj tingina. Ye tanjaka nu tuku pasa mayenu kukliwet tukunu nane ye tanjo njayonu tanjan ndaleka piti seryade. Nane ye ndalekinaig ta nane Kuate tuku pasa ndalekam kumu nguga. ¹⁰ Wam ta idusmba ye ngamunggal wamdus bulok njak piti kame te kugraket. Ku-ate nu nane kilam tuku madisingina mbal Kristus Yesusnge nane muskil kile-tidinge

ninguwa le nane bulu kilja sunjo minmba minam tuku ta tuwaig nga iduset. ¹¹ Nu tuku pasa ta sinja son pasa ndo. Sine Kristus ndon kumanu tanan kumgen ta sine nu ndon abo jak minmba minamngig. ¹² Sine piti sinamnge sangri tinga minmba minbe ta sine Kristus ndon gabat sugo minamngig. Sine nu ngumnebe ta nu mata sine ngumnesingamngat. ¹³ Sine nu dubiwam tuku sakeg ta kusrebe ta nu nuje pasa kusrewe nda. Nu sinja nuje pasa ngumnewam kumun kuga.

¹⁴ Nane wam ta man iduswaig nga Sunjo am mbolnje saninga le nane pasa tugunu afu tuku mungu tuli ndanguwaig. Manau tanje nane tur ndaka pasa isig mbal njaigo siglikate.

Kuate tuku piro tanjo mayenu

¹⁵ Ne Kuate am mbolnje kiko ndanam tuku ne sangri tinga piroka. Nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba tugusemba tumninga le Kuate nu ne piro kumumbi kate nguwa.

¹⁶⁻¹⁷ Mbal afu kilke te mbolok pasa alo kugatok saka minig ta ne nane ise ndaka. Pasa ta karenj we tanan sungoka nane njaigo siglikate le nane tuku manau njayonu sunjo njayote. Himeneus le Filetus nale mata pasa ta dubika ¹⁸ pasa tugusek buk kusrenaik. Nale tenjemba sakade. Kummaba abongam tuku manau ta buk mayok ka kugana. Kile sine kummba man abonge nda nga sakade. Pasa tamba nane afu tuku ngamunggal son kile-ibenjkade.

¹⁹ Kuate tuku pasa makek sunjo siriwanu tanan bike ndakate. Makek ta tuku kuyar ta tenjemba sakate. Nane afu Sunjo tuku mbal minig ta Sunjo nu nane kila jak minit ngate. Pasa ande tenjemba sakate. Ande nu ye Sunjo tuku ngate ta nu manau njaigonu kusrekuwa nga sakate.

²⁰ Wande sunjo ande sinamnge nza yimyam gudommba minig. Afu silwa le golmbi wakeikanu. Afu ail le kilkembali wakeikanu. Afu piro sugo kam tuku. Afu piro fonfon kam tuku. ²¹ Tanjo nu manau njaigonu jakmba ngumneniingit ta nu nza mayenu piro sugo kam tuku tanan minit. Miro tanjonje nu nuje piro ta ndo kam tuku madite le piro magenu jakmba kam tuku minit.

²² Ne wam ta idusmba ne tanjo mbanzo tuku nzali njaigonu ta rironka. Mbal afu wamdus kutur kugatok Sunjo mbarinje ta ne nane ndon Kuate tuku son ngam tuku, manau tinjeknu ke likam tuku, kume pur manau kam tuku, wamdus mukuk minam tuku wam ta jakmba tuku wamdus sangrinu tuku.

²³ Mbal afu nane nginngan pasata munju tulinjade ta ne manau ta ngumnewa. Nane

tanamba minmba gubra jak kualeyauka minig. ²⁴ Ne Sunjo tuku piro tanjo tuku nu ne gubra tumba kualeyau ndaka. Ne tanjo jakmba ngamuknje rangun mayenu jak minmba pasa tugusemba kuklumba tumninga ngan mina. ²⁵⁻²⁶ Afu ne te-ibenjam tagode ta wamdus bafukmbi nane kile-tidinga. Satan nane nu nuje nzali dubiwaig nga nane bige tidingina. Ne wamdus bafukmbi kile-tidinga ta Kuatenje kuwa le nane ngamunggal biye mbilmba pasa tugusek kila pilwaig. Tanjawaig ta nane Satan tuku wai gagulam kumun.

3

Kugawam tuku ait

¹ Ne pasa te katese mayewa. Ait kugawam patukuwa le piti ait prowamngat. ² Tanjo pino nanjine ngarosu ndo idusningmba minamngig. Nane ndametinj kilam piririmba nanjine nyu ndo payamkamngig. Nane afu tumail panningmba ina mam tuku minje pitaikamngig. Afunje nane turkuwaig ta nane gare pasa nunge ndaka nane Kuate mata ngumnewamngig. ³ Nane afu ngamunggal nunge nda. Nane gubra manau kusre ndamba nanjine nzali njaigonu fare fare dubikamngig. Nane njernjerna manau magenu jakmba pitaikamngig. ⁴ Nane gulab kame kilmba ngueu mbal ningamngig. Nane wamdus kugatok fare fare manau ke lika nanjine ngarosu ndo payamkamngig. Nane nanjine gare tam tuku wamdus sunjo tumba Kuate fudinmba ndo idusamngig. ⁵ Nane ngarosu ndo Kuate dubimba nu tuku sangri idus ndamba ngumnewamngig. Tanjo kame tanan ne nane ngumneninga.

⁶ Mbal ta nane gulab tanan afu tugum kumba yabrinngig le pino kame afu wamdus sangri kugatok ta nane pasa ta ismba son ngade. Pino kame ta nanjine mbar kame tuku piti kusrekanu tuku wamdus kine inummba ⁷ mara mara tanjo kise kise tuku pasa isig ta nane pasa tugusek kila palmbim kumun kuga.

⁸ O bukok tanjo Yanes le Yambres Moses te-ibenjam bafunaik tanamba ndo kile mbal tanje pasa tugusek te-ibenjam bafude. Nane tuku wamdus njayonu. Nane yabri wam ta tuku ndo son ngade. ⁹ Nane tuku wam sangrinu ait kuen mine nda. Yanes le Yambres nale tuku manau tugusek kuga ta kilimok mayok kina tanamba wam ndui ta ndo nane mbolnje kilimok mayok kangat.

Kuate tuku pasa biye mayewa

¹⁰ O Timoteus, ye tuku mine manau tugunu ket ta ne kila. Ye pasa kuklimba tumninget ta ne mata kila. Ye Kuate tuku son nga piti sinamnge ngamunggal wamdus bulok jak sangri tinjet. Ye tira kame tuku kume purmba piti sinamnge bike ndaket.

Wam ta njakmba ne kila. ¹¹ Tumbrañ Antioke Ikonium Listra nane piti seryinaig le rar sugo kugraken ta ne kila. Piti njakmba ta sinamnge Sunjo nu ye turyina.

¹² Ima nu Kristus Yesus ndonj ulendika Kuate dubiwam iduste ta sinja nane nu piti tambimnggaig. ¹³ Yabri mbal wam njaigonu kade mbal njakmba nane tuku manjau lato lato sunjo njayowamnggat. Nane mbal afu yabrininjauwaig le Satan nu mbilka nane yabrininjamnggat.

¹⁴ O Timoteus, ne sine tuku wam tugusek ta ne kila. Ne sine tuku pasa ismba kila pilmba son ngina ta biye demba mina. ¹⁵ Ne kinjo fudinjo minna sulumba Kuate tuku kuyar pasa kila pilna. Kuyar pasa ta ne muskil te-tiwam tuku ndin tumnate. Ande nu Kristus Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinjate ta Kuate nu muskil te-tiwe tuwit.

¹⁶⁻¹⁷ Kuate tuku kuyar pasa njakmba nunje mironj saningina le kuyarke likinaig. Sine Kuate tuku mbal kumumbi mayok ka piro magenu njakmba ke likam tuku sangri njak minbe nga nu pasa ta sinjina. Pasa tanje sine kumumbi wam paguka mbar manjau kile-mayokka kile-tidinjate sulumba manjau tinjeknu ndo tumsingit le kila pileg.

4

Kuate tuku pasa kukliwa

¹ Kuate le Kristus Yesus nu abo minig mbal kumanu mbal turmba pileninjamnggat ta ye nale am mbolnje sanamnggit. Kristus Yesus nu mayok ka nunje gageu kilmba kulatkamnggat wam ta idusmba ² ne wamdus sanjrinu pilmba pasa kuklimba nane saningina. Nane ne tuku pasa isam tuku nzali njak e ko nzali kugatok ta tanjaig nga ne pasa te kuklimba nane tuku wamdus purfeu serninjmba kile-tidinja wamdus kuagneka. Ne kanyun ndamba pasa ta tumninjmba mina. ³ Ait ande prowa le nane pasa tugusek isam tuku wamdus piti tamnggaig. Nane pasa kise nzaliningit ta isam tuku tum tanjo afu sota kilamnggaig. ⁴ Nane pasa tugusek isam mbulmba yabri wam kube isam tuku kilba palmbimnggaig.

⁵ O Timoteus, ne piro kate ta ke mayewa. Ne bike ndaka piti kugraka Kristus tuku pasa mayenu ta saninjmba mina.

Paulus nu nunje piro suluna

⁶ Mine minemba nane ye baleyuwaig le ye tuku ndare atrau aganj tananj kutukamnggat. Ye kilke te kusrewam tuku ait buk patukate. ⁷ Nane usre mbolnje pinderka mabtam tuku ma mbol prode tananj ye piroka ka mabtam tuku ma mbol buk prowen. Ye Kristus tuku pasa son ngeg ta kusre ndamba biye dewet. ⁸ Kile Sunjo nu ye tinjeknu nga lafunu sam tuku pilna le

minit. Nu kumumbi tanjo pileningit. Ait sunjo mbolnje nunge lafu ta samnggat. Ye ndo kuga. Nane afu nu manj mayok kambim tuku wamdus sunjo njak minig ta nu nane mata lafu mayenu ninjamnggat.

Wam pagu pasa afu

⁹ Ne pitik ndo ndin sota te prowa. ¹⁰ Kresens nu Galesia ma mbol kina le Titus nu Dalmesia ma mbol kina. Demas nu kilke te mbolok manjau tuku nzali sungona le nu ye kusreyumba Tesalonika kina. ¹¹ Lukas nu ndo ye ndonj tenje minit. Ne Markus samba nu ndonj yalpe. Nu ye turyam tuku tanjo mayenu. ¹² Ye Tikikus kukulen le Efesus tumbrañ sunjo mbol kina.

¹³ Ne ye tuku murke tuku tawi kaikam tuku Troasnge Karpus tuku wandeknje kusrewen ta tumba prowa. Ye tuku pasa waje kilmba afu aganjmor njaronumbi wakeikanu ta sinja kusre ndaka kilmba prowa.

¹⁴⁻¹⁵ Aleksander nu ainmbi aganj ndende wakeikanu tanjo ne nu rironjka. Nu sangri tinja sine tuku pasa mbulmba te-ibenja sulumba nu ye njayo siliyina. Sunjonje lafunu tambimnggat.

¹⁶ Nane abo abo ye pasa mbolnje pilnaig le ande nu ye tur ndayina. Nane njakmba kua kinaig. Kuate nu nane tuku mbar ta sauka gilainguwa nga yabanjet. ¹⁷ Sunjo nu ndo ye kusre ndayina. Nu ye sangri pileyina le ye nu tuku pasa kumumbi kukliwen le kasomok mbal njakmba isnaig. Nu tanjamba ye turyina ta nane laionnge baleyuwaig nga sakinaig ta tanja ndanaig. ¹⁸ Wam njaigonu njakmba njamuknje nu ye turyumba kigraibka nunje kulatkate ma mbolnje ye palmbimnggat. Sine nu tuku nyu sunjo ta tedunga minmba minbe. Son.

¹⁹ Prisila tanjo nunje Akuila ndonj Onesiforus tuku wande tuma mbal turmba ye nane njakmba kaiye pasa ninjet.

²⁰ Erastus nu Korinje kusrewen. Trofimus nu Miletusnge guazengina le tanje kusrewen le minit.

²¹ Ne dal ndaka murke ait pro ndatembu te prowa. Yubulus, Pudens, Linus, Klaudia tira kame te afu turmba ne kaiye pasa tinig.

²² Sunjo nu ne njamunggal sangri pilenumba minwa. Nu ake sinanj ne make pilwa.

Son.

TITUS Titus tuku waje Paulusnje kuyarna

Paulus nu Titus tuku waje kuyarna te tugunu tenjemba.

Paulus nu o buk Kreta nuy mbolnje minna sulumba nuy ta kusrewam saka Yesus tuku kuasmbi idusnjimba ngamuŋgal pitina le Griknū tanjo Titus wam pagumba sana: Ne kuasmbi te kulatka mina ngina. Tanjamba sana sulumba Paulus nu Titus kusremba ma inum kina ka tanje nu Titus wam pagu pasa afu lato sawam idusmba waje te kuyarmba pilna le Titus sota kina.

¹ Titus kaiye. Ye Paulus Kuate tuku piro tanjo Yesus Kristus tuku aposel ye ne ndon pasatam prowet. Kuate nu nane kilam tuku madinjingina mbal ye nane tuku ngamuŋgal son sangri pilenjingi le nu tuku pasa tugusek kila pile mayemba nu tuku minje kumnemnje minwaig nga nu ye kukulyina. ² Nane abo minmba minam tuku wam ta son nga minde minwaig nga pasa kukliwet. Kuate nu samba kilke kile-mayok ndakina sulumba abo tugu ta singam tuku sakina. Nu sinja yabrikam kumuŋ kuga. ³ Ait kumuŋgina le mbal afu kukulningina le abo tugu tuku pasa ta kuklinaig. Kuate nu sine tuku muskil kile-tidinge singit ta nu piro ta ye tuku wai mbolnje pilna.

⁴ Titus, ne sine ndon ngamuŋgal son ndindo njak minit tukunu ne sinja ye tuku kinjo. Singine Mam Kuate, Kristus Yesus sine tuku muskil kile-tidinge singit tanjo nale ake sinaj ne make pilmba ngamuŋgal wamdus bul sernuwaik. Son.

Titus nu Kreta nuy tuku gabat madinjingam tuku pasa

⁵ Piro afu sine buk sulu ndagen ta ne kile-tidinga suluwam tuku ye ne Kreta nuy mbolnje kusrenen. Ye wam pagunen ta dubimba tumbraŋ njakmba mbol kumba Kristus tuku kuasmbi tuku gabat tanjo afu madinjingimba patika. ⁶ Gabat tanjo ta tanjo kame nu tuku mbar ande sanu tuku kanjer ndawaig. Nu pino ndindo ndo njak minwa. Nu tuku kinjo kame mata Kristus tuku son nguwaig. Nane nangine nzali fare dubimba ko minje kumnemnje mine ndakuwaig le afu nane mbolnje wam tanjaŋ sanu tuku kanjer ndawaig.

⁷ Gabat tanjo nu Kuate tuku piro kulatkate. Ta tuku nane afu sinja nu tuku mbar ande sanu tuku kanjer ndawaig. Nu nunje ngarosū payam ndakuwa. Nu pitik ndo gubra te ndakuwa. Nu kule kamenu nyumba nginngan ndaka ande kat ndawa. Nu ndametinj kilam tuku piriri

ndawa. ⁸ Nu mbal afu kilmba isukuseneninguwa. Nu manjau magenu ndo nza-liwa. Nu pizuknu tinjeknu minmba manjau purfenju ndo kuwa sulumba nune nzali njaignu kusrekuwa sulumba ⁹ Kuate tuku pasa afunje tumninginaig ta ndo biye dewa. Nu tanjawa ta nu pasa tugusek tanjo pino tumningam kumuŋ. Afu pasa ta te-ibenjam tagowaig ta nu nane tuku wamdus mbarde ta kumumbi tumningamnjgat.

Yabri mbal peuningam tuku pasa

¹⁰ Nane gudommba minje kumnemnje mine ndaka pasa alo kugatok saka afu yabrinjingig. Zu mbal afu kile Kristen ngamuknje minig ta nane gudommba tanjade. ¹¹ Nane ndametinj kilam tuku ndo idusmba wam njaignu nda sakam tuku ta tumningimba tanjo afu nangine kinjo kame mata didikade le ngamuŋgal son kusrekade. Ne sinja mbal ta peuninga.

¹² Kreta tanjo ande nu tuan tanjo tanjaŋ minna sulumba nune mbal tuku tenjemba sakina.

Kreta mbal nane yabri tanjo ndo. Nane aganjmor njaignu tanjaŋ kanyummba nyamagan tuku ndo piriride ngina.

¹³ Nu son sakina. Ne nane sangrimba saninge lika le Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son nguwaig. ¹⁴ Nane pasa tugusek pitaide mbal tuku minje dubi ndakuwaig. Zu mbal tuku yabri wam kube ta mata ngumneninguaig.

¹⁵ Mbal afu ngamuŋgal purfenju minig ta nane aganj ndende njakmba purfenju tukul kugatok njgade. Afu ngamuŋgal purfenju kuga Kristus tuku son nda njgade ta nane aganj ndende afu purfenju kanjer ndakade. Nane ngamuŋgal purfenju kuga tukunu nane pilenjingam kumuŋ kuga. ¹⁶ Nane minjembi ndo sine Kuate kila njgade. Nangine manjau njaignu tanje sine Kuate gilai njgade. Nane Kuate am mbolnje njule parak minig. Nane nu tuku minje pitaimba wam mayenu ande kam kumuŋ kuga.

2

Saibo kame, tanjo mo, pino mbanzo tuku pasa

¹ O tira, ne tenjemba ka. Kuate tuku pasa tugusek ta ndo tumninga.

² Tanjo mage mage nane nangine nzali njaignu kusrekuwaig. Nane gua gua ndaka wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane Kristus tuku pasa tugusek ta ndo son nguwaig. Afu tuku kume purkuwaig. Nane piti mbolnje bike ndaka sangri tinjuwaig.

³ Pino mage mage nane mata Kuate tuku nyu idusmba kurauka minwaig. Nane ngumnem pasa sa ndakuwaig. Kule kamenu nyam tuku piriri ndawaig. Nane wam magenu nane afu tumninguwaig. ⁴ Nane pino mbanzo wam pagukuwaig le

nanjine tango kinjo kat nanjine tuku kume purkuwaig. ⁵ Nane wamdus kuyar magenu njak minwaig. Nane alenj alenj ndakuwaig. Nanjine wande kulat mayemba ranjun mayenu kumba nanjine tango tuku minje kumnemnje minwaig. Nane tanjawaig ta afu nane kanjerka nane wam mayede nga Kuate tuku pasa njayo siliwe nda.

⁶ Tango mo nane mata nanjine nzali njaignu kusrekuwaig nga saninga. ⁷ Ne nane mironj mata wam magenu ndo ke lika le nane afu kanjernumba ne dubinuwaig. Ne pasa ndinok ta ndo idusmba tugusemba tumninga. ⁸ Son pasa ndo nane te-ibenjam kumunj kuga ta saninga. Ne tanjawa ta sine tuku njeue mbal tuku ndin tukula le nane kiko kanjermba pasa kugatok minamnjagaig.

Piro mbal tuku pasa

⁹ Mbal afu nanjine sugo tugumnje pirokade ta nane tejenmba saninga. Nane nanjine gabat kumnemnje minmba piro mayewaig le nu piro ta nzaliwa. Nanjine gabat maim maim tuwe ndaka e ¹⁰ ko nu tuku aganj ndende kuayar ndaka nane piro mbal magenu ndo minwaig. Nane wam njakmba kumumbi ke likuwaig le afunje Kuate sine muskil kile-tidinge singit wam ta mayenu njuguwaig.

Sine manjau magenu kumba Sunjo minde minbe

¹¹ Kuate nu tango njakmba muskil kile-tidingam saka nu ake sinanj tango make patikate wam ta te-mayokna. ¹² Manjau ta mbolnje nu sine wam magenu ke likam tuku tumsingit. Sine nu njumnema kilke te mbolok nzali njaignu dubikeg ta kusrekube. Sine wamdus kuyar magenu njak minmba manjau tinjeknu ke lika nu tuku minje kumnemnje minbe. Sine kilke te mbolnje manjau mayenu ta njak minmba ¹³ sine gare sunjo tam tuku wam ta ndo tairnga minbe. Sine muskil kile-tidinge singit tango Yesus Kristus nu singine Mbara Sunjo. Nu nunje kilja sanjri njak mayok kuwa le gare sunjo tamnjig. ¹⁴ Sine manjau njaignunje sine ndaleka minna le nu sine muskil kile-tidinge singam tuku nunje njarosu kumam tuku pilna. Sine nu tuku mbal purfejnu mayok ka wam magenu ndo kam tuku wamdus sanjrinu pilbe nga nu kumna.

¹⁵ O Titus, ne sanjri tinga wam njakmba te sanjmba nane tuku wamdus kuagneka rironj pasa saninge lika. Ande nu ne tuku pasa te njumne ndawa.

3

Sine Kuate tuku waknye manjau lafube

¹ O tira, ne nane saninga le gabat sugo kulat mbal njakmba kumnemnje minmba nane tuku minje dubikuwaig. Piro magenu njakmba kam tuku nane wamdus kuaneka

minwaig. ² Wanje pasa kualeyau nane wam kame ta rironjkuwaig. Nane wamdus bafu njak minmba tango tuku nyu idus-ninjmba nane njakmba mbolnje manjau kumumbi kuwaig.

³ Sine mata buk njingnanka minmba minje pitaika yabri manjau dubika mingenj. Sine njarosu kikonj tingam tuku manjau le gare tam tuku manjau yimyam tanje sine didikinaig le dubikigenj. Sine mara mindek manjau njaignu ndo dubikigenj. Afu sine lisinjinaig ta sine ta tuku gubra kagli firka mingenj. Afunje sine kasursinginaig le singine singine mata mungu kasurkigenj.

⁴ Sine tanjamba mingenj le muskil kile-tidinge singit tango Kuate nu nunje ranjun mayenu kume pur manjau kile-mayokka ⁵ sine tuku muskil kile-tidinge singina. Sine manjau tinjeknu ke likigenj le nu tanja ndana. Kuga. Nu sine sinanu ake sinanj mapekina. Nu sine tuku mbar minyanga saukina le Tukul Guwa nu abo tugu kitek sine singina.

⁶ Yesus Kristus nu muskil kile-tidinge singit ta mbolnje Kuate nu Tukul Guwa singina le sine mbol kumungina. ⁷ Nu ake sinanj sine make patika sine tinjeknu njam tuku nu Tukul Guwa singina le sine abo tugu minmba minam tuku ta teg sulumba alonu kanjeram tuku minde mineg. ⁸ Pasa te sinja son pasa ndo. Ta tuku ye pasa sake likit te njakmba sanjri tinga saninga le Kuate tuku son njade mbal nane wam magenu kam tuku wamdus sanjrinu pilwaig. Wam kame ta magenu ndo tango pino turkade.

⁹ Nane afu pasa tugu kugatok mbunj kame tuku tugu patit ke lika mungu tulingade sulumba wamdus pur yimyamka Moses tuku tukul pasa tugunu ta tuku kualeyaukade. Pasa ta tane turkam kumunj kuga. ¹⁰ Ande tane pur yimyam tinguwa kande nu rironj pasa tawe. Ne pasa tambim ara le nda iswa ndeta tane njakmba nu ndonj ulendi ndakap. ¹¹ Tango tananj nu ndin mayenu o buk kusrena ta ne kila. Nu tango njayonu ndo. Nunje mironj nunje une tuku pa ta tamngat.

¹² Ye Nikopolis tumbraanj sunjo mbol kumba murke ait mbolnje tanje minam tuku iduset. Ye Artemas ko Tikikus kukuli le ne tugum prowa kande ne ye tugum prowa tuku ndin sota.

¹³ Tukul pasa biteknaganu tango Senas nale Apolos ndonj ne kusrenumba kambim bafuwaik le ne nale turka le aganj ndende afu den ndakuwaik. ¹⁴ Singine tira kame wam paguka le nane wamdus sanjrinu pilmba wam magenu ke lika afu aganj afu denkade ta nane turkuwaig. Nane son njade ta tanjamba alonu te-mayokuwaig.

¹⁵ Nane ye ndonj minig mbal te njakmba ne kaiye pasa tinig. Afu ne ndonj minig mbal sine tananj son nga sine tuku kume purmba minig mbal ta mata sine tuku kaiye pasa te

saniŋga. Kuate nu tane ŋakmba ake sinaŋ
make patika minwa.
Son.

FILEMON Filemon tuku waŋe Paulusŋe kuyarna

Paulus nu Filemon tuku waŋe kuyarna te tugunu teŋenmba.

Filemon nu taŋgo ande nyu ŋak. Nu Paulus tuku piro mbolŋge Yesus tina tukunu nu Paulus ndoŋ gulab mayenaik.

Onesimus nu Filemon tuku piro agan taŋaŋ nu tugumŋge piya kugatok pirokina. O buk maŋau ta minna. Taŋgo sugo afu taŋgo pino piyaniŋmba kilmba nane miro taŋaŋ gabat minnaig. Piro mbal ta nane naŋgine sugo tugumŋge piroka piya kugatok naŋgine piro agan taŋaŋ minnaig. Nane naŋgine wamdusmbi naŋgine sugo kusrekam kumuŋ kuga. Zu mbal sugo afu nane mata piro mbal taŋaŋ ŋak minnaig ta nane tukul ande dubiwanu ta teŋenmba. Yar 7 nane ndoŋ pirokanu le nane kusrekanu le kambinu.

Mara ande Onesimus nuŋe suŋgo Filemon ram kua ka ma kise mbol kina. Kumba ka taŋge nu Paulus te-silika nu tugumŋge pasa mayenu ismba Yesus tuku son ŋga ŋgamuŋgal biye mbiina. Taŋana le Paulus nu Onesimus kukulwa le luka nuŋe gabat tugum kuwa le Filemon nu gubra ŋak Onesimus te nda kikat ŋga nu waŋe te Filemon tuku kuyarna.

¹ O tira Filemon sile tuku piro tuma taŋgo kaiye. Ye Paulus ye Kristus Yesus tuku piro biyen tukunu kile ye muli wandekŋge minet. Ye sikile tira Timoteus ndoŋ ne tugum prowek. ² Yesus tuku kuasmbi ne tuku wandekŋge maŋgurkade, pino Apia, sile tuku tira taŋgo Arkipus nu sile taŋaŋ pasa mayenu tuku saŋgri tiŋga pirokate tane ŋakmba tuku waŋe te kuyaret. ³ Siŋgine Mam Kuate Suŋgo Yesus Kristus ndoŋ nale tane ake sinan make patika ŋgamuŋgal wamdus bul sertinŋuwaik. Son.

Paulus nu Filemon gare pasa tuna

⁴⁻⁵ O Filemon, ne Suŋgo Yesus Kristus tuku kume tuku saŋgri tomba tiŋga nu tuku kume purte sulumba nu tuku mbal ŋakmba idusniŋgit ta nane afuŋge ne tuku wam kubede le ismba minet. Ta tuku ye Kuate yabaŋet ait mbolŋge ne idusnet sulumba Kuate gare pasa tuwet. ⁶ Naŋe ŋgamuŋgal son saŋgrinu ta nane afu ŋgamukŋge te-mayoka le nane kaŋgermba sine Yesus Kristus mbolŋge nyaro mayenu kileg ta kila patikuwaig ŋga idusmba yabaŋet. ⁷ Ese tira. Ne Yesus tuku mbal ŋakmba idusniŋmba turniŋgit le nane wamdus bulkade. Ye ne tuku maŋau mayenu ta ismba ye gare suŋgo tumba wamdus saŋgri pileyate.

Paulus nu Onesimus tuku Filemon sana

⁸⁻⁹ O tira, ye ne tuku tira Paulus ne wam ande ka ŋga iduset. Ye Kristus tuku nyu mbolŋge ne wam ta ka ŋga sani ta ne pitaiwam kumuŋ kuga. Ne kam tuku. Sine ŋakmba tira kame tuku muŋgu kume purkeg. Ye wam ta idusmba ne ka ŋga sa ndanumba ake kusnanamŋgit. Ye Paulus ye buk saibo pilet. Ye Yesus Kristus tuku piro taŋgo tukunu ye muli wandek teŋe minet. Yeŋge ne kusnanamŋgit. ¹⁰ Onesimus nu ne tuku piro agan taŋaŋ ye nu tuku ne kusnanamŋgit. Kile nu ye tuku kiŋo taŋaŋ minit. Ye muli wandekŋge nu Yesus tuku son ŋgam tuku ndin tumen le nu son ŋgina le ye nu tuku mam minet. ¹¹ Nu o buk ne ndoŋ minna ta nu kanyumba piro maye ndana. Kile nu piro mayenu kam tuku iduste. Ta tuku nu kile sile arŋer sinzaŋsikam kumuŋ.

¹² Ye Onesimus tuku kume purmba nu kukulet le ne tugum ilit. ¹³ Ye pasa mayenu tuku muli wandekŋge minet ta Onesimus nu ne tuku ma tumba ye turyuwa ŋga ŋgailkam iduset ta taŋaig. ¹⁴ Ye ambonga ne kusnanam iduset. Ne naŋe wamdus dubimba wam mayenu ka ŋget.

¹⁵ O tira, ye teŋenmba iduset. Onesimus ait fagnu ne kusrenina ta nu wam mayenu tumba ne ndoŋ minmba minam tuku nu taŋana inde. ¹⁶ Kile nu naŋe piro agan taŋaŋ ndo kuga. Nu Yesus Kristus ndoŋ ulendika nu sine tuku tira ande. Nu ne tuku tira piro agan taŋaŋ minit. Ta tuku ye nu iduset ta ne ye liyumba nu suŋgomba idusamŋgat.

¹⁷ Sile Kristus mbolŋge tuma minek ta idusmba kande Onesimus kaŋgermba ne ye tate taŋamba nu ta. ¹⁸ Nu ne mbolŋge mbar ande kina e ko ne tuku agan ndende kilna le lafuwam tuku minwaig kande nu tuku nyu kuyaram tuku ma mbolŋge ye tuku nyu kuyara.

¹⁹ Ye Paulus yiŋe waimba waŋe te kuyaret. Yeŋge lafuwamŋgit. Ne Kristus mbolŋge abo kitek tina ta ye tuku piro mbolŋge tina. Ta tuku ne wam ande ŋgailyam kumuŋ kuga ta ye ta tuku idus ndawet.

²⁰ O tira, ne Suŋgo Yesus idusmba ye tuku kusna te pitai ndamba turya. Sile Kristus mbolŋge tira minek ta alonu te-mayokmba ye tuku wamdus bul sera.

²¹ O tira, ne ye tuku pasa pitaiwe nda ta ye kila. Ye tuku kusna pasa te ne limba naŋe wamdusmbi suŋgomba kamŋgat ŋga ye idusmba waŋe te ne tuku kuyaret. ²² Ye tuku kinyam mbili ande wakeiwa. Tane ŋakmba ye tuku yabaŋmba minig tukunu Kuate nu ndin wakeiwa le mayok kambin tuku wamdus suŋgo ŋak minet.

²³ Epafras Yesus Kristus tuku piro taŋgo ye ndoŋ muli wande te sinamŋge minek nu ne kaiye pasa tinit. ²⁴ Markus Aristarkus

Demas Lukas yiŋe piro tuma mbal nane
mata ne kaiye pasa tinig.

²⁵ Siŋgine Suŋgo Yesus Kristus nu ake
sinaŋ tane ŋakmba make patikuwa.

Son.

HIBRU Zu mbal tuku waje

Gabat ande nu Zu mbal afu Yesus tuku son nginaig ta nane tuku waje kuyarna te tugunu tenjemba.

Zu mbal afu Yesus tuku kume tuku sangri tomba tinginaig sulumba nangine tukul manau ambokok kusrekinaig. Kusrekinaig ta nangine mbal afunge piti serninginaig le nane man tukul kame ta dubikinaig. Tanjanaig le Yesus dubiwanu gabat andenge waje te nane tuku wamdus te-tiwam tuku kuyarna.

Yesus nu ambokok manau njakmba kumumba manau kitek te-mayokna. Nu kumna sulumba nuje ndarembi sine muskil nduiye kile-tidinga singine pris gabat sungo minit. Ta tuku nane manau ambokok sangri kugatok ta nduiye kusreka Yesus ndo dubiwaig nga nu waje te kuyarna.

Kuate tuku Kiyo nu enjel kame liningmba o mbolnje minit

¹ O buk Kuate nu manau kise kisémbi nuje pasa tugusek tuan tanjo tuku minje mbolnje kile-mayokka minanu le sine tuku wa mbuj kame nane isanu. ² Ismba minnaig le ma ma kugawam tuku ait te mbolnje nu nuje Kiyo nuje mbolnje nuje pasa te-mayokmba sasina. Aganj ndende njakmba nu wai mbolnje patikam tuku nu Kiyo nuje pilna. Tugu mbolnje Kuate nu sakina le Kiyo nujenje kilke te te-mayokna. ³ Kuate tuku kilja nu minit tuku manau njakmba nuje Kiyo nuje mbolnje minig le kanjerkeg. Nale ndindo minik. Kiyo nujenje pasa sangrinu sakate le aganj ndende njakmba nangine ma mbolnje minmba kumumbi piroka minmba minig. Nuje Kiyo tanje tanjo tuku une sauke suluna sulumba Kuate Sunjo Ndindo nu tuku ndinam kumamnje samba mbolnje minyokina. ⁴ Tanjana le Kuate nuje Kiyo nyu sunjo te-mayokna le nu tuku nyu tanje enjel tuku nyu liningina. Ta tuku nu nuje miron mata enjel kame njakmba liningina. ⁵ Kuate nu nuje Kiyo ta tenjemba sana.

Ne ye tuku Kiyo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet ngina. *Mune 2.7*

Kuate nu enjel ande tanjamba sa ndana. Nu man nuje Kiyo sana:

Ye ne tuku Mam mayok kanjit.
Ne ye tuku Kiyo minamngat nga sana. **2**
Samuel 7.14

Nu enjel ande tanjamba sa ndana.

⁶ Kuate nuje Kiyo mulum kilke te mbolnje te-mayokam bafuna sulumba nu nuje Kiyo nuje tuku tenjemba sakina. Yine enjel kame, tane nu tuku nyu te-dunja nu mbarinap ngina. *Lo 32.43*

⁷ Kuate nu nuje enjel kame tuku tenjemba sakina.

Yine enjel kame nane bubre tanjan kile-mayokket.

Yine kukul mbal pa mane tanjan kile-mayokket ngina. *Mune 104.44*

⁸ Nu nuje Kiyo tuku pasa tenjemba sakina.

Ne Kuate. Ne nyu sunjo njak naje mbal kulatka minmba minamngat. Kugawenda.

Ne kumumbi naje gageu kulatkate.

⁹ Ne manau tinjeknu ndo nzalinu ne manau njagonu njakmba mbulmba pitaikate.

Ta tuku ye ne tuku Mbara naje mbal njamuknje ne sunjomba make pilmba nyu sunjo tinmba gare tinen ngina. *Mune 45.6*

¹⁰ Kuate nu nuje Kiyo tuku man tenjemba sakina.

Sunjo, ne tugu mbolnje kilke te-mayokna. Ne naje wai kuyarmi samba pilna.

¹¹ Kilke samba ngisikamngaik ta ne tanjawa nda.

Ne minmba minamngat.

Kilke samba tawi tanjan urfu patika njagonngamngaik.

¹² Tanjawaik le tanjo nu tawi tumba filfilte tanjamba ne samba kilke filfilmba kile-sikamngat.

Nane tawi abonu kilmba tingig tanjan ne samba kilke urfunu kile-sika man abonu kile-mayokkamngat.

Nenje ndo mbilka kisémba mayok kine nda.

Ne tuku yar mata kugawe nda. Ne minmba minamngat ngina. *Mune 102.25*

¹³ Kuate nu man lato nuje Kiyo sana:

Ne ye tuku ndinam kumam tenje sangri njak minyok mina le ma ma yenje ne tuku ngueu mbal njakmba kile-ibenka ne tuku kupe kumnemnje patikamngit ngina. *Mune 110.1*

Nu enjel ande pasa ta sa ndana. ¹⁴ Enjel kame nane Kuate tuku pasa dubide tuku guwa ndo. Sine afu Kuatenje muskil kile-tidingam tuku mineg mbal nu nane kukulningit le pro sine tursingig.

2

Kuate nu ndin mayenu te-mayokna

¹ Kuate tuku Kiyo nu o mbolnje minit tukunu sine nu tuku pasa mayenu isen ta ake wamwamka li ndaka kurauka likube. Sine tanja ndabe ta sine waj tanjan kundu mayenu limba fare fare kumba ka ngisikamngig.

² O buk Kuate nu enjel kukulningina le nane Moses tukul tunaig ta son sangri njak. Singine mbuj kame pasa ta lukanaig ta lafunu kumumbi tinaig. ³ Sine singine

muskil kile-tidingam tuku pasa mayenu Sunjonje te-mayokmba sakina le nane isnaig mbalnje sine kubeu singinaig. Kile sine pasa mayenu te ake wamwamka likeg ta sine tanjamba ndo lafunu tamngig. ⁴Kuate nu nuje pasa ta sanjri pilemba wam yimyammbi nuje sanjri kile-mayokka wam kitek ke likina. Nu nuje nzali dubimba Tukul Guwa tuku sanjri yimyam ninge likina.

⁵Kilke kitek prowam tuku sakig ta kilke ta kulatkam tuku Kuate nu nuje enjel madi ndaningina. ⁶Kuate tuku pasa mbolnje ande nu tejenmba kuyarna.

O Kuate, tanjo nu ima le ne mara mara nu idus timba minit. Nu ima le ne nu turam tuku kulatkate.

⁷Ne ait fagnu nu tumba enjel kame kumnemnje pilna.

Tanjana sulumba ne man nu tumba te-mayokmba nyu sunjo tuna.

⁸Ne aganj ndende njakmba kilmba nu kumnemnje patikina. *Mune 8.4-6*

Tanjamba Kuate nu aganj ndende njakmba kilmba tanjo kumnemnje patikina. Aganj ande tanjonje kulat ndakanu tanjan mine ndakate.

Son. Kile ait te mbolnje aganj ndende njakmba tanjo kumnemnje minig le sine kanjer ndakeg. ⁹Kanjer ndakeg ta Yesus kanjermba nu mbolnje kila pileg. Kuate nu tanjo ake sinanj make patika Yesus nu njakmba tuku kumwa nga nu tumba ait fagnu enjel kame kumnemnje pilna. Pilna le nu njakmba tuku kumna sulumba nyu sunjo pasa njak mayok kina.

¹⁰Kuate nu aganj ndende njakmba kile-mayokkina. Njakmba nu tuku nzali ndo dubiwam tuku minig. Nu tanjo gudommmba nuje kinjo kame mayok ka nuje kilnja tugumnje minam tuku idusna sulumba nu kumumbi nane tuku muskil kile-tidingam tuku tanjo rar sunjo tuna. Yesus nu rar ta mbolnje nu sine tuku gabat mayok ka sine tuku muskil kile-tidinge singit.

¹¹Tanjo nane Kuate tuku mbal mayok kambim tuku ande nu atrau piro biyit ta nane nu ndonj tugu ndindo. Njakmba Kuate tuku minig. Ta tuku singine Sunjo nu sine yabu ndaka yije maib kame nga ¹²sine ndonj minam tuku Mam nuje tejenmba sana.

Mam Kuate, ye ne tuku nyu sunjo ta yije maib kame ndonj te-mayokmba saka minamngit.

Ye nane mbal njamuknje munembi ne tuku nyu te-dunjamngit ngina. *Mune 22.2*

¹³Nu man kuyar ande mbolnje tejenmba sakina.

Kuate, ye ne tuku sanjri tomba tinjet ngina. *Aisaia 8.17*

Pasa ande mata tejenmba.

Ye yije maib kame Kuatenje ye sina ta ndonj minet ngina. *Aisaia 8.18*

¹⁴Kuate nu Yesus tuna mbal nane ngarosu njak. Ta tuku Kristus nu sine tanjan ngarosu njak mayok kina. Tanjamba nu manjau ta dubimba nu kumna. Nu kumna ta tinja kume tuku sanjri Satan te-ibejna sulumba ¹⁵sine kumam tuku kuru-kuruka mineg ta sine tuku muskil kile-tidinga kuru kuru wam ta tukulna.

¹⁶Nu enjel kame turkam tuku nde ndakina ta kilimok. Nu sine Abraham tuku tugu njakmba tursingam tuku ndekina. ¹⁷Ta tuku nu nuje maib kame minig tanjan mayok kina. Wam ta mbolnje ndo nu sine tuku pris sunjo mayok kambim kumu. Nu kumna sulumba nu Kuate tugumnje sine mapeka sine tuku atrau piro kumumbi biyit le Kuate nu sine tuku une sauka gilaingate.

¹⁸Nu sine tanjo tanjan mayok kina le Satan nu tagomba minna ta nu piti ta kamusna tukunu kile nu sine tago mbolnje mineg ta nu sine tursingam kumu.

3

Yesus nu Moses lite

¹Tira kame, Kuatenje sine njakmba wikina le sine nu tuku kuasmbi ndindo mineg. Nu Yesus kukulna le nu sine tuku pris sunjo minit. Ta tuku singine wamdus njakmba Yesus ndo idus tibe.

²O buk Moses nu Kuate tuku mbal njamuknje piro ke mayemba minna. Tanjamba ndo Yesus nu Kuatenje piro tuna ta nu piro ke mayena. ³Nale arnej piro mayenaik ta Yesus nu Moses lite. Tanjo ande wande pilit ta sine wande tuku nyu tedu ndanegg. Sine tanjo tuku nyu te-dunegg.

⁴Wande njakmba tanjonje patikade ta Kuate nu aganj njakmba tugu. ⁵Moses nu piro tanjo ndo Kuate tuku mbal njamuknje piro mayena. Kuate nu njumnenja wam kile-mayokkina ta nu wam ta tuku saka minna. ⁶Kristus nu Kuate tuku Kinjo minmba Kuate tuku mbal njamuknje piro mayena. Nu mbal ta tuku tugu. Sine wamdus sanjrinu pilmba singine Sunjo tuku pasa alonu tairnja minbe ta sine Kuate tuku mbal nu tuku wande tanjan mineg.

Njamungal kilba tukul ndakam tuku pasa

⁷Sine Tukul Guwa tuku pasa ise mayebe. Nu tejenmba sana.

Kile ait te mbolnje tane Kuate tuku pasa isig te

⁸tanjine mbun Moses ndonj ma baknu mbolnje minnaig tanjan njamungal tukulmba kilba tukul ndakap.

Nane ye tuku wamdus mukuknu te gubra pile sam tuku tago-tagonaig.

⁹ Nane yar 40 ye tuku piro sangrinu yimyam kanjerkumba ta tuku nda idusmba ye tago-tagoyumba minnaig.

¹⁰ Ta tuku ye mbal ta tuku gubra tumba nane tuku tejenmba saken. Nane tuku wamdus tugusek kuga. Nane ye tuku manjau katese ndade ngen.

¹¹ Ye nane tuku gubra sunjo tumba pasa sangrinumbi tejenmba saken. Nane ye ndonj mabte nda ngen. *Mune 95.7-11* Tukul Guwa nu tanjamba Kuate tuku minje pasa sakina.

¹² Tira kame, tane rironj mayewap. Ande tane ngamuknje wamdus tugusek kugatok minmba Kuate abo minmba minit nu talamba pitaiwikat. ¹³ Ki ait mindek tanjine tanjine munju sanjri pileninjap. Tane kile abo njak minig ait mbolnje manjau ta kusre ndawap. Tane tanja ndawap ta une manjau tanje tane didikuwa le tanjine ngamunjgal tukulkikat. ¹⁴ Ambonja sine Kristus wamdus ndindombi tigenj. Sine manjau ta kusre ndamba tanjamba ndo minbe ta sine nu tugumnje gare njak minamnjig.

¹⁵ Kuate tuku pasa wam ta tuku tejenmba sakate.

Kile ait te mbolnje tane Kuate tuku pasa isig te tanjine mbunj kame tanjan ngamunjgal tukulmba kilba tukul ndawap nga sakate. *Mune 95.7-11*

¹⁶ Tane idusap. Ima kate ngamunjgal tukulmba kilba tukulnaig e? Moses nu nane njakmba kilmba Isip kusremba kinaig mbal ta. ¹⁷ Ima kate tuku Kuate nu yar 40 mbolnje gubra tina e? Nane wam njaigonu ke lika ma baknu mbolnje kume farnaig mbal ta. ¹⁸ Ima kate tuku Kuate nu pasa sanjrimbi nane ye ndonj mabte nda njina e? Nane nu tuku pasa ismba dubi ndanaig mbal ta. ¹⁹ Nane Kuate talamba nu kumunj kuga nga idusnaig tukunu nane nu ndonj mabte ndakinaig.

4

Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku iduste

¹ Kuate nu tanjo afu nu ndonj mabtam tuku pasa sanjrinu pilna ta kile minit. Kuga ndate. Ta tuku sine kuru-kuruka kurau mayebe. Sine Kuate ndonj mabtam tuku wam lisingikat. ² Sine singine mbunj kame buk minnaig tanjan kile mata pasa mayenu iseg. Nane pasa mayenu ismba talakinaig tukunu pasa ta nane tur ndakina. ³⁻⁵ Sine nu tuku pasa ismba son njeg mbal ndo Kuate ndonj mabta mineg. Kuate nu tugu mbolnje aganj ndende njakmba kile-mayokka nune piro njakmba sugluka mabtina. Kuate tuku pasa mbolnje ande nu mara 7 tuku tejenmba kuyarna.

Kuate nu mara 7 mbolnje nune piro njakmba sugluka mabtina nga kuyarna. *Mulum Pasa 2.2*

Afu nu ndonj mabtam tuku Kuate nu sakina ta nane nu talamba pitainaig le nu nane tuku tejenmba sakina.

Ye gubra sunjo tumba pasa sanjrinumbi tejenmba saken: Nane ye ndonj mabte nda nga saken. *Mune 95.11*

⁶ Pasa tanje sine tejenmba tumsingit. Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku iduste. Nane ambonja Kuate tuku pasa mayenu isnaig mbal ta nane nu talamba nu ndonj mabte ndakinaig. ⁷ Ta tuku ngumneja Kuate nu tanjo ndonj mabtam tuku ait ande te-mayokna ta kite ki ait noten. Ye David tuku pasa buk satinjig ta Kuate nu tejenmba sakate.

Kile ki ait te mbolnje tane Kuate tuku pasa isig te ngamunjgal tukulmba kilba tukul ndawap njgate. *Mune 95.7-8*

Kuate ndonj mabteg wam kilke mbolok kuga

⁸ Yosua nu Israel mbal kilmba Kanan kilke mbol promba nane Kuate ndonj mabte ndakinaig. Nane tanjamba mabtinaig kande Kuate nu ngumneja manj mabtam tuku ait ande sa ndakina kande. ⁹ Kuate nu nune piro ke suluna sulumba mabtina tanjamba ndo nune mbal nu tugumnje mabtamnjag. ¹⁰ Sine Kuate ndonj mabteg ta nu nune piro sugluka mabtina tanjamba ndo sine singine piro tuku sanjri kusremba Kuate tuku sanjri tomba tinja mabteg. ¹¹ Sine tanjamba nu ndonj mabtam tuku wamdus sanjrinu pilmba dirnagube. Ande nu pasa mayenu ismba talakuwa ta nu singine mbunj kame tanjan Kuate ndonj mabte nda.

¹² Kuate tuku minje pasa sanjri njayo abo njak minmba minit. Pasa ta kame bagi agonu limba nu agok njayo. Nu tanjo tuku ngamunjgal nduasemba ka sinam nzinge kilke mbolok manjau samba mbolok manjau ngamu fetka kilimok kile-mayokkate. Tanjo tuku wamdus nzali kise kise kam idusde ta nu kinjerjka kila minit. ¹³ Aganj ande Kuate am mbolnje kuirka minam kumunj kuga. Sine tuku wam njakmba nu am mbolnje mayoknje minig. Ngumneja nu sine pilesingua le sine ta son ngamnjig.

Yesus nu sine tuku pris sunjo

¹⁴ Singine pris sunjo nu samba mbol kina sulumba kile Kuate tugumnje minit. Nu Kuate tuku kinjo nune Yesus. Ta tuku pasa mayenu iseg te biye debe. ¹⁵ Singine pris sunjo nu kilke te mbolnje minmba tago njakmba nu mbolnje pronaig ta nu mbar ndana. Tago mbolnje sine sanjri kugatok ta nu kila pilna sulumba sine sinasingit. ¹⁶ Ta tuku sine kuru kuru kugatok wamdus bulok Kuate tugum kab. Nu ake sinanj

tanjo make patika turkam iduste. Sine nu tugum kab ta nu sine mapeka sinjine piti ait mbolnje tursinjgit.

5

¹ Sine tanjo ngamuknje tanjo afu atrau piro biyam tuku mayok kinig ta nane sine njakmba tuku Kuate am mbolnje pirokade. Sine aganj afu Kuate tambim tuku ninjeg le nane Kuate tuku patikade sulumba sinjine une saukam tuku aganjmor bale farmba atraukade. ² Pris mbal nane tanjo ndo nane sine tanjan mbar njak. Ta tuku nane katese ndade mbal mbarde mbal wamdu bafumbi kulatka piroka minig. ³ Pris mbal mbar njak tukunu nane tanjo tuku une saukam tuku aganjmor bale farmba atraukade ta nanjine une tuku turmba atraukade.

⁴ Tanjo ande nu nuje wamdu smbi atrau piro biyam tuku nuje nyu te-mayokam kumu nj kuga. Kuate nje madinjinig mbal ndo piro ta biyam kumu nj. Abo abo nu Aron tanjamba madina. ⁵ Kristus nu mata nuje wamdu smbi pris sunjo mayok kambim tuku nu nuje nyu te-mayok ndana. Kuate nje Kristus nu piro ta kam tuku madina sulumba sana:

Ne ye tuku Kinjo. Kite ye ne tuku Mam mayok kinet njina. *Mune 2.7*

⁶ Kuate tuku kuyar pasa ande tejenmba sakate.

Ne Melkisedek tanjan pris minmba minamnjgat njgate. *Mune 110.4*

⁷ Yesus nu kilke mbolok tanjo minmba nuje kume mbolnje Kuate nje nu tuku muskil te-tiwam kumu nj nga Kuate yabanmba sunjomba malmbika sarsarmba minna. Nu wamdu ndindo njak Kuate kumnemnje minna le Kuate nu tuku yaban pasa ta isna.

⁸ Yesus nu Kuate tuku Kinjo ta nu mata piti sunjo kamusna. Piti ta mbolnje Kuate kumnemnje minam tuku wam ta nu kila pile mayena. ⁹⁻¹⁰ Nu Kuate tuku nzali ndo dubimba piti kamusmba minna ma ma nu kumbi mayok kina. Nu kumbi mayok kina le Kuate nu nuje Kinjo ta tejenmba sana. Ne Melkisedek tanjan pris sunjo minmba minamnjgat njgina. Nu pris sunjo mayok ka sine nu tuku pasa dubiweg mbal sine muskil kile-tidinja abo minmba minam tuku sinjgit.

Sine Kristus tuku wam njakmba kila pilmba sugokube

¹¹ Sine Melkisedek tuku wam afu gudommba satinjgam iduseg ta tane pasa isam tuku ngaro wasni njak pronaig tukunu sine tugunu njakmba tumtingam tuku piro karenjkeg. ¹² Tane o buk Kuate tuku pasa isnaig ta kile tane nane afu tumningam

tuku ta tane kumu nj kuga. Sine manj pasa ndui ta tugu patika tumtingam iduseg. Tane kinjo dabro tanjan amo ndo nyam kumu nj. Tane nyamaganj karenju nyam kumu nj kuga. ¹³ Kinjo dabro amo ndo nyumba minit tanjan tane manjan tinjeknu katese ndamba mbirmbarmba minig. ¹⁴ Tanjo sugonje ndo nyamaganj karenju nyade. Nane mara mara manjan tinjeknu dubika wam magenu njagonu pitik katesede sulumba wam magenu ta ndo dubikade.

6

¹ Sine Kristus tuku pasa amo suk ta buk ismba kila pilgenj tukunu kile sine nu tuku pasa nyamaganj karenju suk ta isam tuku wamdu pilmba ka sugokube. Sine makek manj lato lato sigrika wande palmbim kumu nj kuga. Sine buk wam kame alo kugatok dubikigenj ta kusreka ngamunggal biye mbilmba makek karenju siriwanu tanjan ² kule pisne manjan e ko tanjo mbolnje wai patinu tuku manjan sine kila pilgenj. Sine tanjo kummba manj tinja e ko mbal njagonu lafu njayonu tumba minmba minam tuku pasa ta mata sine buk kila pilgenj. Ta tuku kile sine pasa alo sugo njak isam tuku wamdu pilmba ka sugokube. ³ Kuate nuje ndin tumsinjguwa ta sine ndin ta mbolnje sugokamnjgig.

⁴ Nane afu Kristus tuku wam katese mayemba manj kusrewaig ta nane kile-luka kilam tuku ndin ande kanjer ndaweg. Ta ndanam? Kuate tuku bulu tanje nane tuku wamdu kilnjaninjina. Kuate nu ake sinanj tanjo make patikate wam ta nanjine wamdu sinamnje kamusnaig. Nane Tukul Guwa mata tinaig. ⁵ Nane Kuate tuku pasa ismba tagonaig ta mayenu nga idusnaig. Kilke kitek tuku sanjri minmba minam tuku ta mata kamusnaig. ⁶ Nane Kristus tuku wam njakmba ta kila patika manj kusrekuwaig ta nane Kuate tuku Kinjo ngumnemba nu tumba nanjine waimbi lato manj ail kazrai mbolnje danjganu sukde. Nane nu tuku nyu njayo silide le njakmba kanjerde. Ta tuku nane ngamunggal biye mbilam tuku ndin ande mine ndakate.

⁷ Tane kilke tuku manjan kanjerap. Mara mara sawe piymba kilke mbolnje ndekate ta kilke nu sawe tate sulumba tanjo tuku piro turka nyamaganj magenu tinjgade ta Kuate nu kilke ta nyaro mayenu tuwit. ⁸ Kilke ande sawe tate sulumba anja njagonu prode ta kilke ta piro kugatok. Kuate nu kilke ta kasuram bafute. Ngumnenga nu kilke ta piyamnjgat.

⁹ Tira kame, sine tane pasa pitinu satinjgig ta Kuate nu tane mbolnje tanjawe nda nga sine iduseg. Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinja tinjguwa le tane nu kanjeramnjgaig. ¹⁰ Tane Kuate tuku kume purmba nu tuku

mbal turka minig wam ta Kuate nu gilainje nda. ¹¹ Tane njakmba tanjine manjau mayenu ta biye demba minap le ma ma wam tairnja minig ta alonu promba tane tumail pulutingamngat. ¹² Tane kanyummba njaro wasni njak mine ndakap. Kuate nu tanjo mbolnje wam magenu kamngit nga sakina ta o buk nane afu nu kumuŋ nga ngamungal mukuk tairnja minnaig ma ma kile nane Kuate tugumnje kanjerkade. Tane nane tanjaŋ minap.

¹³ O buk Kuate nu wam mayenu ande kam tuku Abraham sana ta nuŋe pasa sangri pilewam tuku Sunjo ande nu limba mine ndakina le nu nuŋe nyu tamba pasa sangri pilemba tejenmba Abraham sana: ¹⁴ Ye Sunjo. Ye sinja ne mbolnje wam mayenu kamngit. Yenge ne tuku ndare te-tugewi le sunjokamngat nga Abraham sana le ¹⁵ nu ngamungal mukuk tairnja minna ma ma tina.

¹⁶ Sine tanjo singine pasa sangri pilewam tuku singine nyu tamba sa ndakeg. Singine mbara nu tuku nyumbi sine pasa sangri pileweg. Manjau ta mbolnje ande nu sine tuku pasa pitaiwam kumuŋ kuga.

¹⁷ Kuate nu nuŋe mbal mbolnje wam mayenu kam tuku sakina ta nu wamdus biye mbil ndamba sinja kamngat nga sine idusbe nga nu tanjo tuku manjau dubimba nuŋe nyumbi nuŋe pasa sangri pilena. ¹⁸ Kuate nu pasa sakate ko nuŋe nyumbi sangri pilete wam ar ta mbilka kise mayok kine nda. Nu yabrikam kumuŋ kuga. Sine afu Kuatenje tursingwa nga kua ka nu tugum kineng mbal sine nu tuku pasa biye demba ngamungal mukuk alonu tairnja minbe nga nu wam armba te kilemayokkina. Nu nuŋe pasa sakina sulumba manj nuŋe nyumbi sangri pilena.

¹⁹ Wam armba ta mbolnje sine nu tuku pasa alonu tairnja mineng mbal wanj anja ndinjanu tanjaŋ bike ndakeg. Singine anja ta samba mbolnje tukul tawi sinamnje Kuate tugumnje minit. Purkam kumuŋ kuga. ²⁰ Yesus nu Melkisedek tanjaŋ pris sunjo minmba nu ambonja sine tuku ndin wakeimba sinam kumba sinenu nga Kuate tumailamnje pris piro biymba minmba minit.

7

Melkisedek nu pris mbal njakmba lininjina

¹ Melkisedek nu tanjo sunjo nyu njak ma ande nyunu Salem kulatkina. Nu Kuate tuku pris minna. Mara ande Abraham tanjo sugo afu ndonj kame bumba nu nane njakmba kile-ibenja nu luka kumba ndinnje Melkisedek te-silikina le nu nyaro pasa tuna. ² Tanjana le nu Melkisedek nu tanjo sunjo nga nuŋe aganj ndende njakmba manjur 10 patika ande tumba nu tuna.

Melkisedek nyu tugunu ta Manjau Tinjeknu tuku Gabat. Nu kulatkina ma Salem nyu tugunu ta Wamdus Bulok. Ta tuku nu mata wamdus bulok tuku gabat. ³ Melkisedek tuku ina mam nu tuku wa mbuŋ kame tuku pasa ande ta tuku mine ndakate. Nu prona tuku tugu e ko kumna tuku tugu ta sine gilai. Nu wam ta kugatok tanjaŋ minna. Nu Kuate tuku Kinjo tanjaŋ nu pris minmba minit.

⁴ Melkisedek nu sinja nyu sunjo. Singine mbuŋ sunjo Abraham tuku wam kanjerap. Nu gabat afu ndonj kame buna sulumba gabis aganj ndende kilna ta manjur 10 patika ande tumba Melkisedek tuna. ⁵ Ngumnenja Levi tuku mbuŋ afu atrau piro biyam tuku Kuatenje madinjingina. Nane atrau piro biyanaig sulumba nanjine mbal tuku aganj ndende manjur 10 patika ande didika kilnaig. Nane nanjine mbal lininjinaig ta tuku kuga. Nane njakmba Abraham tuku mbuŋ. Nane Moses tuku tukul ande dubimba nanjine mbal tuku aganj ndende kilnaig. ⁶ Melkisedek nu Levi tuku ndare kuga. Abraham nu aganj ndende manjur 10 patika ande tumba nu tuna le Melkisedek nu sunjo tukunu nu ndek yaimba kilna. Nu kilna sulumba nu Abraham nyaro pasa tuna. Abraham nu ake tanjo kuga. Kuate nu tanjo mbolnje wam mayewam idusna sulumba nu Abraham pasa mayenu ta tuna.

⁷ Ima nu sunjo? Tanjo nu nyaro pasa tuwit ta e ko nyaro pasa tate ta? Tanjo nu nyaro pasa tuwit nu sunjo. Ta tuku Melkisedek nu sinja Abraham lite. ⁸ Levi tuku mbuŋ afu nanjine mbal tuku aganj ndende manjur ande kilnaig ta nane tanjo ndo njakmba kume far sulunaig. Melkisedek nu Abraham tuku aganj ndende manjur ande kilna ta kuyar pasa nu tuku tejenmba sakate. Nu abo njak minmba minit njate.

⁹⁻¹⁰ Melkisedek nu ndinnje Levi tuku mbuŋ Abraham kanjerna le ait ta mbolnje Levi kugatok ta nu mbuŋ nuŋe tuku fungul sinamnje minna. Abraham nu nuŋe aganj ndende manjur 10 patika ande Melkisedek tuna ta nu nuŋe ndare Levi tuku turmba Melkisedek tambinu tanjaŋ kina. Ta tuku kile Levi tuku mbuŋ afu nanjine mbal tuku aganj ndende ndui ndui yaika kilig ta nane pris sunjo Melkisedek li ndade.

Yesus nu Aron lite

¹¹ Kuate nu Levi tuku tugu Aron tuku ndare nane pris piro biymba kulatuwaig nga nu tukul manjau tanjo pino dubiwam tuku te-mayokna. Nanjine piro ta mbolnje tanjo pino Kuate am mbolnje kumumbi mayok kinaig kande pris kitek ande mayok nda kina kande. Pris kitek mayok kina ta

nu Aron tuku ndare kuga. Nu Melkisedek tanaj mayok kina.

¹² Pris kitek mayok kuwa ta tukul manjau kitek turmba mayok kinit. Tukul ambokok kugate. ¹³ Pris kitek ye sakit ta nu Levi tuku tugu kuga. Nu Yuda tuku tugu. Yuda tuku mbuj ande atrau mbain mbolnje atrau ndakina. ¹⁴ Singine Sunjo Yesus nu Yuda tuku tugu mbolnje prona wam ta sine njakmba kila. Moses nu atrau piro biyam tuku Israel mbal saningina ta nu Yuda tuku nyu te-mayok ndana. Ta tuku tukul manjau ambokok sinamnje Yuda tuku tugu ande pris piro biyam kumuj kuga.

¹⁵ Pris kitek Melkisedek tanaj mayok kina wam ta mbolnje sine kilimok kangereg. Manjau kitek turmba mayok kina. ¹⁶ Yesus nu pris mayok kina ta tukul ande dubimba pris mayok nda kina. Nuje mbuj ande pris piro biye ndakina. Nu abo njak minmba minam tuku nuje sangri tambu nu pris mayok ka piro ta tina. ¹⁷ Kuateenje nu tuku tejenmba sakina. Ne Melkisedek tanaj pris minmba minamngat.

¹⁸⁻¹⁹ Ambokok manjau ta gisleknu. Tanjo pino tur ndakina. Tukul manjau mbolnje nane tinjeknu mayok ndakinaig le Kuate nu manjau ta te-sina. Kile manjau kitek Yesus mbolnje alonu tamnjig nga tairnga mineg manjau ta kumuj. Sine nu mbolnje kumumbi mayok ka Kuate tugum kinog.

²⁰⁻²¹ Pris ambokok nane atrau piro biyam tuku Kuate nu saningina ta nuje nyumbi pasa sangri pile ndana. Nu Yesus pris mayok kambim tuku sakina ta nu nuje nyumbi pasa ta sangri pilemba sana: Ye Sunjo. Ye yije pasa yije nyumbi sangri pilemba saken. Ye wamduis mbilimba kisémba sake nda. Ne mara mara pris minmba minamngat njgina.

²² Kuate nuje pasa sangri pilemba nu Yesus pris minmba minam tuku pilna. Ta tuku nu pasa kitek Kuateenje katna ta kulatka minwa le alonu kugawe nda. Minmba minamngat. Ta tuku pasa kitek tanje o buk Moses ndonj pasa katna ta lite.

²³ Pris ambokok nane njakmba kume likinaig. Ta tuku nane lafu-lafuka pris piro biyimba minanu. ²⁴ Yesus nu abo njak minmba minit tukunu nuje atrau piro kusrewé nda. ²⁵ Nu mara mara abo minmba samba mbolnje Kuate tugumnje tanjo tuku yabanjmba minit. Nane afu nu tuku piro tuku sangri tomba tinja Kuate tugum kinig mbal nu nane tuku muskil kile-tidinga minit.

²⁶ Yesus nu kumumbi sine tuku atrau piro biyit. Nu purfeju. Mbar ande nu mbolnje mine ndakate. Nu sine tanjo tanaj mine ndakate. Nu une kugatok. Kuateenje nu te-dunja samba mbolnje pilmba nyu sunjo

tuna. ²⁷ Pris ambokok nane mara mindek ambonga nanjine une sauka ngumnenja tanjo pino tuku une saukam tuku aganjmor bale farmba atraukanu ta Yesus nu tanjandana. Nu nuje njarosu kumam tuku pilna le afunje nu balenaig le atraukam nduina. Not ndo. ²⁸ Tukul manjau sinamnje Kuate nu sine tanjo une njak kilmba atrau piro biyam tuku patikina. Ngumnenja nu pris kitek piro biyam tuku Kuate nu nuje nyumbi pasa sangri pilemba ta nu nuje Kinjo nuje pilna. Nuje Kinjo ta nu purfeju minmba nu pris sunjo kumumbi mayok ka tanjamba minmba minit.

8

Yesus nu pasa kitek kulatkate

¹ Ye pasa njakmba sake likit ta tugunu tejenmba. Singine pris sunjo Yesus nu samba mbolnje Kuate tuku ndinam kumamnje minyok minit. ² Nu samba mbolnje Kuate tuku wande tugusek ta sinamnje nuje atrau piro kumba minit. Wande ta Kuateenje pilna tuku. Tanjonje pile ndakinaig.

³ Pris sugo nane aganj yimyam Kuate tumba aganjmor kilmba bale farde. Nane atrau piro ta ke likam tuku pris nyu tinaig. Singine pris sunjo nu mata piro ta kam tuku nyu tina. Nu aganj ande Kuate atraukam kumuj.

⁴ Yesus nu kilke te mbolnje minit kande nu atrau piro biye ndakate kande. Pris gudommba Moses tuku manjau mbolnje tukul dubimba aganj yimyam kilmba Kuate atrauka tuwig. ⁵ Kilke te mbolnje atrau piro kade mbal nane samba mbolnje piro tugusek ta tuku kanunu ndo kade. Moses nu tawi wande palmbim bafuna le Kuate nu wam pagumba sana:

Ne isa. Ne buk tabe mbolnje minna le ye wande kanunu te-mayokmba tumnen tanjamba ndo pale njgina. *Kisim Bek 25.40*

⁶ Kuate nu alonu sunjomba prowamnjig nga pasa kitek katna. Kile Kristus nu alonu ta kile-mayokkate. Pasa kitek tuku alonu sungokanu pasa ambokok lite. Ta tuku atrau piro Kuate nu Kristus tuna tanje pris mbal tuku piro ambokok mata lite. ⁷ Kuate nu Moses ndonj pasa katna ta sinamnje tanjo pino kumumbi minnaig kande nu manjau pasa kitek kat ndana kande. ⁸ Kuate nu tukul pasa kunnemnje minnaig mbal nu nane ndonj pasa njak minmba tejenmba sakina.

Ye Sunjo, ye satngamngit. Ait ande prowa le ye Israel mbal ndonj Yuda mbal turmba pasa kitek sangrinu katamngit.

⁹ Ye o buk Israel mbal tuku mbuj turka ndin te-mayoken le Isip kusremba kinaig ait mbolnje nane pasa sangrinu katen

tanjamba kuga. Nane ye tuku pasa ta dubi maye ndamba kusrenaig le ye nane ngumneningen.

¹⁰ Ye Sunjo ye satinjamngit. Ngumnenga ait kumunjuwa le ye pasa kitek tenjemba Israel mbal ndon katamngit. Ye yinje tukul pasa njakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ngamungal sinamnge patike likamngit. Ye nane tuku Mbara Sunjo mini le nane yinje mbal minamngaig.

¹¹ Nane nanjine kilke tuma mbal nanjine ndare Kuate tuku kila pilwaig nga manj tumninge nda.

Nyu njak nyu kugatok mbal nane njakmba ait ta mbolnje ye kila minamngaig.

¹² Ye nane mapeka nanjine wam ngaigonu sauke ninjamngit. Tanjawi sulumba ye nane tuku une njakmba gilaingamngit njina. *Yeremia 31.31-34*

¹³ Kuate nu pasa kitek katam saka nu pasa ambokok te-sina le piro kugatok minit. Nu piro kugatok minmba ngisinu bafute.

9

Kuate mbarinjam tuku kilke mbolok tawi wande

¹ Pasa ambonja Kuate nu Moses ndon katna ta nane ta sinamnge fare fare Kuate mbarin ndanaig. Nane tukul afu dubika nu mbarinngaig. Nane nu mbarinjam tuku kilke te mbolok tawi wande pilnaig. ² Nane wande tumailamnge bulu ande mbain mbolnje pilnaig. Tukul bret Kuate am mbolnje patikinaig tuku mata mbain ta mbolnje minnaig. Tawi wande ta nyunu tukul wande. ³ Tukul wande ta ngamunje malanga tukulunu tawi sunjokanu minna. Tawi ta ngumnemnge tawi ma ande minna ta nyunu tukul wande sunjo.

⁴ Wande ta sinamnge mbain ande aganj afu pasokanu le mundur magenu prowanu ta minna. Mbain ta nane golmbi wakeinaig. Kuate nu Israel mbal ndon pasa katna ta tuku bokis mata minna. Nane ngaronu golmbi wakeinaig. Ndate armba tukul pasa kuyaranu njak, gol waime mana fudinndo njak, Aron tuku ndumndum kuzru prona ta njakmba bokis sinamnge patikinaig. ⁵ Bokis mbolnje enjel armba wakeika patikinaig. Enjel ar ta magenu ndo kilja njak. Nale nakile salmban kuitka bokis tukulnu songinaik. Kuate nu tanjo tuku mbar saukam tuku pris sunjo nu bokis tukulnu ta mbolnje aganjmor ndarenu barejanu. Sine kile tawi wande tuku aganj ndende njakmba satinjam tuku ait kuga.

⁶ Nane tanjamba tawi wande tuku aganj ndende njakmba patike likinaig. Pris mbal nane mara mara wande tumailam ta sinam kumba atrau piro yimyam

kumba minnaig. ⁷ Tawi ma ngumnemnge minna ta pris sunjo ndo nu wande ta sinam kambinu. Mara mara kuga. Yar ndindo sinamnge ki ait ndindo ndo nu wande ta sinam kambinu. Nu kambim nga aganjmor ndare kilmba nuje mbar, tanjo pino tuku mbar, mbar afu nane kumba kambus ndanaig ta njakmba saukam tuku Kuate atraukanu. ⁸ Manjau ta mbolnje Tukul Guwa nu tenjemba sine tumsingit. Ambokok manjau sinamnge tukul wande tumailamnge atrau piro kuga ndawa ta ake tanjo nu tukul wande sunjo ngumnem ta sinam kumba Kuate tugum kambim kumunju kuga.

⁹ Tawi wande ta manjau kitek te tuku kanunu ndo. Manjau ta sinamnge nane Kuate mbarinjam nga aganj yimyam Kuate tuku patika aganjmor kilmba bale farmba atrauka tanjamba tanjamba minnaig. Nane tanjanaig ta nanjine mbar manjau tuku piti nanjine wamdus sinamnge minnaig.

¹⁰ Nane kule le nyamaganj tuku tukul ngarosu aganj ndende minyanje likam tuku tukul ta ndo dubika minnaig. Tukul njakmba ta ngarosu tuku ndo. Nane tukul kame ta dubika minwaig le Kuate nu manjau kitek te-mayokuwa le tukul kame ta sanjri kugawamngaig.

¹¹ Nane tukul manjau dubika minnaig le ta ngamunje Kuate tugumnge ngamungal mukuk njak minam tuku manjau prona. Kristus nu pro manjau ta tuku pris sunjo mayok kina. Nu Kuate tuku wande sinam kumba ka pris sunjo piro biyit ta kilke mbolok wande kuga. Samba mbolok wande tugusek. Tanjonganje pile ndakinaig tuku. ¹² Nu wande ta tuku tukul wande sunjo nduiye sinam kina. Nu pris sunjo ambokok tanjanj meme le makau fat tuku ndare kilmba tukul wande sunjo sinam kine ndakina. Nu nuje ndare tumba ka ndare tamba sine piyasinmba sine tuku muskil nduiye kile-tidingina.

¹³ Manjau ambokok dubimba nane meme le makau painu tuku ndare kilmba makau pangar fatnu pasokinaig tuku kuke tugu ta tur mbilmba tanjo nu wam afu mbolnje kutur kilanu ta nane mbolnje bareninginaig. Bareninginaig le nanjine ngarosu tuku kutur saukinaig.

¹⁴ Kristus tuku ndarenje aganjmor ndare tuku piro lite. Nu purfenju ndo minmba nuje minmba minam tuku manjau tuku sanjri mbolnje nuje ngarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukina. Wam afu dubikeg le tur ndasingig le wamdus piti njak mineg le nuje ndarembi mbar ta njakmba sauke suluwa le sine ngamungal mukuk njak Kuate mbarinjam kumunju. ¹⁵ Pasa kitek Kuate katna ta kile Kristus nu alonu kile-mayokkate. Nu tuku kume mbolnje pasa ambonja katna ta

kumnemnge minmba mbarde mbal muskil kile-tidinge ningit. Kile Kuate nu o buk sakina tanjamba nu wikade mbal njakmba nuje wam magenu kilam tuku minig.

¹⁶ Tango ande ngumnenga ye kumi le ye tuku aganj ndende yije mbalnge kilam tuku nga idusmba nu warje ande kuyarmba pilit. Tango ta nu kumit le ndo nu tuku aganj ndende kuembol walmba kilig. ¹⁷ Nu nuje pasa kuyarte sulumba nu abo minit ta kuyar ta alo kugatok tanjan minit. Nu kumit le ndo alonu mayok kinit. ¹⁸ Wam ndui ta ndo Kuate nu pasa o buk tango ndon katna ta alonu mayok kuwa nga tane aganjmor bale farap ngina. Ndare tamba pasa katna ta tugu pilnaig ta tejenmba. ¹⁹ Moses nu tukul pasa njakmba tango pino saningina sulumba nu makau fat le meme tuku ndare kilmba kule tur mbilna. Tanjamba nu sipsip nguenu gurgur kilmba hisop ail wanenu tur kusmba pilna le ndare sinam kina. Kina le tumba barejna le tukul kuyaranu warje tango turmba mbol kinaig. ²⁰ Tanjamba Moses ndek sakina; Tane dubikam tuku Kuate nu tane ndonj pasa katna ta ndare tembi tugu pilit ngina.

²¹ Nu wam kina tanjamba ndo ndare ta tumba ka tawi wande sinamnge Kuate atraukam tuku aganj ndende njakmba mbolnge barejningina. ²² Moses tuku tukul manjau ta sinamnge kutur njakmba mayok kinaig ta ndarembi ndo saukinaig. Ndare kutu ndate ta tango tuku une sau ndakate.

Yesus nu kumba sine tuku une saukina

²³⁻²⁴ Manjau ambokok sinamnge nane aganjmor ndarembi kutur saukinaig. Manjau ambokok ta samba mbolok manjau kube ndo naig. Kristus nu kilke te mbolok tuku tukul wande sinam kine ndakina. Nu samba mbolok tuku wande tugusek ta sinam kina sulumba kile sine turkam tuku Kuate tugumnge minit. Ta tuku samba mbolok aganj ndende aganjmor ndarembi kutur saukam kumunj kuga. Atrau aganj purfejnumbi ndo kutur saukam kumunj.

²⁵ O buk yar kidemba ki ait ndindo mbolnge pris sunjo nu tukul wande sunjo sinam kambim nga nuje ndare tumba kine ndakina. Nu aganjmor ndare kilmba kambinu. Kristus nu tanja ndana. Nu nuje ngarosus kumam tuku palmbim nduina sulumba nuje ndare tumba samba mbolok tukul wande sinam kina. ²⁶ Nu wam ta ke ndakina kande Kuate nu kilke te-mayokna ait ta mbolnge nu tugu pilmba kume tutur-tuturmba ka kile tanjamba minit kande. Ait kugawam tuku ait te mbolnge nu mayok kina sulumba nuje ngarosus tamba une njakmba sauke suluwam tuku Kuate atraukam nduina. ²⁷ Tango njakmba kume nduiwaig sulumba Kuate nu nane

pileningam tuku ait tairnga minamngai. ²⁸ Tanjamba ndo Kristus nu nuje ngarosus pilna le nane nu balenaig le nu kumam nduina sulumba tango gudommba tuku une saukina. Nu manjau luka prowamngat ta une saukam tuku powe nda. Sine nu minde mineg mbal sine tuku muskil kile-tidinge sijngam tuku prowamngat.

10

¹ Tukul manjauje samba mbolok tuku tugusek manjau tuku alonu kile-mayok ndakate. Nu wam tugusek tuku kanunu ndo. Ta tuku nane tukul dubimba yar kidemba aganjmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atrauka Kuate am mbolnge kumumbi mayok kine ndakade. ² Nane kumumbi mayok kinaig kande nane une tuku piti kamus ndamba aganjmor manjau kilmba bale farmba atrau ndakinaig kande. ³ Nane yar kidemba une saukam tuku aganjmor kilmba bale farnjmba atraukinaig sulumba nangine une ta idusmba minanu. ⁴ Makau pailnu le meme tuku ndarembi une saukam kumunj kuga. ⁵ Ta tuku Kristus nu kilke te mbol pronas sulumba nu Kuate sana:

Nane aganjmor kilmba bale farmba aganj kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta njakmba ne nzali ndanate. Ta tuku ne ye ngarosus te sina.

⁶ Nane aganjmor kilmba bale farmba njak pasokade ko nangine une idusmba aganjmor bale farmba atraukade wam ta njakmba ne nda nzalinate.

⁷ Ta tuku ye ne sanamngit. Kuyar pasa ye tuku tanjamba sakate ta ye prowen te ne tuku nzali njakmba dubikam tuku minet.

Mune 40.6-8

Kristus nu tanjamba Kuate sana.

⁸ Kristus tuku pasa ta tugu nu tejenmba. Nu ambonja sakina; Aganjmor kilmba bale farmba aganj kise kise ne tanmbim tuku patikade wam ta ne nzali ndanate. Aganjmor kilmba bale farmba njak pasokade ko afu nangine une tuku atraukade manjau ta njakmba ne nda nzalinate ngina. Nane tukul manjau dubimba manjau njakmba ta kinaig ta ⁹ Kristus nu manjau pasatuturmba sakina; Ye prowen te ne tuku nzali njakmba dubikam tuku minet ngina. Nu manjau kitek Kuate tuku nzali njakmba dubikam tuku ta mayok kuwa nga tukul manjau tuku piro te-sina. ¹⁰ Kristus nu Kuate tuku nzali ta dubimba nuje ngarosumbi Kuate atraukam nduina. Tanjana le Kuate tuku nzali mayok ka Yesus Kristus tuku kume mbolnge sine nu am mbolnge kumumbi mayok kagej.

¹¹ Tukul manjau mbolnge pris mbal nane tawi wande sinamnge mara mindek tanje piroka tij minig. Nane aganjmor ndui ta ndo kilmba bale farmba atraukade ta aganjmor

ndarenunje tanjo tuku une saukam kumun kuga. ¹² Kristus nu tanjo tuku une saukam tuku nu nuje ngarosu kumam tuku pilmba Kuate atraukam nduina. Nu tuku atrau aganj une saukam tuku sangri minmba minanjat. Nu tanjana sulumba nu Kuate tuku ndinam kumamnje minyoka ¹³ Kuate nu nuje ngueu mbal jakmba kile-ibenjka nu kumnemnje patikam tuku tairnja minit. ¹⁴ Nu nuje ngarosu atraukam nduina le sine nu mbolnje purfenju mayok kineng mbal Kuate am mbolnje kumumbi minmba minanjgig. ¹⁵ Tukul Guwa nu wam ndui ta ndo tumsingit. Nu ambonja tejenmba sakina.

¹⁶ Ye Sunjo ye sakamngit. Ait ande prowa le ye pasa kitek tejenmba Israel mbal ndon katamngit. Ye yiye tukul pasa jakmba nane dubi magekam tuku nane tuku ngamunggal sinamnje patike likamngit ngina. *Yeremia 31.33*
¹⁷ Tukul Guwa nu lato man tejenmba sakina. Ye nane tuku une wam ngaigonu jakmba gilaingamngit ngina. *Yeremia 31.34*

¹⁸ Kuate nu sine tuku une jakmba sauka gilaingina tukunu une saukam tuku atrau aganj nu piro kugatok minit.

Sine Kuate tugum kab

¹⁹ Tira kame, Yesus nu nuje ndarembi sine tuku une jakmba sauke suglukina. Ta tuku kile sine kuru kuru ndaka ngaro bulok samba mbolok tukul wande sunjo sinam kumba Kuate tugum kab. ²⁰ Sine Kuate tugum kambim tuku Yesus nu nuje ngarosu atrauka ndin kitek wakeina. Ndin ta abo jak minmba minam tuku. ²¹ Nu pris sunjo mayok ka sine Kuate tuku mbal kulatkate. ²² Nu singine mbar tuku piti sauke sulumba kule purfennumbi sine tuku ngarosu jakmba minyangina. Ta tuku sine wamdus ndindo tumba Kristus tuku sangri tomba tinja ngarosu bulok Kuate tugum kab. ²³ Sine nu tuku pasa tuku alonu tairnja mineg ta kusre ndamba biye debe. Kuate nu sinjka nuje pasa dubimba singine muskil kile-tidinge singamngat.

²⁴ Sine tira kame nane afu ngamunggal ningam tuku afu mbolnje manjau magenu ke likam tuku singine singine ngamunggal kuagnekube. ²⁵ Singine mbal afu Kuate mbarinjam tuku manjur ndakade ta sine tanja ndabe. Sine manjurka singine singine tira ndon munjo sangri pileninbe. Sunjo prowam tuku ait buk patukate. Ta tuku sine mara mara manjurkabe.

Kristus ngumnemwam tuku manjau

²⁶ Sine Kuate tuku pasa tugusek ismba kila pilmba singine nzali ndo dubimba wam ngaigonu kumba mineg ta atrau aganj ande une saukam tuku mine ndakate. ²⁷ Sine

tanjamba mineg ta sine pilesingam tuku ait Kuate nuje ngueu mbal kilmba pa kame njayo mbol pankamngat ta tairnja minbe.

²⁸ Tanjo ande nu Moses tuku tukul pasa ande ake aganj tanjaj nga lukamba likina ta tanjo armba ko kenjmba nu kanjermba nu tumba ka pasa mbolnje te-timba nu mape ndamba balewanu. ²⁹ Ande nu Kuate tuku Kinjo ngumnete ta sinjka nu ngaro mukuk mine nda. Yesus nuje ndare kutuna le Kuate nu pasa kitek katna ta alonu mayok kina. Nane ndare ta ake aganj ngade ta ndare ta mbolnje ndo nane purfenju mayok kambim tuku nu kumna. Tukul Guwa nu nane ake sinanj make patikam iduste ta nane nu tumail pande. Mbal ta nane sinjka pa sunjo tam tuku minig.

³⁰ Kuate nu pasa tejenmba sakina: Manjau ngaigonu lafunu ta ye tuku piro. Yenge pa ningamngit ngina ta sine jakmba kila. Nu lato pasa ande mata sakina: Ye Sunjo. Ye yiye mbal jakmba pileningamngit ngina. ³¹ Ande nu Kuate minmba minit nu tuku pa kanjerwa sulumba ose. Nu kuru kuru sunjo tamngat.

Sine sangri tinja dirnanjube

³² Ambonja bulu mayenu tane tugum pronu le tane piti sugo afu pronag ta tane sangri tinja dirnanja minnaig. ³³ Nane tane kilmba tanjo am mbolnje kile-tidinga piti sugo tinjmba tane tumail pantinginaig. Mara afu tangine tira afu mbolnje tanjanag ta tane kuru kuru ndaka nane ndon ulendikinaig. ³⁴ Nane afu mulinj kilanu minnaig ta tane nane ndon piti kuranaig. Nane afunge tane tuku aganj ndende ake kilmba ngaigo siglikinaig ta tane ta tuku wamdus piti sunjo nda tinaig. Aganj kame ta kilke te tuku aganj ndo nga tangine samba mbolok aganj ndende magenu minmba minam tuku ta idus tidinginaig. Tangine manjau mayenu ta gilai ndangap.

³⁵ Tane sangri tinja dirnanja tanjamba ndo minap ma ma lafu mayenu tamngai. ³⁶ Manjau tamba ndo Kuate tuku nzali jakmba dubikap sulumba wam mayenu prowamngat nga sakina ta tamngai. ³⁷ Kuate tuku pasa te tane isap.

Ande prowamngat ta nu dalke nda. Mine minemba prowamngat.

³⁸ Yiye tanjo tinjeknu nu ye ndo idusyumba ye kumun nga saka minwa. Nu kuru-kuruka lukuwa ta ye nu nzaliwe nda. *Habakuk 2.3-4*

Kuate tuku kuyar pasa tanjamba sakate. ³⁹ Tira kame, afu kuru-kuruka luka ngisikade ta sine nane tanjaj kuga. Sine Kuate tala ndamba nu kumun nga abo jak minmba minam tuku mbal mineg. Njisike nda.

11

Kuate tuku sangri tomba tinjam tuku mbal

¹ Sine Kuate tuku sangri tomba tinjeng wam ta tugunu tejenmba. Sine wam kame tairnga mineg ta sinjka kilamnjig ngeg. Aganj ndende ammbi kanjer ndakeg ta sonndo minig nga ngamungalmi iduseg. ² Singine mbunj kame nane manjau ndui ta njak minnaig le Kuate nu nane tuku gare njak nyu sego ninjina.

³ Sine Kuate kumuŋ nga sakeg ta nuŋe pasambi samba kilke kile-mayokkina ta sine kila. Sine aganj ndende ammbi kanjerkeg te nu aganj ammbi kanjer ndakeg tambu ni kile-mayokkina ngeg.

⁴ Abel nu Kuate tuku sangri tomba tinja aganjmor tumba atraukina. Atrau aganj tanje Kain tuku atrau aganj lina. Kuate nu Abel tuku atrau ta kanjermba nzalina le nu tanjo tinjeknu nga nu tuku nyu te-mayokna. Nu o buk kumna ta nuŋe manjau mayenu tanje sine tumsinjmba minit.

⁵ Enok nu Kuate tuku sangri tomba tinjina ta nu kume ndakina. Kuateŋe nu ngarosu njak tina le afu nu tuku mindesinj kanjeram tuku sotete pisenjinaig. Kuate nu Enok nda tina sulumba nu tuku gare sunjo tina. Kuyar pasa tanjamba nu tuku sakate. ⁶ Ande nu Kuate talate ta nu Kuate gare tambim kumuŋ kuga. Ta tuku ande nu Kuate tugum kambim nga Kuate nu sinjka minit nguwa. Ne nu sota le nu ne mbolŋge wam mayenu kamnjat nga idusa.

⁷ Kuate nu wam ngumneŋga prowam tuku Noa rironj pasa sana ta nu ismba Kuate tuku pasa son nga nu nuŋe ndare mage minam tuku wanj ande kusna. Noa tuku manjau tanje kilke mbolok mbal tuku manjau njayonu kilimok te-mayokna. Kuate nu kumuŋ njina ta nu am mbolŋge kumumbi mayok kina.

⁸ Kuate nu Abraham nuŋe ma kusremba ma kise ande tambim tuku sana le nu Kuate tuku sangri tomba tinja nuŋe ma kusremba kina. Ma nu kambim tuku ta nu gilai. Ake tinja kina. ⁹ Kuate nu ma tambim tuku sakina ta mbol prona sulumba nu Isak le Jakob ndonj rawe tanjo tanjan minmba baibai ndo patikinaig. Abraham Kuate nu kumuŋ nga ma tam tuku wamdus bulok tairnga minna. ¹⁰ Kuate nu samba mbolŋge tumbranj mayenu minmba minam tuku pilna ta Abraham nu tumbranj ta ndo idusmba wamdus bulok njak tairnga minna.

¹¹ Kuate nu pasa sangrinu sakina le Abraham piyo nuŋe Sara nu ismba Kuate nu kumuŋ njina. Ta tuku nu saibo pile mayemba kinjo tam tuku ait lina ta nu kinjo konna le sangri tinja funjulok minna. Kuate nu sinjka nuŋe pasa kumuwanjgat nga nu tanjana. ¹² Wam ta mbolŋge tanjo ndindo ta saibo

pile mayemba kumam tuku ait patukina le nu tuku mbunj gudommmba mayok kinaig. Samba mbolŋge mbai minig piyalŋge fulbul minig tanjan burnu kumuŋ kuga.

¹³ Abraham nane Kuate tuku pasa ismba nu kumuŋ nga saka minnaig ma ma alonu kanjer ndamba kume likinaig. Nane pasa ndo ismba ngumneŋga alonu prowamnjat nga nane kila minmba gare njak kume likinaig. Nane kilke te mbolŋge minmba sine rawe tanjo tanjan mineg njinaig. Singine tumbranj tuguk kilke te mbolŋge mine ndakate nga saka minnaig. ¹⁴ Tanjaka sakinaig mbal ta nane tumbranj ande minam tuku sota wamdus te-mayoknaig. ¹⁵ Nanjine tumbranj o buk kusrenaig ta luka kambim kumuŋ ta nane tumbranj ta idus ndanaig. ¹⁶ Nane ma kise mayenu ndo sota minnaig. Ma ta samba mbolok. Nane Kuate nu sine tuku Mbara njinaig le nu nane tuku nyu yabu ndaka samba mbolŋge tumbranj ta kuaneke ninjina.

¹⁷⁻¹⁸ Kuate nu nuŋe kinjo Isak tuku tejenmba Abraham sana: Isak mbolŋge ndo ne tuku mbunj mayok kanjaig nga sana. Nu Abraham tuku ngamungal son tagona le nu Kuate tuku sangri tomba tinja nuŋe kinjo ndindo balemba luka Kuate atraukam bafuna. ¹⁹ Nu tejenmba idusna: Isak nu kumwa ta Kuate nu te-tiwamnjat njina. Ta tuku Isak nu kume ndakina ta nu kumanu tanjan mam nuŋe nu ma nanj luka tina.

²⁰ Isak nu Kuate nu kumuŋ nga nuŋe kinjo armba Jakob le Esau wam ngumneŋga mayok kanjaig ta tuku nyaro pasa nikina.

²¹ Jakob nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ nga nu nuŋe wa kame Yosef tuku kinjo armba wam ngumneŋga mayok kanjaig ta tuku nyaro pasa nikina. Nu nuŋe ndumndum biymba tambu njaro sangri pilemba loka Kuate tuku nyu te-dunga nu nale nyaro pasa nikina.

²² Yosef nu minmba ka kumam bafuna sulumba Kuate nu kumuŋ nga Israel mbal Isip kusrewam tuku saningina: Tane Isip kusremba ye tuku isu kilmba kumba tangine ma kitek mbolŋge ngukap njina.

²³ Ngumneŋga Moses tuku ina mam nu te-pilmba kinjo mayenu nga Kuate tuku sangri tomba tinja Farao tuku tukul pasa kuru kuru ndaka nu yubenjinaik le tambun keŋmba minna.

²⁴ Moses nu sunjokina sulumba Kuate nu kumuŋ nga nu Farao tuku wa nga nyu sunjo tunaig wam ta ngumneŋga. ²⁵ Kilke te tuku nzali njagonu ait fagnu ndo minam tuku ta ngumneŋgina sulumba Kuate tuku mbal sinamanzer sunjo minnaig ta nane ndonj ulendikina. ²⁶ Nu Isip mbal tuku aganj ndende magenu kilam tuku ta aganj

ngai fudinndo tananj nga mbulmba pitaikina. Nu afunge tumail pannaig ta nu Kristus tuku idusmba ngamunjal mukuk njak minna. ²⁷ Nu Kuate tuku sangri tomba tinja Farao tuku gubra kanjermba kuru kuru ndaka sangri tinja Isip kusrena. Sine singine ammbi Kuate kanjeram kumuŋ kuga ta Moses nu Kuate kanjeranu tananj sangri tinja minna. ²⁸ Kuate nu kumuŋ nga nu Pasowa ait sunjo tugu pilmba kame ejel nu Israel mbal tuku kiŋo mulum mapeka bale far ndakuwa nga nu nane saningina le nane sipsip baleninjmba ndarenu kilmba nangine wande malanja piseninjinaig.

²⁹ Israel mbal nane Kuate nu kumuŋ nga Yu Gurgur ngamunje bablakina le sim kinaig. Isip mbal nane mata sim kambim tuku tagomba kinaig ta nane njakmba njgisikinaig.

³⁰ Ngumneŋga Israel mbal Kuate nu kumuŋ nga Yeriko tumbraŋ mara 7 laipnaig le ndame fonde sambrika guroronaig.

³¹ Yerikonu pino Rahab tanjo didik farmba minna tuku ta nu Kuate kumuŋ nga Israel tanjo armba tumbraŋ ta katesewam pronaik le nu nale turka yubengina. Ta tuku nuŋe njeue mbal kame pronaig ta nane Yeriko mbal njakmba bale farka nu mapemba bale ndanaig.

³² Ye nane gudommba tuku wam kubewam kumuŋ. Gideon Barak Samson Yefta David Samuel tuan tanjo njakmba satinjam tuku ta ye ait kuga. ³³ Mbal ta nane njakmba Kuate nu kumuŋ nga tenjemba ke likinaig. Afu nane kilke kisekok mbal ndonj kame bumba nane kile-iberjinaig. Afu sangri tinja manau tinjeknu ndo mayok kambim tuku pirokinaig. Afu Kuate nu nane mbolnje wam magenu kam tuku saningina ta alonu tinaig. Afu nane laion tuku minge tukulinjinginaig. ³⁴ Nane afu pa sunjo sinamnje patikinaig ta kume ndakinaig. Afu nangine njeue mbalnje bagimbi bale faram bafunaig ta nane sangri tinja kua kinaig. Afu sangri kugatok ta Kuate tuku sangri mbolnje sangri tinjinginaig. Nane kame buwam tuku sangri tinaig le kilke kisekok mbal nane kua kinaig. ³⁵ Pino afu nangine kutu kummba manj abonginaig le kilnaig.

Kuate tuku sangri tomba tinjinginaig mbal afu piti yimyam kanjerkinaig. Nane afunje nane Kuate kusrewaig nga njarosu rar sunjo ninjinginaig le abo tugu kitek tam tuku saka Kuate kusre ndamba rar sunjo kamusmba ma ma kume likinaig. ³⁶ Afu kilmba amseseninjmba muli karenjnumbi ngusniŋge likinaig. Afu mulinj kilmba wandekeŋge patikinaig. ³⁷⁻³⁸ Nane afu ndamembi bale farnjinginaig. Afu so sunjombi ngamunje kat pugurkinaig. Afu kame bagimbi bale farnjinginaig. Kuate tuku mbal ta sipsip ko meme tuku njaro fulka tinje lika minnaig.

Nane piti yimyam kilmba kua ka ma baknu mbolnje tabe poj pilemba ndame burok ko kilke burok sinamnje nane kuirka sinamanzer sunjo tumba mine likinaig. Kuate tuku mbal ta nane kilke mbolok mbal ndonj ulendikam mbulnaig.

³⁹ Nane njakmba Kuate nu kumuŋ nga dirnanja saka minnaig ta Kuate nu nane tuku gare njak nyu sugo ninjingina. Kuate nu wam mayenu kam tuku sakina ta nane alonu kanjer ndanaig. ⁴⁰ Ta ndanam? Kuate nu sine tuku ait mbolnje wam mayenu te-mayokam tuku idusmba nane sine tairnjuwaig le sine kumu kumu muskil kile-tidinge sinjamngat.

12

¹ Sine nane Kuate tuku sangri tomba tinjinginaig mbal ta tuku manau mayenu ta idusninjmba singine nzali yimyam ngumneninjmba ame unenje sine didikate ta kusreka sine tanjo kame usre mbolnje dirnanja pinderka piya mayenu tam idusde tananj ² singine wamduŋ Yesu ndo idus timba minbe. Sine ngamunjal son teg ta Yesu mbolnje teg. Teg le ka sangri tinjate ta nuŋe sangri pilete. Yesu nu ngumneŋga gare sunjo tam tuku idusmba ail kazrai tuku kume kiko sunjo ta tanjaig nga kuramba kumna. Kummba tinjingina sulumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamnje nyu sunjo njak minit.

³ Mbal njagonu nane Yesu kasurmba nu tuku nyu njayo silinaig ta nuŋe sangri kusremba baklel ndana. Tane Yesu tuku manau ta idusmba tanjine sangri tinjate wam ta kusreka baklel ndawap. ⁴ Tane manau tinjeknu dubiwam tuku sangri tinjate le afunje wam ta tuku tane kilmba bale far ndade. ⁵ Kuate nu pasa ande tane piti sinamnje sangri tinjam tuku sakina ta tane gilainjate nga iduset. Kuate nu tane nuŋe kiŋo kame tuku tenjemba sakina.

Yinje kiŋo, ye ne te-tinam tuku pa tinet ta talaka nda isanu sukmba mine ndaka. Ye ne sane liket ta sangri kusremba baklel ndawa.

⁶ Ye Surjo. Ye tenjemba ket. Ye ande tuku kume purmba minet ta ye nu tetiwam tuku pa tuwet.

Ande nu yinje kiŋo nga tet ta nu mayenu mayok kambim tuku ye nu njuset. *Sindaun 3.11-12*

Kuate nu tanjamba sakina.

⁷ Tane Kuate tuku pa kamusde ta nu sine kile-tidinjgam tuku tanjate nga sangri tinjap. Tane Kuate tuku kiŋo kame minig sulumba nu tuku pa kamusde. Kiŋo ima nu mam nuŋe tuku pa kamusde? ⁸ Kuate nu nuŋe kiŋo kame kile-tidinjgam tuku pa ninjit. Tane nu tuku pa kamusde ndawap ta tane nu tuku kiŋo kame nda minig. Tane ma

ngamukok kiŋo kame taŋaŋ minig. ⁹ Singine kilke mbolok mam kame nane sine kile-tidingam tuku pa singinaig ta nane kumumbi kade nga nane kumnemŋge mingen. Singine samba mbolok Mam nu singine kanu kulatkate sine pa singit ta sine siŋka wamdus bulok ŋak nu kumnemŋge minbe. Ta mbolŋge sine mine mayenu tamŋgig. ¹⁰ Sine kiŋo kame mingen le singine mam kame sine kile-tidingam tuku pa singinaig. Singine Mam Kuate sine nu ndoŋ purfeŋnu tuma minbe ŋga wam mayenu ta tam tuku nu pa singit. ¹¹ Singine Mam sine pa sungo singit le ta sinamŋge sine gare kugatok ngamuŋgal rar ŋak mineg ta ima nu pa ta mbolŋge saŋgri tingate ta ngumneŋga nu alonu kaŋgerka nu wamdus bulok ŋak minamŋgat. ¹² Ta tuku tane pa ta kamusmba baklel ndaka saŋgri tingap. ¹³ Tane wamdus saŋgrinu pilmba maŋau tiŋreknu ndo ke likap. Taŋawap le tane tuku afu saŋgri kugatok ta nane saŋgri tingamŋgaig.

¹⁴ Tango ŋakmba ndoŋ wamdus bafumbi minam tuku wamdus saŋgrimba palpe. Tane tiŋreknu mayok kambim tuku wamdus ndindo pilmba dirnaŋgat. Ande nu tiŋreknu mayok ndakuwa ta nu Sungo kaŋgere nda. ¹⁵ Tane kurau mayewap. Kuate nu ake sinaŋ tango make patikate wam ta ande nu liwikat. Ko tane tuku ande wamdus ŋgueu ŋak mayok ka tane ŋakmba ŋaigo siglikuwa le tane kutur tubekaig. ¹⁶ Tane kurau mayewap. Ande nu fare fare pino kame ndoŋ unekumba minikat. Ko ande nu Esau taŋaŋ Kuate tuku wam ake agaŋ taŋaŋ ŋga bukŋgikat. Esau nu kiŋo mulum tukunu mam nuŋeŋge Kuate tuku nyaro pasa nu tambim tuku minna. Ait ande mbolŋge nu gubana le nyamagan piyanu mambo nuŋe nyaro pasa ta tuna. ¹⁷ Ngumneŋga nu nyaro pasa bukŋgina ta luka tam tuku nu malmbi sungo tumba mam nuŋe kusnana kande nu tambim kumuŋ kuga. Nu maŋ ngamuŋgal biye mbilam tuku ndin kirinŋina. Tane ŋakmba Esau tuku wam ta kila.

Sine samba mbolok agaŋ ndende tugum proweg

¹⁸ Israel mbal o buk Sinai tabe tugum promba naŋgine ammbi agaŋ ndende kaŋgerkinaig. Tabe ta mbolŋge pa bulu sungo mayok ka ma furir sungo ndeka bubre saŋgri ŋayo tiŋga minna. ¹⁹ Ta sinamŋge tabil siŋgon sungo mayok ka Kuate tuku miŋge pasa ande prona le tango pino nane pasa ta ismba kuru kuru sungo tumba Moses sarsarmba sanaig: Sine pasa ta lato isam mbulig ŋginaig. ²⁰ Kuate nu rironŋ pasa ande teŋenmba sakina: Agaŋmor ko taŋgo tabe te tugum prowa kande mape ndamba ndamembi balewap ŋgina.

²¹ Wam mayok kinaig ta nane kaŋgerka kuru kuru sungo tinaig le Moses nu mata sakina: Ye kuru kuru sungo tumba isu piririwet ŋga sakina.

²² Tane pasa kitek sinamŋge minig mbal tabe ta tugum pro ndade. Kuga. Tane Kuate abo tugu minmba minit nu tuku tumbranŋ Sion tabe tugum prode. Tumbranŋ sungo ta Yerusalem kitek samba mbolŋge minit. Tumbranŋ ta sinamŋge eŋel gudommba maŋgur sungo pilmba gare-gareka minig. ²³ Mbal afu Kuate tuku kiŋo kame ambonga mayok kinaig nu samba mbolŋge nane tuku nyu kuyarkina ta nane mata taŋge maŋgurkade. Kuate nu taŋgo ŋakmba pilesingit ta nu mata taŋge minit. Nane Kuate tuku mbal tiŋreknu buk kumumbi mayok kine likinaig ta nane tuku kanu mata minig. ²⁴ Yesu nu mata tumbranŋ ta mbolŋge minit. Kuate nu pasa saŋgrinu kitek katna ta nuŋge alonu kile-mayokkate. Nuŋe ndare kutuna taŋge Abel tuku ndare witina ta lite.

²⁵ Ta tuku tane kurau mayewap. Ande nu pasa tumsingit ta tane pitaipekaig. Moses nu kilke te mbolŋge Kuate tuku rironŋ pasa saninŋina ta ande nu ismba nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa tamŋgat. Kile Yesu nu samba mbolŋge rironŋ pasa sasingit ta ande nu pasa ta nda isanu sukmba pitaiwa ta nu pa sungo te nda ŋga iduste e? ²⁶ O buk Kuate nu Sinai tabe mbolŋge nuŋe pasa Moses ndoŋ katna le kilke te buru-burukina. Kile nu pasa saŋgrinu sakate: Ye kilke maŋ nduiye buru-buruwamŋgit. Kilke ndo kuga. Samba turmba buru-buruwamŋgit ŋgate. ²⁷ Kuate nu ye maŋ nduiye buru-buruwamŋgit ŋgate ta tugunu teŋenmba. Nu agaŋ ndende kile-mayokkina te buru-buruninguwa le ŋakmba ŋgisikamŋgaig. Agaŋ ndende buru buru ndakuwaig ta ndo kilmba patikuwa le minmba minamŋgaig.

²⁸ Sine Kuate tuku gageu mayok kagen mbal singine tumbranŋ tugusek samba mbolŋge buru-buruke nda. Ta tuku sine Kuate tuku gare pasa tube sulumba nu kuru-kuruka nu kumnemŋge minmba nu tuku nyu te-dungube. Mbariŋ maŋau ta nu nzalite. ²⁹ Singine Mbara pa sungo tiglu ŋakmba pasokate taŋaŋ minit.

13

Kuate gare tambim tuku maŋau

¹ Taŋgine tira mbal ngamuŋgal muŋgu niŋge-niŋgekam tuku maŋau kusre ndawap. ² Mbal afu ma kisekok tane tugum prowaig kande tane nane kulat magekap. Nane afu buk taŋanaig ta nane eŋel kame kulatkinaig ta nane katese ndanaig. ³ Tane tuku afu muli wandekŋge minig ta tane nane

ninanka nane ndonj piti tuma kurawanu tananj minap. Ko afunje tane tuku afu rar ninjig ta nane mata ninanka nane ndonj rar tuma kamusanu tananj minap. Tane mata piti ndui ta kile-siglikubekaig.

⁴ Pino tanjo ndonj munju kilik manau mayenu ta ake aganj nga idus ndamba kurau mayewap. Ande nu manau ta purte ta nu mbar sungote. Pino tanjo njak ko mbanzonu kuayarde mbal Kuate nu nane njakmba pileninjamngat.

⁵ Tane ndametinj kilam tuku piriri ndawap. Tane aganj ndende njak minig ta te kumunj nga idusap. Kuate nu tenjenmba sakina: Ait njakmba mbolnje ye ne ndonj minmba kusrene nda ngina. ⁶ Ta tuku sine Kuate tuku pasa ta idusmba sine minje bulokmbi tenjenmba sakube.

O Sunjo, ne mara mara kumumbi ye turyate.

Ta tuku ye tanjo tuku ngyeu manau kuru kuru ndaket. *Mune 118.6*

Sine tanjamba sakube. ⁷ Tangine gabat kame Kuate tuku pasa mayenu tumsinginaig ta nane Kuate biye demba minnaig ma ma kume likinaig. Nane Kuate tuku sangri tomba tinginaig wam ta idusmba kubewap.

⁸ Yesus Kristus mbilka kise mayok kine nda. Nu buk minna kile minit ngumnenja ndui ta ndo minmba minamngat.

⁹ Tane rironjakp. Nane afunje wam pagu pasa kise tumtinguwaig le tane nane dubikubekaig. Nane nyamaganj tuku tukul ndo dubikam tuku tumtingig. Manau ta dubide mbal manau tanje nane tur ndakate. Kuate nu sine ake sinanj make patikate wam tanje singine ngamunjal sangri pilete.

¹⁰ Sine atrau mbain kitek njak. Nane kilke te mbolok tawi wande tuku manau dubide mbal singine atrau mbain kitek ta mbolnje nyamaganj tumba nyam tuku nyu kugatok.

¹¹ Israel mbal tuku pris sunjo nu aganjmor tuku ndare kilmba tanjo pino tuku une saukam tuku nu tukul wande sunjo sinam kina. Nane aganjmor ta ndemnu njakmba kilmba tumbran sunjo kusremba kilimnje pasokinaig. ¹² Wam ndui ta ndo Yesus mbol prona. Nane nu tumba ka Yerusalem tumbran sunjo kilimnje rar sunjo tumba ail kazrai mbolnje balenaig le kumna. Kummba nunje ndarembi sine tuku une saukina le purfenju mayok kagenj. ¹³ Ta tuku sine singine manau yimyam ambokok njakmba kusreka kilim ka Yesus ndonj ulendikube. Singine mbal afu talasingig ta sine piti ta nu kurana tanjamba ndo kurabe.

¹⁴ Sine kilke te mbolnje tumbran ande minmba minam tuku mine ndakate. Tumbran sunjo ande Kuate nu te-mayokamngat ta sine mindemba mineg. ¹⁵ Ta tuku sine

mara mara Yesus tuku nyu tumba Kuate tuku nyu te-dungube. Manau tamba sine njakmba atrau aganj balemba Kuate atraukanu tananj keg.

¹⁶ Nane afu mbolnje wam magenu kam tuku gilai ndanjanp. Afu nane aganj ndende denkade ta tangine aganj ndende tamba turkap. Manau kame ta Kuate am mbolnje atrau aganj mayenumbi atraukanu tananj. Nu kangermba gare sungote.

¹⁷ Tangine gabat kame kumnennje minmba nane tuku wam pagu pasa dubi mayewap. Nane ngumnenja ka Kuate tugumnje piro ta tuku sakamngaj nga idusmba nane kurauka tane kulat magekade. Tane nane tuku minge dubikade ta nane gare njak tane kulatkade. Nane piti njak pirokade ta piti ta luka tane mbol kangat.

¹⁸ Sine Kuate am mbolnje mbar tuku wamdus piti kugatok nga iduseg. Sine manau tinreknu ndo kam tuku matuk tukulkeg. Ta tuku tane sine tuku nga Kuate yabanjanp. ¹⁹ Ye pitik tane tugum prowam tuku tane sungomba Kuate yabanjanp.

²⁰ Yesus nu kumna le Kuate tuku pasa kitek minmba minam tuku katna ta nu tuku ndarembi alonu te-mayokna. Tanjana le Kuate nu Yesus te-tina le nu nyu sunjo tumba Kuate tuku sipsip kulatkanu tanjo sunjo minit. ²¹ Kuate nu ngamunjal mukuk miro. Tane nu tuku nzali ndo dubiwam tuku nunje wam magenu kummba tinguwa. Tane Yesus Kristus tuku sangri tomba tingap le sangri tanje Kuate nu tane tuku ngamunjal sinamnje nunje nzali njakmba kile-mayokkuwa. Yesus Kristus tuku nyu sunjo ta minmba minwa. Son.

²² Yinje tira kame, ye pasa kuennu tane tuku kuyar ndawet. Ye tane sangri piletingam tuku pasa fagnu kuyaret te tane kilba pilmba isa mayewap.

²³ Timoteus nu mulintinaig ta nu buk mayok kina ta ye tane kila satinjet. Nu pitik ndo ye tugum te prowa ta ye nu ndonj tane tugum prowamngik.

²⁴ Tangine gabat kame Kuate tuku mbal njakmba singine gare pasa te saningap. Tangine tira afu Italinje minig ta nane mata tane gare pasa tingig.

²⁵ Kuate nu ake sinanj tane make patikuwa.

Son.

YAKOBUS

Yakobusnge waje kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumneŋga nu maŋ kiŋo baillkamba turmba kile-patikina ta nyu kat nanŋine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mbolŋge minit.

Waje te Yakobusnge kuyarna. Maib nuŋe Yudas tuku waje mata Kuate tuku Pasa mbolŋge minit.

¹ Israel tugu 12 kilke tugu kise kise mbolŋge mine likade tane ŋakmba kaiye. Ye Yakobus Kuate le Sunŋo Yesus Kristus nale tuku piro tanŋo minet. Yeŋge tane tuku waje te kuyarmba pileit.

Piti ŋgamukŋge sanŋri tingap

²⁻³ Tira kame, tanŋine ŋgamunŋal son piti ŋgamukŋge sanŋri tinŋuwa ta bike ndakam tuku maŋau tane mbolŋge sanŋri tinŋamŋgat. Wam ta tane kila. Ta tuku tane piti yimyam kanŋerka gare-garekap. ⁴ ŋgamunŋal son bike ndakam tuku sanŋri ta kusre ndamba biye dewap le ma ma maŋau magenu ŋakmba tane mbolŋge mayok kuwaig.

⁵ Tane wamdus kuyar mayenu te-fugumba kande tane Kuate yabaŋap le nuŋge sunŋomba tinŋamŋgat. Nu kilke mbol mbal tuku sunŋomba waknyate tuku. Nu tanŋo wam ande tuwit sulumba nu sawe lika nda tuwit. ⁶ Tane Kuate tala ndamba nu kumuŋ ŋga nu yabaŋap. Ande nu wamdus terokate ta nu bubreŋge yu fitte le yu tonŋel tinŋate tanŋaŋ. ⁷⁻⁸ Nuŋe mine ŋakmba mbolŋge nu wamdus kine inumba tugusemba ke ndakate. Tanŋaŋ tanŋo ta Kuate tugumŋge wam ande tamŋgit ŋga idus ndawa.

⁹ Tira kame, tane tuku afu sanzal minig ta tane Yesus mbolŋge nyu sugo tade tukunu wam ta tuku ndo payamkap. ¹⁰ Tane tuku afu agaŋ ndende sunŋomba ŋak minig ta Yesus tinaig tukunu kile tane kilke mbol mbal am mbolŋge nyu kugatok minig. Wam ta tuku tane payamkap. Agaŋ ndende ŋak mbal mindesil bot tanŋaŋ pitik kugawamŋgaig. ¹¹ Ki promba mindesil bot tugunu piyit le lamba supika ndeka mindepiye mayenu ta ŋgisikate. Tanŋamba ndo tanŋo agaŋ ndende ŋak nuŋe piro ŋgamukŋge nu kummba nuŋe agaŋ ndende ŋakmba kusrekate.

Wam ŋayonu kam tuku tugu

¹² Tanŋo nu piti ait mbolŋge wamdus bulok pilmba sanŋri tinŋate ta nu gare ŋak minanu tanŋaŋ minit. Nu piti kuramba kummbi mayok kuwa sulumba nu abo ŋak minmba minamŋgat. Kuate nu nuŋe kume purde mbal tanŋamba ninŋam tuku sakina.

¹³ Tane tagotinŋam tuku ait mbolŋge wam ŋayonu kam tuku idusde ta Kuatenŋe ye tagoyate ŋga sa ndakap. Andenŋe Kuate wam ŋayonu kam tuku tagowam kumuŋ kuga. Nu mata tanŋo ande wam ŋayonu kam tuku tugu ndate. ¹⁴ Tanŋo nu nuŋe nzali ŋayonuŋge nu didikate sulumba wam ŋayonu kam tuku tagote. ¹⁵ Nu nzali ŋayonu kam tuku idusmba minit ma ma nzali ŋayonu te-mayokmba unekate. Uneka minit le ma ma wam ŋayonu ta sunŋoka nu te-ŋgisite.

¹⁶ Tira kame, tane kuraukap. Tane wamdus mbarbekaig. Kuate nu sine unekam tuku tago ndasiŋgit. ¹⁷ Agaŋ magenu ŋakmba nu tugumŋge ndekade. Bulu ŋakmba mine likade Kuate nu tugu. Nu samba tuku bulu kise mayok kinig tanŋamba nu kise mayok nda kinit. Nu purfeŋnu ndo minmba minit. ¹⁸ Nuŋe nzali mayok kina le nu nuŋe pasa tugusekmbi sine kile-patikina le sine nu tuku mbal ŋakmba ŋgamukŋge sine ambonga nu tuku kiŋo kame mayok kagen.

Sine Kuate tuku pasa ismba kumube

¹⁹ Tira kame, wam te kila palpe. Tane pitik pasa isam tuku kilba palpe. Pitik ndo pasa saka gubra te ndakap. ²⁰ Tanŋo nu gubra tate ta Kuate nu nzalite maŋau mayenu te-mayok ndate. ²¹ Ta tuku tanŋine wamdus kutur tanŋine wam ŋaigonu ŋakmba kusrekap sulumba tane ŋgan minmba Kuate nu nuŋe pasa tanŋine wamdus sinamŋge pilna ta kumnemŋge minap. Kuate tuku pasa tanŋe tane tuku muskil kile-tidinŋe tinŋam kumuŋ.

²² Tane Kuate tuku pasa ismba kumu-kumuwap. Nu tuku pasa isendo kade sulumba sine kumuŋ ŋgade ta tanŋine wamdusnge yabritinŋit. ²³ Tanŋo ande nu Kuate tuku pasa isendo ka kumu kumu ndate ta nu tanŋo ande kanummbi nuŋe tumail kinŋenmba kanŋerte tanŋaŋ. ²⁴ Nu nuŋe tumail kanŋerte sulumba nu kumba nuŋe tumail ndaŋ ndaŋ ta nu pitik gilainŋate tanŋaŋ. ²⁵ Ande nu Kuate tuku pasa purfeŋnu tanŋo tuku muskil kile-tidinŋate ta ismba nu lato lato kila pilit sulumba gilai ndanŋa kumu-kumuwa ta nu gare sunŋo ŋak minit.

²⁶ Ande ye Kuate dubimba mbarinŋet ŋgate sulumba nu nuŋe mane kulat ndaka fare fare pasa kile-mayokkate ta nuŋe wamdusnge yabrite. Nuŋe mbarinŋe maŋau ta alo kugatok. ²⁷ Tane nane munzanu mbal pino kuembol nane tuku piti sinzaŋniŋmba turkap. Tane kilke te tuku maŋau ŋaigonu ŋakmba kusrekap. Mbarinŋe maŋau ta Kuate am mbolŋge tugusek.

2

Tanŋo tuku mindepiye pile ndaninŋap

¹ Tira kame, singine Sunjo Yesus Kristus Kuate tugumnje nyu sunjo njak minit ta tane nu tuku mbal minmba njarosu mindepiye mbolnje tanjine tira kame pile ndaningap. ² Pasa te tane katesewam tuku satinjgamngit. Kusem ait mbolnje ande nu tawi mayenu tinjmba mindepiye mayete le ande nu sanzalnu tawi urfunu tingit le nale kumu kumu prowik. ³ Tane tanjo tawi mayenu njak nu make pilmba sakade: O tira, ne sine tugum tenje mbili mayenu mbolnje minyoka nga sade sulumba tanjo sanzalnu ta ake aganj nga ne ka sinje tinja ko pro ibej tenje minyoka nga sade ta ⁴ tane Yesus tuku manjau mbilmba wamdus tugusekmbi munju pile ndanjgade.

⁵ Tira kame, tane ye tuku pasa te isap. Kuate nu ima kate Yesus tuku son nga nu kulatkate ma sinam kambim tuku madiningina. Aganj ndende sungomba njak mbal e ko sanzal mbal? Nane kilke mbolok mbal am mbolnje sanzalnu minig mbal ta madiningina. Kuate nu tanjamba nuje kume purde mbal nu ndon minmba minamngag nga sakina. ⁶ Tane ndanam tuku mbal ta tumail panningig? Ima katenje piti sunjo tinjmba tane didika kilmba ka pasa mbolnje kile-tidingade? Aganj ndende sungomba njak mbalnje tanjade. ⁷ Yesus tuku nyu mayenu tane tinaig ta aganj ndende sungomba njak mbalnje njayo silide.

⁸ Kuate tuku pasa ande tenjenmba sakate. Tane tanjine njarosu tuku kume purde tanjamba ndo tane tugumnje minig mbal tuku kume purap ngate. Tane Kuate tuku tukul sunjo ta kumu-kumumba minap. ⁹ Tanjine ammbi tanjine munju pilengade ta Kuate tuku tukul pasa tanje tane mbarde wam ta te-mayokmba tumtingit. ¹⁰ Tane Kuate tuku tukul pasa njakmba dubika ndindo ndo lukawap ta tane tukul njakmba lukakanu tanjaj. ¹¹ Ta ndanjam? Kuate nu tukul ande tenjenmba sakina: Tanjo pino munju kuayar ndakap ngina. Nu tukul ande mata sakina: Tanjo ande bale ndawap ngina. Tane munju kuayar ndakade sulumba ande balewap ta tane Kuate tuku tukul pasa njakmba lukakanu tanjaj.

¹² Tukul kitek Yesusnge pilna ta sine tukul ta alonu dubikeg e ko kuga. Kuate nu tanjamba sine pilesingamngat. Sine ta idusmba munju kume purkuba. ¹³ Ande nu tukul manjau kitek dubi ndamba afu mape ndakuwa ta Kuate nu tanjo ta pilemba mapewe nda. Ande nu afu mapeka minwa ta pilewam tuku kame nu laipamngat.

Ngamunjal tugusek

¹⁴ Tira kame, ande nu sakate: Ye Kuate tuku sanjri tomba tinjet ngate sulumba manjau ta tuku alonu kile-mayok ndakuwa

ta Kuatenje nu tuku muskil te-tiwe tuwe nda. Nu ngisinunjat. ¹⁵ Tanjine tira ande tawi le nyamaganj tuku denkuwa le ¹⁶ tane nu samba ose tira, ne wamdus bulok njak kaye sulumba ngamunjal mukuk mina nga sawap sulumba nu tur ndawap ta pasa ta nu ndanjmba turamngat nga idusde. ¹⁷ Wam ndui tanjaj ndo ande nu Kuate tuku sanjri tomba tinjate sulumba ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta nu ngamunjal son kugatok minit.

¹⁸ Ande nu ye tuku pasa te isam mbulmba tenjenmba sakamngat. Ne wam magenu kumba minit ta ye Kuate tuku sanjri tomba tinjet ngamngat. Nu tanjamba sayuwa ta ye nu tenjenmba kusnawamngit. Ye wam magenu ke liket manjau ta mbolnje yije ngamunjal son ne tumnam kumunj ta ne ngamunjal son ngate ta ame manjambi tumyamngat. ¹⁹ Mbara ndindo ndo minit nga ne son ngate ta maye ta bukla njaigonu nane mata Mbara ndindo ndo minit nga kuru kuru sunjo tade. ²⁰ Ne sinja nginngan tanjo ande. Ande nu Kuate tuku son ngate sulumba nu wam magenu ke ndakate ta nu ngamunjal son kugatok minit nga sawamngit.

²¹ Ye pasa tembi tumtingamngit. Singine mbuj Abraham nu nuje kinjo atrau mbain mbolnje pilmba balemba Kuate tuku atraukam bafuna. Nu wam ta kina le Kuate nu manjau ta kanjermba Abraham nu ye am mbolnje tinjeknu minit nga sakina.

²² Ata. Nu Kuate tuku sanjri tomba tinjina sulumba alonu te-mayokmba wam ta kina. Wam kina ta mbolnje nuje ngamunjal son kumumbi mayok kina. ²³ Tanjamba kuyar pasa Abraham tuku sakina ta kumunngina. Pasa ta tenjenmba. Abraham nu Kuate tuku sanjri tomba tinjina le Kuate nu tuku ngamunjal son ta kanjermba nu tanjo tinjeknu ngina. Tanjo te ye tuku gulab ngina. ²⁴ Ata. Ande nu Kuate tuku son nga wam ta tuku alonu turmba kile-mayokkate ta nu Kuate am mbolnje tanjo tinjeknu minit.

²⁵ Ye pasa andemi manj tumtingamngit. Rahab nu tanjo didik farmba minna le Yosuanje Zu tanjo armba kukulnikina le pino ta tuku tumbraj wam katesewam pronaike le nu nale tuku pasa ismba Kuate nu kumunj nga nu nale turka lukam tuku ndin kise tumnikina. Nu wam kina ta nu Kuate am mbolnje tinjeknu mayok kina.

²⁶ Ne tuku kanu njarosu kusrete ta njarosu nu kumaknu minit. Tanjamba ndo ne ye Kuate son njet nga ta tuku alonu kile-mayok ndakate ta ne tuku ngamunjal son mata kumaknu minit.

3

Mane fudinjo ta sanjri njayo

¹ Tira kame, sine Kuate tuku pasa kukliweg mbal nane afu sine tuku mbar manau kanđerkam tuku kulatkade. Ta tuku tane gudommba piro ta pitik nda tap. ² Sine njakmba mbareg tuku. Ande nu nuņe mane tugu kulat mayete ta nuņe njarosu tuku nzali njakmba kile-ibenkam kumuņ. Tanjo ta nu purfeņnu.

³ Hos ponjgade mbal ta nane ain fudinņdo tumba nangine nzali dubiwam tuku hos tuku minjgek sinamņge patikade. Ain njai fudinņdo tambı aganjmor sungokanu ta mbilam kumuņ.

⁴ Waņ tuku manau mata kanđerap. Waņ sungokanu bubre suņgo tinga waņ kadute le pinderkate. Waņ kulat tanjo nu animbi kambim tuku iduste sulumba ulum njai fudinņdo tambı waņ suņgo ta mbılte le bubre kuerka kinit.

⁵ Tanjamba ndo mane nu aganj njai fudinņdo ta sanjri njayo minit. Nu wam sugo ke likate ta tuku payamkate. Pa mirmin fudinņdo ta duņe sinamņge ndeka pa suņgo tinjgate. ⁶ Tanjamba ndo singine mane te mata pa tanaj. Nu aganj njai fudinņdo kilke te tuku wam njaigonu njakmba kile-mayokkam kumuņ. Nu Satan tugumņge wam njaigonu kilmba njarosu kutur tuwit sulumba tanjo tuku mine njayo silite.

⁷ Tanjonņe aganjmor yimyam, sar umanj, aganj rabmba likade, kualegan ta njakmba kuapi ninmba kulatkade le njan patikade. Nane afu buk tanjanaig ta ⁸ tanjo nu nuņe mane tanjamba kulatka te-ibenjam kumuņ kuga. Mane te aganj njayonu ndo. Nu kame mberj tanaj kame aganj njak minmba mburerikate. ⁹ Sine singine mane tembi singine Mam Sunjo tuku nyu te-duņgeg sulumba man tanjo kasureg. i... Kuate nu tanjo nuņe suk wakeina. ¹⁰ Minjge ndui tembi nyaro pasa saka kasur pasa mata sakeg. O tira kame, wam ta njayonu ndo. ¹¹ Kule burok ndui tambı kule mayenu kaglinu turmba prowam kumuņ kuga. ¹² Fik ail mbolņge olif alonu prowam kumuņ e? Ko grep muli mbolņge fik prowam kumuņ e? Yu sinamņge mata kule prowam kumuņ kuga.

Wamdus kuyar tugusek

¹³ Tane ngamukņge ima nu ye kila suņgo njak wamdus kuyar mayewet nja iduste. Ariya. Ne wamdus kuyar tugusek tuku alonu kile-mayokka wam magenu ke lika mine mayenu mbolņge mina sulumba naje nyu payam ndaka. ¹⁴ Ne nane afu tuku mine mayenu tuku gubra pilmba naje njarosu ndo idusmba njakmba tidonj panka minit ta naje nyu payamka ye wamdus kuyar mayenu njak minet nja yabri ndaka. ¹⁵ Ande nu tanjamba wamdus kuyar pilit ta Kuate tugumņge te ndakate. Kilke te mbolok kila Satan tugumņge tate. ¹⁶ Afu nane afu tuku

mine mayenu tuku gubra pilmba nangine njarosu ndo idusmba njakmba tidonj pankade mbal nane ngamukņge gubra manau sunjgoka nane pur yimyamkade sulumba wam njaigonu gudommba ke likade.

¹⁷ Ande nu ngamunjal kuyar tugusek Kuate tugumņge tate ta nu alonu tenenmba kile-mayokkate. Nu manau purfeņnu dubimba gubra kugatok wamdus mukuk minmba nu afu tuku pasa pitai ndaka nu njakmba sinanu wam magenu nane mbolņge ke likate. Nu yabri manau kugatok wamdus ndindombi nane afu mbolņge wam tugusek ke likate.

¹⁸ Nane njan minmba wamdus mukuk tanjo ngamukņge te-mayokde mbal alonu nane mbolņge manau tinjeknu mayok kinig.

4

Kilke te tuku manau ndonj ulendi ndakap

¹ Njarosu tuku nzali yimyam tangine wamdus sinamņge kame bumba minig. Ta tuku tane kualeyauka pasambi kame bude. ² Tane wam afu kilam idusde ta tane kilam fugumba ande balewam idusde. Tane wam afu kilam tuku am kikonj tinjgate ta kilam fugumba kualeyauka kame bude. Tane Kuate wam afu yabanj ndade tukunu tane wam ta denkanu minig. ³ Ko tane wam afu kilam tuku Kuate yabanj ta tane tangine nzali dubikam idusde tukunu Kuate nu nda tinjgit.

⁴ Tane Kuate ndo idus ndade. Ande nu kilke te tuku manau ndonj ulendikate ta nu Kuate tuku nģueu minit. Wam ta tane kila. Tane kilke te tuku manau ndonj ulendikam idusde ta tane Kuate tuku nģueu tanjo mayok kinig.

⁵ Kuate tuku pasa ande tenenmba sakate. Tukul Guwa Kuate nu singina ta sine Kuate ndo idusam tuku nu sanjri njak sine kulatkate. ⁶ Njarosu tuku nzali yimyam kile-ibenka Kuate ndo idusam tuku nu ake sinanj sine lato lato make patikate. Kuate tuku pasa ande tenenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndonj nģueu minit. Nyu te-ibenmba minig mbal nu ake sinanj nane make patikate nģate. *Sindaun 3.34*

⁷ Ta tuku tane njan patika Kuate kumemņge minmba tane sanjri tinga dirnanja minap le Satan nu tane kusreka kua kanjat.

⁸ Tane Kuate tugum kape le nu tane tugum prowamņgat. Tane mbarde mbal tane tangine une manau kusrekap. Wamdus ar ar njak minig mbal tane wamdus njaigonu kusrekap sulumba wamdus ndindo njak purfeņnu minap. ⁹ Tane tangine une tuku sinanu Kuate am mbolņge malmbikap. Tangine nzumilkade manau mbilmba wamdus piti suņgo tap. Tane gare manau mbilmba ye mbaren nģa kikonu lok minap.

¹⁰ Tane tanjapw ta Sunjo nu tane kilmba kile-mayokkamngat.

Tira ande pile ndawap

¹¹ O tira kame, tane tangine tanjine munjo ngumnem pasa sa ndakap. Ande nu tira ande tuku ngumnem pasa sakate ko nu pilete ta nu Kuate tuku tukul turmba ngumnem pasa tumba pilete. Ne Kuate tuku tukul pilete ta ne tukul ta dubi ndate. Ne tukul tuku ma tumba nane ma ta tukulnge tate le ne tukul tuku pile tanjo mayok kinit. ¹² Kuatenje ndo tukul kile-mayokka sine tuku pile tanjo minit. Ande mine ndakate. Nunje ndo sine tuku muskil kile-tidingam kumunj. Nunje ndo sine pitaikam kumunj. Ne ima le tira ande pilete?

Payamkam tuku manjau kuraukap

¹³ Tane afu tenjemba sakade. Kite ko indole ye tumbrañ sunjo ande mbol kumba tanje yar ndindo piroka ndametinj sunjomba kilamngit ngade. Tane tanjamba sakade mbal pasa te isap. ¹⁴ Indole wam ande prowam tuku ta tane gilai minig. Tane tuku abo guwa bidu tanjañ kile kanjereg le pitik kugate tanjañ. ¹⁵ Ta tuku tane tenjemba sakap: Kuate nune nzali dubiwa le sine abo minbe sulumba sine tanjamba tanjamba kamngig nga sakap. ¹⁶ Tane mbe mbolmbolka tangine ngarosu ndo payamkade manjau ta njakmba njaigonu ndo. ¹⁷ Tane wam magenu kam tuku kila njak minmba ke ndakap ta tane mbarde.

5

Aganj ndende tuku ndo idusde mbal piti tamjugaig

¹ Aganj ndende gudommmba njak mbal tane pasa te isap. Tane piti sugo kanjerkamjugaig ta tuku tane malmbi sunjowap. ² Tangine aganj ndende ta mengam tuku minig. Tangine tawi magenu subinge nyam tuku minig. ³ Kile kugawam tuku ait te mbolnje tane kilke te tuku aganj ndende kile-manjgurkade ta tangine ndametinj use purka sasukam tuku minig. Tane tangine mironj ndo idusmba ndametinj tode le use purka sasukade. Ngumnenja tangine mbar use purkade wam ta mbolnje kilimok mayok ka pa tanjañ tinja tangine ngarosu pasokamngat.

⁴ Tane isap. Piro mbal tane tuku piro mbolnje nyamaganj kilnaig ta tane kumumbi nane piya ninge ndakinaig. Piya inumnu tane tugumnge minig tanje tane tuku mbar te-mayokte. Piro mbal tuku malmbi ta Kuate Sunjo nu isit. ⁵ Tane aganj ndende magenu njak gare sunjo tumba nzu-milka minig mbal tane aganjmor buk nyam tuku kumungate tanjañ tane baletingam tuku ait patukate. ⁶ Tane tanjo magenu kilmba yabri pasa mbolnje patika bale farnjinginaig

ta nane nanjine ngarosu turam tuku sanjri kugatok.

Tane ngan minap

⁷ Tira kame, tane wamdus bulok minmba Sunjo prowam tuku tairnja minap le ma ma nu prowamngat. Tane piro miro tanjo tuku manjau kanjerap. Nu nyamaganj ngu denjurmba wamdus bulok minmba alonu tairnja minit le sawe piymba ka ka ki prote le nyamaganj kilit. ⁸ Tanjamba ndo tane ngamunggal wamdus bulok njak minmba sanjri tinjap. Sunjo prowam tuku ait buk patukate.

⁹ Tira kame, tangine tangine munjo gubra pile ndakap. Tane tanjapw ta Sunjo nu tane piletinjamngat. Nu prowam tuku ait buk patukate. ¹⁰ Tuan tanjo kame Kuate tuku pasa kuklimba nane piti ait mbolnje ngamunggal mukuk wamdus bulok minmba sanjri tinjinginaig wam ta ndo tane idusmba kumu-kumuwap. ¹¹ Nane piti sugo kanjerka dirnanjinginaig tukunu nane gare sunjo njak mbal ngeg. Yob nu piti sinamnge ngamunggal mukuk njak minmba sanjri tinja minna. Sunjo nu tanjo mapeka sinzanjingit tanjamba ndo nu ngumnenja Yob make pilmba sinzanja.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹² Tira kame, ye pasa sunjo te satinjamngit. Tane pasa ande sakam nga ki am mbolnje ko kilke am mbolnje ko aganj ande nyu mbolnje tangine pasa sanjri pile ndawap. Tane au ngam idusmba kande au ndo ngap. Kuga ngam idusmba kande kuga ndo ngap. Tane tanja ndawap ta Kuate nu tane kilmba pasa mbolnje kile-tidingamngat.

¹³ Tane tuku ande piti njak ndeta nu Kuate yabanja. Ande nu wamdus bulok njak ndeta nu Kuate tuku nyu te-dunja mune ulwa.

¹⁴ Ande nu guaze njak ndeta Yesus dubide mbal tuku gabat kame wikuwa le nane nu tugum promba Sunjo tuku sanjri idusmba gurej pisenmba yabanjaig. ¹⁵ Tane Sunjo tuku sanjri tomba tinja nunje guaze pitai-wamngat nga yabanja ta nu tanjo ta tuku muskil te-tiwe tambimngat. Nu guaze tanjo te-tiwa sulumba nu tuku une ta njakmba sauke tambimngat. ¹⁶ Ta tuku tangine une afu tangine tangine tira kame ndonj kile-mayokka sakap sulumba tane manj mage minam tuku Kuate yabanja. Tanjo tinjreknu ande nu Kuate yabanja ta nu tuku yaban manjau sanjri njak. ¹⁷ Tuan tanjo Elia nu sine mineg tenjen tanjo. Nu sawe nda piywa nga nu wamdus sanjrinu pilmba Kuate yabanja le yar kenmba tambun 6 sawe piye ndakina. ¹⁸ Nu manj sawe piywa nga yabanja le sawe piyna le kilke mbolnje nyamaganj njakmba tinjinginaig.

¹⁹ Tira kame, tane pasa te kila palpe. Tane tuku ande tugusek manau kusremba bariŋga ndekuwa le andenŋe nu te-luka tumba Kuate tugum prowa ta nu wam mayewamŋgat. ²⁰ Ande nu une tanŋo tumba ndin mayenu tumte le nu ngamunŋal biye mbilmba nuŋe mbar kusrekate ta nu tanŋo ta tuku kanu turte le nu ŋgisike nda. Kuate nu tuku une sauke tuwit.

Son.

1 PETRUS Petrusnġe waġe ambonġa kuyarna

Petrus nu waġe te Kristus tuku kuasmbi ma tugu ġakmba mbolġe mine liki-naig ta tuku kuyarna. Ait ta mbolġe nane sunġomba piti yeki yeki sugokanu kanġerkinaig tukunu nu nane piti sinamġe bike ndaka sanġri tinġuwaig ġġa waġe te kuyarna.

¹ Kuate tuku mbal tane rawe tanġo tanġar Pontus Galesia Kapadosia Asia Bitinia ma tugu ta ġakmba mbolġe mine likade tane ġakmba kaiye. Ye Petrus Yesus Kristus tuku aposel tane ndoġ pasatam prowet. ² Tane Tukul Guwa tumba Kuate tuku mbal mayok ka Yesus Kristus tuku pasa dubika nuġe ndare mbolġe purfeġnu mayok kambim tuku Kuate nu o buk tane maditinġina.

Kuate nu lato-latomba tane ake sinanġ make patika ġġamunġal mukuk wamdus bul sertinġuwa. Son.

Sine abo ġak minmba minam tuku minde mineġ

³ Sunġo Yesus Kristus tuku Mam Kuate sine nu tuku nyu te-dunġube. Yesus Kristus nu kumna le nu te-tina le abonġa tinġina wam ta mbolġe Mam Kuate nu sine sunġomba mapeka kitek kile-mayokkina le kile minmba nu tuku wam magenu minde mineġ. ⁴ Kuate nu samba mbolġe sine kilam tuku madisinġina wam mayenu ta kurtur kugatok. Meġġe nda. Mayenu minmba minamġat. ⁵ Sine Kuate nu kumuġ ġġeg mbal nu nuġe sanġrimbi sine kulatka minwa le ma ma kugawam tuku ait mbolġe muskil kile-tidinġe sinġamġat.

⁶ Tane kile ait fagnu piti yimyam kamusde ta muskil kile-tidinġe tinġam tuku wam ta idusmba gare-gareka minap. ⁷ Nane aġan afu gol kanġeranu suk ta kilmba sinġa gol e ġġa katesewam tuku pasokade. Tanġamba ndo tanġine ġġamunġal son ta katesewam tuku piti yimyam pa tanġar tane pasokade. Piti mbolġe tanġine ġġamunġal son tugusek mayok kinit ta Kuate am mbolġe sunġokanu ġġisikam tuku aġanġ gol ta lite. Tane ġġamunġal son ġak ta Yesus prowa sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le tane nyu ġak minmba minamġaig.

⁸⁻⁹ Tane Yesus kanġer ndanaig ta tane nu tuku kume purmba minig. Tane nu kanġer ndade ta tane nu tuku sanġri tomba tinġade. Tane tanġade le Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinġe tinġit le tanġine ġġamunġal son tuku alonu tade. Ta mbolġe tanġine gare manġau sunġo ġġayote.

¹⁰ Kuate nu ake sinanġ sine make patika muskil kile-tidinġate ta tuan tanġo kame o buk ta tuku dir pasa saka katese mayewam tuku wamdusmba minnaig. ¹¹ Kristus tuku Guwanġe tuan tanġo kame tunningina le Kuateġe madina tanġo nu rar sunġo tuwa sulumba nyu sunġo pasa ġak tamġat ta nane isnaig. Ismba nuġe ait ġinu prowamġat ko kilke te ndanġandammba minwa le nu prowamġat ġġa katesewam tuku sotinaig. ¹² Sotinaig ta Kuate nu tuan tanġo kame ta saninġina: Tanġine ġġarosu turam tuku piro ndakade. O ġġumneġġa mbal afu tuku tane pirokade ġġa saninġina. Mbal ta tane. Kuate nu samba mbolġe Tukul Guwa kukulna le ndekina le nane afu nu tuku sanġri mbolġe Kristus tuku pasa mayenu tinġinaig. Wam kame tane isnaig ta eġel kameġġe katesewam tuku wamdus sunġo ġak minig.

Kuate nu sine mine mayebe ġġa wikina

¹³ Tane wamdus ndindo pilmba wamdus kuyar mayenu ġak likap. Kristus nu prowa le Kuate nu tane make patikamġat wam ta idusmba minap. ¹⁴ Tane o buk Kuate ġilai minmba tanġine nzali ġaigonu dubikinaig ta kile kusrekap. Tane kinġo kame magenu tanġar Kuate kumnemġe minap. ¹⁵ Kuate nu tane nuġe kinġo kame minam tuku wikina ta nu purfeġnu tukunu tane nu tuku wam te-purmba tanġine mine mbolġe purfeġnu minap. ¹⁶ Kuate tuku kuyar pasa teġenmba sakate. Ye purfeġnu minet tanġamba ndo tane yinġe mbal purfeġnu minap ġġate.

¹⁷ Tane Kuate nu sinġine Mam ġġade ta nu sine tanġo ġakmba tuku manġau kumumbi pilesinġit. Ta tuku tane rironġka kilke te mbolġe minmba nu kumnemġe minap. ¹⁸ Tanġine mbuġ kat tanġine tuku manġau alo kugatok dubika minnaig le ta ġġamukġe Kuate nu tane tuku muskil kile-tidinġe tinġina ta gol le silwa ġġisikam tuku aġanġ tambu nu tane piya ndatinġina. ¹⁹ Nu Kristus tuku ndare tambu tane tuku muskil kile-tidinġe tinġina. Nane sipsip fatnu mayenu balemba Kuate atraukade tanġar Kristus nu purfeġnu minmba nuġe ġġarosu kumam tuku pilna. ²⁰ Kuate nu aġanġ ndende nda kile-mayokkina sulumba nu Kristus piro ta kam tuku nu madina. Kile kugawam tuku ait te mbolġe tane turkam tuku mayok kina. ²¹ Tane nu mbolġe Kuate tuku sanġri tomba tinġade. Kristus nu kumna le Kuate nu te-timba nyu sunġo tuna wam ta tuku tane Kuate nu kumuġ ġġa nu tairġa minig.

Sine tira kame ġġamunġal ninġe

²² Tane Kuate tuku pasa tugusek dubide ta tanġine mine magenu mbolġe minmba minġembi ndo sa ndaka tanġine ġġarosumbi turmba tanġine tira kame tuku kume purde.

Ta tuku tane kile tanjine njarosu njakmbambi tanjine tanjine munju kume purkam tuku wamdus sanjgrinu palpe. ²³Tane kinjo dabro kitek tanjan man mayok kinaig. Tanjo tuku manjau dubimba ina sinamnje mayok nda kinaig. Abo ta ngisikam tuku. Tane Kuate tuku pasa minmba minam tuku ta tinaig sulumba kitek mayok kinaig. ²⁴Kuate tuku kuyar pasa tenjenmba sakate.

Kilke mbol mbal anja tanjan minig. Nanjine mindepiye anja botnu tanjan. Anja ta tugunu lamba botnu supika ndekate.

²⁵Sunjo tuku pasa tanjawe nda. Nu minmba minamngat ngate. *Aisaia 40.6-8* Nane afu pasa mayenu tane tugumnje kuklinaig ta not.

2

¹Tane manjau njaigonu njakmba kusreka wam afu yabri ndakap. Tanjine yabri manjau yabuka sine tinjeknu minig nja sa ndakap. Afu tuku mine magenu tuku wamdus kagli fir ndakap. Afu tuku ngumnem pasa sa ndakap. ²⁻³Tane buk Kuate tuku ranjan mayenu katesenaig. Ta tuku kinjo dabro amo nyam paraningit tanjan tane Kuate tuku pasa tugusek tam tuku paratinguwa. Tane tanjamba nyumba minap ma ma sugo-sugowap le muskil kile-tidinge tinjamngat.

Ndame mayenu abo njak

⁴Ndame ande tanjo kamenje gisleknu nja te-sinaig ta Kuate nu ndame ta madimba nu ndame sunjo ngina ta Kristus. Ndame ta abo njak. Tane nu tugum prowap. ⁵Promba ndame abo njak tanjan minmba Kuate tuku wande palmbim tuku tanjine njarosu patikap. Tanjawap sulumba tane Kuate tuku pris tanjan mayok ka tanjine manjau magenumbi Kuate atraukanu sukamngaj. Tane Yesus Kristus ndon ulendikade le Kuate nu tane tuku atrau ajan ta nzalite. ⁶Kuyar pasa tenjenmba sakate.

Ye ndame sunjo madimba tumba Sion tumbrajan tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri tinjam tuku palmbimngit. Ande nu ndame ta tuku sanjri tomba tinjuwa ta nu tumail pulunngat ngate. *Aisaia 28.16*

⁷Tane ndame ta tuku sanjri tomba tinjade mbal nu tane am mbolnje ndame sunjokanu. Nane nu talade mbal Kuate tuku kuyar pasa tenjenmba nane tuku sakate.

Ndame ande ndame wande pilig mbal gisleknu nja te-sinaig. Ndame ta kile wande ta tuku ndame njakmba nu mbolnje sanjri tinjade ngate. *Mune 118.22*

⁸Kuyar pasa ande tenjenmba sakate.

Tanjo kame ndame ta mbolnje kupe danjnga mbikeka barinunngaj nja sakate. *Aisaia 8.14-15*

Kuate nu o buk sakina tanjamba ndo nu tuku pasa nda isanu sukmba ngumnede mbal nane baringade ta ⁹tane tanjamba kuga. Tane Kuatenje maditingina. Tane nu tuku kuasmbi ndindo minig. Tane Sunjo Kuate tuku pris mbal. Tane nu tuku mbal mayok ka nu tuku tur manjau mayenu afu saningam tuku nu ma make sinamnje tane wika kilmba nune bulu mayenu mbolnje patikina. ¹⁰Tane buk nyu kugatok mbal minnaig. Kile tane Kuate tuku mbal nyu njak minig. Kuate nu buk tane mape ndakina. Kile nu tane mapekate.

Wam pagu pasa yeki yeki

¹¹Tira kame, tane samba mbolok mbal mayok ka kile tenje rawe tanjo tanjan minig. Tane njarosu kikon tinjam tuku nzali njakmba ngumneningap. Njarosu tuku nzalinge tanjine kanu njaigo siglikate. ¹²Tane Kuate dubi ndade mbal ngamuknje mine mayenu mbolnje minap. Tane tanjawap ta nane tane wam njaigonu kanu nja ngumnem pasa tinjuwaig sulumba tane tuku mine mayenu kanjeramngaj. Kanjerwaig le Kuate nu nane tugum prowa le nane Kuate tuku nyu te-dungamngaj.

¹³Kilke mbol mbal nanjine sugo yimyam patikade ta tane Kuate tuku mbal tukunu manjau mayenu te-mayokmba nane kumnemnje minap. ¹⁴Kilke tuku gabat sunjo ko gabat fonjon nu tuku nyu mbolnje pirokade nane njakmba kumnemnje minap. Gabat fonjon nane mbarde mbal lafu njaigonu ninmba wam mayede mbal nyu kile-dungam tuku nu patikate le nane piro ta kade. ¹⁵Tane manjau tinjeknu kumba tamba nane wamdus tugusek kugatok mbal tuku minje tukulningam tuku Kuate nu nzalite. ¹⁶Kuate nu tane muskil kile-tidinge tinjit mbal tane tukul tuku piti kugatok tanjan likap. Sine tukul pasa kumnemnje mine ndakeg nja wam njaigonu afu kam tuku idus ndawap. Tane Kuate kumnemnje minmba nu tuku piro mbal minap. ¹⁷Tane tanjo njakmba idusninmba ande maim maim tuwe ndakap. Tane Kristus tuku kuasmbi tuku kume purmba Kuate kumnemnje minmba nu tuku nyu kuraukap sulumba sisar tuku nyu idusap.

¹⁸Piro mbal, tane tanjine kulat mbal tuku nyu idusninmba nane kumnemnje minap. Kulat mbal ranjan magenu ta ndo kuga. Minje sanjrinumbi tane kulatkade mbal mata kumnemnje minap. ¹⁹Tane mbar ndade le afu ake sinan tane kattingig le sine Kuate tuku mbal nja wamdus piti kugatok rar kurade ta tane wam mayede. ²⁰Tane mbarde le afunje kattingig le tane

wamdus piti kugatok rar kurade ta alo kugatok. Tane manau tijreknu kade le katingig le tane ndek wamdus piti kugatok rar kurade ta Kuate nu nzalite.

²¹ Tane wamdus piti kugatok piti kurawam tuku Kuate nu tane wikina. Kristus nu sinenu nga rar sunjo tina sulumba piti mbolnje sine nu tuku manau dubiwam tuku tumsingina. ²² Nu mbar ande ke ndakina. Yabri pasa ande mata sa ndakina. ²³ Nane afunje nu tumail pannaig ta nu lafumba nane tumail pan ndaningina. Nane nu ngaro rar sunjo tunaig ta nu lafumba rironj pasa ande sa ndaningina. Kuate nu tanjo kumumbi pileningit nga nu wam ta jakmba nu wai mbolnje patikina. ²⁴ Singine manau ngaionu kusreka mine kitek mayenu mbolnje minbe nga nu sine tuku une kilmba ail kazrai mbolnje kumna. Nu tuku mba-make tanje sine tuku muskil kile-tidinge singina le sine mage mineg. ²⁵ Sine sipsip tanaj ndin mbarmba ngisika mingej ta kile Sipsip Kulat Tanjo tugusek tugum proweg le nu sine tuku kanu kulatkate.

3

Pino le tanjo tuku pasa

¹ Pino kame, tane tanjine tanjo kat tanjine tuku minje kumnemnje minap. Tane tanjamba minmba tanjine tanjo afu Kuate tuku pasa dubi ndakade ta tane pasa ande sa ndamba tanjine ngan manau tamba nane Kuate dubiwam tuku didikamngag. ² Tane alej alej ndaka Kuate kumnemnje minmba katesek manau jak minap le tanjine tanjo kat tanjine nane manau ta kanjermba Kuate dubiwam tuku iduswaig.

³ Tane gabat waje mara mara parenj latomba mindepiymba tawi magenu tinmba tanjamba ngarosu tuku mindepiye sunjomba idus ndawap. ⁴ Tane ngamunjal tuku mindepiye wamdus bafuknu ngan manau kile-mayokkap. Manau ta kugawe nda. Minmba minamngat. Kuate am mbolnje sunjokanu. ⁵ O buk pino kame Kuate dubimba nu minde minnaig mbal nane tanjamba ngamunjal tuku mindepiye jak minmba nanjine tanjo kat nanjine kumnemnje minnaig. ⁶ Tane Sara tuku manau kanjerap. Nu Abraham kumnemnje minmba yije gabat nga minna. Pino kame, tane wam ande tuku kuru kuru ndaka manau tijreknu ndo kap ta tane Sara tuku kulim kame minig.

⁷ Tanjo kame, tane mata ranjun mayenu jak tanjine pino kame ndonj minap. Nane tane tuku sanjri kumunj kuga tukunu nane kulat magekap. Kuate nu tale arnej ake sinanj make patikina le tale kumu kumu abo kitek tinaik. Ta tuku tane tanjine pino kame kulat magekap. Kuate nu tane tuku yaban pasa ise ndakikat.

Sine ngamunjal ulendi jak minbe

⁸ Ye wam pagu afu satinjamngit. Tane jakmba wamdus ndindo tap. Piti munju turturkap. Tanjine tanjine kume purkap. Tanjine nyu kile-mayok ndakap. Tane munju sinakap. ⁹ Nane afu tane mbolnje wam ngaionu kuwaig kande tane lafumba wam ngaionu ke ndakap. Ko nane afu tane tumail pantingwaig kande tane lafumba tumail pan ndaningap. Kuga. Tane lafumba nyaro mayenu ningap. Kuate nu tane wikina ta tane nyaro mayenu kilam tuku wikina. ¹⁰ Kuate tuku kuyar pasa tenjemba sakate.

Ande nu nuje mine jakmba mbolnje gare minam idusmba kande nu pasa ngayonu ko yabri pasa ande sa ndakuwa.

¹¹ Nu manau ngaionu kusreka wam magenu kumba minwa.

Nu nane jakmba ndonj ngamunjal mukuknu minam tuku wamdus sanjrinu pilwa.

¹² Kuate nu tanjo tijreknu kulatkate.

Nu nane tuku yaban pasa isit.

Nu wam ngaionu kade mbal tuku ngueu minit. *Mune 34.12-16*

Kuate tuku pasa tanjamba sakate.

Sine manau tijreknu tuku rar tam kumunj

¹³ Tane wam magenu kam tuku wamdus sanjrinu palpe ta ande nu tane kilmba ngaigo siglike nda. ¹⁴ Ko afunje tane manau magenu kap le kilmba rar tingwaig kande tanjaig. Kuate nu tane mbolnje wam magenu kamngat. Tane tanjo tuku wam idusmba kuru kuru ndakap. ¹⁵ Tane Kristus nu sine tuku Sunjo nga nu kumnemnje minap. Ande nu ndanam tane Kristus minde minig nga kusnatijguwa ndeta tane lafuwam nga nu idusmba pasa mukuk sawap. ¹⁶ Tane Kuate am mbolnje mbar tuku piti kugatok minap. Tane tanjamba Kristus ndonj ulendika mine mayenu mbolnje minig le afunje tane ngumnem pasa tinjig ta ngumnem pasa ta luka nanjine kiko tuwaig. ¹⁷ Kuate nu nzaliwa le afunje tane manau tijreknu tuku rar tingwaig kande maye. Tane mbarde ta tuku afunje rar tingwaig ta njayo.

Kristus nu tanjo tuku une saukam tuku kumna

¹⁸ Kristus mata mbar ndamba purfejnu minmba sine une jak mbal tuku kumna. Nu sine kilmba Kuate tugum prowam tuku tanjana. Nane nu tuku ngarosu balenaig ta nu nuje kanu mbolnje abo jak mayok kina. ¹⁹ Nuje kanu kumba ka kanu afu mulinj kilmba ndalekanu ma mbolnje minnaig ta pasa ningina. ²⁰ Mulinj kilanu mbal ta nane Noa tuku ait mbolnje nu wanj kusmba minna le Kuate nu ngan minmba nane tair-tairngina ta kuga. Nane nu tuku pasa ise

ndakinaig. Tanjainig le nane 8 ndo wan ta ponginaig. Ponginaig le kule tanje wan tumba te-faitmba nane tuku muskil kile-tidingina.

²¹ Kule pisne manau wam ndui ta ndo tane tuku muskil kile-tidinge tingit. Ngarosu tuku kutur saukate le wam ta mbolnje kuga. Kuate nu Yesus te-tina le tingina tane wam ta tuku sangri tumba tinga tanjine mbar tuku piti saukam tuku Kuate yabanmba kule pisne tade le muskil kile-tidinge tingit. ²² Yesus nu tingina sulumba samba mbol kumba kile nu Kuate tuku ndinam kumamnge nyu sunjo jak minit le enjel kame guwa kise kise sangri jak ta jakmba nu kum-nemnje minig.

4

Sine Kristus tuku mbal rar tamngig

¹ Kristus nu ngarosu jak minmba nu rar sunjo tina. Tane mata wamdus ndui ta jak minap. Ande nu une manau te-ibejam tuku ngarosu rar tate ta nu une manau kusrekate. ² Ta tuku tane kilke te mbolnje minmba ngarosu tuku nzali jakmba tidonnga Kuate tuku nzali kum-nemnje minap.

³ Tane buk kiko kugatok ngarosu tuku nzali ngail ndaka une manau kam tuku wamdus sangrinu pilnaig. Tane kule kamenu sunjomba nyumba afu ndon manjurka isukusmba maim-maimkinaig. Tane yabri mbara dubika mbar sugo fare fare ke likinaig. Kuate dubi ndade mbal manau nzaliningit ta tane buk ke kumunaig.

⁴ Kile tane nane ndon maim maim sugo kile-mayokka wam ngaionu ndui ta tane tuku ulendi ndakade le nane tane tuku piriri njayomba ngumnem pasa tingit.

⁵ Kuate nu abo minig mbal kumanu mbal pileningam tuku minit ta nane nu tugumnje nanjine mbar kile-mayokkuwaig le nu pileningamngat. ⁶ Kumanu mbal mata pasa mayenu isnaig. Nane une tuku lafunu kuramba kume likinaig ta nanjine kanu Kuate tanjan minmba minam tuku nane pasa mayenu isnaig.

Sine afu turninje

⁷ Agan ndende jakmba kugawam tuku ait buk patukate. Ta tuku tanjine ngarosu tuku nzali jakmba tidonnga wamdus kuyar mayenu jak lika Kuate yabanmba minap. ⁸ Tanjine tanjine lato lato munju kume purkap. Manau tanje tanjine mbar gundombba saukate. ⁹ Tanjine tanjine wande munju ngailka ande gubra jak te ndakap. ¹⁰ Kuate nu ake sinan sangri yimyam tingina ta tane kulat mageka tamba tanjine tanjine munju turkap.

¹¹ Ande nu pasa kukliwam kande Kuate tugumnje tumba kukliwa. Ande nu afu turningam kande nu Kuate nje sangri

tuwit tamba nane turkuwa. Tane tanjamba kap ta wam jakmba mbolnje Yesus Kristus tuku sangri mayok kuwa le Kuate tuku nyu afunje te-dunjamngai. Nu nuje nyu kilja sangri jak minmba minwa. Son.

¹² Tira kame, piti sugo tane tagotingam tuku pa tanjan tane pasokade ta tuku tane piriri njayo ndawap. Kristus tuku mbal piti kurawam tuku mineg ta sine kila. ¹³ Tane Kristus ndon ulendika nu piti kamusmba tanjamba piti afu kamsude ta tane gare-garekap. Kristus nu nyu sunjo pasa jak mayok kuwa le tane nu ndon gare sunjo tamngai. ¹⁴ Tane Kristus tuku kuasmbi tukunu afu tane tumail pantinguiwaig kande tane gare-garekap. Kuate tuku Guwa mayenu tane ndon minit tukunu nane tanjade.

¹⁵ Tane ande bale ndawap. Agan ande kuayar ndawap. Wam ngaionu ke ndakap. Tango ande tuku wam mayenu kuer ndakap. Tane mbar tanjan kumba rar kamasap ta kiko. ¹⁶ Tane Kristus tuku nyu jak minmba rar tumba kande tane nyu ta kikonu yube ndangap. Tane Kristus tuku nyu jak minig tukunu Kuate tuku nyu te-dunjamngat. ¹⁷ Kile Kuate nu tugu pilmba sine nuje mbal pilesingit ta nu tuku pasa mayenu pitaide mbal nu nane pilenimmba ame piti ningamngat. ¹⁸ Kuyar pasa ande tenjemmba sakate.

Tango magenu nane muskil kile-tidingam tuku manjunge liningam ndafloningit.

Ata. Kuate idus ndamba wam ngaionu kade mbal ta sinja ngisikamngai ngate. *Sin-daun 11.31*

¹⁹ Kuate nu nuje nzali dubiwa le afunje rar tinguiwaig kande tanjine ngarosu Kuate wai mbolnje pilmba manau tinjeknu ndo kumba minap. Kuate nu tane wakeikina ta nu tane kulatka kusreke nda.

5

Gabat mbal tuku wam pagu pasa

¹ Tane gabat kame, ye mata gabat tanjo minet. Kristus nu rar sunjo tina ta yije ammbi nu kanjeren. Nu nyu sunjo kilja sangri jak mayok kuwa le ye nu ndon kilja sangri jak minamngit. Ye tane sarsar-tinjmba satinjamngit. ² Kuate tuku sipsip tane ngamuknje mine likade ta tane kulat mageningap. Tanjine piro ta kanyun ndamba gare jak biyap. Kuate tuku nzali ta tanjamba. Tane ndametinj kilam tuku idusmba piro ndaka piro tuku wamdus sangrinu pilmba pirokap. ³ Sipsip kame tane kum-nemnje minig ta minje sangrimbi kulat ndakap. Tanjine mine mayenu ta dubiwaig nga tumningap. ⁴ Tane tanjamba pirokap ta sipsip kulat tanjo tugusek nu mayok kuwa

sulumba tane tuku nyu kile-mayokkuwa le nyu sugo njak minmba minamngai.

⁵ Tane mbanzo njakmba mage mage kumnemngje minap. Tane Kuate tuku mbal njakmba nyu kile-ibenjka munju turturkap. Kuyar pasa ande tenenmba sakate.

Mbe mbolmbolkade mbal Kuate nu nane ndonj ngueu minit. Nyu te-ibenjmba minig mbal nu ake sinanj nane make patikate ngate. *Sindaun 3.34*

⁶ Ta tuku tane tanjine nyu kile-ibenjka Kuate tuku sanjri kumnemngje minap. Tane tanjamba minap le manjau ta ngamukngje Kuate nu tane tuku nyu kile-mayokka nyu sugo tingamngat.

⁷ Kuate nu tane idus tidingga kulatka minit tukunu tanjine piti njakmba nu tuku wai mbolngje patikap. ⁸ Tane wamdus kuyar mayenu njak kurauka likap. Tanjine ngueu Satan nu laion tananj nu gubanu njerjjerka tane tuku ande balemba nyam tuku likate.

⁹ Tane son ngade pasa ta biye demba sanjri tingga Satan tuku minje pitaimba ye mbulit nga samba minap. Tanjine tira kame kilke yimyam mbolngje mine likade ta nane mata piti ndui ta ndo kanjerkade.

¹⁰ Tane ait fagnu piti kumusap le Kuate nu ake sinanj tane make patikate nunje tane tuku piti ait mbilmba kumumbi tinjeknu kile-mayokka sanjri piletinguwa le tane sanjri tingamngai. Nunje kilja sunjgo ta minmba minamngat. Tane kilja ta mbolngje minap nga nu Kristus mbolngje tane wikina.

¹¹ Nu sanjri sunjgo njak minmba minwa. Son. ¹² Sinjine tira Silvanus nu Kristus tuku piro kumumbi biyit nga iduset. Nunje ye turyat le wanjje fudinndo te tane tuku wamdus bul sertingam tuku kuyaret. Wam mayenu tane mbolngje minit ta Kuate nu ake sinanj make patikate wam tugusek nga kuyaret. Tane nu tuku wam mayenu ta kusre ndawap.

¹³ Yesus tuku kuasmbi Romngje minig ta tane kaiye pasa tingig. Kuate nu nane madiningina. Yije kinjo Markus nu mata tane tuku kaiye pasa tingit. ¹⁴ Tane tanjine tanjine tira kame ndonj kume pur manjau alonu kile-mayokap. Tane Kristus tuku mbal njakmba ngamunggal mukuk njak minap. Son.

PETRUS

Petrusnġe waġe arnu kuyarna

Petrus nu waġe arnu kuyarna te tugunu tenjemba. Yabri tum tanġo afu Yesus tuku kuasmbi didik farnaig le nu nane tugusek pasa kusre ndawaig nġa nane tuku wamdus purfeu serningam tuku waġe tembi nane tuku wamdus kuaneka sanġri pileningina.

¹ Ye Simon Petrus Yesus Kristus tuku piro tanġo nu tuku aposel ye tane ndoġ pasatam prowet. Singine Kuate singine muskil kile-tidinge singam tuku tanġo Yesus Kristus nale wam kumumbi kik le tane ngamunġal son ngade ta sine ndoġ alonu kumu kumu teg. ² Tane Kuate le singine Sunġo Yesus tuku maġau kila pilmba minap le nale lato lato ake sinaj make patika ngamunġal mukuk wamdus bul sertinġuwaik. Son.

*Sine Kristus tuku maġau mbolġe sug-
okube*

³ Nu nuġe maġau mayenu singam tuku wikina le sine nu kila mineg ta nu tugumġe sanġri teg sulumba mine mayenu mbolġe minam tuku wam kumumbi kileg. ⁴ Nu wam magenu sine mbolġe kam tuku sakina ta nuġe sanġri tambi singit le sine kilke tuku kutur ngarosu tuku nzali mbolġe mayok kina ta kusremba Kuate tuku maġau te-puram kumuġ.

⁵ Ta tuku tane wamdus sanġrinu pilmba tanġine ngamunġal son ta kumuġ kuga nġa maġau magenu turmba ke likap sulumba kila magenu turmba kila palpe. ⁶ Tanġamba tanġine ngarosu tuku nzali ġakmba kile-ibenġkap sulumba piti ait sinamġe bike ndaka dirnanġa Kuate tuku nyu idusmba nu kumnemġe minmba ⁷ tanġine tanġine muġu turkap sulumba tanġo ġakmba tuku kume purkap.

⁸ Tane maġau magenu tanġaj ġak minmba lato lato kap ta tane singine Sunġo Yesus Kristus tuku maġau kila minig ta temayokamġaig. ⁹ Ande nu maġau magenu tanġaj kugatok ta nu am tukulkanu tanġaj minmba Sunġo nu tuku une sauke tuna wam ta idus ndamba gilainġate.

¹⁰ Tira kame, Kuate nu tane kilam tuku maditiġmba wikina. Wam ta kilimok temayokam tuku wamdus sanġrinu pilmba nu tuku pasa dubiwap. Tanġawap ta tane bariġa Kuate kusrewa nda. ¹¹ Ngumnenġa Kuatenġe nyu tinġuwa le tane singine muskil kile-tidingam tuku tanġo Sunġo Yesus Kristus nu kulatkate ma mbol gare ġak kape le nu tane kulatka minmba minamġat.

Kuate tuku pasa tugusek

¹² Ye wam kame satinġet te tane buk kila pilnaig. Pasa tugusek tinaig ta mbolġe tane

sanġri tinġade ta ye kila ta ye maġ wam kame ndui ta lato lato satinġam tuku iduset.

¹³⁻¹⁴ Mine minemba ye kumamġgit. Singine Sunġo Yesus Kristus nu ye tanġamba tumyina le ye kila minet. Ta tuku ye kilke te mbolġe minmba tane wam kame ta idusniġmba minap nġa satinġamba minet. ¹⁵ Ye kumi le tane gilai ndanġam tuku piro karenġket.

¹⁶ Sine singine Sunġo Yesus Kristus sanġri ġak maġ luka ndekam tuku satinġigerġ ta tanġo tuku wamdus kuyarmbi yabri wam kube sa ndatinġigerġ. Kuga. Sine singine ammbi nu tuku kilġa sanġri kanġgerġ. ¹⁷⁻¹⁸ Sine Kristus tuku kilġa mayok kina tabe mbolġe nu ndoġ mingerġ le Mam Kuate Sunġo nu Yesus Kristus tuku nyu te-mbolmba sanġri sunġo tumba samba mbolġe nu tuku tenjemba sakina: Ande te ye tuku Kinġo. Ye nu tuku kume purmba nu tuku gare sunġo tet nġa sakina le isġen.

¹⁹ Kuate tuku tuan tanġo kame nane Kristus tuku dir pasa sakinaig ta kile nane tuku pasa ta sanġrinu mayok kinit. Nane tuku pasa ta tane ise tiwap le sati ma make sunġo sinamġe bulunġate tanġaj tane kilġatinġuwa. Kilġatinġamba minwa le ma ma mafenġ tuku bulunġe tanġine ngamunġal kilġa mayewamġgat.

²⁰⁻²¹ Tane pasa te kila pile mayewap. Tuan tanġo kame nane nanġine wamdus dubimba dir pasa kile-mayok ndakinaig. Tukul Guwanġe wamdus ninġina le nane Kuate tuku pasa kile-mayokkainag. Ta tuku ande nu nuġe wamdusmbi ndo tuan tanġo kame tuku pasa tugunu bitekġgam kumuġ kuga.

2

Yabri tum mbal

¹ O buk Israel mbal ngamukġe yabri tuan tanġo turmba mayok kine likinaig. Tanġamba ndo yabri mbal afu tane gilai minap le tane ngamukġe mayok ka afu nġaigo siglikam tuku yabri wamdus kile-mayokkamġaig. Yesus Kristus nu sine tuku une kurana ta nane nu pitaide le maġau ta pitik ndo luka nane tuku kanu nġaigo siglikate. ² Nane kiko kugatok kutur maġau kade ta nane gudommba dubiwamġaig. Dubiwaig le afu nane kanġerka Kristus tuku kuasmbinġe tanġade nġa tugusek maġau talamba ngummem pasa tambinġaig. ³ Yabri gabat nane ndametinġ kilam tuku piririmba tane yabritinġamba tane tuku ndametinġ sunġo didikamġaig. O buk Kuate nu tanġo pileninġamba pa kumumbi ninġam tuku sakina ta nu gilai ndanġate. Nu nane pankuwa le ngisikamġaig.

⁴ Kuatenġe enel nġaigonu afu unekinaig ta mape ndaka kilmba pankina le ma nġayo

ma make buto sinam nzi kinaig. Kile nane pilewam tuku ait tairngade.

⁵ Tanjo abo abo minnaig mbal Kuate nu mape ndaka kule sunjo pilna le wam njaigou ke likinaig mbal ta njakmba ngisikinaig. Tanjo tinjeknu Noa ndo Kuate tuku pasa kuklina ta nu tuku kuasmbi 7 ta turmba nu kigraibkina le nane ngisi ndakinaig.

⁶ Kuate nu tumbran ar Sodom le Gomora nale kilmba pasa mbolnge patika pambi pasokina le ugmba usarke sulunaik. Wam njaigou kade mbal tanjamba pa tam tuku tumsingit. ⁷ Nu tanjo tinjeknu Lot ndo turna le panje uge ndakina. Lot nu une mbal ngamuknje minmba nane kiko kugatok kutur manjau kinaig ta kanjermba nu wamdus te-sulumba piti sunjo tina. ⁸ Nu tanjo tinjeknu minmba nu mara mindek nane tuku mbar njaigou kanjerka ismba nu piti sunjo tina.

⁹ Wam kame ta njakmba tejenmba tumsingit. Mbal magenu tagoningam tuku ait mbolnge Kuate nu nane turkam tuku ndin wakeite sulumba mbal njaigou pa tumba pileningam tuku ait tairngauwaig nga patikate. ¹⁰ Ngumnenga pilenimmba nangine ngarosu tuku nzali dubimba kutur sunjo tade sulumba Sunjo pitaide ta nu pa sunjo ningamngat.

Ndanam tuku yabri tum mbal nane maim-maimka kuru kuru kugatok samba mbolok mbal guwa magenu nangine pasambi tumail panningig? ¹¹ Ata. Enjel kame nane guwa njaigou kame ta tuku sangri liningig ta nane Kuate tugumngge nane kilmba pasa mbolnge patika nane tuku nyu njaigo sigli ndakade.

¹² Mbal njaigou ta nane aganjmor tanjan wamdus kugatok nangine ngarosu tuku nzali ndo dubikade. Nane aganjmor tanjan bige tidinga bale faram tuku minig. Nane aganj afu sine ammbi nda kanjerkeg ta tugunu gilai minmba kilmba tumail panningig. Ta tuku nane aganjmor tanjan kilmba bale faramngag. ¹³ Nane afu rar sunjo ningig ta nane mata lafunu tanjamba tamngag.

Nane kiko kugatok. Nane ki mbol manjurka isukusmba mbesigna manjau te-mayokam tuku nzaliningit. Nane tane ndon manjurka isukusmba yabritingig ta nane gare sunjo tade. Nane tane tuku manjau mayenu ta kutur mbilmbilde sulumba njayo silide. ¹⁴ Nane pino njakmba kanjerka am kikon tingade. Nane une manjau kade ta maro ndaningit. Nane wamdus sangri kugatok mbal didikam tuku yabringing. Nane wam njakmba tuku wamdus piririmba wamdus sangrinu pilig. Nane sinja Kuate tuku kasur mbolnge minig. ¹⁵ Nane ndin tinjeknu kusremba fare fare likade. Beor tuku kinjo Balam nu aganj ndende sungomba

kilam tuku piririmba wam njaigou kam idusna tanjamba nane mata tanjade. ¹⁶ Balam nu wam njaigou kam idusna le donki ande pasatam kumun kuga ta nu tanjonge pasatanu sukmba nu sawe likina sulumba tuan tanjo Balam tuku nginngan wamdus peuna.

¹⁷ Yabri tum tanjo ta nane kule ngurun kule parakate tanjan. Bidu bubrenge tumba pinderkate tanjan. Ma make sunjo buto njayo Kuate nu nane tuku madina. ¹⁸ Nane nangine ngaro payamka pasa alo kugatok tuku minje fetkade. Nane afu ailfu ndo ngamunggal biye mbilmba manjau njaigou kusrekinaig ta nane ngarosu tuku nzali njaigou manj dubikuwaig nga didika wam njaigou afu tumningig. ¹⁹ Afu nane dubikuwaig nga tukul ande sine peu ndasingit ngade ta nangine kutur manjau ndalekate le nane ta kumnemngge minig. Manjau njaigou andenge tanjo tuku sangri te-iberje ta nu aganj ta tuku piro aganj tanjan minit.

²⁰ Nane afu singine Sunjo Yesus Kristus muskil kile-tidinge singit tuku tanjo kila pilig sulumba kilke tuku kutur manjau kusrede ta manj luka kutur manjau tumba sangri ta kumnemngge ndalekanu minig ta nane ambokok tuku mine limba kile njaigou sunjo sinamngge minig.

²¹ Nane manjau tinjeknu kila pilnaig sulumba manj Kuate tuku pasa ngummede ta ose. Nane mine njaigou mbolnge minig. Nane manjau tinjeknu kila pile ndakinaig kande ta maye kande. ²² Kuyar pasa mbolnge yaba pasa ande minit ta nane mbolnge kilimok mayok kinit ta tejenmba. Age ande njuleka luka nunje njule nyate ngate. Ko mbo ande kule pisit sulumba luka kumba manj ruga pisit ngate.

3

Sunjo nu luka ndenungat

¹ Tira kame, ye wanje inum te tane isam tuku manj kuyaret. Wanje te mbolnge mata tane wam magenu idusningmba kam tuku kuyaret. ² Tane Kuate tuku tuan tanjo kame tuku dir pasa idusningmba singine Sunjo muskil kile-tidinge singam tuku tanjo nu tuku pasa turmba idusningap. Sine tane tuku aposel kame buk pasa ta satingigen le isnaig ta ³ tane pasa te katese mayewap. Kugawam tuku ait mbolnge afu promba nangine ngarosu tuku nzali dubika ngamunggal son tuku manjau talaka nzumilmba sakamngag: ⁴ A... Yesus Kristus prowam tuku sakina ta nu animbi kina? Ait kuen njayo kina ma ma singine mbun kame kume far sulunaig le Kuate nu kilke te te-mayokna ta tanjamba ndo minit nja sakamngag.

⁵ Mbal ta nane yabrikade. Nane wam ande gilainganu sukmba kusrede ta tenjemba. O buk Kuate nu sakina le samba mayok ka kilke kule sinamnge prowe lika kilke ta kulenge laipningina. ⁶ Ngumnennga kilke ta kule ndui tanje songina le ngisikina tukunu kile kilke ndui ta mine ndakate. ⁷ Kile kilke samba minik te Kuate tuku pasa ndui tanje pasokam tuku madinikina le nale ait sungo ta tairnga minik. Ait ta prowa le Kuate pitaimba wam njaigonu ke likade mbal nane ngisikamngaig.

⁸ Tira kame, tane wam te gilai ndangap. Kuate am mbolnge ki ait ndindo ta yar 1,000 tanan minit. Yar 1,000 kinig ta nu am mbolnge ki ait ndindo tanan kinig. ⁹ Sungo nu prowam tuku sakina ta nane afunge nu dalkate ngade ta nu dal ndakate. Kuga. Nu tane idustimmba ngan minmba tairngate. Nu tanjo inum ndindo ngisikam tuku idus ndamba njakmba ngamungal biye mbilwaig nga tairngate.

Kilke samba ngisikamngaik

¹⁰ Sungo tuku ait kuayar tanjo tanan prowamngat. Ait ta mbolnge fudu sungo mayok ka samba ngisikamngat. Samba tuku sangri yimyam pa kamenunge ngisike sulumba kilke agan ndende tur pasokamngat.

¹¹ Agan kame njakmba tanjamba ngisike suluwamngaig. Ta tuku tane Kuate kumnemnge minmba mine manjau mayenu tinreknu njak minap. ¹² Tane Kuate tuku ait sungo ta minde minap. Ait sungo ta prowa le panje samba ugmba samba tuku sangri yimyam pa kamenunge ngisike suluwamngaig. ¹³ Nu sakina tanjamba sine samba kilke kitek tairnga mineg. Manjau tinreknu ndo kilke ta mbolnge minamngat.

¹⁴ Tira kame, tane agan magenu tanan tairnga minig tukunu tane Kuate am mbolnge purfenju piti kugatok tingam tuku wamdus sangrinu palpe. ¹⁵ Kuate nu dalkate nga idus ndawap. Nu ngan minmba sine muskil kile-tidingam tuku ait singit nga idusap. Singine tira mayenu Paulus nu Kuatenge wamdus kuyar mayenu tuna le nu mata tanjamba kuyarna. ¹⁶ Nu nuje waje njakmba mbolnge wam te tuku ndo kuyarna. Nuje waje afu mbolnge pasa afu tugunu katesewam tuku wam bada. Nane wamdus kugatok kine inumde mbal pasa ta ismba nanjine wamdusmbi mbilnimmba tugunu kise kile-mayokkade sulumba nanjine miron njaijo siglikade. Nane Kuate tuku kuyar pasa njakmba kilmba tanjamba ndo njaijo siglikade.

¹⁷ Tira kame, tane ye tuku riron pasa te ismba kurau mayewap. Nane fare fare unekade mbal tane yabritimmba didikuwaig le tanjine wamdus sangrinu ta kusrekubekaig.

¹⁸ Singine Sunjo Yesus Kristus muskil kile-tidinge singam tuku tanjo nu tane ake sinan make patikate ta tane nu tuku manjau lato lato kila pilmba sugokap. Nu kilja sangri sunjo njak minit ta tanjamba minmba minwa. Son.

1 YOHANUS

Yohanusnge waje ambonga kuyarna

Yesus nu luka samba mbol kina le yar 60 kinaig le Yohanus nu buk saibo pile mayemba waje te kuyarna. Waje te mbolnge nu kume pur manau tuku tugunu kuklimba ta tuku pasa sunjomba kuyarna.

Kristus nu abo tugu

¹⁻³ Minge Pasa nu abo tugu. Tugu mbolnge nu minmba minna. Ye nu tuku tane satingamngit. Nu kilke te mbolnge mayok kina le singine kilbambi nu tuku pasa ismba ammbi kanjermba waambi mata kiregen. Ake sa ndaket. Wam kanjermba isgen ta ndo saket. Nu abo minmba minam tuku tugu Mam Kuate ndonj minna le nu te-mayokna. Sine mineg tanjamba tane Mam Kuate le Kiño nuje Yesus Kristus ndonj munju gare njak minap nga nu tuku satingamngit. ⁴ Sine njakmba ulendika gare-garekuba le gare manau ta sunjokuwa nga waje te kuyaret.

Kuate nu bulu

⁵ Sine Kuate tuku Kiño tugumnge pasa isgen ta satingamngit ta tenemba. Kuate nu bulu tugusek. Ma make fudinndo mata nu mbolnge mine ndakate. ⁶ Sine ma make sinamnge minanu tanjan minmba sine Kuate ndonj munju gare njak mineg ngube ta sine yabri pasa ndo saka tugusek manau ta ke ndakeg. ⁷ Kuate nu bulu sinamnge minmba purfejnu ndo minit. Sine mata bulu sinamnge minanu tanjan minbe ta singine singine munju gare njak mineg le Kiño nuje Yesus Kristus tuku ndare tanje sine tuku mbar njakmba saukate.

⁸ Sine mbar kugatok mineg ngube ta singine wamdusnge yabrisingit. Tugusek manau sine sinja gilai.

⁹ Sine singine mbar kile-mayokkuba ta Kuate nu sinja tinjeknu minmba nuje pasa kumumba mbar ta gilainga sine tuku manau njagonu njakmba saukamngat.

¹⁰ Sine mbar manau afu ke ndakigenj ngube ta Kuate nu sine mbar njak ngate pasa ta pitaiweg. Nu yabri tanjo nganu sukeg. Sine tanjamba sakeg ta nu tuku pasa ta sine sinamnge mine ndakate.

2

Kristus nu sine tursingit

¹ O yije kiño kame, tane mbar manau ke ndakap nga waje te kuyaret. Afa. Ande nu mbarwa kande Yesus Kristus nu sine turka Mam Kuate ndonj pasa te-tiwam tuku minit. Nu ndo tinjeknu. ² Nunje sine tuku mbar tuku pa kurana le Kuate nu sine ndonj

ngamungal mukuk minit. Sine tuku mbar ndo kuga. Kilke mbolok mbal njakmba tuku mbar tuku pa ta turmba kurana.

³⁻⁴ Ande nu ye Kuate kila nga nu tuku minje dubi ndate ta nu yabri tanjo ndo. Nu tugusek manau sinja gilai minit. Sine Kuate tuku minje dubimba minbe ta minje bulokmbi ye Kuate kila ngam kumunj.

⁵⁻⁶ Ande nu Kuate tuku minje dubite ta Kuate tuku kume purte wam ta nu mbolnge sunjoka kumungate. Ande nu ye Kuate ndonj sailket ngate ta nu Kristus manau kina tanjamba ndo kuwa. Sine Kristus tuku manau te-purbe ta sine minje bulokmbi sine Kuate ndonj mineg ngam kumunj.

Tira kame tuku kume purbe

⁷ Tira kame, ye tukul pasa ande kitek kuyar ndawet. Pasa te ambokok. Tane o buk isnaig. ⁸ Kile ma make buk kugate le bulu tugusek tane kiljatimba minit. Ta tuku pasa kitek tanjan kuyaret. Tukul pasa te alonu Kristus mbolnge mayok ka tane mbolnge mata mayok kinit.

⁹ Ande nu ye bulu sinamnge minet nga afu kasurningit ta nu ma make kusre ndate. ¹⁰ Ande nu tira nuje tuku kume purte ta nu bulu sinamnge minit. Nu afu mbaram tuku ndin wakei ndate. ¹¹ Ande nu tanjo afu kasurningit ta nu ma make sinamnge minit. Ma make nje nu tuku am songate le ndin kanjer ndate tanjan.

¹² Kiño kame, Kristus tuku piro mbolnge Kuate nje tane tuku mbar sauka gilaingina nga ye tane tuku waje te kuyaret.

¹³ Mam kame, ande nu tugu mbolnge abo minna kile minit tane nu kila minig nga ye tane tuku waje te kuyaret.

Tanjo mo, tane buk Satan te-iberjnaig nga ye tane tuku waje te kuyaret.

¹⁴ Kiño kame, tane Mam Kuate kila minig nga ye waje te tane tuku kuyaret.

Mam kame, ande nu tugu mbolnge abo minna kile minit tane nu kila minig nga ye tane tuku waje te kuyaret.

Tanjo mo, tane sanjri njak. Kuate tuku pasa tane tuku ngamungal sinamnge minit le Satan te-iberjnaig nga ye waje te tane tuku kuyaret.

Sine kilke mbolok wam sunjomba idus ndabe

¹⁵ Tane kilke te tuku manau aganj ndende ta tuku nzali sunjo nda tap. Ande nu tanjawa ta nu Mam Kuate tuku wamdus sunjo te ndakate. ¹⁶ Kilke te tuku manau ta ngarusu tuku nzali dubide ko am kikonj tinjade ko nangine mine ta tuku payamkade wam ta njakmba kilke te mbolok Mam Kuate tugumnge pro ndade. ¹⁷ Kilke te ngisikamngat. Am kikonj tinjade manau ta kugawamngat. Ande nu Kuate tuku nzali dubite ta nu abo minmba minamngat.

Kristus tuku n̄gueu tan̄go

¹⁸ O kiño kame, kugawam tuku ait buk patukate. Kristus tuku n̄gueu tan̄go mayok kan̄gat n̄ginaig pasa ta tane isnaig. Kile nu tuku n̄gueu mbal gudommba buk mayok kinig le sine wam ta kan̄germba kugawam tuku ait buk patukate ta kila pileg. ¹⁹ Nane buk sine ndon̄ minnaig ta nane sine kusreka mayok kinaig. Nane sine tuku gulab kande kile sine ndon̄ minig kande. Nane sine kusreka kinaig wam ta mbol̄nge nane kilimok sine tuku gulab kuga.

²⁰ Tane nane minig tan̄amba mine ndakade. Kristus nu Tukul Guwa tin̄gina le tane pasa tugusek ta katesede. ²¹ Tane pasa tugusek gilai minig n̄ga kuyar ndawet. Tane pasa tugusek kila. Yabri pasa ande tugusek pasa mbol̄nge mayok nda kinit. Tane wam ta kila n̄ga wañe te kuyaret.

²² Ande nu sakate Yesus nu Kuaten̄ge madi ndana nu Kristus kuga n̄gate ta nu yabri tan̄awap ndo. Nu Kristus tuku n̄gueu tan̄go. Nu Mam Kuate nuñe Kiño nuñe turmba pitaikate. ²³ Ande nu Kuate tuku Kiño pitaite ta Mam Kuate nu ndon̄ mine ndakate. Ande nu sakate Yesus nu Kuate tuku Kiño nu Kristus n̄gate ta Mam Kuate nu ndon̄ minit.

Tukul Guwan̄ge pasa tugusek tumsin̄git

²⁴ Tane o buk pasa tugusek isnaig ta n̄gamun̄gal sinam̄nge biye dewap. Tane tan̄awap ta Mam Kuate le Kiño nuñe tane nale ndon̄ minam̄ngaig. ²⁵ Kuate nu agan̄ ande sin̄gam tuku sas̄in̄gina ta abo tugu minmba minam tuku.

²⁶ Mbal afu tane yabrit̄in̄gam bafude le ye wañe te tane tuku kuyaret. ²⁷ Nane tuku pasa ise ndakap. Andeñge nu tane tum nda tin̄guwa. Kristus nu Tukul Guwa tin̄gina le nu tane sinam̄nge minmba wam n̄akmba kumumbi tumtin̄git. Tumtin̄git wam ta yabri kuga. Son ndo. Nu tane Kristus ndon̄ sailkam tuku tumtin̄git tan̄amba nu ndon̄ sailka minap.

²⁸ Kiño kame, sin̄ka tane nu ndon̄ sailkap. Tan̄awap ta nu man̄ mayok kuwa le tane kiko kugatok nu am mbol̄nge tin̄gam̄ngaig. ²⁹ Kuate nu sin̄ka tin̄reknu ta tane kila. Ande nu man̄au tin̄reknu kate ta nu Kuate tuku kiño ta tane kila palmbim̄ngaig.

3

Sine Kuate tuku kiño kame mineg

¹ Mam Kuate nu sine tuku kume purmba sine nuñe kiño kame n̄gate le sine sin̄ka nu tuku kiño kame mineg. Kilke te tuku man̄au dubide mbal nane sine tuku Mam gilai tukunu sine nu tuku kiño kame mineg ta tugunu nane mata katese ndade.

² Tira kame, kile ait te mbol̄nge sine Kuate tuku kiño kame mineg. N̄gumen̄ga mine mayenu mbol̄nge ndan̄mba mayok kan̄gig ta katese ndaweg. Wam ndindo sine kila. Kristus nu mayok kuwa le sine nuñe wam n̄akmba ta tugusemba kan̄gerka nu minit tan̄amba ndo minam̄ngig.

³ Ande nu wam ta idusmba tair̄n̄ga minit ta nu Kristus tan̄an purfer̄nu minam tuku san̄gri tin̄ga wam n̄aigonu pitaikate. ⁴ Ande nu unekate ta nu tukul lukamba pa tam tuku minit. Une man̄au n̄akmba ta tukul lukakeg. ⁵ Kristus nu une n̄akmba saukam tuku nu kilke te mbol̄ prona ta tane kila. Nu nuñe miroñ sin̄ka une kugatok. ⁶ Ande nu Kristus ndon̄ sailkate ta nu une man̄au kumba mine ndakate. Ande nu une man̄au kumba minit ta nu Kristus kan̄ger ndamba nu gilai minit.

⁷ O kiño kame, tane kuraukap. Andeñge tane yabrit̄in̄gikat. Kristus nu tin̄reknu ndo. Ande nu man̄au tin̄reknu ndo dubikate ta nu mata tin̄reknu minit. ⁸ Ande nu une man̄au kumba minit ta nu Satan tuku minit. Satan nu tugu mbol̄nge mbar man̄au kina ta kile nu tan̄amba ndo minit. Kuate tuku Kiño nu Satan tuku piro te-iber̄jam tuku mayok kina. ⁹ Ande nu Kuate tuku kiño minit ta nu Mam nuñe tuku man̄au te-purna tukunu nu une man̄au kumba mine ndakate. Nu sin̄ka Kuate tuku kiño tukunu nu une man̄au ta kumba minam kumuñ kuga. ¹⁰ Ande nu man̄au tin̄reknu ke ndakate ko tira kame tuku kume pur ndakate ta nu Kuate tuku kiño kuga. Sine ima kate Kuate tuku minig le ima kate Satan tuku minig ta sine man̄au ta mbol̄nge kilimok kateseweg.

Kume pur man̄au

¹¹ O buk tane sin̄gine sin̄gine mun̄gu kume purkam tuku pasa ta isnaig. ¹² Sine Kain minna tan̄amba mine ndakube. Nu Satan tuku kiño minmba nu maib nuñe balena. Ta ndan̄am? Kain tuku man̄au n̄ayonu. Maib nuñe tuku man̄au mayenu. Ta tuku ndo nu balena.

¹³ Tan̄amba ndo kilke mbol̄ mbal tane mata kasurt̄in̄gam̄ngaig. Nane tan̄awaiñ le tane wamdsu sulu ndawap. ¹⁴ Sine Kristus tuku kuamsbi sin̄gine sin̄gine kume pureg wam ta mbol̄nge sine kateseweg. Sine kume tuku san̄gri buk kusremba kile abo minam tuku ndin̄ mbol̄nge mineg n̄ga kateseweg. Ande nu tira kame tuku kume pur ndate ta nu kume tuku san̄gri kum̄nem̄nge minit. ¹⁵ Ima nu ande kasurte ta nu baleta le kumit tan̄an. Ande nu tan̄go balen̄in̄git tuku tan̄go minit ta nu minmba minam tuku abo tugu kugatok ta tane kila. ¹⁶ Sine Kristus mbol̄nge kume pur man̄au kumumbi kan̄gereg. Nu sine turkam tuku nuñe n̄garosu kumam tuku pilna. Sine mata nu kina tan̄amba ndo

tira kame turka kumam tuku kuru kuru ndakube. ¹⁷ Ande nu aganj ndende njak minmba tira ande aganj ndende denkanu ta kanjermba wamdus karenj pilmba nu tur ndate ta nu Kuate tuku kume pur ndate.

¹⁸ O kinjo kame, sine minggemi ndo afu tuku kume pureg nda njgube. Sine tugusemba nane tuku kume purbe sulumba waimbi mata alonu te-mayokbe. ¹⁹⁻²⁰ Sine tanjamba kume pur manjau kube ta sine manjau tugusek tuku kinjo kame mineg nga Kuate am mbolnje ngamunggal mukuk njak minam kumunj. Singine mbar wamdus sinannje kamuseg ta nu sine tuku wamdus lisinjmba sine tuku manjau njakmba kila minit. Wam ta sine kila.

²¹ Tira kame, sine singine wamdus sinannje mbar kamus ndaweg ta sine Kuate tugum kambim tuku kuru kuru ndakeg. ²² Sine nu tuku minje dubimba manjau nu nzalite ta ke likeg ta sine wam afu tuku yabanjeg ta nu sinjka singit. ²³ Kuate nu tejenmba sine sasingit. Sine nune Kinjo Yesus Kristus tuku son nga nu sine sasingina tanjamba singine singine munju kume purkube nga sasingit. ²⁴ Kuate tuku minje dubide mbal nane nu ndon sailkade le nu nane ndon minit. Nu nune Guwa singina ta mbolnje sine kila pilmba Kuate nu sine ndon minit njgeg.

4

Kuate tuku Guwa le guwa kise

¹ Tira kame, tane mbal afu tugumnje pasa ismba pitik son nda njgap. Yabri tuan tanjo gudommmba kilke tugu njakmba mbolnje kine likade. Tane nane tuku pasa pilewap. Nane Kuate tuku Guwa njak e ko guwa kise njak. ² Ande nu sakate: Kuatenje madina tanjo nu kilke mbolok ngaro tumba mayok kina nu Yesus nguwa ta nu Kuate tuku Guwa njak. ³ Ande nu Yesus tuku tugu tanjamba sa ndakuwa ta nu Kuate tuku Guwa kuga. Nu Kristus tuku ngueu tanjo ndo. Kristus tuku njgueu tanjo mayok kanjat pasa ta tane buk isnaig. Ata. Nu buk prona. Kilke te mbolnje minit.

⁴ O kinjo kame, tane Kuate tuku minig. Kuate tuku Guwa nu tane sinannje minit ta nu sanjri njayo. Nu kilke te mbolok mbal sinannje minit tanjo Satan lite. Ta tuku tane yabri tuan tanjo ta buk kile-ibenjinaig. ⁵ Nane kilke te mbolok mbal minmba kilke te mbolok wamdus ndo sakade. Kilke te mbolok manjau dubide kuasmbi tanje ndo nane tuku pasa isig. ⁶ Sine Kuate tuku mineg. Kuate kila minig mbal naneje ndo sine tuku pasa isig. Ima nu Kuate tuku kuga ta nu sine tuku pasa ise ndakate. Sine wam ta mbolnje wam tugusek tuku Guwa le yabrisinjgit tuku guwa ta kateseweg.

Kume pur manjau Kuate nu miro

⁷ Tira kame, kume pur manjau ta Kuate nu miro. Ta tuku sine singine singine mungu kume purkube. Ande nu afu tuku kume purte ta nu Kuate tuku kinjo. Nu Kuate kila. ⁸ Kuate nu kume pur manjau miro. Ande nu afu tuku kume pur ndate ta nu Kuate gilai. ⁹ Kuate nu nune Kinjo ndindo pilna le kilke te mbol prona le sine nu mbolnje abo tugu teg. Wam ta mbolnje nu sine tuku sunjgomba kume purte ta sine kilimok kanjereg. ¹⁰ Sine nu wamdus tuwe ndaka mingenj le nu ake sinanj sine tuku kume purmba sine ndon ngamunggal mukuk minam tuku Kinjo nune pilna le sine tuku une tuku pa kurana.

¹¹ Tira kame, Kuate nu sine tuku kume purte ta sunjgokanu nga sine mata singine singine mungu kume purkube. ¹² Ande nu Kuate kanger ndate ta sine singine singine munju kume purkeg ta Kuate nu sine ndon minit. Nu tanjate le sine nu tuku kume pureg manjau ta sunjgoka kumunggate.

¹³ Kuate nu nune Guwa singina wam ta mbolnje sine kateseweg. Sine Kuate ndon sailkeg le nu sine ndon minit nga kateseweg. ¹⁴ Kuate nu kilke mbolok mbal njakmba tuku muskil kile-tidinge ninjam tuku nune Kinjo nune pilna le ndekina. Sine wam ta kanjergenj mbalnje tane satinjeg. ¹⁵ Ima nu Yesus nu Kuate tuku Kinjo njgate ta Kuate nu ndon minit le nu Kuate ndon minit. ¹⁶ Wam ta mbolnje sine kila pilmba minje bulokmbi saka Kuate nu sine tuku kume purte njgeg. Kuate nu kume pur manjau miro. Ima nu kume pur manjau dubite ta nu Kuate ndon minit le Kuate nu ndon minit.

¹⁷ Sine Kuate tuku kume purbe le manjau ta sunjgoka kumunguwa ta sine kilke te mbolnje Kristus tananj Kuate ndon mine mayewamngig. Ta tuku ait sunjo mbolnje sine kiko kuru kuru kugatok minamngig. ¹⁸ Ande nu sinjka kume purte ta nu Kuate tuku kuru kuru ndakate. Kume pur manjau sunjgoka kuru kuru pitaite. Ande nu Kuate tuku kuru-kurukate ta nu ye une tuku pa lafunu tamngit nga iduste. Nu tuku kuru kuru manjau tanje kume pur manjau te-ibenje.

¹⁹ Kuate nu ambonja sine tuku kume purna. Ta tuku sine mata kume pureg. ²⁰ Ande nu ye Kuate tuku kume puret nga tanjo afu kasurninjgit ta nu yabri tanjo ndo. Ta ndanjam? Nu tanjo ammbi kanjerka nane tuku kume pur ndate ta nu ndanjmba Kuate ammbi kanjer ndamba nu tuku kume puramngat? Ta ndo kumunj kuga. ²¹ Kuate nu tejenmba wam sasingit. Ande nu ye tuku kume purte ta nu tira mbal tuku mata kume purwa njgate.

5

Sine kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenjam kumuŋ

¹ Ima nu Yesus nu Kuatenŋe madina taŋgo ŋgate ta nu Kuate tuku kiŋo minit. Ima nu Kuate tuku kume purmba minit ta nu Kuate tuku kiŋo kame tuku turmba kume purte. ² Sine Kuate tuku kume purmba nu tuku miŋge dubiweg ta sine nu tuku kiŋo kame tuku mata kume pureg.

³⁻⁵ Sine Kuate tuku kume pureg ta sine nu tuku miŋge dubiwamŋgig. Sine Kuate tuku kiŋo kame mayok kageŋ mbal sine kilke te tuku wamdus ŋaigonu ŋakmba kile-ibenjam kumuŋ. Wam ta mbolŋge sine Kuate tuku miŋge dubiwam tuku piti ndasiŋgit. Sine Yesus nu Kuate tuku Kiŋo ŋga nu tuku saŋgri tomba tiŋga kilke te tuku wamdus kuyar te-ibenjam kumuŋ. Ndin ande mine ndakate.

Kuate nu nuŋe Kiŋo nuŋe tuku tugu te-mayokna

⁶ Yesus Kristus prona le kule le ndare mbolŋge nu tuku tugu mayok kina. Nu kule piŋne tina ta mbolŋge ndo kuga. Nu kumba ndare kutukina ta mbolŋge mata.

⁷ Kuate tuku Guwa nu tugusek maŋau nu miro. Nuŋge mata Kristus tuku tugu tum-siŋgit. ⁸ Kuate tuku Guwa kule ndare agan keŋmba taŋge wam ndui ta ndo tumsiŋgit.

⁹ Sine taŋgo tuku pasa afu ismba son ŋgeg. Ata. Kuate tuku pasa ta nu taŋgo tuku pasa lite ta siŋka sine son ŋgam tuku. Kuate nu Yesus yiŋe Kiŋo ŋgate. ¹⁰ Ande nu wam ta talakate ta nu Kuate nu yiŋe Kiŋo ŋgate pasa ta pitaimba Kuate nu yabri taŋgo ŋganu sukte. Ande nu Yesus tuku saŋgri tomba tiŋgate ta Yesus nu Kuate tuku Kiŋo ta nu nuŋe ŋgamuŋgal sinamŋge kamuste. ¹¹ Kuate nu teŋemba sasiŋgit. Ye abo tugu minmba minam tuku tiŋgen. Abo tugu miro ta yiŋe Kiŋo ŋga sakate. ¹² Ima nu Kuate tuku Kiŋo tumba nu ndoŋ minit ta nu abo tugu ta mata tumba ŋak minit. Ima nu Kuate tuku Kiŋo nda tate ta nu abo tugu mata nda tate.

Abo tugu minmba minamŋgat

¹³ Tane Kuate tuku Kiŋo tuku saŋgri tomba tiŋgade mbal tane siŋka abo minmba minamŋgaig. Wam ta tane kila palpe ŋga waŋe te tane tuku kuyaret. ¹⁴ Sine Kuate tuku nzali dubimba wam afu tuku nu yabaŋeg ta nu sine tuku yabaŋ pasa isit ŋga wamdus bulok ŋak mineg. ¹⁵ Nu sine tuku yabaŋ pasa isit ta alonu siŋgamŋgat ŋga wamdus tero ndakeg.

¹⁶⁻¹⁷ Une maŋau afu Kuate nu sauka gi-laiŋgate. Ande nu une maŋau taŋaŋ kuwa le kaŋgermba Kuatenŋe sinzaŋwa ŋga yabaŋap ta nu abo minamŋgat. Mbar maŋau ŋakmba Kuatenŋe sauka gilaiŋgate le taŋgo ŋgisi ndakade. Une maŋau ande Kuate nu sau ndakate le taŋgo ka ŋgisikade. Ande nu une

maŋau taŋaŋ kuwa le nu tuku ŋga Kuate yabaŋap ŋga sa ndatiŋget.

¹⁸ Kuate tuku kiŋo kame une maŋau kumba mine ndakade ta sine kila. Kuate tuku Kiŋo nu nane kigraibkate le Sa-tan nu nane ŋaigo siglikam kumuŋ kuga. ¹⁹ Sine Kuate tuku mbal mineg. Mbal afu ŋakmba Satan tuku saŋgri kumnemŋge minig. ²⁰ Kuate tuku Kiŋo pro sine tuku wamdus purfeu sersingina le Mbara Tugusek kila mineg. Sine Mbara Tugusek nuŋe Kiŋo nuŋe Yesus Kristus nale ndoŋ mineg. Kristus nu nuŋe mironŋ nu Mbara Tugusek. Nu abo minmba minam tuku tugu.

²¹ Yiŋe kiŋo kame, tane yabri mbara afu dubi ndaka ŋgumneniŋgap.

Son.

2 YOHANUS

Yohanusnge waje arnu kuyarna

Yohanusnge waje arnu kuyarna te nu yaba pasambi pino tuku sakina ta tugunu tejenmba. Nane Kristus tuku kuasmbi ande nane nu tuku son nga minmba pino tanjo tam tuku kuaneka minnaig tana. (Dir Pasa 19.5-10 kanjerap).

Pino ta tuku kiyo kame ta kuasmbi ta tuku tanjo pino. Aba nangine ta Kristus tuku kuasmbi ande.

¹⁻² Kuatenge madinina pino ne kaiye. Ye Kuate tuku mbal tuku gabat tanjo saibonu ye ne naje kiyo kame ye tane ndonj pasapasakam prowet. Ye tane tuku kume puret. Son. Sine pasa tugusek kila mineg mbal pasa te sine jakmba ngamuknge minmba minamngat nga sine jakmba tane tuku kume purmba mineg.

³ Mam Kuate nuje Kiyo nuje Yesus Kristus nale sinja sine tuku sunjomba kume purde. Nale mara mara ake sinan sine make patika sine sinanu mapeka ngamunggal mukuk wamdus bul sersinjmba minamngaik.

Tane munju kume purka minap

⁴ Ne tuku kiyo kame afu Mam Kuate tuku minje ta kumumba tugusek manau dubikade le ye ismba gare toret. ⁵ O pino, ye tane sarsartinjmba sine jakmba sinjine sinjine munju kume purkube nget. Tukul ta kitek kuga. Sine o buk isgen. ⁶ Sine tanjamba kume pur manau jak minbe ta sine Kuate tuku minje dubiwamngig. Nu tejenmba sasingina. Tane kume pur manau dubiwap ngina. Tane o buk pasa ta isnaig.

Tane Kristus tuku pasa biye dewap

⁷ Yabri pasa sakade mbal gudommmba kilke tugu jakmba mbolnje kine likade. Kuatenge madina tanjo nu kilke mbolok ngaro tumba mayok kina nu Yesus. Pasa ta nane son nda nga pitaide. Tanjade mbal nane yabri tanjo ndo. Nane Kristus tuku ngueu. ⁸ Sine pirokigenj le alonu manau tugusek tane mbolnje mayok kina. Alonu ta kurauka kulat mayewap le ngisi ndakuwa le lafunu kumumbi tap.

⁹ Ande nu Kristus tuku pasa tugusek nuje wamdusmbi manj tutur-tuturte ta Kuate nu ndonj mine ndakate. Ima nu Kristus tuku pasa tugusek biymba minit ta Kuate le Kiyo nuje nale nu ndonj minik. ¹⁰ Ande nu pro Kristus tuku pasa tugusek kusremba pasa kise sakuwa kande nu tane tuku wande mbol kambim tuku peumba nu kaiye ndawap. ¹¹ Ande nu tumba nuje wande mbol kuwa ta nu piro njonu ta tuku piro tuma tanjo tana minamngat.

¹² Ye pasa afu sunjomba tane satjangam tuku ta waje te mbolnje kuyarningam idus ndawet. Ye tane tugum promba munju kanjerka pasa-pasakumba gare sunjo tube nga iduset.

¹³ Aba tanjine Kuatenge madina ta nuje kiyo kame ndonj nane tane tuku kaiye pasa pillig.

Son.

3 YOHANUS

Yohanusŋge waŋe keŋnu kuyarna

Yohanus nu saibo pile mayemba waŋe keŋnu te taŋgo ande nyunu Gaius tuku kuyarmba pilna le nu sota kina.

¹ Gaius kaiye. Ye siŋka ne tuku kume purmba minet. Ye Kuate tuku mbal tuku kulat taŋgo saibonu ye ne ndoŋ pasa-pasakam prowet.

² O tira, ne tuku kanu maye minit ta ye kila. Ne tuku wam ŋakmba ŋgarosu turmba mage minam tuku ye Kuate yabaŋet.

³ Tira afu ye tugum promba ne pasa tugusek son ŋga dubite ta kubede le ismba gare toret. ⁴ Tane ye tuku kiŋo kame maŋau tugusek dubide le afu pro sayade le ismba gare tet ta wam afu tuku gare tet ta lite.

Gaius tuku maŋau mayenu

⁵ O tira, ne nane afu kilmba wakeika tira afu rawe mbal mata prode le wakeikate ta ne lafunu kumumbi tamŋgat. ⁶ Mbal ta nane pronaig sulumba ne nane tuku kume purmba minit ta kubeu siŋginaig le sine Kristus tuku kuasmbi teŋge mineg te sine isgeŋ. Ne nane Kuate tuku piro mbal ŋga nane kilmba wakeika wam afumbi nane tuku piro turkate ta ne wam mayete. ⁷ Nane Kristus tuku piro kam tuku naŋine tumbraŋ kusreka kine likade. Kasomok mbal tugumŋge nane agaŋ ndende nda kilig. ⁸ Ta tuku sineŋge nane turka Kristus tuku pasa tugusek kuklide mbal ndoŋ piro tuma taŋaŋ minbe.

Diotrefes tuku maŋau ŋayonu

⁹ Ye buk waŋe ande tane Kristus tuku kuasmbi tuku kuyaren ta Diotrefes nuŋe mironŋ gabat minam saka ye tuku pasa pitaimba te-ibeŋna. ¹⁰ Ye tane tugum prowi ta ye nu tuku maŋau ta tane tugumŋge te-mayokamŋgit. Nu ake sinaŋ ye tuku nyu ŋayo silite. Ta ndo kuga. Nu tira mbal rawe mbal nu tugum prode le pitaikate. Afu nane tuku pasa isam bafude ta nu nane peuniŋmba Kristus tuku mbal ŋgamukŋge pitaikate.

Demetrius tuku maŋau mayenu

¹¹ O tira, ne maŋau ŋayonu ta dubi ndawa. Maŋau magenu ndo dubika mina. Ande nu maŋau mayete ta nu Kuate tuku. Ande nu maŋau ŋayote ta nu Kuate gilai.

¹² Taŋgo pino ŋakmba Demetrius tuku maŋau mayenu ta kubede le iseg. Nu tuku maŋau tugusek kilimok mayok kinit ŋga sakade le iseg. Ye mata nu tuku maŋau mayenu ta tuku saket. Nane nu tuku sakade ta son pasa.

¹³ Ye pasa afu sunŋgomba ne sanam tuku ta waŋe te mbolŋge kuyaram idus ndawet. ¹⁴ Mine minemba ye ne tugum pro muŋgu kaŋgerka pasa-pasakam iduset.

¹⁵ Ne ŋgamuŋgal mukuk ŋak mina ŋga ye Kuate yabaŋet. Tira kame afu teŋge minig nane mata ne kaiyenade. Tira kame afu ne ndoŋ minig ta ne nane turmba ye tuku kaiye pasa te sanaŋga le iswaig.

Son.

YUDAS

Yudasn̄ge wañe kuyarna

Maria nu Yesus te-pilna sulumba ngumneña nu mañ kiño baikkamba turmba kile-patikina ta nyu kat nan̄gine Yakobus Yosef Simon Yudas. Ta tuku pasa ande Mateus 13.55 mboln̄ge minit.

Wañe te Yudasn̄ge kuyarna. Aba nuñe Yakobus tuku wañe mata Kuate tuku Pasa mboln̄ge minit.

¹ Ye Yudas Yakobus tuku mambo nuñe Yesus Kristus tuku piro tango. Tane Mam Kuateñge wikina mbal nu tane tuku kume purte le Yesus Kristusn̄ge kulatkate ta tane ñakmba kaiye.

² Kuate nu lato lato tane sinanu mapeka ngamun̄gal mukuk wamdus bul sertin̄mba tane tuku kume purwa. Son.

Yabri tum mbal

³ Tira kame, Kristus nu sine muskil kile-tidinge singina wam mayenu ta ye tane tuku kuyaram sun̄gomba iduset ta ye wam ande ismba kile riron̄ pasa ndo kuyaret. Sine son n̄geg pasa Kuate nuñe mbal singina ta tan̄go afun̄ge pasa ta mbilam tago-tagode ta tane san̄gri tin̄ga pitaikap. ⁴ Tane gilai minig le Kuate ngummede mbal afu tane ngamukn̄ge mayok kinig ta ye tane kila satinget. Nane nangine wamdusmbi Kuate tuku man̄au mayenu mbilmba nu sine make patikate nga kiko kugatok unekade sulumba singine Sun̄go Yesus Kristus pitaide. O buk Kuate nu nuñe kuyar pasa mboln̄ge mbal ta ngisikam̄ngaig nga sakina.

⁵ Tane wam te buk isaig ta mañ lato idusam tuku satingam̄ngit. Kuate nu Israel mbal Isipn̄ge muskil kile-tidingina sulumba ngumneña mbal ta tuku afu nu talanaig ta bale farna. ⁶ Nu en̄el mata mape ndakina. Nane afu lato nyu sugo kilam tuku idusmba nangine kulatkanu ma kusrekinaig ta Kuate nu nane ma make sun̄go sinam̄nge patika muli karen̄numbi kuse likina le minmba minig. Ait sun̄go mboln̄ge Kuate nu nane pilenin̄mba pa nin̄gam̄ngat.

⁷ Sodom le Gomora tumbran̄ afu patukn̄ge mine likinaig ta turmba Kuate tuku pa kan̄gernaig. En̄el ñaigonu nane man̄au kinaig tan̄amba ndo nane uneka pino tan̄go ndon̄ mine man̄au mbilmba une ñaigonu kinaig le Kuate nu nane ñakmba pasokina. Man̄au ñaigonu kade mbal tan̄amba pa tam tuku tumsingit.

⁸ Tan̄amba ndo yabri tum mbal ta kinambi ngarosu kutur tuwig sulumba nan̄gine kulat mbal pitaika samba mbolok guwa magenu tumail panningig. ⁹ Ata. En̄el kame tuku gabat sun̄go Mikael nu Satan ndon̄ Moses tuku mindesin̄ tam tuku kualeyaukinaik ta

nu Satan tumail panmba sawe li ndakina. Kuga. Sun̄gon̄ge ne sane likam̄ngat nga Satan sana. ¹⁰ Ndan̄am tuku yabri tum mbal nane agañ afu sine ammbi nda kan̄gerkeg ta tugunu nane gilai minmba tumail panningig? Nane agañmor tan̄an wamdus kugatok nan̄gine nzali ndo dubikade le wam ta luka nangine kanu ñaigo siglikate. ¹¹ Osese. Nane Kain tuku man̄au dubide. Nane Balam tan̄an ndametin̄ kilam tuku piririmba wam ñaigonu kam idusde. Nane Kora tan̄an Kuate tuku pasa pitaimba ngisikade.

¹² Tane wamdus ndindo ñak man̄gurka pagumba nye sun̄go ait mboln̄ge nane kiko kugatok tan̄an tane ndon̄ isukusmba tane tuku man̄au mayenu ta kutur mbilmbilde. Nane mbesignan̄ga afu tan̄aig nga nangine ngarosu ndo isukusneningig. Nane gau dabuk dabuk bubren̄ge tumba pinderkate tan̄an ake ñule parak pasa sakade. Nane kumzan̄ ail nangine ait mboln̄ge alo ndade le gode le kumig tan̄an. ¹³ Yu mbalo subalnu tu ñak mayok kinig tan̄an nangine kiko man̄au kilimok mayok kinit. Mbai afu ndin ndindo dubi ndaka fare fare likade tan̄an nane yabri ndin ndo dubikade. Kuate nu ma make sun̄go nane tuku madina le nane ta sinam̄nge minmba minam̄ngaig.

¹⁴ Adam tuku sikar sikar tuku wa nuñe Enok nu mayok ka yabri tum mbal ta tuku dir pasa ten̄emba sakina. Tane isap. Sun̄go nu nuñe en̄el gudomm̄ba ñak prowam̄ngat. ¹⁵ Nu prowa sulumba tan̄go pilenin̄mba nane nu pitaimba man̄au ñaigonu kade mbal ko nu mbulmba pasa ñaigonu tuwig mbal nane ñakmba kilmba pasa mboln̄ge patikam̄ngat ngina.

¹⁶ Yabri tum mbal nan̄gine mine ñakmba tuku minde simba gubra tumba minig. Nane nangine ngarosu tuku nzali kutur dubikade. Nane min̄ge fetka nangine ngarosu payamka afu tuku agañ ndende kilam tuku wam sa kuakingade.

Riron̄ pasa afu

¹⁷ Tira kame, singine Sun̄go Yesus Kristus tuku aposel kame nane man̄au afu ngumneña prowam tuku sakinaig ta gilai ndan̄gap. ¹⁸ Nane ten̄emba satinginaig. Kugawam tuku ait mboln̄ge nane afu Kuate tuku pasa usre kupetmba nu ngumneña nangine ngarosu tuku nzali kutur ñak ta dubikam̄ngaig nga satinginaig. ¹⁹ Mbai kame tan̄ge tan̄go pur yimyam ningig. Nane kilke mbol mbal ndo Tukul Guwa kugatok.

²⁰ Nane tan̄ade ta tan̄enge Kuate tuku pasa sine son n̄geg ta idusmba ñak sugopak sulumba Tukul Guwa mboln̄ge Kuate yaban̄ap. ²¹ Kuate nu tane tuku kume purte wam ta kusre ndamba nu tugum̄nge minap. Singine Sun̄go Yesus Kristus nu tane mapetinguwa le

abo ḡak minmba minamḡgaig wam ta ndo tairḡga minap.

²² Nane Kuate tuku pasa ismba wamdus kine inumde mbal sinaniḡmba turkap.

²³ Afu ḡgisika pa mbol kambim bafude ta pitik kile-luka kilap. Nane afu une sugo ḡak minig ta nane sinaniḡmba nane tuku maḡau ta tane rironḡkap.

²⁴⁻²⁵ Mbara Sunḡo ndindo nu siḡgine Sunḡo Yesus Kristus mbolḡge muskil kile-tidiḡge siḡgit ta nu tane bariḡgubekaig ḡga nu tane kulatkam kumuḡ. ḡgumneḡga nuḡe kilḡa saḡgri ḡak tane tugumuḡge tane gare ḡak mbar kugatok kile-tidiḡgam kumuḡ. Nu kilḡa sunḡo saḡgri ḡayo nyu sunḡo minmba minna ta kile minit. Nu taḡamba minmba minamḡgat.

Son.

DIR PASA **Dir pasa Yesus Kristusnje** **te-mayokna**

Yesus tuku dubiwanu tango Yohanus nu waje te kuyarna. Nu Yesus tuku pasa mayenu kuklina tukunu nane nu mulintumba Patmos nuy mbolnje pilnaig.

Yohanus nu Patmos nuy mbolnje minmba nu kinatanu suk aganj gudommmba kanjerkina. Wam kame ngumneŋga prove likamŋgaig ta Yohanus am mbolnje kanunu tananj mayok kinaig. Ta tuku wam kame afu buk prowanu tananj waje te mbolnje kuyarna ta pro ndade. Ta kile.

Nu yaba pasambi wam gudommmba tuku sakina ta afu kateseningam tuku wam bada. Afu kilimok tumsingit ta teŋemba. Kuate nu ndo sunjo. Nu wam njakmba kulatkate. Ngumneŋga nu wam njaigonu njakmba mapeke nda. Nu nduiye pitaikam tuku idusmba minit. Nu sinja tango njakmba pileninjmba lafunu ningamŋgat. Kuate nu wam kame njakmba kulatkate tukunu nuŋe mbal piti ngamukŋge njan minmba bike ndakuwaig nja tumsingit.

¹ Pasa te Yesus Kristusnje te-mayokna. Mine minemba wam kame mayok kanjaig ta Kuatenje nuŋe piro mbal tumningam tuku Yesus Kristus sana le nu nuŋe enjel kukulna le pro ye Kuate tuku piro tango Yohanus tumyina. ² Ye wam kanjerken ta kile-mayokka Kuate tuku tugusek pasa Yesus Kristusnje te-mayokna ta turmba njakmba sake liket.

³ Ye pasa kuyarke liket te ait buk patukate. Ta tuku ande nu dir pasa te isam tuku burkuwa ta nu gare-garekamŋgat. Nane pasa te ismba kumumbi kulatka dubiwaig ta nane mata gare-garekamŋgaig.

Kristus tuku kuasmbi 7

⁴ Asia ma mbolnje Kristus tuku kuasmbi 7 tane njakmba kaiye. Ye Yohanus tane ndonj pasa-pasakam prowet.

Kuate nu kile minit o buk minna tanjamba minmba minamŋgat. Nu Guwa 7 nu tuku minyo mbili maditaku tumailamŋge minig nane ndonj tane ake sinanj make patika ngamunggal mukuk wamdus bul sertiŋguwaig. ⁵ Yesus Kristus mata tane mbolnje tanjawa. Nunge Kuate tuku pasa tugusemba te-mayokmba sine tumsingina. Kumanu mbal ngamukŋge nu ambonja tinjina. Nu kilke mbol mbal tuku gabat sugo sugo njakmba tuku gabat minit.

Nu sine njakmba tuku kume purmba minit. Nu kummba sine tuku une sauka muskil kile-tidinje sinjina sulumba ⁶ sine nuŋe Mam Kuate tuku gageu minmba nu am

mbolnje pris piro biyam tuku madisingina. Kuate nunge ndo nyu sunjo pasa njak sanjri njayo minmba minwa. Son.

⁷ Tane isap. Nu gau mbolnje ndekuwaa le tanjo njakmba nu kanjeramŋgaig. Nane nu tuku njarosu soburonaig mbal mata nu kanjeramŋgaig. Kilke mbolok mbal njakmba nu kanjermba malmbi wikarauwamŋgaig. Sinja tanjamba prowamŋgat. Son.

⁸ Sunjo Kuate Sanjri Njajo nu kile minit buk minna tanjamba minmba minamŋgat ta nu teŋemba sakate. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu njate.

Yohanus nu kinatanu suk Yesus kanjerna

⁹ Ye Yohanus tane tuku tira tango. Sine njakmba Yesus tuku kuasmbi mineg tukunu sine piti ndui ta ndo kuramba njakmba nu tuku gageu mayok ka sanjri tinja dirnanje.

Ye Kuate tuku pasa tugusek Yesus nu te-mayokna ta kukliwen le nane ye mulintumba Patmos nuy mbolnje pilnaig.

¹⁰ Ye tanje minen le kusem ait mbolnje Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye tuku ngumnemnje pasa ande fudu sunjo tabil wi suk mayok ka teŋemba sayina: ¹¹ Ne wam kanjerkate te Kristus tuku kuasmbi 7 nane tuku waje kuyarka patika le Efesus Smirna Pergamum Tiatira Sardis Filadelfia Laodisea tumbraŋ kame ta kine likuwaig nja sayina.

¹² Sayina le imanje sayate nja ye mbilka gol lam 7 minnaig le kanjerken. ¹³ Gol lam 7 ta ngamukŋge ande Katesek Tanjo tanje tinjina le kanjeren. Nu tawi kuennu silika gol let tawo laipmba kusna. ¹⁴ Nuŋe gabat waje kaukauknu ndo sipsip nguenu ko gau kaukauk suk. Nu tuku am ta pa bulu tananj. ¹⁵ Nu tuku kupe mbain ain pa sunjo mbolnje piyit le ugmba minmba uge linju mayok kinit tananj. Nu tuku pasa yu fudu suk. ¹⁶ Nuŋe wai ndinam tambai mbai 7 kile njak minna. Kame bagi agok njayo agonu armba njak nu tuku minjeŋge mayok kina. Nu tuku tumail uge linju ndo ki gabat fumnje bulu sanjrinu prote tananj.

¹⁷ Ye nu kanjermba ndeka nu tuku kupe tugum tanje truk ka tanjo kumanu tananj minen le nu nuŋe wai ndinam ye mbolnje pilmba sayina: Ne kuru kuru ndaka. Yenje ndo ambonjanu minet. Ngumne tukulanu mata yenje ndo. ¹⁸ Ye abo njak minmba minet. Ata. Ne ye kanjerya. Ye buk kumen ta ye abo njak minmba minamŋgit. Ye nyu njak minet sulumba kume tuku wi kumanu mbal tuku tumbraŋ ta yenje kulatket. ¹⁹ Ne wam kanjerkate te afu kile prode afu ngumneŋga prowamŋgaig ta njakmba kuyarke lika. ²⁰ Mbai 7 yiŋe wai ndinam tembi kile njak minit le kanjerkat ta gol lam 7 turmba ye tugunu sani le ne isa. Gol lam 7 kanjerkat ta Yesus tuku kuasmbi afu. Mbai 7 ta Kuate

tuku enjel. Nane Yesus tuku kuasmbi 7 ta kulatkade.

2

Efesus mbal tuku waje

¹ Kuate tuku enjel Efesusnge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Yiye wai ndinammbi mbai 7 kile njak minmba gol lam 7 ngamuknge kine promba minet yenje nane tuku pasa pilet.

² Tane wam ke likade ta njakmba ye kila. Tane piro karejkade. Tane piti ngamuknge sanjri tinja dirnanngade. Tane wam njaigonu kade mbal ngumneninjmba mbal afu sine Kristus tuku aposel njgade le tane nane tag-oninjmba nane tuku yabri manjau kila pilig. ³ Tane piti ngamuknge njan minmba ye tuku njga piti kugraka kanyum ndade.

⁴ Tane tuku wam njakmba magenu ndo ta ye tane ndonj pasa njak. Tane ambonja ye tuku sunjgomba kume purnaig ta kile tane ye tuku sunjgomba idus ndade. ⁵ Tane ndekinaig wam ta wamdus pulutinguwa le ngamuŋgal biye mbilmba ye tuku sunjgomba kume purnaig manjau ta manj kap. Kuga ta ye tane tugum prowi sulumba tanjine lam yaitinjgi le nunje minanu ma mbolnjge mine nda.

⁶ Ye tane tuku wam ande nzaliyate ta tenjemba. Tane wam njaigonu Nikolas* tuku manjau dubide mbal ke likade ta tane rironjka talakade ta ye mata tanjawet.

⁷ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saninjgit te ise tiwa. Tanjo ima nu sanjri tinja wam njaigonu kile-ibenjkuwa ta ye nu nyu tumba woki le Kuate tuku piro sinamnge ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyamnjgat.

Smirna mbal tuku waje

⁸ Kuate tuku enjel Smiranange ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Yenje ndo ambonjanu minet. Ngumne tukulanu mata yenje ndo. Ye buk kumen sulumba manj abongen. Yenje pasa te pilet.

⁹ Ye tane kila. Tane piti sunjo tumba aganj ndende kugatok minig ta tane aganj ndende sunjgomba njak minanu tananj minig. Zu mbal afu tane tumail pantinjig ta ye kila. Nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal.

¹⁰ Tane isap. Mine minemba Satan nu tane tagotinguwa le nane afunje tane mulinj kilmba wandeknge patikuwaig le tane ki ait 10 piti kamusmba minamnjgaig ta tane kuru kuru ndakap. Tane ye kusre ndayumba minap ma ma kumap le ye tane tuku nyu kile-mayokka abo tugu tinjamnjgit.

¹¹ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saninjgit te ise tiwa. Tanjo ima nu sanjri tinja wam njaigonu

kile-ibenjkuwa ta nu kummba manj kume arnu ta te nda.

Pergamum mbal tuku waje

¹² Kuate tuku enjel Pergamumnge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Kame bagi agok nayo agonu armba njak ta ye tuku minje mbol minit. Yenje pasa te tane tuku pilet.

¹³ Tane tumbran minig ta nane njakmba Satan dubide tuku ta tane ye ndo dubiyumba minig. O buk ye tuku tanjo ande Antipas nu ye tuku saka minna le Satan dubide mbal ta nu balenaig ta mata tane kuru-kuruka ye kusre ndayinaig.

¹⁴ Tane tuku manjau ta maye ta ye tane ndonj pasa njak. Tane tuku afu Balam tuku manjau dubide. O buk gabat sunjo Balak Israel mbal mbarmba ndekam tuku nu tuan tanjo Balam kusnana le nu ndin tumna. Tumna le Balak ndek Israel mbal tuku wamdus didikina le nane mbara kanunu atraukinaig tuku ndem nyumba tanjo pino ndonj fare fare unekinaig.

¹⁵ Tanjamba ndo tane tuku afu Nikolas tuku manjau dubide. ¹⁶ Tane manjau njaigonu ta kusreka ngamuŋgal biye mbilap. Kuga ta ye dal ndaka tane tugum promba bagi minjgeknje minit tembi tane bale faramnjgit.

¹⁷ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saninjgit te ise tiwa. Tanjo ima nu sanjri tinja wam njaigonu kile-ibenjkuwa ta ye samba mbolok mana tugusek ta tambimnjgit. Ye ndame kaukawk mbolnjge nu tuku nyu kitek kuyare tuwi le nunje mironj nyu ta kila minamnjgat.

Tiatira mbal tuku waje

¹⁸ Kuate tuku enjel Tiatiranage ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Ye Kuate tuku Kinjo yiye am pa bulu mayok kinit tananj. Yiye kupe mbain ain pa sunjo mbolnjge uge linju mayok kinit tananj. Yenje pasa te tane tuku pilet.

¹⁹ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane ye tuku sanjri tomba tinjgade manjau kume pur manjau afu turningig manjau sanjri tinja dirnanngade manjau ta njakmba ye kila. Tane ambonja manjau magenu ke likinaig ta kile lininjmba lato mbolnjge kade.

²⁰ Tane tuku manjau ta maye ta ye tane ndonj pasa njak. Pino njayonu Isebel nu ye Kuate tuku tuan pino njga ye tuku piro mbal tuku wamdus didikate le nane tanjo pino ndonj fare fare uneka mbara kanunu atraukade tuku ndem nyade. Tane nu pitai ndade. ²¹ Pino ta ngamuŋgal biye mbilwa njga nu tairnja minet ta nu fare fare uneka minit. ²² Tane isap. Ye pino ta piti sunjo tuwi le nu guaze tumba kinye njak minamnjgat. Nane nu ndonj unekinaig ta

* 2:6: Nikolas nu yabri tum tanjo ande

ngamunggal biye mbil ndawaiga ta nane mata piti sunjo tamngai. ²³ Ye nu tuku mbal njakmba bale faramngit. Tanjawi le ye tanjo tuku ngamunggal pilinga kanjer tiwet ta ye tuku kuasmbi njakmba kila palmbimngai. Tane wam ke likade ta ye kumumbi lafuwamngit.

²⁴ Tane Tiatira afu pino ta tuku wam pagu pasa dubi ndakade. Afunje Satan tuku manau ngade le tane tugunu gilai. Ye tane wam afu tuku piti tinje nda. Ye pasa te ndo satinngamngit. ²⁵ Tane ye biye deyumba minap le ma ma ye luka prowamngit.

²⁶ Tango ima nu sangri tinga wam njaigonu kile-ibenja ye tuku wam magenu ndo ke lika minmba ka kumwa ta ye nu pili le ka kilke mbol mbal kulatkamngat. ²⁷ Yinje Mam nu sangri sina tanjamba ye suk nu sangri tuwi le ain ndumndum tanjan afu kulatkumba ndumndum tamba kilke waim tanjan nane kagrungamngat. ²⁸ Mafewam tuku kulu ta mata ye nu tambimngit.

²⁹ Tanjo nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

3

Sardis mbal tuku waje

¹ Kuate tuku enjel Sardisnge ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Kuate tuku Guwa 7 mbai 7 turmba kulatka minet yenje pasa te tane tuku pilet.

Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane Kuate dubimba sangri njak minig ngade ta tane sinja kumaknu minig. ² Tane ginyum kusremba abonga tingap sulumba ye tuku manau fudinmba kade le ngisikam bafute ta te-sungowam tuku wamndus sangri palpe. Tane wam ke likade ta yinje Mbara am mbolnje kumumbi mayok kinig le kanjer ndawet. ³ Tane o buk pasa tugusek ismba son nginaiga ta man idusmba tangine kanyum ta kusremba ngamunggal biye mbilap. Tane tanja ndamba kinyanu minap ta tane ait gilai minap le ye kuayar tanjo tanjan prowamngit.

⁴ Tane Sardis ndui ndui tangine tawi kuraukade le kutur kugatok minig. Tane kumumbi ye dubiyade tukunu ye tawi kaukauk tingi le tinjmba ye ndonj lika minamngai.

⁵ Tango ima nu sangri tinga manau njaigonu kile-ibenjuwa ta nu sinja tawi kaukauk ta tinje njak minamngat. Ye nu tuku nyu waje mbolnje sau ndaki le nu abo njak minmba minamngat. Ye yinje Mam nuje enjel kame ngamuknge nu tuku nyu te-mayokmba nu yinje mbal ngamngit.

⁶ Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Filadelfia mbal tuku waje

⁷ Kuate tuku enjel Filadelfianje ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Ye purfenju kateseknu ndo. Kuate nu David sangri tuna sangri ta ye njak minet. Ye malanja ande talki ta ande nu tukule nda. Ko tukuli ta talke nda. Yenje pasa te pilet.

⁸ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane sangri kugatok ta tane ye tuku pasa dubi mayemba piti ngamuknge ye tuku nyu yabu ndakade. Tane isap. Ye malanja mayenu ande tane sinam kambim tuku talken ta andenje tukule nda.

⁹ Zu mbal afu sinen ndo Kuate dubiweg nga tane piti sertingit ta nane Zu tugusek kuga. Nane Satan tuku mbal. Ngumnenja ye nane saningit le nane pro tane tugumngage dagol tidronja ye tane tuku kume puret ta nane katesewamngai.

¹⁰ Ye wam pagutingen tanjamba ndo tane wamndus ndindo njak ye tairnja minig tukunu piti sunjo kilke mbol mbal njakmba tagoningam tuku prowa le ye tane kigraibkamngit.

¹¹ Mine minemba ye luka prowamngit. Tane ye biye deyumba kurau mayewap. Tane afunje didikuwaig le ye kusreyap ta tangine lafu mayenu pitaiwamngai.

¹² Tango ima nu sangri tinga manau njaigonu kile-ibenjuwa ta nu yinje mbal nga tumba Kuate tuku wande tugusek makek tanjan siriwi le nu Kuate tugumngage minmba minamngat. Ye yinje Kuate tuku nyu nuje tumbran tuku nyu turmba nu mbolnje kuyaramngit. Nuje tumbran ta Yerusalem kitek. Nu Kuate tugumngage samba mbolnje ndekamngat. Yinje nyu kitek mata nu mbolnje kuyaramngit.

¹³ Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

Laodisea mbal tuku waje

¹⁴ Kuate tuku enjel Laodiseange ye tuku kuasmbi kulatkate ta ne nu tuku tenjemba kuyara. Son manau ta ye tugu. Ye Kuate tuku pasa tugusemba te-mayoket. Ye aganj ndende njakmba tuku tugu. Yenje pasa te pilet.

¹⁵ Tane wam kade ta njakmba ye kila. Tane tidonu kuga. Tane paknu kuga. Tane tidonu ndo minmba e ko paknu ndo minap ta maye. ¹⁶ Tane ngamungge minig tukunu ye tane ngilikam bafuwet.

¹⁷ Tane tenjemba sakade. Sine kumumbi mineg. Sine aganj ndende njakmba kumu minmba aganj afu den ndakeg ngade ta tane aganj tugusek njak mine ndakade. Tane sinamanzer sunjo njak am tukulok wagek minig ta tane kamus ndade.

¹⁸ Ye tane satinngamngit. Tane aganj tugusek njak minam tuku ye tugum promba

gol pambi pasoket ta piyawap. Tane wagek minig ta kiko kugawam tuku ye tuku tawi kaukauk piyamba tingap. Tane am tukulok minig ta am maranga mambilam tuku ye tuku gurej marasin piyamba am minyanngap. ¹⁹ Ye tane tuku kume puret tukunu ye tane kile-tidingam tuku satinge lika pa tinget. Tane ngamunggal biye mbilmba wamodus ndindo pilmba ye dubiyap.

²⁰ Tane isap. Ye tane tuku malanga tugumngge tinga katkatmba minet. Ima nu nunje malanga talkuwa ta ye sinam kumba nu ndonj tuma isukusamngik.

²¹ Ye sangri tinga manau njaigonu njakmba kile-ibenken sulumba nyu sungo tumba yinje Mam tugumngge nunje minyonu mbili maditaknu mbolngge minyok minet. Tanjamba ndo tanjo ima nu sangri tinga manau njaigonu kile-ibenkuwa ta ye nu nyu tuwi le ye ndonj yinje minyonu mbili maditaknu mbolngge minamkik.

²² Tango nu kilba njak ndeta Tukul Guwa nu ye tuku kuasmbi pasa saningit te ise tiwa.

4

Kuate tuku minyo mbili maditaknu te ngamude mbal

¹ Ye kuasmbi 7 tuku wam pagu pasa ta ise denjumba kile ye manj kinatanu suk samba mbolngge malanga ande talok minna le kanjeren sulumba njin tugu ambonga tabil wi suk pasa sayina ta manj isen. Nu tenjemba sayina. Ne ye tugum te mbambe le wam kame prowamnggaig ta tumnamnggit ngina. ² Tanjakina le Tukul Guwa ye mbol kumungina le ye samba mbolngge minyo mbili maditaknu minna le ande nyu sunjo njak minyo mbili ta mbolngge minyokina le kanjeren. ³ Minyo mbili ta mbolngge minyok minna tanjo ta nu ndame ar yasper le karnelian kanjerkanu tanjan uge linju ndo. Wanzu ndame uge linju emerald tanjan tinga minyo mbili laipmba minna le kanjeren.

⁴ Minyo mbili 24 minyo mbili maditaknu ta laipmba te-ngamumba minnaig le kanjerken. Minyo mbili kame ta mbolngge tanjo mage mage nyu njak tawi kugennu kaukauk siglika gol hat kaikanu minyok minnaig le kanjerken. ⁵ Minyo mbili maditaknu tugumngge telinj tuku bulu lato lato promba fudu sugo kuaila turmba fuduki-naig le isen. Minyo mbili tumailamngge sati 7 bulunga minnaig le kanjerken. Sati 7 ta Kuate tuku guwa 7. ⁶ Minyo mbili tumailamngge ma ande yu suk glas tanjan linjenkanu kanjeren. Aganj bailkamba abo njak minyo mbili maditaknu ta laipmba minnaig le kanjerken. Aganj kame ta am gudommmba njak. Ngumnemngge tumailamngge amngge ndo kumungganu minnaig le kanjerken. ⁷ Aganj

bailkamba ta ande laion suk ande makau painlu suk ande tumailnu tanjo tumail suk ande nu panjus bunga minanu suk. ⁸ Nane salmban 6 njak. Nanjine njarosu amngge ndo kumungganu. Nane furir mindek ki mindek mune ulmba tenjemba sakade.

O Sunjo Kuate ne sangri njayo. Ande ne linam kumunj kuga.

Ne purfenju, purfenju ndo.

Ne buk minna kile minit tanjamba minmba minamnggat ngade.

⁹ Kuate abo njak minmba minit ta nu minyo mbili maditaknu mbolngge minyokate le aganj bailkamba abo njak ta nu mayenu nga gare pasa tumba nu tuku nyu te-dungade le ¹⁰ tanjo mage 24 nyu njak ta mata nane nu tumailamngge truk ka nu tuku nyu te-dungade. Nane nanjine gol hat paska minyo mbili tugumngge panka tenjemba mune ulig.

¹¹ O singine Sunjo Kuate, ne aganj ndende njakmba kile-mayokkina.

Ne nanje nzali dubimba aganj ndende kile-mayokkina le kile minig. Ne sangri njakmba njak. Sine kumumbi ne tuku nyu te-dungge ngade.

5

Waje filfilanu nzingail njak

¹ Tango minyo mbili maditaknu ta mbolngge minyokina ta nu nunje wai ndinammbi waje filfilanu te njak minna. Waje ta sinanu sangilnu kuyar njak ta nzingail 7-mbi katnja tukulanu. ² Tanjamba enjel sangrinu ande mata kanjeren. Nu wi kuenjka tenjemba sakina: Ima nu waje nzingail 7 njak te paska talkam kumunj e nga sakina sulumba ³ nu samba mbolngge kilke mbolngge kumnemngge tanjo ande sota waje nzingail 7 njak ta paska talkam tuku ande te-sili ndakina.

⁴ Ande nu waje ta talka kanjeram kumunj kuga tukunu ye malmbi sunjowen. ⁵ Ye malmbika minen le tanjo mage nyu njak ta tuku andenge ndek ye sayina: Ne malmbi ndaka. Ai si. Yuda tuku tugu mbolngge ande laion tanjan David tuku mbuj nu kumunj. Nunje nane njakmba kile-ibenkina tukunu nu waje nzingail 7 njak ta paska talkam kumunj nga sayina. ⁶ Tanjakina le ye mambilmba minyo mbili maditaknu ta tugumngge aganj bailkamba abo njak tanjo mage nyu njak ta ngamukngge Sipsip Fat balewanu nzilal njak ta tinj minna le kanjeren. Nu nau 7 njak. Amnu mata 7. Amnu 7 ta Kuate tuku Guwa 7. Nunje Guwa ta kukulningit le kilke njakmba mbol kine likade.

⁷ Sipsip Fat nu kumba ka tanjo minyo mbili mbolngge minyok minna ta tuku wai ndinam mbolngge waje filfilanu ta yaimba tina. ⁸ Nu waje filfilanu yaina le aganj bailkamba abo njak tanjo mage 24 nyu

ajak ndonj nane Sipsip Fat tugumnje dagol tidronja truk kinaig. Nane mindek gita nza gol pa guwa mundur mayenu liganu ajak ta turmba kile ajak minnaig. Pa guwa tinjgate ta Kuate tuku mbal kame tuku yabanj pasa. ⁹ Nane mune kitek tenjemba ulnaig.

O Sipsip Fat nenje ndo kumunj. Ne baleninaig le kumna tukunu waje filfilanu ta ne yaimba waje nzingail 7 ajak ta paskam kumunj.

Ne nane ndarembi tanjo gudommaba tuku muskil kile-tidinjge ningina le kile nane Kuate tuku mbal minig.

Nane kuasmbi kise kise tumbranj pasa yeki yeki ngarosu yeki yeki kilke tugu ajakmba ta nenje ndo kile-luka kilna.

¹⁰ Nane ajakmba Kuate tuku gageu minmba nu am mbolnje pris piro biyam tuku ne kile-mayokkina. Tanjana le nane gabat sugo minmba kilke mbol mbal kulatkamngaij.

Nane tanjamba mune kitek ulnaig.

¹¹ Kile ye mambilmaba enjel gudommaba burnu kumunj kuga nane minyo mbili maditaknu te-ngamunaig le kanjerken. Enjel kame ta nane aganj bailkamba abo ajak tanjo mage 24 ta ndonj pasa ande sakinaig le isen.

¹² Nane kuenjka tenjemba sakinaig.

Sipsip Fat afunje balenaig le kumna ta nu ndo sunjo.

Nyu sunjo sangri ajakmba wamdus kuyar mayenu ta ajakmba nunje ndo miro. Sine kumumbi nu tuku nyu te-dunjgeg nginaig.

¹³ Kile samba mbolnje kilke mbolnje kumnemnje yu sinamnje aganj ajakmba tenjemba sakinaig.

Tanjo minyo mbili maditaknu mbolnje minit nu Sipsip Fat ndonj nale sangri ajakmba ajak minmba minwaik.

Sine nale tuku nyu te-dunja minmba minbe nginaig.

¹⁴ Nane mune ta ulnaig le aganj bailkamba abo ajak ndek sakinaig: Ese. Mayede nginaig le tanjo mage 24 nane dagol tidronja ndek truk ka nale mbarinjnikinaig.

6

Sipsip Fat nu waje nzingail 6 paskina

¹ Kile ye kinjatanu suk Sipsip Fat kanjerken ta nu waje nzingail 7 ajak ta tuku inum tumba ambonja paskina. Paskina le aganj bailkamba abo ajak ta tuku ande pasa njin tugu kuaila suk sakina: Ne yale ngina le isen.

² Kile hos kaukauk ande prona le kanjerken. Tanjo mbol tanje minyokina ta nu tui panjar biye ajak minna le andenje pro nu hat nyu ajak tuna le nu nane afu kile-ibenjam kame kina.

³ Kile Sipsip Fat nu waje 7 nzingail ajak ta tuku arnu paskina le aganj bailkamba abo

ajak ta tuku arnu ndek sakina: Ne yale ngina le ⁴ hos gurgur ande mayok kina. Tanjo mbol tanje minyokina ta andenje pro nu nyu tumba kame bagi tuna le nu wamdus mukuk pitaina le kilke mbol mbal nane kame bumba mungu bale-balekinaig.

⁵ Kile Sipsip Fat nu waje nzingail kenju paskina le aganj abo ajak kenju ta ndek sakina: Ne yale ngina le isen. Tanjamba ye mambilmaba hos dabuk dabuk ande kanjerken. Tanjo mbol tanje minyokina ta nu skel ande te ajak minna. ⁶ Aganj bailkamba abo ajak nane ngamuknje ye pasa njin tugu tenjemba isen. Guba sunjo prote. Ki ait ndindo tuku piya tamba nane tuku nyamaganj ndinok plaua kap bailkamba ko bali kap 12 ndo piyawaig. Olif alonu tuku gurenj grep muli turmba maekap le minwaig.

⁷ Kile Sipsip Fat nu waje nzingail baillkanu paskina le aganj abo ajak baillkanu ndek sakina: Ne yale ngina le isen. ⁸ Tanjamba ye mambilmaba hos ngarosu nu kulonj ajak ande kanjerken. Tanjo mbol tanje minyokina ta nyunu kume manjau. Kumanu mbal tuku tumbranj nu dubi-dubimba minna. Nale andenje nyu nikina le nale tanjo fet bailkamba bagi guba guaze tugu yimyan aganjmor nguikok ta ajakmbambi kuasmbi inum bale farka kenjmba kusrekinaig.

⁹ Kile Sipsip Fat nu waje nzingail 5-nu paskina le nane buk Kuate tuku pasa kuklinaig le afunje bale farsinjinaig ta kanjerken. Nane atrau mbain kumnemnje minmba ¹⁰ tenjemba kuenjka sakinaig: O Sunjo, ne kateseknu purferjnu ndo. Kilke mbol mbal sine bale farsinjinaig ta ne ginu le nane pileninjmba lafuwamngat nga sakinaig le isen. ¹¹ Nane tanjamba sanaig le andenje nane mindek tawi kaukauk kugennu ninjmba saninjina: Tane manj fudinjmba mabtap le tanjine piro tuma mbal tanjine tira kame afunje tane bale fartinjinaig tanjamba ndo nane bale farnjguwaig le ye tane tuku ndare lafuwamngit ngina.

¹² Kile Sipsip Fat nu waje nzingail 6-nu paskina le kilke mbolnje mumni sunjo prona. Tanjana le ki dabuka kuminj dabuknu sukna le tambun gurka ndare tanjan mayok kina. ¹³ Fik ail bubre sunjonje kulisoknjgate le alonu guabnu purpurkade tanjan samba mbolnje mbai supika kilke mbolnje ndeke likinaig. ¹⁴ Nane yanjo filfilde tanjan samba filfilka kumba ka kugana le tabe nuy ajakmba dir ka nangine ma kusrekinaig. ¹⁵ Tanjanaig le kilke kulat mbal, nyu ajak mbal, kame gabat sugo sugo, aganj ndende ajak mbal, sangri ajak mbal, sanzal mbal, tanjo kame ajakmba ndek tabe ndame ajak mbol kumba kuirke lika sakinaig: ¹⁶ Tabe ndame tane ndeka sine tidonj patikap le Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolnje minyok minit nale Sipsip Fat ndonj sine tuku gubra ajak

ta nale sine kanjer ndakuwaik. ¹⁷ Nakile ait sungo gubra te-mayokam tuku prowat le ima nu nale am mbolnge tinjam kumuŋ nga sakinaig le isen.

7

Israel mbal 144,000 Kuate tuku suku ku-yar tinaig

¹ Kile ye kinatanu suk enjel bailkamba kanjerken. Nane kilke make bailkamba ta mbolnge bubre prowle likade tuku ndin tukulninjmba tinje likinaig. Bubre pro kilke yu ail afu fit ndaninguwaig nga nane tanjanaig. ² Tanjanaig le ye enjel ande ki prote kumamnge mayok ka mbuna le kanjerken. Enjel ta nu Kuate abo tugu njak tuku mbal madininjam tuku suku murko te njak minna. Nu enjel bailkamba kilke yu njaigo siglikam tuku nyu tinaig ta kuenjka saninjina: ³ Tane yauk. Sine sinjine Mbara tuku piro mbal tumail pasi mbolnge suku kuyar patikube le tane kilke yu ail ta njakmba njaigo siglikap njina.

⁴ Tanjo tumail pasi mbolnge suku kuyar patike likinaig ta 144,000 njinaig le isen. Nane Israel tugu 12 ta tuku kuasmbi. ⁵ Yuda tuku tugu 12,000. Ruben tuku tugu 12,000. Gat tuku tugu 12,000. ⁶ Aser tuku tugu 12,000. Naftali tuku tugu 12,000. Manase tuku tugu 12,000. ⁷ Simeon tuku tugu 12,000. Levi tuku tugu 12,000. Isakar tuku tugu 12,000. ⁸ Sebulan tuku tugu 12,000. Yosef tuku tugu 12,000. Benyamin tuku tugu 12,000. Kuasmbi ta nane njakmba Kuate tuku suku kuyar tumail mbolnge patikinaig.

Tanjo gudommba burnu kumuŋ kuga

⁹ Ye wam ta kanjerken sulumba kinatanu suk tanjo manjur sunjokanu ande kanjerken ta burnu kumuŋ kuga. Nane kilke tugu njakmba tuku kuasmbi ndare kise kise njarosu yeki yeki tumbraŋ pasa yeki yeki. Nane tawi kugen kaukauk siglika minyo mbili maditaknu Sipsip Fat tumailamnge tinja pator waje bige njak minnaig le kanjerken. ¹⁰ Nane kuenjka terjenmba sakinaig: Sinjine Mbara minyo mbili maditaknu mbolnge minit nale Sipsip Fat ndon sine tuku muskil kile-tidinge sinjinaig njinaig. ¹¹ Nane tanjinaig le enjel kameŋge minyo mbili maditaknu te-njamumba tanjo mage nyu njak 24 aganj bailkamba abo njak ta njakmba kile-njamukka minyo mbili tumailamnge truk ka Kuate mbarinmba sakinaig:

¹² Ese. Sine sinjine Mbara tuku nyu sunjo ta te-dungube o. Nu nyu sunjo nu sangri njayo wamdus kuyar mayenu njak minmba minwa o njinaig.

¹³ Kile tanjo mage nyu njak ta tuku andeŋge ye kusnayina: Tanjo kame tawi kundenje kaukauk njak ta ima kate. Aninje

prowaig nga kusnayina le ¹⁴ ye lafumba nu sawen: Sunjo, ye gilai. Ne nane kila ngen le nu ndek ye sayina: Mbal te nane piti sugo ngamuknge minnaig tuku pron-aig. Nane nanjine tawi kilmba Sipsip Fat tuku ndarenumbi minyanjinaig le kaukauk mayok kinaig. ¹⁵ Ta tuku nane Kuate tuku minyo mbili maditaknu tumailamnge minig sulumba ki furir mindek Kuate tuku wande sinamnge nu tuku nyu te-dunga minig. Kuate nu minyo mbili maditaknu mbolnge minit nu nane tugumnge minmba kulatkamngat. ¹⁶ Nane man gubaninge nda. Nane kule paraninge nda. Nane kinge pasoka ma paknu kamuse nda. ¹⁷ Sipsip Fat minyo mbili maditaknu tugumnge minit ta nunje nane kulatkamngat. Nu nane kilmba ka kule nyumba minmba minam tuku bulbulmba prote ta tumninguwa le nyumba minmba minamngai. Tanjawaig le Kuate nu nane tuku am kule para serninjamngat nga sayina.

8

Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina

¹ Kile Sipsip Fat nu nzingail 7-nu paskina le samba mbolnge ma betkirena. ² Hap aua tanjamba kugana le ye kinatanu suk enjel 7 kanjerken. Nane Kuate tumailamnge tinja minig tuku. Kile andeŋge pro tabil nduik nduik nane 7 ta ningina.

³ Tanjana le enjel kise ande promba atraukam tuku mbain tugumnge gol nza pa guwa mundur mayenu tinjam tuku te njak minna le andeŋge enjel ta pa guwa sungomba tuna le kilmba Kuate tuku mbal tuku yabanj pasa tur mbilmba minyo mbili maditaknu tumailamnge gol mbain mbolnge piyna. ⁴ Piyna le pa guwa ta yabanj pasa tur enjel tuku wai mbolnge tinja mundur mayenu Kuate tugum kina. ⁵ Tanjana le enjel ndek gol nza tumba atrau mbain mbol tanje pa guzi kilmba nzambimba kutuna le kilke mbol ndeke likinaig. Ndeke likinaig le telinj bulunja kuaila fuduka mumni mayok kina.

Enjel kame tabil 6 fitkinaig

⁶ Kile enjel kame 7 tabil kile njak minnaig ta nane fitkam bafumba minnaig. ⁷ Nane tuku inumnge nuje tabil ta fitkina le pa sawe tinj ndare mbilanu njak kilke mbolnge ndekinaig. Ndeka kilke fet kenjanu ta ndindo ugmba armba minnaig. Ail mata ndindo ugmba armba minnaig. Pibi anja mata tanjamba ndo uge sulunaig.

⁸ Kile enjel arnu ta nuje tabil fitkina le aganj binj suk ugmba minna ta andeŋge bukngina le yu mbol ndekina. ⁹ Ndeka yu fet kenjanu ta ndindo ndare mayok ka armba mage minnaig. Yu sinamok aganj mata ndindo kummba armba minnaig. Wan

mata tanjamba ndo ndindo njayo silimba armba minnaik.

¹⁰ Kile enjel kejnna ta nuje tabil fitkina le samba mbolnje kulu sunjo sati bulu suk ndekina. Ndeka kule fet kejnna ta kulu tuku pa tanje ndindo mbolnje ndeka armba kusrekina. ¹¹ Kulu ta nyunu Kagli Njajo. Nu kule mbol ndekina ta kaglinu mayok kinaig le tanjo gudommba nyumba kume likinaig.

¹² Kile enjel baillkanu ta nuje tabil fitkina le ki tambun mbai njakmba fet kejnna ta inum njayo silimba armba mine likinaig. Tanjamba ki ait inumnu dabuka armba bulu njak. Furir ait inumnu ma make armba bulu njak.

¹³ Kile ye kinjatanu suk panjus ande kanjeren ta nu bunja mbol kumba wika sakina: Ae ae osese. Enjel kejnna nanjine tabil fitkuwaig le kilke mbol mbal piti sunjo kamusamnjagaig nga sakina le isen.

9

¹ Kile enjel 5-nu ta nuje tabil fitkina le enjel ande mbai suk supika kilke mbol ndekina. Ndekina le andenje ma buto sinam nzi tuku ki ta nu tuna. ² Tuna le nu malanja ta talkina le pa guwa sunjo tafil njak tingina. Pa guwa tanje ki songina le ma njakmba dabukina.

³ Tanjana le pa guwa sinamnje aganj wak suk mayok kine lika kilke njakmba kumunjinigaig. Tanjanaig le andenje nane zijañsail tuku kame niñmba saningina: ⁴ Tane pibi ail kuzru njajo sigli ndakap. Tango tumail mbolnje Kuate tuku suku kuyar kugatok ta nane ndo njajo siglika njina ⁵ sulumba nu nane balenjingam tuku peuniñmba sakina: Tambun 5 ndo rar sunjo niñgap nga saningina.

Zijañsailnje tanjo makete le rar sunjo kamuste tanjan nane rar sunjo kamusmba minamnjagaig. ⁶ Ait ta mbolnje nane kumam tuku ndim sotete pisengamnjagaig. Nane kumam tuku dirnanjuwaig ta nane kume nda.

⁷ Wak suk aganj ta kame mbal tuku hos tanjan. Nane tuku gabat gol hat kaika minanu suk. Nane tuku tumail tanjo tumail suk. ⁸ Nane tuku gabat waje pino gabat waje suk kugennu. Nane tuku maketiñ laion maketiñ suk. ⁹ Nane tuku tawo ta ain tawi tawo songa silikade tanjan. Nane tuku salmban fudu ta kame tuku hos gudommba karis didika pinderkade le fudukade tanjan. ¹⁰ Nane tuku dadu ta zijañsail dadunu suk aganj pitiram tuku njak. Nane tambun 5 tanjo rar niñgam tuku kame dadu mbolnje patikina. ¹¹ Nane tuku kulat tanjo nu ma buto sinam nzikok tuku enjel. Nu tuku nyu ta Hibru pasambi Abadon ngade. Nane Grik pasambi Apolion ngade. (Nyu ta tugunu: Aganj ndende njajo siglikanu tanjo).

¹² Piti sunjo ande buk kugawat. Kile armba prowam tuku minik.

¹³ Kile enjel 6-nu ta nuje tabil fitkina le gol atrau minna ta sana: Ne kumba baillkanu sinam tanje pasa ande mayok kina. Mbain ta Kuate tugumnje minit tuku.

¹⁴ Pasa mayok ka enjel 6-nu nuje tabil biye naj minna ta sana: Ne kumba ka enjel baillkanu kule sunjo Yufretis tugum tanje ndalekanu minig ta kuklininga nga sana. ¹⁵ Enjel baillkanu ta nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo njakmba mbolnje kam tuku nanjine yar tambun ait ta prowam nga ndalekanu tairnja minig. ¹⁶ Nu kumba nane kukliningina le ye kame mbal hos njak gudommba kanjeren ta andenje nane burka 200,000,000 njina le isen.

¹⁷ Ye kinjatanu suk kame mbal hos njak ta tenjenmba kanjeren. Hos ponjinaig mbal nane tawi karejnna tawo sonu tuku siliki-naig. Tawi karejnna ta gurgur ize kulon njak. Hos kame ta tuku gabat laion gabat suk. Nane tuku minjekanje aganj kamenu kejnmba pa bulu pa guwa pa sonj paknu mayok kinaig. ¹⁸ Aganj kamenu kejnmba nane tuku minjekanje mayok kinaig tambu nane tanjo ndindo balemba armba kusreka tanjamba tanjamba tanjo njakmba mbolnje ke likinaig. ¹⁹ Hos kame ta tuku kamenu minje mbolnje dadu mbolnje minnaig. Nane tuku dadu zirernu mbenj gabat suk. Nane tambu tanjo make niñje likinaig.

²⁰ Aganj kamenu kejnmba mbolnje kume ndakinaig mbal ta nane nanjine manau njajonnu kusreka njamuñgal biye mbil ndanaig. Nane bukla mbarinñmba yabri mbara kanunu golmbi silwambi ainmbi ndamembi ailmbi wakeikanu ta mambilmba lika pasa isam kumuñ kuga ta nane tuku nyu ndo kile-dunga minnaig. ²¹ Nane muñgu bale manau, make manau, fare unekade manau, kuayar manau ta njakmba kusreka njamuñgal biye mbil ndanaig.

10

Yohanus nu waje filfilanu fudinjo tina

¹ Ye manj kinjatanu suk samba mbolnje enjel ande sangri njayo ndekina le kanjeren. Nu gaunje songina le njak ndekina. Nu tuku gabat funnje wanzu tinganu njak. Nu tuku tumail pasi ki kiljate tanjan. Nu tuku kupe pa bulu kuennu tanjan. ² Nu tuku wai mbolnje waje fudinjo filfilanu talok te njak minna. Nu nuje kupe ndinam yu mbolnje tinga kupe njainam tabeknje tingina. ³ Nu laion suk wi kuenjina le kuaila 7 fuduka pasa mayok kinaig. ⁴ Kuaila 7 fudukinaig le ye ismba kuyaram bafuwen kande samba mbolnje pasa ande ye peuyumba sayina: Kuaila 7 pasa mayok kagig ta ne yabuka kuyar ndawa nga sayina.

⁵ Eñel kupe inum yu mbol tija kupe inum tabeknje tingina le kanjeren ta nu pasa sangrinu sakam nga nu wai ndinam tedungina. ⁶ Te-dunga Kuate abo tugu ñak nu samba kilke yu aganj ndende ñakmba kile-mayokkina ta nu tuku nyu mbolnje nuje pasa sanjri pilemba sakina: Kile ait kumungate. Kuate nu manj afu tairnje nda. ⁷ Eñel 7-nu nuje tabil fitkuwa le Kuate tuku wamdus kuirkanu o buk nuje tuan tanjo kame saningina ta kumungamngat ngina.

⁸ Ye ambonja samba mbolnje pasa ande isit ta nu manj lato ye sayina: Ne kaye ngina. Eñel kupe inum yu mbolnje inum tabeknje tija waje fudinndo talok nuje wai mbolnje minit ta yaiwa nga sayina. ⁹ Ye eñel tugum kumba waje fudin ta yabanen le nu ndek ye sayina: Ilmba tumba nya. Ne tuku njin tugu sinamnje nguimnzaj ñairnu kikonnu tanjan kamusmba fungul sinamnje kagli ñayo kamusamngat nga sayina. ¹⁰ Tanjamba sayina le ye nu yaimba nyumba njinken ta njin tugu sinamnje ñairnu kikonnu kamusen ta fungul sinamnje kagli ñayo kamusen.

¹¹ Kile ande nu ye sayina: Ne manj wam afu kurok minig ta kile-mayokka kuklimba kilke tugu ñakmba tuku kuasmbi ngarosu yeki yeki tumbrañ pasa yeki yeki gabat sugo sugo ta ñakmba saningina.

11

Tango armba Kuate tuku pasa te-mayoknaik

¹ Kile andenje aganj dido suk wande kuenu katesewam tuku sumba ye sayina: Ne tija Kuate tuku wande atrau mbain turmba kugennu katesewa. Tango giganmba sinam tanje Kuate tuku nyu te-dungade ta mata burka ta ² ne Kuate tuku wande kilimnu ta kuenu katese ndawa. Ma ta kasomok mbal tuku wai mbolnje pilna. Nane Kuate tuku tumbrañ sunjo ta tambun 42 kupe gurunja tumba ñayo silimba minamngaij. ³ Tanjawaig le ye tango armba kukulniki le nale sinamanzer tawi tijnmba pro ki ait 1,260 ta mbolnje ye tuku pasa kuklimba minamngaij nga sayina le isen.

⁴ Olif ail armba lam armba nale kilke tugu ñakmba tuku Sunjo nuje am mbolnje minik ta tanjo ar ta tuku sakade. ⁵ Tanjo afunje nale ñaigo siglikam bafuwaig ta nakile minjeknje pa mayok ka ngueu mbal pasokuwa le kume faramngaij. Ande nu tanjamba nale ñaigo siglikam bafuwa ta nu sirjka kume ta kanjeramngat. ⁶ Nale Kuate tuku pasa kuklimba sanjri ñak minmba sawe peumba kule ndare kuilka piti yimyam patikuwaik le kilke mbol mbal tugum prowe likamngaij. Nale piti

ndanj kam tuku sakuwaik ta tanjamba ndo prowamngat.

⁷ Nale ar ta Kuate tuku pasa sake suluwaik le aganjmor nguikok ñayonu ma buto sinam nzinge minit tuku ta nu pro nale ndonj kame bumba nale kile-ibenjka bale faramngat. ⁸ Bale farwa le nale tuku mindesinj tumbrañ sunjo tuku ndin make mbinje minamngaij. Tumbrañ sunjo ta yaba-yabanga Sodom le Isip ngade tuku. Tumbrañ ta mbolnje nane singine Sunjo ail kazrai mbolnje balenaig.

⁹ Nale tuku mindesinj tanjamba minwaik le kilke tugu ñakmba tuku kuasmbi ngarosu yeki yeki ndare kise kise tumbrañ pasa yeki yeki ta ñakmba pro ki ait kenmba inumnu turmba nale tuku mindesinj kanjerka nane afunje nale ngukam tuku peuningamngaij. ¹⁰ Kilke mbol mbal ñakmba nane gare-gareka pagumba nye sunjokumba mune kupesmba nanjine gare aganj afu munju ninje ningeka minamngaij. Ta ndanjam? Kuate tuku tuan tanjo ar ta nale kilke mbol mbal piti sugo ninginaik ta kile nale kumnaik tukunu nane gare-gareka tanjawaingaij.

¹¹ Ki ait kenmba inumnu turmba kinaig le abo guwa Kuate tugumnje ndeka nale sinam kina le nale abonja tinginaik. Tanjanaik le nane nale kanjerkinaig mbal ndek piriri ñayomba kuru kuru sunjo tinaig. ¹² Nale tinginaik le samba mbolnje pasa kuenjka tenjenmba sanikina: Mbol te mbape ngina. Tanjakina le nale tija gau mbol kumba samba mbol ambe kinaik le nakile ngueu mbal ñakmba nale kanjerkinaig.

¹³ Ait ta mbolnje ndo mumni sunjo promba tumbrañ sunjo ta fet 10-anu ta ndindo ñayo silimba 9 kusrekinaig le minnaig. Mumni sunjo tanje tanjo 7,000 bale farna le nane afu wam ta kanjermba kuru kuru sunjo tumba samba mbolok Mbara tuku nyu te-dunginaig.

¹⁴ Piti sunjo arnu buk kugawat. Kile kenju prowam bafute.

Eñel 7-nu nuje tabil fitkina

¹⁵ Eñel 7-nu nuje tabil fitkina le samba mbolnje pasa gudommmba kuenjka sakinaig: Kile singine Sunjo nu madina tanjo ndonj nale kilke tugu ñakmba kulatkam tuku sanjri tik. Nu tanjamba kulatka minmba minamngat nginaig. ¹⁶ Kile tanjo mage 24 nyu ñak Kuate tumailamnje nanjine minyo mbili sugo mbolnje minnaig ta nane ndek truk ka Kuate mbarinjmba tenjenmba sakinaig.

¹⁷ O Kuate Sunjo, ne sanjri ñayo. Ne o buk minna kile ne tanjamba ndo minit. Ne nanje sanjri tambil kilke tugu ñakmba kulatkate ta ne wam mayete.

¹⁸ Kilke yimyam ne tuku gubra sunjo pilnaig ta kile ne tuku gubra mayok ka kumanu mbal pileningam tuku ait

prote. Naje piro mbal, naje tuan tanjo kame, naje mbal njakmba ne kunnemnje minnaig afu nyu njak afu nyu kugatok ta nane lafu mayenu tam tuku ait prote. Kilke njago siglikinaig mbal kile nane lafu njayonu tam tuku ait prote njginaig.

¹⁹ Tanjakinaig le samba mbolnje Kuate tuku wande malanja talkina le nuje pasa katanu bokis wandek sinam ta minna le kanjeren. Tanjamba kile telinj bulunja kuaila fuduka mumni mayok kina le sawe tinj sugokanu ndekinaig.

12

Pino ande mbej sunjo kulmban suk ndon mayok kinaik

¹ Kile samba mbolnje aganj kanunu tugu sunjokanu mayok ka pino ande nu ki tawi tanaj kaika njak minna. Nu tambun mbolnje tinj minmba nuje gabat mbolnje nyu njak tuku hat mbai 12 njak kaika minna. ² Nu fungulok minna sulumba nu kinjo tepalmbim bafumba ngaro rar sunjo tumba witina.

³ Kile samba mbolnje aganj kanunu ande tugu sunjokanu njak mbej sunjo kulmban suk gurgur gabatnu 7 naunu 10 njak mayok kina. Nuje gabat njakmba nyu njak tuku hat kaike likanu njak minna. ⁴ Samba mbolnje nu mbai kuasmbi ndindo nuje dadumbi gurenjmba armba kusrekina. Tanjamba tanjamba mbai njakmba mbolnje kina le kilke mbolnje ndeke likinaig. Mbej kulmban suk ta pino ta kinjo te-pilwa le tumba nyam tuku nu tugum tanje minna. ⁵ Tanjamba minna le kile pino ta kinjo te-pilna le andenje nu pitik ndo didik tumba Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugum tanje pilna. Kinjo ta sunjoka nuje sanjri ain ndumndum tamba kilke mbol mbal njakmba kulatkamnjagat.

⁶ Pino ta kua ka Kuate nu minam tuku ma ma baknu mbolnje wakeinna ta mbol kina ka tanje nu ki ait 1,260 minna le Kuatenje nu nyamaganj tumba minna.

⁷ Kile samba mbolnje kame sunjo prona. Enjel sunjo Mikael nuje kuasmbi kilmba mbej kulmban suk ta sunjo ndonj kame bunaig. Tanjanaig le mbej ta nuje enjel njagonu kilmba nane ndonj kame buna.

⁸⁻⁹ Nane kame bunaig ma ma mbej tuku kuasmbi kile-ibenja mbej sunjo tumba nuje enjel njagonu ndonj pankinaig le kilke mbol ndeka samba tumbranj nduiye kusrenaig. Tanjamba mbej o buk abo abo minna ta nyunu bukla njayonu nyunu ande Satan nu tanjo yabrinjmba didikate ta nu kilke mbol ndekina.

¹⁰ Kile samba mbolnje pasa ande kuenja sakina: Satan nu ki furir mindek Kuate tugumnje singine tira kilmba pasa mbolnje

patikate ta enjenje nu tumba buknginaig le kilke mbol ndekina. Singine Kuate nu kile singine muskil kile-tidinga nuje sanjri te-mayokmba nuje gageu kulatkate. Nu nuje madina tanjo tuku nyu sunjo te-mayokte. ¹¹ Singine tira kame nane nangine njarusu mape ndaka kumam kuru kuru ndaka Kuate tuku pasa te-mayokmba Sipsip Fat tuku ndarembi Satan te-ibenjaig. ¹² Ta tuku samba mbolnje minig mbal tane garegarekap. Kilke le yu mbolnje minig mbal ose. Tane piti sunjo tamngaij. Satan nuje ait kugamba buk fag kinit ta nu kila tukunu nu gubra sunjo tumba tane tugum ta prote njgina.

¹³ Mbej kulmban suk buknginaig le kilke mbol ndekina ta wamdus puluna le pino kinjo te-pilna ta balewam koronja. ¹⁴ Koronja le Kuatenje nu bunja ma ta kusremba ma baknu mbol kumba ka ki ait 1,260 tanje minwa le Kuatenje nyamaganj tuwa le nyuwa nja nu panus salmban armba tuna. ¹⁵ Tuna le nu bunja kina le mbej nu pino te-njisiam tuku kule kumka furkina le kule sunjo pinderkate tanaj pino koronjmba kina. ¹⁶ Kina le kilke puluka pino turna le kule mbenjje kumka furkina ta ka burok sinam ta kumba ka kugana. ¹⁷ Tanjana le mbej kulmban suk ta nu pino ta tuku gubra sunjo tumba nu tuku kinjo kame afu ndonj kame buwam saka nane bale faram kina. Nane Kuate tuku pasa ismba dubimba Yesus tuku pasa tugusek biye demba kulkiwanu mbal ta nane pino ta tuku kinjo kame minig.

¹⁸ Kile mbej sunjo ta nu piyalnje tinj minna le kanjeren.

13

Aganjmor njguikok ande yu sinamnje bitek mayok kina

¹ Ye manj kinjatanu suk aganjmor njguikok yu sinamnje bitek mayok kina le kanjeren. Nu gabatnu 7 naunu 10 njak. Nau kame ta njakmba mbolnje nyu njak tuku hat kaikanu njak minnaig. Gabat 7 mbolnje Kuate njgumm tambinu nyu njak minnaig.

² Aganjmor njguikok ta lepat kanjerenu tanaj kanjeren. Nuje kupe mbain bea tuku kupe mbain suk. Mingenu laion suk. Mbej sunjo kulmban suk ta nu nuje sanjri nuje nyu sunjo aganjmor njguikok ta tuku wai mbolnje patikina. ³ Nu tuku gabat ande kumam tuku we sunjo njak ta we buk kupna le nu mayekina. Kilke mbol mbal njakmba aganjmor njguikok ta kanjermba piriri njayomba nu dubinaig.

⁴ Mbej kulmban suk ta nuje nyu sunjo aganjmor njguikok tuna le tanjo kame ndek mbej ta tuku nyu mbarinjaig. Nane aganjmor njguikok ta mata mbarinjmba

sakinaig: Ima nu nyu sunjo aganjmor nguikok tenen minit? Ande nu te-ibenjam kumuŋ kuga nga sakinaig.

⁵ Andenje nu peu ndana le aganjmor nguikok ta nuŋe nyu te-duŋga Kuate ngumnem pasa tuna. Nu tanamba tambun 42 nuŋe sanjri te-mayokna sulumba ⁶ nuŋe pasambi Kuate ngumnem pasa sunjomba tuna. Nu Kuate tuku nyu Kuate minit tuku ma, nane ma ta mbolŋge minig ta jakmba pasambi ngaigo siglikina. ⁷ Nu andenje peu ndana le nu Kuate tuku mbal ndonj kame bumba nane kile-iberjina. Tanjana le andenje nu nyu tuna le nu kilke tugu jakmba tuku kuasmbi ngarosu yeke yeke ndare kise kise tumbranj pasa yeke yeke ta jakmba kulatkina.

⁸ Kilke mbol mbal jakmba aganjmor nguikok ta mbarinjangaig. Kuate tuku mbal ndo aganjmor nguikok ta mbarinje nda. Kuate nu kilke te-mayok ndana sulumba nuŋe mbal tuku nyu ta abo jak minmba minam tuku waje mbolŋge kuyarkina. Waje ta Sipsip Fat balenaig nu tuku waje.

⁹ Ande nu kilba jak ndeta pasa sakamngit te iswa. ¹⁰ Kuate nu ande mulintam tuku madiwa ta tanjawanjgat. Ko ande kame bagimbi balewam tuku madiwa ta mata tanjawanjgat. Piti tanjanj mbolŋge Kuate tuku mbal nu tuku sanjri tomba tinjgwaig.

Aganjmor nguikok ande kilke sinamnje bitek mayok kina

¹¹ Kile ye kinjatanu suk aganjmor nguikok ande kilke sinamnje bitek mayok kina le kanjeren. Nu sipsip fat tuku nau armba jak ta nu tuku pasa mbenj kulmbanj suk nu tuku pasa tanjanj kame nayo. ¹² Nu aganjmor nguikok ambonja prona ta tuku nyu sunjo tumba sanjri ndui tambi kilke mbol mbal sanjgina le nane aganjmor nguikok ambonja prona ta mbarinjangaig. Aganjmor nguikok ta nu kumam tuku we sunjo jak. We buk kupna le nu mayekina.

¹³ Aganjmor nguikok ngumnenja prona ta nu wam kame kitek sanjrinu kile-mayokka tanjo am mbolŋge pa pilna le samba mbolŋge ndekina. ¹⁴ Andenje nu peu ndana le nu aganjmor nguikok ambonja prona ta tuku nyu mbolŋge wam kame sanjrinu kitek ke lika kilke mbol mbal yabrininjmba didikina. Didika wam pagukina le nane aganjmor nguikok kame mbolŋge bagimbi we pile tunaig le kume ndakina ta nu tuku kanunu wakeimba nyu te-duŋginaig. ¹⁵ Nu andenje peu ndana le nu aganjmor nguikok kanunu ta minje guwa tuna le nu ndek pasatina. Nane afu sanjri tinja aganjmor nguikok kanunu nyu te-du ndanjginaig ta afunje nane bale faram tuku sanjgina.

¹⁶ Aganjmor nguikok ta nu sanjri tinja sakina le tanjo nyu jak, nyu kugatok, aganj

ndende jak, sanzalnu, nanjine mironj ngaro kulatkade, piro aganj tanjanj minig ta nane jakmba wai ndinam ko tumail pasi mbolŋge nu tuku suku kuyar patikinaig. ¹⁷ Suku kuyar ta aganjmor nguikok tuku nyu ko nuŋe nyu tuku namba. Nane afu kuyar ta kugatok ta nane aganj inum piyawam kumuŋ kuga.

¹⁸ Ande nu wamdus kuyar mayenu jak ta nu aganjmor nguikok tuku namba ta mbolŋge nu tuku nyu katesewam kumuŋ. Tanjo ta tuku namba ta 666.

14

Nane 144,000 ta mune kitek ulnaig

¹ Ye kinjatanu suk Sion tabe mbolŋge Sipsip Fat tinj minna le kanjeren. Nane gudommba 144,000 nu ndonj tinj minnaig. Nane Sipsip Fat le Mam nuŋe tuku nyu tumail mbolŋge kuyaranu jak.

² Kile samba mbolŋge zigna sunjo mayok kina le isen. Yu fudu ko kuaila fudu ko afunje mune ulmba gita katde le fudu kinig tanjanj isen. ³ Minyo mbili maditaknu, aganj bailkamba abo jak, tanjo mage 24 nyu jak nane tumailamnje nane 144,000 nane mune kitek ulnaig le isen. Nane buk kilke mbolŋge minnaig le Kuate nu nane muskil kile-tidinja kilna tukunu nanenje ndo mune ta kila. ⁴ Nane pino afu ndonj kutur manjau ke ndakinaig. Nane purfernju ndo minig. Sipsip Fat nu animbi kinit ta nane nu ndonj likade. Nane buk kilke mbol mbal ngamuknje Kuate le Sipsip Fat tuku mbal minam tuku muskil kile-tidinjina. ⁵ Nane yabri pasa sa ndakinaig. Nane mbar kugatok minig.

Enjel kenjmba tuku pasa

⁶ Ye kinjatanu suk enjel ande samba mbolŋge bunja kina le kanjeren. Nu pasa mayenu minmba minam tuku kilke mbol mbal iswaig nga sakam kina. Nu kilke tugu jakmba tuku kuasmbi ngarosu yeke yeke ndare kise kise tumbranj pasa yeke yeke ta jakmba tugum kina sulumba ⁷ wi kuenja sakina: Kuate nu tanjo jakmba pileningam tuku ait prote. Tane nu tuku nyu kurauka te-duŋgap. Nunje samba kilke yu kule jakmba kile-mayokkina. Tane nu ndo mbarinjap nga sakina le isen.

⁸ Enjel ande ta kina le kile manj arnu ta pro sakina: Babilon tumbranj sunjo nu buk ngisikina. Nu nuŋe fare fare eka kilke tugu jakmba didikina le manjau ndui ta kumba minmba kule kamenu tanjanj nyumba nginjngankinaig nga sakina.

⁹ Enjel arnu ta kina le kile kenju ta pro kuenja sakina: Nane afu aganjmor nguikok mbarinjmba nuŋe kanunu ta tumba mbarinjmba nu tuku suku kuyar nanjine tumail pasi ko wai ndinam mbolŋge

patikuwaig ta ¹⁰ Kuate tuku gubra sunjo nza mbolnje tolmba ningwa le nyamngaig. Nyuwaig sulumba Kuate tuku enjel kame am mbolnje Sipsip Fat am mbolnje nane pa bulu pa sonj paknu mbolnje rar sunjo kamusmba minamngaig. ¹¹ Pa guwa ta tinja minmba minwa le nane aganjmor nguikok mbarinjmba nuje kanunu ta turmba mbarinjmba nu tuku suku kuyar patikanu njak minig mbal nane ki furir mindek mabte nda.

¹² Kuate tuku mbal nane nu kumnemnje minmba Yesus tuku son nja nu tuku sanjri tomba tinjuwaig.

¹³ Kile pasa ande samba mbolnje tejenmba ye sayina: Pasa te kuyara. Nane Sunjo biye dedemba minmba ka kume likade mbal ta nane gare sunjo tamngaig nja sakina. Tanjakina le Tukul Guwa ndek lafumba sakina: Ta son. Nane nanjine piro karejnu kusreka mabte mayewamngaig. Nane nanjine piro magede tuku lafunu tumba kinig ngina.

Nyamaganj kilam tuku ait

¹⁴ Ye manj kinjatanu suk gau kaukuk mbolnje tanjo ande sine suk minyok minna le kanjeren. Nu gol hat kaika bagi kagonjok agok njayo njak minna le kanjeren.

¹⁵ Kile enjel ande Kuate tuku wandek sinamnje promba wi kuenja tanjo gau kaukuk mbolnje minna ta sana: Kile ait kumungat. Kilke mbolnje nyamaganj njakmba manderkaig. Nanje bagimbi piroka nyamaganj alonu kila ngina. ¹⁶ Tanjamba sakina le tanjo gau kaukuk mbolnje minna ta nu nuje bagi kagonjok tamba kilke mbolnje piroka nyamaganj alonu kilna.

¹⁷ Tanjana le enjel kise ande samba mbolnje Kuate tuku wandek sinamnje pronu. Nu mata bagi kagonjok agok njayo njak. ¹⁸ Nu pronu le manj enjel ande Kuate tuku atrau mbain tugumnje pronu. Enjel ta nu pa njakmba kulatkate tuku. Nu kuenja enjel bagi kagonjok agok njayo njak ta sana: Kilke mbolnje grep muli alonu manderkaig. Nanje bagimbi alonu kugerka kila ngina le ¹⁹ nu ndek nuje bagimbi grep alonu kat purpurmba kilmba grep alonu tidonj firfirfade le kulenu prote tuku ma ta sinamnje pankina. Ma ta tumbraj sunjo kilimnje minna. Nu Kuate tuku gubra tanjanj minna. ²⁰ Nane grep alonu ta kupembi tidonj firfirkinaj le ndare promba kule sunjo tanjanj pinderka kuenu 300 kilomita butonu 5 fit tanjamba pronu le kanjeren.

15

Kuate tuku gageu nane mune kitek ul-naig

¹ Ye manj kinjatanu suk aganj kanunu tuguunu alo sunjo njak samba mbolnje mayok

kina le kanjeren ta enjel 7 nane piti 7 kile-mayokkam tuku pronaj. Piti 7 ta prowaj le Kuate tuku gubra kugawamngat.

² Kile ye mambilmba ma yu suk glas pa njak tanjanj kanjeren. Nane sanjri tinja aganjmor nguikok ngumnemba nu tuku kanunu mbarinj ndamba nu tuku nyu tuku namba kugatok mbal ta nane yu glas suk piyalnje tinja Kuate tuku gita kile njak minnaj le kanjeren.

³ Nane Kuate tuku piro tanjo Moses tuku mune Sipsip Fat tuku mune nindmba tejenmba sakade.

O Kuate Sunjo, ne sanjri sunjo pasa njak.

Ne wam le likate ta sanjri njajgo magenu ndo.

Ne tuku manjau njakmba tugusek tinjeknu ndo.

Nenje ndo kilke tugu njakmba tuku gabat ndindo minit.

⁴ O Sunjo, nane njakmba ne tuku nyu tedunga kurauka minamngaig. Nenje ndo purfenju minit.

Ne wam kumumbi kile-mayokkate le tanjo pino njakmba kanjerkade. Ta tuku kilke mbol mbal njakmba pro ne mbarinjnamngaig ngade.

Enjel 7 Kuate tuku gubra nza kutuningajnaig

⁵ Kile ye mambilmba samba mbolnje Kuate tuku tukul tawi wande talok minna le kanjeren. ⁶ Wande ta sinamnje enjel 7 piti 7 kile-mayokkam tuku mayok kinaig le kanjeren. Nanjine tawi kugenu kaukuk kilnja njak. Nane tuku tawo mbolnje gol let laipmba tinjanu njak.

⁷ Kile aganj bailkamba abo njak ta tuku andenje ndek nza 7 kilmba enjel 7 ta ninjina. Nza ta Kuate abo tugu minmba minit tuku gubra liganu njak minnaja. ⁸ Kuate tuku wandek sinamnje nu tuku kilnja sanjri ta tuku pa guwa sunjo tafil njak tinjina le ande nu wande ta sinam kambim kumunj kuga. Enjel nane piti sugu 7 kile-mayokkuwaig le ndo ande nu manj wande ta sinam kambim kumunj.

16

¹ Kile samba mbolnje Kuate tuku wandek sinamnje pasa ande kuenja enjel 7 ta tejenmba saninjina. Tane kape sulumba nza 7 Kuate tuku gubra liganu njak ta kilke mbolnje kutuningap nja saninjina.

² Tanjakina le enjel ande ambonja nuje nza tumba kilke mbolnje kutuna. Kutuna le nane aganjmor nguikok dubimba nu tuku kanunu mbarinjmba nu tuku suku kuyar njak mbal ta we sugu njajgonu mundur njak nane mbol prowelikinaj.

³ Kile enjel arnu ta nuje nza tumba yu mbolnje kutuna le yu ndek tanjo kumaknu

tuku ndare suk dabukina le yu sinamok agan ndende njakmba kume farnaig.

⁴ Kile enjel kenju ta nuje nza tumba kule mbolnje kutuna le kule ndare kulilke likinaig. ⁵ Tanjanaig le enjel kule kulatkate ta nu Kuate sana: Ne purferju ndo. Ne buk minna kile minit. Ne kumumbi wam kame sangrinu te ke likat. ⁶ Tango nane ne tuku tuan tango kame ne tuku mbal sungomba bale farnaig le ndare kutukinaig. Kile ne kumumbi lafunu nane ndare nyam tuku kutute nga sakina.

⁷ Tanjakina le atrau mbain tugumnje pasa ande mayok ka sakina: Ese. Sunjo Kuate, ne sangri njayo. Ne kumumbi nane mbolnje wam kame te ke likate nga sakina.

⁸ Kile enjel bailkanu ta nuje nza tumba ki mbolnje kutuna le Kuate nu ki sana le ki pa tinja tango kame njakmba pasokina. ⁹ Pasokina le tango nane Kuatenje piti te njakmba kate nga nane nu tuku nyu kasurnaig. Nane ngamungal biye mbilmba nu tuku nyu te-du ndanginaig.

¹⁰ Kile enjel 5-nu ta nuje nza tumba aganjmor nguikok tuku minyo mbili mbolnje kutuna le nu kulatkate ma ta ma make sunjo ndekina le nuje gageu njakmba rar sunjo kamusmba mane makemba minnaig. ¹¹ We rar sugo mayok kinaig le nane Kuate samba mbolnje minit nu kasurmba nangine wam njagonu kusre ndakinaig.

¹² Kile enjel 6-nu ta nuje nza tumba kule sunjo Yufretis mbolnje kutuna le kule paraka tango sugu nyu njak ki prote kumamnje prowam tuku ndin wakeina.

¹³ Tanjana le ye mambilmba mber sunjo kulmban suk, aganjmor nguikok, yabri tuan tango nane tuku minjeknje guwa njagonu kenmba girpo suk mayok kinaig le kanjgerken. ¹⁴ Guwa kenmba ta bukla njagonu. Nane kumba wam sangrinu kitek ke lika kilke tuku gabat sugo njakmba didika Kuate Sangri Njajo tuku ait sunjo mbolnje nu ndonj kame buwam tuku kuaneka kile-manjurkinaig.

¹⁵ Kile Sunjo ye sayina: Ne isa. Ye kuayar tango tanjan pitik ndo prowamngit. Ye prowi le afu nane ye tairnga nangine tawi kulat mayemba minig ta nane gare tamngaig. Afu nangine tawi kulat maye ndade ta nane wagek minmba kiko tamngaig nga sayina.

¹⁶ Bukla njagonu kenmba nane gabat sugo kile-manjurkinaig ma ta Hibru pasambi Ar-magedon ngade.

¹⁷ Kile enjel 7-nu ta nuje nza tumba ma ngamu amberje kutuna le Kuate tuku wande minyo mbili maditaknu tugumnje pasa ande wi kuenka sakina: Kile kugawat njgina.

¹⁸ Tanjakina le telinj bulunga kuaila fuduka mumni sunjo pasa njak mayok kina. Manjau tanjan ta tango nane buk kanjer ndanaig

tuku. ¹⁹ Mumni ta prona le Babilon tumbran sunjo ta fet kenja le kilke njakmba tuku tumbran sugo sugo ta njagonje likinaig. Kuate nu Babilon tumbran sunjo lafunu tambim tuku gilai ndangina. Nuje gubra sunjo nu mbolnje pilna le nane kamusnaig. ²⁰ Nuy tabe mata njakmba njgisike likinaig. ²¹ Sawe tinj sugo pitinu 50 kilo tanjan samba mbolnje tango ngaro mbolnje ndeka minnaig le nane sawe tinj ta tuku ngaro rar sugo kilmba Kuate kasurnaig.

17

Une pino sunjo ta lafu njayonu tina

¹ Kile enjel 7 nza njak ta tuku ande ye tugum promba sayina: Ne yale le tumbran sunjo njayonu pino tanjan tango didik farte ta nu tuku piya njayonu ta ne tumnamngit. Tumbran ta kule gudommba tugumnje minit tuku. ² Kilke tuku gabat sugo nane nu tuku manjau kutur sunjo ta dubimba kilke mbol mbal njakmba nu tuku une manjau kule kamenu tanjan nyumba nginjngankade nga sayina.

³ Tanjakina le Tukul Guwa nu ye mbol kina le ye kinatanu suk enjel nu pino ta tumyam tuku ye tumba ma baknu mbol kina. Ka tanje pino ande aganjmor nguikok gurgur mbolnje minyokina le kanjgeren. Aganjmor nguikok ta gabatnu 7 naunu 10 njak. Nuje ngarosu mbolnje nyu kame Kuate ngumnem pasa tumba kuyaranu njak minnaig.

⁴ Pino ta nu nyu sunjo njak minmba tawi gurgur ize njak silikanu. Nu tuku mindepiye gol ndame magenu igog tinj njak. Nu gol nza nuje kutur manjau njule parak manjau liganu te njak minna. ⁵ Kuyar ande nuje tumail mbolnje minna ta nuje nyu tugu sunjo alo njak. Nyu ta tenjenmba. *Ye Babilon tumbran sunjo. Pino tango didik farte mbal wam kutur njule parak ke likade mbal ye nane tuku ina nangine.*

⁶ Kuate tuku mbal Yesus dubiwanu mbal ta pino tanje nane gudommba kilmba bale farmba nane tuku ndare kule kamenu tanjan nyumba nginjngankina le kanjgeren. Ye nu kanjgermba pirerek purka wamdus tesuluwen le 7 enjel nu ndek ye sayina: Ne wamdus te-sulu ndawa. Pino aganjmor nguikok mbolnje minit si aganjmor nguikok gabat 7 nau 10 njak ta ye nale tuku tugu biteknja sanamngit. ⁸ Ne aganjmor nguikok kanjerat ta o buk minna ta nu kumna. Nu manj ma buto sinam nzinge mbumba mayok kuwa le afunje nduiye balewamngaig. Kuate nu kilke te-mayok ndamba afu abo minmba minam tuku nyu waje mbolnje kuyar ndakina ta nane aganjmor nguikok nu minmba kumna ta manj mayok kuwa le kanjgermba pirerek purkamngaig.

⁹ Afu wamdus kuyar mayenu njak nane pasa te katesewam kumunj. Gabat 7 ta tabe 7. Pino nu tabe kame ta mboŋge minyok minit. ¹⁰ Gabat 7 ta tanjo nyu njak 7. Gabat kame 5 buk nyu kuganaig. Ande minit. Ande kile. Nu promba ait fagnu ndo minamngat. ¹¹ Aganjmor nguikok nu minmba kumna ta nu mata nyu njak mayok kanjat. Nu sugo 7 ta dubika nu 8-nu. Nu nane tuku ande. Nu promba minwa le ma ma balewamngai.

¹² Nau 10 ne kanjerkat ta gabat sugo nyu njak 10. Kile nane nyu njak mine ndakade. Aganjmor nguikok nu sunjo mayok kuwa le ait ta mboŋge nane nyu njak mayok ka aua ndindo ndo nanjine gageu kulatkamngai. ¹³ Gabat sugo 10 ta nane wamdus ulendimba nanjine sanjri njakmba aganjmor nguikok wai mboŋge patikamngai. ¹⁴ Nane tinja Sipsip Fat ndonj kame buwaig le nu nuŋe kuasmbi ndonj nane kile-ibenkamngat. Nuŋe ndo Sunjo. Nu sugo njakmba tuku gabat minmba minit tukunu nuŋe nane kile-ibenkamngat. Nuŋe kuasmbi ta yinje nga madiniŋmba wikina le nane nu ndo dubide tuku nja ye sayina.

¹⁵ Tanjamba nu manj ye sayina: Kule gudommba pino tanjo didik farte tugumngje kanjerkat ta tanjo kuasmbi njarosu yeki yeki tumbranj pasa yeki yeki. ¹⁶ Ne nau 10 kanjerkat ta nane aganjmor nguikok ndonj pino tanjo didik farte ta kasuramngai. Nane nu tuku mindepiye njakmba yaiwaig le nu wagek minamngat. Nane nu tuku ndem nyumba mindesin piywaig le ugamngat. ¹⁷ Nane Kuateŋge wamdus niŋguwa le tanjo nyu njak 10 ta wamdus ulendimba nanjine sanjri aganjmor nguikok tuku wai mboŋge palmbimngai. Kuate nu wam njakmba sakate ta mayok kuwaig le nuŋe ait ku-gawamngat.

¹⁸ Ne pino kanjerat ta nu tumbranj sunjo Babilon. Nu kilke tuku gabat sugo njakmba kulatkate. Enjel tanjamba ye sayina le isen.

18

Babilon tumbranj sunjo ngisikina

¹ Kile ye manj kinjatanu suk enjel ande nyu sunjo njak samba mboŋge ndekina le kanjeren. Nu nuŋe kilnja tamba kilke tugu njakmba kiljaningina. ² Nu wi kuenja sakina: Babilon tumbranj sunjo ta ngisikina. Kile guwa le bukla njaigonu sar umanj kutur njak njak nanenje ndo tumbranj sunjo ta sinamngje minig. ³ Nu nuŋe une manjau kutur njak kule kamenu tanjan kilke njakmba niŋgina le nane nyumba niŋniŋganka njaigonnginaig. Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une manjau kutur njak kinaig. Nu nyu sunjo tam tuku aganj ndende kilam tuku piriri njayona le ndametinj pirokinaig

mbal nane nu mboŋge sunjomba kilnaig ngina.

⁴⁻⁵ Kile samba mboŋge pasa ande tenjenmba sakina. Babilon tumbranj sunjo tuku une gudommba. Andenje kile-manjgurkuwa ta ka samba kirewam kumunj. Ye Kuate. Ye nu tuku wam njaigonu ta gilai ndanget. Yinje mbal tane tumbranj sunjo njayonu ta kusrewap. Tane nu ndonj ulendika mbarap sulumba nu tuku piti njaigonu nu ndonj tubekaig. ⁶ Nuŋe mbalnge afu njaigo siglikinaig tanjamba ndo nu njayo siliwap. Nane tuku wam njaigonu ta kumumbi lafumba manj lato niŋgap. Nane kule kaglinu afu niŋginaig le nyinaig tanjamba ndo kule kagli njayo wakeimba niŋgap le nyuwaig. ⁷ Babilon tumbranj sunjo nu nuŋe njarosu payamka nuŋe aganj ndende tamba mine mayena. Kile nuŋe manjau ta mbilka lafunu rar sinamanzer sunjo tape. Nu nuŋe wamdusmbi sakate. Ye sunjo nyu njak. Ye pino kuemboŋ tanjan kuga. Ye ngamunjal rar te nda nja iduste. ⁸ Ta tuku ki ait ndindo mboŋge ndo guaze afu ngamunjal rar guba sunjo ta njakmba nu mboŋge prowamngai. Nu panje uge suluwamngat. Ye Sunjo Kuate ye sanjri njayo. Yenje tumbranj sunjo ta pilewet nja sakina.

⁹ Kilke tuku gabat sugo nane nu dubimba une manjau kutur njak ke lika nu ndonj aganj ndende sunjomba kilnaig ta nane tumbranj sunjo ta ugmba pa guwa sunjo tinjuwa le kanjermba ninanka wikaraumba malm-bikamngai. ¹⁰ Nane nu tuku rar kuru-kuruka maskenngje tinja sakamngai: O tumbranj sunjo Babilon, ne nyu sunjo njak ta ae osese. Nanje pa lafunu pitik ndo ne mboŋge prote nja sakamngai.

¹¹ Kilke mboŋge ndametinj pirokade mbal nane nu sine tuku aganj piyawe nda nja nu tuku idusmba ngamunjal piti njak malm-bikamngai. ¹² Nane tuku aganj ndende tumbranj tanje piyaningina ta tenjenmba. Gol silwa ndame magenu igog tinj. Tawi afu kaukauk magenu afu ize njak afu silk afu gurgur. Ail afu mundur njak. Aganj afu elefant maketiŋmbi wakeikanu. Aganj afu ail magenu ain yeki yeki ndame kuyar njak baslenju tamba wakeikanu. ¹³ Sinamon nguna paguwa mundur magenu yeki yeki. Grep kule, gurenj, plaua, wit. Makau sipsip hos karis nane tanjo mata piro aganj tanjan. Aganj kame ta njakmba piyawam tuku tumbranj sunjo ta tugumngje patike likanu.

¹⁴ Ndametinj pirokade mbal ta nane tenjenmba Babilon tuku sakamngai. Ne aganj ndende kilam tuku wamdus sunjo pilna ta kile nanje aganj ndende magenu nanje nyu sunjo turmba nduiye ngisikade. Ne manj kanjerke nda nja sakamngai.

¹⁵ Tumbran sunjo ta mbolnje piroka ndametinj sunjomba kilnaig mbal nane nu tuku rar kuru-kuruka maskennje wika-raumba malmbika tenjemba sakamnjaig. ¹⁶ Ae osese. Tumbran sunjo, nanje mbal gabat sugo tuku tawi kaukuk ize njak gur-gur silikinaig sulumba gol ndame magenu igog tin mindepiye ta njak minnaig. Osese. Aua ndindo tananj mindepiye magenu njakmba ta uge sulute nga sakamnjaig.

¹⁷ Wanj tuku gabat kame piro mbal nane afu nanjine aganj ndende piyawam tuku wanj mbolnje mine likade ta njakmba maskennje tinja ¹⁸ tumbran sunjo ta ugmba pa guwa sunjo promba minwa le wikaraumba sanunjaig: Tumbran sunjo nyu njak tananj ande aninje minit nga sakamnjaig. ¹⁹ Nane ngamuungal rar sunjo tumba tuptup kilmba nanjine ngaro pisneninjmba wikaraumba sakamnjaig: Tumbran sunjo osese. Sine wanj mbolnje likeg mbal ne mbolnje ndametinj sunjomba kileg ta ne aua ndindo mbolnje ndo njakmba uge sulute nga sakamnjaig.

²⁰ Samba mbolok mbal tane gare-garekap. Aposel tuan tanjo Kuate tuku mbal tane njakmba gare-garekap. Tumbran sunjo ta tane kilmba njajo siglikina ta kile Kuate nu kumumbi lafunu tuwit.

²¹ Kile enjel ande sanjri njayo ndame sunjo ande te-dunja tumba yu mbolnje buknga sakina: O Babilon tumbran sunjo, ne wit firfiranu ndame tananj sunjomba ndeka fuduka pitik ndo ngisikamngat. Ne andenje manj kanjerne nda. ²² Gita tuku fudu, kem wi, tabu tabu, tabil ta nane njakmba fudu maninka ma betkirowamngat. Nanje piro mbal wai kuyarkade ta ne sinamnje mine nda. Ndame sunjo wit firfirte tuku fudu mata manj ise nda. ²³ Ande ne sinamnje manj lam buluwe nda. Tanjo munju kilam tuku zigna mayok kine nda. Ne tugumnje pirokinaig mbal nane kilke mbol mbal njakmba ngamuknje gabat sugo minnaig ta kile kuga. Ne nanje kuanye manjau tambil kilke mbol mbal njakmba yabriningina. ²⁴ Kuate tuku tuan tanjo nu tuku gageu nane tuku ndare lafunu ne mbolnje minit nga sakina.

19

Babilon ngisikina le gare-garekinaig

¹ Ye kinjatanu suk samba mbolnje manjur sunjo tuku zigna isanu suken ta tenjemba. Sine Kuate tuku nyu te-dunjubu.

Nunje sine tuku muskil kile-tidinge sinjit. Nu kilnja sanjri njakmba tuku miro.

² Nunje ndo njakmba kumumbi pileningit. Pino tanjo didik farmba kilke mbol mbal nunje une manjaumbi njajo siglikate

ta Kuatenje kumumbi tumba pasa mbolnje pilit.

Nu Kuate tuku piro mbal kilmba bale farnjina le ndare kutukinaig wam ta kumumbi lafunu tuwit njinaig.

³ Tanjamba nane manj lato wika sakinaig: Sine Kuate tuku nyu te-dunjubu. Tumbran sunjo ta ugmba minmba minamngat njinaig le ⁴ tango mage 24 nyu njak aganj bailkamba abo njak ndonj ndek truk ka Kuate minyo mbili maditaknu mbolnje minit ta nu tuku nyu te-dunja sakinaig: Ese. Mayede. Sine Kuate tuku nyu te-dunjubu njinaig.

Sipsip Fat pino tina tuku ait sunjo prona

⁵ Kile Kuate tuku minyo mbili maditaknu tugumnje pasa ande kuenjka sakina: Tane Kuate tuku minje kunnemnje minig mbal afu nyu njak afu nyu kugatok tane njakmba nu tuku nyu te-dunjab njina. ⁶ Tanjagina le manjur sunjo tuku zigna yu fudu ko kuaila sunjo fudukanu suk isen ta tenjemba.

Sinjine Kuate Sanjri Njajo nu aganj ndende njakmba kulatkate. Sine nu tuku nyu te-dunjubu.

⁷ Sine gare sunjo tumba nu tuku nyu sunjo ta te-mayokbe. Sipsip Fat nu pino tam tuku ait prote. Pino ta nu buk mindepiye mayemba nu tair minit.

⁸ Kuate nu tawi kaukuk uge linju tuna le silikina.

Nane tanjamba sakinaig le isen. Tawi kaukuk kanjeren ta Kuate tuku mbal wam magenu tinjeknu ke likanu tananj.

⁹ Kile enjel ndek ye sayina: Pasa te kuyara. Sipsip Fat pino tam ait mbolnje pagumba nye sunjo pilmba wikuwa le nane pro minyokamnjaig mbal gare sunjo tamnjaig njina. Tanjamba nu manj lato sayina: Pasa kame te Kuate tuku pasa tugusek njina.

¹⁰ Tanjagina le ye nu tuku kupe tugumnje truk ka nu mbarinanj bafuwen le nu ndek ye sayina: Ne mbula. Ne nanje tira kame ndonj Yesus tuku pasa tugusek kile-mayokkina le dubikade ta ye tane tuku piro tuma ande. Ne Kuate tuku nyu te-dunja nu ndo mbarinanj njina.

Yesus nu pasa tugusek kile-mayokkina ta Tukul Guwa pasa ndui ta tuan tanjo tumningit le kile-mayokkade.

Yesus nu aganjmor nguikok ndonj kame bunai

¹¹ Kile ye kinjatanu suk samba talok minna le hos kaukuk ande kanjeren. Tanjo hos ta mbolnje minyokina ta nu tuku nyu Tugusek. Nu kumumbi nunje ngueu mbal pileninmba nane ndonj kame bute.

¹² Nu tuku am pa bulu tananj. Nu tuku gabat mbolnje hat nyu njak gudommba minnaig. Nunje ngaro mbolnje nyu ande kuyaranu minna. Nyu ta nunje ndo kila.

¹³ Nu tawi kuennu ndare pisanu ñak silika minna. Nane nu tuku nyu Kuate tuku Pasa ñginaig. ¹⁴ Samba mbolok kame mbal mata tawi kugennu kaukauk purferñu silika hos kaukauk poñga nu dubinaig. ¹⁵ Nu kilke tugu ñakmba kile-iberñkam tuku nuñe minñekñge kame bagi agoknu mayok kina. Nu ain ndumndummbi sanñri tinja nane kulatkamñgat. Tango grep kule kilam tuku grep tidonñ firfirkade tanjañ nu Kuate Sanñri Nayo tuku gubra tambi nane tidonñ firfirkamñgat. ¹⁶ Nu tuku tawi mbolñge fel mbolñge nyu ande kuyaranu ñak ta tenñemba. *Ye ndo Sunjo, ye sugo ñakmba tuku Gabat.*

¹⁷ Kile ye mambilmba eñel ande ki mbolñge tinj minna le kanñgeren. Sar umañ gudommba bunja mbolñge lika minnaig le nu wi kuenja sanñgina: Kuate tuku pagumba nye sunjo ait prowat o. Tane yalpe. Tane ñakmba ilmba ¹⁸ gabat sugo, kame gabat, tango sanñri ñaigo, hos kame, hos poñganu mbal, tanjo nyu ñak, tanjo nyu kugatok ta ñakmba tuku ndem nyam tuku pro mangurkap nga sanñgina.

¹⁹ Ye mañ mambilmba agañmor ñguikok nu kilke ñakmba tuku sugo sugo nanñine kame mbal ndonñ mañgurkinaig le kanñgeren. Nane mañgurka hos kaukauk mbolñge minyokina tanjo ta tuku kame mbal ndonñ kame buwam sakinaig. ²⁰ Nane kame bunaiñ ta nu agañmor ñguikok yabri tuan tanjo turmba kile-iberñka ndalekina. Yabri tuan tanjo ta nu buk agañmor ñguikok tuku sanñrimbi wam kitek le likina sulumba afu yabrinñmba didikina le nane agañmor ñguikok tuku suku kuyar nanñine ngarosu mbolñge ñak minmba nu tuku kanunu mbarinñaiñ. Kile nane agañmor ñguikok yabri tuan tanjo ndonñ abo kilmba pa bulu pa soñ paknu kule kualinñ suk ta sinam pankinaig. ²¹ Tanjo nu hos kaukauk mbolñge minyokina ta nu tuku minñek sinamñge bagi agoknu mayok kina le nu bagi tambi nuñe ñgueu mbal ñakmba bale far suluna. Tanjana le sar umañ wikina ta ñakmba pro nane tuku ndem nyumba ma ma maro tornaig.

20

Satan nu yar 1,000 ndalekanu minna

¹ Kile ye kinñatanu suk eñel ande samba mbolñge ndekina le kanñgeren. Nu ma buto sinam nzi tuku ki le sen muli sunjo kile ñak minna. ² Nu ndek mbeñ o buk abo abo minna ta nyunu bukla ñayonu nyunu ande Satan nu biye timba ndaleka ³ nu yar 1,000 kilke mbol mbal yabri ndaninñguwa nga nu tumba ma buto sinam nziñge bukñga malañga su ndinña le minna. Yar 1,000 ta

kugawaig le nu mañ mayok ka ait fagnu ndo tanjo yabrinñgamñgat.

⁴ Ye mañ mambilmba minyo mbili maditaknu afu kanñgeren. Nane minyo mbili kame ta mbolñge minyokinaig mbal Kuatenñge nyu ninñina le nane afu pasa mbolñge patika pileninñginaig.

Kile ye kuasmbi afu turmba kanñgeren ta nane buk kilke mbolñge minmba Kuate tuku pasa Yesu tuku pasa tugusek kuklimba saka minnaig le afunñge nane tuku ñinfok kat purkinaig le kumnaig. Nane nanñine tumail ko wai mbolñge agañmor ñguikok tuku suku kuyar ta kugatok. Nane nu tuku kanunu mata mbarinñ ndanaig tuku. Kile nane abonja Kristus ndonñ gabat sugo minmba kuasmbi afu kulatka minnaig le yar 1,000 kinaig. ⁵ Nane kumanu mbal ñgamukñge nane abonja abonja tinñinaig. Kumanu mbal afu nane yar 1,000 ta kugawaig le ndo nane abonja tinñamñgaig.

⁶ Nane afu abonja abonja tinñamñgaig mbal ta nane gare sunjo tamñgaig. Nane Kuate tuku mbal. Nane kume arnu ta te nda. Nane pris tanjañ Kuate le Kristus tuku piro biymba Kristus ndonñ gabat sugo minmba yar 1,000 kuasmbi afu kulatkamñgat.

Kuate nu Satan te-iberña

⁷ Yar 1,000 ta kugawaig le eñel andenñge malañga talka Satan kukkiwa le mañ mayok kanñgat. ⁸ Nu mayok ka kilke tugu ñakmba yabrinñgamñgat. Tanjamba nu Gok le Magok mbal kame buwam tuku kile-mañgurkamñgat. Mañgur sunjo ta fulbul tanjañ burnu kumunñ kuga.

⁹ Nane kupe bukñga ma tugu ñakmba mbol kumba ka Kuate tuku mbal minig ma ta kormba tumbranñ sunjo Kuate nuñe kume purte ta turmba koramñgaig. Korwaig le samba mbolñge pa sunjo ndeka nane uge suluwamñgaig. ¹⁰ Satan nu tanjo yabrinñmba minna ta Kuatenñge nu tumba bukñguwa le pa bulu pa soñ paknu kule kualinñ suk ma ta mbol kanñgat. Agañmor ñguikok nale yabri tuan tanjo ndonñ nale mata pa ndui ta sinamñge minamñgaik. Nane furir ki mindek rar sunjo tumba minmba minamñgaig.

Tanjo pileninñgam tuku ait

¹¹ Kile ye kinñatanu suk minyo mbili sunjokanu maditaknu kaukauk Sunjo nu ta mbolñge minyok minna le kanñgeren. Kilke le samba nu tumailamñge mine ndaka kua ka ka ñgisikinaik.

¹²⁻¹³ Ye mambilmba kumanu mbal nyu ñak nyu kugatok nane ñakmba minyo mbili sunjo tumailamñge tinj minnaig le kanñgeren. Nane afu yu sinamñge kumnaig ta ñakmba tinñinaig. Afu kummba kumanu mbal tuku tumbranñge minnaig ta mata tinñinaig. Nane ñakmba tinñinaig le Kuate

nu ndek wane afu talke likina sulumba wane ande minmba minam tuku mbal tuku nyu njak ta turmba talkina. Kumanu mbal njakmba tinginaig le nanjine wam ke likanu wane ta mbolnje minnaig le kanjerka kumumbi pileningina.

¹⁴ Kile Kuate nu kume manjau le kumanu mbal tuku tumbran ta kilmba pa mbol pankina. Pa sungo kule kualij suk ta kume arnu. ¹⁵ Nane afu minmba minam tuku nyu wane mbolnje mine ndakinaig ta njakmba kilmba pa sungo mbolnje pankina.

21

Samba kilke kitek

¹ Ye kinatanu suk samba kilke kitek kanjerken. Samba kilke ambokok ta ngisikinaik. Yu mata mine ndakina. ² Ye Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek Kuate tugumnje samba mbolnje ndekina le kanjerken. Tumbran ta pino nu tanjo tam tuku mindepiye mayete tanjan njak ndekina le kanjerken.

³ Kile minyo mbili maditaknu tugumnje pasa sunjo ande mayok ka sakina: Tane isap. Kile Kuate minit tuku tumbran ta tanjo ngamuknje minamngat. Tanjawa le Kuate nu nane ndon minwa le nane nu tuku gageu minamngag. ⁴ Nu nane ndon minmba nane tuku am kule njakmba sauke sulumba para serningamngat. Nane manj kume nda. Ngamunggal piti te nda. Malmbike nda. Rar kamuse nda. Ambokok manjau ta njakmba ngisikamngag nga sakina.

⁵ Sunjo nu minyo mbili maditaknu mbolnje minit ta nu sakina: Ai te. Ye aganj ndende njakmba kitek kile-mayokket ngina. Tanjamba nu manj lato sakina: Ye tuku tugusek pasa te kuyara ngina.

⁶ Kile nu manj sayina: Kile piro kugawat. Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonganu minet. Ngumne tukulanu mata yenje ndo. Kule paraningit mbal kule nyumba minmba minam tuku bulbulte ta ye tumba piya kugatok ningi le nyumba minamngag. ⁷ Tane sanjri tingja manjau njaigonu kile-ibenkap ta wam magenu njakmba saket le kanjerkamngag. Ye tane tuku Mbara mini le tane ye tuku kinjo kame minamngag. ⁸ Ngaro yabhade mbal, ye idus ndayade mbal, wam njule parak kade mbal, baleningig mbal, tanjo pino ndon fare fare unekade, kuanye ko make kade, yabri mbara mbarinde, yabri pasa sakade ta njakmba kilmba pa bulu pa sonj paknu kule kualij suk sinamnje pankamngat. Wam ta kume arnu nga sayina.

⁹ Kile enjel 7 ngumne tukulanu tuku piti 7 nza liganu njak ta tuku ande pro ye sayina: Ne yale. Sipsip Fat pino tamngat ta tumnamngat ngina. ¹⁰ Tanjakina le Tukul Guwa

ye mbol kina le enjel ta ye tumba binj sunjo ande mbol kumba ka tange Kuate tuku tumbran Yerusalem kitek nu tugumnje samba mbolnje ndekina le tumyina. ¹¹ Tumbran ta Kuate tuku kilnja njak ndekina. Nname piya o mbolnje nyunu yasper uge lijnu glas tanjan purferjnu kanjerken. ¹² Nu ndame fonde o mbolok malanga 12 njak. Enjel 12 malanga kulatke likinaig. Malanga ta mbolnje Israel tugu 12 tuku nyu kuyarkanu njak minnaig. ¹³ Tumbran ta fonde ngirpe bailkanjen malanga keij keij njak minnaig. ¹⁴ Tumbran ta tuku fonde ta ndame sugo 12 mbolnje wakeinaig. Sipsip Fat tuku aposel 12 tuku nyu ndame ta mbolnje kuyarkanu njak minnaig.

¹⁵ Enjel ye ndon pasatina ta nu tumbran fonde malanga kugenu katesewam tuku gol papani biye njak minna. ¹⁶ Tumbran fonde ngirpe bailkanjen kumu kumu. Nunje gol papanimbi tumbran kuennu katesena ta kuen njayo 2,200 kilomita. Tumbran kuennu sunjonu mbolnu kumu kumu. ¹⁷ Enjel nu fonde mbolnu katesena ta 66 mita. Sine tanjo aganj kuennu katesewam tuku burkeg tanjamba nu burkina.

¹⁸ Fonde ta ndame mayenu yaspermibi wakeiwanu. Tumbran ta golmbi wakeiwanu. Gol ta glas tanjan purferjnu ndo. ¹⁹ Nname 12 mbolnje fonde minna ta ndame magenu uge lijnu yeki yeki nyu nanjine tejenmba. Ande nyunu yasper. Ande ize njak nyunu safir. Ande kaukauk agat. Ande kambol njak emerald. ²⁰ Ande gurgur kaukauk katlisanu sardoniks. Ande gurgur karnelian. Ande kulon njak krisolit. Ande kambol njak beril. Ande kulon njak topas. Ande kambol njak krisopras. Ande yasin. Ande ametist. Nname kame ta turjanga ta mbolnje fonde wakeinaig. ²¹ Igog tinj sugo 12 tamba malanga wakeikinaig. Igog tinj ndindo malanga ndindo. Tumbran tuku ndin ta gol glas tanjan purferjnu ndo.

²² Tumbran ta mbolnje Sunjo Kuate Sangri Njajo nale Sipsip Fat ndon minik tukunu kusem wande ande kanjer ndawen. Nane nale kanjerka nale tuku nyu ndo kiledungade. ²³ Kuate tuku kilnja sunjo tumbran ta kiljate le Sipsip Fat nu tumbran ta tuku bulu minit. Ta tuku tumbran ta ki le tambun kugatok.

²⁴ Tanjo nane tumbran ta tuku bulu mbolnje lika minamngag. Kilke tuku gabat sugo sugo njakmba nanjine aganj ndende magenu kilmba tumbran ta mbol prowamngag. ²⁵ Mara mindek malanga ta talok minamngag tukulke nda. Ta ndanjam? Tumbran ta furir kugatok. ²⁶ Kilke mbol mbal njakmba nanjine wam magenu kilmba tumbran ta mbol prowamngag. ²⁷ Aganj kutur njak wam njule parak kade mbal yabri

mbal nane ndo tumbran ta sinam kine nda. Mbal abo njak minmba minam tuku Sipsip Fat tuku wanje mbolnje nyu njak minig ta nanenje ndo sinam kanjgaig.

22

¹ Kile enjel nu man kule nyumba minmba minam tuku ta ye tumyina. Kule ta glas tanaj uge linu ndo. Kule ta Kuate le Sipsip Fat tuku minyo mbili maditaknu kumnemnje ndeka ² tumbran ta tuku ndin tanaj ngamu ngamu pinderka kinit. Kule make arnej ta mbolnje ail alonu nyumba minmba minam tuku minig. Ail kame ta yar ndindo sinamnje alowam 12-de tuku. Tambun mindok ail ta alowanu. Ail ta tuku wanjen mbol mbal guaze mage serkam tuku. ³ Agaj ande Kuate nu kasurte ta tumbran ta sinamnje mine nda.

Kuate le Sipsip Fat tumbran ta kulatkuwaik le nuje piro mbal nu mbarinamjgaig. ⁴ Nane Kuate kanjgermba nuje nyu nane tuku tumail mbolnje minamjgaig. ⁵ Tumbran ta furir kugatok. Sunjo Kuate nu nane kiljaningwa le nane tanjo sugo nyu njak minmba minamjgaig. Nane ki lam bulu tuku piro kugatok minamjgaig.

Yesus nu mine minemba prowamjgat

⁶ Kile enjel man sakina: Ye pasa kame saket te ye yabri ndaket. Son pasa tugusek ndo. Sunjo Kuate nuje tuan tanjo kame wamdus ningina sulumba wam kame mine minemba prowamjgaig ta nuje piro mbal tumningam tuku nu nuje enjel kukulna. ⁷ Nu tenjemba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamjgit. Wanje te tuku dir pasa ismba dubide mbal nane gare-garekamjgaig nga sakate.

⁸ Ye Yohanus yenje wam kame te njakmba kanjerka pasa isen. Ye ismba kanjeren sulumba enjel ye tumyina ta nu mbarinam tuku nu tuku kupe tugumnje ndek truk kan. ⁹ Ye tanjawan le nu ye sayina: Ne mbula. Ne, nanje tira kame, tuan tanjo kame, wanje te mbolnje pasa ismba dubide mbal ye tane tuku piro tuma ande. Kuate tuku nyu tedunga nu ndo mbarinja nga sayina.

¹⁰ Tanjamba nu man ye sayina: Mine minemba wam kame te prowamjgaig. Ne pasa te yabu ndaka njakmba isam tuku temayoka. ¹¹ Wam najgonu kade mbal nane wam najgonu lato lato kuwaig. Wamdus

kutur njak mbal mata tanjamba ndo kuwaig. Wam magenu kade mbal nane wam magenu lato lato kuwaig. Kuate tuku mbal tinjeknu minig ta nane mata manjau tinjeknu ndo lato lato kuwaig.

¹² Sunjo nu tenjemba sakate. Tane isap. Mine minemba ye prowamjgit. Tanjo nane wam ke likade ta ye lafunu kilmba prowamjgit. ¹³ Tugu palmbim tuku kugawam tuku ta yenje ndo tugu. Yenje ndo ambonjanu minet. Ngumne tukulanu ta mata yenje ndo nga sakate.

¹⁴ Nane afu wam najgonu kusreka nanjine tawi minya magede ta nane gare sunjo tamjgaig. Kuate nu nane nyu ningwa le nane ail alonu nyumba minmba minam tuku ta kilmba nyumba minamjgaig. Nane tumbran ta tuku malanja sinam kanjgaig.

¹⁵ Kutur manjau ke likade mbal, make le kuanye kade mbal, tanjo pino ndon fare fare unekade mbal, baleningig mbal, yabri mbara kanunu mbarinjingig mbal, yabri pasa sakade mbal ta njakmba tumbran ta sinam kine nda.

¹⁶ Sunjo nu man sakina: Ye Yesus yije kuasmbi njakmba wam te saningam tuku yije enjel kukulen le ne tugum pronu. Ye David tuku ndare. Ye mafewam tuku kulu sunjo njgina.

¹⁷ Tukul Guwa le Sipsip Fat piyo nuje nale sakade: Ne prowa ngade. Nane pasa te isig mbal nane mata ne prowa nguwaig. Ande nu kule parawa ndeta nu Yesus tugum ilwa. Ima nu kule nyumba minmba minam tuku nzaliwa ndeta nu kule ta piya kugatok nyuwa.

¹⁸ Tane wanje te tuku dir pasa isig mbal ye riron njakmba wam te saningamjgit. Ande nuje wamdusmbi pasa kise tuturmmba sakuwa ta Kuatenje wanje te mbolnje piti mine likade te lato mbolmba nu mbolnje patikamjgat. ¹⁹ Ande nuje wamdusmbi pasa te afu kilesikuwa ta Kuatenje nu pitaiwa le Kuate tuku tumbran ail nyumba minmba minam tuku ye wanje te mbolnje tugu biteknjet te kanjerke nda.

²⁰ Sunjo nu pasa kile-mayokkate te nu sakate: Ye sinja mine minemba prowamjgit ngate. Ese. Sunjo Yesus, ne prowa.

²¹ Sunjo Yesus nu nuje mbal ake sinan make patikuwa.

Son.